ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒԼԻՍ 1929 — 2 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 997 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՄԵՂՔԸ

Մեզի համար անվիճելի է մէկ իրողութիւն.— Ոչ թէ հայ ժողովուրդն է որ «չի հաւատար իր ապագային», կամ անհնար է զայն «կապել վաղուան պայծառ իրականութեան», այլ վարիչներն են որ ջուրին տուեր են շատ մը բաներ։ Կրնայինք ըսել, նոյն իսկ, թէ անոնք իրենց հոգեկան բեկումը կամ անհաւատութիւնն է որ յաճախ կը բեռցնեն տարագիր բազմութիւններուն շալակը։

Իր ապագայէն յուսահատած չէ Հայաստանի ժողովուրդը, հակառակ այնքան խոտելի և անդամալոյծ կարգ ու սարքի մը։ Այլապէս, պիտի ոստոստէր ու խաղար իբրեւ հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած ամբոխ մը, փոխանակ իր մաղձը զըսպելու եւ տոկալու, տքնելու ազնուական լռութեան մը մէջ։

Տե՛ղն է վկայութեան կանչել հոչակաւոր Լէնկթիմուրը։

Պատմութեան մը համաձայն, անգամ մը ջարդել եւ թալանել կուտայ Սեբաստիոյ ժողովուրդը։ Ցետոյ մանկլաւիկներ կը ղրկէ, որպէսզի լուր բերեն ժողովուրդի կացութեան մասին։ Կուգան կը պատմեն թէ՝ խոր խոր կը մտածէ։

— Անգա՛մ մըն ալ ջարդեցէք, կը հրամայէ գազանը։

Կ'երթան կը տեսնեն եւ նո՛յն լուրը կը բերեն մանկլաւիկները.— խոր-խոր կը մտածէ ժողովուրդը։

— Անգա՛մ մը եւս եւ աւելի անխնայ,— կը մռնչէ հրէշը։

Եւ մանկլաւիկները լուր կը տանին թէ մնացորդները սկսեր են խելայեղ ճիչեր արձակել, պարել, ցնծալ եւ ցատկոտել...

— Ա՛լ վախ չունիմ, կը յայտարարէ Լէնկթիմուր. ձգեցէք իրենց վիճակին։

Իր ապագայէն յուսահատած չէ, նաեւ, տարագիր հայութիւնը,— ա՛յն որուն ուսերուն վրայ կը դնէր ծանրագոյն բեռը, ընկ. Վարանդեան.

— «Հայաստանը դո՛ւրս է վտարուեր Հայաստանէն եւ մերկանդամ, չուառական, եկեր ապաստաներ է գաղութներու մէջ... գիտակցինք ցիրուցանութեան մեր պարտքին, սփոփինք մեր թանկագին ցիրը, սիրտ տանք անոր, կապե՛նք վէրքերը» (Յառաջ, 26 Յունիս)։

Կարելի է վիճիլ այս արտայայտութեան մասին։ Կարելի է առարկել թէ՝ ընդհակառակն՝ հայրենիքն է որ սիրտ պիտի տայ արմատախիլ, հայրենի հողէն եւ ջուրէն կտրուած բազմութիւններուն։

Իրականին մէջ, մեծ բան չի փոխուիր կացութենէն։ Մէկը միւսով է որ պիտի ջնջէ։ Մէկուն տառապանքը կամ հրճուանքը աղբիւրն է միւսին գործունէութեան եւ ներշնչման։

Այո՛, տարագիր հայութիւնն ալ կը հաւատայ իր ապագային, բնազդօրէն, թերեւս առանց կարենալ բացատրելու, առանց բանգիտութեան հովեր առնելու։ Այլապէս, արդէն կը դառնար բօշաներու բազմութիւն, մանաւանդ սա լպրծուն պողոտաներուն վրայ, ուր այնքան դիւրին է մոռնալ ե՛ւ ազգ ե՛ւ հայրենիք, փոխան պնակ մը ոսպի։

Ո՞վ պիտի համարձակէր այդ նախատինքը նետել հոս, երկնասլաց բուխերիկներու տակ սեւցած, կարծրացած յիսուն հազարին, կամ հո՛ն, Յունաստանի եւ Սուրիոյ կայաններուն մէջ դեգնած հարիւր յիսուն հազարին։

Միայն թէ — այստեղ է որ կը ծագի բուն տագնապը — ի՞նչ կը բանինք մենք, որպէս զի, ոչ միայն վառ մնայ այդ հաւատքը, այլ եւ չշեղի իր բնական ընթացքէն։ Չդառնայ բանգիտութեան եւ ամուլ մարզանքներու ասպարէզ։

Կը գաղթե՛ն,— կը ճչանք մէկ բերան, եւ անաթեմա կը կարդանք աջ ու ձախ։ Բայց ի՞նչ կ'ընենք, իրականին մէջ, որպէս զի չգաղթեն։ Մնան եւ զարգանան, մինչեւ լուսագոյն օրեր։

Առնե՛նք, նորէն, Յունաստանն ու Սուրիան։

Մինչեւ այսօր, տակաւին պարզ չէ թէ ինչո՞ւ կը հեռանան Յունաստանէն, կամ ի՞նչ համեմատութեամբ։ Որոշ իրողութիւններէ աւելի, պարբերական ահազանգ մըն է որ կը հնչէ։ Օր մը՝ զինուորագրութեան խնդիր, ուրիշ օր մը՝ տաղաւարներու տեղափոխութիւն։ Տնտեսական պատճառներ ալ կը յիշուին, բայց տեղացիները իրենք ալ չեն հաւատար այդ պատրուակին։

Արդ, ի՞նչ կ'ընեն Յունաստանի մեծ ու պզտիկ վարիչները, —մեր ընկերներն ալ միասին,— այդ գաղթը կասեցնելու համար։

Ուրիշ առթիւ ալ ըսած ենք որ յոյս չունինք հեռաւոր սուրբերու վրայ։ Եւ այս՝ ոչ թէ անոնց պատասխանատուութիւնը թեթեւցնելու համար, այլ որովհետեւ գիտենք որ այդ ճամբան պարզապէս պատրանքներու կ'առաջնորդէ։

Ո՛ր եւ է տիպար չի կրնար աւելի գործ արտադրել, քան այն ինչ որ կատարուի տեղին վրայ։ Եւ հայկական ո՞ր տիպարն է որ արժէք պիտի ունենար, այս օրերուն... Հին կապեր, բարեկամական յարաբերութիւններ, այո՛, կ'օգնեն երբեմն։ Բայց այսքան։ Իսկ այսպիսի կապեր ունինք ամէն տեղ ալ — եւ աններելի է, եթէ չենք խորհած ունենալ 1922էն ի վեր։

Նոյնը եւ Սուրիոյ, կամ Պուլկարիոյ համար։

Միանգամ ընդ միշտ պիտի ընդունինք որ, մեզմէ իւրաքանչիւրը մեծագոյն պատասխանատուութիւնն ու պարտականութիւնն ունի իր ինկած գաղութին մէջ։

Աւելի բաց խօսինք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՋԷՋՈՒՔ ՁԱՅՆ ՄԸ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը (անկախ հայաթերթ), կը շեշտէ մայիս 28ի տարեդարձին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ (31 մայիս).

—«Վեց հարիւր տարիներու գերութենէն եւ արեւելեան ամէնէն զազրելի բռնակալութիւններու տակ տառապելէ ետք, հայ ազատագրական շարժման, եւ հայ պայքարողականութեան մեծագոյն եւ ամէնէն թանկագին յաղթանակն է Մայիս 28ը։

Սխալ է կարծել թէ համաշխարհային պատերազմի հրաբխային պոռթկումներէն ինքնաբերաբար եւ դիւրաւ ծնաւ ան։ Սխալ է կարծել թէ մեր դարերու անարգ թշնամին, թուրքը, դիւանագիտական սա կամ նա նկատումով, շնորհ մըն էր որ ըրաւ։ Անիմաստ է խորհիլ թէ անտոնեան զինուորապաշտութիւնը իր վայրագ խոյանքներուն մէջ վայրկեան մը արդարութեան եւ ազատականութեան պարտք մը կատարեց իրեն համար տեղի հայութեան հանդէպ։

Հայութիւնը իրեն առաջնորդ ունենալով վերջին կէս դարու ընթացքին *հայ ազատագրութեան եւ հայ յեղափոխութեան քուրաներուն մէջ մարզուած հսկայ վեթերաններ*, զանգուածօրէն ոտքի կանգնեցաւ եւ նըրմարին մէջ նետեց իր բռունցքին ուժն ու իր կարմիր արիւնը։ Հայութիւնը վայրկեան մը ինքնագիտակցութեան եկած, համոզուեցաւ թէ երկաթէ *շղթաներ* են հարկաւոր, ազգերու ճոխ սեղանէն իր անդրանկութեան ապուրը խլելու համար, եւ թէ մարդկայնական, գաղափարական ու վերացական ֆորմիւլները ոչինչ կ'արժեն, երբ անոնց չեն ընկերանար *առնական բազուկները* եւ թաթուլի հարուածը։

Այս ոգիով դաստիարակուած հայութիւնը գիտցաւ արժեցնել իր մասնակցութիւնը համաշխարհային պատերազմին, հետեւելով *ազգ. անզուգական հերոս Զօր. Անդրանիկի եւ անոր ամբողջ մեծ ու պզտիկ զէնքի ընկերներուն*, որոնք պատմութեան ամէնէն գերմարդկային պայքարները եւ անհաւասար կռիւները մղեցին, որպէսզի հայութիւնը ունենայ իր ազատ հայրենիքը եւ իր տեղը արեւին տակ։

Գոյութեան միակ *խարիսխն* է Մայիս 28ը, առանց որուն անկարելի պիտի ըլլար նոյն իսկ այսօրուան խորհրդային Հայաստանի գոյութիւնը։ Վարչութիւններ կուգան ու կ'անցնին, կամ կրնան անցնիլ, հոգ չէ թէ ինչ գոյն ունենան անոնք։ կայ ու կը մնայ հայ ժողովուրդը»։

ԱՆՏԱՌՆԵՐ Կ'ԱՅՐԻՆ

Թուլոնէն կը հեռագրեն թէ կիրակի առաւօտ հրդեհ ծագած է Քարսէսի շրջանի (Վառ նահանգ) անտառներուն մէջ։ Հարիւրաւոր հեկտար անտառ բոցերու ճարակ դարձաւ։ Ցանեակ հազարներով ծառի կոճղեր, որոնք փոխադրուելու պատրաստ վիճակի մէջ էին, աճիւնի վերածուեցան։

«ԳԱՐԱԿԷՕԶ»ի մասին ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին գերման արեւելագէտ փրոֆ. Ռիթթարի կողմէ։ Յիշեալը սկսած է գերմաներէնի թարգմանել *Գարակէօզի* 36 խաղերը, որոնք 36 հատոր պիտի բռնեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԵԺԵՑ ՅԵՏԱՁԳԵԼ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԾՐԱԳՐԵՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ

Ամերիկեան կառավարութիւնը քաղաքավար կերպով հասկցուց Ֆրանս. դեսպանին թէ՝ կարելի չէ ամերիկեան մթերքներու փոխարժէքին վճարման թուականը երկարաձգել օգոստոս 1էն անդին, քանի որ խորհրդարանը արձակուրդի մէջ է եւ նախագահը ըստ օրինի իրաւունք չունի այդ մասին ոեւէ որոշում տալու։

Ֆրանս. մամուլին մէջ մեծ յուսախաբութիւն յառաջ բերաւ այս չոր պատասխանը, որ սակայն անսպասելի չէր։ Այս պայմաններուն տակ, ֆրանս. կառավարութիւնը որոշեց յուլիս 9ին խորհրդարանին ներկայացնել Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը՝ որպէսզի կարելի ըլլայ զայն վաւերացնել օգոստոս 1էն առաջ։

Ֆրանսական շրջանակներու մէջ տիրող մտայնութիւնը պատկերացնելու համար, կ'արժէ մէջբերումներ ընել կարեւոր թերթի մը խմբագրականէն։ Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսէ ֆրանսացի խմբագիրը.

— «Պարոն Ամերիկացինե՛ր, դո՛ւք որ մեր բարեկամներն էք եւ դուք որ բարեկամ չէք, ձեր գլխուն մէջ լաւ դրէք սահկա. յառաջիկայ օգոստոս 1ին մեր 10 միլիառին գոյնը չպիտի տեսնէք։

Պատճառն այն չէ թէ դրամ չունինք։ Երբ Փուանքարէի պէս կարգին վարչապետ մը ունինք, կրնաք վստահ ըլլալ թէ 10 միլիառը պահեստի մէջ է, պատրաստ՝ ի հարկին՝ մեր արկղներէն ելլելով ձերիններուն մէջ մտնելու։

Սակայն երկիրը Փուանքարէի չափ, կրնամ ըսել նոյնիսկ անկէ աւելի չի հասկնար թէ ինչու որոշեալ օրը պիտի յօժարինք վճարել ահագին գումար մը՝ այն լուրջ կացութեան մէջ որուն ենթարկուած ենք պատերազմի մեր նախկին դաշնակիցներուն եւ ընկերակիցներուն պատճառաւ, առանց ոեւէ երաշխաւորութիւն ունենալու թէ մեր ուղղամտութիւնը հաշուի պիտի առնուի յառաջիկային։ Այսպէս ուրեմն, օգոստոս 1ին չպիտի վճարենք։

Եր կարծենք թէ հրէշային բան է ստիպել Ֆրանսան (պարկեշտ եւ ապահով պարտական) որ վճարէ իր պարտքերը Ամերիկայի, երբ Գերմանիա (կասկածելի պարտական) չէ ճանչցած եւ բացարձակապէս չէ ընդունած Ֆրանսայի ունեցած իր պարտքերը։

Ուրեմն, պարոն Ամերիկացիներ, ի՛նչ ալ պատահի, Փուանքարէ համաձայնագիրը վաւերացնէ օգոստոս 1էն առաջ թէ Երնկի ծրագրին բոլորին կողմէ ընդունուելէն վերջ, լաւ հասկցէք սա՝ կէտը որ, եթէ դուք օգոստոս 1ի թուականին համար անդրդուելի կը մնաք, մենք ալ համաձայնագիրը չպիտի վաւերացնենք, ո եւ է յանձնառութիւն չպիտի ստանձնենք, եթէ Գերմանիա չընդունի Երնկի ծրագիրը, եւ կամ զայն «տասը տարուան համար» ընդունելով, 11րդ տարիէն սկսեալ այլեւս չվճարէ մեզ։ Եթէ դադրինք մեր առնելիքներն ստանալէ, պիտի դադրինք մեր պարտքերը վճարելէ։ Այս կէտին վրայ այսուհետեւ մենք մեզ կը նկատենք իբրեւ փոխանցման գործակալներ։ Ի՛նչ ալ ըսէք, գրէք կամ մտածէք այս տեսակէտին դէմ, որ արդարութիւնն իսկ է — բան չպիտի փոխուի ֆրանսական ժողովուրդի միահամուռ բաղձանքէն ու կամքէն»։

Միւս թերթերն ալ գրեթէ նոյն իմաստով կ'արտայայտուին։

Յունաստանի բողոքը Երնկի ծրագրին դէմ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հելլէն կառավարութիւնը պաշտօն յանձնեց Լոնտոնի իր դեսպանին՝ ծանուցագիր մը ներկայացնել Լոնտոնի ամերիկեան դեսպան զօրավար Տօուըսի, յայտնելու համար թէ Երնկի ծրագրին համաձայն Յունաստանի ստանալիք գումարները թոյլ չպիտի տան իրեն վճարել Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ունեցած պատերազմական պարտքերը, մինչդեռ Գերմանիայէն պահանջ ունեցող պետութիւններէն շատեր իբրեւ սկզբունք ընդունած են ա՛յն՝ որ հատուցումի անունով ստացուած գումարները պէտք է գոցեն պատերազմական պարտքերը։

Նման բողոքներ պիտի ներկայացուին նաեւ Փարիզի մէջ՝ երբ գումարուի հատուցումներու մասնագիտական յանձնաժողովը։

Հաւանաբար վարչապետ Վէնիզէլոս անձամբ Լոնտոն երթայ յառաջիկայ օգոստոսին, երբ Երնկի ծրագրին մասին միջազգային խորհրդաժողովը գումարուի։

Երնկի ծրագրով, Յունաստան պիտի ստանայ 499.500.000 մարք ոսկեդրամ՝ 59 տարուան մէջ։

Միջազգային Խորհրդաժողովը

Ինչպէս յայտնի է, խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի Երնկի ծրագրին կարգ մը պայմանները որոշելու, մանաւանդ Հռենոսի գրաւուած հողամասերու պարպումին մասին խօսելու համար։ Անգլիական կառավարութիւնը փափաք յայտնած էր որ այդ խորհրդաժողովը տեղի ունենայ Լոնտոնի մէջ օգոստոսին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՔԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Խաչիկ Վէլէտեան, Ֆրանքֆորթ (*Յառաջի* հազարթուեակին առթիւ)	50.—
Նախորդ գումար	10,578.80
Ընդհ. գումար	10,628.80

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակի յայտարարութեան համաձայն, Ռուսիա պիտի ղրկուին 20 հազար քիլօ շագանակ, 200 քիլօ աֆիոն, 2 հազար քիլօ չոր միրգ եւ 600 կտոր գորգ։ Մինչեւ հիմա ոչ մէկ առեւտրական ներկայացած է այս արտածումին համար։ Կ'ըսուի թէ գորգի արտածումը առաջին անգամն է որ պիտի կատարուի, իսկ շագանակ ղրկելը կարելի չէ այս եղանակին։

*. Ետ եկած կաշիներու խնդիրը դատարան ինկած է։ Երկրորդ քննութիւն կատարուած եւ ստուգուած որ կաշիները թրքական են եւ ռուսերուն առարկութիւնը հիմ չունի։ Քանի մը վաճառականներ դատարան դիմած են արդէն վնասուց հատուցման դատ բանալով։

Ասկէ զատ, վաճառականները գործավարութեան դիմում կատարած են, որպէսզի Ռուսիոյ հետ կնքուելիք առեւտրական [illegible] մէջ [illegible] առեւտուրի պարագան պաշտպանուի։

ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Պալըքէսիրէն կը հեռագրեն թէ Պալիա գաւառակին մէջ, Հոճա Եազուպ անուն թափառաշրջիկ մը ձերբակալուած է, թրքութեան ամէնէն նուիրական անձերուն դէմ լեզուագարութիւններ ըրած ըլլալուն համար։ Տեօրթ Դորաճան գիւղախումբին մէջ ձերբակալուած են նաեւ նախկին երեսփոխան մը եւ ուրիշ երեքու անձեր։

Հոճա Եազուպ քանի մը օր առաջ Պանտըրմայի մէջ ձերբակալուելով Պալիա տարուած էր։ Պալըքէսիրի կուսակալն ու Պալիայի կառավարիչը անձամբ քննութիւն կը կատարեն։

Եազուպ Հոճա Պալիայի մէջ ինքզինքը իբր կազմակերպութեան մը հիմնադիր ներկայացուցած է եւ *չէրքաթճիութեան* քարոզութիւններու ձեռնարկած։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին օրերս Հիւսիսային Պուլկարիոյ զանազան մասերուն մէջ տիրող փոթորիկին հետեւանքով ողողումներ առաջ եկան, մասնաւորաբար Տրակոմիրովօ եւ Սվիշթով գիւղերուն մէջ։ Խեղդուեցան ինը հոգի, 2ը կին։

Վնասները քանի մը միլիոն լեվա կը հաշուուին։

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանէն Թայմզի կը հեռագրեն.

—Քաղըրունի եւ Քուշիրի միջեւ հեռաձայնական գիծը կտրուած է յունիս 25ին եւ այդ թուականէն ի վեր ո՛չ մէկ լուր կը ստանայ Քաղըրունէն։

Յունիս 17ին Շիրազէն մեկնած Թուրքական զօրասիւն մը ապստամբներուն հետ շփման մէջ մտաւ Տրգայի մօտ, ուր օդանաւ մը 16 ռումբ նետեց ապստամբներուն վրայ, որոնք ետ քաշուեցան։ Սալաթիանի ճամբան մաքրուած է։

13 ԱՆԴՐԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

Կիրակի օր Նիւ-Եորքէն դէպի Եւրոպա ճամբայ ելան 13 անդրատլանտեան շոգենաւեր՝ բերելով 13,500 ճամբորդներ։ Շոգենաւերէն մէկուն մէջ կը գտնուի Տիկ. [illegible]

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ԱԼԵՒԻՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Ֆրանսական Հոգատար կառավարութեան ստեղծած ինքնավար չորս երկիրներէն մէկն է Ալեւիներու պետութիւնը։

Ալեւիներու պետութիւն կը կոչուի այն շրջանը ուր մեծ մասով Ալեւիներ կը բնակին։

Պետութիւնը կազմուած է՝ հին Լաթաքիա (Լաւոդիկէ) սանճաքով (նախկին Պէյրութ վիլայէթի հինգ սանճաքներէն մէկը) Տրիպոլիս սանճաքէն առնուած Սաֆիթա եւ Հոսն գազաներով եւ Դամասկոսի վիլայէթէն առնուած Օմրանիէ գազայով։

Պետութիւնը արեւմուտքէն կը տեսնէ Միջերկրական ծովը, հարաւէն սահմանն է Լիբանան, որմէ կը բաժնուի Նահր էլ Քէպիր կամ Արիտա կոչուած գետով, արեւելքէն կը հետեւի Որոնդէս գետի ընթացքին, ի վերջոյ կ'անցնի Որոնդէսի հովիտէն մինչեւ Ճէպէլ Նուսէյրիի մէջ պատնաշ բռնած վայրը, ուրկէ կը սկսի հիւսիսային սահմանը, որ է Քեսապի գաւառակը, Լաթաքիա քաղաքէն հազիւ 50 քիլոմեթր հիւսիս։

Տարածութիւնն է 6500 քառ. քիլոմեթր. բնակչութիւնը՝ 275000 այսպէս բաժնուած.—

Ալեւիներ	160000
Սիւննի իսլամներ	60000
Յոյն Օրթոտոքս	35000
Իսմայիլի	6000
Մարոնիներ	5000
Հայեր	2000
Զանազան ազգեր	6500

Այս շրջանը ինքնուրոյն է, 15 փետրուար 1924ին դաշնակցային ժողովին մէջ, համաձայն Ալեւի ներկայացուցիչներու փափաքին եւ 2 Ապրիլ 924 եւ 4 Հոկտեմբեր 1924ի ներկայացուցչական ժողովներու առաջարկներուն, քուէարկութեամբ յայտարարուած է անկախ, իսկ 1 յունուար 925էն ի վեր կը կազմէ ինքնավար պետութիւն մը, վերոյիշեալ սահմաններով եւ 2 սանճագներու կազմութեամբ — 1. Լաթաքիա, հինգ գազա (Լաթաքիա, Ճէպլէ, Պանեաս, Հաֆֆէ, Մասեաֆ), 2. Թարթուս, երեք գազա (Թարթուս, Սաֆիթա, Թէլքալէ)։

Պետութեան մայրաքաղաքն է Լաթաքիան։ Ունի ֆրանսացի կառավարիչ մը, որ միեւնոյն ժամանակ մարզպանին փոխանորդն է։

Նախապէս զինուորական իշխանութեան ձեռքն էր կառավարութեան ղեկը։ Առաջին անգամ կառավարիչ եղած է գնդ. Նիէժէր, որմէ վերջ Զօր. Պիյոթ, որ իրապէս կը նկատուի Ալեւիներու պետութեան վերանորոգիչը եւ Լաթաքիա քաղաքին բարեզարդողը։ Ան է որ Լաթաքիան ջուրով, լուսաւորութեամբ եւ կարգ մը հանրային շէնքերով օժտեց եւ ճիշդ ատոր համար Լաթաքիոյ ամենաբանուկ փողոցին Rue de Franceի վերջաւորութեան կանգնուած է յիշատակարան մը, ի պատիւ իրեն։

Ինքնավարութեան առաջին կառավարիչը կարելի է նկատել Պ. Privat Auboire։ Լաթաքիոյ լուսաւորութիւնն ու ջուրը որքան որ Զօր. Պիյոթի ջանքերուն արդիւնքն են, այլ սակայն կարելի է մեծ բաժին մըն ալ հանել իր յաջորդ կառավարիչ Քայլային, որուն յիշատակին եւս կոթող մը կանգնուած է ուրիշ կարեւոր փողոցի մը վերջաւորութեան։ Համակրանքի արժանացած է նաեւ ներկայ կառավարիչը՝ Պ. Շօֆլէր, որուն փոփոխման առթիւ ժողովուրդը խնդրեց որ մնայ։

Ընդհանուր վարչութիւնը կը բաղկանայ սանճագներու մէջ մէկ մէկ Միւթէսարրիֆով, իսկ գազաներու մէջ մէկ մէկ Գայմագամով, որոնք ունին խորհրդականներ, բարձր մազլումութեան պաշտօնէութեան ներկայացուցիչներ։ Սանճաքները եւ գազաները ունին վարչական ժողովներ որոնց անդամները կ'առնուին տեղական տարբեր կրօններու պատկանող ձեռնահաս անհատներէ։

Ինքնուրոյն պետութիւն ըլլալու հանգամանքով, դատական եւ թղթատարական գետ պաշտօնատուններ հաստատուած են, կազմուած ուղղակի մարզպանութեան։ Ունի իր ներկայացուցչական ժողովը 15 անդամներէ, որոնց 9ը Ալեւիներ, 2ը քրիստոնեաներ, 3ը Սիւննի իսլամներ, իսկ մէկը իսմայիլացի։ Գլխաւոր քաղաքներուն մէջ կայ թաղապետութիւն եւ թաղապետական խորհուրդ մը ընտրուած ընդհանուր քուէով։

Ալեւիներու պետութեան մէջ կան,— Լաթաքիա սանճաք կառավարական 56, մասնաւոր 69 դպրոցներ, Թարթուսի սանճագ՝ կառավարական 41, մասնաւոր 53 դպրոցներ։ Նոր կառուցուած պետական շէնքերէն կարելի է յիշել պետական քոլէժը. Պուքայի ագարակին երկրագործական վարժարանին շէնքը, Լաթաքիայէն մէկուկէս քիլոմեթր հեռու, օթել քազինօ՝ զբօսաշրջիկներու յատուկ, որբանոց մը եւ հիւանդանոց մը։ Նաեւ պետական պաշտօնեաներու համար նոր կառուցուելիք ամարանոց շէնքը Լաթաքիայէն 80 քիլոմեթր հիւսիս արեւելք, Ճէպէլ Նուսէյրիի վրայ Սըլէնֆէ ըսուած տեղը։ Պետութեան մէջ կան 2 պետական, մէկ ամերիկեան եւ մէկ ալ մասնաւոր հիւանդանոցներ։

Այս շրջանին մէջ բարեխառն գօտիի յատուկ բոլոր բոյսերն ալ կը հասնին, մանաւանդ միջերկրականեան բոյսեր։ Շրջանի մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ գիւղացիներէ որոնք շատ նախնական գործիքներով կը մշակեն հողը եւ շատ ալ խեղճ կ'ապրին։

Շատ լաւ հողեր կան, արմտիք, այգիի եւ բամպակամշակութեան յատուկ։ Բամպակամշակութեան վերջերս շատ զարկ տրուած է, մանաւանդ Ճէպլէի գազային մէջ։ 1929ին 8500 հեքթար հողի վրայ բամպակի հունտ սերմանուած է։

Մետաքսագործութիւնը զարգանալու վրայ է։ Իբր օրինակ կարելի է տալ 1924 տարուան բամպակի հունձքը՝ 700.000 քիլոկրամ, 15.400.000 ֆրանք արժէքով։ Ձիթենիներ ալ շատ կան այս շրջանին մէջ։ Հարուստ են մանաւանդ Մասեաֆի եւ Նահր Տուալիէի մօտերը։

Ծխախոտն ալ կը կազմէ ամենէն լաւ հասոյթներէն մէկը, մանաւանդ Ճէպլէի Ցէբիւսինը շատ է եւ լաւը. ծխախոտը իր տեսակով ալ լաւ է։ Լաթաքիոյ բէժիին «Թամպը սէրթ»ը շատ տեղերէ կը փնտռուի։

Անտառներ ալ շատ են։ Պտուղներու մշակութեան, ինչպէս նաեւ հողագործութեան հոգ տանելու համար ստեղծուած է անտառական վարչութիւն մը։

Լաթաքիոյ հիւսիսային շրջանները եւ Լաթաքիան ձէթի արտածութեամբ լաւ տեղ կը բռնեն։ Ձէթ կ'արտածուի դէպի Պաղեստին եւ Եգիպտոս։ Ձէթին շնորհիւ օճառագործութիւնն ալ բաւական տարածուած է։ Այգիներէն կը պատրաստուի լաւ գինի։ Ալեւիներու շրջանին մէջ Քֆէրիէ ըսուած տեղը գտնուած է ասֆալթի հանք, որուն շահագործումը տրուած է ընկերութեան մը, որ կ'ըսուի թէ 20 միլիոն ֆրանք դրամագլուխ ունի (Société Industrielle d'Asphalte et de Pétrole)։ Հանքը կը գտնուի Լաթաքիայէն հիւսիս արեւելք՝ 50 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։ Աշխատանքներ առաջ կը տարուին, տեղին վրայ գործարան մը հիմնելու եւ ասֆալթի տարրալուծումէն վերջ, արտադրութիւնը խողովակներով Լաթաքիա փոխադրելու համար։

Արծաթի հանք մը կը գտնուի Մասեաֆ քաղաքին մօտիկ։ Ինչպէս նաեւ կը կարծուի թէ երկաթ կը գտնուի Պասիթ հրուանդանին մօտիկ։

Վաճառականութիւնը տեղի կ'ունենայ գլխաւորաբար Լաթաքիա քաղաքէն եւ քանի մը ծովեզերեայ պզտիկ նաւահանգիստներէն։ Ներքին առեւտուրը տեղի կ'ունենայ ինքնաշարժներու, կառքերու եւ մանաւանդ կարաւաններու միջոցաւ։

Շրջանին մէջ հողագործական նոր մեթոտներու գործածումը եւ ջուրերու առատութիւնը լաւ արդիւնք կը խոստանան։

Այնպէս որ հոգատար կառավարութեան խնամքներով եւ տեղական կառավարութեան ջանքերով, այս շրջանը հետզհետէ Սուրիոյ ամենէն բարգաւաճ եւ արդիւնաբեր պետութիւնը պիտի կազմէ։ Ներկայիս կ'ըսուի թէ իր պիւտճէն կը հաւասարակշռէ եւ մաս մըն ալ կ'աւելցնէ։

Դժբախտաբար բաղկացուցիչ տարրը՝ Ալեւիները կը խարխափին ագիտութեան մէջ, որուն դարմանելու համար շատ ջանքեր կը թափուին։ Կը յուսացուի որ մօտ ապագային պիտի կրնան քաղաքակրթութեան բարիքները վայելել։

Այս շրջանի հայկական կեանքի մասին յաջորդով։ ՆՊԱՑ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Ութ տարի է անցեր այն օրէն, երբ խորհրդային իշխանութիւնը հաստատուեցաւ մեր երկրին մէջ։ Կը սպասէինք որ մեր վիճակը պիտի լաւանար, բայց ճիշդ հակառակը տեղի ունեցաւ. Փոխանակ մեր տնտեսութիւնը բարձրանալու, տարուէ տարի քանի կ'երթայ կ'աղքատանանք, կը մերկանանք։

Խորհրդ. իշխանութիւնը ամբողջ հողը պետական սեփականութիւն դարձուց։ Այդ հողերու կէսը հաւասար բաժնեցին գիւղի բնակչութեան՝ շունչի վրայ, իսկ մէկ մասը ֆոնտ համարելով, յատկացուցին փոխադարձ օգնութեան կոմիտէին («Փօկ»)։ Ի հարկէ գիւղացին ստացած չնչին բաժին հողով չի կրնար հոգալ իր պէտքերը եւ ճարահատ կը դիմէ Փօկին եւ քանի մը օրավար հող կը խնդրէ ցանելու։

Բայց Փօկը, համաձայն իր ձեռքի տակ եղած կանոնադրութեան, հողը բոլոր գիւղացիներուն չի տար, այլ միայն չքաւոր գիւղացիներուն, առանց իմանալու թէ չքաւորը քանի՞ եզ ունի, կրնա՞յ ցանել թէ ոչ։ Չքաւորին տրուած առտն Փօկը պայմանագիր կը կնքէ եւ մէկ տարուան համար կ'առնէ մէկ օրավարէն 1.2 փ. ցորեն։ Այս կացութենէն յառաջ կուգայ երկու տեսակ դժգոհութիւն։ Չքաւոր գիւղացին կը դժգոհի թէ բէկերէն ազատեցանք, Փօկը աւելի խիստ բէկ դարձաւ։ Իսկ միջակ եւ ունեւոր գիւղացիները կը տրտունջան, թէ «ինչո՞ւ Փօկը մեզի հող չի տար օգտուելու, միթէ մենք գիւղացի չե՞նք, ինչու բոլոր տեսակի տուրքեր մեզմէ կ'առնեն, իսկ հողէն օգտուելու թոյլ չեն տար։

Շատ գիւղեր որոնք մօտիկ են Ազրբէջանի սահմաններուն, կ'երթան Թուրքերէն հող կ'առնեն եւ կը ցանեն իրենց կիսօրայ։ Հիմա մեր գիւղացիներու տնտեսութիւնը բարձրացնելը այն եղաւ, որ տարուէ տարի կ'աւելնան մեր տուրքերը՝ ամբողջ տարին կ'աշխատինք ու կ'աշխատինք եւ չենք կրնար տուրքերը լրացնել։ Աշնան միասնական հարկը, եւ փայտի հարկը, ձմրան կիսուն կրկին փայտի հարկ, կօոպերատիւի անդամավճարները, պարտադիր ապահովագրութեան վճարումները, ապրուստակի հարկ, ամառանոցի հարկ, անտէր մնացած «Արլիկացիան»ն կը բերեն եւ բռնի կը ծախեն։ Խեղճ գիւղացիները այնքան կը տքան տուրքերու տակ որ աչք չեն կրնար բանալ։

Այս բոլորէն յետոյ, եթէ գիւղացին աշխատի շատ ցանել, կամ անասուններ շատ պահել, ապահով ապրելու համար, այդպիսին կը համարեն «կուլակ» և բացի իր անմիջական տուրքէն, կը գանձեն անհատական տուրք 100-200 ռ.։

Այս բոլորէն յետոյ, գիւղացին կը սկսի իր ձեռքով քանդել իր տունը, սայլ եւ կարիքի մատնել իր ընտանիքը, որպէսզի իշխանութեան աչքի փուշ չդառնայ։ Անխնայ կը ծախէ իր ոչխարը, եզը, կովը, կարերը եւայլն, որպէսզի կուլակ չանուանեն։ Այո, ծառայէր է խեղճ գիւղացիներու եռանդը։ 1929 Յունուարին երբ սկսաւ խորհուրդներու վերընտրութիւնը, երբ միջակ եւ ունեւոր գիւղացին զրկեցին ընտրական իրաւունքէ, այդ աւելի խոր թաղեց գիւղացիին եռանդը։ Եւ ինչ ըրին գիւղացիները,— իրենց ունեցածը եւ անասունները ամբողջապէս քշեցին ծախելու Ազրբէջանի Թուրքերուն։ Իսկ Թուրքերը կը գնեն ինչ որ ալ ըլլայ, որովհետեւ Ազրբէջանը այնպէս չի վարուիր իր գիւղացիներուն հետ։

Անցնինք բանուորներու վիճակին։ Երբ հանդիպիս որ եւ է բանուորի եւ հետաքրքրուիս իր կեանքով, կ'ըսէ.

— Է՛հ, մի հարցներ, մեր ծառայելը, ծառայել չէ, այլ փայտով երկաթ կոտրել։ Ճարտարագէտը եւ միւս պաշտօնեաները ամսական կը ստանան 200.500 ր., իսկ մենք որ ամէնէն շատ կը տանջուինք, կը ստանանք 30.50 ր.։ Այս գումարով ի՞նչպէս ընտանիք պահեմ, երբ ցորենի փութը 5 ր. է, բրինձի փութը 8 ր. չթի արշինը 50 կ. — 1 ր. 50 կ. եւայլն։ Հիմա ալ մեզ կ'առաջարկեն կտրուիլ գիւղէն եւ ապրիլ միայն ստացած ռոճիկով։ Ինչպէս կրնանք կտրուիլ գիւղէն։ Կը ցանենք, հաւ եւ անասուններ կը պահենք, եթէ ատոնք չըլլան, ռոճիկով մէկ օր ալ չենք կրնար ապրիլ։ Մենք օրէ օր կը սպասենք որ մեր բանուորներուն վիճակը լաւանայ, բայց հակառակը կը տեսնենք...

Ահա այսպէս է Լեռնահայաստանի ժողովուրդի վիճակը։ Եւ գիւղացին ու բանուորը կը հարցնեն, արդեօք պիտի գա՞յ օր մը որ մենք ազատուինք այս ծանր վիճակէն, արդեօք մեզի համար ժամանող կա՞յ, որ մեր թեւէն բռնէ եւ ազատէ...

ԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«Հոգեբուժական Ֆր. վարժարանը» հաստատած է բաժին մը, ուր կարելի պիտի ըլլայ ստանալ ամէն տեղեկատուութիւն մանուկներու բուժման, անոնց վիճակի բարելաւման, եւայլնի մասին։

Ընտանիքները հոն պիտի գտնեն մանկանց հիւանդանոցներու, բուժարաններու, հանգստեան վայրերու, օդափոխութեան, ինչպէս նաեւ զանազան հաստատութիւններու մասին ամէն տեսակ տեղեկութիւններ։

ԶՕՐԱՊԵՏԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Մարաջախտ Ֆոշի ռազմական տեսակէտները արծարծուած են իր երկու հատորներուն մէջ, որոնց մէկը կը կոչուի «Պատերազմական սկզբունքներ», իսկ միւսը՝ «Պատերազմելու եղանակի մասին» կամ «Ռազմախաղը կռիւի մէջ»։

Այդ տեսակէտները մեծ ուշադրութիւն գրաւած են, ուստի հարկ կը սեպեմ ընդհանուր ծանօթութիւն մը տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն՝ օգտուելով «Մարաջախտ Ֆոշ» գրքէն։

Ֆոշ պատերազմի նպատակ կը համարէ յաղթանակը, իսկ յաղթելու համար անհրաժեշտ կը գտնէ ուժերու տնտեսումը, ազատ գործողութիւնները, ուժերու ազատ տրամադրումը ու անոնց ապահովումը։ «Երջանիկ են անոնք, կ'ըսէ, որ կը ծնին հաստատակամ, բայց այդպիսիներ շատ քիչ են. հազիւ թէ գտնուին ի ծնէ ուսեալներ եւ ամուր մկան ունեցողներ։ Մեզմէ իւրաքանչիւրն ինքն իր կեանքին մէջ պարտաւոր է ստեղծել իր հաւատքը, իր համոզումները, ուստի, ինքը պարտաւոր է ամրացնել իր միտքերը։ Բարեյաջող արդիւնք չի ստացուիր յանկարծական եւ անմիջական կերպով եւ ոչ ալ մեր կարողութիւններուն վայրկենական զարգացումով։ Այսպիսի արդիւնք ձեռք կը բերուի սոսկ շարունակական եւ աստիճանական ջանքերով»։

Դասախօսութիւններ կարդալով իր աշկերտ-սպաներուն, Ֆոշ կը նկատէր.

— «Ձեզ կը թելադրեն միշտ մտածել, քանի որ ապագային պիտի պաշտօնէք, որ զօրքի համար ուղեղի դեր կատարէք։ Այս օրուընէ ձեզի կ'ըսեմ՝ մտածել սորվեցէք։ Երբ որ եւ է խնդիր կ'առաջարկեն ձեզի, նախ եւ առաջ դուք ձեզի հարցուցէք թէ ի՛նչի մէջ կը կայանայ բուն հարցը։ Այդպէս դուք կը մօտենաք ձեր փնտռածին»։

Մինչեւ նախօրէն կը յայտարարէր, թէ յաղթելու համար անհրաժեշտ է նախ դրամ, նորէն դրամ եւ վերջապէս կրկին դրամ, Ֆոշ կը յայտարարէ, թէ յաղթանակ շահելու համար բաւական չեն դրամական կամ նիւթական ուժերը, այլեւ կռիւի մէջ վճռական դեր կը խաղան զինուորականներու բարոյական եւ իմացական ուժերը։

Ֆոշ կը շեշտէ, որ կան պատմական փաստեր, երբ թուով սակաւ, բայց եռանդուն ու գիտակից, զէնքի գործածութեան մէջ ընդունակ ու վարժ եւ սակայն ոչ լաւագոյն զէնքերով սպառազինուած բանակ մը հնարաւորութիւն ունեցած է խորտակելու բազմաթիւ զինուորներէ բաղկացած եւ լաւագոյն սպառազինում ունեցող հակառակորդ բանակի դիմադրական ուժը, նոյնիսկ պարտութեան մատնելով զայն։

«Պատերազմի դաշտին մէջ ոչ թէ կը սորվին, կ'ըսէ Ֆոշ, այլ կարելին ի գործ կը դնեն, որպէսզի գործադրեն արդէն իրենց գիտցածը. ատոր համար այսինքն յաջողութիւն գտնելու համար, հարկ է շատ բան գիտնալ եւ լաւ գիտնալ»։

Յաղթելու համար՝ «կռիւին մէջ պէտք է տիրապետէ յաղթելու կամքը» — կը յայտարարէ Ֆոշ։ Եթէ հաւասար թիւով զինուորներ ունեցող բանակներէն մէկը կը պարտուի, կը նշանակէ, թէ անոր կառուցները յաղթելու կամք չեն ունեցած, յաղթանակի չեն հաւատացած, ուստի եւ անոնց բարոյական ուժը թուլցած է եւ անոնք ալ դիմադրութեան անընդունակ դարձած են։

Ֆոշ խիստ պահանջկոտ է սպաներու մասին։ Ան կ'ըսէ. — «Սպաները պարտաւոր են ո՛չ միայն զարգացնել իրենց իմացականութիւնը եւ ուժեղացնել կամքը, այլեւ շնորհք պէտք է ունենան զիրենք ոգեւորող զգացումներ ներշնչելու իրենց հրամանին ենթակայ մարդկային զանգուածին։»

Ռազմագիտութեան մէջ Ֆոշ շատ կարեւոր տեղ մը կը յատկացնէ զօրախաղերուն եւ շարժումներուն։ Շարժում պէտք է կատարել, ուժեր հաւաքելու եւ անակնկալ կերպով թշնամիին կամքը կոտրելու համար։ Նմանապէս Ֆոշ խիստ անհրաժեշտ կը սեպէ իմանալ թշնամիին ծրագիրը ու որոշումները, նախ քան անոնց գործադրութիւնը։ Իսկ կռիւի մէջ հարկ է հետեւիլ դէպքերու ընթացքին եւ կատարել համապատասխան շարժումները։

Ֆոշ սխալ կը համարէ կռիւէն առաջ վճռել ռազմական գործողութիւններու մանրամասնութիւնները։ Համաշխարհային վերջին պատերազմին մէջ, ան համոզուեցաւ՝ որ երբ կռիւը կ'երկարաձգուի, թշնամին կը յոգնի եւ առաջ կը քշէ իր ամբողջ ուժերը, այդ նշան է, թէ հասած է վճռական րոպէն, ուստի եւ կեդրոնացած ուժերով, ծանր բռունցքներով որոշ կէտերու վրայ, ուժգին եւ անընդհատ յարձակումներ գործելով կարելի է ճեղքել թշնամի ճակատը եւ զայն փախուստի մատնել։

Ֆոշ համոզուած է, որ պատերազմները ապագային աւելի ազգային գոյն պիտի ունենան եւ ազգերը իրենց գոյութիւնը աւելի վտանգուած տեսնելով հետզհետէ աւելի մեծ զանգուածներով կռիւի պիտի մասնակցին։ Սակայն ամէն պարագայի մէջ, ան համոզուած է, որ զանգուածը չի կրնար յաղթանակ շահիլ, եթէ չունի քաջութեամբ եւ իմացական ու բարոյական ուժերով օժտուած սպաներ։

Ըստ Ֆոշի, կռիւին մէջ աւելի ուժեր ունենալու է, քան թշնամին եւ պէտք է անոր տկար կէտին վրայ յարձակում գործել յարմար րոպէին։ Ամէն պարագայի մէջ, Ֆոշ զինուորական կարգապահութեան մեծ արժէք կուտայ, պահանջելով որ գիտակցաբար եւ եռանդուն կերպով կատարուին տրուած հրամանները։

Ֆոշ բոլորովին հակառակ է թշնամին չարաչար սպաննելուն։ Ամէնէն կարեւորը սակայն այն է, որ հանդուցեալ զօրապետը ռազմական բոլոր գիտելիքներու եւ յաղթանակներու հիմք կը սեպէ պատմութիւնը, թէ ազգային եւ թէ ընդհանուր։ Այն որ կ'ուզէ օգտակար ըլլալ զինուորական ասպարէզին մէջ, անպայման պիտի գիտնայ պատմութիւնը։ Իր ազգին պատմութիւնը չգիտցող զինուորը, եւս առաւել սպան, դժուար թէ կարենայ յաղթանակել...

Վերջին համաշխարհային պատերազմին մէջ ֆրանսական սպայակոյտը, յետագային դաշնակիցներու միացեալ սպայակոյտը, հետեւեցան Ֆոշի գաղափարներուն եւ տեսակէտներուն եւ անոնց լրիւ գործադրութեամբ տարին ջախջախիչ յաղթանակներ։

ՅՈՎԱԿ ՍԵՓՈՒՆԵԱՆ

100 ՈՐԲԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աթէնքի Ազգ. վարչութիւնը արտօնութիւն խնդրած է Հայաստանի կառավարութենէն, որբանոցներէն արձակուած շուրջ հարիւր երկսեռ որբեր ամերիկեան Նպաստամատոյցին ծախքով Հայաստան փոխադրելու համար։

ԿԵԱՆՔԸ ԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՅՐՈՒԹ, (Սեփ. Թղթ.)— երգուեալ հակառակորդները որ փոխած են իրենց ըն- ցքը՝ ու բռնած հակահայ քականութիւն մը, որուն մերը ամէն օր, իրենց ար- նը կուտան։

20.000ի մօտ հայութիւն մը ին Պէյրութի կայանին մէջ՝ թեղներու տակ, ամառը տա- , իսկ ձմեռը ենթակայ անձ- ն. հայումաշ կ'ըլլայ, կը ի աշնան տերեւներու պէս յառոյ կեղեքումները որ կը սարուին «սիմսարներ» ու մերներ կոչուածներու կող- օրէ օր աւելի համարձակ։ ն երէկ էր, որ ընտրու- ններու առթիւ, հօսանք մը առքի կը հանէր քուէներն ն հալածական ժողովուրդին, կ'ուզէր ծծել արիւնը՝ փոխան նի մը հնչուն ոսկիներու...։

Այս առթիւ լսենք հակահայ հակադաշնակցական «Էլ Ահ- ը» որ Մ. Տխրունիի ստա- թեան առթիւ լուտանքներ դացուց Հ. Յ. Դաշնակցու- ան գլխուն, իսկ այսօր փո- ր է լեզուն.

— «Իմ մասնաւոր շնորհա- լութիւններս կը յայտնեմ չորս ւ երկրորդ կարգի ընտրող- ւուն (դաշնակցական), որոնց նց ձայները տուին ինծի, ա- նց ոեւէ ակնկալութեան: նք ցոյց տուին որ Հայերու ց կան պատուաւոր, ազնիւ առողջ տարրեր, որոնք գի- ն ընտրութեան քաղծրութիւնը ընտրական օրէնքի հիմունք- ը»:

Այս տողերը գրողն է «Էլ րաթի տէր եւ տնօրէնը Կապ- էլ Թուէյնին, որ իր երեսփո- ական թեկնածութիւնը դրած Յօյն օրթոտոքսներուն մէջ։

Թող չզարմանան մեր գաւին իշխանութիւն»ները, ր տարբեր յարանուանու- ններու գիրկը կը տեսնեն ի եկեղեցիին հարազատները... ր է իրենց կատարած աշ- տանքը։ Կը գործեն ստար- ը, իսկ մերինները թմրեր եւ աջ ու ձախ կ'ե- րան։ Գոնէ նեցուկ ըլլանք գերու Դաշնակցութեան Սու- ոյ Յանձնախումբին, կարենալ ընելու համար հայկական ղեր, ինչպիսին են Նոր Զէյ- թունը, Հայաշէնը եւ ուրիշներ։

Այս տեսակէտով ամէն գնա- հատանքի արժանի է ընկեր Մովսէս Տէր Գալուստեանը, որ վերջերս ստացաւ շքանշան մը Ֆրանսայի երկրագործական նա- խարարութեան կողմէ, իբրեւ երկրագործական արժանիքի ասպետ։

Կ'իմանանք թէ կարգ մը Հայրենակցական Միութիւններ դիմում կատարած են Ազգերու Դաշնակցութեան Լիբանանի Յանձնախումբին, որպէսզի ի- րենց տրամադրուի հող, հիմնե- լու համար իրենց երբեմնի գիւղը։

Իսկ ե՞րբ պիտի շարժի Բա- րեգործականը, քանի որ կա- ռավարութիւնը իր որոշածը տուած է եւ կը սպասէ բռնի պարպել 700 հիւղակ։

Պար-Սամէլ

7000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կրետէի Կնոսոս քաղաքին ա- ւերակներուն մէջ վերջերս եղած հնագիտական յայտնութիւնները կ'ապացուցանեն թէ մօտաւորա- պէս 7,000 տարի առաջ հոն ապրող ժողովուրդը ունէր քաղա- քակրթութիւն մը՝ որ բնաւ չէր տարբերեր երկրագունդիս ներկայ քաղաքակրթութենէն։

Համոզիչ փաստեր կան, որ երկրաշարժէն հիմնայատակ ըլ- լալէն առաջ, Կնոսոսի բնակիչները մեքենական գիւտերու մէջ ետ չէին մնար մեզմէ։ Կնոսօթ էին ինքնաշարժին, ընդծովեային եւ օդանաւին։

Կնոսոս Կրետէի այն հին քա- ղաքն է, ուր կ'ենթադրուի թէ կ'ապրէր հելլէնական դիցաբանու- թեան Մինոտաւրոս անհեթեթ հրէշը։ Պեղումները երեւան բերին թէ հոն այդպէս հրէշ մը ապրած չէր։

Հին Հելլադացիները, մանա- ւանդ Աթենացիները, շատ կը նա- խանձէին Կնոսոսի՝ որովհետեւ ա- մէն բանով գերիվեր էր իրենցմէ, եւ անոր համբաւը անշքացնելու համար՝ Մինոտաւրոսի առասպելը հնարեցին։ Պատմութիւնը, ցոյց կուտայ, թէ Հելլադացիները յա- ջողեցան իրենց ծրագրին մէջ։ Այդ առասպելէն յետոյ, Կնոսոս եւ Մինոտաւրոս անունները իրարմէ անբաժան էին, եւ զանոնք լսողը անգոհական պակուցումով մը կը համակուէր։

Մեքենականութիւնն ու բժշկ- կութիւնը չափազանց յառաջա- ցած ըլլալով, իրենց այլեւայլ պէտքերը հոգալու համար զանա- զան միջոցներ ունէին։ Բեղղակի ապշանք կ'ազդեն անոնց վերելակ- ները, որոնց գոյութիւնը ապա- ցուցուած է։ Կնոսոսի աւերակներուն որմնանկարները, որոնց մէկ քա- նին անաղարտ մնացած են, ցոյց կուտան թէ նկարչութեան մէջ ետ չէին մնար մեզմէ։ Անոնց շի- նած կաւէրը այնպիսի շնորհնե- րութիւն եւ գոյներու ներդաշ- նակութիւն ունին որ, բաղդատու- թեան անգամ կարելի չէ գնել ճափոնական եւ չինական ամենա- ընտիր յախճապակիներուն հետ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁԱԽՈՂԱԾ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 յունիս.— Եր- կու շաբաթ առաջ, կարգ մը ճար- տարագիտական շինութեանց բան- ւորներ գործադուլ յայտարարած էին։ Այդ գործադուլը երկուշաբ- թի վերջացաւ բանուորներուն պար- տութեամբ։ Խեղճերը նախկին պայմաններով վերսկսան աշխա- տանքները։ Թէեւ զրոյց կը շրջի թէ, օրավարձերուն վրայ երկու ֆրանքի զեղչ մըն ալ պիտի կա- տարուի, ինչ որ, մեծ հարուած մը պիտի ըլլայ արդէն չքաւոր եւ 15 օր ալ անգործութեան մէջ մնա- ցած բանուորներուն համար։

Այս գործերուն մէջ կ'աշխա- տէին բաւական թիւով Հայեր ալ, որոնք կամայ ակամայ մասնակ- ցեր էին գործադուլին։

Գործադուլը յայտարարուած է անկազմակերպ եւ առանց անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առ- նելու։

Ֆրանսացի բանուոր մը հետեւեալ լուսաբանութիւնները տուաւ այս առթիւ.

— Գործադուլը ձախողեցաւ, եւ դեռ շատ մը գործադուլներ պիտի ձախողին, որքան ատեն որ չեն լրացներ հետեւեալ պայման- ները.— 1. Բանուորներու համա- խմբում՝ զուտ տնտեսական ճա- կատով մէկդրօշի տակ. 2. Համա- պատասխան դասակարգում. 3. Բարոյական եւ նիւթական զօրա- ցում. 4. Պաղարին եւ մեթոտիկ աշխատանքներու նուիրում. 5. Նկատի առնելով բոլոր պայմանա- ները, կազմութեան լուրջ ուսումնա- սիրութիւն. ըստ այնմ գործելու համար. 6. Գործադուլի մասնակի յայտարարութիւն եւ ոչ թէ ընդհանուր, որուն յաջողութեան համար անչափելի ուժ պէտք է. 7. Առաջին օրէն բանթողներուն կէս օրավարձի ապահովում եւ բժշկական օգնութիւն, աժան գներու հնարաւորութիւն. 8. Նորեկ բանուորները ո՛չ թէ բռնի այլ խաղաղ, համոզիչ միջոցներով արգիլել, որպէսզի գործադուլ յայ- տարարուած տեղերուն մէջ աշ- խատին։ Այդ հիմնական միջոցները ձեռք առնելով է, որ պիտի ապա- հովուի յաջողութիւնը։

Կ. Սեւեան

ԴՊՐՈՑ ՄԸ ԵՒՍ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 25 Յունիս (Սեփ. Թղթ.)— Վերջապէս, մեր գա- ղութն ալ ունեցաւ իր դպրոցը։

Բացման հանդէսը տեղի ու- նեցաւ յունիս 23ին նախագահու- թեամբ Մարսէյլի առաջնորդ Պալաքեան եպիսկ.ի։ Այս անգամ եւս Լա Սիօթայի հայութեան ստուար մէկ մասը փարատեց իր քոր անտարբերութեամբ։ Ներ- կայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Նախագահը հանդէսին նպա- տակը պարզելէ յետոյ, շնորհա- կալութիւն յայտնեց ներկայ հայրենակիցներուն եւ խօսք տուաւ Մարսէյլի Ազգ. Վարժա- րանի տնօրէն Պ. Արոյեանի։

Բանախօսը համառօտաբար թուեց նոր սերունդին գահավի- ժումը դէպի անդունդ եւ ծանրա- ցաւ մասնաւորապէս հայ լեզուին կարեւորութեան վրայ։ Խօսեցաւ նաեւ ինքնապաշտպանութեան մա- սին՝ կենդանի օրինակներով։

Յետոյ խօսք առաւ առաջ- նորդը, տեղեկութիւններ տալով Մարսէյլի դպրոցներու մասին։ «Շնորհիւ խումբ մը նախաձեռ- նողներու յարատեւ եռանդին, գործելու հաստատամտութեան, հինգ-վեց հազար ֆրանքի հիմ- նադրամով սկսուած գործը կարող եղան 60 հազար արժող մէկ մէկ մասուռ մանկապարտէզներ բարձ- րացնել»։

Վերջին խօսողն էր Մարսէյլի առաջնորդարանի քարտուղար Պ. Բենիկ Միլոնեան, որ խանդա- վառուած այս ջերմ մթնոլորտէն, առաջարկեց շնորհաւորական հե- ռագիր մը ուղղել Ժընեւի մէջ, Քրաֆթ Պօնարի հիմնած «Հա- յաստան» դպրոցին, որուն հան- դէսը կը զուգադիպէր մեր դպրո- ցի բացման։ Եւ անմիջապէս քաշ- ուեցաւ հետեւեալ հեռագիրը, Թող. Խորհուրդին ստորագրու- թեամբ.— «Լա Սիօթայի հայ գաղութը այսօր իր դպրոցի բաց- ման առթիւ կուգայ շնորհաւո- րել «Հայաստան»ի բացումը ու իր խոր երախտագիտութիւնը յայտնել ձեզ»։

* * * Հանդէսի առթիւ, շաբաթ մը առաջ պատուոյ տոմսեր զըր- կուած էին ծանօթ հայրենակից- ներէն շատերուն ու Հայրենակ- ցականներու Միութիւններու, որ- տասահման թէ Ֆրանսա. Պ. Յօ- վակիմ Նահապետեան (Նիս) կո- կիկ նամակով մը իր շնորհաւո- րութիւններն ու ուրախութիւնը յայտնելով նուիրած էր 300 ֆրանքի չէք մը, Սեննաքերիմեան Միութիւնը 50 ֆր., Ամասիոյ Հայրենակցական Միութիւնը 20, իսկ Բարեգործականի Մարսէյլի մասնաճիւղը նոյնութեամբ ետ ղրկած էր քսան տոմսերը առանց երկտող բացատրութիւն մը տալու։ Դպրոցը շարունակելու համար կը սպասուի վարժուհիին, որ կը հասնի մօտերս։

Ալա Քիլիսեցի

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Հանքագործներու դաշնակցու- թեան գործադիր մարմինը երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Մաքտօնըլտի, աշխա- տանքի, հանքերու եւ գործատու- թեան նախարարներուն հետ։

Պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ ածխահանքերու կացութիւնը երկարօրէն քննու- թեան առնուեցաւ եւ թէ միջոց- ներ ձեռք առնուած են որպէսզի մօտ ատենէն, ածխահանքերու տէրերն ու կառավարութիւնը հան- դիպում մը ունենան, այս մասին խորհրդակցելու համար։

Թերթ մը կը յայտնէ այս առթիւ թէ, հանքագործներու ներկայացուցիչները հաւաստիք ստացան կառավարութենէն որ հանքերու մէջ ութ ժամուան աշխատանքի օրէնքը փոփոխու- թիւն պիտի կրէ, խորհրդարանի անցնող նստաշրջանի ընթացքին, եւ աշխատանքի օրը պիտի իջնայ 7 ժամու։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՂԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Աշխա- տաւէր երիտասարդ մը Տըլէր կ'աշխատէր ելեկտրական նիւ- թերու մեծ տուն մը մէջ, եւ շատ գնահատուած էր իր տէրերուն կողմէ, պաշտօն կը ստանար Փարիզի տօնավաճառին մէջ կազմակերպելու իր աշխատած տան մասնաճիւղը եւ հսկելու տուածախին։ Այնքան յաջողու- թիւն ձեռք բերաւ որ դրամական պարգեւ մը եւ ամսականի ալ յաւելում ստացաւ։

Բայց, ամսուն վերջը, յաճա- խորդներ կը ներկայանային ըն- կերութեան կեդրոնատեղին, գնումի տոմսերով, վերցնելու համար իրենց ապրանքները ու պաշտօնեաները զարմանքով կը տեսնէին թէ Տըլէր մինչեւ հա- րիւրին 50 զեղչ խոստացեր էր անոնց. ատկէց զատ, կանխա- վճարներ առեր էր, որոնց գու- մարը կը հասնէր 100.000ի։ Անմիջապէս տնօրէնութիւնը վերջ տուաւ անոր պաշտօնին։ Գործը հոդ պիտի վերջանար եթէ երեւան չելլէր թէ վաճառատան տնօրէնութեան կեղծ ստորագ- րութիւնը կրող չէք մը գանձուէր էր նոյն պաշտօնեային կողմէ։ Ձերբակալուեցաւ եւ առանց դժուարութեան խոստովանեցաւ թէ իր խաղամոլութեան գոհա- ցում տալու համար էր որ այդ կեղծարարութեան դիմել ստիպ- ուեր էր։

ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԱՅԻՆ ՍՈՒՑ— Երկու շաբաթ առաջ, Թուանըվիլի մէջ, գետին եզերքը կը գտնուէր գլխէն ծանրօրէն վիրաւոր, վաթ- սունենոց կին մը, որ քիչ վերջ հո- գին կ'աւանդէր, ու ոստիկանական քննութիւնը կը յանգէր երկսեռ զոյգի մը ձերբակալման։ Աղջիկը կը խոստովանէր առանց դժուա- րութեան, թէ սպաննուածը իր մայրն էր եւ թէ զայն սպաննած էր իր սիրականին օգնութեամբ, ազատելու համար իր մօրը բռ- նէն, իսկ սիրահարը կը պնդէր թէ գործէն բնաւ լուր չունի, թէ մա- տը դարդ չէ թաթխած մարդկային արեան մէջ։ Անցեալ օր սակայն, երբ զոյգը դարձեալ կը քննուէր հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ, ներս մտաւ պառաւ մը։ Աղջկան մայրն էր զոր ոստիկաններ ճանչ- ցեր ու բերեր էին դատաւորին։ Կինը կը պատմէր թէ ոճրէն լուր չունի. կարդալ չի գիտեր որ թեր- թերուն հետեւի, կ'ապրի աշխար- հէն մեկուսացած, ագարակի մը անկիւնը եւ թէ սուտ է որ իր աղջիկը սպաննած ըլլայ իր մայ- րը, քանի որ ինք դեռ ողջ է։ Աղ- ջիկը այս անգամ ստիպուեցաւ դարձեալ խոստովանութիւն մը ը- նել բայց փոխելով անոր բովան- դակութիւնը եւ իր մօրը կենդա- նութեանը անտարկելի փաստին առ- ջեւ, ընդունիլ թէ սուտ էր. բայց թէ ինչո՞ւ. չէր գիտեր։

Դատաւորը ազատ արձակեց աղջիկը եւ անոր սիրահարը, զար- մանքով ու տրտմութեամբ, փոքր փոփոխութիւն մը մտցնելէ յե- տոյ Շէյքսփիրի մէկ խօսքին մէջ.

— Կի՛ն, առեղծուած է քու անունդ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ Շահան Շահնուր

— 121 —

ղի օր կատուներս մեռաւ. գիտեմ պիտի ցա- ս. քուն Մինէն շա՛տ կը սիրէիր... Քեզի հա- մար մասնաւոր տոկուն կերպասէ բաղնիքի նէ մը կարեցի, չէմիլմէյի անուշին հետ կը րկեմ... Իմին փաշա մա՛նչս, իմին...»

3

— ... Խափշիկները մեզ յանկարծ լքելով ախան ու պահուըտեցան չես գիտեր ուր։ Ըն- երս կը դողար իր բոլոր անդամներով և վա- էն ակռաները իրարու կը զարնուէին։ Եւ այն տե՛ն, մացառներուն մէջէն յովազը սոսուալով ը նետուեցաւ դուրս, ճիշդ մեր դիմացը։ Թա- թերը օդին՝ երախը բաց, աչքերը սարսափելի... հ, սարսափելի, ահաւո՛ր... Եւ այն ատեն... այց մտիկ չէք ըներ կոր, Պ. Փիէռ...

— Si, si, շարունակէ՛։

— Եւ այն ատե՛ն, առանց պաղարիւնու- թիւնս կորսնցնելու նշան առի. կրակեցի... Եւ ն ատեն, կենդանին ինքն իր վրայ դարձաւ, տրին ինկաւ, սկսաւ տապլտկիլ ու մռնչել... արսափելի՛, ահաւո՛ր... Ես վրան նետուեցայ, րայանիս կոթը մխրճեցի անոր երախին մէջ. յսպէս, որպէսզի չխածնէ և պոչէն քաշելով այն տարի ծառի մը տակ. ճի՛շդ այսպէս էր Խո- ր, հսկայ ծառ մըն էր. թերեւս պաօպապ մը։ երիչ ծառեր ալ կային հեռուն, որոնք անվեր- նալի տողանցումով մը կը յառաջանային, մբուն ագեղները եզերելով։ Ատենը անգամ ը ինքնաշարժ մը կը փախչէր բուներուն մէ- էն և տերեւաթափ ճիւղերը կը սուլէին։ Ըն- արձակ, անհատնում դաշտեր, լերկ ու պարապ։ հանավերջ է և հողը ալ կը հանգչի թրջած

— 122 —

տերեւներու վերմակով։ Անձրեւէն լուացուած տուներ իրենց կիրն ու աղիւսը կը փայլեցնեն ջրակոյտերու մէջ՝ և գորշ, հնամենի ագարակներ, ուրիշ դարէ մը մնացած, հանդարտօրէն կը մխան. անգործ մշակի մը ծխամորճին պէս։ Ճահիճները մեծցեր են հիմա և բաղերու ու սագերու անի- մաստ կանչը ունին միայն, իսկ ջուրի ճամբա- ները լեցուն են կարծես սպիտակ փետուրով։ Հեռագրի փախչող ձողերը վայրկեանները նշա- նագրեցին անվերջանալիօրէն և թելերը իջան ու ելան, իջան ու ելան։ Նորմանտին կը սկսէր։

Դէմ դէմի են պատուհանին առջեւ Փիէռ ու Կոստան։ Սա համաչափ ու միօրինակ ցնցումը շոգեկառքին՝ տեսակ մը թմրութիւն կուտայ իրենց և մելամաղձոտութիւնը կ'աւելնայ վա- կոնին կիսատուերներէն ու դուրսի ցած, աղ- տոտ երկինքէն։ Տեղատարափը Փարիզ մնաց, բայց դեռ պզտիկ կաթիլներ կը դողան ապա- կիներուն վրայ։ Փարիզ շատ բան մնաց. սակայն զուգահեռական սա երկար գիծերուն կ'ընկե- րակցին դեռ ծանր ու գորշ ամպեր, ինչպէս նաև զանազան խմիչքի ազդեր։ Կոստանը կը շա- րունակէ իր սպաննած յովազին պոչէն քաշել, այսպէս, զայն տանելու համար պաօպապին տակ, և Փիէռին մտածումը կը ցատկէ խրճիթէ խրճիթ, տանիքէ տանիք, կը յառաջանայ շո- գեկառքէն շատ աւելի արագ, հասնելու համար Պիպիին։ Ահա Պիպին, ահա անոր խարտեաշ գլուխը, կապոյտ աչքերը, շարժումներն ու խօ- սելու ձեւը, անտառկութիւնը։ Եւ Փիէռին մտա- ծումը կը փախչի մէկէն ետեւ, կ'իյնայ Փարիզ, կ'իյնայ Նէնէթին, շուտով վերսկսելու համար այս ճամբան դէպի Սէն-Մարժ. Բրա՛ւ, այս եր-

— 123 —

րորդ անգամն է, բայց այլեւս վերջին անգամը պիտի ըլլայ։ Այլեւս չպիտի երթայ այդ գիւղը, Նէնէթէն բան մը փնտռելու. այլեւս պէտք չպի- տի ունենայ։ Գնացքին անիւներուն միօրինակ աղմուկը կարծես ըսել կ'ուզէր. «Չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի»։

Փիէռ մտիկ չէր ըներ դիմացինը, Փիէռ մտիկ չէր ըներ ոչ իսկ իր անձը։ Ներքին յաւիտենա- կան տրամախօսութիւնը լռած էր կարծես։ Պա- րապ էջեր՝ որոնք կ'անցնին։ Պէտք է անոնք շատ արագ անցնին։ Ան այս վիճակին մէջ կը նմանի վատայժ, սպառած հիւանդի մը որուն երակներէն արիւնը պահ մը խոյս կուտայ ամ- բողջութեամբ և գիտող աչքերը անկարող կ'ըլ- լան իրենք զիրենք տեսնել հայելիին մէջ։ Ա- պաքինութեան շրջանը պիտի սկսի անշուշտ և երբոր ամպի սա վարագոյրը կամաց կամաց փարատի, երիտասարդին աչքերը կրկին պիտի տեսնեն նոյն ժպիտը, սիրական Նէնէթին դէմքը լուսաւորող։ Պիտի տեսնեն զայն ներքին հայե- լիին մէջ։ Պիտի վերադառնայ ան անշուշտ իր Փիէռոյին, դարձեալ պիտի նետուի իր բազուկ- ներուն մէջ ինչպէս որ նախորդ անգամուն եկաւ, եկաւ ճիշդ առջեւս, արիւններուն մէջ, դաշոյն մը մինչեւ երախակալը մխրճուած անոր զմայ- լելի ծծերուն մէջտեղ...

— Հէ՞... ի՞նչ, ո՞վ...

— Բայց դիս մտիկ չէ՛ք ըներ կոր, պարոն Փիէռ...

Որքա՜ն յուսահատութեամբ արտասանեց Կոստան իր այս նախադասութիւնը։ Յետոյ ամքած ու տխուր՝ քաշուեցաւ իր անկիւնը և լռեց։ Սատրիկ առնուած էր։ Երկար պահ մը վերջ Փիէռ ըսաւ.

— 124 —

— Նորէն կը կրկնեմ, Կոստան, տիրուհիդ բան մը պէտք չէ գիտնայ։ Չեմ ուզեր որ իրեն ըսես թէ Պիպին տեսնելու գացի։

Բաց՝ ինչպէս կ'ըլլայ ամէն մաքուր աչք, նախկին ենթասպային կապոյտ աչքերը աւելի լայնցան և ուսերու ու ձեռքի շարժումի մը հետ իրենց զարմացումը յայտնեցին։ Ո՛չ, պէտք չէր տարակուսիլ, պէտք չէր կասկածիլ Կոստանի վրայ։ Ան սովորական համակրութենէ աւելի մեծ զգացում մը կը տածէր երիտասարդին հանդէպ՝ որ հակառակ որսորդութեան պատմու- թիւններէ ախորժող մը չըլլալուն... այո՛, հա- կառակ իր պատմութիւնը է՛ն անուշ կէտէն ընդմիջած ըլլալուն, սովորական համակրու- թենէ աւելի մեծ զգացում մը կը տածէր իրեն հանդէպ։

Երբոր պարապ ու երկար բոպէները սկսան աւելնալ, և նոյն անձին շուրջ երկուքին կողմէ ալ չարտասանուած նախադասութիւնները եղան ճնշող, երբոր վերջապէս դուրս ելան փապուղիի մը մթութենէն, Կոստան լռութիւնը խզեց ձայ- նով մը որ իր նոր զգեստներուն պէս պաշտօ- նական պարագաներու միայն կը գործածէր. ըսաւ.

— Մադամ Ժանինը ես շատ կը սիրեմ, զա- ւակի մը պէս։ Ես զինքը շատ կը յարգեմ։ Եւ սակայն կը խոստովանիմ որ ձեզի հանդէպ պէտք եղած զարմանքը չունեցաւ... Ո՛չ, պարոն Փիէռ, ձեզի հետ լաւ չվերաբերուեցաւ։ Գալով Պիպիին, ո՜հ շատ, շատ սխալ կ'ընէ. պիտի զղջայ օր մը։ Այդպիսի մանչուկ մը այսպէս գիւղերը ձգել։ Ամէն ամիս դիս կը ղրկէ որպէսզի դրամ տանիմ և պէտքերը հոգամ։

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիան գրով մը փափաքյայտնեց որ խորհրդաժողովը փոխանակ Լոնտոնի՝ գումարուի Զուիցերիոյ մէջ — Ուշի կամ Լօզան եւ յուլիսի վերջերը։ Պաշտօնական շրջանակները կը յուսան թէ Մաքտոնըլտ պիտի ընդունի այս առաջարկը։

Շինքի Գայա պէյ էրզրումի մէջ

Երզնկայէն կը հեռագրեն թէ Նէրքին զօրավար Շիւքրի Գայա պէյ յունիս 23ին յիշեալ քաղաքը հասած եւ, Թաղապետութեան նախագահին, զինուորական հրամանատարութեան եւ Խալքի կեդրոնին փոխադարձ այցելութիւն տալէ վերջ, կառավարչատան մէջ քնութիւններ կատարած եւ գատարան ներկայ գտնուած է իբր ունկնդիր։ Իրիկուընը ալիւրի գործարանը այցելելէ վերջ ճամբայ ելած է դէպի Էրզրում։ Նէրքին զօրավարը եւ բանակի քննիչ Իզզէտտին փաշա յունիս 24ին ժամը 9ին Էրզրում հասած են։ Քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնատարներ ու ջոկատներ դիմաւորած են զանոնք։

Կռիւներ Աֆղանիստանի մէջ

Սիմլայէն կը հեռագրեն թէ Ճաճի Մանկալ եւ Սիւլէյման Խէլ ցեղախումբերը գրաւած են զօրավար Նատիր խանի բանակավայրը Կարտէզի մէջ։ Չի գիտցուիր սակայն թէ առնք Պէչէի Սաքայի՞ թէ իրենց հաշուոյն կը գործեն։

Փանկալոսի դատը

Շուտով պիտի սկսի դատավարութիւնը զօր. Փանկալոսի եւ ընկերներուն՝ նախկին ելմտական նախարար Պանփանոէլիսի եւ հաղորդակցութեանց նախարար Թակուլարիսի, որոնք ամբաստանուած են զեղծարարութեամբ։

Ամբաստանիչ ժարմինը բաղկացած է 30 ծերակուտականներէ։

Սպանիացիները գտնուեցան

Օրերով կորսուած նկատուելէ յետոյ, սպանիացի օդանաւորդներ Ֆրանքօ եւ երեք ընկերները ովկիանոսին մէջ գտնուեցան անգլիական «Իկլ» (Արծիւ) օդանաւատար շոգենաւին երկու ջրասաւառնակներուն կողմէ։

Ֆրանքօ հետեւեալ կերպով կը պատմէ Թռիչքը.

— Լօս-Ալքազարէսէն մեկնած էինք յունիս 21ին ժամը 17ին եւ Սէն-Վէնսանի հրուանդանին վրայէն անցած ժամը 21ին։ Այդ պահուն՝ օդին պատճառաւ ստիպուեցանք շատ վերերը բարձրանալ եւ ամպերու վերեւէն թռիլ Սէն-Վէնսանի եւ Ասորեան կղզիներու միջեւ, ուր մտադիր էինք հասնիլ յունիս 22ին ժամը 9ին։ Սակայն չնախատեսուած բուռն փոթորիկ մը ստիպեց մեզ գիշերը թռիլ Ասորեանի վրայէն։ Արշալոյսին Ասորեաններու հարաւ-արեւմուտքը կը գտնուէինք։ Ամպերու մէջէն թռելէ յետոյ՝ ովկիանոսին վրայ իջանք, պէնզինը խնայելու եւ կացութիւնը մօտէն քննելու համար։ Մեր գիրքը ճշդելէ յետոյ ճամբայ ելանք դէպի Ֆայալի, սակայն 40 մղոն թռելէ յետոյ, սաստիկ փոթորիկի բռնուեցանք եւ պէնզինը սպառեցաւ Հիւսիս-արեւելեան հովերը մեզ քշեցին դէպի հարաւ եւ յունիս 23ին Ֆայալէն 100 մղոն հեռու կը գտնուէինք։ Փոթորիկին ուղղութիւնը փոխուելով, քշուեցանք դէպի Ս. Մարի կղզին։ Յունիս 24-27 հովերուն ձեռքը խաղալիք դարձած՝ զանազան ուղղութեամբ կը քշուէինք։ Յունիս 27ին փոթորիկին եւ ալեկոծութեան պատճառաւ վերջին ծայր վտանգաւոր էր մեր դիրքը։ Յունիս 29ի արշալոյսին «Իկլ» զտաւ մեզ Ս. Մարի կղզին մօտերը եւ ներս առաւ։

Այս լուրը մեծ ուրախութիւն առաջ բերաւ Սպանիոյ մէջ, ուր խանդավառ ցոյցեր եղան եւ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղուեցան Անգլիացիներուն։

Մաքտոնըլտի խաղաղական ծրագիրը

Այսօր անգլիական խորհրդարանին առջեւ պիտի կարդացուի ճառը, որուն մէջ աշխատաւորական կառավարութիւնը գոհունակութեամբ վեր կը հանէ թէ բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէ բոլոր օտար պետութեանց հետ։ Կը յիշէ համաշխարհային խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար ձեռք առնելիք միջոցները, ու կ՚աւելցնէ թէ մօտ օրէն Մաքտոնըլտ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Ամերիկայի նախագահին հետ՝ զինաթափութեան մասին։

Ճառաճառին մէջ կ՚ըսուի նաեւ թէ կառավարութիւնը որոշած է դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատել խորհրդային Ռուսիոյ հետ եւ յոյս կը յայտնէ թէ հաշուեցումներու խնդիրը շուտով պիտի լուծուի, որպէս զի առանց յապաղումի կարելի ըլլայ պարպել Հռենոսի հողերը։

Վերջին մասին մէջ, ճառաճառը կը պարզէ գործազրկութեան դէմ ձեռք առնուելիք միջոցները։

Բոլշեւիկ դատարանները կը գործեն

Մոհիլեւի (սպիտակ Ռուսիա) դատարանը մահուան դատապարտեց եօթը ամբաստանեալներ, մեծ մասամբ ցարական զաղտնի ոստիկաններ եւ շահադէտներ։ Ուրիշ 19 հոգի զանազան պայմանաժամերով բանտարկութեան դատապարտուեցան, իրենց հակայեղափոխական գործունէութեան համար։

Ուժգին պայթում մը

Տուիսպուրկի (Գերմանիա) բնածխային թթուի մէկ գործարանին մէջ ուժգին պայթում մը տեղի ունեցաւ։ Մօտ 100 բանուորներ խուճապի ենթարկուեցան։ Վիրաւորուեցան մեծ թիւով աշխատաւորներ, որոնց մէջ նաեւ ճարտարագէտ մը։

Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ սահմանագլուխի հսկողութեան, ինչպէս նաեւ տնտեսական եւ քաղաքական վարչածեւին վերաբերեալ պրոտոկոլը կիրակի օր ստորագրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ։

ՍՈՊՐԱՆԻԷՆ՝ փակուելէ առաջ քուէարկեց ընդհանուր ներումի օրինագիծը, որմէ կ՚օգտուին 250 բանտարկեալներ։

ՊԵԼՃԻՔԱՑԻ ընկերվարական յայտնի գործիչ, երեսփոխան, նախկին նախարար եւ Պրիւքսէլի *Փէօփլը* թերթին տնօրէն Ժոզէֆ Վօթէրս մեռաւ կիրակի օր։

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ձիարշաւին մէջ Փարիզի Մեծ Մրցանակը շահեցաւ ֆրանսական ձի մը՝ Հոթվիտ, որ կը պատկանի Էտուար Էսմոնի։ Այս վերջինը շահեցաւ 1 միլիոն 83 հազար ֆրանք։ Զանազան ձիերու վրայ գրաւի դրուած էր 18,450,285 ֆրանք։ Մուտքի տոմսերէն գոյացաւ 1,300,000, ֆրանք։

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած Գուա-Քոլոնպի Սահակ Մեսրոպ Գրադարանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի օր Արժանթէօյլի մէջ։ Մանրամասնութիւնները քանի մը օրէն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի եւ Շըլըվանի սկաուտական խումբը (մօտ 40 պատանիներ) այս ամառ օգոստոսէն սկսեալ 4 6 շաբաթի շատ բանակում մը պիտի ընէ Փարիզէն քանի մը ժամ հեռու, ծովեզերքին մօտ (Աթէլլա փլաժ)։

«Բուժանք» առողջապահական ամսաթերթը, որուն նախաձեռնութեամբ 10 մանուկներ օդափոխութեան պիտի երթան օգոստոսի սկիզբը, կարգադրութիւն ըրած է հայ սկաուտներու հետ, որպէս զի միասին բանակումի տանին 12-15 տարեկան ոչ սկաուտ հայ պատանիներ եւս, մատչելի պայմաններով (350 ֆրանք մէկ ամսուան համար, ամէն ծախք մէջը հաշուած)։

Միւս կողմէ Փարիզի Ցիկնանց Միութեան Կ. խաչի Օգն. Մասնաճիւղը, «Բուժանք»ի դիմումին վրայ յանձն առած է իւրաքանչիւր պատանիի համար ըլլալիք ծախքին 100 ֆրանքը ինք վճարել։ Որով ծնողքները 250 ֆրանքի համեստ գումար մը պիտի վճարեն, իրենց զաւակներուն մէկ ամսուան լաւ արձակուրդ մը տալու համար։

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար, նամակով դիմել «Բուժանք»ի խմբագրութեան.— (Revue «Poujank», 126 Faubourg St-Denis-Paris(10, մինչեւ յուլիս 20. այդ թուականէն ետք արձանագրութեանց ցանկը պիտի փակուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր անկեղծ շնորհակալութիւնները կը յայտնենք յարգելի բժիշկ Բ. Գուլաքեանի, որ ազնուօրէն, բժշկական մանրակրկիտ քննութենէ անցուց Աժանոռ Բէմփի վարժարանի աշակերտութիւնը։

Տնօրէնութիւն Մեսրոպեան
Պէյրութ վարժարանի

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Ն. Յ.— 70։
Նէօյեի, Վ. Տ. Օ.— 150,
Փարիզ, Կ. Մ.— 130,
Ալֆորվիլ, Ա. Մկր.— 60,
Ալֆորվիլ, Մ. Գ.— 35,
Մարսէյլ, Գարծ.— 825,
Գրինեօլ, Ե. Կ.— 35,
Լիոն, Թ. Ա.— 35, ի հաշիւ Մ. Ե.ի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ախալաթի Կարմաւէջ (Թիֆլիսի նահանգ) գիւղէն Մանաս Կըկօեան, հօր անունը՝ Արեւշատ։ Տարագրութեան միջոցին ողջ մնացած է։ Կը կարծուի թէ Պաղտատի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր եղբօր Համբարձում Կըկօեանի, 6 Rue Blanqui, K.— Bicètre (Seine), France. Լուր տուողին 300 ֆր. եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Գրուսացի Գետրոս Սուճեան, հօր անունը՝ Ակոբճան, մօր անունը՝ Էլիզ։ Ծնողքը եւ քոյրերը Տէր Զօրի մօտ ջարդուած են։ Լուր առնուած է թէ քրիստոնեայ արաբ մը զինքը որդեգրած է։ Իմացնել իր հօրաքոյրներուն Անճիկ Սուճեանի եւ Նուրիկ Սահաթճեանի, կամ իր հօրաքրոջ որդւոյն Peter Sahatjian, 18 Jamen-Grand, Caluire (Rhône) France.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

—Չարսանճագցի Բաղնիք գիւղէն տիկին Գէզիկ Գարակեավուրեան կը փնտռէ իր որդին Անդրանիկ Գարակեավուրեան (16 տարեկան) որ կը գտնուէր Յունաստան որբանոցի մէջ։ 1928 մայիսին փոխադրուած է Եգիպտոս եւ անկէ ի վեր լուր առնուած չէ, իմացնել «Յառաջ»ի։

Կը փնտռեմ ամուսինս Էնկիւրիցի Գէորգ Գասպարեան, հայրը՝ Սարգիս, մայրը՝ Վառվառ, 1928 Փետր. ամսուն Պոլսէն մեկնած է Ռումանիա։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Կալաց։ Իմացնել՝ Mr. Aram Kalfayanի, 24 Rue Sivadji Mourad, Idjadié, Scudar, Stamboul (Turquie).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ.— Խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար կը հրաւիրուին Գ. Գ. Մկրտիչ Պարսամեան, Կարօ Սասունի, Լեւոն Մոզեան, Օհան Կարօ, Բժ. Լ. Գրիգորեան, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, La Petite Source սրճարանը, ճիշդ Métro Odéonի դիմաց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր գործօն ու օժանդակ անդամ-անդամուհիները այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 6ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Տարօն Տուրուբերան Հայր. Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 109՝ ինքնահոս գրիչ, 305՝ ըեղանի ժամացոյց, 381՝ կնոջ պայուսակ, 439՝ կնոջ զոյգ մը ձեռնոց, 223՝ մետաքս քաշքոլ, 298՝ Գրպանի թաշկինակ։ Շահող թիւերով դիմել՝ Գեղամ Պօղոսեանի, 6 Rue de Tureane, Marseille.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Չարսանճագի Հայրենակցական Միութիւնը եւ Պատանի Միութիւնը ինչպէս նաեւ Տէօճեան, Ծառուկեան եւ բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը յայտնեն Գ. ՆՇԱՆ ՍՈՂՈՑԵԱՆի դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յունիս 18ին Մարսէյլի մէջ։

ԿՈՉ

Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ձեռնարկած է Անդրէասի եւ իր շրջանի 22 գիւղերու վերապրող հայրենակիցներու մարդահամարին, որուն ցանկը պիտի կցուի իր պատրաստած 1930ի օրացոյցին։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն փութով տեղեկացնել անուն, մականուն, հօր եւ մօր անուն, տարիք, ծննդավայր եւ իրենց ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը։ Որեւէ վճարում չկայ։ Մէկ օրինակ օրացոյց պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակիցի։ Հասցէ՝ H. Kéfélian, 368 Rue de Vaugirard, Paris 15e.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տարագրութեանս մէջ, հիմնած եմ գրադարան մը «Մայիս 28» անունով, հայրենի գիւղս փոխադրելու (Բաշ-Գառնի) նպատակով։

Կը խնդրեմ բոլոր հայ գրողներէն եւ հրատարակիչներէն 1—2ական օրինակ նուիրել իրենց հրատարակութիւններէն, ճոխացնելու համար գրադարանս։

Հասցէ K. Kotcharian, Rue Borissova 70. Roustchouk (Bulgarie).

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris (...
Le Gérant: E. SOUVIGN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ 1929

3 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 998

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՐՐԱԿԱ՛Ն ԳԻՏԵԼԻՔ

«Միանգամ ընդ միշտ պիտի ընդունինք որ մեզմէ իւրաքանչիւրը մեծագոյն պատասխանատուութիւնն ու պարտականութիւնն ունի իր ինկած գաղութին մէջ», կ'եզրակացնէինք երէկ։

Արդարեւ, ամբողջ սերունդի՛ մը բեռն ունինք մեր ուսերուն վրայ։ Եւ ճակատագրուա՛ծ է որ պիտի գտնուինք առաջին շարքերուն վրայ։

Չենք արհամարհեր ինչ որ մեզմէ դուրս է։ Չունինք յաւակնութիւն ամբողջ հայ ժողովուրդին իմաստութիւնն ու կարողութիւնը ներկայացնելու։ Բայց ունինք արդար եւ հիմնաւոր յաւակնութիւններ՝ անոր տառապանքը խորապէս ըմբռնելու, անոր լուսաւոր յատկութիւնները խտացնելու եւ անոր կամքը ներկայացնելու, իբրեւ կազմակերպուած ուժ։

Շա՜տ ու շատ իմաստուններ եղած են — եւ կա՛ն — մեզմէ դուրս։ Ինչպէս եւ հայրենասէր եւ քաջ մարդիկ։ Բայց, ժողովուրդներու կեանքին մէջ, մանաւանդ ազատագրական պայքարի ընթացքին, կազմակերպուած ուժն է որ արժէք ունի՝ ան է որ կրնայ այս կամ այն դերը կատարել։ Մինչեւ անգամ չարիք գառնալ, փոխան բարիքի։

Արդ, երբ այնքան խոշոր բեռներ դրուած են մեր ուսին, առավ իսկ աւելի կը ծանրանայ մեր պատասխանատուութիւնը, իւրաքանչիւր քայլափոխին, պատերազմի թէ խաղաղութեան ատեն։

«Ցէտայի»ները լռած են այսօր, բայց ֆէտային ոգի է ամէն տեղ, աշխարհի ո՛ր եւ է մասին մէջ ուր հայկական համրանք ունինք։ Ֆէտային քաղաք իջած է, պարագաներու բերումով։ Եւ եթէ, իբրեւ սարի զաւակ, չի կրնար դեր կատարել նոր կեանքին մէջ, քաղաքի միօրինակութեան մէջ, գոնէ անոր ոգին խթան պէտք է ըլլայ ուրիշներուն, շարունակելու ինքնապաշտպանութեան կռիւը։

Ի՞նչ է, վերջապէս, մեր տագնապը այս կամ այն օտար երկինքին տակ, եթէ ոչ ինքնապաշտպանութիւն, տարբեր պայմաններով։

Երէկ խումբեր կը կազմէինք զարնելու և զարնուելու համար։ Այսօր խումբ-խումբ ճակատ պիտի կազմենք, որպէսզի յորձանքէն չքշուինք, իբրեւ աչնան տերեւներ կամ տաշեղներ։

Իսկ այդ ճակատը կազմելու համար, անհրաժեշտ է որ բան-գործ ընենք սերտօրէն եւ յարատեւօրէն հետեւիլ իւրաքանչիւր գաղութի կեանքին։

Նախ պիտի գիտնանք անոր իսկակա՛ն համրանքը, մակընթացութիւնն ու տեղատուութիւնը։ Կուգա՛ն-կ'երթա՛ն, — ո՞րքան, ո՞ւր, ինչո՞ւ։

Յետոյ, ուժ պիտի տանք անոր ներքին կեանքը ձեւաւորելու, կազմակերպելու։ Որ եւ է թանձրացեալ գաղափարի, մարմինի պիտի կապես տարագիր բազմութիւնները, այլապէս կը տարտղնուին, կը նօսրանան։ Եւ փոխանակ խումբ-խումբ իրար բռնելու, խմբովին կը վհատին ու կը պարպուին։

Այս աշխատանքին համար (ներքին կազմակերպութիւն — պայման է որ տեղացիները — խօսքը մեր ընկերներուն համար է) միանգամ ընդ միշտ ընդունին թէ միակ են։ Ոչ թէ մինակ են, այլ իրենց կ'իյնայ գլխաւոր բաժինը։ Դուրսէն միշտ ալ իրաւունք ունին աջակցութիւն սպասելու։ Իրաւունք ունին իրենց լուծքին լծելու ո՛ր եւ է արտաքին ուժ որ տրամադրելի է կամ անփոխարինելի։ Բայց, այդ պարագան պիտի համարեն «յաւելեալ հասոյթ», եւ իրենք պիտի հարթեն ու մշակեն գետինը։

Այսպէս չէ՞ր, ժամանակին, Խարբերդը կամ Վասպուրականը, աւելի ծանր պայմաններու մէջ, միայն հողին կապուած ըլլալու մխիթարութիւնն ունենալով։

Օրինակ, եթէ Յունաստանը կամ Սուրիան լաւ կազմակերպուած չեն մինչեւ այսօր — ազգային տեսակէտով — դժուար թէ կարենան աւելի լաւ կազմակերպուիլ ո՛ր եւ է հեռաւոր հեղինակութեան ձեռքով։ Անցորդը կուգայ եւ կ'երթայ, թերեւս պակաս մըն ալ կը լրացնէ, բայց տեղացին է որ պիտի կազմէ շաղախն ու հիմքը։

Ոչ թէ մեր տարագրութեան, այլ տարիներու փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ վերէն սկսուած գործերը այնքան հիմ չեն բռներ, որքան տեղին վրայ կատարուած աշխատանքները։ Մանաւանդ ինքն իր մէջ ամփոփուած գաղութի մը մէջ։

Այդպէս կազմակերպուեցաւ, առաջին անգամ, Յունաստանը, եւ այդպիսի կորիզ մըն էր որ յաջողապար ձեւ ու մարմին առաւ Մարսիլիոյ մէջ։ Թէեւ երկուքն ալ շատ ու շատ պակասներ ունին, այսօր։

Ըսենք, անցողակի, որ յաճախ մեր ընկերները կ'ընկրկին, յաղթանակը սպասելէ յետոյ։

Այսպէս՝ Պրիւսէլի մէջ, ուր ծափով սկսան, բայց անուշ քուն կը քաշեն հիմա։ Եւ Լիբանանի մէջ, ուր բնտրական յաղթանակ մը տարին, երեք տարի առաջ, բայց չկրցան արժեցնել։

Այո՛, ճիգեր կը վատնուին մինչեւ յաղթանակ, իսկ յետոյ թմրութիւն մը ծայր կուտայ, յաճախ գերոյի վերածելով կատարուած աշխատանքը։ Իսկ երբ սթափին, գետին մը կորսուած կ'ըլլայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅՍՊԷ՛Ս, ՈՒՐԵՄՆ...

Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը կը փոփոխայ յունիս 29ի խմբագրականով.

— «Մեր այսօրուան լուրերու բաժնին մէջ հաղորդուած տեղեկութիւնը կը հաստատէ թէ Հայաստանի խորհ. կառավարութիւնը մերժած է Նանսէնեան ծրագրին առթիւ Ազգաժողովին կողմէ Հայաստանին ըլլալիք փոխատուութիւնը։

Մերժումը պատճառաբանուած է երկու գլխաւոր կէտերով.— փոխառութեան գումարը անբաւարար է, իսկ պայմանները ծանր։

Ամբողջ հինգ տարի Ազգաժողովին սեղանին վրայ չարչրուող այս նոր «հայկական հարցը» վերջնականօրէն այս կերպ գտաւ իր լուծումը։

Փոխառութեան գումարը մէկ ուկէս միլիոն ոսկի պիտի ըլլար եւ յատկացուէր Հայաստանի ոռոգման եւ նորգաղթի գործին։

Առաջին օրէն Տքթ. Նանսընի այս ծրագիրը վճռական ընդդիմութեան բաղխեցաւ Ազգաժողովին մէջ։ Ֆրանսա, Գերմանիա եւ քանի մը երկրորդական պետութիւններ թէեւ ընդառաջ գացին տրուած առաջարկին, բայց Անգլիա որոշապէս իր վէթօն դրաւ։ Ալ անկէ յետոյ տարիներու ընթացքին պարզ ձեւականութեան համար էր որ այդ հարցը օրակարգէն պաշտօնապէս դուրս չհանուեցաւ։

Այս առթիւ անշուշտ հոգեկան բաւականութիւն պիտի զգայ նաեւ հայկական այն խմբակցութիւնը որուն փափաքն էր մերժել Հայաստանին այդ փոխատուութիւնը ցորչափ Մոսկուա կը մերժէ ընդունիլ Հայաստանի անկախութիւնը, թէեւ միեւնոյն փոլիթիկոսները չեն դադրիր հրապարակը աղմկելէ թէ իրենք կ'աջակցին Հայաստանի վերաշինութեան եւ ներգաղթի գործին։

Մինչեւ Լօզան կարծես բաւական չեղաւ այն տուգանքը, որ հայ ժողովուրդը տուաւ Արեւմուտքի պետութիւններու, եւ մասնաւորապէս անգլեւոռուս մըրցակցութեան, այսօր ալ տակաւին ենթակայ ենք տարբեր տուգանքներու։ Բայց ներկայ Հայաստանի ճակատագիրը, ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր կապուած է Ռուսիոյ։ Հայաստան խորհ. Միութեան մէկ անդամն է եւ պէտք է ազատուի այդ կարգի տուգանքներէն։ Լօնտօնի չկամութեան փոխարէն Մոսկուա պէտք է ապահովէ այն բացառիկ փոխատուութիւնը որուն անհրաժեշտ պէտք ունի եւ արժանի է Հայաստան»։

Բացատրե՛նք որ ակնարկուած խմբակցութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, իսկ անոր վերագրուած պարագան՝ առնուազն խեղաթիւրում, ոչ առաջինը, ոչ ալ վերջինը։

ԹՈՄՍԿԻ ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ թէ Թոմսկի, որ վերջերս հեռացուած էր խորհրդային արհեստակցական միութեանց Նախագահի պաշտօնէն, հետզհետէ կը զրկուի իր բոլոր պաշտօններէն։ Ժողովրդային գործավորներու խորհուրդը հրամանագրով մը կը հեռացնէ զայն Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան խորհուրդէն, ուր իրեն պիտի յաջորդէ Ակուլոֆ, Ստալինի կուսակիցներէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարսկաստանի աղփակումը եւ Անգլիա

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՕՐԻ՞Ն ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Շիքակօ Տէյլի Թրիպիւնի.—

Շահին արդիականացման ձեռնարկին դէմ յետաշրջական շարժում մը հանդէպ կը գտնուի պարսիկ կառավարութիւնը, նման այն ապստամբութեան որ Ամանուլլահը ստիպեց Աֆղանիստանի իր գահէն հրաժարիլ։

Ռուսերուն համաձայն, Անգլիա կը քաջալերէ ապստամբութիւնը։ Պարսիկ թերթերը կ'արտատպեն այս առթիւ խորհրդային թերթերու գրածները։

Զարմանք պատճառեց այս խնդրին առթիւ խորհրդային տեսակէտներուն արտատպումը, սակայն կը կարծուի թէ Անգլիոյ դէմ եղած խորհրդային պրոպագանդն է պատճառ այս արտօնութեան։

Մոսկուայի մամուլը, համաձայն հոս եղած արտատպումներուն, կ'ըսէ թէ պարսիկ ռամիկան-զօրքը մասամբ պատասխանատու է հարաւի ապստամբութեան համար։ Ֆարսի նահանգին մէջ վարչկատուններու հրոսակային կռիւներ կը մղեն կառավարական զօրքին դէմ։ Շահին արդիացման մեթոտները գործադրելու համար ռամիկան-զօրքին ձեռք առած միջոցները կը զայրացնեն ցեղախումբերը, մինչ նահանգի կրօնաւորներն ու աշխարհական ազդեցիկները կը հակառակին բոլոր փոփոխութիւններուն, ինչպէս Աֆղանիստանի մէջ։

Արդէն բազմաթիւ բարենորոգումներ մտցուեցան եւ ռամիկան-զօրքը իր յախուռն ընթացքով կ'աւելցնէ անոնց առթած զայրոյթը։ Հետեւանքն այն եղաւ որ Անգլիա արծարծեց անթեղուած կայծը։

Մոսկուայի համաձայն, Անգլիա ծովու ճամբով եւ մաքսանենգութեամբ արդիական զէնքեր կը հայթայթէ ցեղախումբերուն։ Անգլիա կը յուսայ թէ պիտի յաջողի Շահին կառավարութիւնը ստիպել համաձայնութեան գալու՝ երկար ատենէ ի վեր վիճելի խնդիրներու մասին։

Ռուս թերթերու այս տեսակէտներուն արտատպումը ինքնին ցոյց կուտայ թէ պարսիկ կառավարութիւնը համոզուած է Անգլիոյ մեղսակցութեանը՝ ներկայ դաւադրութեան մէջ։

Ռամիկան-զօրքի մեղսակցութեան ապացոյցն այն է, որ Շահին հրամանով ձերբակալուեցաւ լիշեալ ուժի հրամանատարը։

Պարսիկ կառավարութիւնը նոր թղթակցութիւններ պիտի ապսպրէ Իտալիոյ՝ արգիլելու համար զէնքի մաքսանենգութիւնը Պարսից ծոցէն։

Ապստամբները քանդեցին Փոլխանի կամուրջը, որ Թէհրանի եւ Շիրազի ճամբուն վրայ կը գտնուի։ Ապստամբութիւնը զսպելու համար բռնատար ինքնաշարժներ կը գործածուին, ի մեծ զարմացում վարչկատուններու, որոնք նախորդ կռիւներու ընթացքին ուղտի կարաւաններ տեսնելու վարժուած էին։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Ինչպէս յայտնի է, Նարոյեան պատրիարքի փոխանորդները վճռաբեկ ատեանի դիմած էին բեկանել տալու համար Պոլսոյ քաղաքային Բ. դատարանի որոշումը Սանասարեան խանի մասին։

Վերաքննութեան դատը տեղի պիտի ունենայ յուլիս 13ին Էսկիշէհիրի մէջ։

Փաստաբան Պ. Մ. Նարլեան մասնաւոր արտօնութեամբ Նէճաթի պէյի հետ Էսկիշէհիր պիտի երթայ, պաշտպանելու համար դատը։

Ամերիկեան նոր տարեչափը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ յուլիս 1էն սկսեալ գործադրութեան կը դրուի տարեչափի (Quota) նոր օրէնքը, կազմուած՝ «ազգային ծագում»ի հիման վրայ։ Այս օրէնքը քուէարկուած էր քանի մը տարի առաջ, սակայն գործադրութիւնը յետաձգուած էր խորհրդարանի հաւանութեամբ։ Նոր օրէնքով մէկ տարուան մէջ Ամերիկա մտնողներուն թիւը 164,667էն պիտի զեղչուի 153,741ի։ Այս օրէնքին դէմ ցարդ ցոյց տրուած ընդդիմութիւնը թուական անկարեւոր տարբերութեան համար չէ։ Խնդիրը թուաբանական ըլլալէ աւելի ցեղային է։

Մինչեւ հիմա ռեւէ ազգի մը տարեչափը որոշելու համար կը հաշուուէր թէ 1890ի մարդահամարին ատեն այդ ազգէն քանի՞ հոգի կ'ապրէր Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Նոր օրէնքով, ցեղային ծագման հաշիւեն իբրեւ հիմ պիտի առնուի այն թուականը՝ երբ Մ. Նահանգները ազգ դարձաւ։ Այս ձեւով, այսուհետեւ աւելի մեծ թիւով Անգլիացիներ, Սկովտիացիներ եւ Կալլէսցիներ պիտի կրնան ընդունուիլ Ամերիկա։ Անգլիական տարեչափը 34,007էն կը բարձրանայ 65,721ի։ Իսկ Գերմանիային 51,227էն կ'իջնէ 25,957ի. Շուէտինը՝ 9561էն 3314ի, Նորվեկիային՝ 6,453էն 2,377ի, Տանիմարքայինը՝ 2789էն 1181ի, Իրլանտայինը՝ 28,567էն 17,853ի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Իզմիրի նահանգապետ Պ. Տէմար նահանգի բոլոր քաղաքապետներուն ու ոստիկանապետներուն ուղղած է նոր շրջաբերական մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

— Քանի մը շաբաթէ ի վեր նկատեցի որ նահանգի զանազան կէտերուն վրայ բազմաթիւ կռիւներ ծագեցան օտարականներու կողմէ։ Կը խնդրեմ որ հասկցնէք յիշեցնել ծեր շրջանին մէջ բնակող օտարականներուն թէ՝ ամէն բանէ առաջ պարտաւոր են հպատակիլ օրէնքներուն այն երկրին, որ ա՛յնքան վեհանձն հիւրասիրութիւն շնորհած է իրենց...

«Բացի դատական պատիժներէ, չպիտի վարանիմ մեր երկրէն վտարել տալ ա՛յն օտարականները, որոնք կը վրդովեն հանրային անդորրութիւնը եւ մեր ժողովուրդին ապահովութիւնը»։

ԽՄԲ.— Մեր հայրենակիցներուն մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք այս ազդարարութիւնը։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ

Կեսարիայէն Պոլսոյ պատրիարքարանը հաղորդուած է թէ որբերը շուտով կը մեկնին Պէյրութ, անհրաժեշտ վիզան ստացուած ըլլալով։

ՄԱՀ ՏԻԿԻՆ ՄԷՆԱՐ ՏՈՐԻԱՆԻ

Յունիս 28ին Փարիզի իր բնակարանին մէջ (89 Rue de la Faisanderie) մեռաւ Տիկին Մէնար Տորիան, փոխ-Նախագահուհի Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու Պաշտպան Ընկերութեան։

Իր ամուսինը եղած էր Ֆրանսայի Հանրապետութեան հիմնադիրներէն մէկը։ Հանգուցեալ տիկինը ունէր ազնիւ սիրտ մը։ Ազատական գաղափարներու ջերմ ջատագով, ո՛չ միայն Փարիզի, այլ եւ գաւառի իր ապարանքին դուռները լայնօրէն բաց էին բոլոր քաղաքական տարագիրներու եւ հալածեալներու առջեւ։

Իր տունը ճշմարիտ թանգարան մըն էր ամէն կարգի թանկարժէք առարկաներու։ Միեւնոյն ատեն գրական-գեղարուեստական սալոն մը, ուր կը յաճախէին ֆրանսացի եւ օտար մտաւորականներ։ Իր գլխաւոր արժանիքն էր պաշտպանել բոլոր իրաւազուրկ եւ ճնշուած ժողովուրդներու դատը։ Ջերմ պաշտպան էր Հայկական դատին։

Տիկին Մէնար-Տորիան մասնաւոր համակրանք ունէր նաեւ հայ ուսանողներուն հանդէպ։ Զինադադարին յաջորդող տարիներուն քանիցս իր բնակարանին մէջ հիւրասիրած է զանոնք եւ հայկական ցերեկոյթներ սարքած։

Ասկէզատհայ եւ օտար ուսանողներուն համար փարիզեան թանգարաններուն մէջ պտոյտներ կազմակերպած է, իր առաջնորդութեամբ։

Իր մահով կ'անհետանայ ազնիւ հոգի մը։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Սելանիկի ամերիկեան Անաթոլիա Քոլէճէն այս տարի շրջանաւարտ եղան 25 հոգի, որոնց 10ը Հայեր.—

Պ. Պ. Բարի Մ. Անդրէասեան (Օրտու), Գրիգոր Կ. Մակարեան (Աֆիոն Գարահիսար), Լեւոն Ա. Այվազեան (Եոզկատ), Խաչերես Կ. Խաչերեան (Պարտիզակ), Հրաչեայ Գ. Աշճեան (Կ. Պոլիս), Յովհաննէս Գ. Եաղճեան (Իզմիր), Նէսիմ Լ. Միլիտոնեան (Զէյթուն), Շաւարշ Յ. Պէնլեան (Իզմիր), Սամուէլ Ա. Երանեան (Մարաշ) եւ Տիրան Յ. Աճեմեան (Կ. Պոլիս)։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

Մեզմէ ոմանք, շատ սեւ գոյներով կը նկարագրեն Թուրքիան։ Զայն կը գտնեն մօտալուտ ու անխուսափելի անկման մը ենթակայ։ Հիւծած, քայքայուած ու անխուսափելի աւերակի Սանձարձակ կամայականութիւններու գերի։

Ուրիշներ, ընդհակառակն, զայն կը տեսնեն արդիականացած։ Միանգամ ընդմիշտ ամուր ու ապահով՝ ներքին ու արտաքին թշնամիներէ։ Տէր՝ հողի մը, ուր միատարր զանգուած մը կ'ապրի այլեւս։

Այս երկու տեսակէտները հաշտ չեն իրարու անշուշտ։

Բայց, իմ կարծիքով, երկուքն ալ, հաշտ չեն ն'ւ իրականութեան հետ։

Վասնզի, կողմերէն մէկն ու միւսը, երբ Թուրքիոյ մասին կը խօսին, կ'առաջնորդուին, առաւելապէս, երկրին ներքին-վարչական կացութենէն քան տնտեսական վիճակէն։ Արտածումի ու ներածումի թիւերէ։

Ու կ'անտեսեն էականը։

Այսպէս, Թուրքիան սեւ տեսնողներու եզրակացութիւնը կը բխի ո՛չ թէ արդիւնքի տեսակէտով, շօշափելի իրականութիւններէ, այլ երեւոյթներու եւ փոփոխութիւններու իրարայաջորդ ու արմատական բնոյթէն ծնող անսպասելի ու զարմացուցիչ տպաւորութենէ մը։

Եւ, այդ իսկ պատճառաւ, չափազանցուած է։ Կամ, առնուազն երբեք ոչ թէ տրամաբանական, այլ գրեթէ զգացողական հետեւութիւն է։

Միւսներուն հետեւութիւնը ուրիշ ձեւի տպաւորութեան մը կը պատկանի։ Տպաւորութիւն մը, սակայն, որ դէպքերու նոր դասաւորումէն չի գար։ Չի բխիր այսօրուան շարժումներէն։ Այլ իր ծնունդը կ'առնէ տարիներու կամ դարերու ընթացքին գծուած Թուրք պատմութեան իրական ու շօշափելի դէպքերէն, եւ, իբրեւ այդպիսին, հին ու փորձուած ճամբորդման մը իր չափանիշովը մէկ անգամէն կը փորձէ, կը ձգէ եւ նորը, տալով իր եզրակացութիւնը,

— Ինչ ալ ըլլայ, չապրիր Թուրքիան։

Փա՛ստ։

— Երէկի Թուրքիան։

Այս եզրակացութիւններէն ո՞րն է ճիշդը։

Իմ կարծիքով, երկուքն ալ ճշմարտութիւններ ունին իրենց մէջ՝ իբրեւ ուսումնասիրութիւններ։

Բայց, իբրեւ եզրակացութիւն, երկո՛ւքն ալ հեռու են ճշմարիտը ըլլալէ։

Կա՛յ եւ այլապէս շահեկան պարագայ մը։

Երկու կողմերն ալ, երբ «Թուրքիան» կ'ըսեն, ու այդ «Թուրքիան» կը քննեն, կ'առնեն հողը, բնակչութիւնը, ներքին խմորումները, տնտեսութիւնը — ինչ որ առարկայական, նիւթական ու վարչական է՝ իբրեւ պետական միջոց ու տարր։

Ու կ'անտեսեն կարեւորագոյնը — քաղաքական Թուրքիան։

Այսինքն՝ իրեն հանդէպ վարուած քաղաքականութիւնը, ո՛չ թէ իր վարած քաղաքականութիւնը։

(Երկրորդը առաջինէն կը պայմանաւորուի)։

Այսինքն՝ իրեն տրուած արժէքը՝ քաղաքականօրէն, ո՛չ թէ ինք իր'ն ստեղծել կամ ձիգ [illegible] ձգտած ուժին քաղաքական արժէքը։

Իսկ այդ անտեսումը կ'արգիլէ եզրակացութեան ճիշդ ըլլալու հաւանականութիւնը։

Մանաւանդ որ, մենք կը ջանանք իր իսկական արժէքին մէջ տեսնել Թուրքիան, ըստ այնմ կարենալ ճշդելու համար մեր դիրքը։

Այսինքն, կ'ուզենք զինքը դնել մեր առջեւ, մերձեւ. Ջանալ տեսնել զայն, առանց կրկնակի [illegible]ացում մը նկատելով մեզ համար։ Շարունակել մեր դատին հետապնդումը, ինչ որ կը նշանակէ շարունակել կռուիլ — երէկ զէնքով, այսօր այլ ձեւով, բայց կռուիլ. այսինքն մեր ուժերը դնել իր ուժերուն դէմ։ Եւ հետեւաբար, ջանալ տեսնել ու գնահատել ինչպէս մեր, նոյնպէս ն'ւ անոր լուրջ ուժերը։

Իսկ նման գնահատումի մը պարագային, մենք կը սխալինք, եթէ Թուրքիան չափենք իր բանակով։

Կը սխալինք, եթէ Թուրքիան չափենք իր ներքին ալեկոծումներով, որովհետեւ, նախ, քայքայումներ յառաջ բերող ուժեր չեն անոնք, Թուրքիոյ մէջ, եւ երկրորդ, Թուրքիան առաւելապէս զօրեղ է, իր ամէնէն ալեկոծ շրջանին իսկ, արտաքին թշնամիին դէմ միակամ դուրս գալու իր փորձուած առաւելութեամբ։

Ու մենք հաւանաբար ճիշդ եզրակացութեան կրնանք հասնիլ, եթէ Թուրքիան «չափել» աշխատինք իր ամէնէն ուժեղ կողմովը — քաղաքականապէս։

Թուրքիան մի՛շտ ալ եղած է քայքայումի մօտ, տնտեսապէս հիւծած, փլուզումի ճամբուն վրայ, բայց երբեք չէ մեռած։ Ընդհակառակն, մեր մէջքը կոտրեց ճիշդ այն օրերուն, երբ մեր աչքը յառած Տարտանէլ' մէջ արշալոյսէն միւսը վերջնական փրկումին հաստատ ճամբուն ունէինք, ո՛չ թէ յոյսը։

Եւ Թուրքիան ներածիլ Հայաստանը կոխկրտեց ճիշդ այն շրջանին, երբ Սեվրի դաշնագիրը կ'ուտէինք իրարու։ Ու Քէմալ, Թուրքիոյ մասին մեր այսօրուան հիացողները ափ ի բերան ձգեց ճի՛շդ այն ատեն, երբ «հասարակ հրոսակ» մըն էր, կը ձերբակալէինք կամ կը ջախջախէինք զինքը... Թերթերով ու յօդուածներով։

Թէեւ ջախջախեց ինք՝ մեզ եւ ուրիշներ, որովհետեւ քաղաքականօրէն ուժով էր։

Ինք իր մէջ։ Ո՛չ։

Իր դիրքը, ձգտումները, մինչեւ Կասպից ծով երկարող ցեղային կապերն ու այդ հողին ու ճամբուն վրայ բախող հակամարտ ուժերը քաղաքականօրէն ուզեցին ու կրցան զօրացնել զայն:

Նոյն կամ այլ ուժեր, մի՛շտ նոյն պատճառներով, զօրացուցեր են անկէ առաջ։ Ու նոյն կամ այլ ուժեր, մի՛շտ նոյն պատճառներով, պիտի զօրացնեն յետ այսու։

Իսկ Թուրքիոյ քաղաքականօրէն զօրաւոր ըլլալը, բերել է ու պիտի բերէ տնտեսապէս քանդել կրցող Թուրքիա մը, զինուորապէս դիմադրել ու յաղթել կրցող Թուրքիա մը, եւ հետեւաբար, Հայկ. Դատին լուծման հետեւողականօրէն դիմադրող Թուրքիա մը։ Ճիշդ այս պատճառով ալ, մենք կը սխալինք կ'ըսէի, եթէ Թուրքիոյ գոյութիւնը կամ անկումը պայմանաւորել փորձենք իր ներքին-տնտեսական վիճակով։ Անշո՛ւշտ, առիկա իր նկատելի ազդեցութիւնը ունի երկրին յառաջդիմութեան ամրապնդման տեսակէտէն։ Վաղը, միւս օր, թերեւս օտար ազդեցութիւններու կրկին թափանցման տեսակէտէն։ Բայց, ա՛յդքան։

Պէտք չմոռնանք, որ Թուրքիա «ներածուած» ու Թուրքիան մի՛շտ պահող այս քաղաքական ուժը, Թուրք պետական շրջանակներու տեւականօրէն գործած զէնքը եղած է։ Ու Թուրքիան արիւնուշտ Համիտէն մինչեւ յեղափոխիչ Քէմալը, եղբեւան բերած է զայն գործածելու աւանդական դարձած փորձառութիւն մը։ Անգլիան, Ֆրանսան, կամ այլ պետութիւններ, որոնք տնտեսական գերիշխանութիւն մը ունին միանգամայն, «կ'արտածեն» իրենց քաղաքական ուժը (կանակ կ'ըլլան, ուժ կուտան շահակից ու համեմատաբար տկար պետութեանց, քաղաքական գետնի վրայ իրենց կցելով)։ Թուրքիան «կը ներածէ» այդ ուժը։ Ու եթէ «արտածելիք» քաղաքական ուժ չունի — եւ ատոր համար տկար կը թուի մեզի — ունի սակայն «ներածած» այդ քաղաքական ուժը լաւագոյնս օգտագործելու փորձառու քաղաքականութիւն մը։

Քաղաքականութիւն մը, որ իր սեփական ու ներքին ուժերէն չի բխիր, բայց կը բխի իր սեփական ու ներքին «արժէքներուն» հակառակ կամ ինպաստ դասաւորուող արտաքին ուժերու հանդիպումէն։

Ու քանի այդ ուժերը կը հանդիպին իրարու, այնքան ապահով կ'ըլլայ Թուրքիան։

Հայաստանի Հանրապետութիւնը ատոր զոհն է։ Յունաստանը՝ նոյնպէս։

Ու այսօրուան Թուրքիան՝ արդիւնքը:

Հիմա, ուրիշ հարցում մը,— Ինչո՞ւ այդ քաղաքական ուժին ներածումը։

Պա՛րզ է։

Հայկական Դատը կամ Հայաստանը զոհն է մեր աշխարհագրական դիրքին։

Թրքական Դատը կամ Թուրքիան՝ շնորհն է Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքին։

Մենք սպաննուեցանք այդ հանդիպող ուժերու մերձեցումէն։

Թուրքիան զօրացաւ այդ հանդիպող ուժերու բախումէն։

Ինք ազդակ մը եղաւ այդ ուժերէն մէկուն կողքին ու միշտ գտաւ անոր ապահովութիւնը։

Ու ինք մէկը եղաւ այդ երկու ուժերէն, ու միշտ արգիլեց մեր ապահովութիւնը։

Ինչո՞ւ։

Վասնզի, ան նկատուեցաւ կռթնելիք տարր մը։

Իսկ մենք նկատուեցանք օժանդակուելիք տարր մը։

Ընկճուած էր, հզօր երեւցաւ։ Հիւծած էր, կռուի ասպարէզ իջնելու պատրաստակամութիւն ցոյց տուաւ։ Հալածուած էր՝ դարձաւ ետ ու հարուածեց։

Գիտցաւ՝ որ պրկուած ու հակադիր երկու՝ բազուկներ կան միշտ այդ հողերուն վրայ, ու ինք պարտաւոր է մուրճի մը չափ հատու ու պատրաստակամ ցոյց տալ ինքզինքը՝ մէկուն կամ միւսին զօրաւորին ծառայելու եւ անկէ ապահովուելու համար։

Ու այդպէս ալ եղաւ, դառնալով մուրճ մը մեր գլխուն...։

«Ներածուած» այդ քաղաքականութիւնը, հետեւաբար, պիտի շարունակուի նոյն ձեւով։ Ու ան իր հետ պիտի բերէ Թուրքիոյ տեւականութիւնը՝ միշտ վարպետօրէն օգտուող քաղաքականութեամբ մը։

Մենք եթէ հնարաւորութիւն կամ տրամադրութիւն չունինք կռուելու Թուրքիոյ դէմ, պիտի ջանանք կռուիլ այդ քաղաքական ուժին ներածումը ապահովող պայմաններուն դէմ։ Պիտի չբաւականանք ճառել մեր ու Թուրքիոյ շահերու հակադրութենէն, այլ պիտի ջանանք մեր ու ուրիշներու միջեւ շահերու նոյնացում ստեղծել։ Պիտի ջանանք ըլլալ այնքան ուժով, որ կարենանք փոխարինել Թուրքիան՝ այդ հողերուն վրայ ճօճող բազուկներուն մուրճ մը դառնալու հարցին մէջ։

Իսկ այս տեսակէտէն, առաւելապէս պէտք է մտատանջէ Հայաստանի կառավարութիւնը։

Բայց անոր վերաբերումով, չափազանց դժբախտ կացութեան մէջ է Հայկ. Դատը։

Այդ Դատը հայ ժողովուրդը կը դնէ Թուրքիոյ դէմ։

Իսկ այդ Դատին պաշտպան հռչակուած կառավարութիւնը ինքզինքը դրած է Թուրքիոյ կողքին:

Ուրեմն եւ մեր Դատը, այսօր, վտանգուած է ոչ միայն անոր համար որ հզօր Թուրքիա մը կայ անոր դէմ, այլ՝ որովհետեւ այդ դատը հետապնդելու կոչուած ուժը ինքզինքը դրած է հակադիր ճակատին վրայ։

Եւ սակայն, բարեկամութեան պահանջը բաւարար չէ բարեկամ մնալու համար։ Պէտք է ուժով բարեկամ մը ըլլանք, որպէսզի՝ Ա.— Կարելի եղածին չափ քիչ զոհողութիւն մը պարտադրուի մեզի։ Բ.—Պէտք տեսնուի մեր բարեկամութեանը.— Խուսափին մեր բարեկամութեան կորուստէն։

Այսպէ՞ս է Հայաստանի բարեկամութիւնը Թուրքիոյ հետ: Ո՛չ։

Չկա՛ն դրացնութիւններ՝ որ իրար չբախին։ Դուն խուսափիս, հողերն ու սահմանները կը բախին իրարու...

Հետեւապէս, խուսափիլ կարելի չէ այդ բախումէն։ Ճակատագրական էր երէկ թշնամութեան ձեւին տակ։

Ճակատագրական է այսօր՝ բարեկամութեան ձեւին տակ։

Ջանանք ըլլալ հզօր՝ առնուազն անոր հաւասար ուժ մը դառնալու համար։ Եւ առիկա՝ Թուրքիոյ նման՝ արհամարհանքի տեղ՝ քաղաքական արտաքին զօրութիւնը ապահովելու հակառ մեզի ի նպաստ...։

Մնացեալը — Թուրքիոյ քայքայման անակնկալութիւնը կամ բարեկամութիւնը — պատրանք է, վտանգաւոր օրօրում...

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ԱՅՐԱԾ ՍՐՏԻ ԱՍՈՒԼԻՍ

Վերջերս, դէպքէ մը դրդուած, մտադրեր էի քանի մը տող գրել Ֆրանսացի վիպագիր Փիէր Պընուայի մասին։

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, «Յառաջ» յունիս 9ի թիւով, Միտք եւ Արուեստ վերնագրին տակ, կ'արտայայտուէր արդէն։

Այսօր Փիէր Պընուա ժողովրդական վիպագիր մըն է, եւ ըստ Ֆրանսացի ամենամեծ գրական քննադատին, Պ. Փոլ Սուտէի, բացարձակապէս զուրկ գրական եւ գեղարուեստական արժանիքէ։ Իրաւ է որ իր վէպերը հարիւր հազարներով կը ծախուին, ու նոյնիսկ ուրիշ լեզուներու կը թարգմանուին, սակայն անոնք դատապարտուած են ժողովրդական անմշակ խաւերէն անդին չանցնելու։ Միտք, գեղեցկութիւն, տրամաբանութիւն, հոգեբանական պրպտում, շնորհ, անկեղծութիւն, խառուցումի ճշտութիւն, բոլոր այս էական տարրերը կը պակսին իր վէպերուն մէջ։ Երեւակայական երկիրներ, խամաճիկ հերոսներ կը ցցուին ամէն տեղ ու իրար կը յաջորդեն, տեսակ մը Ալեքսանդր Դիւմա Հօր ան[illegible]ութեամբ։

Փիէր Պընուա, նախկին խմբագիր մը եւ ծանօթ իր արհեստին գաղտնիքներուն, ամէն միջոց ի գործ դրաւ իր վէպերը ջնջել տալու համար։ Օր մը թերթերը իրար անցան որպէս թէ իռլանտացի յեղափոխականներ առեւանգեր էին Փիէր Պընուան, ուրիշ թերթ մը յեղափոխականները կը փոխէր կրօնաւորներու։ Այդ շրջանին մեծ պատուի էին Փիէր Լօթի հայատեացն ու իր եղանակը ձգողը՝ Քլօտ Ֆարէր, ուրիշ գրական տափակութիւն մը։ Թուրքերը հազարներով ոսկի կը թափէին անոնց նմանը գտնելու համար։

Փիէր Պընուա առիթը չփախցուց բոլոր ճարպիկ բախտախնդիրներու նման։ Իր մէկ վէպին սկիզբները, Հայերը ներկայացուցած է որպէս ջարդարարները Թուրքերուն, եւ շարունակած է իր պատմութիւնը այդ եղանակով։

Բնական է որ, ո՛չ միայն Հայու, այլ մարդկային խղճմտանքը ընդվզի. ցաւալի է աւելի պէտքանք զգալ այդպիսի աղտեղութեան, այնքան ատոր լրբութեան հանդէպ, եւ ինչպէս «Յառաջ» գիտել կուտայ, «գոհ էինք վերագրելու համար գոհիկն դէր, կարելի չէ աւելի շնական հեգնանքով գրել»։

Ու բնական է որ, երկրագունդի բոլոր գիրուցած Հայերը անկարող լռեցնելու սրտխայ ամբաստանութիւն մը, գէթ արհամարհեն Փիէր Պընուայի նման կողմնակալ մտքի մը արտադրութիւնները, մանաւանդ որ հոն ո՛չ գեղարուեստ կայ եւ ո՛չ տաղանդ։

Զարմանքէս քար կտրած եմ՝ տեսնելով որ ամերիկահայ ամենամեծ օրաթերթը, «Հայրենիք»ը իբր թերթօն կը հրատարակէ շռնդալից յայտարարութիւններէ վերջ, Փիէր Պընուայի Le Puit de Jacob (Յակոբի Ջրհորը) վէպը։

«Հայրենիք» օրաթերթը եւ ամսագիրը, շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատուական տղաքներուն, ի վիճակի են ընտրելու ամէն բանի լաւագոյնը։

Փափաքելի է որ «Հայրենիք» խիղճ հոգով լեցնէր Յակոբին Ջրհորը, ու քաշելով սեւ գիծ մը, ձեռնարկէր հրատարակել երկը գէթ այնպիսի հեղինակի մը որ եթէ հիացող մը չէ մեր խեղճ ազգին, գէթ զայն անարգած չըլլայ, ան ալ «ամէնէն աւելի շնական հեգնանքով»։

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 15 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Այս տարի Հայաստանի Անկախութեան 11րդ տարեդարձը տօնեցինք միացեալ ուժերով, նախաձեռնութեամբ ու անմիջական մասնակցութեամբ հետեւեալ միութիւններու եւ կազմակերպութեանց.— Հայուհեաց Միութիւն, Հ. Յ. Դ. Մ., Սեբ. Գարակէօլի, Արաբկիրի, Եւդոկիոյ, Եվերեկի, Գիւրինի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Խարբերդի, Վասպուրականի, Այնթապի Եր. Միութիւն, Այնթապի Հ. Մ. Հաճընի վերաշ. Միութեան, Ուսի Հ. Մ., Ցաւրոսի Եր. Մ. Տէօրթ Եօլի Հ. Միեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Տեղական յարմարութիւններու պատճառաւ սովորականէն քանի մը օր ուշ տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւնը։ Իսկ մինչ այդ, մեծ խանդավառութեամբ հանդէսներ տեղի ունեցան շրջաններու, Մոնթէվիտէօ, Բէրիսօ եւ Քորտօվա, ուր տեղական ընկերներէն բանախօսներ գացին։ Շատ լաւ անցաւ, մանաւանդ Մոնթէվիտէօ, ուր տեղական թերթեր արդէն մասնաւոր տեղ էին տուած օրուան տօնին, տպելով նաեւ Հ. Օհանջանեանի դաշնիչին նկարը։ Իբրեւ բանախօսներ ուղարկուած էին ընկերներ Ս. Բարսեղեան (Մոնթէվիտէօ եւ Բէրիսօ) եւ Գ. Սիրաքոսեան (Քորտօվա)։

Հակառակ անձրեւին, բազմութիւնը ժամանակէն առաջ հաւաքուած էր «Teatro Central»ի մեծ սրահին մէջ, որ զարդարուած էր հայկական եւ տեղական դրօշակներով։

Նախագահ ընկ. Յ. Բարակեանի բացման քանի մը խօսքերէն վերջ, հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, ամբողջ սրահը ոտքի կանգնած։ Անմիջապէս յետոյ սկսան բանախօսութիւնները, Վասպ. Հ. Մ. կողմէ՝ Պ. Լ. Տէր-Աւետիսեան, Հ. Յ. Դ. Մ.ի կողմէ՝ ընկ. Ա. Գալիկեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ՝ ընկ. Գ. Սիրաքոսեան։

Քաղցր տպաւորութիւն թողուց հասարակութեան վրայ Հայուհեաց Միութեան կողմէ Տիկ. Հ. Տրամէրեանի գրած ուղերձը զոր ինք կարդաց մեծ ոգեւորութեամբ։

Կարճ դադարէ մը յետոյ, սկսաւ գրական-գեղարուեստական բաժինը իր ճոխ յայտագրով։ Բացի յիշեալ միութիւններու ու կազմակերպութիւններու կողմէ նախօրօք կազմուած ծրագրին, եղան նաեւ անհատական արտասանութիւններ, երգեր եւ նուագ. մեծ ոգեւորութիւն ու բարձր տրամադրութիւն ստեղծեց ընկ. Ս. Բարսեղեան իր թառով, որուն վրայ նուագեց նախ «Բայաթի» ապա ուրիշ արեւելեան կտորներ։

Հակառակ իր տկարութեան յաջող կերպով մեներգեց Հայաստանի կոնսերվատորիայի աշակերտներէն Պ. Լ. Վարդապետեանը (Նորեկ)։ Աւելի յաջող էր Սայաթ Նովայի «Ինչ կոնե կօշիկմ»ը։ Ջութակը նուագեց Օր. Թիրանուհի Բարսեղեան (դաշնակի վրայ), Պ. Պ. Փիլիպոսեան եւ Թ. Թորգոմեան (ջութակ)։ [illegible] յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ փոքրիկ Հայկանուշ Թախմազեանը, վերէն վար եռագոյն կապած։ Յաջող էին նաեւ Հայուհեաց Միութեան կողմէ տրուած կենդանի պատկերները, որոնց պատրաստութիւնը ստանձնած էին Օրիորդներ [illegible] եւ Աննա Սարգիսեանները, Տիկ. Ա. Մարտիրոսեանի հետ։

Մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ ազատուած հայուհին ձեռքին ծածանող եռագոյնը, հայ զինուորին պաշտպանութեամբ, որով եւ վերջացաւ գրական-գեղարուեստական բաժինը։ Ցետոյ տեղի ունեցան ամերիկեան եւ եւրոպական պարերը, որոնք՝ տեւեցին մինչեւ լոյս։ Ժողովուրդը հեռացաւ մեծ գոհունակութեամբ եւ վառ ազգային գիտակցութեամբ։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հ. Կ. ԽԱՉԸ ԼԱԹԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԼԱԹԱՔԻԱ, (Սեփ. Թղթ.).— Խումբ մը տիկիններ եւ օրիորդներ 1922ի սկիզբը հիմը դրին Հայ Աղքատախնամ ընկերութեան մը, Լաթաքիոյ մէջ, 12 անդամուհիներով։

1924ին յարմար տեսնուեցաւ նոյն միութիւնը կապել Պէյրութի Հայ Կ. Խաչին, կոչելով զայն Լաթաքիոյ մասնաճիւղ։ Այս նոր կազմակերպութեամբ, առաջին առթիւ ունեցաւ 16 գործօն եւ օժանդակ անդամներ։ Անդամներու թիւը հետզհետէ աճեցաւ, եւ այժմ կը հաշուէ 31 հոգի ժամանակէ մը, մանաւանդ 1927էն իվեր, Պէյրութի Հ. Կարմիր Խաչի հետ յարաբերութիւնները խզած է։

Իր գործունէութեան դաշտը եղած է, քաղաքը իր շրջականերով։ 1924ին օգնած է՝ 200 աղքատներու եւ ծերերու, 12 բանտարկեալներու 6 աղքատ ճամբորդներու՝ ճամբու ծախք տալով, հիւանդներու՝ դեղեր բաժնելով։ 1925ին օգնած է՝ 145 աղքատներու, բանտարկեալներու, աղքատ ճամբորդներու եւ հիւանդներու։ 1926ին՝ 185 ծեր ու պառաւ աղքատներու, 43 հիւանդներու, 11 աղքատ ճամբորդներու։ 1927ին՝ ծեր ու անկար 193 աղքատներու, 8 ճամբորդներու, եւ 40 հիւանդներու։ 1928ին՝ 12 ճամբորդներու, 127 աղքատներու եւ 179 ծեր ու պառաւներու, 42 հիւանդներու, 9 որբ եւ 15 բանտարկեալներու։

Անոնցմէ զատ իր անդամներն ու անդամուհիները բարոյական քաջալերութիւն ընծայած են աղքատներու, անկարներու, հիւանդներու, որբերու եւ բանտարկեալներու, երբեմն անոնց այցելելով եւ մխիթարելով։

1924ին մուտքը եղած է 10322 սուրիական դահեկան։ Ելքը՝ 10322։ 1925ին մուտք 11189 ելք 8554։ 1926ին մինչեւ յուլիս 31՝ 12564 եւ 12305։ 1926ին օգոստոս 1էն մուտք 2915 դրշ. արծաթ, ելք 2352 դրշ. արծաթ։ 1927ին 11010 եւ 11001։ 1928ին 12017 եւ 10690 դրշ. արծաթ.

Իւրաքանչիւր տարուան մնացած տարբերութիւնը յաջորդ տարուան փոխանցուած է. եւ ո՛չ մէկ տարի պիւտճէն բաց մնացած է։

Ն.

ԽՈՇՈՐ ՀԱՐՑԱԿԱՆ ՄԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ»

Հայրենադարձ բազմութիւնները այլեւս կը սկսին խառնուիլ օտար քաղաքակրթական կեանքին, հետեւիլ անոր ընկերային ու տնտեսական արտայայտութիւններուն, իւրացնել անոր գեղարուեստական ձգտումները։ Անոնք որ, ուրեմն, հայ գեղարուեստական կեանքին մէջ կը փորձեն շահեցնել եւրոպական գաղափարը հայ զգացումի, ըմբռնումի եւ աւանդութեան նախանիւթերուն վրայ, պէտք է գիտնան շարժիլ անհրաժեշտ զգուշութեամբ, ու հանդուրժել դժգոհութիւններու, երբ չեն կրնար յագեցնել սրտուած յոյսերը։

«Հայաստանի իշխանուհին» Թրօքադէրոյի թատրոնը խռնած էր 3000է աւելի բազմութիւն մը։

Ահա նիւթը, այնպէս ինչպէս տպեր էին յայտագրին վրայ —

Ֆիլմի հերոսուհին է Սաթենիկ, աղջիկը Սանատրուկ իշխանին, որ կոռուած եւ զոհուած է քրիստոնէութեան համար։

Ծնողներուն գլխատումէն յետոյ իր ստնտուին Զարուհիի եւ անոր տղուն Սահակի հետ, Սաթենիկ իբրեւ գերի Իտալիա կը տարուի, ուր կ'որդեգրուի Ցոսկանայի դերակամսէն։

Կոմսին որդին եւ յաջորդը Մոտալիլլոյ կը սիրահարի Սաթենիկի։ Ծեր կոմսը իմանալով զաւկին սէրը Սաթենիկի հանդէպ, կը հրամայէ որ Հայուհին հեռացնեն իր կոմսութենէն։ Այդ ժամանակ կռիւ կը սկսի Սպոլէտոյի դքսութեան եւ Ցոսկանոյի դքսութեան միջեւ։ Թշնամին շատ ուժեղ է, կը յաղթէ եւ ծերունին կոմսութիւնը գրեթէ կը քայքայուի։ Մոտալիլլոյ հօրմէն խոստում առնելով որ Սաթենիկի ազատութիւնը պիտի շնորհէ, իր կարգին կը խոստանայ պաշտպանել եւ թշնամին հեռացնել իրենց հողէն։ Մոտալիլլոյ կը յաղթէ զօրքին եւ երկիրը կ'ազատէ նուաճումի կացութենէն։

Հօրը կը յիշեցնէ իբրեւ վարձատրութիւն յաղթանակին՝ այն խոստումը զոր ըրած էր Սաթենիկի մասին։ Ծեր կոմսը կը մերժէ կատարել իր խոստումը եւ կը պահանջէ զաւկէն մոռնալ «փոքրիկ Հայուհին»։ Մոտալիլլոյ չի հաւատար ականջներուն։ Հօր եւ տղուն միջեւ խիստ սաստ վիճաբանութիւն մը կը ծագի որմէ վերջ կոմսը կը հրամայէ շղթայել զաւակը եւ բանտ նետել։

Պառաւ Զարուհիի օգնութեամբ Մոտալիլլոյ կը յաջողի փախչիլ Սաթենիկի հետ։ Զիրենք կը վերցնէ շոգենաւ մը որ Հայաստան կ'ուղղուէր եւ որու մէջ Աշոտ Ա.ի համար պատգամաւորութիւն մը կար։ Սաթենիկ, Հայաստանի իշխանուհիի արժանի պատուով եւ մեծ հանդիսաւորութեամբ կ'ընդունուի Հայոց թագաւորէ։

Երկար չի տեւեր սակայն իր երջանկութիւնը։ Թագաւորին մահէն վերջ դարձեալ կը հալածէ զինք բախտը եւ կը տարուի մինչեւ արաբ խալիֆային արքունիքը։ Մոհամէտ Պիլլահ մեծ պաշտպան է քրիստոնէութեան եւ բարեկամ Աշոտ Ա.ի։ Սրապազ կ'ընդունի դժբախտ իշխանուհին եւ նոյնիսկ կ'ուզէ որդեգրել զայն։ Հակառակ որ բոլորովին որբ եւ անպաշտպան կեանք մը ունեցած է, գեղատի իշխանուհին մնացած է ջերմեռանդ քրիստոնեայ մը եւ չի կրնար ընդունիլ ամենամեծ բախտաւորութիւնը հոն՝ ուր միշտ կը յիշէ ծնողներուն սպանութիւնը եւ իր հաւատքի հալածանքը։ Կը փախչի պալատէն։

Այս դէպքերու շրջանին, երկար թափառումէ եւ արկածներէ վերջ, Ցոսկանայի Մոտալիլլոյ կոմսը կը վերադառնայ իր երկիրը։

Մոտալիլլոյ դարձին մեծ ուրախութեամբ կ'ընդունուի ժողովուրդէն։ Զարուհի կրկին կ'օգնէ իր վերադարձին համար։ Հայրը, մեռած է։ Նոր կառավարիչին առաջին հոգը կ'ըլլայ արշաւախումբ մը կազմել փնտռելու համար Սաթենիկը, զոր կորսնցուցած էր արաբ ծովահէններու դէմ կռուած ատեն։ Փնտռտուքը յաջող արդիւնք կ'ունենայ։ Երիտասարդ իշխանը կ'ամուսնանայ Սաթենիկի հետ։

Այս է ահա Հայաստանի իշխանուհին, որուն մէջ պատկերներու լրացուցիչ շարայարութիւնը՝ հետաքրքրութեան արծարծումով եւ հանգոյցի շարժումները՝ ելքին տանող յուզումներով չէ որ կը պակսին։

Դրուագէ դրուագ, հաճելի կապակցութեամբ մը հանդիսատեսը կը խառնուի արաբական եւ իտալական արքունիքներու ճոխութեան, պահ մը աչքերը կը հանգչեցնէ գեղեցիկ տեսարաններու, որմանկարներու, տաճարներու, եւ ճարտարապետական յաջող ալլագանութեան մը վրայ։ Բայց այն որ էապէս կը բացակայի, հայկական ինչն է, բացի Աշոտ Ա.ի արծուային քիթէն, ինչպէս իրաւամբ դիտել կուտայ սրամտած բողոքագիր մը։

Չենք գիտեր թէ ի՞նչ առումով յարգուած է պատմական ճշգութիւնը։ Բայց ներկան իր կարգ մը սովորութիւններով եկած է, մինչեւ 9րդ դար... Հայ իշխանուհին իր ձեւերու ազատութեամբ, շարժումներու յանդգնութեամբ եւ անվարան վճռականութեամբ, շատ կը մօտենայ ժամանակակից քաղքենի օրիորդին...

* *

Երկար պիտի ըլլար արձագանգել դժգոհութեան մանրամասնութիւններ, որոնք արդէն տեղ գտած են յուսախաբ հանդիսատեսներու սրտին մէջ, հանդէպ շարժանկարին եւ անոր կազմակերպիչներուն։

Բայց չենք կրնար լռութեան տալ իրաւացի կասկածներ։

Պատասխարար լսուեցաւ Ciné Arménieի մը գոյութիւնը։ Ի հարկէ ոչ ոք իրաւունք ունի միջամտելու առեւտրական ձեռնարկի մը։ Բայց անուններ կան, որոնց շահագործումը իրաւունք կուտայ հանրութեան պահանջելու լուսաբանութիւններ, յստակ ու փաստացի։

Որո՞նք են շարժանկարին կազմակերպիչները։

Արհեստագիտական կարգ մը թերութիւններ կը մատնեն նախապատերազմեան արտադրութիւն մը։

Ո՞ւր է ասկէ առաջ դարձած այս շարժանկարը եւ ո՞ր թուականին։

— Ո՞ւրկէ քաղուած է նիւթը եւ ո՞վ է հեղինակը։

— Կարելի՞ է ցոյց տալ անոր աղբիւրները։

Այս հարցերուն լուսաբանութիւնը միայն թոյլ պիտի տայ գործին նայելու իբր լուրջ ձեռնարկ մը, վերահաստատելով խախտած վստահութիւնը։

Եւ լուսաբանութեան պարտականութիւնը կ'իյնայ ոչ միայն ձեռնարկուներուն, այլեւ պատմագէտներուն վրայ։

Չենք կրնար նաեւ լռութեան տալ պարագայ մը, որ պէտք է մտահոգէ մեր բոլոր արուեստագէտները ու գեղարուեստական հաւաքոյթները. կազմակերպիչները, արուեստին մօտենան անոնք արուեստի թէ առեւտուրի համար։

« Հայրենական աւանդութիւններէ եւ ազգ. հաւաքական կեանքի քաղցրութիւններէն զուրկ այս ժողովուրդը եթէ կը յամառի յոյսով ու հաւատքով նայիլ գալիքին, ինքզինքին չի մերժեր սակայն յետադարձ ակնարկ մը դէպի անցեալը, փնտռելով յիշատակներու մխիթարութիւնը։ Կը սիրէ իր պատմութիւնը, անոր արտացոլումը, հոն տեսնելու համար ինքզինքը, իր անցած մեծութիւնը փառքը, հպարտութիւնը որ կը քաշէ հայ անունէն, իր հոգիէն մաս մը վերջապէս։

Ու չախորժիր որ զինքը պարբեն գռեհօրէն, օգտագործելով իր զգացումը, որ բոլոր փլուզումներէն յետոյ, կը մնայ միակը առողջ եւ կենդանի։

Ու պէտք է խոստովանիլ թէ շաբաթ իրիկուն, այդ ժողովուրդը դժգոհ մեկնեցաւ, շատ դժգոհ։

Մ. ԽՐԻՑԱՆՑ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու Միութիւնը իր ընդհ. ժողովը գումարեց կիրակի օր, Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին մէջ։

Ներկայ էին 50ի մօտ անդամներ։ Նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան վաւերացումէն յետոյ՝ լսուեցաւ Միութեան 1919-1922ի շրջանի գործունէութեանց տեղեկագիրը, որմէ վերջ վիճաբանութեան դրուեցաւ եւ ընդունուեցաւ Միութեան կանոնագիրը, որուն պահանջներուն համապատասխան փոփոխութիւններով։

Միութիւնը թէեւ կը պահէ իր Մուրատ-Ռափայէլեան անունը, բայց ըստ նոր կանոնագրի, անոր կրնան անդամակցիլ նաեւ Վենետ. Մխիթարեան վարժարաններու բոլոր նախկին աշակերտները։ Միութիւնը իրեն նպատակ կ'առաջադրէ եղբայրակցական զգացումները եւ յարաբերութիւնները ամրապնդել բոլոր նախկին աշակերտներուն միջեւ, իրարու աջակցելով նիւթապէս եւ բարոյապէս։

Երկու տարուան պայմանաժամով տնօրէն ժողովի անդամ ընտրուեցան Գ. Գ. Գր. Սինապեան, Վ. Թագւորեան, Օ. Հէքիմեան, Վ. Ալթունեան, Ա. Ինճիճեան, Հ. Համամճեան եւ Հ. Գնդունի։

Մ. Ե.

ՊԱՆԻՐ ԵՒ ՄԱԾՈՒՆ

Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակը այս օրերուն քննութիւններ կը կատարէ հէլվայի, պանիրի եւ մածունի արտադրութեան շուրջ։ Պանիրի արտածումը զգալի կերպով նուազած է։ Դարմանելու մասին կը խորհին։ Ուշադրութեան արժանի է նաեւ մածունի արտադրութիւնը որ Պոլսոյ շրջանակին մէջ չորս միլիոն քիլոյի կը հասնի։ Այս քանակութիւնը աւելցնելով կարելի է արագընթաց շոգենաւերով մածուն արտածել մօտակայ երկիրները. եւ այսպէս կարեւոր գումարներ ապահովել։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Անգործներու թիւը Փարիզի մէջ եւ շրջակայքը չափազանց նուազած է եւ գործատէրերու կողմէ բանուորի պահանջները գոհացում չեն ստանար։

Յունիս 22ին արձանագրուած գործազուրկներու թիւն էր 422, որոնց 316ը այրեր եւ 106ը կիներ։ Վերջին շաբթուան ընթացքին, նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 468, ուրեմն, 46ի նուազում մը այս շաբթուան համար։

Արդ. նոյն այդ շրջանին, Փարիզ քաղաքին անգործներու օգնութեան սնտուկը կը համրէր 253 անձեր։ Սէնի նահանգին արուարձաններուն մէջ՝ 9։

Շաբթուան ընթացքին, 8624 աշխատանքի խնդրանքներ գոհացում չեն ստացած։ Ասոնցմէ 5013ը այրեր են, 3611 կիներ։

Գոհացում չեն ստացած 20,471 աշխատանքի պահանջներ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կուգայ յայտարարելու թէ բացուած է սկաուտական շարքերու արձանագրութիւնը։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ բնակող բոլոր հին ու նոր սկաուտներուն եւ փափաքող պատանիներուն գալ մասնակցիլ այս գերազանցապէս օգտակար շարժման։ Կրնան սկաուտ ըլլալ 12-20 տարեկան երկսեռ. ճայորդինները։

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմել՝ Գրիգոր Քեստիկեանի, Hôtel Verdun, 12 Rue des Dominicaines, 4 թիւ սենեակը, ամէն օր ժամը 12-2 եւ 7-8։

Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԶԱՄՈՒՂ ՀԱՅԸ.— Պոստոնի մէջ ձերբակալուած է Մուրատեան անուն, 21 տարեկան երիտասարդ ուսանող մը, որ զաւակն է Նիւ Պրիթէյն քաղաքէն կինոմէյքի մը։

Անոր ձերբակալումը կատարուած է հետեւեալ պարագաներու մէջ, շնորհիւ աղջիկներու մազը կտրելու մոլութեան։

Իր վերջին զոհը, Քաթէրին Ահէրն, հանրակառք նստած էր իր մօրը հետ։

Աղջիկը զգաց որ բան մը կը մտնէ իր մազերուն մէջ եւ լսեց ձայնը մկրատին։ Քաթէրին ըսաւ իր մօրը, որ դառնալով ճիշդ աղջկան ետեւը նստող Մուրատեանի, հարցուց թէ ի՛նչ կ'ընէ։ Մուրատեան, փոխանակ պատասխանելու, վազեց դէպի հանրակառքին առջեւի դուռը, սակայն կառավարը մերժեց բանալ զայն, Մուրատեան ետեւի դուռը վազեց, բայց հոն ալ բացող չեղաւ։

Հանրակառքին մէջ յուզում տիրեց եւ տեսնուեցաւ որ աղջկան մազերը կտրուած էին եւ գետին ձգուած։

Վերջապէս հանրակառքը կեցաւ եւ մինչեւ որ պահակ ոստիկանը չեկաւ, դուռները չբացուեցան։ Մուրատեան յանձնուեցաւ ոստիկանին, որ ժողվեց աղջկան մազերը հանրակառքի տախտակամածէն եւ Մուրատեանը տարաւ պահականոց, ուր երիտասարդը խոստովանեցաւ թէ չի գիտեր թէ ինչո՛ւ կտրած էր աղջկան մազը, բացի անկէ որ սիրեր է անոր թուխ խոպոպները։ Մուրատեան խուզարկուած եւ իր տափատին ծունկի մասէն մկրատ մը դուրս հանուած է։ Խոստովանեցաւ թէ ուրիշ աղջկան մը մազերն ալ կտրած է։

Մուրատեան կը բնակի Քէյմպրիճ. իր մայրը, տիկին Մարի Կ. Մուրատեան Նիւ Պրիթէնի մէջ բժիշկ-վիրաբոյժ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 125 —

Ես ի՞նչ կ'արժեմ, ես ի՞նչ կրնամ ընել... [...]կար է որ ի՞նչ... Եւ ինք տարին երկու անգամ երթալ տեսնելով կը բաւականանայ։ Ո՛չ, [...] պիտի զղջայ օր մը. տղան իր դէմը պիտի [...]լէ, ես կը խոստովանիմ բաց է ի բաց։

... Չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի, [...]ըսի՞ քեզի, չըսի՞...

Յաջորդ կայարանէն մարդուկ մը բարձրացաւ իրենց վակոնը։ Հաստ, կլոր և կարմիր [...]մքով մէկն էր ան ու կը հեւար։ Ծրարները [...] դժուարութեամբ զետեղեց վերի ցանցին [մ]էջ, ամէն մէկ շարժումի բացագանչութիւն մը [...] քանի մը խօսք արձակելով։ Ո՛հ, այս մէկը [...]րւոր ծնունդ էր, ատոր կասկած չկայ։ Անմիջապէս խօսակցութեան մտաւ Կոստանի հետ ու [...]կու տարեցները շուտով մտերմացան։

Հեռագրաձողի գումարտակներ անցան...

Բաւական վերջ, երբոր ալ հանգրուանին կը [մօ]տենային, Փիէռ սթափեցաւ իր վշտոտ մար[...]ու թմրութենէն, ծրարները իջեցուց, գլխարկը [...]ուռ և սկսաւ շարժումներ ընել, ընդարմացած [ա]նդամներուն քիչ մը առուգութիւն տալու համար։ Տեսաւ որ Կոստանը դէմը չէր։ Ձայնը կը [...]ւէր սակայն։ Ան միւս մարդուկին հետ նախ[...]տարանը անցեր էին, զինքը չնեղելու զգոյշ [ն]րբանկատութեամբ ու Կոստան կը պատմէր.

— ... Ես վախէս կը դողայի իմ բոլոր ան[դա]մներովս ու ակռաներս իրարու կը զարնուէին։ [Ս]ակայն ընկերս առանց պաղարիւնութիւնը [կո]րսնցնելու նետուեցաւ վրան, հրացանին կոթը [...]րձեց անոր երախին մէջ ու պոչէն քաշելով [...]րաւ ծառի մը տակ։ Կարմիր պառպառ [...]ն էր։

— 126 —

Մօրը կատարեալ մանրանկարը։

Դիմագիծները, խօսուածքի, շարժումները, նոյնիսկ քալուածքի բացարձակ նմանութիւն։ Նոյն ոսկի մազերը և մորթի գոյնը։ Գիպին աչքերն են որ միայն կը տարբերին։ Կապոյտ են անոնք, խիստ գեղեցիկ գոց կապոյտ մը՝ որ մազերու փայլին հետ աննման ներդաշնակութիւն մը կը կազմէ։ Գիւղին ամէնէն գեղեցիկն է և ամէնէն ալ անառակը։ Համարձակ՝ կարծես մօրմէն ալ աւելի, համարձակութիւն մը որ այս տարիքի տղոց քով շատ անգամ լրբութեան ալ կ'երթայ, մանաւանդ երբոր ծնողքէ զուրկ ըլլալով ակնածանք ազդող մէկը չունենան իրենց քով։ Խիստ ծեր, բայց դեռ վազվզող պառաւ մըն է զինքը մեծցնող կինը, թաթան։ Նորմանտուհիի մը պէս աղաւ ու գցուց, սակայն վերջին ծայր տկարամիտ, անխելք։ Այնպէս որ տունին տէրն է, եղած կարծես Գիպին՝ որ իր արտակարգ սրամտութեամբ, տարիքը գերազանցող խելացութեամբ, ուզածին պէս կը կառավարէ պառաւը։ Տան միւս երկու այր անդամները, նմանապէս տարեց, դաշտերն ու պարտէզները կ'անցընեն իրենց բոլոր պահերը և անկարող են օրուան անվերջանալի դէպքերուն միջամտել։ Բանէ մը վախնալ չի գիտեր չարաճճին, երբեք չընդունիր պարտուած ըլլալը, և նոյնիսկ բացորոշ յանցանք մը գործած պարագաներուն — բան մը որ յաճախ կը պատահի — ինքն է որ կարծես կ'ուզէ դիմացինը յանդիմանել։ Հացը իրեն համար գոյութիւն չունի։ Քաղքի ծնունդ տղու մը իր ուշիմութեամբ ու[...]ած ձեւովը կը վարէ սա պզտիկ գիւղին կենդանի մանուկները։ Վերը, հեռուն, երկու հո-

— 127 —

վիտներու մէջ կորսուած գիւղ մըն է Սէն Ժորժը, որ քաղաքին կէս ժամով մը կը միանայ, ինքնաշարժի արագութեամբ։

Կատարեալ փոթորիկ մը փրթած էր, երբոր Փիէռ ու Կոստան ներս մտան տնակէն։ Դրացի մը եկեր էր քիչ մը խիստ ու ծանր բառերով գանգատիլ Գիպին ըրած մէկ անառակութեանը համար։ Դեռ մարդուն պոռչտուքին տպաւորութեանը տակ՝ Գիպին կեցեր էր սենեակին մէկ անկիւնը անշարժ, աչքերը խոշոր մը բացած։ Թաթան վերջին ծայր շուարած, բոլորովին ապուշցած էր. դէպքը Փիէռին կը պատմէր անգործածելի ձայնով մը, մեծ սենեակին մէկ անկիւնէն միւսը երթալով, խիստ բարկացած, բայց անկարող բան մը ընելու, յուզումէն դողդողուն։

Փիէռ անզուսպ փափաք մը ունէր խնդալու, սակայն պատշաճութիւնը յարգելու համար բարկացած մէկու մը դիմագիծը առաւ ու գոչեց բարձրաձայն.

— Գիպի՛, հոս եկուր տեսնեմ, շո՛ւտ, հո՛ս առջեւս... Ըսէ նայիմ, ինչո՞ւ պարոն Յաթուին էշը ներկեցիր։

— Պարոն Յաթու...ին։

— Այո՛, էշը։

— Պարոն Յաթուին է՞...շը։

— Այո՛, այո՛, պարոն Յաթուին է՞շը։ Ինչո՞ւ ներկեցիր...

— Բայց ես ամբողջութեամբ չներկեցի՛...

— Ի՞նչ, ի՞նչ, հապա ամբողջութեա՞մբ պիտի ներկէիր։ Սա անպիտանին նայեցէք, ըսել է կ'ուզէիր ամբողջ էշը ներկե՞լ։ Չորս ոտքով, երկու ականջով, մէկ քիթով, մէկ պոչով այդ

— 128 —

խոշո՛ր էշը, և միայն երկու ոտքերը ներկած ըլլալդ արդարացո՞ւմ կը նկատես... Թէ ոչ քիթի՞ս կը խնդաս կոր, հէ՞, քիթի՞ս կը խնդաս կոր... ամբո՛ղջ էշը ներկել...

— Բայց արդէն ներկը չէ՛ր բաւեր որ...

Փիէռ անմիջապէս ետեւ դարձաւ խնդուքը ծածկելու համար, իսկ Կոստան աթոռի մը վրայ իյնալով սկսաւ կարմրիլ ու մարմրիլ, բարձրաձայն, բարձրաձայն։ Թաթան ալ չկրնալով բարկութիւնը զսպել, սկսաւ լալ, հանգստեան կոչուած ձայնով մը, և ձեռքի պղինձէ մեծ սանը բոլորովին շուարեցաւ։

— Ըսէք տեսնեմ, սիրելի պարոնս, ասոր հետ ես ինչպէ՞ս գլուխ ելլեմ. ի՞նչպէս գլուխ ելլեմ... Դեռ այս բան մը չէ, կ'երթամ էշը կը լուամ ու ամէն բան կ'աւարտի. այս բան մը չէ։ Առջի օր ուրիշ փորձանք մը իջեցուց գլխիս. հին հովանոցիս թելերովը աղեղ մը և նետ մը շիներ է, քաշելուն պէս աքաղաղին աչքը հանեց... Հապա՛, աչքը տեղէն հանեց...

— Ի՞նչ, ի՞նչ, գոռաց Փիէռ նորէն սաստիկ բարկանալով, ա՞ն, դո՞ւն, հոս եկուր տեսնեմ, հո՛ս առջեւս, քեզի պիտի սորվեցնեմ թէ ես ո՞վ եմ, թէ անառակ տղաքը ինչպէս կը պատժեմ։ Ըսէ նայիմ, ինչո՞ւ աքաղաղին աչքը հանեցիր...

— Աքաղաղի՞ն...

— Այո՛, աչքը։

— Աքաղաղին աչ...քը՞...

— Է՛յ նորէն չհասկնալու մի զար. այո՛, աքաղաղին աչքը, ինչո՞ւ տեղէն հանեցիր։

— Բայց ես չհանեցի, ան ինքնիրենը մէկ աչքը գոցեր է...

Խորհրդարանին մէջ եւ բազմաթիւ ընկերակցութեանց ու կազմակերպութեանց միջոցաւ բողոքներ եղան այս նոր զրութեան դէմ, բոլոր անոնց կողմէ՝ որոնք ազգային ծագումով վերոյիշեալ ցեղերուն կը պատկանին։ Յառաջիկայ դեկտեմբերին, երբ խորհրդարանը վերաբացուի, դարձեալ բողոքներ պիտի կատարուին, առանց սակայն յաջողութեան մեծ յոյս ունենալու։

Այս օրէնքին հեղինակներն ու ջատագովներն են զուտ անգլիական ծագումով այրեր ու կիներ, որոնք կը պնդեն թէ կարգ մը ցեղեր շատ դժուարաւ կը ձուլուին գերազանցապէս անգլօսաքսոն ազգի մը մէջ, ինչ որ պատերազմի պարագային վտանգ մը կրնայ ըլլալ։

Այս առարկութիւնը կարելի չէ ընել սկանդինաւեան եւ գերմանական ծագում ունեցողներուն, որոնք լիովին կը մասնակցին ազգային կեանքին, բայց նոյնիսկ անոնց համար «ցեղային մաքրութեան» սկզբունքը կը պահանջուի։

Հաշուի եղած է որ այսօր Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան աւելի քան 100են 70ը անգլիական արիւն ունի իր երակներուն մէջ, եւ թէ կարգ մը շրջաններ, մանաւանդ Քենթըքիի եւ Թէննըսիի լեռնային շրջանները կրնան պարծենալ թէ բուն իսկ Անգլիոյ պէս զուտ անգլիական արիւն ունին իրենց մէջ։

Դիտելի է նաեւ որ նոր օրէնքին գործադրութիւնը Աշխատանքի Նախարարութեան Գաղթականական գրասենեակին չէ յանձնուած, այլ արտաքին Նախարարութեան հիւպատոսական սպասարկութեան։ Հիւպատոսները ամբողջական պատասխանատուութիւն ունին եւ իրաւասու են մերժելու անցագիրներու «վիզա»ն։

Ընկերվարականներու տունը

Ֆրանսացի ընկերվարական կուսակցութիւնը վերջերս գնեց Մոնմարթրի մէջ սեփական տուն մը որուն պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ կիրակի օր։ Այս առթիւ մեծ խնճոյք մը սարքուեցաւ կիրակի օր։ Սեղանին կը մասնակցէին հազար հոգի, որոնց մէջ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը։ Ուրիշ օտար ընկերվարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները եւս հրաւիրուած էին։

Այս առթիւ խօսուեցան՝ խանդավառ ճառեր՝ վեր հանելով ընկերվարութեան ամէն օր կատարած նուաճումները զանազան երկիրներու մէջ։

Քատրիէ հանըմի դատը

Իզմիրի ընդհ. դատախազութիւնը որոշած է տեղւոյն Ենգենագատ ատեանին յանձնել Քատրիէ հանըմը եւ ընկերներէն Համիտէ եւ Նատիտէ հանըմները, Նասըր, Ֆայիզ եւ Վէֆիք պէյերը, ինչպէս նաեւ Տոքթ. Արապեանը։

Ձերբակալուածներէն Տիկ. Ֆօֆօ ազատ արձակուած է։ Նոյնպէս չդատելու որոշում տրուած է նկարիչ Ալի Րիզա, Թէվֆիք, Ֆուատ Շէմսի եւ Մուսթաֆա Քէմալէտտին պէյերու մասին։

«Ազգամ»ի տեղեկութեանց համաձայն, այս խնդրին մասին տեսակէտի տարբերութիւն մը կայ հարցաքննիչ դատաւորին որոշման եւ ընդհ. դատախազին պահանջնագրերուն միջեւ։ Հարցաքննիչ դատաւորը ոճրական ձեռնարկ կը տեսնէ գործին մէջ, բայց թերի կերպով։ Ընդհ. դատախազութիւնն ալ եղածը իբր մտադրութիւն միայն կը նկատէ։

Խլրտումները Պալքաններու մէջ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Պելկրատէն կը հեռագրէ.—

Տեղական թերթերը բոլորն ալ կրքոտ խմբագրականներ կը գրեն Պուլկարիոյ դէմ։ Կ'ըսեն թէ Պուլկարները վերջին օրերս գրգռիչ ցոյցեր կատարեցին Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Սահմանագլխին վրայ հրապարակային միթինգներ գումարեցին և պատերազմական նախարարին պատկանող ինքնաշարժներով մարդ փոխադրեցին՝ այդ ժողովներուն մասնակցելու համար։ Երկու տեղ այս ժողովներուն նախագահեցին պուլկար սահմանապահ հրամանատարներ, որոնք հակասերբ ճառեր խօսեցան եւ պահանջեցին վերագրաւել կորսուած նահանգները, աւելցնելով թէ Իտալիա պիտի աջակցի իրենց։

Եուկոսլաւիոյ մէջ մեծ գայրոյթ կը տիրէ՝ անոր համար, որ Պուլկարները իրենց ազատագրական գործունէութիւնները ծածկելու համար Եուկոսլաւիան կ'ամբաստանեն թէ սահմանէն անցնող Պուլկարները կը սպաննէ։

«Վրէմէ» կը գրէ թէ սահմանագլուխի պահականոցները զօրացուեցան այն ատեն, երբ Թրուած ազգայնականները Սոֆիայի մէջ հանդիսաւորապէս ընդունուեցան յետոյ, տեսան թէ Պուլկարիա կը խառնուի Եուկոսլաւիոյ ներքին գործերուն։ Թշնամութիւնները անոնց համար է որ ապօրէն կերպով կ'ուզեն անցնիլ սահմանը։

Նատիր խան աղ դաւաղիլ

Հեռագրի մը համաձայն, զօր. Նատիր խան լքած է Պէչէի Սաքայի դէմ իր կռիւը եւ փախած դէպի անգլիական Հնդկաստան։ Իր այս յանկարծական փախուստին պատճառն է Էմիր Հապիպուլլահի կուսակիցներուն բուռն յարձակումները։ Ժամանակ մը Նատիր խանի գիրքը շատ ամուր էր եւ յաջող յարձակումները կը գործէր Քապուլի վրայ, սակայն՝ Թիկունքէն կրած յարձակումները յուսահատութեան մղեցին զինքը

Միւս կողմէ «Թայմզ»ի Լահորի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ զօր. Նատիր խան զեռերեք կողմէ յարձակում կը գործէ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքին վրայ։ Արդէն իսկ գրաւած է Արկոնի ամրոցը, Լօղարի հովիտին եւ Կարտէզի միջեւ։

Շրջանաքի մէջ գումարուած Ծըրկան իր ծրագիրները քննելով գտած է որ հարաւային նահանգը լաւագոյն խարիսխն է իր գործողութեանց համար,

Մոսկուայի նախկին աֆղան դեսպան Սէրտար Ղուլամ Նապի խան, որ աֆղանական Թուրքեստանի մէջ կը գործէր, խորհրդային Ռուսիա փախած ըլլալով. Պէչէի Սաքա այլեւս պէտք չունի նոր ուժ ղրկելու դէպի Հիւսիս, ուր 8000 զինուոր ունի։

ԳԵՐՄԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏՆԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Գերման մասնագէտներէ եւ ճարտարագէտներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը հասաւ Մոսկուա։ Պաշտօնն է ջրանցք մը շինել Վոլկայի եւ Տոնի միջեւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու ներկայացուցիչները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ Լա Փրթիթ Սուրսի սրահը, Մէթրօ Օտէոնի դիմաց։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Գուա-Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ Գրադարանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի օր Արժանթէօյի մէջ։ Կը նախագահէ՝ Գ. ՋԱՏԻԿ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ

Կը խօսին՝ Գ. Գ. ՍՄԲԱՏ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

ջոխ պիւֆէ։ Հաղորդակցութեան միջոց՝ կառ Սէն-Լազարէն շոգեկառք եւ Փորթ տը Քլիշիէն 40 Թիւ հանրակառք առնել ու իջնել կառ տ'Արժանթէօյ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 3.30ին սովորական հաւաքատեղին, կը հրաւիրուին Գէորգ Ջավուշ, Արմէն-Գարօ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական տեղը։

Լա Սիոթա, Ղ. Թ.— 75։
Քրիւաս, Տօնապ.— 70։
Ֆիզանսակ, Փ. Ա.— 75։
Վարշաւա, Ա. Ա.— 100։
Պուքրէշ, Գարծ.— 1350։
Սէն Շամոն, Էհա.— 330։
Նիս, Տիկ. Վ.— 105։
Փարիզ, Մ. Կ.— 70։
Մարսէյլ, Գ. Ա.— 70։
Սէն Մանտէ, Օր. Ն. Գ.— 35։
Մոն Տօր, Մ. Վ.— Փորձերը ղրկուած են անցեալ երեքշաբթի օր, հին հասցէին։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Շըրջանի սկաուտական խումբը (մօտ 40 պատանիներ) այս ամառ օգոստոսէն սկսեալ 4 6 շաբաթի չափ բանակումի մը պիտի ընէ Փարիզէն քանի մը ժամ հեռու, ծովեզերքին մօտ (Սթէլլա Փլաժ)։

«Բուժանք» առողջապահական ամսաթերթը, որուն նախաձեռնութեամբ 10 մանուկներ օդափոխութեան պիտի երթան օգոստոսի սկիզբը, կարգադրութիւն ըրած է հայ սկաուտներու հետ, որպէս զի միասին բանակումի տանին 12 15 տարեկան ոչ սկաուտ հայ պատանիներ եւս, մատչելի պայմաններով (350 ֆրանք մէկ ամսուան համար, ամէն ծախք մէջը հաշուած)։

Միւս կողմէ Փարիզի Ցէկնանց Միութեան Կ. խաչի Օգն. Մասնաճիւղը, «Բուժանք»ի գիմումին վրայ յանձն առած է իւրաքանչիւր պատանիի համար ըլլալիք ծախքին 100 ֆրանքը ինք վճարել։ Որով ծնողքները 250 ֆրանքի համեստ գումար մը պիտի վճարեն, իրենց զաւակներուն մէկ ամսուան լաւ արձակուրդ մը տալու համար։

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար, նամակով դիմել «Բուժանք»ի խմբագրութեան.— (Revue «Poujank», 126 Faubourg St-Denis, Paris(10. մինչեւ յուլիս 20. այդ թուականէն ետք արձանագրութեանց ցանկը պիտի փակուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ.— Խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար կը հրաւիրուին Գ. Գ. Մկրտիչ Պարսամեան, Կարօ Սասունի, Լեւոն Մօզեան, Օհան Կարօ, Բժ. Լ. Գրիգորեան, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, La Petite Source սրճարանը, ճիշդ Métro Odéonի դիմաց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր գործօն ու օժանդակ անդամ-անդամուհիները այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 6ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընդամեներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԻՑԵԱՆՔՈՒԻ եւ Իսի լէ Մուլինօ բնակող Տարօնցիները ստիպողաբար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 3ին ընկեր Լեւոն Պօյաճեանի բնակարանը, 56 Av. du Bas Meudon.

ՆՈՒԷՐԱՑՈՅՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէթիֆ, Ն. Գ.— 66։
Կրընոպլը, Կ. Զ.— 70։
Ռիորժ, Մ. Թ.— 70։
Լա Լոնտ լէ Մոր, Օ. Մ.— 75։
Գաղտատ, Մ. Ա.— 1 անգ.։
Երուսաղէմ, Գ. Ք.— 1 ոսկի։
Լէ Մէ, Տէլ. եւ Գօշուն.— 150։

Վալանսի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է Գ. Գուստիս Փերգիկեան, 26 Bld. Vauban.

Անիէռի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի 172 Rue des Bourguignons:

ԿՈՉ

Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ձեռնարկած է Անդրէասի եւ իր շրջանի 22 գիւղերու վերապրող հայրենակիցներու մարդահամարին, որուն ցանկը պիտի կցուի իր պատրաստած 1930ի օրացոյցին։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն փութով տեղեկացնել անուն, մականուն, հօր եւ մօր անուն, տարիք, ծննդավայր եւ իրենց ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը։ Որեւէ վճարում չկայ։ Մէկ օրինակ օրացոյց պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակիցի։ Հասցէ՝ H. Kéfélian, 368 Rue de Vaugirard, Paris 15e.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ախլաթի Գարմուճ (Պիթլիսի նահանգ) գիւղէն Մանուս Կըկոեան, հօր անուն՝ Արեւշատ։ Տարագրութեան միջոցին ողջ մնացած է, կը կարծուի թէ Պաղտատի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր եղբօր Համբարձում Կըկոեանի, 6 Rue Blanqui, K.—Bicètre. (Seine), France. Լուր տուողին 300 ֆր. եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուի Պրուսացի Գետրոս Սուքեան, հօր անուն՝ Ակոբեան, մօր անուն՝ Էլիզ։ Ծնողքը եւ քոյրերը ՏԷր Զօրի մօտ ջարդուած են։ Լուր առնուած է թէ քրիստոնեայ արաբ մը զինքը որդեգրած է։ Իմացնել իր հօրաքոյրերուն Աննիկ Սուքեանի եւ Նուրիկ Սահաթճեանի, կամ իր հօրաքրոջ որդւոյն Peter Sabatjian. 18 Jamen-Grand, Caluire (Rhône) France.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

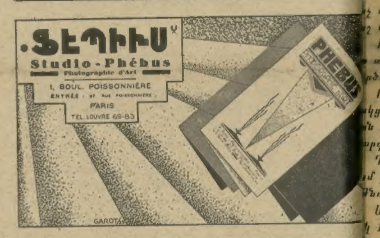
—Ջարսանճագի Բաղնիք գիւղէն տիկին Գէզիկ Գարակեավուրեան կը փնտռէ իր որդին Անդրանիկ Գարակեավուրեան (16 տարեկան) որ կը գտնուէր Յունաստան որբանոցի մէջ։ 1928 մայիսին փոխադրուած է Եգիպտոս եւ անկէ ի վեր լուր առնուած չէ, իմացնել «Յառաջ»ի։

Շավիլ-Վիրոֆլէյ եւ Վէլիզիի

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐԸ ՄԱՔՍՈՒՏ ՀԻՒՐՄԻՒԶԵԱՆ

2 Rue Pasteur, Viroflay Շավիլի Էնվալիտ կայարանէն Վէլիզի երկարող պողոտային աջ կողմի երկրորդ անկիւնը։ Կը ստանձնէ չափի վրայ ապրսպրանքներ։ Կը նորոգէ ամէն տեսակ կօշիկներ։ Խնամուած եւ տոկուն աշխատանք։

Գինները՝ չափաւոր։ Հեռու բնակողներէ կը խնդրուի ղրկել իրենց հասցէն ներկայանալու համար իրենց բնակարանը։

Աշապրուբեան

Չէյթուն քաղաքի եւ հերոսներու մեծադիր նկարը, գին՝ 4 ֆրանք (կարելի է ղրկել ֆրանք սակայն նամակադրոշմ)։ Դիմել նոր հասցէին՝ M. Ezeguiélian, 6 Rue Pierre Curie, Kr. Bicètre (Seine)։ Փոստի ծախս չկայ։

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ցարագրութեանս մէջ հիմնած եմ գրադարան մը «... 28» անունով, հայրենի ... փոխադրելու (բաշ գանձ...) պատակով։

Կը խնդրեմ բոլոր հայ ...ներէն եւ հրատարակիչներէն 1—2ական օրինակ նուիրել հրատարակութիւններէն, ... ցնելու համար գրադարանը...

Հասցէ՝ K. Kotcharian, Borissova 70. Roustchouk (Bulgarie).

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ»

Հրապարակ ելած է ... Պարթեւեանի «Նոր երգեր»...

Ա. ՇԱՐՔ.— Գիշերայի... Հիասթափում.

Բ. ՇԱՐՔ.— Ես որ... Հովուերգութիւն, Սիրերգ...

Նոր ոճով յօրինուած ... գարունատական տպագ... Ստանալու համար դիմել ... նակին՝ 23 Rue de ... Mouchez. Paris 13e: ... չիւր շարք կ'արժէ 12 ...

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Pa...

Le Gérant: E. SOUV...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒԼԻՍ 1929

4 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 999 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ԿԷՏԵՐ

Տեղի տալով օրը օրին ծագած նիւթերու, առիպուեցանք ...նդհատել մեր վերլուծումները՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 11րդ ...ընդհ. Ժողովի Յայտարարութեան մասին։

Մեր վերջին խօսքը — «Մեր Ճամբան» — կը շօշափէր ...յտարարութեան առաջին կէտը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմ...ական դաւանանքը, անկախ եւ միացեալ Հայաստան. (Յա...ռաջ», 12 յունիս)։

Ուրեմն, ամուր կանգնած այդ ճամբուն վրայ, որ միակ ...ղն է լուծելու Հայկական Դատը եւ լոյս աշխարհ հանելու ...յս տորրուած ժողովուրդը, Դաշնակցութիւնը պիտի շարու...ակէ յառաջ տանիլ մեր ազատագրական պայքարը։

Ի հարկէ ընթերցողները չեն սպասեր որ խօսինք այդ պայ...արի ձեւերու եւ միջոցներու մասին։ Մարդիկ ազատ կը խօ...ին ու կը գրեն երբ արդէն ունին հայրենիք ու պետութիւն, ...նգիստ եւ ապահով։ Նոյնիսկ այդպիսի պայմաններու մէջ ...ն խօսիր շատ մը բաներ։

Իր առաջին իշխանութեան օրերուն, աշխատաւորական ...աքտոնըլտ գեկուցում մը կուտար Մեծն Բրիտանիոյ Զինուո...ական Բարձրագոյն Խորհուրդի մէկ տեղեկագրի մասին, Երեսփ. ...ողովին մէջ։ Երեսփոխան մը, որ մազ-մօրուք ճերմկցուցած ...քաղաքական կեանքի մէջ, յանկարծ դիտել տուաւ.— «Եր...՞ն ի վեր սովորութիւն եղած է մեր Զինուորական Բարձրա...յն Խորհուրդի մասին գեկուցումներ տալ այս ժողովին։ ...յն իսկ այս ժողովին մէջ»։

Եւ անփորձ վարչապետը հարկադրուեցաւ խոստովանիլ թէ ...էր գիտեր։ Ու ընդհատեց գեկուցումը։

Այնպէս որ, «Արեւը ի զուր կը ապասէ, տրբեւ հայ եւ իր...ւ ուրիշ կուսակցութեան մը թերթը», առնցին իմանալու քան ...չ որ կայ Յայտարարութեան մէջ։ «Շատ քիչ ու շատ անո...ղ են հոս տրուած տեղեկութիւնները» (21 Յունիս)։

Ի հարկէ, ամէն քաղաքացի, մանաւանդ կուսակցութեան ...անդամը իրաւունք ունի գիտնալու թէ ի՛նչ-ինչ կամ ինչ ...ոնց կը կատարուին այս ժողովուրդին գլխուն։

Ո՞ւր էր որ, փոխադարձ վստահութիւնը տիրէր գոնէ կու...ակցութիւններու միջեւ — ինչպէս եղած է երբեմն, պատմա...ն պահերու։ Այն ատեն շատ մը գաղտնիքներ ինքնին կը ...րգուէին։

Դժբախտաբար այդ առաքինութիւնն ալ խեղդամահ չուած ...մ շղթայակապ նահանջած է, շնորհիւ չափազանց թունաւոր ...ընոլորտի մը, որ երթալով կը թանձրանայ։

Մեզքը մե՞րն է արդեօք, երբ այսօր, տարիներ յետոյ, մար...ի 1915ի կամաւորական շարժումին, ծովերէ ծով Հայաստա...ն կամ Փետրուար 18ի պատմութիւններն անգամ գլխիվայր ...շրջեն առանց խղճահարութեան, իրենք անձամբ գլխիվայր ...ձանքին մէջ նետուած կամ անոր գլուխն անցած ըլլալով ...ղերձ...

Ո՞րքան շեղեցանք նիւթէն։

Տրուած պայմաններուն մէջ, հասարակութիւնը բացորոշ ...ղեկութիւններ կը ստանայ Ընդհ. Ժողովի Յայտարարութե...ն, կարգ մը հարցերու մասին։ Մեր քաղաքական գործու...ութեան գլխաւոր կէտերու մասին։

Առաջին.— Դատ եւ պայքար ունինք խորհրդային իշխա...ութեան դէմ, «մէկը մեծագոյն պատասխանատուներէն Ան...ի Հայաստանի խորտակման»։ Թերեւս ամէնէն պատասխա...տուն. որովհետեւ առանց անոր յառաջ բերած կազմա...ծման, գինեալ միջամտութեան եւ խարդախ ձեռնարկներուն, ...ա՞ր թէ խորտակուէր 1918ին կազմուած Հայաստանը։ ...ա՞ր թէ յառաջ խաղային Թուրքերը, նոյն իսկ Դաշնակից...ու զրդումով եւ օգնութեամբ։ Եւ այսօր անգամ, ան ...գլխաւոր խոչընդոտը անկախութեան վերահաստատման եւ ...մաններու ընդարձակման, շնորհիւ իր արեւելեան քաղա...ականութեան, որ ոչ միայն ուրիշներու բոյնը քանդեց, այլ ...իր իսկ տունը։ Եւ պիտի քանդէ, տակաւին, մինչեւ փրկա...րթափումը, որ կրնայ շատ ուշացած ըլլալ. համաթրքա...ուժութեան առջեւ։

Բայց, ի՞նչպէս կը վարենք այդ պայքարն ու դատը.

— «Նկատի ունենալով մեր ժողովուրդին սահմանափակ կարո...թիւնը եւ ուժերու ինքնամփոփման գերագոյն պահանջը, Հ. Յ. ...նակցութիւնը պէտք է ջանայ մասնակցութիւն չունենալ Ռու...տանի ներքին կռիւներուն մէջ»։

Եւ նոյն տրամաբանութեամբ, Հայաստանի խորհրդային ...անութեան հանդէպ.

— «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դէմ ըլլալով Հայաստանի խորհրդ...ին կարգերուն, միանգամայն եւ դէմ է այդ կարգերու բռնի ...ացման փորձերուն։ Ըլլալով Ռուսաստանի մէկ նահանգը եւ ...նոյն ռուս համայնավար կուսակցութեան մէկ կալուածը, Հա...տանի քաղաքական կացութիւնը կրնայ հիմնովին փոխուիլ միայն ...կուսակցութեան քայքայման եւ Ռուսաստանի խորհրդային իշ...ութեան խորտակման հետեւանքով։»

Այս երկու հիմնական կէտերէն ո՞րն է բացատրութեան ...օտ Մութ, անկատար կամ երկդիմի։

Եւ այս յստակ ճամբան ինչո՞ւ կը խրտչեցնէ մեր հակա...որդները, որոնք «Ազգային Տեսիլք»է կը ճառեն, տարին ...ի մը հեղ, առանց գոնէ մէկ անգամ խուճկ ծխելու անոր...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

Յուսաբեր կը խորհրդածէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22 Յունիս).

— «Անատոլուի մէջ դժբախտ հայ բեկորներ կան, որոնք պէտք է փրկել. մօտ 40.000ի բազմութիւն մը՝ որ չի կրնար շնչել Թրքական դժոխքին մէջ։ Ռամկավար մամուլը համաձայն է, որ ազգովին ճիգ մը ընենք եւ ազատենք։ Ո՞ւրկից, սակայն դրամը։

Եւ ահա «յո՛յս» մը. ահա մոռցուած գանձ մը, գիտի՛ մը չափ անակնկալ. «Նախկին» Հայաստանի հանրապետութեան «նախկին» պատուիրակութեան նախագահ Ա. Ահարոնեանի քով 30 միլիոն ֆրանքի գումար մը կայ (եղե՛ր), լսեցէք. երեսո՛ւն միլիոն, պէտք է այդ գումարը տրամադրել։

Ապագայ, որ ասի մերանոր լեզու գործածած է այս առթիւ, գիտէ անշուշտ թէ Պ. Ահարոնեան 30 միլիոնի իսկայական գումար մը չէր կրնար անգործութեան դատապարտել, տա՛սը տարիէ ի վեր, առանց Դաշնակցութեան հաւանութեան։ Գիտէ ասի. բայց ծամբան դէպի Դաշնակցութիւն կը տանի. իր ուզածն է, մէկով միւսը պէտք է հարուածել։ Անծին մէջ կազմակերպութիւնը վարկաբեկել եւ փոխադարձաբար ու մէ՛կ քարով։

Եւ «պարկեշտութիւնը» կատարեալ ըլլալու համար, Ապագայ երեք օր ետք, երկու տողով «ճշդում» մը կը հրատարակէ «փոքրիկ» թիւրիմացութեան մը համար։ 30 միլիոն ֆրանքէն 15 միլիոնը, ուրեմն կէ՛ս միլիոն տոլար, կը գրէ, այդ գումարը Զօր. Անդրանիկի ձեռքով հաւաքուած եւ իր նպատակին գործածուած ըլլալով...

Հայաստանի փախցուած «պետական գանձ»էն ետք, ահա եւ Ամերիկա հանգանակուած «30 միլիոն»ի առասպելական գումարը։ Ի՛նչ գիտէ եւ ի՛նչ Թաքուն պաշտպանութիւն բարեգործականի քնացող այլ ստո՛յգ գումարներուն համար։

Ռամկավար մամուլը ծի հեծած՝ կրնայ արշաւել միլիոններու վրայէն, Անատոլուի 40.000 Հայերու փրկութեան կոչով եւ թեւերուն վրայ բարձր բռնած պսպղուն նշանատախտակ մը, սրտառո՛ւչ վերտառութեամբ.

— Հանրային գործերու մէջ պարկեշտութի՛ւն...

ԿԱԶԸ. ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՋՈՒՐԸ ՍՂԱԾ

Սէնի նահանգապետը հրատարակեց երեք հրամանագրեր, որով յաւելումներ կ'ըլլան կազի, ելեկտրականութեան եւ ջուրի գիներուն վրայ։ Յուլիս 1էն սկսեալ կազին խորանորդ մեդրը 85 սանթիմէն կը բարձրանայ 90 սանթիմի։ Ելեկտրականութեան (առտնին գործածութեան համար) հեքթովաթը 0 ֆր. 1655էն կը բարձրանայ 0 ֆր. 1764ի, այսինքն քիլովաթին վրայ 10 սանթիմի յաւելում։ Ճարտարարուեստի համար գործածուած ելեկտրականութեան գինն ալ բարձրացած է։ Գալով ջուրին, խորանարդ մեդրը 1 ֆր. 46էն կը բարձրանայ 1 ֆր. 55ի։

Այս յաւելումներուն առթիւ տեղական մամուլը միաձայնութ բողոք կը բարձրացնէ։ Քաղաքապետական ժողովին մէջ ալ բուռն վիճաբանութիւններ կը նախատեսուին։ Արդէն համայնավար խորհրդական գարշէրի կը յայտնէ թէ հարցապնդում պիտի ուղղէ նահանգապետին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովի եւ Լորտերու ժողովի միացեալ նիստին մէջ Լորտ Սանքի՝ —փոխանորդաբար Թագաւորին— կարդաց գահաճառը, որուն մէջ Թագաւորը ըսելէ յետոյ թէ օտար բոլոր պետութեանց հետ կը շարունակէ բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ, կ'ակնարկէ փորձագէտներու միջդաշնակցային ժողովին եւ Եընկի ծրագրին։ Այս խնդրի կարգադրութեան հետեւանքով պիտի պարպուին Հռենոսի գրաւեալ շրջանները։ Բանակցութիւններ սկսած են ամերիկեան դեսպանին հետ՝ ծովային զինաթափութեան համար։ Կառավարութիւնը ջերմապէս կը յուսայ մօտ օրէն ձեռք բերել սպառազինման գեղչումը ամբողջ աշխարհի մէջ, գործակցութեամբ դաշնակցութեանց, Հնդկաստանի կառավարութեան եւ օտար պետութեանց։

Կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ խորհրդային Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու խնդիրը։ Այս մասին կը խորհրդակցի դաղթապետութեանց եւ Հնդկաստանի կառավարութեան հետ։

Գալով ներքին քաղաքականութեան, կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ պիտի զբաղի գործազրկութեան խնդրով։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին փոխադրութեան միջոցները բարելաւելու, արտածումի առեւտուրը քաջալերելու եւ անգլիական կայսրութեան տնտեսական զարգացման զարկ տալու համար։ Նոյնպէս պիտի բարուոքուի հողագործներու կացութիւնը։ Մեծ դիւրութիւններ պիտի տրուին արտագաղթին՝ դէպի գաղթապետութիւնները։ Նոյնպէս հանքային ճարտարարուեստի վերակազմութիւնը ուսումնասիրութեան առարկայ պիտի դառնայ։ Բամպակի, երկաթի եւ պողպատի ճարտարարուեստներու վիճակին մասին անմիջական քննութիւն մը պիտի կատարուի, անոնց միջեւ գործակցութիւն առաջ բերելու եւ համաշխարհային շուկային մէջ անոնց դիրքերը բարելաւելու համար։

Գահաճառը յետոյ կը յիշէ թէ բազմամարդ թաղերու մէջ տուներու վիճակը բարուոքելու ձեռնարկներ պիտի ըլլան, թոշակ ստացող այրիներու եւ ծերերու թիւը պիտի աւելցուի եւայլն, հանքերու մէջ աշխատանքի ժամը 7ի պիտի գեղչուի։

Կէսօրէն վերջ վիճաբանութիւն բացուեցաւ գահաճառին մասին։ Աշխատաւորական երեսփոխան Մնէլ գոհունակութիւն յայտնեց որ գերմանական գրաւուած հողերը շուտով պիտի պարպուին։ «Երբ, ըսաւ, վերջին զինուորը մեկնի գերման հողէն, Անգլիոյ ժողովուրդը գրեթէ այնքան պիտի ուրախանայ որքան գերման ժողովուրդը»։

Յետոյ խօսք առաւ նախկին վարչապետ Պալտուին, որ հարցուց թէ Եընկի ծրագիրը վաւերացնելէ առաջ, կառավարութիւնը մտածե՞ր է Խորհրդարանի կարծիքը հարցնել. յետոյ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար Մաքտոնըլտ կը պահէ՞ դեռ այն սկզբունքը որ պարզուած էր Ջինովիեւի նշանաւոր նամակին գրած պատասխանին մէջ։ Վերջապէս՝ Մաքտոնըլտ երբ կ'ուզէ Ամերիկա երթալ, այդ ճամբորդութեան համար թագաւորէն արտօնութիւն պիտի առնէ՞։ Իր կարծիքով, նման այցելութիւն մը չի կրնար լուծել ներկայ դժուարութիւնները։

Մաքտոնըլտ պատասխանելով ըսաւ թէ՝ Ամերիկայի հետ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացնելու մասին Խորհրդարանն ու երկիրը կրնան վստահ ըլլալ։ Գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ Քէլլոկի դաշինքը ստորագրած ըլլալով, պէտք է որ զինաթափութեան քաղաքականութիւնը կենսական ուժ մը դարձնէ այդ դաշինքը եւ մեծ ազդեցութիւն մը գործէ միջազգային քաղաքականութեան վրայ։

Գալով հատուցումներու խնդրին, կառավարութիւնը յարգելով սահմանադրական մեթոտները, իրազեկ պիտի պահէ խորհրդարանը բանակցութեանց ընթացքին, այն ձեւով ինչպէս կ'ընէր Չըրչիլ՝ երբ ելմտական նախարար էր պահպանողական կառավարութեան մէջ։ Անգլիա ներկայիս կը տանի ծանր բեռ մը, որ համապատասխան չէ միւս երկիրներու վճարելու կարողութեան հետ։ Հակառակ ատոր, Անգլիա չպիտի վերաքննէ իր յանձնառութիւնները։ Ո՛չ ոք կրնայ կասկածի ենթարկել պատերազմէն վերջ Անգլիոյ մեծ վեհանձնութիւնը՝ հանդէպ իր դաշնակիցներուն։

Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու համար, Մաքտոնըլտ կը պահէ այն սկզբունքը, զոր պարզած էր Ջինովիեւի տրուած պատասխանին մէջ։

Իգմիրը կը մեռնի...

Իզմիրի Անատոլու թերթը կը գրէ.—

«Իզմիրի նաւահանգիստին մէջ կատարեալ հանդարտութիւն կայ։ Օր կ'ըլլայ որ մեր նաւահանգիստը շոգենաւ մը անգամ չի հանդիպիր։ Արտածման տեսակէտով կատարելապէս մեռեալ շրջան մը կ'անցընենք։ Բայց Պիրէոսի նաւահանգիստին մէջ վիճակը նոյնը չէ։ Քանի մը տարի առաջ կացութիւնը ատոր հակառակն էր։ Իզմիրի նաւահանգիստը գործունէութեան մէջ էր, Պիրէոս կը քնանար։ Պիրէոս այսօր Թրանզիթի բոլոր գործերը իրեն կապելով, մեզի շատ ետ ձգած է։ Այս կէտը շատ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՅԱՌԱՋԻ ՀԱԶԱՐԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ-ՄՏԵՐՄԱԿԱՆ ԳԻՆԵՁՕՆ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին տօնելու համար «Յառաջ»ի հազարեակը թերթին խմբագրութիւնն ու վարչութիւնը կուտան գինեձօն հանդիպում մը։

Կը հրաւիրուին «Յառաջ»ի բարեկամներն ու համակիրները, աշխատակիցներն ու մեր երիտասարդ ընկերները։

Տեղը կը հաղորդուի յաջորդով։

ՌՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԱՆ ՄԱՀԸ

Երեքշաբթի օր Փարիզի Երածշտանոցին մէջ քննութիւն կ'անցընէին աւարտական դասարանի դերասան-ուսանողները։ Այս վերջիններէն լիլի Քալվէ, 24 տարեկան, յայտնի արուեստագիտուհի Էմմա Քալվէի եղբօրորդին, քննութեան մէկ մասը անցընելէ յետոյ սենեակ մը քաշուած էր, երբ յանկարծ սրտի ուժգին բաբախումներ ունեցաւ եւ մարեցաւ։ Ընկերներէն մէկը բժշկէն հարցուց քննիչ մարմին թէ չպիտի կրնայ իր բաժինը ներկայացնել, որովհետեւ Քալվէ որ պիտի պատասխանէ իրեն՝ մարած է։

Ներկաներէն չորս բժիշկներ փութացին Քալվէին ներարկել եթերասպրդին, որ շատ չանցած հիւանդատար կառքով մը փութի հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ։ Սակայն ճամբան հոգին աւանդած էր արդէն։

Քննութեանց շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ երկուշաբթի օրուան։

Քալվէ քննութեան ատեն կարգ մը նախադասութիւններ յիշած ըլլալով, յուզուած էր։

ՌԱՏՈՍԼԱՎՕՖԻ ՆԵՐՈՒՄԸ

Պելկրատէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ նախկին վարչապետ Ռատոսլավոֆի ընդհ. ներման արժանանալը շատ գէշ տպաւորութիւն առաջ բերած է Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Ռատոսլավոֆի Պուլկարիա վերադառնալը պարզապէս Պուլկարիոյ վերաբերեալ ներքին խնդիր մը չէ, ինչպէս Վիլհելմ կայսեր Գերմանիա վերադարձը միայն գերմանները չէ որ կը շահագրգռէ։ Եւ որովհետեւ կասկած կայ թէ Ռատոսլավոֆ կրնայ քաղաքական գործօն պաշտօնի կոչուիլ, պուլկարեւսերպ վէճերը չեն կրնար կարգադրուիլ։

Եուկոսլաւիա ամէն հաւանականութեան դէմ ամրացուցած է իր սահմանագլուխը։ Վերջերս Վրանիէի մօտ կառախումբի մը վրայ ռումբ նետուելն ալ ցոյց կուտայ թէ Պուլկարիոյ մէջ 1915ի մտայնութիւնը կը տիրէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐԸ

Լօզանի դաշնագրին մաքսերու վերաբերեալ պայմանաժամը օգոստոս 6ին կ'աւարտի։ Լօզանի դաշնագիրը ստորագրողներուն հանդէպ 6 օգոստոսէն սկսելով Թուրք կառավարութիւնը ազատ պիտի ըլլայ։ Այս պատճառով բոլոր կառավարութիւններու հետ նոր առեւտրական դաշնագիրներ կը կնքուին։

Ռումանիոյ հետ երկու տարի տեւողութեամբ առեւտրական դաշնագիր մը կնքուած է։

Անգլիոյ հետ 10 տարի տեւողութեամբ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար կատարուած բանակցութիւնը վերջացած է։ Այս օրերս դաշնագիրը պիտի ստորագրուի։

Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Յունաստանի հետ եւս նոր առեւտրական

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Նախորդ տեսութեամբ, ընդհանուր գաղափար մը տուինք Եընկի ծրագրի պայմաններուն մասին եւ մատնանշեցինք այն ընդհանուր կարծիքը թէ՝ առանց խորհրդարանի վաւերացման ենթարկելու, Փուանքարէ պետական հրամանագրով մը պիտի վաւերացնէ Մասնագէտներու այդ անպաշտօն կարգադրութիւնը։

Թէեւ այդպիսի քայլ մը ոտնձգութիւն չպիտի համարուէր խորհրդարանի իրաւունքներուն, քանի որ կառավարութիւնը պարզապէս պիտի որոշէր ընդունուած պարտքի մը վճարման եղանակը, բայց դահլիճը պարտք սեպեց իր գաղափարը պարզելու Խորհրդարանի պատկան Յանձնաժողովներուն՝ չորս-հինգ օրեր տեւող նիստերու մէջ եւ Փուանքարէ յայտնեց բոլոր մանրամասնութիւնները, նախապէս խօսք առնելով թէ չհրապարակուին որոշ գեկոյցներ։

Ի՞նչ էր խնդրին էական կէտը։ Ֆրանսա պատերազմի ժամանակ — թէ, մինչեւ Ամերիկայի մասնակցութիւնը եւ թէ անկէ յետոյ — քանի մը հարիւր միլիոն տոլարի արժողութեամբ ռազմամթերք եւ ցորեն գնած էր Ամերիկայէն, պատերազմէն վերջը վճարելու որոշ յանձնառութեամբ։ Այդ յանձնառութիւնն ի զօրու մնաց բնականաբար նաեւ Ամերիկայի՝ պատերազմի մասնակցելէն վերջ։ Զինադադարէն յետոյ, Ֆրանսա գնեց նաեւ Ամերիկայի Ֆրանսայի մէջ ունեցած աւելորդ քանակութեամբ մթերքները, որոնց փոխարէն պարտամուրհակ մը տուաւ տասը տարիէն վճարելի — չորս հարիւր միլիոն տոլար։ Այդ պայմանաժամը կը լրանայ յուլիս 31ին, որովհետեւ մթերքներու յանձնումը տեղի ունեցած էր 1919 յուլիս 31ին։ Կարելի էր թերեւս այն ժամանակ օրուան նպաստաւոր գինով (մէկ տոլար = 5 1/2 ֆր.) ֆրանք պարտական ըլլալ, բայց երկար.բարակը մտածող չկար, որովհետեւ ամէնքն ալ այն համոզումն ունէին թէ Գերմանացին պիտի վճարէ...։

1926ին, ամերիկեան ելմտական նախարար Մէլլըն եւ ֆրանսական պատուիրակ Պէրանժէ համաձայնութիւն մը կնքեցին, որով Ամերիկա մօտ 100ին 50 կը զեղչէր իր պահանջը եւ մթերքներու փոխարէնը՝ չորս հարիւր միլիոն տոլարն ալ կը նկատուէր իբր պատերազմական տալիք եւ կը մտնէր Ֆրանսայի ընդհանուր պարտքին մէջ՝ վճարելի 40 50 տարիներու ընթացքին։

Երկու տարիէ ի վեր Փուանքարէ արդէն կը գործադրէր Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագրի յօդուածներուն տրամադրութիւնները, եւ զայն Խորհրդարանի վաւերացման ենթարկելու համար կը սպասէր որ կարգադրուի նաեւ Գերմանիոյ պարտքերու խնդիրը։

Մասնագէտներու ժողովը կարգադրեց Գերմանիոյ տալիքը՝ Ֆրանսային նպաստաւոր պայմաններով եւ այլեւս ժամանակ էր Ամերիկայի եւ Անգլիոյ տալիքներու համաձայնագիրերը վաւերացնել պաշտօնապէս։

Դիւրին գործ չէր, սակայն, Ֆրանսան կապել 40-50 տարուան համար։ Բոլոր կուսակցութիւններն ալ գիտէին թէ այդ վաւերացումը հրամայական պահանջ մըն էր դահլիճին համար, որովհետեւ գրեթէ անկարելի էր յուլիս 31ին տասը միլիառ ֆրանք վճարել Ամերիկային եւ նորէնոր բանակցութեանց սկսիլ մնացորդ ահագին տալիքին համար, քանի որ 100ին 50 զեղչը չեղեալ պիտի նկատուէր։ Բայց ոչ մէկ կուսակցութեան համար նպաստաւոր էր այդ ահագին պատասխանատուութիւնն ստանձնել եւ ժամանակին զէնք մը շինել Վոլկայի եւ Տոնի միջեւ։

Ներուն ձեռքը, զինք ժողովուրդին աչքին վարկաբեկելու։

Փուանքարէի դահլիճը յանձնառու եղած էր սակայն վաւերացնել Ամերիկայի տալիքին համաձայնագիրը, ի վնաս իր ժողովրդականութեան եւ յօգուտ Ֆրանսայի գերագոյն շահին։ Բայց ահա բարեբախտաբար թէ դժբախտաբար վերջին պահուն Ֆրանքլէն-Պույիոն — Էնկլիւրիի համաձայնութեան հեռոսը — յաջողեցաւ սրտառուչ ճառով մը որոշում մը քուէարկել տալ Երեսփ. Ժողովին, որով դահլիճը կը ստիպուէր վերջին անգամ մըն ալ դիմել Ամերիկային, յուլիս 31ի վճարօրը մինչեւ դեկտ. 31 երկարաձգելով, մինչ տալու Ֆրանսական երեսփոխաններուն նոր խորհրդակցին Եընկի ծրագրին եւ իրենց տալիքներու կարգադրութեան համաձայնագրերուն վրայ...

Յուզումնալից վայրկեաններ անցուցին նախարարները։ Փուանքարէ եւ Պրիան յաճախ առիթ ունեցած էին այդ մասին բանակցելու եւ գիտէին թէ աւելորդ դիմում մըն է որ պիտի կատարուի, մանաւանդ որ ամերիկեան Ծերակոյտը արձակուրդի մէջ է եւ Նախագահը իրաւունք չունի փոխելու անոր որոշումը։ Փուանքարէ առաջարկեց ընդունիլ իր հրաժարականն եւ ուրիշի մը յանձնել նոր բանակցութիւնները, բայց ամէնքն ալ գիտէին թէ ինչ ծանր կացութիւն մը պիտի ստեղծուէր նմանօրինակ տագնապով մը։ Պրիան՝ հակառակ իր կամքին՝ հեռագրեց Խորհրդարանի որոշումը Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանին, սրպէսզի հաղորդէ զայն արտաքին նախարար Սթիմսընին։

Վերջնոյս պատասխանն արդէն պատրաստ էր, ինչպէս հաղորդեցին հեռագիրները։ Նախարարը, չշտեմով հանդերձ իր համակրանքը Ֆրանսայի հանդէպ, անկարելի կը նկատէր դիմել — Ֆրանսական Խորհրդարանի փափաքին։ Ամերիկեան Սահմանադրութիւնը իրաւունք չի տար նախագահին այդ վճարօրն երկարաձգելու, մանաւանդ որ յունիս 19ին Ծերակոյտը անգամ մը եւս եւ բացորոշապէս արտայայտուած էր այդ մասին։ Միակ միջոցը ամերիկեան Խորհրդարանը գումարելն էր, բայց այդ ալ անկարելի է ներկայիս, քանի որ անդամներու մեծամասնութիւնը ցրուած է աշխարհի ամէն կողմերը։

Սթիմսըն յիշեցուց Պլոտէլին թէ Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնութեամբ Ամերիկա բացայայտօրէն ցոյց տուած էր Ֆրանսայի հանդէպ իր բարեացակամ զգացումները, հարիւրին 50 զեղչելով անոր տալիքը եւ կը խորհի թէ անկէ աւելին պահանջելը ներելի չէ Ֆրանսայի պէս երկրի մը համար։

Հիմա հաւանաբար խորհրդարանն արտօնէ դահլիճը պետական հրովարտակով վաւերացնելու պարտքերու համաձայնագիրը, բայց նուաստացումը փաստ մըն է՝ շնորհիւ քանի մը երեսփոխաններու ամբոխավարութեան։

Վերադառնալով Եընկի ծրագրին, պէտք է յիշենք թէ այդ ծրագրով որոշուած է Գերմանիոյ պարտքին առաւելագոյնը, այսինքն այն գումարն որմէ աւելի չպիտի վճարէ Գերմանիան։ Ընդհակառակն, կան պայմաններ, որոնցմով յառաջիկային կարելի պիտի ըլլայ զեղչել այդ գումարը, եթէ Ամերիկան իր կողմէն զեղչէ դաշնակիցներէն ունեցած իր պահանջը։ Անզեղչելի է Ֆրանսայի համար որոշուած իրական մնասուց հատուցումներու գումարը որ տարեվճարներով կարելի պիտի ըլլայ ջնջել 50 միլիառ ֆրանք ֆրանսական հանրային պարտքէն։ Ելմտագէտներ կան, մանաւանդ օտար շրջանակներու մէջ, որ կը խորհին թէ Եընկի ծրագիրն ալ անիրականանալի է եւ քանի մը տարի... տեսութիւնները վերահասու պիտի ըլլան տալ, ինչպէս Զինադադարէն ի վեր տեսան թէ իրենց շատ մը համոզումները խաբուսիկ էին։ Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ ուրեմն կարելի եղածին չափ շուտ վաւերացնել այդ ծրագիրն եւ առեւտրականացնել այդ պահանջը, այսինքն կարելի եղածին չափ շատ գերմանական պարտաթուղթեր տեղաւորել ֆրանսականներու փոխարէն։

Այս գործողութիւնն ալ բնութեամբ կարելի չէ կատարել եւ պէտք է հանրային կարծիքը պատրաստել Գերմանիոյ վճարման կարողութեան մասին եւ մանաւանդ նպաստաւոր պայմաններ առաջարկել ամէն անոնց որոնք տրամադիր պիտի ըլլան իրենց ֆրանսական պարտաթուղթերը փոխանակելու գերմանականներուն հետ։

Դիւրին գործ չէ 50 միլիառ ֆրանքի արժեթուղթ ջնջել, մանաւանդ երբ գերման ժողովուրդը առիթ չի փախցներ իր դժգոհութիւնը հրապարակաւ յայտնելու Վէրսայլի Դաշնագրին եւ անկէ բխած բոլոր կարգադրութեանց եւ համաձայնագրերու դէմ։

Մ. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԿՆԱՆՔԸ

ԵՐԵՔ ԲԱՆՈՒՈՐ ԱՅՍՕՐ ԳՈՐԾԻ ՏԷՐ

Վեց-եօթը տարի առաջ, երբ հայգաղթականը Ֆրանսա մտաւ, իր առաջին հոգն էր զաւակները ապրեցնելու համար տեւական գործ մը գտնել, առանց որեւէ մասնագիտութիւն նկատի առնելու։

Ի՞նչքան փորձանքներու հանդիպեցաւ, որչափ տառապեցաւ այս վեց-եօթը տարիներու ընթացքին. այդ ալ ի՞նչ։ Րաֆֆին աւելի 70 տարի առաջ ճշդութեամբ նկարագրած է մեր այս օրուան կեանքը։ «Խաչագողի Յիշատակարան»ին մէջ կը տեսնենք Հայուն մարմնական քարէ կազմը, յամառութիւնը, գործելու եռանդն ու մեծ բնդունակութիւնը։ Իսկ «Կայծեր»ու վերջը (ուսանողները) կը պարզուի հայ ժողովուրդին սորվելու, ամէն բան գիտնալու փափաքն ու ագահութիւնը։

Կրնանք ըսել թէ վեց տարին վեց դարու չափ փորձառութիւն տուաւ հայ գործաւորին Ֆրանսայի մէջ, եւ եթէ գիտակից պատանիի մը հարցնես թէ, ինչո՞ւ այսքան բան սորվիլ կ'ուզէ, պիտի պատասխանէ, Րաֆֆիի հերոսին բերնով.

— «Որքան սորվինք քիչ է մեր հայրենիքին համար. այս մասնագիտութիւններուն բոլորին ալ պէտք են մեր երկրին համար...»

Հայ աշխատաւորը գործի սկսաւ նախ իբր պարզ բանուոր, յետոյ դարձաւ զանազան մեքենաներու մասնագէտ, աւելի ուշ մտուց գործարանի աղմուկը եւ մտաւ փոքր արհեստանոցներու Այդ ալ նեղ եկաւ, փոխեց բազմաթիւ գործարաններ, զանազան մասնագիտութիւններ, եւ ընդհանրապէս նախընտրեց աշխատիլ քաղաքներու քան գիւղերու մէջ, նկատելով որ քաղաքին մէջ թէ ճարտարարուեստը զարգացած է, եւ թէ լաւ վճարում կ'ըլլայ։ Բայց նորէն չգոհացաւ. ան գործաւոր ըլլալէ աւելին կ'ուզէր եւ տակաւին պիտի ուզէ, մինչեւ իր վերջին խօսքը.

— Վա՜յ, ես Ֆրանսա եկայ որ փճանա՞մ աղտեղութեանց մէջ։

— Իմ շահս իմ զաւակներուս, ո՛չ թէ պառաւ madameի մը փորը կշտացնելու համար։

— Ինչո՞ւ քիչ աշխատանքով շատ դրամ չշահիմ...

— Եթէ ան Ֆրանսացի է, ես ալ հայ եմ, ես ալ վաճառական կրնամ ըլլալ...

Այս տղոց գաղափարները շուտով չափուած ձեւուած մէջտեղ եկան ու հայ գործաւորները մէկը միւսին ետեւէն ձգեցին գործարանը եւ սկ... զանազան արհեստներու հետեւիլ։

ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐ.— Կարծեմ 1924ին էր որ հայ գործաւորը իր միտքը դրաւ դառնալ կօշկակար, որովհետեւ լաւ դրամ կ'ըլլէր։ Հինէն գիտցողները անմիջապէս սկսան գործի, իսկ նորերը հազիւ երկու երեք ամիս (փոխանակ երեք տարիի) հետեւելով ձեռք առին արհեստին որեւէ մէկ ճիւղը, որ իրենց յարմար էր, եւ մնացին հոն ժամանակ մը։ Յետոյ (1926—28) գործըպակասըլլալով,սկսան-գին կոտրել։ Ի՞նչ ընէր հայ գործաւորը, ապրելու պէտք ունէր եւ գործ չկար։ Շատեր յուսահատ նորէն ձեռք առին գործարանի դուռը։ Ուրիշներ կերան իրենց խնայածը եւ երբ գործերը կանոնաւորուեցան, նորէն շարունակեցին իրենց ճամբան։

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ.— Այս գործին շատ հետեւողներ չեղան, սակայն դարձեալ հարիւրներով Հայեր դերձակութեամբ կ'ապրին Փարիզի մէջ։ Հայ գործաւորը շատ չմօտեցաւ այս արհեստին պարզ այն պատճառով, որ աշխատանքի ժամերը շատ երկար են, եւ յետոյ սորվելու համար առնուազն տարի մը պէտք է։

ԴԵՐՁԱԿՈՒՀԻՆԵՐ.— Այրերու դերձակուհիներէ աւելի կիներու համար պատրաստի հագուստներ (confection) կարելու համար այս օր շատեր կարելի է օրը 12—16 ժամ կ'աշխատին։ Հայ կինն ու օրիորդը սկսան այս գործին ճիշդ իրենց ալրերուն պէս, չհանդուրժելով գործարանի ժխորին։ Պատրաստ հագուստի գործը (ձէոսէ) չլսող եւ չտեսնողներուն զարմանք պատճառելու չափ մեծ է։ Մէկ հագուստը վարժ կին մը կը կարէ 3/4 ժամէն, կան տեսակներ ալ որ 1/3 ժամէն կ'աւարտեն, այնպէս որ վերջին տեսակէն յաճախ օրական 40—50 շրջազգեստ կը կարէ հայուհին։ Դժբախտաբար աշխատանքը լաւ չի վճարուիր։ Հայ միջնորդները յաճախ չարաչար կը գործածեն հայուհիին անփորձութիւնը։ Միջնորդներէն անոնք որ միշտ գործ ունին, քիչ կը վճարեն, իսկ անոնք որ երբեմն կ'երեւան, կարուհի չեն կրնար գտնել, որովհետեւ հայուհին վախնալով որ վերջը իրեն գործ չեն տար, կը մերժէ լաւ վճարումը եւ կ'երթայ վաշխառու հրեաներէ աւելի «սանթիմճի» գործակալին եւ 10ի փոխարէն 15 ժամ կ'աշխատի ապրելու համար։

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐ.— Այս արհեստը ամէնէն կարճը եւ հանգիստն ու մաքուրը նկատուելով, բազմաթիւ Հայեր սորվիլ սկսան զանազան դպրոցներու մէջ։ Դպրոցի պայմանն է.— 600 ֆրանքով ածիլել եւ մազ կտրել (այրերու), 850 ֆրանքով ալ կիներու մասնագիտութիւնը(կտրել եւ ոլորել)։

Դպրոցներու ուսուցիչները մասն կը խածնեն Հայերու ուշիմութեան վրայ։ Հայ տղան հազիւ ամիս մը յաճախելով՝ կը մտնէ խանութ մը իբրեւ սկսնակ եւ ութ ամիս չանցած կրնայ մրցիլ վարժ սափրիչի մը հետ։

Կան բաւական սափրիչներ որ կ'ուզեն անպատճառ խանութ մը ունենալ։ «Թիչ շահիմ, եւ ինծի շահիմ, ո՛չ թէ ուրիշին»։ Այս արհեստին մէջ անյաջողներ չկան գրեթէ։

ՄԱՆՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐ.— Այս է վերջին նորութիւնը, որու մասին բնաւ չէ գրուած։

Հազիւ 500—2000 ֆրանք շահած, հայ երիտասարդը կը ձգէ գործարանը եւ կը ձեռնարկէ մանրավաճառութեան։ Մտնելով Փարիզի որեւէ մէկ մասէն, հայկական ձայնը կը լսէք շատ հեռուէն.

— Ֆո՛ւյեէ, ֆո՛ւյեէ, ֆո՛ւյեէ mesdames. ֆո՛ւյեէ,ֆո՛ւյեէ. belle robes. des coupons. des bas. des chaussettes. ֆո՛ւյեէ, ֆո՛ւյեէ, ֆո՛ւյեէ,par ici.madame. par ici !.

Հակառակ անոր որ շատեր լաւ խօսիլ իսկ չեն գիտեր, բայց բառերը թութակի պէս կը թափեն իրարու ետեւէ եւ իրենց զլուխը ժողվելով բազմութիւնը կը սկսին գործի։

— Հասէք, հասէք, աւարի կուտան. իմ կնոջս համար չմնաց, հասէք, եւ շուտով, վերջը բոլորիդ բաժին չի մնար։ Հասէ՛ք եւ առէք ձեր բաժինը, ոչինչ գնով։ Մտիկ ըրէք, ես պալքար է որ կը մղեմ ազրուստի սղութեան դէմ։ Ինչո՞ւ համար խանութի մէջ մէկ շրջազգեստին 100-150 ֆրանք վճարէք, ինչո՞ւ ուրիշին խաբուիք։ Հասէ՛ք, հասէ՛ք, հոս այդ գինը չկայ — տասը ֆրանք է, տիկի՛ն — հոս ո՛չ հարիւր ո՛չ յիսուն.— Այո՛, այո՛, նոյն գինն է, ծալլէ՛, ընկեր։— Հոս ո՛չ իսկ 25 պիտի վճարէք, ո՛չ իսկ 20։ Ով չպիտի ուզէր 100ի փոխարէն 19.95 վճարել...։

Ուրիշ տեղ մը.

— Ֆույեէ, ֆույեէ, ֆույեէ...։

Սուս ծօ, էֆտւն (խենդ) դուն ես, կը շտկէ դիմացի Հայը.

Շատեր դժբախտաբար իրենց ապրուստը դժուարաւ կը շահին։ Կան ալ որ լաւ դրամագլուխ շինած են եւ լաւ ալ կը շահին... Կան, վերջապէս, հայուհիներ որոնք իրենց ամուսնին կամ եղբօրը հետ միասին առեւտուր կ'ընեն, ինչպէս Ֆրանսացիները։

Հայը քարէն իսկ հաց կը հանէ։

Ա. ՌԱԶՄՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱԹԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԼԱԹԱՔԻԱ, (Սեփ. Թղթ.)— Լաթաքիա քաղաքին մէջ Հայերու թիւն է 1500 անձ, մեծ մասով կիլիկեցիներ։

Ժողովուրդին մէկ մասը կ'ապրի վրանաքաղաքի մը մէջ, վանդատական եւ վանքին կից, ուր շինուած են 80ի չափ տաղաւարներ եւ որոնց մէջ ամփոփուած են 480 հոգի. կան կառավարական եւ զանազան հաստատութիւններու մէջ պաշտօնեաներ, նամակատան մէջ 2, հանրային աշխատութեանց մէջ 2 երկրաչափներ եւ 8 ճամբաներու հըսկիչներ, դրամատան մէջ 1 եւ ոստիկանական վարչութեան մէջ մէկ գիւղատնտես երկրաչափ Ունինք նաեւ 1 բժիշկ, 4 ատամնաբոյժ, 30 արհեստաւորներ՝ ատաղձագործ, որմնադիր եւայլն, 20 խանութպաններ եւ մանրավաճառներ։

Ազգային կազմակերպութիւններն են Թաղական Խորհուրդ, Կրթասիրաց Միութիւն, «Կարմիր Խաչ»ի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր եւ «Ըսպարէզ» գերասանական խումբ մը։

Գաղութն ունի դպրոց մը՝ նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի բաժիններով, նախակրթարանը՝ 6, իսկ մանկապարտէզը 4 կարգեր։ կը կրթեն 270 երկսեռ աշակերտութիւն մը՝ ութ մայուն եւ երեք այցելուուսուցիչներով։ Ցարեկան պիւտճէն է 305 օսմ. ոսկի։ Դպրոցին պիւտճէն կազմուած է աշակերտութեան ամսավճարներէն, բարեգործական նպաստով եւ զանազան պատահական հասոյթներով։ Դպրոցի ուսուցիչներէն երկուքը ֆրանսերէնի եւ արաբերէնի համար, տեղական՝ ալէվի կառավարութիւնը տրամադրած է։ Մարզպանութիւնն ալ կը նպաստէ դպրոցին, տարեկան 2000 ֆրանքով, եռամսեայ վճարումներով։

Հոս ի պատիւ Լաթաքիոյ հայ համայնքին պէտք է ըսել որ ո՛չ մէկ մուրացիկ կը տեսնուի եւ հակառակ արտաքին օժանդակութիւններու պակասին, Լաթաքիոյ ժողովուրդը տիպար դպրոց մը կը պահէ, որ ոչ մէկ ատեն պիւտճէի բաց ունեցած է, թէ ի՞նչ ըսել է 270 աշակերտութիւն պահել, լումաներ ժողվելով ազքատիկ ժողովուրդէն եւ անոր վստահելով դպրոցին մակարդակը բարձրացնել, այդ միայն Լաթաքիոյ հայութիւնը կրնայ ապացուցանել։

** Կ'իմանանք որ, կարգ մը պատանիներու միջոցաւ այնքան բազմաշխատ Միութիւններ կոչքին, Պատանեկան Միութիւն մը եւս կազմուած է։

Ի պատիւ Մայիս 28ի, յունիս 9ին, երեկոյթ մը սարքուած էր խումբ մը երիտասարդներու կողմէ. շատ հետաքրքրական էր տեսնել այդ առթիւ երիտասարդները եւ անոնց արտայայտութիւնները արտասանուած բաժակաճառեր ու զուարճութիւնները։

** Այս թեմին կազմակերպական գործը բաւական ... ուար կացութիւն մը կը ներկայացնէ, որովհետեւ բացի երեք քաղաքներէ, պատկերը չէ. կը սպասենք նոր առաջնորդ որ պիտի ձեռնարկէ կազմակերպութեան։

ՆՊ...

ԶՕՐԱՎԱՐ ՊԷՄ ԿԱՄ ՄՈՒՐԱՏ ՓԱ...

Վարշաւայէն հեռագիր կ'ըսէ թէ Յունիս 30ին ... մէջ հանդիսաւոր արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ ընդունելու համար աճիւնները զօրավար ... մի, որ ազգային հերոս է ... հատանի եւ որ քաջագործութիւններ ըրած է Հունգարիոյ ... Թուրքիոյ մէջ։ Զօրավարին ... դաղը դրուեցաւ հոյակապ ... բարանի մը մէջ։

Զօրավարին մարմինը ... լէպի իր գերեզմանէն հանուեցաւ ... մասնաւոր վակոնով մը ... ցաւ Պոլիս Հալէպի ֆրանսիական ... թեան ներկայացուցիչները ... շա՞ յարգանքը մատուցին ... հատանի ազգային հերոսին։

Դագաղը Պոլիս հասաւ ... նիս 24ին։ Սիրքէճիի կայարանին մէջ յարգանքի արարողութիւն մը կատարուեցաւ՝ մասնակցութեամբ կուսակալին, պետական պաշտօնատարներու, երեսփոխաններու, լեհ եւ հունգար գաղթականներուն, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ Լեհերու եւ Հունգարներու ... ներ խօսուեցան պոլսոյ ... հրամանատար Լմին ... ինչպէս նաեւ լեհ եւ հունգար դեսպաններուն կողմէ։ ... դագաղը մասնաւոր կառաքով ղրկուեցաւ Լեհաստան։

Ահա՛ քանի մը պատմական տեղեկութիւններ զօր. Պէմի մասին։

Զօր. Պէմ մեծ դեր կատարեց լեհ եւ մաճառ անկախութեան կռիւներուն ժամանակ։ Ան էր զինուորական կրթութիւն ... բովանդակ կեանքը անցուց ... քարերով։ Հարիւրապետ էր ... Ռիգոյին, երբ Նափոլէոն պատերազմեց Լեհաստանը ... կան, գերման եւ աւստրիական տիրապետութենէն եւ մեծ քաջութիւն ցոյց տուաւ դէպի ... կուա Նափոլէոնեան արշաւանքին։ Նափոլէոնի անկումէն ետքը հասաւ դարձեալ գեղի եզա... ցար Նիքոլա Ա. սկսաւ ... մեծ խստութիւն ցոյց տալ ... ճնշել Լեհերը, անոնց ազգային գոյութիւնը ջնջելու համար։

Լեհերը ապստամբեցան 183... եւ ազգային կառավարութիւն կազմեցին։ Ամիններով կռուեցան ռուսական գերազանց ... դէմ, բայց Օստրոլէնքայի ... տամարտին մէջ պարտուեցան ... գործելով ինչպէս ռուսական ... պետութեան ներքեւ։ Պէմ ճարտարութիւն ցոյց տուաւ ...

այս կախեններուն ատեն՝ եւ բարեկամներ էր զօրավարու, ենւ Աստամբական շարժում ն ձախողելէն ետքը դէմ Հարկս դրութեան Հեռանալ Լեհաստանէն բայց կարգադրեցաւ գործելէ Հայրենիքին ազատագրման համար 184 9ին միացաւ Մաճառներու անկախութեան կռիւին գրաւեց Թրանսիլվանիան եւ Հունգարիա պահ մը անկախ եղաւ։ Բայց ցար Նիքոլա վախնալով որ Լեհերը կը քաջալերուին, 200 հազար հոգինոց բանակ մը ղրկեց Մաճառներուն դէմ, Աւստրիոյ օգնութեան։ Մաճառ եւ լեհ միացեալ ույժերը քաջաբար կռուեցան, բայց ի վերջոյ Թմբշվարի մօտ պարտուեցան եւ անկէ վերջ այլեւս ընդդիմութիւնը տկարացաւ։

Ջօր պէմ, Մաճառ եւ լեհ ապստամբապետներ եւ զինուորականներ ապաստանեցան Թուրքիա, որ Հիւրընկալեց զանոնք. Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ հետ պատերազմի վտանգը աչք առնելով։ Պահ մը յարաբերութիւնները ձգտեցան այս երկու երկիրներուն հետ, սակայն խնդիրը կարգադրուեցաւ շնորհիւ Մուսթաֆա Րէշիտ, Ալի եւ Ֆուատ փաշաներուն գիւանագիտութեան։ Ջօր պէմ որ վիրաւոր կը գտնուէր Վիտին։ Ինչպէս եւ անոր միւս ընկերները չյանձնուեցան, անոնք ալ իրենց երկրորդ հայրենիք նկատեցին Թուրքիան եւ ոմանք ընդունեցին իսլամութիւնը, ինչպէս պէմ, որ կոչուեցաւ Մուրատ Թէվֆիք փաշա եւ առնուեցաւ Թուրք բանակը, ղրկուեցաւ Հալէպ, ուր մեռաւ քիչ ետքը եւ պետական ծախքով գեղեցիկ շիրիմ մը շինուեցաւ գերեզմանին վրայ։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Բոլշեւիկեան «Պրաւդա»ն[?]ԹԸ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է գիւղացիներու դժգոհութեան եւ պահանջներուն մասին, որոնք հակառակ անոնց անհամեմատ[?] վիճակին, կը ներկայացնեն ընդհանուր տրամադրութեան մը արտայայտութիւնը, ինչ որ կը մտահոգէ կարմիրներու կուսակցութիւնը։ Այս կերպով երեւան կու գայ պայքարի յատուկ ծրագրի մը գոյութիւնը, կուլակներուն մէջ, որոնք նշանաբան ընտրելով 1921 ին, Կրոնշտատի ապստամբներուն կարգախօսը՝ «Խորհուրդները առանց համայնավարներու» կը ձգտին տապալել ներկայ վարչաձեւը։

Ըստ «Պրաւդա»յի, կուլակներու պահանջները կը ներկայացնեն ո՛չ միայն տնտեսական, այլ մանաւանդ քաղաքական բնոյթ։ Այսպէս է որ անոնք կը պահանջեն գաղտնի քուէ խորհուրդներու ընտրութեան համար, զանազան կուսակցութիւններու օրինականացումը եւ վաւերացումը, խորհուրդ երու մէջ գիւղացիներու եւ բան որներու համեմատական ներկայացուցչութիւնը, ընտրական պայքար երու ընթացքին, բոլշեւիկ կուսակցութեան կողմէ պաշտօնական թեկնածութիւններու բարձումը։

Կուլակները դէմ են երկրագործական բանւորներու, աղքատ, միջակ եւ հարուստ գիւղացիներու միջեւ դրուած տարբերութեան։ Անոնց չափերուն համար, գիւղերուն մէջ ընկերային ուրիշ տարբերութիւն չկայ եթէ ոչ այն որ կը բաժնէ աշխատաւորները ծոյլերէն։ Շատ վայրերու մէջ, գիւղացիները կը պահանջեն որ գիւղին խորհուրդը ունենայ երկու նախագահ, մէկը ընտրուած կուլակներուն, միւսը աղքատ գիւղացիներուն կողմէ։ Ուրիշ շրջաններու մէջ, կը պահանջեն որ գիւղին գործերը վարելու հոգը ինկնայ անոր որ ամենէն աւելի տուրք կը վճարէ։ Այս կամ այն կերպով, դժգոհութիւններ կը ստանան այն բանութեան դէմ որով բոլշեւիկ կուսակցութիւնը կը հարուածէ հարուստ գիւղացիները, ի նպաստ աղքատ գիւղացիներուն։

Տնտեսական մարզին մէջ, դժգոհութիւնները կ'ուղղուին վերլուծուորայ[?] կառավարութեան միջամտութեան, երկրագործական բերքերու գինները որոշելու իր յաւակնութեան, ինչպէս նաեւ պետական ագարակներու միջոցով — որոնք գանձի, վարկի, մեքենաներու ամէն տեսակ դիւրութիւններ ունին, — գիւղացիներու դէմ փորձուած մրցումին հանդէպ։

Ցուրքերու բաշխումն ալ նոյնպէս դժգոհութեան մեծ պատճառ մըն է։

Կուլակները կը հաւաստեն թէ իրենց վճարած տուրքերը կը ծառայեն սնուցանելու գատարկապորտներ, որոնց ամենէն մեծ զբաղումն է թղթախաղ եւ քաղաքականութիւն։

Հարուստ գիւղացիները իրենց պահանջներուն ուժ կուտան պաշտօնատարներու վրայ գործուած մահափորձերով։ Այս կերպով անոնք սպաննած են 1927ին 67,— 1928ին 168, Հոկտեմբերին 195, Նոյեմբերին 210, Դեկտեմբերին 337։

Այսուհանդերձ, կը գրէ «Պրաւդա», խորհրդային իշխանութեան ձեռքը այնքան ծանր է, որ այս եղանակը չի կրնար ընդհանրանալ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի փայտի եւ ածուխի արտադրութիւնը հարիւրին 30—40 համեմատութեամբ քիչ եղած է, որովհետեւ երկար ձմեռուան հետեւանքով, գարնան ատենին ամսուն գիւղացիները չեն կրցած անտառ մտնել փայտ կտրելու համար։

Վառնայի ածուխը որ ամէն տարի 3,5—4 ղրուշի կ'առնուէր, այս տարի առնուած 6,5 ղրշ. կ'արժէ։ Այս գինին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ փոխադրութեան եւ մաքսատուրքի ծախքը, այնպէս որ պոլսեցիական ածուխը 8 ղրուշի կ'ելլէ։ Ցեղական ածուխը 5—6 ղրշի կարելի է գնել բայց խառն փայտով շինուած ըլլալուն, շատ չի ծախուիր։

Առնէ մը ի վեր ռուսական հանքածուխը մեծ պահանջ կ'ունենայ. ի վնաս տեղական արտադրութեան եւ այս պարագան ուշադրութեամբ նկատի առնուած էր շահագրգռուող հաստատութեանց եւ պաշտօնատուններուն կողմէ։

Զոնկուլտաքէն կը հեռագրուի թէ տեղական ածուխի պահանջը այնքան նուազած է որ նաւահանգիստը բոլորովին պարապ մնացած է չորս օրէ ի վեր։ Այս վիճակը աննախընթաց է, որովհետեւ մինչեւ հիմա այս նաւահանգիստը հազիւ 14 ժամ պարապ կը մնար։

Կը կարծուի որ այս վիճակը պիտի տեւէ մինչեւ մաքսային նոր սակագոյցին գործադրութիւնը, քանի որ այս միջոցին օտար ածուխը շատ սուղի պիտի նստի գնորդներուն։

ՄԻԱՅՆ ԹՈՒՐՔ ԲԺԻՇԿ

Ապահովագրական ընկերութիւններու մասին նոր հրահանգ մը եկած է Տնտեսական գործավարութենէն։ Այս հրահանգին համաձայն, ընկերութեանց կեանքի ծիւղին բժիշկները Թուրք պէտք է ըլլան։

Բացառութիւն կրնան կազմել միայն այն օտար բժիշկները, որոնք Լօզանի դաշնագրին տրամադրութեան համաձայն, իրենց արհեստը ի գործ դնելու իրաւունք ունին։

ՎԱՐՊԵՏ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մաքսանենգութեան արտակարգ պարագայ մը երեւան հանուած է Պոլիս Րէշիտ շոգենաւին մէջ որ Աղեքսանդրիա պիտի մեկնէր։ Շոգենաւին նաւաստիներէն մէկը շոգենաւ բերուած ընկոյզի պարկերէն քանի մը ընկոյզ կ'առնէ հացով ուտելու համար։ Նաւաստին երբ ընկոյզները կը կոտրէ, փոխանակ միջուկին դեղնագոյն փոշի մը կը գտնէ։ Նաւուն մէջ գտնուած տարիքոտ մէկը կը յայտնէ թէ ընկոյզներէն ելածը աֆիոն ու հաշիշ են. խնդրոյն լուր կը տրուի մաքսային պաշտօնութեան եւ ոստիկանութեան որոնք քննութեան կը ձեռնարկեն։

Ցայտնի կ'ըլլայ որ ընկոյզի պարկերը շոգենաւ դրած էր Հասան անուն յանձնակատար մը, Աղեքսանդրիա Ալի անուն մէկուն ուղղուած։ Հասան խնդրին երեւան ելլելուն վրայ, ծով նետուած է անձնասպան ըլլալու համար բայց ազատուած են։

ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ ԿԸՆԿՂՄԻ

«Պէօյիւք Լիման» շոգենաւը որ ցերեկով եւ խաղաղ ծովի վրայ Տրապիզոնի առջեւ խրած եւ ետեւի կողմէն վնասուած է։ Նաւուն յետսակողմը ջուրին տակ թաղուած է արդէն եւ ազատելու յոյսերը կորսուած են։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆ, 30 յունիս (Սեփ. Թղթ.). — Վիլէօրպանի (Լիոն) Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի կազմակերպած ընկերա-համակրական եւ ընտանեկան հանդիպումը, ի պատիւ ընկ. Մ. Գույումճեանի տեղի ունեցաւ շաբաթ երեկոյ։ Սրահը լիքն էր ընկերներու եւ համակիրներու կեկէկ բազմութեամբ մը։ Արամ խումբի կողմէն երեկոյթը բացուած յայտարարեց ընկ. Գեղեցիկ, բացատրելով նպատակը, եւ ըստ ընկալեալ սովորութեան, ընտրուեցաւ ատենապետ Յոմնկայս եւ բոլորի մասնակցութեամբ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիքը»։ Հետզհետէ սեղանուեցաւ ոգեւորիչ եւ տաքուկ մթնոլորտ մը։ Ընկերներու կողմէ բաժակաճառեր խօսուեցան եւ եղան աւուր պատշաճի արտասանութիւններ։ Ազգային եւ յեղափոխական խմբերգները կը թնդացնէին սրահը։ Ընկեր Արգար իր կովկասեան պարով աւելցուց երեկոյթին փայլը։ Խումբին կողմէ ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ տուփ մը անուշեղէն, որ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ ապահովեց 125 ֆրք։ Ամենավերջին խօսքը տրուեցաւ ընկ. Գույումճեանին, որ գնահատելով Արամ խումբին ձեռնարկը, կանգ առաւ Դաշնակցութեան վրայ։ «Դաշնակցութիւնը կը նմանցնեմ այն առասպելական հեքիաթի հերոսին որ աւեւրամերկ կը յառաջանայ քախջախելու համար այն հսկայ վիշապը, որ մեր հայրենիքի կուրծքին վրայ նստած, անոր արիւնը կը ծծէ շարունակ»։

Ուշ ատեն հաւաքոյթը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով եւ ներկաները զրուեցան ուրախ տրամադրութեամբ։

Յ. Նիկողոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 27 յունիս.— Երիտասարդ Մարզական Միութիւնս կուգայ հրապարակաւ յայտարարելու թէ՝ նկատի ունենալով որ, միութիւնս կազմուելէնէն ի վեր չենք կրցած պէտք եղածին չափ օգտուիլ մարմնակրթանքէ, եւ Հ. Մ. Ը. Մ. է միակ անկախ կազմակերպութիւնը, կը միանանք անոր։

Այսպէսով մենք կուտանք լաւ օրինակ մը բոլոր մարմնակրթական միութիւններու, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն Մարսէյլի մէջ եւ ամէն տեղ, դժբախտաբար։

Միութիւնն է որ ճամբայ կը բանայ յառաջդիմութեան։

(Կնիք)

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

Հօկի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնները, հրատարակութեան խնդրանքով.

Խորհ. Հայաստան Ներգաղթողներուն երկրորդ խումբը, որ կը բաղկանար 126 հոգիէ, մեկնեցաւ 25 յունիսին, Մարսէյլէն, Paquet ընկերութեան Caramanie շոգենաւով։ Ընկերութիւնը բացառապէս տրամադրեց այդ մեծ եւ գեղեցիկ նաւը՝ 8500 թոնոնոց, ճամբորդներուն հանգիստն ապահովելու համար, եւ տոմսերուն գնին վրայ հարիւրին 30 զեղչ մը ըրաւ։ Վարչութեանս կողմէ ներգաղթողներուն յանձնուեցան ինքնութեան թուղթեր, որոնց հիման վրայ Ս. Խ. Հ. Միութեան փարիզի հիւպատոսարանը տուաւ հաւաքական վիզա։

Ներգաղթողները ինքնութեան թուղթերն ու հաւաքական վիզան ստացան, ինչպէս անցեալ անգամ, առանց իրենց տեղէն շարժելու։ Անոնք իրենց բնակավայրէն ուղղակի գացին Մարսէյլ եւ նաւ նստան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ՄԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 30 յունիս.— Ցարոն-Ցուրուբերանի Հայր. Միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղը լուծուած է։ Անցեալ տարի, երբ մեր թերթերու լուսանկարները հրապարակ կը հանէին, ես մեր հայրենակիցներուն ուշադրութիւնը հրաւիրեցի թէ այս ձեռնարկը կասկածելի է։ Բայց շատեր մեղադրեցին զիս նոյնիսկ պատգամաւորական ժողովինացեւ։ Համբերութեամբ սպասեցի եւ ահա կը հարցնեմ հրապարակաւ թէ ի՞նչ եղաւ 5000 ֆր. իհաշիւը։ Մանաւանդ դուք՝ Փ. Կամբասեանեան, ի՞նչ, իրաւունքով առանց կեդրոնին հաւանութեան 1400 ֆր. դուրս կուտաք եւ ի՞նչ իրաւունք՝ երբ մասնաճիւղս լուծուած է, ձեր քով կը պահէք միութեան կնիքը։ 1000 ֆր. ուղարկուած է կեդրոնին, 500 Մ. Կաղնեանին, 300 Մ. Ղազարեանի, 600 Ա. Մխիթարեանի, 800 տեղւոյս ծախս, իսկ Մնացած գումարը ուրո՞ւ յանձնուած է։ Կը սպասեմ կեդրոնական վարչութեան քննիչ մարմնին եզրակացութեան։

Գ. Նորոյեան

ՁԻԱՐՇԱՒՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մեծ յաջողութիւն՝ Փ. ՍԱՐԳԻՍ Նորոյթի տան ստեղծագործութիւններուն։ Ձիարշաւի մեծ շաբթուան համար, տեսէք իր նմոյշները 11, Rue Lafayette.

Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 129 —

— Oh! Jésus Marie! Oh! Jésus Marie, այս ի՛նչ ստախօս, մի՛ հաւատաք, պարոն Փիէռ, մի՛ հաւատաք, ամբողջ սուտ է։ Ուրիշ անգամ մըն ալ հաւու մը ոտքը կոտրեց և ըսաւ որ կենդանին ոտքը վեր է քաշեր... ո՛չ մի՛ հաւատաք, ես ա՛լ չպիտի հաւատամ...

Փիէռ նուէրներ էր բերած պզտիկ Նէնէթին։ Շաքար, շոքոլա, մանկական պատկերազարդ գրքոյկներ և մայթանիւ մը (trotinette)։ Պիպին ձգեց ամէն բան և միայն մայթանիւը առնելով ելաւ դուրս։ Ճկուն և արագաշարժ՝ սկսաւ երկար ճամբուն մէկ ծայրէն միւսը վազվզել, երջանիկ։ Գիւղին տղաքը հաւաքուած կը նայէին հիացումով։ Երբոր փափաքն ու հպարտութիւնը գոհացուց, սկսաւ իր պզտիկ առատութիւն։ Մայթանիւով մինչեւ եկեղեցի երթ ու դարձ՝ մէկ բարեգնդակ, մէկ շոքոլայի պատկեր և կամ ուրիշ բան մը։ Ծնարձակը սեղմելն ալ ձրի՝...

Մօրը կատարեալ մանրանկարը։

Կէս օրուան ճաշէն անմիջապէս վերջ ազատ արձակեցին Պէօթան, մեծ բնկուզենիին տակ կապուած սև շունը և Պիպին պտոյտի տարաւ իր Փիէռ «զարմիկը»։ Մեծ շրջան մը ըրին գիւղին շուրջ։ Առջեւէն կը վազէր շունը, միշտ կորսուելով ու վերերեւալով եւեւէն կուգար Պիպին և ամէնէն վերջը Փիէռ՝ որ հազիւ կը հասնէր երկու անզգալի արարածներուն։ Շատ մը տեղերէ անցան. բարձրացան զառիվեր մը, իջան կիրճէն. հայր մտիկ ըրաւ պատմութիւններ, հին զէպքեր, ստիպուեցաւ նայիլ ժայռի մը խոռոչին, մէջ ուր «մարդու հասութեամբ

— 130 —

օձեր կային», ստիպուեցաւ քարկոծել խեղօթոյլուն մը որ «անգղ մըն էր շատ վնասակար»։ Ամէն դաշտի կամ տնակի քովէ անցնելուն, Պիպին տուաւ տիրոջ անունը, մինչեւ որ եղեւիններու անտառը հասան։ Վերը, բլուրին վրայ, քարէ մեծ խաչին քով Փիէռ ուզեց քիչ մը հանգչիլ, առջեւը տարածուող լայն հորիզոնին դիմաց, բայց կարելի չեղաւ։ Պէտք էր տեսնել զեռ ա՛ն ալ, զեռ ա՛ս ալ. հոն Պաոթէլենց խրնձորենին կար, որուն մէկ ճիւղը տանձենի էր, աղբին գետակը կը լայննար և մէջը պզտիկ ձուկեր կ'երեւէին. իսկ այն միւս հորին մէջ էր ինկած իր վէգը։ Հապա՛ ինք վէգ նետել ալ գիտէ, հաւատա՛, Փիէռ զարմիկ, հաւատա՛...

Փիէռ մէկէն զրկեց տղան, բազուկներուն մէջ ուժով մը սեղմած նստաւ ճամբուն եզերքը կոճղի մը վրայ և սկսաւ խենդի մը պէս համբուրել զայն, արագ արագ, խենդի մը պէս։ Մանչուկը նախ թողուց որ ան ուզածն ընէ, բայց յետոյ երբոր տեսաւ թէ անոր աչքերը կը թրջէին, ուրիշ կերպով մը կը նայի իրեն և շրնչառութիւնը կը փոխուի, կարծես վախցաւ և ուզեց ազատիլ անոր գիրկընդխառնումէն։ Այն ատեն աչքերը գոցեց Փիէռ ու անոր պզտիկ գլուխը իր այտին սեղմած մնաց անշարժ, սակայն թրթռուն։ Յետոյ արագ, շատ արագ քայլերով տուն վերադարձաւ, Պիպին միշտ գրկին մէջ։ Շունը առջեւէն կը վազէր, հաչելով։

Երբոր Թաթան լաւ մը սրբեց ու մաքրեց պզտիկը իր ստացած ցեխերէն, փոխեց կօշիկները և գոգնոցը հանելով նոր հագուստները հագցուց, միւս սենեակը անցան։ Ամէն գիւղական տան մէջ այսպէս մասնաւոր սենեակ մը կայ,

— 131 —

կէս մը ննջարան, կէս մը հիւրանոց։ Կիրով ճերմկցուած պատեր, քանդակուած կաղնեփայտէ բարձր ու լայնածաւալ մահճակալ մը, նուրբ և արծէքաւոր ձեռագործ ծածկոյթով։ Թաւիշէ մեծ ու պզտիկ շրջանակներ, կեղծ ծաղիկներով բեռնաւոր, շըմինէին վրայ ապակիէ զանգակի մը տակ զմռսուած բու մը, քովը փայլուն խեփորներ, պզտիկ սուրբեր, դեղնած պատկերներ, զարդեր, որոնցմէ ամէնէն նորը 1900ի Ցուցահանդէսէն է մնացած։ Եւ սակայն, հակառակ այս բոլոր անճաշակութիւններուն, անքննադատելի մաքրութիւն մը՝ և կարգ ու կանոն դնելու սէրը։ Սև խաչ մը իր բարձունքէն կը հսկէ բոլորին։

Փիէռ ծունկերուն վրայ առաւ պզտիկը, որուն այտերը կարմրեր էին տաք ջուրի շփումին տակ և որ բոլորովին տարբեր պուպրիկ մըն էր եղած իր գեղեցիկ զգեստին մէջ։ Ցոգնած էր ան և ատոր համար է որ այսպէս խելօք մը նստաւ երիտասարդին գիրկը։ Փիէռ սիրեց, դգուեց, շոյեց ու համբուրեց զայն, երբեմն ուժով, երբեմն ալ խիստ թեթեւ հպանցումով մը։ Կարծես Նէնէթին մէկ թաթիկն է որ կը համբուրէր։

— Զիս կը սիրե՞ս, Պիպի։
— Այո՛։
— Որքա՞ն կը սիրես։
— Շատ ։
— Ինչո՞ւ համար զիս շատ կը սիրես։
— Անոր համար...

Եւ գիտնալով որ սիրող աչքեր զինքը կը դիտեն, ծամածռութիւն մը ըրաւ, յետոյ միմոսութիւններ, բաներ մը փնտռեց կարծես ու իր պզտիկ ձեռքերով երիտասարդին գլուխը սկսաւ շոյել, աւելցնելով.

— 132 —

— Աղուոր տղայ ես դուն, շատ մաքուր ես... մաքուր ես...

Ըսաւ թէ Կոստանն ալ կը սիրէ, Պէօթան ալ։ Իսկ Թաթան... այո՛, ինչու չէ... միայն թէ շատ ծեր է ան ու տգեղ։ Ինք կը սիրէ մանաւանդ Կի հօրեղբայրը։ Ինչպէ՞ս, չե՞ս ճանչնար Կի հօրեղբայրը։ Տեր կինը սենեակ մտած էր այդ պահուն և վերջին բառը լսելով աւելցուց.

— Ո՛հ, դրացի մըն է. ինք հօրեղբայր կը կանչէ։ Արդէն իր սիրած բոլոր մարդիկը հօրեղբայր են իրեն համար։

Երբոր պառաւը հեռացաւ, Փիէռ հարցուց վերջապէս.

— Հապա՞ մայրիկդ... մայրիկդ չե՞ս սիրեր։

Տղան չպատասխանեց բնաւ։ Անշարժ մնաց, ակնարկը պատուհանէն դուրս, դիմագիծը պաղ, խոհուն։ Պէտք եղաւ որ Փիէռ կրկնէ իր հարցումը. սակայն ան կրկին չպատասխանեց ու գոհացաւ միայն կախ սրունքները օդին մէջ ճօճելով։ Յետոյ մէկէն ծունկերէն վար ցատկեց, աթոռի մը վրայ բարձրանալով պզտիկ պատկեր մը առաւ շըմինէին վրայէն և բերաւ Փիէռին։ Նէնէթն էր. ուրիշ Նէնէթ մը։ Աւելի նուրբ ու կարծես աւելի հասակաւոր, թեթեւ, երիտասարդ, երկար բայց սեղմ հագուստ մը՝ ուրկէ յայտնի կ'ըլլար թէ պատերազմին սկիզբները առնուած լուսանկար մըն էր, անոր մայրութենէն առաջ։ Փիէռ երկարօրէն նայեցաւ պատկերին, մինչ մանչուկը կրկին ծունկերուն վրայ ելլելով կ'ըսէր դանդաղօրէն, հատ հատ բառերով.

— Maman n'est pas gentille... Elle n'est pas gentille.

մտածել՞ը խնդիր մըն է։ Իզմիրը այս անշարժութենէն փրկելու համար, դարման գտնելու պէտք է անապարինք»։

Այս տողերուն տակը Ճիւմհուրիէթ՛ կ'աւելցնէ.— «Պոլսոյ Նաւահանգստին համար մենք ալ նոյն մաղթանքը կը կրկնենք։»

Թուրք համայնավարներու դատը

Իզմիրի Եղեռնադատ Ատեանը կը շարունակէ Թուրք համայնավարներու դատավարութիւնը։ Հաստատուած է որ Իզմիրի համայնավարական բջիջին պետն է Անմէտ Գայա պէյ անուն ուսուցիչ մը։ Յիշեալը անձամբ գրած է մէկը այն յայտարարութիւններէն, որոնք փողոցները փակցուած էին։

Ստուգուած է նաեւ որ «Կեցցէ՛ Մայիս մէկը» անուն թռուցիկներն ալ ամբաստանեալներէն Նէսիմ պէյ գրած է։ Բոլոր ամբաստանեալները բաց ի Տօքթ. Հիքմէթ պէյէն, իրենց յանցանքը խոստովանած են։ Հիքմէթ պէյ դատարանին մէջ յայտարարած է թէ ինք համայնավարական գաղափարներ ունի, բայց ամբաստանեալներուն հետ ո եւ է առնչութիւն չունի։

Ինչպէս գրեցինք, ընդհ. դատախազը պահանջած է որ ամբաստանեալները մահուամբ պատժուին։

Երեւելի արտօնութիւն Հայերուն

Թուրքերէն գործավարութեան կողմէ Պոլսոյ կուսակալութեան հաղորդուած է գործավարներու խորհուրդին այն որոշումը որով ոչ իսլամները կրնան մինչեւ Պրուսա, Եալովա եւ Իզմիթ ճամբորդել, առանց մասնաւոր արտօնութեան պէտք ունենալու։

Թուրք գրավաճառները Էնկիւրի կանչուած

Պոլսոյ գրավաճառ-հրատարակիչները կրթական գործավարութեան դիմելով յայտնած էին թէ վնաս կ'ընեն, եւ կարգ մը խնդրանքներ ներկայացուցած էին։ Գործավարութիւնը Էնկիւրի հրաւիրած է Մուալլիմ, Գանաաթ, Շարք, Մէարիֆ, Իսլամ, Թէֆէյիւզ եւ Սուհուլէթ հրատարակչական տուներուն տէրերը որոնք են, Անմէտ, Խալիտ, Իլիաս Պահար, Ասըմ, Հասան, Իպրահիմ Հիլմի եւ Սէմիհ Լութֆի պէյերը։

«Այլեւս սպառեցաւ համբերութիւնը»

Պոլսոյ «Ջոն Սաաթ» Թերթը այս խորագրին տակ կը հրատարակէ Աթէնքէն առնուած հետեւեալ հեռագիրը.—

ԱԹԷՆՔ 27.— Արտաքին յանձնաժողովի նիստը մինչեւ այս գիշեր տեւեց։ Խորհրդակցութեանց ամէնէն տաք մասը դարձած է կալուածական խնդիրներու շուրջ։

Կ'ըսուի թէ Վէնիզէլոս պաշտպանած է իրտեսակէտը, բայց բուռն ընդդիմութեան հանդիպած է։ Յայտնի չէ թէ կացութիւնը ի՞նչ ձեւ պիտի առնայ։ Օտար շրջանակները մտահոգ են, նկատելով որ այս կացութիւնը սպառած է Էնկիւրիի եւ չէզոք անդամներուն համբերութիւնը։

.*. Թուրք կառավարութիւնը կարեւոր հրաման մը հաղորդած է Պոլսոյ կուսակալութեան։ Այս հրամանին համաձայն Պոլսեցի փախստական Յոյներուն բոլոր կալուածները շուտով պիտի արձանագրուին եւ պիտի գնահատուին։

Այս գործին համար պիտի կազմուի մասնաւոր յանձնաժողով մը, նախագահութեամբ Փոխանակութեան Յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակներէն Նէպիլ պէյի։ Գաղթականներու տեղաւորման տնօրէնութենէն եւ ոստիկանութենէն ալ մէկ մէկ անդամ պիտի գտնուի յանձնաժողովին մէջ։

Սելանիկի Եուկոսլաւ ազատ գօտին

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Սելանիկի նաւահանգիստին եուկոսլաւ ազատ գօտին սկսաւ գործել յուլիս 2ին։ Օր մը առաջ եուկոսլաւ վարչութեան յանձնուեցաւ Քէնալի-Պիթոլի երկաթուղին։ Քէնալիեւ Պիթոլի կայարանները իրենց բոլոր կազմածներով յանձնուեցան եուկոսլաւ պատուիրակներուն։ Այսուհետեւ մաքսի գործողութիւնները տեղի պիտի ունենան Քէնալիի մէջ։ Հելլէն մաքսային գրասենեակ մը հաստատուած է Կէվկէլիի կայարանին մէջ։

Նոր հանքեր գտնուած Սիպերիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն։

Զէրնովի (Սիպերիա) հանքերուն մօտ, հոն ուր ծրագրուած էր կառուցանել ելեկտրական զօրաւոր կեդրոն մը, ածուխի հարուստ հանք մը գտնուեցաւ։ Կը հաշուուի թէ այս նոր հանքը պիտի կրնայ ամբողջ 20 տարի ածուխ հայթայթել 6000 քիլովաթ ուժով ելեկտրական կայանի մը։

Օկարէֆի ածխային շրջանին մէջ կատարուած հետազօտութիւնները երեւան հանեցին աւելի քան երեք մեղր խորութեամբ ածուխի ճոխ խաւ մը, ուսկից կարելի պիտի ըլլայ մօտաւորապէս 4.4 միլիոն թոնօ ածուխ հանել։ Հոն հաստատուեցաւ գերմանական զօրաւոր բեռնաբարձ մեքենայ մը, որ ժամը 90 թոնօ ածուխ կրնայ հանել եւ կը գործէ մէկ բանուորով։ Այս առաջին հսկայ մեքենան է որ կը գործէ խորհրդային միութեան մէջ։

Երկրաբանական մարմինը Քոլա թերակղզիին մէջ երեւան հանեց փոսփորաքարի (apatite) մեծ հանք մը, հարիւր միլիոն թոնօ պարունակութեամբ։ Փոսփորաքարը կը գործածուի իբրեւ պարար երկրագործութեան մէջ։

Նիկոլսկոյէ գիւղին մէջ (Իրքուցքի մօտ վերջերս գտնուեցան ոսկիի հանքեր։

Ոսկիի ուրիշ խաւեր գտնուեցան նաեւ — գրեթէ գետնի մակերեսին վրայ — Կրուտիխայի մօտ, Տուրգուսան գետի ակին։ Պղնձի հանքեր գտնուեցան Խակասիի մէջ (Ուստաբականովէն ոչ հեռու)։ Մասնաւոր ընկերութիւն մը սկսաւ շահագործումի աշխատանքներուն։

Շիրակի ապստամբութիւնը զսպուած

«Թայմզ» կը գրէ թէ Լոնտոն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Շիրազի (Պարսկաստան) մէջ ապստամբներուն հետ կռիւները դադրած են։ Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆարս նահանգի ապստամբ ցեղախումբերուն հետ։

Կլարա Ցէտկին եւ Գ. Միջազգայինը

Պերլին 3 յուլիս.— Մոսկուա Գ. Միջազգայինի դատարանին առջեւ հրաւիրեց Կլարա Ցէտկինը, որ մերժեց ընդ առաջ երթալ այս հրաւէրին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ Շրջանի բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու ներկայացուցիչները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ Լա Փրթիթ Սուրսի սրահը, մէթրօ Օտէոնի դիմաց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջանային կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Թ'Անթուանի ենթակոմիտէն, այս կիրակի ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ազգին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվար Օտտօի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Բ. Միլտոնեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները։ Կը խօսի՝ ընկ. Թադէոսեան։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Գուա-Քոլոնպի Ս. Յակոբ Մեսրոպ Գրադարանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի օր Արժանթէօյի մէջ։ Կը նախագահէ՝ Պ. ՋԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ։

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

Ցոխ պիւֆէ։ Հաղորդակցութեան միջոց՝ կառ Սէն-Լազարէն շոգեկառք եւ Փորթ տը Քլիշիէն 40 Թիւ հանրակառք առնել եւ իջնել կառ. տ'Արժանթէօյ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ. Փարիզի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը օգոստոսի առաջին կիրակին St. Cloudի անտառին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Մանրամասնութիւնները շուտով։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 3.30ին սովորական հաւաքատեղին, կը հրաւիրուին Գէորգ Չաւուշ, Արմէն-Գարօ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական տեղը.

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 63 Rue de la République, Գրադարան ընթերցարանին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

«Ռոստոմ» Կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։ 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։ Կը խօսի՝ ընկեր Սամուէլ Մեսրոպեան։ Նիւթ՝ Վասպուրականի հերոսամարտը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Գուա Քոլոնպի Եռագոյն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու անդամները այս շաբաթ երեկոյ 8.30ին Պիերօ Թիապլի վերնայարկը, Place de la Comète. Կը խօսի՝ Շաւարշ Միսաքեան։

Լուրգուսնի Վարդգէս խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին. Café Povere 2 Rue Blanchefleur։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Ժամանաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Տիկ. Տէօքմէճեանի բնակարանը 59 rue Rabelais Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny S. Boisի մասնաճիւղի առժամեայ մարմ դիւանը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները այս շաբաթ ժամը 9ին, 22 Av. de la République Rosnyի կայարանին դէմ։

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Գրիգոր Հատըրճեան, Միսաք Խիտտավէրտեան։ Դիմել՝ Յառաջ»ի։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կուգայ յայտարարելու թէ բացուած է սկաուտական շարքերու արձանագրութիւնը

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ բնակող բոլոր հին ու նոր սկաուտներուն եւ փափաքող պատանիներուն գալ մասնակցիլ այս գերազանցապէս օգտակար շարժման։ Կրնան սկաուտ ըլլալ 12 20 տարեկան երկսեռ հայորդիները։

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմել՝ Գրիգոր Քեստիկեանի, Hôtel Verdun, 12 Rue des Dominicaines, 4 թիւ սենեակը, ամէն օր ժամը 12-2 եւ 7-8։

Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ.— Խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար կը հրաւիրուին Պ. Պ. Մկրտիչ Պարսամեան, Կարօ Սասունի, Լեւոն Մոզեան, Օհան Կարօ, Բժ. Լ. Գրիգորեան, այսօր երեկոյեան, ժամը 9ին, La Petite Source սրճարանը, ճիշդ Métro Odeonի դիմաց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. թաղի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր գործօն ու օժանդակ անդամ-անդամուհիները այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 6ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակցական միութեան վեցամսեայ ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին 131 Rue du Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ եւ Իսի լէ Մուլինօ բնակող Տարոնցիները ստիպողաբար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 3ին ընկեր Լորիս Պօլօեանի բնակարանը, 56 Av. du Bas Meudon.

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՅՈՒԼԻՍ 1929

5 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1000

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Եղեգնեայ գրչով երգեցի փառքեր.
— Քեզի ընծայ, իմ հայրենիք

... Ու պայքա՛ր, պայքա՛ր, պայքա՛ր երգեցի,
— Ձեզի ընծայ, հայ մարտիկներ:

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԹՈ՛ՒՆԿ, ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ...

Անիշխանական «եւոյթ» մը՝ այսօրուան «Յառաջ»ը: Իսկ և իսկ մաքսանենգութիւն:

Մեր տաքուկ տուներէն երկու - երեքը, օգտուելով խմբագրին բացակայութենէն, եւ առանց բառ մը շշնչալու խմբագրատան մէջ, կը քաշուին յարակից սրճարան մը: Կը փսփսան ու կ'որոշեն:

Իւրաքանչիւրը կը ստանձնէ իր պարտականութիւնը: Երկու հեռախօս, քանի մը երկտող, բերանացի պատուէր մը՝ առաջին հանդիպողին:

Ու մէկ օր վերջը, երբ խմբագիրը կը պատրաստուէր նիւթեր յանձնելու ուրբաթ օրուան թիւին համար, արդէն կը գտնէ երկու էջ ձօն՝ ի պատիւ «Յառաջ»ի հազարեակին, կէս առ կէս շարուած:

Լա՞ւ է եղած թէ գէշ.— ընթերցողը պիտի դատէ: «Յառաջ»ը համրայ ելաւ առանց շռնդալից կոչերու, եւ նախընտրելի էր որ այս հազարերորդ թիւն ալ անցնէր անաղմուկ, պարզ յիշատակութեամբ:

Բայց, երիտասարդներ են, կ'եփին ու կ'որոճան:

Եւ լա՛ւ է որ այդպէս է: Ո՞րը կը նախընտրէիք,— բարեմիտ անհամբերութիւննե՞ր, վճիտ խանդավառութիւննե՞ր, թէ միապաղաղ սօսաւիւնը աշնան տերեւներու, մանաւանդ գարնան արեւի տակ...

Եւ ահա գրական խնճոյք մը, ուր իւրաքանչիւրը իր երգը կ'երգէ, թեւերը բաց եւ ձայնը համարձակ: Առանց քաշուելու հարեւանէն: Միեւնոյն ներդաշնակութեան զանազան եղանակները: Երգիծանքն ալ առանձին:

Բոլորովին պատահաբար սարքուած է «սեղանը», եւ ի հարկէ վրիպումներ եւ մոռացումներ կան: Այնոնք կան որ պարապ են: Ուրիշներ գիտենք որ ոտքի վրայ պիտի ճչային, իրենց ուրախութենէն:

Անուն կամ համբանք չունին անոնք որ քրտինք թափեցին «Յառաջ»ին վրայ, անոր ծնած օրէն: Ամէն հանդիպող իրեն պարտք սեպած էր «քալելու» վարժեցնել մանուկը: Եւ եթէ կը յիշուին գրողները, չպիտի մոռցուին անոնք որ կուգային ծալլելու, կապելու, դրկելու եւ տարածելու, բոլորովին ինքնաբերաբար: Եւ ամիսներ ու ամիսներ: Ու մինչեւ այսօր:

Մեծ բան չէ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, թերթի մը հազարթուեակը: Տասը «Յառաջ» եւ տասը հազար թիւ՝ բան մը չպիտի արժեն, կամ պիտի արժեն իբրեւ պարզ լրագրական ձեռնարկ, որ չի խանդավառեր ո՛չ մեզ, ոչ ալ «Յառաջ»ի շուրջը համախմբուած բազմութիւնը:

Ի՞նչ է գաղտնիքը այն խանդավառութեան, որ շունչ եւ ուժ կուտայ «Յառաջ»ին, այն ալ՝ միջազգային քաղաքակրթութեան եւ «եօթներորդ մեծ պետութեան» բոցավառ հնոցին մէջ: Լոյս-Քաղաքի լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ:

Ոգի՛ն: Եւ գի՛ծը: Երկուքն ալ աւանդը սերունդի մը որ սերմ ու արիւն թափեց: Որ արհամարհեց պողոտաները, ճառագայթներ արձակելու համար դաշտերուն վրայ: Որ գարհուրելի, շնչակտուր երկունքի մը բռնուեցաւ, երիտասարդացնելու համար այս ալեւոր եւ քրտնաթաթախ ժողովուրդը: Որ երգեց, թնդաց, զարկաւ ու զարնուեցաւ, վերջապէս, ճամբայ բանալու համար դէպի Ազատութիւն եւ Հայրենիք:

«Յառաջ»ը իրաւունք ունի, ուրեմն, ապրելու, որքան ատեն որ կը պահէ այս ոգին ու գիծը:

Որքան ատեն որ կրնայ ձայնակցիլ բանաստեղծին.

Եղեգնեայ գրչով երգեցի փառքեր.
— Քեզի ընծայ, իմ հայրենիք.
Ու պայքար, պայքար, պայքա՛ր երգեցի,
— Ձեզի ընծայ, հայ մարտիկներ:

Եւ այստեղ է, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, ձեր ալ ներշնչման աղբիւրը: Ամբողջ պատմութիւն մը, եւ մեր նշանաբանը.— Ազատութիւն եւ Հայրենիք: Եւ անոնց վերեւ, ու անո՛նց շնորհիւ,— Աշխատանք: Ահա մենք ալ, ձեզի հետ, օտար սալայատակներու վրայ է որ կը թափենք մեր քրտինքը: Կը գրենք ու կ'երգենք պայքարներն ու պարտութիւնները այս հալածական եւ հերոսական ժողովուրդին, որ կը տքնի ու կը տքնի դարերէ ի վեր: Երէկ՝ մաճը ձեռքին եւ եզներն առջեւը. այսօր ածուխ տալով երկնակարկառ ծխնելոյզներու, կամ հրաշէկ երկաթ ծեծելով: Կամ կեանքի եւ մահուան կռիւը մղելով անդնդախոր հանքի մը ստորոտը:

Եւ այսօր, պահ մը աչքէ անցընելով հազար օրուան տագնապ ու ճիգ, «Յառաջ»ը կ'ուզէ ունենալ գոնէ մէկ մխիթարութիւն,— որ կրցաւ հարազատօրէն հետեւիլ այս արմատախիլ բազմութիւններու զարկերակին եւ ձայնին: Ըմբռնել եւ թարգմանել անոր տառապանքն ու կարօտները: Արծարծել ու բիւրեղացնել այն առաքինութիւնները որ սերունդի սերունդ կը կապեն:

Կռո՛ւնկ, «Յառաջ»ն ալ ծառայ է ձայնիդ...

Շ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՃԱՄԲԱՆ

Գոյսական անգոյն մամուլի կողքին, 1909ին, «Ազատամարտ»ի երեւումը փոթորիկի մը պէս պայթեցաւ: Առօրեայ ծեծիմ հաշիւներու, սարքն-ծոբքն տեղեկութիւններու, սին ու մեր կեանքի հիմնական խնդիրներու հետ առնչութիւն չունեցող հրապարակագրական արտայայտութիւններու փոխարէն, յեղափոխական սերունդ մը կուգար ծակատէն դիմաւորելու հայ կեանքի ընկերային եւ քաղաքական խնդիրները.

Հայ լճացած մթնոլորտը մտքի հզօր ակօսումով մը կը ծեղքուէր երկուքի, ու առողջ ու թարմ հոսանք մը յորձանքով մը կը բանար իր ճամբան:

Այդ օրէն ասդին՝ մեծ փոթորիկներ եկան ու անցան մեր վրայէն, շատերն զգեստնելով: Բայց կեանքի ստորերկրեայ պայմաններէն անցած՝ այսօրուան կայանը հասած ենք: Քսան տարի առաջուան ցանքը, ամբողջովին չորցած չէ. Նոր ծլարձակումներ հին բունին վրայ, յայտարար նշաններ են նորոգ կեանքի, յարատեւ պայքարի եւ անշեղ խոէալի:

«Յառաջ»ը այդ շառաւիղներէն մէկն է:

Հայրենի հորիզոններէն հեռու, ծափառական հայ բազմութեան հետ գրկախառն, «Յառաջ»ը կը յառաջանայ իր հազարօրեայ ճամբուն վրայ: Ու այդ մեր մռայլ անդաստանին մէջ, յարատեւ, ու քրտինքոտ աշխատանք մըն է, արժանի գնահատութեան:

Ցարագիր հայութիւնը, օրուան մտահոգութիւններու հետ մէկտեղ եւ թերեւս աւելի, ենթակայ է ազգային քաղաքական յուզումներու: Այդ բազմութիւնները, ներկայ պատմական փոխանցման շրջանին յստակ ու որոշ, կարճ ու խտացած խօսքի կը կարօտին: Ցարտղնուած հայութիւնը աւելի հակամէտ է տարտղնուած միտքեր ունենալու:

Այս դժնդակ օրերուն, բազմապատիկ կը դառնայ պարտականութիւնը Դաշնակցական մամուլին, որ Պոլսոյ «Ազատամարտ»ի փոխարէն, իր ձայնը կը բարձրացնէ Փարիզի, Ամերիկայի, Եգիպտոսի եւ Բալկաններու մէջ: Երէկուան քաղաքական եւ գրական մշակներու տեղ, երիտասարդութիւնը, որքան ալ ծղակոտոր՝ Նոր Թափով ու հաւաքական կամքով, ազատագրութեան ու վերածնունդի դրօշակը յառաջ պիտի տանի:

«Յառաջ»ը այդ առաքելութեան կոչուած օրաթերթերէն մէկն է՝ եւ իբրեւ այդպիսին, ուսերն ամուր պիտի բռնէ, իրեն բաժին ինկած բեռը կրելու համար:

Այս ճանապարհին վրայ, ամէնէն դժուար, բայց ամէնէն անհրաժեշտ գործը որ կը ներկայանայ գաղափարական եւ յեղափոխական մամուլին, այն է, որ կարենայ իր ամենօրեայ էջերուն միջոցաւ դարձնել քաղաքական հաւաքական մտածողութիւն մը եւ մղէ բազմութիւնները նախաձեռնութեան եւ կամքերու շղթայման:

«Յառաջ»ը իր հազարեակը կը լրացնէ այսօր, ու աւելի հասակ առած՝ կը շարունակէ իր ճամբան:

Կը մաղթեմ որ ան Նոր Թափով ու հաւաքական կամքով բարձր պահէ յեղափոխական մամուլի դրօշակը եւ մոլեռանդ քաղաքական հաւատքով՝ դիմէ դէպի Նոր հորիզոններ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա պատերազմի՞ կը պատրաստուի

«Ահա էլ Ճէաիտ» սուրիական թերթի Էնկիւրիի սեփական թղթակիցը 16 յունիս թուակիր թղթակցութեամբ մը կ'իմացնէ որ Թուրքեւհեղլէն յարաբերութիւնները օրէ օր աւելի կը վատանան եւ պատերազմի հաւանականութիւնները կը շատնան: Այս պատճառաւ թուրք կառավարութիւնը շարունակ կը պատրաստուի. Նոր նաւեր ապսպրած է իտալական ընկերութեան մը եւ փարկ քաւէարկած է նոր օդանաւեր ապսպրելու համար:

Թուրք թերթերը կը շարունակեն իրենց թունաւոր գրգռութիւնները եւ կը պատրաստեն հանրութեան միտքը: Մանաւանդ Վէնիզէլոսի անհաշտ ընթացքն ու թշնամութիւնը լուրջ կասկածներ կուտան Էնկիւրիի, անոր վերջին յայտարարութիւնները անհանգիստ ըրին թուրք քաղաքական շրջանակները:

Թուրքիան զինուորական շատ մեծ պատրաստութիւններ տեսնել սկսած է, երեք նոր դասեր զէնքի տակ կանչուած են եւ զինուորական կարեւոր կեդրոնացումներ կը կատարուին Իզմիրի շրջակաները:

Մուսթաֆա Քէմալի Պոլիս այցելութեան ծրագիրները բոլորովին մարեր վերջ, հիմա ալ Ըմէէթ փաշայի այցելութեան մասին զրոյցներ կը շրջին:

Իտալական նաւատորմին ռազմափորձերը

Իտալական նաւատորմիղը, բաղկացած 22 մարտանաւերէ, ռազմափորձեր կատարեց Աղեքսանդրիոյ առջեւ, եգիպտական ջուրերուն մէջ: Նաւատորմին հրամանատար-ծովակալն է Մոնաքոյի դուքսը, որուն դրօշը պարզուած էր «Անտրէա Տորիա» մարտանաւին վրայ:

Մոնաքոյի դուքսը իր շքախումբով ցամաք ելաւ Աղեքսանդրիա եւ պաշտօնական այցելութիւն տուաւ քաղաքին կառավարիչ Հիւսէյին Սատի փաշայի: Այս վերջինը փոխադարձ այցելութիւն տուաւ ծովակալին՝ «Անտրէա Տորիա»ի մէջ:

Ռուս նաւատորմին ռազմափորձերը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Պալթիկի նաւատորմը իր ռազմափորձերը վերջացուցած ըլլալով, վերադարձաւ իր խարիսխը: Մարտանաւերու մէկ մասը անցած է Րէվալի մօտէն, միւս մասը Հէլսինկֆորսի կողմէն: Խորհրդային նաւատորմը ճամբան հանդիպած է շուէտական նաւատորմին, որ Րէվալէն Րիկա կ'երթար:

Ամերիկայի անկախութեան տարեդարձը

Միացեալ Նահանգներու անկախութեան 153րդ տարեդարձը տօնուեցաւ երէկ Փարիզի ամերիկեան գաղութին կողմէ: Այս առթիւ դրօշազարդուած էին Փարիզի հանրային բոլոր պաշտօնատուները ամերիկեան եւ ֆրանսական դրօշակներով:

Ժամը 11ին ֆրանս- բանակի ամերիկեան կամաւորները ծաղկեպսակ դրին Փլաս տէ զ'Էթա զ'Իւնի՝ իրենց նահատակ ընկերներու կոթողին վրայ: Իրիկունը այցելեցին Անծանօթ զինուորի գերեզմանը: Գիշերը Փարիզի ամերիկեան Առեւտրական սենեակին կողմէ հացկերոյթ մը տրուեցաւ Փալէ տ'Օրսէյի մէջ, ուր ճառ մը խօսեցաւ ելմտական Նախարար Շէրոն:

Նշանաւոր գողեր ձերբակալուած, մէկը Հայ

Երկու առաւ փախանէներ բան գործ ըրած էին Փարիզի հարուստները կողոպտել: Իբրեւ սպասաւոր կը մտնէին անոնց քով եւ շատ չանցած ահագին կողոպուտով կը փախչէին: Այսպէս՝ մէկէ մը 400.000, ուրիշէ մը 600.000, երրորդէ մը 3 միլիոնէ, չորրորդ մը 600.000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէն եւ դրամ գողցած էին:

Երկար փնտռտուքներէ վերջ, հաստատուեցաւ թէ գողին մէկը կը կոչուէր Շառլ-Ժաք Գուռպ, ծնած Մոնլիւսոն 1900ին: Գուռպ յաճախակի երթեւեկներ կը կատարէր Հավր-Նիւ Եորք գիծին վրայ: Վերջին անգամ Ամերիկայի համար իր անցագիրը նորոգած էր 1929 փետրուարին:

Գուռպ յարաբերութիւն ունէր Լուի-Շառլ-Փէմժան անուն մէկու մը հետ, ծնած Փարիզ 1895ին եւ որ պանդոկատէր էր՝ 21 ժուֆրուա փողոց: Փէմժան ունէր 23 տարեկան հոմանուհի մը՝ Փոլէթ Գոլէն: Գուռպ եւ Փէմժան նախապէս իրար ճանչցած էին բանտի մէջ:

Ոստիկանութիւնը հեռագրէ մը տեղեկացաւ որ Գուռպ երեքշաբթի Հավր կը հասնի Նիւ Եորքէն «Փարի» շոգենաւով եւ Փէմժան իր հոմանուհիին հետ զայն դիմաւորելու պիտի երթայ:

Ոստիկանները Փարիզի մէջ ձերբակալեցին Փէմժանն ու Փոլէթը, իսկ Հավրի մէջ՝ Գուռպը: Այս վերջինը իբրեւ պաշտօնեայ կը ծառայէր շոգենաւին մէջ: Փէմժանի պանդոկէն գտնուեցան Լէվի-Պրիւլի, Կանէյի մարքիզին եւ Տիկ. Ժան Մանքի վերաբերեալ զանազան արծաթեղէն եւ այլ թանկարժէք առարկաներ: Գտնուեցան նաեւ նամակներ, որոնցմէ մէ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹԻՒ 1000

Ուր որ հայ գաղթականութիւն մը հաստատուի, առաջին հոգը կ'ըլլայ հիմնել եկեղեցի մը, դպրոց մը, դրամատուն մը եւ... թերթ մը: Այսպէս բսած է ֆրանսացի յայտնի հայագէտ Էտուար Տիւլօրիէ, որուն Հայերու մասին կատարած ուսումնասիրութիւնները աչագին հատորներ կը կազմեն:

Այսպէս է որ ժամանակին թերթեր ունեցած ենք հեռաւոր եւ փոքր գաղութներու մէջ՝ ինչպէս Մատրաս, ուր հրատարակուեցաւ առաջին հայ թերթը (*Ազդարար*, 1794), Կալկաթա (*Շտեմարան*, *Հայելի*, *Ազգասէր*) նոյնիսկ Սինկափուրի մէջ (*Ուսումնասէր*, 1849 63), ուր ընդամէնը 50 Հայ կար (30 այր, 7 կին, 5 մանչ եւ 8 աղջիկ): *Ուսումնասէր* ընդամէնը 30 բաժանորդ միայն ունէր— որոնց 7ը Սինկափուրի մէջ: Հակառակ ասոր, չորս տարի անընդհատ հրատարակուեցաւ, ամէն ամսու 1ին եւ 15ին:

Փարիզի մէջ ալ 75 տարիէ ի վեր հայերէն թերթ կը հրատարակուի, կարճ կամ երկար ընդհատումներով: Ամէնէն հինն է Հ. Գաբրիել Այվազովսքիի *Մասեաց Աղաւնին* (1854), իսկ ամէնէն երիտասարդը՝ Ց. Ն. Ռ. Միութեան *Երկունքը* (1929):

...

Չորս տարի առաջ լոյս աշխարհ եկաւ «Յառաջ»ը, ասպարէզին քշելով կամ ստուերի մէջ ձգելով խայտաբղէտ թերթուկներ, որոնք հոգեկան ո՛չ մէկ կապ ունէին տարագիր երիտասարդութեան հետ:

Չորս տարիէ ի վեր եւ այսօր, հազարերորդ անգամ ըլլալով, անիկա ցիրուցան բեկորներու ցաւը կ'արձանագրէ, անոնց հայրենաբաղձ հոգիներէն փրթած ճիչերը կը հաւաքէ, Հայ ապրելու եւ սերունդը պահպանելու համար անոնց փորձած ճիգերը կը քաջալերէ եւ իր սրտապնդիչ խօսքերով կենդանի ու վառ կը պահէ յաւագոյն ապագայի մը յոյսն ու հաւատքը:

Ու երիտասարդ համակրութիւնը որ ստեղծուած է իր շուրջ, անհուն ժողովրդականութիւնը զոր կը վայելէ Փարիզէն եւ գաւառէն սկսեալ մինչեւ Սուրիա ու հեռաւոր Պարսկաստան, հզօր փաստեր են իր կենսունակութեան:

Յառաջ հերոսական ճիգ մը կ'ընէ ամէն օր հայ ժողովուրդին հրամցնելով ներկայանալի թերթ մը՝ անհնարին զոհողութիւններով 1-2 միայն աշխատակցի, որոնց կ'աջակցին քանի մը բարեկամներ եւ մօտաւոր կամ հեռաւոր թղթակիցներ:

Ընթերցողը չի կրնար չափել ահաւորութիւնը այն սեւ աշխատանքին, որ կը թափուի չոր սեղաններու վրայ, օդէ ու լոյսէ զուրկ չորս պատերու մէջ:

Այլերախտ աշխատանք, որ ստուերի մէջ կը կատարուի, առանց փողի ու թմբուկի, ամէն օր թել մը մազ ճերմկցնելով խմբագրի գլխէն եւ կայծ մը գողնալով անոր աչքի լոյսէն:

Եւ սակայն անվհատ ու անդրդուելի՝ «Յառաջ» կը քալէ իր ճամբան, աչքերը յառած դէպի հեռաւոր հայրենիքը՝ հոն շառուիլ՝ելու համար հնչեցնել իր խօսքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱԶԱՐԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Թերթերն էլ, մարդկանց պէս, ունին իրենց դէմքն ու նկարագիրը: «Մշակ», «Ազատամարտ» անուններ են, որոնց հետ կապուած է որոշ գաղափար ու բովանդակութիւն:

Ճիշդ է, ինչպէս մարդու, թերթի անունն էլ յաճախ լինում է խաբուսիկ: Լսում ես՝ Նաւայէլն եւ սպասում ես տեսնել մի յաղթանդամ քաջ երիտասարդ, բայց ահա դէմդ է գալիս լլկած ու դալուկ մի արարած: Կարդում ես՝ «Պայքար» եւ մտածում, թէ ով գիտէ ինչ ռազմաշունչ ու յեղափոխական էջեր պիտի բացուին առջեւդ, բայց — ի՞նչ էջեր. Նախած ճահիճ է բացւում:

Այսպէս եւ ուրիշներ, հին դարի մարդիկ «Նոր Դար» են հրատարակում, քուէրի սիրահարները իրենց անւանում են, «Մեղու» խաւարի երկրպագուները «Արեւ» են պաշտում, անցեալը դառնում է «Ապագայ», պատեհապաշտութիւնն ու շահամոլութիւնը՝ Կաղափար»... Մի խօսքով — հակասութիւնների քաոս.

«Յառաջ»ը այդ տեսակ չէ — կայ եւ նկարագիր եւ դէմք: Սկզբից մինչեւ վերջ — հազար օր ու հազար համար — նա հաւատարիմ մնաց իր անունին: Չի եղել մի օր, որ ընթերցողը կարդայ «Յառաջ»ը ու յետ նայի. «Յառաջ»ը յառաջ է մինչեւ Յառա՛ջ դէպի պայծառ ապագան, դէպի հորիզոնները լուսաւոր, դէպի ազատ կեանք ու ստեղծագործութիւն:

Ընդհակառակն, երբեմն կարելի է դանդատուել, որ խիստ շատ է շտապում «Յառաջ»ը: Ուզում ես առել. «Կա՛ց, ո՛ւր ես վազում»: Շատ շարժում. ու եռ ու զեռ կայ շուրջը: Երբեմն մարդ պահանջ է զգում անդորրութեան, ամփոփուելու ու խոկալու, բայց «Յառաջ»ը չի թողնում, ցնցում է անխնայ, թօթուում է, հրմշտկում.

— Մի քնի՛ր, Նարժուի՛ր յառա՛ջ...

Երիտասարդութիւնն է, անշուշտ, պատճառը. շատ եռանդ կայ կուտակուած. պէտք է մի տեղ թափուի...

Բնաւորութեան միւս գիծը՝ «Յառաջ»ի գաղափարների յստակութիւնն ու ամբողջութիւնն է: Սրա «յանցանքը» աւելի... Դաշնակցութեանն է, որը իր զաւակներին մանուկ հասակից մինչեւ ծերութիւն, սովորեցնում է մտածել պարզ ու պայծառ եւ մտածածը յայտնել ուրիշին, առանց եղափոխական լեզուի օգնութեան: «Յառաջ»ում ինչ որ ասում է, ասում է յստակ, աներկդիմի, առանց յետին մտքերի ու թողնելու. Սեւում է հեռաւորական տրամաբանութեամբ, երկար կայունով այսօրուան եւ այսօրը վաղուան: Ասւում է մի քիչ պատռումով, պէս, բառերին տալով իրենց իսկական իմաստը: Այդ պատճառով «դիւանագիտական» ակնոցները չեն սխտորժում նրա խօսքերից: Եւ այդ է պատճառը նաեւ, որ հայ աշխատաւորները կարդում են այնպէս հաճոյքով:

Մի ուրիշ գիծ էլ՝ յախուռնութիւնն է, շիտակութիւնն ու անկաշառութիւնը: Ասել ոչ թէ մէկին հաճելի լինելու դիտաւորութեամբ, գրել ո՛չ այն պատճառով, որ շահ կայ՝ մէջտեղը, այլ՝ որովհետեւ ա՛յդ են պահանջում ընկերային արդարութիւնն ու հասարակաց բարիքը: Սպասաւոր հանրութեան եւ ոչ սեփական անձի — մի բան, որ անհասկանալի է շատերի համար, որից խորշում են «ազնուապետական հոգիները»:

Ասենք աւելի պարզ. սպասաւոր հա՛յ հանրութեան, հայ աշխատաւոր հանրութեան: Մարդկային ա՛յն դանդաղմբ, որը օրն ի բուն քրտինք է թափում, «դարը դատում» ու «դատարկ նստողին»: Այս բանի համար է, որ Փրանսահայ գաղութի առ-նախուռ անկիւններից անգամ «Յառաջ»ին հասնում են հայ աշխատաւորութեան հառաչներն ու հեծեծանքները: Եւ ուրախութեան ճիչերը միաժամանակ.

Լաւատեսութիւնն էլ «Յառաջ»ի յատկանիշն է: Լաւատեսութիւնն ու հաւատը՝ արդարութեան վերջնական յաղթանակի: Յուսահատուել չկայ: Չկայ եւ տարակուսանք ու վարանում: Այստեղից և ներուժութիւնը քարոզած մտքերի: Որովհետեւ ինչ որ ասում է, չի ասում միայն ձեւի համար, իբրեւ պարտականութիւն, այլ որպէս անկեղծ դաւանանք, իբրեւ բարոյական աշխարհահայեացք, կենդանի գործ:

«Յառաջ»ը կենդանի շարունակողն է Թիֆլիսի «Յառաջ»ի եւ Պոլսի «Ազատամարտ»ի աւանդութեանց, թէեւ աւելի համեստ ծաւալով ու սահմանափակ տարածութեան վրայ: Նա բերանն է առաւելապէս Փրանսահայ, աւելի ճիշդ եւրոպահայ աշխատաւորութեան: Այս և՛ առաւելութիւն է և՛ թերութիւն: Առաւելութիւն է, որովհետեւ նիւթ ու հնարաւորութիւն է տալիս լինելու աւելի աշխոյժ, աւելի գործօն, կեանքին անմիջականօրէն մօտիկ: Թերութիւն է, որովհետեւ ազդեցութեան շրջանակը նեղ է եւ, ուրեմն ցանուած գաղափարական սերմերից բուսնելիք բերքն էլ՝ սահմանափակ:

Ես ծանօթ եմ «Յառաջ»ին իր խանձարուրի օրերից: Թօթովախօս մանուկ էր եւ այսօր դարձել է պերճերան պատանի: Եթէ հազարերորդ համարի առթիւ ներելի են բաղձանքները, բաղձանք, որ մինչեւ յաջորդ հազար համարը «Յառաջ»ը դառնայ օրգանը բովանդակ հայ աշխատաւորութեան — Երեւանից մինչեւ Փրէզնօ:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԵՐԷԿ եւ ԱՅՍՕՐ

Յարմար առիթ մը կը սպասէի, որպէսզի քանի մը սիրելի յիշատակներ թուղթին յանձնեմ:

Ահաւասիկ գեղեցիկ պատեհութիւն մը:

Մեր երիտասարդները հաճելի անակնկալ մը կ'ընեն ինծի, փափաքելով որ ես ալ մասնակցիմ գիրի եւ խօսքի այս խնճոյքին, որուն վերապահած հաճոյքէն չեմ ուզեր զրկուիլ, գրի առնելով ինչ որ կը մտածեմ արժէքաւոր ձեռնարկի մը մասին:

* * *

Յիշատակներուս ոստայնը կը քակուի կամաց կամաց: Կը փոխադրուիմ Կարին, 1912 թուականներուն, երբ երկօրեայ «Յառաջ»ը կը բոլորէր իր հրատարակութեան երրորդ տարին:

Թերթը առաջին անգամ լոյս տեսաւ 1909ի Մայիս 31ին, ղեկավարութեամբ Եղիշէ Թոփչեանի խմբագրութեամբ: Իր անակնկալ սպանութենէն վերջ, նոյն աշխատանքին լծուեցաւ Ս. Վրացեան եւ անկէ յետոյ Պոլսէն եկաւ Շաւարշ Միսաքեան:

Շնորհիւ մտաւորական անձնազոհ երիտասարդութեան մը գուրգուրանքին ու ճիգերուն, ինչպէս միշտ նման ձեռնարկներու յաջողութեան համար, գաւառի առաջին երկօրեան, ամէն օր յոյսի, հաւատքի, ինքնագիտակցութեան ու երիտասարդութեան կենդանի խօսքը կը տանէր ամենահեռաւոր հայ գիւղերն ու կեդրոնները, տեսակ մը «կայծեր», որոնք սալին վրայ իյնող մուրճի հարուածներէն դուրս կը նետուէին, ամէն կողմ տարածուելով:

* * *

Կ'անցնին տարիներ, ահաւոր ու անմոռանալի տարիներ, հայ միտքը, ոգին, խօսքն ու գիրը, հայ տուները թափառական կը դառնան, հալածուած իրենց հայրենիքէն, բանուոր թռչուններու պէս: Երբեմն սիրելի թերթն է, Ժողովուրդին թերթը, որ կրկին կը հետեւի անոր քայլերուն: Ճակատագիրը կ'ուզէ, որ Արեւելքէ հեռաւոր բարձրաւանդակէն, «Յառաջ»ը արեւմուտք փոխադրուի: Եւ ահաւասիկ, գրեթէ չորս տարիներ առաջ, նոյն ճակատով, նոյն ձեւով եւ ծաւալով լոյս կը տեսնէ կրկին «Յառաջ»ը այս անգամ լոյսի ու գիտութեան մայրաքաղաքին մէջ:

Այս անգամ անիկա իր «խօսք»ը կը տանի գաղթական ու թափառական հայութեան, «խօսքը» ոգեւորութեան, լաւատեսութեան ու գիտակցութեան, դարբնուած ու փորձուած «խօսքը», ամէն օր... ամէն օր:

Թոյլ տուէք ուրեմն, որ սրտանց խանդավառութիւնք մեր գեղջային այն ոգիին համար, որ դուլ ու դադար չունի, շարունակ կը ստեղծագործէ, իր աչքերը յառած լուսաշող ապագային, կը տքնի ու կ'երգէ մեր բազմաչարչար ցեղին համար, որ արժէքներուն արժէքն է բոլոր ունայնութիւններուն մէջ:

«Յառաջ»ը ղեկավարող արժէք մըն է տարագիր բազմութիւններուն համար, որոնց կը տանի քաղաքական, ազգային, գրական ու գիտական իր խօսքը: Անիկա մեր նորահաս երիտասարդութեան ժամադրավայրն է: Տեսակ մը դպրոց, ուր կը մարզուին նոր ուժեր ու արժէքներ: Անէէ ծաւալող շունչը մեզի կուգայ Կարենոյ բարձրաւանդակէն ու Կիլիկիոյ եզերքներէն. Արտահարի ու Խաչափայտի հովիտներէն ու ջուրերէն, որոնց սրբութիւնը կ'ողբանք այսօր:

Եւրոպայի առաջին եւ միակ հայերէն օրաթերթը մէկն է ազգապահպանման գիտակից այն ձեռնարկներէն, որոնց շնորհիւ թափառական հայութիւնը ի վիճակի կը դառնայ աւելի երկա՛ր դիմանալու օտար այս երկինքին տակ:

Ողջո՛յն ուրեմն այն ուժերուն, որոնց հոգիէն կրակն ու բոցը կ'արթնցնէ մեր ցեղին հպարտութիւնը:

Ողջո՛յն այն համեստ մշակներուն, որոնց շնորհիւ հայ գիրն ու խօսքը մեր մշակոյթի արժէքները կենդանի կը պահեն մեր հոգիներուն մէջ:

Ողջո՛յն բոլոր մտքի վաստակաւորներուն, որոնց սիրտը կը բաբախէ գեղեցկութեան համար, ճշմարտութեան համար:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

Պատմական վիթխարի դէպքերը մեծ մոլեգին յորձանքին, մենք արեան գետեր անցանք, մեր նահատակների թիւով աշխարհ զղրդեցինք, իսկ այժմ... Այժմ արեան փոխարէն արտասուք ենք թափում, բողոքի տեղ՝ աղերսանք: Ժողովուրդ եւ հայրենիք պաշտպանելու փոխարէն՝ մեր թշուառ գոյութիւնն ենք պահպանում. թշնամու տեղ՝ իրար հետ ենք կռւում: Եւ կամ մեր խեղճը խաբելու համար, այն միջոցին, երբ ամբողջ Տաճկաստանում մի հատ դպրոց, մի աղբիւր մնացած չի մնացել, հայ հայրենասէրները օտար երկրներում թերթեր են տպագրում, ճառեր են ասում, նոյնիսկ դպրոցներ եւ ժողովարաններ են հիմնում: Հայաստանը — փա՛ռք այս նոր գիւտին — օտարութեան մէջ են փնտռում, իսկ նրա ապագան՝ աղերսանքների եւ տարագրութեան մէջ: Եւրոպան կշտացաւ, նոյնիսկ «յագեցաւ» մեր լաց ու կոծից, մեր ցնցոտիներից, իսկ մենք՝ ինքնախաբէութեան դիմակի տակ՝ շարունակում ենք թափառել եւ աղերսել, աղերսել եւ թափառել..

Ժողովուրդ էինք՝ թափառական դարձանք,

Կուսակներ էինք՝ աղերսողներ դարձանք...

1900 Է. ԱԿՆՈՒՆԻ

Օ՜Ն ԱՆԴՐ ՅԱՌԱ՛Ջ ԴԷՊԻ ՆՈՐ 1000ՆԵՐ

ՀԱԶԱՐ ՕՐ՝ Արդէ՜ն:

Եւ հազար պատմութիւն վտարանդի եւ յանդգնութեան, լքումի եւ խանդավառութեան, անձնուիրութեան եւ յոյսի սրանեղութեան եւ ցյուպիրկ խնդիրի. Թախիծի, մաղձի ու բռնագուսով դառնութեան: Այլ մանաւանդ կորովի, յամառութեան եւ աբրդար ուրախութեան, յաղթանակի հոգեզարթ ցնծերու եւ յաղթանակի փառամերժ՝ հպարտութեան:

ՀԱԶԱՐ ՕՐ Պայքարի, Մտքի, գործի նոյն ճամբուն վրայ, ուխտաւորի անսասան հաւատքով, յաւիտենական քալողի անխոնջ ոտքերով, անսպառ աստղին՝ որ հոյութենէն հեռու, շա՜տ հեռու կը գտնի:

ՀԱԶԱՐ Օ՜Ր ճակատագրային ենզատա պարտադրութեան:

Աղտեր կան. պէտք է մաքրել: Արատներ կան. պէտք է սրբել: Դիմակներ կան. պէտք է պատռել եւ տարնաքարշ, սովնային հակամարտութեան մը խաղերը կան, պղտոր, վատ ու շնական շահախնդիր, կապտորէն նատապուշ ու բազմերես, պէտք է դերելու:

Եւ երբեք ընկրկում:

Փա՛ռք կամքին, զոհողութեան ու գրկանքին:

Որովհետեւ, թերթը՝ հայ թերթը կ'ուտէ իր մարդը:

«Այս գործին ձեռնարկած ենք երկար վարանումներէ եւ պրպտումներէ յետոյ»: («Յառաջ», թիւ 1):

Ու վարանումը բնական էր՝ պրպտումը՝ անխուսափելի:

Ով չէ մոռցած իր երէկը, թող անդրադառնայ կեանքին որ իրն եղաւ:

Հօշափուած յոյսերէ մտացունց խանդավառութիւններէ ու պրռուած երազներէ յետոյ, փախստական, խուճապահար ու անկայուն, երկինքներու տակ՝ որոնց լո՛յսը պղտոր էր մեր շլմոր աչքերուն համար, հողերու վրայ, որոնց հացը դառն էր մեր քիմքերուն:

Ցրուած՝ հսկայ քաղաքներու ծոցին մէջ, կամ մեկուսացած՝ հեռաւոր գիւղերու անկիւնը, անյոգ, անկապ, հայ Գիրի սեւքին կարօտակէզ, հայ խօսքի ընթերցումին բաղձանք, Գիրին որ խօսքը բերէր մեր հոգիներուն խորը տապլտկող երազին կենդանութեանը, խօսքին որ բառերը պոռար աշխարհի դէմ մեր դառնութեան. քաղքենի գիւտապաշտ բարոյականին դէմ՝ մեր գոյութեան. բոլոր վատութիւններուն, բռնութիւններուն ու վայրագ քմահաճոյքներուն դէմ մեր հայհոյանքին, սրտաբուխ, սրտաբեկ, կարինք մեր հայհոյանքին:

Երկրէ երկիր ու քաղաքէ քաղաք, եթէ հոգը մեզ կը բաժնէր, սրտէ սիրտ ու մտքէ միտք պէտք էր որ խօսքը կանչուէր Գաղափարի եւ Զգացումի միութեան, Յոյսին, Երազին, եւ անոնց հետապնդումին տաք ու հաւատաւոր խօսքը:

Ու «Յառաջ» բերաւ իր նիկու խօսքը:

Ամէն օր՝ հազար օր:

Եթէ կը սիրենք «Յառաջ»ը եթէ հպարտ ենք անով, որովհետեւ, ան, ամէնէն վերջը միայն իր խմբագիրինն է: Ան գիտցած է նա՛խ ըլլալ իր ընթերցողներունը եւ աշխատակիցներունը, անոնց բոլոր մտահոգութիւններովն ու հետապնդումներովը, անոնց բոլոր մղձաւանջներովն ու խանդավառութիւններովը, անոնց կեանքովն ու կեանքին յոյլազան արտայայտութիւններովը:

Մե՛նք նախ, ընթերցողներ եւ աշխատակիցներ, հոն ենք 1000 օրէ ի վեր, մեր բոլոր թերութիւններովն ու առաւելութիւններով, ցրուած անոր չորս էջերուն վրայ:

Բացէք առաջինը.— Գործ մը կայ որ կը թելադրուի ու կը ծրագրուի, մեր Գործը:

Առէք երկրորդը.— Միտք մը կայ որ կը ծնծուի ու կը լուսաբանուի, մեր Միտքը:

Անցէք երրորդին.— կեանք կայ հոն, մե՛րը՝ ցրուած բազմութիւններու ապրումը:

Ու կանգ առէք չորրորդին վրայ.— Աղբերէն մինչեւ Յուշատեսր, կոչեր, ու փնտռտուքներ, շարժում կայ. Մերը:

Ու ԴԷՊԻ ՆՈՐ ՀԱԶԱՐՆԵՐԸ որ կը մաղթենք «Յառաջ»ի խանդով ու խինդով, յոյզով ու յոյսով, կ'երթայ նախ մեզի, ընթերցողներուս եւ աշխատակիցներուս:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

"ՅԱՌԱՋ„Ը ԱՒԵԼԻ ՄԱՐՏՈՒՆԱԿ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ԱՇԽՈՅԺ...

Դժուար ու անակնկալ արգելքներով լի, յաճախ դառն, ինչպէս հայ աշխատաւոր ժողովուրդին կեանքը, ինչպէս մեզմէ իւրաքանչիւրին կեանքը՝ պանդուխտ ու տարահալած մեր հայրենի երկրէն՝ այլ սակայն միշտ ոգեւոր ու խանդավառ, — այսպէս է ահա՛ չորս տարիէ ի վեր «Յառաջ»ի կեանքը:

Ու ամէ՛ն օր, սեւով սպիտակ թուղթի վրայ, ոգեւորութեան թէ վաղանցուկ յուսաբեկութեան ժամերու, անհատական հոգերու, տառնին դժուարութեանց, մարդոց չկամութիւններուն. թշնամիներու չարախինդ այլ ներքին ու անզօր կատաղութեան, բարեկամներու երբեմն դաշն ու անտարբեր այլ միշտ մխտող ու դժուարահաճ քննադատութիւններուն մէջէն՝ սեւով սպիտակ թուղթի վրայ, լոյս օրով, երբեմն տօն օրով նոյնիսկ, հանդարտ ու կարծես թէ ինքնավստահ ոգեւորութեամբ մը լոյս կը տեսնէ Յառաջը ու ճամբայ կ'ելլէ այս մեծ քաղաքին ծառուղիներուն և գաւառի աշխատաւոր մարդոց խոնարհ տուներուն համար:

Ինչպէս կարելի է չափել երբեւիցէ կատարուած աշխատանքը: Բարեկամը՝ կը ժպտի յաճախ, քիչ մը հեգնօրէն, թշնամին իր ուսերը կը թօթուէ և միայն քանի մը մարդիկ գիտեն թէ ո՛րքան զոհողութիւն, նուիրում, յամառ ու անդուլ աշխատանք անհրաժեշտ եղած է՝ այս ամէն խանդավառութիւն հինցնող ու ամէն երիտասարդութիւն մաշեցնող քաղաքին՝ մէջ կանգուն պահելու համար այս ոգեւոր եւ երիտասարդ թերթը:

Ուրիշներ՝ հայ ապաստրած ու թշուառական քաղքենիներու հնչուն օժանդակութիւնը ունէին երբ ճամբայ ելան: Իրենց թերթը սակայն՝ ամուլ ու անարիւն քուրջի կտոր մըն է՝ ուր անկարող ու անարի մարդիկ իրենց դառնութիւնն ու մաղձը կը փոխեն ամէ՛ն օր՝ թշուառական տողերու մէջ, մեր կուսակցութեան դէմ անանուն ինքնալրութեամբ մը: Միւսները՝ ճամբայ ելան կրթնած պաշտօնական կարգերու եւ օժանդակութիւններու, վճարելով տող առ տող եւ շռայլօրէն՝ գնուած ու ստոր հաւատափոխներու մրոտած բոլո՛ր հայհոյութիւնները իրենց հին ու երիտասարդական հաւատքներուն ու խանդավառութիւններուն դէմ: Այս թերթը ճամբայ ելաւ միմիակ՝ սրտառուչ ու յանդուգն ինքնավստահութեամբ մը ու ահա՛ չխաբեց ձեզ բնաւ, ընկերներ: Դո՛ւք բոլորդ եկաք իրեն՝ երբեմն բնազդաբար, մերթ սիրով, յաճախ բոբոքով սրտառուչ ու անշահախնդիր բարեկամութիւն միշտ սակայն զգալով որ ... թերթին չորս էջերուն մէ... մարդիկ կ'աշխատին դնել իրե... ամբողջ ոգեւորութիւնը, իրե... հոգիներուն մեծ եռանդը, իրե... ամբողջ երիտասարդութի... յաճախ իրենց դորովը դէպի ... ազնիւ ու քաջ ժողովուրդ... անսահման մարտիրոսութի...

Անշուշտ դուք զգացիք այ... լորը՝ այնպէս ինչպէս ... ցատրել ձեր գուրգուրանքը ձեր անհաշիւ բարեկամութի... Զգացիք որ այս թերթին չ... էջերուն մէջ՝ մարդիկ կ'աշխ... տէին ո՛չ թէ քանի մը աղտ... դրամի կտորներու համար, ... ուն վերջը՝ տողաշարի հ... ուով եղած վճարներու, ո՛չ ... կ'աշխատէին՝ մաքրելու համ... հին հաշիւներ ու առեւտ... ներ՝ հապա ծառայելու համ... գաղափարականի մը որ ձե... եւ իրենցն է միանգամայն ... րուն դառն, արիւնոտ ճամ... վրայ շատեր ինկան, գի՛տ... մեկնեցան անվերադարձ ... պով:

Օրեր կան՝ երբ պէտք է ... տին ձգել ամէ՛ն դժուարու... անշուշտ արդար ու անհրաժե... քննադատութիւն եւ վայրկ... մը մտածել կատարուած աշխ... տանքին վրայ: Երբոր, այս ... կուռ գործէ վերադարձին, ... ձեր գեղ տպարան, տպագր... մեքան ու խմբագրատան ... բուրող Յառաջը, երբոր ... սպիտակ թուղթի վրայ ... ուած այս բոլոր տողերը ... դաք՝ մտածեցէ՛ք պահ մը ... րուած հաճոյքին: Մեծ բան մը ... թերթ մը, քանի մը ժամ ... կեանքը, կը կրկնէ միշտ մե... յուրջ այլ սրտի զգող ... կերպութեամբ մը իր ... գիրը, բայց ինչ որ մեծ բան ... առիկա երիտասարդութիւն ... որ սրտագին նուիրումով ... մարդիկ կը սպառեն անոր ... րուն վրայ:

Երիտասարդ ու աշխոյժ ... դած է այս թերթը: Աշխա... է ըլլալ անշահախնդիր, մաք... Տախուր սինակներ չունի ... կա: Ինչ որ կը մաղթենք իր... մենք՝ երիտասարդներս, կա... է ու մշտառոյգ թարմութի... Բոլո՛ր քաւութիւններուն դիմ... յեղափոխական թերթի յատ... ոգեւոր եւ անդուլ գաղափա... կանութիւն:

Եւ աւելի մարտունակ կ'... զենք զայն ու ա՛ւելի, ա՛ւելի ա... խոյժ:

ՎԱՀԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵ...

ՀԱԶԱՐԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՅԵՐԷ...

Այսօր, երբ «Յառաջ»ի ... խատակիցներ կը փորձեն ... մացութիւնը այս թերթին, հազար օրուան կեանք ունի, ստանձնեցի ներկայացնել ... լեզուն՝ այնքան ինքնատիպ...

Իրապէս, ՅԱՌԱՋ այն մի... օրաթերթն է, որ ունի իր ... զուն, իր հայերէնը, այնքա... մաքուր, յստակ եւ հնչակ... Դժբախտաբար, մեր հայեր... օրաթերթերը, հայաստանէն ... կամ դուրս, կը նմանին աղտ... որ կը կակազեն, հիւանդներ... որ կը զառանցեն, աշակերտ... րու, որ տառասխալ կ'ընեն: ... թերթերուն է տրուած սերուն... ներ շինելու հոգը, քաղաքակ... խմոր պատրաստելու աշխ... տանքը եւ լեզու սորվեցնել... պարտականութիւնը: Բայց ... խմբագիրները թուի թէ ... հետաքրքրուիր լեզուի հարց...

ՅԱՌԱՋ միակ օրաթերթն է որ լեզուի մասնաւոր դպրոց ... ստեղծած է եւ ունի լեզուի ... շակուած քաղաքականութի... մը:

Առանց քննութեան առն... միւսոյն հին օրաթերթերը, ... լեզուի աշխատանք կատար... ցին, ուղղակի եւ կարճ ... մը կ'ուզեմ անցնիլ ՅԱՌԱ... հայերէնին եւ լեզուական ... դաքականութեան:

Այս թերթին հայերէնը.— ... գանի լեզու մըն է, որ ունի ... հաստատուն քերականութի... Աշխոյժ, ինչպէս մեր օր...

կեանքը, եւ պատկերալից, ինչպէս. Համբորդող մեր ցեղին աչքը՝ Ընթերցողները յաճախ կը նշմարեն թէ խմբագրականներուն մէջ ինչպէս կը շողան ժողովրդական բացատրութիւններ, որոնք կարծես դուրս կը հանուին հարսնութեան սնտուկէն։ Հին բառերը տակ են երիտասարդ արիւնի պէս, և թարմ՝ գարնան պտուղներու նման։ Արեւմտահայերէնի բառախումբ մը կայ նախադասութիւններուն տակ։ Ահա այդ լեզուն է, որ կը տարածուի խմբագրական սիւնակէն դուրս. Ջուրի երակի պէս գաղտնի կը թափանցէ միւս սիւնակներուն տողերուն մէջ։

ՅԱՌԱՋի լեզուն ոչ միայն կենդանի է եւ ժիր, այլ նաեւ առողջ է եւ զերծ ամէն հիւանդութենէ։

Մեր կուսակցութիւնները ծանր հիւանդութեան մը մատնեցին հայերէնը։ Մասնաւորապէս Թրքական Հուրիյէթէն յետոյ։ Այդ հիւանդութիւնը կը կոչուի լեզուային խճողութիւն։ Կուսակցութիւն, կուսակցութիւն կը տարբերէ այդ հիւանդութիւնը։ Ռամկավարներուն լեզուն սնուտ է եւ ենթակայ՝ այդ վիճակին մատնուած խենդութեան։ Հնչակեան լեզուն շէգոթբէնի ունի, կապը կորած է իրականութեան հետ, անյօդ ու անկապակից, բառերն իսկ իրարու զօդուած չեն։ Դաշնակցական լեզուն հա երբեմն կը յայտնէ հիւանդագին վիճակ մը, սանթիմանթալ բնութեամբ (Հարկ չկայ խօսելու հայ համայնավարներու լեզուին մասին, որովհետեւ լեզու չէ)։

ՅԱՌԱՋի հայերէնը զերծ է այդ հիւանդութիւններէն։ Ինքնախօսական յարաբերութիւն մը ունի կարծես օրուան կեանքին եւ իրականութեան հետ։ Զուսպ, իրատես, քիչ մը իրապաշտ եւ ականջեմական, ձեռվ զգայավար եւ արուեստագիտական, խորքին մէջ բանապաշտ եւ իմացապաշտ։

Լեզուական քաղաքականութիւնը.— ՅԱՌԱՋի Ռնայուն եւ պատասխանական աշխատակիցները տեսակ մը զգուշութիւն կը յայտնեն երբեմն, երբ այս թերթին խմբագրապետը կը փորձէ լեզուի միութիւն մը ստեղծել։ Այդ հարցը վերջերս վերարծարծուեցաւ հայ մամուլին մէջ ոչ-մասնագէտներու կողմէ։ ՅԱՌԱՋ լռեց։ Բայց պարզ է իր տեսակէտը եւ չափաւորեալ, չափ գիտական ու ճշմարիտ։

Լեզու ստեղծելու առթն խաթր չեն հարցներ այս կամ այն անհատէն լեզուներուն։ Ոմանք չեն ուզեր, որ տարիներէ ի վեր մշակուած բառերուն մը զոհուի քօլը բառերով մը։ Սահակ-Մեսրոպի քաղաքականութիւնը սակայն ընտրեց ամէնէն զօրաւոր եւ ընտիր բառերը, փճացնելով միւսները։ Այդպէս պիտի ըլլայ միշտ։ Կեցցէ զօրաւոր լեզուն։ Տարուբերիլը գրականութեան մէջ եւս ճիշդ է։ Եւ այն առաջարկը թէ բանաստեղծներէ եւ լեզուագէտներէ յանձնախումբ մը պէտք է կազմել, մշակելու համար մեր նոր հայերէնը, ծիծաղելի էր եւ ախալի մը կրկնութիւն։ Զգուշացնելու համար, պէտք է յայտնել թէ կը ձախողին անոնք՝ որ լեզու ստեղծելու հոգը կուտան գիտուններուն։ Աբեղեանի վիժած օրինակը ձեզ վկայ։ Լեզուն կը չինեն գրողները, ստեղծագործ գրողները, (գիտունները միայն կ'ուսումնասիրեն զայն)։

ՅԱՌԱՋ, լուրջ ու զգօն առանց գիտունի եւ մարդու մտիկ ընելու, կը չինէ արդէն լեզու մը, որ, վաղը մեր բառարաններու հաշտութեան սեղանին վրայ պիտի նստի ոչ թէ Թուղթէ գրիչով, այլ երկաթէ գրիչով։

ՅԱՌԱՋի հազարեակին առթիւ, իբրեւ պրոզ եւ լեզուի պաշտամունքի քուրմ, կ'ողջունեմ յառաջեան հայերէնը, ծաղիկ եւ հուռթայով։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳԻՆԵՐԲՈՒՔԻ ԱՌԹԻՒ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

Երբեմն, երբ շա՜տ պզտիկ էի, իմ սրտիս համար տխրութիւն էր ամէն ձայն ու ձանձրալի ամէն հովանի։ Երբեմն իմ սիրաը, միայն մօրս ձայնը կ'ուզէր ու անոր հովանին, իր ուրախութիւնը խմելու համար։

Երբ մայրմեռաւ, ինծի այնպէս կը թուէր թէ իմ սիրտս այլ պիտի մեռնի, որովհետեւ ան շատ բունակ կը կրկնէր թէ «Ձագեկալ բոլոր բաներուն մէջ ուրախութիւն չկայ»..

Մէկ ամիս, երկու ամիս, եւ որովհետեւ ուրախութեան պապակէն անկէ սարսափելի բան չկայ, իմ սիրաը ուրախութեան մէկ նոր աղբիւր գտաւ, եւ իր խաղաղութեանը համար, մէկ նոր հովանի։ Այդ Մաշօն էր, իր այնքան հոտուն հէքեաթներով։

Շա՜տ աղէկ կը յիշեմ թէ ինչպէ՜ս կը լիանար իմ սիրաը, երբ «Պզտիկ Ցղան», Սմուաշաւքի թեւերուն նստած՝ «Լուսթ-Աշխարհ»էն դէպի «Լոյս-Աշխարհ»ը կը թռչէր, «Քառասնծովի կղզին» գերի տարուած իր սիրականը ազատելու համար... Երբ տիկերու գինին վերջ նար ու ծարաը պակսեր.. «Պզտիկ Ցղան» իր միսն ու արիւնը կը կերցնէր «Սմուա-Հաւքին», որ չհոգայ, որ տեղը հասնի.

Մաշօն Մոխաց-գեան պէս էր, որ ամառ-ձմեռ, առանց հոգնաալու կը հոսի. բայց մարդս միշտ չի կրնար Մոխաց-գեան մօտ նըստիլ...

Երկար պատմութիւն է, թէ ինչո՞ւ, բայց այն գիտեմ որ իմ հոգին երբ գրկուեցաւ Մաշօյէն, իր ուրախութիւնը խմեց Աղաւքի ժայռերուն մէջ բոյն ծ ջնէրէն, որ քարը պատռեր, իր համար տեղ էր շիներ..

Ցնտոյ պէտք է երախտագիտութեամբ յիշատակեմ որ, Ծնորդի Վարդանի պարտէզը, բուական ժամանակ ուրախութիւն է ջամբած իմ սրտին։ Ծնորդի Վարդանի պարտէզը, զոր շինելու համար կողովներով հող էն կրեր ժայռերու տափակ ու ճաղատ գլուխներուն վրայ, եւ խնձորենի տնկեր..

Հիմակ, երբ ո՛չ մայրս կայ, ո՛չ Մաշօն, ո՛չ Աղաւք լեռան ժայռերուն մէջ բուած ձջնէրն, եւ ո՛չ ալ Վարդանի պարտէզը, — ինչո՞ւ ծածկեմ, — իմ սիրտս իր ուրախութիւնը վայելելու շա՜տ ուրիշ տեղեր ու ճամբաներ է գտած։

Ա՛յ, օրինակի համար, օրաթերթ մը կայ, որ կը կոչուի «Ցառաջ»։ Երբ կը վերադառնամ սենեակս, կը տեսնեմ որ ինծ կը սպասէ, ինչպէս երբեմն իմ մայրս ու կը սկսի այնքան հաճելի խօսքեր խօսիլ, որ ես կը մոռնամ թէ Մաշօն չկայ...

Երբեմն, (եւ ինչո՞ւ չէ, պէտք է պարզապէս սրտնջալ ու պէտք է պարզապէս յայտնել սէրը) մեծ գոհունակութեամբ կը փարիմ անոր ու կ'ըսեմ.

—Բան մը մնած չէ. բանէ մը բաժնուած չեմ, սիրելիս, որովհետեւ դու քու մէջդ կը խտացնես իմ Սմուա-Հաւքը իր արիւնով ու ճարպով կերակրողի՞ հէքեաթը, Աղաւք լերան ջնէրն գո՛ւ ես։ Ու տարբերութիւն մը չկայ քու՝ եւ ժայռերու տափակ ու ճաղատ գլուխներու վրայ ծաղկած Վարդանի պարտէզին միջեւ...

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՈՎ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մամուլի ծաւալման եւ յառաջդիմութեան այս օրերուն, տարօրինակ եւ զուգէ աւելորդ նկատուի այն ներքին իրարանցումը, որ յառաջ եկած է մեր «Յառաջ»ի ընտանիքին ներս, 1000 թուականի առթիւ։ Տարօրինակ այո՛, օտարներու, երջանիկ եւ մեծ ազգերու համար, բայց բնական եւ արդար մեր նման անհիւսուած, թափառական ու երերուն ժողովուրդի մը, որ միշտ ալ իր օրուան հացին հետ ճգնած է իր գիրն ու գրականութիւնը ապահովել։ Այս պարագան աւելի եւս կը շեշտուի մանաւանդ մեր այս զգացումին համար որ Յառաջի հրատարակութենէն առաջ, համեմատաբար նպաստաւոր պայմաններուն մէջ, հազիւ համարձակած է ընդմիջումներով ունենալ իր շաբաթաթերթը անզօր, անկերպարան։

«Յառաջ»ի հրատարակութեան ծրագիրը, մտմտուքներու եւ սրտմաշուքներու երկար ժամանակաշրջանէ մը ետք, կ'իրականանար օրին մէկը, առանց ապահովութեան եւ առանց լայն միջոցներու։ Միակ ապահով երաշխիքը այդ օրերու համար տանէ իր խմբագիրն էր, իր անբորինակ, յաճախ չըմբռնուած խառնուածքովը։

Եւ ահա՛ «Յառաջ»ը ծնաւ, առաւ մը, արագաքայլ աճեցաւ ու ծաւալեցաւ, եւ հազիւ առաջին տարին լրացուցած՝ օրաթերթի վերածուեցաւ։

Եւ այսօր արդէն իսկ 1000 թուականն է որ լոյս կը տեսնէ։

Զեռնարկին անակնկալ յաջողութեան այս կողմը չէ սակայն էականը եւ այս չէ՛ անշուշտ պատճառը այն ինքնաբուխ արտայայտութեան, որ վարակած է մեր շուրջը։ Բաւն աղբիւրը տարբեր ակունքներ են եւ ուրուն կ'ուզեմ մտածել երկու խօսքով։

— «Յառաջ»ը իրականացո՞ւց իր վրայ դրուած յոյսերը. անկրցա՞ւ թարգմանը հանդիսանալ այս ժողովուրդի հոգեկան եւ բարոյական պահանջներուն, եւ վերջապէս ունեցա՞ւ իր դիծը։

Հարցումներ ահա՛, ամէնէն առաջ մեր ընտանեկան յարկին մէջ, որ յաճախ միտքեր է զբաղեցուցած։

«Յառաջ»ի զարգացման փաստը, անոր բարոյական եւ նիւթական աղբիւրները միայն, մեզի բերած են այն հաստատ համոզումին որ, այո՛, «Յառաջ»ը արդարացուցած է իր կոչումը, իր վրայ դրուած յոյսերը։

Ապա՛ նայեցէք անգամ մը մեր բաժանորդներու ցանկը։ Հոն պիտի կը տեսնէք հայ խանարհ դասը, աշխատաւորութիւնը գերազանցապէս, ո՛չ միայն հոս Ֆրանսայի՝ այլ մինչեւ հեռաւոր Պարսկաստանի մէջ։ Նայեցէ՛ք նոյնպէս թերթի մէջ երեւցող ստորագրութիւններուն։ Բոլորն ալ քիչ բացառութեամբ նոր, անծանօթ եւ խոնարհ անուններ կը գտնէք գլխաւորաբար «Յառաջ»ով հրապարակ նետուած, կազմաւորուած եւ անուն շինած։ Ահա՛ իրական աղբիւրները «Յառաջ»ին, սիւները, որոնց խարիսխը բուն իսկ ժողովուրդն է, հայ խոնարհ եւ չարքաշ աշխատաւորութիւնը.

Այս փաստը ինքնին ցոյց չէ՞ տար թէ «Յառաջ»ը խարսխած է այս ժողովուրդին մէջ, անոր եւ հաստատ կապերով։

Եւ այս բոլորէն ետք, եթէ նկատի ունենանք նաեւ այն իրողութիւնը թէ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին հանրային ամէն մէկ խնդրի մէջ «Յառաջ»ի ձայնը եղած է աբրական և ազգու, ղեկավարող, ինքնին ըմբռնելի կ'ըլլայ արդէն մեր գոհունակութիւնը։

Ասոնք իրողութիւններ ըլլալով հանդերձ, մենք գիտենք թէ շատ կան մեզ նման չմտածողներ։ Մենք գիտենք թէ, «Յառաջ» նաւազ անմղաբար եղաւ, նաւազ գլխէ՞ն չառերուն։

Ու սակայն բարեբախտաբար ո՛չ թէ անոր համար, որ անոնք նուազ սգեսրուեցան «Յառաջ»ի ձեռնարկներով, ինչպէս Շիրակի եւ Գալիքարիայ աղէտեալներուն, հայ որբերու եւ Կեսարիոյ որբերու ի նպաստ եղած հանգանակութիւններու յաջողութիւնները, եւ կամ «Յառաջ»ի ներքին բարոյական նուաճումներով, ո՛չ այլ անոր համար, որ անոնք նպաստեցին «Յառաջ»ին այն զօր չունէր, եւ չէր կրնար ունենալ մեր պայմաններուն մէջ։

Այսօր սակայն, անտարակոյս այս տարբեր ուղղութեամբ ստուգումները կը նուաճան, կը միանան ընդհանուր յաջողութիւնով։ Անանք,գոհ առաջին 1000 թուականի նուաճումէն, նոր նոր եռանդով, նոր յոյսով կը տեսնեն արդէն նորանոր 1000-թուականներ։

Անմիջական քայլը, տեւական նուաճումը կատարուած է. «Յառաջ»ը դարձած է բուն ժողովուրդի թերթ. եւ ժողովուրդը տրամադրած է անոր իր լուման, իր համեստ բայց պայծառ միտքը։

Ասիկա արդէն իսկ իմաստն էր «Յառաջ»ին. երէկ և առավ է է որ պիտի իմաստաւորուի վաղը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԱՏԱՐԱԾ ԴԵՐԸ

«Ցառաջ»ի հրատարակումը առաջին օրերէն կը նկատէի Ֆրանսահայ գաղութին համար անհրաժեշտ եւ իրական պակասի մը լրացումը։

Ասոկած չունէի անոր ոչ գրական եւ ոչ ալ ուրիշ ուղղութեամբ կատարելիքներուն մասին։ Ցիս մտատանջող պարագան նիւթական այն ծանր կացութիւնն էր, որ կը բարդանար գիրու գան հայ ժողովուրդի անտարբեր վիճակով։ Ցարգիրը միայն պատառ մը չոր հացը ճարելու մտատանջութեամբ՝ սահպուած էր պատահենէն դուրս չելլել, ձայլ մեկուսացած, անհաղորդ, անկապ, նոյն իսկ իր սեփական միսին եւ ոսկորին հետ։

Այս պայմաններուն մէջ, «Ցառաջ»ը ապարեգ կ'իջնէր, ու թերւ ես ինքն ալ անվստահ թէ ինչեր ունէր ընելիք։ Եւ եթէ ունէր ընելիքներ, ոչ այնքան վստահ թէ իրապէս պիտի կրնա՞ր գոհացնել տալ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ աշխարհի չորս ծայրերը ցրուած նոր սերունդին։

Հազարօրեակի առթիւ, ես կը նայիմ «Ցառաջ»ին վրայ միայն այս ուղղութեամբ ու պարտք կը սեպեմ յայտնել թէ ան կատարած է իր դերը, միշտ վառ պահելով սիրունդի մը ձգտումը դէպի ազգային ինքնուրոյն գոյութիւն։ Լայն տեղտալով գաղութներու կեանքին, «Ցառաջ»ը շունչ կը տարածէ ամէն կողմ։ Անշուշտ յաջողանքը խմբագրութեան վրայ չի յնար, եթէ երբեմն հակասական թղթակցութիւններ կ'երեւան։ Մեր այս գիրուցան վիճակին մէջ, որքան դժուա՞ր է վստահութեամբ հետեւիլ զանազան անցուդարձերուն, աշխարհէ աշխարհ պատահած դէպքերուն։

Ամէն պարագայի մէջ, ես ականատես վկան եմ «Ցառաջ»ի կատարած դերին՝ ամէնէն հեռաւոր գաղութին մէջ, վերջին երկու տարին ճամբորդած ըլլալով մինչեւ Հարաւ-Ամերիկա, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Արժանթին, ուր ունինք մօտ 15,000 հայութիւն։ «Ցառաջ»ը հատիկ հատիկ խընդրուեցաւ եւ այսօր անհրաժեշտ պահանջ մը դարձած է, այնպէս որ ամենայետին քաղաքին մէջ երբ ակումբ մը բացուի, փնտռուած առաջին թերթը «Ցառաջ»ն է։ Ոչ քաղաքական լուրերն են որ կը հետաքրքրեն այդ գաղութը, ոչ ալ գիտական կամ գրական յօդուածները։ Հեռ ի հեռ կը փնտռեն հայ գաղութներու օրուան շարժումները։ Անոնց ազգային կեանքը կ'ապրեցնէ աչքէ հեռու այդ գաղութները։ Ահա «Ցառաջ»ի իսկական դերը։

Փ. ՄԵՆԱՑՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԲ ՉԿԱՐ "ՅԱՌԱՋ"Ը

1925ին փարիզ էինք, կորսուած՝ այս լուսաւոր քաղաքին մութ անկիւններուն մէջ։ Մէկ սփոփանք ունէինք, կիրակի օրերը գիրք գրաւել ժամուն դուռը,— կեդրոնավայր հանդիպումներու, տեղեկութիւններու եւ յոյսերու։

Դժնդակ եւ սեւ օրեր։ Անցյալի հոսերու նման գարձեր էինք թափառական։ Մենք մեր մէջ կծկուեր էինք ու մեր հոգիները կը միայն կարօտը կը քաշէինք իրար տեսնելու։ Ցնոր էինք։

Սէն Ժերմէնի սրճարանի վերնայարկը հաւաքուած ընկերներս կ'ուզէինք վերջ դնել այս մաշեցնող եւ քաշքշուք վիճակին։

Դեռ ու գարման կը փնտռէինք հայէ հայ կապ մը ստեղծելու համար։ Թերթի մը հրատարակութիւնը, տեսակ մը ազատաբար գտան պիտի ըլլար։ Այս մասին մեր մանրակրկիտ քննութիւնները եւ հաշիւները յուսադրական չէին։ Ընկերներ էինք եւ ընկերաբար պարտադրեցինք Շաւարշին վերցնելու այդ ծանր եւ փափուկ պատասխանատուութիւնը։ Գտնել նիւթականը եւ սկսիլ գործի։ Երկունքի օրեր էին։ Եւ 1925 օգոստոս 2ին բոցավառ ծնունդով ծնաւ փարիզի տարագիր հայութեան զաւակը, «Ցառաջ»ը, Քրիստոսի մսուրին չափ համեստ անկիւնի մը մէջ։

Ամէն անգամ որ Պիյեանքուրի թերթերը առնելու կ'երթայի, անզուսպ հրճուանքով կը դիտէի աշխատանքը որ կը տարուէր ուրախ ու զուարթ, գիշերուան ուշ ժամերուն։ Ցոյսի եւ հաւատքի օրեր էին։ Եւ այդ աշխատանքը տարուեցաւ անլուր եւ հզօր հաւատքով։ Հասակ նետեց մանուկ «Ցառաջ»ը եւ արդէն 1927ին կը քալէր իբրեւ օրաթերթ։ Երկար է պատմել այն խոշոր ճիգը եւ զոհողութիւնը որ պահանջեց այս թերթին շուրջը։

«Ցառաջ»ը անվհատ բաղխեց ոչ թէ քաղքենիներու, այլ աշխատաւորներու դուռները, արշաւեց հեռաւոր գիւղերու եւ մոռցուած ագարակներու մէջ տուայտող հայ աշխատաւորներու հիւղակներէն ներս. եւ վառ պահեց հայ ժողովուրդի մեծ հաւատքը։ «Յառաջ»ը նախախնամական դեր կատարեց եւ պիտի կատարէ, այս աշխոյժ պղտոտաններուն վրայ։

Աշխատանքի օրեր են։ Դարբնէ՛ «Ցառաջ»ը աւելի ուժգին եւ աւելի ահեղ։ Ցրուած բազմութիւններ կապուած են ամէն մէկ գիրիդ։ Դարբնէ՛ կամքը հայ ժողովուրդին մինչեւ յաղթանակը իր յոյսերու։

Թող քեզի ուժ տայ նայուածքը հայ աշխատաւորներուն, որոնք աշխարհէ աշխարհ թափառական, իրենց արդար քրտինքովը կանգուն կը պահեն եւ մեր ազգային արժէքները։

Եւ դուք, ընկերներ եւ հայրենակիցներ, քալեցէք «Ցառաջ»ի կողքին, որովհետեւ ան ձեր թերթն ու գրօշակն է։

Պզտիկ բան չէ, հազար օրուան աշխատանք, այս ծովուն մէջ։

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ԾԱՆՕԹԱՑԷՔ ԽՆԴՐԵՄ

Արդէն կը ճանչնա՞ք «Ցառաջ»ը՝

Կը նմանի կնկան մը որ գաղտնիքն ունի ամէն օր ներկայանալու յաւիտենապէս թարմ ու գրաւիչ դէմքով, ուժգնօրէն, մաքուն հպարտութեամբ վայելելու համար իր հմայքին փառքը։ Գիտէ որդուգարդի պարկեշտ այլազանութիւնով մը պճնուիլ ամէն օր։

Պչրանքի այս մոգական գիտութեան գաղտնիքը ամբողջն պահ կը մնայ իր խմբագրին ձեռքերուն մէջ։

Լա՛ւ ճանչցէք զինքը։

Եթէ լրագրութիւնը ստեղծուած չըլլար, ան աշխարհ չպիտի գար։

Ծնած է խմբագիր ըլլալու համար, իր մէջ սպաննելէ յետոյ զգայուն, ուժեղ, անակնկալներով հարուստ գրող մը։

Եթէ ունիք յարութեան հըրաշքի ուժը, եւ եթէ կ'ուզէք անոր մէջ ողջնցնել գեղարուեստի մարդը, առէք ձեռքէն թերթը։

Բայց այն օրը որ թերթը առնէք ձեռքէն, գիտցէք որ զինքը կը գատապարտէք դանդաղ ու դաժան հոգեվարքի մը։

Ինքը՝ հոգին է թերթին ու թերթը իր հոգին։

Երբ փողոցը հանդիպիք մէկու մը, որ ձեզ կը դիտէ առանց տեսնելու, անվարան մօտեցէք անոր. ինքն է,.Շաւարշ Միսաքեան։

Ու մի սարսափիք իր մահապարտի կախ դէմքէն։ Ակնոցներուն ետեւ պճլտացող աչքերուն խորը նշմարեցէք մանկական հոգին, որ ոչինչ փոխած է իր սկզբնական պարզութենէն. միայն տարիք առած է. բայց առիթը չի փախցներ ինքզինքը մատնելու, երբ խնդայ։

Եւ եթէ կ'ուզէք անոր բարեկամութիւնը շահիլ, մի շողոմէք։ Ու բնաւ մի զարնէք կոնծկէն։ Հայհոյեցէք երեսին. բայց յետոյ բացատրեցէք։

Հայհոյութեան մէջ անգամ պէտք է գնել անկեղծութիւն եւ մանաւանդ, տրամաբանութիւն, ինչպէս կ'ընէ ինքը։

Անժպիտ մարդ մը որ գիտէ մանուկի պէս խնդալ, խիլօք մ'որ ըմբոստութեան ու խենդ յանդգնութեան վայրկեաններ ունի. համեստ մը՝ անկուելի հպարտութիւններով, ու ձեռագրերու զարհուրելի ջարդարար մը...

Ահա "Ցառաջ"ի խոհարարապետը։

Եւ ահա խոհարարները.—

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ՝ կենդանի շահմարան պլտանի գիտելեաց եւ բազմալեզուեան շրջուն բառարան։ Երբ զինքը տեսնէք ծածկուած թուղթերու եւ թերթերու հսկայ դէզի մը տակ, ձգեցէք որ պրպտէ. ինքզինքը կը փնտռէ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։ Անոնք որ զինքը գուշէն կը ճանչնան, իրաւամբ կը հարցնեն.— Ինչո՞ւ վարդապետ չըլլար. իսկ ինքը գիտէ կրցած յուսալ հարցը որ զինքը կը տանջէ ամէն օր.— Ծներ էի բանաստեղծ, ինչո՞ւ բժիշկ եղայ»

Այն օրը միայն աչքը պիտի բանայ կեանքին եւ մարդ դառնայ, երբ դագրի գրելէ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ՝ Ծնած է թէքիրտաղ եւ մեծցած աքսորի ճամբաներուն վրայ. Անապատի ծաղիկ,եթէ իր ծննդավայրը չանմահանայ իրմով, ինքը պիտի չանմահանայ իր հայհոյութիւններով։

Ու մէկու մը պէս, որ միշտ բոլորէն վերջը կը հասնի, տեղ չի գտներ ու դրան քովը կը նստի, ԵՍ ԻՆՔՍ՝

ԽԱՐՏՕՑ

կուն մէջ կը խօսուէր Անտրէ անուն բարեկամի մը մասին «որ դրամ պիտի բերէր»։

Արագ քննութիւն մը հաստատեց թէ խնդրոյ առարկան Հայ մըն է՝ Անդրէ Սէյլանեան, 26 տարեկան, աղամանդի վաճառական, որ Ավրնիւ Սիւֆրէն թիւ 11 կահաւորուած յարկաբաժնի մը մէջ կը բնակի ամսական 1800 ֆրանք վարձքով։

Սէյլանեանի պաշտօնն էր գողցուած գոհարեղէնները ջշել։ Սէյլանեան քարերը կը քակէր եւ թուղթերու մէջ կը ծախէր։ Տունին գտնուեցաւ յուշատետր մը, որուն մէջ օրը օրին գրած էր Պուտպի եւ Փէմժանի բրած վճարումները։ Սէյլանեան թէ՛ եւ Օրֆէվրի մէջ հարցաքննուելէ յետոյ բանտ ղրկուեցաւ։

Անգլօ-թուրք առեւտրական դաշնագիր

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ յուլիս 2ին յիշեալ քաղաքին մէջ առեւտրական առժամեայ համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ անգլիական դեսպան Սըր Ճորճ Քլարքի եւ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ։

Այս համաձայնագիրը, որ Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի պայմանները կը պարունակէ, օգոստոս 6էն սկսեալ գործադրութեան պիտի դրուի։

«Կարմիր Օր»ը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Գ. Միջազգայինը հրահանգներ ղրկեց իր բոլոր ճիւղերուն՝ որպէսզի ուժ տան համայնավար քարոզութեանց նաւազներուն միջեւ, եւ հրաւիրեն զանոնք որ մասնակցին Օգոստոս 1ի «Կարմիր Օր»ուան ցոյցերուն։

Վերջերս երբ Րիկա հասան անգլիական մարտանաւեր, ձեռնարկներ եղան համայնավար թռուցիկներ բաժնել նաւազներուն։ Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ անգլիացի նաւազներուն նման թռուցիկներ բաժնուեցան նաեւ Օսլոյի մէջ։

Ներկայիս Գ. Միջազգայինի համաժողովը կը գումարուի Մոսկուայի մէջ։ Այս առթիւ «Պրաւդա» յօդուած մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ՝ համագումարի օրակարգին գլխաւոր հարցն է «Կարմիր Օր»ը։

Հոն է որ պիտի որոշուի թէ ի՛նչ տեսակ ցոյցեր պիտի կատարուին։ Թերթը կ'աւելցնէ թէ՝ Անգլիոյ մէջ աշխատաւորական կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ գալը պէտք չէ ազդէ Գ. Միջազգայինի այս ուղղութեամբ հետապնդելիք քաղաքականութեան վրայ։

Հ. Փուատրպարի պրպտումները

Ցայտնի գիտնական Հայր Փուատըպար, որ տարիներէ ի վեր հնագիտական պրպտումներ կը կատարէ Սուրիոյ մէջ, վերջերս Փարիզ եկած եւ իր տեղեկագիրը ներկայացուցած էր Արձանագրութեանց եւ Գեղեցիկ Դպրութեանց Ակադեմիային։

Այս վերջինը 10.000 ֆրանքի նոր վարկ քուէարկեց, որպէսզի Հայր Փուատըպար շարունակէ իր հնագիտական հետազօտութիւնները Սուրիոյ մէջ։

Իտալիոյ բնակչութիւնը կրկնապատկուած

Նոր հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, Իտալիոյ բնակչութիւնը կրկնապատկուած է մէկ դարու մէջ։ 1825ին՝ Իտալիա ունէր 19.500.000 բնակիչ, այժմ ունի 41 միլիոն։

Հացի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Առեւտրական գործավար Միկոյեան Մոսկուայի Խորհուրդի լիակատար նիստին մէջ յայտարարեց թէ խորհրդային միութեան քաղաքներու հացը ապահովուած է մինչեւ յառաջիկայ հունձքը։

Նոր հունձքը անցեալ տարուընէ աւելի առատ ըլլալուն, յառաջիկայ տարուան պարենաւորման հեռանկարը աւելի փայլուն է։

Սակայն եւ այնպէս քարտի դրութիւնը պիտի պահուի, շահագիտութեան առաջքն առնելու համար։

Պուլկարեւսերպ վէճը

«Թայմզ»ի թղթակիցը Սոֆիայէն կը հեռագրէ թէ հողագործ-համայնավար տարրերը վերջին երեք օրուան ընթացքին չորս նոր յարձակումներ գործեցին պուլկար սահմանագլուխին վրայ։ Յարձակողները յաջողեցան առանց բռնուելու փախչիլ Եուկոսլաւ հողը։

Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ յարաբերութիւնները շատ ձգտուած են։ Սոպրանիէի մէջ դարձեալ հարցաքննուած տեղի ունեցաւ այս միջադէպերուն մասին։ Վարչապետին մեղմ յայտարարութիւնները գոհացում չտուին հարցաքննող երեսփոխաններուն։

Զօր. Քայեէս Եւրոպա կուգայ

Մեքսիկայի վերջին ապստամբական շարժումը զսպուած եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուած ըլլալով, պատերազմական նախարար եւ Հանրապետութեան նախկին նախագահ զօրավար Տոն Պլուտարքօ Քայեէս (հայազգի) ծրագրած է յուլիս 7ին վէքրա Քրուզէն ճամբայ ելլել դէպի Եւրոպա։

«Թայմզ»ի Նիւ Եորքի թղթակիցը կ'ըսէ թէ զօր. Քայեէս աշխարհի շրջանը պիտի կատարէ, ու հաւանաբար պիտի վճռէ ընդմիշտ արտասահման ապրիլ եւ քաղաքական կեանքէ քաշուիլ։

Աղէտալի արկած Եուկոսլաւիոյ մէջ

Պոսնայի Զէնիթա քաղաքէն կը հեռագրեն թէ առջի գիշեր խիստ սաստիկ փոթորիկ մը աւերներ գործեց այդ շրջանին մէջ։ Ամէնէն աւելի վնասուեցաւ Պոսնա գետի եզերքը կառուցուած գիւղ մը։ Այս գետը վայրկենաբար ճշմարիտ հեղեղի մը վերածուեցաւ, քշելով իր ճամբուն վրայ գտնուած ամէն բան։

Տասնըմէկ հոգի մեռան։ Վնասները կարեւոր են։ Գտնուեցան միայն երկու մարմիններ։ Բազմաթիւ հօտեր, փոթորիկէն յանկարծակիի եկած, ցրուեցան լերան մէջ ուր քշուեցան ջուրերէն։

Հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան Զէնիթա-Եէփչէ գիծին վրայ, տեղ տեղ երկաթուղին քշուած ըլլալով հեղեղէն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ Շրջանի բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու ներկայացուցիչները այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ Լա Փրթիթ Մուրսի սրահը, Մէթրօ Օտէօնի դիմաց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջանային կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Թ'Անթուանի ենթակոմիտէն, այս կիրակի ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ազգին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվար Օտտօի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Բ. Միլտոնեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները։ Կը խօսի՝ ընկ. Թադէոսեան։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Պուա-Քոլոմպի Ուտիակ Մեսրոպ Գրադարանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի օր Արժան Թէօյլի մէջ։ Կը նախագահէ՝ Պ. ՉԱՏԻԿ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԿԼԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ։ Հաղորդակցութեան միջոց՝ կառ. Սէն-Լազարէն շոգեկառք եւ Փորթ տը Քլիշիէն 40 թիւ հանրակառք առնել ելիցնել կառ. տ'Արժանթէօյ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ջարսանճագի Հայր. Միութեան Մարսէյլի՝ Մասնաճիւղին եւ հովանաւորութեամբ կեդրոնական վարչութեան, ի նպաստ Միութեան «Աղետեալոց ֆոնտին», 7 յուլիս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուլվառ Բապաթոյի ընդարձակ պարտէզին մէջ։

Կը խօսի՝ Տիկ. ԲԻՐԳԻԹՃԵԱՆ։ Մուտք 2 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոց՝ Քանըպիէրէն առնել 46, 84 եւ 82 թիւ թրամուէյները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԷՍԻՐԻԿԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ. ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Bar, 32 Monumental ի պատիւ Պ. Մարտիրոս Պարոնեանի որ նոր եկած է Ամերիկայէն։ Կը հրաւիրուին բոլոր Քէսիրիկցիները, եւ բոլոր փեսաները։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 3.30ին սովորական հաւաքատեղին, կը հրաւիրուին Գէորգ. Չավուշ, Արմէն-Գարօ, Զարդարեան, Քռի եւ Քրիս խումբերը։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 63 Rue de la République, Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Պուրկուանի Վարդգէս խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին. Café Povere 2 Rue Blanchefleur։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Ջաւարեան խումբի վարչութիւնը ստիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին ճանկէօզեանի ճաշարանը 202 Rue Boileau։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակցական միութեան վեցամսեայ ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին 131 Rue du Fbg. du Temple, Մէթրօ՝ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԴԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ եւ Իսի լէ Մուլինօ բնակող Տարօնցիները ստիպողաբար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 3ին ընկեր Լորիս Պօլօեանի բնակարանը, 56 Av. du Bas Meudon.

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խալֆի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Տիկ. Տէօքմէճեանի բնակարանը 59 rue Rabelais։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny S. Boisի մասնաճիւղի առժամեայ մարմինը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները վաղը շաբաթ ժամը 9ին, 22 Av. de la République Rosnyի կայարանին դէմ։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը որ տեղի պիտի ունենար այս Շաբաթ իրիկուն յետաձգուած է այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Զլօրիա ճաշարանը։

ՏՐԱԳԻԶՈՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 9 յուլիս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը 61 Rue Mr. le Prince. Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՃԻՖԼԷՅԻ եւ Անդիլիասի որբերու տարեկան հանդիպումը՝ 14 յուլիս կիրակի օր Նէրկանները։ Երիցս պիտի նկարուին։ Երգ. արտասանութիւն եւայլն։ Հաքաւայրը պիտի յայտարարուի մօտ օրէն, գիւղերէն եկող որբերէն կը խնդրուի նկատի առնել օրուան տարեդարձը։

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Լիոնաբնակ հայրենակիցները, անդամ եւ ոչ անդամ, այս կիրակի ժամը 3ին Բարձր Հայք ճաշարանը, 4 Rue François Garcin։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան, մասնաճիւղերու զեկուցում եւ ծրագիր կանոնագրի վաւերացում։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՓԱՐԻԶԻ «Բարձր Հայք»ի Հայրենակցական միութեան ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, 131 Fbg. du Temple, «Ռոստոմ»ի գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ախալթխի Կարծախ (Թիֆլիսի նահանգ) գիւղէն Մանաս Կըկօեան, հօր անունը՝ Արեւշատ։ Տարագրութեան միջոցին ողջ մնացած է։ Կը կարծուի թէ Պաղտատի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր եղբօր Համբարձում Կըկօեանի, 6 Rue Blanqui, K.— Bicètre. (Seine), France. Լուր տուողին 300 ֆր. եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

—Ջարսանճագի Բաղնիք գիւղէն տիկին Պէզիկ Գարակեավուրեան կը փնտռէ իր որդին Անդրանիկ Գարակեավուրեան (16 տարեկան) որ կը գտնուէր Յունաստան որբանոցի մէջ։ 1928 մայիսին փոխադրուած է Եգիպտոս եւ անկէ ի վեր լուր առնուած չէ։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսահայ Արհեստներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կուգայ յայտարարելու թէ բացուած է սկաուտական շարքերու արձանագրութիւնը։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ բնակող բոլոր հին ու նոր սկաուտներուն եւ փափաքող պատանիներուն գալ մասնակցիլ այս գերազանցապէս օգտակար շարժման։ Կրնան սկաուտ ըլլալ 12-20 տարեկան երկսեռ հայորդիները։

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմել՝ Գրիգոր Քեստիկեանի, Hôtel Verdun, 12 Rue des Dominicaines, 4 թիւ սենեակը, ամէն օր ժամը 12-2 եւ 7-8։

Ֆրանսահայ Արհեստներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

ԿՈՉ

Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ձեռնարկած է Անդրէասի եւ իր շրջանի 22 գիւղերու վերապրող հայրենակիցներու մարդահամարին, որուն ցանկը պիտի կցուի իր պատրաստած 1930ի օրացոյցին։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն փութով տեղեկացնել անուն, մականուն, հօր եւ մօր անուն, տարիք, ծննդավայր եւ իրենց ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը։ Որեւէ վճարում չկայ։ Մէկ օրինակ օրացոյց պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակիցի։ Հասցէ՝ H. Kéfélian, 368 Rue de Vaugirard, Paris 15e.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ Վարչութիւն
235 Faub. St. Martin
PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
6
ՅՈՒԼԻՍ
1929

6 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1001 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ, ՄԻ՛ ԾԱՄԾՄԷՔ

Հայաջինջ սարսափներու տարեդարձին առթիւ, «Հայրենիք» երկար խմբագրական մը գրած էր, ուր, զանազան վերլուծումներու կարգին, գիտել կու տար.

— «Վերջին քանի մը տարիներուն, զանազան անկիւններէ պարսաւանքի ձայներ բարձրացան ոմանց կողմէ, դատապարտելու համար Նախատակութեան ճամբուն վրայ ինկածները. դատապարտելու մանաւանդ անոնք որոնք ըլլալով մեր առաջնորդները, հայ քաղաքական եւ յեղափոխական մտքի փայլուն ղեկավարները, եղան առաջին զոհերը հսկական աբրինոտ գործողութեան:

Մեր խորունկ համոզումով, այդպիսիները անարդար են իրենց կշռադատումներուն մէջ» (Ապրիլ 24):

Եւ, ընդլայնելով այս տեսակէտը, կը նկատէր. — «Եթէ մեղաւորներ պիտի փնտռենք... (Շարունակութիւնը տես Մամուլ վերջին մասը:

Եգիպտոսի «Արեւ»ին խմբագիրը, որ իսկ խոստովանութեամբ չէ տեսած «Հայրենիք»ի խմբագրականը, անոր մասին երկար գովեստ մը կը կարդայ «Կոչնակ»ի մէջ, Տոքթ. Նազգաշեանի ստորագրութեամբ եւ ամբողջովին կ'արտատպէ զայն, կողքին ալ՝ խմբագրական մը, «Անկեղծութեան բարիքը»:

Մամուլի բաժնին մէջ պիտի կարդաք էական մասը այդ խմբագրականին, որ դուռ կը բանայ խօսելու, նորէն, ճակատ ճակտի: Եւ չափազանց պարզութեամբ:

Ըսենք, անցողակի, որ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը շնորհքով երկունքի մը բռնուած է երկար ատենէ ի վեր, ելք մը գտնելու համար իր իսկ խոստովանած եւ մատնանշած չարիքներուն: Մենք օրը օրին արտատպած ու քննած ենք իր գիւտերը, խարխափումները կամ խելօքութիւնները, սկսելով հռչակաւոր Աշխարհաքաղաքացիութենէն:

Եւ, ինչո՞ւ ծածկենք, յաճախ մեր միտքէն կ'անցնէր թէ այս բոլորը, տեսակ մը հոլովոյթով, պիտի յանգին բանաւոր եզրակացութեան մը: Այս տեսակէտէն, «Արեւ»ը բաւական ազատ կը շարժի եւ կը տարբերի Փարիզի եւ Ամերիկայի ռամկավար օրկաններէն: Թէեւ, եթէ ժամանակ ունենանք պրպտելու եւ բաղդատելու, մէկ օրուանը միւսին չի նմանիր:

Զատէ պատ զարնուելէ յետոյ, այսօր «Արեւ»ը կանգ առեր է նոր գետնի մը վրայ: Կարդալով «Հայրենիք»ի մատնանշուած նախադասութիւնը, կը բացագանչէ.

[illegible]

Մնացածը արտատպեր ենք արդէն:

Ուրեմն, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը կը սպասէ՝ որ Դաշնակցութիւնը հրապարակաւ խոստովանի իր «մեղքերը»: Այն ատեն, ճամբան կը հարթուի, «կարելի է աշխատակցիլ անոր անդամներուն հետ, բարոյապէս եւ նիւթապէս աւերուած ազգին վերականգնման համար»:

— «Այն ատեն, այո՛, չհամաձայնողներն ու չգործակցողները ոչ միայն արդարացում չեն ունենար, այլ իրաւամբ կրնան ալ ազգադաւներ կոչուիլ»:

Այսքան սրտառո՜ւչ տրամադրութեան մը առջեւ, եւ քար դնելով մեր սրտին վրայ, ահա թէ ինչ կ'ուզէինք որ իմանային աշխարհի բոլոր ռամկավարները, այլ մանաւանդ վարիչներն ու խմբագիրները.—

Դաշնակցութիւնը այն խիզախ կուսակցութիւնն է, որ չի վախնար ոչ՝ ինքնաքննադատութենէ եւ՝ արտաքին քննադատութենէ, պայմանաւ որ լրջութիւն, անկեղծութիւն եւ բարեխղճութիւն ունենան անոնք: Ով որ կապ չէ ունեցած Դաշնակցութեան հետ, չի կրնար ըմբռնել այս գիծը:

Մենք այստեղ պարտականութիւն չունինք հաւաստիքներ եւ փաստեր տալու: Միայն թէ կը յանձնարարենք ուշադրութեամբ եւ պայծառ միտքով կարդալ ինչ որ կը գրուի դաշնակցական մամուլին մէջ: Եւ «Արեւ»ի խմբագիրը օրը օրին տեսած եւ կարդացած ըլլալու էր ոչ միայն «Հայրենիք»ի այդ խմբագրականը, այլ եւ ուրիշ թերթերու բազմաթիւ խմբագրականները, ուսումնասիրութիւնները, յուշերը եւ յօդուածները, որոնք շատ քիչ կը նմանին «ամենօրեայ խլացուցիչ ինքնագովութեան»: Արդարամիտ հրապարակագիր մը անոնց մէջ պիտի գտնէր ոչ միայն ամուր ինքնավստահութիւն, կատարուած գործի գիտակցութիւն եւ, ինչո՞ւ չէ, փառք և խրոխտ կեցուածք, այլև վերագնահատումներ, վերլուծումներ, երէկն ու այսօրը բաղդատելու, ծուռն ու շիտակը ճատնանշելու քաջութիւն:

Բայց, բարե՛ւ ձեզ, «Արե՛ւ»,— այդ ո՞վ է որ բացատրութիւն եւ խոստովանութի՛ւն կը պահանջէ Դաշնակցութենէն: Կը պահանջէ որ զզջա՛լ յայտնենք մեր սխալներուն համար, որպէսզի բարեհաճի՛ն «օգտուիլ այդ կուսակցութեան մէջ մնացած եռանդէն եւ հայրենասիրութենէն, աշխատակցիլ անոր անդամներուն հետ»:

Ո՞վ է եւ ո՞վ: Ռամկավար կուսակցութի՞ւնը:

Այն ատեն, մի՛ ծամծմէք, պարոննե՛ր: Հրամմեցէք սեղանի մը շուրջ, ձեր իսկական կերպարանքով, ոչ թէ պատնէշի վեր քաշելով, եւ կը խօսինք յանձնօրէն, ճակատ ճակտի: Կամ հաղորդեցէք ձեր հասցէն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔԸ

Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (Արեւ, 25 յունիս).

— «Ո՞ր Հայը, որքան ալ դաշնակցական ուղղութիւնն ու գործունէութիւնը չսիրելու պատճառներ ունեցած ըլլայ մինչեւ հիմա, ինքնիրեն պիտի չխորհէր՝ կարդալով «Հայրենիք»ի անկեղծ յայտարարութիւնը՝ թէ կարելի է այսուհետեւ օգտուիլ այդ կուսակցութեան մէջ մնացած եռանդէն եւ հայրենասիրութենէն, աշխատակցիլ անոր անդամներուն հետ՝ բարոյապէս եւ նիւթապէս աւերուած ազգին վերականգնման համար:

Ուրախութեամբ, ըսած ենք ու պիտի ըսենք միշտ *ի սէր նպատակին, եւ ոչ թէ մեր գիժացեններուն խայթոց մը տալու համար*, թէ ազգին մէջ համաձայնութիւնն եւ գործակցութիւնը հնարաւոր կրնար ըլլալ ամէնէն առաջ վստահութեամբ եւ վստահութիւնն ալ՝ անկեղծութեամբ. իսկ անկեղծութիւնը պէտք է սկսի երեւան գալ անցեալի գէթ բացայայտ, պառացող իրականութիւններուն մասին, որպէսզի յոյս ունենանք թէ յառաջիկային ալ ան պիտի կիրարկուի՝ ամէն պարագայի եւ ամէն խնդրի մէջ ուր գրաւի առարկան ազգային շահն է:

Այն ատեն, բայց այն ատեն միայն, երբ տեսնենք թէ սխալը գործողները *հրապարակաւ եւ արօշ կերպով* կ'ըսեն. «Սխալեցանք սա՛ եւ սա՛ էական կէտերուն մէջ. մեր սխալին հետեւանքով ազգը չարաչար տուժեց. այսօր գիտենք ասիկա, ինչպէս որ գիտենք թէ այս սխալներուն քով կ'անչքանան մեր մատուցած ծառայութիւնները որոնք թո՛ղ փակուին այս անցեալը եւ թո՛ղ անկէ պահուի իր դասը միայն. մանաւանդ՝ մե՛նք՝ պարտական ենք այս դասը յիշելու եւ ըստ այնմ դարմանելու մեր գործած սըխալները, ոչ թէ այս անգամ առանձին՝ որուն մեր ուժը չի բաւեր, այլ ամէնքին հետ նորէն [illegible].— այն ատեն, այո՛, չհամաձայնողները ու չգործակցողները ոչ միայն ոեւէ արդարացում չեն ունենար, այլ իրաւամբ կրնան ազգադաւներ ալ կոչուիլ:

Մենք չենք վարանիր գրելու՝ որ եթէ Դաշնակցութիւնը ըսէ ասիկա, իր եւ իր հակառակորդներուն մէջ փորուած խրամը հրաշքով մը պիտի լեցուի յանկարծ ու ազգը պիտի կրնայ իրմէ օգտուիլ վաղը մեծ չափով՝ փոխանակ վնասուելու իր կազմալուծող պայքարէն:»

ԽՄԲ. — Կարդալ այս օրուան խմբագրականը, Հայրենիքի «խոստովանութիւնը» կը կազմէ հետեւեալ հատուածը

—«Եթէ մեղաւորներ պիտի փնտռենք, այդ ընդհանուր կերպով մեր իրականութեան մէջ գոյութեան իրաւունք ստացած *յեղափոխական կազմակերպութիւններն են*, որոնք չկրցին պատրաստել զանգուածները, ինչպէս որ պէտք է, չճանչցան թշնամին մինչեւ վերջին րոպէին, չունեցան կռահումներ իսկ անոր դիւային ծրագիրներու..., տարուած միամիտ յոյսերով, անոնք աւելի հաւատք ունեցան քրիստոնեայ Եւրոպայի վրայ...»:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ երգերը ձայնագրի սկաւառակներու վրայ առնելու համար, Անգլիայէն մասնագէտ մը հրաւիրուած է Թուրքիա:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերուս վէճը կը ծաւալի

«Ջամհուրիէթ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.

Պոլսոյ մէջ մեծ զայրոյթ առաջ բերին այն դժուարութիւնները որոնց կ'ենթարկուին Ռուսիոյ մէջ առեւտուր ընող թուրք վաճառականները եւ խիստ բողոքներ եղան էնկիւրիի կառավարութեան մօտ: Ասոր վերջինը բողոքեց Մոսկուա, սակայն յայտնի կ'երեւի թէ ոեւէ արդիւնք չկրցաւ ձեռք բերել: Անցած շաբաթ, Թուրքիոյ խորհրդային դեսպան Սուրից արձակուրդով Ռուսիա մեկնեցաւ եւ կը կարծուի թէ այս խնդրի մասին պիտի տեսակցի ռուս կառավարութեան հետ:

Ռուսերը կ'առարկէին թէ Պոլսէն իրենց երկիրը ներածուած ապրանքները թրքական չեն: Ասոր մասին անպաշտօն քննութիւն մը բացուեցաւ Պոլսոյ մէջ եւ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչն ալ հրաւիրուեցաւ մասնակցիլ քննիչ մարմինին, բայց մերժեց: Քննութիւնը բացարձակապէս հաստատեց թէ գրկուած բոլոր ապրանքներն ալ թրքական էին: Հետեւաբար Օտեսայի իշխանութեանց թրքական ապրանքներու վրայէն գանձած «շահատուրքը» կրկնապէս կը դատապարտուի եւ թուրք առեւտրական շրջանակները ուժգնօրէն կը պահանջեն որ ջնջուի ռուսեւթուրք առեւտրական համաձայնագիրը:

Աւետիքեան եռեւ տարուան դատապարտուած

Մայիս 9ին գրած էինք թէ Լոնտոնի մէջ բանտարկուած է գորգի ծանօթ վաճառական Ստեփան Աւետիքեան՝ զեղծարարութեան ամբաստանութեամբ: Ճիշդ այդ ապրիլին դադրեցուցած էր իր վճարումները եւ սնանկութեան գործողութիւնները առաջ կը տարուէին, երբ անգլիական փոխադրական ընկերութիւն մը ձերբակալման հրամանագիր հանել տուաւ: Աւետիքեան կ'ամբաստանուէր թէ կեղծ ստորագրութեամբ մեծագումար մուրհակներ զեղչել տուած է զանազան սեղանա[illegible] 50,000 ոսկիի եւ վնասուողները գրեթէ բոլորն ալ տեղացի հայ վաճառականներ էին:

Վերջին թղթաբերով հասած անգլիական թերթերէն կ'իմանանք թէ Օլտ Պէյլիի դատարանին նախագահը՝ սըր Էռնէսթ Ուայլտ երեք տարուան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտած է Ստեփան Աւետիքեանը, որ յանցաւոր կը նկատուի երկու փոխանակագիրներ կեղծած ըլլալուն համար:

Դատավարութեան ընթացքին դատախազ Մալքոլմ Հիլպէրի ըսաւ թէ ամբաստանեալը ընդամէնը 11,000 անգլ. ոսկի ստացած է երկու շինծու մուրհակներով, թէ Աւետիքեան ծնած է Իզմիրի մէջ եւ առեւտուրով զբաղած՝ մինչեւ այդ քաղաքին կողոպտուիլը Մուսթաֆա Քէմալի ուժերուն կողմէ, երբ ամբողջ ունեցածները փճացան: 1923ին Լոնտոնի մէջ գործի սկսաւ, Լայմսթրիթ:

Սիթիի ոստիկանութենէն գաղտնի-ոստիկան յիսնապետ Ճօնսըն յայտարարեց թէ Աւետիքեան շատ պատուաւոր կերպով կ'ապրէր Փըթնիի մէջ, ուր տուն մը վարձած էր՝ տարեկան 145 անգլ. ոսկիով, բացի տուրքերէն:

Աւետիքեանի պաշտպանները յայտարարեցին թէ՝ յիշեալը յարգուած վաճառական մը եղած է Իզմիրի մէջ: 1922ին երբ իր վաճառատունը կողոպտուեցաւ, 100,000 անգլ. ոսկի արժէքով ապրանք կորսնցուց: Լոնտոնի մէջ պարտքեր ըրաւ եւ 500 ոսկինոց երկու կեղծ մուրհակներ շինեց՝ ժամանակաւոր վարկ ձեռք բերելու համար:

Դատարանը վճռեց նաեւ որ բանտարկութեան շրջանը լրացնելէ վերջ, Աւետիքեան արտաքսուի Անգլիայէն:

Երբ վճիռը հաղորդուեցաւ, Աւետիքեան՝ ընկճուած՝ աթոռին վրայ ինկաւ:

Սէյլանեանի ուրիշ մեղսակիցները

Երէկ մանրամասնօրէն նկարագրեցինք պատմութիւնը նշանաւոր գողերու, որոնց մեղսակից էր նաեւ Հայ մը՝ ադամանդավաճառ Անդրէ Սէյլանեան:

Փարիզի դատական ոստիկանութիւնը իր քննութիւնները շարունակելով երեւան հանեց նոր մեղսակիցներ: Այսպէս՝ հինգշաբթի օր ձերբակալուեցաւ ֆրանսացի Հանրի-Փօլ-Արթիւր Քարփանթիէ, 36 տարեկան: Հաստատուեցաւ թէ Քարփանթիէ ծախած էր Կանէյի մարքիզին եւ Քէյթ Թրէվոր կոմսէն գողցուած գոհարեղէններ:

Մարքիզը, կոմսը եւ Տիկ. Ժան Մառնաք ոստիկանատուն երթալով ճանչցան իրենցմէ գողցուած ապրանքները:

Աւազակապետ Գուստ յայտնեց թէ արուեստագիտուհի Ժան Մառնաքի (կոմսուհի Քէյթ-Թրէվոր) 125,000 ֆրանք արժէքով վերարկուն ձգած է Սէյլանեանի քրոջ՝ Տիկին Սոնիա Սարգիսի մօտ, որ կը բնակի Նիւ Եորք, իսթ Սթրիթ Թիւ 128: Անմիջապէս հեռագիր ղրկուեցաւ Նիւ Եորքի ոստիկանութեան՝ գրաւելու համար խնդրոյ առարկայ վերարկուն՝ Տիկ. Սարգիսէն:

Սէյլանեան իր կարգին խոստովանեցաւ թէ՝ արուեստագիտուհիէն գողցուած երկու ադամանդէ մաշտակներէն մէկը տուած էր իր քրոջ՝ Լիւսիի, միւսն ալ նուիրած իր նշանածին՝ Օր.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՅՋԱՐԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ծանուցուած մտերմական հանդիպումը տեղի կ'ունենայ այսօր, շաբաթ, գիշերուան ժամը 9էն յետոյ, Ֆլորիա ճաշարան, 61 Rue Monsieur le Prince (Métro St. Michel *կամ* Odéon):

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկ. Աննա Ամբրումեան	100.—
Ա. Վաչեանց	100 —
Գումար	200.—
Նախորդ գումար	10,628.80
Ընդհ. գումար	10,828.80

ԳԵՐԵՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԲԻԱՅ ՄԷՋ

Երուսաղէմ, 4 յուլիս.— Ցրթ. մէյզան՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ղրկեց իր տեղեկագիրը գերեվաճառութեան եւ խափշիկներու առեւտուրին մասին:

Գերեվաճառութիւնը կը շարունակուի Արաբիոյ, Սուտանի եւ Հապէշիստանի մէջ: Ամէն տարի 2000 խափշիկ գերիներ կը ծախուին: Հիճազի մէջ կառավարութիւնը 300 ֆրանքի տուրք մը կը գանձէ ծախուած իւրաքանչիւր գերիի վրայէն: Ճէտտայի մէջ գերիներու շուկան խիստ մօտիկ կը գտնուի եւրոպական պետութեանց հիւպատոսարաններուն:

Նոյնինքն Սուլթանն ալ Սուտանի հարիւրաւոր գերիներ, որոնք կ'աշխատին իր հողերուն վրայ:

Գերիի մը միջին գինն է, շուրջ 12,000 ֆրանք. սակայն մանկամարդ խափշիկուհիներու գինը աւելի բարձր է: Ներքիներու գինը 2500-5000 է: Նէմէնի մէջ գերեվաճառութիւնը այնքան տարածուած է՝ որ գերիներու թիւը ազատ մարդոց թիւէն աւելի է: Իւրաքանչիւր մահմետական առնուազն մէկ գերի ունի. հարուստները մէկէ աւելի գերիներ ունին:

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ամերիկայի մերժումին հետեւանքով, ֆրանսական խորհրդարանը տրամադիր է վաւերացնել Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը: Այս առթիւ երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովին մէջ թէր ու դէմ վիճաբանութիւններ կատարուեցան անցեալ օր: Ի վերջոյ մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որով Հանրապետութեան նախագահը կը հրաւիրուի վաւերացնել այդ համաձայնագիրը՝ որոշ վերապահումներով:

Երեսփ. ժողովին մէջ այս մասին վիճաբանութիւնները պիտի սկսին յուլիս 11ին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՇՐՋԱՆԸ

Լոնտոն, 5 յուլիս.— 41 օդանաւեր ճամբայ ելան՝ երկու օրուան մէջ Անգլիոյ շրջանը կատարելու մրցումին համար: Ճախողը պիտի ստանայ թագաւորին կողմէ նուիրուած բաժակը: Առաջին օդանաւը ճամբայ ելաւ այս առաւօտ ժամը 8ին Հէսթընի օդանաւային կայանէն, իսկ վերջինը կէսօրին:

Օդանաւերը նախ պիտի ուղղուին դէպի հիւսիս-արեւելք, նորուիչ, յետոյ պիտի երթան հարաւ՝ մինչեւ Սաութհէմփթըն, անկէ Պրիսթոլի վրայէն պիտի անցնին դէպի Գլէքփուլ, արշաւին վերջնակէտը:

ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«ԷՔԻՆՃԻ», «ԶԻԱՅԸ ԿԱՒԿԱՍԻԱ», ԵՒ «ՔԷՇԿԻՒԼ»

Կովկաս, Խրիմ եւ Կազան.— Թուրք ազգայնականութեան գաղափարին արեւմուտքի (Օսմանցի) Թուրքերուն մէջ երկրորդ անգամ կարեւորութիւն ստացած շրջանին եւ անոր յաջորդող տարիներու ընթացքին՝ այսինքն 1876 1883 տարիներուն կը տեսնենք որ այս միտքը ի յայտ կուգայ նաեւ Կովկասի, Խրիմի եւ Կազանի Թուրքերուն մէջ։

Կովկասի, Խրիմի եւ Կազանի մէջ ազգայնականութեան գաղափարը ծնած է շնորհիւ իրենց միջավայրի պայմաններուն, այսինքն իրենց ապրած միջավայրի քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական պայմաններուն, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ եւ Ռուսիոյ մէջ յայտնաբերուած մտաւորական գործօններու ազդեցութեան տակ։ Ես այն կարծիքէն եմ թէ Պոլսէն եկած մտաւորական ազդակները աւելի հին են քան Ռուսիայէն փոխանցուած գաղափարական գործօնները։ Ռուսիաբնակ Թուրքերուն մէջ ազգայնականութեան գաղափարին ամէնէն առաջ Կովկասի եւ Խրիմի մէջ ի յայտ գալն ալ այս կ'ապացուցանէ, քանի որ Կովկասն ու Խրիմը աւելի մօտ են Օսմանցիին եւ Պոլսոյ հետ աւելի շատ յարաբերութիւններ ունին։

Կովկասի եւ Խրիմի մէջ ալ, Պոլսոյ մէջ եղածին պէս, ազգայնականութեան, այսինքն համաթրքութեան գաղափարը նախապէս խառն էր ուրիշ գաղափարներու՝ համիսլամականութեան եւ բարեկարգութեան հետ։ Նախապէս խօսեցանք Ազրպէյճանցի Ախունտզատէ Ֆէթհ Ալիի ԺԹ. դարու կէսերուն ունեցած մտաւորական եւ գրական գործունէութեան մասին։ [illegible] Թուրք ազգայնականութեան գաղափարը չէ քարոզած. միայն իր զաւեշտներով եւ գիրերը բարեկարգելու ձգտումով, դէպի այդ նպատակը քալած է։

* * *

Ռուսիոյ մէջ առաջին Թուրքերէն Թերթը.— Հասան պէյ Զէրտապիի «Էքինճի»ն.— Ախունտզատէի մահէն երեք տարի առաջ, այսինքն 1875ին դարձեալ Ազրպէյճանցի մը՝ Մելիքզատէ Հասան պէյ Զէրտապի Բագուի մէջ սկսած է հրատարակել Էքինճի անուն շաբաթաթերթ մը, որ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ Թուրքերէն առաջին թերթն էր։

Հասան պէյ իր հայրենիքին մէջ մայրենի լեզուն, քիչ մըն ալ արաբերէն ու պարսկերէն ուսանելէ վերջ, աւարտած է Թիֆլիսի գիմնազիոնը եւ Մոսկուայի համալսարանին բնական գիտութեանց ճիւղը։ Թերթը հրատարակած ատեն Բագուի գիմնազիոնին մէջ բնական գիտութեանց ուսուցիչ էր։ Բնութեան հանդէպ իր սէրը մղած էր զինքը Էքինճի (Սերմնացան) մկրտել իր թերթին անունը։ Թերթին մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտար երկրագործական, եւ առհասարակ նիւթական ու տնտեսական հարցերուն։ Հասան պէյ ազգային արտին մէջ յառաջդիմութեան եւ արդիականութեան սերմեր ցանել կ'ուզէր։ Էքինճին շարունակուեցաւ 1875էն մինչեւ 1877։ Թուրքեւռուս պատերազմի ընթացքին ցարի կառավարութիւնը արգիլեց անոր հրատարակութիւնը եւ թերթը դադրեցաւ այս ձեւով։

Երբ աչքէ անցուի Էքինճիի 2-3 տարուան հաւաքածոն, կը տեսնուի որ Հասան պէյ տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական կեանքի մէջ ամէն բանէ առաջ մեծ կարեւորութիւն կուտայ Տարուինի տեսական «կեանքի պայքար»ին (Struggle for Life, եւ կ'ուզէ այս ճշմարտութիւնը լիովին հասկցնել իր ազգին. Զէրտապի «կեանքի պայքար»ը կը թարգմանէ Ջէնտէկեանլըք ճէնկի եւ այս վերջին բացատրութիւնը շարունակ կը կրկնէ իր բոլոր յօդուածներուն մէջ։ Կ'ուզէ որ ազգը, եւ կամ իր բացատրութեամբ «միւսլիմանները» այս կռիւին մէջ պարտուելով բոլորովին չբնաջնջուին..

Էքինճի շատ քիչ խօսած է առհասարակ քաղաքականութեան, մասնաւորաբար քաղաքական դէպքերու մասին։ Թերեւս ժամանակին գրաքննութիւնը ձեռնտու չէր ատոր։ Սակայն եւ այնպէս Էքինճիի մէջ քաղաքական հարցերը հետզհետէ աւելցած են։ Վերջին թիւերուն քաղաքական յօդուածներուն մէջ որոշ չափով զգալի կ'ըլլայ Թուրք ազգայնականութիւնը։ Օրինակ՝ թիւ 14ին մէջ (1876 սեպտ. 26) յօդուած մը հրատարակած է Թուրք լեզուներու միացման մասին։ Նոյն թիւին մէջ յօդուած մըն ալ կայ մեր լեզուին մէջ «գիտութիւն եւ գրականութիւն ստեղծելու» մասին։ Քանի մը թիւ վերջ, դարձեալ լեզուի խնդիր յուզելով, կը պահանջէ որ գիտութիւնը մայրենի (Թուրքերէն) լեզուով աւանդուի դպրոցներու, նոյնիսկ գիմնազիոններու մէջ (այսինքն ռուս կառավարութեան Ազրպէյճանի գիմնազիոններուն մէջ)։

Թուրքեւռուս պատերազմը սկսելէն վերջ, յայտնի կ'երեւի թէ Էքինճի կանոնաւորաբար չի կրնար հրատարակել պատերազմի լուրերը։ Կարգ մը թիւերու մէջ այդ լուրերուն շատ լայն տեղ տրուած է, իսկ ուրիշ թիւերու մէջ գրեթէ բան չէ գրուած։ Այս առթիւ Հասան պէյ շատ գոց կերպով կը գանգատի թէ թերթը ազատ չէ։ Պատերազմի լուրեր տուած ատեն օսմանցի Թուրքերուն հանդէպ իր համակրութիւնը ցոյց տուող կէտերու ալ կարելի է հանդիպիլ։

Էքինճի իր առաջին թիւերէն սկսեալ կը գանգատի թէ շատ ընթերցող չունի։ Իր հայրենակիցներուն կարդալու փափաք չունենալէն մեծապէս յուզուած, Հասան պէյի արդէն ի վերջոյ կը պոռթկայ այսպիսի բացագանչութիւն մը. «Ո՛վ եղբայրներ, ձեր հոգեվարքին մէջ թերթ մը միայն ունիք՝ Էքինճի. ա՛ն ալ թող մեռնի...» Թերթը առաջին տարին 600 բաժանորդ ունեցեր է, հետզհետէ իջեր է 283ի, ի վերջոյ պատերազմի տարին՝ 200ի։ Այս պայմաններուն տակ բնական է թէ չպիտի կրնար ապրիլ։

Ինսիզատէներու մամուլը «ԶԻԱՅԸ ԿԱՒԿԱՍԻԱ», «ՔԷՇԿԻՒԼ».— Էքինճիի փակուած ատենները (1877), Կովկասի վարչական կեդրոն Թիֆլիսի մէջ տպարան մը հիմնուեցաւ Ինսի զատէ Սայիտ եւ Ճէլալ եղբայրներուն կողմէ, որոնք սկսան «Զիայը կաւկասիա» (Կովկասի Լոյսը) անուն թերթ մը հրատարակել։ Ինսի զատէ Սայիտ այդ միջոցին Շիրվանի Շամախ քաղաքին գատըն էր։ Ինսի զատէ Ճէլալ պէյ արեւելեան գիտութեանց եւ ռուս քաղաքային դպրոցի մը մէջ ռուսերէն ուսած երիտասարդ մըն էր (1)։

(1) Սայիտ էֆէնտի եւ Ճէլալ պէյ յետոյ կովկասէն Թուրքիա ապաստանած են։ Կրօնաւոր Սայիտ էֆ. կրթական բարձրագոյն խորհուրդին եւ հետազօտութեանց խորհուրդին անդամ կարգուած էր։ Մեռաւ 1912ին։ Ճէլալ պէյ պաշտօնեայ եղած է մամուլի տեսչութեան եւ արտաքին նախարարութեան մէջ, եւ լրագրութեամբ զբաղած է։ Վերջին տարիներս, հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, երիտասարդի մը պէս եռանդով ու կանոնաւորութեամբ աշխատեցաւ Ենկիւրիի մամուլի վարչութեան մէջ։ Երբեմն լուրջ եւ գաւեշտական ոտանաւորներ ալ կը գրէր։ Այժմ հանգստեան կոչուած է։

«Զիայը կաւկասիա» հրատարակուած է շուրջ 12 տարի։ 10րդ տարին հրատարակիչները անոր կցած են նաեւ շաբաթական յաւելուած մը «Քէշկիւլ» անունով։ Զիայը կաւկասիա»ի երկու տարուան հաւաքածոն ունիմ. սակայն «Քէշկիւլ»ը չկրցայ գտնել ու տեսնել։ Ձեռքս գտնուածներէն դատելով, «Զիա»յի նպատակ եղած է Կովկասի Թուրքերը տեղեակ պահել աշխարհի դէպքերէն եւ նախապատուութիւն տուած իսլամական եւ օսմանեան երկիրներու վերաբերեալ լուրերուն։ Սակայն լեզուի գրականութեան, պատմութեան կամ քաղաքականութեան տեսակէտներէն մէջ Թուրք ազգայնականութեան հետ կապ ունեցող ոեւէ նշան չկայ։

«Քէշկիւլ» շարունակուած է շուրջ 5 տարի, իբրեւ 30-40 էջնոց շաբաթաթերթ։ Ինսի զատէ Ճէլալ պէյի համաձայն, «Քէշկիւլ» հիմնուած էր ազէրի ոճը Պոլսոյ Թուրքերէնին մօտեցնելու նպատակով։ Այս թերթին մէջ կը հրատարակուէին ազէրի, չաղթայերէն, նուղայերէն եւ օսմաներէն ոճերով Թուրքերէն յօդուածներ, արաբերէն ու պարսկերէն գրութիւններ։ «Քէշկիւլ»ի աշխատակցած են նոյնիսկ հանգուցեալ Էպու զիա Թէվֆիք պէյ եւ Թիֆլիսի այն ատենի պարսիկ ընդհ. հիւպատոս Իշխան Իրֆա-էտ. Տովլէ։ Այսպէս զանազան իսլամական երկիրներու լեզուներով յօդուածներ պարունակելուն համար է որ այս պարբերաթերթին հրատարակիչները «Քէշկիւլ» (տեսակ մը անուշապուր) անունը տուած են անոր։ Ճէլալ պէյ կ'ըսէ թէ՝ ազէրի լեզուն արեւմտեան՝ Պոլսոյ Թուրքերէնին մօտեցնելու իրենց նպատակին պատճառաւ, ցարական կառավարութիւնը հետապնդած եւ հարցաքննած է «Զիա»յի եւ «Քէշկիւլ»ի տնօրէնն ու խմբագիրները։ Նոյնիսկ Սայիտ եւ Ճէլալ եղբայրները այս պատճառով պարտաւորուեր են թողուլ Կովկասը։ Ճէլալ պէյի կարծիքով, «Զիայը կաւկասիա» եւ «Քէշկիւլ» Թուրք ազգայնականութեան գաղափարէն աւելի աշխատած է տարածել ու պաշտպանել իսլամական միութեան՝ համիսլամութեան տեսակէտը, որ այն ատեն աւելի մեծ արժէք ունէր եւ «համաթրքականութեան նպատակին հասնելու համար հանգրուան մը կը նկատուէր։

Նոյնինքն Ճէլալ պէյ մասնաւոր նամակով մը ինծի կը յայտնէ թէ «Քէշկիւլ» կը հրատարակէր բոլոր իսլամ երկիրներէն՝ Օսմ. կայսրութենէն, Պարսկաստանէն, Հնդկաստանէն, Թուրքեստանէն, Հիւսիսային Կովկասէն առնուած Թուրքերէն, արաբերէն և պարսկերէն յօդուածներ։ Այս պարագան ալ կը հաստատէ իմ կարծիքս։ Ըստ իս, Ինսիզատէներու ձեռնարկին Թուրք ազգայնականութեան հետ բուն կապն այն է, որ տպած են Իսմայիլ Գասպրինսկիի առաջին Թուրքերէն երկերը։ Արդարեւ Իսմայիլ պէյ ռուսերէն քանի մը յօդուած գրելէ ու տպել տալէ եւ Խրիմի մէջ վիմատիպ քանի մը Թուրքերէն թերթ սեւցնելէ յետոյ, Ինսիզատէներու տպարանը դիմած է։

Այս ձեւով եկանք հասանք կեանքին ու գործունէութեան Իսմայիլ պէյ Գասպրինսկիի, որ ԺԹ. դարու վերջերը համաթրքական շարժման ամէնէն կարեւոր եւ կեդրոնական դէմքն է։

(11) ԵՈՒՍՈՒՖ ԱՔՉՈՒՐԱ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԶՈՀԵՐԸ

Խորհրդարանի ընկերային ապահովագրութեան յանձնախումբը, նիստ գումարեց երէկ, լսելու համար իր տեղեկագիրը, աշխատանքի արկածեալներու տրուելիք հատուցման օրինագծին մասին։

Նոր սակով, աշխատանքի արկածեալները պիտի ստանան հարիւրին 20 յաւելում։ Նոր օրինագիծ մը եւս պիտի ներկայացուի հողագործ աշխատաւորներուն վերաբերեալ։

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ՀԱԶԱՐԵԱԿԸ

Հոգեկան քէն իջայ ու առաջին առթիւ տեսայ «Յառաջ»ի բացառիկ թիւի շուրջ էջերը։ Ցանկէ աւելի աշխատակիցներ եւ ընկերներ, կողք-կողքի կռնակ-կռնակի իրար կը հրմշտկէին։ Եւ տակաւին բազմաթիւ են որոնք պիտի ուզէին իրենց տպաւորութիւնը տալ հազար հատ «Յառաջ» կարդալէ յետոյ։

Առաջին անգամ ըլլալով գլխացի ճամբորդած ըլլալուս համար։

* * *

Երկար է «Յառաջ»ի երկունքի պատմութիւնը։ Ուսանողական շրջանս վերջացնելէ յետոյ, 1925ի յուլիսին Լիոն մեկնեցայ, արձակուրդս հոն անցնելու համար։ Ընկերներ եւ ծանօթներ վրաս խուժեցին, բարի լուր մը սպասելով Փարիզէն։ Եւ հաղորդեցի «Յառաջ»ի մօտալուտ հրատարակման աւետիսը։ Ուրախութիւնը մեծ եղաւ մեր ընկերներուն եւ հայրենակիցներուն. ու անցաւ երկար ինչպէս գաւառական հարսնիք մը։ Տակաւին թերթը չհրատարակուած, արդէն տասնեակներով բաժանորդ արձանագրեցին։ Ու մինչ օգոստոս 2ին մեզի հասաւ «Յառաջ»ի առաջին թիւը։

Գիտեմ շատ անկանոն էր «Յառաջ»ի առաքման գործը մեր սիրտը կը հատնէր երբ սպասուած օրը «Յառաջ»ը չէինք ստանար։ Յետոյ եկայ Փարիզ ու տեսայ Rue Pascal, հանգուցեալ Ներսէսի տպարանին մէկ անկիւնը։ Ոչ շարժելու տեղ կար, ոչ աթոռ։ Պէտք էր որ մէկը ոտքի ելլէր որպէսզի ուրիշ մը նստի։ Մէկ սեղանի վրայ կը աքնէին վարչութիւն եւ խմբագրութիւն, դրան քովիկը։ Բայց խմբագիր եւ պաշտօնեայ եւ օգնութեան փութացող մեր երիտասարդ ընկերները սիրայօժար կ'աշխատէին անխոնջ հաճոյքով մը։ Ոչ ոք կը տրտնջար, ո՛չ ոք դժգոհ էր։

Շուրջ երեք ամիս, «Յառաջ» իր նախնական շրջանը բոլորեց այդ խցիկին մէջ։ Այնուհետեւ խմբագրութիւնն ու վարչութիւնը փոխադրուեցաւ Նորահաստատ «Մասիս» տպարանը։ Ստանալով բաւական ներկայանալի վիճակ։

Նոր խմբագրատունը հաստատուած ըլլալով հայկական շրջանակի մօտ, «կամաւորներու» թիւը բազմապատկուեցաւ։ Հոն այցելուները հաճոյք կը զգային թերթ ծալելով կամ հասցէ գրելով։ Եւ այս միջոցին ու անխոնջ փնթակին մէջ խմբագիրներն ու աշխատաւորները պահ մը կը մոռնային գործին ծանրութիւնը, տեսնելով տիրող համակրանքը։

Այնուհետեւ «Յառաջ»ը իր քայլերը նետեց աւելի յառաջ, նախ մեծցուց փոքրիկ ծաւալը, ու յետոյ 1927ին, գործադրութեան սուր շրջանին, դարձաւ օրաթերթ, բաւարարութիւն տալով փափաքներու, պահանջներու եւ տրտունջներու։ Տրտունջ անոր համար որ ընթերցողները չէին կրնար կշտանալ երկու օրը անգամ մը թերթ ստանալով։

* * *

«Յառաջ» իբրեւ թերթ եւ մասնաւորաբար ծաղկող սերունդի մը քաջալերիչն ու մղիչը, կարճ շրջանի մը մէջ իր շուրջ հաւաքեց մտաւորական երիտասարդութիւնը, եւ այժմ հպարտ կրնայ ըլլալ որ ինք իսկապէս սերունդի մը գլխաւոր առաջնորդներէն մէկն է։ Մեր հակառակորդները որ շատ քիչ մինչ բան կը տեսնեն, անոնք անգամ կը խոստովանին թէ «Յառաջով սնանող սերունդ մը կայ, եւ «Յառաջ»ի շունչ տուող սերունդ մը կայ։

«Յառաջ»ը իր այսօրուան դիրքը կը պարտի իր ուղիղ, շրջահայեաց, անշահախնդիր եւ առաւելապէս հայրենասիրական ձգտումներուն։

Հակառակ իր նիւթական համեստ վիճակին, իր բռնած ուղղութեամբ իսկ յաճախ կը գամքեցնէ հասոյթի աղբիւրներ։

Բա՛յց, դեռ երէկ գիշեր խմբագիրը կ'ըսէր հառաչելով

— «.. Եւ մտածել որ տակաւին չորս տարի ալ կրնանք ճշալ եւ տեսնել «Յառաջ»ի երկու հազարեակը...»

Տրտմութիւն՝ հակառակ իր գործին վայելած ջերմ ընդունելութեան, հակառակ մեր աշխատաւոր եւ մտաւորական դասակարգին աջակցութեան, հակառակ «Յառաջ»ի մատուցած ծառայութեանց։

Ի՞նչ դժնդակ վիճակ։ Այնթ մը ունինք ուրախանալու այսօր. մեր «Յառաջ»ը հազար թիւ ունեցաւ առանց սայթաքումի, ամէն օր աւելի լաւ եւ աւելի ճոխ, բայց ես այնպէս տրտմած ենք վարագոյրը իջեցնել տրտում եւ տխուր, մելամաղձոտ եւ աչքերը յառած մշուշոտ ապագային։

«Յառաջ»ը հազիւ քանի մը ամիսը անգամ մը հայրենիքէն թռչող ճիչ մը կը հրատարակէ։ Հայ ժողովուրդը վստահ է որ համբերութիւնը մեզի պիտի պարգեւէ մինչ հակառակը։ Երեւան պիտի գայ օրը եւ «Յառաջ»ը հազիւ քանի մը ամիսը անգամ մը ճիչ մը պիտի հրատարակէ Փարիզէն։

Եւ արդէն, եթէ այդ հաստատ համոզումը եւ անխախտ յոյսը չըլլայ, ով սիրտ եւ փափաք կ'ունենայ այնքան յաջողութեամբ հրատարակել «Յառաջ»ներ «Հայրենիք»ներ, «Յուսաբեր»ներ եւն.

Դեռ տեսցուք մէջ չէ պատահած այնքան ուժգին երկրաշարժ մը որ կարենայ փրցնել մեր սրտի թելերը, որոնց միւս ծայրը կապուած է Արարատներու եւ Արագածներու։

Ողջէ՛ այդ թելը, «Յառա՛ջ», ձեռք ձեռքի քու գաղափարակից աշխատակիցներուդ եւ գործակիցներուդ հետ։ Մի՛ արտմիր որ տակաւին հազար թիւ եւս կրնաս լոյս հանել այս անհաւասար երկինքին տակ։ Ազգերու պատմութեան մէջ տարիները րոպէներ են։ Այս գաղութիւնն ալ պիտի առնի հայ ժողովուրդը, քարը սրտին։ Պէտք է առնի։

Ե. ՊՈՒՌՆԱԶԵԱՆ

ԿՌՈՒԱԶԱՆ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Խեչափառներու մեծ ընտանիքին մէջ գոյութիւն ունի հսկայ ու այլանդակ թռչուն մը, որ Չինաստանի եւ Ճափոնի ծովեզերեայ լճերուն մէջ կը գտնուի։ Իր կռուասէր բնաւորութեան համար, անոր ռազմիկ խեչափառ անունը տուած են։

Այդ ողորկապատեան կենդանին, քաջ պատերազմիկի մը նման, ոտքէն մինչեւ գլուխ զինուած ու պաշտպանուած է, եւ հաճոյքի համար միայն կը կռուի։ Ան ծովերու անխիղճ որսորդ տեսակն է, խռովքար մը անոր ջիղերը թունդ կը հանէ, ալիքի մը շարժումը զայն կը բորբոքէ, հակառակորդի մը տեսքը կատաղութիւն կը պատճառէ անոր. ամէն վայրկեան կռուի ու պատրաստ, ան թշնամիին ակնդէտ կը սպասէ,

կռուի ասպարէզ կանչելու համար։ Իր խեցեղ պատեանը մարմինին իբր վահան կը ծառայէ, իր մկրատանման ճանկերը նիզակ եւ դանակի դերը կը կատարեն։ Տակաւին կռուի չմտած, եղերքը ասպետի մը նման մէկ քայլ ու խորխոտաբար կը ձգէ, պատրաստ իր թշնամիին վրայ յարձակելու համար։

Իր ամենամեծ հակառակորդն իրեն ցեղակից խեչափառն է, հանդիպում մը կը բաւէ տալու կռիւը։ Զրահները կը բախին, մահացու ճանկերը կը խաչաձեւեն, գիրկընդխառն կռիւը կը շարունակուի մեծագոյն կատաղութեամբ, մինչեւ որ ըմբիշներէն մէկը գետին փռուի, կռնակը աւազին խրուած, անշարժ ու կիսամեռ վիճակի մը մէջ։ Սակայն եւ այս յուսահատ վիճակը երբեք դուռը չի յաղթական խեչափառին ուրախութենէն ինքնիրմէ պարտեալին ճանկերը կը կը կոտրէ ու կը փրցնէ աւար հետը կը տանի։ Մեռած չէ ան, այլ խեղանդամ սամեռ մը, որ կը մնայ դաշտին վրայ։ Կռուի ամենա վայրկեանին երբ մէկը խեչափ ուն ոտքէն բռնէ, մկրատ կտրէ կամ քաշելով կը փրցնէ առանց նշմարելու թէ ինքն անձին գահէն։

Թռչուններու աշխարհին ալ գոյութիւն ունի բարձրա թռչուն մը (échassier), որուն ուասէր բնաւորութիւնը մեծ նութիւն ունի ռազմիկ խեչափառ ին հետ ամէն վայրկեան պ րաստ, ան կը սպասէ իր որսին սրածայր կտուցը սուրի դերը կատարէ, փետուրներով ծածկ իր լանջապահը իբր վահան ծառայէ, իր բարձր, դիրք ու ջղուտ սրունքները թեամբ կը շարժին ու կը ջանան եզական արագութեամբ ուժգնութեամբ։ Ան իր նու երկայն կտուցով կը յար թշնամիին վրայ, անխնայ կը ծէ ու ի վերջոյ կը զգետնէ իր աչքերու թշնամին սովոր իրեն ցեղակից բարձրա թռչունն է, խեչափառներու անոնց հանդիպումը կը կռիւն սկսելու համար։ կտուց իրարու կը զարնուին, վահան իրարու կը բախին, եւ հար ներու սաստկութեան տակ տուրները օդին մէջ կը թռչ

Երբեմն կռուող թռչ անգոյ թշնամիի մը կը սկսի ինքնիրեն յոխորտալ, գագաթին վրայ հոս ու հոն կութեամբ պտըտիլ։ Երբ հ ռակորդն ուշանայ կամ չգայ, կը տխրի ու յուզուած անհանգիստ վիճակ մը կը նայ։ Այդ յուզումին մէջ, եր մէկէն ի մէկ անծանօթ թշնա մը վրայ կը յարձակի, ու տեսնէ թէ դիմադարձող մը է սպառնական դիրք մը կ' ետ առաջ կ'երթայ, կտուցը պատրաստութեան մէջ երկ աջ ու ձախ կը շարժէ եւ իր անձին հետ կռուիլ կ'ուզէ։

Կռուելու եւ իրար բն բնազդը միայն կենդա յատուկ չէ, դժբախտաբար

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ

ՕՂԻԹԵԱՆ Դ

Օդային կազի, ջուր ի եւ տրականութեան գինը բուն յաւելման բարձրացո ամէն կողմէ բողոքն կը նուին։ Թաղապետ հուրդը այսօր պիտի տունջներով, եւ գի լու հարցով։ Կ'ըն այս առթիւ բուռ պիտի ունենան։

ԼՈՒՐԵՐ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 22 յունիս (Մ' փ. թղթ — Համաձայն Ատրպատականի թեմական ներքին կանոնագրութեան, իւրաքանչիւր չորս տարին անգամ մը կ'ընտրուին Թաւրիզի ծխական դպրոցներու (Ղալա-Լիլաւա) հոգաբարձութիւնները, ինչպէս նաեւ թեմական պատգամաւորները։

Յունիս 16ին Ղալայի մէջ հրաւիրուած ծխական ժողովը, մեծամասնութիւն չկազմելով, յետաձգուած էր յունիս 21ին։ Այդ օրը տեղի ունեցաւ ընտրութիւնը եւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընտրուեցան հինգ հոգաբարձու եւ երեք փոխ անդամներ, ժողովրդական ցանկէն։ Պէտք է ըսել, որ այս տարի բան մը շատ ուժեղ կերպով աչքի կը զարնէր։

Հակադաշնակցական Արշակաւանը, այս տարի ինքզինքը շատ «ծանր» պահեց։ Անցեալ տարիներուն ծախսուած ոսկիներու եւ գործածուած միջոցներու ամլութիւնը այս տարի խելքի եր բերած «Հմուտ» հիւպատոսը եւ այլեւս հրապարակ չէր քաշած բոլշեւիկամիտ եւ հակադաշնակցական թափթփուքները։

Հրեայ թումանովը (Թաւրիզի խորհրդային հիւպատոսը) այնքան խելօք էր գտնուած, որ հաշուի է առեր իր նախորդներու սխալը եւ չէր հրահրած պայքարի մէջ մտնելու Ղալայի հոգաբարձական ընտրութիւնը, անգամ մըն ալ եկաւ ապացուցանել, որ Թաւրիզի հայ ժողովուրդը կապուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ եւ բոլշեւիզմ ու այլ հասկացողութիւններ խորթ են իրեն համար։ Կասկածէ դուրս է, որ այս կիրակի ալ Լիլաւայի ընտրութիւնները նոյն յաջողութեամբ պիտի վերջանան։

*** Պարսկական սուգի օրերը (Մուհարրէմը) անցան շատ հանգիստ։ Անցեալին պէս փողոցները գիշեր ու ցերեկ պտըտիլ բոլորովին չէր արգիլուած։ Վերջին օրը միայն մզկիթներու մէջ շատ քիչեր գլուխ պտտոյցին, իսկ շրջաններու մէջ այդքան ալ չէ եղած։

Քաղաքի շինարարական աշխատանքները մեծ թափով առաջ կը տարուին. Ք. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆ ԱԼ ՈՒՆԵՑԱՒ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 2 Յուլիս.— Համաձայն «Յառաջ»ի մէջ եղած յայտարարութեան (յունիս 27), յունիս 30ի կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Փոն տ'Օպնայի Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ ընդհանուր ժողով մը գումարուեցաւ նախագահութեամբ Մարսէյլի առաջնորդին պատուիրակ Եղիշէ քահանայ Մխիթարեանի։ Ժողովը իր տեսակին մէջ աննախընթաց էր մեր գաղութին համար։ Հարիւրէ աւելի երկսեռ հասարակութիւն մը (42ը պատուական հայրեր) փութացած էր ժողովասրահը, մոռնալով ամէն վէճ եւ խռովութիւն։ Ժողովը բացաւ ազգային միութեան ատենապետ Պ. Քարաճեան, նախագահութիւնը յանձնելով Եղիշէ քահանային, որ ջերմապէս գնահատեց գաղութին ջանքերը։ Օրակարգի առաջին հարցն էր մանկապարտէզի խնդիրը։ Ժողովը երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոշեց մանկապարտէզը բանալ յառաջիկայ հոկտեմբերին։ Մինչ այդ արտօնութիւն պիտի առնուի կառավարութենէն։ Երբեմն հիմնադրամ 2583 45 պատրաստ ըլլալով, վարժուհիի խնդիրը գրեթէ կարգադրուած կը համարուի, մանաւանդ որ վարժուհին արդէն մեր մէջն է։ Երկրորդ խնդիրն էր յատուկ քահանայի հարցը։ Համաձայն Մարսէյլի առաջնորդարանի հրահանգին եւ տեղական յարմարութեանց, ժողովը բացարձակ մեծամասնութեամբ որոշեց Փոն տ'Օպնան միացնել Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդութեան եւ անոր միջոցաւ հոգալ իր պէտքերը։ Երրորդ խնդիր — Ազգ. Միութիւնը առաջարկած էր որ իր անմիջական հսկողութեան տակ երեք հոգինոց ուսում. խորհուրդ մը կազմուի, որ դիմելու համար մանկապարտէզի խնդրով։ Սակայն ժողովը յարմար գտաւ ներկայ կազմին վրայ աւելցնել երկու հոգի, որով դիւրին պիտի ըլլար կրթական գործին ընթացք տալ եւ այդպէս ալ կարգադրուեցաւ։ Չորրորդ. ժողովը յարմար թեկնածու չունենալով, խնդրեց նախագահէն որ դառնայ մեր գաղութին հոգեւոր պաշտօնեան։ Սակայն լսելով Եղիշէ քահանայի բացատրութիւնները հրահանգեց Ազգ. Միութեան գրել Մարսէյլի Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան որպէսզի ժողովուրդի բաղձանքին գոհացում տրուի։ Հինգերորդ խնդիր.— Նկատելով որ արդէն կապուած ենք Մարսէյլի վիճակին եւ միւս կողմէ խուսափելու համար նիւթական ծանրաբեռնումներէ՝ միաձայնութեամբ երեսփոխան ընտրուեցաւ Եղիշէ քահանան։

Օրակարգի բոլոր հարցերը սպառած ըլլալով, ժողովը փակուեցաւ համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ։

Վարչութիւն

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ»

ՁԵՌՆԱՐԿՈՒՆԵՐՈՒՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարգելի Պ. Խմբագիր

Այն մեծ հետաքրքրութիւնը, որ ցոյց տուեց փարիզահայ հասարակութիւնը «Հայաստանի Իշխանուհի» ֆիլմի վերաբերմամբ, եւ իբրեւ ներկայացուցիչ Ciné Arménie ընկերութեան կ'ուզէի ձեր յարգելի թերթի միջոցաւ մի քանի բացատրութիւններ տալ թէ հայ հասարակութեան եւ թէ ի պատասխան ձեր թերթի յուլիս 3ի յօդուածի։

Վերոյիշեալ «Հայաստանի Իշխանուհի» ֆիլմը պատրաստուած է Հոլանդիայում եւ Իտալիայում եւ հակառակ այն ենթադրութիւններին որ, իբր թէ պատրաստուած է այժմ, պէտք է յայտնեմ որ, այդ ֆիլմը գոյութիւն ունէր շատ առաջ եւ պատկանում է այն մեծ ֆիլմերին, որոնք երեւան գալուց յետոյ չեն անյայտանում, այլ մի քանի տարիներ անցնելուց վերջը, նորից երեւում են, շատ անգամ ուրիշ անուան տակ, երբ հասարակութիւնը մոռացած է լինում թէ բովանդակութիւնը եւ թէ անունը։

Բոլորովին այլ դրութեան մէջ ենք մենք տեսել այդ ֆիլմը եւ այլ կերպ երեւան բերեցինք Փարիզի հայ հասարակութեան։ Ինչպէս առաջ էլ ես յայտնել էի լրագրական աշխատակիցներին, ֆիլմի հեղինակը նպատակ չէ ունեցել պատրաստելու յատկապէս հայկական կեանքը, նա գրել է 9րդ դարի վերաբերեալ մի պատմական պատկեր եւ աշխատել է պատկերացնել այդ դարը իր բոլոր երեւոյթներով, մի կողմից կրօնական խնդիրները եւ միւս կողմից փոքրիկ անկազմակերպ ֆէօդալական (աւատական) պետութիւնների անդադար պայքարը եւ երրորդ կողմից բազմաթիւ հրոսախումբերի յարձակումները ուղղուած էին կռիւների եւ պատերազմների անվերջ շարաններ։ Պէտք է ենթադրել որ հեղինակը աւելի հետաքրքրութիւն առաջ բերելու համար, ուզեցել է արաբական պետութեան կողքին դնել եւ Հայաստանը եւ մի քրիստոնեայ եւ մարտնչող երկիր։ Եւ ինչ զարմանալի բան կը լինէր, եթէ հեղինակը իր հերոսուհին ընտրելով մի հայ իշխանուհի, բնականաբար պիտի տար եւ հայկական պալատական կեանքի պատկերը։

Սակայն պիտի աւելցնեմ որ, հայկական կեանքի խտացումը այդ ֆիլմի մէջ կատարուել է այսպէս կոչուած ֆրանսերէն coupureների միջոցաւ, մի բան որ ընդունուած է սինէմատոգրաֆիական գործերում։ Ֆիլմի նախնական դրութեան մէջ, որ աւելի քան 4000 մեդր մեծութիւն ունէր, հայկական կեանքը բոլորովին աննշմարելի էր մնում. այդ իսկ պատճառով մենք ստիպուած եղանք դուրս ձգել անհարկի կտորներ, որոնք վերաբերում էին Պաղտատի խալիֆայական կեանքին, հանեցինք մօտ 700 մեդր Տոսկանային վերաբերող կեանքից, ուր ժողովուրդը ապստամբել էր իր դուքսի դէմ, թողեցինք այն մանրամասնութիւնները, թէ ինչպէս դուքսը հրամայել էր շղթայել, ժողովուրդին շատ սիրելի իր որդին, Մոստավիլլօին, եւլն.։ Շնորհիւ այդ մեզ համար բոլորովին անհետաքրքիր կտորների կրճատումների, խտացուեց հայկական կեանքը եւ ֆիլմը ստացաւ կատարեալ հայկական բնոյթ։

Շատ հասկանալի է, որ բոլորովին ուրիշ անուան տակ (այս ֆիլմին նախնական անունն էր «Անիծուած Իշխանուհին») այնքան երկար եւ այլազան պատկերներով ծանրաբեռնուած այդ ֆիլմը անցել է բոլորովին աննկատելի հայ հասարակութեան համար, մինչդեռ կան այնպիսի գեղեցիկ կտորներ ինչպէս Աշոտ Ա.ի պալատը, իր [illegible], պատմական հագուստները, պալատական նիստ ու կացը, արքունի խրախճանքներն ու կանայք նստած բոլորովին առանձին աղամարդկանցից, այնպիսի անձնուէր տիպը, որ ներկայացնում է Զարուհին եւն.։ Այս բոլորը այնքան թանկ եւ սիրելի էին մեզ համար, որ պէտք է ամէն մի հայ ծանօթանար եւ տեսնէր այդ ֆիլմը։ Մի՞թէ քիչ յարձակումներ են եղել Հայաստանի վրայ Արաբների եւ այլ հրոսախումբերի կողմից, միթէ քիչ Սաթենիկներ են եղել, որոնք իրենց կեանքի գնով կապուած են եղել թէ Հայաստանի եւ թէ քրիստոնէութեան հետ եւ եթէ օտարը կարողացել է իր համար պատմական մի նիւթ ընտրել, ուր ներկայացրել է հայ կինը իր բոլոր առաքինութիւններով, միթէ սա մեզ համար մի մեծ և արժէքաւոր երեւոյթ չէ՞։

Ի հարկէ կարող է պատահել որ այդ պատկերը մի շարք պատմական սխալներ երեւան բերի եւ ինչպէս առ հասարակ դա պատահում է, ֆիլմերը ազատ չեն լինում եւ վիպական տարրերից. բայց չէ՞ որ դա անխուսափելի է ֆիլմի վերաբերմամբ։

Ֆրանսական դասական հեղինակներից սկսած, Կոռնէյլ, Ռասին գրել են մի քանի պիէսներ եւ հայ թագաւորների եւ իշխանների կեանքից։ Միթէ նրանք ճիշտ արտայայտութի՞ւնն են այդ ժամանակուայ հայկական կեանքի եւ ոգու։ Ի հարկէ ոչ։ Դեռ այժմ էլ մեծ հետաքրքրութեամբ խաղացւում է Ժիւլ Վէրնի վէպերից կազմած ռուսական կեանքի վերաբերեալ «Միշէլ Սթրոկոֆ» նշանաւոր ֆիլմը, որ ոչ մի նմանութիւն չունի ոչ այն ժամանակուայ եւ ոչ այժմեայ Ռուսաստանի հետ, ուր մինչեւ անգամ մեր ժամանակների պատմական փաստերը աղաւաղուած են, բայց եւ այնպէս ֆիլմը էկրանից վայր չի ընկնում եւ աշխարհի բոլոր սինէմաների վրայ է երեւում, զարթեցնելով խոշոր հետաքրքրութիւն, դէպի ռուս ժողովուրդը։ Չեմ խօսում բազմաթիւ այլ ֆիլմերի մասին, որոնք ստեղծել են զարմանալի հետաքրքրութիւն դէպի Ռուսները, որոնք բոլորն էլ համարեա թէ հարազատ չեն։

Իսկ մենք փոխանակ օգտագործելու այսպիսի առիթներ եւ քաջալերելու այդպիսի հեղինակներ, որպէսզի եւ մեր կեանքից յաճախ պատկերներ վերցնեն, — այդ իր տեսակի մի մեծ պրոպագանդ է մեզ համար — մենք կարծես արհեստական կերպով խափանում ենք այդ գործը...։

Իսկ ինչ կը վերաբերի այն դիտողութեան, իբր թէ մենք ստացել ենք նիւթական մեծ շահ, այդ առթիւ կ'ուզէի, որ դուք յարգելի Պ. խմբագիր, անձամբ ծանօթանայիք այն հաշիւների հետ, որոնք ներկայացրեցին ինձ Թրոքադէրօյի վարչութեան կողմից։ Այն ատեն կը համոզուէիք որ, ոչ թէ նիւթական շահն է ինձ մղում այդպիսի գործերին, այլ ուրիշ գաղափարներ որոնց պարտական ենք ծառայել մենք բոլորս։

Կը խնդրէի միւս լրագրներին տպագրելու այս մեր փոքրիկ բացատրութիւնները «Հայաստանի Իշխանուհի» ֆիլմի վերաբերմամբ։ Յարգանքներով

Ի Դիմաց Ciné Arménie Ընկերութեան Ն. Գօրգանեան

ԽՄԲ.— Մեր պատասխանը յաջորդով

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն ղրկուած Թռուցիկէ մը կը քաղենք հետեւեալ կոչը.—

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղը հազիւ թէ վերջացուցած իր ներքին կազմակերպական աշխատանքները, որոշած է հրապարակ գալ Մեծ Ողիմպիականով մը, որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր 7 յուլիս, ժամը 3ին, Stade Paul Garcinի ընդարձակ մարզադաշտին մէջ (Սէն Լու), նախագահութեամբ F. F. A.ի նախագահ Պ. Անսըլէնի։ Ողիմպիականին պիտի մասնակցին օտար խումբեր։

Զարդ ու փշուր եղած ազգի մը հարազատ զաւակներս, մարմնակրթութեան առողջ գաղափարներով տոգորուած, հրապարակ կուգանք ցոյց տալու եւ համոզելու բոլորը եւ ձեզ որ ոչ մէկ բան ի զօրու եղած է Հայու սրտոտ զաւկին մկանին եւ մտքին ուժերը խորտակելու։

Շատ պզտիկ զոհողութիւնով մը եկէք մեր ողիմպիականին, եկէք բազմամարդ, եթէ կ'ուզէք ձեր ազգային հաւատքին մէջ ամրապնդուիլ, եթէ կ'ուզէք ձեր ազգային արժանապատուութի՛ւնը բարձր պահել յաչս օտարներուն եւ վերջապէս եթէ կ'ուզէք մեզ չվհատեցնել մեր քայլերուն ու պատուաբեր կեցուածքին մէջ։

Այս Ողիմպիականին տողանցքին կը մասնակցի Ֆրանսահայ Արիներու խումբը եւ կը հսկէ կարգապահութեան։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մատենադարանը վերջնապէս հանրութեան պիտի բացուի յառաջիկայ սեպտեմբեր 15էն սկսեալ, կանոնաւորապէս, շաբաթը երեք օր։

Մինչեւ այդ սակայն, ստիպողական հետազօտութեանց պէտք ունեցողները կրնան օգտուիլ Մատենադարանէն, առ այժմ լոկ երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրեր, ցերեկէ վերջ ժամը 3-6, եւ բացառիկ օրերու համար նախապէս ժամադրութիւն առնելով Գրադարանապետ Պ. Արամ Անտոնեանէ։

Վերատեսուչ Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 133 —

Բարեբախտաբար շուտով պահը փոխեցին։ Սակայն անկարող նիւթէն ամբողջութեամբ հեռանալու, անցան պզտիկ սեղանին առջեւ, որպէսզի Պիպին մօրը երկտող մը գրէ։ Փիէռ թուղթ ու մատիտ տուաւ և դիմացը անցնելով երկարօրէն դիտեց զայն, կզակը երկու ափերուն մէջ։ Զարթամիտ իջաւ, [illegible] դառնթափեր։ Ինկաւ ջերմիկ դողդողէ օրացոյցի մը մէջ։ Ինկաւ անկողինի նմանող մեծ օրացոյցի մը մէջ։ Մխրճուեցաւ, մխրճուեցաւ. հոն պիտի խեղդուէր։ «Պզտիկ սիրական մայրիկս». տակը՝ «Պզտիկ սիրական մայրիկս», տակը «Պզտիկ սիրական մայրիկս»։ Յետոյ Պիպին օդանաւ մը գծեց, չուզելով նամակը շարունակել։ Օդանաւէն վերջ՝ ճագար մը, քահանայ մը, աքաղաղ մը և դեռ ուրիշ բաներ որոնք պէտք էր գուշակել։ Բայց երբոր տեսաւ թէ երիտասարդը սեղանէն ելլելով կը հեռանայ, մեծ ցանկութեամբ նայեցաւ ձեռքի գեղեցիկ մատիտին զոր Փիէռ իրեն փոխ էր տուած, նայեցաւ լաւ մը և անմիջապէս տափատին գրպանը մխրճեց զայն։ Փիէռ շըմինէին առջեւն էր այդ պահուն ու առանց յայտնի ըլլալու ժաքէթին ներսի գրպանը կը սահեցնէր Նէնէթին լուսանկարը։ Երբոր երկու դէմքերը իրարու դարձան, առանց մէկը միւսին գողութենէն տեղեկութիւն ունենալու, երկուքն ալ ժպտեցան, և Պիպին եկաւ երիտասարդին գիրկը նետուիլ։ Իրենց էին անկեղծ համբոյրը եղաւ։ Երկուքն ալ երջանիկ էին։

Մինչեւ վերջին վայրկեանը չսպասեց Պիպին։ Կառքէն վար նետուելով գնաց քակել Պէռթային շղթան ու երկուքը մէկ ծառերուն մէջ կորսուեցան վազելով։ Բարձրացան ցից

— 134 —

դրդատանը, հովիւին տնակին ետեւէն դարձան, իրենց շունչերը սպառեցաւ հաճարի դաշտը կտրած ատեն, մինչեւ որ սկսան սահիլ եղեւիններուն տակ։ Բարձր ու ցից գագաթ մըն էր, որուն երկու կողերն ի վար կ'իջնէր սօսը միտադալար եղեւիններուն։ Ճիշդ մէջտեղը ժայռ մը կը կորանար կրիայի մը պատեանին պէս, որուն վրայ բարձրացաւ Պիպին։ Երկար շրջան մը ընելէ վերջ, ինքնաշարժը իր առջեւէն պիտի անցնէր, վարէն, ճիշդ դիմացէն։ Բայց երբոր երեւցաւ ան, Պիպին տեսաւ որ մէջքի գօտիին անցուցած սպիտակ մեծ թաշկինակը չկար։ Մանաւանդ հետը առեր էր որպէսզի նշան ընէ և հիմա չկար. ինկեր էր քանի որ չկար։ Պիտի ճչար անշուշտ բարկութենէն, երբոր մէկէն նշմարեց որ Պէռթային բերանն է։ Շունը հաւաքեր էր։

Մայրամուտին մէջ ալ եղեւիններուն տակ կը մթնէր ու կանաչները հորիզոնին լուսեղէն գիծերուն հետ ուրիշ համերգի մը կը սկսէին, պզտիկ տղուն ձեռքը դեռ բարձր մնաց։ Թաշկինակին հետ, որ մազերուն պէս կը տատանէր հովին, սայլին։ Տղուն ճիշդ քով իր յետոյքին վրայ նստած շունը կը նայէր մէկ մը կառքին կորսուած կէտին, մէկ մը անշարժ պզտիկին։ Կը հաչէր, կը հաչէր։

4

Ժամանակը զանոնք բաժնեց իրարմէ։ Աղէտին առաջին ամիսները անսահման սէրով ու գորովով իրարու սեղմուած, իրարու կապուած էին Փարիզի մայթերը նետուած երիտա-

— 135 —

սարդները, մեծ մասամբ տակաւին մանուկ։ Ծննդավայրէ, ընտանիքէ, ապապայէ խլուած հայ տղաքը այդ օրերուն մէկզմէկու կառչեցան ուղեկորոյս, մինչեւ որ ատեն անցաւ, կրցին քայլ նետել, մինչեւ որ [illegible] ընկերները հետզհետէ բաժնեցին սակայն իրարմէ, [illegible] դատուող ճամբաներու հովահարով, և դժուարին կենսաշահութիւնը, կեանքի պահանջքները, մանաւանդ սա եռուզեռ կեանքը փչեցին այդ տկար խումբին վրայ ու ցրուեցին. փետուրներ թռան։ Մարիանն իր անդիմադրելի հմայքով մօտեցաւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին և քաշելով տարաւ հոն, տարաւ հոս։ Հոն թէ հոս, յաղթականը միշտ նոյնը մնաց. միշտ նոյն Նէնէթը, Մանոնները, Նինոնները, Նանաները թռռնուհին։ Անոնք ամուսնացան, շատեր ապրեցան բարեկամուհիներով, պարպուեցաւ Հայոց եկեղեցին, մեկնող նամակներուն թիւը նուազեցաւ և անշուշտ, հեռուն մայրեր լացին։

Հիմա կը մնան միայն պզտիկ խումբեր, կազմուած ճշմարիտ, անկեղծ բարեկամներէ, որոնց հոգիներու միացումին մէջ տակաւին կը պլպլայ հայութիւնը, շիջումի դատավճիռին վրայ սա յորձանքէն տժգունած։ Ան կը պլպլայ, մինչեւ որ մարի։

Ահա այսպիսի խումբ մըն էր կազմած սա հինգերը, որոնց ապահովաբար վերջին հաւաքոյթն է այսօրուանը։ Վերջինը՝ քանի որ Միսաք պիտի մեկնի։ Օրապահիկը շահելով հանդերձ ան հետեւեցաւ մեծ զոհաբերութիւններով առաւօտեան վարժարանի դասընթացքին ու կրցաւ վերջապէս վկայականը շահիլ։ Հիմա ալ կ'երթայ Մարսէյլ, ուր պիտի աշխատի հօր-

— 136 —

եղբօրը հետ որ հոն կօշկակար է։ Պիտի մեկնի նաեւ Պետրոս։ Ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ ընելու։ Ոչ մէկ բացատրութիւն։ Պետրոս անշուշտ չպիտի գիջէր խոստովանիլ, ոչ իսկ իր ընկերներուն, թէ պիտի վազէ Նէնէթին ետեւէն։ Այո՛, դէպի յաջորդ օրուընէն ի վեր Պետրոս կը սպասէ, հետզհետէ շատցող անհամբերութեամբ մը, Նէնէթին մօտեցող քայլերուն, Նէնէթին մօտեցող բոյրին։ Սպասեց, սպասեց, հեւքով, տառապանքով, սէրով, բայց ան չեկաւ, ան բնաւ չվերադարձաւ։ Եւ հետզհետէ աւելի ձեւ, գոյն ու բոյր առացող կարօտը բացակայ այն ոսկի գլուխին, դիւրութեամբ ցրուեց անպաշտպան մտածումները։ Ահա այդպէս երկրորդ նպատակի մը ծառայելու համար խոշորցուած ու չափազանցուած խորհրդածութիւնները հեռանալով երիտասարդը ձգեցին առանձին ինքզինքին հետ, իր սէրին հետ, իր սիրական Նէնէթին հետ։ Հիմա ալ սպառած են ուժերը, հիմա ալ սպառած է համբերութիւնը, և ան պիտի վազէ միւսին աւելցող ջերմութեանը։ Ի՞նչ պիտի ընէ։ Հրաշք շատ լաւ արեւելեան կերակուրներ պատրաստել գիտէ, առատ բիւղով, քանի մը փրանքով, խեղկատակութիւններով։ Իրա՛ւ, իր սա երկու սենեակնոց յարկաբաժնին մէջ ամէն ինչ կինոջ մը բացակայութիւնը կը պոռայ, սակայն այր մարդու մը համար խիստ գովելի կոկիկութեամբ մըն էր յարդարած ճաշասեղանը որ հիմա աւերակոյտ մը երեւոյթն ունի։ Պնակներ, կերակուրի մնացորդներ, իրար խառնուած աղանդերներ, կէս մը լեցուն գաւաթներ, փրցուած հացի կտորներ և գետինը, ոտքերու տակ թաւալող գինիի շիշեր։

Անդրէա Լ...ի Սէյլանեանի քրոջ եւ Նշանածին անմեղութիւնը հաստատուած ըլլալով. անոնք ոեւէ հետապնդումի չպիտի ենթարկուին:

Հինգշաբթի իրիկուն նոր խուզարկութիւն մը տեղի ունեցաւ Սէյլանեանի ավրնիւ Սիւֆրէնի բնակարանին մէջ. բայց կարեւոր բան մը չգտնուեցաւ:

Քարփանթիէի ձերբակալութեամբ, ամբաստանեալներու թիւը կը բարձրանայ 5ի: Կը կարծուի թէ դեռ ուրիշ մեղսակիցներ ալ կան եւ թէ գողերը բացի Ֆրանսայէն եւ Ամերիկայէն գործած են նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի եւ Սպանիոյ մէջ:

Ահա՛ Պուսպի քաջագործութեանց ցուցակը.— 1926 յունիս 4ին Րընէ-Լիւսիէն Պօրթիպէնք անունով իբրեւ սպասաւոր մտաւ կոմսուհիի մը մօտ եւ անկէ թռցուց 400.000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէն եւ դրամ: Շատ չանցած հրեայ Լէվի-Պրիւլի ծառայութեան մէջ մտաւ. անկէ ալ գողցաւ 600.000 ֆրանքի գոհարեղէն, արծաթեղէն եւ թղթադրամ: Տարի մը վերջ. 1927 յունիս 15ին. Միշէլ Պրինեռն անունով ծառայեց կանէյի մարքիզին մօտ եւ 3 միլիոն ֆրանքի գոհարեղէն ու դրամ կողոպտեց անկէ: 1928 յունիս 30ին ալ Անդրէ-Ժան Մարի անունով, կողոպտեց 600.000 ֆրանքի գոհարեղէն եւ դրամ կոմս Բէյթ-Թրէվորէն, ամուսին արուեստագիտուհի Ժան. Մառնաքի:

Զինադադար Պարսկաստանի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Թէհրանէն կը հեռագրէ թէ կառավարութիւնը յունիս 29ին երկու շաբթուան համար զինադուլ հռչակեց Շիրազի մէջ եւ հրաւիրեց ապստամբ ցեղախումբերը որ անձնատուր ըլլան: Քանի մը ցեղապետներ արդէն բանակցութեանց սկսած են: Արդիւնքը յայտնի չէ դեռ, սակայն Շահի զինուորները դադրեցուցած են կռիւները:

Հակառակ այս զինադուլին, յունիս 30ին Քաշկայիները կտրեցին Քազըրունի արքայական պահակազօրքի ջուրը: Շիրազի եւ Քազըրունի միջեւ հեռագիր չի բանիր, սակայն Պուշիրի հետ հաղորդակցութիւնը կը պահպանուի եւ Սպահանի ճամբան բաց է:

Յոյնեն դահլիճին փոփոխութիւնը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Ներքին Նախարար Զավիցիանոս կառավարութեան հետ անհամաձայնութեան մը հետեւանքով իր հրաժարականը ներկայացուց վարչապետ Վէնիզէլոսի:

Այս հրաժարականը պատճառ պիտի դառնայ որոշ փոփոխութիւններ մտցնելու դահլիճին մէջ: Հաւանական կը նկատուի որ Միխալաքոփուլոս դահլիճին մէջ մտնէ իբրեւ փոխ-վարչապետ եւ արտաքին Նախարար, սակայն առժամաբար ուրիշ Նախարարութիւն մը պիտի վարէ՝ մինչեւ որ Պերիկլէս Արկիրոփուլոս — այժմու արտաքին Նախարարը— վերջացնէ հելլէնեւթուրք բանակցութիւնները: Միխալաքոփուլոս պիտի վարէ վարչապետութիւնը առաջիկային երբ Վէնիզէլոս ձեռնարկէ դէպի արեւմտեան Եւրոպա իր ճամբորդութեան:

Նատիր խանի յաջողութիւնը

Լահորէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ զօր. Նատիր խան նոր յաղթանակ մը տարաւ Պէչէի Սաքայի ուժերուն վրայ: Կարտէզ քաղաքը, որ յունիս 25ին գրաւուած էր այս վերջիններուն կողմէ, կրկին անցած է Նատիր խանի ձեռքը, որուն ի հաշիւ կը կռուին Ահմէտզայ, Թօթախէլ, Ղիլզայի եւ Մանկալ ցեղախումբերը:

Քապուլի էմիրը Քանտահար նահանգի կառավարիչ նշանակեց իր անդրը՝ Ապտիւլ Գատիրը:

Կարմիր Խաչի համաժողովը

Ժընեւի մէջ կը գումարուի Միջազգային դիւանագիտական համաժողով մը, զբաղելու համար Կարմիր Խաչի վերաբերեալ գործերով. մասնաւորաբար վերաքննելու համար Ժընեւի ծանօթ պայմանագրութիւնը:

Վերջին նիստին մէջ վիճաբանութիւն կատարուեցաւ «պատերազմական գերիներուն մասին»: Թուրք պատուիրակը առաջարկեց որ փոխ-վրէժի դիմումի գերիներուն դէմ այն պատերազմիկ պետութեանց, որոնք մարդկային վերաբերում չեն ունենար գերիներու հանդէպ: Այս առաջարկը ուժգին ընդդիմութեան բախեցաւ:

Որոշուեցաւ Ժընեւի պայմանագրութեան «հիւանդ եւ վիրաւոր» բացատրութիւնը վերաքննութեան չենթարկել:

Դատավարութիւն մը Պերլինի մէջ

Պերլինի մէջ սկսած է դատավարութիւնը երկու Ռուսերու՝ Օրլոֆ եւ Պաւլոնովսքի, որոնք կ'ամբաստանուին թէ խորհրդային կառավարութեան անունով կեղծ վաւերաթուղթեր կը պատրաստէին եւ կը ծախէին: Իրականութեան մէջ ասոնք կը գործէին բոլշեւիկներու հաշուոյն: Ասոնց շինած ամէնէն կարեւոր վաւերաթուղթը — ա՛յն որուն մէջ կ'ըսուէր թէ ամերիկացի ծերակուտականներ Պորահ եւ Նորրիս դրամ առած են բոլշեւիկներէն — իրենց յանձնուած էր Մոսկուայի գործակալներուն կողմէ: Ամերիկեան թերթի մը պերլինեան թղթակիցը, Նիքըր Պաքըր, որ զանազան վաւերաթուղթեր ստանալէ յետոյ, ոստիկանութեան մատնած էր երկու Ռուսերը, նոյնպէս բոլշեւիկեան գործակալ մըն էր: Թղթակիցը իբրեւ վկայ լսուելով, հերքեց իր դէմ եղած ամբաստանութիւնները:

Խնդիրը բոլորովին կնճռոտեցաւ ուրիշ յայտնութիւնով մը, ա՛յն թէ Պաւլոնովսքի իբրեւ լրտես կը ծառայէր գերման քաղաքական ոստիկանութեան հաշուոյն: Պաւլոնովսկի միաժամանակ կ'աշխատէր Զիվէրթ անուն Ռուսի մը քով. որ վարիչն էր Պերլինի խորհրդային տեղեկատու գործակալութեան: Զիվէրթ իր կարգին կապ ունէր գերման գաղտնի ոստիկանութեան հետ եւ Պաւլոնովսկիի կը վճարէր 650 մարք:

Կ'ըսուի թէ 1924ին Պաւլոնովսկի տեսակցութիւն մը ունեցած է Չեկայի պետին հետ՝ Պերլինի խորհրդային դեսպանատան մէջ եւ իմացած է որ բոլշեւիկեան չորս լրտես գործակալներ, որոնք «լաւ չէին կատարած իրենց պաշտօնը», զնդակահարուելէ յետոյ թաղուած էին Պերլինի խորհրդային դեսպանատան նկուղներուն մէջ: Այս յայտնութենէն սարսափած, Պաւլոնովսկի անմիջապէս փացած գացած է իր գերման պետը՝ ոստիկանապետ Հէլլէրը, անոր հաղորդելու համար իր լսածը: Բայց գերման ոստիկանութիւնը չկրցաւ ոեւէ միջամտութիւն կատարել, քանի որ դեսպանատունը անձեռնմխելի էր:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Սէն Թ'Անթուանի ենթակոմիտէն, վաղը կիրակի ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ազգին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվար Օտտօի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընկերները, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Բ. Միլտոնեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները: Կը խօսի՝ ընկ. Թաղէոսեան:

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած Պուա Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ Դպրոցի Գրադարանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղին կողմէ, վաղը կիրակի օր Արժանթէօյի մէջ: Կը նախագահէ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ: Հաղորդակցութեան միջոց՝ կառ. Սէն Լազարէն շոգեկառք, փոքր տը քլիշիէն 40 թիւ ճանրակառք եւ Gare d'Enghienէն օթօպիւս առնել եւ իջնել կառ. տ'Արժանթէօյ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Չարսանճագի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ հովանաւորութեամբ կեդրոնական վարչութեան, ի նպաստ Միութեան «Աղետեալներ ֆոնտին», վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուլվար Բապաթոյի ընդարձակ պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Տիկ. ՔԻՐԻԹԺԵԱՆ: Մուտք 2 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոց՝ Քանըպիէրէն առնել 46, 84 եւ 82 թիւ թրամուէյները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԷՍԻՐԻԿԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Bar Monumentalի մէջ, ի պատիւ Պ. Մարտիրոս Պարոնեանի որ նոր եկած է Ամերիկայէն: Կը հրաւիրուին բոլոր Պէսիրիկցիները, եւ բոլոր փեսաները:

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 63 Rue de la République, Գրադարան ընթերցասրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

Լիոնի Զաւարեան խումբի վարչութիւնը ...... խմբական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին ճանկէօզեանի ճաշարանը 202 Rue Boileau:

Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան, մասնաճիւղերու զեկուցում եւ ծրագիր կանոնագրի վաւերացում: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՓԱՐԻԶԻ «Բարձր Հայք» Իշխանենակցական միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 131 Fbg. du Temple, «Ռոստոմ»ի գրադարանը: կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՓԱՐԻԶԻ Տիգրանակերտի Հայր. Միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 184 av. d'Italie սրճարանը: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն վարչութեան: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը հրաւիրուին նաեւ չարձանագրուած հայրենակիցները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻՐՊԱԿ.— Յառաջի երէկուան թիւին մէջ Ս. Թ.-Թուլի յօդուածին Բ. սիւնակ 11րդ տողէն սկսեալ տպուած է. «ո՛չ. այլ անոր համար. որ անոնք նպաստեցին «Յառաջ»ին այն զօր չունէին եւն.»: կարդալ՝ «ո՛չ. այլ անոր համար որ անոնք սպասեցին «Յառաջ»էն այն զօր չունէր»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լեգէոնական միութեան մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Գար Մոնիւմանթալի սրահը կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները. Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի: Օրակարգ Շրջաբերականի ընթերցում. ընթացիկ հարցեր եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՓԱՐԻԶԻ Համենոյ Հայրենակցական միութեան վեցամսեայ ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ եւ Իսի լէ Մուլինօ բնակող Տարօնցիները ստիպողաբար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 3ին ընկեր Լորիս Պօյաճեանի բնակարանը, 56 Av. du Bas Meudon.

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Տիկ. Տէօքմէճեանի բնակարանը 59 rue Rabelais: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 9 յուլիս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՃԻՊԻՆՅԼԻ եւ Անդ իլիասի որբերու տարեկան հանդիպումը՝ 14 յուլիս կիրակի օր: Ներկաները երիցս պիտի նկարուին: Երգ. արտասանութիւն եւայլն: Հաւաքավայրը պիտի յայտարարուի մօտ օրէն: Գիւղերէն եկող որբերէն կը խնդրուի նկատի առնել օրուան տարեդարձը:

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Լիոնաբնակ հայրենակիցները, անդամ եւ ոչ անդամ. վաղը կիրակի ժամը 2ին Բարձր Հայք ճաշարանը, 4 Rue François Garcin:

ՆՈՒԷՐԱՀԱՒԱՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Օ. Ֆ.— 128 ֆր.,
Մարսէյլ, Գործ.— 750. 50,
Պուրկուան, Գ. Փ.— 70,
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35,
Սէն Թ'Էթիէն, Մ. Ա. 65,
Լա Թուր, Տիկ. Մ. Ա.— 35,
Մարսէյլ, Չար. Հայր. Միու.—20,
Ֆրանքֆորթ, Խ. Վ. 100,
Լիոն, Պօզ. — 35,
Լը Փուզէն, Վ. Մ.— 35,
Փարիզ, Ա. Զ.— 70,
Քլամառ, Կ. Ա.— 35,
Լանսէյ, Գործ 75,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ախլաթի Կարմունջ (Պիթլիսի նահանգ) գիւղէն Մանաս Կըկօեան, հօրանուն՝ Արեւշատ: Տարագրութեան միջոցին ողջ մնացած է: Կը կարծուի թէ Պաղտատի կողմերը կը գտնուի: Իմացնել իր եղբօր Համբարձում Կըկօեանի, 6 Rue Blanqui, K.— Bicêtre. (Seine), France. Լուր տուողին 300 ֆր. եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

Կը խնդրուի արտասահման եան թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒԼԻՍ 1929

7 JUILLET 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1062 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔԸ»

Շարունակենք ճակատ ճակտի խօսիլ «Արեւ»ին,— աւելի ճիշդ՝ բոլոր ռամկավար վարիչներուն եւ խմբագիրներուն հետ, —փոխ առնելով իր խորագիրը։

Անկեղծութեան բարիքը... Թող ներեն յայտարարելու, ամենայն ամբարտաւանութեամբ, թէ «անկեղծութիւնը, եթէ ռամկավարներուն համար գոյութիւն ունի իբրեւ բառարանի բառ, մեզի համար դարձած է միս ու ոսկոր։ Նոյնիսկ ամէնէն պատկառելի ընկերներու հանդէպ։ Իբրեւ յեղափոխականներ, մենք անկեղծութիւնը տարած ենք մինչեւ կոպտութիւն, եւ կ՚ուզենք ամէն բան կոչել իր իսկական անունով։ Մեր մէջ տեղ չունին այսպէս կոչուած փափկանկատութիւնք — քաղաքական կեանքի մասին է խօսքը։ Այն արուեստական զարդը, որ կը վայլէ սալոնական պուպրիկներու,— վիզը՝ պիրկ վզնոցի մը մէջ օղակուած, հագուստ-կապուստը՝ խնամով կոճկուած, քթուածքը՝ ստոստուն, եւ խարդախ, գեղին ժպիտ մը՝ դէմքին։

Այսպէ՛ս է որ մենք հրապարակով կը պոռանք ինչպէս մեր ցաւերը, նոյնպէս մեր գնահատումները։

Յաճախ մեր բառերը կիրք եւ արիւն կը հոտին ոչ թէ որովհետեւ արիւնարբու գազաններ ենք, այլ որովհետեւ արիւն կը հոսի մեր սիրտէն, տեսնելով այնքան վատութիւն, ծեքծեքում, դասալքութիւն եւ անյատակ տգիտութիւն՝ ակներեւ չարիքներու եւ փաստերու հանդէպ։

Այսքան փլուզումներէ յետոյ, բնակա՞ն է, անհրաժե՞շտ է որ քով-քովի գան, ձեռք ձեռքի տան, այս ժողովուրդը առաջնորդելու կոչուած տարրերը, յեղափոխական թէ հայ լուսաւորչական ազգասէր։

Այո՛։ Եւ շատ ուշ ենք մնացեր։

Արդ. բոլորս ալ կ՚ընդունինք որ այսօրուան Հայաստանը չի համապատասխաներ մեր պահանջներուն, թէ՛ իր կարգ ու սարքով եւ թէ՛ իր տարածութեամբ։ Մենք այս իրականութիւնը կը շեշտենք հրապարակաւ, թնդելով մանր-մունր նկատումներ, եւ եթէ կ՚ուզէք՝ անողորմ կոպտութեամբ։

Ռամկավարներն ալ տարբեր չեն մտածեր — եւ չեն կրնար մտածել, ամէն բանէ առաջ ըլլալով բարի քրիստոնեաներ։ Բայց, կը կեղծեն։ Մետաքսէ քօղեր կը ծածկեն շարաւոտ վէրքերու վրայ, եւ կը կարծեն թէ վէրքը կ՚աղէկնայ, չարը կը խափանուի, եթէ յուռութք մը կախեն քօղերու ծայրէն։ Թէեւ, վերջերս քիչ մը համարձակ լեզու կը գործածէ նոյն իսկ տիրացու «Պայքար»ը։ Պարզելէ յետոյ լեզուի, ուղղագրութեան, կրօնի սպառնացող վտանգը, Ամերիկայի ռամկավարներուն այդ սմսեղուկ օրկանը կ՚ողբայ իր Մայիս 30ի խմբագրականին մէջ.

— «Իրաւացի մտահոգութիւն կը յայտնուի Հայաստանի խորհրդային մամուլին եւ տեսարաններուն հակազգային քարոզութեանց, ինչպէս նաեւ դպրոցներու մէջ եւ այլուր նոր սերունդին նոյն ոգւով տրուած դաստիարակութեան մասին, որովհետեւ կը թուի թէ, արդիօք այս կերպով ազգային աւանդութիւններ, զգացումն ու մշակոյթը ինտոյնետէ պիտի չնուազի՞ն ու կորսնցնեն իրենց ոյժն ու տիրական գոյնը, եւ վերջ ի վերջոյ Հայաստանի մէջ յառաջ պիտի չգա՞յ իրողութիւն մը, որ Հայէ զատ ամէն բանի պիտի նմանի։ Լուրջ խնդիր մըն է ասիկա, թերեւս ամէնէն լուրջը, որու հանդէպ կը գտնուի այսօր Հայ Ազգը»։

Ուշադրութիւն՝ բացատրութեան ձեւերուն,— «մտահոգութիւն կը յայտնուի», «գիտել կը տրուի», «լուրջ խնդիր մըն է, թերեւս ամէնէն լուրջը»։

Կուսակցական պաշտօնաթերթ է, կը տեսնէ «Ազգին» գլխագիր ազգին, սպառնացող վտանգը, բայց, հազար կտոր կ՚ըլլայ որ իր բերնէն չելլեն այդ խօսքերը, այլ՝ երրորդ, չորրորդ բերնէ մը... Կը տեսնէ չարիքը, ահաւոր ողբերգութիւն մը որուն հետեւանքով Հայաստանի հայութիւնը «Հայէ զատ ամէն բանի պիտի նմանի»։ Եւ սակայն,—հարցուցէք թէ ի՞նչ կ՚ընեն անոր հակազդելու, գոնէ իրենց դառնութիւնը պոռթկալու համար։

Ոչինչ եւ ոչինչ։ Եւ ճիշդ հակառակը։ Կ՚անարգեն, կը վարկաբեկեն, կը ծաղրեն անոնք որ մատը վէրքին վրայ դրած՝ դարմաններ կ՚որոնեն եւ կը փնտռեն, կը տքնին եւ կը պայքարին։ Անոնք մարդկային զգացում չունին մինչեւ անգամ զոհերուն հանդէպ։

Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ, կը զգան, երբ կը նկարագրեն թէ հայ կալանաւորներ եւ աքսորականներ, բանուոր, գիւղացի կամ ուսանող, «Մեր Հայրենիք»ով կը թնդացնեն Հայաստանի գնտաններուն քարերն ու դուռները։ Կամ ամբողջ Կովկասի փողոցներն ու կայարանները։ Եթէ շատ ները մնան, «սո՛ւտ է», կը պոռան ու կ՚անցնին, ինչպէս Պոլսոյ «Իգտամ»ներն ու «Ազգ»ամները։

Ահա թէ ո՛ւր կը բաժնուինք ռամկավարներու «անկեղծութենէն», յիշելով միայն մէկ երեւոյթ։

Այս տխուր գիծը աչքի կը զարնէ հանրային կեանքի միւս ասպարէզներուն մէջ ալ։

Եւ բնական է։ Երբ մարդիկ այնքան վախկոտ, երկերես եւ շողոքորթ քաղաքականութեան մը կը հետեւին ամէնէն հիմնական հարցին, հայրենիքի ճակատագրին հանդէպ, ինչո՞ւ աւելի չզգուշաւորեն այդ գիծը, օրինակ, արտասահմանի ազգային կազմակերպութեան մասին։

Անգամ մըն ալ քրքրենք այդ խնդիրը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԷՊՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզէն կը տեղեկացնեն թէ գաղտնի ոստիկանութեան տեսուչ Իսմայիլ խան, որ Թէհրան կանչուած էր յանկարծ, անձնասպան եղած է կէս ճամբան։ Քովէն գտնուած են նամակներ որոնց բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի։

Յաուջպուլաղի քրտական շարժումը զսպուած է, իսկ Շիրազի ըմբոստութիւնը, որ աւելի ծանրակշիռ էր, քաղաքական դաւի մը հանգամանքն ունի.

Քննութիւններէն կը յուեւի թէ ձերբակալուած պաշտօնատարները նախկին վարչութեան կուսակիցներն էին, եւ կ՚ուզէին հանրապետութիւն հաստատել, նախագահ հռչակելով ելմտական նախարար Նուսրէթ-էտ-Տօվլէն (ձերբակալուած)։

Երեւանի մատենադարանապետը գող

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը յիշեալ քաղաքի հանրային Մատենադարանի տնօրէնին, որ իր պաշտօնավարութեան երկու տարիներու ընթացքին գողցած էր 1300 հատոր գիրք եւ բազմաթիւ խիստ թանկարժէք վաւերաթուղթեր։

Գող մատենադարանապետը դատապարտուեցաւ եօթը տարի բանտարկութեան։

Նոր Երրեակ Զինակցութի՞ւն մը

Թրանսիլվանիոյ հունգարերէն թերթերը կը գրեն թէ Մաբաջախտ Փիլսուտսքի մօտ օրէն երբ «արձակուրդով» Ռումանիա այցելէ, ուղղակի բանակցութեան պիտի մտնէ ռումանական կառավարութեան հետ, Երրեակ Զինակցութիւն մը կնքելու համար Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ, ընդդէմ խորհրդային Ռուսիոյ։

Կ՚ըսուի թէ Ռումանիոյ արտաքին Նախարար Միրոնէսքուի եւ Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէնի վերջին յայտարարութիւնները պիտի դիւրացնեն այսպիսի համաձայնութիւն մը։

Պուլկարեւսերպ վէճը եւ Անգլիա

Տէյլի Թէլէկրաֆի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ.

—«Անգլիական կառավարութիւնը ուշադիր կը հսկէ սերպեւպուլկար սահմանագլուխի միջադէպերուն վրայ։ Պելկրատի եւ Սոֆիայի անգլիական դեսպանները տակաւին ոեւէ ձեռնարկ չկատարեցին, սակայն կրնան շուտով հրահանգներ ստանալ այս ուղղութեամբ՝ բարեկամական միջամտութիւն մը ընելու համար։ Այս դիմումը անկողմնակալ հանգամանք մը պիտի ունենայ։

Ինչպէս կը յիշուի, անցած-տարի նման միջամտութիւն մրկատարուեցաւ պուլկար կառավարութեան մօտ՝ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց կողմէ եւ որուն չուզեց միանալ Իտալիա։

Այդ դիմումին հետեւանքով ի վերջոյ հրաժարեցաւ պատերազմական նախարար Զօր. Վոլքոֆ, որուն համար կ՚ըսուէր թէ համակիր է Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան։ Զօր. Վոլքոֆ այժմ Իտալիոյ դեսպան է։ Անգլիական այս նոր դիմումը շատ քաղաքավար պիտի ըլլայ եւ անցած տարուան պէս միջադէպերու տեղի չպիտի տայ։

Սէյլանեանի եղեռնադատ ատեանին առջեւ

Ոստիկանութիւնը ուրբաթ օր վերջացուց իր քննութիւններն ու խուզարկութիւնները Սէյլանեանի, Գուռալի, Փէմժանի եւ Քարփանթիէի մասին։ Որոշուեցաւ գրաւել Ժուֆրուա փողոցի պանդոկը զոր կը բանեցնէին Փէմժան եւ Ռոմանուժին փոլէթ։ Այս պանդոկին համար Փէմժան եւ Գուռալ 500.000 ֆրանք վճարած էին՝ իրենց գողօնի արդիւնքէն։ Պանդոկի վարձակալներուն հրահանգ տրուեցաւ շուտով ուրիշ բնակարան ճարել, որովհետեւ կառավարութիւնը պիտի գրաւէ Փէմժանի սեփական բոլոր կարասիներն ու առարկաները։

Գրաւուած գոհարեղէնները առ այժմ կը մնան դատական ոստիկանութեան տնօրէն Գրնուայի մօտ։ Ասոնք իբրեւ փաստ պիտի ծառայեն Սէյլանեանի, Գուռալի, Փէմժանի եւ Քարփանթիէի դէմ, որոնք պիտի դատուին Սէնի եղեռնադատ ատեանին առջեւ։ Տիկ. Ժան Մառնաք պիտի վերստանայ իր երկու ադամանդէ մուշտակները, որոնցմէ մէկը Սէյլանեան տուած էր իր նշանածին, միւսն ալ՝ քրոջը Լիւսիի, 3000 ֆրանքի փոխարէն։

Յակաւին լուր չկայ նիւ Եորքի մէջ Սէյլանեանի քրոջ՝ Տիկ. Սոնիա Սարգիսի մօտ կատարուած խուզարկութեան մասին։ Կ՚ըսուի թէ յիշեալ կնոջ յանձնուած քինքիլլակի մորթէ մուշտակը, որ Տիկ. Ժան Մառնաքի կը պատկանէր, կ՚արժէ ո՛չ թէ 125.000, այլ կէս միլիոն ֆրանք։

Գուռալ եւ ընկերները վերջերս Վիթրիի մէջ գնած էին նոր տուն մը, որուն 50.000 ֆրանքը վճարած էին արդէն։ Այս տունն ալ խուզարկուեցաւ։

Դաշինքին ցաճապը

Ամերիկեան պարտքի խնդրին առթիւ, դաշինքը ծանր տագնապներ կ՚անցընէ, նոյն դրուած ըլլալով Երեսփ. Ժողովին կողմէ, Ձախակողմեան երեսփոխաններուն ու կառավարութեան ընդդիմադիրները կ՚ուզեն անվստահութեան քուէ տալ եւ տապալել Փուանքարէի «Զինադադարի դաշինքը»։

Ուրբաթ օր Երեսփ. Ժողովին մէջ երկու հարցապնդումներ ուղղուեցան կառավարութեան։ Ժան Կոււա կը հարցնէր, թէ ամերիկեան կառավարութեան հետ ի՞նչ պայմաններու մէջ տեղի ունեցան վերջին բանակցութիւնները՝ մթերքներու վճարման պայմանաժամը յետաձգելու մասին։ Երկրորդ հարցապնդումին հեղինակն էր երեսփոխան Տորման, պատերազմի անդամահատեալ, յունիս 23ին նախկին պատերազմիկներու կատարած ցոյցին մասին։ Այս երկու հարցապնդումներն ալ ոեւէ հետեւանք չունեցան եւ նախարարական բացատրութեամբ փակուեցան։

Ինչպէս գրեցինք երէկ, ամերիկեան պարտքին առթիւ Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովը ընդունած էր բանաձեւ մը, որով Մէլլըն Պէրանժէ համաձայնագիրը պիտի վաւերացուի՝ որոշ վերապահումներով։ Արտաքին յանձնաժողովը նոյն այս բանաձեւը ընդունած ըլլալով, տեղեկաբեր Փիէթրի հրաժարեցաւ եւ իրեն յաջորդ նշանակուեցաւ Շափտըլէն։

Դաշինքը թէ՛ ուրբաթ եւ թէ շաբաթ արտակարգ նիստեր գումարեց՝ կացութիւնը քննելու համար։ Օգոստոսը կը մօտենայ, տակաւին որոշ համաձայնութիւն չէ գոյացած զանազան խմբակցութեանց միջեւ՝ Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագրի մասին։ Բոլորն ալ կողմնակից են՝ կարգ մը վերապահումներով վաւերացնելու, միայն թէ ոմանք կ՚ուզեն այդ վերապահումը բուն իսկ բանաձեւին մէջ դնել, ուրիշներ՝ բանաձեւին կցել։ Կառավարութիւնն ալ այս վերջին տեսակէտն է։ Եթէ բանաձեւին մէջ վերապահում դրուի, այն ատեն վախ կայ թէ ամերիկեան Ծերակոյտը չվաւերացնէ համաձայնագիրը, որ այն ատեն չեղեալ պիտի նկատուի և նոր բանակցութեանց դուռ պիտի բացուի, Ֆրանսա պիտի ստիպուի Օգոստոս 1ին 10 միլիառ ֆրանք վճարել։ Իսկ նոր բանակցութեանց պարագային, կը վախցուի որ Ամերիկա աւելի խստապահանջ ըլլայ եւ 1926ին ըրած 100ին 50 զեղչէն հրաժարի։

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը դեռ չէ լուսաբանուած եւ տագնապը կը շարունակուի։

Անատոլեան նահանգներու քարիւղի հանքերը

Քարիւղի հանքեր փնտռելու համար, Թուրքիոյ տնտեսական գործավարութեան ելմտացոյցին մէջ 150 հազար ոսկի յատկացուած է։ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է այս տարի քարիւղի հանքերու մասնագէտ մը հրաւիրել Ամերիկայէն։ Մասնագէտը քննութիւններ պիտի կատարէ, նախ Արեւելեան նահանգներուն մէջ, ուր քարիւղ կը գտնուի արդէն։ Ատալիոյ շրջանին մէջ ալ քարիւղ կայ։

Թուրքիոյ ելեկտրականացումը

Շուէտական կարեւոր խմբակ մը թուրք կառավարութեան դիմելով խնդրած է իրեն յանձնել ջրա-ելեկտրական կայաններու հաստատման գործը։ Խմբակը պիտի օգտագործէ ջրվէժները, եւ այս ձեւով միջոց պիտի տայ որ բազմաթիւ գործարաններ բացուին։

Շուէտական ուրիշ խմբակ մը, որ կէս միլիոն քուրոն դրամագլուխ ունի, հանքերու շահագործման մենաշնորհը ուզած է։ Հանրօգուտ գործավարութիւնը սկզբունքով հաւանած է այս առաջարկին։

Էնկիւրի-Պոլիս հեռաձայնը

Էնկիւրի-Պոլիս հեռաձայնին շինութիւնը աւարտած և փորձերը լաւ արդիւնք տուած ըլլալով, յուլիս 1էն սկսեալ գիծը հանրութեան տրամադրութեան տակ դրուած է։ Երեք վայրկեանի խօսակցութիւնը 115 դրշ. է, յաջորդ երեք վայրկեանները՝ 100 դրշ.։ Առ այժմ վեց վայրկեանէ աւելի խօսիլ թոյլ չի տրուիր, գիծը մէկ հատ ըլլալուն եւ ուրիշները երկար չսպասցնելու համար։

Թուրքիա, Պարսկաստան եւ Իրաք

Թուրքիա Պարսկաստանի եւ Իրաքի հետ սահմանային խնդիրները կարգադրած ըլլալով, որոշած է առեւտրական լայն գործունէութեան մը պատեհութիւններ ստեղծել այս երկիրներուն հետ։ Հիմակուընէ պատրաստութիւններ կը տեսնուին առեւտրական ընդարձակ գործերու համար։

«Կարմիր Օր»ը

Խորհրդային Միութեան գործավարներու խորհուրդը որոշեց որ Օգոստոս 1ին կարմիր Օրուան առթիւ բոլոր գործարաններն ու պետական հիմնարկութիւնները պիտի փակուին։ Ըստ Գ. Միջազգայինի որոշումին, «Օգոստոս 1ը պէտք է ըլլայ զօրանցքի օր միջազգային յեղափոխական ուժերուն՝ քաղքենիութեան դէմ ապագայ պատերազմին համար»։

Հունգարիոյ եւ սերպիոյ սահմանին վրայ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ առջի գիշեր ժամը 11ին ատենները հունգարացի պահակ մը Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխը տարաւ վեց անծանօթ մարդեր, զանոնք Եուկոսլաւիա ղրկելու յայտնի մտադրութեամբ։ Եուկոսլաւ պահակը հրաւիրեց յիշեալ վեց մարդիկը կանգ առնել։ Ասոր վրայ անոնք սկսան վազել զանազան ուղղութեամբ։ Պահակը կրակ բացաւ եւ սպաննեց անոնցմէ մէկը։ Քննութիւն կը կատարուի։

Փոթորիկ, կարկուտ եւ կայծակ

Գերմանիոյ զանազան շրջաններուն, մասնաւորապէս Պավարիոյ մէջ սաստիկ փոթորիկներ տեղի ունեցան առջի օր։ Քիէմիլիճին վրայ շրջեցան չորս նաւակներ, որոնք 14 զբօսականներ կը փոխադրէին, երկուքը խեղդուեցան։

Նուրէմպուրկի շրջանին մէջ կարկուտ տեղաց՝ վնասելով պտուղներն ու ցորենի ամբողջ հունձքը։

Վինթիխի մէջ գիւղացի մը կայծակահար մեռաւ։ Ուրիշ մը կարկուտի զոհ գնաց։ Տայնշվանկի մէջ կին եւ մը կով մը նոյնպէս կայծակէն մեռան։ Ոչխարներու հօտ մը նոյն բախտին արժանացաւ։

Աւստրիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ եւս փոթորիկը մեծ աւերներ գործեց։ Վիեննայի մէջ ժամը 20էն յետոյ քաղաքը դժոխային երեւոյթ ստացաւ։ Հրշէջները 120 տեղերէ օգնութեան կանչուեցան։ Բազմաթիւ տանիքներ եւ ծխնելոյզներ թռան։ Վիրաւորներու թիւը մեծ է։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ "ԱՆԴՐԷՒԸ,,

Մեր երիտասարդ գրողներուն բոլոր գործերն ալ հաւասար շունչով ու ոգեւորութեամբ երկնուած ու տաղանդի կայծով լուսաւորուած չեն։ Անոնք բոլորն ալ իրենց վրայ կը կրեն ժամանակի դրոշմը, դարաշրջանի կնիքը։ Կան որ մեզ կը տանին մեր երէկի ուրախութիւններուն, աշխատանքին ու ճիգերուն։ Կան, որ մեզի կը պարզեն իրենց կեանքին տառապանքն ու առօրեայ մանրարարանութիւնները։ Կան որ երեւակայութեան երիվարը հեծած, կ'արշաւեն անծանօթ հորիզոններ, դէպի ապագան, վաղուան կեանքը...։ Կան ալ որ իրենց ուշադրութիւնը կը դարձնեն շա՜տ հեռուները, մարդկութեան անցեալ օրերը, ու մեղուներուն պէս, անոնցմէ կը քաղեն իրենց գրական փեթակին մեղրն ու մեղրամոմը...։

Համաստեղ առաջին դասակարգին կը պատկանի, ու այդ դասակարգին արժանաւոր ու տաղանդաւոր ներկայացուցիչն է Ցանկանի՞՛ք կը փնտռէք

— Երգել մեր գիւղերուն աշխատանքին օրհնութիւնը, բնութիւնն ու իր գեղեցկութիւնները, պատմել այն հողերը, որոնք աւերակի կը վերածեն գիւղացիներուն սիրտերը, բանալ անոնց հոգիներուն թաքուն ծալքերը, ուր ծուարած կը գտնենք մարդկային հոգին տառապեցնող դժբախտութիւնը, հետեւիլ սովորական մարդոց առօրեայ քայլերուն, անոնց փոքրիկ ուրախութիւններուն ու սէրերուն։

Համաստեղի Գիւղը, եւ վերջին հատորը, Անձրեւը, այս յատկանիշներով կը ներկայանան։

Եթէ մեր այսօրուան կեանքին ու անոր ելեւէջներուն, հոգերուն ու դժբախտութիւններուն հաշտեցնել ուզենք, յուսախաբ պիտի ըլլանք, որովհետեւ այս երկու հատորներն ալ մեր Երէկը կը յատկանշեն։ Բայց ասիկա պատճառ մը չէ, որ անտարբեր գտնուինք անոնց հանդէպ։ Ընդհակառակն. նոյնիսկ լուրջ պատճառ մըն է, որ զինքը աւելի սիրենք՝ որովհետեւ այն ինչ որ կուտայ մեզի Համաստեղ, մեր երազ ու ոսկի օրերուն հէք. եաթն է, որովհետեւ ինչ որ կուտայ ճիշդ կուտայ, իրականութեան ճալազատ է, ու միեւնոյն ատեն գեղարուեստական է։ Տարօրինակ պիտի ըլլար անշուշտ արուեստի ռեւէ գործ տարբեր չափանիշով գնահատութեան ենթարկել, ըսելով թէ անոր նիւթը այսօրուան մեր կեանքէն քաղուած չէ։ Եթէ այդպէս ըլլար, եթէ հարկ ըլլար չափանիշներով մօտենալ գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն նիւթին ու ճարտարապետութեան, այն ատեն բազմաթիւ գործեր, նոյնիսկ գլուխգործոցներ, չպիտի դիմանային քննադատութեան։

Մեր փնտռելիքը պիտի ըլլայ կեանքի հարազատութիւնը, տիպարներուն ճիշդ ու իրական պատկերացումը, եւ մարդկային հոգիին ցուցահանումը։ Այս տեսակէտով, Համաստեղի նոր գիրքը, Անձրեւը նոյնքան յաջողութիւն մըն է, որքան անոր Գիւղը։

Առաջին ակնարկով, Անձրեւը Գիւղին շարունակութիւնը կը թուի ըլլալ, կամ շատ քիչ նոր բան կը գտնէ ընթերցողը անոր մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ, ասիկա պատճառ մը չէ, որ չմըտերմանանք անոր բովանդակութեան։ Անոր գործը չի նմանիր, երբ ըսենք նաեւ, որ անիկա շարունակողն է թէկատենցինի գրական դպրոցին, ու անոր հարազատ աշակերտն է։

* * *

Գիրքը կը բաղկանայ տասներկու գրուածքներէ, որոնց մէկ քանին, տաղաչափուած, ազատ ոտանաւորի օրէնքներովն ու պայմաններովը գրի առնուած հէքեաթներ են, ինչպէս Ջոպան յերան հէքեաթը եւ Սիմօն եւ Կիրօն։ Մանաւանդ վերջինին մէջ Համաստեղ անմիտօ եւ ժողովրդական երգիծանքն է, որ կը փորձէ կիրարկել։ Թէեւ իր միւս գրուածքներուն մէջն ալ երբեմն կը յայտնուի այս տարրը։

Իսկ միւս պատմուածքներուն մէջ յաջող էջեր են Աղջի Եղսիկը, Ցունը, Շամբոյրը եւ Ջրոյց շունի մը հետը։

Մերունի Թորիկ Պետոյին սիրտը կը դողայ արթնցած, ուշ մնացած սէրով մը։ Եղսիկին ձայնը անոր հոգիին մէջ կ'արթնցնէ շատ յիշատակներ, որովհետեւ սիրողին համար արեւը աւելի վառ կը թուի, ու հովին հետ Եղսիկին ձայնին արձագանգն է, որ կ'առնէ անոր։ Միրայ յափրանական զգացումն է ու սարսուռը, որ ծերունի Թորիկ Պետոյին երիտասարդացնէ, «ինքզինքն էնպէս երիտասարդ ու ուժեղ զգացած չէ բնաւ։ Դուք տեսա՞ծ էք, ինչպէս բարկ արեւը վարուած արտին վրայ կը բացուի, արտը կը սկսի քրքրել, հողերը կը շարժին կարծես, հողակոյտերը կը փլին առանց աղմուկի, ճիշդ այդպէս լուռ շարժում մը կը տարածուէր Թորիկ Պետոյի ծերացած ոսկորներուն մէջ։ Թորիկ Պետո անհուն զոհունակութիւն մը զգաց։ Իր մաշած ու քայքայուած մարմնոյն մէջ կեանքը կը խլրտար բամպակի սերմերուն պէս, որ սակայն չէր բուսներ, ա՛լ չպիտի բուսնէր...» (Աղջի Եղսիկը)։

Ուրիշ տիպար մը անհաւասիկ՝ Ցունը պատմուածքին Պալիկ Հօրքուրը։ Անիկա հոգիով ու մարմինով կապուած է իր տանը քարին ու փայտին, երդիքին ու դրան, որոնց համար աւելի հոգի կը հատցնէ, քան իր իսկ անձին համար։ Իր տան աւերածութիւնն ու կործանումը աւելի սրտմաշուք են իրեն համար, քան աշխարհին մէջ իր մինակութիւնը, անտէրութիւնը։ Ո՞վ չի ճանչնար Պալիկ Հօրքուրներ, որոնց տուներները կը սահէին երէկ մեր գիւղերուն նեղ ու քարուտ ճամբաներուն վրայ, եւ որոնք առատաձեռն էին օրհնութիւններով ու մաղթանքներով, աղօթքով ու արցունքով...։

Մարուշը գեղի աղջիկ է, (Շամբոյրը) բայց սիրոյ սարսուռը անոր սիրտին հորիզոնին ալ հասեր է, ու անիկա այդ զգացումը, այդ դողը անով կը բացատրէ, որ ամէն բանի մէջ իր նշանածին ներկայութիւնը կը զգայ։ «Մուրատենցծառին մէջ նշանածին հասակը կը տեսնէր եւ զով տերեւներուն մէջ անոր ձայնը պահուած կ'ենթադրէր։»

Մարուշը գիւղի աղջիկ է, «լռութեան մէջ էր, որ օրէ օր հասակ կը ձգէր, կուրծքը կը լայննար, երեսը վարդի կարմրութիւն կ'առնէր, աչքերուն ու թարթիչներու գոյնն աւելի կը սեւնար»։

Միայն քաղաքի աղջիկները չեն որ երազներով, երեւակայութիւնով կը տարուին, գիւղի աղջիկն ալ ունի այդ իրաւունքը։ Շամբոյրը պատմուածքին Մարուշը անոնցմէ է, որ կարօտով ու սիրով այրած հոգի ունին, երբ անակնկալը իր նշանածը դէմը կը հանէ օր մը, արտերու ճամբուն վրայ, անոնք իրարու դէրկ կը նետուին, գիւղի արեւով եփած տղուն առաջին համբոյրը կ'առնէ, պինդ պինդ գոյն իր կուրծքին կը սեղմէ, աղջկան հոգին խռովքին եւ անծանօթին դողովը կը սարսռայ, իբրեւ թէ խաղող ճռակին վրայէն փոթորիկ մը անցած ըլլար...։

Ու փոթորիկ մը կ'անցնի նաեւ գիւղին մէջէն ու մարդոց լեզուներէն։ Ջրոյցն է որ կեանք կ'առնէ ու բերնէ բերան կը պտտի։ Մարուշը յանցաւոր է ամէնուն աչքին, մանաւանդ հօրը, Կարօ Մարտօսին աչքին, որուն աչքէն կ'իյնայ այլեւս։ Բայց սէրը հզօր է մահուան պէս, նոյնիսկ գիւղական սահմանափակ աշխարհին մէջ։ Ու Մարուշը օր մը հօրը տունէն կը փախչի գաղտնի, նշանածին հետ։ Ամուսնութիւնը տեղի կ'ունենայ, ու տարի մը յետոյ Կարօ Մարտօսը իր առաջին թոռնիկը կ'ունենայ։ Բայց անիկա անհաշտ է. հին դլուխ, աւանդապահ, գեղի հինսովորութիւնները յարգող, այն աստիճան, որ երբ աղջիկը կը հիւանդանայ, չերթար զայն տեսնելու։ Բայց այս ընտանեկան փոթորիկին կը յաջորդէ հաշտութիւն, շնորհիւ փոքրիկ թոռնիկին։

Այս պատմուածքը իր բնականութեամբ, իր տիպարներով, իր միջավայրին հարազատ գոյներովն ու սովորութիւններովը, գլուխ-գործոց մըն է այս հատորին մէջ։

Վերջին պատմուածքն է Ջրոյց շունի մը հետ։ Հոն խտացուած կը գտնենք մեր արհաւիրքներուն պատմութիւնը, մեր երկիրը իր տառապանքով՝ որ շարժանկարի մը պէս մեր աչքերուն առջեւէն կ'անցնի։ Այս գրուածքը կը խտացնէ նաեւ գրողին փիլիսոփայութիւնը, երբեմնի երազներուն յաջորդող այսօրուան կեանքին դառնութիւնն ու հիասթափութիւնը։ Անիկա կ'երգէ նաեւ արեւին ու աշխատանքին գեղեցկութիւնը, որ նոր սերունդները պիտի կերտեն աւերակներուն վրայ։ Իր յոյսին ու հաւատքին չերմութեամբը, Համաստեղ կը տաքցնէ մեր սառած հոգիները, վայրկեան մը յոռետեսութեան թեւերուն վրայ տարուելէն ու գրելէն յետոյ, թէ «ի՞նչ լաւ է աշխարհս դրացի ըլլալ, ապրիլ ամայութեան մէջ ու գրացնանալ Աստուծոյ»։

Այս պատմուածքը ուշագրաւ է մանաւանդ անով, որ կը խտացնէ հեղինակին գրականութեան յատակագիծը, արուեստն ու բովանդակութիւնը։

— «Ինչպէ՛ս պատմեմ, կը գրէ, իմ գիւղին բարութիւնը հէքեաթային, աղջիկները իմ գիւղին, այգիները իմ գիւղին, սէրը, քէնը, հարսնիքն ու պարը իմ գիւղին, ցանկապատէն յորդող պտուղները, երգերը երդիքներէն լսուող, շորոր քալող հարսներն իմ գիւղին։

«Ինչպէ՛ս պատմեմ, կալը, կուտուցանն ու ցանքը, ցալն ու ցորեանն իմ գիւղին... արեւոտ օրերու թոնիրը աղաւնիներու, մեղուներու պարը, տօնական օրերը, գոմէշներու կռիւ.թուփերին վրայ ձգուած թամբը ձիուն։ Ինչպէ՛ս պատմեմ երկու աքաղաղներու կռիւը աղբանոցին վրայ, երկու ձիերու կռիւը արօրին մէջ, երկու մանուկներու կռիւը կամուրջին մօտ, երկու ծերերու հանգիստը արեւոտ պատին տակ, երկու աղջիկներու հնչուն ծիծաղը աղբիւրի ճամբուն, երկու եզներու սիլուէթը հորիզոնին մօտ»։

Համաստեղ հաւատարիմ է իր ծրագրին ու իր գրականութիւնը արուեստով թրծուած, ամբողջ աշխարհ մըն է, ուր մարդկային տարրը երբեք արհամարհուած չէ։

Անիկա օժտուած է ներհայեցողութիւնով մը, որ զինքը կը տանի հի՛ն, բարի օրերուն, ու մեր գիւղերու միջավայրին, անոր արեւին ու բնութեան, մարդոց հոգիներուն, անխարդախ ու ճիշդ վերարտադրելով այն ամէնը որ կ'իյնայ իր երեւակայութեան աշխարհին մէջ...

Բնազդը չի խաբեր զինքը։ Զօրաւոր յիշողութիւն ունի, երբ կը պատմէ իր մանկական ու պատանեկական կեանքին հետ կապուած բոլոր մանրամասնութիւնները, իբրեւ թէ երէկ եկած ըլլար իր հայրենիքէն, Խարբերդի Փերչէնջ գիւղէն, ուր ծնաւ ու ապրեցաւ, մինչեւ Ամերիկա մեկնիլը։

Կենդանիներուն տուները չի բաժներ ան մարդոց կեանքէն ու նիստ ու կացէն, անոնց դերեր կը վերագրէ, անոնց շունչը, կռիւն ու ձայնը մտիկ կ'ընէ ու կը սիրէ զանոնք։ Ո՛չ միայն կը սիրէ, այլ անոնց շարժումներուն ներքին իմաստը կարդալու եւ հասկնալու շնորհն ունի։ Մասցուած կենդանի չկայ անոր կենդանաբանական պարտէզին մէջ, եւ շունը անոր բարեկամն ու բախտակիցն է, ինչպէս տեսան անշուշտ ընթերցողները՝ Ջրոյց շունի մը հետ պատմուածքին մէջ։

Նոր գրողներուն մէջ Համաստեղ միակ արժանաւորն է, որ երէկուան անցած եւ սակայն «կայուն» գեղեցկութիւններուն տարազը կը պահէ խնամքով։

Անիկա վարպետ է մանաւանդ բառար՛իր տիպարներուն դիմագծութիւնը կերտելուն մէջ, ու մանաւանդ զանոնք ընտրելուն, գտնելուն ու ներկայացնելուն մէջ։ Այդ տիպարները կան երկու սեռերուն մէջն ալ, առանց տարիքի խտրութեան։

Ու երեւակայել, որ այս համեստ տղան, գիւղական աշխարհին ու մարդոց հոգիներուն յատուկ մեծ լռութեանը մէջ, կը ստեղծագործէ շարունակ, անձայն, անշշուկ, առանց իր սեռունդը յատկանշող մեծխօսիկութեան, արհամարհանքին ու ամբարտաւանութեան։ Այն սերունդին, որուն մէջէն մէկը յանդգնութիւնը կ'ունենար գրելու. «Եւ արդէն ի՞նչ կարելի է սպասել գիւղի միամիտ ու միօրինակ շրջապատէն, որուն պատկերացումին համար հեղինակը պիտի քալէ դէպի իրապաշտութիւն։ Այս իրապաշտութիւնը գրեթէ դուրս է արուեստի սահմանէն»...։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆՈՐ ՋՈՀԻ ՄԸ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ԹԱՒՐԻԶ, 22 Ցունիս

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք անփոփոխ, սրբագրելով միայն ուղղագրութիւնը, որ բոլշեւիկեան էր:

Խորհրդային Հայաստանում շատ շատերը —թէ պաշտօնեայ եւ թէ քաղաքացի—ինձնէ ճանաչում են։ Իսկ տարագրուած իմ ընկերներից ու ծանօթներից շատերը, թւում է, որ մոռացած չեն լինի ինձ։

Ես Երեւանի Պարսից Նախկին Հիւպատոսարանի իրաւագէտ-խորհրդատու Յովհաննէս Յարութիւնեանն եմ։ Ութ տարի աշխատել եմ Պարսից Հիւպատոսարանում ու մէկ տարի էլ ազատ գրագրել իմ բոլշեւիկեան արիւնոտ արդարադատութեան ասպարէզում, իբրեւ դատական պաշտպան իմ ընկերային դրութիւնը. ծագումով գիւղացի, բանւորի որդի, անկուսակցական, ընչազուրկ՝ բառի բուն իմաստով պրոլետար։

Գրի առնելով իմ տպաւորութիւնները եւ յուշերը. — հակիրճ ու սեղմ— պէտք եմ համարում յայտնել, որ ես հնարաւորութիւն ստացայ ազատել խորհրդային դժոխքից եւ Մայիս 21ին անցնել Ջուլֆա ու շունչ առնել ազատ Պարսկաստանում։

Նախ քան խորհրդային երկրում տեղի ունեցող դէպքերի ու իրական կացութեան մասին խօսիլը, պարտք եմ համարում պարզել իմ աառնումէկ ամսեայ կրած տանջանքները արտահանման հայութեան։

* * *

Խորհրդային երկրում, անհատը երբեք իրեն ազատ չի կարող զգալ, եթէ որեւէ աշխատանք չկատարէ կարմիր բռնակալների համար։

Որպէս Պարսից Հիւպատոսարանի պաշտօնեայ պիտի ասեմ, որ մեծ ծանօթութիւններ ունէի Երեւանում։ Այդ հանգամանքը դուր չէր գալիս Չեկայի ղեկավարներին եւ ամէն կերպ աշխատում էին ինձ էլ իրենց ձեռքում կոյր գործիք դարձնել՝ իրենց նպատակներին հասնելու համար, անփերջ այս կամ այն չեկիստն ու պատասխանատու կոմունիստ պաշտօնեան առիթ էին փնտռում ինձ հետ տեսակցելու։ Եւ ահա մի օր ապանդաւոր երեք չեկիստները՝ Ռուբէն Թովմասեան, Աշոտ Գրիգորեան եւ Յակոբ Ընոնեան (Մահւան պարէտ), որոնք ապրում էին Լենինեան փողոց, մի օր, գիշերը ինձ բանում են փողոցում եւ խնդրում, մի քանի րոպէով անցնիլ իրենց բնակարանը եւ որպէս իրաւաբան հարցնել իրենց միջեւ ծագած վէճը։

Ես չեմ մերժում եւ նրանց հետ գնում եմ իրենց բնակարանը։ Անմիջապէս դռները բանալիով կողպում են ու սկսում ինձ հետ երկար ու բարակ հարցեր անել եւ ապա հետեւեալն են ասում.

— Յովհաննէ՛ս, մենք տեսնում ենք ու գիտենք որ դու բաւականի ճանաչուած մէկն ես, դու որ մեզ համար աշխատիր, իսկ փոխարէնը մենք քեզ կ'ապահովենք ամսական 80 100 ռուբլի։

Ես մնում եմ ապշած, բայց եւ այնպէս հարց եմ տալիս

— Հետաքրքիր է, ի՞նչ պիտի անեմ ձեզ համար.

— Դու մեզ կարող ես մեծ չափով օգտակար լինել եւ միշտ տեղեկութիւններ հաղորդել պարսկական հիւպատոսարանից, թէ նրա գործունէութեան եւ թէ ելք ու մուտք գործող անհատներից։

Այսքանը լսելուց յետոյ, ես կտրուկ հրաժարւում եմ այդ պաշտօնը ստանալու եւ առաջարկում եմ իրենց վէճի մասին խօսինք որպէսզի ես իմ կարծիքը յայտնեմ ու դուրս գամ։

Չեկիստները ինձ պատասխանում են, որ իրենց իրաւաբանական խնդիրը հէնց այդ է եղել, իսկ եթէ ես կը հրաժարւեմ իրենց առաջարկը ընդունելու, միեւնոյն է, պիտի չարչարեն։

Ես այլեւս ոչինչ չեմ խօսում եւ խնդրում եմ դուռը բաց անել, որպէսզի դուրս գամ սենեակից։ Նրանք հանաքներ են անում եւ վերջը դուռը բացում են։ Դուրս եմ գալիս փողոց սարսափահար եւ առանց յետ նայելու քայլում եմ դէպի տուն։

Անցնում է մի քանի օր։ Աստաֆեան փողոցում «Նորք» կաթնատան նստած մի բաժակ թէյ էի խմում։ Նոյն երեք հոգին մտնում են կաթնատուն եւ շրջապատում իմ սեղանը ու պատւիրում են կաթ բերել. ապա սկսում են զանազան հարցումներ տալ ու ակնարկել,

— Ընկեր Յովհաննէս, անցեալ անգամ քեզ հետ մի խնդրի մասին խօսեցինք, անշուշտ չես մոռացել։ Այժմ կարիք չկայ կրկնելու, քեզ խղճում ենք, խելքի արի ու մեր առաջարկը ընդունիր, թէ չէ կ'ընկնես Չեկա եւ այլեւս մեր ձեռքից չես ազատւի. քեզպէս շատ շատերին ենք ճանաչում. պարզ գրել ի՞նչ ես կարծում, քո Պարսից հիւպատոսի՞ց պիտի վախենանք։ Քեզ էլ, քո հիւպատոսին էլ այնպէս կը գցենք, որ ձեր փոշին անգամ չի երեւայ։

Մի քանի րոպէ նման ձեւի սպառնալիքներ կարդալուց յետոյ, թողնում են ինձ մենակ եւ հեռանում։ Այս բոլոր խօսակցութիւններից յետոյ, ես դիմում եմ Երեւանի Պարսից Հիւպատոսի անդրանիկ բաժնի վարիչ Յաֆարալի բէկ Յուլթան Զադէին եւ պատմում մանրամասնութիւնները. իսկ վերջինս էլ անմիջապէս տեղեկացնում է Հիւպատոսին, որ առաջարկում է ինձ գրաւոր յայտնել իրեն։

Ես կատարում եմ Հիւպատոսի առաջարկը։ Սակայն շանցած երկու օր, Չեկայի համար պարզուած է որ ես գրաւոր մանրամասնութիւններ եմ յայտնել, ... յետոյ գործի է անցնում։

1928 թ. յունիս 20ի գիշերը ժամը 12ին, Չեկայի «զասադնէրը (այսպէս եմ ասում, որովհետեւ «զասադ»ի եւ չեկիստի միջեւ միակ տարբերութիւնը երեւում է, որ «զասադ»ը կենդանի մորթում, իսկ չեկիստը մարդ) շրջապատում են մեր տունը (... դամեան փողոց) եւ ներս են խուժում, ատրճանակները ձեռներին բռնած։ Վաթսուն տարեկան ... րունի մայրս, ուշագնաց ընկնում է գետին։ Մօրս ուշքի բերելու յետոյ կարմիր կոչուած յեղափոխականները սկսում են ապօրինակ... նալիքներ կարդալ եւ գանազան ձեւերով սարսափ տարածելու ... տեսնում են ինձ ու գոռալով հարցնում.

— Ովքե՞ր են ձեր ընկերները, որոնք մի ժամ առաջ այստեղ ժողովի էին. ի՞նչ կապ ունէք դաշնակցականների հետ. մենք գիտենք ենք. առանց այլեւայլի կը գնդակահարենք, ասացէք ... Դաշնակցական ընկերների անուններն, տուէք արտասահմանից ստացուած գրականութիւնը՝ «Հայրենիք», «Յառաջ», «Դրօշակ», «Ցուսաբեր» եւ այլ թերթերը, ամսագրեր եւ ձեզ մօտ գտնուած հրացանները, ատրճանակները ... ռումբերը։ Ամբողջ մի ժամ գոռում ու գոչում էին. սա պէտք է կը գնդակահարենք, մենք չեկիստներ ենք. անխնայ ... շուտ տուէք այն ամէնը ինչ ունիք։

Իմ յայտարարութիւնը, կուսակցական չեմ ապա ուրեմն եւ քաղաքականութեամբ չեմ զբաղւում, որ մեր տանը ժողով եւ որեւէ մէկը չի եղել, որ ... տասահմանի մամուլի մասին գաղափար անգամ չունեմ, մեր տանը զէնք չկայ եւ ... անցնում են ապարդիւն եւ ... կիստները աւելի են կատաղում ու ամբողջ մի ժամ էլ խուզարկութիւն կատարելուց յետոյ, ոչինչ չեն գտնում, գառնում ... դէպի ինձ եւ հրամայում.

«Պատրաստւիր, մենք ... հետ ուրիշ կերպ կը խօսենք»։ Ես սարսափահար վիճակում պատրաստւում եմ։ Մայրս սկսում ... լալ եւ աղերսել, որ ինձ չտանեն, քանի որ ես որ եւ է բանի մէջ մեղք չունեմ եւ հազիւ աշխատում եմ մեր ընտանիքի կարիքները հոգալու մասին մտածելով...

Մօրս լացն ու կոծը քարսիրտ չեկիստների ուշադրութեանը չարժանացաւ։ Նրանք սկսեցին ծեծել ու ծեծ ... գիլ, վերջը ... ատրճանակները վեր բռնած մօտեցան ինձ եւ հրեցին առաջ։ Իմ հարցումին, թէ ո՞ւր են տանում պատասխանեցին.

—Այդ ձեր գործը չէ, առաջ ընկէք եւ առանց ձայն հանելու հետեւեցէք մեզ։

Ես լեղապատառ վիճակում ... մաս բարեւ տալով մօրս ... դուրս եկայ սենեակից։ Մայրս անվերջ լալիս էր։ Ինձ դուրս բերին մեր տնից։

ՅՈՎՀ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Տէյլի Մէյլի Թղթակիցը ... կայէն կը հեռագրէ թէ Խորհրդային Միութեան առեւտրական ... ճավար Միկոյեան արգիլած ... մինչեւ նոր տնօրինութիւն, ... նի եւ կարագի արտածումը ... մառուան եղանակին։ Ասկէ ... հետեւցուի թէ ռուսական ... քաղաքներու մէջ սնունդի տագնապը բաւական լուրջ է։

Թէեւ հունձքերը նպաստաւոր են, Խորհրդային իշխանութիւնները մտադիր են անսահման ժամանակով պահել հացի ... գները։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Արեւի մէջ Յ. Օշական կը կարդայ «Անապատի քարոզ» մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածը.

Մեր փոքր գրականութիւնը որ կը կրկնէ մեր ժողովուրդին աւելի թերութիւնները քան առաքինութիւնները, իր վերջին յիսնամեակին մէջ քանի մը անգամ անցաւ աղէտի գօտիէն: Եթէ դիմացաւ անիկա, պատճառը այն է որ անոր չպակսեցան նզովուած բայց ուխտով անկախները:

Հիմա

— ինծի համար խորունկ է վախը թէ այդ գրականութիւնը իր վերջին տարիները կ՚ապրի:

Ու հարկ է մանաւորութեամբ մօտենալ այս դժբախտութեան ու լոյս նետել «գայթակղեալ» մոքերու մէջ:

Ցնեւք ամէնէն առաջ Մայր Երկիրը:

Այն հատուկտոր էջերը որոնք ով գիտէ ինչ հրաշալի ճամբորդութիւնով կը հասնին մեզի մեր ժողովուրդին կեդրոնէն,— հանդէս, գիրք ու թերթ — փաստեր են անհուն ու սրբազան միջակապաշտութեան մը որուն նմանը դեռ չէ արձանագրած գիրքերու մեր պատմութիւնը:

Աւելորդ է գրադիլ երեւոյթին պատճառներովը որոնք շատ գիտութեամբ կը ճարուին եւ... ոչինչի կը ծառայեն: Բայց չեմ կրնար չծանրանալ էականին վրայ.

— Ուխտուածները կը պակսին:

Կը պակսին անոնք հոն մեր ժողովուրդին ոչխարութեանը վերեւ որուն ծամծմիկքներուն հասարակութեանը գիմաց կը տարածուի հասարակաց խոտը, յուսահատական միօրինակութեամբ մը: Ու մէկը չկայ որ սիրտ ընէ առօրին անուշին յափրանքը պոռալու իշխողներու երեսին:

Ցեսոյ Արէտր կարգախօսի մը հետեւանք բլլալուն չափ, արդիւնք է փուքէ ընդոծին ծուլութեան մը, զնտուններուն բառովը անգործութեան այն տիրող օրէնքին որ միզի կ՚ընկերանայ մեր բոլոր ձեռնարկներուն, աւելի հաւատարիմ քան մեր շուքը: Երբ-նունդն է, ոչխարելու, մակագումի բնազդին որ մեր ամէնուն անդրագոյն հոգեվիճակն է եղած եւ որուն դէմ հակազդեցութեան չափը ատրիճանագոյն է քաղաքակրթութեանց ու առանց քովէն՝ ամէն արուեստի վաճառի. արուեստին համար նախանիւթը անարժէք ըլլալու չափ անկարեւոր հարց է (բանուոր կամ կոյսը մարդը նոյնն է իր հիմնական գոյութիւններուն մէջ): Ու արուեստը այն սքողումն ու սրբազան աշխատանքն է որով կը բանին բանուորի հոգին ու անկէ կը հանեն նոր, ամբողջ, աւարտած իրը — ան՝ որ քերթուած, վէպ, նըկար, նուագ եւ այլ անուններ կ՚առնէ, եւ որ նոյն ու միակ հողն է բոլոր գոյութիւններուն, գեռ ատուծոյ մը քուրան չինկած:

Ու, արհամարհուածը հոն, մեր երկրին մէջ, ճիշդ այն համբերարար երկունքն է, որ գործերը եւ գործողները իրարու կը կապէ ամենախորունկ դպացումով: Արհամարհուածը՝ նպատակին եռանդուն անշահասէր ուխտուածն է (որ փոխուած է հոն արդիւնքի ընչաքաղց ախորժակին) եւէն դէպի բիւրեղը՝ ներքին կիզումով հիւլէ առ հիւլէ ամբարձումն է.— բոլորն ալ ժամանքով ու խորութեամբ նուաճուելիք գործողութիւններ, որոնց ընթացքին հոգին գուգձը կը վերածուի վանակի, ու հասարակ, հատ գգայութիւնը՝ արուեստի:

Անօրակելի է հոն մթնոլորտը որ պարտադրուած է մաքի սահմանումներուն: Ես չեմ տարուիր հոն արտօնուած, բանի ուզուած բոլոր յանդգնութիւններէն: Մտահոգ ալ չեմ տապալուած արժէքներուն անփոխարինելի կորուստովը: Անօրակելին հոն է որ առատուն կանուխ արթնցողը մինչեւ կէսօր չի սպասեր վիպող դառնալու: Երիկուան անիկա պօէտ է արդէն: Այս հէքեաթունակ արարողութիւնը ներելի է ամէն անոնց որոնք բառ մը բառի մը քով կը դնեն այն կարգով, որ կարգով որ կօշկակարը գամը կը դնէ գամի մը քով: Ասիկա արուեստն է, նոյնքան լիա... կան, օգտակար, որքան շահ է կօշկակարին մօտ: Այս դժնդակ պատկերին ամբողջ ողբերգութիւնը ոչ միայն չի նշմարուիր, այլ մանաւանդ ամէն ջանք չի խնայուիր զայն ներկելով իբր միակ կարելի երանութիւնը ներկայացնելու: Այլապէս երկրէն դուրս անոր պաշտամունքը պիտի չունենար նոյն գիտակցուած, պարտադրուած պատրանքը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ԼԻՈՆ, 8 Յուլիս (Սեփ. Թղթ.) — Տէսինի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը գեղեցիկ գաղափարն ունեցած էր տօնելու Վասպուրականի հերոսամարտը, ընկ. Ազգինի գրած համանուն թատերախաղով:

Ներկայացումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Տէսինի իրենց նորակառոյց սրահին մէջ: Երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր սրահ թէ իր յարգանքի բաժինը բերելու եւ թէ քաջալերելու հայրենակցաց. Միութիւնը Վարագոյրի բացման առթիւ դեռ գոյացաւ 220 ֆր.ի գումար մը: Ընկ. Նէմշալեան իր կրկնակի մասնակցութեամբ կենդանութիւնը շահելով վարագոյրը բացաւ եւ բեմը «Եռագոյն» անունով մկրտեց:

Կ՚արժէ ամփոփել թատերախաղը.

Ա. արար.— Վասպուրականի հայութիւնը կ՚ապրի կոտորածի նախօրեակը. Վանի արեւմտքու կուսակալ Ճէվտէթ խանդավառուած հեռաւոր ծրագիրներով եւ Թ. Դրան կողմէ իրեն ուղղուած ծածկագիր հրահանգներէն, առ իրեն կը հրահանգէ Վառամեանի եւ Իշխանէն մեկնիլ Շատախի շրջանը, Հայերու եւ Քիւրտերու միջեւ ծագած վէճերը կարգադրելու համար: Երկու անձնուրաց հերոսները նկատի ունենալով տիրող տագնապն ու հայ ժողովուրդի շահը, անտրտունջ յանձն կ՚առնեն մեկնիլ, հակառակ ժողովուրդին յարուցած առարկութիւններուն եւ բազմապիսի վըտանգներուն: Իշխան ժողովուրդը հանդարտեցնելու համար հանդիսաւոր ճառ մը կ՚արտասանէ եւ հրաժեշտ առնելով կը մեկնի, սակայն դաւադիր Թուրքերու կողմէ կը սպաննուին անխնայ:

Բ. արար.— Կուսակալ Ճէվտէթ իր համախոհներուն կը յայտնէ Իշխանի եւ Վռամեանի սպանութիւնը, եւ ենթադրելով որ իր ծրագիրին մէջ յաջողած է, կ՚որոշէ ասպրիլ 6ին ջարդել Հայերը. Երկու հայ մանուկներ (Թաղէոս եւ քահանայ մը) իրենց քաղաքի ինքնապաշտպանութեան գործի մասին տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Ճէվտէթի, արժանանալով վարձատրութեան...: Ճէվտէթի հօր վաղեմի բարեկամ Հիւսնի պէյ ներկայանալով կուսակալին կը թելադրէ հրաժարիլ իր մտադրութենէն և խնայել Հայերուն, նկատելով զանոնք օսմանեան պետութեան համար ամենագործօն տարրեր եւ հպատակներ: Գազանը անդրդուելի կը մնայ, եւ սպառնալով Հիւսնի պէյին, կը վռնտէ զայն: Իր սոտ կը կանչէ քիւրտ աշիրէթապետները և զինուորական իշխանութիւնը, կը պարզէ իր մտադրութիւնը, այսինքն ապրիլ 6ին ջարդել ամբողջ Վասպուրականի հայութիւնը: Ներկաները կը հաւանին:

Գ. Արար.— Հայերը ինքնապաշտպանութեան համար կազմ ու պատրաստ, Արամի ղեկավարութեամբ կը կազմեն զինուորական, տակտիկական եւ պարենաւորման մարմիններ: Զին. մարմինը կ՚որոշէ մինչեւ ամենավերջին փամփուշտը կռուիլ եւ հերոսաբար մեռնիլ: Արմենական ծերունի յեղափոխական Արմենակ Եկարեան կը դիմէ զին. մարմին, պատրաստակամութիւն յայտնէ սրբազան գործին իր մասնակցութիւնը բերելու մարմին հաւանութեամբ բազմութիւն ոգեւորիչ ճառ մը խօսելով կը մեկնի դիրքերը: Արամ կը ներկայանայ զին. մարմին, տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ձեռք ձգուած յաջողութեանց մասին, եւ կը հրահանգէ գիւղերէն եկող գաղթականները տեղաւորել, վիրաւորները հիւանդանոց փոխադրել եւայլն:

Սուրհանդակը շնչասպառ զին. մարմին ներկայանալով կը հաղորդէ թշնամի կարեւոր դիրքերու գրաւումը: Մերուկ հայդուկը անապարանքով կը փութայ նոր յաջողութիւններ հաղորդելու Արամ, Կայծակ Առաքել եւ Արմենակ Եկարեան կը մեկնին դիրքերը:

Դ. Արար.— Ճէվտէթ շուարած խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ իր համախոհները, բոլորն ալ յուսահատած են. հրամանատար մը կը ջանայ համոզել գազանը նահանջ զգուշալու համար Հայերուն, եւ Ճէվտէթի կողմէ գնդակով մը գետին կը փռուի դիտապաստ: Կուսակալը կեղծ յաջողութիւններով կը յուսադրէ միւսները, ու կը հրամայէ 12 թնդանօթներով յարձակողական գիծել. զին. հրամանատարութեան կողմէ կը հաղորդուի թէ զինուորներէն շատեր սպաննուած եւ ուրիշներ ալ տարօրափահար նահանջած են. հետզհետէ յուսահատական լուրեր կը կը հասնին:

Ճէվտէթ գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, գլխաբաց օձի մը չարժումներով կը ջանայ ելք մը գտնել փախչելու: Ցանկարծ կը հրաածթափուի,— փախուստի կը դիմէ առանձին, քաղաքի կարեւոր դիրքերէն դրամատունը, հեռագրատունն ու զօրանոցը կը գրաւուին Հայերու կողմէ: Արամ իսկոյն կը փութայ գերի բռնել գազանը, սակայն պարապ կը գտնէ սենեակը:

Վերջ օրհորդներ եռագոյն հագուստներ հագած եւ դրօշակ բռնած կը ներկայանան Արամ փաշային, երգելով Վասպուրականի հերոսամարտին նուիրուած երգ մը, ժողովուրդը կը թնդացնէ «Մեր Հայրենիք»ը եւ «Կեցցէ՛ Արամ»:

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն եւ ներկաները մեկնեցան ուրախ տրամադրութեամբ: Ց. Ն.

ԿԵԴՐ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 յուլիս (Սեփ. Թղթ.) Անօրինակ հպարտութիւն մը զգացի, տեսնելով կեդրոնական մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ յունիս 30ին, կիրակի կէսօրէ վերջ «Կարտըն փօրքի» ամառնային թատրոնէն մէջ: Եւ անտարակոյս «Յառաջ»ի խմբագրութիւնն ալ պիտի հրճուի, տեսնելով որ իր նեղ սիւնակներուն մէջ ըրած թելադրանքները տուած են իրենց գեղեցիկ արդիւնքը: Երկու տարի առաջ կաթող. պատւո իրակութեան ջանքերով բացուած այս մանկապարտէզը կը գտնուէր պանդոկի մը առաջին յարկը, 30-35 պզտիկներով. Հետզհետէ բարձրացաւ 70-75ի: Ուստի, խորհուրդը վարձեց աւելի մեծ շէնք մը, ուր աշակերտներու թիւը հասած էր 235ի:

Եւ ահա այս աշակերտութիւնն է որ տուաւ իր ամավերջի հանդէսը, նախագահութեամբ Պալաքեան եպի

Ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով բացուեցաւ հանդէսը: Ցետոյ եղան սիրուն ու հաճելի արտասանութիւններ, երգեր ու տրամախօսութիւններ,— «Եթէ չըլլար մանկապարտէզ» «Երբ պզտիկ մըն էմ», «Պզտիկ տղան շատ մեծ էմ եւն.»

Քառորդ ժամ դադարէ վերջ, տնօրէն Պ. Արօյեան կարդաց ընդարձակ զեկուցում մը, որուն մանրամասնութիւնները յետաձգելով, տնօրէնին հետ միասին կը կրկնեմ, թէ՝ եթէ դպրոցի նուազագոյն յարմարութիւններով շէնք մը գտնուի, դպրոցի աշակերտներու թիւը պիտի բարձրանայ 500ի: Ցառաջիկայ տարուան համար այդ շէնքը անպայման պէտք է գտնել, որովհետեւ ոճիր է այս պզտիկները խճողել ներկայ անյարմար շէնքին մէջ, առանց օդի եւ լոյսի: Ցնօրէնին խօսքերէն վերջ, խմբերգ մը երգուեցաւ ու ապա Աստղիկ երգեց իր օրօրերգը, պուպրիկը ամուր գրկած իր կուրծքին:

Կատարեալ անակնկալ մը եղաւ նաեւ Մեծերու մարզանքը կեղծ հրացաններով, գաշնակի ձայնին հետ համաչափ ու ճկուն շարժումներով:

Առաջնորդին յայտարարութեամբ Տիկին Չագըրեանի կողմէ նուիրուած ասեղնագործ գեղեցիկ բարձ մը աճուրդի դրուելով, բարձրացաւ 2190 ֆրանքի՝ որուն տիրացաւ չափահաս որբ մը, Ղազարոս Մարկոսեան, միանուագ վճարելով 230 ֆրանք:

Ցետոյ շարունակելով յայտագիրը գեղարուեստական բարձր տպաւորութիւն մը ձգեց «Աստղերու պարը» եւ անվերջ խնդուքներ պատճառեց «Պանիրին կուուը»: Ճերմակ սիւնի մը վրայ տասնեակ պզտիկներ, պարելով, հիւսեցին կարմիր-կապոյտ-նարնջագոյն ժապաւէններ:

Մանկապարտէզի Դասիկ դասարանէն 25 պզտիկներ շրջանաւարտ ելան, ստանալով իրենց վկայականները:

Ժողովուրդը բուռն ծափերով շնորհաւորեց վարիչ մանկապարտիզպանուհին, որ իր սիրտն ու հոգին դրած էր ամբողջ աշխատանքին մէջ:

Ս. Միլտոնեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 35

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ Շահան Շահնուր

— 137 —

Կերան, կշտացան, խմեցին, յղփացան: Սեղանին շուրջ մարմինները ցցուեցան այլեւս, աթոռները ճռնչեցին ու գլանիկներու ծուխը բարձրացաւ: Ամէն անգամ որ այդպէս հաւաքուին Հրաչին սենեակը, նախ կը խօսին տունէն եկած նամակներու եւ գործի վրայ, իրարու կը պատմեն աղջկան դէպքեր, սիրարկածներ. յետոյ երկարօրէն կը վիճին պատահած վերջին փարիզեան ոճիրներուն և դատավարութիւններուն շուրջ, զանոնք ապարտելու համար երգով: Գինիի առաջին գաւաթներուն յաջորդող երգը կ՚ըլլայ. «Ես սիրեցի մի զոյգ աչերս», ու այդ խաղաղ համերգը կ՚աւարտի «Հէր եէր զարանլըգ»ով: Հիմա լուռ են ալ: Սուրէնն է որ պիտի խօսի: Անոր պզտիկցած աչքերը կը փայլին արտակարգօրէն և մատները մազերուն մէջ թաղելու այդ ձեւը իր վիճակը կը մատնէ: Հինգին մէջէն ամէնէն աւելի բարձր իմացականութեան տէր երիտասարդն է ան: Ընկերները տեսակ մը ակնածանք ու հիացում ունին անոր մտաւորական յայն պաշարին հանդէպ, որ իր անձանօթով կարծես կ՚իշխէ այդ պարզ տղոց ակնարկներուն վրայ: Կատարեալ գրագէտ մը ըլլալու սահմանուած մէկն է ան, որ սակայն չի գրեր որովհետեւ կը կարդայ եւ կը ժպտի: Ինքը հազուադէպօրէն կ՚արտայայտուի այս ընկերութեան մէջ ուր մտաւորական յարաբերութիւններէ տարբեր գրաւչութեան մը զոհացում տալու կուգայ միայն: Սակայն զինին կարծես տկարացուց զինքը և զարմանալի անկեղծութիւն մը տուաւ անոր խօսքին: Սանձարձակ արձակեց մտածումները, թափ տուաւ անոնց, արագացուց և թողուց որ ջերմութեան տակ շէշտուին, սաստկանան:

— 138 —

Սուրէն շեղակի նայեցաւ Պետրոսին ու ըսաւ.

— Դո՛ւն ալ մարդ չեղար, Թի՛ւ... Լուսանկարի՛չ, լուսանկարի՛չ... տասնոց չարժեր: Մենք ամէն երկիր ունեցած ենք և ունինք լաւ լուսանկարիչներ, կաղապարի վարպետներ, սակայն ո՞ւր է էականը, բարձրագոյնը, գեղեցիկը: Դո՛ւն ալ կատարեալ մարմնացումն ես հայութեան: Հայը ունի լաւ նկարիչներ, բայց ո՛չ նկարչութիւն. Հայը ունի լաւ դերասաններ՝ բայց ո՛չ թատերգութիւն. յղանալ չգիտցող ճամբորդներ՝ բնա՛ւ նուաղեւ. Հայը ունի զմայլելի բանաստեղծներ, բայց ո՛չ գրականութիւն. Աստուածներ՝ ո՛չ դիցաբանութիւն. խենթի յեղափոխականներ՝ բայց ո՛չ յեղափոխութիւն. Հայը ունեցած է ազատութիւններ, երբե՛ք՝ անկախութիւն:

Ցետոյ գինիի գաւաթը մէկ ումպով պարպելով շարունակեց արագօրէն, առանց շրթունքները չորցնելու.

— Հայը ամուլ է, անծին, անպտուղ: Հայը դատարկ է, փուճ, ունայն, սնոտի:

«Ապրելու իրաւունք չունի ան, քանի որ չէ ծնած:

«Բէ՜օհ, օր մը թերեւս ծնի, և մեր յուսացածէն տարբեր գոյնով մը. կարմիր, դեղին կամ թէ սեւ: Սակայն մե՛նք, հայութեան այս թեւը, դատապարտուած ենք կորստեան:

«Մենք չենք ծնած: — Boy. cocktail!»

Գաւաթը լեցուցին ու պարպուեցաւ:

— Կ՚ըսեմ ձեզ, վստահ թէ հասկնալի պիտի դառնամ, քանի որ դուք ամէնքդ ալ դժբախտ աէր մը ունեցած էք ձեր ատենին:

— 139 —

«Սիրահար մը, մանաւանդ, դժբախտ եւ զզայնոտ սիրահար մը, գոնէ մէկ անգամ մահուան պիտի խորհի անխուսափելիօրէն: Պիտի ուզէ տապալել սիրուհիին ոտքերուն առջեւ, մահուամբ հարուածուած իյնալ անոր բազուկներուն մէջ ու ոգեվարիլ: Պիտի ուզէ տեսնել և վայելել այդ անտարբեր աղջկան յուզումն ու անձկութիւնը: Ինչ գոհունակութեամբ պիտի հետեւի անոր լացին, աղերսանքին, փրկութեան ճիգերուն... Սակայն անօգուտ, անօգուտ. ուշ է ալ և մանչը պիտի մեռնի, աչքերը հետզհետէ պիտի գոցուին, պիտի երթայ, պիտի մեռնի: Եւ անշուշտ իր այդ մահէն վերջն ալ պիտի վայելէ սիրուհիին ցաւը: Անշուշտ:

«Եւ մե՛նք, և ե՛ս, ահա նոյն այդ անզուսպ հրճուանքը ունիմ. անսահման հրճուանք մը, ժանտահոտ, թոյներով պատրաստուած գինովութեան մը պէս: Վրէժ մը լուծելու, ուրիշին ցաւին ու տառապանքին վրայէն հեշտանք գողնալու ամենաբարբարոս ծամածռութիւն մը: Թող ան հիմա լայ, ակռաները կրճտէ, ձեռքերը գալարէ, ա՛ն, մեր ազգը, Հայը: Թող մեր պետերը գրեն, բսեն, հաւաքոյթներու մէջ պոռան, ճչան, անօգուտ, անօգուտ: Պիտի այլասերինք ամէնքս ալ, պիտի կորսուինք բոլորս ալ:

«Ուրիշներու պէս մենք ալ մեր կրօնքն ու հաւատքը թաղեցինք պատերազմի ընթացքին: Անկախութեան մը յոյսը հալեցաւ, կորսուեցաւ յանձնուած քերդաքաղաքին հետ: Ու հիմա կը հարուածուի մեզ վեր բռնող մեծագոյն և հիմնական սիւնը, ընտանիքը: Հայ աղջիկը մնաց հեռուն, մնաց լքուած, ան որ անհրաժեշտ էր

— 140 —

մեր արիւնին, հակառակ իր ազդութեան, իր չոր հպարտութեան և անմիջապէս մայրանալու ու ծերանալու հակամիտութեան: Սանոնք առաւելութիւններ են ուրիշի մը համար, մինչ երիտասարդ մը...

«Այն երիտասարդը տեսաւ ֆրանսացի աղջիկը Գերմանացին, Իտալացին, Յոյնը, Ռուսը. օր մը անոր բոյրը ծծեց, օր մը միւսը, գիշեր մը այս պանդոկը մնաց, ուրիշ առաւօտ մը տարբեր սանդուղներէ իջաւ, սիրուեցաւ քանի մը անգամներ, մինչեւ որ ինք ալ սիրեց օր մը, դուռ մը ետեւէն գոցելով:

«Այժմ հայուհին իր յիշողութեանը կը ներկայանայ միայն երկու հատ սրունքով ու քիչ մը պեխով:

«Ինչ փո՛յթ, ինչ փո՛յթ:

«Աւելի լաւ է ձուլուիլ, քան թէ ապրիլ առանց զարշապարներու գրուժին:

«Ներքիններ են մեր բոլոր պապերը. անոնք ոչինչ կրցեր են քանդակել միսին վրայ, անոնք ոչինչ կրցեր են քանդակել միսով: Մեր մէջ մեծ պակաս մը կայ զոր պէտք էր լեցնել զինանային: Մենք Հայաստան չենք ապրած. անոր հողն ու օդը անծանօթ են մեզի. անոր բարքերն ու սովորութիւնները մեզ չեն կապած և բնական է որ մենք սիրենք մե՛ր ծննդավայրը միայն, այսինքն երկիրը մը օտար: Մեր նախնիքներուն իրարու յաջորդող անվերջանալի սերունդները չեն կրցեր մեզ փրկել. չեն կրցեր մեզ այն մեծ սէրը տալ: Պառատախօսութիւնները կը ցնդին բոլորն ալ. Ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը կարօտ է — մանաւանդ մեր պարագային — անցեալի մը, մեծութեան՝ օրինակներու

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փուա-Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ. Գրադարանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղին կողմէ, այսօր կիրակի օր Արժանթէօյի մէջ: *Կը նախագահէ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ*
Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՀԱՆ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ: Հաղորդակցութեան միջոց՝ կառ. Սէն Լազարէն շոգեկառք, փոքր տը Քլիշիէն 40 թիւ հանրակառք եւ Gare d'Enghienէն օթօպիւս առնել եւ իջնել կառ. տ'Արժանթէօյ:

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ցարագրութեանս մէջ, հիմնած եմ գրադարան մը «Մայիս 28» անունով, հայրենի գիւղս փոխադրելու (Բաշ-Գառնի) նըպատակով:

կը խնդրեմ բոլոր հայ գրողներէն եւ հրատարակիչներէն 1 2ական օրինակ նուիրել իրենց հրատարակութիւններէն, ճոխացնելու համար գրադարանս:

Հասցէ K. Kotcharian, Rue Borissova 70 Roustchouk (Bulgarie).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԱԺԱՆ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
(ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

50 ֆր.է վեր գիրք առնողին հարիւրին 10 զեղչ.

Հացի համար (կազմուած) 35, Գէւթէկոր (417 էջ) 30, Իմ Ընկերը (Մաքսիմ Կորքի) 7.50, Անհետացած սերունդ 8, Գիւղաշխարհ 26, Տարագրի մը յուշատետրը 15, Կարօտ հայրենի 20, Քերթուածներ (Դուրեան) 5), Գոհարներ հայ գրականութեան (կազմուած) 30, Թէատրոն 10, Ոսկի աքաղաղ 10, Արտաշէս, Տաթեւան եւ Աստղ 25, Ապրիլ 11, 15, Ընկերը 15, Բոլին8, Հայերու բնաջնջումը 7.50, Էջեր իմ յուշերէն (գոր. Սեպուհ կազմուած) 60, Արտէն Լիւբէն (5 հատոր) 9, Շէրլոք Հոլմս (4 հատոր) 7, Պօսկոմա հովիւին գաղտնիքը (Շ. Հոլմս) 2, Լոնդոնի հովուաւէպը 8, Նամուսը 15, Ծամբուն վրայ 7.50, Ազատ վաճառականին կտակը 3, Ժամագործ Մինաս 2, Վարպետ բժիշկը 2, Արշէն մաւ ալան 4, Վերջուկէս պարտի ժառանգ Թացած մնտուկը 4, Խոշանոցին գիրքը 5, Երազահան 6, 8, Խոսակցութիւն՝ 2.50, 5, 7.50, Արարատ երգարան 25, Զայնագրեալ երգեր Սրուանձտեանցի, Քարտեր (գոր. Անդրանիկի, Ա. Միասնիկեանի, Մեծն Մուրատի, Անմահն Փիրպալի եւն.):

Փափաքեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ձեր ուզած բոլոր գիրքերը:

Դիմել՝ Mme A. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, (Seine), France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒԼԻՍ 1929

9 JUILLET 1929

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1003 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵՂԾՆ ՈՒ ԱՆԿԵՂԾԸ

Իրական անկեղծութիւնը անշուշտ պիտի պայծառացնէր մթնոլորտը, ապահովելով փոխադարձ վստահութիւն՝ գոնէ հանրային գործերու մէջ։ Մանաւանդ կուսակցութիւններու միջեւ փոխադարձ վստահութիւն...

—«Դժբախտաբար այդ առաքինութիւնն ալ խեղդամահ չուած կամ շղթայակապ նահանջած է, շնորհիւ չափազանց թունաւոր մթնոլորտի մը, որ երթալով կը թանձրանայ» («Յառաջ», 5 յուլիս)։

Ցոյց կա՞յ որ վերահաստատուի։ Հարցնենք, նորէն, ռամկավար խմբագիրներուն եւ վարիչներուն։

Կիրակի օր պարզեցինք թէ անոնք ի՛նչպէս կը հասկնան անկեղծութիւնը ամէնէն հիմնական հարցին՝ Հայաստանի հանդէպ.— կեղծելով եւ շողոմելով, քծնելով եւ խաբելով։ Ու շեշտեցինք թէ նոյն գիծը կը տիրէ նաեւ ուրիշ ասպարէզներու մէջ։

Ահա միւս խնդիրը, գաղութներու կազմակերպութեան պահանջը, որ արդէն հրատապ հանգամանք է առած։

Ռամկավարները բռներ են ճամբայ մը որ հ'ւ յոյս կը ներշնչէ հ'ւ կը յուսահատեցնէ։ Իրենք իրենց մնալով, գէշ-աղէկ մտանշումներ կ'ընեն տիրող չարիքի մասին։ Երբեմն շատ լաւ ախտաճանաչում կը կատարեն, դարման եւ ծրագիր ալ ներկայացնելով, ինչպէս բրաւ Եգիպտոսի «Արեւ»ը։ Բայց երբ կը ստիպես որ խօսքէն գործի անցնին, առջեւդ կը տեսնես երկու դէմք եւ երկու կերպարանք։ Երբեմն երեք եւ աւելի։

Նոյն կեղծիքը՝ անկեղծութեան քօղի տակ։

Այսպէս, «Արեւ»ը ծրագիր-սահմանադրութիւն մը ներկայացուց, որ խելքի մօտ էր։ Յետոյ գլխագիր «Մարդ մը» փնտռեց, որ վերածուեցաւ «աշխէթապետի», շատ չանցած յանգելու համար օտար, ոչ-հայ դիկտատորի մը։ Փոխանակ պատասխանելու շեշտակի տեղ ուցող հարցումներուն, որոնց, քրտնեցաւ, եւ առտու մը թելադրեց գաղութներու կազմակերպութեան ձեռնարկել Դաշնակցութենէն դուրս, «ուրիշ իրարու համախոհ ոչ կուսակցական ... յառաջիկային Դաշնակցութիւնն ալ հրաւիրելու պայմանով։ «Արեւ 22 մայիս»։

Տաք-տաք պատասխանեցինք այս նոր գիւտին ալ, որտանց յաջողութիւն մաղթելով («Յառաջ», 2 Յունիս)։

Անկէ ի վեր, աջ ու ձախ կը թիավարէ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, առաջատներուն վրայ կարկտելով բոլոր գիւտերը, սակայն՝ առանց ընթացք տալու անոնց մէկն ու մէկին։

Եւ ահաւասիկ թատերական տեսարան մը.— Եգիպտոսի ռամկավար օրկանը անհրաժեշտ կը գտնէ գաղութներու կազմակերպութիւնը եւ ի՛նչքան ալ պատէ պատ զարնուի, ձեռք չի քաշեր Դաշնակցութենէն։ Փարիզի պաշտօնաթերթը երբեմն կը բարեհաճի բացատրել թէ գաղութները պէտք ունին կազմակերպութեան, բայց «Միակ Արգելքը»... Դաշնակցութիւնն է։ Ամերիկայի պաշտօնաթերթը, փորը կուշտ, կռնակը տաք, կը զարմանայ որ մարդիկ ժամավաճառ կ'ըլլան այսպիսի բաներով։

Կարելի՞ էր հարցնել թէ՝ այս կացութեան մէջ, ո՞րն է կեղծը եւ ո՞րը անկեղծը։

Ո՞րո՞ւն դիրքն է որ կը համապատասխանէ ռամկավար կուսակցութեան տեսակէտներուն կամ որոշումներուն։

Եւ երեք ռամկավար պաշտօնաթերթերը զատ զատ առնելով, անոնց երէկուա՞ն խմբագրականն է բուն տեսակէտը, թէ այսօրուանը։

Ու վերջապէս Հայաստանի մասին երէ՞կ սուտ կը խօսէին թէ այսօր, հիմա որ լեզուները բացուեր են քիչ մը եւ ահաւո՛ր հարցումներ կ'ուղղէ նոյն իսկ անհրես «Պայքար»ը։

— «... Եւ վերջ ի վերջոյ Հայաստանի մէջ յառաջ պիտի չգա՞յ իշխանութիւն մը որ Հայէ զատ ամէն բանի պիտի նմանի»։ (30 մայիս)

Խոնարհաբա՛ր կը սպասենք այս հարցումներու պատասխանին, եթէ ոչ հրապարակաւ, գոնէ կանանչ սեղանի մը շուրջ։

Իսկ եթէ կ'ուզեն որ այս փափուկ խնդիրներէն ոչ մէկը քքրենք ո՛ր եւ է սեղանի առջեւ, այն ատեն թող բարի ըլլան գործնապէս ապացուցանելու «անկեղծութեան բարիքը», առանց այլեւայլի ասպարէզ իջնելով գաղութներու կազմակերպութեան համար։

Մենք չափէն աւելի անյիշաչար պիտի ըլլանք, — միայն թէ յաջողի այդ գործը։

Մենք պիտի փարատենք «մենատիրութեան» մասին հիւսուած բոլոր հէքեաթները։

Մենք պիտի պահանջենք որ կուսակցութիւնները կարելի եղածին չափ զրկուին վարչական ձայներէ, գերակշռութիւնը ձգելով չէզոքներուն։

Նոյն իսկ յանձն պիտի առնենք յետաձգել ընտրութիւնները եւ գործի ձեռնարկել, գործին հիմքը դնել վարչական եղանակով եւ լայն խորհրդակցութեամբ մը։

Պատրա՞ստ էք, պարոնայք ռամկավարներ։ Պատրա՞ստ էք ձեր ամբողջ կերպարանքով առեան գալու, թէ կը նախընտրէք այն տխուր քաղաքականութիւնը որ քանդեց Եւրոպայի կազմակերպութեան առաջին ձեռնարկը։

Հաստատեցէք ձեր խօսքին, ձեր բռնած դիրքին կեղծն ու անկեղծը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ

«Հայրենիք» դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (19 յունիս).

— «Ամէն անգամ, երբ Դաշնակցական մամուլի կողմէ կ'արծարծուի ու կը շեշտուի համագաղութային կեդրոնակա՛ն մարմին մը ստեղծելու պէտքը, հակառակորդ թերթերը իսկոյն մէջտեղ կը նետուին եւ ամէն տեսակ սոփեստութիւններով կ'աշխատին ապացուցանել, թէ մեզ բնաւ պէտք չէ ազգային կեդրոն մը արտասահմանի մէջ եւ թէ անոր դերը կրնայ կատարել Հայաստանը։

Ոչ ոք կը վիճի այն մասին, թէ Հայաստանը միակ կենդրոնավայրն է, որուն վրայ մեր գաղութները պէտք է սեւեռեն իրենց աչքերը։ Բայց եւ ոչ ոք կրնայ պնդել, թէ Հայաստանի գլխուն այսօր նստած խորհրդային իշխանութիւնը հայկական ազգային կառավարութիւն մըն է, կը հետապնդէ ազգային նպատակներ ու կը պաշտպանէ ազգային շահերը ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ արտասահմանի մէջ։

Խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները իրենք ալ երբեմն որոշապէս կը խոստովանին այդ։

Աւելին. Խորհրդային իշխանութիւնը ոչ միայն ... գաղութները ազգային ինքնապահպանութեան կամ ազգային հաւաքման համար եւ ղեկավարել անոնց ազգային կեանքն ու գործունէութիւնը, այլ եւ ամէն ձիգ կ'ընէ քայքայելու հայութեան ազգային կազմակերպուած կեանքը, բարոյապէս փճացնելու եւ ֆիզիքապէս ցրուելու հայկական բեկորները, «համաշխարհային» յեղափոխութեան նպատակներու համար

Այսուհանդերձ ռամկավարներէն ոմանց մէջ երբեմն խիղճը կ'արթննայ ու ողջմտութիւնը կը խօսի, եւ այն ատեն անոնք ալ կը խոստովանին, թէ ազգային կեդրոնի մը ստեղծումը արտասահմանի մէջ անհրաժեշտ է։

Սակայն, դժբախտաբար, խղճի եւ ողջմտութեան նման ձայները խիստ հազուագիւտ են, վաղանցուկ, պատահական եւ երբեք արձագանգ չեն գտներ ռամկավար որոշ շէֆերուն քով ու անմիջապէս կը խեղդուին անոնց անսահման կիրքի ու անբուժելի ցաւագարութեան աղաղակներուն մէջ։

Ըստ երեւոյթին, մինչեւ որ Հայաստանի վրայէն չվերնայ հակազգային ներկայ իշխանութիւնը կամ մինչեւ որ արտասահմանի հայութիւնը չկարողանայ չէզոքացնել այն չար կամքերը, որոնք ամէն գնով կ'ուզեն խանգարել մեր գաղութներու ինքնամփոփման, ինքնակազմակերպման, ինքնահաւաքման եւ ինքնակառավարման հարցը, այնպէս դեռ երկար ատեն պիտի շարունակուի իրերու ներկայ քաոսական վիճակը, որ սկսած է արդէն յուսահատութիւն պատճառել շատերուն...։»

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Յունաց թագաւորը, որ ծպտուած կը ճամբորդէ, Ժընեւէն Տիժոն հասաւ Կիրակի իրիկուն։ Թագաւորը եւ հետեւորդները երէկ ճամբայ ելան դէպի Փարիզ։

ՍՎԱԶ ԷՐԶՐՈՒՄ երկաթուղիի գիծը մինչեւ երեք տարի [illegible] պիտի հասնի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՎԷՃԸ

«ՊՐԱՒԴԱ» ԵՒ «ՀԱՔԻՄԻՅԷԹԸ ՄԻԼԼԻՅԷ» ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— *Կէս պաշտօնական «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» թերթը երկար յօդուած մը կը հրատարակէ, Թուրք շրջանակներու զայրոյթը արտայայտելով խորհրդային մամուլին, մանաւանդ բոլշեւիկ կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Պրաւդա»յի հակաթուրք պրոպագանդին դէմ։*

«Պրաւդա», հիմնուած սխալ տեղեկութեանց վրայ, վեր կը հանէ տեւական յառաջդիմութիւնները Թուրք հանրապետութեան, որուն չափաւոր տարրերու վրայ մօտալուտ յաղթանակը կը նախատեսէ։ Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը շատ գէշ կը նկարագրէ և ատոր պատճառը կը վերագրէ բանուոր դասակարգի յարաճուն դժգոհութեան, եւ ծանր տուրքերուն, որոնք խոտոր կը համեմատին ժողովուրդին նիւթական կացութեան հետ։ Եզրակացնելով, «Պրաւդա» անխուսափելի եւ մօտալուտ կը համարէ տնտեսական տագնապ մը Թուրքիոյ մէջ։

«Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» զայրոյթ կը յայտնէ քաղաքական այս խաղերուն համար, որոնց նպատակն է Ռուսիոյ հանրային կարծիքը դարձնել արտաքին խնդիրներու վրայ՝ ծածկելու համար Ռուսիոյ ներկայ ողբալի վիճակը։

Փոխանակ պրոպագանդի այսպիսի դրութիւն մը ստեղծելու, կ'ըսէ Թուրք թերթը, Ռուսիա աւելի լաւ պիտի ընէր՝ եթէ յարգէր տրամադրութիւնները առեւտրական դաշնագրին, որուն չյարգուելուն հետեւանքով, վերջերս Թուրք առեւտուրը մեծ վնասներու ենթարկուեցաւ։

«Պրաւդա» խօսելով Օսմ. Հանրային Պարտքի կտրոններուն մասին կնքուած համաձայնութեան շուրջ, Թուրքիոյ պարտքերուն ճանաչումը կը նմանցնէ օտար դրամագլուխին առջեւ անանկութեան մը։

«Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը պատասխանէ թէ Թուրքիա յարգեց իր ստորագրութիւնը, մինչ Ռուսիա ուրացաւ։ Ու եզրակացնելով կ'ըսէ. «Պրաւդա» իրաւունք ունի համաձայնաւորու- ... ազգայնականութեան դատը մեզի համար աւելի նուիրական է եւ մենք իրաւունք չենք տար Ռուսիոյ՝ միջամտել Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներու»։

Կը թուի թէ ռուսեւթուրք վէճը դուրս կ'ելլէ տնտեսական գետնէն եւ կը մտնէ քաղաքական հողի վրայ, այսպէս մտահոգիչ դարձուածք մը առնելով։

Ձերբակալութիւններ Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ ձերբակալուած են տասը հոգի՝ գեղծարարութեան եւ սուտ գրպարտութեան ամբաստանութեամբ, որոնք կը վարկաբեկէին Թուրք Հանրապետութիւնը։ Ձերբակալուածները հրեայ մեծ վաճառականներ են, նախկին յանձնառուներ վառօդի եւ պայթուցիկներու մենաշնորհին, որ ներկայիս ֆրանսական ընկերութեան մը տրուած է։

Հաշիւները փոխանցելու համար կատարուած քննութեան ատեն, ամբաստանեալները ծածկելու համար 300.000 թրքական ոսկիի անյայտացումը, յայտարարեցին թէ այդ գումարը իբրեւ կաշառք տրուած են բարձրաստիճան պաշտօնատարներու։

Քննութիւնը հաստատեց թէ այս ամբաստանութիւնը հիմ չունէր։

Քննութիւնները կը շարունակուին։ Գտնուեցան կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնք ամբաստանեալներու մեղաւորութիւնը կը հաստատեն։

Քարիւղի թագաւորներուն ժողովը

Ամերիկեան Քարիւղի Ընկերակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, որուն կը մասնակցին Ամերիկայի քարիւղի ամենամեծ ընկերութեանց ներկայացուցիչները, կիրակի գիշեր Նիւ Եորքէն ճամբայ ելաւ Եւրոպա գալու համար։ Ներկայացուցիչներ ունին Նիւ Ճըրզիի Սթանտարտ Օյլը, Վաքուըմ Օյլը, Ատլանտիկ Րիֆայնինկ ընկ-ը, Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլը եւ Սինքլըր ընկ-ը։

Ամերիկեան քարիւղի այդ իշխանները պիտի տեսակցին Րոյըլ Տըչ Շէլի վարիչ-տնօրէն Սըր Հէնրի Տէթէրտինկի եւ Անգլօ-Փըրժիըն քարիւղի ընկերութեան տնօրէն Սըր Ճոն Քատմէնի հետ, համաձայնութեան մը գալու համար քարիւղի համաշխարհային արտադրութեան եւ գիներու ճշդման մասին։ Դժուարութիւններ ծագած են Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ, քարիւղի արտածման գիներուն մասին, առկէ զատ վէճ կայ նաեւ ռուսական քարիւղ գնելու խնդրին շուրջ։

Ամերիկեան ընկերութիւնները զանազան պատճառներով չեն կրցած իրարու միջեւ համաձայնիլ արտադրութիւնը սահմանափակելու համար։ Ամերիկայի մէջ քարիւղի արտադրութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ՝ անցնելով սպառումի քանակը եւ կրնայ շուկայ գտնել Եւրոպայի մէջ։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Ամերիկայի եւ Եւրոպայի քարիւղի ընկերութեանց ներկայացուցիչները խորհրդաժողովներ պիտի ունենան Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ՝ մանաւանդ սահմանափակելու համար քարիւղի համաշխարհային արտադրութիւնը եւ վերաքննելու համար ներածումի գիները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՐՈՑԿԻ

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻ՞

Մորնինկ փոսթի *Րիկայի թղթակիցը, կը հեռագրէ թէ ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Ստալինի եւ Տրոցկիի միջեւ, այս վերջինը Ռուսիա կանչելու եւ կարմիր բանակին մէջ կարեւոր պաշտօն մը տալու մասին։*

ՄԱՀ ՓՕԼ ՍՈՒՏԷՅԻ

Կիրակի օր Նէօյի-Բիւանդանոցի մը մէջ մեռաւ «Թան»ի գրական քննադատ Փօլ Սուտէ, որ միջազգային համբաւ կը վայելէր։ Ծնած էր Հավր՝ 1869ին։ Փարիզի մէջ երկրորդական ուսում ստանալէ յետոյ, 18 տարեկանին լրագրութեան նուիրուեցաւ։ 1892ին իբրեւ խորհրդարանի քրոնիկագիր մտաւ «Թան»ի մէջ, ուր 1912ին իբրեւ գրական քննադատ յաջորդեց Կասթոն Տէշանի։ Ամէն հինգշաբթի «Թան»ի մէջ նոր հրատարակութեանց մասին իր գրած գրախօսականները հեղինակութիւն կը նկատուէին։

Իբրեւ թատերական եւ երաժշտական քննադատ աշխատակցած է նաեւ «Էքլէր»ի, «Փարի-Միտի»ի։ Կը գրէր նաեւ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի, «Րըվիւ տը Փարի»ի, «Քանտիտ»ի, «Նուվէլ Լիթերէր»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ։

Իրական պաշտամունք ունէր Վիքթոր Հիւկոյի հանդէպ, ջերմ ... րի. Նոյնպէս իր հիացումը կը յայտնէր Մոլիէռի, Փօլ Վալէրիի, Մարսէլ Փրուստի եւ Անտրէ Ժիտի։

1913-14ին գրած իր յօդուածները հրատարակուած են իբրեւ գիրք *«Լիվր տիւ Թան»* անունով. Անցած տարի իբրեւ գիրք հրատարակեց իր ուսումնասիրութիւնները Փրուստի, Ժիտի եւ Վալէրիի մասին։ *«Լէ Րոմանթիկ տը լ'Ակադեմի»* անունին տակ հրատարակած է ֆրանսական Ակադեմիային մէջ Լամարթինի, Նոտիէի, Հիւկոյի, Սէնթ-Պէօվի, Ալֆրէտ տը Միւսէի խօսած ընդունելութեան ճառերը եւ Ակադեմիային տրուած պատասխանները։ Իր գլխաւոր գործն է սակայն «Լա Սոսիէթէ տէ կրան'զ էսփրի»ն, որուն մէջ կը ներկայացնէ Պլատոնը, Դեմոսթենէսը, Դանթէն, Ռապըլէն, Մոնթէնը, Տէքարթը, Փասքալը, Սփինոզան, Միշլէն, Պայրընը, Պէթհովէնը եւն. ընդամէնը 20 անմահներ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"ի

Յունիս Յուլիս միացեալ թիւը (6—7), հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Աշխատաւորական կառավարութիւնը Անգլիայում *(խմբագրական)*. Փոթորկածայն մարգարէն *(Րաֆֆիի մահուան 40ամեակին առթիւ)*, Մ. Վարանդեան. Գաղութային խնդիրներ, *Ս. Վրացեան*. Երիտասարդ Սերունդի յեղափոխական դաստիարակութիւնը, *Կ. Սասունի*. Անդրկովկասի շրջանացումը *Մ. Մասուրեան*. Արեւելեան նահանգները *Հրանտ Սամուէլ*. Թուրքիոյ շուրջ. *Խմբապետ Նիկոլ (նկարով)*. *Թիւրք պարսկական սահմանավէճը, Ս. Վ.*, *Երկու մահ (Ժոզէֆ Վատերս եւ Տիգրան Մենար Տոքեան)։*

Հատը թիւը 2.50 ֆր.՝ Տարեկան բաժնեգին՝ 25 ֆր. կամ 2 տոլար։

ՆՈՐ ՋՈՀԻ ՄԸ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Բ.

ՉԵԿԱՅԻ ՋՆՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ուշ գիշեր էր, փողոցում միանգամայն լռութիւն էր տիրում. բացի քաղաքապահ միլիցիոնէրներից ոչ ոք չկար դուրսը։ Նստածեան փողոցով տանում են Չեկայի շէնքը։ Ցերեկով Չեկայի փողոցով մարդ դժուարանում էր անցնել. իսկ գիշերը աւելի քան սարսափելի էր, որովհետեւ այդ ժամերին է որ Չեկայում մահապատժութիւններ է տեղի ունենում։

Չեկայի դրան առաջ, ինձ յանձնում են հրամանատարին, որ առաջնորդում է ինձ եւ գնում է խիստ մեկուսարանը։

«Մեկուսարան» կոչւածը մի փոքրիկ խցիկ է, ուր լոյս ստանց գոյութիւն չունի եւ կալանաւորին դուրս չեն թողնում, անգամ իր պէտքերի համար եւ կողքին դրուած «պարաշա» թիթեղի ամանի մէջ է դուրս գնում, եւ որը մի ամսից յետոյ են դատարկում-դուռը բոլորովին չիբացւում, միայն այն դէպքում է բացւում երբ բանտարկեալի գործը վերջացած է լինում, այսինքն երբ պիտի տանին գնդակահարութեան կամ աքսորի։ Միւս կենցաղական թիւններից մասին չարժէ երկար խօսել, քանի որ պարաշայի պատմութիւնը բերինք։

Մի քանի օր այդ մեկուսարանում մնալուց յետոյ, ինձ փոխադրում են Երեւանի կեդրոնական բանտը եւ պահում են «Կապանցի կորպուս» կոչուած շէնքում։ Երկու օր անց, ինձ մօտ են գալիս այն երեք հոգին, որոնք աշխատում էին ինձ համոզել որ իրենց համար աշխատիմ։ Կատաղած գլխին, թէ ինչո՞ւ եմ ես պարսից հիւպատոսին յայտնել իրենց առաջարկի մասին եւ պահանջում են որ մի թուղթ ստորագրեմ եւ հերքեմ, որ իրենք նման առաջարկ չեն արել ինձ։

Ես հրաժարւում եմ նման թուղթ տալուց եւ յայտնում եմ չեկիստներին, մինչեւ որ պարսկական հի պատոսը կամ նրա պաշտօնեան ներկայ չլինեն, ես ոչ մի բացատրութիւն ձեզ չեմ տալ։ Չեկիստները աւելի են զայրանում եւ սպառնալիքներ կարդալով ու հայհոյանքներ թափելով, հեռանում են։ Այս բոլորից յետոյ ինձ աւելի ուժեղ հսկողութեան տակ են պահում։

Բանտի դժոխային պայմանները մեզ հիւծել էին։ Իմ խցիկի դիմաց մէկ գիւղացի էր բանտարկուած,այդ մարդուն 7 ամիս տանջել էին եւ դեռ նրա գործով չէին հետաքրքրւել։ Խեղճ աղերսանքն ու բողոքները, որ իրեն ինչո՞ւ համար են բանտարկել — ապարդիւն են անցնում։ Վերջը թշւառ գիւղացին յուսահատւում է եւ իր երմակեղէնը ոլորում է եւ առաստաղից կապելով, իրեն համար կախաղան է պատրաստում ու վերջին անգամ հայհոյելով կարմիր բռնակալներին, խեղդւում է իրեն։

Այս դէպքը տեղի է ունենում 1928 յունիս 16ին։ Գիւղացու բղաւոցից բանտի մէջ իրարանցում է ընկնում։ Քիչ անց, բանտապետը, զօրական մինչեւ կրկնիկտներին եւ մի քանի չեկիստներ, սխալմամբ մտնում են իմ խցիկը (կամերա), քիթներից տակ փսփսում են։ Երբ նրանք մտնում են խցիկը, մի րոպէ ես ինձ կորցնում եմ, եւ պատկերացնում եմ, որ խեղճ գիւղացուն սրանք են խեղդել, միայն էլ հերթը իմն է։ Ընդհիշապէս չորերս հագնում եմ։ Բանտապետ Զախարեանը կատաղ հարցնում է.

— «Հը՞, Ցովհաննէս, ինչու ես շորերդ հագնում»։

Ես զգաստացած պատասխանում եմ

— Ինչ է, առանց շորերի էք ուզում գնդակահարել։։

Չանցած երկու րոպէ, նրանք դուրս են գալիս եւ տանում գիւղացու խցիկը. երկար քննութիւն կատարելուց յետոյ, դիակը բանտի օթոմոբիլով տեղափոխում են. Թէ ո՞ւր, այդ մինակ չեկիստները գիտեն։ Մինչեւ վերջն էլ, ինձ համար չպարզւեց, թէ բժիշկն ու չեկիստները ինչո՞ւ մտան իմ խցիկը. երեւի ուզում էին իմանալ, թէ ինձ վրայ ինչպէս է ազդել գիւղացու դէպքը։

Այս դէպքը — գիւղացու կախաղան պատրաստելը ու ինքնասպան լինելը — բոլորին համա՛ր էլ մանաւանդ պարզւեց մայր հագուրաւոր դէպքեր, հազարաւոր գնդակահարութիւններ մութ ծածուկ մեզ համար, որովհետեւ Չեկայի ոստիկանները այնպիսի միջոցներով ու ձեւերով էին բանտարկեալին բանտից հանում, որ ոչ ոք չէր իմանում. իսկ ձեւականութեան համար, երբեմն երբ տեսնում էին, որ բանտարկեալը հետաքրքրւում է իր հարեւանով, յայտարարում էին, որ նրան ազատ են թողել։ Բոլշեւիկների այս ձեւի սրիկայութիւնների մասին կ բերի է հազարաւոր օրինակներ բերել, բայց որովհետեւ շատ է գրել, ես չեմ երկարացնում։ Ամբողջ 6ուկես ամիս տանջւում էի բանտում։ Կարմիրները նոր-նոր միջոցների են դիմում ինձնից մի բան կորզելու։ Մի խումբ Դաշնակցականներ մեղադրւում էին Դաշնակցութեան գործերով զբաղւելու մեղքով։ Չեկան նրանցից չորսին որոշել էր գնդակահարել, իսկ միւսներն 3-10 տարի աքսոր։ Այդ չորս հոգից երեքը Դարալագեազի Ռինդ գիւղիցն էին իսկ մէկը, բոլորովին հիւծուած վիճակում, որը վերջին օրերին իմ կամերն էին բերել, Արամ Բաբայեանն էր, Մալիշկեցի։

Օգոստոս 4ի գիշերը, չեկիստները վերջին փորձերն են անում, որպէսզի ինձ իրենց ձեռքը գցեն։ Ուշ գիշերին ինձ արթնցնում են, որ շորերս հագնիմ ու գնամ քննութեան։ Ես այլեւս չեմ կասկածում. ինձ տանում են գնդակահարելու,— որովհետեւ գիշերով տանիլ քննութեան, այդ է նշանակում։ Մի րոպէ պատկերացնում եմ գնդակահարման գործողութիւնը եւ յիշում եմ, թէ ինչպէս մի շաբաթ առաջ նոյն պատուհանով մի շարք փորձքարացիների տարան ու գնդակահարեցին։ Սակայն առանց ծպտուն անելու հագնում եմ շորերս եւ հեռանում եմ բանտապետին։ Բանտի միջանցքից դուրս ենք գալիս եւ իջնում ենք կամարակապ դրան մօտ, որտեղ կապկապում եւ բերանը բամպակ խցկելով խեղդում են բանտարկեալներին։

Երբ ինձ կանգնեցնում են դրան առաջ, անմիջապէս ուրիշ խցիկից առանձին-առանձին բերում են Դարալագեազցիներին ու էլեկտրական թելերով ոտքերն ու թեւերը կապելուց յետոյ, բերանները բամպակ են լեցնում ու գնում օթոմոբիլի մէջ, իսկ Արամ Բաբայեանին քարշ տալով են բերում։ Վերջինիս աղերսանքը, փռուում-գալուածը մարդու սիրտն էր մաշում. իսկ քարսիրտ ու ժարգակեր չեկիստների համար սովորական խաղ էր դարձել. որքան որ բանտարկեալը աղերսում լացում ու խնդրում է, այնքան նրանք հրճւում էին։ Լպիրշ դէմքով դրան մօտ կանգնած քննիչը ցոյց է տալիս ինձ այդ գործողութիւնը եւ ասում

— Այժմ հերթը ձերն է. թէ չէք ուզում դուք էլ սրանց օրին ընկնել, առանց ուշացնելու ասէք, ովքեր են տեղիս Դաշնակցականները, եւ ի՞նչ ճանապարհներով են կապ պահում արտասահմանի հետ ու գրականութիւն ստանում»։

Մարդ-բորենիների արարքները ու Բաբայեանի ճիչը, աղաղակի ինձ այլ այլ մեացրել էին։ Մտահոգ սարսափ չէր, որ ինձ թմրեցրել էր, այլ այդ արտառոց անօրենքի տեսարանը։

ՅՈՎՀ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Վերջը՝ յաջորդով)

ՆՈՒԷՐ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ. — Վերջերս Վրաստանէն եւ Ադրբէջանէն վրացի, հայ եւ Թուրք գրողներ եւ բանաստեղծներ այցելեցին Երեւան, ամրապնդելու համար անդրկովկասեան գրողներու յարաբերութիւնները։ Այս առթիւ Թիֆլիսի «Զրոյետարի» կը հրատարակէ հետեւեալ ոտանաւորը, որ լոյս տեսած է համգումարեալ բանաստեղծին գործերու վրացերէն հաւաքածոյին մէջ.—

Չէ՛, չի լռել մեծ Շոթայի
Երգի ձայնը կաթոգին.
Ու դարաւոր ցաւն ամենի
Չի խորտակել էն հոգին։

Թնդում է դեռ նոր ձեռքերում
Էն քնարը զովանի,
Խնդում է դեռ նոր երգերում
Վրաստանը գեղանի։

— Ողջո՛յն, ողջոյն ձեզ հին
ու նոր

Արի, բարի ընկերներ,
Արարատի կողմից էսօր —
Եղբայրական երգ ու սէր։

Հին օրերի վերջալոյսին,
Արշալոյսին նոր կեանքի,
Երգենք սրտանց ու միասին
Երգը համայն բերկրանքի։

Բարձր հնչի մեր երգը թող,
Չարի ձայնը խլացնի,
Հնչիւններից՝ իր կախարդող
Երկրէ երկիր թող անցնի։

Ամէն կողմից թող ամէնին
Հերապարի ու բերի
Բազմալեզու խրախճանին
Մեր Կովկասի ազգերի։

Ելնենք՝ տեսով ու ճանաչով,
Ընկեր, ախպէր, մէր ու քուր,
Մեր քաղաքներով, ուրախ կանչով
Գնանք դէպ կեանքն ընդհանուր։

Նա՛ տ, շատ արցունք թափից
մնդում

Մեն մի կաթիլ — Մի խրատ,
Անլուռ, անձուլ են ասում —
Ծամբալ չունի գործը վատ։

Թող՝ ով կ՚ուզի՝ երկար բարակ
Զոռ տայ խելքին մինչեւ մահ,
Մենք խմաստուն — սիրենք,
խնդանք,

Կեանքը էս է, ինչ որ կայ։

Զարկենք ուժգին մեծ Շոթայի
Էն քնարը ոսկելար—
Մարդը ինչ տայ — էն կը հասնի,
Թող խմանայ ողջ աշխարհ։

Տեսնի քանի նոր ձէնով է
Խօսում մեր Հայ երկրում,
Պատգամներով պայծառ ու վէհ,
Հազար ու մի երգերում։

Ողջո՛յն, ողջոյն ձեզ հին ու նոր
Արի, բարի ընկերներ,
Արարատի կողմից էսօր —
Եղբայրական երգ ու սէր։

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տօքթ. Գեղամ Թաթարեան

ԲԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Աւլի օր Յառաջի խմբագրատունը հին թերթերը թղթատելու ատեն, չանթող ազդ մը կարդացի «Յուսաբեր»ի մէջ։

Տօքթ. Գեղամ Թաթարեան մեռած։

Մեռած 50 60 օրերէ ի վեր, Անոր հեռաւոր հողակոյտը արդէն ծածկուած պէտք է ըլլայ կանանչով, ծաղիկներով. եւ ես նո՛ր, նո՛ր կ'իմանամ...

Տօքթ. Գեղամ Թաթարեան (Իգմիթցի կամ շրջանէն) 1919ի երաշ օրերուն եկաւ մեզի.— Զօրք Մարզուանի։ Երիտասարդ էր եւ խանդավառ։ Եկած էր կարճ ժամանակի համար եւ կապուելով մնաց մինչեւ Կիլիկիոյ պարպումը։ Բարձրահասակ, ներհարթակազմ, ջղուտ, թուխ եւ գեղեցիկ տղամարդ մըն էր։ Հազիւ քսանըչորս քսանըհինգ տարեկան։ Այն օրերուն այնպէս էր Զօրք Մարզուանը որ ամէն մարդ գործի պէտք էր լծուէր։ Տօքթ. Գեղամը արդէն մեր կողմի մէջն էր։ Ցափազանց ջղուտ, ծայրայեղ ջղայնութիւն մտցուց մեր գործերուն մէջ, խանդավառութեան եւ հաւատքին այդ օրերուն։ Անշափէշի էր իր մէջ կիրքը ազատ-փառի, կիրքը հանրային անպարկեշտութեան, կիրքը զանցառութեան, թալուեան հանդէպ։ Ինք իբրեւ բժիշկ, գիտականօրէն կ'ապացուցանէր որ օրուան 24 ժամերէն միայն 8 ժամը անձնական աշխատանքի, 4ը քունի համար է, իսկ 12ը հանրային աշխատանքի համար։ Բացառիկ կացութեան մէջ անձնական 8 ժամուան աշխատանքը ընկերային բնազդով եւ օրէնքով, պէտք է տրամադրուի հանրային գործի։ Հարկաւ կարելի կ'ըլլայ ընկերոջ մը տանը պատառ մը հաց գտնել, անօթի չատակելու համար։ Որքան մէկը մեռած չէ, շունչը գրաւ է ու շարժելու ընդունակ, պէտք է որ խելայեղ անձնուրութեամբ փարի կենդանի գործի։ Թուրքիոյ մէջ Հայկ միլիոն էինք. վերապրողները միայն կէս միլիոն են. պարզ հաշիւ տեսակէտով իւրաքանչիւր վերապրող մնացած 4ի հանրային պարտականութիւնները պիտի վերցնէ։ Կեանքը կարճ է, եթէ երկար ըլլար ինչո՛վ, ինչպէ՛ս պիտի լեցնէինք։ Փառք տանք որ կարճ է, արութեան, անձնուիրութեան, ալտրուիզմութեան քանի մը գործերով կրցանք այդ կարճ կեանքի կէսը լեցնել։

Ձեմ ճանչնար կեանք մը որ ամբողջապէս լեցուն ըլլայ։ Երիտասարդ այս տոգորուն, այս իր ինքնաժխտման հասնող հանրօգուտ փիլիսոփայութեամբը վարակեց իր շուրջինները։ Իր բուռն, գիւրավառ խառնուածքով որքան անկեղծ բարեկամներ, գինք սիրողներ գտաւ. նոյնքան եւ աւելի թշնամիներու բանակ մը ստեղծեց շուրջը։ Ռամկավարները անունը «տուժող» դրած էին։ Կ'ուզէին այդ վտանգաւոր պայթուցիկէն ազատիլ։ Դիմեցին մինչեւ ժատնութիւն։ Գէշ ժուռնալ մը որ իր վատ ազդեցութիւնը թողուց մեր բոլոր ընկերներուն վրայ։ Տօքթ. Բօլանը (ինքնասպան Ատանայի մէջ) պետական եւ խնամատարական լայն իրաւունքներով եկած էր Զօրք-Մարզուան։ Տօքթ. Գեղամը կանչելով քաղաքավարի հաւաքուած էր որ հեռանայ Տ. Եօլէն։ Գացինք Տօքթ. Բօլանին։ Մեր ազնիւ բարեկամը յայտարարեց.

— Հա՛, Տօքթոր Թաթարեանը կուտամ ձեզի (Դաշնակցութեան) եւ 8 օր չանցնիր ան կը դառնայ մյատեղ կառավարական բժիշկ։

Տօքթ. Բօլանը իր խոստումը կատարեց։ «Ժուռնալճիները զարմացան։ Անուշեաւ. Գեղամը դարձաւ ընկեր, եւ «տուժող» մնաց Տէօբթ Եօլի մէջ, անխնայ զարնելով, ձաղկելով եւ զարնելով յոգնած ժողովուրդի։ Ցերեկը հիւանդներուն հետ էր։ Այն հիւանդները որոնք կը վճարէին, երբ կանչէին այն ատեն այցի կ'երթար. իսկ այն հիւանդները որ չէին կրնար վճարել, օրը 2 անգամ անպայման առանց կանչուելու իրենց անարին վերեւ կը գտնէին բժիշկը։ Այսպէս տարօրինակ էր Գեղամը. անձնուէր, այլասէր

Հանրութեան աղէկ, կառավարութեան մօտ, ֆրանսական գինուորական իշխանութեանց մօտ նախանձելի դիրքի մը տիրացաւ։ Այդ բոլորը պատճառ չէին սակայն, որ ան աշխատանքներէ խուսափէր։ Ընդհակառակն անոնք զօրաւոր մղումներ հանդիսացան գինքը սեւ աշխատանքներու կապելու։ Քանի մը ամիս յետոյ, գինք ընտրեցինք քաղ. կոմիտէի անդամ։ 1919.1920 թուերուն Տ. Եօլի կոմիտէն սովորական կոմիտէ մը չէր։ Պաշարուած, չորս կողմէն կտրուած էին մեր յարաբերութիւնները Կիլիկիոյ կեդր. կոմիտէին հետ։ Մեր կոմիտէն մինակը, առանց դուրսէն լուրի ներահանդիւկը վարէր ամբողջ Ամանոսի շրջանի պաշտպանողական եւ յարձակողական կռիւները։ Դուրսի աշխարհէն լուր չունէինք, այնքան մօտ ըլլալով ծովուն։ Երբեմն ծովէն դռնակ մը կը բացուէր, յետոյ ամիսներով կը գոցուէր։ Պէտք էր վարել, վարելու համար անհրաժեշտ էր գործ ստեղծել. ժողովուրդը խրամներու մէջ ապաստանած լուրի կը սպասէր։ Սկսանք ինք ու ես «Ամանոս» խմբագրութիւն թերթ մը հանել։ Ամբողջ վեց ամիս Զօրք-Մարզուանի մայր փողոցի խաչաձեւ մէկ անկիւնը բարձրացող գեղեցիկ տան մը ճրագը կը վառէր մինչեւ առաւուան ժամը 3ը, ամէն հինգշաբթիէն շաբաթ գիշերները։ Եթէ ուզէինք պատուհանէն ներս նայիլ, պիտի տեսնէինք գեղեցիկ գլուխ մը, գրեթէ փակած սեղանին, որ գեղեցիկ ձեռագրով «Ամանոս»ը կը գրէր կամ կը տպէր։ Ժամը 3էն վերջը երբ գործը աւարտած էր, օրգուէշ զոհեաք գրպաններու մէջ, Գեղամը Սիմամանթայի կողմէ երգուած Զօրք-Մարզուանի դիրքերը կ'երթար՝ «կրակներով եւ կորիճներով հարուած» նարնջենիներու երկու հերթապահ տղոց մէկ մէկ գաւաթ գինեաց հրամցնելու

Իբրեւ կոմիտէի անդամ, ինքնապաշտպանութեան կոմիտէի բժիշկ.խորհրդական, միջնկուսական անդամ, կառավարական բժիշկ, Դաշնակցական գինամթերանոցի պահապան, ամբողջապէս կլանուած էր սեւ, սպառող այլ քաղցր աշխատանքով. իր կարճ կեանքի կէսը լեցնելու համար ազնիւ գործերով։

1920ի յուլիսի 22,23, 24ին Ամանոսի յաղթական կռիւները վերջացած էին, վեց թրքական գիւղերու բնաջնջումով։

Ամէն աչք դէպի Ամանոս. Տ. Եօլ դարձած էր։ Ատանայի, Տարսոնի, Մէրսինի դիրքերը խախտած էին։ Սիսը եկած էր Ատանա։ Զօրք-Մարզուանի մէջ կազմակերպեցինք Զինուորական բացարձակ իշխանութիւն, առաջին օրերուն կուսակցական ջերմ համերաշխութեամբ — Դաշնակցական ռամկավար։ Զօրք-Մարզուանի Ազգ. Մեծ Ժողովը զինուորական դիկտատոր նշանակեց ամերիկեան բանակի հարիւրապետ Ցրթ. Խաչատուրեանը։ Ռամկավարները դրուժան եղան իրենց ուխտին։ Ճակատը ճեղքեցին։ Մատնութիւններ ըրին։ Յ. Խաչատուրեանը ահաբեկել ուզեցին։ Ան հեռացաւ։ Միջկուսակցականի եւ Դաշնակցութեան կողմէ Ատանա ղրկեցինք Տօքթ. Գեղամը, պարզելու համար ծրագիրը — պարպել Դաշտային Կիլիկիան, եւ համախմբուիլ լեռնային Կիլիկիա։ Հայացնել Ամանոսի շրջանը։ Ի՛նչ կարելիութիւններ կային։ Ջեզաւ Ընկ. Գ. Թաթարեանը Ատանայէն դարձաւ վշտաբեկ ու դառնացած։ Կեանքը գնաց իր ճամբով։

Ատանայէն վշտաբեկ ու դառնացած դարձին, վճռեցինք մեկնիլ Երեւան։ 1920ի բեռնատար մեր երկուքի գրած նամակը խանդավառ պատասխան ... Մամուրէն։ Մէկ երկու ... յետոյ, Կարսի անկումը գաղ... գինքը Կիլիկիային։ Ցետոյ ... քաղաքական տարագիր ... Սուրիա, ապա Եգիպտոս ... Երկար տարիներ լուր մը ... նէինք իրարմէ։

Անցեալ տարի գարնան ... կարծ Մարսիլիոյ մէջ ... գիս։ Երիտասարդ ու ... ջղուտ Գեղամը վաղամեռ ... նութիւն մը ցոյց կուտար ... ւանդ էր։ Լոզան կ'երթար ... ծողութեան մը ենթարկ... համար։ Վեց ամիս ... բիժ մը պիտի մնար։ ... քարտ մը ստացայ Ժընեւէն ... ուած՝ քանի մը քաղցր ... էին։ Անկէ ի վեր տարի մը ... եող լռութիւնը սահմանեալ ... մը ունէր իր մէջ։

Աւլի օր այդ լռութիւնը ... պայթեցաւ։

Այս քանի մը կցկտուր ... դերը, սիրելի Գեղամ, ... գին ընկեր, հեռաւոր այլ ... հողակոյտիդ վրայ իմ ... ձգուած տժգոյն «փախած ... կեպակի» մը նկատէ։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՊԵԼՎԻԼԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ...

Երբ «Յառաջ»ի (29 յուն... մէջ կարդացինք կարգ մը ... կութիւններ Պելվիլի մէջ ... ուելիք մանկապարտէզի մա... ու ժամիայն մենք մեծերս, այլ ... փոքրերը սկսան ուրախանալ ... մէկ մէկու աւետիս տալ թէ ... մանկապարտէզը պիտի բացու... հարցումներու տարափ մըն է ... տեղալ.— «Ե՞րբ պիտի երթ... ի՞նչ գիրք պէտք է առնենք ... եւայլն

Ինչպէս կարելի է որ ... մը անտարբեր գտնուի տեսնե... իր զուկին ... ողեւորութիւնը ... ռանդը, հանդէպ հայ ... հայ ուսումին ու դաստիարակ... թեան։ Ամէն հայրենակցի պար... տականութիւնն է կանգնիլ կողքին ... այն կազմակերպութեան, որ ... ցուկ պայմաններով առանձնած ... գլուխ հանել այս նուիրական ... խատանքը։

Այո, շնորհաւորութեան ... ժանի է յանձնախումբի տար... աշխատանքը, սակայն միայն ... ներով չգոհանանք, այլ գործ... միացնենք խօսքին. որպէս զի ... նոնք ալ աւելի քաջալերուին։

Անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է թէ աշխատող եւ զոհաբեր... անհատներ երբ կը տեսնեն իրեն... շուրջինները անտարբերութիւն... օրէ օր կը յուսահատին ու իր... մէջ գործելու եռանդը պակսե... գործէ կը քաշուին։ Ուրեմն ա... որ ունին ազգային գիտակցութ... թիւն, թող իրենց կարողութեա... չափով պզտիկն պահանջելով պա... հանջուած այն զինքն գումար որ... շատ աւելին տուած են պէտք եղա... ժամանակ

Յոյս ունինք թէ ուշ չէ այն... օրը, ուր «Յառաջ»ի սիւնակներ... րու մէջ պիտի կարդանք (ինչպէս ... Մարսէյլինը) թէ այսինչ օրէ... Պելվիլի մանկապարտէզի ամառ... վերջին հանդէսը պիտի կատար... ուի։ Այն ատեն բոլոր անոնք ... մէկ մէկ անկիւն քաշուած են, ... բնաւ չեն հետաքրքրուիր այ... խնդրով. ամէնէն շուտը պիտի ... վազեն ներկայ ըլլալու, ու իրենց ... փոքրիկներու հայերէն լեզուա... արտասանութիւնները, հայկական ... երգերը ու մանկական գեղեցի... խաղերը տեսնելու եւ լսելու հա... մար։

Ծնողքի մը համար ազգ... աւելի մեծ երջանկութիւն կրնա՞յ ըլլալ։

Ա. Խաչիկեան

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ»

Շաբաթ օր, նպնութեամբ հրատարակեցինք ձեռնարկուներուն պատասխանը՝ «Հայաստանի Իշխանուհին» շարժանկարին քննադատութեան առթիւ:

Այդ պատասխանը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ հաստատումը մեր կասկածներուն: Եւ կ'ըսէք աւելին քան կը սպասէինք:

Երեւան կուգայ որ.

1. «Հայաստանի Իշխանուհին» չի համապատասխաներ եղած յայտարարութեան — «Շըքեղ հայ պատմական ֆիլմ»:

2. Շարժանկարը սարքուած, կարկտուած է եւրոպական ֆիլմի մը վրայ, որ կը կոչուի «Անիծեալ իշխանուհին» և շատ հին է: «Բոլորովին այլ դրութեան մէջ ենք մենք առացել այդ ֆիլմը եւ այլ կերպ երեւան բերեցինք»:

3. «Ֆիլմին հեղինակը նպատակ չէ ունեցել պատրաստելու յատկապէս հայկական կեանքը. նա գրել է 9րդ դարի վերաբերեալ մի պատմական պատկեր»:

Այս խոստովանութիւններէն յետոյ, մեզի ուրիշ բան չի մնար ըսել, եթէ ոչ բարեկամաբար խորհուրդ տալ որ ուրիշ անգամ չկրկնուին այսպիսի ձեռնարկութիւններ, որոնք չեն համապատասխաներ ոչ ազգային պրոպագանդի, ոչ ալ արուեստի պահանջներուն, եւ ընդհակառակն կը վնասեն, միտք պղտորելով: Անշուշտ «Անդրանիկ»ը աւելի պատմական եւ արհեստագիտական թերութիւններ ունի, բայց գոնէ ա՛յն է ինչ որ յայտարարուեցաւ, հրապարակաւ:

Մեր այս դիտողութիւնը ի՛նչ կ'ապացուցանէ. այն որ «մենք արհեստական կերպով խափանում ենք այդ գործը», թէ աչձախ չենք նայիր, գեղարուեստի եւ պրոպագանդի հարազատ ձեռնարկները քաջալերելու եւ կեղծերը պարսաւելու համար:

ՄԷԿ ԸՆՏԱՆԻՔ. 30 ԶԱՒԱԿ

Անդլիոյ մէկ գիւղին մէջ. Տովերսէ, ուր միայն 265 հոգիներ կը բնակին, բացառիկ դէպք մը կը գրաւէ Հարրի Նէլսօ, որ իր առաջին կնոջմէն ունեցած է 12 զաւակներ: Առաջին կնոջմէն ունեցած է 12 զաւակներ: Առաջին կնոջ մահէն յետոյ, ամուսնացաւ այրի կնոջ մը հետ, որ արդէն ունէր երեք զաւակներ եւ իր երկրորդ ամուսնութենէն կ'ունի, ունեցաւ 14 զաւակներ: Աշխարհ իրիկուն, լոյս աշխարհ բերնձայեց 1 հոգի:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն.

ՔԱՐԱԾՈՒԽԻ ՆՈՐ ՀԱՆՔ

Ժողովրդական ցնտեսութեան Գերագոյն խորհրդի-Կեդրոնայինբաժինը ստացած է Խաչ-գիւղէն (Լոռի-Փամպակի շրջան) քարածուխի նմոյշներ. Հանքաշերտերը կը գտնուին Խաչ-գիւղի մօտ կեդրոնական միացեալ տարրալուծ բաժը քննեց քարածուխի նմոյշները, որոնց որակը լաւ տեսակի է եւ կը պարունակէ 56 առ 100 քոք, 35 առ 100 գոլորշիացող տարրեր, 4.37 առ 100 ջրային նիւթեր եւ եւ մօտ մէկ մաս ծծումբ:

Խաչ-Գեղ գացած են մասնագէտներ, որոնք պէտք է որոշեն հանքաշերտերու ճիշդ տեղը:

Բացի ադկէ, Հանքային բաժինը Լենինական ուղարկած է երկրաբանական-հետազօտական խումբ մը, ուսումնասիրելու համար քարածուխի հանքաշերտերը Օրթաքիլիսի գիւղի շրջանին մէջ: Այդտեղի քարածուխը մուգ մոխրագոյն է, ունի միայն տեղական արժէք, մանաւանդ Լենինականի պէս անտառազուրկ շրջանի մը համար: Սակայն հաւանական կը նկատուի որ հետազօտութիւնները երեւան հանեն լաւ տեսակի քարածուխ այդ շրջանին մէջ:

ՄԵՐԻԿ

Պարկետախառն տեղատարափ անձրեւ մը ոչնչացուցած է Լենինականի 6րդ գաւառակի Մաստարա, Պիրտիկեան եւ Մազարաջուկ գիւղերու ցանքերու մեծ մասը:

Հեղեղը տարած է 250 ոչխարներ որոնք կը պատկանէին Մաստարա գիւղին. քանդուած է տուն մը:

Վնասներու քանակը երեւան հանելու համար, կազմուած է յատուկ յանձնախումբ մը:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Մէկ տարիէն աւելի է որ Լենինականի մէջ գոյութիւն ունի պրոլետ գրողներու ընկերակցութիւն մը 14 անդամներով, եւ ունի իր թերթը «Առաջին քայլ», որ սկիզբները լոյս կը տեսնէր ձեռագիր 1 օրինակ: «Պրոլետար» որմէ կը քաղենք այս լուրը. կը հաւատէ թէ այս մէկ օրինակը կը գոհացնէր գրողները եւ գրասէրները:

Իսկ պրոլետ գրողներու կեդր. վարչութիւնը միջոցներ տրամադրած է որ «Առաջին քայլ»ը տպագիր յետոյ գրամեքենայով տպագրուի 10 օրինակ եւ ղրկուի Երեւան Թիֆլիս, Բագու եւ այլ քաղաքներ:

Միութիւնը կազմակերպած է նաեւ գրական զառախօսութիւններ եւ վէճեր:

ՔԱՆԻ՞ ՀԱԶԱՐ ԿԻԶԻԹՈՒՆԻՆ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Ուաշինկթընի Ազգ. Աշխարհագրական ընկերութիւնը զեկոյց մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգները իրենց 48 նահանգներէն դուրս ունին 9000 կղզիներ: Այս կղզիներու խումբերը գրաւած են հարաւային խաղաղականէն մինչեւ հիւսիս բեւեռային շրջանակէն անդին: Այս կղզիները կը կէտկիտեն երկու կիսագունդերու ծովերը 15.000 մղոն տարածութեան վրայ, վերջին կըզգիներու սէնթ ջօնէն մինչեւ պալապաք կղզին Փիլիփփիններու ձեռքերուն վրայ:

Թէպէտ այս 9000 կղզիները գուցէ քիչ համարուին բաղդատմամբ Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Հոլանտայի ունեցած կղզիներուն, սակայն ամերիկեան կղզիները ծիր կաթինի նման կը զարդարեն ովկիանոսները: Փիլիփփինները Միացեալ Նահանգաց կղզային համասեռութեանց «Ծիր կաթինն» են: Միմիայն Փիլիփփինները 8000 կղզիներէ բաղկացած են:

Փիլիփփիններու Լուզոն կըղզին միայն անչափ խոշոր է, որ Օհայօ նահանգին չափ մեծութիւն ունի: Իսկ փիլիփփեան արշիպեղագոսի 7000 կղզիներու մասին գրեթէ բան մը չի գիտցուիր. որովհետեւ անոնք մէկ կամ աւելի քառակուսի մղոնին մէկ տասներորդը հազիւ ունին:

Կան նաեւ Ալեութեան կղզիները, Հաւայեանները, Սամօա կղզիները, Խաղաղականի կուանօ կղզիները եւայլն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ԿԻՒՐԻՆՑԻՆԵՐՈՒ

ԼԻՈՆ — Թուրքիոյ հայահալած քաղաքականութեան հետեւանքով, ինչպէս բոլոր հայաբնակ գաւառներու հայ հայրենակիցները, կիւրինի հայութիւնն ալ վտարուելով տեղահանուելով, գրուեցաւ աշխարհի չորս հովերուն: Մաս մը բեկորներ կը գըտնուին Ֆրանսական ափերու վրայ, եւ իրենց աքնաջան աշխատութիւններով քաջ կուսան անցորդ եւ անհանգոյ կեանք մը: Անոնք քով քովի եկած չեն, ու այդ ուղղութեամբ իրենց իրենց մէջ կապեր հաստատած չեն, ապաւէն ինչ որ կը վիճէ հայրենի աւանդութիւններու:

Մեր գորոսւօր թշնամին, Թուրքը, հայութիւնը բնաջնջելու իր բոլոր սատանայական միջոցները գործադրած է ու զարձեալ իր նպատակին չէ հասած: Բայց, անհրաժեշտ է որ համախմբուինք, աւելի երկար գիմանալու համար:

Կիւրինցի քանի մը հայրենակիցներ, զգալով կազմակերպութեան պահանջը, գաղափարի փոխանակութիւններ ունեցանք ու 28 անդամ-անդամուհիներէ բաղկացեալ մեր անդրանիկ նիստը գումարելով, միաձայնութեամբ որոշեցինք կազմել Կիւրինի Հայրենակցական Միութիւնը, որուն գլխաւոր նպատակները պիտի ըլլան՝ 1. Վառ պահել ազգային ոգին եւ հայրենիքի աւանդութիւնները: 2. Բոլոր կարելի միջոցներով պայքարիլ այլասերման դէմ, եւ Հայ պահել նորահաս սերունդը, սատարելով անոր հայեցի կրթութեան: 3. Փոխադարձ նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը:

Միութեանս կրնան անդամակցիլ բոլոր երկսեռ կիւրինցիները առանց յարանուանական եւ կուսակցական խտրութեան: Աւելի մանրամասնութիւններ կարելի է իմանալ կանոնագիր-ծրագիրէն: Ինչպէս բացորոշ է, Միութիւնս բոլորովին չէզոք հողի վրայ գըտնուելով, պիտի ջանայ իր աշխատանքները յառաջ տանիլ, վերոյիշեալ առաջադրութիւններով:

Ուստի, յանուն նորակազմ Միութեան կոչ կ'ուղղենք բոլոր կիւրինցի հայրենակիցներու, որ պէտքի համախմբին Միութեանս շուրջ, ու բերեն իրենց նիւթական եւ բարոյական լայն աջակցութիւնները, սատարելու համար առաջադրած նպատակներու իրագործման: Վստահ ենք թէ տաք ընդունելութիւն պիտի գտնէ մեր այս կոչը բոլոր կիւրինցիներու մօտ:

Առժամեայ վարչութիւն

Հասցէ.— Tatéos Minassian, 142 Rue Garibaldi, Lyon, Rhone

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի եւ շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ախոյեանութեան մրցումները տեղի կ'ունենան այս տարի յուլիս 21ին Stade de Parish մէջ: Մարզական յանձնախումբը ամէն ջանք թափած է արդիւնաւոր եւ ճաշելի օր մը ապրեցնելու համար փարիզահայութեան, որուն համար այլեւս անհրաժեշտութիւն մը դարձած են մարզական այս կարգի հանդէսները:

Մասնակցող Հ. Մ. Ը. Մ.ի զանազան մասնաճիւղներու բազմաթիւ մարզիկներուն մէջ, հինեւոր կողքին պիտի գտնուին նաեւ այս տարի մեծ թիւով խոստմնալից նորեկներ, որոնց առաջին փորձերը քաջալերող եղան կը կարծուին: Գործնական փորձերը որոնք կանոնաւորաբար կը շարունակուին ամէն կիրակի առաւօտ Մոնրուժի մարզարանին մէջ, գոհացուցիչ արդիւնք տուած են:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փուա Բոլոնպի, Մարսէյլի, Գրընոպըլի եւ Իսի թալիի մարզիկներուն մէջ մեծ խանդավառութիւն կը տիրէ: Բոլորն ալ շատ լուրջ պատրաստութեան մէջ են՝ օրուան առաւելագոյն յաղթանակը ապահովելու եւ ախոյեան մասնաճիւղի տիտղոսը խլելու համար: Մասնաւորաբար դրօշակըշաւի մրցումը շատ բուռն պիտի ըլլայ մասնաճիւղերուն միջեւ:

Կանոնաւոր փորձերու համար երկու կիրակի եւս կը մնայ մեր մարզիկներուն. ուստի բոլոր անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ, պարտաւոր են անպայման ներկայ գտնուիլ, այլապէս վերջին պահուն եղած դիմումները նկատի չպիտի առնուին: Մարզական յանձնախումբը որոշած է նոյնպէս մարզահանդէսին նախորդ կիրակին՝ յուլիս 14ին կատարել հաւաքական ընդհ. փորձ՝ Bon Marchéի սիրուն մարզավայրին վրայ, որ բացառաբար սիրայօժար տրամադրուած է Միութեանս:

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն. դիմել ամէն հինգշաբթի երեկոյ ցլորիա ճաշարանը՝ ընդհ. մարզիչ Գ. Մ. Մալումեանի կամ կիրակի առաւօտները՝ մարզարան: Իւրաքանչիւր մարզիկ պարտաւոր է վճարել 5 ֆր.ի գումար մը՝ արձանագրուելու համար:

Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով տեղի պիտի ունենան նաեւ աթլէթիկ մրցումներ՝ իգական սեռին յատուկ: Դպրոցասէր ցիկնանց վարժարանի սանուհիներու կողմէ՝ 60, 200, 500, մետր վազք, գունդ եւ սկաւառակ արձակել եւ ճիւաղական մարզանքներ:

Արական մրցումներ.— վազքեր՝ 100, 200, 400, 800, 1500, 3000 մետր: 4×100 դրօշակըշաւ: Գունդ, նիզակ, սկաւառակ արձակել, ուժով ճեռաւորութիւն, բարձրութիւն եւ ձող ցատկել:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի

Մարզական Յանձնախումբ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Հրատարակութեան խնդրանքով)

1. Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը, նկատի ունենալով որ հայ բժշկական ուսանողները ուսումնասիրութիւններ կատարելու, մանաւանդ քննութիւններ պատրաստելու համար յաճախ սրաշ դժուարութիւններու կը հանդիպին, որոշեց գանազան գիրքեր եւ աղբիւրներ տրամադրել, անոնց ջանքերը դիւրացնելու եւ ալ աւելի արդիւնաւէտ դարձնելու ցանկութիւններով: 2. Միութիւնս որոշած է նոյնպէս կազմակերպել լայն ժողովրդական դասախօսութիւններ, բժշկական-առողջապահական հարցերու շուրջ, եւ նոյն նպատակով եղած ձեռնարկները քաջալերելու համար, տրամադրել դասախօս ուժ հանրային բարենպատակ հեռնարկութեան:

Այս՝ ինչպէս նաեւ Միութեանս վերաբերեալ բոլոր խնդիրներուն համար դիմել մեր նախագահին՝ Տքթ Արթէնի, հետեւեալ հասցէներով, Mr. Le Dr. Artin 42 Ave. de le République, Paris (11e). Mr. Le Dr. Artin, 28 Rue Serpente Soc. Savantes, Paris (6e).

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՐԿՈՒՆՔ», Օրկան Զ. Ե. Ո. Միութեան, Թիւ 3:

Բովանդակութիւն.— Մեր խօսքը՝ խմբագրութեան, Վահագնեան Դպրոց՝ Ազատանի, Գ. Դուրեան եւ Կոմիտաս՝ Հ. Նալբանդեանի, Գիչերուան Արցունքներ՝ Ա. Սիւրմէլեան, Անծանօթ Առաքեալը՝ Հ. Սարգիսեան, Պատմութիւն Զ. Ե. Ո. Մ.'ի Հ. Խանէտաննեան, Պէ՞տք է ճաշել ցորեկին՝ Բժ. Լ. Գրիգորեան, Խարտոցին տակ՝ Մ. Սրիցանց, Արձագանգ ժամուլի Ա. Գաբիկեան:

ՀՆԱՑԱԾ ԵՐԳԵՐ, բանաստեղծութիւններ Լեւոն Նաիրցիի, տպ. Նավառ, Փարիզ, 1929, գին 7 ֆրանք:

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅՆԵՐՈՒԹԻՒՆ. տնտեսական գործնական, ամերիկեան եւ եւրոպական մեթոտներով: Պատկերազարդ: Գրեց՝ Մնիկ Ճէրիտճեան, Գիւղատնտես: Տպագրութիւն Փ. Ներսէս, Փարիզ, 1929: Գին՝ 25 ֆրանք: Ամերիկա՝ 30 Դրամք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՒ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ Շահան ՇԱՀՆՈՒՐ

— 141 —

«Ըսի, հայրենիքի մը գաղափարը շատ անգամ գարշապար մըն է:

«Հայրենիքի մը գաղափարը շատ անգամ հրոս մըն է:

«Հայրենիքի մը գաղափարը շատ անգամ անգամվէպ մըն է:

«Այվ մեծ սուտին տեղ մենք դրեր ենք կեղերը — Մեր ամբողջ պատմութիւնը ապացոյց:

Հերոսին տեղ դրեր ենք մշակներ — Մեր արտադ եղունգները ապացոյց:

«Հաւաքական ճիգին տեղ դրեր ենք հայուկներ — Մեր բոլոր վանքերը ապացոյց:

«Աղբիւրներու ճիչին տեղ դրեր ենք արցունքներ — Մեր բոլոր բանաստեղծները ապացոյց:

«Առասպելային կիրքին տեղ դրեր ենք արսեր — Մեր բոլոր առաղջինները ապացոյց:

«Գաղափարականին տեղ դրեր ենք կաղապարներ — Մեր բոլոր գիրքերը ապացոյց:

Պայքարին տեղ դրեր ենք կուսակցութիւն — Մեր բոլոր կուսակցութիւնները ապացոյց

«Անոր տեղ դրեր ենք այս՛ — Մեր հողն ապացոյց:

Զուլուեցէ՛ք, ձուլուեցէ՛ք, ձուլուեցէ՛ք — ... cocktail՛...

Լեցուցին ու խմեց: Միասք բսաւ.

— Աւելի որ այդ խօսքերդ ուրիշին չես ըսեր. եղ անմիջապէս դաւաճան, ազգուրաց փառաւորած պիտի անուանեն: Ցանցանքը քուկդ չէ, ակայն գինիինն է: Կարծեմ քիչ մը շատ փաւ.

— Անհոգ եղիր, ան գինով չէ, պատասխա-

— 142 —

նեց Պետրոս իր լաւագոյն լրջութեամբ. գինովի կամ դաւաճանի խօսքեր չեն ասոնք: Ընդհակառակն ես պիտի ուզէի որ մեր աղաները իմանային այս բառերը և փոխանակ հաջելու կամ հայհոյելու վերջապէս բմբռնէին տխրօղ մթնոլորտին ծանրութիւնը, ըմբռնէին աղէտը և դարմանին խորհէին եթէ կարելիութիւնը կայ... եթէ կարելիութիւնը կայ.

Հրաչ՝ որ իր խառնուածքով հակառակ է սովորականէն քիչ մը բարձր նիւթեր խօսեցնելու, որ անընդունակ է չափազանցուած ճըշմարտութիւն մը ըմբռնելու, սկսաւ նեղուիլ: Պէտք էր որ իր Հայու հանգամանքով վարժուած ըլլար այսպիսի նախադասութիւններու ուռուցիկ շեշտին, ու յոռետեսութեան և ազգ մը քանի մը նախադասութիւնով դատելու սովորութեան, սակայն սկսաւ նեղուիլ և ուզեց նիւթը փոխել՝ գոչելով.

— Հա յաս տա նի պատ կեր նէ պան մը տուէք նա յե ցէք: Հա յաս տա նի պատ կեր նէ պան մը տուէք նա յե ցէք. Հա յաս տա նի պատկեր նէ...

Լռեցուցին զայն և Սուրէն շարունակեց.

— Հայաստանի պատկերն է, ո՛հ նայեցէք, տուէք ինչ որ ունիք, բայց նայեցէք որովհետեւ ձեզմէ ոչ ոք տեսած է զայն և դեռ չպիտի տեսնէք... Քանի քանի անգամներ փորձութիւնը ունեցած եմ կերտելու այդ մեծ պատկերը, այնպէս ինչպէս որ պէտք է, այնպէս ինչպէս որ ես պէտքը կը զգամ... Տայրէն սկսիլ մեր պատմութիւնը, գոնէ միայն ինծի համար, գոնէ միայն իմ նմաններուս համար:

— Որքան որ մտածումս եւսեւ տանիմ, Հա-

— 143 —

յերը կը տեսնեմ միշտ այնպէս ինչպէս որ են այսօր. Պզտիկ գիւղ մը մէջ փակուած իւրաքանչիւր անդիմադրելի պաշտամունքը ունի իր կաչիին, իր մարթին: Եսամոլ, անձնասէր, անմիաբան, նպարավաճառ... մինչեւ այն օրը երբոր, չեմգիտեր ո՛ր հարանիքին երկնքէն ոսկի, արծաթ ու մարգրիտ տեղայ ամբողջ օր մը և գիշերն ողջոյն... ոսկի, արծաթ, մարգրիտ Boy, cocktail!

«Հոն ուր անհագին հարստութիւն կայ, հոն ծայրայեղ թշուառութիւն կայ:

«Այն երկիրը ուր խոր թշուառութիւն կայ, հոն ազատութիւն կուգայ:

«Եւ եղաւ ազա՛տ, և եղաւ ազատ:

«Մեր այն Թագաւորը որ կը կոչուէր Արզար, Գագիկ կամ Խոսրով, հուաքեց իր երկրին բոլոր այն անձերը որոնց համար կ'ըսէին թէ խելացի են, իմաստուն, պայծառատես և լուսամիտ: Հաւաքեց բոլորն ալ ու ջարդեց: Հայը շա՛տ իմաստուն մարդ ունէր. ատոր համար օրե՛ր, օրե՛ր, օրե՛ր ջարդեց — cocktail՛: Յետոյ պահանջեց որ Ազգային Երգ մը գրուի: Ամէն ոք եկաւ ու երգեց իր երգը. չհաւնեցաւ ոչ մէկին, որովհետեւ խուլ ըլլալուն լաւագոյն հասկացողութիւնը ունէր: Այն ատեն մէկց անվերջանալի պատերազմներ, թշուառացուց, տառապեցուց և արիւնեց իր ազգը երկա՛ր, երկա՛ր տարիներ, մինչեւ որ օր մը մեծ Երգը պայթեցաւ բոլոր բերաններէն նոյն գմայլելի՛, վեհաշուք վանկերով: Այսինքն մէկ վանկով — «ՄԵՆՔ»:

«Յաջորդ Թագաւորը որ կը կոչուէր Արզար, Գագիկ կամ Խոսրով, կոյր էր: Ան կը բնակէր բարձր սարահարթի մը վրայ կառուցուած իր

— 144 —

պալատը, որուն առջեւ իր մայրաքաղաքը կը խորանար երկու լեռնաշղթաներու կազմած հովիտին մէջ: Երբոր արշալոյսը ծիրանի կուտար լեռներու շրջագիծին, հովիտը կը լեցուէր մշուշով, սպիտակ, թանձր, անթափանց մշուշով մը որ կարծես բամպակի ծով մը ըլլար: Պալատին մարմար սանդուղներէն իջնելով Թագաւորը իր ոտքը կը լծէր ու մտնէր այդ դաշտին մէջ: Երկա՛ր, երկա՛ր ակօսներ կը բանար մշուշին վրայ, և ճակատը արշալոյսին՝ բուռ բուռ կը ցանէր ձիւն ակօսներուն մէջ ներքին ձայներ և լռութիւն... Վարը դեռ քնացող իր զաւակներուն համար բուռ բուռ ձայներ, ներքին ձայներ և լռութիւն:

«Ըսի թէ կոյր էր ան. և որպէսզի լաւ տեսնէ, իր ամբողջ գահակալութեանը ընթացքին Թոյնիկի մը երկու պզտիկ թեւերը անցուց իր ակռաներուն:

«Իր որդին, սակայն, որ կը կոչուէր Արզար, Գագիկ կամ Խոսրով, սիրեց Գեղեցիկը: Հրամայեց որ իր մարդիկը մտնեն ամէն տունէ, ամէն օճախէ ներս և սպաննեն այդ բնտանիքին էն սիրական անձը, հայր, մայր թէ որդի: Ամբողջ երկիրը եղաւ սգաւոր, գմայլելի, վեհ, ազնուացրոշմ: Մաքրութի՛ւն, մաքրութի՛ւն: Ծնան հանճարներ, ծնան մարդիկ: Այդպէս է որ մէկը հայկական տաճարը մոռցաւ և այդպէս է որ մէկը Թագուհիին ծնրակալը փրցուց իր ակռաներով:

«Թագաւորը չհաւնեցաւ իր քաղաքներուն, անոնց բթամատներուն, շուրջի ակնարկներուն — հրամայեց որ անմիջապէս նորոգութիւններ սկսին ամպերու վրայ:

«Հրամայեց որ ամէն ոք իր ամենօրեայ աղօթքը պոռայ, կանչցի գուլպաներու մէջ սիպայն:

Թուրք ներքին գործավարը Կարսի մէջ

Կարսէն կը հեռագրեն թէ ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ յուլիս 1ին հոն հասած է, բանակի քննիչ Իզզէտտին եւ զօրաբանակի հրամանատար Սէտատ փաշաներուն հետ։ Հիւրերը Սէլիմ գիւղին մէջ դիմաւորուեցան Կարսի ամրութեանց հրամանատարին, կուսակալութեան պաշտօնատարներուն, ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն, զինուորական վարժարանի աշակերտութեան, արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն ու մեծ բազմութեան կողմէ։

Գործավարը Սարըղամիշէն յետոյ Սէլիմ եւ Պէնլի գիւղերը հանդիպած ու դիմաւորուած է ժողովուրդին կողմէ։ Գործավարը գիւղերուն մէջ պահ մը կանգ առած եւ գիւղացիներուն հետ խօսակցութիւններ ունեցած է։

Թուրքեւնէլլէն վէճը եւ Միխալաքոփուլոս

Յունաստանի արտաքին նախարար կարգուեցաւ Միխալաքոփուլոս, որ լրագրողներուն յայտարարեց թէ Թուրքիոյ հանդէպ պիտի շարունակէ այն քաղաքականութիւնը որուն կը հետեւէր Վէնիզէլոս։ Աւելցուց թէ ամէն անգամ որ ինք արտաքին նախարար եղած է, ջատագոված է համաձայնութեան քաղաքականութիւն մը Թուրքիոյ հետ։

Արտաքին նախարար Արկիրոփուլոս ներքին նախարար նշանակուեցաւ Զավիցիանոսի տեղ։

«Մակեդոնիոյ Օր»ը Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն թէ ամէն տարի, 24 յունիսին, Մակեդոնացիները կը տօնեն իրենց յեղափոխութեան տարեդարձը։ Այս տարի ալ բացառիկ հանդիսութեամբ տօնեցին։ Առաւօտուն Ալեքս. Նէվսքի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ տեղի ունեցաւ։ Այն րոպէին, երբ հաւաքաբար կ'երգուէր Մակեդոնիոյ արեւշատութեան մաղթանքը, հարիւր աղաւնիներ թռցուեցան, որոնք զանազան ուղղութեամբ սաւառնեցան, բազմահազար ցուցարարներուն վերեւ։ Յետոյ խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Վէնտով։ Ի վերջոյ, քսան հազարի հասնող բազմութիւնը, որուն մէջ կային մակեդոնական ազգային տարազով կիներ ու երիտասարդներ, ուղղուեցաւ դէմի մեծ հրապարակներն ու ցրուեցան։

Պուլկար մամուլը այս տարի համեմատաբար աւելի ազատ ու լայնօրէն կը խօսի Մակեդոնացիներու մասին։

Մահափորձ Պուլկարիոյ վարչապետին վրայ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ մահափորձի ենթարկուեցաւ։

Ընկերացած հանրօգուտ շինութեանց նախարարին և կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնատարներու, Լիափչէֆ Սոֆիա կը վերադառնար պաշտօնական արարողութենէ մը, երբ Քրիչիմի եւ Ֆիլիպէի միջեւ իր ինքնաշարժը եւ ետեւէն եկող ուրիշ կառք մը ատրճանակով յարձակումի ենթարկուեցան աւազակներու խումբի մը կողմէ։ Արագութիւնը կրկնապատկելով, երկու վարիչները յաջողեցան խուսափիլ երկրորդ համազարկէ մը եւ շուտով յարձակողներու հասողութեան սահմանէն դուրս ելան։

Լիափչէֆ եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարը թեթեւօրէն վիրաւորուեցան։ Իսկ իրենց ընկերակցող զաղտնի ոստիկան մը կուրծքէն գնդակ մը ստացած ըլլալով մեռաւ։

Մահափորձը կը վերագրուի քաղաքական պատճառներու։

∴ Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, վարչապետ Լիափչէֆ Քրիչիմի կայարանէն շոգեկառք նստաւ եւ ուղղակի Սոֆիա գնաց, առանց Ֆիլիպէ վերադառնալու։ Հետեւաբար գիշերանց հանրօգուտ շինութեանց նախարարը Ֆիլիպէ տանող ինքնաշարժին մէջ չէր գտնուեր։ Այս ինքնաշարժը մէկ ժամ աւելի կանուխ անցաւ այն կառքէն, որ յարձակումի ենթարկուեցաւ։

Քննութիւնները կը շարունակուին։ Դեռ կարելի չէ եղած որոշել թէ եղածը աւազակային պարզ դէ՞պք մըն է թէ քաղաքական յարձակում մը։

∴ Քրիչիմի շրջանին մէջ հետազօտութիւններ կատարուեցան հեծելազօրքի գունդի մը կողմէն, սակայն աւազակներէն հետք չգտան։

Սպաննուող ոստիկանն է Սիմէոն Ալեքսանտրոսի, որ կ'ուզէր իր մարմնով պաշտպանել հաղորդակցութեան նախարար Վասիլոֆը։

Ոճիր մը Անատոլուի մէջ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքիոյ անգլ. դեսպանատան զինուորական կցորդ հազարապետ Հէյվուտ եւ հնդկական բանակէն հարիւրապետ Կրիըր, որ Թուրքերէն կը սորվի, մազապուր ազատեցան ստոյգ մահէ մը, երբ վերջերս ինքնաշարժով կը ճամբորդէին Գարամանի մօտ։

Հազարապետ Հէյվուտի ինքնաշարժը գիւղի մը մօտ ճախճախուտքի մէջ ինկած էր։ Դուրս հանուելէ յետոյ, Անգլիացիները իրենց իբրեւ առաջնորդ առին Մուսթաֆա անուն մէկը։ Ուրիշ Թուրք մը փափաք յայտնեց նստիլ կառքին մէջ, սակայն մերժուեցաւ։ Քիչ ետք մութը կոխեց եւ կառքը ճամբան կը շարունակէր, երբ հրազէնի երկու պայթիւններ լսուեցան։ Կառքին ապակիները ջարդուփշուր եղան, մինչ երկրորդ արճճէ գնդակ մը հանդիպեցաւ Մուսթաֆայի թեւին։ Հազարապետը կառքը կեցուց, սակայն ոճրագործին հետքը կարելի չեղաւ գտնել։ Մուսթաֆա, որ մահացու կերպով վիրաւորուած եւ շատ արիւն կորսնցուցած էր, տարուեցաւ մօտակայ գիւղ մը եւ մեռնելէ առաջ ըսաւ թէ յարձակողը հաւանաբար այն Թուրքն էր, որ ուզած էր կառքը նստիլ։

Տեղեկութիւն տրուեցաւ ոստիկանութեան եւ յաջորդ առաւօտ յիշեալ Թուրքը եւ ուրիշ ընկեր մը ձերբակալուեցան։ Քննութիւնները ցոյց տուին թէ Մուսթաֆայի եւ այդ Թուրքերուն միջեւ փոխ-վրէժի խնդիր կար կնոջ մը համար։

Անգլ. դեսպանը ռեւէ բողոք չուղղեց Թուրք կառավարութեան, նկատելով որ յարձակումը անգլիացի սպաներուն դէմ չէր կատարուած։

Մահապատիժ բոլշեւիկ դատաւորին

Մոսկուայի դատարանը մահուան դատապարտեց Թվէրի դատարանին դատաւոր Պաշկոֆը, որ կրկնակ կեանք մը կ'ապրէր։ Ցորեկները իբրեւ դատաւոր վճիռներ կ'արձակէր, իսկ գիշերները՝ աւազակախումբի մը գլուխն անցած տուներ կը կողոպտէր կամ անցորդներուն վրայ կը յարձակէր։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՒՈՆ ՆԱԻՐՑԻԻ "ՀՆԱՑԱԾ ԵՐԳԵՐ",...

Բանաստեղծութիւններու ժողովածուն, շքեղ հրատարակութիւն, ընտիր թուղթ գին՝ Ֆրանսայի մէջ 7 Ֆր., ուրիշ երկիրներ 10 Ֆր.։ Փոստի ծախք չկայ դիմել՝ Mr. G. Balayan, Impr. de Navarre. 5 Rue des Gobelins, Paris. Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՔԼԱՄԱՌԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ Յուլիս 28ին

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԵՐ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

(c/o Pharmacie Enezian), որուն կարելի է դիմել թէ հատավաճառի եւ թէ բաժանորդագրութեան համար

«ՅԱՌԱՋ»ը Լիոնի մէջ կը ծախուի 191 Cours Lafayette, եւ 35 Rue Dunoir, «Արարատ» անուշավաճառատունը։ Գործակալ՝ Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆ.

Հ. Յ. Դ.

Ռոստոմ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՃՒՊԼՑԼԻ եւ Անդիլիասի որբերու տարեկան ճանդիպումը՝ 14 յուլիս կիրակի օր։ Ներկաները երեքս պիտի նկարուին։ Երգ. արտասանութիւն եւայլն։ Հաքաւավայրը պիտի յայտարարուի մօտ օրէն։ Գիւղերէն եկող որբերէն կը խնդրուի նկարի առնել օրուան տարեդարձը։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք առնել փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30. 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ախալթի Կարմունջ (Թիֆլիսի նահանգ) գիւղէն Մանաս Կըկօեան, հօր անունը Արեւշատ։ Տարագրութեան միջոցին որդ. մնացած է։ Կը կարծուի թէ Պաղտատի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր եղբօր Համբարձում Կըկօեանի, 6 Rue Blanqui, K.— Bicêtre (Seine), France. Լուր տուողին 300 ֆր. եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ քոյրս Էրզրումցի Վարդանուշ Կէօկճեան եւ ամուսինը Գէորգ Սողոմեան (Կիւրինցի), որ թարգման էր Պոլսոյ անգլիական գրաւման բանակին մէջ։

Կը փնտռուի նաեւ Յակոբ Ջուլալեան որ կը գտնուէր Եգիպտոս։ Երկար ժամանակէ ի վեր լուր առնուած չէ իրմէն։ Իմացնել՝ Յարութիւն Աւետիս Կէօկճեան, Usine Naét frères, Saillans, (Drome). France.

— Կը փնտռուի Երզնկացի Սեդրակ Փոտիկեան որ Ամերիկա կը գտնուի։ Իմացնել իր հօրաքրոջ աղջկան Աննա Փոտիկեանի, Usine Naéf Frères, Saillans, (Drome), France.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Պրիւսէլ, Ա. Յ.— Chakatouny, 53 Rue du Fbg. Moutmartre.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մատենադարանը վերջնապէս հանրութեան պիտի բացուի յառաջիկայ սեպտեմբեր 15էն սկսեալ, կանոնաւորապէս, շաբաթը երեք օր։

Մինչեւ այդ սակայն, ստիպողական հետազօտութեանց պէտք ունեցողները կրնան օգտուիլ Մատենադարանէն, առ այժմ լոկ երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրեր, ցերեկէ վերջ ժամը 3-6, եւ բացառիկ օրերու համար նախապէս ժամադրութիւն առնելով Գրադարանապետ Պ. Արամ Անտոնեանէ։

Վերատեսուչ Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՄԵՐ ՕՋԱԽՆԵՐՈՒ ԱՊԱԳԱՆ

Օգտակար է ուշադրութիւն հրաւիրել ընտանեկան կեանքի կարգ մը անհրաժեշտութեանց վրայ, որոնք մեր առօրեայ ծայրայեղ զբաղումներուն հետեւանքով կը վրիպին մեր աչքերէն։

Մեր գործերու տեսակն ու դժուարութիւնները չեն որ կը փտեցնեն մեր բարոյականին։ Աւելի շատ մեր բնակարաններու հանգստաւէտութեան պակասը եւ մեր ընտանիքի ապագային մթութիւնն է որ խորապէս կը յուսահատեցնէ մեզ՝ ու կը շեղեցնէ մեզ, ընտանեկան կապի պարզ օրէնքները յարգելու ատենէն։

Շատերս պզտիկ սենեակի մը մէջ փակուած ենք, հո՛ն կ'եփենք մեր կերակուրը, հոն կ'ուտենք ու կը պառկինք։ Օրուան խոնջէնքէն ու աղմուկէն յոգնած մեր ջիղերը՝ բնակարանի լռութեան մէջ չեն գտներ էապէս անհրաժեշտ հանգիստը։

Այս ձեւով ատեն մը եւս կ'աւելնայ մեր զբաղութիւնը եւ անկարող կ'ըլլանք վերստանալ մեր կորովն ու դատողութիւնը, որոնք միայն կը վարեն մեր ուրշուններ ապագայի մասին։

Երկար տարիներ անցան եւ մենք դեռ կը տատամսինք ուէ վճռական քայլ առնել, բարելաւելու համար այդ պարագաները։ Տարինալ մը, որ ի վերջոյ պիտի ջլատէ մեր ուժերը եւ մեր նախաձեռնութեան ոգին։

Ընտանեկան միութիւնն ու կապը ապահովելու ամէնէն ազդու միջոցն է երաշխաւորել մեր օջախին հանդարտութիւնը եւ նիւթապէս ապահովել անոր ապագան։

Դժուարութիւնները խիստ յաճախ կ'անհետանան կորովին ու բարի կամեցողութեան առջեւ։ Միթոններ կան, որոնց շնորհիւ պիտի կրնանք առնուազն դուռ մը բանալ մեր առջեւ, գնելու համար հիմը մեր յոյսերուն եւ պատրաստելու համար նիւթական միջոցներ, որոնք օ. պագայ մը պիտի ապահովեն ընտանիքին եւ դիւրութիւններ մեր զաւակներու յաջողութեան համար։

Հիմնուելով իմ համոզումներուս, փորձառութեան եւ տեւական ուսումնասիրութիւններուս վրայ, կրնամ հաստատել ձեզ թէ՝ L'Avenir du Foyerի կողմէ յանձնարարուած մեթոտն ու միջոցները միակ են, որ թոյլ կուտան մեզ դուրս ելլել ներկայ անել կացութենէն։ Մեր բոլորին շահը կը պահանջէ ընդունիլ զայն, սկսիլ եւ շարունակել։

Մ. Բ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Վալանսի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է Պ. Աւետիս Փերգիկեան, 26 Bld. Vauban.

Անիէռի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի 172 Rue des Bourguignons:

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տարագրութեանս մէջ, հիմնած եմ գրադարան մը «Մայիս 28» անունով, հայրենի գիւղս փոխադրելու (Բաշ Գառնի) նպատակով։

Կը խնդրեմ բոլոր հայ գրողներէն եւ հրատարակիչներէն 1—2ական օրինակ նուիրել իրենց հրատարակութիւններէն, ճոխացնելու համար գրադարանս։

Հասցէ՝ K. Kotcharian, Rue Borissova 70. Roustchouk (Bulgarie).

ԿՈՉ

Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ձեռնարկած է Անդրէասի եւ իր շրջանի 22 գիւղերու վերապրող հայրենակիցներու մարդահամարին, որուն ցանկը պիտի կցուի իր պատրաստած 1930ի օրացոյցին։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն փութով տեղեկացնել անուն, մականուն, հօր եւ մօր անուն, տարիք, ծննդավայր եւ իրենց ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը։ Որեւէ վճար չկայ։ Մէկ օրինակ օրացոյց պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակիցի. Հասցէ՝ H. Kéfélian, 368 Rue de Vaugirard, Paris 15e.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսահայ Արհեստներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կուգայ յայտարարելու թէ բացուած է սկաուտական շարքերու արձանագրութիւնը.

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ բնակող բոլոր հին ու նոր սկաուտներուն եւ փափաքող պատանիներուն գալ մասնակցիլ այս գերազանցապէս օգտակար շարժման։ Կրնան սկաուտ ըլլալ 12 20 տարեկան երկսեռ հայորդիները։

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմել՝ Գրիգոր Քեստիկեանի, Hôtel Verdun, 12 Rue des Dominicaines, 4 թիւ սենեակը, ամէն օր ժամը 12-2 եւ 7-8։

Ֆրանսահայ Արհեստներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

Կը փնտռուի «Հավուրբրոտ Գարակէօզեան Հօմի կողմէ վարժ հանդերձապահուհիներ։ Պայմաններուն համար դիմել՝ Foyer Howard Karagheusian, La Gaudinière, La Ville - aux - Clercs, (Loir et Cher).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ վարչութիւն
285 Faub. St. Martin
PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՅՈՒԼԻՍ
1929
10 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1004

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՂԷ՛Ք ԹՄԲՈՒԿԸ ԵՒ ՌՈՒՍՏԻ ԳԱՅԼԵՔ

Երեւանի տեղական օրկանէն կ'իմանանք թէ, Մոսկուայի արտօնութեամբ, պտոյտներ սարքուած են դէպի խորհրդային երկիրները, որոնց կարգին եւ Հայաստան:

Մանրամասնութիւններ ալ կը տրուին ճամբորդութեան ձեւերու, ծախքի եւն. մասին: Հայաստան գացողները պիտի կըրնան Երեւան մնալ մէկ շաբաթ:

Անհասարկ թանկագին պատեհութիւն մը՝ անոնց համար որ կ'ուզեն Հայաստանը տեսնել ոչ թէ կտաւի կամ շարժանկարի վրայ, այլ իր բուն կերպարանքով. իր աշխարհագրութեամբ, կարգ ու սարքով ու կենցաղով: Գեղեցիկ փորձութիւն մը անոնց համար որ կը սիրեն տարփողել մեր երկիրը Էյֆէլի կատարէն կամ Ատլանտեանի ափերէն, յստակ գաղափար չունենալով ոչ միայն անոր ներքին վիճակին, այլ եւ ֆիզիքական կազմի մասին:

Մենք, «ուխտեալ թշնամիներ», գրկուած ենք այդ պատեհութենէն: Չէ՞ որ «վարչապետ»ին իսկ յայտարարութեամբ, Հայաստանի դուռները փակ են Դաշնակցականներուն առջեւ: Հոգ չէ. ուրեմն լայն տեղ կը մնայ բարեկամ տարրերուն, անտեանց չտեսնելով հաւատացողներուն. որպէսզի աւելի ստուգ միտքով այցի երթան, ուխտի երթան. եւ գան մեզի պատմեն:

Առաջին առթիւ ճամբայ պիտի ելլեն, անշուշտ, այն հատընտիր մտաւորականները, որոնք անձնուէ՛րաբար մունետիկի պաշտօն կը կատարեն տարիներէ ի վեր, փողով եւ թմբուկով: Նոյն իսկ «Երգ երգոց»ներ յօրինելով:

Երբ «Հիւրրիյէթ» սարքուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, մեր «ցեղ»էն շատեր պարտք սեպեցին արշաւել դէպի Անատոլուի խորերը: Համբ տեսնել ու ճանչնալ այսպէս կոչուած արեւելեան նահանգները: Չափել սար ու ձոր: Շնչել եւ որոճալ:

«Դաշնակցական» Հայաստանի կարճատեւ շրջանին ալ, շատեր ոչ միայն գացին տեսան, այլեւ իրենց քրտինքը խառնեցին հայրենի երկրի հողին ու ջուրին: Դոնէ տեսան թէ մարդիկ ինչպէս կը ճգնէին հոգի եւ մարմին տալ անձեւ քաոսին:

Մասնաւոր առաքինութիւն մը չէ այս, մեզի համար: Բայց գիտենք որ, այսօր, մեզմէ վար չմնային մեր պատուարժան «կառակորդները», աս Հայաստանեա՛յց առաքեալները, որ խմբովին կոչնակ մը կը հնչեցնեն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի աւազաններուն վրայ:

Թո՛ղ երթան տեսնեն եւ գան մեզի պատմեն, ինչ որ պիտի տեսնեն «աչօք բացօք»:

Թո՛ղ երթան հաստատեն, թէ սո՛ւտ է ինչ որ կը գրուի Հայաստանի բանտարկութեանց եւ աքսորներու մասին:

Թէ մեր ու կարգի մէջ կը լողան հայ բանուորն ու գիւղացին:

Թէ հին-հին դարուց յիշատակ մըն է հոյակաւոր Չեկան, եւ Հայաստան[ութ]իւնը երբեք այսքան ազատ եղած չէր, ոչ ալ Հայաստանը այսքան անկախ:

Թէ միայն «դաւադիր Դաշնակ»ներն են որ սեւ կը տեսնեն ամէն բան:

Թէ Հայաստանը Մոսկուայի աչքին բիբն է եւ առով Հ. Նախանձը կը շարժէ հարեւան Վրաստանին եւ Ատրպէյճանին:

Թէ ինչ որ լաւ բան կայ, իրենց հետ բերած են բոլշեւիկները. իսկ ինչ որ գէշ է, մնացած է Նախորդէն (Զապէլ Եսայեան):

Այո՛, ի սէր Ալլահի եւ Լէնինի, մի՛ զրկէք ձեզ այս երջանութենէն եւ մեզ՝ փոքրիկ մխիթարութենէ մը:

Միայն մէկ պայման,— եւ այս՝ ի սէր ազգութեան: Ինչ պիտի պատմէք վերադարձին, պատմեցէք լման, առանց կծկելու: Եւ հրապարակա՛ւ:

Որովհետեւ, ի՛նչ օգտակարական չարիքներ գիտնալ, տեսնել լսել եւ գանոնք պատմել չորս պատի մէջ, իսկ հանրութեան համար, արտաքնան համար յօրինել բոլորովին հակառակը.— քեաթիներ՝ նման հազարումէկ գիշերներու:

Եւ երբեւ բարի քրիստոնեաներ, պարտք սեպեցէք հանդիպիլ նաեւ Էջմիածին, ոչ միայն մոմ վառելու համար, այլ մանաւանդ հաստատելու թէ ինչպէս «սոցիալիզմ են կառուցեր», անոնց ճերմակեղէնի ձգելով բոլոր միաբանները:

Յետոյ, երբեւ գրոց-բրոց, անշուշտ կը հանդիպիք նաեւ խմբագրատուններն ու ակումբները, կը թղթատէք թերթերն ու գիրքերը: Որպէսզի, վերադարձին, կարենաք աւելի ուժգնօրէն երգել՝ թէ հրաշքներ գործուեր են 1921էն ի վեր, աննախընթաց եւ անպատմելի:

Այսպէս կամ այնպէս, սրտանց կը բաղձանք որ չ'կորսնցնէք այս պատեհութիւնը: Ատո՛վ է որ պիտի ապացուցանէք թէ «ինչպէս կը սիրէք Հայաստանը»:

Մի՛ վախնաք. Նորէն ձեզի պիտի մնայ փառքն ու շահը:

Աւելի ճիշդ՝ ժողովուրդը պիտի դառնի այդ մէկ ուխտով, մինչ որ, վերադարձին. կա՛մ պիտի պատռէք ձեր մաշած թըմբուկը, եւ կամ, աւելի ուժգին պիտի զարնէք զայն, արթնցնելու թերահաւատները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԳԻԾԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը, պատասխանելով «Արեւ»ի կարգ մը ակնարկներուն, գրել կուտայ (30 յունիս).

— «Արեւ եւ բոլոր Արեւները թող վստահ ըլլան թէ 11րդ ընդհ. ժողովը գծագծած է հայ ժողովուրդի ֆիզիքական, քաղաքական ու տնտեսական վիճակով, կուսակցութեան ունեցած սխալ կամ ուղիղ գործունէութիւնով, մեր ներքին ցաւերով, վէրքերով, բաց ըսելով եւ համբերատար ոգիով քննելէ յետոյ բոլոր խնդիրները, խղճամիտ եզրակացութեանց յանգած եւ որոշումներ տուած է: եթէ գտնուած են սխալ գործողներ, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար հայութեան դահիճներուն կնաս հասցնող Դաշնակցականներ, անէ եղած են անոնցմէ ըսի կանոնը սարքածայնութեան եւ կուսակցութեան վարկը՝ յայս ժողովուրդին կորսողաբ գտնուած են, ծանօթ կամ ծանր, համաձայն մեր կազմակերպական կանոնագրին պատժուած են:

Հայ ժողովուրդը պէտք է գիտնայ թէ ոչ մէկ ազգի, ոչ մէկ կազմակերպութեան մէջ չկայ այն անկեղծութիւն, քննադատութիւն, խիստ եւ օբիեկտիվ ոգին, որ Դաշնակցութեան է: Ասիկա իրբեւ յոխորտ եւ փառասէր յայտարարութիւն մը չընդունիք: Բացարձակ ճշմարտութիւն է:

Դաշնակցութիւնը միշտ անոր նպատ եղած է իր ճամբուն լուսին կանգ էր, անոնց պզտիկ կամ մեծ սայթաքումին աչք գոցած չէ, չէ պարտկած, մեծ կամ պզտիկ ընկերներու գործած ուէ սխալը:

Առանց դիրքի եւ տարիքի խտրութեան, անոր լախտի հարուածը ընդունած են գիտակ- կամ անգիտակցաբար, թիւրիմացութեամբ կամ ոչ թիւրիմացութեամբ ուղիղ ճամբէն շեղողները:

Կրնանք ըսել թէ անհատը է Դաշնակցութեան դատարանը եւ վայ այն դաշնակցականին, որ գործ կ'ունենայ անոր հետ: Արձակուած ուէ վճիռ մը— անընդառ— ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս կը մեռցնէ ենթական: Ցմնացածները շատ՝ անցեալին ու նիւթականին.

Արեւ խլալունք ունի ըսելու թէ ինչէ՛ն գիտնանք այսպէս ըլլալը: Վստահելով մեր խօսքին, որովհետեւ ատելու, կեղծելու կամ խոզութիւնները շրջելու մէջ ոչ մէկ շահ ունինք. Դաշնակցութիւնը սովորութիւն չունի իր բոլոր գործերուն հաշուետուութիւնը ընելու հրապարակաւ: Ամէն կուսակցութիւն ընդունուած եւ օրէնքի կարգ անցած սովորութիւններ ունի: Մենք մեր մէջ կը վիճինք, գիրար կը քննադատենք, գիրար կը ծեծենք, բայց ի վերջոյ գլուխ կը ծռենք գերագոյն մարմնի տուած որոշման առջեւ, այն խորունկ համոզումը ունենալով որ գերագոյն մարմինը— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը— արդարութեամբ, խղճմտութեամբ եւ յանախոհութեամբ կը քննէ, կ'եզրակացնէ եւ կ'որոշէ»:

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

Այս տարի Յուլիս 14ի ազգային տօնը կը զուգադիպի կիրակի: Այս պատճառով պետական եւ հանրային բոլոր պաշտօնատուները փակ պիտի ըլլան յուլիս 15ին, երկուշաբթի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Ռուսիա այլ ունի Սեւ ծովու եզերքին»

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Թուրք մամուլը կը շարունակէ իր բողոքի պայքարը՝ խորհրդային մամուլին Թուրքիոյ դէմ կատարած յարձակումներուն առթիւ:

Համաթրքական շարժումի յայտնի ջատագով Համտուլլահ Սուպհի պէյ Իգտամ ի մէջ յօդուած մը հրատարակելով, կը բողոքէ գործունէութեանը դէմ Ռուսերուն, որոնք, կ'ըսէ, կը ձգտին համայնավար վարդապետութեան գոյնին տակ, վտանգել Թուրքիոյ մէջ հաստատուած վարչաձեւը: Սուպհի պէյ կ'ըսէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը երկրէն ներս կը կիրարկէ ճնշումի եւ կեղեքումի քաղաքականութիւն մը, իսկ արտաքինի մէջ կը գրաւի խառնակարական պառակտումով:

Յետոյ կ'աւելցնէ թէ Ռուսիոյ հետապնդած նպատակը նոյնն է ցարական քաղաքականութեան հետ, որ աչք ունէր Սեւ ծովու եզերքին: Սուպհի պէյ կ'ըսէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը կը ճզմէ ռուսական հողին վրայ ապրող այն բոլոր ազգերը որոնք թրքական ծագում ունին: Կը հրաւիրէ Թուրք հայրենասէրները՝ մօտէն հսկել Տրոցկիի վրայ, որուն համար կասկած կը յայտնէ թէ հաւանաբար գլուխն անցնի համայնավար շարժումի մը:

Յօդուածագիրը ի վերջոյ բացէ ի բաց զարմանք կը յայտնէ թէ ինչպէս Թուրքիոյ մէջ կը հիւրընկալուի Տրոցկի, զոր կը մերժեն միւս բոլոր ազգերը: Վերջացնելով, կը յորդորէ Թուրք հայրենասէրները, որ ինքնապաշտպանութիւն կազմակերպեն բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը փորձեն խորտակել իրենց կուռքերը:

Դաւ մը եւ ձերբակալութիւններ Պուքրէշի մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը երեւան հանեց դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր տապալել ներկայ կառավարութիւնը եւ տեղը հաստատել զինուորական դիկտատորութիւն մը, ուրիշ հեռագրի մը համաձայն գահ պիտի բարձրացնէին իշխան Կարոլը:

Դաւադիրներուն ծրագիրն էր նախ գրաւել հեռագրի եւ հեռաձայնի կեդրոնները. միջոցներ ձեռք առած էին նաեւ անմիջապէս գրաւելու համար զինարաններու բոլոր զէնքերն ու ռազմանիւթի մթերքը:

Դաւադրական շարժումը, որուն ղեկավարն էր նախկին պատերազմ. նախարար զօր. Անկէլէսքու, պիտի պայթէր երկուշաբթի առաւօտ, սակայն կառավարութիւնը ժամանակին լուր առնելով սաղմին մէջ խեղդեց զայն: Կը կարծուի թէ այս շարժումին ուժ կուտար ազատական կուսակցութիւնը. զինուորականներու եւս ապստամբած:

Ձերբակալուեցան աւելի քան 200 սպաներ, որոնց մէջ են՝ զօր. Անկէլէսքու, զօր. Պրոպչանու, գնդապետներ Օկիստ Սթոյքա եւ Սթարչա, հարիւրապետ Ջամպրա, տեղակալ Շորվէսքու: Գաւառի մէջ ալ զանազան ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Ամբողջ երկրին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ եւ կառավարութիւնը տէրն է կացութեան: Միայն թէ թերթերուն արգիլուած է սեւ է բան գրել այս մասին:

Տրոցկիի Ռուսիա վերադարձին շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ՝ Ստալինի եւ Տրոցկիի միջեւ բանակցութիւններ սկսած են, այս վերջինը Ռուսիա կանչելու եւ կարմիր բանակի վերին հրամանատարութիւնը կրկին իրեն յանձնելու համար: Այս առթիւ Մորնինկ Փոսթի Ռիկայի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.

Տիկին Կամէնեւ, Տրոցկիի քոյրը՝ Պոլիս ղրկուած է այս նպատակով: Տիկինը ճամբան հանդիպած է Պերլին, ուր մանակցած է կարեւոր բանակցութիւններու:

Վերջին առթիւնը, Ստալին ստիպուեր է տեղի տալ ակզբունքային հարցերու շուրջ, եւ Տրոցկիի կուսակիցներէն շատեր ետ կանչուած են Սիպերիոյ իրենց աքսորավայրէն: Ասկէ զատ համայնավար կուսակցութենէն արտաքսուած բազմաթիւ կարեւոր դէմքեր կրկին փարախ ընդունուած են:

Ստալինի այս զիջումները ուղղակի արդիւնքն են այն հակաբոլշեւիկ վտանգաւոր ձգտումներուն, որոնք վերջերս երեւցան կարմիր բանակին մէջ: Մասնաւորապէս վարակուած են Լէնինգրադի եւ Արեւելեան Սիպերիոյ շրջանները: Քանի մը օր առաջ, պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ յետս կոչած է զինուորական տողանցք մը, որ տեղի պիտի ունենար Լէնինգրադի մօտակայ գիւղի մը մէջ, վախնալով զինուորներու ստոյգ ապստամբութենէն: Իբրեւ հակաբոլշեւիկ վտարուած են զինուորական ակադեմիայի ուսուցիչներ եւ ուսանողներ: Վորոշիլոֆ կ'ամբաստանուի թէ կ'բոյծէ զուրկ է: Այժմ անհրաժեշտ կը նկատուի երկաթեայ բռունցք մը՝ զինուորական կացութիւնը վերահաստատելու համար, ուստի եւ կը մտածեն Տրոցկիի մասին, զայն նկատելով իբրեւ միակ մարդը, որ պիտի կրնայ գործերը կարգի դնել. Նախ անոր համար որ անիկա չ'ընկերկիր ոեւէ խառնութեան առջեւ, յետոյ կարմիր բանակին մէջ իր վայելած հմայքին եւ ազդեցութեան համար:

Տրոցկի տեղեակ է կացութեան եւ կը փորձէ զայն շահագործել կարելի եղածին չափ: Իր անկախութիւնը ցոյց տալու համար էր, որ անիկա դիմումներ կատարեց Անգլիոյ եւ ուրիշ կառավարութեանց՝ իրենց երկիրներուն մէջ ընդունուելու համար:

(Հուրբերու շարունակութիւնը կարդ. ալ Դ. էջ)

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ ՀՌՈՄ
ՄԷԿ ԹՌԻՉՔՈՎ

Ամերիկեան փէթֆայնտըր օդանաւը երկուշաբթի ժամը 13.40ին (եւրոպական ժամ) ճամբայ ելաւ Նիւ Եորքի մօտ Օլտ Օրչըրտի օդանաւային կայանէն՝ մէկ թռիչքով Հռոմ երթալու համար: Օդանաւին վարիչներն են Ռոճըր Ուիլեըմս եւ Լիւիս Եանսի, որոնք ինչպէս կը յիշուի, «Կանաչ Բոց» օդանաւով երկու անյաջող փորձեր կատարած էին անկէ առաջ, վերջինը Աուկանի. Լըֆիէվրի եւ Լօթիի սեկնած օրը:

Փէթֆայնտըրի ուղեւորթ մաղթեցին ամերիկեան երեք օդանաւեր, որոնք մէկ ժամ ընկերացան անոր ովկիանոսին վրայ:

Փէթֆայնտըր միայն մէկ շարժիչ մեքենայ ունի, 200 ձիու ուժով: Անթելի կազմած չունի: Առած է 2500 լիտր պէնզին, որ կը բաւէ 55 ժամուան համար: Ովկիանոսին մէջ պիտի նետեն ծաղկեպսակ մը, երբ եզերքէն 1600 քիլոմեդր հեռանան, ի յիշատակ Օլտ Կլորիի օդանաւորդներուն, որոնք երկու տարի առաջ ծով ինկած էին՝ Նիւ Եորք Հռոմ թռիչքը փորձած ատեն:

Օդանաւորդները Նոր Սկովտիոյ վրայէն սաւառնելէ յետոյ, պիտի հետեւին 41րդ զուգահեռական գիծին եւ պիտի ուղղուին դէպի Օրթէկալի հրուանդանը, Սպանիոյ հիւսիս-արեւմուտքը: Սպանիոյ հիւսիսէն պիտի անցնին Ֆրանսա, ուկից պիտի հետեւին Միջերկրականի եզերքին՝ դէպի Հռոմ: Նիւ Եորքէն Հռոմ ճամբան է 4800 մղոն (6400 քիլոմեդր), զոր կը յուսան կտրել 50 ժամէն:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ
ԱԲԲԱՀՕՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը կարգ մը պատճառներով չէր կրցած ընտրել իր Աբբահայրը եւ 6 7 տարիէ ի վեր կը կառավարուէր Հ. Թորոսեանի տեղակալութեամբ:

Այս անգամ Հռոմի կողմէ նոր Սահմանադրութիւն մըշակուած եւ Աբբահօր ընտրութեան արտօնութիւն տրուած ըլլալով, Պոլսէն եւ ուրիշ տեղերէ մեծաւորներ կը մեկնին Վենետիկ՝ կատարելու այս ընտրութիւնը: Հաւանական է որ Հ. Թորոսեան ընտրուի Աբբահայր, որու պաշտօնը ցմահ չպիտի ըլլայ, ըստ նոր Սահմանադրութեան, այլ 3 տարի միայն, վերընտրուելու պայմանով:

Աբբահայրը չպիտի կրնայ եպիսկոպոս ձեռնադրուիլ, որովհետեւ Աբբահայրը մինչեւ հիմա եպիսկոպոս կը ձեռնադրուէր իր պաշտօնը ցմահ տեւելուն պատճառով. իսկ շրջանաւոր Աբբահօր մը այդ իրաւունքը չի տրուիր:

ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի սաստիկ փոթորիկ մը պայթեցաւ Մարսիլիոյ վրայ: Բազմաթիւ զբօսանաւեր վտանգի ենթարկուեցան Լա Սիոթայի առջեւ:

Միջերկրականեան նաւատորմի մաւտանաւերը, որոնք Անտումի առջեւ խարսխած էին, խիթալ ապաստանեցան: Եօթօ ս'ի՛ֆի մօտ ընկղմեցաւ Թոմանա շոգեմակոյկը. մէջի ինը նաւաստիներ կրցան ցամաք ելլել:

Մարսէյլու շրջանի գաւառ քաղաքներու մէջ սաստիկ փոթորիկ ծառերը մեծապէս վնասուեցան.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԻ ԱՆԳԼԻԱՆ

Ե.

ԱՊԱԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄԸ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄԱՆ ՄԷՋ

Ապակեդրոնացման սկզբունքը ամէնէն տիրապետող յատկանիշն է բրիտանական քաղաքականութեան։ Այդ սկզբունքին գործադրութիւնը երեւան կուգայ ոչ միայն գաղթավայրերու վարչութեան մէջ, այլ մանաւանդ Անգլիոյ ներքին կազմակերպութեան մէջ։

Իւրաքանչիւր վարչական շրջան՝ նահանգ կամ կոմսութիւն (county) *կամ արուարձան* (borough) *անկախ է իր սահմաններուն մէջ, իսկ կեդրոնի կառավարութիւնը կը վարէ միայն ամէնէն կենսական եւ համազգային հարժէք ներկայացնող խնդիրները։ Անշուշտ այդպէս չէ եղած միշտ։ Ինչպէս պետական ամէն կազմակերպութիւն Անգլիոյ մէջ, տեղական ինքնավարութիւնն ալ* (local government) *զարգացած է աստիճանաբար։ Մինչեւ ութսունական թուականները, նահանգներու կամ արուարձաններու վարչական իրաւասութեանց սահմանումը, նոյնիսկ անոնց աշխարհագրական գիրքը, չափազանց անորոշ էր։ Միեւնոյն քաղաքին կամ միեւնոյն գիւղական համայնքին մէջ գոյութիւն ունէին բազմատեսակ տեղական իշխանութիւններ, իրարմէ բոլորովին անջատ իրաւասութիւններով։ 1883ին, օրինակ, 27.000ի կը հասնէր անոնց թիւը եւ սովորական երեւոյթ էր տեսնել գիւղ մը որ կը կառավարուէր քանի մը տեսակ հիմնարկութիւններու կողմէ միաժամանակ։*

Այս անստոյգ վիճակը հետեւանք էր հին օրերու կամայական վարչական սիստէմին։ Աւատական շրջաններուն գիւղերը կամ քաղաքները կը կառավարուէին մեծահարուստներէն։ Դանդաղ բայց աստիճանական բաժանումներ տեղի ունեցան յաջորդող դարերուն, համաձայն շրջաններու տարածութեան եւ կարեւորութեան։ Ամէնէն առաջ հաստատուեցան թեմական խորհուրդները որոնք կերպով մը եկեղեցական հանգամանք ունէին։ Վարչական գործերու մատակարարութիւնը յանձնուեցաւ հետզհետէ տեղական Արդարադատական հիմնարկութեան։

Թեմական խորհուրդներու հաստատումը տեսակ մը հակակշիռ էր քմահաճ իշխանաւորներու վրայ։ Ժողովրդապետական սկզբունքներով ընտրուած խորհրդարանի մը գոյութիւնը, որ հիմնական գիծն է անգլիական Սահմանադրութեան, շատ խոշոր ազդեցութիւն ունեցած է նահանգային վարչական բարեկարգման ապագայ զարգացման վրայ։ Տրամաբանական չէր կրնար ըլլալ, ի հարկէ, երկրին կեդրոնական իշխանութիւնը ժողովուրդին կողմէ նշանակուած պատասխանատու իշխանութեան մը յանձնելէ ետք, թոյլ տալ որ նահանգները ունենային բոլորովին հակաժողովրդապետական վարչութիւններ։ Այնպէս որ, ներքին վարչութեան բարենորոգումը զուգընթաց է անգլիական խորհրդարանի զարգացման։

Բայց, ինչպէս յիշեցինք, նահանգային վարչութեանց աստիճանական բաժանումը՝ հեղինակութեանց տեսակէտէն, համարժէք չէր այսօրուան նուիրապետական սիստէմին մինչեւ 1883 թուականը։ 1888ի եւ 1894ի օրէնքները վերջնապէս կազմակերպեցին Անգլիոյ ներքին վարչութիւնը՝ ճշդելով իւրաքանչիւր տեղական իշխանութեան դիրքն ու հեղինակութեան սահմանը։

Իրաւ է որ կեդրոնական եւ տեղական կառավարութիւնները (Լոնտոն եւ նահանգները) կազմակերպուիլ սկսած են գրեթէ միաժամանակ, սակայն կեդրոնը խոշոր գերակշռութիւն չէ ունեցած նահանգներու ներքին ինքնավարութեանց վրայ. այս երեւոյթը ապացոյց է թէ ապակեդրոնացման սկզբունքը որքան լայն կերպով գործադրուած էր։ Դատական խնդիրներու մէջ միայն, կեդրոնի կառավարութիւնը կրնար տեսակ մը իրաւարարի դեր կատարել նահանգներուն մէջ իր կողմէ նշանակուած դատաւորներով, եթէ վստահուած կողմը դիմում կատարէր իրեն։ Ծանօթ հեղինակ մը կ'ըսէ որ 17րդ դարու վերջաւորութեան, ո՛չ Թագաւորը, ո՛չ ալ կառավարութիւնը կրնային ուղղակի իրենց հակակշիռին տակ առնել նահանգները։ Սակայն, պայմանները փոխուեցան վերջին հարիւր տարուան մէջ եւ Լոնտոնի կառավարութիւնը կարգ մը բարեփոխումներ մտցուց ապակեդրոնացման վարչութեան մէջ։ Այսօր ներքին գործերու, առողջապահութեան, առեւտրական, երկրագործական եւ կրթական նախարարութիւնները ունին կարգ մը կարեւոր պարտականութիւններ եւ իրաւունքներ հանդէպ նահանգներուն։ Այդ նախարարութեանց հակակշիռը նահանգներու վրայ պարտաւորիչ հանգամանք չունի, այլ կը գործադրուի խորհուրդի եւ հրահանգներու ձեւին տակ։ Տեղական իշխանութիւնները կը պահեն դեռ ամբողջական հեղինակութիւնը իրենց տեղական գործերուն մէջ, բայց անկարելի չեն գտներ օգտուիլ աւելի փորձառու եւ հեղինակաւոր իշխանութեան մը խորհուրդէն։

Վարչաձեւը իր մանրամասնութեանց մէջ միեւնոյնը չէ քաղաքային (urban) *եւ գիւղական* (rural) *շրջաններուն մէջ, որովհետեւ առաջիններուն բնակչութիւնը աւելի խիտ է եւ հետեւաբար պայմաններն ալ [illegible]։ Վարչական բաժանման միութիւնը թեմն է* (parish)։ *Մէկէ աւելի թեմեր կը կազմեն գիւղական շրջան՝ գիւղերու մէջ, եւ քաղաքացիական շրջաններ՝ քաղաքներու համար։*

Նահանգը ամբողջութիւնն է այս ստորաբաժանումներուն։ Բացի 63 նահանգներէ Անգլիոյ մէջ կան նաեւ 69 գլխաւոր կեդրոններ որոնք առանձին տեղական վարչութիւն ունին՝ յար եւ նման նահանգներու վարչաձեւին։ Նահանգներու վերին հիմնարկութիւնն է Նահանգային Խորհուրդը (County Council), *իսկ արուարձաններունը, Քաղաքային Խորհուրդը* (Town Council)։ *Աշխարհագրական նահանգը չի համապատասխաներ անպատճառ վարչական նահանգին։ Վարչական ընդհանուր կազմակերպութեան այս գլխաւոր բաժանումները ունին իրենց ստորաբաժանումները, համաձայն տեղական պահանջներուն։ Ամէն բաժանում ինքնավար է իր սահմաններուն մէջ ու ենթակայ՝ կեդրոնական իշխանութեան, միայն էական հարցերու մէջ։ Լոնտոն քաղաքը ինքն իր մէջ նահանգ մըն է եւ ունի նահանգային վարչութեան մը բոլոր իրաւասութիւնները։*

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՑԱՐԻՆ ՍՊԱՆԻՉԸ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ

Մոսկուա, 9 յուլիս — Բոլշեւիկ կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյին հրամանով, խիստ հսկողութեան տակ Մոսկուա բերուեցաւ նախկին ներքին գործավար Բէլոբորոդով, որ կազմակերպեց Նիկոլաս Բ. ցարին եւ ընտանիքին սպանութիւնը։

Բէլոբորոդով երկար հարցաքննութեան մը ենթարկուեցաւ՝ Չեկային կողմէ իբրեւ վարիչը տրոցկիական կազմակերպութեան մը եւ բանտարկուեցաւ մեկուսի խցիկի մը մէջ։

ՆՈՐ ՋՈՀԻ ՄԸ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՄԷԿ ՉԵԿԱՅԷՆ ՄԻՒՍԸ

Ես ի հարկէ ինձ չեմ կորցնում եւ շատ սառը պատասխանում եմ «ընկեր» քննիչին։

— Ես մի քանի անգամ ասել եմ, այժմ էլ կրկնում եմ, որ ես ոչ մի ընկեր չունեմ, կուսակցական չեմ եւ դաշնակցականների հետ էլ յարաբերութեան մէջ չեմ, հետեւապէս նրանց գործունէութեան մասին ոչինչ ասել չեմ կարող։

Դեռ իմ խօսքը չվերջացած, հայ չեկիստը բղաւում է.

Չարժէ նրա հետ խօսքը իմ մասին է) երկար ու բարակ գլուխ դնել, գրան էլ կապեցէք։ Այդ բոլէին քննիչը միջամտում է, ասելով — Այս անգամ թողնենք, մի գուցէ խելքի գայ եւ յանձն առնէ։ Չեկիստը բարեգործութիւն է անում ինձ եւ հրամայում հերթապահ պահակին տանել ինձ իմ խցիկը, մինչեւ որ ես խելքի կը գամ։ Միաժամանակ ինձ զգուշացնում է, որ կատարուածի եւ տեսածի մասին յետագայում որ եւ է տեղ չխօսեմ։

Իմ վերջին քննութիւնը այդ է լինում, որից յետոյ 1929 յունուար 1ին ինձ տեղափոխում են Անդրկովկասեան Չեկան՝ Թիֆլիս։ Այստեղ էլ աւելի՛ քան տառապելի էր կեանքը։ Ինձ նետում են մի մութ խցիկ, որը ոչ լուսամուտ ունէր եւ ոչ էլ մաքրութիւն գիշեր ու ցերեկ ելեկտրական լոյսից բացի ուրիշ բան չէի տեսնում. բնական պէտքերի համար անգամ թոյլ չէին տալիս դուրս գալ եւ այդպէս տանջւում էի զզուելի մթնոլորտի մէջ։

Այստեղ էլ հանգիստ չեն թողնում ինձ չեկիստները եւ նորից են հարցաքննում։ Առաջին անգամ Անդրանիկ անուն մէկն է գալիս հարց ու փորձ անում։ Իսկ երկրորդ անգամը քննիչ Արզումանն է գալիս։ Վերջինս, գազանի պէս աչքերը խոժոռած մօտենում է ինձ եւ հետեւեալն է ասում.

— Սա ձեր Հայաստանի Չեկան չէ. սա Անդրկովկասի Չեկան է, առանց քննութեան էլ կարող ենք քեզ գնդակահարել. բայց խղճում ենք եւ ուզում ենք որ դու յանձն առնես քո մեղքերը, որից յետոյ քեզ կ'ազատենք. իսկ թէ ցանկանաս մեզ մօտ աշխատել, այն ժամանակ քեզ այստեղ լաւ պաշտօն կը տանք ու լաւ էլ կը վարձատրենք։

Ես նորէն նոյնն եմ կրկնում ինչ որ Երեւան՝ բանտում եւ Չեկայում էի ասել։

Քննիչը առանց նոր հարցումներ տալու, հեռանում է։

Հինգ ամիս էլ այստեղ եմ տանջւում։ Մի շարք դիմումներ եմ անում Անդրկ. Չեկային եւ պահանջում, որ իմ գործին ընթացք տան ու տան իրենց վերջին խօսքը, սակայն իմ դիմումները անհետեւանք են մնում. վերջը ստիպուած եմ լինում մահուան հացադուլ յայտարարել։ Անցնում է հօթը օր. Անդրկովկասեան դատախազը, կանչում է ինձ ու հետաքրքրւում, իմ հացադուլ յայտարարելու պատճառով։ Ես յայտնում եմ դատախազին, որ իմ գործը քննեն եւ վերջնականապէս իմ մեղքը ասեն։ Դատախազը առաջարկում է հացադուլը վերացնել, որից յետոյ իմ գործին կը նային։

Հացադուլը վերացնելուց յետոյ երբ անցնում է մէկ շաբաթ, մէկ էլ եմ տեսնում Չեկայի նախագահը մտնում է իմ խցիկը եւ հրամայում է հաւաքել իմ շորերը եւ դուրս գալ. իսկ թէ ո՞ւր եւ ինչո՞ւ, ոչինչ չի ասում։

Որովհետեւ կէսօրւայ մօտ էր եւ այցելութեան օր էր, մայրս ճաշ պիտի բերէր. (Խեղճ մայրս ինձ հետ Երեւանից եկել էր Թիֆլիս եւ մի բարեկամի մօտ էր ապրում)։ Ես խնդրում եմ Նախագահին, որ թողնեն մայրս գայ տեսնեմ, յետոյ ուր ուզում են տանեն, բայց նա չի համոզւում։ Մօրս տեսնելու գլխաւոր պատճառը այն էր, որ երբ գալու լինի ինձ տեսնի եւ ճաշը չվերադարձնեն. առհասարակ բանտի օրէնքն է երբ ճաշը վերադարձնում են, կը նշանակէ բանտարկեալը գնդակահարուած է. իսկ ես չէի ուզում, որ ծերունի մայրս այդպէս կարծէր։ Իմ խնդրանքին արժէք չեն տալիս մարդ բորենիները եւ ուժով դնում ենօթոմոպիլի մէջ ու տանում կայարան, որտեղից խիստ հսկողութեան տակ գնացքով ճանապարհում են Երեւան՝ Նախիջեւան Ջուլֆա։

Ինձ համար արդէն պատկերը պարզ էր, որ աքսորում են Պարսկաստան։ Մի կողմից ուրախ էի որ դժոխքից դուրս էի գալիս, բայց միւս կողմից էլ մտատանջութեան մէջ էի, թէ մայրս, քոյրս մնացին անպաշտպան եւ չգիտեն թէ ինձ ուր աքսորեցին։

Ռուսական Ջուլֆայում, երկու օր ինձ պահելուց յետոյ, պահակով յանձնում են պարսկական Ջուլֆայի Նախագահին։ Դեռ պարսկական Ջուլֆա չանցած, ռուս զինուորներից մի քանի հոգի մօտենում են ինձ եւ արտասուաթոր աչքերով հետեւեալն են ասում.

— Ընկեր, երանի՜ քեզ, որ դժոխքից դուրս ես գալիս եւ ազատ երկիր ես մտնում. երանի՜ թէ մենք էլ անցնէինք։ Ես պարտականութիւն եմ զգում, որ ես ամէն տեղ պատմեմ կոմունիստական կուսակցութեան արարքների մասին, որ «ոչ թէ գիւղացու ու բանուորի շահերի պաշտպանն է, այլ մի շարք աւազակների խումբ, որը բանի ուժով իշխանութիւնը ձեռք է բերել եւ ծծում է 130 միլիոն ռուս ժողովուրդին՝ Մենք կարմիր բանակայիններս սպասում ենք որ եւ է պատերազմի որպէս զի մեր սուինները դարձնենք մեր կարմիր բանակի [illegible] դէմ։ Մենք ռուս ենք ճիշդ է մեր ժողովուրդը քնած է, բայց մի օր նա պիտի արթննայ եւ իր վերջին հարուածը հասցնէ կարմիր կոչուած կեղծ յեղափոխականներին։

Այս խօսքերի տակ ես համբուրւում եմ զինուորների հետ, որից յետոյ անցնում եմ պարսկական հողը։

Նախիջեւանի պարսկական հիւպատոսը իմ աքսորման մասին համապատասխան կարգադրութիւն էր արել Ջուլֆա։ Ջուլֆայում ինձ հարցաքննելուց եւ փաստաթղթերս տեսնելուց յետոյ, ազատ են թողնում։ Ես անցնում եմ Թաւրիզ։ Համառօտ կերպով պատմելով իմ անհատական եւ աքսորման թռուցիկ տեղեկութիւնները, պիտի աշխատեմ այսուհետեւ հանգամանօրէն, միանգամայն անաչառօրէն խորհրդային Հայաստանի **[illegible]**, *տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային արդի կացութեան պատկերը։*

ՅՈՎՀ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Պուքրէշի մեր Թղթակցէն)

Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ.— Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ շրջանի պատգամաւորական ժողովը, որ իր օրակարգին վրայ ունէր աշխատանքի ճշդուած գիծ մը ստեղծել Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական եւ սկաուտական շարքերուն համար։ Ժողովը տեղի ունեցաւ եւ վերջացաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, ի դերեւ հանելով ոմանց կասկածը թէ Ռումանիոյ պատգ. ժողովը պիտի գայ խրամատ մը բանալ մարզիկներուն եւ սկաուտներուն միջեւ, եւ տեսակ մը կրկնութիւնը ստեղծել Փարիզի դաւալի դէպքերուն։ Այս կասկածները անոր համար էին որ կարծողներ կային թէ նոյն պատգ. ժողովը հիմնովայր պիտի շրջէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կանոնագիրն ու աւանդութիւնները, անկախ դարձնելով սկաուտները Ռումանիոյ պատգ. ժողովը հաստատեց ընդհանրապէս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամբողջականութիւնը, եւ միեւնոյն ատեն հռչակած եղաւ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ոչ սկաուտական կազմակերպութիւն մըն է եւ ոչ ալ զուտ մարզական, եւ եթէ միեւնոյն դրօշին տակ համախմբած է թէ սկաուտական եւ թէ մարզական շարքեր, անոր համար է որ վաղուան հայ սերունդը հոգիով եւ մարմնով առողջ դարձնելու համար ան հիմ կ'ընդունի սկաուտական ոգին եւ մարմնակրթութիւնը։

Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար եթէ Ռումանիոյ պատգ. ժողովին այս ընթացքը հրահանգիչ դաս մը դառնար անոնց համար՝ որոնք այն միամիտ կարծիքն ունին թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը զուտ ֆութպոլի կազմակերպութիւն մըն է կամ զուտ սկաուտական ձեւակերպութիւն մը, որ եթէ քանի կը «հոլ»ընէ կամ եթէ լաւ սերտել տայ սկաուտական բարեւն ու քանի մը կապի ձեւեր, փրկուա՛ծ կ'ըլլայ վաղուան հայ սերունդը։ Պատգ. ժողովը բաղձանք յայտնեց նոյնպէս որ հաշտեցողութեան գետին մը գտնուի հարթելու համար Փարիզի վէճերը, եւ հնարաւոր դարձնելու համար որ նորէն Հ. Մ. Ը. Մ.ին գան միանան այն տղաքը՝ որոնք բաժնուեր էին վերջերս՝ զատ սկաուտական կազմակերպութիւն մը ստեղծելով։ Պատգ. ժողովը ընտրեց նոր վարչութիւն, եւ քուէարկեց յառաջիկայ տարուան պիւտճէն։

Ահարոնեանի յոբելեանը.— Աւետիս Ահարոնեանի յոբելենական կեդր. յանձնախումբին դիմումին վրայ՝ ռումանահայ թեմական իշխանութիւնը կազմեց յանձնախումբ մը որ պաշտօն պիտի ունենայ նոյն յոբելեանը տօնել նաեւ Ռումանիոյ մէջ։ Յանձնախումբին անդամ կարգուած են տիկիններ Ագնաւորեան, Արարատեան, Արսլանեան, Բարաքեան, Գուլպենքեան, Մելիք. Պ. Պ. Սարգիս Արարատեան, Վարդան Բարաքեան, Գրիգոր Գարագաշեան, Դերենիկ Դանիէլեան, Դրօ, Պարոյր Լեւոնեան, Արտաշէս Կիւրճեան, Գէորգ Հաճի Արթինեան, Երուանդ Հայրապետեան, Արամ Ճիւմպիւշեան, Վ. Մէջլումեան, Գէորգ Ղազարեան, Արշակ Պօղոսեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Յ. Սրենց, Արտաշէս Ցիրայեան։

Հրատարակութիւն մը.— Ռումէն հոգեւորական մը, հայր Պր. Քրոշիանու, այս շաբթու հրատարակեց գրքոյկ մը որ կը խօսի հայ եկեղեցւոյ պատմութեան վրայ մինչեւ Դ. տիեզերական ժողովը։ Այս գրքոյկը ճշմ
նական ուսումնասիրութիւն մ
նոյն հոգեւորականին կողմէ
ջերս կարդացուած Պո
Աստուածաբանական համ
րանին մէջ։ Հայր Քրոշիան
ուսումնասիրութեան մէջ
կ'ընդունի հայ եկեղեցւ
դաւանութիւնները. այդ
վկայութեան կանչելով նաեւ
տար հեղինակութիւններ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ ՄԷ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ, 16
(Սեփ. Թղթ.)— Կազմ
Միութիւնը Մասնակցութ
Հ. Մ. Ը. Մ.ի. հանդիսաւ
տօնեց Հայաստանի անկախ
հռչակման 11րդ տարեդ
Salon Cristobal Coalan
Մայիս 20ին կիրակի կէսօր

Որոշուած ժամուն
ծայրէ ծայր լեցուն էր
առտու տեղական ամենամե
թերթը «El Dia»ի առաջին
վրայ հրատարակած էր Յ
եանի գահլիճին պատկերը
պատմական տեղեկութիւնն
Բեմին ճակատը զարդարուա
Ուրուկուէյի դրօշակով եւ
կական եռագոյնով, իսկ
աջ կողմը լուսաւորուած էր
գոյն լապտերներով։ Հ
սկսելէն հինգ վ յրկեան
ներս մտաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի
թնդացնելով «Յառաջ
տակ»ը։

Կը նախագահէր Ներսէս
Ցոլապճեան որ, հանդէսի
զում կատարեց «Մեր Հ
նիքով։ Յետոյ շեշտեց «
28ը բոլոր հայ ժողովուրդի
կրօնաւորէն մինչեւ յետի
ղացին եւ ով որ այդ թուա
ներկայ է եղեր Հայաստան
գիտէ միայն Մայիս 28ի ն
կութիւնը։ Այս մեղաւոր
քերն են որ Մայիս 28ի
ցուցին [illegible] գնդակ
եղան շատ մը արտասանու
ներ, մեներգներ խմբերգ
նուագ Յետոյ խօսեցաւ Պ.
սեղեան, որ նոր եկած է Հ
տանէն եւ որ յատկապէս
ւիրուած էր Պուէնոս Այրէսէ
յուցիչ էին իր տուած տեղ
թիւնները Հայաստանի
թեան մասին։ Խօսեցաւ նա
խորէն Ամիրխանեան, բայց
լով Մայիս 28ը Վարդանան
տերազմին հետ «Անոնք
ընդունիր Մայիս 28ը՝ [թո
թէ ո՞րն է մեր տարեդար
ի՞նչպէս ունեցանք այսօր
ռակուսի Հայաստանը»։

Հանդէսը փակուեցաւ
Փորատանգով. իրիկուան
8ին։ Գիշերուան ժամը 9
Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը
եան ակումբին մէջ սարքա
գեղեցիկ երեկոյթ մը, ո
կայ էր 200 հոգի։ Խրախ
եւ բաժակաճառերէն յետո
առաւ ընկեր Ս. Բարսեղեա
բողջ մէկուկէս ժամ
մաւն տեղեկութիւններ
Հայաստանի մասին։

Երեկոյթը վերջացաւ
տուան ժամը 1ին։ Ներ
բաժնուեցան՝ հնչեցնելով
Բանուոր»ը։

Գ. Վարդ

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏ

Վերջին ամսուան ըն
589 շոգենաւ մտած եւ ել
Պոլսոյ նաւահանգիստը։ Ա
ւերէն 130ը թրքական էին,
իտալական, 105ը անգլ
նաւերէն մէկը եւ կուլա
ալ լեհական էր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ո՛չ փոք. ո՛չ թմբուկ։ «Յառաջ»ի շուրջ ստեղծուած համակրութիւնը բաւեր էր, շաբ. թ իրիկուն «Ֆլօրիան»ի սրահները լեցնելու։ Հոն էր Յառաջը ամբողջ, իր կազմով և ընթերցողներով, անոնց յատկանշական ներկայացուցիչներով մտաւորականներ ու գործի մարդիկ, կիներ եւ այրեր, տարեցներ ու երիտասարդներ։ Ու խանդավառ, անկեղծ ու մտերիմ այս բազմութիւնը չպատեց որ հանդէսը բացուած յայտարարուի Երիտասարդներու «Մեր Հայրենիք»ը, անհամբերութեան կոչի պէս պոռթկուն ու արտաբուխ, նչանը տուաւ համակրանքի ջերմ ու մտերմիկ արտայայտութիւններու։

Ընկեր Ս. Վրացեան զուարթ ու սրամիտ ակնարկութիւններով, անդրադարձաւ «Յառաջ»ի հիմնարկութեան սկզբնական դժուարութիւններուն, անոր կատարած փրկարար դերին, առողջ ուղղութեան, չէշտեց թերթին յատուկ գիծերը, ու մաղթեց որ «Յառաջ»ը օր մը դառնայ ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլ Երեւանէն մինչեւ Ֆրէզնօ ցրուած ամբողջ հայ աշխատաւորութեան բերանը։

Իրմէ յետոյ խօսք առաւ ընկ. Ջամալեան որ ներկաներու փափաքին վրայ նշանակուեցաւ ատենապետ։

Ընկ. Ջամալեան որ զուարթ մանրավէպերով ու սրամտութիւններով, մինչեւ վերջին պահը տուն տուաւ ծափի ու ծիծաղի, իր կարգին կանգ առաւ Ցառաջի վրայ.— Ցառաջը դեռ շատ երիտասարդ է. չունի իր ճակտին վրայ խորշոմներ, բայց ունի յոյսեր ու ծրագիրներ։ Ու մաղթելէ յետոյ որ բոլորը իրականան եւ Ցառաջը աւելի ընդարձակէ իր ծաւալը, տպուի 6 էջով եւ կարդացուի աւելի մեծ բազմութիւններու կողմէ, յաջորդաբար խօսք տուաւ Ն. Աղբալեանի, Փրոֆ. Ն. Ադոնցի, Արր. Դիւլխանդանեանի, Տիկին Գ. Բարսեղեանի, Շ. Միսաքեանի եւ Վ. Շուշանեանի։

Ն. Աղբալեան. — «Յառաջ»ը մատչելի է ժողովուրդին։ Առաւելութիւն է խմբագրականը, — մտերմական զրոյց, առանց սեւեթեւեթի եւ ատոր մէջ է իր արժանիքը։ «Յառաջ»ը խորշանք չունի հայ ժողովուրդին ոճէն, արտայայտութեան եղանակէն։ Հայկական շունչ ունի լեզուին մէջ։ Կը ստեղծէ դաշնակցական տրամադրութիւն, առանց խստակրօն քարոզներու։ Այս թերթը շատ կենսունակ է եւ ապագան ապահոված. որքան ատեն երիտասարդութիւնը իրեն հետ է եւ կը գտնուի կուսակցութեան շունչին տակ։

Փրոֆ Ն. Ադոնց.— «Յառաջ»ը ամէնէն առաջ հայ թերթ է հայ խօսքով։ Երբ կը քննադատէ, կը ձգտի ոչ թէ քանդելու, այլ շինելու։ Անոր խմբագիրը կը հաւատայ այս ժողովուրդի ապագային։ «Յառաջ»ը կը շաղկապէ ցիրուցան ժողովուրդը։

Ներկայ դաշնակցական երիտասարդութեան կողմէ խօսեցաւ Վազգէն Շուշանեան. «Հ. Յ. Դաշնակցութենէն կենդանի գործ կը սպասէ մեր սերունդը, եւ ոչ թէ ճառեր»։

Խօսեցան նաեւ Արր. Դիւլխանդանեան, որ 1909ի սերունդին շունչը գտաւ «Յառաջ»ի մէջ, եւ Տիկին Պերճուհի Բարսեղեան, որ շեշտեց «Յառաջ»ի անշահախնդրութիւնը։ «Միշտ տաք եւ պատրաստակամ»։

Թերթին խմբագիրը, Շ. Միսաքեան, խորապէս յուզուած համակրանքի արտայայտութիւններէն, նկարագրեց թէ ի՛նչ պայմաններու տակ սնած էր այն սերունդը որուն մէկ միացորդն է ինք։ Պարզեց «Յառաջ»ի սկզբնական ծրագիրը եւ անոր գտած յաջողութիւնը վերագրեց ընդհանուր սերունդի մը շունչին եւ երիտասարդութեան։

Միջընդմէջ կ'երգէր երիտասարդներու ազնիւ խմբակ մը. նուագեցին Թափոռ Ժօրժ եւ Արգար, որոնք ինքնաբերաբար եկած էին պատուելու «Յառաջ»ը։ Երգեց նաեւ Օր. Աստղիկ Առաքելեան։

Ճիշդ կէս գիշերին, ուրախութեան եւ համակրանքի կանչերու, մաղթանքներու եւ ծափերու չէն ժխորի մը մէջ, երեկոյթը վերջ գտաւ դաշն ու հոգեյոյզ նուագի մը պէս, որ յանկարծ կ'ընդհատուի տխուր պարտադրութեամբ մը։

∴ Հիւանդութեան պատճառաւ բացակայ ըլլալով, շնորհաւորութիւններ գրկած էին ընկերներ Թուրքէն և Ա. Խատիսեան։ Ժամանակի անձկութեան պատճառով. չկրցան խօսք առնել Յարդգոզի. Զ. Ե. Ո. Մ. եւ Հայր. Միութեանց ներկայացուցիչներ եւ ուրիշ ներկաներ որոնք սեղանապետին ազդանշանին կը սպասէին անհամբեր…

Երգող Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԵՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆԳ— Կիրակի տեղի ունեցաւ «Սահակ-Մեսրոպ» գրադարանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղին համախորհուրդ սարքած դաշտահանդէսը։

Օդը շատ հաճելի էր մինչեւ ժամը 1. եւ սակայն ժողովուրդը շուտով Վարգամակի կերպին շրջապատներու մէջ անցընել Արժանթէօյլի պողոտայի ծառերուն տակ. մեր հայրենի երգերուն անուշները լեցնող բարձրութեան մը վրայ, կուրծքերը հպարտօրէն ցցուած, գլուխները միշտ բարձր, եւ կարօտի արցունքը աչքերուն մէջ՝ նստեր էին հայ երիտասարդներ, օրիորդներ եւ բազմանդամ ընտանիքի տէրեր։

Մէկ օր առաջ, աւելի քան 30 սկաուտներ բարձրանալով սարը, գրաւած էին իրենց դիրքերը, եռագոյնը պարզած եւ վրանները լարած։ Կարծես հայկական հերոսական խումբ մըն էր որ դիրք էր բռնած հակառակորդին դէմ։

Օրուան նախագահ՝ Պ. Զ. Խանդամեան բացակայ ըլլալով, հանդէսին բացումը կատարեց ընկ. Գ. Ցովհաննէսեան։ «Հայրենի՜ք յիշատակներդ մի՛ մոռնար, հա՛յ ժողովո՛ւրդ հա՛յ ապրեցէք ամէն տեղ»։

Ցետոյ կարգով խօսեցան Ս. Ջամալեան, Ս. Տէր Թովմասեան, Կ Ուշագլեան, իսկ վերջին պահուն Շ. Միսաքեան։ Բոլորն ալ միեւնոյն մտահոգութեամբ — վառ պահել հայրենիքի սէրը, հաւատալ այս ժողովուրդի ճիգերուն ու ճակատագրին։

— Ո՛չ, Թալէաթի ծրագիրը չիրականացաւ։ Հայը ոչ թէ թանգարաններու մէջ դրուելու չափ մնաց, այլ տակաւին իր ակռաներով իր ազատութիւնը վերատանելու կամք եւ ուժ ունի։

Սկաուտները կը թնդացնէին Պօ՜ւմմմ… Հա՛յ յա՛ռաջ Հա՛յա՛ռաջ Հա-յաս տան

Գլուխները տաքցած, ամէն կողմէ կը լսուէին հայրենաշունչ երգեր։ Ցեղ մը եօթանասնամեայ ծերունի մը շուրջպարին գլուխը անցած, իր ճանկէն կը քաշէր խումբ մը երիտասարդներ։ Ուրիշ տեղ մը երգ, նուագ. նոյն իսկ անցեալը յիշելով լացողներ կային Կովկասեան բաժին իրենց մասնակցութիւնը բերին Մաճարեան (արտասանութիւն), Գարիպեան (արտասանութիւն), Գրիգոր Վահան արտասանութիւն իսկ Սուրէն եւ Վահրամ իրենց անվերջ կատակաբանութիւններով կրցան ժողովուրդը զուարճացնել։ Ցեղի ունեցաւ աճուրդ մը որ բարձրանալով 740 ֆրանքի, հաճիին վրայ մնաց երեք շիշ շամբանեը։ Մինչեւ ուշ ատեն անտառին խորէն կը լսուէին երգերու ձայներ, հայրենաշունչ կանչեր։

Կ'իմանամ թէ այս եղանակին նոր դաշտահանդէս մը տեղի պիտի ունենայ։

Ա. Բազմունի

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի ծամայնավար կ. կ-ի վերջին լիակատար նիստին մէջ, Ռուսիոյ առեւտրական գործավար Միկոյեան երկար ճառի մը մէջ, մանրամանօրէն կանգ առած է քաղաքներու պարէնաւորման, ցորենի եւ հացի խնդրին մասին։ Ստորեւ հատուած մը իր ճառէն.

— Դժուարութիւններու գլխաւոր պատճառը կը կայանայ երկրագործութեան դանդաղ զարգացման մէջ, բազդատմամբ քաղաքներու յարաճուն պահանջքին։ Ցորենի ներկայ դժուարութիւններըկը ծագին տարրական երկու ազդակներէ.— Հիւսիսային Կովկաս եւ Ուքրայինայի մէջ, աւելի քան 6 միլիոն հեկտարի վրայ, անցեալ տարուան աշնանացանքի փճացումը.— վերջին բերքէն անմիջապէս առաջ տիրող չորութիւնը, որ նշանակելի կերպով նուազեցուց գարնան սերմնացանը։

Ներկայ տարուան թիւերը կ'ենթադրեն հարիւրին 7 յաւելում մը արմտիքի ցանքերու տարածութեան վրայ։ Աշնան եւ գարնան ցանքերը պիտի տան հարիւրին 5—6 յաւելում մը։

Ուքրայինայի մէջ. այս տարի աշնան ցանքերը միասի ենթարկուած են, բայց, անձրեւ գարնան եւ ամրան սկիզբը, օդը նպաստաւոր եղաւ հոն նաև Արմտիքի գիները քիչ ատենէն պիտի սկսին արագօրէն իջնալ բոլոր շրջաններուն մէջ։

Հացը քարտով գնելու դրութեան բարեկար ազդեցութիւնը պէտք է չեշտել մանաւորապէս Անոր կիրարկումէն առաջ, հացի խանութներուն առջեւ կը կազմուէին մեծ թափօրներ։ Հացի մատակարարումը անկազմակերպ էր։ Շահագէտները կը տարածէին մտահոգող զրոյցներ որոնցմէ կ'ազդուէին աշխատաւորները։ Այս զրոյցներու հիման վրայ, ուրիշ ելք չէին տեսներ, եթէ ոչ մեծ պաշար հաւաքել իրենց տան մէջ։ Հացի քարտերու եղանակը երաշխիք մըն է որ աշխատաւոր ժողովուրդը բաւարար չափով հաց պիտի ստանայ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՄԲԱԿ ՄԸ ԴԷՊԻ ՌՈՒՍԻԱ

Նիւ Եորքի Առեւտր Սենեակէն պատգամաւորութիւն մը Մոսկուա կը հասնի յուլիս 16ին։ Հարիւր հոգի կը մասնակցին այդ ճամբորդութեան, Ռուսիոյ մէջ շրջան մը կատարելու եւ Բագուի նաւթահորերը այցելելու համար։

ՈՒՐԻՇ ԽՄԲԱԿ ՄԸ

Ցանցիկէն դէպի Ռուսիա մեկնած է ծերակուտական խմբակ մը, հետապնդելու համար խորհրդային կառավարութիւններու հետ սկսուած տնտեսական բանակցութիւնները։

Ծերակուտական խմբակը գլխաւորաբար պիտի ջանայ համաձայնութեան գալ Ցանցիկի նաւարաններուն մէջ շինուելիք նաւերու մասին։

Այս պատգամաւորութիւնը պիտի փորձէ նաեւ խորհրդային կառավարութեան հետ կալգագրութիւններ ընել, ապահովելու համար Ցանցիկցիներու մուտքը Ռուսիայէն ներս։

Առաջին անգամն է որ Ցանցիկի կառավարութիւնը ուրիշ պետութեան մը հետ կը բանակցի պաշտօնապէս։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

Մ. ՔԵՄԱԼԸ ՊԻՏԻ ԱՌԵՒԱՆԴԻԷԻՆ

Պրուսայէն կը հաղորդեն թէ կառավարական վարչաձեւը փոխելու ձեռնարկած ըլլալու ամբաստանութեան տակ գտնուողներու դատավարութիւնը կը շարունակուի եղեռնագործ ատեանին առջեւ։ Բոլոր ամբաստանեալները դատարան բերուած էին։ Դախ կարդացուեցաւ Չէրքէզ Էթեմի փախած ըլլալուն մասին ինէպօլուէն եկած պատասխանը, ապա իբր վկայ լսուեցաւ փիւսկիւլսիւ Էպրահիմ։

Դատական մարմինը կանգ առաւ սա կէտին վրայ թէ՝ դաւադրական ընկերութեան նպատակներէն մէկն ալ Մ. Քէմալը փախցնելու գաղափարն էր։ Փիւսկիւլսիւ ըսաւ թէ Չէրքէզ Սապրի յղացաւ այս գաղափարը մինչ Սապրի կ'ուրանայ։ Փիւսկիւլսիւ յայտարարեց նաեւ որ՝ կառավարութիւնը տապալել ուզողները Պրուսան գրաւելէ վերջ, իրենց հրամանին պատրաստ երեք ինքնաշարժներով Ինէկէօլ եւ անկէ ալ Էնկիւրի պիտի երթային եւ Էնկիւրիի իրենց ընկերներն ալ Մ. Քէմալը պիտի առեւանգէին։

ՍՈՎԱՅՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ բերքի, աննախընթաց առատութիւն կայ այս տարի մանաւանդ միջին Անատոլուի մէջ։ Երկրագործական դրամատուները չորս ու կէս միլիոն ոսկիի փոխատուութիւն ըրած են երկրագործներուն։ Առատութեան շրջանակներն են Գոնիա, Սվազ, Եոզկատ եւ Կեսարիա նահանգները։

Այս վայրերուն մէջ ընդհանրապէս մէկի դէմ 7 արդիւնք ձեռք կը բերուէր, մինչդեռ այս տարի մէկի դէմ 20 կը հաշուուի բերքը։ Բերքը շատ լաւ է նաեւ Էսկիշէհիրի շրջանին մէջ։ Էսկիշէհիրի եւ Էնկիւրիի շրջաններուն մէջ փորսուք եւ Սաքարիա գետերէն օգտուած է ժողովուրդը, ոռոգման առուներ բանալով։

Միջին Անատոլուի մէջ, Գըզըլ Ըրմագ գետի հովտին ջրանցքին շինութեան եւ ոռոգման ձեռնարկները սկսած են։

*** Տրապիզոնէն կը հեռագրեն թէ անցեալ բերքն ալ շատ առատ է այս տարի, բարեբար անձրեւներուն հետեւանքով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋՆՑԱՒ, ԲԱՑՑ ՄԵՌԱԾ ԶԷՐ.— Ցիժոնի մէջ ապրիլ ամսուն գետին վրայ կը ծփար դիակ մը։ Դանկը ծակած էր երկու փամփուշտներով։

Կին մը գնաց տեսաւ դիակը եւ յայտնեց թէ իր զաւկինն էր։

Ի՜նչ եղաւ ուրախութիւնը կնոջ, երբ աչքով տեսաւ որ իր տղան ողջ եւ առողջ կը վերադառնայ տուն։ Դիակը, ուրեմն, իր տղունը չէր։ Ոստիկանութիւնը՝ ստիպուած նոր փնտռտուքներու ելաւ։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ծանօթ նկարիչ Հրանտ Ալեքսանքի նկարներու ցուցադրութիւն մը կազմակերպուած է Imparcial de Montevideo Թերթին կողմէ, 3 Rue Auber (Bank Tours) մինչեւ յուլիս 12, կէսօրէ վերջ ժամը 1—6։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրից՝ Շաւարշ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 145 —

«Հրամայեց որ կարաւանները հանգրուանի մը մօտեցած ատեն իրենց գնացքը արագացնեն, որպէսզի ոչ մէկ ճամբորդ հասնի իրենց։

«Հրամայեց որ իր հպատակներէն ոչ մէկը նայի երջանկութեան յեռուրին։

Հրամայեց որ նաւերը մեկնելով ...հասնին հոն, սակայն կայմերու վրայ միայն տագաւաւ պարզուի։

«Հրամայեց որ մարդիկ պտուղին խոյհաններով և չնստին բնաւ սանդուղներու վրայ։

«Հրամայեց որ կիները ծնին զաւակներ, սակայն այդ զաւակները աշխարհ մտած ատեն հիւանդ իրենց ծունկերուն վրայ։

Հրամայեց որ ոչ ոք չսկսի հաշուել հարիւրմէկէն սկսելով։

Հրամայեց որ ոչ ոք ամպ մը չդնէ լուսնին շուրջ և չլայ, և չխնդայ։

«Այլ միայն. բայց միայն… Boy. Boy…

« — Դո՛ն Հայր, լակոտ, դուն ամէնէն շատ կը փախուիս անասունի, եթէ օր մը իսկ մնաս առանց վիշտի։

« … Boy. Boy. cocktail!»

Խոկումի երկար պահէ մը վերջ Միսաք ըսաւ.

— Սուրէն, պէտք է որ գրես այդ բառերը. պէտք է որ ալ լրջօրէն աշխատիս և արտագրես։ Քիչ մը առաջ կ'այպանէիր Պետրոսը, սակայն դուն ալ նոյն արհեստն ես։ Մի՛ մոռնար, անպատուել։ Ինչո՞ւ կը շարունակես խորհիլ ուրիշներու պէս թէ վաստկելու ճիգդ բանի մը չպիտի ծառայէ. անօգուտ է և թէ պարզ սպառում մը պիտի ըլլայ։ Մի՛ ըլլար այդ-

— 146 —

քան դիւրագրգիռ և քանի մը տխմարներու կարծիքով մի՛ ուժաթափուիր, մի՛ յուսալքուիր։ Հայոց կարծիքը մի՛ փնտռեր, մանաւանդ թերթերուն մէջ և խորհէ որ թերեւս օր մը…

Լաւ, սակայն, Սուրէնին արձակած ակնարկէն ըմբռնելով որ մտածումը սխալ ճամբու մը մէջ էր։ Իսկ Հրաչ որ չէր անդրադարձած ուրախութեամբ աչաց

Է՛յ խրեխ կ'ըլլայ, անունն ալ կը դնենք «թէ ինչպէս կորաւ մեր ազգին գահը»…

— Դուն լռէ՛. խնդիրը երբեք սիրաբանութեան վրայ չէ. դուն կարծիք չունիս։

— Ինչ ըսի՛ր. mon cheri!

— Անշուշտ, չե՛ս հասկնար որ ճիշդ հակառակը ըսել կ'ուզէ. թէ ալ բան մը չպիտի կորսուի. քանի որ կին կայ և սէր, և մերկութիւն և լռութիւն…

Սուրէն որ սկսած էր ժպտիլ իր այն մութ ժպիտով, նիւթը հեռացնելու համար ըսաւ.

— Այն նաւը որուն վրայ կնոջ պաշտամունքը կայ, այն նաւը չի կորսուիր նոյնիսկ երբոր ընկղմի

Այս խօսքէն ուժ առած՝ Հրաչ վերսկսաւ իր յանկերգը նոյն մանկապարտիզեան շեշտով.

— Հայյա տանի պատ կերնէ. պան մը տուէք նա յե ցէք. Հայյա տանի պատկերնէ. պան մը տուէք նա յե ցէք…

— Է՛յ Աստուած՛, սիրուն, ցուցուր սա պատկերդ. լինայ երթա.

Հրաչ ոտքի ելաւ, սակայն վարանեցաւ, չուզեց ցուցնել և կարծես զղջաց բռած առաջարկին համար։ Բայց երբոր ամէնքն ալ սկսան պնդել զուարճանալիք նիւթ մը գտած ըլլալու

— 147 —

յոյսով, սկսաւ ամօթխած աղջկան մը ձեւերը առնել և իր էն անզիջակից խնդուքովը փթթիլ։ Մէկէն ձիթապտուղի կուտ մը ինկաւ իր բաց բերնին մէջ, փթթումը ընդհատելով։ Այն ատեն Հրաչ գոցեց բերանը և բացաւ դարանը Մէջէն մեծ խաւաքարտ մը վերցուց ու դայն կուրծքին սեղմած դարձաւ տղոց, կրկին խնդաց «հի՛, հի՛, հի՛» և թեթեւսօլիկ շեշտով մը ըսաւ.

— Միայն թէ տակաւին պէտք եղածին պէս չէ աւարտած… Պետրոսին ձեռքը կը համբուրէ… սանկ պզտիկ retouche մը…

Երբոր խաւաքարտը իր երեսը դարձուց սեղանին, չորս բերաններէն միաժամանակ նոյն բացագանչութիւնը թռաւ։

Բաւական մեծ agrandissement մըն էր որ կը ներկայացնէր երիտասարդ աղջիկ մը, ուսքի, դասական ծեքծեքուն կեցուածքով, թեւերը քիչ մը բաց, ժպիտը դէմքին և ամբողջութեամբ մերկ։

Տղաքը կը պատրաստուէին մէկ մէկ սեղան նետել կնամոլ Հրաչի երեսին, երբոր Փիէռ վեր նետուեցաւ իր աթոռէն ու պատկերը խլեց, ըսաւ.

— Ծօ դուն ո՞ւրտեղէն առիր սա…

— Քու սենեակէդ։

— Իմ սենեակէ՛ս…

Փիէռ այնպիսի շեշտով մը արձակեց իր բառը որ ոչ ոք տարակոյս ունեցաւ սխալ մը պատահած ըլլալուն մասին։ Հրաչ նախ դարմացաւ ու յետոյ շփոթեցաւ, վախնալով որ թերեւս անդարմանելի վիշտ մը կը պատճառէր իր ընկերոջ և ջէպքերուն անծանօթ՝ չգիտնալով ինչ դիրք բռնել, գոնէ իր պատասխանատուութիւնը փրկելու համար, աւելցուց մեքենաբար.

— 148 —

— Քու սենեակէդ… Ձե՛ս յիշեր ինծի խոստացած էիր մերկ կնոջ պատկեր բերել… այն գիշեր երբոր կօշիկներդ բերի, լաւթոռին կօշիկներդ որ Տիկնանցի պարահանդէսին համար փոխ էի առած քեզմէ, մահճակալին տակը դրած ատենս գտայ… Հոն նետեր էիր ապակին։

Երկու ձեռքերուն մէջ բռնած, Փիէռ նայեցաւ այդ պատկերին, նայեցաւ… ի զուր Միսաք ջանաց զուարթութիւնը կատակներով շարունակել. բոլորը մէկ լռեցին։ Քանի անգամ որ Հրաչը համարձակեցաւ ակնարկը բարձրացնել Փիէռի դիմագիծին, զղջումը և շփոթութիւնը աւելցաւ։

— Էյ, ի՛նչ ընենք Պետրոս, ատոր համար մի նեղանար… կը պատռենք կը լմննայ… Ես ի՛նչ գիտնամ, ապակիին վրայ ալ «անդարձելի» գրուած էր… Ես ի՛նչ գիտնամ…

Բայց յանկարծ Պետրոս շառագունեցաւ Արիւնը այնպիսի ուժգնութեամբ մը խուժեց այտերուն, գլխին, ականջներուն որ Միսաք վախնալով ուզեց պատկերը ձեռքէն առնել. չկրցաւ բնաւ։ Պետրոս գամուած էր կեցած տեղը և ձեռքերը կը դողային։ Ցետոյ նոյնքան շուտով գունեցաւ, եղաւ տժգոյն, սպիտակ… ուզեց բան մը ըսել, սակայն ֆրանսերէնը խառնուեցաւ հայերէնին հետ և հայհոյութենէ մը զատ բան մը չհասկցուեցաւ։ Երբոր գլուխը բարձրացուց, ակնարկը ինկաւ Սուրէնին վրայ որ կզակը մէկ ափին մէջ, պատռաքաղցով ձուկի մը պոչին հետ կը խաղար։ Փիէռ փախաւ խենդի մը պէս։

Երբոր փողոց հասաւ. չուզեց իր աչքերուն հաւատալ. կրկին նայեցաւ պատկերին. չուզեց հաւատալ։

Ամերիկեան դրամագլուխը Ռուսիոյ մէջ

Նիւ Եորքի Ս. Ֆ. Միպրուք ընկերութիւնը խորհրդային կառավարութեան հետ պայմանագրութիւն մը կնքեց՝ 150 միլիոն տոլար արժէքով ճամբաներ շինելու համար խորհրդային միութեան մէջ։

Աշխատանքները պիտի վերջանան վեց տարիէն. 10000 մղոն երկարութեամբ ճամբաներ պիտի շինուին Մոսկուայի նահանգին մէջ։ Քննութեանց ձեռնարկելու համար Յուլիս 7ին Նիւ-Եորքէն դէպի Ռուսիա ճամբայ ելաւ ճարտարագիտութեան փրոֆէսէօր Պրիտ։ Աշխատանքները պիտի սկսին յառաջիկայ գարնան։ Քանի մը միլիոն տոլար արժէքով առարկաներ պիտի գնուին Ամերիկայէն։ Իսկ աշխատանքն ու նախանիւթերը պիտի հայթայթուին տեղւոյն վրայ։

Պալքանեան կնճիռը լուծելու փորձեր

Թայմզի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Արձակուրդի մեկնելէ առաջ, անգլիական դեսպան Սիւրլինկ այցելեց վարչապետ Լիափչէֆի եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ։ Խօսակցութիւնը դարձաւ քաղաքական կացութեան, մասնաւորաբար պուլկարեւսերպ սահմանային միջադէպերուն եւ Ռատոսլավոֆի ներման մասին։

Լիափչէֆ մանրամասնօրէն պարզեց կացութիւնը, պուլկարական տեսակէտէ. ամբողջ պատասխանատուութիւնը վերագրեց Նէօյեիի դաշնագրին պարտադրած «անկարելի» սահմանագծման եւ ուժգնօրէն բողոքեց Եուկոսլաւիոյ այն ենթադրութեան դէմ, որուն համաձայն իբրեւ թէ Ռատոսլավոֆ կը վերստանայ իր քաղաքական նախկին դիրքը։ Ռատոսլավոֆի քաղաքականութիւնը, ըսաւ, միշտ գարշելի եղած է պուլկար հանրային կարծիքի մեծ մասին համար»։ Կը կարծեմ թէ դեսպանը մեծապէս գոհ մնացած է վարչապետին բացատրութիւններէն։

Թագաւորը վարչապետին պաշտօնատունը երթալով, անոր հետ տեսակցեցաւ սահմանագլուխի խնդրին մասին։ Կ'ըսուի թէ նոր գիւղներ գտնուած են սահմանին վրայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄԸ

«Թայմզ»ի թղթակիցը յուլիս 7 թուականով կը հեռագրէ Սոֆիայէն.—

Երէկ անգլիական եւ ֆրանսական գործակատարները՝ Տոտ եւ Էլիէ առանձին այցելութիւններ տուին վարչապետ Լիափչէֆի։ Երկուքն ալ բացատրեցին թէ իրենց կառավարութիւնները մեծապէս կը շահագրգռուին Պալքաններու մէջ խաղաղութեան պահպանման խնդրով, թէ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ ներկայ ձգտումը եւ սահմանագլուխի խլրտումները կը մտատանջեն զիրենք, եւ իրենց կառավարութեանց կողմէ փափաք յայտնեցին որ կացութիւնը բարեկամաբար հարթուի, երկուստեք չափաւորութեամբ։ Միաժամանակ Լիափչէֆին յայտնեցին թէ Պելկրատի մէջ եւս դիմումներ կը կատարուին սահմանագլուխի կացութիւնը բարելաւելու նպատակով։

Արժանահաւատ տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիոյ գործակատարը հաւաստած է վարչապետին թէ՝ Անգլիա ուժգնօրէն խորհուրդ տուած է Եուկոսլաւ կառավարութեան՝ վաւերացնել Փիրոթի համաձայնագիրը. որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ կազմել սերպեւպուլկար մարմին մը, որ ինքնաբերաբար պիտի միջամտէ ամէն անգամ որ միջադէպ մը պատահի սահմանագլուխին վրայ։

ՌԱՏՈՍԼԱՎՈՖԻ ՆԵՐՈՒՄԸ ԵՒ ՍԵՐՊ ՄԱՄՈՒԼԸ

Պուլկար մամուլը խստիւ կը քննադատէ Սերպերը, որոնք Ռատոսլավոֆի ներումը մատի փաթթոց ընելով, կ'ուզեն արդարացնել սահմանագլուխին վրայ տիրող սարսափի վարչաձեւը եւ սիստեմատիկ սպանութիւնները։

Թերթերը կ'ըսեն թէ Ռատոսլավոֆ բարոյապէս մեռած է բոլոր Պուլկարներու մտքին մէջ եւ իրեն շնորհուած ներումին նպատակն է պարզապէս թոյլ տալ որ վերջին օրերը իր հայրենիքին մէջ անցընէ։

Անկախ թերթ մը՝ «Զորա» եւ կէս-պաշտօնական «Սլովօ» հեգնանքով գրել կուտան որ, փոխանակ զայրանալու, Սերպերը արձան մը պէտք է կանգնեն Ռատոսլավոֆի, որովհետեւ առանց անոր յիմար քաղաքականութեան, զոր Պուլկարները բնաւ չպիտի ներեն, Եուկոսլաւիա երբեք չպիտի ունենար իր ներկայ ձեւը։

Ամանուլլա Մարսիլիոյ մէջ

Աֆղանիստանի գահընկէց թագաւոր Ամանուլլահ եւ Սուրէյեա թագուհին շաբաթ կէսօրէ վերջ Պոմպէյէն Մարսիլիա հասան «Մոըլթան» շոգենաւով, ընկերակցութեամբ երկու նախկին նախարարներու, քարտուղարներու, իր երեք որդիներուն, հինգ աղջիկներուն, քրոջ եւ զոքանչին, ընդամէնը 24 հոգի։

Մեծ բազմութիւն մը եւ օրագրողներ քարափին վրայ կը սպասէին։

Ամանուլլահ օրագրողներուն յայտարարեց.

— Ժողովուրդի յետաշրջական մտքին զոհն եղայ։ Հիմա ամէն բանէ առաջ հանգիստի պէտք ունիմ. յետոյ պիտի աշխատիմ։ Մարսէյլի մէջ երկու օր մնալէ յետոյ Հռոմ պիտի մեկնիմ։ Դեռ յայտնի չէ թէ հողագործութեա՞մբ թէ ուրիշ բանով պիտի զբաղիմ։ Ատիկա ետքը պիտի որոշեմ։

Ֆրանսացի օդանաւորդ մը մահը

Ֆրանսացի հարիւրապետ Քուտուրէ, որ իր «Ֆրանս» օդանաւով պիտի փորձէր Ատլանտեանը կտրել, Պուրժէէն Սէվիլլա (Սպանիա) գացած էր, անկէ ճամբայ ելլելու համար դէպի Ամերիկա։

Սպանիական կառավարութիւնը արգիլեց այս թռիչքը։ Քուտուրէ ստիպուեցաւ լքել իր ձեռնարկը եւ Ֆրանսա վերադառնալ։ Կիրակի, երբ Սպանիայէն Փարիզ կը վերադառնար, իր հետ ունենալով երկու սպանիացի օդանաւորդներ՝ Լէոնթինօ տէ Լաքրիւ եւ Ֆրանչիսքօ Տուրտան. Անկուլէմէն 30 քիլոմեթր անդին Սէն-Միէր-Սիւր-Պոննիէօրի մօտ 500 մեթր բարձրութենէ գետին ինկաւ՝ անծանօթ պատճառներով։ Անկումը այնքան արագ եղաւ որ Քուտուրէ եւ երկու Սպանիացիները ժամանակ չունեցան գործածել իրենց անկարգելը։ Օդանաւը ջարդուփշուր եղաւ։ Քուտուրէ մեռաւ։ Սպանիացիները անկարեւոր սկրթուքներ միայն ստացան։

Քուտուրէ մեծ հերոսութիւններ գործած է Մեծ Պատերազմին նախ ռուսական, յետոյ ֆրանսական ճակատին վրայ։ 33 տարեկան էր։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

Յունիս Յուլիս միացեալ թիւը (6—7), հետեւեալ բովանդակութեամբ. - Աշխատաւորական կառավարութիւնը Անգլիայում (խմբագրական). Փոթորկածայն մարգարէն (Րաֆֆիի մահուան 40ամեակին առթիւ), Մ. Վարանդեան. Գաղութային խնդիրներ, Ս. Վրացեան. Երիտասարդ Սերունդի յեղափոխական դաստիարակութիւնը, Կ. Սասունի. Անդրկովկասի շրջանացումը Ս. Մասուրեան. Արեւելեան նահանգները. Հրանտ-Սամուէլ, Թուրքիոյ շուրջ. Ժամապետ Խնկօն (նկարով) Թիւրք պարսկական սահմանավէճը, Ս. Վ., Երկու մահ (Ժոզէֆ Վոտերս եւ Տիկին Մենար Տորիան)։

Չեռքէ թիւը 2.50 ֆր.։ Տարեկան բաժնեգին՝ 25 ֆր. կամ 2 տոլար։

Տարօնի Վարդօ գաւառի Հասան Օվա գիւղէն Սերոբ եւ Խաչատուր Յովակիմեան սրտի ցաւով կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, իրենց եղբօր՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ յունիս 29ին երկար հիւանդութենէ վերջ, 23 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յուլիս 1ին երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին, մեծ բազմութեամբ։ Ներկայ գտնուած էին Ց. Ց. Հայ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը, Հասան-Օվա գիւղական միութիւնը, ինչպէս նաեւ Բարսեղ Հայրապետեան, Ռուբէն Ստեփանեան, Սուրէն Նազարեան եւ ուրիշներ։

Այս առթիւ մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք բոլորին։

Մարսէյլ

Հ. Յ. Դ.

Ռոստոմ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՍՕՑԱՆՆ

Մարսէյլ. Ա. Յ.—	10 ֆր.
Վիէննէ. Յ. Մ.—	70
Փարէյ լը Մոնիալ. Ն. Փ.—	35.
սկսանք դրկել	
Մարսէյլ. Ա. Ն.—	70
Իսի լէ Մուլինօ. Ա.—	15
Անիէռ. Կ. Մ.—	70
Քան. Յ. Ս.—	35.
սկսանք դրկել	
Կրընոպլ. Գ. Տ. Հ.—	40
Լիոն. Գործ.—	1000
Կրընոպլ. Վ. Մ.—	35
Թաւրաք. Գ. Մ.—	75
Թաւրիզ. Գործ. Մ.—	500
Փարիզ. Մ. Գ.—	35

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՈԼԵՆՈՍ ԱՅՐԵՍ Թոյլ տուէք թերթիդ միջոցաւ մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու գաղութիս ծանօթ բարերար Գ. Երուանդ (Լուսառատ) Խաչիկեանին, որ իր ընծայաբեր յանձն առաւ վճարել Մայիս 28ի տօնակատարութեան ամբողջ ծախքերը:

Ի դիմաց Մայիս 28ի տօնակատարութեան Յանձնաժողովի. Ս. Թորգոմեան:

EMP.BE. Մեգերէ-շոյ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E SOLVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒԼԻՍ 1929

11 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1005 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁԸ

Իշխանութեան անցնելէն ի վեր, Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճը ձեռք չզարկաւ ո՛ր եւ է ծրագրի որ խրտչեցնէր հակառակորդները։

Ընդհակառակն, կարծես կը ջալէ կանխորոշ ծրագրի մը համաձայն, զգոյշ եւ հաշտ։ Իր խմբագրած գահաճառը մեծ տարբերութիւն մը չունէր նախորդներէն, իսկ իբրեւ աշխատաւորական ուղեգիծ՝ չափազանց տժգոյն է։ Գարապ տեղը չէր որ ազատականները գիտել տուին թէ իրենք ալ կրնային սատրագրել զայն։

Մաքտոնըլտ, որ միեւնոյն ատեն քարոզիչի համբաւ ունի, աշխատաւորական ամէնէն տարրական սկզբունքները գործադրելու փորձ մը պիտի կատարէ, եթէ կարենայ դիմանալ։ Իր միրքը ամուր չէ տակաւին, եւ միւս տարրերը, ազատականներն ու պահպանողականները աչք եւ ականջ կտրած են, բուն ծրագիրները իմանալու համար։ Դեռ նոր բացուեցաւ խորհրդարանը, եւ ընդդիմադիրները զանազան հարցերով կը նեղեն դահլիճը։ Կան ալ որ կը զնահատեն, առ այժմ, եւ դնել կուտան սուր հեգնութեամբ.— Անա այսպէս. եթէ այս ճամբէն չշեղիք, անմիջապէս կը ճամբենք ձեզ։

Նորընտիր Երեսփ. ժողովի Յուլիս 3ի նիստին մէջ, այս ուղղութեամբ կոպիտ ճառ մը խօսեցաւ Չըրչիլ, նախկին ծովային նախարարը, որ կատաղի հակառակորդ մըն է ընկերվարութեան.

— Որքան ատեն որ Ն. Վեհափառութեան նախարարները զգոհանան վարել եւ իրենց վարչութեամբ զօրացնել քաղաքակրթութեան դրամապետական դրութիւնը, որուն հիման վրայ մեծցաւ այս երկիրը եւ որուն շնորհիւ աւելի կը մեծնան Մ. Նահանգները, պատճառ չկայ որ երկար պաշտօնավարութիւն մը չվայելեն, թէեւ զգալի փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն այս երկրին մէջ։ Բայց այն վայրկեանէն երբ կը փորձեն գործադրել ո՛ր եւ է մէկը այն հիմնական մոլորութիւններէն եւ կեղծիքներէն որոնց վրայ հիմնուած են իրենց կուսակցութեան ամբողջ յօրինուածքը եւ յառաջդիմութիւնը, եւ որոնցմէ կ՚առնեն իրենց գլխաւոր ներշնչումը, պիտի աւլուին առանց այլ եւ այլի։

Այս կարգի կամիթներ միշտ անպակաս են ժողովին մէջ, որ մեծ հետաքրքրութեամբ յառաջ կը տանի գահաճառին վիճաբանութիւնները։ Եւ Մաքտոնըլտ ու իր ընկերները արտակարգ ճիգ մը կը թափեն, յարմարելու համար օրուան պահանջին, ազատական ձեւերէն մինչեւ դիւանագիտական բոլոր նըրբութիւնները։ Անոնք յանձն առին աջհամբոյրի երթալ թագաւորին, ինչպէս կը պահանջէ բրիտանական սահմանադրութիւնը։ Իրենց հեղինակաւոր մէկ ընկերը եւ միջազգային պատկառելի տեսաբան մը, Սիտնի Ուէպ, համակերպեցաւ ազնուականութեան տիտղոսին, դառնալով Լորտ։

Աշխատաւորական գահլիճին քաղաքականութեան ամէնէն հիմնական գիծն է խաղաղութիւնը ամրապնդելու ձգտումը։ Այս մտահոգութեամբ ալ, բանակցութիւններ կը կատարուին սպառազինութիւնները կրճատելու համար, իսկ Մաքտոնըլտ անձամբ Ամերիկա երթալ կ՚ուզէ, յատկապէս այս գործին համար։ Յետոյ, դահլիճը արդէն որոշած է բրիտանական զինուորները քաշել Հռենոսէն, որպէսզի միւս դաշնակիցներն ալ քաշեն եւ այսպէս փակուի մեծ պատերազմէն մնացած տխուր յիշատակ մը։ Այսինքն, վերահաստատուի վստահութիւնը յաղթականի եւ պարտեալի միջեւ, երկիրէ երկիր։ Այս մասին ալ բանակցութիւններ պիտի կատարուին բուն իսկ Լոնտոնի մէջ, ըենկի ծրագրին առթիւ։

Եւ վերջապէս, Մաքտոնըլտ որոշած է վերահաստատել յարաբերութիւնները Խորհրդային Միութեան հետ։ Միայն թէ՝ ուշագրաւ դիւանագիտութեամբ մը, կողմնակի ճամբաներով կը հետապնդէ այս խնդիրը, փոխանակ մէկ անգամէն վճռելու զայն։ Այստեղ ալ, բրիտանական կայսրութեան շահը կամ հակառակորդներուն զիրքն է որ տուն կուտայ իր քայլերուն։

Ծնցումներէ զգուշանալու այս քաղաքականութիւնը մասամբ ապա կը շեշտուի ներքին քաղաքականութեան մէջ, որ գրեթէ ոչինչ ունի աշխատաւորական, գէթ առ այժմ։ Ութ ժամուան աշխատանքի պայմանագրութեան վաւերացումը առանձին արժէք մը չի ներկայացներ, որովհետեւ նախորդներն ալ տրամադիր էին հաստատելու զայն, որոշ վերապահութեամբ։ Իսկ հանքերու մէջ աշխատանքը 7 ժամուան գեղչելու ծրագիրը՝ մանակի միջոց մըն է՝ գործազրկութիւնը պակսեցնելու։ Նոյն նպատակին կը ձգտի կրթութիւնը մինչեւ 16 տարեկանը պարտաւորիչ դարձնելու միտքը։

Բոլորն ալ՝ ընթացիկ խնդիրներ։

Մեծն Բրիտանիան Տարուբնի հայրենիքն է, բարեշրջութեան օրրանը, իսկ Մաքտոնըլտի դահլիճը աւելի քան բարեշրջական է. քաղքենի-ազատական։ Կա՛մ այն է որ պիտի փորձէ մէկերկու աշխատաւորական սկզբունք օրակարգ անցընել, իշխանութիւնը կորսնցնելու գնով։ Եւ կամ, պիտի շարունակէ գործել այսպէս, թեթեւ, աննշմարելի պատուաստներով, մինչեւ նոր ընտրութիւն մը։

Այս երեւոյթը աւելորդ անգամ մըն ալ կ՚ապացուցանէ թէ երկիրէ երկիր, մարդիկ ի՛նչպէս ազատ կը զգան իրենք զիրենք, սկզբունքները պահելով հանդերձ, զանոնք պատշաճեցնելու որոշ պայմանութեան մը պահանջներուն կամ հայրենիքի զերագոյն շահերուն։

Միայն մեր դժբախտ երկրին մէջ է որ, գիւղացին կը սմկնայ, բայց վարիչը չըմբռներ թէ՝ — «Էշով սոցիալիզմ կառուցել չի կարելի»։

Շ.

МАМОՒԼ

ԱԽՏԱՒՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Յուսաբեր կը նկատէ այս *խորագրով խմբագրականի մը մէջ (1 յուլիս).*

— «Սերունդի մը դէմքը ճանչնալու համար, կը բաւէ դպրոցականին երեսը նայիլ։ Աշակերտութիւնը պատկերն է այսօրուան ընկերութեան, եւ դժբախտութիւնը հոն է, որ անիկա վաղուան ժողովուրդն ալ է։ Կը բաւէ երկրի մը դպրոցները այցելել՝ ընկերութեան մէջ տիրող կարգերն ու բարքերը ճանչնալու եւ անոր շնչած մթնոլորտը ստուգելու համար։

Բայց, դպրոցէն գուրս ալ նէք։ Ընդարձակ է խորհրդային կարգերու ծակատը։ Երբեք ծեց թղթակից՝ որուն հետ ցամբաներն ու փողոցները, ուր կը մեծնայ դպրոցական սերունդին ուղեկից ուրիշ սերունդ մը։

Կարելի է երեւակայել թէ ի՛նչ պատկեր կը պարզուի դուրսը, երբ դպրոցը փողոց դարձած է ո՛ւր հասած պէտք է ըլլայ փողոցը։

Բայց, թող պատմէ Հայաստանի ներքին գործավարը, որ յատուկ հրամանագիր հանած է վերջերս սրիկայութեան «դէմ» պայքարելու համար։

Հրամանագիրը, յիշելով խուլիգանութեան ծաւալումը «վըտանգաւոր կերպով», կը թուէ հայհոյանքի, յարձակումներու, ծեծի, վիրաւորման եւ բռնութիւններու դէպքեր եւ կ՚աւելցնէ.

«Յաճախ, կը պատահին դէպքեր, երբ սրիկաները կամ սրիկայական արարք գործողները, կը դիմեն անցորդ քաղաքացիներուն, գլխաւորապէս կիներուն, սրիկայական կեղտոտ առաջարկներով ու պահանջներով»։

Դպրոց ու փողոց ձեռք ձեռքի՝ ուրենն մէկուն պակասը միւսը լրացնելով, կը մեծցնեն խորհրդային հայ նոր սերունդը, գէթ անոր մեծագոյն մասը, որ կասկած չկայ թէ ծաղիկն ու պտուղը կը կազմէ տիրող կարգերուն եւ առհասարակ բարոյական ըմբռնումներուն»։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿՏՐՈՒԱԾ

Ամերիկացի օդանաւորդներ Ուիլեըմս եւ Եանսէյ, որոնք երկուշաբթի կէսօրէն վերջ Նիւ Եորքէն ճամբայ ելած էին՝ մէկ թռիչքով Հռոմ երթալու համար, երեքշաբթի ժամը 20.20ին ցամաք իջան Սպանիա Ալպէրիչիայի օդանաւային կայանը։ Փէթթաճոռը 36 ժամուան մէջ կտրեց Ատլանտեանը, ու եթէ Սպանիա իջաւ, պատճառը պէնզինի հատնիլն էր։ Թռիչքը կատարուեցաւ շատ հիանալի պայմաններու մէջ.

Օդանաւորդները պահ մը հանգստանալ եւ պէնզին առնել յետոյ շարունակեցին իրենց ճամբան դէպի Հռոմ, ուր կը յուսան հասնիլ այս առաւօտ։

ԱՆՅԱՐՈՒՆԵՐ Կ՚ԱՅՐԻՆ

Մարսէյլ, 10 յուլիս.— Հակառակ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն, Մարսէյլի շրջանին մէջ տակաւին անտառի հրդեհներ կը պատահին։ Փէն-Միրպօի մէջ հեկտարներով մայրիներ այրեցան։ Հրշէջները մեծ ճիգեր թափեցին՝ ոստիկան-զօրքի եւ ժողովուրդին աջակցութեամբ։ Գիշերը կրակը շարունակուեցաւ, սպառնալով բազմաթիւ կալուածներու, զորս պաշտպանելու համար ջանքեր կ՚ըլլան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ դահլիճը հրաժարեցաւ՝ խնամակալ ժողովին հետ անհամաձայնութեան հետեւանքով։ Վարչապետ Մանիու կ՚ուզէր տեսակ մը ինքնավարութիւն շնորհել ռումանական նոր նահանգներուն։ Այս ծրագիրը լուրջ ընդդիմութեան բախեցաւ ազատական եւ զինուորական շրջանակներու, ինչպէս նաեւ խնամակալ ժողովին կողմէ։ Նախարարական տագնապը մեծ յուզում առաջ բերաւ ամբողջ երկրին մէջ, դաւադրութեան խնդրէն վերջ։

∴ Դաւադրութեան մասին քննութիւնները հաստատեցին թէ՝ շարժումին բուն հեղինակն է նախկին գնդապետ Օկիւստ Սթոյքա, բախտախնդիր մը՝ որ երկու ամիսէ ի վեր կ՚աշխատէր ֆաշիստ կազմակերպութիւն մը ստեղծել։ Ձերբակալուած են միայն 28 հոգի։

Դէպի Արեւելեան Նահանգները

Յուլիս 4ին Պոլսէն Տրապիզոն մեկնեցան տնտեսական գործավար Րահմի պէյ, ոստիկան զինուորներու ընդհանուր հրամանատար Զէքի փաշա եւ մաքսային ընդհ. տնօրէն Իհսան Րիֆաթ պէյ։ Ասոնք Տրապիզոնէն պիտի անցնին Արեւելեան նահանգները։ Րահմի պէյ աչքէ պիտի անցընէ այդ շրջանին տնտեսական կացութիւնը։ Զէքի փաշա՝ ոստիկան-զինուորներու կազմակերպութիւնը, իսկ Իհսան Րիֆաթ պէյ պիտի զբաղի Թուրքեւռուս սահմանի մաքսային գործերով։

Արեւմ. Թրակիոյ Թուրքերը կը փախչին

Իսքէչէի «Եէնի Ատըմ» թերթը կը գրէ թէ Իսքէչէի, Կիւմիւլճինայի եւ Տիմոթեքայի շրջակայքը գտնուող Թուրքերը մէկիկ մէկիկ Թուրքիա կ՚անցնին Մարիցա գետը կտրելով։

Թուրքերուն այս շրջաններուն մէջ ապրիլը անկարելի դարձած է։ Թուրք երկագործները խիստ ծանր տագնապ մը կ՚անցընեն. ծխախոտները չեն ծախուիր եւ պարտքերու աշխատանքը զգուանք կը պատճառէ տիրող դժուարութեան եւ անապահովութեան երեսէն։

∴ Գաղթականներու զետեղման ընդհ. տնօրէն Հաճի Մէհմէտ պէյ որ քննութեան համար Սեւ ծովու քաղաքները գացած էր, յայտարարած է թէ այս տարի նոր գաղթական չպիտի հասնի Թուրքիա։

Աֆղանական դեսպանատան մութ գործերը

Յունիսի սկիզբը Փարիզի մաքսատունը հասած էին չորս սնտուկներ՝ ուղղուած Փարիզի աֆղանական դեսպան Սէրտար Ալի Ղուլամ Նապի խանի հասցէին։ Մաքսատան տնօրէնը կասկածած էր անոնց պարունակութեան մասին, մանաւանդ որ դեսպանը իր հրեայ թարգմանին՝ Նաթան Խայիմի միջոցով քանիցս պահանջած էր անոնց անմիջական յանձնումը, յայտնելով թէ մէջը իր անձնականին վերաբերեալ հագուստեղէն կայ։ Այս յայտարարութիւնը գրաւոր ալ հաստատուած ըլլալով, մաքսատան տնօրէնը, արտաքին նախարարութեան արտօնութեամբ կը պատրաստուէր սնտուկները բեռնատար կառքով մը Հանրի Մարթէն փողոցի աֆղանական դեսպանատունը ղրկել, երբ յանկարծ սնտուկներէն մէկուն մէջէն ճերմակ փոշի մը սկսաւ թափուիլ։ Մաքսատան աշխատանոցին մէջ տարրալուծուելով, անմիջապէս հասկցուեցաւ որ այդ փոշին թմրեցուցիչ մըն էր՝ հէրոյին։ Ասոր վրայ սնտուկները բացուեցան և բացի հերոյինէ, պզտիկ քանակութեամբ քոքային ալ գտնուեցաւ. չորս սնտուկներու պարունակութիւնը կ՚արժէր 832.000 ֆրանք։

Ոստիկանապետ Փրիոլէի յանձնուեցաւ խնդրին քննութիւնը։ Աֆղանիստանի դեսպանն ու թարգմանը իբրեւ պաշտպան փաստաբան ընտրեցին Թէոտոր Վալէնսին եւ Մորթօն։

∴ Ղուլամ Նապի խան Մոսկուայի դեսպան նշանակուած ըլլալով, քանի մը շաբաթ առաջ մեկնած է Փարիզէն։

Միայն ամառուան համար

Պոլսոյ թերթերէն առնելով գրած էինք թէ Թուրքիոյ ներքին գործավարութիւնը Պոլսոյ կուսակալին հաղորդած է գործավարներու խորհուրդին մէկ որոշումը, որուն համաձայն ոչխալամները կ՚արտօնուին մինչեւ Պրուսա, Եալովա եւ Իզմիթ ճամբորդել՝ առանց մասնաւոր արտօնութեան։

«Միլլիյէթ»՝ կէս-պաշտօնական թերթը կը սրբագրէ այս լուրը, ըսելով թէ խնդրի առարկայ արտօնութիւնը միայն անոնց համար է որ ամառուան ամիսը կ՚ուզեն յիշեալ քաղաքները արձակուրդի երթալ եւ թէ սեպտեմբերին վերջ կը գտնէ այս շնորհը։

Ռուսաթուրք առեւտրական նոր դաշնագիր

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդային Միութեան նախագահ Գալինին ընդունեց Թուրքիոյ դեսպան Հիւսէյին Րաղըպ պէյը, եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ երկու երկիրները շահագրգռող խնդիրներու շուրջ։ Տեսակցութեան ներկայ էր Էնկիւրիի խորհրդային դեսպան Սուրից։

Հիւսէյին Րաղըպ պէյ յուլիս 4ին Էնկիւրի մեկնեցաւ։ Թուրք դեսպանը կառավարութեան նոր տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ Թուրքեւռուս առեւտրական յարաբերութիւններու մասին եւ պաշտօն ունի նոր հրահանգներ ստանալու, այն բանակցութիւններու շուրջ, որոնք տեղի պիտի ունենան առեւտրական նոր դաշինքի մը կնքման համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի Յունիս 27 թուականով.—

Անվերջ փախստականներ կուգան Հայաստանէն եւ միւս խորհրդային երկիրներէն, կանոնաւոր թէ անկանոն։ Եթէ այսպէս շարունակուի, մէկ տարուան մէջ տասը հազար մարդ եկած պիտի ըլլայ։ Իսկ թէ եկողներուն նպատակը ի՛նչ է,— մէկ մը Ձեկան զիտէ, մէկ ալ իրենք, եկողները... Կուգան ոչ միայն Կովկասէն, այլ եւ Թուրքեստանէն։ Գլխաւոր պատճառներէն մէկն է սովը։

∴ Բագուի մէջ բոլշեւիկները հակակազային փորձեր կատարած են։ Երեք օր շոգիի մէջ պահելով քաղաքը, ամբակոծեր են կազային ռումբով։ Կ՚ըսուի թէ փորձը յաջող է անցած։ Կազը չէ թափանցած շոգիէն, և հետեւաբար վնաս չէ պատճառած բնակչութեան։ Բայց գործողութիւնը շատ գէշ ազդած է ժողովուրդին վրայ, որ պատերազմի կամ խռովութեան նախանշան կը համարէ զայն։ Ո՛վ որ միջոց ունի, կը ձգէ կը հեռանայ։

∴ Ղարաբաղի դաշտային մասին եւ Արաքսի մօտիկ շրջաններուն մէջ ապրող թաթար բէկերէն մօտ հարիւր հոգի ձերբակալուելով, քանի մը հոգի գնդակահարուած, իսկ միւսները աքսորուած են Շամախիի շրջանը։ Այս խնդիրը կապ ունի Սուլթանովի հետ, որուն մարդիկը շարունակ անցնելով գետը, կը հովանաւորուին այս կամ այն բէկին կողմէ եւ իրենց գործը տեսնելէ յետոյ կը վերադառնան։

ԹՈՒՐՔ ՓԱՇԱ ՄԸ

ՆԱՏԻՐ ԽԱՆԻ ԿՈՂՄԸ Կ՚ԱՆՑՆԻ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Լահորէն.

—Թուրք զօրավար Մահմուտ Սամի փաշա, որ Քապուլի Էմիրին կողմէ 2000 զինուորով ղրկուած էր կռուելու համար զօր. Նատիր Խանի եղբօր՝ Սէրտար Հաշըմ խանի դէմ, իր ամբողջ ուժով միացած է այս վերջինին։

ՖՐԱՆՔՕ-ԹՈՒՐՔ ՀԱՄՈՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Ֆրանսական եւ Թուրք կառավարութիւնները երէկ միաժամանակ հրատարակութեան տուին հինգ մասէ բաղկացած ծանօթ համաձայնագիրը, որոնք յունիս 3ին կնքուեցան Էնկիւրիի մէջ՝ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Ֆրանս. դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի միջեւ։

ՆՈՐ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ կողմը մանիֆաթուրայի մեծ վաճառական մը 60.000 ոսկիով սնանկացած է։ Հիւսուածեղէնի թուրք Անանուն ընկերութիւնն ալ ամբողջովին սնանկացած է, իր դրամագլուխը կորսնցնելով։

∴ Պոլսոյ քաղաքապետարանը դրամական նեղութեան մէջ կը գտնուի։ Կոյուղիներու ընկերութեան մեծագումար վճարում եղած ըլլալով, պաշտօնեաներուն յունիսի ամսաթոշակը դեռ չէ վճարուած։

ՀԱՅ ՄԸ ՓԱԽԱԾ

Սօն Սաաթի տեղեկութեան համաձայն, Լեւոն անուն Հայ մը, որ Բերայի կողմերը կահագործարան մը կը բանեցնէր, հրապարակէն 20 հազար ոսկի քաշելով անհետացած է։ Ոստիկանութիւնը հաստատած է որ յիշեալը Պուլկարիա փախած է։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՄԻ ԳԱՂԹԷՔ, ՄԻ ՔԱՆԴԷՔ ՁԵՐ ԲՈՅՆԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 20 յունիս.— Այնքան շատ գրուեցաւ Հարաւային Ամերիկայի, մասնաւորապէս Պուէնոս Այրէսի մասին, որ ա՛լ բաւական էր բոլորովին հրաժարելու այստեղ գալու մտքէն։ Բացի հրապարակաւ, թերթերու միջոցաւ հրատարակուած ազդարարութիւններէն, գրուած էին նաեւ անհամար անհատական նամակներ, բոլորն ալ նոյն բացասական տպաւորով։ Մենք համոզուած էինք, որ այլեւս վերջացած է այս խնդիրը, ու մեզմէ յետոյ մեր հայրենակիցները պիտի զղջային ճակատագրական սխալէ մը։

Մեր պայմանները ուրիշ էին։ Մենք դուրս եկանք Խորհրդային Միութենէն, ուր ձեզմէ շատերուն հետ, վերջին տասը տարիները գերմարդկային ուժերով, կեանք մաշեցուցինք։ Կարելի չէր ապրիլ այդ երկրին մէջ ուր, ինչպէս կ՚ըսէ բանաստեղծը, արեւը գունատ է, եւ արձակ բնութեան մէջ օդը հիւանդ եւլն. եւլն.։ Ուր ամէն քայլ քեզ կը հետապնդէ Չէկայի որսկան շունը։ Գիշերն անգամ փողոցէն կառք մը անցած ատեն սարսափահար վեր կը թռչէինք, կարծելով թէ Չէկան է, որ մեզի կուգայ։ Ուր ձեզմէ եւ մեզմէ շատերը ամիսներով վայելեցի՛ն խորհրդային բռնակալութեան լեղի պտուղները, հիւր դառնալով Քաղաքային Վարչութեան (Դէպէն) նկուղներուն...

Բոլոր դուրս եկողներս համաձայնած էինք կատարել ամէն տեսակ դժուարին ու անյարմար գործեր, միայն թէ կարենայի՜նք քիչ մը ազատ շունչ քաշել։

Այստեղ բաւական վարանեցանք ուր երթալնուս համար, բայց Արժանթինեան պրոպագանդան իր գործը տեսած էր ու մենք ալ զոհ եղանք շլացուցիչ «ոսկեբլուրներուն»։

Պոլիս հասած ատեն, մտածեցի քիչ մը աւելի ծանօթանալ մեր ապագայ «հայրենիքին» հետ, ու միւս օրն իսկ դիմեցի գրավաճառի մը, խնդրելով հրատարակութիւններ Արժանթինի մասին։ Գրավաճառը քիչ մը վարմացաւ ու պահ մը վերջ դեղնած ու բարակ գրքոյկ մը տուաւ։ Ատկէ աւելին չկար։ Իր ժամանակին մեծ աղմուկ հանած տիկին Իսապէլի եղբօր, Ռոմէն Տարինեանցի ուղեւորական նկարագրութիւնն էր այդ գիրքը։ Հեղինակը երեք տարի մնացած էր Արժանթինի մէջ։

Հազիւ էի սկսած ընթերցանութիւնս, երբ երկրորդ էջին վրայ հետեւեալը կարդացի.

«Քաղաքին մէջ (խօսքը Պուէնոս Այրէսի մասին է) դրամանենգութիւն, շատ տարածուած էր արդէն, եւ կեղծ թղթադրամներ կը վխտային հրապարակին վրայ։ Նոյնիսկ կրնամ ըսել թէ չկեղծուած թղթադրամ անկարելի էր գտնել շրջանառութեան մէջ»։

Իրականութիւն ըլլար թէ ոչ, շատ գէշ տպաւորութիւն ձգեց այս նկարագրութիւնը այն երկրի մասին որու հետ կապել կ՚ուզէի ապագաս։ Ինչպէս կ՚ըլլայ, որ պատեհութիւններու, հարստութեան, երջանկութեան այդ վայրին մէջ նման դէպքեր տեղի կ՚ունենային։ Չէ՞ որ, այստեղ մեզմէ շատերը պիտի գտնէին իրենց կորսուած երազներու բոյնը...

Աւա՜ղ, այս բոլորը քաղցր էին, երբ դեռ հեռո՛ւ, շատ հեռո՛ւ էինք անկէ. Արժանթինէն։ Այս դեռ անկատար մեքենայի ու գործարաններու աշխարհին մէջ ոչինչ կայ դիւթական, ոչինչ հարազատ։

Մենք բնաւ չենք զղջացած որ դուրս ենք եկած Խորհրդային Միութենէն։ Կ՚ափսոսանք միայն թէ ինչո՞ւ այսքան հեռու եկանք, քանի որ այս նոյն աշխատանքով կարելի էր ապրիլ Եւրոպա, ուր գոնէ քիչ շատ մարդավայել կեանք կայ, ուր առօրեայ աշխատանքէն վերջ կրնաս որոշ հոգեկան գոհացում ստանալ։

Մենք եկանք, այդ մեր սխալն էր, բայց երբ կ՚իմանանք, որ եկողներ կան եւ այն ալ Պարսկաստանէն, ուր մեզմէ ամէն մէկը նամակներ գրած է եւ գրեթէ բոլորն ալ համոզած որ չշարժին իրենց տեղերէն։ Բայց ասոր հակառակ, այսօր տարօրինակ նամակ մը ստացանք այս տեղ։

Իբրեւ թէ մենք բոլորս ալ տարուած ենք Դաշնակցութեան պրոպագանդէն եւ ատոր համար կը գրենք որ չգան։

Սիրելի հայրենակիցներ, չափազանց տղայամիտ է ու անտեղի այս մեղադրանքը։ Ձեզմէ շատերուն հետ այս վերջի տասնամեակը կողք կողքի անցուցած ենք ու միասին աշխատած. շատ լաւ գիտենք մէկ մէկու կենցաղը, եւ ահա թէ ինչո՛ւ միաձայն կը կանչենք, կ՚աղաղակենք որ հեռու մնաք այս երկրէն։ Մի՛ գաք, մի՛ քանդէք ձեր քիչ շատ բարեկեցիկ բոյնը. խեղճ էք, մեղք էք, ափսոս էք։ Մենք եկանք երկրէ մը ուր տիպուած էինք ամբողջ գիշերներ կարգի սպասել կտոր մը հացի համար, ուր տնտեսական եւ քաղաքական մեծ տագնապ կը տիրէ, իսկ դուք ի՞նչ պատճառ ունիք հեռանալու Պարսկաստանէն։

Մի՛ շարժիք ձեր տեղէն, ի սէր ձեր բոլոր սրբութիւններուն, ի սէր ձեր փոքրիկներուն, որոնք ձեր իսկ ձեռքով ձուլման հնոցը պիտի առաջնորդէք, ի սէր երիտասարդներուն, որոնք պիտի կորսուին այս երկրի ալլազան ու կորած քաղաքներուն մէջ։

Մի՛ գաք։

Մի՛ շլանաք ու խաբուիք սուտ ռէքլամներէն։ Մի չափէք Հիւսիսային Ամերիկան Հարաւայինի հետ։ Մի՛ յափշտակուիք այն հրաշալի պատկերներով որ ձեզ ցոյց կը տրուին իբրեւ նմոյշներ Հիւսիսային Ամերիկայէն։ Այնտեղ ուրիշ է։

Գիտեմ, ձեզմէ շատերը, ինչպէս մենք՝ հոս գալէ առաջ, կ՚երեւակայեն առանձին բնակարաններ, իրենց պարտէզներով։ Սիրելիներ, ահա՛ մեր իրական կեանքը.— ստիպուած ենք միայն մէկ սենեակի մէջ կծկուիլ, որովհետեւ դժուար թէ որ եւ է տեղ բնակարան մը աւելի սուղ ըլլայ։ Մէկ հատիկ պարապ սենեակի պիտի վճարես 20 30 տոլար, սենեակ մը որ չունի պէտք եղած յարմարութիւնները։ Սա չափազանցութիւն չէ, այլ կատարեալ իրականութիւն որու տակ կը տքանք ոչ միայն մենք այլեւ տեղացիները։ Բնակարանային հարցը պարզապէս առասպելական է։ Քանի տարիներ պիտի ապրինք որ կարենանք այս 20 30 տոլարի վարձոց սենեակներէն ազատիլ եւ ունենալ քանի մը սենեակներ եւ ըստ այնմ դասաւորել մեր կենցաղը...

Այս պահուս աչքի առջեւ ունիմ Վասպուրականցիներու մէկ վիճակագրութիւնը որ նոր է պատրաստուած։ Ընդամէնը 195 հոգի մեծ ու պզտիկ Վասպուրականցիներ կան հոս։ Այս 195էն 40ը 1-7 տարեկաններն են, 26ը դպրոցականներ, մնացեալները բոլորն ալ աշխատանքի ընդունակ մարդիկ։ Ամէն տեղ ալ Վասպուրականցին առաջին առթիւ առեւտրական ասպարէզը կը նետուի ու շատ շատ դժուար պայմաններուն է որ կը լքէ այդ ասպարէզը։ Իսկ հոս թիւերը բոլորովին ուրիշ բան կ՚ըսեն։ Առեւտուրով կը պարապին ընդամէնը 36 հոգի. այս թիւը շատ գոհացուցիչ պիտի համարուէր, եթէ նախ՝ առեւտուր ըսելով հասկնայինք այն ինչ որ գիտենք.— ունենալ խանութ, որոշ դրամագլուխ եւն.։ Եւ յետոյ, եթէ այս 36ն ալ առանձին անհատներ ըլլային, ո՛չ թէ եղբայրներ, հայր ու տղայ, այր եւ կին եւն.։ Համաձայն վիճակագրութեան, բոլորն ալ առանձին առանձին են հաշուուած եւ առեւտրական է ներկայացուած ան, որ խանութ ունի, որոշ դրամագլուխ, եւ ան որ շուկաներու մէջ սեղան մը դրած բան մըկը ծախէ։ Եւ վերջապէս անոնք որոնք փողոցներ կը պտտին՝ շալակը առած իրենց ամբողջ «առեւտրական տունը»...

Մենք մասնաւորապէս ծանրացանք այս կէտին վրայ, որովհետեւ շատ լաւ գիտենք որ ցանկացողներու մեծ մասը այս ուղղութեամբ կը մտածէ։ Ցաւն այն է որ դուք պատճառ կրնաք դառնալ ուրիշ խեղճ ու կրակ ընտանիքներու։ Առեւտուրով կը զբաղի շատ չնչին մաս մը միայն, իսկ մնացած մեծամասնութիւնը բանուորներ ու արհեստաւորներ են, որ օրը օրին կը քաշքշեն իրենց կեանքը։

Կ՚երդնում ինչով կ՚ուզէք, որ մեզմէ շատերը ամենայն ուրախութեամբ ետ կը դառնային, դէպի Եւրոպա կամ Պարսկաստան, եթէ կարելի ըլլար Հիւսիսային Ամերիկա, բայց աւա՛ղ փառաց անցաւորի... Այլեւս ուշ է, շատ ուշ է...

Եթէ անպատճառ տեղ փոխել կ՚ուզէք, գացէք ուր քիչ շատ իբրեւ ազգ ճանչցուած ենք, եւ մեր մասին որոշ գաղափար ունին եւ ոչ թէ այստեղի նման երկիրներ ուր ամէն քայլէ կը վիրաւորեն ձեր ինքնասիրութիւնը որակելով իբրեւ «Տուրքօններ թուրք»։

Աշխարհի ամէնէն ատելի ածականը մեզի կը կպցնեն այսօր։

Տանելի՞ է այս, պատառ մը չորաբեկ հացի համար...

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԺԱՆԳՈՏԱԾ

Ցանկ ակնարկ մը աշխարհի չորս կողմը ցրուած Հայութեան վրայ եւ սրտի մորմոքով պիտի տեսնես պիտի համոզուիս եւ պիտի հաւատաս թէ Ազգային մեքենան խանգարուած է, ժանգոտած եւ բորբոս կապած։

Սկսինք Եգիպտոսէն։ Ի՞նչ կ՚ընեն փարաւոններու երկրին մէջ։ Ազգային Սահմանադրութիւնը կը խաչեն։ Ընդունինք որ մեր մէկ հատիկ նուիրական օրէնքը, վաթսունական թուականներէ ասդին, ներսէն թէ դուրսէն, աջէն ու ձախէն տառապելէ եւ չարչարուելէ ետքը, իր Գողգոթան ունեցաւ Եգիպտոսի մէջ։

Ի՞նչ կ՚ընեն Սուրիոյ մէջ։ Իրարու գլուխ կը պատռեն, ազգային աւանդութիւններ կ՚ոտնակոխեն։

Ի՞նչ կ՚ընեն Թուրքիոյ մէջ։ Ահա Ազգ. Ընդհ. Ժողովը, ուր սին վիճաբանութիւնները, անտեղի քաշքշուքները կը շարունակուին գոյաւոր թափով մը։ Ընձնական ճղճիմ հաշիւներ։ Ատեն մը նման վիճաբանութիւնները կուսակցութիւններու կռնակին կը բարդէին։ Կուսակցականները ամէն գէշ բաներու քաւութեան նոխազներն էին։ Ցաւակ մը [illegible]։ Հիմա, փառք Աստուծոյ Պոլսոյ մէջ ոչ կուսակցական միաց եւ ոչ ալ կուսակցութիւն։ Ի սակայն, բիւզանդական վէճերը կը շարունակուին աւելի քան բուռն թափով։ Նս փոքրիկ տարիքս գիտեմ որ, երբ մեր ազգին մէջ տակաւին ո եւ է կուսակցութիւն չկար, Հայերը գաւաթ մը ջուրի մէջ փոթորիկ յարուցանելու վարպետներ եւ ասպետներ էին։

Անցնինք Ֆրանսա, նոյն անկազմակերպ վիճակը։ Զոյգեր, զոյգ միութիւններ, զոյգ մտաւորականներ՝ քաշուած իրենց փղոսկրեայ աշտարակներուն մէջ հանգստաւէտ եւ գիտողի դերին մէջ կը մնան. զանգուածը՝ առարկայ չորս հովերու քմայքին։ Լոյսի հրաշագեղ քաղաքը՝ Փարիզ, կատարեալ Բաբելոն մը դարձած է մեզ Հայերուս համար, իր արդիացած եւ նրբացած ձեւին տակ։

Ահա Յունաստանը՝ նոյն քաոսը իր սրտակեղեք պատկերներով։ Ո՛չ փոքրերը իրենց պարտականութեան գիտակցութիւնն ունին եւ ո՛չ ալ մեծերը կը մնան իրենց բարձրութեան վրայ։

Երթանք Ամերիկա։ Հոն ալ հայ ունեւորներ, հարուստ հայրենակիցներ շատ չնչին ազգասիրութիւններով, ազգային կոթողներու եւ ֆոնտերու վրայ թիւմ այրերու նման նստած, ոսկի հաւկիթներ կ՚ածեն, կամ աւելի ճիշդը, կանանչ տոլարներ կը թափեն։ Մինչ անդին ձուլման սեւ մանգաղը՝ արտակարգ թափով կը հնձէ իրարու ետեւէ հասնող սերունդները։

Իսկ Հայաստանի մէջ՝ հայկական հաւը շարունակ կարմիր հաւկիթ կ՚ածէ, շամփուրներու վրայ կարմրցած երեններու մսին նման կարմրցնելով հայ լեզուն ալ, կրօնն ալ, հայկական աւանդութիւններն ալ, հայկական առաքինութիւններն ալ եւ բան մը չձգելով անաղարտ եւ [illegible] նշանախօսքին ընթացքը առաջքաշելը հանդիսանալով։ Հայաստանի մէջ գործուող ողբերգութեան առջեւ, արտասահմանը իր կաթողիկոսով չուխա մը պատարագներով, վերջապէս իր ազգային բոլոր կազմակերպութիւններով անմեղ բողոք մը ընելու անգամ համարձակութիւնը յանձն չեն առներ, կամ քաջութիւնը չեն ունենար, այսպէս լռելեայն ընդունելով մեղսակցութեան կամ գործակցութեան անորդ բաժին մը։ Մեր մեծ ու փոքր կղերականները, իրենց կրօնական ժողովներով եւ չքախումբովը մեծ կ՚առարկենք թէ՝ բողոքներու տարափով մը չեն ուզեր նեղ կացութեան ենթարկել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, ըսէք կ՚աղաչեմ կաթողիկոսը ներկայ կացութենէն աւելի գէշ տակաւին ուրիշ ի՞նչ կացութեան պիտի ենթարկուի, կաթողիկոսը իր բանտին մէջ. քաղաքացիական քաջութիւնը կ՚ունենայ Վշտալի կաթողիկոս Ամենայն Հայոց ստորագրելու եւ մեր սեւ ու մանիշակագոյն վեղարաւորները Հայրապետին այս օրինակէն չեն քաջալերուիր։

Իսկ այս թոհուբոհին մէջ ի՞նչ կ՚ընեն մեր կուսակցութիւնները։ Ազգային խանգարած եւ ժանգոտած մեքենային շուրջ սարդի ոստայններ կը բանին, աւերակոյտի մը երեւոյթը տալով անոր։

Դարմա՞նը, պիտի ըսէք։

Ոմանք «մարդ մը» կը փնտռեն։ Ուրիշներ «գաղթային կազմակերպութիւն մը» կ՚երազեն։

Այդ «մէկ մարդը» գտնէք է. իսկ միւսը կազմակերպութիւնը ե՞րբ մարմին պիտի առնէ...

Ովկիանոսի վրայ, տաշեղի մը նման տարուբերելով, գլտորուելով, ու՞ր պիտի հասնինք...

Անշուշտ փրկութեան լաստը պիտի գայ հայրենիքէն։ Հայրենիք մը, որ իր ազգային եւ հաւաքական գոյներով, կարենայ պարփակել հայութեան մեծագոյն մասը իր ծոցին մէջ։

Եւ սակայն, ո՛չ լաց եւ ո՛չ աղերս։ Աղօթք եւ խունկ օգուտ չունին։ Բուրվառ եւ քշոց անզօր են։ Մինչեւ որ այդ գեղեցկագոյն արշալոյսը ծագի, իւրաքանչիւր Հայու վսեմ պարտականութիւնն է, իր անհատական ճիգերով իր լուսապսակը տրամադրել կանգնելու համար թումբ մը այն համայնակուլ ալիքին դէմ, որ կը սպառնայ բազմագլխանի հիդրայի մը նման։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

(Թայմզի Թուրքիոյ Թղթակցէն).

Պոլսոյ մէջ բուռն յարձակում մը սկսած է ապրուստի սղութեան դէմ, եւ երեսփոխան Յոնուս Նատի պէյի «Ճիւմհուրիյէթ»ը պայքար մը բացած է Պոլսոյ քաղաքապետութեան եւ ուտելիք ծախողներուն դէմ։ Առաջինը կ՚ամբաստանուի թէ գործ չի տեսներ, իսկ վերջինները՝ թէ կը շահագործեն։

Պատերազմէն առաջ Պոլիս Եւրոպայի աժանագոյն մայրաքաղաքներէն մէկն էր։ Այսօր թերեւս ամէնէն սուղն է։ Ցեղական մամուլը կը ներկայացնէ հետեւեալ մօտաւորապէս ճշգրիտ թիւերը ուտելիքի գլխաւոր նիւթերուն մասին.

	1914 օխա	1929 օխա
Միս	5 ղրշ.	150 ղրշ.
Հաց	1 »	18 »
Ճերմակ պանիր	5 »	120 »
Լուբիա	1.25	55 »
Ձէթ	3 »	70 »

Գիներու բարձրացումը 100էն 1800էն մինչեւ 100էն 4000 է։

Թրքական դրամին անկումին հետեւանքով թուղթներու բարձրացումը մասամբ կը բացատրէ այս ահռելի բարձրացումը։ 1914ին Թրքական ոսկին կ՚արժէր 110 ղրշ. այսինքն անգլիական ոսկիէն (120 ղրշ) քիչ մը պակաս։ Այսօր մէկ անգլիական ոսկին կ՚արժէ 1000 ղրուշ։ Թոշակներու յաւելումը դրամի անկումին հետ համեմատական չէ եղած։

Այսօր բանուորները 1914էն 4 կամ 6 անգամ աւելի միայն կը ստանան. դրամատան եւ այլ առեւտրական պաշտօնեաները՝ 6 կամ 7 անգամ աւելի։ Իսկ պետական պաշտօնեաներու ամսականները 3 կամ 4 անգամէն աւելի չեն բարձրացած։

Ապրուստի սարսափելի սղութիւնը բնականաբար մեծ դժուարութիւններ կը պատճառէ։ Մինչեւ վերջին ատենները, իշխանութիւնները վստահ էին թէ Թուրք ժողովուրդին ստոյիկեան եւ հլու նկարագիրը պիտի արգիլէ որ կացութիւնը իրապէս լուրջ հանգամանք ստանայ։ Սակայն այս տարուան ձմրան արտակարգ խստութիւնը աւելցուց աղքատ ժողովուրդին տառապանքը, ու կառավարութիւնը հասկցաւ թէ կը գտնուի այնպիսի կացութեան մը առջեւ, որ ստիպողական լուծում կը պահանջէ։ Գարնան ամիսներուն, թերթերը արձանագրեցին ինքնասպանութեան քանի մը փորձեր Պոլսոյ մէջ սովահար այրերու եւ կիներու, ու շաբաթաթերթերու մէջ հրատարակուած ծաղրանկարներ կը յայտնէին թէ ժողովուրդը սովահար մեռնելու վտանգին տակ կը գտնուի, եթէ տնտեսական տագնապը շարունակուի։

Ապրուստի սղութեան պատճառն է տնտեսական տագնապը, որ երկար ատենէ ի վեր կը շարունակուի։ Տագնապը սկսաւ հինգ տարի առաջ եւ դանդաղօրէն շարունակուեցաւ մինչեւ այսօր։ Պատճառներն են՝ գէշ հունձքերը, ուղղակի եւ անուղղակի խիստ ծանր տուրքերը, վարչական սխալներ, պետական մենաշնորհներու չափազանցութիւնը, ու Պոլսոյ նաւահանգիստի կարեւորութեան նուազումը։

Տնտեսական տագնապին հետ զուգընթաց եկաւ նաեւ ելմտական տագնապը։ Վերջին 12 ամսուան ընթացքին իրենց Պոլսոյ մասնաճիւղերը փակեցին երեք դրամատուններ, ասոնք են՝ Յոնիական դրամատունը (անգլիական), Մարմորէշ Պանքան (աւստրիական) եւ Պանք Պելժ փուր լ՚Էթրանժէ։

Ասկէ զատ բազմաթիւ սնանկութիւններ պատահեցան. գլխաւոր վաճառատուններն խանութները կը յայտնեն շատ քիչ գործ կ՚ընեն։ Պանդոկներու, ճաշարաններու, սինեմաներու եւ գինետուներու յաճախորդներուն նուազումը ցոյց կուտան թէ ժողովուրդը դրամ չունի՝ զբօսանքի ցնելու համար։ Այս նուազումը ուշագրաւ է՝ անոր համար աղքատ երկիրներու մէջ վուրդը սովորաբար ի վիճակի զբօսնելու։

Այս յուսահատական կին որոշ եւ անմիջական դարման չկայ, բացի անկէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը գունի անտեսական կարգ րէնքներ։ 1923ին դաշնակի բուն կողմէ Պոլսոյ պարպու եւ Թուրքիոյ բոլորովին ան դառնալէն ի վեր, Էնկիւրիի ռավարութիւնը որոշ քաղաք նութեան մը հետեւեցաւ մայրաքաղաքին հանդէպ ռավարութիւնը Պոլիսը իբրեւ հարուստ քաղաք մը կրնայ անսահման հասոյթ հ Թայթել պետական Ծանր տուրքեր գրուեցան դաքի գործունէութեան ճիւղերուն վրայ։ Մենաշնորհ սահմանուեցան շաքարի, աղի, բիւգի, ալքոլի, ծխախոտի, եւ Պոլսոյ նաւահանգիստի գործերուն համար։

կառավարութիւնը ի վեր շատ բան պիտի կորսնցնէ. բանի երեսփոխաններ տնտեսական րէնքներ ուսումնասիրեցին, տանջութեան ենթարկուեցան կը փափաքին բան մը ընել։

Ցանդուգն թելադրութիւն եղաւ, Էնկիւրիէն Պոլիս փոխադ լու համար Ազգային Ցնտես թեան գործավարութիւնը — մէջ միացած են առեւտրական երկրագործական գործավար թիւնները. գործավարին լայն ւասութիւններ պիտի տրուին լիսը պարենաւորելու համ Միաժամանակ քննութիւն պիտի կատարուին՝ սեղանա կան եւ առեւտրական գործ մասին։ Այսպիսի քայլ մը ատեն միայն կրնայ յաջողիլ, խնդրոյ առարկայ գործավ մեծ փորձառութիւն ունե մէկն ըլլայ, եւ իր ետեւ ունե Էնկիւրիի կառավարութեան լ աջակցութիւնը։

Երկրորդ թելադրութիւն մել յանձնաժողով մը բաղկացած Թուրք յայտնի տնտեսագէտներէ եւ ելմտագէտներէ, որ տեղե գիր պատրաստէ թէ ինչ պէտք ընել Պոլիսը ազատելու համար։ Այս թելադրութիւնը շատ համակրութիւն միայն կը գ Պոլսոյ մէջ որովհետեւ յանձն ժողովները՝ սովորութիւն քանի ամիս նիստեր գումարել ի վերջոյ ընել յանձնարար թիւններ, որոնք շատ քիչ անգ կը գործադրուին։

Օտարներու խորհուրդը ուզեր լսել, որովհետեւ տակա կ՚երեւակայեն որ Անգլիա, պէս նաեւ Արեւմտեան Եւրոպ յի միւս պետութիւնները անգամ չպիտի ընեն՝ եթէ Թուր քիա աւելի եւս մխրճուի տնտ սական ճախճախուտքի մէջ։ տպաւորութիւնը սխալ է, քանի մեր եւ ուրիշ պետութեանց շ կը պահանջէ որ Թուրքիա բա գաւաճ ըլլայ։ Բարգաւաճ Թուր քիա մը փարթամ Պոլսոյ մը հ կը նշանակէ գոհ կառավարութ մը Էնկիւրիի մէջ եւ լաւ առե տուր օտարականին համար։

ԵԱՆՔԸ ԺՈՒԱՅԵԼՕԶԻ ՄԷՋ

ԺՈՒԱՅԵԼՕԶ 3 յուլիս (Ցեփ. Եղթ.)— Մեր գաղութին մասին մանակին տեղեկութիւններ տրուած են այս էջերուն մէջ։

1934 թիւին հաստատուած այս գաղութը՝ որ առեն մը կը համրէր 400է հոտնոց բազմութիւն մը, այսօր բոլորովին նօսրացած՝ հազիւ կը համրէ քանի մը ընտանիք։

Նոյն թուականներուն հիմնուած Պէյլէրեան հաստատութիւնը, հետզհետէ մեկնող հայ որբուհիներուն թողած պարապը լրացնելու համար, խնդրած է Փարիզի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տնօրէնութենէն, որ- պէսզի մաս մը որբուհիներ փոխադրէ մեռաքսի մանարանին գործի աշխատանոցներուն մէջ աշխատելու։

Դպրոցասէրի տնօրէնութիւնը դրական պատասխան կուտայ եւ կ'առաքէ առաջին անգամ նոյեմբեր ամսուն 22 եւ վերջերս ալ 20, ընդամէնը 42 որբուհիներ ղրկած հոս։

Որբուհիներուն սնունդի, բժշկական, եւայլն խնամքները առ- հովուած էին հաստատութեան կողմէ, հայ պաշտօնեաներու հըս- կողութեամբ։

Ինչպէս միւս բոլոր հայ ու ֆրանսացի գործաւորուհիները, ի- րենք ալ կ'աշխատէին օրական 9.30 ժամ՝ իւրաքանչիւր ժամուան հա- մար ստանալով 1.50։ Առ հասարակ իրենք ալ գոհ էին իրենց վի- ճակէն, եւ վայելելով հոս հաս- տատուած քանի մը հայ ընտա- նիքներուն հոգածութիւնը, կ'ապ- րէին շատ անդորր ու խաղաղ կեանք մը։

Հաստատութեան տնօրէն Պ. Պէյլէրեանի կարգ մը ներքին պատճառներով հրաժարումը, սա- կայն փոփոխութիւն մը յառաջ բերաւ որբուհիներու կեանքին մէջ։

Նոր տնօրէնը, որ իբր աղնիւ ֆրանսացի արդէն ծանօթ էր բո- լորին, իր վարիչ պաշտօնակիր հան- գամանքով ունեցած յաճախակի այցելութիւններուն շնորհիւ, ա- ռաջին առթիւ ուզեց աւելի բար- ւոքել որբուհիներուն սրտում աը- նունդին քանակն ու որակը, նկա- րանի հանգստաւէտութիւնը ու բժշկական խնամքը։ Ու արդէն, այս ուղղութեամբ սկսած էր լուրջ քայլեր առնել։

Եւ սակայն, Պ. Պէյլէրեան՝ իր յաջորդներուն հանդէպ ան- բարեացակամ ոգիով լեցուած, ու- զեց փակել տալ գործարանը՝ հոն աշխատող եւ աշխատաւորուհիներ- րուն մեծագոյն տոկոսը կազմող որբուհիները անկէ հեռացնելու ջանքեր թափելով։

Ու այս նպատակին հասնելու համար, զանազան սուտ խոստում- ներով համոզեց այս հազիւ 14- 10 տարեկան խեղճ աղջնակները, որոնք բոլորովին անտեղեակ իրենց շուրջ դարձած խաղերուն, ինկան Պէյլէրեանի ձեռքը. Նախորդ վա- րիչը զանոնք փոխադրեց փոն տ'Օպընա, ուր այսօր կ'աշխատին մուլինաժի մէջ անհամեմատօ- րէն գէշ պայմաններու տակ եւ աւելի նուազ վճարումով։

Դպրոցասէրի ցնօրէնութիւնը իմանալով խնդիրը, փութացած էր մասնաւոր նամակով մը զգաս- տութեան հրաւիրել որբուհիները, որպէս զի ոեւէ անկախ ձեռնարկ չընեն եւ տեղ փոխելու նման ձա- խող փորձերու մասին չմտածեն, սակայն անօգուտ։

Փոն տ'Օպընայի մէջ ունեցած իրենց 15 օրուան կեանքը համո- զեց զիրենք որ խաբուած էին Պ. Պէյլէրեանի հաւաստիքներէն։ Ու այսօր, բոլորն ալ զղջացած, արդէն դիմումներ կը կատարեն հոս՝ դարձեալ ընդունուելու համար։

Հարց կուտանք այս առթիւ Պ. Պէյլէրեանի թէ՝ կը զգա՞յ իր առած այդ պատասխանատուու- քայլին ծանրութիւնը։ Գոնէ պիտի ունենա՞յ խղճի խայթ մը՝ երբ խեղճ աղջիկներուն մեծ մասը կ'անիծեն զինքը այսօր՝ իրենց ներկայ անմխիթար վիճակին համար..

*** Որբուհիներէն մին Օր. Զապէլ Կարապետեան, 16 տարու, որ կը խնամուէր ֆուայեէօզի հի- ւանդանոցին մէջ, անցեալ շաբթու մեռաւ եւ թաղուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը։

Տարաբախտ որբուհիին վեր- ջին յարգանք մը ընելու հա- մար, գերեզմանատուն փութացած էին հայ գաղութը ամբողջու- թեամբ եւ բազմաթիւ ֆրանսա- ցիներ։ Դամբանականը խօսեցաւ Պ. Սահակեան Մարկոսեան։

*** Ջերմապաշտութիւնը, այս տարի սիրող նպաստաւոր օդին պատճառով, շատ արդիւնա- ւէտ եղաւ։ Բաւական թիւով հա- յեր՝ որոնք ֆրանսացիներու ընկե- րակցութեամբ այս գործին ձեռ- նարկած էին՝ նպաստաւորուեցան։

*** Երկու օր առաջ պետական նախակրթարանի ամավերջի քըն- նութիւններու ընթացքին առաջ- նութիւնը շահեցաւ Պ. Նուպար Մարկոսեան՝ 21 թեկնածուներուն մէջ.— Այս առթիւ քաղաքա- պետութիւնը դրամական նուէրով մը գնահատեց անոր յաջողու- թիւնը Անցեալ տարի.հայ օրիորդ մըն էր առաջած բարձրագոյն թիւը՝ իր 36 ընկերներուն մէջ։

ՆԱՃԷՆ

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

4000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մինէթ էլ Պայտայի եւ Ռէս Շամրայի կողմերը կատարուած պեղումներու ընթացքին, երեւան ելան հնագիտական արժէքաւոր առարկաներ։

Սթրազպուրկի Նախապատմա- կան Թանգարաններու պետ Շէֆ- ֆէռի ղեկավարութեամբ գործող ֆրանսական խմբակ մըն է որ ձեռնարկած է այս պեղումներուն, որոնց ծախքը կը հոգայ Ալէվին- րու պետութիւնը։

Այս վերջին ամիսներու ըն- թացքին կատարուած աշխատանք- ները Մինէթ-էլ-Պայտայի մէջ երեւան հանեցին 4000 տարուան գմբէթաւոր գամբաններ։ Այս դամբաններուն շուրջ գտնուած էին ընծաներ, որոնց մէջ կը գըտ- նուէին եգիպտական արձանիկներ, թանկարժէք մետաղներով գեղա- զարդուած անագապղինձէ, ոսկիէ լանջական մը, մանեակներ եւ խեցանօթներ։

Ռէս Շամրայի մօտերը, ըն- դարձակ նկուղներու մէջ, խմբա- կը գտաւ եգիպտական մեծ արձա- նի մը իրանը՝ շինուած կրանիտէ եւ փամփուշտներ՝ որոնց վրայ արձանագրութիւններ կային։

Ամէնէն կարեւոր գիւտը կը համարուի կաւէ պնակիտներ՝ ար- ձանագրութիւններով։ Ցայտնի է թէ անոնք գիտնական վաւերաթուղ- թեր կամ գրադարանի հատորներ են, որոնք խմբագրուած են այն ատենուան բաբբառներով կամ բաբելոնական լեզուով։

Այս պնակիտներէն զատ, ո- րոնց ընթերցումին ձեռնարկուած է արդէն, խմբակը երեւան հա- նած է ուրիշ հնագիտական գան- ձեր, զէնքեր եւ անագապղինձէ ա- ռարկաներ, թերեւս զարդ ծանօթ հնագիտական առարկաներուն մէջ, ամէնէն գեղեցիկները շատ ա- ռարկաներու վրայ փորագրուած են սեպաձեւ արձանագրութիւն- ներ։ Այս բոլոր առարկաները ցուցադրութեան դրուած են Լա- թաքիոյ կառավարական պալա- տին մէջ։ Ցուցադրուած է նաեւ Մինէթ էլ Պայտայի դամբաննե- րէն գտնուած ջրակիրճէ մեծ ա- նօթ մը։

Պեղումները ընդհատուած են առժամեայ կերպով եւ պիտի շարունակուին յառաջիկայ գար- նան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Ցապաղած).— Անցեալ կիրակի մեր մարզիկ- ներէն Վազգէն, Իւմին (Սավուա) քաղաքին մէջ տեղի ունեցած մրցահանդէսի մը միջոցին մաս- նակցեցաւ ոյժով բարձր ցատ- կելու մրցումին։ Տեղատարափ անձրեւի մը տակ կատարուած այս խաղին կը մասնակցէին քանի մօտ կարող մարզիկներ որոնց մէջ՝ Ալպեաններու շրջա- նին այս տարուան ախոյեանը եւ նաեւ Ժօրժ Տիփօն, վազքի ֆրանսացի ծանօթ միջազգային ախոյեանը։ Մեր մարզիկը իր համբաւաւոր մրցակիցներուն դէմ կրցաւ գրեթէ հաւասար ար- ժէք մը ցոյց տալ եւ դասուե- ցաւ չորրորդ անմիջապէս վերջ Ալպեաններու շրջանի ախոյեա- նէն։ Վազգէն ցատկեց 1 մեդր 55, իսկ առաջին հանդիսացողը՝ 1 մեդր 58 միայն։

*** Ուրախ ենք որ աթլէթիս- մը՝ այդ առաւելապէս օգտակար մարզանքը, մեր շրջանին մէջ տարածելու համար մեր կատա- րած ջանքերը ապարդիւն չան- ցան։ Բացի ժեծերէն, այժմ ու- նինք նաեւ պզտիկներէ ալ կազ- մուած կանոնաւոր խումբ մը որ ամէն շաբաթ կը կատարէ փոր- ձեր։ Նոր արձանագրութիւններ կ'ընդունուին միշտ։

ՏԻԳՐԻՍ ՄԱՍՆԱՃԻւՂ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Փա- րիզի մէջ կազմուած է Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւն մը (Amicale des Officiers Arméniens Anciens Combattants)։ Նախաձեռնութեամբ Հայկական բանակի Նախկին սպա- ներուն։

Առաջին ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ յուլիս 6ին։ Ընտրուեցաւ Միութեան վարչութիւնը, հետեւ- եալներէ. Զօր. Պ. Ղորղանեան՝ նախագահ, փոխ-գնդապետ Ա. Շահխաթունի՝ փոխ-նախագահ, հարիւրապետ Հ. Գնդունի՝ գանձապահ, տեղակալ Կ. Խնձորեան՝ խորհրդական, տեղակալ Յ. Առա- քելեան՝ ընդհ. քարտուղար։ Գրու- թիւնները ուղղել հետեւեալ հաս- ցէին. 97 Rue de Paris (17·)։

ԳԻՒՏ ՄԸ

Պելճիքացի մը հնարած է գիւտ մը որ եթէ ստոյգ է, կոչուած է յեղաշրջելու ելեկտրա- կան արհեստագիտութիւնը։

Հնարուած մեքենան երկրի ձգողութեան ուժը կը վերածէ ելեկ- տրականութեան. Այս կերպով հայ- թայթուած ուժին կէսը կը ծա- ռայէ շարժման մէջ պահելու գործիքը, մնացեալ կէսը կրնայ գործածուիլ որեւէ կերպով, (լոյսի, ջերմութեան, շարժումի)։

Հնարիչը կը հաստատէ թէ մեքենան մեծ ուժ ունի եւ պիտի կրնայ իջեցնել ելեկտրականու- թեան գինը։

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հոկտեմբերի սկիզբները, Ա- թէնքի մէջ գումարուելու հրա- ւիրուած է խաղաղութեան մի- ջազգային համաժողով մը, կազ- մակերպուած, Համաշխարհային խաղաղութեան Միջազգային Դաշ- նակցութեան կողմէ։

Քսանեւհինգ պետութիւններ կը մասնակցին այս համաժողո- վին, որ նիստերը պիտի գումարէ Աթէնքի խորհրդարանին մէջ։

ՆՈՐ ԴԱՄԲԱՐԱՆ ԼԵՆԻՆԻ ՀԱՄԱՐ

Խորհրդային իշխանութիւն- ները մօտ օրէն պիտի ձեռնարկեն շինութեանը նոր դամբարանի մը, որ պիտի փոխարինէ նախկին փայ- տաշէն դամբարանը, պիտի շինուի խորհրդային զանազան քարահան- քերէն բերուած նրբատաշ քարե- րով, գոյց տալու համար խորհր- դային միութեան զանազան ժո- ղովուրդներու համերաշխութիւնը։

Կը յուսացուի որ նոր դամբա- րանին շինութիւնը աւարտի յա- ռաջիկայ նոյեմբերին, ռուսական յեղափոխութեան 12րդ տարե- դարձին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Յուլիս.— Ա- նոնք որ կը շահագրգռուին հա- յաստանի ներգաղթի խնդրով, եւ հարց կ'ուղղեն Կեդրոնական Վարչութեան թերթերու միջո- ցաւ, պատասխան ստանալու համար թող դիմեն հետեւեալ հասցէին.—Մարսէյլ, Place de l'Aix, թիւ 4,Յարութիւն Զնդոյ- եանին։

Ի գիտութիւն կը ծանուցա- նենք ձեզ, Սէն-Շամոնի մասնա- ճիւղի լուծումը: Պ. Քերովբէ Կա- րապետեան որ Միութեան ատե- նապետն էր, մասնաճիւղին գոյ- քերը եւ պատրաստ դրամները յանձնեց Կեդր. Վարչութեան։ Կը խնդրենք յարգելի հայրենակից- ներէն այդ հարցի շուրջ մտքեր չպղտորել թերթերու միջոցաւ

Ներկայիս կը մնան միայն ե- րեք օրինաւոր մասնաճիւ- ղեր Ֆրանսայի գաղութին մէջ, 1.— Մարսէյլ, 2.— Սէն Թ'է- թիէն, 3.— Տեսին։

Ուրախութեամբ կը ծանու- ցանենք մեր յարգելի հայրենա- կիցներուն թէ՝ այս օրերս լոյս պիտի տեսնէ մեր հերոսներու լուսանկարը, նախաձեռնու- թեամբ Կեդր. Վարչութեան։ Գին 5 ֆրանք։ Ամէն հայրենա- կցի պարտքն է տարածել։

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի յուլիս 4 թիւին մէջ, Գ. Նորոյեան ստո- րագրութեամբ մեղադրանքին ստացած ենք մանրամասն եւ փաստացի պատասխան մը՝ Պ. Ք. Կարապետեանի կողմէ: Այս յայտարարութենէն յետոյ, զանց առնելով անոր հրատարակու- թիւնը, աւելորդ անգամ մըն ալ խորհուրդ կուտանք Տարօն-Տու- րուբերանի մեր հայրենակիցնե- րուն, առտնին վէճերով չզբա- ղեցնել մամուլը եւ մանաւանդ յարաչար չգործածել խմբագ- րութեան բարեացակամութիւնն ու վստահութիւնը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

L'ENLUMINURE ARMÉNIENNE PROFANE, par Frédéric MACLER, Paris, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 13 Rue Jacob. 1928, Հոյակապ գործ մը՝ գեղարուեստական շքեղ տպագրութեամբ,բնագրէն դուրս 93 տախտակներով.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 149 —

Ցետոյ վազեց, վազեց, անձրեւին տակ, ան- ցորդներուն զարնուելով։ Ամէն վայրկեան կ'ու- զէր նայիլ, չէր համարձակեր. շատ մարդ կար շուրջը. չէր համարձակեր.. Ցանկարծ գտաւ ..ույր. միզարան. հոն առանձին պիտի բլլար։ ..տղար փողոց դարձաւ մինչեւ որ գտաւ հատ ..մտաւ ներս, նայեցաւ, նայեցաւ... ձեռքը ..րաւ գրպանին բան մը առնելու համար, ..ց... երբոր դուրս ելաւ, իրեն այնպէս թուե- .. որ մարմնին սեղմած խաւաքարտը պէտք ..ծին պէս չէր կրնար ծածկել և անցորդները ..տեսնէին։ Կուտրեց զայն ծունկին վրայ և ..եց, վազեց։

Սենեակ հասնելուն պէս, հանեց գրպանէն ..պզտիկ պատկերը որ Նէնէթին երիտասար- ..թիւնը կը ներկայացնէր և զոր զողցեր էր ..-Ժորժ ըրած վերջին այցելութեանը ըն- ..դրին։ Հիմա այլեւս կասկած չկար. մերկ ..իկը Նէնէթն էր. կասկած չկար, Նէնէթն էր։ .., երբեք առաջին օրն իսկ Փիէռ չէր ճանչ- .. զայն ապակիին վրայ, պատճառը արտա- ..դ retoucheն էր, այդպիսի աշխատութիւն- ..ու համար անհրաժեշտ։ Մինչդեռ հոս, ամ- ..ջութեամբ լուացեր էին զայն, միսին բոլոր ..րամասնութիւնները ունենալու համար ա- ..ծ։ Օհ Հրա՛չ, Հրա՛չ... ինչպէ՞ս, այո՛, Տիկ- ..ց, լուսթալին կօշիկներ, ձուկին պոչը, «ան- ..ծածելի»։ Բայց այն ատեն ինչո՞ւ Լէպքիա ..նէր էր այդ դեղնած ապակիներուն տուփը, ..տ Նէնէթին կարենա՞լ ապառնալու համար... ..դործածելի», Նէնէթը, Նէնէթը... Բայց ան ..պուած էր. դրամադլուխ չունէին առաջին ..անները, երբոր ճանին մերկ կնոջ պատկեր

— 150 —

ուզեց. և քանի որ չունէին, ինք եղաւ ենթա- կան... Միշտ այդպէս... այդպէս առանձի՞ն լու- սանկարուեցաւ, թէ յետոյ... Ո՛հ, երբե՛ք, եր- բե՛ք ան միւսները... «Աթափշիկներուն և Սենե- կալցիներուն հետ, յետոյ Ամերիկացիները. զինուորներ, զինուորներ, կապիտ, աղտոտ, կեն- դանացած կիրքեր, սպաններուն վրայէ Նէնէթի պատկերներ, ծակծկուած և արիւնոտ Նէնէթներ... անոնք խրամին մէջ անկիւն մը պիտի գոհանան... որոնք գոհացան Նէնէթով... Նէնէ- թով... ի՛ր Նէնէթով...

Ինկած էր մահճակալին վրայ իր ամբողջ երկայնքին ու կը ցնցուէր, կը ցնցուէր, կը ցըն- ցուէր...

Դեռ այսպէս պիտի անձրեւէ երկա՛ր, եր- կա՛ր մթնշաղներ, և դեռ այսպէս պիտի անձ- րեւէ երկար, անվերջանալի տեսիլներ։

5

Դժուարին առտու մը ընկերկում կը պա- հանջէ։ Պէտք է նախ խօսիլ, անդադար, անվեր- ջանալիօրէն խօսիլ ոեւէ մէկուն հետ, որպէսզի յետոյ լռութեան առջեւ մեր խօսքերը մենք չիմանանք։

Կարծես ճիշդ ատոր համար է որ Փիէռ դէպի Նէնէթը ընելիք իր առտուան կարենալ պատրաստուելու համար, փախած էր իր պան- դոկէն։ Երեք գիշեր Միսաքին սենեակը ան- ցուց, այդ սիրելի ընկերոջ մտերմութեանը մէջ մոռնալու համար անցեալ օրերու տառապանքը և գողնալու քիչ մը ժպիտ՝ Մոնմառթրեան շէն- շող բարձունքներէն։ Տանիքի մը քմահաճոյք- ներուն մէջ սեղմուած ծառայի սենեակ մըն էր

— 151 —

այն, առողջարաշխութեան մօտիկ, Միսաքին անսպառ զուարթութեամբը ու գաճէ ակռանե- րովը լեցուն։ Հոն անցուած անվերջանալի և անմոռանալի երեք գիշերներուն զորոը անմի- ջապէս քանդուեցաւ, կորսուեցաւ, չքացաւ սա- կայն, երբոր իրիկուան իրենց ընկերական հա- ւաքոյթին Հրաչ կնոջ մերկ պատկերը ցուցուց։ Պետրոս կրկին ինկաւ բրտօրէն իր պատեանին, իր ցաւին մէջ, իրականութեան մէջ։ Երբոր կը խօյանար սանդուղներէն վեր, մտածումէն հա- լածուած, բազրիկը գողացնելով, հլսեց բնաւ պանդոկապետին կանչը որ ծրար մը ձեռքին իր անունը կը պոռար։ Խաւաքարտէ այդ չարա- շուք շերտին հետ առանձնանալու տենչանքը զինքը կուրօրէն կրկին իր խուցը կը նետէր քանի մը օրուան բացակայութենէ յետոյ, նա- բէ՛ն առանց Նէնէթի, նորէ՛ն Նէնէթով։

Դժուարին գիշերը անցաւ։ Յաջորդ առա- ւօտուն կանուխ պանդոկին սպասուհին անձամբ մինչեւ վեր բերաւ այդ ծրարը, պահարանով մը միասին։ Զուանը փրցնելէ վերջ, Պետրոս զար- մացումով նայեցաւ ծրարին պարունակութեան, առանց բան մը հասկնալու։ Յետոյ անապարան- քով սկսաւ նամակը կարդալ։ Քանի մը տող՝ և արդէն իսկ բառերը դանդաղեցան, շրթունքնե- րու ակամայ շարժումը հալեցաւ և տղուն ան- նարկը գնաց ինկաւ փիղերէն մէկուն կռնակին։ Հոն օրօրուեցաւ, տատանեցաւ, ցնցուեցաւ. մին- չեւ որ այդ ցնցումներէն մէկը զինքը վար նե- տեց։ Զգուշութեամբ, շատ զգուշութեամբ, կար- ծես վախով դարձուց թերթը ու նայեցաւ այդ ստորագրութեան... այն ստորագրութեան որ այնքան անգամներ բարձրացեր էր սա սան-

— 152 —

դուղներէն, որ այնքան անգամներ եկեր էր հոս, իր առջեւ, որ նոյնիսկ գիշեր մը բախեր էր գոց դրան... Պետրոս նայեցաւ այդ պզտիկ, շատ պզտիկ ստորագրութեան ինչպէս ճերմակ ու անարիւն թաթիկի մը որ կ'ըսէ. — Փըթիթ Լիզ։

«... Հմայա՛ Փիէռօ, մեր տարեդարձն է այ- սօր։ Ձե՞ս յիշեր երկու տարի առաջ ճիշդ այ- սօրն է որ առաջին անգամ.. այն գիշեր ժանգի գոյն հագուստ մը հագած էի, միշտ քեզի հետ պարեցի, թէեւ այն ատեն դեռ լաւ պարել չէիր գիտեր։ Մի՞տքդ է որքան ոտքերուս վրայ կո- խեցիր... Հաւատա՛, Փիէռօս, ես քեզ սիրեցի ամբողջ իմ... Միշտ յուսացի որ պիտի վերա- դառնաս ինձ. քու փըթիթ Լիզդ չպիտի մոռ- նաս... անկեղծ եմ չէ՞, Փիէռօ... կ'ըսէիր թէ իմ գլուխս պզտըլիկ է և սիրտս մեծ... Յուսացի... Խնայողութիւններ ըրի որպէսզի մեր տարե- դարձին բան մը նուիրեմ քեզի, պզտիկ յիշա- տակ մը։ Երբոր՝գիս լքեցիր, շարունակեցի խնայել, որովհետեւ վստահ էի թէ պիտի վերա- դառնաս... յուսացի... չկրցայ ուրիշ բան ծախ- սել. այդ դրամը քեզի համար էր... Յիշէ՛ զիս... նոյնիսկ եթէ հիմա ալ չգաս, վստահ եղիր որ լաւագոյն և անմոռանալի յիշատակով մըն է որ...»։

Մազերը խառնիխուռն, աչքերը անքնու- թեամբ ուռած և տակաւին գրեթէ մերկ, Պետ- րոս ինկած էր աթոռին վրայ, նամակը մէկ ձեռ- քին, բացուած ծրարը ծունկերուն։ Երկարօրէն, երկարօրէն կը նայէր պաղած աչքերով այդ Pull overին զոր կարենալ գնելու համար ով գիտէ որքան անասելի զոհողութիւններ է ըրած խեղճ աղջիկը, ով գիտէ որքան զրկումներու էին ենթարկուած իր պզըլիկ ձեռքերը,ով գիտէ որքա՞ն էր քաշած...

Վենիզելոսի ճամբորդութիւնը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Յունաստանի վարչապետը մօտօրէն մեծ ճամբորդութեան մը պիտի ձեռնարկէ։ Վէնիզելոս պիտի այցելէ Լոնտոն, Փարիզ, Ժընեւ, Պերլին, Վարշաւա, Փրակա, Վիեննա, Փեշթա, Պուքրէշ եւ Պելկրատ։

Պատերազմի խնդիրը եւ Խորհրդարանը

Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց երեքշաբթի առաւօտ Էլիզէի պալատին մէջ՝ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ։

Խորհուրդը զբաղեցաւ պարտքերու խնդրին մասին մօտօրէն Խորհրդարանին մէջ կատարուելիք վիճաբանութիւններով եւ այս առթիւ որոշեց՝ նախ որ Մէլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը վաւերացնելու համար Խորհրդարանին ներկայացուած օրը, վիճաբանութիւնները սկսելէ առաջ, վարչապետ Փուանքարէ խօսք առնելով պիտի պարզէ այս խնդրին վերաբերեալ զանազան մանրամասնութիւններ, որոնք երբեք շարաթէ ի վեր երեսի. ժողովի հիմնական եւ արտաքին յանձնաժողովներուն կը ներկայացուին ձեռնհաս նախարարներուն կողմէ։ Երկրորդ՝ նկատելով որ վարչապետին յայտարարութիւնները ամբողջութեամբ պիտի գրաւեն առաջին նիստը, կառավարութիւնը պիտի պահանջէ որ վիճաբանութիւնները սկսին անմիջապէս այսօր հինգշաբթի կէսօրէ վերջ։

Նախարարական խորհուրդը դարձեալ պիտի գումարուի այսօր եւ շաբաթ օր։

Գրաւուած հողերու պարպումին շուրջ

Դաշնակիցները տակաւին չկրցան վերջնապէս որոշել թէ ո՞ւր պիտի գումարուի միջդաշնակցային այն ժողովը, որ պիտի զբաղի Եընկի ծրագրով եւ Հռենոսիոյ գրաւուած հողերը պարպելու խնդրով։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ այդ ժողովին մէջ առանձին պատուիրակութիւններ պիտի ունենան Մեծն Բրիտանիոյ բոլոր գաղթապետութիւնները (Տոմինիոն)։ Թէ՛ Անգլիոյ եւ թէ գաղթապետութեանց մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի վերոյիշեալ խնդիրներուն, հետեւաբար եւ աւելի սերտ գործակցութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատուի։ Գաղթապետութիւնները իրենց ներկայացուցիչներն ունէին Փարիզի հաշտութեան ժողովին մէջ եւ Ներկայիս ալ ամէն տարի կը մասնակցին Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. ժողովին։ Միայն թէ 1924ին չէին մասնակցած Տուէսի ծրագրի վիճաբանութիւններուն։ Այս անգամ կը սպասուի որ գաղթապետութեանց ներկայացուցիչները զօրաւորագոյն ցուցութիւն մը գործեն Անգլիոյ պատուիրակութեան որոշումներուն վրայ։

Բացի անգլիական գաղթապետութիւններէն, յիշեալ ժողովին մասնակցելու պիտի հրաւիրուին նաեւ Գերմանիոյ մեծ ու պզտիկ բոլոր պահանջատէրները, ինչպէս Եուկոսլաւիա, Ռումանիա, Յունաստան եւ Փորթուկալ։ 1924ի խորհրդաժողովին այս չորս պետութիւնները ներկայացուած էին Լոնտոնի իրենց դեսպաններուն միջոցաւ, սակայն չկրցան որոշ դեր խաղալ։

∴ Ֆրանսա կը պահանջէ որ ժողովը գումարուի օգոստոսին չէզոք երկրի մը մէջ, մասնակցութեամբ փոքր դաշնակիցներու։

∴ Պերլինի մէջ կը խօսուի թէ խորհրդաժողովէն առաջ նախապատրաստական գումարում մը տեղի պիտի ունենայ Պատէնի մէջ։

∴ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտէրսըն յայտարարեց թէ «պարպումը սերտօրէն կապուած է Եընկի ծրագրին հետ, ու կառավարութեանց խորհրդաժողովէն առաջ ո՛չ մէկ որոշում պիտի տրուի այդ մասին»։

Ամերիկա եւ Խորհրդային Միութիւնը

Նիւ Եորքէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ Անգլիոյ ծրագիրը խորհրդային միութեան հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու մասին եւ այն վախը թէ Մ. Նահանգներու ներկայ դիրքը մեծապէս կը վնասէ իր առեւտուրին՝ մղեցին նախագահ Հուվըրը նկատի առնել Մոսկուայի կառավարութիւնը իրաւապէս ճանչնալու խնդիրը։

Կացութեան այս փոփոխութիւնը հաղորդուեցաւ ամերիկեան ճարտարարուեստի եւ դրամատուններու ներկայացուցիչներու կարեւոր խմբակի մը, որ այս ամառ մէկ ամսուան այցելութիւն մը պիտի տայ Ռուսիոյ։

Նախագահ Հուվըր երբեք չի վախնար համայնավար քարոզութենէն, ինչպէս կը վախնային Հիւզ եւ Քէլլոկ։ Նախագահը կը փափաքի այժմէն բանակցութիւններ սկսիլ առկախ խնդիրներու մասին, ինչպէս ցարական պարտքերու վճարումը եւ Ամերիկացիներու սեփականութեան իրաւունքին ճանաչումը Ռուսիոյ մէջ։

Տարտանէլի յանձնաժողովին քաղոսը

Ինչպէս կը յիշուի, յունիս 6ին 35 իտալական ջրօղանաւեր հասան Պոլիս, ու պտոյտ մը կատարեցին Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ, Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ եզերքներուն վրայ։

Լօզանի դաշնագրին համաձայն, ոեւէ պետութիւն նեղուցներէն ներս չի կրնար մտցնել նաւային կամ օդային այնքան ուժ, որ աւելի ըլլայ Սեւ ծովու եզերքի ամէնէն զօրաւոր պետութեան համապատասխան ուժէն։ Արդ, ամէնէն զօրաւոր պետութիւնը՝ Ռուսիա՝ միայն 21 ջրօղանաւ ունի։ Այդ էր պատճառը որ իտալական 21 օդանաւեր Սեւ ծով մտան Վոսփորի ճամբով, իսկ մնացեալ 14ը՝ Մարմարա ծովու եւ Իզմիթի թերակղզիին ճամբով։

Նեղուցներու յանձնախումբը այս առթիւ բողոք ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, խնդրելով որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը մեկնաբանէ դաշնագիրը, որպէսզի յառաջիկային տեղի չտրուի նման դէպքերու։

Ամանուլլա Պոլիս պիտի մնայ

«Ճայմզ»ի թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ յուլիս 8ին հոն հասած է Աֆղանիստանի Սուրէյա Թագուհիին մայրը Ըէսմիյէ Թարզի հանըմ, աֆղան արքայական գերդաստանի ուրիշ անդամներուն հետ միասին։ Կ՚ըսուի թէ Ամանուլլահ Թագաւորն ու Սուրէյա Թագուհին ժամանակ մը յետոյ պիտի մեկնին անո՛ց ու վերջնապէս պիտի հաստատուին Գաղղիա՝ Մոսա։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ

խումբերու եւ ենթակոմիտէներու ներկայացուցիչները սախպողաբար կը հրաւիրուին ժողովի վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին La Petite Sourceի սորոնայարկը. Métro Odéonի ճիշդ դէմը։ Օրակարգ. — Շարունակութիւն նախորդ ժողովի օրակարգի նիւթերուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին, 63 Rue Républiqueի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Գողոս Հիւսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Սէն Լու»ի ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին Դաշնակցութեան Տան մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ազգին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն Պուլվար Օտտոի ընկերները դասախօսութեան կը հրաւիրէ այս կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Տ. Թադէոսեան Հրայրի մասին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Թ'Անթուանի ընկերները այս կիրակի իրիկուն ժամը 7ին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. Միլտոնեան։ Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՃԻՊԷՅԼԻ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Այս կիրակի St. Cloudի անտառին մէջ։ Ներկաներըլ պիտի նկարուին։ Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ զանազան անակնկալներ՝ գիւղի որբերու ուշադրութեան կը յանձնենք այդ օրը։ Առաւօտուն ժամը 10—12 գտնուիլ Սէն Քլուի կամուրջին քովը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Porte St. Cloudէն թրամուէյ թիւ 2 եւ 18, Porte d'Auteuilէն թիւ 25—16, Լուվրէն նաւ եւ իջնել Սէն Քլու։

Հ. Յ. Դ.

Ռոստոմ կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ջեկուց ներկայացուցչական ժողովի մասին։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Եռաշղոյն ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Փլաս Քոմէթ, Պիւրօ Թապայի վերնայարկը։

Առնուվիլ լէ Կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8 30ին 55 Av. de l'Union. ընկեր Սինէքեանի տունը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆԻ (Իսի լէ Մուլինօ) մէջ նախաձեռնութեամբ ընկ. Լորիսի կազմուած Մշոյի խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 64 Ավընիւ Վէրտոնի սրճարանը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Ներկայանալ ինքնութեան թուղթերով։

Ե. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Թագմիկ» Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՀՐԱՒԷՐ

Ժողովի կը հրաւիրուին այս երեկոյ ժամը 8.30ին, La Petite Source սրճարանը Պ. Պ. Կարօ Սասունի, Լեւոն Մոզեան, Օհան Կարօ, Եաւաշ Հնարդունի, Բժ. Լեւոն Գրիգորեան եւ Մկրտիչ Գարասեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Յուլիս 14 կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պատարագէն ետքը Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պ. Մարկոս Նաթանեանի վաղամեռիկ որդւոյն Անուշաւանի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ։

Բարեկամները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգել ողբացեալին յիշատակը։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

Մարսէյլ, Ազգին.— Ո՛ր եւ է կրճատում չէ եղած։ Բնագրին մէջ պակաս էին տեղը եւ ժամը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Քուռ Պէլզոնսի եւ Ռիւ տ'Էքսի անկիւնը՝ Պառ տը լա Փոստի մէջ։ Օրակարգ՝ Նահիր էլ-Օմարիի վասպուրականցիները Մուսուլի շրջանը փոխադրելու հարց (Գ. Լ. Ճաղոյեանի նամակը). Պարսկաստանէն ստացուած նամակներ, Հաշուետուութիւն վարչութեան եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ախլաթի Կարմուշ (Պիթլիսի նահանգ) գիւղէն Մանաս Կըկօեան, հօր անունն՝ Սրեւշատ։ Տարագրութեան միջոցին աղջ մնացած է։ Կը կարծուի թէ Պաղտատի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր եղբօր Համբարձում Կըկօեանի, 6 Rue Blanqui, K.— Bicêtre. (Seine), France. Լուր տուողին 300 ֆր. եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ քոյրս Էլգրուժցի Վարդանուշ Կէօկճեան եւ ամուսինը Գէորգ Սողոմեան (Կիւրինցի), որ թարգման էր Պոլսոյ անգլիական գրաւման բանակին մէջ։

Կը փնտռուի նաեւ Յակոբ Զուլալեան որ կը գտնուէր Եգիպտոս։ Երկար ժամանակէ ի վեր լուր առնուած չէ իրմէն։ Իմացնել՝ Յարութիւն Աւետիս Կէօկճեան, Usine Naét frères. Saillans. (Drome). France.

— Կը փնտռուի Երզնկացի Սեպուհ Գօտիկեան որ Ամերիկա կը գտնուի։ Իմացնել իր հօրաքրոջ աղջկան Աննա Գօտիկեանի, Usine Naéf Frères, Saillans. (Drome), France.

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կուգայ յայտարարելու թէ բացուած է սկաուտական շարքերու արձանագրութիւնը

Այս առթիւ կոչ կ՚ուղղէ Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ բնակող բոլոր հին ու նոր սկաուտներուն եւ փափաքող պատանիներուն գալ մասնակցիլ այս գերազանցապէս օգտակար շարժման։ Կրնան սկաուտ ըլլալ 12 20 տարեկան երկսեռ հայորդիները։

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմել՝ Գրիգոր Քեստիկեանի, Hôtel Verdun, 12 Rue des Dominicaines. 4 թիւ սենեակը, ամէն օր ժամը 12-2 եւ 7-8։

Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒԼԻՍ 1929

12 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1006 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏՆԱՔՈՅՍ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐ

Անցեալ օր, եւրոպական թերթերէն առնելով, հաղորդեցինք թէ մեծ գողութիւն մը երեւան հանուած է Երեւանի հանրային Գրադարանին մէջ։

Հազար երեք հարիւր կտոր գիրքեր եւ բազմաթիւ թանկագին վաւերաթուղթեր իւրացուած, գրադարանապետը 7 տարի բանտարկութեան դատապարտուած։

Արդէն ձեռքի տակ ունինք «Խորհրդային Հայաստան»ը, որ մանրամասնօրէն կը պարզէ այդ խոշոր դէպքին հանգամանքները եւ դատավարութիւնը։

Արագ ակնարկ մը այդ բոլորին վրայ՝ խորին կսկիծով կը լեցնէ մեր սիրտը։ Ոչ այնքան գողութեան ծանրութիւնն է որ ուշադրութիւն կը գրաւէ, որքան այն թափթփած, անավարի եւ «պաշըպօզուք» վիճակը, որ երեւան կուգայ ամբողջ գործին մէջ։ Վիճակ մը, որուն շնորհիւ միշտ ալ կրնան գողնալ ու տարի տալ խորհրդային կարգերուն մէջ որջացած սեւ ու ճերմակ բախտախնդիրներ։

Վաղուընէ կը սկսինք հրատարակել դատին մանրամասնութիւնները, որոնք հետաքրքրութեամբ պիտի կարդացուին, ինչպէս արեւելեան հէքեաթ մը։

Ինչպէս կ'ապացուցանեն վկայութիւններն ու խոստովանութիւնները, գործին քաջ «մասնագէտ» մըն է եղեր գողը, Լեւոն Ուրեկլեան, Մատենադարանի «վարիչի տեղակալը» (Մատենադարանապետի օգնական կամ փոխանորդ)։ Անոր խնամքին են յանձնուած թանկագին հարստութիւններ, մանաւորապէս Մոսկուայի Լազարեան Ճեմարանին գրադարանը, որ Հայաստան փոխադրուած էր։ Եւ ան տիրաբար, իբրեւ «գրաւէր» կատարած է իր պաշտօնը, կանոնաւորապէս տուն փոխադրելով բազմաթիւ գիրքեր եւ ձեռագիրներ։ Կապ է հաստատեր զանազան յանձնակատարներու հետ, գողօնը ծախելու համար։ Ջնջեր է գիրքերու վրայ նշանակուած թիւերը, կնիքները, կողքերը, գրանիշերը եւն.։

Գողութիւնը տեղի ունեցած է գրադարանի նախկին վերատեսուչ Ց. Զօրեանի օրով։ Այս վերջինը, իր հարցաքննութեան ատեն, կը խոստովանի թէ գրադարանական գործը կը հասկնայ «այնքան որքան իւրաքանչիւր գիտական աշխատակից որ կ'օգտուի գրադարանի գիրքերէն» («Խ. Հ.» 20 յունիս)։ Այս «մասնագէտ»ին կրթական գործավարութիւնըօգնական է տուեր բուն «մասնագէտը, Ուրեկլեանը... Ասս երկուքը եւ երրորդ մը, իբրեւ գրադարանի վարչութիւն, որոշեր են եղեր ցուցակագրել գիրքերը, բայց որոշումը մնացեր է թուղթի վրայ։ Ցետոյ, հաստատուեր է տոմսերու այնպիսի դրութիւն մը, որ մազաչափ անգամ հնարաւորութիւն չի տար ստուգելու գիրքերու անհետացումը։ Զօրեանի խոստովանութեամբ, հակակշռի միակ երաշխիքը՝ «պաշտօնեաներուն վստահելի ըլլալն է եղած»։

Երբ ընդհ. դատախազը կը հարցնէ թէ Զօրեանը ծանօ՞թ էր գրադարանին մէջ եղած հարստութեան, մանաւանդ «Կավկազկի Վեստնիկ»ի դիւանին չափազանց արժէքաւոր ձեռագիրներուն, վկան բացասական պատասխան կուտայ։

Ու վերջապէս, «Լազարեան Ճեմարանի գրադարանի արկղները բացուած ատեն, ցուցակագրութիւն անգամ չէ կատարուած, եւ եթէ մնտուկներէն գիրքեր գողցուէին, անկարելի էր ստուգել» (Խ. Հ.)։

Ահա քանի մը գիծեր՝ այս նշանաւոր դէպքէն, որուն մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք յաջորդով, ինչպէս ըսինք։ Իսկ եւ իսկ «շինարարական» գործ մը, այն ալ Հայաստան աշխարհի մայրաքաղաքին մէջ, գործավարներու, հին եւ նոր մտաւորականներու, գոյնզգոյն կոմիտէներու եւ Ցեկայի աչքին տակ։

Անշուշտ, գողութիւնը խորհրդային մեղք մը չէ, եւ Փարիզի եւ ուրիշ քաղքենի ոստաններու թանգարաններէն ալ անհետացումներ կատարուած են։ Միլիոնի արժէքով գողութիւններ։ Եւ գողեր կը գտնուին ամէն երկրի եւ ասպարէզի մէջ։

Ամբողջ գործին մէջ — ըսինք արդէն — մեզ հետաքրքրողը այն յայրծուն, անկերպարան կարգ ու սարքն է, որ կը տիրէ խոշոր գրադարանի մը կազմակերպութեան եւ վարչութեան մէջ։

Խորհրդային իշխանութիւնը շռնդալից տեղեկագիրներ կը հրատարակէ Մշակոյթի Ճակատի նուաճումներու մասին,— եւ ահա, բոլորովին պատահաբար, երեւան կուգայ որ պարզ գրադարան մը վարելու ձեւն ու մարդիկն անգամ չեն կրցեր գտնել, եւ թանկագին հարստութիւններ աւարի տրուեր են ամբողջ երկու տարի։

Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ նոյն քրէական զանցառութիւնը չի տիրեր ուրիշ ճակատներու վրայ եւս։ Օրինակ՝ երկրին պաշտպանութեան տեսակէտով...

Ամիսներ առաջ, պաշտօնական ժողովի մը մէջ, օրուան տեղեկաբերը զարհուրելի մերկացումներ կատարեց տնտեսական ճակատին վրայ կատարուած «խայտառակութեանց» մասին (իրենց բառով)։ Հաստատեց թէ ինչպէս հարիւր հազարներ մսխուած, «ջուրը նետուած են», թէ դերձակը դարձած է ճարտարագործական մասնագէտ, կօշկակարը՝ հանքագէտ եւն.։

Ահա վարագոյրը կը բացուի ուրիշ ճակատի մը վրայ, նոյնքան պերճախօս յայտնութիւններով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Հայրենիք վերլուծելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան 11րդ Ընդհ. Ժողովին յայտարարութիւնը, որ շատոնց հրատարակուեցաւ այս էջերուն մէջ, կ'եզրակացնէ (24 յունիս).

— «Ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուղեգիծը խոշոր փոփոխութիւններու ենթարկուած չէ այս Ընդհանուր Ժողովին կողմէ, ու չէր ալ կրնար ենթարկուիլ, որովհետեւ, երբ քաղաքական կուսակցութիւն մը հաւատարիմ կը մնայ իր հիմնական նպատակներուն եւ քաղաքական պայմաններն ալ հիմնապէս չեն փոխուիր, ի՞նչպէս կարելի է ակնկալել, որ այդ կուսակցութեան ուղեգիծը հիմնական փոփոխութիւն կրէ։

Ճիշդ է, երբեմն կը պատահի, որ քաղաքական ուղեգիծ մը, առանց նպատակի կամ պայմաններու փոփոխութեան այլ. հիմնական փոփոխութեան են. թարկուի։ Բայց այդ կրնայ ըլլալ այն պարագային միայն, երբ նոյն նպատակին տանող ուրիշ, աւելի խոստմնալից ուղեգիծ մը գտնուի։

Որքան ալ հիմա ունենանք դժգոհ ըլլալու վերջին տարիներուն մեր վարած քաղաքականութեան արդիւնքէն, դժբախտաբար չկայ հիմնովին տարբեր ուղեգիծ մը, որ նուազագոյն չափով թեկ յոյսեր ներշնչէ, թէ կարող է ազգային տեսակէտով աւելի արդիւնաւոր ըլլալ, քան եղած է մեր մինչայժմեան քաղաքականութիւնը։

Միւս կողմէ՝ ակներեւ է նաեւ որ կեանքը անշարժ մնացած չէ վերջին չորս-հինգ տարիներուն եւ որոշ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են թէ՛ ընդհանուր միջազգային պայմաններուն մէջ եւ թէ՛ մեր ժողովուրդի վիճակին մէջ։ Այդ փոփոխութիւնները անշուշտ նկատի առած է Ընդհանուր Ժողովը, ինչպէս նաեւ օգտուած է անցեալի փորձէն, եւ ըստ այնմ ջանացած է որոշ սրբագրութիւններ մտցնել մեր առաջիկայ տարիներու ուղեգծին մէջ՝ աւելի շօշափելի արդիւնքներ կարենալ ստանալու համար։

Ընդհանուր Ժողովը հաշուի առած է մեր ժողովուրդի քաղաքական այդ աւելի գործօն տրամադրութիւնները եւ ատոր համապատասխան սրբագրած է մեր առաջիկայ գործունէութեան ընթացքն ու թափը։

Որքան ալ մեր քաղաքական կեանքի մակերեսին վրայ թերնամութիւններ ըլլան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ, կարելի չէ կասկածիլ, սակայն որ հայ ժողովրդական խոշոր զանգուածին քաղաքական կամքը հարազատօրէն արտայայտողը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, եւ անոր անվերապահ ու անսահման համակրանքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմն է, որովհետեւ ան է միակ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնն եւ ուժը, որ ընդունակ է առաջնորդել մարտական հայութիւնը դէպի յաղթանակ...»։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԼՈՆՏՈՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Տէյլի Էքսփրէս կը գրէ թէ իտալիոյ դիկտատորը 15 օրէն Լոնտոն պիտի հասնի, քանի մը ժամուան այցելութիւն մը տալու համար օդանաւային միջազգային ցուցահանդէսին։ Այս այցելութիւնը ո՛րեւէ պաշտօնական հանգամանք չի ներկայացներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանքեւթուրք համաձայնագիրը

Երէկ գրեցինք թէ Փարիզի եւ Էնկիւրիի մէջ միաժամանակ հրատարակուեցան ֆրանքեւթուրք համաձայնագրերուն պատճէնները։ Այս առթիւ Ժուռնալի մէջ Սէն Բրիս կը գրէ.

— Էնկիւրիի մէջ յունիս 22ին կնքուած համաձայնագրերը ամբողջացուեցան յունիս 29ին ստորագրուած պրոտոկոլով մը՝ սահմանագլուխի հսկողութեան մասին։ Փութանք արձանագրել այս համաձայնագրերը, որովհետեւ պատիժը կրած ըլլալով, գիտենք թէ նման գործերու մէջ կնքումէն աւելի գործադրութիւնն է կարեւորը։

Լաւագոյն ապացոյցն այն է որ նոր դաշնագիրը երրորդն է որ կնքուած է պատերազմի վերջանալէն ի վեր՝ կարգադրելու համար յարաբերութիւնները Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ՝ որուն վրայ հոգատարութիւն ունի Ֆրանսա՝ յանուն Ազգերու Դաշնակցութեան։

Առաջին դաշնագիրը կնքուեցաւ Ֆրանքլէն Պույոնի կողմէ 1921 հոկտ. 20ին, երկրորդը տը Ժուվընէլի կողմէ՝ 1926 մայիս 30ին։ Երկուքն ալ չդիմացան՝ որովհետեւ հիմնուած էին երկրայութիւններու վրայ եւ բոլորովին կ'արհամարհէին քաղաքական տուեալները։

Մերձեցումը սկսաւ այն ատեն՝ երբ Ֆրանսա ցոյց տուաւ եզրակացութեան մը յանգելու՝ իր հաստատ կամքը եւ երբ Թուրքերը Մուսուլի խնդրին մէջ գլուխ ծռեցին՝ Անգլիոյ կամքին առջեւ։ Էնկիւրիի մեր նոր դեսպանին արժանիքն այն եղաւ, որ գիտցաւ հաստատակամ լեզուի մը միացնել բարի շնորհ մը, որուն կարելի չէ դիմադրել։ Պէտք է շնորհաւորել Գ. տը Շամպրէօնը, որովհետեւ յաջողեցաւ հոն՝ ուր շատեր ձախողած էին։

Կարգադրելիք գլխաւոր խնդիրն էր սահմանավէճը։ 1921ի համաձայնութիւնը գծած էր ծրագիր մը։ 1926ի համաձայնութիւնը նախատեսած էր սահմանագծում մը, որ սկսած էր 1927ի աշնան եւ կանգ առած 1928 յունուար 10ին, երբ Ֆրանսա մերժեց ընդունիլ գոր. Էռնսթի իրաւարարութիւնը Վերին Ճէզիրէի շրջանի Բաղին կոուցը կոչուած մասին համար։

Հաւաքական յայտարարութիւնով մը երկու պետութիւնները կը հաստատեն իրենց փոխադարձ կամքը՝ կարգը պահպանելու համար սահմանագլուխին վրայ եւ հսկելու համար վաչկատուն ցեղախումբերուն վրայ։ Այս նպատակը կը հաստատուի 29 յունիսի պրոտոկոլով, որ կը բաղկանայ 5 գլուխէ եւ 15 յօդուածներէ։ Այս պրոտոկոլը մանրամասնօրէն կը ճշդէ երկու պետութեանց կողմէ ձեռք առնուելիք միջոցները՝ արգիլելու համար սահմանագլուխի միջադէպերը կամ ի հարկին կարգադրելու համար զանոնք։ Հիմնական սկզբունքն է կազմութիւնը հակակշռի միացեալ յանձնախումբի մը։

Մէյտին-Ատանա գիծը, որ վերջերս գնուած էր Թուրքերուն կողմէ, յանձնուեցաւ յուլիս 7ին։ Թուրք կառավարութիւնը կ'երաշխաւորէ քաղաքացիներու ազատ երթեւեկը Տէրպիսիլի եւ Նուսէյպինի միջեւ։ Ֆրանսա իրաւունք կը ստանայ Նուսէյպինէն սկսեալ Պաղտատի գիծը երկարաձգել՝ սուրիական հողին վրայէն, զայն միացնելու համար Իրաքի սահմանագլուխին եւ Մուսուլի։

Սուրիոյ մարզպանը Փարիզի մէջ

Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Գ. Հանրի Փոնսօ, որ յուլիս 4ին Պէյրութէն ճամբայ ելած էր «Մարիէթ Փաշա» նաւով, չորեքշաբթի ժամը 11-30ին Մարսէյլ հասաւ։

Մարզպանը լրագրողներուն յայտնեց թէ կացութիւնը նպաստաւոր է ամբողջ Սուրիոյ մէջ, ուր կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ եւ թէ թուրքեւսուրիական սահմանավէճի կարգադրութիւնը կատարուած իրողութիւն պիտի ըլլայ դեկտեմբերին։

Մարզպանը երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ։

Սուրիոյ Հայերուն տեղաւորումը

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը կը գրէ թէ՝ հայ գաղթականներու Սուրիոյ եւ Լիբանանի տեղաւորման մարմնին մէջ Ազգ. Դաշնակցութեան պատուիրակ Ժորժ Պիւռնիէ, որ նոր վարկերով վերադարձաւ Ժընեւէն, յուլիս 2ին Դամասկոս մեկնեցաւ։

Պիւռնիէ հոն պիտի հսկէ այն աշխատանքներուն որոնք կը կատարուին գաղթականներու գետեղման համար մասնաւոր կերպով գնուած գետիններուն վրայ։

Պիւռնիէ Դամասկոսէն Հալէպ եւ Անտիոք պիտի մեկնի։

Պոլսոյ նոր ձերբակալութեանց շուրջ

Գրած էինք թէ կեղծարարութեան մը հետեւանքով Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցան կարգ մը վաճառականներ։ Այս մասին Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.

Կառավարութիւնը վերջերս կ'ուզէ վառօդ գնել եւ այս գործը կը յանձնէ իր հին յանձնառուներէն Ասլան Ֆրէսքոյի։ Այս մարդը իրեն հետ կ'առնէ իր երկու եղբայրները՝ Ժիւլ եւ Լէոն Ֆրէսքօ, ինչպէս նաեւ Լութֆի պէյ անուն անձ մը, որուն հետ հինէն ի վեր կը գործէր։ Ցետոյ «Փասի» ընկերութեան պետերէն Նէսիմ եւ Եօնթօֆ եղբայրներն ալ կ'առնէ իբր գործակից։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԽՄԲԱԳԻՐԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵՆԷ ԴԱԴՐԱԾ...

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Պոլսոյ Թուրք թերթերուն (*Միլլիէթ* եւ *Ճիւմհուրիէթ*).— Գործավարներու խորհուրդին որոշումով, թրքական հպատակութենէ հանուած է դաշնակ կոմիտէին պետերէն *Ճակատամարտ* թերթին խմբագրապետ Շուարիշ, որ այժմ Փարիզ կը գտնուի եւ երկրին հակառակ շարժումներու կը մասնակցի։

«ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ»ԻՆ ԲԱԶՄԱՊԱՏԻՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թաւրիզ, 30 յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Վերջերս իր վրայ շատ խօսիլ կուտայ Պարսկա-Հնդկաստանի առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկ.— այն որ կամաւորական գունդերու զէնքերը կ'օրհնէր, 1915ին...։ «Մագիստրոս»ը քար գայթակղութեան դարձած է Ատրպատականի Հայերուն եւ պարսկական կառավարութեան առջեւ։ Ոչ միայն արգելք հանդիսացած է Թեմական Խորհուրդի ընտրութիւններուն, այլ եւ գացեր գանգատեր է Թեհրանի խորհրդային դեսպան դաւթեանին թէ Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արք. միացած՝ դաշնակցականներուն հետ, պայքար կը մղէ խորհրդային իշխանութեան դէմ, թէ Թաւրիզի եւ թէ երկրի մէջ, եւ ապստամբութեան կը մղէ քիւրտերը... Ռուս եւ Թուրք դեսպանները, ինչպէս եւ Թաւրիզի ռուս հիւպատոսը պահանջեր են պարսիկ պառավարութենէն հեռացնել Ներսէս արք.ը եւ զայն Դաշնակցականները։ Պարսիկ կառավարութիւնը պատասխանած է թէ շատ լաւ կը ճանչնայ Թաւրիզի առաջնորդը եւ անոր շրջապատը, որոնք հակապետական ոչինչ ունին եւ թէ առաջնորդը պիտի մնայ իր տեղը։

Այժմ Մեսրոպ եպիսկ. միացած՝ խորհրդայիններու հետ, կ'ուզէ ճնշել կաթողիկոսին վրայ որպէսզի կարգալոյծ հռչակէ Ներսէս արք.ը։ Երեւի կաթողիկոսին օրերը համրուած են եւ Մեսրոպ եպիսկ. գերագոյն ճիգեր կը թափէ, խորհրդային իշխանութեան աչքը մտնելու եւ Էջմիածնի գահը բարձրանալու համար...

Ժողովուրդը շատ վրդովուած է Թիֆլիսի նախկին առաջնորդին այս անորակելի ընթացքէն։

ՏՐՕՑԿԻ ԱՆԳԼԻԱ ՉԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ

Լոնտոն, 10 յուլիս.— Դահլիճը իր այսօրուան նիստին մէջ որոշեց մերժել Տրոցկիի խնդրանքը, Անգլիա ընդունուելու մասին։ Ներքին Սըր Ճոն Սայմըն... Երեսփոխան Սըր Ճօրճ Ֆէնըրի վաղը այս մասին հարցում պիտի ուղղէ Ներքին նախարարին, որ պաշտօնապէս պիտի հաստատէ դահլիճին որոշումը։

ՊԱՏԻԺ ՑՈՅՑ ՏՂԱՔԻ ՄԸ

Պոլսոյ կրթական վերատեսչութիւնը 20 օր փակած է յունական վարժարան մը, կանոններու դէմ մնասատած ըլլալուն համար։ Թիշեալ դպրոցին ուսուցչուհիները մայրապետի տարազով դասարան կը մտնեն եղեր, հակառակ կրթական տնօրէնութեան հրահանգին։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, դահլիճը չէ հրաժարած եւ կացութեան տէրն է ամբողջ Ռումանիոյ մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԻ ԱՆԳԼԻԱՆ

(Չ. եւ վերջին մաս)

ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ

Ապակեդրոնացումի ամէնէն պերճախօս արտայայտութիւնը երեւան կուգայ գաղթավայրերու վարչաձեւին մէջ։

Կայսրութեան իւրաքանչիւր բաղկացուցիչ երկրամասը — բացի կարգ մը մանր մունր վայրերէ — անկախ է ինքն իր մէջ։ Թագաւորը վեհապետն է Մեծն Բրիտանիոյ, Իրլանտական Ազատ պետութեան եւ բոլոր գաղթավայրերուն ու կայսրն է Հնդկաստանի։

Վարչական տեսակէտէ տեսակէտէն գաղթավայրերու Սահմանադրութիւնները կրնան բաժնուիլ քանի մը խումբի.

1.—Self governing Dominions (Ինքնավար Գաղթապետութիւններ).— Քանատա, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Նոր Երկիր եւ Հարաւային Ափրիկէ ինքնավար գաղթավայրեր են։ Ունին ծերակոյտ եւ խորհրդարան որոնց կը պատկանի օրէնսդրական իշխանութիւնը։ Գործադիր իշխանութեան կը հսկէ Անգլիոյ Թագաւորը՝ իր կողմէ նշանակուած կառավարիչին միջոցաւ. այս վերջինին դիրքը հանդէպ իր գտնուած գաղթավայրի կառավարութեան, նման է Լոնտոնի գահերէցին եւ վեհապետին միջեւ եղած դիրքին։

Քանատա եւ Աւստրալիա Դաշնակցային պետութիւններ են։

II.— Crown Colonies — (Արքունի գաղթավայրեր).— Այս խումբին պատկանող գաղթավայրերէն ոմանք ունին խորհրդարանական կառավարութիւն, ինչպէս Ճամայիքա, Նեղուցներ, Հոնկ Քոնկ, Արեւմտեան Ափրիկէ եւայլն, իսկ ոմանք չունին եւ կառավարիչին կը պատկանին թէ օրէնսդիր եւ թէ գործադիր իշխանութիւնները, ինչպէս Սէյլան, Ֆիճի, Ճիպրալթար։

Տարբեր ըլլալով գլխաւոր հինգ ինքնավար գաղթավայրերէն, այս երկրորդ դասակարգին պատկանող բոլոր հողամասերուն վրայ Լոնտոնի կառավարութիւնը շատ լայն վարչական իրաւասութիւններ ունի։

Բրիտանական կայսրութիւնը կ՚ամբողջացնեն բազմաթիւ մանր հողամասեր, ուր Անգլիա կը կատարէ հոգատարի կամ խնամատարի պաշտօն · Պաղեստին, Միջագետք, Թանկանիքա — կամ Թեւարկութիւն — Քէնիա, Ուկանտա, Սոմալի, Նիկերիա եւայլն։ Եգիպտոս, Հնդկաստան եւ Իրլանտա ունին անկախ պետութեան մը բոլոր տարրերը բացի արտաքին քաղաքականութենէն։

Այս հողամասերէն զատ, անգլիական մայր հայրենիքին անմիջապէս մօտը գտնուող քանի մը կղզիներ՝ Ճըրզի, Կէրնզի եւ Այլըվ Մէն, ունին բոլորովին անկախ վարչութիւններ եւ խորհրդարանի օրէնքները ի զօրու չեն այնտեղ։

Հողային տեսակէտէն, բրիտանական կայսրութեան յարատեւ զարգացման մանրամասնութիւնները պէտք է փնտռել Անգլիոյ գաղթային քաղաքականութեան մէջ որ դուրս է մեր նիւթէն։

Այս այլացեղ կայսրութեան հատուածներու միութեան գըլխաւոր կապը հաւատարմութեան այն ուխտն է որ կը միացնէ զանոնք մէկ վեհապետի եւ մէկ դրօշակի շուրջ։ Երկրորդ կարեւոր պարագայ մըն է բրիտանական խորհրդարանին գերակշիռ հեղինակութիւնը գաղթավայրերու խորհրդարաններուն վրայ, ինչպէս նաեւ Արքայական Խորհուրդի Դատական Ատեանին վճռաբեկման իրաւասութիւնը գաղթային դատարաններու վրայ։ Այս փաստերը սակայն չեն ժխտեր այն բացայայտ իրողութիւնը թէ բրիտանական կայսրութեան իւրաքանչիւր հողամասը մանաւանդ գլխաւորները — գործնականին մէջ իրապէս անկախ պետութիւն մըն է եւ ամբողջ կայսրութիւնը համադաշնակցութիւն մըն է այլատարր ժողովուրդներու։ Լոնտոնի խորհրդարանը մեծ հեղինակութիւն ունի կայսերական գործերու մէջ, սակայն իր որոշումները պարտաւորիչ չեն գաղթավայրերուն համար, եթէ մասնաւոր յիշատակութիւն չկայ այդ մասին։ Միւս կողմէ գաղթավայրերուն ոչ մէկը իրաւունք ունի փոխելու օրէնք մը որ քուէարկուած է Լոնտոնի խորհրդարանէն այս ինչ կամ այն ինչ գաղթավայրին համար, կամ քուէարկել բանաձեւ մը որ անհամապատասխան է կայսերական շահերու։ Ատկէ դուրս գաղթավայրերը լայն իրաւասութիւն ունին ներքին օրէնքներու պատրաստութեան մէջ։ Անգլիա վէթօի իրաւունք ունի գաղթավայրերու խորհրդարաններուն վրայ եւ կառավարիչը կրնայ մերժել իրեն ներկայացուած օրէնք մը, համաձայն իր ստացած հրահանգներուն։

Ելմտական խնդիրներու մէջ գաղթավայրերը նոյնպէս անկախ են Լոնտոնէն, այն աստիճան որ կրնան մաքս հաստատել անգլիական արտադրութեանց վրայ։ Լոնտոնի խորհրդարանը ելմտական օրէնք չի կրնար քուէարկել գաղթավայրերուն համար եւ չի կրնար տուրքի ենթարկել զանոնք, որովհետեւ, ըստ բրիտանական սահմանադրական սկզբունքի, տուրքի կրնան ենթարկուիլ անոնք որ պատգամաւոր ունին բրիտ. խորհրդարանին մէջ, մինչդեռ գաղթավայրերը չեն ներկայացուած այնտեղ։

Արտաքին քաղաքականութեան եւ կայսերական պաշտպանութեան խնդիրներու մէջ, Մեծն Բրիտանիա միակ հեղինակութիւնն է, թէեւ ամէն կարեւոր քայլ կ՚առնուի գաղթավայրերու հետ խորհրդակցաբար։ Կայսրութեան ամբողջ ցամաքային ուժը եւ նաւատորմը տրամադրութեանը տակն են Թագաւորին եւ մայր հայրենիքին։

Սերտ համագործակցութիւն բնական մեթոտներով Անգլիոյ եւ գաղթավայրերուն միջեւ, ամէնէն կարեւոր գրաւականն է բրիտանական կայսրութեան անվթար պահպանումին։ Բրիտանական դիւանագիտութիւնը շատ ճկուն է եւ վարիչները շատ լաւ կ՚ըմբռնեն հպատակ ժողովուրդներու պահանջները։ Տիրապետողի եւ հպատակի տարբերութիւնը յաճախ զանցառելի աստիճանին հասած է կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը։ Անգլիա կ՚աճի ու կը տիրապետէ ամէնէն խաղաղ եւ անաղմուկ ձեւերով. կը կառավարէ եւ կը հսկէ առանց զգացնել տալու իր գերակշռութիւնը. խարամանկ է երկու պարագային ալ։ Այլապէս, չպիտի կրնար կանգուն մնալ բրիտանական կայսրութիւնը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՆԳԼ. ՍՈՒԶԱՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Անգլիական H 49 սուզանաւը ընկղմեցաւ L 12 սուզանաւին կողմէ՝ Սթըրպըրըս Հէտէ՝ 15 մղոն հեռու, ուր ծովուն խորութիւնն է 100 մեդր։ Արկածը պատահեցաւ այն պահուն, երբ զանազան տորփիլներ իրլանտական եզերքի բացերը կատարուած ռազմափորձերուն մասնակցելէ յետոյ Փորթսմութ կը դառնային։

H-49 սուզանաւի նաւաստիներէն 21, L-12ինէն 2 հոգի խեղդուելով մեռան։ Առաջինէն ազատեցան միայն հրամանատարը եւ անթելի պաշտօնեան։

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

ՓՈԼ ՍՈՒՏԷ

Ֆրանսայի գրական քննադատութեան ամէնէն հետաքրքրական եւ արժէքաւոր դէմքերէն մէկը, Փոլ Սուտէ մեռաւ 60 տարեկան հասակին մէջ, ինչպէս հաղորդեց «Յառաջ»։

Բացառիկ գիրք մը գրած է հանգուցեալը իբրեւ քննադատ եւ ֆրանսական լրագրական կեանքին մէջ հեղինակաւոր դեր մը կատարած է վերջին երեսուն տարուան ընթացքին։ «Թան»ի մէջ ամէն հինգշաբթի ունէր գիրքերու մասին քննադատականներ, որոնք բացառիկ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուէին։

Փոլ Սուտէ եղած է գերազանցապէս գաղափարներու քննադատը, եւ դասական վարպետներու հանդէպ ունեցած է մեծ յարգանք։ Հիւկօ, Ֆլօպէռ, Մոբէսան, նոյն իսկ Զոլա իր գնահատանքին արժանացած են։ Մանաւանդ Հիւկոյի հանդէպ ունէր բացառիկ պաշտամունք եւ զայն կը հռչակէր 19րդ դարու մեծագոյն բանաստեղծը։ Նորերէն Փոլ Վալէրի, Մարսէլ Փրուստ եւ Անտրէ Ժիտ իրեն կը պարտին մասամբ իրենց այս օրուան դիրքը։

Սուտէ դժուարահաճ եւ անողոք էր իբրեւ քննադատ, թէեւ ունէր իր նախասիրութիւնները։ Կը պատկանէր պահպանողական-հանրապետական սերունդին։ Իր ոճը պարզ եւ սահուն, մեծ հաճոյքով կը կարդացուէր նոյնիսկ իր փիլիսոփայական տեսութիւններուն մէջ։ Սուտէ սիրած է մութ գըրուածքները, պայմանաւ որ արուեստի ոգին տիրապետէ եւ խորքը ըլլայ բացառապէս արժէքաւոր, նոյն իսկ եթէ հարկ ըլլայ քանի մը անգամ կարդալ։

Գրական եւ փիլիսոփայական հարցերու շուրջ վիճաբանելու տիրական ձգտումը ունէր Սուտէ եւ իր կարծիքները ազատօրէն, կրքոտ բայց խնամուած շեշտով մը կ՚արտայայտէր։ Քննադատութիւն՝ վճիռ մը արձակել կը նշանակէր իրեն համար, քան տպաւորութիւն մը արտայայտել։ Բայց խանդավառութիւն մը կը գտնէր իր վերլուծման մէջ, երբ կը տեսնէր իր մտածումներուն իրական խտացումը այս կամ այն գործին վրայ։ Ցաւ կը զգար, կը խռովէր երբ իր գնահատած հեղինակները կը հալածուէին կամ չէին հասկցուեր։ Կը սիրէր հիները, կը սիրէր նաեւ նորերը. Պալզաք, Ստանտալ, Ֆլօպէռ երրորդութեան քով նորերէն Վալէրի, Փրուստ, Ժիտ երրորդութիւնը կը բերէր։ Կը հաւնէր Ֆլօպէռի գրականութեան եւ մանաւանդ Անաթօլ Ֆրանսի ոճին եւ կ՚ատէր այն ոճը որ տրամաբանօրէն չէր արտայայտուեր, խստապահանջ էր քերականական կանոններու մասին։

Փոլ Սուտէ ցեղային փիլիսոփայութեան պաշտպանն էր, եւ ախոյեանը գաղափարի հաստատուն եւ իրապաշտ ըմբռնումին։ Այդ էր պատճառը որ իր մտածումները որոշ կայունութիւն ունէին, իր գաղափարներուն մէջ Թուիչքը կը պակսէր։ Կը սիրէր հասկնալ, սակայն երբ բան մը չհասկնար, չէր հետաքրքրուեր։ Ցեղակ մը պահպանողական անզիջողութիւն ունէր նոր, ինքնատիպ գաղափարներու առջեւ։ Գրականութեան մէջ կը նախընտրէր բանաստեղծութիւնը։ Որքան ալ դժգոհ էր նուագին համար, սակայն միշտ եղած է ճշմարտութեան հետախուզողը քան գեղեցկագիտական նուրբ երանգներու երկրպագուն։ Սուտէ չէր ըմբռներ այն տեսակէտը թէ իմացականութիւնը յեղափոխական է իր խորքով, նոյն իսկ արուեստին եւ գրականութեան մէջ, որովհետեւ կը պայքարի նախապաշարումներու դէմ, թէեւ ազատամիտ ըլլալու մեծ ցանկութիւն եւ ձգտում ունէր։

Կը պատկանէր 18րդ դարու գրողներու սերունդին, որուն մէջ մեծ իմացականութիւններ գըտնուած են։ Անկախ տեսակէտ եւ յարաբերաբար հասուն ըմբռնում ունէր եւ այդ էր պատճառը որ իր վիճաբանութիւններուն մէջ միշտ իրաւունք ունենալ կ՚ուզէր։ Սէնթ Պեօվի, Ռընանի, Պերթըլօյի պէս երբեմն հզօր արժէքներ կ՚ուրանար։ Սխալած էր փոսքալիզմին, բայց միշտ կը պնդէր, չէր ընդունէր պօզիտիֆ հմտութիւնը։ Իր վճիռները երբեք վարդապետական չէին։

Շատ երկար պիտի ըլլար վերլուծել Սուտէի հեղինակութիւնը, զայն իր կարգին քննադատելու համար։ «Les livres du Temps»ի հեղինակը, սակայն, անկեղծ քննադատ մը եղած էր։ Կը սիրէր կարդալ գիրքը մեծ հաճոյքով, թէեւ շատ անգամ չէր հաւնէր իր գնահատած վէպերուն եւ ցաւ կը զգայի որ իմ նախասիրած նոր գրողներս ջարդ ու փշուր կ՚ընէր։ Եւ սակայն կը հիանայի իր գրական աճուոր պաշարին եւ խոր հմտութեան վրայ։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Յուլիս (Սեփ. թղթ).— Յաճախ գրուած է այս տեղի գործարաններու մասին, սակայն կ՚արժէ միշտ հետեւիլ, մանաւանդ որ նոր երեւոյթներ կը պարզուին այսօր։

1.— Մարսէյլի գործարաններու եւ աշխատանոցներու թիւը թէեւ շատ է, բայց առաջին առթիւ հետաքրքրութիւն կը շարժէ «Թուռնիէ» մածի գործարանը, իր զարմանազան ձեւերովն ու պայմաններովը։

Այս գործարանն էր, որ 1927 յունուար մէկին, առաջին առթիւ իբրեւ գործադրկութիւնը քաշելերող իր դռները փակեց։ Ան դուրս նետեց աշխատաւորներուն գրեթէ հարիւրին 80ը, որոնք կը բաղկանային ամէն ազգէ, եւ կը կազմէին 1 3.5 15 տարուան աշխատաւորներու այլազան բանակ մը։

Այդ օրերուն, իր 1200ը անցնող բանուորներէն, հազիւ 120 հոգիին գործ ուզեց հայթայթել, իսկ հետզհետէ մէկ մէկ վերընդունեց անոնց կէսէն աւելին, կ՚երեւի որոշ նպատակի մը համար, ինչ որ յետոյ պարզուեցաւ։

Ընկերվարականներու նախորդ ընտրութիւններուն մէջ տարած յաղթանակներուն առջեւ, եւ մասնաւոր ճնշումներու տակ, այդ գործարանը, իր կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, ութ ժամուան աշխատանքի կանոնը կ՚ընդունէր եւ երեք հերթի կը վերածէր աշխատութիւնները.— առաւօտուն ժամը 5—13, 13—21, 21—5։ Բայց շատ չտեւեցին այդ նոր կարգադրութիւնները ու 1927 մարտ ամսուն, որմէն կը վերահաստատուէր նախկին օրէնքը։ Աշխատանքի ժամը 9ի բարձրացաւ, այն ալ քմահաճ գործադրութեամբ։

Համաձայն գործարանի ներքին կանոններուն, աշխատանքը անուանապէս 9 ժամ է, բայց ամբողջ գործարանին մէջ, շատ քիչերն են որ, ճիշդ 9 ժամէ յետոյ դուրս կուգան։ Ընդհանրապէս աւելի ժամեր աշխատիլը պարտաւորիչ է։ Ձեւականօրէն երկու հերթով ներկայացող բանւորը ստիպուած է 10—11—12 ժամ աշխատանք կատարել օրուան կամ գիշերուան մէջ, ժամական 2 ֆր. 90 սնթ. հազիւ շահելով, այն ալ չարաչար աշխատելով, խղդի ու ճարպի մէջ թաթխուած։

Արտադրութիւնը շատցնելու համար, զեղչուած բանուորութիւնը իրապէս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած է։

Հիմա բանուորներու մեծ մասը Հայեր են, որոնք եթէ գործ ճարեն, օր առաջ պիտի հեռանան այդ գործարանէն։

2.— Բաւական թիւով խղդի գործարաններ կան, որոնք բոլորն ալ միօրինակ գործեր ու կանոններ ունին։

Անոնց ամէն մէկը կ՚աշխատցնէ 150—200 բանուորներ, մեծ մասով Հայեր, երեք հերթով։ Առաջները (1924—1925, 4—5000 քիլօ Թուրթօ (բլիթ) արտահանող գործարան մը այսօր դարձեալ ութ ժամ աշխատցնելով հանդերձ 7000-7500 քիլօ կը հանէ, ժամական առաւելագոյն 3 ֆր. 50 սնթ. վճարումի փոխարէն։

Սոյն գործարաններուն մէջ, տանելի գործերն են՝ աղօրեպանութիւն, ջրհանագործ մեքենագործութիւն, տոպրակ լեցնել— եւ փուչներուն մէջ շարել եւն.։ Ջախջախիչ յոգնեցուցիչ եւ անտանելի են «փաչա»ները քակել, տոպրակներու մէջէն բլիթները հանել, աշխատանք մը՝ որու միջոցին առատօրէն խղդով կ՚օծուի մարդ եւ իր մարմինին վրայ զըզուեցուցիչ աղտոտութիւն յառաջ կուգայ։ Տանելի գործերն ալ ազատ չեն այդ աղտոտութենէն, սակայն որոշ չափով։

3.— Թէեւ երեք շաքարի գործարաններ կան, բայց անոնց ամէնէն անունովն ու համբաւաւորը Սէն Շարլինն է։

Այս գործարանը չազդուեցաւ 1927ի գործադրկութենէն։ Սովորաբար ամէն տարի մարտ-ապրիլ ամիսներուն, իր բանուորները մասամբ միայն կը զեղչէր. բայց երկու տարիէ ի վեր, այդ սովորութիւնն ալ չի գործադրեր, ընդհակառակն գրեթէ ամէն օր նորեկներ կ՚ընդունի։ Այս տարի դուռը եկողներ միշտ ընդունուեցան։ Հեռացողներն ալ շատ են, մանաւանդ նորեկներ, ընդհանրապէս Հայեր։ Համբաւէն շլացած, կուգան, կ՚ընդունուին, բայց քանի մը օրէն համը առնելով գործարանի ներքին կեանքին, կը ձգեն կ՚երթան։ Բանուորներու գրեթէ կէսը Հայեր են։

Այս գործարանը, որ հում շաքարները կը զտէ, հազարումէկ գործողութիւններ կատարելով, գործերու խայտաբղէտ տեսակներ եւ աշխատանքի զարմանազան բաժանումներ ունի։ Օրավարձերու կանոն մը՝ նաեւ նոյն ձեւերով։ Աշխատանքը կը բաժնուի չորս տեսակներու.— Ա. կտորի աշխատանք (փիէս), որ կը կատարուի տաք փուռերու առջեւ։ Կտոր մը աւելի հանելու համար, արիւն քրտինքի մէջ թաթխուած բանուորներ, կ՚աշխատին բուռն թափով. կը շարժին շարունակ։ Օրավարձ՝ 40—50—60 ֆր.։ Բ. «փրէֆէ»ի գործեր կան, երբեմն ծանր, երբեմն տանելի, ուրկէ բանուորներ կը շահին 40 ֆր.։ Գ. աշխատանքներ ալ կան, որ «փրիմ»ով կը կատարուին, այսինքն «շանթիէ»ի սովորական օրավարձին վրայ գործ գլուխ պարգեւ մը կը վճարուի։ Ասոնք ալ կը շահին օրական 32—35—40 ֆր.։ Այս գործերը շատ գէշ չեն։ Դ. բոլոր «շանթիէ»ները ունին շարժուն գործերու յատուկ եւ պահեստի բանուորներ, որոնք կը ստանան 26.45—28—29 ֆր. օրավարձ, շատեր սակայն, երբեմն «փրէֆէ»ի եւ «փրիմ»ի վրայ աշխատողներու կողքին, նոյնչափ աշխատանք կատարելով հանդերձ։ Անոնց մեղքը, կամ նորեկ ըլլալն է եւ կամ գործարանի վարպետներու եւ «շէֆ»երուն մէջ տիրող խտրական ոգին, որմէ առանձնապէս կը տուժեն Հայերը միայն։

Կ. ՄԵԻԵԱՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս օրեր… ընտրողական ժողովին մէ… ճարտարութեան առարկայ է … բնփոխումը առեւտրական … կանութեան կամ վարձակալութեան օրէնքին։

1926 Յունիս 30ի օրէ… համաձայն, կալուածատէրե… կատ չէին իրենց … կալներուն քմահաճ … քեր պարտադրելու եւ կամ … ուցած պարագային դուրս … լու, եւ միեւնոյն ատեն … թիւնը պաշտօնապէս կը ճա… առեւտրական սեփականա… անձեռնմխելիութիւնը … րող կողմէն։

Սակայն 3 անցնող տա… ցոյց տուին որ 26ի օրէնքը … ւարար էր եւ մութ կէտ… պարունակէր, որոնք անհրաժեշ… լուսաբանել, յարմարցնել … ուան պահանջներուն։

Վարձակալութեան օր… աչքի զարնող յօդուածներէն … 19րդ յօդուածն է որով … օրէնքէն չեն օգտուիր այն առեւտրականներն ու արհես… րողները, որոնք հպատակ են … երկիրներու, ուր գոյութիւն … նման օրէնք մը յօգուտ ֆր… ցիներու։ Բացառութիւն կը … մեն ֆրանսական եւ գա… բանակներու օտար զինուո… ու ֆրանսահպատակ երախ… ծնողներուն»։

Մեզ՝ Հայերուս համար … սական հարց է իմանալ թէ … տուինք այս օրէնքէն։ Միր… քը եզակի է եւ այդ իսկ պա… ռաւ 19րդ յօդուածը երկ… եւ մութ նշանակութիւն ունի … գի համար։ Ֆրանսայի հա… Հայաստանի մը կառավարու… գոյութիւն չունի, որ ուն… նման օրէնք մը՝ յօգուտ … սացիներու, մինչդեռ պէտ… ուրանալ որ պատերազմի … քին մենք ազգովին ֆրան… դատին գործօն մասնակց… բերած ենք, մեծ զոհողու… գնով։ Ուրեմն մենք բոլոր… տարբերինք միւս բոլոր օտ… րէն։

Հ. Հ. Պատուիրակութի… բեք սահող տարիներու ընթ… ժամանակ չունեցաւ ճշդելու … յերու դիրքը հանդէպ այս … քին։

Իսկ հիմա, 1926 յուն… օրէնքին բարեփոխման … Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը … նակը յարմար չի՞ նկատեր … յօդուածը լուսաբանել եւ … փոխել տալու յօգուտ Հայ… գիմելով ուր որ հարկ է … գրութեան յանձնելով մեր … ուիկ դիրքը։

Յ. …

ԱՆՀԱՇԻՒ ՄՍԽՈՒՄ

Ամերիկացի մասնագէտ… հաւաստումով իսկ, եթէ … կայ երկիր մը որ ամէնէն … անփոյթ է, այդ ալ Մի… Նահանգներն են։ Երկրին … տարածութեան մէջ միլ… րու հասնող կորուստներ … իսկ ասոնք ոչինչ են բաղ… մամբ ամէն տարի եղած … կային կեանքի կորուստ… վերագրելի անհատին եւ … հատներու անփութութեան…

Ճարտարարուեստի մէջ … գիւելի մսխումներու … կը հասնի տարեկան 10 մ… տոլարի, այսինքն ամէն … 700 միլիոն տոլարի … կ՚ըլլայ Ամերիկայի Մի… Նահանգներու ճարտարարուեստ… ներուն մէջ։ Այս մսխումը … այն կը կատարուի ճար… գործման, այլ նաեւ … ներու բաժանման տանկ…

Այս պարագան նկատի … նալով, երկաթուղիները … աշխատանքի լծուած են … մը նուազագոյնին հասցնել…

ՀԱՊԱ՞ ՄԵՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Երջանիկ Մարսէյլ, որ հաւաքուած լոյս քաղաքին մէջ, գիննձոն կը կազմակերպէք հազարապատում «Ցաթքը տօնելով։

Հապա՞ մենք. մենք որ փառքիններով հեռու կը գտնուինք իրմէ, ինչպէ՞ս տօնենք, ճակատագրոյ ու անվեհեր կեցուածքը ազատ խօսքին, որ մեր բուներ այրենիքին մէջ իսկ գլացուած էր։

Ըսորունակեցէ՛ք, աղա՛ք, միշտ անկեղծ անգիտող ու անխնայ, որովհետեւ ուր որ ալ երթաք, որու որ ալ ուզէք ձեր չեչտակի գարնող արօրածները. մեր հոգիէն է որ բռնած անոնք. եւ, կարծես մեր արեւմէր սիրտն է որ կը խօսի, Համալ Պաշիէն մինչեւ կարին ու արիվ։

Որովհետեւ, մենք անտունիներս, տառապանքի գեղեցկութիւնով քուանուած հոգիներ ունինք։ ...ինք նպատակներուն սրբութիւն ...րօտը որ օրէնք չի ճանչնար, ոչ ալ սակարացում։

Դուք յաղողութեան պսակումը հաւաքարար կը տօնէք, իսկ մենք դայն կ'ապրինք հոս, վերջիշելով յղի անցեալը. Սէֆուտալը, ...ֆֆին, Համալ Պաշին, Գապրիստան փողոցը եւ փարիզը։

Ի՞նչ օրեր յոյսի, ի՞նչ սպասումներ։ Եւ այս բոլորը, բոլորը մէկ նպատակի համար — Հայրենիքին՝ որուն ի խնդիր պերպերանի գրասեղաններէն սկսեալ ...պաշտամունքի բագին մը կը ...երուել։ Պոլիսէն դուրս Ոսաֆ ...ի լսարանը, հոն տեսնելու համար «Հշատերէն մեկը» ու նայուածք մը, ժպիտ մը բաւական էր որ խնդութեան՝ գեղեցիկ ախնդութեան պահեր մը ապրէինք։

Մենք կը նմանինք վէնիւ... ...ին որ հակառակ Րէկ թեւը ...կոտրած ու կողը փշրուած ըլլալուն, չէ գադրած աշխարհի եօթը ...ջքներէն մին ըլլալէ։ Մենք ...ալ չենք կրցիր ըլլալէ անոնցմէն ...ու կորովաբեր խնդերը որոնք ...ըստմն գ՛հուրիլ ու ներուիլ անհամար պայքարին մէջ, փշրելու համար բռնութիւնները։

Միշտ ձեզի հետ՝ եւ կռուի եւ խաղաղութեան պահերուն. քայլ մը եւս դէպ յառաջ ամէն օր։

ՄԵԿԸ

ԽՄԲ.— Հազարթուեակի առթիւ, խմբագրութիւնը ստացած է բազմաթիւ ցամակրական խօսքեր աշխատակիցներէ, ընկերներէ եւ բարեկամներէ եւ սիրուն նամակ մը՝ Ձ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութենէն։

Շնորհակալութիւն՝ բոլորին ալ։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՔՐԴԵՐԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թիֆլիզի նգիտններու ակումբին մէջ քրդերէն լեզուով ներկայացում մը տրուած է եզիտներէ կազմուած դերասանական խումբի մը կողմէ։

Այդ խումբը առաջին անգամ ներկայացուցած է «Եազ Ըառ» գաւեշտը, երկու արարով, հայերէնէ թարգմանուած։

ԵՐԱՇՏ ԵՒ ՄՐՐԻԿ

Մայիս ամսուան մէջ, տիրող երաշտը եւ մրրիկները մեծ աւեր գործած են ամբողջ Արեւմտեան Վրաստանի մէջ։ Վնասուած են ցանքերու կէսը։ Երաշտը այնպէս չորցուցած է հողը որ ո՛չ մէկ հնարաւորութիւն կայ վնասուած արտերը նորէն ցանելու։

Վնասուած են նաեւ այգիները եւ մանաւանդ չերամապահութեան յատուկ թթենիները։ Ցերեկի պակասին հետեւանքով, չերամապահները մեծ մասով բնաջնջած են չերամները։

ԳԻՆԻԻ ԱՐՏԱԴՈՒՄ

Կոոպերատիւ ...ութեան հրաւէրով գումարուած է գինի մթերողներու խորհրդակցութիւն մը, 1929 30ին գինիի արտադրման խնդիրը քննելու համար։ Խորհրդակցութիւնը նշանակեց գինիի արտադրելի քանակը, վաճառման գինը, որ անցեալ տարուան բաղդատմամբ 100ին 15 աժան է։

Նկատի առնելով գինիի արտադրման կարեւորութիւնը, ժողովը անհրաժեշտ նկատած է որ գինեգործութեան մեծ զարկ տրուի։ Ընթացիկ տարուան մէջ մեծ քանակութեամբ գինի արտադրուած է որդէն Գերմանիա եւ Աւստրիա։

ԿՐԻՖԻ ԴԱՐՄԱՆԸ

Բժիշկը մը՝ Ա. Սամոյլով հնարած է նոր միջոց մը՝ որով կրնայ արագօրէն բուժել կրիֆէ բռնուած անձերը։

Բժիշկը հետեւեալը յայտնած է իր գիւտին մասին.

— 1926ին երբ կրիփը շատ տարածուեցաւ Մոսկուայի մէջ, ես լրջօրէն փնտռեցի գործածուելի եղանակ մը։ Ուսումնասիրելով, տեսայ որ կրիփէ չեն բռնուիր այն բանւորները, որոնք կ'աշխատին քլորային կազ արտադրող գործարաններում էջ Ասկէ եզրակացուցի որ, քլորայինկազը այն լաւ միջոցներէն է, որով կարելի պիտի ըլլայ արագօրէն բուժել կրիփէ վարակուածները։

Մինչեւ ընթացիկ տարուան ձմեռը քլորային կազով առողջացուցած եմ 640 հիւանդներ։

Դարմանի եղանակը շատ պարզ է եւ կը տեւէ 2 ժամէն մինչեւ 1 օր եւ եթէ պէտք տեսնուի 2 նիւ ա։

Հիւանդը ամբողջ կէս ժամ կը շնչէ քլորային կազը եւ ժամ մը կը մնայ նոյն սենեակին մէջ։ Մէկ երկու ժամէն հիւանդին ջերմութիւնը կ'իջնայ բնական աստիճանին, եւ գլխու ցաւը, հազը, հարբուխը կը կտրի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Շուրջ երկու տարի է որ Ձարսանճագի Հայր. Միութիւնը կը գործէ Մարսիլիոյ գաղութին մէջ։

Իր հաստատման առաջին տարին լուռ կեանք մը ունեցաւ. յետոյ գործի լծուելով հաստատեց քանի մը մասնաճիւղեր Ֆրանսայի զանազան շրջաններուն մէջ։ Վերջերս հարկը զգալի դարձուց կեդր. վարչութեան մը պէտքը, եւ համանուն Միութիւններու խորհրդակցական ժողովներէն յետոյ, կազմուեցաւ կեդր. վարչութիւն՝ լիազօրութեամբ միութիւններէ ղրկուած պատգամաւորներու։ Պատգամաւորական ժողովին մէջ երկու կարեւոր առաջարկներ ըրած էին — Ձարսանճագ մը շինել Հայաստանի մէջ եւ Աղեքսանդրա ֆոնտի օր։ Այս վերջինը լուրջ գործունէութեան մը մղեց բոլոր մասնաճիւղերը։ Յուլիս 7ը նշանակուեցաւ Օր։

Մարսէյլի մասնաճիւղը, հովանաւորութեամբ կեդր. վարչութեան, Աղեքսանդրա ֆոնտի առթիւ սարքած էր բնական գաշտահանդէս մը։ Որոշուած ժամանակէն առաջ կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր պարտէզը, քաջալերելու ձեռնարկը։

Նախագահ Գ. Գօյաճեան քանի մը հակիրճ խօսքերով պարզեց Միութիւններու կարեւորութիւնը եւ օրուան դաշտահանդէսի նշանակութիւնը, ու ցաւով յայտնեց Անատոլուի հայ բեկորներու կեանքը։

Քանի մը մանրամասնութիւններէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ Ցիկին Քիպրիթճեան, որ զգայուն խօսքերով բացատրեց Աղեքսանդրա ֆոնտի նշանակութիւնը «Մեր անգարձ մեկնողներու փշուրները դեռ շատ են Թրքական աշխարհին մէջ։ Անոնք կը մեռնան Հայու կարօտը քաշելով, միշտ կը սպասեն ազատարար միջոցներու, լսեցէք անոնց աղաղակները որ կը հասնին հեռաւոր անկիւններէ.»

Ցեղի ունեցաւ աճուրդ մը, որուն լայնօրէն մասնակցեցան Գ. Գ. Մանուկ Մելքոնեան, Խաչատուր Կարապետեան, Դուրուկեան։ Աճուրդը բարձրացաւ 650ի Ֆր.ի։ Շնորհիւ «Ցավուլ զուռնա»յի, վերջին մասը հաճելի ժամանց մը ըրաւ յեց հանդիսականներուն։ Պարտէզը դարձած էր հայկական շէն գիւղ մը։

Բոլոր Ձարսանճագցիները, հեռաւոր կամ մօտաւոր, պէտք է գիտակցօրէն զարկ տան շրջաններուն մէջ կազմակերպուած մասնաճիւղերու։ Մեր խօսքը մանաւորապէս ամերիկահայ Ձարսանճագցիներուն է։ Ի՞նչ կ'ընեն անոնք։ Ցերուեց մը կայ որ փրկութեան ճամբայ կը փնտռէ։ Ապարէգ թող գայ իւրաքանչիւր հայրենակից իրեն վրայ ինկած պարտականութիւնը կատարելու համար։

Մ. Քաշեան

ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

ՎԱԼԱՆՍ 8 յուլիս — Այս առաւօտ ժամը 10ին, Երզնկացի Մարիամ Բարաղամեան, որ կը բնակի Վալանսէն դուրս՝ երկաթուղի գծին քով, կ'ուզէ գնումներու համար նպարավաճառին երթալ։ Ճամբան գծին վրայէն կ'անցնի։ Մարիամ անցած ատեն, մէկ ոտքը կը մտնէ երկու գծերու մէջտեղ։ Մինչ ոտքը հանել կ'աշխատէր, Մարսէյլէն եկող շոգեկառք մը վայրկենապէս ջարդուփշուր կ'ընէ խեղճ կինը։ Մարմինը տասը կտորէ աւելի եղած էր կտորներէն մէկ քանին ալ չգտնուեցաւ։

Մարիամի ամուսինը Մինաս Բարաղամեան ողջ է եւ ունի զաւակ մը՝ 30 տարեկան, ամուսնացած, 2 զաւակներով։

Ա. Փերգիկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Վալանս. 8 յուլիս.— Տարի մըն է որ կազմուած է ֆրանսահայ սկաուտներու խումբ մը։ Առաջին անգամ սկսաւ երկու պատանիներով։ Շնորհիւ խմբապետ Գ. Գարալլ Գալեանի ժրաջան աշխատութեան, այսօր ունի 10 կանոնաւոր սկաուտ։ Գրեթէ ամէն շաբաթ բանակումի կ'երթան ու մաքուր օդի տակ մարզանքներ կ'ընեն։ Անշուշտ ուրիշ պատանիներ ալ պիտի հետեւին անոնց, ազատելով փողոցային կեանքէ։ Նաեւ շնորհիւ Օր. Տ. Տուրբախի կազմուած է գայլուկներու խումբ մը, վեց ամիսէ ի վեր։

Կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ գայլուկներու երդումը Սէն Փիրայի դաշտին մէջ, (4 քիլոմեդր հեռու Վալանսէն դէպի Արտէշի նահանգը)։ Ներկայ էին տեղացի սկաուտները եւ գայլուկները իրենց պետին հետ, նաեւ քանի մը հայրենակիցներ Վալանսէն։ Բոլոր սկաուտները շարքի կեցան, հայ թէ օտար։

Ցետոյ պարզուեցաւ հայկական եռագոյնը. փոքրիկ գայլուկները կատարեցին իրենց երդումը դրօշին տակ։ Երդումի արարողութենէն վերջ փոքրիկներու կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Ֆրանսացի սկաուտներու պետը (քահանայ մը) խօսք առնելով ըսաւ.

— Ես չէի գիտեր թէ Հայերն ալ կը հետաքրքրուին սկաուտական խաղերով. բայց այսօր կը տեսնեմ որ կանոնաւոր հագուած եկեր են այս բացօթեայ տեղը։ Սկաուտը նախ Աստուծոյ կը հաւատայ, յետոյ հայրենիքին։

Ցորդորներ եւ խրատներ տալով վերջացուց իր խօսքը։

Այս առթիւ ցաւով կ'արձանագրեմ մեր հայրենակիցներուն անտարբերութիւնը՝ այս գեղեցիկ շարժումին հանդէպ։

.˙. Կը լսեմ թէ Եկեղեցասիրաց Միութիւն մը կազմուած է նախաձեռնութեամբ նորընծայ Պասկ քահանայի։ Ո՞ւր կ'երթա՞նք (?) ... գպրո՞ցը...

Հայ մը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԺԱՆՑ, ԱՏՐՃԱՆԱԿ ԵՒ ԴԱՆԱԿ.— Իտալացի կօշկակար մը, որ երեք շաբաթէ ի վեր խռոված էր իր սիրուհիին հետ, ամուսնացած կին մը, անցած օր, վրէժ լուծեց անկէ, շիշ մը արջասպ սրսկելով անոր դէմքին վրայ։ Արջասպին կէսը սակայն թափեցաւ սիրուհիին ամուսնին վրայ, որ այդ պահուն կ'ընկերակցէր անոր։

Կօշկակարը տեսնելով որ ծանրօրէն չէ վիրաւորուած, քաշեց ատրճանակը ու կրակեց անոնց վրայ։ Փամփուշտները պարապ անցան։ Կատղած՝ այս անգամ դանակով վիրաւորեց իր նախկին սիրուհին։

Այր եւ կնոջ վիճակը ծանր չէ։ Ոճրագործ սիրահարը որ բանտարկուած է, աւելի՛, այրած է իր իսկ դէմքը՝ արջասպով։

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐ.— Վիլէթ փողոցի բնակիչները նշմարեր էին թէ ատենէ մը ի վեր զանազան առարկաներ կ'անհետանային իրենց բնակարաններէն։ Ոստիկանութեան որ հետազօտութիւն մը կազմակերպեց եւ բռնեց 16 տարու պատանի մը, խոստովանեցաւ թէ ինք պետն էր խմբակի մը որ բաղկացած էր իրեն տարեկից պատանիէ մը եւ 15 ու 14 տարու երկու աղջիկներէ։ Իրենց առաջնորդն էր 23 տարու երիտասարդ մը։ Բոլորն ալ ձերբակալուեցան։

ԱԿԱՄԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ

Փարիզ այցելող գաւառացի ընտանիք մը, բաղկացած 5 հոգիներէ, բարձրացեր էր Ցաղթութեան Կամարին վրայ, Փարիզի դիտելու իր ժանրանկային գեղեցկութեամբ։ Իրիկուան դէմ, Կամարին պահապանը բատ սովորութեան այցելուներուն կ'ազդարարէ փակումը։ Բոլորը իջեր ու մեկներ էին իսկ 5 հոգիները չէին լսեր պահապանին կանչը։ Երբ վար իջան դռները գտան փակ ու սկսան պոռալ կանչել, դրան հարուածներ տալ անցորդներու ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար։ Բաւական ատեն անցնելէ յետոյ միայն, կարելի եղաւ դռները բանալ ու ազատել ակամայ բանտարկեալները։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻՆ ՏԱԿ.— Վէնսէնի մէջ, փոխադրութեան ինքնաշարժ մը կոխոտեց անցորդ մը։ Վարիչը առանց նայելու իր զոհին, արագօրէն փախաւ։ Զոհը որ անծանօթ կը մնայ, մեռաւ հիւանդանոց փոխադրութեան ընթացքին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 153 —

Աղուո՜ր, աղուո՜ր Pull over մը, իսկական մետաքսի փայլով, իր ամէնէն աւելի սիրած գոյնով... բայց ինչու, ինչո՞ւ Փըթիթ Լիզ, ինչու «պզտիկ գլխով ու մեծ սրտով» փըթիթ Լիզ.. Հարուածին յաջորդող այս գաղջ շունչը, տառապանքէն անմիջապէս վերջ եկող փայփայանքը գորովի, միամիտ սիրոյ, զինքը խորապէս կը խոցէր, վէրքը աւելի կը բանար, կը խորացնէր և սրտին սաստկացող սեղմումը մտածումները կը ճմռթկէր անդիմադրելի ուժով։

Դող մը երիտասարդին ուսերը ցնցեց։ Փիէռ ոտքի ննտուեցաւ անմիջապէս և սկսաւ հագուիլ, կարծես անտեսանելի ներկայութեան մը հաւատացնելու համար թէ այդ դողը ցուրտին արդիւնքն էր։ Հապճեպով, մեծ հապճեպով սկսաւ հագուիլ, որպէս թէ անմիջապէս բան մը ընել որոշած ըլլար. որպէս թէ իր աչքերը նշմարած ըլլային հեռուն քիչ մը ջուր, կամ պատուհան մը չզգամուած։ Երբ աւարտեց, մնաց սակայն անորոշ, երկրայական։ Անզգաստ դարձաւ սենեակին մէջ, ակնարկը սեղանին վրայի բաց ծրարին, ակնարկը սեղանին վրայի բաց, ամբողջութեամբ բաց սիրտին։

Հակընդդէմ ալիքներու պէս երկու տարբեր կ'ուհեէ մեկնող ակնարկներ, երկու տարբեր ժպիտներ կը բախէին իրարու, մէկը միւսը ծածկելով, մէկը միւսը յանդիմանելով փոխնիփոխ։

Փիէռ կրկին նամակը կարդաց և Լիզին նուիրուած անցեալ օրերու յիշատակը մտածումին ներկայացաւ անսպասելի երանգաւորումով մը։ Պարտէզի մը մէջ էին հանդիպեր իրարու. ան նուրբ էր, թեթեւ, փոքրակազմ և իր անվերջ ժպիտովը եկաւ կծկուիլ երիտա-

— 154 —

սարդին բազուկներուն մէջ։ Հայը անզգաստ կոխեց անոր տարիկներուն վրայ, մինչ Լիզ (ա՛չ, զինք կը կոչեն Փըթիթ Լիզ.) մինչ Լիզ կը շարունակէր ժպտիլ ու կը կարմրէր, կը կարմրէր. որպէս թէ կոխողը ինք ըլլար։ Ըսաւ թէ ինք Փարիզի մէջ... ո՛չ, ըսաւ թէ առաջին օրը այդպիսի հարցում չեն ուղղեր, այլ միայն կը ժպտին և կը ջանան հաճելի ըլլալ... օրեր վերջ ըսաւ թէ ինք Փարիզի մէջ առանձին էր, թէ գլխարկ կը շինէր. թէ մեծ, այո՛ շատ մեծ աշխատանոցի մը մէջ կ'աշխատէր և թէ...։ Ժանգի գոյն հագուստը Փիէռ ուրիշ անգամ մը բնաւ չտեսաւ Լիզին վրայ։ Անոր ընկերուհիներէն մէկն է որ միշտ կը հագնէր զայն. Լիզ այդ օրը փոխ էր առած։ Ո՞վ չի գիտեր Փարիզի միտինէթներուն կեանքը. կամ ո՞վ իրապէս, ամբողջութեամբ կրնայ գիտնալ այդ ճնճղուկներով լեցուն աշխատանոցներուն առասպելը։ Այդքան խեղճ ամսականով մը ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս կրնար ապրիլ տասնեւութ տարեկան սա պուպրիկը, միշտ ժպտուն, միշտ թարմ, միշտ թեթեւ, գետնէն գտնուած կռճակի մը պէս։

Իրենց բարեկամութեան սկիզբի շրջանին էր, երբ օր մը յանկարծ Փիէռ մեծագոյն անակնկալը գործեց երթալ զինքը առնելու։ Ճիշդ կէս օրին ճշմարիտ թռչնիկներու պէս խումբ խումբ դուրս ննտուեցան միտինէթները, աշխատանոցին ետեւի մեծ դռնէն։ Լիզ զինքը նշմարելով զարմացումէն և երջանկութենէն անշարժացաւ յանկարծ, կարմրեցաւ ու յետոյ վազելով եկաւ նետուիլ վիզին։ Համբոյրէն վերջ ետեւ դարձաւ, ժպիտ մը արձակեց ընկերուհիներուն, կարծես ըսել ուզելով. «Կը տես-

— 155 —

նէ՞ք իմինս»։ Նոյնիսկ անոնք որոնք շրթունքնին ներկելու զբաղած էին, նոյնիսկ անոնք որոնց քիթին վրայ էր այդ պահուն բրնձափոշիին աշխատութիւնը, անոնք անգամ վեր առին իրենց գլուխները և ժպիտով մը իրենց նպաստաւոր կարծիքը տուին, չմոռնալով ճչալ, ճռվռալ։ Բացարձակապէս մերժեց Լիզ, յետոյ պնդեց, նորէն պնդից և երբոր տեսաւ թէ չպիտի յաջողի, սկսաւ աղաչել որպէսզի հոն չերթան, որպէսզի Փիէռ զինքը այդ ճաշարանը չտանի, թէ հարուստի տեղ է, մեծվայելուչ է, թէ ինք պէտք եղածին պէս չէ հագուած, թէ իրապէս կ'ամչնայ։ Փիէռ անդրդուելի մնաց իր արհեստցեի կնահաճութեանը մէջ և գրեթէ բռնի Լիզը ուղած ճաշարանը տարաւ։ Ջմայլելի ճաշ մը ըրին. շուտով զուարթացան երկու երիտասարդները և սկսան կատակել, սիրոյ քօղարկուած խօսքերու ետեւէ որոմութիւններ արձակել, երբեմն իրարու ձեռք սեղմել երկարօրէն... Երիտասարդ աղջիկը ընտանեբար պատրաստեց աղցանը, ինքնիրեն աստուծիկին հովերը տալով և գեռ ընելով այսպէ՛ս, և գեռ ընելով այնպէ՛ս... Փիէռ որ տաքցած էր ընկերուհիին նման այդ զօրաւոր գինիին ազդեցութեանը տակ, մէկէն քմահաճոյքն ունեցաւ աղջկան պայուսակը խառնելու։ Ի՞նչ կրնար պարունակել,— շրթունքներու կարմիր ներկը, անխուսափելի վարդագոյն բրնձափոշին, ժանեկազարդ նուրբ թաշկինակ մը, քանի մը նամակներ։ Ո՛չ, Լիզ չթողուց որ նայի. սակայն Փիէռ, որ պայուսակին մէկ անկիւնէն բռնած էր, յամառեցաւ իր տղայական հետաքրքրութեանը մէջ։ Անմիջապէս լրջացաւ Լիզ և ուզեց անպայման անպայ-

— 156 —

ման փրկել պայուսակը։ Հայը բերանը ամբողջութեամբ բացած՝ տխմարօրէն կը խնդար անոնց աղջկան դիմադիծը կարդալու և կը պնդէր. նոյնիսկ զրաւի կուգար թէ ան լեցուն է սիրային նամակներով։ Ու մէկէն շատ ուժով, գրեթէ բիրտ շարժումով մը խլեց առաւ կանաչի այդ առարկան, աղջկան պզտիկ ձեռքերէն։ Այդ շարժումին մէջ պայուսակը բացուեցաւ սակայն ու մէջէն գետին ինկաւ պզտիկ հաց մը և կտոր մը շոքոլա...

. Ու, սեւ սեւ կատու մը սեղանին տակ կ'ուտէր հացի այդ կտորը, մինչ անդին երկրորդ մը, այս անգամ ճերմակ, ճեփ ճերմակ, թաթիկովը կը խաղար շոքոլայի կտորին հետ...

Ու հիմա ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, Փըթիթ Լիզ, ինչո՞ւ «պզտիկ գլխով և մեծ սիրտով» Փըթիթ Լիզ. . Օ՛հ կարելի չէր, երբեք կարելի չէր որ այսմ այս նուէրը ընդունէր անկէ. պէտք էր վերադարձնել անմիջապէս, անմիջապէս։ Ու բսել որ երեք օրեր անցած են արդէն իսկ և ան կը կարծէ իրաւամբ թէ պատասխանելու փափկանկատութիւնն իսկ չունեցաւ ինք։ Երկա՛ր, երկար որոնումներէ յետոյ, Փիէռ վերջապէս որոշեց նամակով մը Լիզին պանդոկը տանիլ ձգել այդ առարկան։ Բայց երբոր անցաւ թուղթին սպիտակութեան առջեւ, ուրիշ արգելքի մը բախեցաւ։ Գորովալից, քնքուշ և ցաւոտ տողերուն զառիթափը զինքը անխուսափելիօրէն տարաւ ննէթին։ Այն սակի պլուխն է որ եկաւ մտածումին առջեւ, ամէն անգամ որ ուզեց սիրոյ խօսք մը ըսել, և ակամայ տողերը եղան տկար, պէտք եղածէն շատ աւելի տկար։ Պատռեց։

Այս վեց հոգին գլուխ գլխի կուտան, եւ կ'որոշեն վար առնել վառօդ մը իբր առաջնակարգ ծախել կառավարութեան։ Եւ որպէս զի իրենց գէշ ապրանքը իբր աղէկ ընդունուի, շահագրգռուած կարգ մը անձերու 150,000 ոսկի կաշառք առաջարկելու կ'ըլլեն։

Սակայն, պատերազմական գործավարութիւնը կ'իմանայ խնդիրը եւ քննութեան ձեռնարկելով կը հաստատէ կաշառք առաջարկելու պարագան։ Ասոր վրայ կը գրեն դատական գործավարութեան, որ իր կարգին Պոլսոյ ընդհ. դատախազ Քէնան պէյի միջոցաւ ձերբակալել կուտայ յիշուած վեց անձերը։

Ձերբակալուածներուն հարցաքննութեամբ կը զբաղի հարցաքննիչ Նազըմ պէյ։ Քննութիւնը կը շարունակուի։

Դէպի Արեւելեան Նահանգները

Թղթատարական եւ հեռագրական ընդհ. տնօրէն Ֆախրի պէյ, որ Պոլիս կը գտնուի, լրագրողներուն յայտնած է թէ մէկ շաբաթէն Արեւելեան Նահանգները պիտի երթայ, քննութեանց համար։ Գործավարը մինչեւ Վան եւ Հէքքեարի պիտի երթայ։

Գործավարը բսած է թէ Անատոլուի Նահանգներուն հեռաձայնի հաստատումը 6-7 ամիսէն պիտի աւարտի։

Թուրքիոյ ամերիկեան նոր դեսպանը

Նիւ Եորքէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն թէ Նախագահ Հէրպըրթ Հուվըր մտադիր է Թուրքիոյ դեսպան նշանակել «տիպիկ գործի մարդ» մը՝ Ճոն Ն. Ուիլլիսը, նախագահ Ուիլլիս Օվըրլէնտ Ընկերութեան, որ Ամերիկայի ինքնաշարժի ամէնէն մեծ ընկերութիւններէն մէկն է։

Ուիլլիս ծախած է այդ ընկերութեան մէջ ունեցած իր բաժինը, որպէսզի ազատ ըլլայ դիւանագիտական ասպարէզ ընդգրկելու։ Յիշեալը ճանչցուած է իբրեւ հեղինակութիւնմը՝ տնտեսական եւ ճարտարարուեստական գործերու մէջ։

Այս առթիւ գիտել կը տրուի թէ Թրքական շուկային վրայ ինքնաշարժի ամերիկեան տուները բուռն մրցումի մէջ են Իտալացիներուն հետ։

Կը կարծուի թէ Թուրքիոյ այժմու ամերիկեան դեսպանը՝ Ճօզէֆ Գրիու՝ մօտ օրէն Հարաւային Ամերիկայի մէջ դեսպանական պաշտօնի պիտի կոչուի։

16 օր օդին մէջ.

Քըլվըր Սիթիէն (Քալիֆորնիա) կը հեռագրեն յուլիս 10 թուականով.

Առեւտրական երկու օդանաւորդներ՝ Մէնտէլ եւ Բայհարտ, որոնք երէկ կոտրեցին տեւողութեան համաշխարհային մրցանիշը, դեռ կը շարունակեն իրենց միօրինակ թռիչքը այս քաղաքին վրայ։

Արդէն 195 ժամէ ի վեր օդին մէջ են եւ ծրագրած են ցամաք չիջնել՝ մինչեւ որ շարժիչ մեքենան չխանգարուի։ Իրենց նպատակն է օդին մէջ մնալ 400 ժամ, կամ աւելի քան 16 օր։

Թուրք առագաստանաւ մը ընկղմած

ՊՈԼԻՍ 10 յուլիս.— Իտալական «Բավէնա» շոգենաւը, որ Իզմիրէն Այվալըք կ'երթար, կէս գիշերին, Միտիլլիի բացերը ընդհարեցաւ Թրքական «Տէրվիշ» առագաստանաւին գոր ընկղմեց։ Այս վերջինին նաւապետն ու նաւազ մը խեղդուեցան։ «Բավէնա»յի նաւակները ազատեցին միւս նաւազները։

Իտալացի նաւապետը ուղղութիւնը փոխելով գնաց Միտիլլի, ուր ցամաք հանեց «Տէրվիշ»ի վերապրողները։

Թուրք իշխանութիւնները հրաման տուին գրաւել իտալական նաւը՝ անոր հանդիպած Թրքական առաջին նաւահանգիստին մէջ։

Բողոք ամերիկեան նոր մաքսին դէմ

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը որոշած ըլլալով բարձրացնել մաքսի սակացոյցը, 38 երկիրներու կողմէ բողոքագիրներ ուղղուած են ամերիկեան Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողովին։ Ներկայացուցչական ժողովը արդէն քուէարկած է այս նոր յաւելումը եւ յառաջիկայ նստաշրջանին պիտի քուէարկուի Ծերակոյտին կողմէ։

19 Ամերիկացի ձերբակալուած Ռուսիոյ մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն.—

Մոսկուայէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Չեկայի հրամանով ձերբակալուած եւ արգելափակուած են 19 ամերիկացի համայնավարներ, որոնք վերջերս հասած էին՝ քննական պտոյտի մը համար։ Անոնք խստիւ քննադատած էին պոլշեւիկեան մեթոտներն ու հիմնարկութիւնները եւ յայտարարած թէ՝ անմիջապէս որ իրենց երկիրը դառնան՝ Ամերիկայի բանուոր դասակարգին պիտի պարզեն իրենց տեսածները։ Ասոր վրայ Չեկան ձերբակալեց զանոնք՝ իբրեւ լրտես եւ պետութեան ապահովութեան դէմ դաւադրող։

Աւստրալիայէն Լոնտոն՝ 13 օրեն

«Սըտըրն Քրոս» (Հարաւային Խաչ) օդանաւը, որ յունիս 27ին ճամբայ ելած էր Աւստրալիայէն, Լոնտոնի մօտ Քրոյտընի կայանը հասաւ յուլիս 10ին ժամը 15.20ին։ Օդանաւին վարիչներն էին հարիւրապետ Քինկսֆորտ Սմիթ եւ Իւլմ. օդանաւին մէջ կային ընդամէնը 6 հոգի։

Ասկէ առաջ օդանաւորդ Պէրթ Հինքլէր նոյն ճամբան կտրած էր առանձին՝ 15 օրէն։

Ամերիկացի օդանաւորդները Հռոմի մէջ

Ամերիկացի օդանաւորդներ Ուիլեըմս եւ Եանսէյ, որոնք Ատլանտեանը կտրելէ յետոյ Սպանիա ցամաք իջած էին, չորեքշաբթի գիշեր Հռոմ հասան եւ խանդավառ ընդունելութիւն գտան։ Մուսոլինի եւ օդային նախարար զօր. Պալպօ անձամբ ընդունեցին «փէթֆայնտըր»ի հերոսները։

Թուրք համայնավարներու դատը

Թուրք համայնավարներու դատավարութիւնը կը շարունակուի Իզմիրի եղեռնադատ Ատեանին առջեւ։ Ամբաստանեալները իրենց յամբակներուն կարմիր ծաղիկով ներկայացած են ատեան։ Երբ կը կարդացուի այն տեղեկագիրը ուր կ'ըսուէր թէ ամբաստանեալ Էնվէր իր գլխանոցին վրբեւ «Մուրճ-Մանգաղ» խորհրդանշանը բանիլ տուած էր, յիշեալը գրպանէն կը հանէ նոյն նշաններով թաշկինակ մը եւ ցոյց տալով կ'ըսէ. «Արգիլուած ըլլալը չէի գիտեր, փողոցը այս թաշկինակներէն կը ծախուին. ի՞նչ կ'ըլլէ իմ ալ շինել տալս»։

Հ. Յ. Դ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու ներկայացուցիչները կը հրաւիրուին ժողովի այս իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին La Petite Sourceի սրահը։ Métro Odéonի ճիշդ դէմը։ Օրակարգ.— Շարունակութիւն նախորդ ժողովի օրակարգի նիւթերուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue Républiqueի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Գօդօս Հիւսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Սէն Լու»ի ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին Դաշնակցութեան Տան մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ազգին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն Գուլվար Օտտօի ընկերները դասախօսութեան կը հրաւիրէ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Տ. Թադէոսեան Հրայրի մասին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Թ'Անթուանի ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. Միլտոնեան։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԳԻՒՂԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ-ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ, 21 Յուլիս Կիրակի օր, Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական ախոյեանութեան տարեկան մրցումները (7րդ տարի), կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, Stade de Parisի մէջ (Porte St. Ouen)։ 21 Յուլիս Կիրակի ժամը 2ին, մասնակցութեամբ Փարիզի, Փիյեանքուրի, Իթալիի, Պուա Քոլոմպի, Սարսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու մարզիկներուն եւ սկաուտներուն և Դպրոցասէրի սաներուն։

Տոմսեր՝ 5, 10 եւ 25 ֆրանք։ Այժմէն կարելի է հայթայթել հայ ճաշարաններէն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն։

(Դոց Թրիպիւններ արեւէն կամ անձրեւէն պաշտպանուելու համար)

ԺԻՊԷՅԼԻ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Այս կիրակի St. Cloudի անտառին մէջ։ Ներկաները պիտի նկարուին։ Նրգ. արտասանութիւն, նուագ եւ զանազան անակնկալներ։ Գիւղի որբերու ուշադրութեան կը յանձնենք այդ օրը։ Առաւօտուն ժամը 10—12 գտնուիլ Սէն Քլուի կամուրջին քովը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Porte St. Cloudէն Թրամուէյ Թիւ 2 եւ 18, Porte d'Auteuilէն Թիւ 25—16, Լուվրէն նաւ եւ իջնել Սէն Քլու։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Փոն տը Շէրիւիի Ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ վաղը շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Փլաս Քամէթ, Պիւրօ Թապաքի վերնայարկը։

Առնուվիլ լէ կոնէսի Թագւիկ խումբի ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 55 Av. de l'Union, ընկեր Սինկէրեանի տունը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Շավիլի Արզութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Anatole France, Մոնփարնաս-Շավիլ կայարանի քովի սրճարանը։ Կարեւոր Օրակարգ։

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Փիյեանքուրի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Ժողովը. Գրադարանի վարչութիւնը կարեւոր յատկաբանութեան մը համար կը հրաւիրէ, Cremieu բնակող ընկ. Աբրահամ Յակոբոսեանը՝ ներկայանալ Գրադարան շաբթուան մէջ ուէ իրիկուն ժամը 7.30_9։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի քանի մը շաբաթ առաջ Գորտոյէն եկած Մշեցի երիտասարդը որ կը բնակի Սարսէլ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Արխադօս քինյ Թորոսեանի մահուան քառասունքին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պատարագ կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

Կէսօրէ ետք ժամը 3ին Փանթէնի գերեզմանատան մէջ (14me division) տեղի կ'ունենայ քառասունքի արարողութիւնը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Քուռ Պէլզընսի եւ Ռիւ տ'Էքսի անկիւնը՝ Պառ տը լա Փոսթի մէջ։ Օրակարգ՝ Նահր-էլ-Ումարի Վասպուրականցիները Մուսուլի շրջանը փոխադրելու հարց (Գ. Լ. Եաղոյեանի նամակը), Գորսկաստանէն ստացուած նամակներ, Հաշուետուութիւն վարչութեան եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին։

ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆԻ (Իսի լէ Մուլինօ) մէջ նախաձեռնութեամբ ընկ. Լորիսի կազմուած Մջոյի խումբի ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 64 Ավընիւ Վէրտօնի սրճարանը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Ներկայանալ ինքնութեան թուղթերով։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՓԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն ու համակիրները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 18 Rue de Meudon։ Կարեւոր օրակարգ եւ անդամակցութեան քարթերու բաշխում։

ԵՈԶՂԱՏԻ եւ իր շրջանի ընդհ. Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 3ին 164 Ave. de Verdun Issy les-Moulinaux։ Փորթ Վէրսայլէն առնել 32 թիւ թրամուէյը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն եւն.։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

EMPIRE, Միւզիք-Հոլ. 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

. MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 13 ՅՈՒԼԻՍ 1929 — 13 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1007 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆ

Երկու օրէ ի վեր արիւն քրտինք մտած է Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը, պարտքերու խնդրին առթիւ։ Վարչապետ Փուանքարէ չորս ժամ խօսեցաւ առջի օր, եւ դեռ կը շարունակէր խօսիլ երէկ, Ժողովը համոզելու եւ Ամերիկայի հետ կնքուած պայմանագիրները վաւերացնել տալու համար։

Երկու շաբաթ առաջ, հայրենասիրական նոպայի մը ազդեցութեան տակ, Ժողովը ստիպեց կառավարութիւնը որ պայմանաժամի երկարաձգում խնդրէ։ Փուանքարէ եւ Պրիան, հպատակելով Ժողովի կամքին, կատարեցին այդ անյոյս փորձը եւ քանի չորս ժամ չանցած, չոր պատասխան մը ստացան, Մ. Նահանգներէն։

Միամտութիւն էր ուրիշ բան սպասել աշխարհի սեղանաւորներէն, որոնք այնքան մասնագէտ են դրամագլուխի եւ տոկոսի հաշիւներու եւ իրենց քաղաքականութեան հետքերը կը ճշդեն սակարանի բարձունքէն։ Ֆրանսան որոշած է համակերպիլ. պիտի վաւերացնէ ու վճարէ, եւ պարզ ձեւականութիւն է որ կը կատարուի Խորհրդարանին մէջ, հռետորական դարձուածներով։ Ամերիկայի ժխտական պատասխանէն յետոյ, շատ քիչ թերթեր կան որ կը պնդեն չվաւերացնել կնքուած համաձայնագիրը։ Վաւերացնեն թէ ոչ, պիտի չկրնանք մեր յանձնառութիւնները կատարել, կ՚ըսեն անոնք, հետեւաբար լաւ է որ ազատ պահենք մեր ձեռքերը։

Վաւերացման կուսակիցներէն շատեր կ՚առաջարկեն որոշ վերապահումներ դնել բանաձեւին մէջ. օրինակ՝ պարտքերու վճարումը կապելով Գերմանիոյ հատուցումներուն վճարման հետ։ Բայց ուրիշներ կը վախնան որ Ամերիկան մերժէ այդ տիպի բանաձեւ մը եւ կացութիւնը աւելի բարդանայ։ Վաւերացման համոզուած կուսակիցներուն համար անօգուտ է ո՛ր եւ է միջին ճամբայ, քանի որ տասը տարիէ ի վեր ամէն միջոց փորձուեցաւ եւ Մ. Նահանգները երբեք չհաւանեցան ջնջել պարտքերը։ Ընդհակառակն, աւելի քան երբեք պահանջկոտ են այսօր։ Երկար եւ տքնաջան բանակցութիւնները յանգեցան Մելլըն-Պէրանժէ պայմանագրին (1926), որուն վաւերացումը թէեւ ձախողի. Ամերիկացիները [illegible] բան միայն։ «Երբ մէկը տասը տարի կը զարնէ դուռ մը եւ գոց կը գտնէ, կը նշանակէ թէ գոց է»,— կը գոչէր, առջի օր, վարչապետ, սրտնեղելով զանազան հարցումներէ։

Կառավարութիւնը արդէն յօրինած հաստատած է համաձայնագիրը, քանի որ մասնակի վճարումներ կ՚ընէ երկու տարիէ ի վեր։

Ի՞նչ են Ֆրանսայի վարանման գլխաւոր պատճառները։ — Նախ՝ յորդահոսան արիւն թափած ժողովուրդի մը ըմբոստացումը՝ սեղանաւորական հաշիւներու հանդէպ։ Մեր զաւակներէն մէկուկէս միլիոն հոգի զոհ տուինք եւ տակաւին պարտական ենք...

Երկրորդ, Ֆրանսան ապահով չէ թէ Գերմանիա պիտի վաւերացնէ Եընկի ծրագիրը եւ եթէ վաւերացնէ, պիտի գործադրէ։ Եթէ Գերմանիան մեզի վճարէ, մենք ալ ձեզի կը վճարենք, այլապէս...

Երրորդ, եթէ վաւերացնեն Ամերիկայի հետ կնքուած պայմանագիրը, պիտի հաստատեն նաեւ Անգլիոյ հետ ստորագրուած համաձայնութիւնը։ Եւ ուրեմն պիտի վճարեն երկու պահանջատէրերու, առանց խտրութիւն դնելու մէկուն եւ միւսին միջեւ։ Կարգ մը շրջանակներ յոյս ունէին թէ Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը աւելի բարեացակամ պիտի գտնուի։ Մինչդեռ, տակաւին անցեալ օր, իբրեւ պատասխան հարցումի մը, ելմտական Նախարարը յայտարարեց թէ պիտի շարունակէ Նախորդին գծած ճամբան՝ պարտքերու խնդրին մէջ։ Ինչ որ պիտի վճարուի Ամերիկայի, պէտք է վճարուի նաեւ Անգլիոյ։

Ուրեմն, ո՛ր կողմ ալ ուզէ դառնալ, Ֆրանսան պաշարուած է ամուր օղակներով։

Տնտեսական գերութեան շղթան է որ կը զարնուի իր ձեռքերուն եւ ոտքերուն։ Արդի ժամանակներու մեծագոյն պատուհասը, որուն հանդէպ ոչ լեռնակուտակ ոսկեդէզերը կը զօրեն, ոչ ալ հերոսական թռիչքները։ Կոպիտ եւ գետնաքարշ վաշխառութիւնը՝ ամէն բանէ վեր։ Ոսկի հորթը՝ ամէն տեղ եւ եւ ամէն բանի մէջ։

Մեռելները չեն որ հաշուի կ՚առնուին, այլ փոխ տրուած ապրանքներն ու տոլարները։ Եւ միայն ատոնց համար մարդիկ պատրաստ են նոր պատերազմներ սարքելու։ Գոնէ տնտեսական պաշարում կազմակերպելու, ինքն իր մէջ հալեցնելու համար պարտախոյսը։

Նախկին վարչապետ Էրիօ, որ կուսակից է վերապահութեամբ վաւերացնելու, դիտել կուտայ թէ Ամերիկան չկրցաւ նշանակուած թուականին գործադրել Ֆրանսայի հետ կնքուած Ֆրանքլինեան պայմանագիրը, (1783 յունուար 22)· բայց Ֆրանսան չվշտացաւ Արդ. Ամերիկան ինչո՞ւ պիտի նեղանայ, եթէ վերապահումներ դնենք 60 տարուան պայմանագրութեան մը մէջ։

Ինչո՞ւ պիտի նեղանայ... Ճիշդ անոր համար որ, 1783ին եւ անկէ յետոյ, մարդիկ աւելի մարդկային, եթէ ոչ ասպետական զգացումներ ունէին. եւ ոչ թէ դրամն էր ամէն բան, այլ իտէալ մը, իր նախնական վիճակին մէջ։ Եւ թափուած արիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՊԱՏԻՒ ՄԱՐԴԻԿ

Գլխագիր, որիկայ մը, որ թերթ կը խմբագրէ Ամերիկայի մէջ, ռամկավարներու պաշտօնաթերթը, հետեւեալ տողերը կը սահեցնէ իր յունիս 26ի խմբագրականին մէջ.

— «Արդէն կասկածելի միութիւններն ու ծրագիրները ճանչնալու համար շատ անգամ յատուկ ջանք ընելու ալ պէտք չկայ։

Իբրեւ օրինակ յիշենք Սուրիոյ մէջ հայկական երկրորդական վարժարան մը հաստատելու շուրջ յուզուած խնդիրն ու եղած կոչը՝ Ն. Աղբալեանի եւ Լ. Շանթի, Աղեքսանդրիոյ վարժարանին նախկին երկու պաշտօնեաներուն կողմէ, որոնց անուան կապուած խնդիրները ծանօթ են ամէնուն։ Ցայտնի խմբակն ու թերթիկը, որ կը փորձեն ուժ տալ այդ ձեռնարկին, փոխանակ պատիպատ խօսքերու, պէտք է որ շիտակ շիտակ ըսէին թէ «Գործ կը փնտռուի Ն. Աղբալեանի եւ Լ. Շանթի համար»։ Տարակոյս չկայ թէ այս ուղղութեամբ ամէն ծրագիր ու կոչ ապարդիւն պիտի մնայ, ինչպէս միեւնոյն մարդոց կողմէ, նման շարժառիթով, համազգային հրատարակչական մը հիմնելու փորձը։

...Ուրիշ օրինակ մըն է կեսարիոյ որբերուն շուրջ յարուցուած աղմուկը։

Հրապարակաւ աղաղակին աղմուկ շուրջ։ եւ այդ աղմուկը յարուցանողներ բուն թէ իրենք այդ որբերը ազատելու համար գործի ձեռնարկած եւ 8000 ֆրանք ալ հաւաքած են Մարսիլիոյ մէջ։ Այժմ, երբ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր պատրաստութիւններն աւարտած ու կեսարիոյ որբերուն հոգատարութիւնն իր ստանձնած է, կ՚արժէ հարցնել թէ ինչո՞ւ այդ որբերուն անունով հաւաքուած 8000 ֆրանքը— 320 տոլար— Հ. Բ. Ը. Միութեան չի յանձնուիր, փաստով ցոյց տալու համար թէ իրենք, եթէ կը [illegible], գիտեն նաեւ [illegible] գործակցիլ։

Ութը հազար ֆրա՞նք... Ի՞նչպէս կարելի է բաժնուիլ այդ գումարէն. աւելի դիւրին է սատանային ձեռքէն հոգի մը փրկել, քան թէ այդ դրամը կեսարիոյ որբերուն կարեկից այդ բուլսիրտ մարդոց ձեռքէն ազատել, եւ իր նպատակին ծառայեցնել բարեգործականի միջոցաւ»։

Երկու միտքի վաստակաւորներ, լեցուն տարիքով մշակներդրշի եւ դաստիարակութեան, տեղի տալով ընդհանուր պահանջի մը եւ պակաս մը լրացնելու մտահոգութեամբ, կ՚որոշեն, կը տքնին երկրորդական վարժարան մը հաստատելու համար, բայց կուսակցութեան մը պաշտօնաթերթը այդ ամէնը կը համարէ— հաց ճարելու միջոց։

Կարդացէք մէկ անգամ ալ.— «Գործ կը փնտռուի Ն. Աղբալեանի եւ Լ. Շանթի համար»։ Յետոյ, 8000 ֆրանքի պատմութիւնը, այնքան քսու եւ անպարկեշտ։

Այդ ութ հազարը, (թրանսաններն մէջ 7010), ինչպէս եւ անկէ յետոյ ուրիշ գումարներ յանձնուած են «Յառաջ»ի խմբագրութեան, որ զանոնք փոխադրած է բուն հասցէին։ Եւ համապատասխան ընկալագիրն ալ շատոնց ստացած։

Բայց, ի՞նչպէս կը գիջանինք այս տողերն իսկ գրի առնել, այս՝ պատիւն ընել անպատիւ մարդոց...»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարտքերու խնդիրը խորհրդարանին առջեւ

Պարտքերու խնդրին մասին վիճաբանութիւնները սկսան հինգշաբթի օր Երեսփ. Ժողովին մէջ։ Վարչապետ Փուանքարէ ամբողջ օրը յստակ ու պարզ ոճով մը բրաւ խնդրին պատմականը եւ պահանջեց որ խորհրդարանը առանց վերապահութեան վաւերացնէ Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը։

— Խնդիրը պարտքերը վաւերացնելու մասին չէ, ըսաւ։ Մենք ճանչցած ենք մեր պարտքերը։ Մեր պարտաւորութիւնները անուրանալի են։ Վաւերացուելիքը համաձայնագիրներն են, որոնք պայմանաժամներ կուտան մեզ՝ զանոնք վճարելու համար։ Կրնանք ցաւիլ որ այդ համաձայնագիրները վերապահումի յօդուածներ չունին։ Բայց մեր ցաւերը աւելորդ են, որովհետեւ երեք տարիէ ի վեր այդ համաձայնագիրները բարեփոխելու մասին եղած ջանքերը բացարձակ մերժումի բախած են, ու եթէ հիմա չվաւերացնենք, մեր պարտատէրները կրնան փոխել զանոնք՝ ի վնաս մեզի։

Վարչապետը աւելցուց թէ միայն Ֆրանսան չէ որ պարտք ունի Ամերիկայի։ Միւս պարտական ազգերն ալ Ֆրանսայի պէս նոյն վիճակին մէջ են. միայն թէ Ֆրանսա աւելի նպաստաւոր պայմաններ ձեռք բերած է տոկոսներու գումարին համար։

— Եթէ Եընկի ծրագիրը գործադրուիլ սկսի, Գերմանիոյ վճարումները ուղղակի Ամերիկա պիտի երթան միջազգային պանքային միջոցաւ։ Ուղղակի շփում պիտի ստեղծուի մեր պարտականներուն եւ պարտատէրերուն միջեւ։

Փուանքարէ համոզուած է որ Եընկի ծրագիրը պիտի գործադրուի՝ եթէ Անգլիա եւ Ամերիկա արգելք չըլլան։ Իսկ եթէ Ֆրանսա մերժէ վաւերացնել եւ կամ եթէ փոխանակ վաւերացնելու վճարէ 10 միլիառ ֆրանքը՝ (փոխարժէք ամերիկեան մթերքներու), այն ատեն Եընկի ծրագիրը կրնայ ի սպառ ջուրը իյնալ։

—Վաւերացման հակառակորդները կը պահանջեն որ Ֆրանսա օգոստոս 1ին վճարէ 10 միլիառը, Միացեալն ազատուելու թիւնը աւելի պիտի ծանրանայ։ Վաւերացումը պէտք է ըլլայ առանց վերապահումի։ Ո՛չ Ամերիկա, ոչ ալ Անգլիա պիտի ընդունին ո եւ է վերապահում։ Պէտք է հրաժարիլ արհեստական ձեւակերպութիւններէ եւ ըսել «այո՛» կամ «ոչ»։ Եթէ չէք ուզեր 62 տարուան համար կապուիլ, ի՞նչպէս կը պահանջէք որ Գերմանիա նոյնը ընէ։

Վարչապետին ճառը տեւեց չորս ժամ։ Երէկ դարձեալ շարունակեց խօսիլ անգլիական պարտքին եւ Եընկի ծրագրին մասին։ Ցուլիս 14ի Ազգային տօնին առթիւ եօրեայ արձակուրդէ մը յետոյ, Երեսփ. Ժողովը վիճաբանութեանց պիտի վերսկսի երեքշաբթի։

Թուրք-յունական վէճը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Թուրքեւ-հելլէն առկախ խնդիրներու մասին չէզոք ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ արտաքին գործավարութեան պաշտօնատան մէջ երկար խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են յուլիս 4ին եւ 7ին։

Հելլէնները իրենց վճարելիք 400.000 անգլ. ոսկիին փոխարէն հատուցում ձեռք ձգելու կ՚աշխատին, եւ կարգ մը առաջարկներ կ՚ընեն։ Այս առթիւ կը յուզեն նաեւ դրամարկղի խնդիր մը։ Կը պահանջեն որ վերադարձուի Իզմիրի վերագրաւումէն յետոյ ձեռք անցած դրամարկղներէն մէկուն մէջ գտնուած 10.000 անգլ. ոսկին եւ ուրիշ դրամարկղի մը մէջ գտնուած մեծ քանակութեամբ գոհարեղէնները։ Թուրք կառավարութիւնը կ՚ըսէ թէ լուր չունի այս պատմութենէն։

Ռումանիոյ դաւադրութեան շուրջ

Պուքրէշէն հեռագիր մը համաձայն, քննութիւնները հաստատած են թէ Ռումանիոյ Կարոլ իշխանը անձամբ մասնակից էր Մանիուի դահլիճին դէմ սարքուած դաւադրութեան, որ քանի մը օր առաջ երեւան հանուեցաւ։

Առջի օր իբր մեղսակից ձերբակալուեցան 11 հոգի եւս, որոնց մէկը զինուորականէ (?)։ Հարցաքննիչ դատաւորը ձեռք անցուցած է խիստ կարեւոր վաւերաթուղթեր։

500 հոգի խեղդուած Տրապիզոնի կողմերը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երկու օրէ ի վեր անդադար տեղացող անձրեւներուն հետեւանքով ծանր ողողումներ առաջ եկան Տրապիզոնի շրջանին մէջ. աւելի քան 500 հոգի խեղդուեցան։

Պոլսոյ ձերբակալութիւնները

Վերջին թղթատարով առնուած պոլսական թերթերը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կուտան Պոլսոյ հրեայ վաճառականներու ձերբակալութեան մասին։

Ձերբակալուածներն են Ասլան Ֆրէսքոյի որդիները՝ Լէօն եւ Ժիւլ Ֆրէսքօ, Ժաք եւ Ժան Պասաթ, Քէմալ Նասի եւ Թուրք մը՝ Լութֆի եւ նախկին ամ. երեսփոխան Նէսիմ Մազլեան։

Ամբաստանեալները մաքսանենգութեան խնդրոյ մը առթիւ կաշառք առաջարկած են խուսափելու համար մեծաքանակ տուգանքներէ։ Կը կարծուի նաեւ որ Ֆրէսքօ եղբայրները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՍԵՂԱՆԱՒՈՐ ՄԸ ՍՆԱՆԿ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ՝ սնանկ հռչակուած է Փողոս Ա. Մոմճեան քոլլէքթիֆ ընկերութիւնը, Ֆօպուր Մօնմարթրը փողոց թիւ 8, որ կը զբաղէր դրամատան, սեղանաւորական եւ սակարանական գործերով։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄՇԱԿԵԼԻ ՀՈՂԵՐԸ

Լիբանանի մշակելի հողերէն 96,000 հեկտարը յատկացուած են արմտիքի, 16,800՝ գետնախնձորի, սոխի, ոսպի եւ շաքարեղէգի, 2200՝ ճարտարարուեստական մշակումի՝ վարդ, կանեփ եւ ծխախոտ, 10,000՝ բանջարեղէնի, 127,000՝ ձիթենիի, 10,000՝ որթատունկի, 17,500՝ թթենիի, 2600՝ նարինջենիի, 16,700՝ զանազան պտղատու ծառերու, ինչպէս սալոր, ծիրան, սերկեւիլ եւլն.։

ՊԱՅԹՈՒՄ ՄԸ ՕՏԵՍԱՅԻ ՄԷՋ

Օտեսայի մէջ ձգախէժի գործարան մը քար ու քանդ եղաւ՝ պէնզինի պայթումի մը հետեւանքով։ 11 բանուորներ մեռան։

Գործարանին տնօրէնը եւ կարգ մը պաշտօնեաներ ձերբակալուեցան՝ որովհետեւ պայթուցիկ նիւթերը պահպանելու մասնաւոր օրէնքին չէին հպատակած։

ԹՕՒՐՔԵՒՌՈՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թուրք վաճառականները որոշած են այսուհետեւ առեւտրական [illegible] գործածութիւնը [illegible]

Այս բոյկոտին պատճառն է Ռուսերու յարուցած ծանօթ դժուարութիւնները Թուրք առեւտրականներուն։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թայմզի.—

Վերջերս բռնատար ինքնաշարժներով զինուորներ ղրկուեցան Սպահան, գախթիարիներու խլրտումներուն հետեւանքով.

Կ՚ըսուի թէ Շիրազի մէջ, Քաշկայիներու եւ ուրիշ ցեղախումբերու հետ բանակցութիւնները նպաստաւոր կերպով առաջ կը տարուին։

Վրդովիչ լուրեր կան թէ Ֆազայի եւ Ցուլապի շրջանին մէջ, Շիրազի հարաւ-արեւելեան կողմը՝ Պահարլու ցեղախումբը փորձեր կ՚ընէ միանգամ ընդմիշտ ձերբազատուելու համար պարսկական գերիշխանութենէն։ Այս ցեղախումբը համսէի արաբ ցեղախումբերուն մէջ ամէնէն զօրաւորն է եւ անցեալ ապրիլին ապստամբական փորձ մը ըրաւ արդէն։

Պարսկաստանի պատերազմական Նախարար Ճաֆար Քուլի, Սարտար Ասատ, ղրկուած է հանդարտեցնելու համար Պախթիարիները, որոնք կառավարութեան դիմելով խոստացած էին անոր աջակցիլ՝ զսպելու համար Մամասէնէհի եւ Քուհկիլու ցեղախումբերը, որոնք յունիսի սկիզբը մրացած էին Քաշկայիներուն։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը, այսօր կամ վաղը դիմում պիտի կատարէ Մոսկուա՝ հրաւիրելու համար խորհրդային կառավարութիւնը որ ազդեցիկ պատուիրակ մը ղրկէ Լոնտոն՝ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու մասին բանակցութեանց սկսելու համար։ Կը կարծուի թէ մինչեւ այս ամսու վերջ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել եւ Օգոստոսի սկիզբը անգլեւռուս յարաբերութիւնները պիտի վերսկսին։

ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԻՍՄԱՅԻԼ ՊԷՅ ԳԱՍԲՐԻՆՍԿԻ

Խրիմցի Իսմայիլ պէյի մտաւորական եւ գրական առաջին ձեռնարկներէն սկսեալ, անմիջապէս աչքի կը զարնէ այն երեւոյթը թէ յիշեալին տեսողութեան հորիզոնը միայն Խրիմով չի սահմանափակուիր։ 1881ին ռուսերէն լեզուով գրած է յօդուածաշարք մը՝ «Ռուսքոյէ Միւսլիմանսթվօ» խորագրին տակ եւ որ իբրեւ թերթօն հրատարակուած է Խրիմի վարչական կեդրոն Աք Մէսճիտի (Սիմֆերոպոլ) Թավրիտա թերթին մէջ։ Այս յօդուածներուն մէջ կը խօսուէր ոչ միայն Խրիմի՝ այլ ամբողջ Ռուսիոյ իսլամներուն մասին։

Նոյն թուականին, դարձեալ Աք Մէսճիտի մէջ վիմատիպ լոյս տեսնող Թուրքերէն «Թօնկուճ» (Առաջին զաւակ) թերթին մէջ յօդուածներ կը գրէր՝ նիւթ ունենալով ո՛չ միայն ռուսիաբնակ իսլամները, այլ, քիչ մը դոց կերպով, ամբողջ աշխարհի թրքախօս իսլամները, այսինքն աչքի առջեւ կ՚ունենար բոլոր թուրքերը։ Այս թերթին մէջ, Իսմայիլ պէյ կը պարզէ Թուրք-թաթարներու «լեզուական միութեան խնդիրը», ու խօսքէն գործի անցնելով ամէն կողմ հասկցուելիք «Թուրքերէն լեզուով» մը կը գրէ, այսինքն լեզուի եւ գրականութեան ասպարէզին մէջ գործնապէս համաթրքականութեան կը սկսի։

Համաթրքական շարժումով զբաղողները բոլորն ալ քիչ շատ ծանօթ են Իսմայիլ պէյի կենսագրութեան։ Ուստի պիտի բաւականանամ՝ յիշելով անոր կեանքին ու գործունէութեան միայն մէկ քանի հիմնական հանգրուանները։

Իսմայիլ պէյ ծնած է 1841ին. անիկա ծնունդով արտակարգ մարդերէն մէկն է։ Թրքութեան մատուցած իր մեծ ծառայութիւնը ամէնէն աւելի կը պարտի իր ծնունդին։ Կանոնաւոր կրթութիւն չէ ստացած։ Քանի մը տարի Նլիֆպա եւ Քուրան կարդալէ յետոյ, մտած է Մոսկուայի միջնակարգ զպրոցը ուր 4 - 5 տարի ռուսերէն սորված եւ երկրորդական կրթութիւն ստացած է։ Ազգային զգացումն ու խոճալը իր մէջ առաջին անգամ կ՚արթննան, երբ ռուս զինուորական վարժարանին մէջ էր։ Կիրակի օրերը հիւր կ՚ըլլար ծայրայեղ ազգայնական ռուս ընտանիքի մը քով։ Այստեղ կատարուած խօսակցութիւնները, ինչպէս նաեւ համբաւական վարիչ Կատկոֆի Կրետէի ապստամբութեան առթիւ Թուրքերուն դէմ գրած յօդուածները պատճառ դարձան այդ զգացումին իր մէջ արթննալուն։ Այն ատեն Իսմայիլ պէյ 14-15 տարեկան էր։ Միխայիլ Կատկոֆի «Մոսկուայի Թերթ»ին մէջ Թուրքերուն եւ իսլամներուն դէմ գրած գրգռիչ յօդուածները այնքան յուզեցին երիտասարդ ու տաքարիւն Իսմայիլը, որ ի վերջոյ 1867ի ամառը որոշեց Կրետէ երթալ եւ զինուորական վարժարանի 4 .5 տարուան իր պաշարով օգնել իր ցեղակիցներուն։ Ու ճամբայ ելաւ իր մէկ ընկերոջ՝ Մուսթաֆա Միրզա Տավիտովիչի հետ։ Սակայն Օտեսայի մէջ, երբ առանց անցագրի շոգենաւ կը նստէին, ոստիկան-զինուորներու կողմէ ձերբակալուելով իրենց ծնողքներուն յանձնուեցան։

Այս արկածէն յետոյ, Իսմայիլ այլեւս Մոսկուայի զինուորական վարժարանը չվերադարձաւ ու Խրիմ մնաց։ Հոն՝ Պաղչէ Սէրայի Զէնճիրլի Մէտրէսէին մէջ ռուսերէնի ուսուցիչ եղաւ։ Խրիմի մէջ ուսուցչութեամբ պարապեցաւ մինչեւ 1871, երբ երկին փափաք ունեցաւ Պոլիս երթալ եւ հոն թրքական որպէս կամ պաշտօնեայ ըլլալ։ Արդէն ազգականներէն մէկը Պոլսոյ մէջ պաշտօնեայ էր։ Որպէսզի Պոլսոյ մէջ լաւ պաշտօն մը կարենայ ձեռք ձգել, Իսմայիլ պէյ խորհեցաւ որ ֆրանսերէն պէտք է գիտնալ։ Ուստի որոշեց Փարիզի ճամբով երթալ Պոլիս, այսինքն ժամանակ մը Փարիզի մէջ մնալ եւ հոն ֆրանսերէնը լիովին սորվելէ յետոյ Պոլիս գալ։ Այսպէս՝ 1872ի աշնան Փարիզ կ՚երթայ եւ մօտ երկու տարի կը մնայ հոն։ Իսմայիլ պէյ Փարիզի մէջ ուսումնասիրեց Արեւմուտքի քաղաքակրթութիւնը, անոր լաւ եւ յոռի կողմերը, առաքինութիւններն ու դէշութիւնները, ու այդ կեանքի հազար ու մէկ արգելքներուն ու դժուարութեանց դէմ ճակատ մղելով ապրեցաւ Փարիզի մէջ, ուր կեանքը ո՛չ միայն Արեւելքէն եկած օտարականի մը, այլ բուն իսկ տեղացիներուն համար այնքան քարդ է ու դժուարին, Իսմայիլ պէյ մեն մինակ, սակայն ուժերով երկու տարի կրցաւ ապրիլ։ Ոեւէ ստոյգ տեղեկութիւն չունինք թէ ճանչցա՞ւ այդ միջոցին Փարիզ գտնուող «Երիտասարդ Օսմանցիները»։

1874ին Պոլիս եկաւ։ Այլեւս բացի Թուրքերէնէ եւ ռուսերէնէ, ֆրանսերէն ալ գիտէր։ Օսմ. կառավարութենէն պաշտօն կ՚ուզէ։ Ժամանակ մը կ՚ուզեն զինուորական վարժարանի ռուսերէնի ուսուցիչ կարգել զինքը, բայց խնդիրը կ՚երկարի։ Շուրջ մէկ տարի Պոլսոյ մէջ թափառելէ յետոյ Խրիմ կը վերադառնայ։ Իսմայիլ պէյ այդ մէկ տարուան ընթացքին շատ թափառեցաւ Պոլսոյ պաշտօնատուններուն մէջ, վարիչներու եւ պաշտօնեաներու հետ լաւ ծանօթութիւն հաստատեց, կանոնաւորապէս ուսումնասիրեց օսմանեան մամուլը, սորվեցաւ օսմ. պետութեան ներքին վարչական դրութիւնը, միջազգային կացութիւնը. մէկ խօսքով, Պոլիսը, Թուրքիան եւ զանոնք կառավարողները աչքով տեսաւ եւ ուսումնասիրեց։

Իսմայիլ պէյ իր առաջին հրապարակագրութիւնը Պոլսէն կը սկսի։ Պոլսէն թղթակցութիւններ կը գրէ Մոսկուայի եւ Փեթերպուրկի կարգ մը ռուսերէն թերթերուն, արեւելեան գոյներով զարդարուն, կէս իրական եւ կէս երեւակայական ձեւով։

Խրիմ վերադառնալէ յետոյ, շուրջ չորս տարի որոշ գործով մը չի զբաղիր, այլ իր ժամանակը կ՚անցընէ մանաւորապէս ուսումնասիրելով իր հայրենակիցներուն զանազան դասակարգերուն կեանքն ու կացութիւնը։ 1878ին Պաղչէ Սէրայի քաղաքապետ նշանակուեցաւ։

1879ին Թուրքերէն թերթ մը հրատարակելու արտօնութիւն խնդրեց ձեռնհաս պաշտօնատունէն։ Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, խափանուած «Էքինճի»էն եւ կաղնիկաղ քալող «Զիա»յէն եւ «Քէշկիւլ»էն զատ Թուրքերէն թերթ հրատարակուած չէր։ Իսմայիլ պէյի խնդրանքը մերժուեցաւ։ Մինչ մէկ կողմէն Թուրքերէն թերթ հրատարակելու արտօնութիւն կը խնդրէր, միւս կողմէն «Ռուսիոյ Միւսլիմանները» խորագրով ռուսերէն յօդուածները կը հրատարակէր, ինչպէս յիշեցինք վերը։ Այս յօդուածները բացորոշ ցոյց կուտան այդ թուականին — 1881ին — Գասբրինսկիի տածած գաղափարները, յուզած խնդիրները եւ իր յանգած եզրակացութիւնները. անկէ զատ անոնք կը կազմեն իր ապագայ մտաւորական կեանքին տեսակ մը ծրագիրը։ Իսմայիլ պէյը հասկնալու տեսակէտէն խիստ մեծարժէք փաստաթուղթ մը կը ներկայացնէ 45 էջնոց այս փոքրիկ գրքոյկը։

Այս երկէն բացորոշ կը հասկնանք թէ Իսմայիլ պէյ ազգայնական մըն է։ Իսմայիլ պէյ իր պատկանած ազգը միայն Խրիմցիներուն չի սահմանափակեր, այլ «Թուրք-Թաթար» անուանով ծանօթ ժողովուրդներու ամբողջութիւնը իր ազգը կը նկատէ։ Հետեւաբար սխալ չըլլար այս թուականէն սկսեալ Իսմայիլ պէյը «համաթրքական» համարել։

«Ռուսիոյ Միւսլիմանները» ազգայնականութեան տեսակէտէն շատ կարեւոր պարագայ մը կը դիտէ եւ այդ առթիւ նոյն քան կարեւոր խնդիր մը կը յուզէ.— Ասիոյ եւ Եւրոպայի մէկ մասին մէջ բնակող մեծ ազգ մը՝ կայ՝ Թուրք Թաթար ազգը։ Այս ազգը կտոր կտոր է, ցիրուցան ու տկար։ Ուրիշ ազգերու հետ բաղդատելով, այս ազգը համեմատաբար ետ մնացած է ուսումի եւ գիտութեան, հարստութեան ու քաղաքակրթութեան մէջ։ Եթէ այսպէս շարունակէ, գոյութեան պայքարի բնական օրէնքին համաձայն պիտի բնաջնջուի (ինչպէս կը յիշուի, այս միտքն ունէր նաեւ Զէքրատպին), ուրիշ ազգերու կողմէ պիտի կլանուի... Ահա, կացութեան այս կերպ դիտուելէն կը ծնի բուն խնդիրը. Թուրք Թաթարներու այս տկարութեան եւ յետամնացութեան պատճառն ի՛նչ է, Թուրք-Թաթար ազգը բնաջնջումէ փրկելու համար ի՛նչ պէտք է ընել։

Այս կարեւոր հարցը կը յուզէ Իսմայիլ պէյ իր մտաւորական եւ գործնական կեանքին մէջ, մինչեւ մեռնիլը, ու այդ երկու հարցումներուն պատասխանը տալու կը զբաղի ամբողջ կեանքին մէջ։ Իսմայիլ պէյի գաղափարներու պատմութիւնը այս մեծ խնդրին զանազան ժամանակներու մէջ գտած պատասխաններուն պատմութիւնն է։ Իր գործունէութեան պատմութիւնը —բնականաբար հարցէն դուրս Իսմայիլ պէյի անհատական կեանքը — գտած պատասխանները կեանքի մէջ գործադրելու աշխատելուն պատմութիւնն է։ Այս հարցի լուծման առաջին եզանակը կը տեսնուի Իսմայիլ պէյի «Ռուսիոյ Միւսլիմանները» գործին մէջ։

Ըստ մեզ, համաթրքական տեսակէտէ Իսմայիլ պէյի գտած հիմնական կէտերը հետեւեալներն են.—

Թուրք-Թաթարները իրենց դպրոցներուն եւ կրթարաններուն մէջ իրենց լեզուով պէտք է ուսանին Եւրոպայի գիտութիւններն ու արուեստները։ Պէտք չէ բաւականանալ միայն դպրոցներով, այլ իրենց լեզուով գիրքեր, գրքոյկներ, պարբերաթերթեր եւ լրագիրներ պէտք է հրատարակել։ Մէկ խօսքով, բառին լայն առումով, Թուրք-Թաթար ազգային գրականութիւն մը պէտք է ստեղծել։

Գասբրինսկի Ռուսերը չխրտչեցնելու համար, «Ռուսիոյ Միւսլիմանները» յօդուածաշարքը շատ վարպետութեամբ գրել ուզած է. սակայն կարգ մը ռուս քննադատներ չանացած են ցոյց տալ թէ՝ Իսմայիլ պէյի գաղտնի նպատակն է իսլամ Թուրքերը արեւմտեան քաղաքակրթութեամբ զօրացնելով, միացնել քաղաքական ճակատ մը ստեղծել եւ այդ ձեւով փորձանք բանալ ռուս պետութեան գլխուն, այսինքն «համաթրքականութիւն» ընել։

Իսմայիլ պէյի մէջ միտքն ու գործը զուգընթաց կ՚երթային։ Համոզուած էր թէ ազգին համար անհրաժեշտ են ազգային լեզուով պարբերաթերթեր։ Ուստի, երկար ջանքերէ յետոյ, յաջողեցաւ ստանալ արտօնութիւնը Թէրճէման թերթին, որուն առաջին թիւը լոյս տեսաւ 1883 ապրիլ 10ին։

Սկիզբները Թէրճէմանի գլխաւոր նպատակն եղած է ազգին իր լեզուով եւրոպական գիտութիւնն ու արուեստները սորվեցնել։ Ասոր համար պէտք էր ազգին մանուկները կրթել, անոնց դիւրին եւ գիտութեան արդիական պահանջներուն համաձայն դաստիարակութիւն տալ։

ԵՈՒՍՈՒՖ ԱՔՉՈՒՐԱ

(12)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

1300 ԿՏՈՐ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԳԻՐՔԵՐ ԵՒ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՊԻՏԻ ԾԱԽՈՒԷԻՆ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Կ՚ԱՊԱՑՈՒՑԱՆԷ ՈՐ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ՁԳՈՒԱԾ ԷՐ

Ինչպէս գրեցինք, Երեւանի Հանրային Գրադարանի Մատենադարանապետը եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ՝ 1300 կտոր գիրք եւ թանկագին վաւերաթուղթեր իւրացուցած ըլլալով։

«Խորհրդային Հայաստան»ի յունիս 18, 19, 20 եւ 22 թիւերէն կը թարգմանենք դատավարութեան մանրամասնութիւնները, որոնք ոչ միայն վճռապէս կը հաստատեն գողութիւնը, այլ եւ երեւան կը հանեն թէ ի՛նչ անկերպարան վիճակի մէջ կը գտնուէր Մատենադարանի կազմակերպութեան գործը.— ԽՄԲ.

Դատավարութիւնը սկսաւ Յունիս 17ին, Երեւանի Կարմիր Բանակի տան մէջ. դահլիճը լիքն էր բազմութեամբ։

Ամբաստանեալը եւ փաստաբանը լրացուցիչ քննութիւն պահանջած ըլլալով, կազմուեցաւ փորձագէտներու յանձնախումբ մը, անդամակցութեամբ Գ. Լեւոնեանի, Ղահազիի եւ Աստուրի, որպէսզի գնահատէ իւրացուած գիրքերու արժէքը եւ հնութիւնը։

Ուռեկլեան ինքզինք յանցաւոր չի նկատեր։ Նախ քան դատավարութիւնը, քննիչին տուած իր բացատրութիւններով, պարզօրէն կ՚ընդունէր որ ինք յանցաւոր է գրադարանէն սիստեմատիկ կերպով գողնալուն եւ իշխանութեան վստահութիւնը չարաչար գործածելուն համար։ Հարցաքննութիւնը ճիշդ այդ խնդրով կը սկսի.

— Դուք, ձեզ յանցաւոր կը նկատէ՞ք։

— Ոչ, կը պատասխանէ, առարկելով թէ հայերէն լաւ չհասկնալուն, սխալ բաներ ըսած է նախապէս եւ իր նախկին խոստովանութիւնները այն ձեւով կը բացատրէ թէ ինք լաւ հայերէն չի գիտեր։

[illegible]

Հանրային գրադարանի 1300 կտոր գիրքերը կուտակուած են Ուռեկլեանի մօտ։

— Ինծի մօտ եղած գիրքերը կը բաժնուին երեք դասակարգի։ Անոնց մէկ մասը ես իբրեւ նուէր ստացած եմ գրադարանի նախկին վարիչ Թադիանոսեանէն։ Միւս մասը առած եմ օրինական կարգով, իսկ մնացեալը՝ գաղտնի։ 1927ին Թադիանոսեանը այնպէս կարգադրած էր որ մինչեւ գիրքերու նոր բացուած ստուգները Ուռեկլեանը չառնէ, նկուղ չփոխադրուին։ Այդ գիրքերը անպէտ բաներ էին. եւ ինծի թոյլ տրուած էր նկուղ մտնել եւ զատել ինծի պէտք եղածը։

—Ինչո՞ւ ձեզի թոյլ կը տրուէր մտնել նկուղ։

— Իբրեւ գրադարանին քննիչ.

— Արդեօք օգնելո՞ւ համար Հանրային գրադարանի աշխատանքներուն։

— Այո, օգնելու համար։

— Ի՞նչ նուէր ստացաք Թադիանոսեանէն։

— Սկիզբէն նուէր ստացայ երաժշտական ձայնագրութիւններ որոնք գրադարանին համար պէտք չէին. իսկ յետոյ ինծի համար կ՚ընտրէի ուրիշ գրքեր որոնք նոյնպէս գրադարանի պէտք չէին։

— Ի՞նչպէս եղաւ որ աստիճանաբար ընդարձակեցիք գրադարանի համար անպէտ գրքերու շարքը։

Ամբաստանեալը չպատասխաներ.

— Ո՞ւր որոշուած է որ գրադարանի աշխատակիցները իրաւունք չունին տասը գրքէն աւելի տուն տանիլ։

— Գրադարանի վարչութեան նիստին մէջ։

— Դուք քուէարկա՞ծ էք այդ որոշումը։

— Այո, քուէարկած եմ։

— Այդ որոշումը ի՞նչ իմաստ ունի։

— Այդ անոր համար էր որ, ընթերցողները տեսնեն թէ գրադարանի աշխատակիցներուն եւս շատ գիրք չի տրուիր (Ծիծաղներ)։

— Չէ՞ք կարծեր որ Հանրային գրադարանէն հարիւրաւոր գրքեր տուն տանելով, զայն կը դարձնէք ձեր սեփական գրադարանը։

— Այո՛, այդպէս է։

— Ի՞նչով բացատրել այդ։

— Այդ պէտք է բացատրել այն բնական ագահութեամբ որ կայ իմ մէջս գիրքերու մասին։ Ես իբրեւ գրադարանի պաշտօնեայ պարտաւոր եմ ծանօթանալ ստացուած նոր գրականութեան. կը տանէի այս պատճառով— եւ այս ձեւով գրքերը կը կուտակուէին։

— Շատ լաւ, երբ գրքերը կը տանէիք, ինչո՞ւ չէիք վերադարձներ։

— Իմ քովս եղած գիրքերը երկու նպատակով տարած էի,— անոնց մէկ մասը կը կազմէր ընթացիկ գրականութիւնը, որուն պէտք էր՝ ծանօթանայի · իսկ մնացեալը այնպիսի գրականութիւն մըն է որ իմ քով պէտք էր մնար, գիտական աշխատանքի համար։

— Ի՞նչ գիտական աշխատանք կը կատարէիք որ ձեզի պէտք էին այդ գիրքերը։

— Ես քանի մը աշխատութիւններով կը պարապէի. կը կազմէի գրադարանային աշխատանքի ձեռնարկ, գրանիշներու (fiche) մատենագրութիւն եւ միաժամանակ Ագրբէջանի պատմութիւնը՝ սկսած հնագոյն շրջանէն։ Այդ գործին վրայ աշխատած եմ տասը տարի (Ծիծաղ։)

— Ձեր քով եղած գիրք՚ըը ենթարկուա՞ծ են ո՛ր եւ է փոփոխութեան թէ ոչ։

— Ես ջնջած եմ թիւերը։

— Նուէր ստացուած գիրքերուն թիւե՞րն ալ։

— Այո՛, նուէր-գիրքերուն թիւերն ալ։

— Ինչո՞ւ պէտք կար ոչնչացնելու թիւերը, եթէ այդ գիրքերը իբրեւ նուէր կը ստացուէին օրինական ճանապարհով։

(Փաստերը ցոյց կուտան որ գողը հաներ է գրադարանին պատկանող շարք մը գիրքերու գրանիշները. քերած է իր մօտ եղած գիրքերու կնիքները եւ թիւերը)։

— Իբրեւ գրասէր, կը սիրէիք բոլոր գիրքերը առհասարակ, թէ որոշ տեսակի գիրքեր միայն։

— Ես գիրքը կը սիրեմ առհասարակ։

— Ձեր գրասիրութիւնը կը պահանջէ քերել թիւե՞րը եւ առհասարակ բարբարոսաբար վարուիլ գիրքին հետ։

Ամբաստանեալը կը լռէ...

— Դուք նամակագրութիւն ունեցե՞ր էք գիրք ծախելու համար։

Ամբաստանեալը կը պատմէ որ, ոմն Բեհբուտովի, Ռուսլովի միջոցաւ ծանօթացած է Մոսկուայի Վ նուէր յանձնակատար Վ հետ։

— Ես կուռնինին առաջարկած եմ Բենկենդորֆի մէկ գիրք։

— Դուք գիտէի՞ք ո՛վ է կենդորֆը եւ ի՛նչ արժէք կը կայացնէ ձեր առաջարկած նի

— Այո, գիտէի։

— Եթէ կուռնինը հա գնել ձեր առաջարկած նի որոնք կային Լազարեան րանի գրադարանին մէջ (որ րային Գրադարան փոխա էին) դուք պիտի ծախէի՞ք

— Ոչ, չպիտի ծախէի։

— Այն ատեն, ինչո՞ւ ջարկեցիք։

— Ես միայն կ՚ուզէի ծենալ, որպէս զի գուցէ այ թանկագին նիւթեր կորսուած նինէն։

Դատարանի անդա Հրաչեայ Աճառեան հարց

— Եթէ դուք խոկապէ չէիք պարծենալ, ինչո՞ւ չէի թէ գնիմ Պետրոս Մեծի, լեոնի կամ Ցրգաս Թագ նամակները. չէ՞ որ ատ յարմար էին պարծենալու մար. ինչո՞ւ յատկապէս կը այն նիւթերը որ կը գ Հանրային գրադարանին մ

— Այդ նիւթերը կը նուէին իմ քով եւ ես անոնց ւորութեան տակ էի։

— Դուք ո՛ր եւ է յ կապէ՞ք այդ նիւթերուն

Ամբաստանեալը չպատասխա

Հաստատուած է որ Ուռեկլեանի միջոցաւ առաջարկած է արգիլուած տես մը։

* * *

«Խորհրդային Հայաս այս հարցաքննութիւններէն տոյ կ՚աւելցնէ (19 յունիս)։

— Հաստատուած է որ ռեկլեանը գրադարանին մէջ գած ատեն գտեր է այնպիսի տեմ մը, որուն շնորհիւ կր գիրքերը վերցնել առանց ձգելու։ Միքէլոյն ատեն հաստ ուած է որ Լազարեան ճեմա Գրադարանը Հանրային Գր րան փոխադրուած ատեն, ուեր է առանց որեւէ պաշտօ կան գործողութեան կամ ա նագրութեան։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՐՄ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ուկրայինայի կարմիր բա կին մէջ ծագած խռովութի րու մասին մանրամասնութի կը հասնին։

Զինուորական Չեկայի ծակալները խուզարկութի կատարեցին այս զօրամա մէջ եւ ձերբակալեցին բազ թիւ զօրքեր, որոնք փոխադր ցան խարքով։ Միեւնոյն ա ձերբակալուեցան նաեւ գիւ ներ այն շրջաններէն, ուր խռո թիւնները պատահած էին։

Կը հաւաստուի նաեւ թէ կան երեւան հանած է գա կազմակերպութիւն մը, բա ցած զինուորներէ եւ գիւղացի որոնց նպատակն էր մահափ ենթարկել կառավարական պա նատարներ եւ բանակին մէջ գ գութիւններ հանել։

Խուզարկութիւններու ընթ թացքին, երեւան եղած է կռուի յատակագիծ մը, համաձայն, հրդեհի պիտի ուէին համայնական շէնքեր մահափորձեր պիտի կատար

Եւ իրօք, Ուկրայինայի մը շրջաններուն մէջ այս ջերս յաճախադէպ էին հրդեհներ

…ԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

…ւս 28ի տօնը.— Մարզական …կհանք.— Գաղութին ընդհ. …վիճակը.— Դատ մը Մելքոն…եան կրթ. հաստատութեան …նամակալութեան դէմ.

…ՆԻԿՈՍԻԱ, 3 յուլիս.— Մա… 28ի տօնախմբութեանց առ… … դժբախտաբար պաշտօնական … …անց չեղան արտասահմանի …մուլին մէջ։ Երկնային հանդէս… …սարքուեցան Նիկոսիոյ եւ …նաքայի մէջ եւ գրեթէ … …ց բացառութեան բովանդակ …րահայ գաղութը, ազգային …րմիններով, մասնակից եղաւ …թեան ու անկախութեան … փառաբանութեան։ Պատանի …երիտասարդ տղաք — անոնք …ղուած քաղաքացիները պիտի …ըեն — բարձր ոգեւորութեան …ակը կը ցուցադրէին ամենու… … եւ հայկական հաւաքոյնը …ան խորհրդանշանն էր։ Զափա… …ց տպաւորիչ հանդէս մը տեղի …եցաւ Նիկոսիոյ փափառափու… … թատրոնը, ուր խուռն բազ… …թիւն մը խորապէս ազդո ե… …ցուցքթ. Ռ Թագւորեանի բա… …ոսութեննէն, Պրն. Մ Սինան… …ի մեներգերը հայրենակա… …յուցումներ կը պատճառէին …էնուեն Պ. Վ. Թունտաեան գե… …իկ առոգանութեամբ արտա… …նից «Յարգանք բեզ» նախ… …քաղաքապետ Պ. Ե. Մարքի… … չիում խօսքեր ուղղեց «քոյր … ազգին» հանգէին։

* * Կիպրահայ պատանեկու… …նը եռանդով փարած է մար… …ան կեանքին։ Գլխաւոր կազ… …ակերպիչը՝ Պ. Օ. Եազմաճեան …ունեցած ըլլալով, Պ. Լ. Արգարեան …րձած է ընդհ. առաջնորդ։ Եղա… …ին համեմատ Ֆութպօլ, … …մպիական խաղեր եւ զանազան …րզանքներ կ'ոգեւորեն տղաքը։ … …ի մը շարաթ առաջ Ազգ. …ժարանը ունեցաւ իր տարեկան …երը. յունիս 16ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի …ոսիոյ մասնաճիւղը սարքեց իր …տահանդէսը, իսկ յունիս 30ին …քոնեան կրթ. հաստատութիւնը …ցաւ իր նաւասարդեան խա… … տարեկան ցուցադրումը։ …կան է որ Մելքոնեան հաստա…տութեան խաղերը ըլլային լաւագոյնը, նկատի առնելով ամէն տեսակի յարմարութիւններ ու դիւրութիւններ որոնցմէ առհասարակ զուրկ է գաղութը։ Ամօթալի բան մը, սակայն որ պատիւ չի բերեր հաստատութեան վարիչներուն, հայկական դրօշակի բացակայութիւնն է ամէն առթիւ։ Արգահատելի հոգեբանութիւն, անշուշտ։

* * Գաղութին ընդհ. վիճակը հիմնական փոփոխութիւն մը կրած չէ։ Առաջնորդ եւ առաջնորդարան կը մնան նոյն լճացած հոգեբանութեամբ։ Ազգ. վարժարանը նոյն ողորմելի վիճակին մէջ քարշ կու տայ իր գոյութիւնը, եւ ա՛յն աստիճան, որ տեսուչին քենին Օր. Մ Պիլպիլեան, կը ստիպուի առանձին «որպար մանկապարտէզ» մը բանալ։ Եթէ Ազգ. վարժարանի մանկապարտէզը խեղճ է, ինչո՞ւ չեն խոստովանիր այդ բանը, իսկ եթէ ուժեղ է, ի՞նչու երկու մանկապարտէզ փոքր գաղութի մը մէջ։ Իրականութիւնն այն է սակայն, որ Ազգ. վարժարանը, դրուած ապիկար հոգաբարձութեան մը տեսչութեան տակ, աւելի քան տկար է։

Կ'իմանամ որ Լառնաքայի Ազգ. վարժարանը անօրէն մը պիտի ունենայ յաջորդ շրջանին։ Պոլսէն հրաւիրուած է Պ. Հայկազուն Ցաքորեան. Ցարսոնի գօլէճէն շրջանաւարտ։ Լառնաքացիները լաւ պիտի ընէին եթէ քիչ մըն ալ իրենց ներկայ ուսուցիչներու նիւթական վիճակով հետաքրքրուէին։

Զաքմաքճեանի (եղբայրը փրոֆ Զաքմաքճեանի) եւ Գ. Թօսունեանի նման վաստակաւոր ուսուցիչներ ա՛յնքան ճղճիմ ամսականներ կը ստանան, որ մարդ կ'ամչնայ յիշել։ Գաղութին եկամուտները գլխաւորաբար Նիկոսիոյ Առաջնորդին եւ Առաջնորդարանի սիրելիներուն համա՞ր են։

* * Մելքոնեան կրթ. հաստատութեան խնամակալութիւնը յունիս 27ին, վճռաբեկ ատեանի (Supreme Court) առջեւ, հաւ կորսնցուց Տօքթ. Թագւորեանի մնասուց հատուցում պահանջող դատը։ Երեք դատաւորներ (երկու անգլիացի. մէկ Թուրք) միաբերան դատապարտեցին պաշտօնեայի մը հանդէպ գործուած անիրաւութիւնը՝ «inhuman» — անմարդի — եւ «against conscience» — անխիղճ. յորջորջելով զայն։ Երկու խօսքով, պարզեմ խնդիրը։ 1926ին, Տօքթ. Թ. Թագւորեան, Զաւէն արք. Տէր Եղիայեանէ հրաւէրով կը ստանձնէ Մելքոնեան կրթ. հաստատութեան առաջնորդ պաշտօնը՝ համեստ ամսականով մը։ Երբ Զաւէն արք. գործէն կը քաշուի Գահիրէի խնամակալութիւնը յանկարծ, 1927 մայիս 11էն վերջ կու տայ Տօքթ. Թագւորեանի պաշտօնին։ Տօքթ. Թագւորեան ճարահատ կը դիմէ դատարան։ 1928 մարտ 23ին շրջանային դատարանը կը վճռէ իրեն վճարել 33 ոսկի եւ 15 շիլին, ինչպէս նաեւ դատական եւ այլ բոլոր ծախքերը։ Հաստատութիւնը կը դիմէ վերաքննութեան, բայց կը կորսնցնէ նաեւ այս անգամ, վճարելով գրամին տոկոսը եւ ուրիշ նոր ծախքեր։ Տօքթ. Թագւորեան ծախքերով միասին պիտի ստանայ աւելի քան 50 ոսկիներ, եւ աւելի քան այդքան պիտի ստանան երկու կողմի փաստաբաններն ալ։ Անշուշտ խնդիր մը որ կրնար 20 ոսկիով եւ անուշութեամբ վերջանալ, որբերու սընունդին կը նստի աւելի քան 100 ոսկիներ, բարոյական հարուածն ալ առանձին։

ՀՐԱԶԴԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՇՐՋԻԿ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ցունուարին, Երեւանի մէջ կազմուած է առաջին պետական Թրքական թատերախումբը։ Թատերախումբին կազմակերպումը բախեցաւ կարգ մը դժուարութիւններու։ Երեւանի մէջ չկային փորձուած Թուրք բեմական ուժեր։ Թիֆլիսէն կամ Բագուէն բերելու հնարաւորութիւն ալ չունենալով, ստիպուեցան Բանուորական Հիմնարանի ուսանողներուն մէջէն ընտրութիւն կատարել։ Թատերախումբը կազմուեցաւ 14 հոգիներէ, եւ պատրաստեց 4 խաղեր «Այոլն», «Քըրմըզը Քարթալ», «Զօրան Թափիկ» եւ «Քէօհնէ Ֆիքիրլէր»։

«Այոլն»ը Ադրբէջանցի հեղինակի մը գործն է, որ մեծ յաջողութիւն գտած էր Հեղինակը հոգ կը քննադատէ դրամատիրական կարգերը։

«Քըրմըզը Քարթալ» ռուս հեղինակ Օլովիանսկիի գործն է՝ հոկտեմբերեան քաղաքացիական կռիւներէն քաղուած։

«Զօրան Թափիկ»ը Մոլիէրի Ակամայ բժիշկն է։

Այս խումբին ծախքերը կ'առպահովուին Լուս. գործավարութեան կողմէ։

Ամրան ընթացքին, խումբը կը մեկնի Երեւանի, Էջմիածնի, Լենինականի, Լոռի փամբակի, Դիլիջանի, Ն. Բայազիտի Թրքական շրջանները։

Որոշուած է մանաւոր ուշադրութիւն դարձնել Թուրք կիները բեմ հանելու խնդրին վրայ։

Թրքական այս խումբին վարիչն է Մ. Ջանան։

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ ԲՈՒԺՈՒՄԸ

Հակառակ տրուած հրահանգներուն, գիւղերէն բազմաթիւ հիւանդներ կը տարուին Երեւան դարմանուելու։ Անոնց մեծ մասը քրոնիկ կամ անբուժելի հիւանդութիւններով կը տառապին։ Դարմանատունները ծանրաբեռնուած ըլլալով, ստիպուած են մերժելու դիմում կատարողները՝ իսկ այդ պարագային, հիւանդներու ազգականները մնալու տեղ եւ երթուղարձի համար ճամբու ծախք կը պահանջեն։ Այս երեւոյթին վերջ տալու եւ հիւանդները աւելորդ տառապանքներէ ազատելու նպատակով, հրահանգուած է դարձեալ բոլոր շրջաններուն, որ մասնագիտական բուժման պէտք ունեցող հիւանդներուն օգնութիւն ցոյց տրուի տեղին վրայ եւ միայն ծայրայեղ պարագաներու մէջ, հիւանդները ղրկուին Երեւան, նախապէս թոյլտուութիւն առանալէ յետոյ։

ԱՉԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բամբակագործական ընկերութեան ներկայացուցիչ մը Երեւանէն մեկնած է Զանգեզուրի եւ Արագածի շրջանը՝ ընկերակցութեամբ կառավարական պաշտօնեայի մը, ոչխարաբուծական անտեսութիւնը կազմակերպելու նպատակով, հող ընտրելու համար։

Այս նպատակին համար, յարմար նկատուածեն Արագածի կայարանի շրջակայ հողերը՝ 25 հազար հեկտարատարածութեամբ։ 4000 հեկտարը ամառնային, իսկ մնացեալը ձմեռնային արօտներ են։

Այդտեղ պիտի հաստատուի 20000 գլուխ սպիտակ բալբաս ցեղի ոչխար ունեցող կազմակերպութիւն մը։

Բալբաս ոչխարը կը նկատուի տեղական ցեղերու լաւագոյնը, համեմատաբար աւելի կաթնատու եւ բրդատու։

ՔԱՐԱՀԱՆՔԵՐՈՒ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Քարահանքերու շահագործման համար կառավարութեան առաջարկուած է նոր եղանակ մը, յատուկյանձնախումբի մը կողմէ։

Մինչեւ այժմ քարահանքերուն մէջ կը կիրարկուէր հետեւեալ ձեւը։ Բանուորները կը փորէին քարի տակի հողաշերտերը, որ ընդհանրապէս բարակ կ'ըլլայ. մօտ երեք քառորդ մեթր։ Փորելու ժամանակ, քարին տակ, տեղ տեղ կը ձգեն հողէ սիւներ։

Այս աշխատանքներու ընթացքին, կը պատահին դէպքեր, քարի շերտը ճեղքուած կ'ըլլայ եւ յանկարծ կը փլի, վտանգելով բանուորին կեանքը։

Փորելու աշխատանքը վերջացնելէ յետոյ, բանուորները կ'ելլեն քարի տակէն եւ կը քանդեն հողէ սիւները։ Այդ կերպով, քարի շերտը կ'իյնայ կամ կը խախտի տեղէն։ Այն ատեն, քարի վերի հողի շերտը կը վերցնեն եւ քարին վրայ ծակեր բանալով, կը պայթեցնեն, այս ալ վտանգաւոր է։ Առաջարկուած նոր եղանակը հետեւեալն է։ Բանուորը պէտք չէ մտնէ քարին տակ աշխատելու համար։ Փորելու աշխատանքը պէտք է կատարէ մեքենան, քարի տակ ձգելով հողի նոյն սիւները։ Մեքենայի աշխատանքը աւարտելէն յետոյ, հողէ սիւները կը քանդուին ելեկտրաշարժ մեքենայով։

Այս եղանակն ալ սակայն ժամանակաւոր է, մինչեւ որ մշակուի քար կտրելու նոր եղանակ մը։

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ճարտարագէտ ներ Երեւան հասած են, ջրաբաշխական աշխատանքներ կատարելու համար Արաքսի հովիտին մէջ։ Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած ջրային պայմանագրին համաձայն, Արաքսի վը ·յ (Սարդարապատի շըրջան) ջրաբաշխական աշխատանքներ պիտի կատարուին, գետի ջուրին ծախքը որոշելու համար։

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ. — Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ադրբէջանի գրողներու պատուիրակութիւնները ժողով մը գումարելով, որոշեցին կազմել Անդրկովկասեան գրողներու եւ արուեստի մշակներու միութիւն մը։ Կազմակերպիչ կոմիտէին անդամ ընտրուեցան 38 հոգի, իսկ նախագահութեան անդամ՝ 13 հոգի։ Միութեան նախագահ ընտրուեցաւ Վրաստանի կրթական գործավար կանտելակին, քարտուղար՝ Ջամբաձէ։ Ժողովէն յետոյ, Ադրբէջանի գրողներու պատուիրակութիւնը Հայաստանի գրողներուն հետ մեկտեղ գնաց Բագու, փոխադարձ այցելութեան։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Փարիզէն վաճառական Պ. Պ. Գարայեան եղբայրներ ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս տարեկան Յառաջ կը նուիրեն Համբի Հայկական Քոլէժին, Թորինոյի որբանոցին, Հալէպի ազգային վարժարանին, Պաղտատի Երիտասարդաց միութեան եւ Խասքովայի (Պուլկարիա) ընթերցարանին։ Գումար 1100 ֆրանք։

Շնորհակալութիւն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ԼԻՈՆ — Ցաճախ կը հանդիպիմ կարգ մը բանուոր հայրենակիցներու որոնք այսպէս կ'արտայայտուին

— Եղբայր, մենք հոս գործարան աշխատելով ոչինչ կը շահինք, եթէ տարին տասներկու ամիս ալ աշխատելու ըլլանք։ Դեռ երէկ փարիզ բնակող հօրեղբօրմէս (քեռիէս եւ կամ մօտիկ ընկերէս) նամակ առի որ, կ'ըսէ — Այս տեղի գործերը շատ լաւ են եւ հասարակ բանուոր մը ժամը 5· 5,50 կը շահի եւ նոյնիսկ 6 ֆրանք առնող կայ

Դժբախտաբար քիչ չէ թիւը այս կարգի հայրենակիցներուն, որոնց քով ամէնէն առաջ յարատեւութեան պակասութիւնը աչքի կը զարնէ։ Մէկ տարի այսինչ քաղաքը, միւս տարին այնինչ տեղը, իսկ երրորդ տարին ուրիշ գիւղ կ'երթեւեկեն,երբեմն մը հարիւր կամ հազար ֆրանք աւելցնեն։ Խրողութիւնը այն է որ շարաչար կը սխալին։ Խեղճերը հազիւ մէկ երկու տարի մեկնայն տեղը կեցած, քիչ շատ քաղաքին ծանօթանալէ յետոյ, կը ձգեն կ'երթան Փարիզ, Մարսէյլ, Գրընօպլ, Արոպէ, բայց զղջումը չուշանար։ Ամէն օր երկու-երեք-չորս բնակարանի տեր հայրեր բեռ կապելով կը տեղափոխուին, նորէն ծայրէն սկսելու համար։ Կ'արժէ լուրջ ուշադրութիւն դարձնել այս մոլութեան, որ կը քանդէ շատ մը հայրենակիցներու տունն ու տեղը։ Հայրենակից, լաւ է որ կեցած տեղդ աշխատիս։ Եղածը պատառ մը հաց է։ Իսկ նախընտրելի է մեզի գաւառը, մինչեւ այն օրը երբ կը ծագի ազատութեան արշալոյսը։

Կ. ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱԽՈՅԵԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՓՈՐՁԵՐ

Վաղը կիրակի 14 յուլիս կէսօրէ յետոյ Porte Brancionի Փօն Մարշէի մարզարանին մէջ (Nord Sud: Porte de Versailles։

Կը հրաւիրուին անպայման ներկայ գտնուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի բոլոր մարզիկները ինչպէս եւ մասնաճիւղի վարչական մարմիններն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի համակիրները։ Մուտքը ազատ է բոլորին համար։

Մարզական Ցանձնախումբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Դրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 157 —

Աչքերը արցունքով լեցուելու աստիճան …ւած էին. սիրոյ այս հազիւ թէ քօղարկ…ած հեկեկանքին դէմ և իր առաջին մտա…ը եղած էր անմիջապէս Լիզը գտնել, պըլ…լ անոր, ուժով մը, իր ամբողջ ուժովը պըլ…լ անոր, ըսել, ըսել .. թէ ինք տառապեցաւ, …հուսելիօրէն ապրեցաւ սիրոյ ցաւը. խաբ…աւ կեղծ, մութ, երկդիմի սէրէ. թէ ար…ի է կարեկցութեան, խղճահարութեան, թէ … միայն կրնայ ըմբռնել և իր ամբողջ գե…ժանիքին մէջ տեսնել պզտիկ Լիզին ան…գախ, պարզ ու մեծ հոգին։ Կարօտն ունի …ր հեզութեան, անոր փափկութեան և բա…ձակ անշահախնդիր նուիրումին։ Այո՛, միայն … է որ պիտի կրնայ իրեն մոռցնել Նենէթը, …անիծուած Նենէթը։ Օ՛ ինչպէս պիտի նա…ձի արդեօք ան եթէ գիտնայ, եթէ տեսնէ …ց վերածնող բարեկամութիւնը։ Փիէռ իր …ողջ կարելին պիտի ընէ որպէսզի Նենէթ իր …երով տեսնէ թէ ինք ինչպէս… որքա՛ն պի…կասցի արդեօք, քանի որ իր Փիէռն կը …գեռ… բայց թէ իր Փիէռն կը սիրէ և …թէ չի սիրեր. ո՛չ ան չի սիրեր։ Միայն թէ… …ն թէ ոչ անմիջապէս. դեռ յիշատակները … թարմ են կարենալ այսքան շուտ նետուե… համար Լիզին։ Ո՛չ, քիչ մը ատեն պէտք է …ել, պէտք է քիչ մը գոնէ իր միտքը պաղի։ … թէ ինչու Փիէռ իր զօրավոր նամակին … բաւ թէ… ո՛չ, վճռական բան մը չըսաւ …ազատութիւնները թողուց երկդիմի, կարե…թիւններով և հաւանականութիւններով լե… … երբեմն անորոշ, սակայն ոչ առանց սիրոյ … այդ անհաւասար տառերով ու առատ

— 15 —

կէտադրութեամբ էջերը աւարտեց, ծրարին հետ նետուեցաւ դուրս, անապարանքով։

Պանթէոնէն անդին, բու Մուֆթարի կողմերը կը բնակէր Լիզ։ Երիտասարդը ոչ փողոցին անունը կը յիշէր, ոչ ալ շէնքին թիւը, սակայն քանի մը անգամներ մինչեւ իր պանդոկին դուռը բարեկամուհիին ընկերացած ըլլալով, շուտով պիտի կարենար գտնել զայն։ Փիէռ արագ քայլերով կը բարձրանար այդտեղ, դարձդարձիկ ու աղտոտ փողոցներէն որոնք պարապաձեւ շէնքերու մէջտեղէն կը մագլցին վեր և որոնց իւրաքանչիւրին անկիւնը ւարդ կը կարծէ յանկարծ ծովի պատառ մը նշմարել։ Իրաւ ալ նաւահանգիստի մը բազմամբոխ ու խեղճ մէկ թաղին տպաւորութիւնը կը թողու Փարիզի այդ անկիւնը, ուր սակայն ամէն փողոցի վերջաւորութեան ծովուն տեղ Թշուառութիւնն է որ կը բացուի իր անսահմանութեամբ և ուր տակաւին կը խաղան ու պիտի խաղան հիւկօյի հերոսները, աթշուանի բ…ն քանի մը տեսիլ։ Կապելաներ, կրպակներ, նորէն կապելաներ, շէնքեր նեղ, ծուռ, կքած, որոնք կը քրտնին անդադար և որոնց պատուհանները այնքան շատ կը նմանին հիւանդի աչքերու։ Այստեղի շեղ մայթերը լիզող ջուրը անվերջանալի արտունջ մը կը տանի մինչեւ վար, վառած ու մարած լուցկիներով, բուսած ու չլուած խօսքերով։

Յանկարծ նետուեցաւ։

Յանկարծ նետուեցաւ դրան մը մէջ։

Բնազդական, որով նաեւ շատ արագ ռատումով մը Փիէռ նետուեցաւ յանկարծ դրան մը մթութեան մէջ ու հոն մնաց անշարժ, պատին հետ նոյնացած։ Քանի մը քայլ միայն մնացեր

— 159 —

Լր պանդոկը հասնելուն և ահա որ անկէ աղջկան մը դուրս ելլելը կը նշմարէր։ Լիզն էր։ Շուշը բռնած, բոլէ մը այդպէս քարանալէ վերջ, երիտասարդը ուզեց դուրս ելլել իր մութ անկիւնէն — մտածումները գինքը կը հրէին։ Այո՛, այդ աղջիկը Լիզը չէր. անշո՛ւշտ թէ Լիզը չէր. Նմանցուցած էր ինք պարզապէս։ Եւ արդէն հեռուէն մէկ ակնարկով ի՞նչպէս կարելի է չախալիլ, և արդէն Լիզը այս ժամուս հոս գործ չունի. պէտք է աշխատանոցը ըլլայ… Նոյնիսկ եթէ ան էր, ինչո՞ւ փախչիլ այսպէս։ Ինչ արդարացում եթէ իրապէս ան էր և տեսաւ իր պահը… մութ դրան լուսեղէն քառանկիւնին մէջէն եկաւ ու անցաւ այդ աղջիկը։ Այս անգամ կարելի չէր տարակուսիլ. Լիզն էր։

Մութ կանաչ պզտիկ գլխարկ մը և popelineէ խեղճ վերարկու մը՝ երկուքն ալ անծանօթ իրեն։ Հավանօրէն կոյծն է որ միայն կը ճանչնայ, ինչպէս նաեւ աղջկան նուրբ ու կանոնաւոր սրունքները։ Մեծ, բաւական մեծ ծրար մը կը տանէր Լիզ, որուն ծանրութիւնը քիչ մը կը բեկանէ իր նուրբ մարմինը և քայլերը կ'արագացնէ զառիթափին վրայ։ Ինչո՞ւ Փիէռ անմիջապէս չմօտեցաւ անոր. Որովհետեւ.. որովհետեւ ըսելիք չունէր, բառերը չէր պատրաստած, չէր նախատեսած այսպիսի հանդիպում մը։ Լաւ է որ մէկէն դէմ դիմաց չգտնուեցան և հիմա տղան պիտի կարենայ գոնէ քանի մը նախադասութիւն կազմ ու պատրաստ ունենալ լեզուին տակ. գոնէ անգամ մը բեմադրութիւնը փորձել մտքին մէջ։ Ինչ պիտի ըսէ. ինչպէ՞ս պիտի մօտենայ։ Այո՛, շատ պարզ կերպով, թեթեւ ու մելամաղձոտ ժպիտով մը և պիտի ըսէ

— 160 —

թէ… խօսքերը ամէնը մէկ փախան։ Իր որոնումի մտադրած՝ բայլերը դանդաղեցուցիր էր ակամայ և մէկէն նշմարեց որ աղջիկը կը կորսուէր իր տեսողութենէն։ Այո՛, անհաւանիկ, հոն է. պէտք է մօտենալ, պէտք է անպատճառ մօտենալ, գոնէ ծրարը առնել ձեռքէն և բան մը ըսել, հոգ չէ թէ ինչպէս, հոգ չէ թէ ինչպէս…

Բայց ի՞նչ։ Քանի տղան կը խորհէր ծագելիք խօսակցութեան, (Նենէթ) այնքան դժուարին ու դժնդակ կ'երեւար ան իր մտածումին։ Այո՛, դժնդակ՝ քանի որ ան անկասկած պիտի պատասխանէր իր բառերուն, պիտի ըսէր թէ շատ տառապեցաւ, թէ արժանի չէր այսպէս լքուելու, թէ պէտք է միանան (Նենէթ) անմիջապէս — կարծես թէ ներհարցեր է քիչ մը և բոլոր հագուստները փոխուեր են իր վրայ։ Գուլպաներուն եռեւի repriseներն են որ միայն նոյնն են մնացեր… Խեղճ Լիզ, խեղճ Լիզ… Հապա եթէ յանկարծ գլուխը ետեւ դարձնէ ու զինքը նշմարէ՞ — Նորէն Փիէռ քայլերը դանդաղեցուց։ Մանաւանդ որ չպիտի ուզէ իր նուէրը ետ առնել. այդ անկարելի է, անկարելի է։ Եւ յետոյ տղան չպիտի կարենայ նամակը տալ։ Հապա եթէ ըսէ պարզապէս մէջի գրածնե՞րը։ Դարձեալ անկարելի է. ամէն գրութիւն չարտասանուիր.ինչպէս որ ամէն խօսք չգրուիր։

Փիէռ կ'ուզէր մէկէն ետեւ դառնալ ու փախչիլ, փախչիլ, սակայն անկարող էր և կը հետեւէր միշտ անոր, երբեմն մօտիկէն, ճիշդ ետեւէն, երբեմն ընդհակառակն անջրպետը բանալով։ Երկու կավառօշիկներ որոնք կ'անցնէին իրենց սիկառէթներուն հետ, կարծեցին թէ Փիէռ կնոջ ետեւէն է ելած, սակայն դեռ համբակ ու ամչկոտ՝ չի համարձակիր մօտենալ աղջկան։

յատկապէս մնանկացած են, խոյս տալու համար Նիւթական հատուցումներէ։

Այսպէս Ֆրէսքօ որդիները երեք եղբայրներ են եւ իբր վկայ լսուած են Եավուզի դատավարութեան ընթացքին։ Միջոց մը նոյնիսկ որոշուած է զիրենք ձերբակալել իբր սուտ վկայ։

Եավուզի դատավարութեան պահուն, ծովային գործավար Ինսան պէյ յայտարարած էր թէ Լէոն Ֆրէսքօ 10.000 անգլիական ոսկի կաշառք առաջարկած է իրեն։

Ոստիկանութիւնը խուզարկած է բոլոր ձերբակալուածներու տուները, գտնուած բոլոր թուղթերը, մուրհակները տոպրակներու մէջ դնելով կնքած եւ յանձնած է ընդհ. դատախազութեան։

Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ նաեւ երկու անձեր, որոնք կապ ունին այս խնդրին հետ։ Ասոնցմէ մեկն է Ժան Նասի, որ Եւրոպա մեկնած է, եւ Ժան Ֆրէսքօ, որ գտնուած չէ տակաւին։

Արեւելեան նահանգներու մարզպանը

Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ, Պիթլիս մեկնած է իր աղջկան հետ։ Ժողովուրդը մեծ խանդավառութեամբ ընդունած է զայն Խարզանի եւ Պոշիրի մէջ, ուր ուսումնասիրած է ժողովուրդին վիճակը։

Հիւսէյին փաշայի զաւակները որոնք հարաւային սահմանները փախուստ տուած էին, զղջում յայտնելով դիմած են Թալի պէյի որ հաւանած է անոնց կեսարիա բնակութիւնը։

Կռիւներ Պրեսլաւի մէջ

Պրեսլաւէն կը հեռագրեն.— Պարարի գործարանի մը տնօրէնութիւնը ճամբայ տուած ըլլալով կարգ մը բանուորներու, շուրջ 100 բանուորներ փորձեցին յարձակիլ միւս աշխատող բանուորներուն վրայ։ Ոստիկաններ հասան կարգը պահպանելու համար։ Բանուորներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ ընդհարման միջոցին երեք ոստիկաններ թեթեւօրէն վիրաւորուեցան։

Ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Կարգը վերահաստատուած է։

Պուլկար-սերպ սահմանին վրայ

Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ սահմանագլուխին վրայ միջադէպերը կը շարունակուին։ Քանի մը օր առաջ սահմանագլուխն այցելող պուլկար հարիւրապետ Տասքալոֆ յարձակումի ենթարկուեցաւ սերպ պահակներուն կողմէ։ Աոջի առաւօտ ալ սերպ զինուորները պուլկար գիւղացի մը սպաննեցին։ Տրակոմարի մօտ Պիւզացիին դիակը գտնուեցաւ պուլկար հողի վրայ։ Որպէսզի քննիչ մարմնի ժամանումէն առաջ դիակը չանհետացուի, պուլկար ջոկատ մը, գնդացիրով մը պահակ կը սպասէ դիակին շուրջ։

Հակառակ Պելկրատի եւ Սոֆիայի կառավարութեանց մօտ կատարուած անգլեւֆրանսական դիմումներուն, կացութիւնը չէ բարւոքած։

Աֆղանական դեսպանատան մութ գործերը

Փարիզեան մամուլը դեռ կը զբաղի Փարիզի աֆղանական դեսպան Ղուլամ Նապի խանի ծանօթ խնդրով։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Թմրեցուցիչները Փարիզ ղրկուած էին 1928 հոկտեմբերին՝ երեք խոշոր սնտուկներու մէջ, վրան գրուած «դիւանագիտական ազատութիւն» եւ ուղղուած դեսպանի անունին ու հասցէին։ Կը կարծուի թէ ղրկողն է Միւնխէնը բնակող ալզասցի կամ գերման քիմիագէտ մը, որուն անունը գաղտնի կը պահուի։

Հոկտեմբերին դեսպանատան կողմէ մարդիկ դիմեցին մաքսատուն եւ ուզեցին առնել սնտուկները։ Տնօրէնը յայտնեց թէ արտօնագիր պէտք է բերեն արտաքին Նախարարութենէն։ Ցետոյ ամիսներով մարդ չեկաւ սնտուկները պահանջելու համար։ Ասոր վրայ, մաքսատան տնօրէնը կասկածներ ունեցաւ եւ հսկողութեան տակ առաւ սնտուկները։ Ու ի վերջոյ երեւան հանեց 250 քիլօ ծանրութեամբ հերոյին, որ, ըստ թերթի մը, կը ներկայացնէ հինգ միլիոն ֆրանքի արժէք։

Կարգ մը թերթեր այս առթիւ զանազան ենթադրութիւններ ըրին։ Ոմանք խնդրին մէջ Գերմանիոյ մատը գտան, ուրիշներ Ռուսիոյ մատը, իբրեւ թէ առնքնպատակ ունեցած ըլլան խուճապերել Ֆրանսան։ Ըսուեցաւ թէ գործը միջազգային մեծ կազմակերպութեան մը ձեռքը կը գտնուի, թէ զանազան կասկածելի մարդեր կ'երթեւեկէին Փարիզի աֆղանական դեսպանատունը՝ իբրեւ թէ թմրեցուցիչ գնելու եւ զայն ծախելու համար Մոնմարթրի եւ Մոնփառնասի հաճոյքի շրջանակներուն մէջ։

Հաւանական կը նկատուի սակայն այն տեսակէտը թէ դեսպանին նպատակն էր թմրեցուցիչի սնտուկները ղրկել ուղղակի Աֆղանիստան՝ Եգիպտոսի եւ Հնդկաստանի ճամբով։

Հարցաքննիչ դատաւորը ամէնէն առաջ հարցաքննեց դեսպանատան թարգման Նաթան Խայիմը, որ հոս տուլ նոր գացած էր՝ սնտուկները առնելու համար։ Խայիմ ըսաւ թէ ինք պարունակութենէն տեղեկութիւն չունէր։

Քննութիւնները կը շարունակուին։

Այլ առակ լուսաւոր...

Յուլիս 8ի գիշերը Զինաստանէն Սան Ֆրանչիսքօ (Քալիֆօռնիա) հասաւ տեղւոյն չինական հիւպատոսին կինը՝ Տիկին Եինկ Քաօ, առագին բեռներով։ Հակառակ կնոջ բողոքներուն թէ իր գոյքերը դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելեն, մաքսատան պաշտօնեաները խուզարկեցին անոր սնտուկները եւ երեւան հանեցին մեծաքանակ ափիոն, հարիւրաւոր կտոր թանկարժէք մետաքսեղէն եւ սիրուն ժանեակներ, որոնց համար մաքս չէր վճարած։ Հարիւրաւոր թիթեղ ափիոն գտան՝ շուրջ մէկ միլիոն տոլար արժէքով։

Տիկինը յայտարարեց թէ ինք տեղեկութիւն չունի սնտուկներու պարունակութենէն, թէ Զինաստանէն կարգ մը բարեկամներ՝ օգտուելով իր դիւանագիտական անձեռնմխելիութենէն, նուէրներ տուած էին՝ Մ. Նահանգներու իրենց բարեկամներուն տանելու համար։

∴ Քուոմինթանկի ամերիկեան գործադիր մարմինը կը պահանջէ որ Տիկին Եինկ Քաօ Զինաստան ղրկուի՝ հոն ազգայնական կառավարութեան նոր օրէնքներով դատուելու համար։ Այդ օրէնքը մահապատիժ կը տրամադրէ կառավարական այն պաշտօնեաներուն համար, որոնք ափիոնի առեւտուրով կը զբաղին։ Տիկինը դեռ չէ ձերբակալուած, բայց իր ամուսինը հրաժարած է հիւպատոսական պաշտօնէն։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue Républiqueի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Գօղոս Չիւսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Սէն Լուի»ի ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին Դաշնակցութեան Տան մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ազգին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն Պուլվար Օտտօի ընկերները դասախօսութեան կը հրաւիրէ վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Տ. Թադէոսեան Հրայրի մասին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Թ'Անթուանի ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. Միլտոնեան։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական ախոյեանութեան տարեկան մրցումները (7րդ տարի), կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, Stade de Parisի մէջ (Porte St. Ouen), 21 Յուլիս Կիրակի ժամը 2ին, մասնակցութեամբ Փարիզի, Գրենոպլի, Լիոնի, Վալանսի, Նիսի, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու մարզիկներուն եւ սկաուտներուն և Դպրոցասէրի սանուհիներուն։

Տոմսեր՝ 5, 10 եւ 25 ֆրանք։ Այժմէն կարելի է հայթայթել հայ ճաշարաններէն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն։

(Գոց Թրիպիւններ արեւէն կամ անձրեւէն պաշտպանուելու համար)

ՃԻՊԷՅԻ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Վաղը կիրակի St. Cloudի անտառին մէջ։ Ներկանեբրպիտի նկարուին։ Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ զանազան անակնկալներ։ Դիւղի որբերու ուշադրութեան կը յանձնենք այդ օրը։ Հաւաքատուն ժամը 10—12 գտնուիլ Սէն Քլուի կամուրջին քով։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Porte St. Cloudէն Թրամուէյ թիւ 2 եւ 18, Porte d'Auteuilէն թիւ 25—16, Լուվրէն նաւ եւ իջնել Սէն Քլու։

Հ. Յ. Դ.

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռաղոյն ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Փլաս Քօմէթ, Պիւրօ Թապայի վերնայարկը։

Առնուվիլ լէ կոնէսի Թագմիկ խումբի ժողովը՝ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 55 Av. de l'Union, ընկեր Սինկէրեանի տունը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Anatole France, Մոնփառնաս-Շավիլ կայարանի քովի սրճարանը։ Կարեւոր Օրակարգ։

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀԱՊԻՏԱՆԴՈՒՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Աբխազայ քննէ Թորոսեանի մահուան քառասունքին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պատարագ կը կատարուի վաղը Կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

Կէսօրէ ետք ժամը 3ին Փանթէնի գերեզմանատան մէջ (14me division) տեղի կ'ունենայ քառասունքի արարողութիւնը։

*
* *

Վաղը կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պատարագէն ետքը Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Գ. Մարկոս Նաթանեանի վաղամեռիկ որդւոյն Անուշաւանի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ։

Բարեկամները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգել ողբացեալին յիշատակը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Ազգին.— Հաւանութիւնը առնուած է։ Կը սպասէ յայտարարութեան (տեղ եւ թուականը)։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Թուռ տիւ Բէն, Գ. Հ.— 35 Ֆր։ Մկսանք ղրկել։
Վալանս, Գարծ.— 303.30։
Նիս, Օ. Գ.— 144։
Փավիյեօն սու Պուա, Ս. Տ. Մ.— 100 Ֆրանք։
Ցէսին, Մ. Դ.— 50։
Լա Ռոշէլ, Ա. Ս.— 35։
Մարսէյլ, Գարծ.— 782.80։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Միութեան տարեկան ալիւտաէին ի նպաստ եւ աղքատ սկաուտներ ծագուեցնելու համար եղած ճետեւեալ նուիրատուութիւններուն առթիւ.— Պօղոս Նուպար փաշա 1000 ֆրանք, Գ. Գ. Տիգրան Քէլէկեան խան 5000, Գրիգոր Աղաթոն 500, Հ. Բ. Ը. Մ. (Փարիզի մասնաճիւղ) 250 ֆրանք։ Գումար 6750։

Կնիք

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Քուռ Պէլզոնսի եւ ռիւ տ'Էքսի անկիւնը՝ Պառ տը լա Փոսթի մէջ։ Օրակարգ՝ Նախը-էլ-Ըմարիվ ապուրականցիներու Մուսուլի շրջանը փոխադրելու հարց (Գ. Լ. Շաղոյեանի նամակը), Պարսկաստանէն ստացուած նամակներ, Հաշուետուութիւն վարչութեան եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին։

Ե. ԴԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Թագմիկ» Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն ու համակիրները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 18 Rue de Meudon։ Կարեւոր օրակարգ եւ անդամակցութեան քարթերու բաշխում։

ԵՈԶՂԱՏԻ եւ իր շրջանի ընդհ. Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 3ին 164 Ave. de Verdun Issy les-Moulinaux։ Փորթ Վէրսայլէն առնել 32 թիւ Թրամուէյը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն եւն.։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ախլաթի Կարմուշ (Պիթլիսի նահանգ) գիւղէն Մանասա Կէչօեան, հօր անունն՝ Արեւշատ։ Տարագրութեան միջոցին ողջ մնացած է։ Որ կարծուի թէ Պաղտատի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր եղբօր Համբարձում Կէչօեանի, 6 Rue Blanqui, K.— Bicêtre (Seine), France. Լուր տուողին 300 Ֆր. եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 236 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒԼԻՍ 1929

14 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1008 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆՃՈՌՆԻ ՊԱՏԿԵՐ

Ամիսներ առաջ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, տօնելու համար Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեակը, այս տարի աշնան։

Յանձնախումբը ունի ներկայացուցչական կազմ։ Անոր անդամ են, Փարիզի մէջ, աւելի քան քառասուն հոգի, զանազան հոսանքներէ ու խաւերէ։ Եւ կը սպասուէր որ, գոնէ այս առթիւ — գրական վաստակաւորի մը յոբելեանին առթիւ — մարդիկ պիտի մոռնան ամէն քէն ու ոխ, պիտի թօթափեն քաղաքական պայքարի տպաւորութիւնները։ Անբնական է բոլորին ալ հաւասարապէս պարտադրել յարգանք եւ մեծարանք, բայց կարելի է եւ մարդկային՝ պահանջել գոնէ բարեկիրթ չէզոքութիւն։ Այդպիսի կեցուածք մը միեւնոյնատեն պիտի նպաստէր հեռացնելու այն թանձր ու թունալից մթնոլորտը, որ կը ծանրանայ բոլորիս վրայ, խանգարելով հանրային կեանքի բնական ընթացքը։

Հանդիպեցա՞ք ո՛ր եւ է դաշնակցական թերթի կամ ընկերոջ, որ խծբծէր պրոֆ. Տոտոմեանցի, Եղիշէ արք. Դուրեանի կամ Մեսրոպ Նուպարեանի յոբելեաններու։ Ընդհակառակն, բոլորն ալ սիրայօժար ձայնակցեցան, որպէսզի իրենց արդար գնահատութիւնը եւ անխառն հաճոյք մը վայելեն մօտէն եւ հեռուէն երեք վաստակաւորները, տարիներու չարչարալից աշխատութիւններէն յետոյ։ Նոյնը եւ Մինաս Չերազի հանդէպ, որ մեր գաղափարական հակառակորդն էր։

Ո՛ր եւ է ակնկալութիւն չկայ մեր այս գիրքին մէջ։ Գաղափարական եւ խղճմտանքի ձայնն է որ կը լսենք մենք, այսպիսի պարագաներու մէջ։ Արժանիքի մը, տաղանդի մը, կատարուած աշխատանքի մը հանդիսաւոր գնահատումը, յոբելեանը ոչ բանակցութեան խնդիր է, ոչ ալ սակարկութեան հարց, պայմանաւորելու կամ չպայմանաւորելու բանք — Մենք ձեզի շնորհ ընենք, դուք ալ մեզի…

Հիմա դիտեցէք մեր երիցս երանեալ հակառակորդներուն բռնած դիրքը՝ Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ։

Նախ, անոնք՝ իրենց թերթերուն մէջ տեղ չտուին Յանձնախումբի կոչին։ Կամ արձանագրեցին այնպիսի ձեւով մը, ուր միայն բանէ առաջ դժկամակութիւնն է որ դուրս կը ցցուէր։ … դաւադրութիւնը։ Զանազան գաղութներու մէջ յանձնախումբեր կազմուած են արդէն եւ գործը ձեւ ու մարմին կ'առնէ. կրնա՞ն հանդիսատես միայլ փոքրոգիներն ու խառնակիչները։

Եւ ահա, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, քունը խրտչեցնելով, կը քակէ իր օձի լեզուն եւ, առանց բառ մը արտասանելու յոբելեանի մասին, բայց պատրուակ բռնելով զայն — կը պահանջէ որ Ա. Ահարոնեան հաշիւ տայ ինչ որ իր տրամադրութեան տակ գտնուած կէս միլիոն տոլարը կամ 30 միլիոն ֆրանք։ (8 յունիս։ Այս կէս միլիոնը յետոյ իջաւ կէսի, «ճշդումով մը»)։

Իր միւս լուսաղբարներէն «Պայքար»ն ալ, խանդավառուելով այս գիւտէն, կը ձայնակցի.

— «Արդարեւ, գործնական ու բանաւոր պահանջ մըն է ասիկա, չկամութենէ զատ կարելի չէ ուրիշ պատճառ մը երեւակայել այդ գումարը սպասէ ամուլ ու անօգուտ»: (27 յունիս):

Ակնարկը այն գումարներու մասին է, որոնք հաւաքուեցան Հայաստանի անկախութեան շրջանին, եւ ծախսուեցան Հ. Պատուիրակութեան միջոցաւ։

Քանի մը անգամ հաշուեքննութիւններ կատարուած են այդ գումարներու մասին, դեռ այն օրերէն երբ Հ. Հ. Պատուիրակութեան անդամ էին ո՛չ միայն Դաշնակցականներ, այլ եւ ուրիշներ չէզոք, նոյնիսկ հակառակորդ կամ ուրացող մարդիկ։ Վերջին հաշուեքննութիւնը կատարեց Հ. Յ. Դ. 10րդ Ընդհ. Ժողովը, մանաւոր բանաձեւի մը մէջ արձանագրելով իր եզրակացութիւնները։

Իրողութիւնը այն է որ այս դրամները շատոնց գործածուած են արդէն, պետական նպատակներու համար, եւ բանակի եւն. անգամակութիւններէն ո՛ր եւ է գումար չկայ այսօր Հ. Հ. Պատուիրակութեան մնացորդ։ Ոչ ալ Ա. Ահարոնեանի տրամադրութեան տակ։

Այս պարզապէս գաղտնիք մը չէ մեր հակառակորդներուն համար։ Բայց, պաղ օձ մը կը սողոսկի անոնց ներսիդին, եւ նել կուտայ բաներ որոնց իրենք ալ չեն հաւատար։ Ի՛նչ փոյթ. ճամբուն կը քսեն ու կ'անցնին, թոյնը կը սրսկեն ու կը կըծոտուին…

Կարելի է շատ բաներ ըսել Ահարոնեանի քաղաքական գործունէութեան մասին։ Եւ մենք փափկանկատութիւններ չենք ունեցած, երբ առիթ է ներկայացեր։

Բայց այդ բոլորը ի՞նչ կապ ունին քառասուն տարուան գրական գործունէութեան մը վաստակին ու փառքին հետ, որ կը խոնարհեցնէ մեր գլուխները…

Դեռ ուրիշ պատկեր մը, նոյնքան անճոռնի։

Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը, «Գայլերը ոռնում են» խորագրով յօդուածի մը մէջ, կատաղի յարձակողական մը կը փորձէ Ահարոնեանի գրականութեան դէմ, յոբելեանը վիժեցնելու մտադրութեամբ։

Կ'արժէ առանձին խօսիլ այդ մասին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱԿՐՕՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Տէյլի Թէլէկրաֆի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ (11 յուլիս).

Աշխարհի ամէն կողմը գտնուող Հայերը վրդովուած են՝ իրենց կրօնքին վրայ եղած ամենավերջին յարձակումէն հետեւանքով։ Խորհրդային կառավարութեան հրամանով հայկական բոլոր եկեղեցիները փակուած, ու օրինէվայր կամ այլ գործածութեան վայրերու վերածուած են։ Ոեւէ եկեղեցի կարելի է փակել՝ եթէ տասնեակ կոչուած քանի մը գիւղացիներ խնդրագիր ներկայացնեն՝ պահանջելով անոր փակումը։

Ո՛չ մէկ կառավարական պաշտօնեայ արտօնուած է կրօնքի դաս տալ իր տղուն։ Եթէ տայ, պաշտօնէն կ'արձակուի։ Եթէ, կ'ըսեն, տղաքը կրօնք սորվիլ կ'ուզեն, թող կրնան ընել իրենց ազատ կամքով, երբ 16 տարեկան ըլլան։ Կ'ըսեն նաեւ որ, եթէ եկեղեցի երթալ փափաքողներ կան, ազատ են ուրիշ եկեղեցիներ շինել տալ իրենց ծախքով, բան մը որ, անշուշտ անկարելի է։

Ն. Ս. Օծութիւն Կաթողիկոսը (Գէորգ Ե) զրկուած է իր բոլոր պաշտօններէն։

Եկեղեցական Գերագոյն Խորհուրդը, որուն նախագահն է Ն. Ս. Օծութիւնը, ջնջուած է բոլշեւիկներու կողմէ (որոնք նոյնպէս գրաւած են եկեղեցական ամբողջ ստացուածքներ)։ Ն. Ս. Օծութեան եւ Գերագոյն Խորհուրդի պաշտօնները փոխանցուած են Խորէն արքեպիսկոպոսի, Երեւան, եկեղեցական մը՝ որ Մոսկուայի բարեկամը կը նկատուի։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութիւնը

Հոգատարութեան յանձնաժողովը ուրբաթ օրուան նիստին մէջ զբաղեցաւ Սուրիոյ հոգատարութեան խնդրով։ Մարզպանի նախկին ընդհ. քարտուղար Ռոպէր տը Քէ գ'կոյց տուաւ 1928ի ընթացքին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ պատահած դէպքերուն շուրջ։ Մանաւորաբար ծանրացաւ Սահմանադիր ժողովի անորոշ պայմանաժամով յետաձգման վրայ։ Անոր պատճառները ծանօթ են։ Սահմանադիր ժողովը երբեք չէր ուզած նկատի առնել որ Սուրիա հոգատարութեան տակ կը գտնուի, եւ ուզած էր դաշնագիր կնքելու, արտասահմանի մէջ ներկայացուցիչներ նշանակելու, պաշտպանման վիճակ հռչակելու իրաւունք ձեռք բերել։

Ռոպէր տը Քէ տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ Սուրիոյ տնտեսական կացութեան մասին։ Երկիրը տնտեսապէս կը զարգանայ բնականոն կերպով. քաղաքական խլրտումները ոեւէ մտահոգութիւն չեն պատճառեր։

Անգլիա եւ Պաղեստինի հոգատարութիւնը

Ժընեւի հոգատարութեանց յանձնաժողովը այս օրերս նիստ կը գումարէ՝ լսելու համար հոգատարութեան ենթակայ զանազան երկիրներու մասին ձեռնհաս մարմիններու կողմէ ներկայացուած տեղեկագիրները։

Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի անգլ. մարզպան Սըր Ճոն Չէնսըլըր ներկայացուց 1928ի տարեկան տեղեկագիրը՝ Պաղեստինի մասին։ Տեղեկագիրը քննութեան դրուելէ առաջ, մարզպանը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Պաղեստինի քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին։

Ըսաւ թէ անցած տարուան ընթացքին Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ յարաբերութիւնները բարւոքած են։ Բացի Երուսաղէմի Լացի Պատին միջադէպէն, ուրիշ ընդհարում տեղի չէ ունեցած։ Արաբ բնակչութիւնը որ միշտ հակառակած էր Հրեական ցան մը ստեղծումին եւ կարգ մը առիթներով ցոյց տուած էր թէ չուզեր գործակցիլ հոգատար պետութեան հետ, որոշ չափով բարեփոխած կը թուի իր դիրքը։ Մարզպանը ընդունած է Արաբական Համաժողովին կողմէ ղրկուած կարգ մը պատուիրակներ, որոնք յայտնած են թէ կ'ուզեն գործակցիլ անգլիական վարչութեան հետ, եւ կը փափաքին որ հոգատար պետութիւնը ներկայացուցչական վարչաձեւ մը հաստատէ։ Մարզպանը բացատրած է անոնց թէ զանազան պատճառներ արդելք կ'ըլլան այդ փափաքին իրականացման. նախ՝ Անգլիոյ պարտաւորութիւնները ըստ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին, յետոյ այն իրողութիւնը թէ Պաղեստին օրրանն է երեք տարբեր կրօնքներու։ Աւելցուցած է սակայն թէ անգլ. կառավարութիւնը պիտի քննէ այդ խնդիրը՝ լաւագոյն լուծում մը գտնելու փափաքով։

Գալով տնտեսական կացութեան, մարզպանը ըսաւ թէ Պաղեստին տնտեսական շատ սուր տագնապի մատնուած էր, սակայն ճգնաժամային շրջանը արդէն իսկ անցած է եւ երկրագործութիւնն ու ճարտարարուեստը մեծապէս զարգացած են։ Իր կարծիքով Հայֆայի նաւահանգիստին շինութիւնը մեծ զարկ պիտի տայ առեւտուրին։ Տնտեսական բարգաւաճումը կախում ունի ապահովութենէն, ու ինք ուրախ է յայտնելու թէ ապահովութիւնը կատարելապէս հաստատուած է։

Խօսելով Հրէական Ազգային Տան մասին, Սըր Ճոն Չէնսըլըր ըսաւ թէ անոր զարգացումը կախուած է Հրեաներու ներգաղթէն եւ արտասահմանի Հրեաներուն աջակցութենէն։ Ժամանակ մը արտագաղթը ներգաղթէն աւելի էր, սակայն այժմ հակառակը տեղի կ'ունենայ։ Աւելցուց նաեւ թէ Երուսաղէմի Հրէական Համալսարանը հետզհետէ կը զարգանայ եւ կը դառնայ խիստ կարեւոր հրէական մտաւորական կեդրոն մը։

Հակահամայնավար ցոյցեր Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Թուրքիոյ մէջ համայնավար պրոպագանդի փորձերուն դէմ բողոքի շարժումը լայն ծաւալ կը ստանայ բոլոր շրջանակներու մէջ։ Գրավէճի մը պատրուակին տակ, կարգ մը թերթեր յարձակած էին հայրենասէր գրագէտներու վրայ՝ ինչպէս Եաքուպ Քատրի, Ապտիւլհագգ Համիտ եւ Մէհմէտ Էմին։ Այս առթիւ 200 համալսարանականներ միտինգ մը գումարեցին անոնց դէմ, որոնք մեղսակից կ'ըլլան օտարներու խռովարարական արարքներուն։ Միտինգի պահուն հռետոր մը խօսք առնելով բաղդատութեան դրաւ բոլշեւիկ և Թուրք ազգայնականութիւնը, նկարագրեց բոլշեւիկեան լուծին ենթակայ միւս թուրք երկիրներու սարսափելի վիճակը և Թուրքիոյ ուշադրութիւնը հրաւիրեց մեքենայութեանցը վրայ այն աշխարհակալ ժողովուրդին, որ սահմանին վրայ միջամտութեան կը սպասէ։

Ատլանտեանը կտրելու մրցում

Երէկ առաւօտ Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան երկու օդանաւեր, Փարիզ-Նիւ Եորք թռիչքը փորձելու համար։ Ժամը 4.45ին մեկնեցան լեհ օդանաւորդներ Իտիքովսքի եւ Քուպալա՝ «Մարշալ Փիլսուտսքի» օդանաւով։ Ժամը 5.50ին մեկնեցան Ֆրանսացիներ Տիէտոնէ Քոսթ եւ Պէլլոնթ, «Հարցական Նշան» օդանաւով։

Այս վերջինը 5150 լիդր պէնզին առած է եւ կրնայ օդին մէջ մնալ 43 ժամ, կտրելով 8000 քիլոմեդր ճամբայ, ժամական 190 քիլոմեդր արագութեամբ։ Ֆրանսական օդանաւը ժամը 9.30ին անցաւ Սանթանտէրի վրայէն ուղղուելով դէպի Ասորեան կղզիները։

Պուլկարիոյ մահափորձը

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է հինգ մարդիկ, որոնք խոստովանած են թէ մասնակցած են անցեալ ուրբաթ օրուան դաւադրական յարձակումին, երբ նախարարական ինքնաշարժը կ'անցնէր Քրիչիմէն դէպի Սոֆիա։

Քասրիէ հանրմի դատավարութիւնը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ յուլիս 10ին Իզմիրի մէջ սկսած է դատավարութիւնը Քասրիյէ հանըմի եւ անոր մեղսակիցներուն՝ որոնց մէջ են իր մայրը, քոյրը, ամուսինը, եղբայրը, թուրք փաստաբան մը եւ հայ բժիշկ մը՝ Տօքթ. Արապեան։ Ասոնք բոլորն ալ կ'ամբաստանուին թէ ծրագրած էին սպաննել Մուսթաֆա Քէմալը։

Ռուս օդային տորմիղ մը դէպի Իտալիա

Պոլսէն կը հեռագրեն որ մօտ օրէն ռուսական ջրօդանաւերու տորմիղ մը փոխադարձ այցելութիւն պիտի տայ Իտալիոյ։ Թուրք կառավարութիւնը արտօնեց որ ռուսական օդանաւերը անցնին Վոսփորի վրայէն։

Հնգամեայ ծրագիրը ձախողած

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.

Ռիկովի յաջորդ Սիրցովի նախագահութեան տակ մասնաւոր նիստ գումարեց ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը, քննելու համար թէ խորհրդային կազմակերպութիւնները ո՛ր աստիճան յաջողած են գլուխ հանել հնգամեայ տնտեսական ծրագիրը, վերջին ութ ամսուան ընթացքին։

Սիրցով յայտարարեց թէ մեծ տարբերութիւն կայ ծրագրին եւ իրականութեան միջեւ։ Ասոր գլխաւոր պատճառն է «կառավարական ծրագրին դէմ հաւատքի պակաս»։ Սկեպտիկները չեն ուզեր հաւատալ թէ կարելի պիտի ըլլայ յաղթել գիւղացիներու յարուցած վարչական դժուարութեանց։ Դրամական դժուարութիւնները պիտի շարունակուին առնուազն մինչեւ ներկայ ելմտական տարւոյն վերջը, քանի որ ցորենահաւաքման կազմակերպութեան համար սպասուածէն աւելի շատ ծախք կ'ըլլայ։ Ուստի յառաջիկայ հոկտեմբերին ելմտացոյցը հաւասարակշռել դժուար պիտի՝ ըլլայ։

Նշանակուեցաւ մասնաւոր մարմին մը որ պիտի քննէ դրամական տագնապէն դուրս գալու միջոցները։

Ռուսերը Ֆորտի գաղտնիքը կ'ուզեն սորվիլ

Ռիկայէն կը հեռագրեն.—

Ֆորտը ինքնաշարժի գործարան մը պիտի բանայ Նիժնի Նովկորոտի մէջ։ Այս գործարանէն ելած կառքերը Ռուսիոյ մէջ պիտի ծախուին 1500 ռուբլիի (750 տոլար)։

Ռապոչայա Մոսկուա (Մոսկուայի բանուոր) թերթը կ'արձանագրէ առեւտրական գործավարին մէկ խօսքը թէ՝ Ֆորտի հետ կնքուած պայմանագրութիւնը մասնաւորապէս արժէքաւոր է, անոր համար որ՝ Ռուսիոյ մէջ գործարան մը բանալով, Ֆորտ ստիպուած է իր շինութեան գաղտնիքները յայտնել Ռուսերուն, որոնք պիտի կրնան զանոնք գործադրել ուրիշ ճարտարարուեստներու համար։

Թերթը կը յիշէ թէ ինչպէս խորհրդային կառավարութիւնը երկու տարի առաջ 55 մեքենագէտներ ղրկեց Տիթրոյթի Ֆորտի գործարանը՝ շինութեան գաղտնիքները կորզելու համար։ Սակայն անոնց թոյլ չտրուեցաւ ամէն բան տեսնել։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱԽԿԻՆ ելմտական նախարար եւ ծերակուտական Քլոց երկու տարի բանտարկութեան եւ 50 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ՝ կարգ մը մուրհակներ կեղծած ըլլալուն համար։

ՓԱՐԻԶԻ փողոցներէն մէկը Սէվրինի անունով մկրտելու համար դիմում կատարուեցաւ թաղապետական ժողովի նախագահին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա դժգոհ են Եընկի ծրագրէն,— որ իրենց բաժինները կը գեղչէ, ու ծրագրած են պաշտօնական դիմում կատարել՝ անոր վերաքննութիւնը պահանջելու համար։

ՓՈԹՈՐԿԱՁԱՅՆ ՄԱՐԳԱՐԷՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

ԽՄԲ.— Րաֆֆիի մահուան քառասնամեակին առթիւ, ընկ. Մ. Վարանդեան «Դրօշակ»ի համար ալ գրած է ամփոփ վերլուծում մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.—

Կեանքի ծանրախոհ փիլիսոփայ մըն է Րաֆֆի, եւ ոչ բնազանցական ոլորտներուն մէջ սաւառնող միտք մը: Հայկական շարժման փոթորկաձայն մարգարէն չէ ներկայանար մեզ, որպէս իրականութեան հողէն կտրուած գաղափարամոլ զառանցող մը, որ մոլեգնօրէն կը թափահարէ տոնքիշոտական յարդաձողը եւ ողբալական անշրջահայեցողութեամբ կը խաղայ կրակին հետ...

Ո՛չ, Ռոմանտիկ լինելով հանդերձ, անոր միտքը գերազանցապէս իրապաշտ է, զգաստ ու շրջահայեաց: Ապացոյց՝ խոհականութեան այն գեղեցիկ հրահանգները, որ Րաֆֆին — յեղափոխական գործունէութեան տեսարանը — կուտայ իր գաղափարախօս հերոսներուն:

Ամէնէն առաջ՝ ան կը հրահանգէ — լաւ ճանչնալ հայրենի երկիրը: Այդ առաջնագոյն պայմանն է, կ՛ըսէ, անհատի մը զարգացման ու գիտութեան:

Եւ ինքը լա՛ւ էր ճանչցեր այդ հայրենիքը, անոր պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը, ժողովուրդը, գիւղացիները, այլեւ այլ ցեղերը, վարք ու բարքը: Եւ րաֆֆիական շարք մը վէպերը, նոյն ինքն «Կայծերը», հայ յեղափոխականներու գործունէութեան յատակագիծը, մի մի ձեռնարկ են հայրենագիտութեան:

Հայրենիքը լաւ ճանչնալու է.. Այդ պատգամը, կարելի է ըսել, leit-motivն է, գեղջկական յանկերգը «Կայծեր»ու մէջ եւ վիպասանը անգամ մը եւս կը կրկնէ այն՝ գրքի երկրորդ հատորի վերջերը, երբ երկարատեւ [illegible] յետոյ, կը հասնի Ասլանի հրաժեշտի ժամը, երբ ան պիտի մեկնի դէպի «Հնդկաստան»:

— «Լսի՛ր, Ֆարհատ, կ՛ըսէ Ասլանը, երբ անոնք մեկտեղ կ՛իջնէին Աստղաբերդէն, առանց հիմնաւոր գիտութեան մարդ չէ կարող օգուտ բերել ոչ իր ազգին... եւ ոչ մարդկութեան: Ես բերեցի քեզ այստեղ, որ այդ բոլորը պատմեմ քեզ, որովհետեւ մենք շուտով բաժանուելու ենք...

«Դու անցար մեր հայրենիքի... մի նշանաւոր մասը: Դու քո աչքով տեսար եւ տեղի վրայ ծանօթացար մեր ժողովրդի դրութեան հետ: Հայրենագիտութիւնը գլխաւոր ուսմունքն է այն անձանց համար, որոնք նւիրւում են ծառայելու հայրենիքին: Ով որ հայրենիքը չի տեսել, չի ճանաչել եւ կամենում է նրա համար մի ծառայութիւն անել, նման է այն դերձակին, որ մարդուն չտեսած, նրա չափսը չառած, նրա համար հագուստ է ձեւում...

«Մի այդպիսի սխալի մէջ չընկնելու համար, ես ցոյց տւի քեզ մեր հայրենիքը- շատ տեղերի եւ եւ շատ ցեղերի հետ ծանօթացար դու: Ես ծգեցի քո մէջ ապագայ յառաջդիմութեան սերմերը միայն: Իսկ գիտութիւն լոյսը կը ծլեցնէ, կ՛աճեցնէ եւ պտղաբեր կը կացուցանէ նրանց...»

Հայրենագիտութիւնը նաեւ անհրաժեշտ նախապայմանն է հայրենասիրութեան: Անհատի մը գործունէութիւնը կրնայ օգտակար լինել միմիայն այնպիսի միջավայրի մէջ, որու հետ կապուած է ան իր հոգու ամէնանուրբ թելերով: Ինչպէ՞ս կարող էք սիրել բան մը, որուն անծանօթ էք, սիրել հայրենիքը եթէ չէք ուսումնասիրած անոր բնութիւնն ու պատմութիւնը, ներկան եւ անցեալը...

Բայց եւ ինչպէ՞ս սիրել հայրենիք մը, որ խորթ ու դաժան մայր մըն է եղած անհատին համար, ուր մշտապէս տիրեր է [illegible] արհաւիրքը... Ի՞նչը կարող է կապել հայ անհատը իր հարազատ միջավայրին հետ, ուր անոր կեանքն ու գոյքը ամէն վայրկեան ենթակայ են բարբարոսներու կամայականութեան, ուր պատիւը, ընտանեկան սրբութիւնները մշտապէս կ՛անարգուին..

Այստեղ Րաֆֆին կը բացատրէ հայրենիքի պաշտամունքը, հայրենասիրութեան ծագումն ու էութիւնը: Եւ, բնականաբար, Ռընանի ձեւով առաջնակարգ տեղ մը կուտայ պատմական անցեալին, աւանդութիւններուն, յուշերուն ու յիշատակներուն.

... «Հայը չէր ուզում բաժանւել իր հայրենիքից: Այնտեղ ամէն մի քար, ամէն մի աւերակ յիշեցնում էին նրան իր վաղեմի մեծութիւնը: Դեռ բոլորովին չէին անհետացել բերդերի, ամրոցների փլատակները, ուսկից մի ժամանակ նրա ազգի պետերը տարածում էին իրանց իշխանութիւնը: Դեռ մնում էին հին քաղաքների աւերակները, որոնց փշրանքների մէջ երեւում էր հայ մարդու արհեստն ու ճարտարութիւնը...

«Վանքերը ոչ միայն իբրեւ կենտրոն Հայերի կրօնական կեանքի, պահպանում էին ազգի սրբութիւնները, այլեւ ամփոփում էին Նախնեաց մտաւոր վաստակները, հին մագաղաթների վրայ... վանքերի մէջ դրւած էին շիրիմները Հայոց մեծ մարդերի... Աշտիշատի եկեղեցին Մուշի մէջ կրում էր Սահակ Պարթեւի գերեզմանը... Առաքելոց վանքը ունէր Մովսէս Խորենացու գերեզմանը... Նոյն վանքումն էր Դաւիթ «անյաղթ» փիլիսոփայի գերեզմանը... Վանքն Ոստանայ, Ռշտունեաց երկրում, ունէր Եղիշէի գերեզմանը... Վանքն Նարեկայ ունէր Գրիգոր Նարեկացու գերեզմանը.. Վարագայ վանքը ունէր Սենեքերիմ Արծրունու գերեզմանը... Վանքն Բասենու — Գրիգոր Մագիստրոսի գերեզմանը... Յարօնի սուրբ Կարապետի վանքը — Մուշեղ եւ Գայլ Վահանների գերեզմանները»...

Բայց հայրենիքի գիտակցական պաշտամունքը սերտօրէն կապուած է ազատութեան պաշտամունքին հետ:

Այդ վերջինն է, որ կը պակսի հայ ժողովուրդին եւ հոն է դժբախտութիւնը: Պէտք է անդուլ քարոզչութեամբ հասկցնել ժողովուրդին ազատութեան արժէքը:

«Այս մարդիկը — կ՛ըսէ Ասլանը Թիւրքահայ գանգւածի մասին — հասկանում են իրենց դրութեան բոլոր այլանդակութիւնը, բայց դարեւոր հարստահարութիւններու տակ ճնշւելով մինչ այն աստիճան հոգով ու մարմնով թուլացած են, որ շատ բնական են գտնում իրենց վիճակի բոլոր դառնութիւնները: Նրանք կարծում են, թէ այլ կերպ լինել կարող չէր, թէ իրենք ստեղծւած են ստրուկ լինելու համար»...

Մեր ժողովուրդի առաջնորդող դասակարգերը — կղեր ու վաճառականութիւն — երկուքն ալ ծանրաբեռնուած են արատներով, կ՛ըսէ նոյն Ասլանը, երկուքն ալ «անպէտացած տարրեր», որոնցմէ ոչինչ կարելի է ակնկալել: Իսկ բուն ժողովուրդի մէջ... դեռ կան կայծեր, որոնց պէտք է շունչ տալ, բորբոքել մինչեւ նրանք բոցավառուին... Իսկ «դա լինելու է տոկուն, հեռաւոր կրթութեամբ, որպէսզի ժողովուրդն ինքը հասկանայ թէ որքան լաւ է ազատութիւնը»...

Այստեղ, սակայն, ազատութեան գաղափարի շուրջը, երկու տարբեր մարդ կը խօսի Րաֆֆիի մէջ, երկու տարբեր հասկացողութիւններ: Մէկը կ՛արտայայտուի Կարօի բերնով միւսը՝ Ասլանի: Մէկը՝ տաք, կրակոտ, բուռն ու անհամբեր խառնուածքի տէր՝ կը թելադրէ առանց երկար սպասելու «[illegible]» եւ ըստ կարելւոյն շուտ թօթափել օտարի լուծը: Վասնզի, կ՛ըսէ, միայն ազատութեան մէջ մարզուելով՝ ժողովուրդը պիտի սորվի ըմբռնել այդ ազատութեան արժէքը:

Միւսը, Ասլանը, աւելի պաղարիւն, հաւասարակշռուած ու շրջահայեաց, կը հրահանգէ քալել համբերութեամբ ու խոհեմութեամբ, կրթել, դաստիարակել ժողովուրդը, մինչեւ որ ան պատրաստ գտնուի ոտքի ելլելու:

Կարօն, բնութեան հարազատ ու ազատ զաւակը, կը պատճառաբանէ, որ ազատութիւնը մարդուն բնածին բնազդներէն մէկն է եւ կը մնայ մարդու հետ միասին: Մարդիկ կը հանդուրժեն ստրկութեան լուծը, բայց ակամայ ... Հեռացուցէք անոր գլխէն բռնութեան ճնշող ուժը եւ կը տեսնէք, որ ան ազատ ծնած մըն է, ազատութեան բոլոր առաքինութիւններով:

Ուշագրաւ է երկու Րաֆֆիներու այդ բանակռիւը: Նիւթը այնքան փափուկ է եւ ընդունելիք որոշումը այնքան ծանր ու պատասխանատու... Ի վերջոյ, կը թուի թէ «Կայծեր»ու հեղինակը սինթէզ մը կ՛ընէ, կը համադրէ երկու տարբեր հասկացողութիւնները, Կարօի մէջ եւս գտնելով ճշմարտութեան խոշոր բաժին մը:

Ասլանը կ՛ըմբռնէ, անշուշտ, որ կարելի չէ, տեւեալ պայմաններուն մէջ, սպասել տասնեակ ու քսանեակ տարիներ, մինչեւ որ կրթութեան, դաստիարակութեան խաղաղ ճամբով, ամբողջ ժողովուրդը հասնի իր իրաւունքին լիակատար գիտակցութեանն ու ոտքի կանգնի եւ զէնքի ուժով պահանջէ իր ազատութիւնը: Յարաճուն հարստահարութիւնները, պարբերական սով ու գաղթը եւ երկրի ամայացման հեռապատկերը չէին թոյլատրեր այդքան համբերատար կեցուածք: Եւ եթէ լիովին չի համաձայնիր Կարօի հետ — որու ազատութեան հաւատամքը ներշնչուած է Ժան Ժակ Ռուսօէն — եթէ Կարօի յորդորները կ՛ընդունի վերապահութեամբ ու վարանումով, պատճառն այն է, որ կը վախնայ անոր բուռն, հապճեպ գործելակերպէն, վասնզի անպատրաստ ժողովուրդ մը ոտքի հանելը կապուած է անհաշիւ վտանգներու հետ...

«Ես մասամբ համաձայն եմ Կարօի հետ, կ՛ըսէ Ասլանը, այո՛, ազատութեամբ մարդ ը՛ տեղանում է ազատութեան մէջ: Բայց գլխաւոր բանն այն է, թէ ի՞նչ միջոցներով պէտք է տալ մի ճնշւած ժողովրդի ազատութիւն, երբ հազարաւոր զօրեղ ձեռքեր արգելք են լինում»...

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

114. — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԽԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՆՈՐ ԳԻՒՂԷՆ
(ԷՐԶՐՈՒՄ)

Ջամլըխէն կուգայ ծուռն ու մրրիկ,
Գայծառին կուգայ զուլուժ էրիկ,
Սէրթ հովը ոլոր մոլոր կը փչէ.
Գեղացին հարանիքի խօսք կ՛ընէ:
Է՜յ, էյ եա՛ր, եա՛ր, եա՛ր, եա՛ր:
Է՜յ, էյ եա՛ր, եա՛ր, եա՛ր, եա՛ր:
Ամէն մարդ զարուն կը սպասէ,
Գայծառը ձմեռ կը սպասէ,
Տէրտէրը պըսակ կը սպասէ,
Թոփալը լաւ բախտ կը սպասէ:
Է՜յ, էյ եա՛ր. . . .
Աղջիկ մըն եմ շատ գէշ կտրացած,
Բան չե՞մ գիտեր թըշուառ արաբած,
Նետէ բախտըդ կեղտոտ խառնուած,
Էրիկ մի առներ լաւ չը տեսած:
Է՜յ, էյ եա՛ր. . . .
Ջամլըխին տարուխ ծուռն կուգայ էյ,
Ջոլախենց Թոփալ տուն կուգայ էյ,
Աղջիկ Գայծառ մարախ մ՛ընէր էյ,
Խաչուկին տեղ Թոփալ կ՛առնէր էյ:
Է՜յ, էյ եա՛ր. . . .
Թոփալին տունը բարկ հարանիք կայ,
Գայծառին միտքը ա՛խ Խաչուկ կայ,
Ընչա՞ւ խառուեցար է՛յ խեղճ Գայծառ,
Քառս հասին տեղ կըծու լեղի կայ:
Է՜յ, էյ եա՛ր. . . .
Փայտ ու կըրակ չիկայ սէրթ ցուրտ կայ,
Երազին մէջ Գայծառ, սիրածդ կայ.
Խաչուկին տեղ, օղուլ, Թոփալ Նավրուզ կայ:
Վերմակըդ տակ, ծուռ առջ կայ:
Է՜յ, էյ եա՛ր. . . .

Հաւաքեց՝ Կ. Սեւեան

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԱՂԲԻՒՐ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ„

(Բ. ՀԱՏՈՐ)

Երիտասարդ քնարահարի մը հատորն ունիմ ձեռքս: Հեղինակը հայրենակիցս է. Ակնէն, որ ընծայած տուաւ այնքան տաղանդաւոր բանաստեղծներու եւ գրագէտներու:

Քաղաքներ ու միջավայրեր կան, որոնց մթնոլորտին մէջ ապրած, ջուրը խմած ու օդը շնչած հոգիները քիչ մը ունին իրենց սիրտին մէջ այն կրակէն, որ մարդիկը սիրահար կը դարձնէ գեղեցկութեան, բնութեան իրերուն ու երգել կուտայ իրենց՝ երգերուն ամէնէն հոգեւորն ու սրտագրաւը:

Ակն քաղաքը այն կախարդական ծննդավայրն է որուն ջուրէն խմողները Անմահութեան Աղբիւրին ուխտաւորները դարձան:

Մէկ չէ, հինգ չէ թիւը անոնց, որոնք այդ սահմանափակ հորիզոնին մէջ ծնած ու ապրած, կանուխէն կրեցին իրենց սիրտին եւ հոգիին մէջ քնարահարի բովանդակ կրակն ու բոցը:

Հինէն կուգայ մեզի Բուլակի ձայնը, եւ մանաւանդ կախարդիչ ձայնը այն անհունօրէն արուեստագէտ, անանուն երգիչներուն որոնք ջուրերու ակերուն, աղբիւրներու կարկաչին ու Եփրատի եզերքը, ծառերուն տակ ու աւազանները եզերող ծաղիկներուն եւ թուփերուն զովը, եւ ուխտատեղիներու մատուռներուն սաւերներուն մէջ, երկնեցին ու երգեցին այնքան զմայլելի ու աստուածային երգեր, ողբեր, անտունիներ ու գիւղերգութիւններ:

Այդ անանուն երգիչներուն ձայնին արձագանգն է որ կը լսենք մենք Ազատունիի Աղբիւր Անմահութեան հատորներուն մէջէն, պարզ ու ներդաշնակ, մանաւանդ արուեստագէտի՝ վրձինով նկարուած:

Անիկա իր երգերուն ներշնչումը կ՛առնէ հայրենի բնութենէն, ծաղկի բոյրէն, զեփիւռէն եւ աստղերուն առաջին փթթումէն ու մանաւանդ երազի եւ երեւակայութեան այն սիրած էակէն, որուն կրակը շա՛տ կանուխէն այրեց ու մրկեց սիրակարօտ ու երազուն տղոց հոգիները:

Բերթողը իր սիրտը օթեւան կ՛ընէ, երկունքի պահուն, աստուածային այն շունչին, որ հայրենի աշխարհներէն կը հաւաքէ յուշեր ու երգեր, մեզի կը բերէ հին օրերու խորունկ ակերուն անձայն ու նուիրական թրթռումները, ու այդ ակերով կը հրդեհէ մեր կարօտաբաղձ սիրտերը:

Ազատունիի Աղբիւր Անմահութեան Բ. շարքին ներշնչումի աղբիւրն է բացառաբար անցեալը: Անիկա կաշկանդուած է անոր ցանցին մէջ, ու չի կրնար առայժմ ինքզինքն ու իր արուեստը ձերբազատել անոր շղթաներէն:

Բայց այդ շղթաները ծանր չեն քնարահարին համար, որուն աչքերուն առջեւ յարութիւն կ՛առնեն նախ իր հայրենի բնութիւնը, լուսաղբիւրը, որուն երգին շունչը կը հասնի անոր ամէն զարնան, ծառուղին, որ առաջնորդեր էր անհետին անոր մանկական քայլերը: Անիկա կը յիշէ աղբիւրին զուռը, որուն առջեւ ծնրադիր, ափով բա՛ռ բա՛ռ խմեր է կարկաչուն ու պաղորակ ջուրէն: Կ՛ոգեկոչէ հի՜ն հի՜ն դարերը, երբ շատերը, իրեն պէս, եկեր ու լսեր էին աղբիւրին յաւակ երգը, ըմպեր ու զացեր, հոն թա՛փելով իրենց անանուն եւ անբացատրելի վիշտերը, վիշտը սերունդներուն, արիւնի ու արցունքի մէջ հասակ նետած...: Ու բանաստեղծը, երազէ արթննալով, կը զգայ մերկ ու դաժան իրականութիւնը, աչքերը կը սրբէ, որովհետեւ չկան այլեւս գիւղին ճամբաները, այն զուարթ օրերը չէնշող կեանքն ու մարդիկը: Հիմա լուսաղբիւրին ջուրն ըմպել կուգան, լեռներու մէջ հալածական, կաքաւներն ու եղնիկները...:

Կը դառնայ անիկա անցեալին, հոն լսելու համար անձայն նուագներ, կը թափուի թաւուտներուն մէջ, առանց գիտնալու թէ ո՞ւր է: Կը տեսնէ հեռո՛ւն, լուսնին անկումը, ծովին վրայ, անձայն ու խորհրդաւոր լռ: Անհամար խոհեր թեւ կ՛առնեն ու կը պարեն իր գանկին մէջ, եւ անբարբառ վիշտեր կը չարչարեն զինքը: Անոր սիրտը ողկոյզի կը նմանի այլեւս, որմէ կաթիլ-կաթիլ արցունք կը հոսի: Անիկա կը թուի լսել ձայներ ու վանկեր, դաշտերէն եւ բացատներէն: անշունչ իրերէն զուրգուրանք ու սէր կը փնտռէ իր հոգիին խռովքը մարելու համար:

Անիկա կ՛երգէ տրտմութեան, կարօտի ու վերջալոյսի երգեր, քնքուշ ու դողդոջ լարերով, բայց միշտ հպարտ, միշտ կենդանի ու գիտակից իր դերին: Որովհետեւ անոր հոգին կը վերանայ փիւնիկի մը պէս, փլած մեհեաններէն, որուն աճիւններուն վրայ պիտի բարձրանան նոր կեանքի մը բոլոր գեղեցկութիւնները: Վերելքն է այս քնարահարին, որովհետեւ

«Այսպէս, ո՛վ ցէր,
Միջոցէն վեր,
Ես անալգել
Կ՛ուզեմ ըմպել
Հուրքն արեւուն
Ոսկի՛, հոտո՛ւն...»

.:.

Այս գրքին Բ. մասը, առանց բացառութեան, կը պարունակէ սիրոյ երգեր, այնքան թարմութեամբ ու արուեստով գրուած: Հոն բառերն ու պատկերները քանդակուած են վարպետութեամբ: Ճիշդ չկայ, կը թուի թէ բնութեան երգերու հարազատութեամբ, Ազատունին գիտէ երգել ժպիտին ու նայուածքին ինչպէս նաեւ մարմինին թրթռումները: Այս շարքէն Անցորդուհին, յաջող բանաստեղծութիւն մըն է.

«Ո՞ր հանճարին վրձինէն առիր
դուն ծեւ ու մարմին.
Ո՞ր սարերուն զեփիւռէն առիր
դուն հեւք ու թրթռում,
Լիճերուն ո՛րին քաղցրէն բրխեցաւ
գեղդ այգային,
Ու տիրացաւ երազիս, դարձաւ
հրրաշք մ՛անպատում...:

Քու ծայնդ իմ մէջ հնչեցուց
երկնային բիւր նըւագներ,
Քու տեսքիդ գո՛ղն արփածիր
փուրաստաններ ցիս տարաւ,
Եւ արբեցա՛յ, արբեցա՛յ, մարգերուն մէջ, տալուբեր,
Քոյլերուն վառ բաժակէն, երանութեամբ մը անբան:

Ո՞ր կապոյտէն իջար դուն, հրեշտա՛կ անթեւ, հոգեգրաւ,
Երկրի վըրայ կը քալես, երկնի յոյսովն երազուն,
Կը թըւիս գի՛րկ մը շուշան, ըսպիտակ ծի՛ն աստղերուն...:

Ո՛վ չըքնաղ կոյս, կը տեսնե՛ն, հոգւոյս աչքերը ծարաւ,
Անմեղութեան եկած թառ կուրծքիդ՝ զիրթ զոյգ մ՛աղաւնի,
Որուն սակնո՛ր կ՛արթըննայ ծով ս՛հեշտութեան պարմանի...:»

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ.—Մեր Պատմութիւնը եւ Նոր Սերունդը, հեղինակն է Կ. Խրայեան. տետրակը ձօնուած է երեք յոբելեարներու, Եղիշէ Արք. Դուրեանի, Ա. Ահարոնեանի եւ Գէորգ Մեսրոպի: Օտար ու ազգային պատմիչներու վկայութիւնները օգնութեան կանչելով, հեղինակը խոշոր քայլերով կը չափէ մեր քաղաքական ու գիտական երբեմնի կեանքը, հասնելու համար մեր օրերուն, խանդավառուելով ու ջանալով խանդավառել նոր սերունդը, եւ անոր «խամթարուած հոգին»:

Երկրորդ տետրակը զոր ունիմ սեղանիս վրայ, Աթէնքէն է, Վ. Վահագնածնունդ, հայրենագրութիւն մը, զոր ստորագրեր է երիտասարդ գրող Սեւ-Վանի: Զինքը կը ճանչնայինք հէքեաթներով, որոնց մէջ ինքնատպութիւն կը դնէր, թէ լեզուով եւ թէ յղացումով: Վահագնած[նունդ]ը ծանօթ առասպելին
կութիւնը չունի, խոր
պաշտ շունչ մը կը տ
առաջին էջէն մինչեւ վ
ուրէ՛ անոր մութ, անծ
չափազանց արուեստակ
թիւնը, որ կը վնասէ գի
նական հէքեաթին: Ազատ
փով եւ արձակ բանաստ
թեան մէջ եւս պէտք է
միութեան, չափի ու նմ
նակութեան տարրերը,
երեւակայութեան թռիչ
եւ զգացումներու հեղեղ
Մ.

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ[ԱՆԻ] ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻ[Ր]

Երէկ ներկայացուցինք
ւանի Հանրային Գրադարան
տեսուչ Լեւոն Ուրբելեան
բաժեալ աֆէրիստին հար
նութիւնը:

«Խորհրդային Հայ
կը գրէ թէ Ուրբելեան
նակ ոճրագործութիւնը
կանց մեծ յուզում պատ
է գրական-գեղարուեստակ
խատողներու եւ գրադարա
աշխատակիցներուն մէջ:
խրնթաց ոճիր մըն է այս

Գողին բնակարանը խ
կելով, գտեր են 1400
Հանրային Գրադարանէն
մէջ բազմաթիւ հնագոյն
արժէքաւոր գիրքեր, 92
մակներ եւ զանազան ձե
ներ Ուրբելեան գողցու
քերէն մաս մը նուիրա
կնոջ, քենըոյշ ձօներով
ուած է որ Ուրբելեանը
տատեր է խորհրդային
թեան զանազան կեդ
գրավաճառներուն հետ եւ
առաջարկեր է գնել պա
մեծ գեղեքերու ձեռագ
նկարները, փորագրութ
ցուցակներ եւն.: Իր նամ
մէկուն մէջ կը գրէ թ
յանձնակատարին թէ..
գրաւիչներ եւն: ունի
գրելի: Գրաւիչները եւ փոր
թիւնները հանելու համար
խնայ քերթած, փճացու
շատ արժէքաւոր գիրքեր
հաւաքեր եւ ծախեր է
եւ 1917 յեղափոխութեան
ջանները հրատարակուած
թռուցիկներ եւն.:

Քննութիւնը կը հաս
Ուրբելեանի գողութեան
ւհճանը շատ հին է, կը
լիսէն եւ փանձակէն եւ
են եղած Հայաստանի եւ
գրադարաններ: Գողը
նագրութեան տեսակով
գեր է թէ գրադարանի
գէտ է եւ այդ մասնագ
թիւնը ստացած է
բարձրագոյն գասընթաց
մէջ մինչդեռ կը հաստա
ոչ միայն չէ հետեւած
դասընթացքներուն, այլեւ
հանրապէս Մոսկուա չէ գտնո

* * Դատավարութեան
քին, երկու պաշտօնակիցներ
նեցին թէ այնքան վստա
կը համարէին Ուրբելեանը
նոր ներկայութեանը չբացին
սնտուկ: Վկաներէն մէկը պա
թէ Ուրբելեանը բռնուած է
թուականի ձեռագիր մը
ատեն: Յետոյ, հաստատուեցա
Ուրբելեանը գող սեննակ
գողցած է Լազարեան ճեմ
գիւանի ձեռագիրները: Գ
րանի նոր տեսուչը յայտն
թէ շարունակ վէճի մէջ է
րբելեանի հետ եւ ճարահա
կեց թանկագին գիրքերը

Վրիպակ.— Նախորդ յ
ծիս մէջ՝ 7 յուլիս, առաջին
նակ, 11րդ տող, կը պակա
տի ըլլայ կը պատմէն. Բ
նակ, 25րդ տող, յաւիտեն
պիտի ըլլայ յաւիտենակա

ժիններ, խիստ հսկողութիւն հաստատեց են։

Ցունիս 20ին, դատավարութեան վերջին օրը, փորձագէտներու յանձնախումբը հաստատեց թէ գողցուած գիրքերուն մէջ կը գտնուին խիստ հազուագիւտ գործեր, 16—18 դարերէն մնացած եւ պատմական վաւերաթուղթեր։

Դեռական դատախազը պահանջեց գողը պատժել տասը տարի բանտարկութեամբ, եւ հինգ տարի իրաւունքներէ զրկումի ընդհ. դատախազն ալ շատ ծանր գտաւ յանցանքը, մանաւանդ որ գեռ կարելի չէ ճշդել ամբողջ կորուստը։ Պաշտպան փաստաբանը յիշեց մեղմացուցիչ պարագաներ եւ խնդրեց նկատի առնել թէ գողը երիտասարդ է եւ կրնայ ուղղուիլ։ Գիշերուան ժամը 1ին տրուեցաւ վճիռը.— 7 տարի բանտարկութիւն, խիստ մեկուսացումով, եւ հինգ տարի զրկում՝ որեւէ գրադարանի մէջ պաշտօնավարելու իրաւունքէն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆԱՀԻՏ Հանդէս մտածման եւ արուեստի, Թիւ 1.

Համառօտ պարապութիւն 128 մեծադիր էջերու վրայ։

Գիտենք չարաչուք պայմանները որոնք կը դանդաղեցնեն կամ կը քայքայեն հայ գրական ճիգը՝ մանաւանդ պարագայ։

Գուրգուրանքով կը հակինք ամէն փորձի վրայ որ կը ձգտի ցրուած ուժերը ամփոփել եւ Հայուն ցոյց տալ իր Մաքին հաշմանդամ պատկերը։

Բայց, կարելի չէ հանդուրժել որ «ի ձայն փողոյ եւ թմբկի» մեր ականջները խլցնելէ, թերթէ թերթ խաբեբայ յայտարարութիւններէ ու ռեքլամներէ ետք թռուցիկներ տեղալէ յետոյ, պարապութիւն մը հրամցուի հայ գրասէրին։

Զօպանեան՝ իր «պմայլիկ»ներու եւ «ոգեւոր»ներու անպատ պաշարով իսկ չի կրնար տափակութենէ փրկել իր «Անահիտ»ը։

Փարիզի մէջ հրատարակուող Մտածման եւ Արուեստի հանդէսէ մը ուրիշ բան է որ կը սպասուի եւ ո՛չ թէ յաճախ անտրուեստ եւ միշտ անմտած ստորագրութիւններու խառնարան մը, որուն քով մեր գաւառական ընթերցանութեան դասագրքերը կրնան պարծենալ անհամեմատ առաւելութիւններով՝ ճաշակի, ընտրութեան եւ դասաւորման։

Նոյն անունները որոնց կը հանդիպինք այլուր. հոն են իրենց վհատեցնող միօրինակութեամբ, իրենց տաղտկալի յանկերգով ու փոքրիկ գեղեցկութիւններով որոնց կը հանդիպինք տեղ տեղ. աղաւաղութիւնը կու տան անապատային ցանցառ ծաղիկներու։

Այսպէս՝ «Անահիտ»ի առաջին թիւը, որ ըլլալու էր ձուն, այլազան եւ խոստմնալից. իսկ անոր յաջորդական համարներէն կանխաւ վհատելու համար, կը բաւէ ակնարկ մը նետել աշխատակիցներու ցանկին վրայ։

Թող չվշտանայ «Անահիտ»ի բազմատաղանդ .. տնօրէնը։ Այսպէս է։ Իր գործը կայ ու չկայ, բան չաւելցներ հայ գրականութեան վրայ։ Բան չպիտի պակսեցնէ անկից, երբ դադրի, մանաւանդ որ չի գար գոհացում տալու մտանանչուած պէտքի մը։

Փարիզեան հրատարակութեան մը պէտքը եւրոպական եւ համամարդկային նորութիւններու հայացումով, հայ արդի հոգիին պրպտումներովը, հայ լաւագոյն ուժերու համադրումովը, եւ առողջ ու վերազարթնող ուղղութեան մը գուգմ.ւնքով ու պարտադրումով կայ ու կը մնայ։

Բայց, մե՞րն է յանցանքը երբ գիտենք թէ Զօպանեան մարդը չէ այդ գործին, հակառակ իր յաւակնոտ խիներուն եւ հակառակ իր ծորտերուն թմբկահարութեան...։

Ահա թէ ինչո՞ւ իր «Անահիտ»ին մէջ չկայ շունչ, կենդանութիւն, զանազանութիւն, եւ փըրկութեան... յոյս։ Օրաթերթերու մէջ գրուած գրականութեան վրայ, հիմնական ո՛չ մէկ տարբերութիւն։

Կ'արժէ՞ր ուրեմն գուշակուած եւ անխուսափելի վիժումի մը համար բազմածախս հրատարակութեան մը բեռը պարտադրել միամիտ ու պարարտ քսակներու, որոնք կրնային իրենց սատկը նետել աւելի բարեխիղճ ձեռնարկներու մէջ։

Իսկ Հայաստանի եւ գաղութներու միջեւ մտաւորական հաղորդակցութիւն հաստատելու փորձը (այն կերպով որ կը տեսնենք «Անահիտ»ի մէջ) ծիծաղելի է պարզապէս։

Հայաստանի մտաւորական շարժումին ներկայացուցիչները թումանեան եւ նորենց չեն իրենց մէկ քանի կտորներով։ Ու որ եւ է Հայաստանեան գրողէ փոխադրութիւններ շատ հեռու են ծառայելէ նպատակին։ Իսկ «Անահիտ»ն իր ներկայ վիճակով ի զուր ինքզինքը կը խաբէ եթէ կը յաւակնի Հայաստանի ներկայացնել գաղթահայ մտածումն ու արուեստը։ Հաղորդակցութիւնը անկեղծ ու արտայայտ եւ ուգուած, կը հաստատուի իրարու ձեռք մեկնելով. անկասկած փոխառութիւններով ու փոխատուութիւններով։ Եթէ մէկ կողմէն կը պակսի այդ տրամադրութիւնները, միւս կողմէ պէտք է ռահայն ո՛չ թէ շողոմ եւ քծնանք. այլ հպարտ կեցուածք, եւ արժանիքի ցուցադրում։

Բայց, նորէն, մե՞րն է յանցանքը եթէ գիտենք թէ Զօպանեան աղօր ալ մարդը չէ։

Մ. Ե.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԺԱՄԱՑՈՅՑ

Հետեւեալ Թղթակցութիւնը կը կարդանք Պրոլետարի մէջ (19յնս).

—Լոռի-Փամբակ գաւառի Ալլահվերտիի շրջանի Կամբալոյի խորհրդային տնտեսութիւնն արդէն 3 ամիս է որ աշխատանքներու սկսեր է։ Մեր տնտեսութիւնը օրէ օր կ'ընդարձակուի։ Մինչ արդէն ցանած ենք 15 տեսիացին ծխախոտ, Յունկէս տես. սոխ, 2 տեսբասարիշան, տամաթէս եւլն.

«Բայց բան մը մեզ կը զարմացնէ, որ մեր տնտեսութեան վարչութիւնը չի կրնար ժամացոյց մը գնել։ Ժամացոյց չգըտնուելուն պատճառով բանուորները հին, նահապետական միջոցներ կը գործադրեն. «գետնին մի չափ են անկում եւ չափի ստուերով են որոշում գործադադարի ժամանակը»։ Քանի՜ անգամ դիմեր ենք վարչութեան, ժամադրոյց խնդրելով. բայց ո՞վ է ուշադրութիւն դարձնողը։

Արեգակի ժամացոյցէն ե՞րբ պիտի անցնինք իսկական ժամացոյցին»։

ՀԵՂԵՂԻ ՎՆԱՍՆԵՐԸՆ

Ղափանի մէջ, հեղեղը մօտ 100 հազար րուբլիի վնաս հասցուցած է։ Գիխաւորապէս վնասուած են Ջրախորի եւ կունտուրեան ճրակայաններու պատնէշները, ջրանցքները եւ ամբարտակը։ Ձեռք առնուած կարուկ միջոցներու շնորհիւ, կունտուրեան ջրակայանը վերականգնած եւ շինուած է նաեւ քաղաքը գործարանին կապող կամուրջը։ Պղնձի հանքերէն մէկը որ ամբողջովին ողողուած էր, կարելի եղած էր պարպել։ Աշխատանքը վերսկսած է հանքերուն մէջ։ Պղինձի գործարանը 22 օր պարապ մնալէ յետոյ սկսած է աշխատիլ յուլիս 1ին։

Ներկայիս կատարուելու վրայ է Ջրախորի ջրանցքի հիմնական վերանորոգումը, որով կայանի ուժը կը բարձրանայ 400էն 2000 ձիու ուժի։ Ջրանցքը պատրաստ կ'ըլլայ հոկտեմբերին։

ԵՐԵՒԱՆ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴ ՀԵՌԱԽՕՍ

Մինչեւ այսօր Երեւան քաղաքը Մոսկուայի հետ կը հաղորդակցէր հեռագրով եւ թղթատարով։

Ձեռնարկուած է արդէն Երեւանը Մոսկուայի կապելու հեռախօսով։ Աշխատանքները սկսուած են եւ ուժեղ թափով առաջ կը տարուին։ Կը նախատեսուի կառուցման աշխատանքները աւարտել մինչեւ հոկտեմբեր։

Հեռախօսին միջոցով կարելի պիտի ըլլայ ուղիղ գծով հաղորդակցիլ Մոսկուայի եւ նոյնիսկ Լենինգրադի հետ։

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ԳԻՒՂԸ

Ժող. Տնտեսութեան Նախագահութիւնը որոշած է 250 րուբլի տալ Լենինականցի բանուոր Հանէսօղլեանին, որ ներկայացուցած է ինքնաշարժի նոր շարժիչի նախագիծ մը։

Շարժիչը պիտի գործէ ո՛չ թէ պենզինով այլ նաւթով։ Յանձնախումբը ճիշդ գտած է նախագծի գաղափարը եւ գիւտը օգտակար, սակայն նախագիծը պէտք ունի արհեստագիտական ճշգումներու։

Որոշուած է նաեւ գիւտի հեղինակին տալ արհեստագիտական կրթութիւն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՍԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

ՎԻԷՆ, 11 Յուլիս.— Ֆրանսայի եզակի հայ օրաթերթը «Յառաջ» իր սիւնակները լայն կը բանայ ազգային ու եւէ օգտակար հարցի համար։

Անցեալ թղթակցութեամբս ըսեր էի թէ քանի մը չէզոք հայրենակիցներ քով քովի կուգան եւ կը խորհրդակցին, բանալու համար մանկապարտէզ մը ամէն գնով։ Բայց կեօ ճամբան կը մնայ դատա՞ռ.— Որովհետեւ հնչակ ռամկավար պլոքը գոհացում չէ տուեր իրենց հրաւէրին եւ առանձին պիտի գործեն։

Անոնք պատճառներ չեն գործէն պաղելու։ Կրնային հրաւիրել Հայր. եւ ուրիշ Միութիւնները եւ գործի ձեռնարկել։ 1000ի մօտ բնակչութիւն ունեցող տեղ մը չենք կրնար մանկապարտէզ մը բանալ։ Ո՞ր մէկ Հայը չի կարմրիր, երբ լսէ թէ ցեր Ջօրի, երեկուան սպանդանոցին մէջ այսօր գպրոց կայ եւ հայերէն լեզուն կ'ուսուցուի։ Հազար ամօթ մեզի, որ այսպիսի ազատ երկրի մը մէջ փոխան դպրոցի սին վէճերով կը զբաղինք։ Ամէնէն մեծ մեղաւորներն են «երէցները» որոնք ոչ կամք ունին, ոչ հաւատք։

Վերջին օրերս անպաշտօն կերպով իմացայ թէ Հայրենակցական Միութիւն մը (անունը կը վերապահեմ) որոշեր է ձեռնարկել մանկապարտէզի մը բացման։ Շնորհաւորելի է այս նախաձեռնութիւնը եւ կը հաւատանք թէ պիտի կրնան գլուխ հանել ձեռնարկը, քանի որ չեն պակսիր ձեռնհասներ։ Կը մնայ գտնել յարմար սրահը զոր գտնելու հետամուտ են։

Հայրենակիցնե՛ր, շարունակեցէք ձեր գործը առանց վարանելու թէ այս կամ այն հատուածը ձեզմէ հետ չըլլար։ Փորձեցէք ձեր կարելին. գործ մը մէջտեղ հանեցէք. ժողովուրդը ձեզի հետ է։

Հա. Ար. կորիւն

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Երկրի ուսուցիչ Պ. Մարտիրոս Պարոնեան Ամերիկայէն քաղաքս հասած ըլլալով, Քէսէրէկի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը թէյասեղան մը սարքած էր, որ տեղի ունեցաւ Կերակի երեկոյ, «Պար Մոնիմանթալ»ի մէջ։ Հիւրերը իրենց ընտանիքներով բոլորուած էին սեղանին շուրջ որ լիքն էր թարմ պտուղներով ու զովացուցիչ խըմիչքներով։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ օրուան հիւրը, որ պատմեց թէ 40 տարի առաջ Ամերիկայի մէջ կազմուած է Քէսէրէկի Ուսումնասիրաց Միութիւն մը եւ անկէ ի վեր յարատեւօրէն զարկ կու տան ուսման գործին։ Երբ վրայ կը հասնի ընդհ. տարագրութիւնը, ջարդն ու աւարը, եւ Ուսումնասիրացին ուրիշ բան չէր մնար եթէ ոչ նուիրուիլ օրուան պահանջին։ Այս Միութիւնը վաղը կրնայ մեծ օջախի մը վերածուիլ։

«Մեր Հայրենիք»էն յետոյ, որ երգուեցաւ խումբ մը երիտասարդներու կողմէ, եղան պատշաճ մեներգներ, արտասանութիւններ ու կատակերգութիւններ։ Բոլորն ալ ուրախ տրամադրութեան տակ էին եւ բաժակաճառերը իրար կը յաջորդէին։

Նախագահի կողմէն աճուրդի դրուեցաւ շիշ մը շամփանիա եւ խորոված հաւ մը։ Աճուրդը բարձրացաւ մինչեւ 316 ֆրանք, որմէ յետոյ, Ամերիկայէն նոր հասած Պ. Վաղինակ Մելիքեան նուիրեց 50 ֆր., Պ. Կարապետ Քէհեաեան, դարձեալ Ամերիկայէն՝ 50 ֆր.։ Ամէնէն վերջը մերյարգելի հիւրը 250 ֆր. նուիրեց եւ գոյացաւ համագումար 666 ֆր.։ Արդէն ժամանակը ուշ էր. հանդէսը փակուեցաւ խմբերգով մը։

Աճուրդի պահուն միջադէպ մը պատահեցաւ, քանի մը տաքարիւն տղոց պատճառով։ Կը յուսանք թէ ուրիշ անգամ աւելի պաղարիւն կ'ըլլան։

Գ. Նանեան

ԸՆԿՂՄԱԾ ԸՆԴԾՈՎԵԱՆ

Անգլիական H47 ընդծովեան որ ընկղմած էր բախումի հետեւանքով. ջուրին երեսը հանելու աշխատանքները դադրեցնելու հրաման տրուած է։ Հաստատուած է որ անոր նաւազները բոլորն ալ մեռած են ընկղմումէն քիչ յետոյ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՒ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ Շահան Շահնուր

— 161 —

Տղաքը օդսան վրան խնդալէ, կատակելէ. և ...րանի մը քայլ հեռանալէ վերջ իրենցմէ մէկը պոռաց.— «Va-s-y Toto, va-s-y !»։ Երիտասարդը ...րատիկ ամչցաւ ու մայթը փոխեց։ Բայց երբոր ...Սէն Միշէլի հրապարակը հասան, Լիզ մէկէն ...անհետացաւ բազմութեան մէջ։ Մէկնս մնաց, ...հանրակա՞ռք առաւ թէ անկիւն մը դարձաւ ...երկին։ Հայը չուզեց փնտռել. ընդհակառակն ...գոհ եղաւ այս արդիւնքին համար և նոյնիսկ ...ատոր մէջ ինքնարդարացում մը գտնելու համարձակութիւնը ունեցաւ, երբոր աղջկան պանդոկը դառնալու համար անգամ մը եւս Սէնթ Ժընըվիէվի բարձունքը կ'ելլէր. նախկին ծրագիրը գործադրելու։

Նրբանցքին խորը, սանդուղներուն տակ էր ...ծիկած պանդոկին գրասենեակը։ Պանդոկապետուհին այդ պահուն ձեղնայարկին ջուրը փոխելու էր զբաղած։ Անշնչելիօրէն հասաւ, ...ու խափանիչ վիրութեամբ կին մըն էր ան։ Իր ...մէկ աչքը այնքան մեծ էր, ուռած, զորտ աչքի ...պէս դուրս ցցուած և գծպանիկներով, որ ...ուալ պէտք չէր զարմանալ միւս աչքին պայթած ըլլալուն։ Դեղձանիկը իրեն պէս միակնանի էր անշուշտ, սակայն երկուքն ալ իրենց մէյմէկ աչքով նայեցան Փիէռին, ծրարին ու պանարանին։ Այդ երկու գիտողներէն մէկը բսաւ.

— Քիչ մը ուշ մնացիք, պարոն. պէտք չէ՞ր որ վայրկեան մը առաջ գայիք։

— Խնդիր չէ, կ'ուզեմ միայն այս ծրարը...

— Ինչպէ՛ս թէ խնդիր չէ. ան գնաց, մեկնեցաւ...

— Գիտեմ, տեսայ զինքը, բայց մասնաւոր ...ուելիք մը չունէի։ Կ'ուզեմ միայն այս ծրարը...

— 162 —

— Ես ալ կ'ըսեմ որ այդ ծրարը հիմա ա՛լ կարելի չէ...

— Կարեւորութիւն չունի. Թող իրիկունը ըլլայ...

— Օհօ՜օ, իրար չենք հասկնար կոր... բայց սիրելի պարոնս, ձեզի կ'ըսեմ որ ան հիմա մեկնեցաւ պանդոկէն, մեկնեցաւ Փարիզէն, իր քաղաքը պիտի երթայ..

— Ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս, բայց հիմա... քիչ մը առաջ է որ...

— Այո՛, այո՛, հիմա, քիչ մը առաջ... Կայարան գնաց, 10.30ի շոգեկառքը պիտի առնէ. Աստուա՛ծ իմ, այս ինչ դժուար բան է եղեր անգլիերէն խօսիլը .

Ու խափանիչ գիրութիւնը այնքան գոհ մնաց իր այս սրամտութենէն որ մէկ աչքը աւելի բացաւ և կարծես բազմաթիւ զորտեր նայեցան Փիէռին։ Ան այդ պահուն կը նմանէր մէկու մը որ իր ակնարկը կը սուզէ բնանկարի անհուն խորութեանը մէջ, և մէկէն երբ չես գիտեր ինչ ուժով մը այդ «թապլօն» կ'իյնայ իր կեանքն, գիտողին ակնարկը կ'երթայ փշրուիլ պատին դատարկ սպիտակութեանը վրայ։ Մինչ երիտասարդը այդպէս քարացած կը մնար ծրարին ու պանարանին հետ, շատախօսներու շատաւիրը շարունակեց.

— Տեսէ՛ք. իր կոտրած հին պայուսակն ալ հոն է. պէտք է որ ելլեմ ու նետեմ զայն։ Կարծես թէ ես ուրիշ ընելիք բան չունիմ... Կարծեմ Թուլոնի կողմերէն է, այնպէս չէ՞, դուք ինծմէ լաւ պէտք է գիտնաք...Շատ աղէկ ըրաւ մեկնելով. չա՛տ լաւ ըրաւ։ Ես իրեն հարիւր անգամ ըսի որ հոս բժշկուելիք բան չէ, ունեցածը թեթեւ բան մը չերեւար կոր. հանգիստ կ'ուզէ, օդ կ'ուզէ. չա՛տ լաւ ըրաւ մեկնելով։

— 163 —

Արդէն տասնըհինգ օր է որ անկարող էր աշխատելու... Ելլեմ սա պայուսակը նետեմ. կարծես թէ ես ուրիշ ընելիք բան չունիմ...

Եւ որովհետեւ ուրիշ ընելիք չունէր. սկսաւ երկնային ձայնով մը քնքուշ խօսքեր ըսել դեղձանիկին։

Սեւ, սեփ սեւ կատու մը սեղանին տակ բան մը կ'ուտէր, մինչ անդին...

6

Յաջորդ օրերը ուրականի մը պէս անցան։ Փիէռ փախաւ խելացնոր այդ յորձանքին տակ որ կ'ալէր, կը քշէր, կ'անհետացնէր ամէն ինչ։ Ամէն ինչ կը պղտորէր ու կը հեռանար երիտասարդին առջեւ որ կեանքին մէջ առաջին անգամն է որ այսքան սոսկումով կը նայէր շուրջը մեծցող պարապին, զինքը լքող բազուկներուն, անոնց ջերմութեան, և հակառակ իր կատաղի ու դաժան ակնարկներուն, կը սարսափէր, կը սարսափէր անկէ, առանձնութենէն։ Առանձին... միս մինակ էր ալ, կողերուն շուրջ բա՛ն չկար, բա՛ն չէր մնացած։ Իր սիրոյ առարկան է որ միայն չկար, և կը կարծէր ամէն ինչ կորսնցուցած ըլլալ անդարձ։ «Ահա՛, կը գոչէր ինքզինքին, ահա սրահ մը, սրահ մը լեցուն բազմութեամբ, ահա բեմը իր բաց վարագոյրով. ահա հոն են դերասանները իրենց տարազներով, իրենց շպարով... լա՛յսն է որ միայն մարեցաւ, միայն ա՛ն է որ մարեցաւ ու ալ բա՛ն չկայ»։ Եւ սակայն հակառակ ատոր, մութին մէջէն դերասան մը շարունակեց։ Դերասան մը «շարունակեց լալ, լալ և յետոյ հագիւ թէ լսելի ձայնով մը դանդաղօրէն վերադարձաւ իր պատմութեան։

— 164 —

— Փիէռ տուաւ ինչ որ ունէր իր Նէնէթին։ Անոր տուաւ իր սիրտը ամբողջութեամբ։ Եւ դեռ տուաւ իր մտածումները, իր հոգին, իր ամբողջ էութիւնը, առանց խորհելու որ այդ աղջիկը կրնար օր մը մեկնիլ և այդ բոլորը առնել ու հետը տանիլ։ Չխորհեցաւ որ ինք այն ատեն պիտի մնար պարպուած, անդեկ, անկայմ ու անլոյս։ Եւ որովհետեւ չխորհեցաւ, հիմա պիտի կորսուէր անխուսափելիօրէն։ Դերասանը սակայն խօսեցաւ. Այո՛. Փիէռին միայն այդ կը մնար ընելիք։ Պէտք էր կրկին նետուիլ կեանքին մէջ, պէտք էր կրկին նետուիլ կեանքի կռիւին մէջ, հոգւով մարմնով լծուիլ աշխատութեան, յոգնեցուցիչ, սպառող, չարաչար աշխատութեան։ Անոր միօրինակութեանը մէջ թմրիլ ու մոռնալ ինքզինքը, Նէնէթը, անցեալը, բոլորը, բոլո՛րը անխտիր։ Անվերջանալի ամիսներէ ի վեր տեւող իր գրեթէ անգործ վիճակը պատճառ եղած էր որ անդադար զբաղի իր սիրտով միայն և սատակացող տառապանքին տակ ըլլայ հեզ ու տկար։ Եւ յետոյ մանաւանդ որ իր դրամը սպառած էր գրեթէ ամբողջութեամբ։ Նիւթական վիճակովը չէր զբաղած բնաւ, որովհետեւ կեանքը ապահովելու չափ դրամ շահիլը խիստ դիւրին կը թուէր իրեն։ Այլեւս տէրն էր Փարիզին, կատարելապէս տէրն էր արհեստի մը և վաղն իսկ պիտի կարենար լուսանկարչատան մը մէջ կրկին գործ գտնել։ Լուսանկարչատա՞ն մը մէջ. ինչպէ՞ս, դարձեա՞լ լուսանկարչատան մը մէջ։

IMPRIMERIE MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒԼԻՍ 1929

17 JUILLET 1929

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1009 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՒՍ ԱՅԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օր պարզեցինք ռամկավար թերթերուն տմարդի ընթացքը՝ Ա. Ահարոնեանի գրական յոբելեանին առթիւ։

Այդ օրուան թերթը մամուլին յանձնելէ յետոյ, ստացանք ռամկավարներու Փարիզի պաշտօնաթերթին նոր թիւը 13 Յուլիս, որ փոխանակ դարմանելու Յունիս 6ի կոպտութիւնը, նոր խմբագրականով մը կը նուիրագործէ զայն։

Այլեւս կասկած չկայ որ մարդիկը որոշած են պաղ ջուր լեցնել յոբելեանի պատրաստութեանց վրայ։

Ուրիշ բան չապացուցաներ այս նոր քսուէթինը, «Լաւութեան մը առիթով», որ կը կատարուի յանուն կուսակցութեան մը։ Ուրեմն, քանի մը հանրածանօթ անհատներ, բանաստեղծ-գրագէտ, վաշխառու եւ վարժապետ, ամէն դիւրութիւն կը վայելեն, այս առթիւ ալ յագեցնելու իրենց ասիական կիրքը։ Այս առթիւ ալ թոյն սրսկելու եւ միտք պղտորելու։

Յունիս 6ի եւ յուլիս 13ի խմբագրականները կը մրցին իրարու հետ, ծածկամտութեան եւ լրբութեան տեսակէտով։ Ինչ որ իրենց միտքէն կ'անցնի բայց ըսել չեն ուզեր, կ'ըսեն փողոցէն անցած մարդոց բերնով, իբրեւ «զրոյց»։

— «Այդ գումարը այժմ բոլորովին գոյութիւն չունի. ծախսուած է…» — «Այդ գումարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ գացած է, որու մէկ մասը գործածուած է ըստ կուսակցութեան կամեցողութեան, միւսը կը մնայ կուսակցական ֆոնտ։» Եւ այլն։

Փոխանակ մէկ անգամէն, շիտակի ամբաստանութիւն մը նետելու, քովէ քով կը շարեն հակասական սուտ-կոտէններ։ «Կարելի է թուել առանց կարգին դեռ ուրիշ շատ մը բսի-բսաններ»։ Եւ, ազնուաբա՛ր, անմե՛ղ միամիտի մը ծեքծեքումով, անոնց չհաւատալ կը ձեւացնեն, սպասելով Ա. Ահարոնեանին պատասխանին։

Մեզի չի յնար Ահարոնեանի տեղը խօսիլ։ Բայց, կիրակի օր ըսինք եւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը կրկնենք.— ռամկավար բանգէտները ի զուր կը ճգնին թաղուած գանձեր փնտռել։ Իրենց ակնարկած դրամը, որ իրենց ներկայացուցած գումարին կէսէն ալ պակաս է, գոյութիւն չունի ոչ մէկ տեղ, ծախսուած է պետութեան համար, եւ հաշիւները կրնայ պահանջել ապագայ ազգային կառավարութիւնը։ Եւ կրկնենք նորէն, — այս իրողութիւնը գաղտնիք չէ մանաւանդ Փարիզի ռամկավար «չէֆ»երուն համար, որոնք մինչեւ երէկ Հ. Հ. Պետութեան դուռները կը մաշեցնէին, եւ ամէն դիւրութիւն ունէին մինչեւ իսկ հաշիւներուն ծանօթանալու, եթէ ոչ ուրիշ միջոցաւ, գոնէ իրենց կուսակցին՝ Նախկին ժողովրդական Նախարար հանգուցեալ Էնֆիյէճեանի բերնով։

Քննենք միւս այլանդակութիւնը։ Թիֆլիսի «Պրոլետարը», «Դաւերը տռնում են» խորագրով շարադրութեան մը մէջ, բացէ ի բաց հրաւէր կը կարդայ պայքար մղել Ահարոնեանի յոբելեանին դէմ։ Շատ հասկնալի պատճառաբանութեամբ.

— «Ահարոնեանը ոչ միայն փառաբանել է Արցունքի Հովիտը, այլ եւ ստեղծել է այդ հովիտը, լիքը արիւնով եւ արցունքով։

… «Երբեք չէ ցաւել Ահարոնեանը ոչ տաճիկ գիւղացու եւ ոչ հայ աշխատաւորի անմեղ արեան համար։ Հայ բուրժուազիայի … կան կուսակցութեան քաղաքականութիւնն է այդ։ Այդ քաղաքականութեան հետեւանքն է ամայի եւ աւեր «ցաճկահայաստանը», ծածկուած տաճիկ եւ հայ գիւղացիներու ոսկորներով։ Այդ … քաղաքականութեան լաւագոյն եւ տաղանդաւոր ներկայացուցիչն … Ա. Ահարոնեանը» (22 Մայիս)։

Խոստովանինք որ հայ բոլշեւիկ պաշտօնաթերթը իր չնաշխարհիկ անպատկառութեան մէջ աւելի անկեղծ է, քան … պոլսաւորեան ժամկոչներու օրկանը։ Ան կոպտօրէն մէջ … կը դնէ տեսակէտ մը,— շինծու տմարդի եւ զարշելի հէքեաթը՝ «ազգամիջեան կոտորածներու», ուր Թուրքն ալ Հայուն … կոտորուեր է շնորհիւ Ահարոնեաններու… Եւ անկեղծ է … եւ եզրակացութեամբ.— կոչ կ'ուղղէ արտասահմանի բանուորութեան, որ պայքար մղէն յոբելեանին դէմ։

Երկու պարագային ալ, մէկուն գռեհիկ ծածկամտութիւնը միւսին ապերասան լրբութիւնը զինաթափ կ'ընեն մեզ։

Տրամադրութիւն չունինք, մանաւանդ բանավէճի բռնուելու բոլշեւիկ շոշորթին հետ, որ, անուսարսափի մատուցած՝ Ահարոնեանի գրականութենէն, կը պահանջէ նորէն … անցընել յաւէտանի հանրային և դպրոցական գրադարաններ եւ «դէն շպրտել փտած ազգայնական գրականութիւնը»։

Միայն թէ, քիչ մը կամա՛ց, թշուառ տղա՛յ։ Ահարոնեանը … ռուսերէնի ալ թարգմանուած է. թերեւս ձեր վարպետները աւելի … բան գիտեն անոր գրականութեան մասին քան դուք, թե … չէքերանները։ Անոնք շատ լաւ գիտեն Բուշկինի կամ … ստոյի գրականութեան էութիւնն ալ, բայց, լսեցէք, ան… … խեղկատակներ, ձեր բառերէն ո՛չ մէկը բերան կ'առնեն … անոնց հանդէպ։ Եւ յետոյ, անոնք շատ լաւ գիտեն նաեւ այս … ժողովուրդին պատմութիւնը, եւ կրնան ի հարկին, կծու դաս մը … ձեզի։

Այսպէս, ուրեմն, ճակատ մը կ'ուրուագծուի երկու ծայրերու, դեղին եւ կարմիր տիրացուներու միջեւ, արի՛ն պղտորելու համար նոյն իսկ մտքի, գրչի տօնի մը, քառասուն տարուան վաստակի մը գնահատման առթիւ։

Ճակատ մը, սակայն, որ պիտի փլի ինքն իր մէջ, մէջ… ձգելով խայտառակ նահանջ եւ մաղձ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԴԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի 36րդ Պատգամ. ժողովին բացման առթիւ, «Հայրենիք» գրած է կուսակցութեան խմբագրականի մը մէջ (29 յունիս)։

— «Ամերիկայի շրջանի Պատգամաւորական ժողովին եւս վիճակուած է խոշոր դեր մը մեր ամբողջ կուսակցութեան կեանքին մէջ, իբրեւ արտայայտիչը մեր ամէնէն լաւ կազմակերպուած, ամէնէն բարգաւաճ եւ ամէնէն երկար փորձառութիւն ունեցող շրջանի կամքին։

Արդարեւ, մեր ո՞ր շրջանը կրնայ պարծենալ, թէ կանոնաւոր կերպով եւ անընդհատ գոյութիւն ունեցած է եւ եռանդով ու արդիւնաւոր կերպով գործած 36 տարիներ։ Ո՞ր շրջանը կրնայ ըսել, թէ իր կազմակերպական մեքենան յաջողած է պահել ու զարգացնել այնքան զմայլելի նուիրումով ու տոկունութեամբ, որքան Ամերիկայի այս շրջանը։ Վերջապէս, ո՞ր շրջանը կրցած է այսքան երկար տարիներու ընթացքին անդուլ ու աննկուն կերպով յայտնաբերել նիւթական եւ բարոյական զոհաբերութեան այնպիսի անսպառ ոգի, որքան այս շրջանը։

Ճիշդ է, տարիները կ'անցնին, այս գաղութը աննկատելի կերպով դէպի ծերութիւն կը քալէ մեր այս շրջանի ընկերներու մեծագոյն մասին հետ միասին. բայց ո՞վ կրնայ ըսել, թէ մայր հայրենիքի կարօտը հետզհետէ կը թեթեւնայ, եւ ո՞վ կրնայ ըսել՝ թէ գաղթականը տարուէ տարի աւելի բուռն թափով չի բաղձար վերադառնալ հոն եւ գէթ անգամ մըն ալ համբուրել նուիրական հողը իր ծննդավայրին Սակսին, ո՞վ չի զգար իր հոգիին խորքին մէջ անասելի ողբերգականութիւնը այն ցաւագին իրողութեան, որ հոս մեծցող մեր նորահաս սերունդը չի բաժներ մեզի հետ մեր մայր հայրենիքին կարօտը, չապրիր մեզի հետ ու մեզի պէս ազատատենչ հայութեան հոգերով ու իտէալներով։ Եւ ո՞վ կրնայ վերջապէս դիւրութեամբ, առանց պայքարի, հաշտուիլ այս դառն իրողութեան հետ եւ գերագոյն ճիգեր չընել՝ գտնելու համար ազդու միջոցներ, որով կարելի ըլլայ գէթ չափով մը այս գաղութին մէջ մեծցող մեր նորահաս սերունդը եւս մասնակից դարձնել մեր ազգային հոգերուն ու ձգտումներուն, անոր հոգիին մէջ եւս նետելով կայծեր մեզ այրող կրակէն, զոր բերած ենք մեզի հետ հեռաւոր հայրենիքէն։

Մենք կը խորհինք, թէ համազգային եւ համակուսակցական խնդիրներէն յետոյ, Ամերիկայի մեր կազմակերպութեան, ինչպէս եւ գաղութի, մեծագոյն մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ մեր նորահաս սերունդին կապը մեզի հետ, մայր երկրին հետ, մայր ազգին հետ ամրացնելու գործը։ Ահա է մեր տեղական խնդիրներու խնդիրը, որուն համար, ուզենք թէ չուզենք, տարուէ տարի աւելի ժամանակ եւ միջոց պէտք է տանք»։

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ 60 Թուրք մտաւորականներ ձերբակալուած են Ադրբէջանի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ք. ՀԻՒՍԷՅԻՆ ՓԱՇԱ ԵՒ ՏՂԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՍՊԱՆՆՈՂՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻՆ ԻՐԵՆՑ ԿԱՐԳԻՆ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Յունիս 20ին Քէօր Հիւսէյին փաշան իր զաւկին՝ Ապտըլլահի եւ մէկ ծառային հետ Գարզանի շէյխին քովէն Ակրա կը մեկնի, Քիւրտիստան մտնելու համար։ Մուսա բէկի տղան, որ իր հօրեղբօր՝ Նհօ բէկին հետ նոյնպէս շէյխին հիւրն է եղած նախապէս, կ'երեւի թուրքերէն կաշառուելով, սահմանին վրայ կը կտրէ ճամբան, կը սպաննէ Հիւսէյին փաշան, տղան եւ ծառան։ Նհօ բէկը այդ միջոցին կը յայտնէ շէյխին թէ ինքն ալ Երկիր-Պիտի մտնէ։ Շէյխը, անցուդարձէն անտեղեակ, քանի մը ոսկի ճամբու ծախք կուտայ, բայց քանի մը ժամ յետոյ կը լսէ Քէօր Հիւսէյինի սպանութիւնը եւ կը ստուգէ որ Նհոյի դրդումով կատարուած է։ Շէյխը այս բանը անպատւութիւն համարելով իրեն համար, սպաննել կուտայ Նհօ բէկը, քանի մը արբանեակներու հետ։ Մուսա բէկի տղան փախստական է եւ կը հետապնդուի։

ԽՄԲ.— Քէօր Հիւսէյին փաշա եւ Մուսա բէկ, երկուքն ալ հեռոսացած՝ հայաջինջ սարսափներու ընթացքին, իրենց ընտանիքներով կեսարիա աքսորուած էին, քրտական ապստամբութեան հետեւանքով։ Անցեալ տարի փախան եւ Հալէպ ապաստանեցան, ուր Մուսա բէկ մնաց, իսկ Հիւսէյին փաշա երեք զաւակներուն հետ Քիւրտիստան պիտի երթար կռիւը շարունակելու։ Առջի օր Թրքական հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ տղաքներէն երեքը անձնատուր եղած են եւ նորէն կեսարիա պիտի փոխադրուին։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ՀԱԶԱՐԻ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Յուլիս 14 թուականով.— *Վերջերս հասած պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, ողողումներու եւ փլուզումներու հետեւանքով 216 տուներ ամբողջովին քանդուած են Սիւրմէնէի մէջ Տրապիզոնի, 50 ալ մասամբ, ինչպէս եւ 24 ջաղացքներ եւ խանութներ։ Մինչեւ հիմա ճշդուած զոհերու թիւն է 249, որոնց 50ը վիրաւոր։ Գիւղերու միջեւ հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Տեղեկութիւն չկայ տասը գիւղերու կացութեան մասին։ Փլուզումները կը շարունակուին։ Տեղ տեղ ժողովուրդը լեռները ապաստանած է։*

Իսկ Պոլսէն քաշուած հեռագիր մը կ'ըսէ.— Հեղեղանման անձրեւներու հետեւանքով պատահած ողողումները ճշմարիտ աղէտ մը յառաջ բերին Տրապիզոնի շրջանին մէջ։ Հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Մինչեւ հիմա հաստատուած է թէ 506 տուներ կործանած են 23 գիւղերու մէջ։ Մեռելներու թիւը հինգ հարիւրը կ'անցնի, իսկ նիւթական վնասը երեք միլիոն ոսկի կը հաշուուի։

Երրորդ հեռագիր մըն ալ կը հաղորդէ.— Երեք օրէ ի վեր որոտումներ, կայծակը, ջրհեղեղը եւ երկրաշարժը խուճապի մատնած են Տրապիզոնի շրջականները։ Մինչեւ հիմա ծանօթ են 425 մարդկային կորուստներ, բայց որովհետեւ տասը գիւղեր ջրասոյզ եղած են վերջին պահուն, կը կարծուի թէ անուանց հազար հոգի խեղդուած են։

Պարսկաստանի մէջ ալ աղէտներ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Յուլիս 15 թուականով.— Երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ զգացուեցան Խորասանի մէջ։ Կ'ըսուի թէ Ֆերուխ գիւղը եւ ուրիշ քանի մը գիւղեր կործանած են։ Ցնցումը չորեք առեն պատահած ըլլալով, շատ զոհ չկայ։

Ուրիշ հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ տեղատարափի եւ կայծակի հետեւանքով սարսափելի ողողումներ պատահած են Թաւրիզի մէջ։ Երկու հարիւր տուներ փլած են եւ ուրիշներ ալ վտանգուած։ Կարգ մը գիւղեր քար ու քանդ եղած են։ Մինչեւ հիմա 375 դիակ հանուած է։ Աղէտի պահուն մեռելոց մէջ ալ ինկած է քաղաքին շուրջը։

Մոսկուայի վերջնագիրը Չինաստանի

Խորհրդային կառավարութեան անունով արտաքին փոխգործավար Քարախան չինական կառավարութեան ղրկեց վերջնագրի ձեւով ծանուցագիր մը՝ բողոքելու համար Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիի մանչուրիական իշխանութեանց «կամայական արարքներուն» դէմ։ Ծանուցագիրը կը մեղադրէ չինական կառավարութիւնը թէ չէ ուզած բարեկամական բանակցութեամբ կարգադրել իր վէճերը խորհրդային իշխանութեան հետ, ու՝ կ'առաջարկէ անյապաղ խորհրդաժողով մը հրաւիրել՝ ներկայ վէճին կարգադրութիւն մը գտնելու համար։ Ծանուցագիրը դիտել կուտայ որ եթէ չինական կառավարութիւնը մերժէ այս առաջարկը, հետեւանքը ծանր պիտի ըլլայ։ Եթէ մինչեւ երեք օր պատասխան չստանայ, խորհրդային կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ իր շահերուն պաշտպանութեան համար։

Շաբաթ օր միթինգներ գումարուեցան Մոսկուայի, Լէնինկրատի, Կուրսկի, Նիժնի-Նովկորոտի, Վորոնէժի, Քիեւի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, եւ բողոքի բանաձեւեր քուէարկուեցան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՒՂԵՐ

Ինչպէս գրեցինք անցած շաբաթ, Ազգերու Դաշնակցութեան Լիբանանի եւ Սուրիոյ ներկայացուցիչ Գ. Գիւնիէ վերադարձած է Պէյրութ՝ նոր վարկեր ապահովելով հայ գաղթականներու տեղաւորման աշխատանքներուն համար։

Կը հաղորդուի թէ Գ. Գիւնիէ հայկական նոր գիւղեր պիտի հիմնէ նաեւ Ալէվիներու երկրին մէջ, եւ հոն պիտի տեղաւորէ երկրագործ ընտանիքները։ Միեւնոյն ժամանակ աւելի զարկ պիտի տայ հիւս. Սուրիոյ հայկական գիւղերուն եւ պիտի աշխատի նոր գիւղեր հիմնել։

Պէյրութի գաղթակայանի հայբնակիչներուն կը թելադրուի իրենց անունները արձանագրել տալ տեղաւորման յանձնախումբի գրասենեակը, մաս առ մաս տեղաւորուելու համար գիւղերու մէջ, ուր իրենց պիտի տրուի բաւականաչափ հող եւ միջոց։

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշա Պոլիս հասաւ յուլիս 9ին եւ ընդունուեցաւ սովորական ցոյցերով։ Վարչապետը փէնտիքի ապարանքը պիտի քաշուի մէկ ամիս, հանգստանալու համար։ Շոգենաւով Պոլիս փոխադրուած են նաեւ իր չորս ձիերը…։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին նախարար Գ. Հէնտըրսըն հաղորդեց թէ յուլիս 14ին հրաւէր ուղղած է Խորհրդային իշխանութեան, որպէսզի պատասխանատու ներկայացուցիչ մը ղրկէ Լոնտոն, խորհրդակցելու համար առկախ հարցերու մասին։ Հրաւէրը ղրկուած է Նորվեկիոյ կառավարութեան միջոցաւ։

ՕԴԵՐՈՒ ՀՍԿԱՆ

Պերլին, 16 յուլիս. Do-X եռայարկ հսկայ ջրօդանաւը ուրբաթէն յետոյ, երէկ եւս փորձի խիստ յաջող թռիչք մը կատարեց։ Այս օդերու հսկան կը կշռէ 50,000 քիլօ, կրնայ փոխադրել 100 ճամբորդ, ունի 12 շարժիչ մեքենայ, իւրաքանչիւրը 500 ձիու ուժով, ինչ որ ընդհանուր շարժիչ ուժը կը բարձրացնէ 6000 ձիու ուժի։ Մեկնումը կատարուեցաւ շատ արագ, 28 երկվայրկեանի մէջ։ Օդանաւը թռաւ 600մեդր բարձրէն։ Թռիչքը տեւեց երեք ժամ։ Մեծ բազմութիւն ներկայ էր։ Ճամբորդները կը գանգատին թէ շարժիչ մեքենաները մեծ աղմուկ կը հանեն։

ՌԱՏԷԿԻ ԵՒ ԸՆԿ. ՑԵՑՍ ԿՈՉՈՒՄԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Համայնավար կուսակցութեան վերստուգիչ կեդրոնական մարմինը կը հրատարակէ յայտարարութիւն մը — ստորագրուած տրոցկիական նախկին ընդդիմադիրներու կողմէ՝ Ռատէկ, Սմիլգա եւ Պրէոբրաժէնսկի։

Ասոնք կը յայտարարեն թէ համաձայն են բոլշեւիկ կուսակցութեան հետեւած քաղաքական ուղղութեան եւ թէ բացարձակապէս խզուած են ընդդիմադիրներուն հետ։ Կը պախարակեն Տրոցկիի յայտարարութիւնները օտար մամուլին եւ կը հրաւիրեն իրենց նախկին կուսակիցները՝ հետեւիլ իրենց օրինակին։

Բազմաթիւ ուրիշ նախկին ընդդիմադիրներ ստորագրած են այս յայտարարութիւնը։

ՕՐՈՒԱՆ տօներուն առթիւ տպարանը երկուշաբթի եւս փակ ըլլալով, «Յառաջ»ը լոյս չտեսաւ երեքշաբթի օր։

ԳԱՂՏՆԻ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Փարիզի ռուս աջակողմեան միապետական «Վօզրօժտէնիէ» թերթը № 1498 կը հրատարակէ Politicus-ի խիստ շահեկան մէկ յօդուածը Թուրքիոյ եւ հայկական հարցին մասին: Կը թարգմանենք աննշան կրճատումներով:

Ա. Արամեան

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Հիմնուած ռուսական արտաքին գործերու նախարարութեան գաղտնի վաւերագրերու վրայ

Մոսկուայի մէջ վերջերս բոլշեւիկները հրատարակեցին արտաքին նախարարութեան կարգ մը գաղտնի վաւերագրերը, որոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ անդամահատման Մեծ Պատերազմին ընթացքին:

Այլեւս գաղտնիք չէ որ համաշխարհային պատերազմի գըլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այն վէճն էր, որ տեղի կ'ունենար «հիւանդ մարդու» շուրջը: Պէտք է պետութիւնները վերջ տային այդ հարցին, կամաւոր համաձայնութեամբ: Բոլորն ալ ունէին իրենց նախագիծը: Մեծն Բրիտանիան եւ Ֆրանսան զգոյշ կը վարուէին, իսկ Ռուսիան որոշած էր արագօրէն յառաջ երթալ այդ հարցին մէջ: Երբ Թուրքիան դարձաւ պատերազմական կողմ, ռուսական կառավարութիւնը հրատարակեց «Նարնջագոյն Տետրակը» հայկական սարսափներու մասին: Կը թուէր թէ Ռուսիան պատրաստ է ճանչնալու Հայաստանի անկախութիւնը: Ամէն պարագայի, նոյն դիւանագիտական տետրակէն կը բխէր միայն: Անգլիա Բրիտանիան որոշեց թէ Ռուսիան կը հրաժարի Հայաստանի նահանգներու պարզ կցումէն եւ գլխաւորապէս անոր համար, որպէսզի կարենայ ձեռքերը երկարել դէպի Տարտանէլ եւ Պոլիս: Համաձայնութիւնը պահպանելու համար, Մեծն Բրիտանիան առաջ քշեց արաբական պետութեան ծրագիրը, միեւնոյն ժամանակ յայտնելով, որ բրիտանական կառավարութիւնը դեռ չէ մշակած իր վերջնական տեսակէտը: Սակայն Սազոնովը (արտաքին նախարարը) շտապեց եւ սկսաւ իր բանակցութիւնները Տէլկասէի եւ Կրէյի հետ, Պոլսոյ եւ Վոսփորի մասին: Շուտով բոլորին յայտնի եղաւ, որ Ռուսիան կը պահանջէ Պոլիսը եւ թէ Դաշնակիցները համաձայնած են ռուսական կառավարութեան հետ, իրենց վերապահելով ազատ ձեռքերի քաղաքականութիւնը օսմանեան կայսրութեան միւս մասերուն մէջ: Զարմանալի է որ Սազոնովը միանգամայն գոհացած էր Պոլիսով, ամբողջ Թուրքիան յանձնելով Դաշնակիցներուն: Լոնտոնի ռուսական դեսպան կոմս Բենքենտորֆը խորհուրդ կուտար Սազոնովին դնել Հայաստանի ինքնօրէնութեան խնդիրը Դաշնակիցներուն առջեւ: Սակայն Սազոնովը դժբախտաբար չհետեւեցաւ այդ խորհուրդին: Մինչդեռ Մեծն Բրիտանիան եւ Ֆրանսան կարգադրելով Միջագետքի եւ Սուրիոյ հարցերը, մօտեցան Հայաստանին: Սազոնովի պարտքն էր վերջ տալ անգլեւֆրանս. ախորժակներուն եւ յայտարարել Հայաստանի անկախութիւնը, ինչպէս ըրած էին Ֆրանսան եւ Անգլիան Արաբիոյ մասին, մանաւանդ որ, այդ օրերուն Անգլիան պաշտօնապէս տեղեկացուց Սազոնովին, թէ Արաբները դիմած են բրիտանական կառավարութեան խնդրելով հիմնել արաբական անկախ պետութիւն եւ բրիտանական կառավարութիւնը համաձայնած է: Սազոնովը պէտք էր որ նոյնը յայտարարէր Հայերու մասին, սակայն այդպէս չըրաւ եւ այդ հանգամանքը զարմանք պատճառեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դիւանագէտներուն: Թեւ առնելով այդ լռութենէն, Անգլիան եւ Ֆրանսան առաջ շարժեցան: Ֆրանսացի Ժորժ Պիկօ եւ անգլիացի Մարկ Սայքս ճամբայ ելան դէպի Պետրոգրադ վերջնապէս հոն քաշելու համար Ռուսիոյ այն քաղաքականութենէն, զոր ունեցած է Հայերու հանդէպ, մանաւանդ հայկական բարենորոգումներու շրջանին: Անոնք պաշտօնապէս կուգային բանակցելու արաբական խնդիրներու շուրջ: Սազոնով յայտնեց որ ինք համաձայն է արաբական հարցի լուծման եւ աւելորդ կը գտնէ առաքելութիւնը: Սակայն Ֆրանսան պնդեց այդ առաքելութեան վրայ: Զարմացած՝ Սազոնովը ստիպուած էր համաձայնիլ:

Առաքելութեան մասին բանակցութիւնները կը վարէր Ֆրանսան, խօսելով Պիկօի մասին, այնպէս որ Մարկ Սայքս անոր «մէջքի վրայ» մտաւ Բեդրոգրադ: Երկու պատուիրակները իրենք զիրենք ներկայացուցին իբրեւ «Փոքր Ասիոյ գործերու մասնագէտներ»: Խօսակցութիւնը սկսան Սուրիայէն եւ Միջագետքէն, որպէսզի քօղարկեն իրենց իսկական նպատակը: Սակայն, քանի մը օր յետոյ, Սայքսը Սազոնովին յանձնեց իր յուշագիրը, ուր աշխատած է սեւցնել Հայաստանի անկախութեան գաղափարը, հիմնաւորելով ռուսական շահերու պաշտպանութեամբ: Հայկական պետութիւնը, կը գրէ Սայքս, կամ պէտք է ըլլայ Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ, կամ միջազգային: Երկու պարագային ալ այդ պետութիւնը անցանկալի պիտի ըլլայ Ռուսիոյ համար: Առաջին պարագային Հայաստանը պէտք է դառնայ երկրորդ Պուլկարիա, դաւեր լարելով Կովկասի մէջ, այլապէս անկախութիւնը կը մնայ մեռած տառ, որովհետեւ Հայերը անընդունակ են չափուիլ Քիւրտերու հետ: Երկրորդ պարագային, միջազգային հակակշիռը հնարաւորութիւններ կը ստեղծէ նոր դաւերու, որոնց մէջ օգտուողը պիտի ըլլայ Գերմանիան:

Հայաստանը ամբողջովին միացնել Ռուսիային, նոյնպէս աննպատակայարմար է, ըստ արտացոլ Սայքսի համար, որովհետեւ այդ կը նշանակէ ռուսական քաղաքական սիստէմի մէջ մտցնել երկիր մը որ լի է զանազան յեղափոխական կազմակերպութիւններով, որոնք մշտական կապ կը պահեն համանման կազմակերպութիւններու հետ՝ Կովկասի եւ Պարսկաստանի մէջ: Բրիտանական «ճէնթլմէնը» իբրեւ ապացոյց կը յիշէ «հայ յայտնի յեղափոխականի մը» կարծիքը, որ իբրեւ թէ ըսեր է.

— Այն վայրկեանին երբ հայկական ամբողջ ազգաբնակութիւնը ըլլայ ռուսական տիրապետութեան տակ, մեր յեղափոխական կազմակերպութիւնները կ'ամրապնդուին եւ կը պահեն իրենց կենսունակութիւնը»:

Սայքս համաձայն է անգամ առհասարակ ձգել Հայաստանը Թուրքիային, սակայն կը վախնայ թէ այդ ծրագիրը խիստ յուզում առաջ բերէ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու հանրային կարծիքին մէջ: Ուստի նկատի առնելով այդ բոլորը, կ'առաջարկէ իր ծրագիրը՝ — հայկական հողամասերը բաժնել Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ռուսիան պիտի ստանայ Կարին, Բիթլիս եւ Վան, նուազագոյն հայկական ազգաբնակութեամբ, որովհետեւ այդ հողամասերուն մէջ կ'ապրէին Քիւրտեր, Լազեր եւ Նեստորականներ: Իսկ Ֆրանսային բաժին կը դառնայ Հայաստանը, իբրեւ Հայաստան, եւ այստեղ կը փոխադրուի հայկական ազգային զգացումներու կեդրոնը:

Սա շատ նպաստաւոր է Ռուսիոյ համար, կը պարունակէ նաեւ Ռուսիոյ անկաշ բարեկամը, որովհետեւ Փոքր Հայաստանի Հայերու տրամադրութիւնը սկրոնական պահպանողական էր, իսկ Կովկասի եւ արեւելեան վիլայէթներուն մէջ՝ հակառականիշխանական-ընկերվարական»: Էջմիածին ազգային օջախի կեդրոն, անիշխանականները եւ ընկերվարականները իրենց ձեռքը կ'առնեն ամբողջ հայ քաղաքական մեքենան: Ընդհակառակն եթէ Ֆրանսական բաժնին մէջ հաստատուի կեդրոնը, կը գերակշռեն չափաւոր տարրերը: Այստեղ կը գտնուին հայկական պատմական քաղաքներ՝ Զէյթուն, Հաճըն, Տիարպէքիր, Սվազ եւ այն հողամասը, որ կը կառավարուէր վերջին Հայկական թագաւորին Լեւոն Լուսինեանի կողմէ, որու գերեզմանը կը գտնուի Փարիզ: Այդ հողամասը կը դառնայ հայկական պատմական ազգայնականութեան կեդրոն, որ մոռցած է Վանի եւ Էրզրումի սովորութիւնները եւ ժողովրդական երգերը:

Կարինը եւ Վանը անիշխանականներու գաղափարական կեդրոններն են: «Ես իմ կողմէ կ'առաջարկեմ — կը շարունակէ Սայքսը — Մուշի դաշտն ալ յանձնել Ֆրանսային եւ մէկ անգամէն վերջ տալ Կովկասի հայ յեղափոխականներու գործունէութեան բոլոր հնարաւորութիւններուն»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ
ՀԱԶԱՐԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Արդէն թերթ կարդալու ոչ այնքան յօժար եւ այժմ գաղթական հայ ժողովուրդին համար, «Յառաջ»ը հրաշք մըն է որ կայ: Ահա չորս տարի, կը շնչէ ու շունչ կուտայ ցանուցիր հայութեան: Բացի հայրենակցական կամքէն զոր «Յառաջ» ստեղծած է գրեթէ ամբողջ գաղթահայ երկրամասութեան մէջ, տուած է նաեւ գեղեցիկ դասեր եւ օրինակներ իրերօգնութեան: Այսպէս, ինքն էր որ առաջին անգամ Շիրակի եւ Պուլկարիոյ աղէտներուն առթիւ եղբայրական օգնութեան կոչեր ուղղեց, մղում տուաւ եւ յաջողցուց:

Զգենք թերթին բոլոր պիտանի մասերը եւ առնենք ժողովրդական երգերու բաժինը, զորս չէին յիշած աշխատակիցները: Բայց ինծի այնպէս կուգայ որ հոն հրապարակ եկած հատուածներով իսկ «Յառաջ» կրնայ հպարտանալ: Մեր երեք յիսնեակ ժողովրդական երգեր լոյս աշխարհ են բերուած հայ ժողովուրդի անգիր, եւ առով իսկ անգին բանաստեղծութենէն: «Վաստակաւոր բանասէրներ» պիտի անմահանային այդքանով՝ եթէ կրկնութիւններ եւ նմանութիւններ կան գըտնուածներուն մէջ, կան նաեւ գոհարներ: Ցիշենք քանի մը հատուած

Ալօք ու յունօք կ'անես
իմ մանուկ խելքս կը տանիս
կ'այնիս Թուխ ամպին ետին
Ամպը քով կ'անիս 'ւ լիս կ'ելիս:

Աղջիկ մազերդ հիւսէի
Թուշրդ երեսս քըսէի,
կ'այնէի բալըծիդ վրայ
Գլպուլի պէս խօսէի...

Ծովու հաւք մը կար անունն էր Աբօր,
Վզիկն էր երկար սրտիկն սեւաւոր
Կապիմ մէզաւս երթամ հետն էնոր,
Ան իմ տաղտս գիտէ ու ես էլ էնոր:

Ջուխտ պուլթանտաշտ կը բանիր,
Ճէկ ալջիկն հաց կըտանիր,
Ճէկ ալջկա հասմերը
խելք ու իման կըտանիր:

Ջիւլիւն կ'առնիմ կը շարիմ,
Ցօլբակ կ'առնիմ կը կարիմ,
Գեղոց գեղ կը պըտրտիմ,
Սրտիս սիրածը կ'առնիմ:

Առաջարկ մը սակայն:

Ժողովուրդներու բանահիւսութիւնը մեծ մասով կորսուած է, մանաւանդ քրիստոնէութեան մուտքով: Եւ նմոյշներ միայն մնացած են գրեթէ ամէն ժողովուրդի մէջ առածներու, փառաբանքներու, աղօթքներու, գուշակականներու, բժշկարար աղօթքներու, աստղերգներու եւ երգերու ձեւով խորհրդաւոր նմոյշներ սակայն, որոնք գեղեցիկ եւ ամբողջ պատկերներ կ'արտայայտեն անպաճոյճ տողերու մէջ:

Գերման գրականութիւնը, որ մերինէն շատ ուշ եկած է, կ'առնէ նոյնպէս իր սկիզբը ժողովրդական բանահիւսութենէն: Հոս ալ կղերը դէմ էր «աշխարհիկ գրականութեան» եւ հազիւ այս կամ այն ուխտարան ընդօրինակող աբեղային մէկ գաղտուկ յիշատակութիւնը՝ գրքի մը կողքին վրայ՝ լոյս աշխարհ բերած է բանահիւսական նմոյշներ՝ հնագոյն կտորներն են.—

Գերի ինկող քաջի մը ազատումին համար աղօթք մը որ կը վերջանայ՝

Insprinc haptbandum, invar vigandun! այսօրուան լեզուով.- Entspring' den Banden, entflieh den Feinden!

Հայերէն՝ «կապերէն ազատուէ, թշնամիէն փախիր»:

Բժշկարար աղօթք մըն է, տեսակ մը թալիսման, հեռուեալը որուն շնորհիւ Վոթան բժշկեր է Պհօլի նժոյգը, որուն ոսկորը կոտրեր էր որսի պահուն.

Bein zu Beine, Blut zu Blute,
Gelenk zu Gelenke, als ob geleimt sie Waeren·

Սրունքը սրունքին, արիւնը՝ արիւնին
Ոսկորը ոսկորին, որպէս թէ իրար փակցուած ըլլային:

* * *

Մեր մէջ եթէ ոչ նախաքրիստոնէական շրջանէն, գէթ միջին դարու եւ ռամկօրէնին հետ կապուած ժողովրդական բանահիւսութիւն մը կայ, մանաւանդ կիլիկեան շրջաններէն, որ հակառակ այնքան նոր ենթադրուելուն դեռ մութին մէջ է: Բացի ժողովրդական, սիրային կամ գութանային երգերէն, մենք ալ ունինք ապահովաբար՝ առածներ, գուշակականներ եւ բժշկարաններ, որոնք հին դարերէն մնացած կամ ժողովուրդին մէջ եւ իբր անպէտ բան, դարձ գրի չեն առնուած, մինչ անոնք կրնային լոյս սփռել մեր ժողովուրդի պատմութեան, բուն հաւատալիքներուն, սովորութիւններուն եւ մանաւանդ հոգեբանութեան վրայ:

Արդ, «Յառաջ»ի հազարեակին առթիւ կ'առաջարկեմ որ իւրաքանչիւր աշխատակից իրեն պարտք համարէ այս ուղղութեամբ ալ պրպտումներ կատարել:

Ահա սկսելու համար, երկու կտոր՝ Ռոտոսթոյի մէջ լսուած.

Թիւ 1.— Եթէ մէկը «աչք առած» ըլլայ՝

«Խոր ամանիկ, խոր դգալիկ.
Թթու թանիկ. գարէ հացիկ.
Աչքը տուողին աչքը ցաթի,
Ջար քոռհօրդը խափանի:»

Այսպէս խոր ամանիկ մը, քիչ մը մածուն կամ թան, հացի միջուկ եւ դգալ մը. խառնել, յետոյ քսել ցաւած տեղը եւ պատառը տալ շունին:

Թիւ 2.— Երբ աչքին մէջ բան մտնէ, գոցել եւ երեքանգամ կրկնել —

Հող է նէ հալի,
Ճէղ է նէ թռչի,
Քար է նէ մաշի:

Պէրլին — Պ. ՇԻՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՍԱՆ ՓԱՈՒԼՕ 5 յունիս — Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի, Ջէյթունի Հայրենակց. Միութեան եւ Ցոլնոյ Զարի Հայ Միութեան կողմէ կազմուած յանձնախումբին ժրաջան աշխատութեանց շնորհիւ գաղութիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով տօնուեցաւ Մայիս 28ը մեծ հանդիսաւորութեամբ:

Կիրակի իրիկուն հակառակ տեղացող անձրեւին եւ զանազան տմարդի պլօյցներուն, խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր Սալոն Ժէրմանիա սրահը:

Հանդէսը բացաւ նախագահ Պ. Օննիկ Ֆարաջեան, որ վեր հանեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, եւ պատմեց զայն ձեռք բերելու համար եղած զոհողութիւնները: Հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել մարտիրոսներուն յիշատակը:

Նոյն պահուն, 25 հոգինոց երգեցիկ խումբը ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Մինասեանի, ոլորաւոր նուագախումբ մը՝ ղեկավարութեամբ Յ. Ղազարեանի եւ ընկերակցութեամբ Օր. Արմենուհի Գալուստեանի դաշնակ հնչեցուցին «Մեր Հայրենիքը»: Ցետոյ սպիտակ հագուած աղջնակներ մէկ մէկ խոշոր գիրեր վիզերէն կախած՝ թռչկոտելով իրարու մօտ եկան ու Մայիս 28 բառը կազմեցին, մինչ նուագախումբը «Ի զէն Հայեր»ը կը նուագէր, ու ժողովուրդը անվերջ կը ծափահարէր:

Առաջին բանախօսն էր Պ. Տիգրան Աւագեան (Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ) որ նկարագրելէ վերջ մինչեւ Մայիս 28ի ճանապարհը, ծանրացաւ զայն կերտող մեծ հայորդիներու անձնազոհութեանց վրայ, որոնք իրենց արիւնի գնով ուրախութեան տօն մը բերին մեզի, վերցնելով մեր տառապանքը, արցունքն ու սարկութիւնը եւ բարձրացնելով ազգը՝ անկախ ժողովուրդներու կարգին անկախ հայրենիքով»:

Օր. Նուարդ Կարապետեան «Կարկուտ տեղաց»ը երգեց ընկերակցութեամբ ջութակի (Յ. Ղազարեան) եւ յաջորդաբար «Հայ հերոսները» արտասանեց Պ. Ն. Մանուսաճեան, «Հրաժարիմ ք. ընկերներ»ը նուագուեցաւ նուագախումբին կողմէ, «Դրօշակ»ը արտասանեց Օր. Թ. Ցիլչէքճեան, եւ Պ. Գէորգ Թումաճեան կոմիտասի «Գարուն»ը երգեց, դաշնակի ընկերակցութեամբ:

Օրուան Բ. բանախօսը, Տօքթ. Զաքարիա Ցէպէլեան (Ցոլնոյ Զարի Հայ Միութեան կողմէ) խորապէս յուզուած բեմ եկաւ, եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց ժողովուրդին այն բարձր հոգեբանութեան համար որով գիտցած էր գալ իր ազգային անկախութեան տօնը յարգելու, հոգ չէ թէ օտար հողի վրայ: Անդրադարձաւ հայ ցեղին անցեալ պայքարներուն, որոնցմով Մայիս 28ը գարբնուեցաւ, ու վերջացնելով ըսաւ.

«Մայիս 28ը մեր դարաւոր պայքարին պսակումն է, մեր բիւրաւոր զոհերու արեան գինը մեր ժողովուրդին յարութեան տօնը»:

Երգչախումբին կողմէ «Արիք Հայկազունք» երգուելէ, յետոյ Օր. Ա. Աստուածատուրեան արտասանեց Աւ. Իսահակեանի «Հայաստան»ը: Օրիորդներ Աննիգա Սամուէլեան, Նուարդ Կարապետեան եւ Սիրվարդ Ցովակիմեան՝ Պ. Յ. Ղազարեանի ջութակի ընկերակցութեամբ երգեցին «Երբոր բացուին»ը:

Պ. Յովհաննէս Ցիլչէքճեան խնամուած ուղերձ մը կարդաց նուիրուած Մայիս 28ին, որով անհուն հիացումին հետ իր յարգանքն ու երախտագիտութիւնը կը բերէր Մայիս 28ի նահատակներուն: Փոքրիկն Չալըքեան «Հերիք որդեակք» արտասանութենէն վերջ երգչախումբը «Արշ… քանուոր» երգեց՝ Օր Արմենուհի Գալուստեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ:

Դադարի ընթացքին … գոյն զարդանիշեր բաժնուեցան ժողովուրդին:

Հանդէսին Բ մասը կենդանի պատկերով մը սկսաւ «Ու… …ւորը» որուն վերջաւորութիւնը … ծապէս յուզեց ներկաները երբ երգչախումբը «Յառաջ … հատակք»ը կ'երգէր բեմին … եւ երբ կամաւոր մը … սլանար եռագոյնը ձեռքին … Հայաստանին ազատութիւն… ւետելու:

Նոյն պատկերէն վեր… Աննիգա Սամուէլեան (… երաժշտանոցի սանուհի) … նակի վրայ Վ. Մինասեանի … րածութիւնը» նուագեց: … ջորդաբար «Մօր մը երազ…» … տասանեց Պ. Մ. Գասպ… «Գնա բլբուլ» նուագախ… կողմէ, «Հովիւը» (Վ. Մինաս…) երգուեցաւ քառաձայն … խումբի եւ դաշնակի ընկ… ցութեամբ: «Ցեսիլք» ար… նեց Պ. Վ. Դաւիթեան, … անկեղծ կինուոր ենք» երգ… երգչախումբին կողմէ, ու … տասի «Հայաստան»ը … Պ. Հ. Ցէպէլեան:

Ցետոյ բանախօսեց Պ. … Նասեան (Ջէյթունի Հայ… Միութեան կողմէ) որ պա… մարեց Ջէյթունցիներու … խօսիլը, որոնք Մայիս 28ի … ջին հիմերը դնողները … իրենց կռիւներով: Պարզեց … մի օրերուն հայ ժողով… յեղափոխականին եւ … կանին հոգեկան գրութիւն… տարածումէն ու աճումէն… սափելիօրէն պիտի … «Մայիս 28ը»: Ու լայն… Մայիս 28ի իմաստը … վերջ, անդրադարձաւ … կան այն խանդավառ ընդ… թեան վրայ, որ տեղի … Մայիս 28ի հռչակման … եւ զարդ ի վերջոյ կոչ … կաններուն իրականութեան … ըլլալ այնպէս՝ ինչպէս … ները համոզուած են, թէ … մէկ ընտանիք են եւ մէջ… թէ անոնց մէջ երկու…

Ցետոյ «Արազ …» գուելէն վերջ Պ. Էքիզեան … գինի փառաբանութիւն…» սանեց մեծ յաջողութեամբ … յոտնկայս ունկնդրուեցաւ … փորոտանը»:

Ժողովուրդը ցրուեցաւ … տրամադրութեան տակ …

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Նշանաւոր կիւթէ… Աստուածաշունչէն 1… միայն մնացած է: … գնուած գիրքը դեռ … շունչն է. անգլիական … ծաշունչի ընկերութ… 111 միլիոն տպել տո… լեզուներով:

— 1865ին վիէննա… վրան սկզբնատառ նշ… նամակի թուղթի … թիւնը:

— Նշանտուքի մա… ծածութիւնը Աստուա… կ'առնէ իր սկիզբը:

— Կ'ենթադրուի … կայի հին բնիկներ… տարի առաջ ալ … տուկ մշակոյթ ունէ…

— Քանի մը անգ… խակլթ ալաննեըու … լակ խաղալ կը սո…

ՖՐԱՆՔԵԻԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Ցուցաքերի» Պէյրութի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ցունիս Ֆրանքեւթուրք նոր դաշնագրին մասին.—

Անցեալ երկու ամիս առաջ, ...ինի մէջ Ֆրանսական եւ Թըրքական գեսպանները եւ արտաքին գործերու նախարարը անպաշտօն բանակցութիւններ ունեցած էին յառաջուան դաշնագրին համար ...ցերին պատրաստելու։

Նոյնպէս Հիւսիսային Սուրիոյ զինուորական հրամանատար զօրավար Փիշօ Ցիւքլօ Մարաշի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրք զինուորականներուն հետ։ Այս տեսակցութեան խորհրդակցեցան սահմանի ապահովութեան համար եւ պատրաստեցին ծրագիր մը, որու պատճէնները ղրկեցին ... եկը Փրանս. Մարզպանին, միւսն ալ Էնգիւրի։

Էնգիւրիի մէջ կը բանակցէին կոմս տը Շամպրէօն եւ Թեվֆիք Րիւշտի պէյ։ Ֆրանսական ներկայացուցիչները իրենց հրահանգները կ'ստանային Սուրիոյ մարզպան Փոնսօյէն։ Պէյրութի Ֆրանսական մամուլը շատ յաճախ էր սկիզբէն եւ մինչեւ ուշադրութիւնը հրաւիրեց մարզպանութեան, ... Թուրքերու խաղերէն եւ անարժէք խոստումներէն։

Փաստօրէն, ժամանակը եկած ... երկու կողմերն ալ ... ժամ առաջ վերջ դնելու ... մարթէ ի վեր սանդուած անընդհատ կացութեան։ Ֆրանսական թերթերը չեշտեցին, ... առաջարկեցին մասնաւորապէս Կիլիկիոյ հայութեան ունեցած ինչքերու մասին մանաւոր ուշադրութիւն դարձնել եւ աշխատիլ նպաստաւոր արդիւնք մը ձեռք ձգել։ Այս պարագան քիչ մը յոյս ներշնչեց հայութեան՝ ազատուելու վերջնականապէս գաղթականի ածականէն։ Հայերու կալուածներու խնդիրը բաւական կնճռոտ է եւ անոր գրական արդիւնքը օգտակար թէ՛ հայ ժողովուրդին եւ թէ Սուրիոյ կառավարութեան։ Եթէ հաշուենք

որ 80 հազար կիլիկեցիներ կ'ապրին սուրիական հողի վրայ եւ եթէ ասոնց ունեցած հարստութեան տասներորդը կարելի ըլլայ գտնել Թուրք կառավարութենէն, շատ մեծ օգնութիւն մը եղած պիտի ըլլար գաղթական Հայերուն, որոնք մեծ մասով կը բնակին թիթեղէ խրճիթներու մէջ Պուրճ, ինչպէս օտար թերթեր անխտախ էն Թուրքերու բարեկամութեան, մենք առնուազն միամիտ ըլլալու ենք անգամ մը եւս հաւատալու համար։

Դաշնագրի մանրամասնութիւններու մասին դեռ բան չենք գիտեր, բայց մեր առած տեղեկութեան համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը նուազ զիջողութիւններ ըրած է քաղցածամբ Ֆրանսական կառավարութեան, անշուշտ մօտ ապագան պիտի լուսաբանէ այս կարծիքները։ Այսուամենայնիւ, Ֆրանսայի ժողովուրդը գոհ է ձեռք բերուած համաձայնութենէն, որ կրնայ նոր շուկաներ բանալ Ֆրանսական զարգացած ճարտարարուեստին եւ հարուստ վաճառականութեան։ Ֆրանսացիները գոհ են անոր համար որ Սուրիոյ սահմանային հարցը որ շատ մը տագնապներ անցուց եւ մինչեւ ալ դէպքերը անպակաս էին— նոր բարդութիւններ չստեղծեց երկու պետութիւններու միջեւ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Քաղաքի առողջապահութիւնը եւ համապատասխան սպասարկութիւնները բարելաւելու համար, կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են։

Կառուցուելու վրայ է նոր շուկայ մը ուր պիտի փոխադրուի հինը։ Կրպակները արդէն պատրաստ են, եւ մթերքներու աշխատանքները շուտով կ'աւարտին։ Շուկայի մէջ ծախուած ուտեստեղէններու վրայ խիստ հսկողութիւն պիտի կատարուի։

Անասուններու վաճառման շուկան որ շատ աղտոտ վիճակ մը կը ներկայացնէր, տեղէն տեղափոխուած է նոր շուկան։ Այս կերպով քաղքին մէկ մասը ապահովուած կ'ըլլայ շարք մը հիւանդութիւններէ։

Անուշահամ ջուրերու եւ պաղպաղակներու մէջ, վերջերս տեսնուած են վնասակար նիւթերու խառնուրդներ, որոնց համար փակուած են քանի մը կրպակներ։

Այս դէպքերու կրկնութիւնը արգիլելու նպատակով, հիմնուած է շրջուն գիտական յանձնախումբ մը, որ տեղւոյն վրայ քննութիւններ կը կատարէ։

Հացի որակը լաւացնելու համար կազմուած է յատուկ յանձնախումբ մը, որ քննութեան պիտի ենթարկէ ալիւրի բոլոր պահեստները։ Մեքենական փուռի աւարտումէն յետոյ, կարգ մը փուռերու մէջ պիտի արգիլուի հաց արտադրել։

Կոյուղիներու շինութեան նախապատրաստական աշխատանքները առաջ կը տարուին։

Փոշին արգիլելու համար, ստացուած են հինգ նոր մեքենաներ, որոնք պիտի ջրեն քաղաքի գլխաւոր փողոցները։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՑԱՆՔԵՐԸ

Կազմուած է աշնանացանի ծրագիրը։ Անցեալ տարի Լենինականի գաւառին մէջ աշնանացան ցորեն ցանուած է ընդամէնը 2159 հեկտար։ Կազմուած ծրագրին համաձայն, այս տարի կը նախատեսուի ցանել 7077 հեկտար ցորեն եւ 10 հեկտար ալ իբրեւ տարեկան վարել։

Ծրագիրն իրագործելու համար կը պահանջուի 41620 փութ աշնանացան ցորեն։

ՊՂՆՁԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ տարուան ընթացքին, Հայաստանի պղինձի արդիւնաբերութիւնը ենթարկուած է երկու քննութեան։ Երեւան եկած են բազմաթիւ թերութիւններ։ Ալլահվէրտիի մէջ իրագործուած է արտադրական ծրագրի միայն հարիւրին 80ը, իսկ Զանգեզուրի մէջ, հարիւրին 85ը։ Պղինձի արտադրութեան վարչութիւնը չէ կատարած ինչ որ անհրաժեշտ էր արդիւնաբերութեան զարգացման եւ բանուորներու նիւթական եւ այլ պայմաններու բարելաւման համար։ Օրինակ՝ նախատեսուած է եղեր 95 հազար ք. մ. կառուցումներ կատարել։ Դրամ ստացուած ըլլալով մէկտեղ, կատարուած են միայն 56 հազար ք. մ.։ Ա. եղած ըլլալով՝ 900 հազար րուբլիի ծախքեր են եղած։ Հանքային հետախուզական աշխատանքները գոհացուցիչ կերպով չեն կատարուած։ Առոր հետ մէկտեղ, անցեալ եւ ներկայ տարիներու աշխատանքներուն միջեւ մեծ տարբերութիւն կայ։ Այս տարի արտադրական ծրագիրը իրագործուած է Ալլահվէրտիի մէջ 98, իսկ Զանգեզուրի մէջ 95 համեմատութեամբ։

Արդեանքներու եւ պատրաստի մետաղներու փոխադրութիւնը կը կատարուի ուղտերով եւ էշերով։

Անցեալ տարի, արկածի զոհ գացած են 399 անձեր, իսկ այս տարի 222։ Հանքագործ բանուորներու մասին, մասնագէտ մը հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուի Խ. Հ.ի մէջ։

— Դժուար է պահանջել արտադրականութեան բարձրացում այն բանուորէն, որ կը սնանի պանիրով եւ հանաչով։ Մեր հանքագործները միս չեն ուտեր, ուժեղ սնունդ չեն ստանար։ Այդպէս չեն Ուրալի կամ Դոնբասի հանքագործները։ Անոնք միս եւ իւղի ուժեղ սնունդ կը ստանան եւ կարող են արտադրականութիւնը բարձրացնել։ Հայաստանի բանուորին միս ուտել սորվեցնելու է, իսկ բանուորական համագործակցականները շատ թոյլ կը վարուին։

Մեր հանքերուն մէջ կինոամթերք չունինք։ Մասնաւորապէս դժուար է ճարտարագէտներու վիճակը։ Մենք որոշեր ենք Զանգեզուրի եւ Ալլահվէրտիի մէջ այս հնգամեակի ընթացքին, վերջին կատարելութեամբ հսկայ գործարաններ կառուցանել։ Պէտք է կայ մասնագէտներու եւ ճարտարագէտներու, իսկ Զանգեզուրի մէջ, ո՛չ մէկ ճարտարագէտ կը ձգայ մէկ տարիէն աւելի։ Չկայ մշակութային կեանք, թատրոն եւ այլն։ Միւս կողմէ, մեր բանուորները շատ գէշ վերաբերում ցոյց կուտան հանդէպ մասնագէտներու։ Նոյն իսկ կը բողոքեն որ ճարտարագէտին եւ իր ընտանիքին երկու սենեակ կը տրամադրուի։ Ճարտարագէտները կուգան ու կը փախչին։ Կը պատահի թէ կառուցուած չէնքի մը հիմնադրումը ղեկավարեր է ճարտարագէտ մը. անոր յաջորդած է երկրորդ մը որ միայն չէնքին պատերը կանգնել տալու չափ համբերութիւն ունեցած է, իսկ տանիքը վերջացնել տուած է երրորդ մը։ Իւրաքանչիւրը ձգած են առանց վերջացնելու գործը, որովհետեւ ապրելու միջոցներ չկան։ Շէնքերը կառուցուած են սխալ ո՞րը գտնի տանք. չենք գիտեր։ Ալլահվէրտիի մէջ, 4400 թոնն (88.000 ր. արժէքով) հանքանիւթ կը պակսի. ո՞վ բռնենք պատասխանատու. մէկ տարուան մէջ 7 վարիչ է փոխուած։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 11 Յուլիս.—

Երկու օր առաջ Մալաթիացիներու բնակած Փլաս տը լ'Օփիթալ չէնքին մէջ արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ քանի մը Հայերու միջեւ։ Յարութիւն Քէսմէճեան, որ այդ չէնքի վարձակալն է, կ'ուզէ իր վարձակալներէն Իսահակ Սանթխաննանը հանել սենեակէն, որովհետեւ 6 ամիսէ ի վեր վարձք վճարած չէ եղեր։

Կըսկսի տաք բանակռիւ մը, որուն կը յաջորդէ ծեծկռտուք մը, որու ընթացքին Սանթխանեան դանակի հարուածներով կը վիրաւորէ Քէսմէճեանը եւ անոր քեռայրը Մովսէս, (Ակնցի) եւ ուրիշ մը՝ թեթեւ կերպով։

Քէսմէճեանի վէրքը բաւական ծանր է։ Վիրաւորները հիւանդանոց փոխադրուած են, ոճրագործը բանտարկուած է։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐԱԳՍ»Ի ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԵՎՐԱՆ.— «Արագս» Մարզական Միութեան տարեդարձին առթիւ դաշտահանդէս մը կազմակերպուած էր, անցեալ կիրակի, 7 յուլիս, Պուրթրիի բարձունքներուն վրայ։ Հակառակ որ մեկնումի պահուն օդը անպաստ էր, երեք օթօքառեր հազիւ բաւեցին, ժողովուրդը փոխադրելու համար։ Այս առաջին դաշտահանդէսը մեծ յաջողութեամբ անցաւ եւ գոհ ձգեց ներկաները, որոնք առիթը ունեցան համախմբուելու հայկական հարազատ մթնոլորտի մը մէջ։

Ցերեկուան ճաշէն անմիջապէս յետոյ սկսան պարերը ղեկավարութեամբ Գ. Գ. Վահանի եւ Արշամի, որոնք յօժարակամ մասնակցեցան իրենց «ճազպանտով»։ Տեղի ունեցան նաեւ մարզական խաղեր ու փոքրերու համար կազմակերպուած վազք մը։ Այս առթիւ մարզիկները պատուանշաններ ստացան։ Առիւծի մը արձանը ամերիկեան աճուրդի դրուելով գոյացաւ 435 ֆր.։ Շահողը արձանը վերադարձուց Արագսին։

Ժամանակը շատ շուտ կ'անցնէր եւ չորս կողմէն ընթրիքի պատրաստութիւններ կը տեսնէին։ Շուրջ 100 հանդիսականներ դժուարաւ ուզեցին բաժնուիլ այս ընտանեկան հաւաքոյթէն։

ԿԻՆ ԼՐՏԵՍԻ ՄԸ ԵՏԵՒԷՆ 2500 ՀՈԳԻ

Փրակայէն կը հաղորդեն թէ անցեալ շաբթու տասնըութը ժամուան ընթացքին 500 գաղտնի ոստիկաններ եւ 2000 ոստիկաններ փնտռտուքի ելած էին գտնելու երկարահասակ եւ շատ գրաւիչ կին մը, որ միջազգային լրտես է եղեր եւ կը գտնուի Փրակա։

Շաբթուան ընթացքին Չեխոսլովաք ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ընդհ. սպայակոյտի անդամ հարիւրապետ Քալուրը, որ գերման կեղծ անցագրով, Ցրէզտէն Գերմանիա գացած եւ իր պայուսակը աճապարանքի տակ Փրակա մոռնալով, վերադարձած էր զայն առնելու։

Ձերբակալութեան միջոցին գաղտնի ոստիկանութիւնը չէր հետեւած չքեղօրէն հագուած կնոջ մը, որ հարիւրապետ Քալուրի հետ ինքնաշարժով միասին Փրակա գացած էր Ցրէզտէն։ Այս կնոջ ենթադրեալ անունն էր Շարլոթ ֆոն Վօլֆէն եւ Քալուրի պաշտպանութեան համար մեծ գումար մը առաջարկած է Փրակայի իրաւաբանի մը։

Նոյնիսկ դրամական այս առաջարկէն վերջ. Փրակայի ոստիկանութիւնը չէ կրցած ըմբռնել կնոջ կարեւորութիւնը։ Իսկ այժմ որ մեծ աղմուկով եւ 2500 հոգիով կը փնտռուի կինը, ոստիկանութիւնը չի կրնար գտնել զայն։

Հարիւրապետ Քալուր կ'ամբաստանուի թէ Չեխոսլովաքիոյ զինուորական յատակագիծները կը ծախէր օտար երկրի մը (Գերմանիոյ եւ այս գեղանի կինը իրեն կը գործակցէր։

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Այս տարի Փրակայի Արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարանի գիւղատնտեսական բաժինը աւարտած են Դաւիթ Մխիթ-Դադարեան եւ Ջանդիկ Ջաքարեան, իբրեւ հողագործական ճարտարագէտ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ Շահան Շահնուր

— 165 —

Փիէռին մտածումը անշարժացաւ մինչեւ այդ հեռապատկերին առջեւ։ Նոյն վայրկեանին իր դիմագիծը կարդացող մը պիտի կարենար ըմբռնել ամբողջ կատաղութիւնն ու նողկանքը այդ զարնուած հոգիին, պիտի կարենար ըմբռնել մեծութիւնը տառապանքի մը՝ որ անգամ մը եւս կը ցցուէր իր ամբողջ ծաւալով։ Ո՛չ, պարզ անկիւնադարձ մը չէր կատարուելիքը. սովորական ճամբորդ մը չէր ինք որ կենդանին լեցնած ըլլալուն ցատկէ երկրորդի մը վրայ ու հանդարտանայ իսկ փոփոխութեան. և կամ թէ ալիքներուն դէմ մաքառելէ ուժաթափ՝ սկսի այս անգամ ալ կռնակի վրայ յառաջանալ ինքզինքը լքած, թոյլ ու անհոգ։ Պէտք էր փախչիլ, փախչիլ ամէն բանէ, մանաւանդ ինքզինքէն. և պէտք էր որ այդ փախուստը ըլլար կատարեալ, ամբողջական, վերջնական։ Չէր բաւեր միայն փոշիները թօթափելով գոհանալ ու կրկին քալել առնել աջով թէ ձախով չէր բաւեր բնաւ միայն շապիկ փոխել։ Պէտք էր այդ տարազը վրայէն հանել քաշկռտելով, պատռտելով, և դեռ փոխել մո՛րթն ալ, կաշի՛ն ալ, մինչեւ որ կարելի ըլլար մաքրել կամ գոնէ մեղմել ինչ որ կար հոգիին մէջ։

Ինչպէ՞ս, կրկին վերադառնալ աշխատանո՞ց, ուր ամէն ինչ իր կորսնցուցած նէնէթը պիտի յիշեցնէ, ուր ամէն ինչ նախկին օրերը պիտի վերակոչէ։ Վերադառնալ աշխատանո՞ց, այն կեանքի՞ն որ զինքը այս կէտին էր հասցուցած։ Երբեք, երբեք կարելի չէր որ վերստանձնէր իր կաւատի դերը, նախկին ծեքծեքանքը, զարգացած կեղծիքը, վճարուած ժպիտը, բոլոր գարշանքը այդ մթնոլորտին։ Ալ երբեք

— 166 —

կարելի չէր որ կարենար հանդուրժել ներկայութեանը այն կիներուն որոնց բարոյականի երանգները կ'ուզէր այլեւս անգիտանալ և զանոնք կը հաւաքէր մէկ բառի մը տակ — «Պոռնիկ»։ Ա՛լ չպիտի կարենար լուսանկարել անոնց քմահաճոյքները, անհանդարտ ծունկերը, բոյները, և չպիտի կարենար սրամիտ խօսք մը ընել չնիկին, ոչ ալ ժպտիլ այրերու կիրթ սրբիկայութեան, կատարելագործուած շնականութեան, գնուած արժանիքին։ Ո՛հ, ալ չտեսնե՛լ անկումը հագուստներու և ներքնաշապիկներու, ալ չծծել գինովցնող բոյրեր. չլսել, օ՛հ չլսել անվերջանալի տռնոցը չարլսթոններու։

Կը մեծնար, փոթորիկի մը պէս նողկանքը կը մեծնար երիտասարդին մէջ։ Ան կը նմանէր բոցանոցէ մը դուրս ելլող պատանիի մը, որ կը թքնէ, անվերջանալիօրէն կը թքնէ։ Անշուշտ Փիէռ կը չափազանցէր ամէն բան։ Շատ դիւրաւ կարելի էր այս կացութեան լուծում մը գտնել, պարզապէս հեռանալով մեծվայելուչ աշխատանոցներէն։ Պէտք է հեռանար ժողովրդական թաղերը կամ արուարձանները երթալ, ուրտեղի լուսանկարչատուններուն մէջ այս կեանքէն ոչինչ կարելի է գտնել։ Եւ սակայն զգացումները չափազանցել, ծայրայեղութեան մղել ու զանոնք իրականութեան չկարենալ պատշաճեցնելը երիտասարդութեան յատկանիշն իսկ է։ Առարկայ մը պէտք էր Հայուն սիրոյ տառապանքով կազմուած կատաղութեանը արժանի. բա՛ն մը որուն վրայ կարենար իր լեղձունքը սպառել։ Այդ առարկան իր ապրած կեանքը եղաւ։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ մինչեւ այս պահը բանտարկուեր էր պարկի մը մէջ։ Իրա՛ւ,

— 167 —

հիւսկերէն ներանցնող աղօտ լոյսով նշմարած էր շուրջը, սակայն սիրովը կուրցած՝ ստիպուեր էր հաճոյքով տանիլ ամէն բան։ Հիմա դուրս կը նետուէր անկէ. բայց որովհետեւ տակաւին կառչած կը մնար բանի մը, պատճառ կ'ըլլար որ պարկը շրջուի, մէջը դուրս դառնայ։ Արեւի լոյսին տակ ի՛նչ աղտեղութիւն։ Օ՛ փախչիլ, փախչիլ ինքզինքէն. վերադառնալ այն վիճակին ուր կը գտնուէր երբոր ինկաւ Փարիզ, ըլլալ նախկին Հայը, իր կուսութեանը մէջ գեղեցիկ, իր պարզութեանը մէջ վսեմ։ Բայց ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս։

Եւ երբոր Փիէռ նշմարեց փրկութեան ուղին, իրեն այնպէս թուեցաւ որ սրունքներուն վրայ կը մեծնար, անհունօրէն կը մեծնար ու կը մաքրուէր։ Հպարտութեամբ նայեցաւ բազուկներուն, երկարօրէն նայեցաւ իր դիմագիծին հայելիին մէջ ու ժպտեցաւ տարտամօրէն։ Գրեթէ երջանիկ էր։

Երկու օրը բաւական եղաւ որ Փիէռ հաշիւը մաքրէ սենեակի տարկաններուն։ Ծախեց ինչ որ կրցաւ. ամոքինկը, լուսթրին կօշիկները, քիչ մը շատ վայելուչ վերարկու մը ու խել մը գիրքեր։ Եւ նետեց ինչ որ չկրցաւ ծախել։ Փիէռ շատ բան նետեց։ Յետոյ հեռացաւ Փարիզէն ու պանդոկէն իր միակ պայուսակին հետ, առանց նոր հասցէն ձգելու։ Տխուր առտուան մը մշուշը զինքը նորէն գտաւ Փիյեանքուռ. Ռընոյի մետաղէ մեծ դուռին առջեւ. քասքէթը քաշած էր մինչեւ յօնքերուն և մօրուքով սեւցած։ Երբ իր կարգը եկաւ, ներկայացուց նախկին վկայագիրները։ Tourneur!։ Ընդունուեցաւ։ «Պլէօ»ները հագաւ ու հետեւեցաւ չէֆին։ Երբոր անցաւ մեքենային առջեւ...

— 168 —

Այսպէս է որ ուրիշներ կը խոնարհին, խաչելութեան մը դիմաց։

«Հայերը գիրք մը ունին։ Անոնց ամէնէն գէշ, զզուելի, ամէնէն սխալ, վատառողջ, ամէնէն աւելի անբարոյական գիրքն է ան — Նարեկը։ Կ'ամբաստանեմ զայն իբրեւ ամենամեծ թշնամին հայութեան, կ'ամբաստանեմ այն թըշուառականը որ անոր տողերը թքաւ։ Եւ ըսել թէ որքա՛ն փառայեղ ճակատագիր մը ունեցաւ այդ թունաւորիչ հատորը։ Հայերը զայն ընդունեցին, իւրացուցին, ընդօրինակեցին, [illegible] զայն ջնջել, որովհետեւ անոր լեզուական և բանաստեղծական ինչ ինչ յատկութիւններէն խաբուելով ծածկուած թոյնը չնշմարեցին։ Ընդհակառակն փոխանցեցին որդիէ որդի, արիւնէ արիւն, ու ան եկաւ մինչեւ մեզ՝ թունաւորուեցանք, ազգովին թունաւորուեցանք։ Ահա թէ ինչու պարտուածներ ենք։ Պարտուածներ ենք որովհետեւ այն վանականին հաշմանդամ հոգիին պէս արհամարհեցինք և անգիտացանք գոյութիւնը մեր նախին, մեր ուժին, կամքին, անհատականութեան, չկռուեցանք, չխածինք, չմաքառեցանք։ Քրիստոնէական վարդապետութեան անոր սխալ ու թերի մեկնութիւնը ընդունելով եղանք անմտօրէն կրաւորական, համակերպող, աղերսարկու, անգիտակից։ Մենք մեր անձէն դուրս չելանք, չունեցանք նպատակ. խմբովին հոլացանք դէպի կարելիութիւնը անկարելիին և մեծ իտէալ մը մեզ բոլորս իր ճանկերուն մէջ չչաղուեց։ Կ'ամբաստանեմ այն թշուառականը որ... »

Փոնկագրութեան վրայ խօսած ատեն օր մը Սուրէն կ'արտայայտուէր Փիէռին։

չինական գրգռիչ արարքներուն դէմ, պահանջելով խորհրդային կառավարութենէն որ անոնց արժանի պատասխանը տայ, աւելցնելով որ բոլոր քաղաքացիները խորհրդային կառավարութեան կողքին են՝ զայն պաշտպանելու համար։

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Չինաստան կը պատրաստուի խիստ հաշտարար ոճով պատասխանել Մոսկուայի վերջնագրին։ Կը հաստատուի թէ արեւելեան Չինաստայի երկաթուղիի խորհրդային պաշտօնեաներու վտարումէն լուր չունէր Նանքինի կառավարութիւնը։ Այս վերջինը լուրջ շփոթութեան մատնուած է։

ՅՈՒԶՈՒՄ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային վերջնագիրը մեծ յուզում առաջ բերաւ Ճափոնի մէջ։ Կ՚ըսուի թէ ռուսեւչին սահմանագլուխին վրայ զինուորական տենդոտ շարժումներ կը տեսնուին։ Ճափոնի արտաքին նախարարը կը յայտարարէ թէ իր կառավարութիւնը բացարձակ չէզոքութիւն պիտի պահէ ռուսեւչին ներկայ վէճին մէջ, ու կացութեան պիտի հսկէ մօտէն, թոյլ չտալու համար որ ճափոնական շահերը վտանգուին։

Պարսկաստանի խլրտումները

«Թայմզ»ի թղթակիցը Թէհրանէն կը հեռագրէ.—

Շահը մայրաքաղաքին մէջ ունկնդրութեան ընդունեց Սովլէթ-էտ-Տովլէն, Քաշկայիներու իլ խանը։

Այս վերջինը Շիրազէն օգնաւով եկաւ անցած չորեքշաբթի, տեսակցեցաւ կարգ մը ցեղապետներու հետ, տեսաւ նաեւ հանրօգուտ շինութեանց նախարար զօրավար Շայպանին, որուն համար կ՚ըսուի թէ Քաշկայիներու երկիրը ղրկուած է՝ ապստամբութեան վերջ տալու մասին սկսուած բանակցութիւնները դիւրացնելու համար։ Քաշկայիներու ներկայ ցեղապետ Ալի խան եւս փափաք յայտնած է տեսակցիլ զօրավարին հետ։

Շիրազէն զօրամաս մը մեկնեցաւ յուլիս 8ին՝ Նիրէզ լիճին ուղղութեամբ՝ գործելու համար Պահարլու ցեղախումբին եւ Ֆազայի ու Տարապի շրջանի ուրիշ արաբ ապստամբներուն դէմ։ 500 հոգինոց ուրիշ զօրամաս մը մեկնեցաւ ուրբաթ գիշեր եւ դանդաղօրէն կը յառաջանայ դէպի Քաղըրուն, Քաշկայիներու երկրին մէջ, իր ճամբուն վրայ նորոգելով հեռագրաթելերը։

Պատերազմական նախարար Ճաֆար Քուլի, Սարտար Ասատ, որ Պախթիյարիներու իլ խանն է, անոնց երկիրը գնաց՝ զանոնք հանդարտեցնելու համար, ու նոր ուժ ղրկեց Սպահան, ուր կ՚ըսուի թէ ներկայիս 2000 զինուոր կայ։

Սուրիոյ հոգատարութեան շուրջ

Հոգատարութեանց յանձնաժողովը վերջացուց ֆրանս. կառավարութեան 1928ի տեղեկագրին քննութիւնը, ի ներկայութեան կոմս Ռոպէր տը Քէի։ Յանձնաժողովը այս վերջինէն լրացուցիչ տեղեկութիւններ պահանջեց տեղեկագրի կարգ մը կէտերուն մասին, ինչպէս վաքֆներու, մենաշնորհներու, արտակարգ դատարաններու, առեւտրական սենեակներու, երկրագործութեան, տնտեսական կացութեան, Հիճազի երկաթուղիին, հաշիշի արտադրութեան եւ մաքսաննգութեան, ու զայն ջնջելու միջոցներուն մասին։

Արտագաղթի մասին եղած հարցումին պատասխանելով, Պ. տը Քէ յայտարարեց թէ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն կը գաղթեն մանաւորաբար բնտանիքներու զաւակները որոնք կը հրապուրուին մեծ քաղաքներէ։ Ազգային տնտեսութեան տեսակէտէ, այս արտագաղթը մասամբ կը դարմանուի արտասահմանէն ղրկուած դրամով։

Խօսելով տղոց աշխատանքի մասին, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը յայտնեց որ տղաքը կ՚աշխատցուին միայն ընտանեկան աշխատանոցներուն մէջ, ուր իշխանութիւնները չեն կրնար հակակշիռ գործադրել։ Գալով կրթական վիճակին, իշխանութիւնները դժուարութիւն կը քաշեն ուսուցիչ ճարելու մասին։ Աւելցուց թէ երկրագործական դպրոցները բաւարար չափով չեն հրապուրեր երիտասարդները, մանաւանդ բարեկեցիկ ընտանիքներու զաւակները։

Ատլանտեանը չկրցան կտրել

Մեր վերջին թիւով գրած էինք թէ շաբաթ առաւօտ Պուռժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան երկու օդանաւեր՝ «Մարշալէք Փիլսուտսքի» եւ «Հարցական Նշան», առաջինը լեհ հազարապետներ Իցիքովսքիի եւ Քուպալայի, երկրորդը ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթի եւ Պէլլոնթի ղեկավարութեան տակ։

Ֆրանսացիները Ասորեան կղզիներուն բաւական մօտեցած էին, երբ սաստիկ հովին պատճառաւ չկրցան աւելի առաջ երթալ եւ ետ դարձան դէպի Ֆրանսա ու կիրակի առաւօտ ժամը 9.25ին իջան Վիլլաքուպլէի օդանաւային կայանը։ Քոսթ կը յայտարարէ թէ սկիզբը յաջողեցան ժամական 200 քիլոմեթր արագութեամբ երթալ, սակայն հազիւ ֆրանսական եզերքէն հեռացած էին, երբ փոթորիկ մը սկսաւ եւ իրենց ժամական արագութիւնը մինչեւ 50 քիլոմեթր իջաւ։ «Հարցական Նշան»ը 28 ժամուան մէջ կտրեց 2700 քիլոմեթր ճամբայ եւ իր ճամբորդութիւնը վերջացաւ անվտանգ։

Իսկ լեհ օդանաւորդներու վախճանը եղաւ ողբերգական։ Իցիքովսքի եւ Քուպալա արդէն իսկ Ասորեան կղզիները անցած էին, երբ շարժիչ մեքենան խանգարումի նշաններ սկսաւ ցոյց տալ։ Ասոր վրայ երկու հազարապետները վերադարձան դէպի Ասորեաններ՝ փորձելով հոն ցամաք իջնել։ Շարժիչ մեքենան բոլորովին կանգ առաւ երբ գետնին մօտեցան, եւ օդանաւը ուժգին բախումով մը գետին ինկաւ։ Քուպալա յաջողեցաւ դուրս ցատքել՝ անկումի պահուն եւ թեթեւ վէրքով մը ազատեցաւ. մինչ Իցիքովսքի ածխացաւ օդանաւին մէջ, որ պայթելով բոլորովին այրեցաւ։

Անգործութիւնը Իտալիոյ մէջ

Ֆաշիստ կառավարութիւնը բուռն պայքար կը մղէ՝ արգիլելու համար քաղաքներու խճողումը եւ գիւղերու պարպումը։ Եօթը շաբթուան ընթացքին Հռոմի ոստիկանական տեսչութիւնը մայրաքաղաքէն դէպի գաւառները ղրկեց 748 հոգի, մեծ մասամբ գիւղացիներ, որոնք գործ գտնելու համար Հռոմ գացած էին, բայց չէին կրցած գտնել։

Ոստիկանութիւնը ասոնց բոլորին ալ փոխադրութեան ծախքերը հոգաց եւ հրահանգներ տրուեցան տեղական նահանգապետներուն, որպէսզի հունձքի գործերուն մէջ աշխատցնեն զանոնք։

ԳԻՒՂԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 32րդ տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն արճարան_ճաշարան Պէլ Էռ, Ֆրանսայի անտառ կոչուած հռչակաւոր ուգեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր՝ ղեկավարութեամբ Պ. Խ. Աբալագեանի։ Կը մասնակցի Լիոնի «Գոմէտի տրամաթիք թատերախումբ»ը։ Ողիմպիական խաղեր եւ ֆութպօլի մրցում «Մերձաւոր Արեւելքի Որբերու Միութեան» կողմէ։ Ֆրանսական ճաշ պանտ, ճոխ եւ աժան պիւֆէ։

Տոմսերը կը ծախուին Ճանկէօզեան, Քէնտիրեան, Բարձր Հայք, Տարօն ճաշարանները, Սափրիչ Թորիկեան 150 Rue Moncey եւ «Յառաջ»ի Լիոնի գործակալ Ն. Յակոբեանի մօտ։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՏՈՄՍ 4 ՖՐԱՆՔ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՍԷՆ Թ՚ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն Ռօն Փուանի մարզադաշտին։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն։ Կը խօսի Ընկ. Բաբգէն։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել, պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական ախոյեանութեան տարեկան մրցումները (7րդ տարի), կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, Stade de Parisի մէջ (Porte St. Ouen), այս Կիրակի ժամը 2ին, մասնակցութեամբ Փարիզի, Պիյեանքուրի, Իթալիի, Պուա Քոլոմպի, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու մարզիկներուն եւ սկաուտներուն և Դպրոցասէրի սանուհիներուն։

Տոմսեր՝ 5, 10 եւ 25 ֆրանք։ Այժմէն կարելի է հայթայթել հայ ճաշարաններէն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն։

(Գոց Թրիպիւններ արեւէն կամ անձրեւէն պաշտպանուելու համար)

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Բաբգէն Սիւնի, Վարուժան, Ակոս, Սիամանթօ եւ Վաչիապ խումբերու ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. Շրջ. Պատգամաւորական ժողովը։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ, Վարդգէս խումբերու ընկերները վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Անդրէասի եւ Տրզանի Հայրենակցական Միութեան ձանգանակութիւնը Մարսէյլի մէջ, ի նպաստ հայրենիքէն բերուելիք ընկողներու.—

Մ. Գաքըճեան, Խ. Խոյեան՝ 30ական, Գ. Գասուճեան, Կ. Մինասեան, Մէճէլեան, Յափեան՝ 20ական, Լ. Մօզեան, Մանտիկեան, Բ. Մելքոնեան, Մ. Ձըլպըեան, Հ. Հուլուճեան, Գասապեան, Գ. Ապաճեան, Մ Մախսուտեան՝ 10ական, Կ. Խաչիկեան, Ջուլճեան, Խ. Եզեկիէլեան, Ոմն, Ն. Քէլճեան, Թ. Ապաճի, Ս. Կըրըճեան, Ն. Քէօսէյեան, Պ. Զուքարեան, Կ. Նազարէթեան, Խ. Ստեփանեան, Գ. Պետրոսեան, Մ. ընտանիք, Վ. Մինասեան՝ 5ական, գումար 290 ֆր.։ Ընդհ. գումար 2683 ֆրանք։

Տիկին Ամպեր Սարուխանեան շահած է ԺԱՆ ՄԷՆԵՈՒՐ Թոմպոլայէն 82 թիւը։

Մարսէյլ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մատենադարանը վերջնապէս հանրութեան պիտի բացուի յառաջիկայ սեպտեմբեր 15էն սկսեալ, կանոնաւորապէս, շաբաթը երեք օր։

Մինչեւ այդ սակայն, ստիպողական հետազօտութեանց պէտք ունեցողները կրնան օգտուիլ Մատենադարանէն, առայժմ լոկ երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրեր, ցերեկէ վերջ ժամը 3-6, եւ բացառիկ օրերու համար նախապէս ժամադրութիւն առնելով Գրադարանապետ Պ. Արամ Անտոնեանէ։

Վերատեսուչ Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ.-եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒԼԻՍ 1929

18 JUILLET 1929

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1010 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱՌԱԳԱՅԹԻ ՏԱՐԱՓԻՆ ՏԱԿ

Վերջերս խմբական այցելութիւններ փոխանակեցին Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի գրողները: Նախ թուրք եւ վրացի գրողներ այցելեցին Երեւան, յետոյ Հայերու հետ միասին անցան Թիֆլիս, իսկ անկէ Բագու:

Այս առթիւ, սիւնակներ լեցուցին խորհրդային թերթերը: Գինարբուքին վերջին արձագանգները կը լսենք Բագուէն, հայկական պատուիրակութեան միջոցաւ, որուն գլուխը կը գտնուէր հռչակաւոր Շիրվանզադէն, ընկերակցութեամբ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի, նկարիչ Մ. Սարեանի եւ ուրիշներու:

Չեմ փնտռաման արժանի է այս ձեռնարկը, առանց վերապահութեան: Մեր դժբախտութեանց գլխաւոր մէկ պատճառն ալ այն է եղած, որ գրեթէ անծանօթ մնացեր ենք մեր շրջապատին, մեր հարեւան երկիրներու ներքին կեանքին, անոնց ընկերային եւ մտաւոր շարժումին: Կամ գոհացեր ենք հարեւանցի տեղեկութիւններով, յաճախ թարգմանութիւններով: Սերտ կապ չէ հաստատուած, մանաւանդ, մտաւորականութեան հետ:

Ուրեմն, շնորհաւորելով ձեռնարկը, պիտի ուզէինք որ տեւական հանգամանք ունենար, գոնէ, գրողներու փոխադարձ մերձեցումը:

Բայց, այս լուսաւոր կէտը բաւական չէ ծածկելու քստմնելի ողբերգութիւն մը, որ զուգադիպեցաւ այդ այցելութեան:

Մինչ կախէթու գինին գոլորշիներ կ'արձակէր ընդունելութեան դահլիճներուն մէջ, եւ հայ, վրացի ու թաթար պատգամաւորները — գրողները — կը ցնծային ծափերու տարափի մը տակ, այդ նոյն օրերուն Վրաստանն եւ Ազրբէջանը անգա՛մ մըն ալ կը տրորէին Հայաստանը, յանուն Լէնինի եւ Մարքսի...

Արդարեւ, այդ գինարբուքին կը զուգադիպէր Անդրկովկասի վարչական նոր բաժանումը — «Ռայոնացում» կամ շրջանացում՝ ինչպէս կ'ըսեն իրենք:

Խօսելով մեզ շահագրգռող կէտերու մասին, ըսենք որ, այդ նոր ծրագրին համաձայն, հայկական Ախալքալաքը կը կցուի ոչ թէ Հայաստանի, այլ վրացական Ախալցխայի, ուր Հայերը փոքրամասնութիւն կը կազմեն: Իսկ հայկական, «ինքնավար» լեռնային Ղարաբաղը կը պակուի թաթարական Ղարաբաղի հետ: Կարճ խօսքով, երկու հայաբնակ հողեր անգամ մը եւս աւարի կը տրուին, իբրեւ թէ նկատի առնելով տնտեսութեան, մշակոյթի, հաղորդակցութեան եւլն. պահանջները:

Դանդա՛ղ կը շարժի խորհրդային, մանաւանդ կովկասեան մեքենան: Բայց այս «բարենորոգման» մէջ, անմիջապէս իրարու կը յաջորդեն խօսքն ու գործը: Վրաստանի վարիչներէն Միխա Ցխակայա իշխանավայել արարողութեամբ Ախալքալաք ա ցեկց յունիս 20ին, հանդիսաւորապէս հաղորդելով մեծ աւետիսը: Հայաստան թերթերը, որոնք միայն Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի պատգամները, եղած չեղած բարիքները փառաբանելու պաշտօն ունին, բառ չեն գտներ տարփողելու համար նոր կարգադրութիւնը: Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը կը պարզաբանէ՝ վարչական նոր բաժանման առաւելութիւնները, քովէ քով շարելով գոց եղած, անամէջ, թափծու բառեր ու խօսքեր: Նմոյշ մը, եթէ կը հաճիք.

— «Ի՞նչն է նոր ռայոնացման հիմնական նպատակը — մօտեցնել խորհրդային ապարատը մասսաներին, աշխատաւոր գիւղացիութեանը ներգրաւել խորհրդային ապարատի աշխատանքների մէջ, դնել ապարատի աշխատանքներն այնպէս, որ նա աւելի լայն նիւրպով կարողանայ ընդառաջել մասսաների կուլտուր-տնտեսական կարիքներին ու պահանջներին» (2 յուլիս):

Այս խնդիրը շատոնց հասունցած է, եղեր: Գոյնզգոյն ժողովներու մէջ, մէկ մասը առաջարկեր է որ Ախալքաղաքի գաւառը միացուի Թիֆլիսի գաւառին, ուրիշներ յարմար գտեր են կցել Խաշուրիի գաւառին, եւ վերջապէս ընդունուեր է Վրաստանի խորհուրդներու համագումարին որոշումը, — Ախալքալաքի գաւառը կցել Ախալցխայի եւ ստեղծել «մի տնտեսական ուժեղ շրջան»:

Նոյն տնավարի ձեւով կարգադրուած է, անշուշտ, լեռնային Ղարաբաղի ճակատագիրը:

Մինչեւ հիմա, այդ երկրամասը կը գտնուէր Ազրբէջանի թեւարկութեան տակ, իբրեւ ինքնավար հանրապետութիւն: Նոր կարգադրութեամբ, կը դառնայ պարզ գաւառ մը, եւ ուրեմն աւելի ծանր պիտի կշռէ Բագուի թաթը:

Ո՛չ մէկ խօսք՝ ազգային, ազգագրական եւ աշխարհագրական պահանջներու մասին: Ո՛չ մէկ մտահոգութիւն՝ «հաւասարազօր» Հայաստանի իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար: Այլ միայն Թիֆլիսի եւ Բագուի օգտատեսքի կամքը, որուն աղճէ գինի պարպելու եւ «Տանրչորս» խաղալու մենաշնորհն ունին մեր իմաստուն եւ յեղափոխակա՛ն Երեւանցիները...

Ու մինչ միամիտներ կան որ աւելի բաներ կը սպասեն, անհաւասփ եղածն ալ վրայ կուտան, մեր թշուա՛ռ մարզպանները:

Ժողով մը Թիֆլիս, ճառ մը Բագուի մէջ,— եւ «ռայոնացում»ը, կընայ մինչեւ Երեւան համնիլ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԸ

Եգիպտոսի «Արեւ»ը խմբագրականի մը մէջ կը նկատէ, Վ. Թ. ստորագրութեան տակ (6 յուլիս).

— «Մեզի՝ այնպէս կը թուի՝ թէ իրօք գեղեցիկ լեզու մըն է արեւմտահայ աշխարհաբարը:

Այդ գեղեցիկ արեւմտահայ աշխարհաբարը, սակայն, ծանր վտանգէ մը կ'անցնի: Զայն կազմող եւ խօսող երկու մեծ կեդրոններէն Պոլսէն եւ Իզմիրէն, մէկը տկարացած եւ միւսը կորսուած է մեզի համար: Գաղութները չեն կրնար մեր այդ լեզուն իր մաքրութեան մէջ պահել եւ զարգացնել, չունենալով ուսեալ անհատներու քաւական հոծ թիւ մը իրենց մէջ եւ ունենալով.ընդհակառակն, ամէն գաւառէ եկած եւ շրջափոխուելու ատեն չունեցած Հայերու ստուար բազմութիւն մը:

Միւս կողմէ, Հայաստանի մէջ ուր կ'ապրին եւ կ'ակնկալենք թէ պիտի ապրին յառաջիկային հետզհետէ աւելի մեծ թուով Արեւմտահայեր, յոյս չկայ որ օր մը երբեք խօսուի մեր աշխարհաբարը, յոյս չկայ նոյնիսկ որ ան մասամբ ազդէ արեւելահայ աշխարհաբարին վրայ, ինչպէս կ'ընէր պատերազմէն առաջ ու կ'ընէ դեռ այսօր գաղութներու մէջ՝ արեւելահայ գրողներէ ոմանց լեզուն յղկելով, ճկելով եւ գունագեղելով: Հայաստանի ներկայ վարիչները օկտոբերեան ... արեւմտահայերէնին, զայն դատապարտած եւ փոսը դրած են՝ նկատելով որ գիւղացիին համար խորթ է ան եւ պէտք է ամէն ինչ խոնարհեցնելով մատչելի ընել գիւղացիին, ոչ թէ բարձրացնել գիւղացին դէպի այն ամէն բաները որոնք թէեւ ուղղակի առնչութիւն մը չունին իր տնտեսական բարօրութեան եւ դասակարգային տիրապետութեան հետ՝ բայց գեղեցկութիւն, պայծառութիւն եւ լոյսութիւն են ինքնին:

Վերադառնալով մեր արեւմտահայ աշխարհաբարին եւ կրկնելով անոր մասին մեր հիացումը, ջերմօրէն կը մաղթենք— մաղթանքը յոյս չէ միշտ— որ ան իր յստակութեան ու մաքրութեան մէջ պահուի ընդ երկար եւ զայն խօսողները՝ թուրքիոյ եւ գաղութներու մէջ, խօսեցնեն նաեւ նոր սերունդներուն՝ որպէսզի մտքի եւ հոգիի յստակութիւնը չնուազի հայութեան մէջէն եւ որպէսզի այսօրուան ինչպէս վաղուան համար իրար հասկնալու աւելի հաւանականութիւնունենանք...»:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Անատոլուի զանազան մասերուն մէջ, փութով յառաջ կը տարուի երկաթուղիներու շինութիւնը: Կեսարիա Ուլու-Գըշլա քէօթահիա Պալըքէսիր գիծերու շինութիւնը ի մօտոյ պիտի սկսի:

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂԷ

Այսօրուընէ սկսեալ հացին գինին վրայ 5 սանթիմի յաւելում պիտի ըլլայ: Քիլօն փոխանակ՝ 2 ֆր. 10ի, պիտի ծախուի 2 ֆր. 15ի:

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի Նարվեկեան գեսպանը երեքշաբթի օր արտաքին փոխ գործավար Քարախանի ներկայացուց անգլիական ծանուցագիր մը, որով խորհրդային միութիւնը կը հրաւիրուի պատուիրակ մը ղրկել Լոնտոն՝ բանակցելու համար դիւանագիտական յարաբերութեանց վերականումին մասին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարսկաստանի ապստամբութիւնը

Թէհրանէն հեռագրի մը համաձայն, Քաշկայիներու ապստամբութիւնը գրեթէ վերջացած է: Ապստամբութեան գլխաւոր վարիչ Ալի խան իբրեւ պատանդ տրուած է իր տղան:

Կառավարական զինուորներու գունդ մը մեկնեցաւ Քազըրուն:

Շիրազ-Պուշիր ճամբան մօտ օրէն բոլորովին պիտի բացուի:

Կը սպասուի նաեւ մօտալուտ անձնատուութեանը Պախթիարիներուն, որոնցմէ քանի մը ցեղախումբեր խլրտած են Սպահանի մօտերը:

∴ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, ընդհարում մը կատարուած է կառավարական զօրքին եւ ապստամբներուն միջեւ: Այս վերջինները գրաւած են Ուրուկ Նը:

Պուլկարեւսերպ սահմանին վրայ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ աջջի օր նոր միջադէպ մը պատահեցաւ Սփլիթի մէջ, պուլկար սահմանագլուխին վրայ: Ոստիկանները երկու անծանօթներ նշմարելով, անոնց ինքնութեան թուղթերը հարցուցին: Փոխանակ թուղթերը ներկայացնելու, անծանօթները ատրճանակով յարձակեցան ոստիկաններու վրայ: Թէեւ ծանրապէս վիրաւորուած, ոստիկաններէն մէկը յաջողեցաւ սպաննել յարձակողներէն մէկը, իսկ միւսը փախաւ՝ շարունակելով գնդակ պարպել զինք հետապնդող ոստիկան- զինուորներուն վրայ:

Դիակին վրայէն գտնուեցաւ խոշոր ատրճանակ մը եւ պուլկարական բանակի մէջ գործածուած տեսակէն ձեռնառումբեր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՐՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊՐԻԱՆԻ ՄՕՏ

Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ աջջի օր Փարիզ հասնելով տեսակցեցաւ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարին հետ: Խօսակցութիւնը դարձաւ պուլկարեւսերպ սահմանագլուխի ներկայ վիճակին մասին:

Նախարարը Պրիանի պարզեց պուլկար տեսակէտը: Եուկոսլաւիա կը պահանջէր չէզոք ընդհանուր սահմանագլուխ մը ստեղծել եւ ջնջել ներկայ ազգային սահմանները: Պուլկարիա կ'առաջարկէ սահմանագլուխին վրայ հակակշռի միջազգային յանձնաժողով մը կազմել: Այս առթիւ Անգլիա առաջարկած է, որ սահմանագլուխը պահպանուի՝ չէզոք բանակի մը պատկանող սպաներու կողմէ,

∴ Պուլկարիոյ վարչապետը Լիափչէֆ աջջի օր ընդունեց այցելութիւնը Սոֆիայի հելլէն դեսպան Տիամանտիսի եւ իտալական դեսպան Փիանչէնթինիի: Երկու դեսպաններն ալ տեղեկութիւն ուզեցին սահմանագլխի միջադէպերուն եւ պուլկար կառավարութեան ծրագիրներուն մասին:

Ռուսաչին սահմանին վրայ

Նանքինէն կը հեռագրեն.— Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ 5000 չինացի զինուորներ ղրկուեցան՝ ամրացնելու համար Արեւելեան երկաթուղիի պահակազօրքը: Մանչուլի սահմանագլուխ-կայարանին մէջ կեդրոնացած են 30.000 չինացի զինուորներ:

Զրոյց կը շրջի թէ խորհրդային զինուորները իրենց կողմէ խրամներ կը փորեն:

Խարպինէն կը հաղորդեն որ 2000 ռուս զինուորներ կտրեցին սահմանը Պլակովիէշէնքի մօտ, սակայն անմիջապէս ետ քաշուեցան, երբ տեսան որ չինացի զինուորները կը յառաջանան դէպի իրենց կողմը:

Ծօթանասուն զրահապատ ինքնաշարժներ անցան Խարպինէն՝ ուղղուելով դէպի հիւսիս, ուր կը կարծուի թէ չինական ուժերը ներկայիս կը հասնին 60,000ի:

Խարպինէն հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ ռուս զինուորներով լեցուն կառախումբեր անցան Չիթայէն, անդրպայքալեան երկաթուղիին վրայ: Այս կառախումբերը շատ շատ են եւ միաժամանակ ծանր հրետանի կը փոխադրեն դէպի չինական սահմանագլուխ:

Փէքինէն կը հաղորդեն որ 50,000 «սպիտակ» Ռուսեր, գրեթէ բոլորն ալ ցարական բանակի նախկին զինուորներ, որոնք կը բնակին Շանկայ, Մուգտէն, Թիէն-Ցին եւ Խարպին, չինական կառավարութեան դիմելով առաջարկած են զինուորագրուիլ Չինաստանի հաշուոյն՝ եթէ պատերազմ յայտարարուի բոլշեւիկներուն դէմ:

Չինաստան կը պատասխանէ Մոսկուայի

Չինաստանի արտաքին նախարար Նանքինէն Մոսկուայի չինական ներկայացուցիչին հեռագրեց իր պատասխանը ռուսական վերջնագրին, որով կը պահանջուէր պատուիրակ մը ղրկել բանակցելու համար: Պատասխան-ծանուցագրին մէջ կ'ըսուի թէ չինական կառավարութիւնն ու ժողովուրդը միշտ բարեկամական վերաբերում ունեցած են Մոսկուայի հանդէպ, սակայն դժբախտաբար վերջերս խորհրդային գործակալները Չինաստանի մէջ տարածած էին հակայնավար պրոպագանդ մը՝ չինական կառավարութեան վնաս հասցնելու ձգտումով: Մանչուրիայէն հասած լուրերու համաձայն, Արեւելքի չինական երկաթուղիի խորհրդային պաշտօնեաները ուղղամտօրէն չեն գործադրած 1924ի համաձայնագրին տրամադրութիւնները: Հետեւաբար ազգայնական կառավարութիւնը չէ՝ որ հակառակ շարժած է այդ համաձայնագրին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

30 ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՓՈՂՈՑ ՆԵՏՈՒԱԾ

Սելանիկի «Հօրիզոն» թերթը կը գրէ (5 յուլիս).

—Քաղաքիս Քալամարիա գաղթականական արուարձանի հայ գաղթականները մեծ խուճապի մը մատնուած են:

Ասկէ առաջ, հրահանգ տրուած էր անոնց պարպել իրենց բնակած տաղաւարները— որոնց փլուզումը որոշուած էր— եւ հեռանալ այլուր: Իշխանութիւնները կը պարպեն նաեւ այն տաղաւարները, ուր յոյն գաղթականներ կը բնակին եւ սակայն, զանոնք դուրս հանելէ վերջ, ցոյց կուտան նաեւ ուրիշ նոր բնակարաններ: Հայերը, իրաւունք չունենալով օգտուիլ այդ բնակարաններէն եւ նկատելով որ կառավարութիւնը ի մօտոյ պիտի գործադրէ իր հրամանը, ի հարկին բռնի պարպելով փարանկաները, անցեալ շաբթու, դիմած էին Թաղ. Խորհուրդին եւ պարզած՝ իրենց սպառնացող վտանգը:

Դեռ ընելիքի մը մասին որոշում մը չկայացուած, իշխանութիւնները արդէն անցած են գործի: Երէկ, հայ գաղթականները սկսած են դուրս նետուիլ իրենց բնակարաններէն:

Թաղ. Խորհուրդի, ատենապետ Գ. Վարդան Պարծանքեան անմիջապէս դիմած է հարկ եղած տեղերը եւ այցելած՝ պաշտօնատունէ պաշտօնատուն, տագնապին դարման մը գտնելու համար: Եւ սակայն ապ՛ւր դիմում: կառավարութիւնը ոչ մէկ մասնաւոր աջակցութիւն կրնայ ընծայել հայ գաղթականներուն, քանի որ անոնք հելլէնահպատակներ չեն: Ո՛չ կրնայ արտօնել Քալամարիայի մէջ անոնց բնակութիւնը, կառավարութեան կամ Էփիքիբմօսին պատկանող շէնքերու մէջ, ոչ իսկ կրնայ արտօնել անոնց փոխադրութիւնը Թումպա, իբրեւ քաղաքին մօտիկ արուարձան մը:

— Հայ գաղթականները միայն Լէմպէթի եւ Հարմանգիւղի մէջ կրնան բնակութիւն հաստատել, իսկ աւելորդ է ըսել թէ Լէմպէթի եւ Հարմանգիւղի մէջ ալ ոչ մէկ փարանկա կամ հիւղակ կը տրամադրուի, այսօր, փողոցը մնացած հայ գաղթական ընտանիքներուն, որոնց թիւը 30էն աւելի է:

Գաղթականները, բոլորն ալ չքաւոր եւ աւուր հացի կարօտ, շուարած մնացած են, որովհետեւ ոչ թէ փարանկա, այլ գետին մը տնկելու անգամ ի վիճակի չեն:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Յուլիս 8ին Պոլսոյ Թուրք համալսարանի սրահին մէջ բացուեցաւ պալքանեան ուսանողներու համաժողովը: Նախ խօսեցաւ համալսարանի տնօրէն Նէշէթ Էօմէր պէյ, որ բարի գալուստ մաղթեց ուսանող-պատգամաւորներուն: Յետոյ խօսեցան Թուրք ուսանողութեան ներկայացուցիչներ, Իպրահիմ եւ Ֆէլըրուհ պէյեր:

Համաժողովի առաջին նախագահ ընտրուեցաւ Նաշիտ պէյ, երկրորդ նախագահ պուլկար պատուիրակ մը, ընդհ. քարտուղար՝ ռո-մէն պատուիրակ մը:

Նախնական խօսակցութիւններ եղան մտաւորական շարժման, գիրքերու փոխանակութեան, Պալքանեան համալսարաններու փոխադարձ յարաբերութեանց շուրջ:

Իրիկունը հացկերոյթ մը տրուեցաւ Պէպէք, Թիւրքուազի մէջ:

ԳԱՂՏՆԻ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այսպէս կը դատէր Սայկսը։ Ի հարկէ իր մտքերուն մէջ սեւէ ճշմարտութիւն չկար։ Պէտք է ցաւիլ, որ արտաքին նախարարութիւնը, ի դիմաց Սազոնովի, ընդունեց Սայկսի ծրագիրը «ի գործադրութիւն»։ Սայկսի առաջարկներու քննութեան համար հրաւիրուեցաւ ժամանաւոր խորհրդակցութիւն նախարարապետ Շտիւրմէրի նախագահութեամբ։ Եւ նոյնիսկ այդ խորհրդակցութեան մէջ Կովկասի փոխարքայի ներկայացուցիչ Նիկոլսկին յայտնեց որ Հայաստանի բաժանումը առաջ կը բերէ բողոքներ Հայերու կողմէ եւ կը վտանգէ Կովկասի խաղաղ վիճակը։ Սակայն Սազոնով պատասխանեց, որ նախագիծը կը համապատասխանէ Հայերու հողային եւ դաւանական առանձնայատկութիւններուն։ Եւ այսպիսով, Հայկական Հարցը վերցուեցաւ սեղանի վրայէն խիստ գաղտնի պայմաններու մէջ, իսկ զինուորական ճակատներու վրայ անկախ Հայաստանի գաղափարը շարունակ կ'ոգեւորէր հայկական կամաւորները եւ կը տանէր դէպի փայլուն գործեր... կամաւորները չէին գիտեր որ Սայկսը արդէն լուծած էր Հայկական Հարցը։

Ի հարկէ միամտութիւն է Սազոնովի որոշումները վերագրել միայն եւ միայն Սայկսի ազդեցութեան։ Սազոնովը իր կողքին ունէր Փեթերսպուրկի համալսարանի արեւելեան լեզուներու մասնաճիւղը, լեցուն հռչակաւոր արեւելագէտ գիտնականներով, որոնք անմիջապէս կարող էին հերքել բրիտանական «արեւելագէտ»ի տեսակէտները։ Սակայն Սազոնովը ընդառաջ գնաց գնդապետ Սայկսին, որովհետեւ ռուս կառավարական որոշ շրջանակներու մէջ կը տիրէր նոյն տեսակէտը։ Այն քաղաքականութեան մէջ ալ կային գիծեր, որոնք կը կազմուէին բանականութենէ դուրս։

Հիմնուելով Սայկսի պատմութիւններուն վրայ, որոնք կը վերաբերէին Հայերու յեղափոխականութեան, Ռուսիոյ նախարարը ծուլացաւ հարց տալու ինքնիրենէն՝ որո՞ւ շահերուն կը ծառայէ Սայկսի յուշագիրը։ Եւ խորհրդակցութիւն տեղի կ'ունենայ Հայաստանի բաժանման մասին. մէկ մասը իրեն կը սեփականացնէ Ֆրանսան, միւս մասը Ռուսիան. ի՞նչ գործ ունէր այդտեղ բրիտանական ճենդլմէնը։ Ինչո՞ւ ան Հայաստանը այդքան կը հեռացնէ ռուսական սահմաններէն։

Ի հարկէ ան բնաւ չէր մտածեր ռուսական շահերուն մասին։ Միթէ՞ արտաքին նախարարութեան մէջ չէին գիտեր անգլիական մշտական տեսակէտը Հայկական Հարցի մասին։ Անգլիան միշտ հաշուեր է Հայերուն ի նպաստ ռուսական յառաջխաղացման դէպի Հարաւ։

Բրիտանական հիւպատոսներ Պելգրեվ եւ Տէյլըրը նոյն բանը կ'ըսէին դեռ վաթսունական թուականներուն։ Հայերու ռուսասէր ուղղութիւնը խանգարիչ դեր կատարեց։ Բրիտանիան ամէն կերպ կը փափաքէր Հայաստանի ազատագրումը, վախնալով, որ ան կամ կը միանայ Ռուսիոյ կամ կ'իյնայ անոր ազդեցութեան տակ։ Դեռ աւելին, Անգլիա շարունակ առաջ կը քշէ անկախ Քիւրտիստանի հարցը։ Եթէ պատերազմէն անմիջապէս յետոյ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի ազդեցութեան տակ Հայկական Հարցը ստացաւ իր լուծումը, անուամենայնիւ Անգլիան կը գերադասէր միշտ Ռուսաստանին յանձնել Հայաստանի մէկ մասը՝ առանց Հայերու, իսկ Հայերու ազգային կեդրոնը հեռացնել ռուսական սահմաններէն եւ ենթարկել Ֆրանսային։ Սայկսի առաքելութեան բուն նպատակն ալ այդ էր։ Եւ յաջող տարաւ իր գործը։ Ռուս քաղաքագէտները ընդունեցին այն տեսակէտը որ ազատ Հայաստանը Ռուսիոյ համար երկրորդ Պուլկարիա պիտի դառնայ։ Անոնք համոզուեցին այն մտքը, որ կարող են ստանալ Հայաստանի մէկ մասը՝ Հայերու նուազագոյն քանակութեամբ։

Ռուսական ծովային նախարարութիւնը Սայկսի յուշագրին կցեց նաեւ իր սեփական ծրագիրը, որով կը պահանջէր Ռուսիոյ կցել Սեւ Ծովի եզերքի հողամասերը մինչեւ Սինոպ, որով բաւական թիւով օսմանեան Թուրքեր կ'իյնային Ռուսիոյ իշխանութեան տակ։ Յուշագրին մէջ ըսուած է անոնցմէ աւելի հեշտ է սպասել անդորրութիւն, քան Հայերէն, որոնց երակներուն մէջ արտակարգ անհանգիստ արիւն կը հոսի։»

Եթէ ցարը հաստատեց գրաւուած Տաճկահայաստանի կառավարման ձեւի նախագիծը, Սազոնով ուղղեց զայն Կովկասի փոխարքայ մեծ իշխան Նիկոլայ Նիկոլաեւիչին, ուր ի միջի այլոց կուտայ իր տեսակէտները։ Ան կը գրէ. «Թէպէտեւ հայ ազգայնականները կը ցանկան Հայաստանի համար բացարձակ ինքնավարութիւն, համաձայն 1913ի բարենորոգումներու ոգիին, զոր ինքը Ռուսիան է առաջարկած, ռուսական հովանաւորութեան տակ. մեր կառավարական շրջանակները սակայն այլ կերպ կը մտածեն. —անոնք կ'ուզեն Հայերու քաղաքական նշանակութիւնը հաւասարեցնել զէրոյի եւ անոնց տեղը դնել իսլամները»։ Ինքը Սազոնովը այդ երկու տեսակէտն ալ կը գտնէր անարդար։

Մեծ Հայաստանը չի կրնար ինքնավարութիւն ստանալ, որովհետեւ գրաւուած վայրերու մէջ Հայերը երբեք մեծամասնութիւն չեն կազմած, իսկ անհեղ կոտորածներէն յետոյ, իրենց՝ Հայերու վկայութեամբ, Հայերը կը կազմեն ազգաբնակութեան հազիւ 1/4րդը։ Իրականին մէջ հայկական ինքնավարութիւնը կը դառնայ փոքրամասնութեան բռնութիւն հանդէպ «մեծամասնութեան»։

Միւս կողմէ Սազոնով համաձայն չէ «հայկական տարրը զոհել իսլամներուն», որովհետեւ մեր այդ կերպ վերաբերումը Ռուսիան կը դնէ անյարմար վիճակի մէջ, որովհետեւ նոյն Ռուսիան էր, որ այդքան պաշտպաներ է հայկական բարենորոգումներու հարցը։

Ասկէ զատ Հայերը ստիպուած կ'ըլլան իրենց աչքերը յառել դէպի Փոքր Հայաստանը՝ Ֆրանսական բաժինը, որուն Ֆրանսիացիք անշուշտ պիտի տան ազատ զարգացման հնարաւորութիւններ։ Ուստի Սազոնովը կը գտնէ, որ գրաւուած Թրքական նահանգներուն մէջ մենք պէտք է հաւասար աչքով, օրէնքի եւ արդարութեան սահմաններուն մէջ նայինք բոլոր ազգութիւններու վրայ։

Պատերազմական նախարարութիւնն ալ իր կողմէ կը ներկայացնէ յուշագիր մը, որուն մէջ ըսուած է որ Ռուսիան ձգտեր է եւ պէտք է ձգտի ծայրագաւառներու ռուսացման։ Եւ այդ տեսակէտէն Փոքր Հայաստանի ներկայութիւնը Ֆրանսական իշխանութեան տակ, մեծ անախորժութիւններ պիտի պատճառէ մեզ, որովհետեւ Ֆրանսա բնակչութեան պէտք է շնորհէ անկախութիւն, խիստ ազատական, վարչական եւ ընկերային կարգերով եւ աչքի առջեւ չպիտի ունենայ ռուսացման շահերը։ Զինուորական նախարարութիւնը կը գտնէ որ Ֆրանսական Հայաստանը զարգացնելու է մեր Հայերու ինքնավար ձգտումները եւ դառնալու ձգողական ուժ ոչ միայն Հայերու, այլ եւ Քիւրտերու համար։ Ի՛նչ կ'առաջարկէ ռուսական պատերազմական նախարարութիւնը Փոքր Հայաստանի վտանգին դէմ. օրինակ տրամաբանութեամբ մէկ միջոց միայն.—Մեծ Հայաստանի ռուսացումը։

Ինչպէս ընել ասիկա։ Ատոր պատասխանը կուտայ երկրագործական նախարար Կրիվոշէինը։ Ան կը գրէ Սազոնովին գաղտնաբար. «Արաքսի եւ Եփրատի աւազանը, որ սովորաբար կոչւում է Հայաստան, շատ յարմար է ռուս գաղթականներու համար»։

Այսպէս կը մտածէին ռուս նախարարները։ Որոշ ողբերգութիւն կայ ռուս հայկական յարաբերութիւններու մէջ։ Երկար դար է անցած այն ժամանակէն իվեր, երբ Հայերը որոշեցին իրենց ռուսական ուղղութիւնը։ 200 տարի առաջ Ղարաբաղի Մելիքները առաջին անգամ դիմելով Ռուսաստանին, նոյն բանի մասին կ'երազէին, ինչ որ կ'ոգեւորէր Հայերը Մեծ Պատերազմի օրերուն։ Եւ Ռուսաստանը ակնյայտնի կերպով կը պաշտպանէր Հայերու իղձերը։ Յեղափոխութիւնը խանգարեց, որպէսզի Ռուսիան իր վերջին խօսքն ըսէր հաշտութեան վեհաժողովին մէջ։ Հայկական Հարցի յետագայ փուլերուն պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ բոլշեւիկներուն վրայ։

Գաղտնի վաւերագրերու հրատարակիչը պարծանքով կը յայտնէ, որ խորհրդային Ռուսիան դուրս եկաւ Դաշնակիցներու շարքերէն, փրկեց Թուրքիան բաժանումէ եւ ընդունեց որ Հայաստանը զուտ Թրքական հողամաս է։ Եւ հետաքրքրականն այն է, որ խորհրդային իշխանութիւնը իր ծննդեան առաջին օրերուն իսկ յայտարարեց պաշտօնապէս Թրքահայաստանի անկախութիւնը եւ այդ կէտը մոցուց իր Սահմանադրութեան մէջ։ Եւ չնայած ատոր, բոլշեւիկները այսօր հնարաւոր կը գտնեն յայտնել, որ Թրքահայաստան գոյութիւն չունի, այլ կայ միաձոյլ Արեւելեան Անատոլու։

Այսպէս է հայ կեանքի ողբերգութիւնը։

POLITICUS

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

(տեսակէտ մը)

«Հայաստանի Իշխանուհի» շարժանկարը հայ մամուլի մէջ կենդանի արձագանգ եւ մտքերի տարակարծութիւններ յառաջ բերեց, որը շարունակւում է մինչեւ այժմ էլ։ Եւ, իբրեւ հանդիսատեսների մէկը, կ'ուզէի իմ տպաւորութիւնները յայտնել թէ՛ բանավէճի եւ թէ ներկայացուած նկարի մասին։

Անշուշտ իրաւացի է «Յառաջ»ը, երբ ուժգնօրէն բողոքում է այն ռէկլամային ձեւին դէմ, որով յայտարարւեց շարժանկարը եւ որ չէր համապատասխանում իրականութեան։ Այն ձեւի յայտարարութիւնները. «Հայկական չքեղ պատմական ֆիլմ եւայլն» բնականաբար ամէն մէկին պիտի համոզէր, որ նկարը բացառապէս վերցուած է հայկական կեանքից, որ այնտեղ խօսւում է միմիայն՝ մեզ Հայերիս համար, որ նկարը վերաբերւում է մեր պատմութեան եւլն՝ մինչդեռ թէ ինքը նկարը եւ թէ այդ առթիւ եղած բացատրութիւնները ապացուցին որ այդ ֆիլմը եւրոպական է, ուր բաւական խոշոր տեղ է տրուած և մեր — հայկական կեանքին։

Իմ կարծիքով, այդ ձեւի անհամապատասխան աշխատանքները եւ անտեղի ռէկլամները վնասեցին նկարի յաջողութեան, որովհետեւ այն հասարակութիւնը, որ յաճախել էր թատրոն, ցանկութիւն ունէր տեսնելու մի պատկեր, ուր ամբողջապէս արտացոլած է հայ կեանքը եւ յանկարծ երբ նորա առաջ պատկերացան ուրիշ պետութիւնների եւ ժողովրդների կեանքը, այդ իսկ պատճառով բնականաբար պիտի վրդովւէր եւ յուսախաբ լինէր նկարի վերաբերմամբ։ Մինչդեռ իրապէս այդ ֆիլմը, եթէ չմտածենք բացառապէս հայկական, պատմական տեսակէտից, մի յաջող ֆիլմ է, ինչպէս ճիշդ էր նկատել պ. Գ. Աղօնցը։ Ֆիլմի մէջ երեւցած սքանչելի տեսարանները, բնութեան գեղեցկութիւնները, նկարների անվերջ փոփոխութիւնները ամբողջապէս կլանում էին հանդիսատեսին, որ կենդանի հետաքրքրութեամբ հետեւում էր երիզին. մանաւորապէս գրաւիչ էին մեր պատմութեան վերաբերեալ մասերը։

Սովորական հանդիսատեսի համար ոչ մի հետաքրքրութիւն չի ներկայացնում, թէ Աշոտ Ա.ի թագը յիշեցնում էր Տիգրան Մեծի թագը կամ որքա՞ն ճիշդ էին պատմական հագուստները եւլն։ Փնտռում է ընդհանուր տպաւորութիւններ եւ այդ կողմից որքան հնարաւոր էր յաջողուել էր ֆիլմը։ Եւ երբ մեր աչքի առջեւից անցնում էին մեր պատմութիւնը յիշեցնող բազմաթիւ դրուագները, ակամայից մեր հոգին լցւում էր մի քաղցր զգացմունքով դէպի այն մարդիկ, որոնք պայքարել են մեր երկրի, մեր պետականութեան համար։ Ահա գլխաւորաբար այսպէս էր դատում հանդիսատեսների որոշ մասը, որոնց հետ ես առիթ ունեցայ մտքեր փոխանակելու։

Այդ իսկ պատճառով, պէտք է ցաւ յայտնել, որ նախաձեռնողների անտեղի ռէքլամի պատճառով, լաւագոյն տպաւորութիւնները փճացան, որովհետեւ եթէ հասարակութիւնը գար մի ներկայացման, ուր պիտի գտնէր եւրոպական եւ արեւելեան կեանքի հետ եւ մի քանի դրուագներ մեր կեանքի վերաբերեալ, բնականաբար պիտի մեծ ոգեւորութեամբ հետեւէր ներկայացումից. մինչդեռ նա եկաւ ռէքլամների ազդեցութեան տակ եւ տեսաւ հայկական պատկերների հետ այլ տեսարաններ։ Եւ բնականաբար պիտի հեռանար դժգոհութեամբ։

Ցաւով ենք, որ այսպիսի սխալ չեն կրկնելու միւս անգամ իրենք՝ նախաձեռնողները եւ դորանով չեն դնի հանդիսատեսին անորոշ դրութեան մէջ. որովհետեւ, կրկնում ենք, դորանից տուժում է միմիայն ֆիլմը, որը արժէքաւոր է եւ ցանկալի է որ հայ հասարակութիւնը ծանօթանար եւ ըմբռնէր այնպէս ինչպէս որ կազմուած է։

∴ Շարժանկարի գործը մեր իրականութեան մէջ բոլորովին նորոյթ է եւ պահանջում է մեծ քաջալերանք։ Մեր դրամատէր դասը, դեռ եւս շարունակում է իր դրամագլուխը շահեցնել նախկին ձեւերով եւ խանութից այն կողմը չի անցնում իր մտաւոր հասկացողութիւնները։ Մեր մտաւորականներն էլ դժգոհ եւ անվերջ քըննադատողի դերի մէջ են։ Այդպիսով այդ անհրաժեշտ եւ կարեւոր գործը մնացել է անուշադիր եւ սաղմնային վիճակում. մինչդեռ եթէ նախաձեռնողներ լինէին, շարժանկարի անվերջ նիւթեր պիտի մատակարարէր մեր թէ անցեալ եւ թէ ներկայ կեանքը։ Դուցէ ոչ մի ժողովուրդ չկարողանայ երեւան բերել այնքան բազմապիսի եւ սքանչելի շարժանկարային նիւթեր, որքան մեր պատմութիւնը թէ անցեալում եւ թէ ներկայում։ Իմ համեստ կարծիքով, մեր շարժանկարը պիտի զարգանայ երկու ուղղութեամբ,— մէկը մեր հին պատմականը, երբ մենք Փոքր Ասիայի տէրերից էինք եւ մեր պետութիւնը կազմակերպելու ու պաշտպանելու համար քաջաբար չափւում էինք այն ժամանակուայ բոլոր մեծ պետութիւնների դէմ, երբ տանում էինք յաղթանակներ կամ պարտւում էինք, Մնալով հանդերձ մեր պատմական մեծ դերի մէջ. Տիգրան Մեծ, Արտաշէս, Տրդատ, Վարդանանց պատերազմ եւայլն խոշորագոյն շարժանկարներից կարող էին լինել, եթէ հետաքրքրուող եւ նախաձեռնող լինէր։

Երկրորդ ուղղութեամբ, մեր շարժանկարը պիտի ներկայացնէ մեր նորագոյն պատմութիւնը իր բազմապիսի հերոսամարտերով եւ ժողովրդական անհամար շարժումներով։ Իսկ քանի որ մեր ստեղծագործական աշխատանքները այդ ուղղութեամբ չեն ընթանում եւ դժուար է ասել թէ շուտով լինելու է այդ բոլորը, բնականաբար օտարը իր ձեւով պիտի օգտուի մեր կեանքի զանազան դրուագներից եւ երեւան պիտի բերէ այնպէս ինչպէս ինքն է կամենում կամ ինքն է ըմբռնում։

Հաստատ տեղեկութիւններ ունիմ որ գերմանական մի մեծ ընկերութիւն պատրաստում է մեր առասպելական հերոսներ «Դաւիթ» եւ «Մհերի» շարժանկարը։ Չգիտեմ ի՞նչ կերպարանք կը ստանան մեր «Սասմայ ծռերը» գերմանական ժապաւէնի վրայ, արդեօ՞ք պիտի նրանք յիշեցնեն մեր «Դաւիթ»ին թէ գերմանական Զիգֆրիդը պիտի դուրս գայ Դաւիթի անուան տակ։ Քանի օտարներն են արտայայտելու մեր կեանքը, բնականաբար մեր Սաթենիկները ոչ թէ սեւաչեայ եւ սեւահեր կը լինեն, այլ այնպէս ինչպէս իրենք են կամենում։ Իսկ մենք դժբախտաբար այն վիճակի մէջ ենք, որ պիտի գոհ մնանք եւ յաճախենք կարմրահեր եւ սեզ-միրանավզճնուած Սաթենիկների շարժանկարները։

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

Մօտ օրէն պիտի սկսիմ յօդուածաշարք մը գերմանական ժամանակակից գրականութեան մասին։ Այսօր կ'ուզեմ վերլուծել յետպատերազմեան վիպական շարժման մէկ կողմը — խաղաղութեան նպաստող վէպերուն շարքը, որուն մէկ ցայտուն նմոյշն է «Արեւմուտքի ճակատին վրայ նորութիւն չկայ»վէպը (Im Westen nichts Neues) Էրիք Մարիա Ռըմարքի։ Այս գործը մեծ աղմուկ հանեց եւ վերջերս ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ «A l'Ouest rien de nouveau» վերնագրին տակ։

Վէպին վերնագիրը յատկանշական է, գերման պատերազմական զեկոյցներու կ'ակնարկէ։ «Արեւմուտքի ճակատին վրայ նոր բան չկայ» զեկոյցներու տակ ամբողջ դժոխային պայմաններ եւ հազարաւոր մահացու կորուստներ կը ծածկուին։ Վէպը նախ տպուած է որպէս թերթօն «Vossische Zeitung»-ի մէջ եւ ունեցած աննախընթաց յաջողութիւն։

Պատերազմը եւ իր սարսափելի տառապանքներու շարքը գագրեցաւ եւ ահա անոր պզտիկ հերոսները գլուխ կը վերցնեն այս վէպին մէջ, թերեւս հոգեբանական վերապրում մը ունին շատ շատեր։ Այս վէպին խանդավառ ընդունելութիւն գտնելուն գաղտնիքը դժուար է վերլուծել։

Թոմաս Ման, Վասէրման, Քէլլերման, Հէնրի Ման եւն. եւն. վիպասաններու ոչ արժէքը եւ ոչ ալ հզօր տաղանդն ունի Ռըմարք եւ սակայն Շիքըլէէ վերջ սկսուած պատմողներու լաւագոյններէն է։

Ուժեղ կերպով կազմուած է իր նոր վէպին կառուցուածքը։ Ֆրանսական վէպերու մօտենալու ձգտումն ունի եւ հոգեբանական պատկերացումներու մէջ արտակարգ ճկունութիւն ցոյց տուած է իր պարզ բացատրութիւններով եւ վերլուծումներով գերման վիպասանութեան մէջ Ռըմարք իր մտայնութեամբ հին գպրոցին կը պատկանի։ Ճարտարօրէն կազմուած է իր վէպը եւ ունի պատմելու արտակարգ տաղանդ։ Բազմաթիւ պարագաներու տակ հրապարակ նետուեցաւ եւ որովհետեւ ամբողջին ամէնէն զգայուն ջիղին կը դպէր, մեծ փոթորիկ յառաջ բերաւ։ Իր քննադատները երկու մասի բաժնուեցան։ կան որ զայն կը գտնեն գրական եւ գեղարուեստական որեւ… մէկէ զուրկ գործ մը, … Հանրի Պարպիւսի «Կրակը», Տորժըլէսի «Փայտէ խա… վէպերուն հաւասար կը … եւ կը տեսնեն նոյնիսկ հա… կէ՞քը որ իր երկրին սահմ… գլած ու անցած է, որպէս … ուժեղ գիրքը պատերազմ… մին։

Erich Maria Remarque մանկի զինուոր մըն է, հազիւ երեսուն տարեկ… պատմած է պատերազմը … գրական մեծ յաւակնութ… ներու։ Ոչ դատապարտութ… եւ ոչ ալ դատանք մը կ… կայացնէ այս գիրքը։ … ըսել պարզօրէն ահաւոր… թեան դժոխային գրու… նկարագրել պատերազմ… բունդին վիրաւոր եւ … տպրումները եւ … այն սարսափը որ կը … նոյն իսկ թնդանօթի … ներէն ազատուածները։ Ռ… ճղուտ եւ հաճելի է, իսկ … րու շարայարումին մէջ … ռիկ տաղանդ գրած է։

Գերմաներէն մէջ պա… վրայ գրուած գիրքերը … նալի յաջողութիւններ գ… օրինակ Reuռի «Պատեր… թէեւ չոր գրուած մը … կայն անկեղծ եւ մ… պարզութեամբ նկարագր… ռանց գրականութիւն ըն… րել երկու գործեր, որոնց … արժէք կը ներկայացնեն … կանչական եղած են. «Gi… հեղինակը անծանօթ եւ … դասը» Ernest Glaeser-ի … թըր վէպը տեսակ մը … նանք է վիրաւորուած … գինակը ամուր եւ ջղու… մը բոլոր յատկութիւնն… ւան բերած է, մարդկայի… գումներու խոր գիտակց… ունի եւ իր հերոսը … բովանդակ գատակնիքը … ընդվզում ունի եւ չի հ… իր գարաշրջանին հետ… Ռըմարք մեղաւոր գա… մը, վիրաւոր անտարբեր… մը ունի բոլոր իր ապրու… մէջ։ Վէպին գործը անհի… աւելի խելայեղ շեշտ … վշտագին ողբին մէջ սարս… կը փայլատակէ, իր գա… ները կը յուզեն մեզ։ Նախ… յետոյ դատանի խօսո… է որ չի վախնար դատա… իր պատմուածքը անկեղծ … յուն հաղորդականութիւն …

Գալով Ռըմարքի վէ… ծայրայեղ խանդավառու… ոչ ալ ոխակալ արհամ… պատճառելու չափ արժէք… գիրք մ'ինէ։ Պալզաքէս մա… կին ոգին եւ իր գաղա… մտայնութեան կենդանի … բացումն է։ Պատմութիւն… է. հոն յայտնաբերուած … քերն ու դէպքերը իրակ… եւ մարդկային։ Իսկ իր հե… կենդանիի վախկոտութեամ… ճախ սարսափահար, … ողբերգական։ Շատ մը … գատներ կը դատապարտ… գիրքը վախնալով որ կը … ման ամբողջին հայր… թիւնը։ Ուրիշներ ընդհ… զայն մեռցնելու պիտի … կ'ըսեն։ Իմ տպաւորութ… Ռըմարքի գործը թէեւ … արուեստի տեսակէտով, … իբրեւ վերապրում այն … տուամին պիտի խեղդէ … ցողին մէջ բոլոր պատեր… ու իրենց յաղթանակները…

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵ…

ՅՈՒԼԻՍ 14ին եւ 15ին … բաներու վրայ ինքն… բազմաթիւ արկածներ … հեցան։ 12 հոգի մեռան … վիրաւորուեցան։

ՔՐԴԱԽՕՍ ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Էփրատ»ի մէջ կը կարդանք.— Ամիններէ ի վեր Թուրքիայէն հետզհետէ ժամանածներ, ներկայիս 50 ընտանիքի հասած քրդախօս Հայեր հաստատուած են Քամըշլը, Նիսիպինի (Մծբին) մօտերը, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ։

Ասոնք քրդերէն ազատուած են իրենց ազնիւ քիւրտ աղէկին կողմէն եւ ազդեցութեան շնորհիւ եւ անոր մահէն վերջ է որ գաղթել յանձն առած են։ Թուրքիոյ մէջ կան իրենցմէ դեռ մի քանի հազար, եւ քանի որ հոն խառնութիւնները կը շատնան, հաւանական է որ ուրիշ բազմութիւններ ալ հասնին շուտով։ Մօտ երկու ամիս առաջ իրենց այցելեց Մկրտիչ քհն. Մուրատեան։ Բայց գժբախտութիւնը հոն է որ ո՛չ Առաջնորդարանի կողմէն Նուսէյպի առթիւ յղկուած 20-30 սուրիական լիրան, ո՛չ յիշեալ քահանային յուսադրիչ խոստումները, եւ ո՛չ ալ մեր այս եղբայրներուն քանիցս կատարած դիմումները Հալէպի Առաջնորդարանին եւ Բարեգործականի Մասնաճիւղին, դեռ ոչինչ ըրին անոնց կացութեան բարելաւման համար։ Եւ ընդհակառակն խոշոր խոստումները անկատար մնալով, աւելի խոշոր յուսալքումներ առաջ բերած են։ Իրենցմէ մին Պչերիկցի Պ. Ցիգրան իրենց վիճակին բարւոքման համար անդամները Հալէպ եկած եւ ամիս մը հետապնդած է այս խնդիրը, եւ իր քսակէն ալ ծախքեր ընելէ վերջ ձեռնունայն եւ յուսախաբ վերադարձած է։ Եւ այս բոլորին արդիւնքը այն կ'ըլլար որ մեր այս քրդախօս արենակիցներն ալ գոնէ չմեռնելու յոյսով եւ ականջ կախելով կարգ մը սադրանքներու՝ արդէն կաթոլիկութեան դիմելու վիճակին մէջ են, եւ կ'ըսուի թէ այդ նպատակաւ դիմած են Հալէպի հայ-կաթոլիկ Առաջնորդարանին, որ ըստ կարգ մը լուրերու, արդէն մէկը ղրկած է Պէյրութ՝ Ֆրանս. մարզպանին մօտ, պէս զի անոնց տեղաւորման համար հող մը ձեռք բերէ։

Այս քրդախօս Հայերը սահմանէն հեռանալու տրամադիր չեն, քանի որ այն կողմը դեռ հազարաւոր հայրենակիցներ ունին։ Աշխատասէր են, եւ իրենցմէ ոմանք գոհ պիտի ըլլան նոյն իսկ կէս մէճիտ օրավարձքով գործ մը ճարելով։ Անօթի չմեռնելու համար է որ ուրիշ փարախի մը կը դիմեն. ուրախ ենք ըսելու որ մի քանի հայ անձնաւորութիւններ կը Թուի թէ յաջողած են զանոնք այդ քայլէն ետ կեցնել առայժմ։

Մեզի տրուած տեղեկութեանց համաձայն, զանոնք տեղաւորելու համար, կը բաւէ 300 ոսկ. ոսկիով հող մը գնել եւ հետզհետէ 3-400 ոսկիով ալ զանոնք աշխատանքի պայմաններու (լծկան ․․․ին, ․․․) տէր ընել։ Քամըշլը հաստատուած տառամարդ մը՝ Պ. Կիրիգոր Սարգիսեան գիւղ մը հաստատելու համար հող մը գնած ազնուաբար, եւ եթէ 30 ոսկի կարենայ ձեռք բերել, կը վստահեցնէ թէ ինքն ալ տեղւոյն վրայ հանգանակութեամբ մը եւ իր անձնական խոշոր մասնակցութեամբ պիտի կրնայ 50 60 ոսկի գոյացնելով դպրոց եկեղեցիի համար շէնք մը կառուցանել։ Ցաւալի է նաեւ որ իրենք պիտի կրնան վարժուհիի մը տարեվարձը ապահովել։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Կեանքը Հայաստանի Մէջ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Անաստուածներու Միութեան Երեւանի խորհուրդը Երեւանի մէջ բացած է հակակրօնական եռամսեայ դասընթացք մը, նպատակ ունենալով քարոզիչներ պատրաստել. կրօնական վերդատութիւններու, պատմութեան եւ ըմբռնումներու տեղ, ուսանողները պիտի սորվին կրօնքի գիտական քննադատութիւնը եւ ինչ որ կը ծառայէ կրօնական ըմբռնումին դէմ պայքարելու։

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

1927ին, Հայաստանի 21 քաղաքներուն մէջ կառուցուած են պետական եւ համագործակցական 24 շէնքեր, 120000 խոր. մեդր ծաւալով. որուն բնակելի տարածութիւնն է 11550 քառ. մեդր։ Շինութիւնները արժած են 1,427,000 ռուբլի։

Նոյն թուականին, անհատական նախաձեռնութեամբ կառուցուած են 428 շէնքեր՝ 94800 խոր. մեդր ծաւալով. որու բնակելի տարածութիւնն է 18090 քառ. մեդր. շէնքերը արժած են 561 հազար ռուբլի։

ՔՈՉՈՒՈՐՆԵՐԸ

Հայաստանի դրացի հանրապետութիւններէն եկող քոչուորները եւ տեղական անասնապահները սկսած են լեռ բարձրանալ։

Դրսէն եկող քոչուորներուն մեծ մասը կը գրաւեն անցեալ տարիները իրենց տրամադրութեան տակ եղած արօտները՝ Միսխանի, Աղմողանի, Զանգեզուրի եւ Դարալագեազի մէջ։

Կ'ենթադրուի որ այս տարի սարարօտները պիտի բարձրանան մօտ 600 հազար մանր եւ խոշոր եղջիւրաւոր անասուններ։ Անասուններու այս հսկայ բազմութեան միայն փոքր մասն է որ պիտի տեղաւորուի, արդէն վերաբաշխուած արօտներուն մէջ Լոռի-Փամբակ, Դիլիջան։

Այս տարի վերաբաշխումը պիտի շարունակուի եւ պիտի ընդգրկէ մօտ 207 հազար հեկտար արօտավայր։

Դրացի հանրապետութիւններու սահմանակից վայրերուն մէջ, ճամբաներու վրայ կազմակերպուած են անասնաբուժական կայաններ, որոնք պիտի քննեն անասուններու առողջութիւնը։ Նոյն այդ կայանները պիտի զբաղին արօտ բարձրացող անասուններու հաշուառումով։

ԱՐՇԱՒԱԽՈՒՄԲԵՐ

Գիտութեան եւ արուեստի ճեմարանը նախատեսած է արշաւախումբերու կազմակերպումը, նպատակ ունենալով հաւաքել ժողովրդական երգերն ու եղանակները, զանոնք ուսումնասիրել. նոյնպէս՝ հաւաքել ազգագրական եւ հնագիտական նիւթեր՝ Նոր Բայազիտի եւ Կոտայքի շրջաններուն մէջ եւ ուսումնասիրել Հայաստանի ճահիճներու մանրաբոյսերը։

ՔՐԴԱԿԱՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Հայաստանի կառավարութիւնը արդէն պատրաստած է քրդական այբուբէն մը, զոր ուսուցանելու համար քիւրտ ժողովուրդին, պէտք առնուած է նաեւ պատրաստել ուսուցիչներ։

Քրդական նոր այբուբենի ուսուցումը դիւրացնելու նպատակով, որոշուած է լոյս ընծայել քրդերէն առաջին ինքնուսոյց այբուբենը, որ պիտի ծառայէ մասնաւորապէս քիւրտ երիտասարդ ուսանողութեան։

Ինքնուսոյցը պատրաստողներու նպատակն է եղած. առալ շարք մը գործնական վարժութիւններ՝ ինքնուրոյն կերպով, առանց կողմնակի օգնութեան, մայրենի լեզուով գրագիտութիւն մշակել կարենալու համար։

Կեանքը Թուրքիոյ Մէջ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Կիրակի օր գրեցինք թէ Պոլսոյ Թուրք ուսանողները հայրենասիրական ցոյցեր կատարած են համայնավար քարոզութեանց դէմ։ Վերջին Թղթաբերով առնուած Թուրքերէն Թերթերը այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան.

Թուրք ուսանողները շատ ազդուած էին «Հաքիքէթ» եւ «Ըէսիմլի Այ»ի պարբերաթերթերու այն հրատարակութիւններէն, որոնցմով փորձ կ'ըլլար վարկաբեկելու յայտնի գրող Ապտիւլհագ Համիտ, Մէհմէտ Էմին եւ Եագուպ Գատրի պէյերը։

Յուլիս 7ին ուսանողները գացին «Ըէսիմլի Այ»ի խմբագրատան առջեւ եւ բողոքի արտայայտութիւններ ունեցան։

Գրագէտ եւ երեսփոխան Եագուպ Գատրի պէյի մէկ յօդուածը, ուր ակնարկութիւններ կային այդ երիտասարդութեան մասին, դաձ պատճառ եղած էր համայնավար ձգտումով կարգ մը ուսանողներու. Այս վերջիններէն խումբ մը կ'այցելէ գրագէտին եւ կ'ուզէ հասկնալ անոր բուն նպատակը։ Եագուպ Գատրի պէյ կը յայտնէ թէ Թիւրք Օճաղըն մէջ հարկ եղածը պիտի բացատրէ իրենց։ Յուլիս 8ին հրապարակային ձեւով տեղի ունեցաւ այս տեսակցութիւնը. Ներկայ էին բանաստեղծ Մէհմէտ Էմին, Եագուպ Գատրի, Բուրհան Էշրէֆ եւ Համտուլլահ Սուպհի պէյերը։

Ժողովը բացուեցաւ Մէհմէտ Էմինի մէկ ճառով։ Յետոյ Եագուպ Գատրի յայտնեց թէ իր գրութիւնը նկատի ունէր ո՛չ թէ համալսարականները, այլ կարգ մը երիտասարդներ, որոնք արդէն կեանքին մէջ նետուած են։ Բացատրեց նոյնպէս այդ երիտասարդներուն կատարած տգեղ յարձակումները։ Անոնցմէ ոմանք ճամբան կը հանդիպին Ապտիւլ Հագ Համիտ պէյի եւ զայն վար ձգելու առիթն կ'արմկահարեն։

—Վա՜յ. ա՜յս է «Մեծ բանաստեղծ»ը կ'ըսեն—։

Այս միջոցին իրաւաբանական համալսարանէ ուսանող մը միջամտեց.

—Եագուպ Գատրի պէյ անխտիր անարգեց ամբողջ երիտասարդութիւնը։ Յետոյ ըսաւ թէ ինք կ'ակնարկէր զօրաշարժի շրջանին հասած երիտասարդներուն։ Եւ պօռալով աւելցուց. «Էֆէնտիներ, մենք ալ զօրաշարժի շրջանին հասանք»։

Այս երիտասարդը, Իհսան Ալթա պէյ, որ ուրիշ նիւթերու մասին ալ խօսեցաւ, ընդհատուեցաւ, մի առարկայ դարձաւ եւ դուրս հանուեցաւ ժողովասրահէն։

Յետոյ խօսք առաւ բժշկական ուսանողներէն Էգրբէքճանցի երիտասարդ մը, եւ պնդեց թէ Կովկասի իրենց ընկերները որքա՜ն նեղութիւն կը կրեն։

— Կը գնահատեմ բարձրութիւնը ազատութեան այն մթնոլորտին, որուն մէջ կը շնչեմ հոս. Թրքութիւնն՝ Էմին պէյի բանաստեղծութիւններէն հասկցայ։ Ընկերն անոնք որ կ'ուզեն ձգելու գրոշմ զարնել անոր դէմքին. Հայ՛ րենիքի հետ կապ չունեցող մարդիկ համայնավարական քարոզութիւն կը կատարեն։

Եղած պնդումներուն տեղի տալով կ'ըսէ «Վաքըթ», Թուրք Օճախի նախագահ Համտուլլահ Սուպհի պէյ բեմ բարձրացաւ եւ կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ։ Բացատրելէ յետոյ թէ Եագուպ Գատրի պէյի գրութիւնը ո՛չ մէկ անարգական բան կը պարունակէ երիտասարդութեան համար, երեսփոխան ճառախօսը անցաւ պոլշեւիկութեան։

«Եթէ Ապտիւլհագ Համիտ գրչի մէկ հարուածով կրնայ տապալել, պէտք չկայ զայն ներկելու. մեր վախը գրական վաճառին մէջ չէ, այլ օտարներու խաղը խաղացողներուն կազմած վտանգը։

Գործելէ յետոյ համայնավարութեան վտանգները Ազրբէյճանի եւ նման երկիրներու վիճակը, Համտուլլահ Սուպհի պէյ ըսաւ.

— «Ըստ զգոյշ եղէք, տիրապետող ազգերը մօտեցած են»։

Համտուլլահ Սուպհի պէյ բացատրեց տարբերութիւնը որ կայ պոլշեւիկեան եւ Թրքական ազգայնականութեան միջեւ, ինչպէս նաեւ այն հետեւանքները, որ պիտի ունենայ պոլշեւիկութեան տարածումը Թուրքիոյ մէջ։ Ճառախօսը Թուեց փոքր ազգերու մէջ պոլշեւիկներու կատարած գրգռութիւնները եւ բացատրեց թէ Կովկասի խոլամները ինչպէս կը փճանան։ «Պէտք չէ Թուրքիան մտնել Ազրբէյճանի եւ նման երկիրներու վիճակին»։

Բժշկական Ուսանողական Միութեան նախագահ Թալէաթ պէյ բուռն կերպով արտայայտուեցաւ համայնավար քարոզութեան դէմ, ըսաւ.

— Ասոնք որ կ'ուզեն պոլշեւիկութիւն տարածել մեր մէջ եւ կը պնդեն թէ կրակէ գօտի մը քաշած են մեր շուրջը, թող գիտնան որ ոչ կանուխ, այդ գօտին իրենց գլուխը պիտի անցնենք։

Ժողովը յետոյ ծափերու մէջ եւ միաձայնութեամբ ընդունեց հետեւեալ որոշումը, որ հաղորդուեցաւ մամուլին.

«Համալսարանի Թուրք ուսանողներս այսօր հաւաքուեցանք Թուրք Օճախի մէջ, բողոքելու համար կարգ մը հրատարակութեանց դէմ, որոնք երեւութապէս գրական քննադատութեան ձեւով եւ «փշրենք կուռքերը» խորագրին տակ կատարուեցան. բայց իրականին մէջ կը ձգտէին Թուրք ազնուական երիտասարդութեան պատուասէր իրենց գրական դիմակին տակ թագնուած համայնավարական ոգին, ու այս շարժումը անոր սեփականացնելու լրբութիւնը երեւան բերել։

«Կ'ուզենք հանրային կարծիքին յայտարարել որ այդ հրատարակութիւնները բացարձակապէս ո՛չ մէկ կապ չունին Թուրք ազնուական երիտասարդութեան հետ։ Այս հայրենիք չունեցողները, որոնք իրենց անձնական շահերուն համար օտար գաղափարներ կը գրեն առանց ամչնալու, թող գիտնան թէ զզուելի անձեր են մեր աչքին։

«Պարտք կը սեպենք հրապարակաւ յայտնել մեր խոր ցաւը այն շատ տգեղ հրատարակութեանց համար, որոնք տեղի ունեցան ամբողջ ցեղէն յարգուած դէմքերուն մասին։ Հակառակ բանաստեղծ Ապտիւլ Հագ, իր մազերը ազգային յուզումով ճերմկցուցած Էմին, եւ վերջապէս մեր հայրենասէր ու ազգասէր գրագէտ Եագուպ Գատրի... Ասոնք մեր զգացումն են, մեր սիրտը։ Մեր պարտականութիւնն է կտրել անոնց վրայ յարձակող գրիչը եւ ձեռքը։

«Ընհայրենիք էֆէնտիներ. անգամ մըն ալ չհամարձակիք յարձակիլ մեր սիրելիներուն վրայ։ Եթէ պէտք ըլլայ աւելի ազդեցիկ ձեւով կը հասկնանք որ Թուրք հայրենիքին սիրելի անհատները այնքան առանձին չեն որ հայրենիք չունեցողներու յարձակումներուն ենթարկուին»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ

ՔԱԼՈՒԻՐ, (Լիոն) 12 յուլիս. — Գաղթակայանը պարպուելուն համար տրուած պայմանաժամը մօտ ըլլալով, հայրենակիցները սկսած են քակել իրենց տաղաւարները։

Շատեր սեփական հող առնելով տուն-տեղ կ'ըլլան. մինչեւ հիմա մեր հայրենակիցները գետեղուած են կամ գետեղուելու վրայ են Լիոնի հետեւեալ շրջաններուն՝ Սէն-Քլէր, Քալուիր, Պրօն, Մօնփլէզիր, եւայլն։

Գաղթակայանի (Foyer Arménien) պատուելի տնօրէնին կալուածը՝ Վէնիսիէօ շրջան ու ոք գացած է, հակառակ շռայլուած խոստումներուն...

կայծ

ՎԱԼԱՆՍ — «Յառաջ»ի մէջ Թղթակից կը գանգատէր թէ Պսակ քահանայ եկեղեցասիրաց Միութիւն մը կազմած է, իսկ դպրոցի մասին մտածող չկայ։

Քահանան ի՞նչ կրնայ ընել, երբ տեղացի Հայեր կ'ըսեն եղեր «Մեզի նախ ֆրանսերէնը պէտք է եւ քանի որ ձրի է ալ աւելի լաւ։ Եւ գիտեմ որ մեր հոգեւոր հովիւը իր կարելին կ'ընէ, նորէն բոլոր Միութիւնները հրաւիրած է ելք մը գտնելու համար։ Նոյն իսկ այժմէն կը խոստանայ հազար ֆրանք տրամադրել դպրոցի համար, եթէ Միութիւնները ընդառաջ երթան։ Միւս կողմէ քաղաքէն կէս ժամ հեռու Թաղի մը մէջ 14 փոքրիկներու շաբաթը երեք անգամ դաս կուտայ, առանց վճարումի։

Եթէ դպրոց բացուի, պատրաստ է ձրի ծառայելու։ Թէ ժողովուրդը եւ թէ տեղական իշխանութիւնը գոհ են իրմէ։

Սարգիս Մինասեան

ԹՐԹՈՒՌՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒ

Նանսիէն կը գրեն թէ Թրթուռներու խիտ ու հսկայ արշաւախումբ մը կոխած է Պրիւչի հովիտը, մեկնելով մօտակայ անտառներէն եւ տարածուելով արագօրէն։

Թրթուռները նախ նշմարուած են 700 հեկտար տարածութեան վրայ եւ յետոյ տարածուած Վանքէրհօրդի անտառներուն մէջ, եւ բռնած մօտ 3000 հեկտար տարածութիւն.

Թրթուռները մեծ մասամբ իրարմէ կը տարբերին հասակով, ձեւով եւ գոյնով։ Կան որ կանանչ գոյն ունին ճերմակ երիզներով եւ դարձ անկարելի եղած է զանոնք դասակարգել։

Թրթուռներու այս արշաւը կը կարծուի թէ բուական վնաս պիտի պատճառէ բուսականութեան եւ ծառներու բնական աճումը պիտի յապաղի 6-12 տարի։

Այս աղէտին դէմ պայքարելու համար, կը մտածուի գրաւուած անտառներուն մէջ ձգել հաւեր եւ խոզեր, որոնք հողը խառնշտկելով պիտի կրնան հոն ծածկուած թրթուռները փճացնել։

Կը մտածուի նաեւ գիտական միջոցներով մաքառիլ թրթուռներուն դէմ, եւ օգտուելով զանոնք բնաջնջող հեղուկ թափել անտառներուն վրայ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՅԷՆ ԵՏՔ ԿԱՅԾԱԿՆ ԱԼ

Մարսէյլ, 12 յուլիս.— Հայ Մարմնամարզական Կայծակ Միութիւնը՝ իր գոյութեան երկու տարուան շրջանին մէջ, չկրնալով իրականացնել իր վրայ դրուած պարտականութիւնը, քանի որ չունէր Մարզական Միութեան մը անհրաժեշտ ամէն յարմարութիւններ, իր վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ բացարձակ մեծամասնութեամբ որոշեց միանալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, այն համոզումով որ այս վերջինն է միակը մարզական միութիւններու մէջ, որ իր որոշ գործունէութեամբ յաջողութիւններ գտած է անկախ գետնի վրայ։

Այսպէս, ամբողջ խումբը իր կազմով մաս կազմեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի՝ յուլիս 10էն սկսեալ, նպատակ ունենալով աւելի եւս խտացնել անոր շարքերը։

Կ. Ստեփանեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆԴԵՐՁ ԸՆՏԱՆԵՕՔ — Կիրակի օր, երիտասարդ զոյգ մը կը պատրաստուէր յուլիս 14ը տօնել։ Հրաւիրած էին իրենց ծնողքները։

Կնոջ ծնողքը հասան երեկուան ժամը 9ի առեն եւ անմիջապէս սեղան նստան։

Ցանկարծ, ճաշի ամէնէն հաճելի պահուն, երբ գլուխները թեթեւօրէն տաքցեր ու տրամադրութիւնները բարձրացեր էին, կնոջ հայրը ոտքի ելաւ, եւ գրպանէն անակնկալ նուէր մը հանելու հանդիսաւոր շարժումով, հանեց ատրճանակ մը ու պոռաց.

«Ա՛լ հերիք է. բոլորդ կը դաւէք ինծի. պէտք է վերջ տալ ատոր»։

Ու կրակեց իր կնոջը, աղջկան եւ փեսին վրայ վիրաւորելով զանոնք։ Յետոյ իր զոհերուն սարսափէն օգտուելով գրպանեց ատրճանակը, դուրս ելաւ սենեակէն ու հանդարտօրէն իջաւ փողոց, մինչ դրացիները կը զարմանային որ ազգային տօնի առթիւ, սենեակին մէջ, հրթիռի հետ խաղացող անմիտներ կրնան գտնուիլ...

Փեսան որ թեթեւօրէն վիրաւորուած էր, փողոց ելաւ ոստիկան կանչել տալու։ Վիրաւորները երեքը մէկ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Քննութեամբ հասկցուեցաւ որ ընտանիքին մէջ որեւէ խռովութիւն չէր տիրեր։ Միայն, վիրաւորը որ գործէ քաշուած էր, ջղային նոպաներու կ'ենթարկուէր։ Անգամ մը փորձեր էր ինքզինքը կախել, կը կարծէր թէ բոլորը զինքը կը հալածեն։ Ցիմարութեան նոպայի մը կը վերագրուի իր արարքը։

Ոճրագործը որ իր արարքէն յետոյ, փախեր էր ու հակառակ ոստիկանական փնտռտուքներու, հետքը չէր գտնուեր, երէկ յանձնուեցաւ։

—«Չեմ գիտեր թէ բացատրեմ, ինչո՞ւ վիրաւորեցի կինս ու զաւակներս։ Անոնց մէկ քանի խօսքերէն առնուեցայ. բայց, յետոյ չեմ գիտեր ի՛նչ պատահեցաւ, բան չեմ յիշեր»։

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Աւելի քան մէկ տարի է որ մեր Միութեան մեքենան դանդաղ կը քալէ։ Տնտեսական ծանր պայմաններէ մղուած՝ մեր հայրենակիցները գիւղերը քաշուած են, իսկ մնացողներէն շատերն ալ անտարբեր են։

Արդ. գործերը վերսկսած ըլլալով, մեր տղոցմէ շատեր վերադարձած են Փարիզ կամ արուարձաններ։ Ուստի Վարչութեան մնացեալ անդամները կը հրաւիրեն այդ բոլոր հայրենակիցները որ ներկայ ըլլան ընդհ. ժողովին, այս կիրակի 21 յուլիս ժամը 3ին, վերակազմելու համար մեր օգտաշատ Հ. Միութիւնը, որուն պարտական է իւրաքանչիւր Տարօնցի։

Ի դիմաց Տ. Տ. Հ. Միութեան Վարչութեան քարտուղար՝ Լեւոն Տօնիկեան, ատենապետ Տ. Տիրոեան:

Վերջացնելով, ծանուցագիրը կը պահանջէ որ խորհրդային իշխանութիւնները ազատ արձակեն Ներկայիս Ռուսիոյ մէջ արգելափակուած Չինացիները եւ յանձառու բլլան ամէն յարձակումի դէմ պաշտպանել ռուսիաբնակ չինական քաղաքացիները։

∴ Միւս կողմէ, սակայն, Խարպինի իշխանութիւնները կը շարունակեն խստութիւնները Ռուսերուն դէմ։ Առեւտրական գրասենեակի խորհրդային պաշտօնեաներէն 75 հոգի ձամբուեցան՝ արտաքսուած պաշտօնեաներու թիւը բարձրացնելով 320ի։ Սահմանէն դուրս տարագրութիւնները կը շարունակուին։ 39 Ռուսեր սահմանագլուխի կայարանը տարուեցան եւ չարտօնուեցան տեսակցիլ իրենց բարեկամներուն հետ։ Նոյնիսկ կենդանիներու յատուկ վակոններու մէջ դրին զանոնք։

∴ Մոսկուայի չինական դեսպանատունը զինուորական պահակներու հսկողութեան տակ առնուած է, արգիլելու համար բոլշեւիկեան ցոյցերը։

Պառլէման քննումը

Երեսփ. ժողովին աջեւ վարչապետ Փուանքարէ երեքշաբթի օր շարունակեց իր ցեկոյցը պարտքերու խնդրին մասին։ «Փոխանակ արկածախնդրութեան մէջ նետուելու, բսաւ, ջանանք մեր երկրի շահերուն համար ամենալաւ պայմաններով կարգադրել այն անհօլի խնդիրները, որոնք դրուած են մեր առջեւ»։

Յետոյ խօսեցաւ Եընկի ծրագրին մասին։ Նախկին վարչապետ Լէոն Պլիւմը տուաւ թէ Եընկի ծրագրին մէջ չկայ որեւէ յօդուած, որ թոյլ տայ Ֆրանսայի՝ դադրեցնել իր վճարումները հանդէպ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ, երբ Գերմանիա չվճարէ Ֆրանսայի։ Ընդհակառակն եթէ Ամերիկա եւ Անգլիա ոեւէ զեղչ ընեն Ֆրանսայի պարտքէն, Գերմանիա կ'օգտուի այդ զեղչէն 2)3ի համեմատութեամբ։

Այս խնդրին շուրջ փոքրիկ խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Փուանքարէի եւ Լէոնի միջեւ։

Եընկի ծրագրով, Ֆրանսա 138 միլիառ ֆրանք պիտի ստանայ Գերմանիայէն. այս գումարէն Անգլիոյ և Ամերիկայի պարտքերը վճարելէ յետոյ, Ֆրանսայի կը մնայ 42 միլիառ ֆրանք՝ դարմանումներու համար։ Անշուշտ ցարդ Գերմանիոյ ըրած վճարումները այս հաշուէն դուրս են։

Փուանքարէ բսաւ թէ Եընկի ծրագիրը կ'ընդունի առանց խանդավառութեան։ Վէրսայլի յոյսերէն շատ հեռու է անիկա։ Սակայն այդ ծրագիրը ունի իրաւունքութիւնը, եւ եթէ գործադրուի, Գերմանիոյ վճարումներով պիտի կրնանք գոցել մեր պարտքերը։ Հետեւաբար պէտք չէ վարանիլ զայն վաւերացնելու համար։ Եթէ ամերիկեան համաձայնագիրը չվաւերացնենք, Եընկի ծրագիրը մեռեալ-ծնած երախայի պիտի նմանի։

Սէնի երեսփոխան Լուի Տիւպուա Ներկայացուց բանաձեւ մը, պահանջելով անորոշ պայմանաժամով յետաձգել Մելլըն-Պէրանժէ համաձայնագրին վաւերացումը եւ նախքան այդ ընդհանուր կարգադրութիւն մը ընել արդարօրէն բաշխելու համար պատերազմի ծախքերը։ Այս բանաձեւին ուժ տուին Լուի Մարէն, Րէպէլ եւ կուսակցութեան Օրիոլ յայտարարեց թէ ընկերվարականները պիտի քուէարկեն Լուի Տիւպուայի բանաձեւը, որ սակայն մերժուեցաւ 239ի դէմ 304 ձայնով։

Ժողովը յետոյ անցաւ Ֆրանքլէն Պույեոնի բանաձեւին, որով կ'առաջարկուէր վաւերացումը յետաձգել մինչեւ այն օրը, երբ Գերմանիա եւ բոլոր դաշնակից եւ ընկերակից պետութիւնները արտայայտուին Եընկի ծրագրին մասին։ Թըքասէր երեսփոխանը բսաւ որ Ֆրանսա պէտք չէ կապուի 62 տարի, նախ քան գիտնալը թէ ինչ պիտի բլլայ Եընկի ծրագիրը։

Ֆրանքլէն-Պույեոնի պատասխանեց արտաքին Նախարար Պրիան, որ ազդարարեց խորհրդարարանին զգացումով չտարուիլ։ Մեր դիմաց կայ, բսաւ, անողոք պարտատէր մը, որ բոլոր պարտականներուն ալ կը մերժէ անոնց պահանջած երաշխաւորութեան յօդուածը։ Ուրիշ միջոց չկայ, պէտք է վաւերացնել։

Ֆրանքլէն-Պույեոն ետ առաւ իր բանաձեւը։

Յետոյ Լէոն Պլում Ներկայացուց ընկերվարական տեսակէտը։ Ըսաւ որ վճարումներութիւնները պէտք է յետաձգել, կառավարութեան հասկցնելու համար թէ խորհրդարանը կ'ուզէ հաշուեյարդարի ենթարկել պատերազմին ստեղծած խնդիրները և ընդունիլ իրապէս խաղաղասէր քաղաքականութիւն մը, որուն առաջին արտայայտութիւնը պէտք է բլլայ Հռենոսիոյ պարպումը, Եընկի ծրագրին վաւերացուելէն անմիջապէս յետոյ։

Ըսելէ յետոյ թէ ընկերվարականները կուսակից են Եընկի ծրագրին, Պլում յիշեց որ առնոք 25 միլիառ մարքի մասին կը խօսուէր, մինչդեռ հիմա 6 միլիառի մնացեր ենք. յատակ ու չոր. ա՛յս է կացութիւնը։ Ահա՝ արդիւնքը գործուած սխալներուն եւ կորսուած առիթներուն։ Նախ պարպեցէք Հռենոսը, յետոյ վաւերացուցէք Եընկի ծրագիրը։

Պրիան պատասխանեց Պլումի, որու Ներկայացուցած բանաձեւին մասին վիճաբանութիւնները շարունակուեցան երէկուան նիստին մէջ։

Հայ երիտասարդ մը սպաննուած

Անտիոքէն պէյրութ հասնող ճամբորդ մը կը պատմէ.—

Սուրիոյ խորհրդարանի անդամ Ահմէտ պէյի անձնական շօֆէրը, բնիկ Տէօրթ Եօլցի 22 տարեկան Գրիգոր Պալեան, երբ Իսկէնտէրունէն Պէյլան կը փոխադրէր Ահմէտ պէյի ընտանիքը, կէս ճամբան երկու զինուած անծանօթներ կը յարձակին եւ կը հրամայեն կեցնել ինքնաշարժը։ Գրիգոր առանց կարեւորութիւն տալու տրուած հրամանին, կը շարունակէ ճամբան, բայց ոճրագործները կը կրակեն եւ կը հրաւիրեն վարիչը, որ այդ վիճակով մինչեւ Պէյլան կը քշէ ինքնաշարժը։ Հազիւ հոն հասած, շունչը կը փչէ։

Խորհրդային օդանաւ մը Փարիզի մէջ

Առջի օր ժամը 18.50ին Պերլինէն Պուրժէի օդանաւային կայանը հասաւ խորհրդային հսկայ օդանաւ մը, որուն մէջ տեղ գրաւած էին 11 հոգի, 5 լրագրող, 2 ճարտարագէտ, 2 մեքենագէտ եւ երկու վարիչ, բոլորն ալ Ռուս։ Օդանաւը ամբողջովին մետաղէ շինուած է Մոսկուայի մէջ։ Նոյն տեսակէն երրորդ օդանաւն է ասիկա։ Ունի երեք ֆրանսական շարժիչ մեքենայ, իւրաքանչիւրը 230 ձիու ուժով։ Տեղ ունի 12 հոգիի համար։

*Ռատիկանութիւնը խիստ միջ։ ցներ ձեռք առած էր՝ կարգապահութեան հսկելու համար։

ԳԻՒՂԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 32րդ տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն որճարան_ճաշարան Պէլ-Էռ, Ֆրանսայի անտառ կոչուած հոյակապ ուգեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր՝ ղեկավարութեամբ Պ. Խ. Արալազեանի։ Կը մասնակցի Լիոնի «Գոմէտի տրամաթիք թատերախումբը»։ Ողիմպիական խաղեր եւ ֆութպօլի մրցում «Մերձաւոր Արեւելքի Որբերու Միութեան» կողմէ։ Ֆրանսական ճազպանտ, ճոխ եւ աժան պիւֆէ։

Տոմսերը կը ծախուին Ճանկէօզեան, Քէնտիրեան, Բարձր Հայք, Տարօն ճաշարանները, Սափրիչ Թորիկեան 150 Rue Monceey եւ «Յառաջ»ի Լիոնի գործակալ Ն. Յակոբեանի մօտ։

Մասնաւոր սպասարկութիւն օթօպիւսի.— առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշարէն. (Լիոն), ժամը 10ին Սուս Արթիֆիսիէլէն (Տէսին), Կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Փլաս Կիշարէն (Լիոն)։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՏՈՄՍ 4 ՖՐԱՆՔ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ Սէն Քլուի անտառը, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը։ Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. Դիւլանթանեան։ կը խօսի՝ ընկ. Վ. Վահան Համբարձումեան։ երգ, նուագ, հայկական պարեր եւ անակնկալներ։

ձոխ պիւֆէ։ Փափաքողները կրնան իրենց ճաշը միասին բերել։ Առաջնորդներ պիտի սպասեն Pontde Sèvres եւ Pont de St. Cloud.

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ ենթակոմիտէի կողմէ

11 Օգոստոս կիրակի օր Մանրամասնութիւնները քանի մը օրէն

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն Ռօն Փուանի մարգագետինը։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն։ Կը խօսի Ընկ. Բարգէն։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել, պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

Ն Ա Ւ Ա Ս Ա Ր Դ Ե Ա Ն Խ Ա Ղ Ե Ր

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական ախոյեանութեան տարեկան մրցումները (7րդ տարի), կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, Stade de Parisի մէջ (Porte St. Ouen), այս Կիրակի ժամը 2ին, մասնակցութեամբ Փարիզի, Գրյեանքուրի, Իթալիի, Պուա Քոլոմպի, Սարսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու մարզիկներուն եւ սկաուտներուն և Դպրոցասէրի սանուհիներուն։

Տոմսեր՝ 5, 10 եւ 25 ֆրանք։ Այժմէն կարելի է հայթայթել հայ ճաշարաններէն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն։

(Գոց Թրիպիւններ արեւէն կամ անձրեւէն պաշտպանուելու համար)

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Վ Ա Լ Ա Ն Ս Ի Մ Է Ջ

Խանասորի 32րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի շրջ. կոմիտէի կողմէ այս կիրակի ժամը 8էն մինչեւ իրիկուան 8ը Մալինարի անտառին մէջ։ Բանախօսութիւն, երգ, պարեր, արեւելեան նուագ եւայլն։ կարելի է ճաշը միասին բերել։ ձոխ պիւֆէ տեղւոյն վրայ։ Օթօյի սպասարկութիւն՝ 26 Bld. Vauban, խուլէն Շամախեանի սրճարանին առջեւ։

ԸՆԿԵՐԱ ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Ալֆօրվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 7էն յետոյ Հաթի Մկրին սրճարանը։ Ներկայ կ'բլլայ Ընկ. Ա. Ջամալեան։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Մէթրօ՝ Պէլվիլ։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Բարգէն Սիւնի, Վարուժան, Աւօս, Սիամանթօ եւ Վահապ խումբերու ընկերները, վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. Շրջ. Պատգամաւորական ժողովը։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սեբոյ, Նիկոլ Դուման, Համազասպ, Վարդգէս խումբերու ընկերները այս երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անպատճառ։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անպատճառ։

Ռոստոմ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple։ Մէթրօ՝ Պէլվիլ։ Կը խօսի՝ ընկ. Սամուէլ Մերտանեան. Նիւթ՝ Վասպուրականի հերոսամարտը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին եօթնադրբարեանները բնակարանը 41 Rue de Fontenay, Clamart. ներկաները պիտի նկարուին։

ԼԻՈՆԻ «Գոմէտի Տրամաթիք»ի վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ-անդամուհիները, վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին իր փորձատեղին 153 Rue Criqui։ Բոլորին Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ կը հրաւիրուին նաեւ արձանագրուիլ փափաքողները։

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ այս կիրակի Moulin de la Terrasse՝ Sannoisի ծառաստանին մէջ գեղարուեստական բաժին։ Հաղորդակցութիւն՝ փորթ տը Քլիշիէն թրամուէյ թիւ 40, իջնել Թէրմինիւս, առնել օթօպիւս եւ իջնել որոշուած վայրը։ կը հրաւիրուին Հաճնցիները եւ համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Թ. Ե. Հ. Կ. Խ.ի մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 5.7 Հաթ ի Մկրի սրճարանը։

կարեւոր օրակարգ Ներկայ կ'բլլայ Տիկին Լ. Շանթ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՅՈՒԼԻՍ 1929

19 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1011 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԵՔ ՊԱՏԿԵՐ

Երէկ արտատպեր էինք լուր մը, Սելանիկէն.— Երեսուն գաղթական ընտանիքներ փողոց թափուած Քալամարիայի կայանին մէջ, որուն տաղաւարները պիտի փլցուէին։

Ետոյ ուրիշ լուր մը՝ Հալէպէն.— Թուրքիայէն հեռանալով, Նիսիպինի մօտերը, սուրիական սահմանին վրայ, հաւաքուած են 50 քրտախօս ընտանիքներ։

«Մեր այս եղբայրներուն քանիցս կատարած դիմումները Հալէպի Առաջնորդարանին եւ Բարեգործականի մասնաճիւղին դեռ ոչինչ [...]րին անոնց կացութիւնը բարւոքելու համար։ Եւ ընդհակառակն [...] ոչոր խոստումները խոշոր յուսալքումներ յառաջ բերին»։

Պատմողը՝ ռամկավար-պահպանողական օրկան մըն է. Հալէպի «Եփրատ»ը, թունդ հակադաշնակցական։

Եւ փախստականները, որոնք իրենց դիմագիծը պահեր էին թրքական դժոխքին մէջ, յուսակտուր՝ որոշեր են... կաթոլիկ ըլլալ։

— Այս քրտախօս Հայերը սակաւապէտ են, եւ իրենցմէ աղքատները գոհ պիտի ըլլան նոյն իսկ կէս մեճիտ օրավարձքով։ Անօթի չմեռնելու համար է որ ուրիշ փարախի կը դիմեն... Զանոնք տեղաւորելու համար կը բաւէ 300 օսմ. ոսկիով հող մը գնել եւ [...] 3 400 ոսկիով ալ զանոնք աշխատանքի պայմաններու [...] տէր դարձնել։ Ատամնաբոյժ մը՝ Պ. Գրիգոր Սարգիսեան, դպրոց մը հաստատելու համար հող մը գնած է ազնուաբար. եթէ 30 ոսկի կարենայ ձեռք բերել, տեղին վրայ հանգանակութեամբ եւ իր անձնական խոշոր մասնակցութեամբ. պիտի կրնայ [...] ոսկի գոյացնելով շէնք մը կառուցանել դպրոց-եկեղեցիի համար։»

Երրորդ պատկեր մը.— Աթէնքի «Նոր Օր»ը. Նկարագրելով Սինկրուի գաղթակայանին զարհուրելի թշուառութիւնը, որ քով քովի խառնած է «առողջն ու հիւանդը, լուսնոտն ու բորոտը», կը պատմէ.

— «Բարեգործականի շրջուն գործիչ Վ.Եփ. Խանդամուրի այցելութենէն օգտուելով, պարզեցինք Սինկրուի աղէտը. եւ ըսինք թէ, հազար սթերլինով կարելի է հող գնել եւ տեղաւորել հինգ հարիւր ընտանիք։ Գաղթականները եթէ հող ունենան, հիւղը կրնան շինել իրենց միջոցներով։ Ընտագային, մաս մաս հողին փոխարժէքն ալ կրնան վճարել։» (9 յուլիս)։

Արդի՞ւնքը.— «Վեր. Խանդամուր ոգեւորուեցաւ մեր առաջարկով եւ խոստացաւ գրել Բարեգործականի կեդրոնին։ Անցաւ մէկուկէս ամիս։ Ոչ մէկ ձայն, ոչ մէկ յուսատու նշան։

Կարելի է, տակաւին, ուշադրութեան յանձնել ուրիշ իրողութիւններ, Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Միջագետքէն։ Մէկը միւսէն աւելի դժոխային դրուագներ, որոնց առջեւ քարերն անգամ պիտի սարսռան։

Արդ. ի՞նչ կը բանինք մենք, որ ոչ քար ենք, ոչ ալ հող, այլ միս ու ոսկոր։

Ոչի՞նչ եւ ոչի՛նչ։ Երկու սրտցաւ խօսք և բուռն վրդովում կամ ափսոսանք եւ հառաչանք։

Եւ դեռ աւելին — կը վիճինք իրարու հետ, գաղթային տունչ, կազմակերպութեան մը արժէքը բացատրելու կամ ժխտելու համար...։

Եօթը հարիւր հազար թրքահայ տարագիրներու հարիւրին 75ը միջոց է գտեր իր գլուխը պահելու, առանց մեր աջակցութեան կամ իմացութեան. իսկ մենք մնացած 100ին 25ին հոգն անգամ նետեր ենք մէկդի, տաղտկալի բեռի մը պէս։ Նետեր ենք մէկդի, եւ կ'ուզենք որ ուրիշները զբաղին, այն միւսները, օտարնե՛րը...

Ի՞նչ է մեր արդարացումը։ Ի՞նչով կրնանք չքմեղանալ, աղաներ, էֆէնտիներ եւ ազգասէրներ։

Նիւթակա՞ն հո՞գը։ Սուտ կը խօսիք, պարոններ։ Գաղութներուն մէջ ունինք այնպիսի հարստութիւններ, որոնք բաւական են ամբողջ պետութեան մը ելեւմուտքը մատակարարելու։ Ունինք հանրային եւ անհատական գանձեր, որոնց շնորհիւ քաղաքներ կրնայինք շինել։

Իսկ ի՞նչ ողորմելի գումար կը ներկայացնէ սա երեք պատկերներով պարզուած հաշիւը.—

1.— Սելանիկի մէջ, հողի կտոր մը հիւղակներով՝ 30 ընտանիքի համար, որոնք «գերան մը տնկելու անգամ ի վիճակի չեն»։

2.— Աթէնքի մէջ հազար սթերլինի հող՝ հինգ հարիւր ընտանիք տեղաւորելու համար։ «Եթէ հող ունենան, հիւղը կրնան շինել եւ մաս մաս, հողին փոխարժէքն ալ վճարել»։

Հազար սթերլին =124,000 ֆրանք. Բարեգործականի վարչին մէկ տարեկան ռոճիկը։

3. Նիսիպինի մօտ, Քամըշլըի մէջ (Սուրիա), 300 օսմ. ոսկի՝ հող գնելու համար = 33.000 ֆրանք։ Նոյնքան՝ ալ աշխատանքի գործիքներու համար։ Եւ 30 ոսկի = 3300 ֆրանք՝ դպրոց եւ եկեղեցի շինելու համար։

Կլոր հաշուով. 200,000 ֆրանք. 580 ընտանիք փրկելու համար 3 4000 մարդ։

Չէ՞ք տեսած, բարեկամներ, այս պատկերին առջեւ մնացողներու քանիերու թշուառութեան եւ մեր հոգեկան չքաւորութեան առջեւ։ ժողովրդական հանգանակութեամբ, հինգ-տասը ֆրանքներով. 200.000 ֆր. արտադրեց միայն «Յառաջ»ը, որոշ նպատակներու համար։ Եւ ուրիշ ազգիներ ալ հոսեցան, միեւնոյն առիթներով։

Անպատճառ աղէ՞տ մը պէտք է պայթի, որպէսզի քակուին կզպանքները։

Իրական աղէտէ մը ի՞նչ տարբերութիւն ունին պարզուած երեք պատկերները։ Ա՛ն ալ դեռ պատահաբար առնուած...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՁԷՁՈՔ ՏԵՍԱԿԷՏ ՄԸ

Քալիֆորնիոյ անկուսակցական «Մշակ»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (21 յունիս).

— «Երբ ակնարկ մը նետենք մեր ազգային ու քաղաքական կեանքին վրայ, պիտի տեսնենք թէ մեր ամբողջ ազգային ու քաղաքական խմբաւորումները եւ կուսակցութիւնները բաժնուած են երկու գլխաւոր մասերու։

Այդ երկու ուղղութիւններն (օրիէնտացիա) են.— ազգայնական եւ միջազգայնական կամ [...]

Մեր ամբողջ քաղաքական ու յեղափոխական կուսակցութիւնները, մէջն ըլլալով չէզոքները ու դաշնակցականները, որքան ալ իրենց ծրագրին մէջ իբր *հեռաւոր* նպատակ ցոյց տան ընկերվարութիւնը, իրենց էութեան մէջ ազգայնական են, եւ կը հետապնդեն ամէնէն առաջ հայ ազգի ազատագրութեան գաղափարը եւ շահերը։ Այս տեսակէտով անոնց հետ համարական գաղափարի մը շուրջ կը միանան վ.երակազմեալները ու ռամկավարները, հոգ չէ թէ արտաքնապէս գաղափարական հակառակորդներ ըլլան։

Վ.երակազմեալ հատուածներէն բաղկացած այս մեծ խմբաւորումը իրեն նշանաբան ունի ազգայնականութիւնը եւ կը համախմբուի ազգային *եռագոյնին* տակ։ Եռագոյնն է անոնց առաջին ու վերջին եւ կամ միակ խորհրդանիշը։ Երկրորդ ուղղութեան, այսինքն *միջազգայնութեան* կամ պոլշեւիկութեան գլուխը առանձին եւ մինակը կը կանգնի խորհրդային հայ կառավարութիւնը՝ կռթնած ժողովուրդի փոքրամասնութեան վրայ։ Պոլշեւիկներու խորհրդանշանն է *կարմիր* դրօշակը, իսկ վարդապետութիւնը՝ միջազգայնականութիւնը։

Հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան կը մնայ բիւրեղացնել իր քաղաքական համոզումները, հաւատամքը եւ հասկացողութիւնը, եւ համախմբուիլ որոշ գաղափարի եւ ուղղութեան շուրջ։ Ունելորդ պայքարները կը սպառեն մեր ուժերը եւ կ'առաջնորդեն մեզ քաոսի եւ փճացումի.

Դարերու ընթացքին հայկական ապրուած իրականութիւնը եթէ չափանիշ առնենք անոր իրական զգացումներուն, պիտի համոզուինք թէ՝ Հայերու ստուար մեծամասնութեան հաւատամքը ազգայնականութիւնն է, իր չափաւոր եւ արդիական ձեւին մէջ»։

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Պոլսահայ թերթերը կը գրեն թէ ազգին պատկանող կալուածներու սեփականութեան խնդիրը, վերջերս կարեւորութիւն ստացած ըլլալով, Քաղաք. Ժողովը սկսած է խորհրդակցութիւն կատարել իրազեկ անձերու հետ եւ յարմար դատած այս խորհրդակցութիւնը ընդարձակել եւ ուրիշ ձեռնհաս անձերու կարծիքն ալ ստանալէ յետոյ յարմար նկատուած կարգադրութեան ձեռնարկել։

Այս գործերը կանոնաւոր եւ օրինական եղանակով հետապնդուած չըլլալով, կորուստներ եւ վնասներ յառաջ կուգան։ Քաղաք. Ժողովը վերահասու եղած է որ տարիներ առաջ ձեռնարկուած գործեր կան որոնք տարիներէ յետոյ ո եւ է ելքի չեն յանգած։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Շիրազի եւ Սովուջբուլաղի խլրտումները

Պարսկաստանէն կը գրեն մեզի.—

Շիրազի ապստամբական շարժումը դեռ կը շարունակուի։ Ապստամբ ցեղերը թէեւ կը կռուին, բայց հաւանական է, որ շուտով պարպուին եւ քաշուին իրենց վայրերը, որովհետեւ կառավարութիւնը մեծ թիւով զօրքեր կեդրոնացուցեր է ապստամբականներու վրայ։

Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», Շիրազ՝ ապստամբութեան պատճառով Թէհրանի մէջ ձերբակալուեցան՝ ելմտական նախարար Նոսրաթը-Տովլէն, Շիրազի նոր նահանգապետ Սարիմը-Տովլէն եւ Շիրազի զինուորական նախկին հրամանատարը, որոնք ծանր մեղադրանքի տակ են Շիրազի ապստամբական շարժումներուն պատճառով։

Նոսրաթը-Տովլէի ձերբակալութեամբ կը սպասուի, որ հիմնական փոփոխութիւններ կատարուին պետական գործերու մէջ։

Սովուջբուլաղի եւ շրջակայ սահմաններու վրայ քրտական շարժումներն այժմ գրեթէ թուլցած են եւ նախկին թափը չունին։ Կառավարութիւնը յաջողեցաւ զսպել ապստամբութիւնը, որ ոչ թէ քաղաքական՝ այլ տնտեսական պատճառներով ծնունդ առած էր։ Իբր թէ պետութեան որոշած տուրքերը ծանր երեւցած են եւ այդ իսկ պատճառով քիւրտ ցեղերը ապստամբեր են։ Տարազի եւ գլխարկի բռնի փոփոխութիւնն ալ բաւական դեր խաղացած է ապստամբութեան ծագման մէջ։

Մոսկուայի սահմաններուն վրայ Քիւրտերը հանգիստ են եւ առհասարակ ո՛ եւ է վատ տրամադրութիւն չի նկատուիր անոնց մէջ Պարսկաստանի հանդէպ։

Վերջերս Սալմաստի եւ Մակուի սահմաններուն վրայ ապրող քիւրտ ցեղերը հանգիստ ու խաղաղ են եւ բարեկամ Պարսիկներուն։

Համայնավար շարժում Թուրքիոյ մէջ

Արտաքինի երեսփոխան եւ «Վ.ագըթ»ի խմբագիր Մ.Զէքի Ալըմ պէյ Թիւրք Օճաղի ծանօթ խնդրին մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.

Գոնիայի մէջ լոյս տեսնող «Խալքա Տօղրու» (Դէպի ժողովուրդ) հանդէսը գրգռիչ բանաստեղծութիւն մը հրատարակեց։ Պոլսոյ «Հարէքէթ»ը արտատպեց այս բանաստեղծութիւնը որուն հրատարակութեան նպատակն էր Թուրքիոյ մէջ համայնավարական յեղափոխութիւն մը պատրաստել, ինչպէս կը հասկցուի անոր պարունակութենէն։

Նշաններ կան թէ ձեռնարկներ կատարուած են երկրին մէջ պոլշեւիկեան յեղափոխութիւն մը յառաջ բերելու համար։ Ահա այս կարծիքին վրայ է որ Համտուլլահ Սուպհի պէյ յօդուած մը գրեց, եւ ասոր հետեւանքով է որ տեղի ունեցաւ Թիւրք Օճաղի հաւաքոյթը։

Այս շարժումներուն վրայ, հիմա ոստիկանական քննութիւն մը պիտի սկսի, երեւան հանելու համար համալսարանի ուսանողներուն մէջ կատարուած պոլշեւիկեան քարոզութիւնը։ Արդէն, աւելի առաջ քննութեան ձեռնարկուած է, քանի որ Գոնիայի մէջ հրատարակուած եւ յետոյ Պոլսոյ մէջ արտատպուած գրգռիչ բանաստեղծութիւնը գրաւած էր պատկանեալ իշխանութեան ուշադրութիւնը։

∴ «Րէսիմլի Այ» պարբերաթերթին խմբագիրը, Սապիհա Զէքէրեա հանըմ, նամակով մը կը գանգատի որ պոլշեւիկեան գոյն կը տրուի իրենց գրական մէկ դիտողութեան։ Ամբողջ խնդիրը — կ'ըսէ.— հինի եւ նորի պայքար մըն է։ Նոր երիտասարդները չեն հաւնիր հին կուռքերուն եւ կ'ուզեն փշրել զանոնք։

Սապիհա հանըմ յետոյ ցաւ կը յայտնէ որ համալսարանի ուսանողութիւնը իրենց հետ չէ, այլ հիներու կողքին կը գտնուի։

∴ «Վագըթ» խմբագրականով մը կը պատասխանէ Սապիհա հանըմի նամակին։ Ապտիւլ Հագգ Համիտի գրութիւններէն համ առնելու համար, կ'ըսէ, պէտք է ազգայնական ըլլալ։ Մինչդեռ, մեծ բանաստեղծին չհաւնող երիտասարդը դեռ վերջերս հրապարակաւ յայտարարած է թէ ինք համոզումով համայնավար է։

Սապիհա հանըմ բռած էր նաեւ թէ «ժողովրդավար վարչաձեւի մը տակ ամէն գաղափար կրնայ պաշտպանուիլ»։ «Վագըթ» կը հարցնէ թէ ներկայ Ռուսիոյ մէջ կարելի՞ է տող մը բան հրատարակել ի նպաստ ազգայնական բանաստեղծութեան մը։

"ԻՒՄԱՆԻԹԷ,,Ի ՇԷՆՔԸ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

ՀԻՆԳ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Օգոստոս 1ը կը մօտենայ եւ համայնավարները բոլոր երկիրներու մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնեն «Կարմիր Օր»ը տօնելու համար։ Ֆրանսական իշխանութիւնները այս օրերս խստացուցած են իրենց հսկողութիւնը համայնավար կազմակերպութեանց շուրջ։

Չորեքշաբթի իրիկուան դէմ գաղտնի ոստիկաններ համայնավար պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի խմբագրատան մօտերը ձերբակալեցին մարդ մը, որ կը մերժէր պատասխանել իրեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍԵՒՉԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԱԾ

Վերջին հեռագրերու համաձայն, դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են Չինաստանի եւ Մոսկուայի միջեւ։ Չորեքշաբթի իրիկուն Կարախան Մոսկուայի չինական գործակատարին յանձնեց նոր ծանուցագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Չինաստանի պատասխանը անգոհացուցիչ է իր պարունակութեամբ եւ կեղծաւոր խօսքերով։ Խորհրդ. կառավարութիւնը որոշած է դիմել հետեւեալ միջոցներուն, ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգելով չինական կառավարութեան վրայ։ 1. Ետ կանչել Չինաստանի իր դիւանագիտական, հիւպատոսական եւ առեւտրական ներկայացուցիչները։ 2. Ետ կանչել չինական արեւելեան երկաթուղիի խորհրդային բոլոր պաշտօնեաները։ 3. Երկաթուղային ամէն հաղորդակցութիւն կտրել խորհրդային միութեան եւ Չինաստանի միջեւ։ 4. Հրաւիրել խորհրդային միութեան չինական դիւանագիտական եւ հիւպատոսական ներկայացուցիչները ամիջապէս մեկնիլ խորհրդային հողամասէն։

Փէքինէն կը հեռագրեն թէ ռուսեւչին պատերազմի մը պարագային, ռուս զինուորները ծրագրած են չինական սահմանը մտնել Փոկրանիչնայայէն։ Այս պատճառաւ կարմիր բանակի երեք զօրագունդեր համախմբուած են ներկայիս յիշեալ վայրը։

Ճափոնական «Թոքիօ» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ խորհրդային ուժերու տենդոտ գործունէութիւն կը տեսնուի սահմանին վրայ, սպառազինուած զինուորներ, օդանաւերով, ինքնաշարժներով, թունաւոր կազի գունդերով եւ այլ պատերազմական կազմածներով՝ կազմ ու պատրաստ կը սպասեն։

Փոկրանիչնայայէն դէպի Խարպին, Ցունկարի գիծին վրայ, ճամբան շատ կարճ է եւ պոլշեւիկները կրնան 24 ժամէն Խարպին մտնել, եթէ դիմադրութիւնը թեթեւ ըլլայ։ Չինաստան չպիտի կրնայ դիւրութեամբ օգնական ուժեր ղրկել դէպի հիւսիս, քանի որ Մուքտէնէն մինչեւ Ցանկ-Չուն գիծը Ճափոնական հակակշիռի ենթարկուած է։

ՏԱՔԸ

Ճաբաթէ մը ի վեր անտանելի տաք կ'ընէ Փարիզեան շրջանին մէջ։ Սէնի բաղնիքները խճողուած են։ Օդափոխութեան գացողներու թիւը ամէն օր կը շատնայ։ Փարիզի հանրային պարտէզներն ու շրջակայ անտառները կը լեցուին զով օդի կարօտը քաշողներով։

Գաւառի եւ արտասահմանի մէջ եւս տաք կ'ընէ, ինչպէս կը հաստատեն օրերէ ի վեր հասած հեռագիրները։

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ

Իզմիրի Առեւտր. Սենեակին մէկ վիճակագրութեամբ, տեղւոյն մէջ 2224 օտար բանուորներ կան։ Ասոնց 578 հոգին իտալացի, 885ը պուլկար, 148ը հունգար, 78ը անգլիացի, 84ը աւստրիացի, 28ը ֆրանսացի, 118ը գերմանացի, 11ը ամերիկացի, 2ը հոլանտացի, 114ը ռուս, 106ը պարսիկ, 7ը սպանիացի, 23ը չեխոսլովաք, 10ը ռումէն, 5ը ճափոն, 8ը զուիցերիացի, 5ը պելճիքացի, 18ը եգիպտացի եւ մէկն ալ ուքրանացի են։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ
ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Ստիպուած ենք անգամ մը եւս անդրադառնալ Ֆրանսայի պարտքերու կարգադրման խնդրին։

Յուլիս 31ի վճարումն յետաձգելու համար Ամերիկայի տուած բացասական պատասխանէն ի վեր, ամբողջ աշխարհի աչքերն յառած են Ֆրանսական խորհրդարանի վիճաբանութեանց եւ ամէնքն ալ անձկութեամբ կը սպասեն վերջնական քուէարկութեան։

Նախկին թիւերով զբաղինք, քննենք անգամ մը այդ տալիքներն իրական տեսակէտէն։

Շատ շատեր, մանաւանդ ոչ-վաճառական տարրեր բացարձակապէս իրաւացի կը գտնեն որ Ֆրանսան չվճարէ Ամերիկային— նոր գաբերու «Շայլոքին»…

«Յառաջ»ի պաշտօնական խմբագիրն ալ «կռիւը եւ գետնաքարշ վաշխառութիւն» կոչած չէ՞ր Ամերիկայի պահանջը՝ շաբաթ օրուան իր «Երկու խօսքով»։ «Մեռեալները չեն որ հաշուի կ'առնուին, այլ փոխ տրուած ապրանքները ու տոլարները»։

Եթէ սակայն, աշխարհի վաճառականութիւնը պգացումով պիտի դատենք միայն, ոչ մէկ ազգատ իր տալիքը վճարելու չէ հարուստներուն։ Իսկ եթէ մեռեալներն ալ պէտք է նկատի առնուին ելմտական կարգադրութեանց մէջ, հայ ազգը աշխարհի ամենամեծ պահանջատէրն է համեմատաբար իր քանակին…

Ճի՞շդ է արդեօք այս տրամաբանութիւնը, որուն անխուսափելի հետեւանքը կ'ըլլայ այն թէ որեւէ յանձնառութիւն վաւերական է այն պարագային միայն, երբ երկու կողմերը համազօր են իրարու. տկարը միշտ իրաւունք կ'ունենայ խզելու պայմանագրութիւնը, եթէ պայմանագիր միւս կողմը աւելի հարուստ կամ աւելի զօրաւոր է։

Չեմ կարծեր թէ ընկերվարական մտայնութեամբ իսկ կարելի է արդարացնել այսպիսի գաղափար մը (Ականջը խօսի ընկեր Վ. Շ.ի)։

Քննենք այժմ իրականութիւնն այնպէս ինչպէս որ տեղի ունեցած է։

1914ի օգոստոսին կը ծագի մեծ պատերազմը. իսկական պատասխանատուները մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած ճշդել եւ երբեք ալ կարելի պիտի չըլլայ ճշդել, որովհետեւ անոր պատճառները օդակներն են ահագին շղթայի մը որու ծայրը շատ հին դէպքերու հետ կապուած է։

Պատերազմը կ'երկարի ահագին դրամի պէտք կայ եւ Ֆրանսա ու իր Դաշնակիցները կը դիմեն Ամերիկային, մնունդ եւ ռազմամթերք գնելու պարոնի։ Ամերիկան պէտք էր տա՞ր թէ ոչ։ Մեր նպատակէն դուրս է միջազգային չէզոքութեան պայմանները քննել. Ամերիկան տուաւ եւ լաւ ըրաւ որ տուաւ։ Առանց այդ օգնութեան, Դաշնակիցներն ապահովաբար չպիտի կրնային յաղթական դուրս գալ (Մեզի՝ Հայերուս համար դաշնակիցներու յաղթութիւնը փափաքելի էր այն ժամանակ, թէեւ ոմանք այժմ կը կարծեն թէ աւելի լաւ կ'ըլլար, եթէ Ճերմակ խաղաղութիւն մը կնքուէր առանց յաղթողի եւ յաղթուողի)։

Մինչեւ Ամերիկայի պատերազմին մասնակցիլը, ամերիկեան պետութիւնը չէր որ փոխ կու տար Ֆրանսային, այլ ամերիկեան անհատ քաղաքացիներ— Մորկընի միջնորդութեամբ — կը գնչէին Ֆրանսական գանձատոմսերը եւ այդ գումարներով է որ Ֆրանսան կը գնէր իրեն պէտք եղած ապրանքները։ Ֆրանսան երբ ստացաւ այդ գումարները, պայման չդրաւ թէ պիտի վճարէ եթէ յաղթական դուրս գայ եւ իր Ծչնամիէն հատուցում ստանայ։ Տղայական եւ ծիծաղելի կ'ըլլար այն ատենայ-պիսի պայմանի մը մասին խորհիլ, մինչդեռ հիմայ հայրենասիրական կը համարուի այդպիսի մտածում մը։

Այսպէս՝ Ֆրանսա փոխ առաւ մօտ 775 միլիոն տոլար՝ կարճ պայմանաժամերով։ Ո՞վ կրնայ պնդել թէ Ֆրանսան պէտք չէ վճարէ այս պարտքը. բոլշեւիկէ մը զատ ոչ ոք, կարծեմ։ Այս պարտքը պետական պարտք չէ պետութենէ պետութիւն կնքուած չէ. հարուստ անհատներ են որ տուած են Ֆրանսային, բնականաբար քիչ մը խիստ պայմաններով, քանի որ Ֆրանսա ի վիճակի չէր պայմաններու մասին մանրակրկիտ դիտողութիւններ ընելու։

Եթէ Ամերիկան պատերազմին չմասնակցէր, Ֆրանսա, մինչեւ իսկ յաղթական, շատ դժուարութիւններ պիտի ունենար պայմանաժամին վճարելու համար այս գումարը. բարեբախտաբար Ամերիկան 1917 ապրիլին պատերազմին մասնակցեցաւ եւ Ֆրանսա սկսաւ ուղղակի ամերիկեան պետութենէն փոխ առնել. 1918ի վերջը այդ տալիքներու գումարն հասաւ երեք միլիառ տոլարի։ Չմոռնանք սակայն թէ Ամերիկան իբր պատերազմիկ պետութիւն լիապէս կը ծախսէր իր բանակին համար իր դրամով Ֆրանսայի մէջ շինեց երկաթուղիներ, հիւանդանոցներ եւայլն եւայլն եւ առնցմէ դուրս փոխ տուաւ նաեւ Ֆրանսային, որ բնականաբար կը շարունակէր կռուիլ եւ աւելի մեծ թափով։

Զինադադարէն վերջ Ֆրանսան իր յօժար կամքով գնեց նաեւ Ամերիկայի Ֆրանսայի մէջ ունեցած զինամթերքները՝ 407 միլիոն 341,145 տոլարի, վճարելի տասը տարիէն, այսինքն այս ամսի 31ին։ Այս տալիքն ալ առեւտրական է եւ ոչ թէ պատերազմական եւ մանաւանդ չմոռնանք թէ այս բոլոր տալիքներն ալ խորհրդարաններէն վաւերացուած են իրենց ժամանակին եւ այժմ խնդիրն ոչ թէ այդ տալիքներու էութիւնն. այլ տոկոսներուն եւ մնացեալը վճարելու ձեւերը վաւերացնելուն մէջ է, ինչպէս դիտել տուաւ Փուանքարէ։

1925 յունիս 15ին հաշուեյարդարի ժամանակ, Ֆրանսայի տալիքին գումարն որոշուեցաւ 4 միլիառ 25 միլիոն տոլար եւ ըստ Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագրին՝ վճարելի 62 տարիէն, տարեկան 30էն մինչեւ 125 միլիոն տոլար։

Այս համաձայնութեամբ եւ տոկոսի սակին զեղչումով Ամերիկան ահագին զոհողութիւններ ըրած եղաւ, որոնք ըստ թուաբանական հաշիւներու կը հասնին իբր թէ 60 առ 100ի, պայմանաւ որ Ֆրանսական խորհրդարանը վաւերացնէ այդ համաձայնութիւնը ներկայ տարուան օգոստ. 1էն առաջ։ Եթէ չվաւերացուի, Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը կը ջնջուի, եւ Ֆրանսա պէտք է 15 օրէն վճարէ չորս հարիւր միլիոն տոլար (տասը միլիառ Ֆրանք) եւ այնուհետեւ ալ մտածէ ճամբորդ երեքուկէս միլիառ տոլարին եւ անոր տոկոսներու վճարման վրայ։ Տոկոսները միայն 5 առ 100էն կ'ընեն տարեկան չորս միլիառ Ֆրանք։

Վերջնական քուէի արդիւնքն որոշ է. խորհրդարանի վիճաբանութիւնները պարզ ձեւակերպութիւններ են չոր սրտի մխիթարանք։ Իբր թէ ճնրմակերես պիտի ելլեն զիրենք ընտրողներուն առջեւ, հոգ չէ թէ երկրին գերագոյն շահերը կը վտանգուին…

Անգլիան տիպարն է խորհրդարանական վարչաձեւին եւ սակայն չունի Ֆրանսական Մշտական Յանձնաժողովները, որոնցմէ երկու հատ կան Երեսփ. Ժողովին մէջ (ելմտական եւ արտաքին գործերու), երկու հատ ալ Ծերակոյտին մէջ եւ ուրիշ բանի չեն ծառայեր, բայց եթէ դժուարացնել դահլիճ ու խորհրդարան։

«Ամերիկան, Անգլիան եւ մենք յառաջիկային ալ իրարու պէտք կրնանք ունենալ. բաւ Փուանքարէ եւ անխոհեմութիւն է մեր գժտութիւնը։ Վաւերացումը մէկն է այն սիւներէն որոնց վրայ պիտի հիմնենք յառաջիկայ խաղաղութեան յուշարձանը»։

Եթէ ես Ամերիկա ըլլայի, կը հրաժարէի այդ պահանջներէս. իսկ եթէ Ֆրանսա ըլլայի որեւէ առաջարկ չէի ըներ ջնջելու կամ մինչեւ իսկ զեղչելու յանձնառութիւններս։

Զանազան վերապահումներով տալիք ընդունիլը վերջի վերջոյ հաւասարէ ընդունելու։ Եւ Ամերիկա ալ կը մերժէ ընդունիլ բնականաբար։ Վերապահումներ առաջարկող երեսփոխանները կը մտնան թէ այդպիսով իրաւունք կու տան Գերմանիային մերժելու Իւնկի ծրագիրը եւ այդչափ յոգնաջան աշխատութեանց արդիւնքը ջուրը ձգելու։

Մ. Տ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿԸ ՀԻՆՑԵ՛Ր ԷՐ

Հրաւիրագրի մը վրայ, կը փութանք Աղեքսանդրիոյ եկեղեցւոյ շրջափակը նորաշէն Պօղոսեան մանկապարտէզի բացման հանդէսին։

Կը հասնինք մանկապարտէզ, երբ Թորգոմ արքեպսկ. գովքը կ'ընէր բարերարին, որ ներկայ էր։

Իմ եւ ինծի նման ուրիշներու ուշադրութիւնը գրաւած էր հայկական դրօշակին բացակայութիւնը։ Եգիպտական փառաւոր դրօշակներ կը ծածանէին ամէն կողմ եւ հայկականը կը պակսէր։

Բարեբախտաբար մանկապարտէզի շէնքէն քիչ մը անդին, խոնարհ անկիւն մը, «Ակումբ»ի մարզարանին վրայ, կը ծածանէր մինինիկ հայ դրօշակ մը, որ իր վրայ կը գալարուէր, հոգեկան տագնապի մատնուած հայրենաբաղձ քաջորդիի մը նման եւ իր անշուք խրճիթէն հեգնական ակնարկներ կը նետէր փարթամ մանկապարտէզին վրայ։

Կը հարցափորձենք։ Կ'ըսեն թէ պատասխանատուութիւնը — նո՞ր եւ չքնա՞ղ գիւտ մը — կ'իյնայ դիւանապետին վրայ, որ ուզած չէր պարզել դրօշակը՝ հիմնած ըլլալը պատրուակելով։ Ուրիշներ կ'ըսեն թէ՝ պլօքճիները բացարձակապէս արգիլած են հայկական դրօշակին պարզումը։ Ըստ-ներ ալ կան թէ՝ հայկական դրօշակին պարզումը առնէ մէկզի, առնէ մը ի վեր անիկա ծաղրանքի եւ անարգանքի կ'ենթարկուի նոյնիսկ եկեղեցւոյ բարապանին կողմէ։

Բողոքելով ես եւ ինծի հետ ուրիշներ կը հեռանանք սրահէն, առանց գոյցի, առանց պաշտօնքի, առանց հանդէսի խանգարման փորձեր ընելու։

Կը խորհրդածենք։

Ամէնքս ալ, փոքրով մեծով, հայրենիքի մը անհրաժեշտութիւնը կ'ընդունինք, բայց չենք կրնար հաշտուիլ. այն դրօշակին հետ որ վեց հարիւր տարիներէ ի վեր կորսուած եւ տասը տարի առաջ վերագտնուած ազատ եւ անկախ հայրենիքի վեհափառ մէկ խորհրդանիշն է։

Գիշեր ցերեկ մի՛ր կուրծքերը պայթեցնելու աստիճան հայրենիք կը պոռանք եւ նորահաս սերունդներու ներշնչարանը, հայրենիքը անձնաւորող դրօշակը կ'ուրանանք։

Դրօշակ մը, որ եթէ գոյութիւն իսկ չունենար, պէտք էր ստեղծուէր, քանի որ ազգերը այլեւս, առանց հայրենիքի, կը դադրին ազգ ըլլալէ եւ իրենց գոյութիւնը աւելորդ կը նկատուի երկիր մոլորակին վրայ։

Մելքոնեան մանկապարտէզը կը շինուէր առէ առաջ ազատ եւ անկախ Հայաստանի յատկացուած կտակի մը գումարով, եւ այսօր, այդ Հայաստանի դրօշակը անարգուելով մեր ազգային սուգը անգամ մը եւս կը ծանրանար։

Թորգոմ արքեպիսկոպոս, որ հոգեւոյս Խրիմեանի հիացողներէն է, նման անարգանքի մը առջեւ ինչպէս եւ ինչո՞ւ կը լռէր։

Ինչպէ՞ս։ Իրաւունք ունէր Համբարձում Երամեան, երբ կ'ըսէր թէ՝ Թորգոմ արք. լեզու ունէր, բայց ոչ հոգի։

Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ նման ձեռնարկի մը քուէարկումը բարենիշ մըն էր իրեն համար իշխանաւորներու աչքին առջեւ։

Այս ի՞նչ փոքրոգութիւն է եւ ի՞նչ ամօթալի կացութեան մը ենթարկուած է մեր ազգը։

Հայրենիք մը՝ առանց դրօշակի, հայկական յղացում մը, նորաձեւութիւն մըն է առաւելապէս։ Արդէն ո՞ր բանին մէջ մենք արտաքոյ կարգի յղացումներ չենք ունեցեր։ Ինչո՞ւ հայրենիքը բացառութիւն պիտի կազմէր։

Իսկ դրօշա՞կ մը՝ առանց հայրենիքի պիտի բացագանչեն վայրերանները։ Ո՛վ ըսաւ թէ հայրենիք չունինք։ Այո՛, չունինք հայրենիք՝ ազգային ըմբռնումով։ Եւ ճիշդ այդ պատճառով է որ տարագիր ենք հայրենիքէն։ Եւ դրօշակնիս ալ տարագիր մեզի նման։ Եւ դարձեալ ճիշդ այդ պատճառով է որ աւելի ամուր փարելու ենք մեր դրօշակին, որ ազգային է, հայկական է։

Ձեզի կ'ուղղեմ խօսքս, հայ վեղարաւորներ, Հշտթալ Թագ»ով եպիսկոպոսներ եւ արքեր։ Արժեցուցէք ձեր թագն ու վեղարը, որուն վրայ հայ բանաստեղծը փոքր Մասիսի գլխանոցին ձեւը կը տեսնէր։

Սթափեցէ՛ք փոքր Մասիսեան թագով ա՛յ հայ եկեղեցականներ։ Դուք որ կոչուած էք առաջնորդ ըլլալ այս ժողովուրդին, ղեւոնդ երէցներու. Շնորհալիներու ուղղութեամբ վառ պահեցէք հայրենիքի կրակը ձեր ժողովուրդին սրտին մէջ։

Այլապէս մենք պիտի չքաշուինք ձեզի գամել անարգութեան սիւնին, իբրեւ սեւ փակեղով սեւսիրտ սատանաներ։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԽՈՐՀՐԴ. ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան»էն նոյնութեամբ կ'արտատպենք այս յօդուածը, որ բողոքի առաջին ձայնը չէ, թէեւ միշտ ամլութեան դատապարտուած (31 Մայիս).

Վերջերս Երեւանում տեղի ունեցած թէ «Թ. Հ.» ընթերցողների կոնֆերենցիաները եւ թէ բանգիւղթղթակիցների համահայաստանեան 2րդ խորհրդակցութիւնը հանդամանօրէն կանգ առան մեր թերթերի լեզուի վրայ եւ մեծապէս ցանկալի համարեցին, որ այդպիսին աւելի հեշտ լինի, պարզեցուի եւ մատչելի դարձուի ընթերցողների լայն զանգուածներին։

Այս պահանջը միանգամայն բնական պիտի համարել, եթէ մենք յիշենք, թէ իրօք, որքան աղճատուած եւ աւելորդ, անտեղի ու անհասկնալի բառերով ծանրաբեռնուած է մեր, այսպէս կոչուած, լրագրական լեզուն։ Մոսկւայում հրատարակուող «Ժուռնալիստ» երկշաբաթաթերթը, ահա, մի քանի տարի է, որ ակտիւ եւ վճռական պայքար է մղում այդ «բարբարոսական» (ինչպէս թերթն է ասում) լեզուի դէմ։

Մեզանում, սակայն, այդ ուղղութեամբ գրեթէ ոչ մի կոնկրետ եւ պլանային աշխատանք չի կատարւում։

Դեռ ընդհակառակն, շնորհիւ այն հանգամանքի որ մեր թերթերում խոշոր տեղ են բռնում թարգմանական նիւթերը, որոնց ռուսերէն տեքստերը գրուած են հէնց այդ բարբարոսական լեզուով —մենք յաճախ «հարազատօրէն» թարգմանած լինելու համար, ուղղակի ողջ պատճենում ենք նրանց ոճերի բոլոր «գոհարները» եւ լեզուական ալլանդակութիւնները։ Ապա՝ այդպիսի գրելաձեւը, այդ բիւրոկրատիկ լեզուն դառնում է մեր սովորական լեզուն, որպիսին, քանի գնում՝ այնքան աւելի է աղաւաղւում եւ աղճատւում։

Սակայն հազիւ թէ կարիք կայ յիշեցնելու խորհրդային մամուլի գործիչներին, որ մեր թերթերն աշխատաւորականլայն մասսաների թերթեր են եւ որ, հետեւաբար նրանց լեզուն պլիւմիտիւ չլինելով հանդերձ՝ պէտք է լինի պարզ, հասկանալի եւ դիւրըմբռնելի։ Մանաւանդ որ այստեղ կայ երկու կարեւոր մոմենտ, որոնք բնաւ չպիտի մոռացութեան տրուեն մեր ժուռնալիստների կողմից, երբ որ նրանք գրիչ են վերցնում յօդուած գրելու համար։

Առաջինն այն է, որ մեր մասսաների հսկայական տոկոսը շատ յաճախ լրագիր կարդալով է լեզու սովորում եւ ուրեմն՝ գրողների վրայ չափազանց պատասխանատու պարտականութիւն է դրւում՝ աջակցելու մասսաներին այդ ասպարիզում։

Երկրորդն այն է, որ մեր լեզուն էլ այսօր իր վերատեղծման եւ անման հզօրագոյն շըրջանն է ապրում եւ հետեւաբար՝ անհրաժեշտ է, որ այդ պրոցեսը հենց սկզբից ելեթ դրւի կանոնաւոր հունի մէջ։

Մեր լրագրական լեզուի մէջ կայ երկու հաւասար չափով սխալ տենդենց, որոնք վերջին հաշուով տալիս են նոյն չփոթ հետեւանքները։

Այդ տենդենցներից մէկը — բոլոր օտար բառերն անպայմանօրէն հայացնելն է եւ յաճախ՝ այնպիսի բառերի որոնք առանց թարգմանելու արդէն մասսայական եւ հասկանալի են, իսկ անյաջող թարգմանութիւնից յետոյ դառնում են հանելուկային։ Այս տենդենցը չի նըպաստում ոչ մեր լեզուի զարգացման եւ ոչ էլ աջակցում է մասսաներին, որ նրանք դիւրութեամբ իւրացնեն թերթերում տպուած նիւթերը։

Միւս տենդենցը — բոլոր օտար բառերի պահպանումն է, որը նոյնպէս սխալ պիտի համարել։

պատասխանատուութեան զգացումի բացակայութեան։

Կարծում ենք, ժամանակն է արդէն, որ այս խնդիրները մասնակաց նշանակութիւն ստանան եւ վճռական քայլեր առնեն այս բացերը վերացնելու համար։

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱԽՈՒՄԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Հայաստանի գրողներէն խումբ մը որ Շիրվանզադէի նախագահութեամբ ճամբայ ելեր էր այցելելու հարեւան երկիրները, չորս օր մնալէ յետոյ Բագու, վերադարձած են Հայաստան, Թիֆլիսի ճամբով։

Բագուի մէջ հայ գրողները ծանօթացեր են քաղքին մշակութական շարժման, այցելեր են բանուորական եւ հանգստեան տուները, ինչպէս նաեւ նաւթահորերը։

Բագուի մէջ, հայ գրողներու առաջին գործը եղած է այցելել «26»ի գերեզմանը, որու վրայ պատուիրակութեան նախագահը դրած է թարմ ծաղկեփունջ մը եւ ցոյց տալու համար թէ գիտէ պարագային համեմատ դէմք շինել եւ լեզու թափել, Շիրվանզադէ խօսած է, նաեւ հակիրճ ճառ մը.— «Քեարեւ ձեզ, 26 կոմմունարներ։ Դուք չէք մեռած։ Իմպերիալիստները սպաննած են ձեր մարմինը, սակայն ոգին այժմ կ'ապրի մեր մէջ, ամէնքի մէջ, ամբողջ Խորհր. Միութեան եւ յատկապէս Խորհրդային Անդրկովկասի մէջ։ Մենք եկեր ենք ձեր գերեզմանին առջեւ խօսք տալու որ հայ գրականութիւնը աւելի քան կ'ընէ մեզ աւանդ ձգուած ձեր գործին համար»։

Բարեբախտ է Շիրվանզադէ որ գերեզմանները չեն լսեր ու մանաւանդ չեն խօսիր։

ՃԵՐՄԱԿ ՀԱՑ ԳՈՐԾՕՑԿՆԵՐՈՎ

Յուլիս 15էն սկսեալ, Երեւանի եւ Լենինականի մէջ, աշխատաւորութեան կարելի պիտի ըլլայ դրքոյկով բաշխել սպիտակ հաց։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԶԻՒԱՐՃԱՆԱՆ

Անցեալ շաբթու, Լոնտոնի մէջ, հարուստ եւ երիտասարդ գատարկապորտներու խումբ մը, մերկացած եւ իրագործած է զուարճութեան եղանակ մը, զոր նոյն իսկ պահպանողական մամուլը կը քննադատէ խստօրէն։

Կին մը որուն ամէնէն մեծ ու յարգի արժանիքը կը կազմէ իր հսկայ հարստութիւնը, խընջոյք մը սարքած էր իր 18ամեայ աղջկան տարեդարձին առթիւ։ Բայց չէր ուզեր քալել հաճոյքի գծուած ճամբէն. պէտք էր ժամանցին մէջ մտցնել հաճելի նորութիւն մը որ կրնայ պահ մը խօսեցնել տալ իր վրայ ու յաջողեցաւ եւ իրօք, ղրկուած հրաւիրագիրերուն մէջ, կը կարդացուէր.— ժամը 10էն մինչեւ պառկելու պահը՝ պար մանկական մէջ։ Վախկոտ մանուկներէն կը խնդրուի որ իրենց հետ բերեն իրենց ստնտուները»։

Իրիկուան դէմ, մանկական կառքերու մէջ բազմած հետզհետէ հրաւէրին պատասխանել կը փութային 18—25 տարու երեխեր մանկիկներ..., մանչ եւ աղջիկ ։ Կառքերը կը քշէին, իբր ստնտու ծիծաղելի կերպով ծըպտուած չափահասներ։ Եւ ամբողջ այս վխժուքները կը պոռային, կը կանչէին, կը կեղծէին մանկիկներու ճիչն ու կոծը, ահագին աղմուկ մը բարձրացնելով փողոցին մէջ։ Մանկիկ եւ ստնտու աւելի քան 200 հոգի էին։

Կառքերը ապահովեցին տան բակին մէջ եւ չափահաս բայց ծակ պտուկ մանկիկները գացին շամբանիայի իրենց ծծամանները մուրալու։ Դարձեալ կանչեր, լաց, լոծ ու աղմուկ։

Այս հարեւանցի նախամուտէն յետոյ, մանկիկները գացին զուարճանալու... Մտան մեծ սրահ մը, ուր աւազան մը շինուած էր։ Խոկական սրահ մը եւ խոկական աւազան մը. մէջը ջուրով, աւազով եզերուած, ուր զուարճացան մանրանկարային նաւակներ պտտցնելով եւ աւազէ պալատներ կառուցանելով։

Մինչեւ հոս, անշուշտ, պիտի ըսեն մեր հանգարտիկ քաղքենիները, ոչինչ կայ գայթակղելի։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած կերպով զուարճանալու։ Օրէնքը չարգիլեր որ ուզողը իր ժամանակը յատկացնէ անմիտ խաղերու, պայմանաւ որ չխանգարէ ուրիշները։ Բայց հաճոյքը կատարեալ չէ, եթէ հանդիսատեսը կը պակսի։ Չի բաւեր ոսկի բաժակով ըմպել։ Ոսկիի փայլին հանդէպ շլացող ակնարկներ պէտք են։ Կ'երեւի այսպէս ալ մտածեցին որ մեր մանկիկները ձանձրացած իրենց անմտութիւնը իրարու ցուցադրելէ, իջան փողոց, «հանդիսապէս հասարակութիւն» փնտռելու եւ յաջողեցան։

Կէս գիշեր էր։ Հետզհետէ իրենց շուրջ հաւաքուեցան ուշացած անձեր, որոնք նախ զուարճացան, յետոյ զարմացան եւ հուսկ ուրեմն գայթակղեցան նայելով թափօն հարուստներու անմիտ ու արտառոց խաղերը։ Ոստիկանները աղմուկէն արթնցած, սկսան բողոքել, մինչեւ որ առաւօտեան ժամը 5ին, մեր քսանամեայ պէպէքները ժամանակը եկած նկատեցին տուն վերադառնալու իրենց կառքերով, եւ իրենց ստնտուներուն առաջնորդութեամբ, յղփանալէ յետոյ հաճոյքով, գինիով եւ յիմարութեամբ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՈՆԱՐՀ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՍԷՆ Թ'ԸՆԹՈՒԱՆ.— Քանի մը տարի առաջ Թաղային հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է ամավերջի գեղարուեստական հանդէս մը զուտ մանկապարտէզի փոքրիկներու մասնակցութեամբ, ուպէսզի հասարակութիւնը մօտէն ծանօթանայ կատարուած կրթական աշխատանքին։

Այս գաղութին բարոյական, դրամական եւ ֆիզիքական ուժերը տրամադրուեցան մասնաւորապէս մանկապարտէզի մը շինութեան համար։ Եւ, պատիւ այս ժողովուրդին, գործը կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցաւ։ Այժմ հանդէսը տեղի կ'ունենայ սոյն շէնքին մէջ ուր կրնան տեղաւորուիլ աւելի քան 500 հոգի։ Արտասովոր ճիգ, համերաշխ միացեալ ճակատ,— ահա գործին յաջողութեան գրաւականը՝ զոր երեւան բերաւ այս փոքրիկ գաղութը եւ արդիւնաւոր շրջան մը բոլորելէ վերջ, այժմ կանգնած է իր ամբողջ հասակով հանրութեան առջեւ։

Իրենց պարտականութիւնը լի վըն կատարած բանուոր հայրենակիցներ, դրամական հսկայ բեռի մը տակ յոգնած, եւ մտահոգ՝ վերաբացուելիք մանկապարտէզի նիւթական մատակարարման համար, իրենց աչքերը յառած են բախտակից արիւնակիցներու։ Կը սպասեն եւ շատ իրաւամբ կ'ակնկալեն որ սոյն հանդէսով քաջալերուին բարոյապէս ու դրամապէս։ Ըմբռնման այս եղանակին, որպէս յարմար վայր, ամէն կիրակի հարիւրաւոր Հայեր պտոյտի կուգան Սէնթ Ընթուան։ Յառաջիկայ կիրակի ըլլալով գեղարուեստական հանդէսի օր, կը սպասենք ուրիշ հարիւրներու։ Դէպի մեզ, մեր թաղը, հանդիսավայր Ս. Կարապետ եկեղեցին։

Եկէք տեսէք շինարարական աշխատանքը եւ վայելեցէք փոքրիկներու հաճոյալի անակնկալները, այնքան կարճ ժամանակի մէջ։

Սարգիս Գօյաճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

«ՏԻԳՐԻՍ» ԿՐԸՆՕՊԼԸ

Կրընոպլը, 16 յուլիս.— Անցեալ կիրակի 14 յուլիս մեր մարզիկներէն Վազգէն նոր յաջողութիւն մըն ալ ունեցաւ Էքս լէ Պէնի մէջ կատարուած մարզահանդէսի մը միջոցին, մասնակցելով ուժով բարձր ցատկելու մրցումին, յաջողեցաւ գեղեցիկ ոստումով մը 1 մեթր 60 բարձրութեան մը վրայէն անցնիլ։

Այս արդիւնքը կարելի է նկատել Ֆրանսայի մէջ հայ մարզիկի մը կողմէ նոյն խաղին համար մինչեւ հիմա ձեռք բերուած լաւագոյն արդիւնքը։ (Սրտանց կը մաղթենք որ կիրակի օր Փարիզահայ մարզիկները յաջողին կոտրել այս նոր մրցանիշը։)

. Յուլիս 7ի կիրակին մեր խումբը մասնակցեցաւ նաեւ Վիզիլի մէջ տեղի ունեցած մրցահանդէսի մը։ Վազգէն հոն ալ մաս կ'առնէր բարձր ցատկելու մրցումին։ Խաղէն առաջ իր ֆրանսացի հակառակորդները՝ ծանօթ մեր մարզիկին արժէքին, վստահ էին թէ ան պիտի խլէր առաջնութիւնը։ Բայց մրցման միջոցին Վազգէն չկըրցաւ արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերը եւ ցատկելով 1, 50 մեթր՝ դասուեցաւ երկրորդ։ Նոյն օրը մեր մարզիկը մասնակցեցաւ նաեւ 300 մեթր վազքի մրցումի մը, առանց սակայն կարենալու պատուաւոր արդիւնք մը ձեռք ձգել։

. Յառաջիկայ կիրակի մեր խումբը կը մասնակցի Ժարրիի —Կրընոպլիի մօտ— մարզահանդէսին, իսկ 28 Յուլիսի համար հրաւիրուած ենք Գուրկուանէն ուր տեղի պիտի ունենան կարեւոր խաղեր։

. Նկատի ունենալով ֆութպոլի եղանակին մօտաւորութիւնը, մասնաճիւղիս ֆութպոլի յանձնախումբը սկսած է արդէն գործունէութեան։ Յառաջիկայ կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին տեղի պիտի ունենայ խորհրդակցական ժողով մը Միութեանս կեդրոնատեղիին մէջ։

Կը յուսանք այս տարի ունենալ ֆութպոլի երկու կանոնաւոր խումբեր որոնց մէկը սկըսնակներու համար։ Կրընոպլէն եւ շրջականներէն ամէն անոնք որ կը փափաքին մաս առնել այս խումբերուն, կը հրաւիրուին հիմակուընէ դիմել մեզ։ Կարելի եղած բոլոր դիւրութիւնները պիտի տրուին իրենց։

Կ'ԱՅՐԵՆ ՈՒ ԿԸ ՓՃԱՑՆԵՆ

Պատերազմի ընթացքին Միացեալ Նահանգները շինած էին 200 փայտէ նաւեր, զորս մէջտեղէն վերցնելու համար ուրիշ միջոց չեն գտած եթէ այրել։ Արժած են 200 միլիոն տոլար։ Արդէն 115 նաւեր այս կերպով փճացուցած են, եւ այս կերպով, պիտի շարունակեն մինչեւ որ վերջը գտնեն։ Մասնաւոր տեղ մը յատկացուած է այս հրախաղութեան եւ որովհետեւ տրամադրուած խարոյկը չի կրնար ամսական 8-10 նաւէն աւելի վառել, գործողութիւնը պիտի տեւէ մօտ մէկ տարի։

Այս փայտաշէն նաւերէն զատ, պողպատէ նաւերու տորմիղ մը խարսխած է Նիւ Եորքէն 50 քիլոմեթր հեռու։ Այս նաւերը շինուած են աճապարանքով, չեն համապատասխաներ արդիական պահանջներուն եւ հետեւաբար կարելի չէ քշել օտար նաւատէրերու։ Եւ որովհետեւ կարելի չէ զանոնք այրել, միջոցը կը փընտռեն կերպով մը զանոնք ալ մէջտեղէն վերցնելու։

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

— Անգլիա եւ իր գաղութները ամբողջ աշխարհի թէյի արտադրութեան գրեթէ կէսը կը գործածեն։ Իւրաքանչիւր անգլիացի, տարին 2500 կրամ թէյ կը գործածէ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

1.— Փարիզի «Ապագայ» թերթին մէջ (10 յուլիս) տեսնուեցաւ մեր որբ եւ անկուսակցական ընկերներէն Գարրայր Անդրէասեանի ստորագրութեամբ նամակ մը, որ կը քրքրէր հին վէճը եւ կը մեղադրէր Զ. Ե. Ո. Միութիւնը։ Մեր յիշեալ ընկերը, կեդրոնիս ուղղած նամակով մը կը յայտնէ թէ բացարձակապէս խաբէութիւն մըն է եղածը, թէ ինք երբեք այդպիսի նամակ չէ գրած եւ թէ այսպէս մեզի տեղեկացնելէ յետոյ որոշած է, դատ բանալ իր ստորագրութիւնը շահագործուելուն համար։

Այս ստորին գործը, որ կատարուած է հիւանդ ոգիի մը եւ յիշեալ թերթին խմբագրութեան մեղսակցութեամբ, պիտի ներկայացնենք բոլոր մանրամասնութիւններովը մեր թերթին, «Երկունք»ի մէջ։

2.— Վերջերս իմացանք նաեւ թէ Գ. Զօպանեան «Յարդգող» Միութենէն խնդրեր է, որ մասնակցի «մտաւորականներու բողոքին»։ «Յարդգող» մերժեր է, իբրեւ Միութիւն մը, որ ուրիշին ռէքլամ ընելով չի զբաղիր։

3.— Դարձեալ Փարիզի անծանօթ թերթը գրեց (եւ Եգիպտոսի «Արեւ»ը շա՛տ աճապարեց արտատպել) թէ Սէվրի Վենետիկեան Մխիթարեանները մերժեր են մեզի տրամադրել իրենց պարտէզը։ Վենետիկեան Մխիթարեան Միաբանութիւնը ցաւ զգաց այդպիսի լուրի մը համար, որ սուտ էր։

Բայց Զօպանեան դեռ կ'աշխատի ճակատը տուած մութին եւ կոնակը՝ լոյսին։

Կ'ուզէ թերթ հանել որբերուն համար, խմբագրութիւն հրաւիրել մեր միամիտ ընկերները եւ բանե՛ր բանե՛ր խօստանալ։

Այս բոլոր դէպքերը քննելէ յետոյ, Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդրոնը որոշեց մեր բոլոր որբ ընկերներուն եւ հայ ժողովուրդին ծանօթացնել Զօպանեան կոչուած պարոնը։ «Երկունք»ի մէջ,— որ լոյս կը տեսնէ շաբաթէ մը յետոյ— իբրեւ ամէնէն շատ տարածուած հայ պարբերականներէն մէկը։ Բարոյական կախաղան խորագրին տակ, պիտի ներկայացնենք Զօպանեանի քաղաքական եւ գրական տիտղոսներու իրապաշտ քննադատութիւնը։

Եւ պայքարը պիտի շարունակենք այլեւս՝ առանց զինադադարի, քանդելով ռէքլամի տունը, որ Զօպանեան հարստութիւն կը կոչուի։

Այսօր, հրապարակաւ, մեր բոլոր հայ որբ ընկերներուն կը հրահանգենք բարոյական պոյքոթի ենթարկել Զօպանեանը։

Զ. Ե. Ո. Միութեան
Կեդր. Վարչութիւն
Փարիզ, 16 յունիս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 42

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 169 —

Եւ խորհրդածութիւններու այդ զառիթափին վրայ նետուած պահուն ըրած էր այս առաջին ամբիոնէն յետոյ, ձայնին կրակը մեղմելով կը շարունակէր՝ իմացականութեան պայծառութիւնն ու խաղաղութիւնը վերստին գտած։

— «Որքան ալ տարօրինակ թուի ազգի մը կարութեան պատճառները բացատրելու այս եղանակս, պէտք չէ ուրանալ հոն ծածկուած ճշմարտութիւնը։ Նարեկացին սկզբնապատճառ կը համարի թէ ոչ, իրողութիւն է որ շատ մը բաներ կուգան լիովին կ'արդարացնեն իմ յառաջ տարած մտածումս, որ իր ազգութեան տառապանքին մէջ կ'ուզէ անպայման մէկը նետել ամբաստանելի աթոռին վրայ։ Ամէն ազգ, ամէն դար, ամէն ժամանակաշրջանի, գիւղացի, անաւ և անգրագէտ ամբոխէն զատ ունեցած է «պտուկ» մարդեր, «ընտրեալ» կոչուած դասակարգին մէջն իսկ։ Սակայն Հայոց մօտ անոնց թիւը ջախջախիչ, գերապատիկ, յուսահատական համեմատութիւն կը ստանայ, Ահա թէ ինչու, Ն'ա, Սուրէ՛ն, կ'ուզեմ անդրադառնալ փոքր թուով բացառութիւններու, և ամբողջ հայութիւնը կը նկատեմ նարեկով թունաւորուածներ, աշխարհասէրներ։ Եւ սակայն այո՛, կը բաւէ որ մեր շուրջը նայինք, կը բաւէ որ նայինք ապրող սերունդին և անոր մէջ պիտի տեսնենք մէկը որուն երեսին համարձակօրէն պիտի պոռանք.— Անհաւատ։ Հաւատքը չունի ան. Հաւատքը՝ կիրքին կարմիր մոլեգնութեամբը բռնուած. Հաւատքը՝ որ մեծ հոգիները կը կերտէ, բարձրագոյնին տենչանքը ունեցող ազգերէն մէկն է։ Այս Հայը բան մը իր խաչէլը չըներ և պայքարիր անոր համար։ Հոգւով մարմնով

— 170 —

չի նուիրուիր գաղափարի մը իրագործման, աւելին տալու շտապին մէջ ինքզինքէն զուրս չելլեր խանդութեամբ և իր էութիւնը յարատեւ բարձրացումի մը չի հպատակիր։ Աստուածային կիրքը բացակայ է իր մտածումներէն և զգացումներէն որոնք անվերջանալի միօրինակութեան մը մէջ կը մրափեն։ Ծուլացի, ուշիմ և գործունեայ ցեղի մը զաւակը ըլլալուն հակառակ, այդ յատկութիւնները իսպառ կը դնէ միայն իր կաշիին շահերուն։ Հաւաքականութեան հանդէպ պահած իր անտարբերութիւնը թանձր ու անթափանց կեղեւի մը պէս կուգայ իր հոգին կը չէզոքացնէ, կը բթացնէ։ Ի՛նչ անհանդուրժելի նեխութիւն, երբ մանաւանդ զարգացում մը ստացած, դպրոցէն հեռանալուն պէս դասարանի ու փողոցի կեանքերը բաժնող մեծ անդունդը կը տեսնէ և իր առաջին հոգը կ'ըլլայ մոռնալ ինչ որ սորված էր, իբրեւ անօգուտ, աւելորդ, անհեթեթ։ Եթէ կրցաւ մոռնալ, անոնց տեղ բան մը չի դներ բնաւ. միայն կը ջանայ իր պարապութիւնը ոսկեզօծել։ Թողէ՛ք զայն, ոսկերիչ պիտի ըլլայ։ Եթէ չմոռցաւ, դեռ պիտի շարունակէ կարդալ, հետաքրքրուիլ, առանց սակայն իր չէզոքի դերէն հրաժարելու։ Թողէք զա՛յս ալ. նորէ՛ն ոսկերիչ՝ այս անգամ բառի։

«Վհատ, թոյլ եւ ողողումէն առաջ իսկ կըզզուած այս հոգին ամբողջ հայութիւնը հիմնովին սարսող դէպքերէն վերջ երկու գիծով միայն կը տարբերի իր նախորդ սերունդներէն։ Աւելի քիչ կը հաւատայ անկախութեան, և նուազ կ'ատէ Թուրքը։ Նուազ կ'ատէ, որովհետեւ կը ճանչնայ անպատասխանատուութիւնը, ինչպէս որ

— 171 —

կը ճանչնայ մարդկային մտքին բոլոր կարեւոր արտայայտութիւնները, զանոնք միշտ դատելով իր մեկուսացած պզտիկութենէն, առանց ճիգի, առանց գիրկընդխառնումի, առանց ճակատագրական մեկնումի։ Ինք կը ճանչնայ բոլոր իմաստասէրները եւ բոլոր վարդապետութիւնները. մէկ քանին կարդացած է։ Սակայն անոնցմէ ոչ մէկուն աշակերտ չէ եղած. «Ահա ն'ա, ահա ա՛յսպէս»։ Գիտէ թէ Աստուած և կրօնք ըմբռնումներ են, երբեմն օգտակար ուժեր են որոնք մարդկութեան հետ պիտի մեռնին։ Գիտէ թէ հայրենիքը ներկայ օրերու միջազգայնական գաղափարներուն առջեւ դէշ արգելք մըն է, իսկ իր հայրենիքը՝ գորդեան հանգոյց մը անլուծելի։ Գիտէ թէ բարի, չար, ազնիւ, գեղեցիկ, բարոյական, անբարոյական բոլորն ալ յարաբերական բաներ են, թէ արուեստը միայն մեծ ազգերու առանձնաշնորհն է, քանի որ բարձր միջավայրի և երկար ժամանակի կը կարօտի։ Վերջապէս գիտէ նաեւ թէ սէրը փորձանք մըն է, կինը դրամ է, իսկ դրամը ամէն ինչ է։ Հիացում և առատ ներբող ունի օտարին բոլոր արժէքներուն, արժանիքներուն, մեծութիւններուն։ Շատ անգամ կուրօրէն կը փառաբանէ զանոնք, սակայն երբոր հաճի ակնարկը դարձնել իր ազգին, անմիջապէս տարակոյսով և թերահաւատութեամբ լեցուն քննադատի մը կը ձեւափոխուի։ Կը խորշի, կը սոսկայ հպատակութեան գաղափարէն. պզտիկութիւն կը համարէ ուրիշի մը մտածումը բաժնելով միաբանիլ ու գործակցիլ անոր, երբոր հրամայողը ինք չէ։ Ինք ինք է և ինք բան մը չէ։

«Ի՛նչ պէտք, ի՛նչ պէտք սակայն ըսել այս

— 172 —

բոլորը արդէն իսկ այնքան անգամներ կրկնուած ըլլալու տժգունութիւնը ունի։ Ի՛նչ պէտք մանաւանդ զբաղիլ պարագաներով, որոնց լաւագոյն դարմանը բառերուն և խօսքերուն ուժը չէր կրնար կազմել բնաւ։ Այո՛, այս տիպարը պատահական չէ, միայն ժամանակի մը ծնունդ չէ. սակայն մինչդեռ անցեալի մէջ կարելի էր մասամբ զինքը անտեսել, իր վատառողջ մեկուսացումը չէզոքացնել, թողլով որ ազգին թիւը բազմապատկելու իր միակ դերը կատարէ, հիմա անկարելի կը դառնայ իրեն հանդէպ անտարբեր մնալ։ Ոչ թէ որովհետեւ այժմ պատերազմ կայ ու կռիւ, ոչ թէ որովհետեւ այժմ ճակատամարտ կայ ու կենսապայքար, այլ որովհետեւ կայ բան մը աւելի ճակատագրական, աւելի աններող, կայ բան մը ահեղ, անդիմադրելի որ իր անունը կ'առնէ բոլոր քառուղիներէն. Նահանջն է ան։ Նահանջը, նահանջը Հայերուն։ Կռիւը սրբազան բան է, ճակատամարտը երբեմն նոյն իսկ օգտակար. անոնցմէ ազգ մը դուրս կուգայ պարտուած կամ յաղթական, սակայն երկու պարագային ալ դուրս կուգայ։ Բայց նահանջը հոգիներու, գլխի պտոյտ տուող զառիթափին վրայ սա նահանջը կը ջնջէ, կը ձուլէ, կ'անհետացնէ ամէն բան։ Իրա՛ւ բազմաթիւ չեն այսպիսի զարգացած անտարբերներ, սակայն անոնց քով կան ամբոխները անտաշ, անմիտ եւ ուծացած մարդոց որոնք կարծես բնազդաբար, կարծես արիւնով ու ծուծով ճիշդ նմանն են նախորդին. Անոր պէս առաջինը կ'ըլլան ընկրկող, մոռցող, ուրացող։ Եւ կը կազմուի ահե՛ղ զանգուածը անոնց որոնք կը նահանջեն ու այդ մեծ հոսանքին մէջ կը քշեն կը տանին միւսներն ալ, ցանցառ բացառութիւններն ալ։

ուղղուած հարցումներուն։ Ոստիկանատուն տարուելով, վրայէն գտնուեցան թուղթեր՝ «Իւմանիթէ»ի աշխատակից Կասիօ եւ Ֆայար անունով, ինչպէս նաեւ զինուորական իշխանութեան պատկանող գաղտնի վաւերաթուղթեր։

Այս ծանրակշիռ պարագան անմիջապէս հաղորդուեցաւ Սէնի դատական իշխանութեան, որ հրամայեց խուզարկութեան ենթարկել «Իւմանիթէ»ի խմբագրատունը։ Ժամը 19.30ին, կ'ըսէ «Իւմանիթէ», 60 գաղտնի եւ 50 համազգեստով ոստիկաններ պաշարեցին Մոնմարթրը փողոցի շէնքը։ Մինչ համազգեստով ոստիկանները դիրք բռնած էին շէնքի մուտքերուն առջեւ, գաղտնի ոստիկանները խուժեցին սենեակներէն ներս, հեռաձայնի թելերը կտրեցին եւ գրաւեցին մեծ քանակութեամբ թուղթեր, զորս պարկերու մէջ լեցուցին։

Խմբագրատան մէջ ձերբակալուեցան երկու օտարականներ Սալոմոն Էրտէնպէրկ անուն լեհ հրեայ մը եւ Լէօն Պէռնարտօտի Պէլլի անուն իտալացի մը, երկուքն ալ համայնավար գործիչներ, որոնց վրայէն գտնուեցան կուսակցական թուցիկներ եւ հրահանգներ։ Ասոնք անմիջապէս սահմանէն դուրս պիտի հանուին։

Միեւնոյն ժամուն 80 ոստիկաններ խուժեցին երիտասարդ համայնավարներու կեդրոնէն ներս, 120 Լաֆայէթ փողոցը։ Շէնքը վերէն վար մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկուեցաւ եւ գրաւուած թուղթերը կնիքի տակ առնուելով յանձնուեցան հարցաքննիչ դատաւոր Փէյրի։

Ասկէ զատ Լիլի հարցաքննիչ դատաւորի հրահանգին վրայ, խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Փարիզ եւ արուարձան բնակող կարգ մը երիտասարդ համայնավարներու բնակարանին մէջ։ Խուզարկուեցաւ նաեւ Օպէրվիլիէի Փրոկրէ գործակցական ընկերութեան կեդրոնը։

Նոյն իրիկունը տունէն ելած ատեն ձերբակալուեցաւ «Իւմանիթէ»ի պատասխանատու-տնօրէն Նոէլ, 71 տարեկան, որ կը հետապնդուի զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող յօդուածներու համար։ Նոյն պատճառներով ձերբակալուեցաւ նաեւ համայնավար «Ավան-Կարտ» թերթի պատասխանատու տնօրէնը։

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ խմբագրատան մէջ ձերբակալուածն են երկու երիտասարդ բանուորներ եւ Նիքոլ Քաթից՝ օտար մամուլի թղթակից մը, որ հոն գացած էր միջազգային լուրեր ստանալու համար։

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

«Ազգամ» կը գրէ «Յունաստանի հետ կարելի չէ համաձայնիլ», «Բանակցութեանց դիմակին տակ կատակերգութիւն կը խաղան» խորագիրներուն տակ.— Աթէնքէն եկած վերջին լուրերը ցոյց կուտան թէ Թուրքեւհելլէն համաձայնութիւնը նորէն ձախողած է։ Հելլէն արտաքին նախարարութեան շրջանակներուն համաձայն, լուրջ տարակարծութիւններ կան հիմնական կէտերու շուրջ։ Միւս կողմէ Յունաստան յամառօրէն կը պնդէ օսմ. անցագրով մեկնող Յոյներու Պոլիս վերադարձին վրայ։

Յետոյ, Հելլէնները մեզ կ'ամբաստանեն թէ Իզմիրի եւ Պոլսոյ մէջ կարգ մը կալուածներ գրաւած ենք։

Այդ բոլորը կը ցուցնեն թէ, կ'ըսէ, Յունաստան պարզապէս կատակերգութիւն կը խաղայ։ Այնպէս որ ճիշդ այն միջոցին երբ Էնկիւրիի բանակցութիւնները վերջանալու վրայ էին, արտաքին նախարար բրին Միխալաքօփուլոսը, որ կիսապաշտօնական «Էսթիա»յի մէջ բուռն կերպով հակառակած էր Թուրքեւհելլէն համաձայնութեան։

Քանի մենք համաձայնասէր կ'ըլլանք, Հելլէնները այնքան անհաշտ կը դառնան։ Հետեւաբար պէտք է գրաւենք Պոլսոյ մէջ գտնուող բոլոր հելլէնական կալուածները։

Գալով փախստական Յոյներուն, չենք կրնար հաւանիլ որ անոնցմէ մէկ հոգի իսկ վերադառնայ։

Հելլէններուն բռնած այս դիրքին հանդէպ մեր միակ պարզ ընթացքը պէտք է ըլլայ փոխադարձութիւն...։ Ազգ. Մեծ Ժողովը շատոնց այս որոշումը տուած եւ օրէնք մը ընդունած է արդէն։ Բանակցութիւնները դիւրացնելու համար, կառավարութիւնը այս օրէնքին գործադրութիւնը յետաձգած է։

Հիմա կը հասկցուի, սակայն որ կառավարութեան այս ընթացքը բանակցութիւնները ոչ թէ դիւրացուցած, այլ դժուարացուցած է։ Յունաստան, մեր կառավարութեան համաձայնասիրութենէն համարձակութիւն առնելով, իր անհեռութիւնը հետզհետէ կ'աւելցնէ։ Բացորոշ է որ եթէ կառավարութիւնը այս օրէնքը գործադրել սկսի, Հելլէնները զառնուկներու պէս ճամբու պիտի գան։

Թուրքեւհելլէն բանակցութիւններուն այսքան երկարաձգումն ու Հելլէններուն ակներեւ անքաղաքավարութիւնը հանրային կարծիքը իրաւացիօրէն գրգռած է»։

Պարտքերու խնդիրը

Երեսփ. Ժողովը կը շարունակէ իր վիճաբանութիւնները պարտքերու խնդրին։ Առջի օրուան նիստէն կը բացակայէր վարչապետը։ Ընկերվարական բանաձեւը — նախ Հաննոսի պարպումը — զոր ներկայացուցած էր Լէօն Պլում, թեր ու դէմ վիճաբանութեան դուռ բացաւ։ Խօսեցան Քասթէլլան, Պլում, Պրիան, Րէպէլ, Լուի Մարէն, Ժան Ֆապրի։ Արմատական ընկերվարականներու կողմէ Պլումի բանաձեւին ուժ տուաւ Տալատիէ։ Կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր յարոյց Պլումի բանաձեւին վրայ, որ մերժուեցաւ 238ի դէմ 350 քուէով։

Երկար ճառ մը խօսեցաւ Էրիօ։ Խօսեցան նաեւ ուրիշ երեսփոխաններ։

Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան երէկուան նիստին մէջ։

Տրապիզոնի ողողումներուն շուրջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ՝ Տրապիզոնի շրջանի ողողումներուն մասին հասած լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, խեղդուած են 700 հոգի եւ առանց ապաստանի մնացած 3500 հոգի։

Տեղ տեղ փլուզումները կը շարունակուին, սարսափի ենթարկելով բնակչութիւնը։

Միայն Սիւրմէնէի շրջանին մէջ, վնասները կը հաշուուին 700,000 թրքական ոսկի։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Մէթրօ՝ Պէլվիլ։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Բաբգէն Սիւնի, Վարուժան, Ալտօ, Սիամանթօ եւ Վահագ խումբերու ընկերները, այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. Շրջ. Պատգամաւորական ժողովը։

Ռոստոմ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Fbg. du Temple։ Մէթրօ՝ Պէլվիլ։ Կը խօսի՝ ընկ. Սամուէլ Մեսրոպեան։ Նիւթ՝ Վասպուրականի հերոսամարտը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ-անդամուհիները, այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին իր փորձատեղին 153 Rue Criqui։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը հրաւիրուին նաեւ արձանագրուիլ փափաքողները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ... Հ ... մասնաճիւղին անդամ ... ընդհանուր ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ, ժամը 5.... Հաճի Մկրի սրճարանը։

կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Տիկին Լ. Ճանթ։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Խոթնեցի Յրեամներու բնակարանը 41 Rue de Fontenay, Clamart. Ներկաները պիտի նկարուին։

ԼԻՈՆԻ «Խոմէտի Յրամաթիքի» վարչութիւնը ստիպողաբար

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մ. Պ. 70,
Վիէն, Կ. Կ.— 30,
Աթէնք, Գ. Տ. Մ.— 200,
Թեհրան, Ա. Յ.— 5 տոլար,
Մարսէյլ, Գարծ.— 925.50,
Հալէպ, Գարս.— 35,
Լանէմէզան, Կ. Գ.— 70,
Սէն Թ'օպան, Ա. Օ.— 35,
Մարսէյլ, Տօքթ. Ռ.— 70,
Նէօյեի, Վ. Տ. Օ.— 140,
Պէյրութ, Անան.— 100,
Աթէնք, Յ. Մ.— 50,
Պէյրութ, Զ. եւ Գ.— 75,
Լիոն, Գ. Ե.— 35,
Մեշէտ, Մ. Ա.— 100,

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

կազմակերպուած Փարիզի Հաճընոյ Հայր. Միութեան կողմէ այս կիրակի Moulin de la Terrasse՝ Sannoisի ծառաստանին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին։ Հաղորդակցութիւն՝ փոքր տը Քլիշիէն Թրամուէյ թիւ 40, իջնել Թէրմինիւս, առնել օթօպիւս եւ իջնել որոշուած վայրը։ Կը հրաւիրուին Հաճընցիները եւ համակիրները։

ԿՈՉ

Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ձեռնարկած է Անդրէասի եւ իր շրջանի 22 գիւղերու վերապրող հայրենակիցներու մարդահամարին, որուն ցանկը պիտի կցուի իր պատրաստած 1930ի օրացոյցին։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն փութով տեղեկացնել անուն, մականուն, հօր եւ մօր անուն, տարիք, ծննդավայր եւ իրենց ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը։ Որեւէ վճար չկայ։ Մէկ օրինակ օրացոյց պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակիցի։ Հասցէ՝ H. Kéfélian, 368 Rue de Vaugirard, Paris 15e.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կուգայ յայտարարելու թէ բացուած է սկաուտական շարքերու արձանագրութիւնը։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ բնակող բոլոր հին ու նոր սկաուտներուն եւ փափաքող պատանիներուն գալ մասնակցիլ այս գերազանցապէս օգտակար շարժման՝ կրնան սկաուտ ըլլալ 12-20 տարեկան երկսեռ հայորդիները։

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմել՝ Գրիգոր Քեստիկեանի, Hôtel Verdun, 12 Rue des Dominicaines, 4 թիւ սենեակը, ամէն օր ժամը 12-2 եւ 7-8։

Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		22 ֆ.	200ֆ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 20 ՅՈՒԼԻՍ 1929

20 JUILLET 1929

Է ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1012 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ ԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական աշխարհը յանկարծակիի եկաւ ռուսաչինա. յարաբերութեանց խզումէն։

...ինկապէս ծանր է կացութիւնը, բայց վախ չկայ որ պա...ազմի յանգի։ Երկու կողմերն ալ իրար ահաբեկելու փորձեր ...ատարեն, զօրացնելով ռազմական պատրաստութիւնները։ ...ու կողմերն ալ կը պնդեն իրենց տեսակէտներուն վրայ։ ...ն թէ՝ այդ բոլորէն մինչեւ պատերազմ՝ շատ երկար է ...րան, մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ։

1914էն առաջ, այսպիսի դէպքեր դիւրաւ կը յանգէին պա...ազմի։ Այն ատեն ուրի՛շ էր աշխարհը եւ մարդիկ կը հա...ային շատ մը բաներու, ինչպէս եւ իրենց վարիչներուն, ...եւ ընդհանուր երեւոյթ։ Ժամանակակից ամէնէն զարհու... արիւնհեղութենէն, ամբողջ պետութիւններու փլուզումէն ...որերու ստեղծումէն, աշխատաւոր բազմութիւններու յա...ում զարգացումէն եւ ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, ...ուած են թէ միջազգային քաղաքական եւ ընկերային ...մանները եւ թէ մարդոց հոգեբանութիւնը։

Ճիշդ է, այսօր դէմ դիմաց կանգնած երկու պետութիւ... խորհրդային իշխանութիւնն ու չինական կառավարու...նը, իրենց կարգ ու սարքով շատ չեն համապատասխաներ ...ականոն պայմաններու։ Առաջինը, խորհրդային իշխանու...նը, օրէնքէ դուրս կը համարուի մինչեւ այսօր, եւ իբրեւ ...հեծան սակաւապետութիւն, կրնայ գլխիվայր նետուել հա...քին մէջ։ Միւսն ալ, Նանքինի ազգայնական կառավարու...նը, որ դեռ նոր կը կազմակերպուի, տրամադիր է անհամ... շարժումներու, դիրք եւ պատուանդան շահելու համար։ ...աւանդ որ, 'դրդողներ ալ պակաս չեն։

Բայց, մինակ չեն ո՛չ Մոսկուան, ոչ ալ Նանքինը։ Իրենց ...ուրս եւ իրենցմէ վեր կան ազդակներ, որոնք պիտի ու...րգիլել պատերազմը, իրենց իսկ շահերուն համար։

Որքան ալ ատեն խորհրդային իշխանութիւնը եւ անոր ...անումը ուզեն, քաղքենի-աշխարհակալ պետութիւնները ...են որ, չինական յաղթանակ մը՝ եւրոպական կառավա...թեան մը դէմ, կրնայ սրել ախորժակները եւ վերակենդանա...լ դեղին վտանգը։

Արդարեւ, վերջին տարիներու չինական դէպքերը բացա...պէս կը մատնեն մէկ ձգտում — թօթուել եւրոպական գե...թեան լուծը, որ կը ճնշէր 1840էն ի վեր, շնորհիւ արշա...ներու, գրաւումներու, մենաշնորհներու եւ դաշնագիրնե... Չինական հզօր կազմակերպութիւնը, Քուօմինթանկ, զոր ...եւիկները ի զուր գունաւորել ուզեցին, յառաջապահն է ...քաղաքականութեան։ Անոր Ազգային Ուխտը իրականա... է մեծ մասով, եւ աշխարհակալ պետութիւնները աստի...աբար համակերպեցան նոր կացութեան, ապահովելով իրենց ...րը, բայց հրաժարելով շատ մը մենաշնորհներէ եւ յաւակ...թիւններէ։ Եթէ Չինացիները Ռուսիան քշեն չինական հո...էն, վաղը կրնան աւելի խստանալ եւ խրոխտանալ, ապա...կարգալով միւս եւրոպական պետութիւններուն։

Իսկ Մոսկուան, հակառակ իր կարմիր յոխորտանքներուն, ...լաւ գիտէ որ մեծ պատերազմ մը, նոյնիսկ Ծայր. Արե...ի մէջ, կրնայ սարսել իր ամբողջ կարգ ու սարքը։ Ան ...ղն հասցնել այն օրուան ուր ինկաւ ցարական բռնապե...թիւնը, 1905ին, ռուսաճափոնական պատերազմին հե...անքով։

Մանաւանդ, որ, մեր ժամանակներուն մէջ, դժուար է սահ...փակել պատերազմները, որոշ կէտի մը մէջ ամփոփել շա...ու եւ կիրքերու ընդհարումը։ Վերջին համաշխարհային ...երազմը կրակ առաւ տեղական դէպքէ մը, Սէրայովոյի ...անութենէն, իր կարգին կրակի տալով վեց մեծ պետու...ենց վառօդարանները։(Առանց հաշուելու փոքրերը եւ «աջա...ները», Ամերիկան եւ Ճափոնը)։ Կարճ,— եթէ կայ իշխա...թիւն մը որուն գոյութիւնն իսկ խաղաղութիւն կը պահան...այդ ալ խորհրդային կառավարութիւնն է։

Միւս կողմէ, կան ուրիշ ազդակներ։ Այն պետութիւնները ...ք դեր կրնան կատարել պատերազմը խափանելու կամ ար...ելու հարցին մէջ, կապուած են Ազգերու Դաշնակցու...ն պայմանագիրներով եւ Քէլլոկի դաշինքով։

Առաջինը փորձուած է քանի մը անգամ. իսկ վերջինը ծանր ...ի մը կ'ենթարկուի անհաւասիկ։ Եթէ արժէք ունի այդ մա...աթը, որ ստորագրուած է նաեւ Մոսկուայի կողմէ, այսօր ... պիտի ապացուցուի։ Եւ անշուշտ ստորագրողները, մա...անդ իրենց շահերուն եւ ապարին վրայ դողացող պետու...ները մասնաւոր ճիգեր պիտի թափեն, գործը անուշի կա...ու համար։

...ի հարկէ անակնկալներ միշտ ալ հաւանական են քաղա...ան կեանքի մէջ։ Բայց, ներկայ վէճը կրնայ դիմանալ սո...կան անակնկալներու, ճիշդ այն պատճառներով զորս բա...րեցինք։

Արդէն իսկ շարժման մէջ դրուած է դիւանագիտական մե...ան, եւ այսօր-վաղը կ'իմանանք արդիւնքը։ Չինաստան ...նապէս խախտած ըլլալով ռուսաչինական պայմանագիրը, ...նական է որ ամբողջ խնդիրը դրուի միջազգային ատեանի ...ողջեւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԵՍԱԿԷՏ ՄԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը բացատրէ խմբագրականի մը մէջ (11 յուլիս).

— «Ուրիշ առիթներով ալ ըսած ենք. Ներգաղթի գաղափարը քանի մը հազար հայութիւն Հայաստան փոխադրելու պահանջէն ծնունդ առած չէ, կամ գաղութահայ աշխատաւորութեան սպառնացող բազմապիսի վտանգները կանխելու մտահոգութեան հետ կապ չունի։

Հայութեան համար գերագանցապէս քաղաքական խնդիր է ներգաղթը։ Ան կապ չունի— գոնէ մեզի համար— Հայաստանի տնտեսութեան զարգացման, արտադրական միջոցներու ծիգաւորման եւ տիրող կարգերու փոփոխութեան հետ։

Ան ծնունդն է ուղղակի մեր քաղաքական պահանջներուն եւ ցեղային իրաւունքներուն, որոնք խլուած են մեզմէ։

Պարտաւոր ենք տարին տասներկու ամիս պահանջել երեւանէն որ դուռները բանայ հարիւր մը խորթի բազմահազար անտուն բազմութիւններու տեղաւորման համար։ Պարտաւոր ենք մինչեւ Մոսկուա յանգիլ ընել մեր ձայնը եւ յայտարարել թէ ութ հարիւր հազար հայրենազուրկ հայութիւն անհամբեր կը սպասէ օտար ափերու վրայ՝ օր մը երկիր վերադառնալու յոյսով։

Պարտաւոր ենք ոչ թէ միայն կրկնել այս պահանջը, այլ գործնական քայլերով աջակցիլ, ուժ տալ ներգաղթի ձեռնարկներուն եւ բազմութիւն փոխադրել Հայաստան, որպէսզի սահմաններու ընդլայնումը օրակարգի առաջին խնդիր դառնայ նաեւ հայ համայնավարներու համար։

Ներգաղթին դէմ արտայայտուելով, կամովին ձեռք քաշած կ'ըլլանք մեր քաղաքական իրաւունքներէն։ Ներկայ Հայաստանը, այսպէս թէ անպէս, կ'ապրեցնէ իր բնակչութիւնը։ Սահմաններու ընդլայնումը ստիպողութիւն պիտի դառնայ, եթէ բնական աճումով եւ նոր բազմութիւններու ներմուծումով, բնակչութեան եւ արտադրական միջոցներու հաւասարակշռութիւնը խախտուի եւ տնտեսական հաշիւը իր տեղը տայ քաղաքական մտածումներու։

Եթէ պէտք պիտի ըլլայ ամբողջ սերունդ մը զոհել այդ նպատակին համար, պէտք չէ խղճահարուիլ։ Քաղաքական նպատակները առանց զոհողութիւններու չեն իրականանար»։

ԵՐԿՈՒ ՆԱՒ ԿԸՆԿՂՄԻՆ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

Կոստանցայէն կը հեռագրեն թէ Սեւ ծովու մէջ ընկղմած է ռուսական շոգենաւ մը։ 17 նաւազ եւ 14 ճամբորդ խեղդուած են։ Ընկղմած շոգենաւն է «Վոլկա», որ յուլիս 16ին մեկնած էր Նովորոսիսկէն։

∴ Նոյն օրը Պաթումէն ճամբայ ելած եգիպտական շոգենաւ մը, որ քարիւղ կը փոխադրէր, յանկարծակի պայթումի մը հետեւանքով վայրկենապէս բոցերու մէջ մնացած է։ Նաւազները սարսափահար չեն հնազանդած տրուած հրամանին եւ շատեր ողջ ողջ այրած, ուրիշներ խեղդուած են։

Ազատուած են միայն նաւապետն ու քանի մը նաւազներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍՉԻՆԱԿԱՆ... ՌՈՒՍԵՒՉԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԵՐ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԷ

Ռուսաչինական դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը օրուան խնդիրն է։ Նոր պատերազմի մը վախը սարսափ կը պատճառէ։ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակները մտահոգութեամբ կը հետեւին դէպքերուն։

«Էքսչէյնճ Թելէկրաֆ»ի Րիկայի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ռուսիոյ զինուորական ծրագիրներուն մասին.—

Զօրավար Բուդիէննի, որ արձակուրդով մեկնած էր, անմիջապէս Մոսկուա հրաւիրուեցաւ։ Որոշուեցաւ՝ 1. Օդանաւի զօրաւոր՚ տորմիղ մը կեդրոնացնել Մանչուրիոյ սահմանագլուխին վրայ. 2. Սահմանի հետեւակազօրքի, հեծելազօրքի եւ հրասայլի զօրաբաժինները ուժեղացնել, այս նպատակով տրամադրելի բոլոր փոխադրական միջոցները գրաւել. 3. Զօրացնել Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի պահակախումբերը. 4. Շարժման մէջ դնել խորհրդային միութեան արեւմտեան եւ արեւելեան կողմերը խարսխած նաւային ուժերը։

Միւս կողմէ Մանչուրիոյ կառավարիչը հրաման ստացած է Մուքտէն երթալ եւ ամէն միջոց ձեռք առնել սահմանագլուխի պահպանութիւնը ապահովելու համար։ Մուքտէնի զինարանը գիշեր ցորեկ կ'աշխատի։

∴ Փէքինէն կը հեռագրեն թէ ճամբորդի եւ թղթատարի երթեւեկը դադրեցաւ Չինաստանի եւ Եւրոպայի միջեւ, անմիջապէս որ ստացուեցաւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու եւ սահմանագլուխը բոլոր հաղորդակցութեանց համար խզելու մասին խորհրդային ծանուցագիրը։ Փէքինի, Թթէնցինի, Մուքտէնի, Խարպինի եւ այլ քաղաքներու ռուսական հիւպատոսարաններու պաշտօնեաները կազմ ու պատրաստ են՝ անմիջապէս դէպի Ռուսիա ճամբայ ելլելու համար։ Փէքին բնակող Ռուսերը կը կեդրոնանան առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ։

Չինաստան ո՛չ մէկ ռազմական պատրաստութիւն կը տեսնէ։ Հակառակ Նանքինի կառավարութեան այն գեկոյցին թէ սահմանագլուխի պաշտպանութեան համար միջոցներ ձեռք կ'առնուին, Մանչուրիոյ հարաւակողմը ոչ մէկ զինուորական շարժում կը տեսնուի։ Չինաստան բոլորովին անպատրաստ է օտար պետութեան մը հետ պատերազմելու համար, մանաւանդ որ միաբանութիւն չի տիրեր նոյնիսկ Մանչուրիոյ մէջ։

∴ Զօր. Կուիբիշեւ, հրամանատար կարմիր բանակի սիպերիական պահակազօրքին, հրամայեց զօրաշարժի ենթարկել Մոնկոլիոյ բանակը։ Մոնկոլիոյ հեծելազօրքը եւ Սիպերիոյ կազակ զօրագունդերը կեդրոնացուած են Ուրգայի, Պետրովսկի, Հաբարովսկի եւ Բլագովէշչէնսկի մէջ։ Զօր. Կուիբիշեւ առջի օր մասնաւոր կառախումբով Բլագովէշչէնսկ հասաւ եւ խանդավառ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ «Ամէն մարդ պէտք է կատարէ իր պարտականութիւնը՝ պաշտպանելու համար խորհրդային միութիւնը»։

Հեռագրի մը համաձայն, Մոսկուա 378 միլիոն րուպլի դրած է Արեւել. Չինաստանի երկաթուղիին մէջ եւ վճռած՝ ամէն գնով պաշտպանել իր շահերը։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՊԻՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ՌՈՒՍԵՒՉԻՆ ՇԱՀԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ 19 յուլիս. — Պաշտօնական գեկոյց մը կ'ըսէ թէ գերման կառավարութիւնը ընդունած է պաշտպանել չինական շահերը Ռուսիոյ եւ ռուսական շահերը Չինաստանի մէջ, ինչպէս խնդրած էին Մոսկուայի եւ Նանքինի կառավարութիւնները։

Այստեղի դիւանագիտական շրջանակները այն կարծիքն ունին թէ ո՛չ Չինաստան, ո՛չ ալ Ռուսիա պիտի երթան մինչեւ ծայրը եւ թէ երկու կողմերն ալ պատերազմ չեն ուզեր։

Յունաստանի նոր քայլը Էնկիւրիի դէմ

Թայմզի թղթակիցը Աթէնքէն կը հեռագրէ.

Հելլէնեւթուրք բանակցութիւնները կը թուի թէ ճգնաժամային փուլէ մը կ'անցնին վերջին օրերս։ Աթէնքի մամուլը յոռետես է յաջող ելքի մը մասին, քանի որ հակառակ հելլէն կառավարութեան զիջումներուն եւ չէզոք անդամներու առաջարկները ընդունելուն, Թուրքերը հիմա մէջտեղ դրած են նոր պահանջներ, որոնք կ'ըսուի թէ կը գլեն կ'անցնին Հելլէններու հաւանական զիջումներու սահմանը եւ առկախ կը ձգեն կարգ մը խնդիրներ, որոնք կենսական կարեւորութիւն ունին Յունաստանի համար։

Մինչ այդ, հելլէն կառավարութիւնը դարձեալ բողոքեց Էնկիւրիի մօտ, Թուրքերու կողմէ Պոլսոյ մէջ գրաւուած յունական կալուածներու ցարդ չվերադարձուելուն համար։ Այս պարագան կասկած կը ներշնչէ թէ Թուրքիա անկեղծ չէ բանակցութիւնները յաջող ելքի յանգեցնելու իր փափաքին մէջ։

Թուրք համայնավարներու դատը վերջացած

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երեքշաբթի Իզմիրի մէջ վերջացած է թուրք համայնավարներու դատը։ Ամբաստանեալներէն 24

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԷԹՐՕՆ 30 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Փարիզի մէթրօն (ստորերկրեայ երկաթուղի) երէկ թեւակոխեց իր ծննդեան 30րդ տարին։ Առաջին մէթրօն, այսինքն թիւ 1 գիծը (փօրթ տը վէնսէն-փօրթ Մայօ) սկսած էր բանիլ 1900 յուլիս 19ին։

Գիծը բացուած էր շատ յոռետես գուշակութիւններու մէջ։ Շատեր կ'ըսէին թէ ճամբորդները շնչահեղձ պիտի ըլլան գետնին տակ, եւ թէ ուրիշ աղէտներ պիտի պատահին։

Առաջին օրը Մէթրօն բանեցաւ կէսօրէն վերջ ժամը 1էն մինչեւ 7.30. 30.000 յանդուգն մարդեր ճամբորդեցին այդ օրը։ Հետեւեալ օրը բանեցաւ առտուան ժամը 8էն մինչեւ գիշերուան 11.30ը։ Ժամանակ մը կը բանէր նաեւ մինչեւ առտուան ժամը 2ը, բան մը՝ որ այսօր շատ կը փնտռուի։

Տոմսակները կ'արժէին՝ Բ. կարգ 15 սանթիմ, Ա. կարգ՝ 25. մինչեւ առտուան ժամը 9երթուդարձի բանուորական տոմսակ՝ 20 սանթիմ։ Նկատի առնելով ֆրանսական դրամին 5 անգամ անկումը, այսօր տոմսակները աւելի սուղ չեն արժեր։

ՋՕՆԿՈՒԼՏԱՔԻ ԱԾՈՒԽԸ

Եօնուս Նատի ճիւմհուրիյէթի մէջ խմբագրականով մը գիտել կուտայ թէ Զօնկուլտաքի նաւահանգիստը անապատի մը պատկերը կը պարզէ։ Ամենափոքր շարժում մը անգամ չի տեսնուիր հոն։

Պատճառը այն է որ Էրէյլիի հանքերու ընկերութիւնը հանքածուխ չի ծախեր, այլ կը սպասէ որ օր մը կարենայ իւրաքանչիւր թոնոյի գինը մէկ ու կէս ոսկի աւելցնել։

Եօնուս Նատի այս քայլը կը նկատէ շահագիտութիւն, եւ նոյնիսկ «դաւ երկրի հարստաբարութեան դէմ», ու կը պահանջէ միջոցներ ձեռք առնել։ Երբ անդին Տօնի ռուսական ածուխը 800 քիլոմեդր հեռաւորութենէ մը Սեւ ծով կը փոխադրուի եւ յետոյ Պոլիս բերուելով աւելի պակասի կը ծախուի, ի՞նչ պատճառ կայ որ Էրէյլիի ընկերութիւնը գանգատի իր ածուխին գնին պակասէն եւ աւելցնելու աշխատի։

ԱՒԵԼՑԱԾ ԴՐԱՄԸ

Վերջին հաշիւներուն համաձայն, թղթադրամներու փոխանակութենէն 5.000.000 ոսկի աւելցած է։ Այս քանակութենէն դուրս կը մնայ գեղծումի առարկայ դարձած գումարը։

∴ Ելմտական քննիչներէն մարմին մը Էնկիւրիէն Պոլիս հասած է, Հանրային Պարտքի վարչութեան մէջ պատահած թղթադրամներու գեղծումի մասին կարգ մը կէտեր ճշդելու համար։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ողողումներուն հետեւանքով ամբողջ այդ շրջանի հունձքերը փճացած են։ Կը հաստատուի թէ մեռնողներու թիւը 1000ը կ'անցնի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ առեւտրական 87 հոգինոց պատուիրակութիւն մը հասաւ առջի օր Մոսկուա։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ներգաղթ վարչութիւնը կը հաղորդէ որ անցեալ ելմտական տարուան ընթացքին Միացեալ Նահանգներու սահմաններէն ներս չընդունուեցան 12.008 հոգի։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ճնշիչ տաքը երէկ ալ շարունակուեցաւ, աւելի սաստիկ կերպով։

ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԻՍՄԱՅԻԼ ՊԷՅ ԳԱՍՊՐԻՆՍԿԻ ԵՒ ԻՐ «ԹԵՐՃԷՄԱՆ»Ը

«ԼԵԶՈՒԻ, ՄՏՔԻ ԵՒ ԳՈՐԾԻ ՄԷՋ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»

Թերճիման մեծ կարեւորութիւն կուտար մանուկները եւրոպական դրութեամբ կրթելու խնդրին։ Այդ եղաւ պատճառը որ ամբողջ Հիւսիսի Թուրքերուն համար Ուսուլը ճէտիտ (Նոր դրութեամբ) դպրոցներ ստեղծուեցան։ Ուսուլը ճէտիտ բացատրութիւնը Օսմանցի Թուրքերէն առնուած է։ «Նոր դրութիւն» դպրոցէն ու գիտութենէն դուրս տարածուեցաւ նաեւ բուն կեանքին մէջ, ու ի վերջոյ հոմանիշ դարձաւ «եւրոպականացման»։ Իսմայիլ պէյ ամբողջ Թրքական աշխարհին, մանաւորապէս Հիւսիսի եւ Արեւելքի Թուրքերուն մէջ եւրոպականացման ամէնէն գործօն քարոզիչն եղաւ։ Այն համոզումն ունէր, որ եթէ Թուրքերը առանց իրենց մայրենի լեզուն կորսնցնելու եւրոպականանան, Թուրք ազգի գոյութիւնն ու ապագան կ'երաշխաւորուին։

Թերճէմանի, նոյնիսկ Թերճէմանէն առաջ իբրեւ նախակարապետ իր հրատարակած «Թօնկուճ», «Շաֆաք», «Այ», «Եըլտըզ», «Կիւնէշ» եւ այլ ոչ-պարբերականներու բոլորին մէջ ալ Իսմայիլ պէյ Գասպրինսկի մեծ կարեւորութիւն կուտայ լեզուական խնդրին։ Քառասուն ակէ ջուր բերելով բազմաթիւ յօդուածներ գրած է՝ Թուրք ազգի զարգացումի ընդունակութեանց, Թուրք լեզուին մէջ օտար բառեր խառնելուն անպէտք ու վնասակար ըլլալուն, Թուրք բարբառներու միջեւ քիչ տարբերութիւն գտնուելուն, վերջապէս ընդհանուր Թուրք լեզու մը գտնուելուն մասին։ Սկիզբները քիչ մը գոց, հաջէն աւելի բաց կերպով կը գրէր իր յօդուածները։ Օրինակ, իր առաջին Թուրքերէն գործին՝ «Թօնկուճ»ի յառաջաբանին մէջ — որ Ակ Մէսճիտ մէջ կը հրատարակուէր վիմատիպ՝ չկարդացուելու աստիճան զէշ տպագրութեամբ —, Իսմայիլ պէյ ազգին ուղղուած իր առաջին խօսքերուն մէջ կ'ըսէ թէ «Թուրք ազգին լեզուն թէեւ գրականօրէն չէ զարգացած, սակայն ընդունակ է կրթուելու եւ կանոնի մտնելու։ Այդ լեզուն կը համեմատի Թաթար Թուրքերէն, որոնք շատ նուրբ են, Նուղայերէն, Չէքէրէն(?), Պըրկըզ(?) և Թիւրքմէնճէրէն․ այնպէս որ եթէ մեր լեզուին կանոնները մը գտնուի, գրի առնուի եւ ... , հիմնաւորապէս շատ աւելի փայլուն եւ գործածական պիտի ըլլայ… մեր նպատակն է զարգացնել մեր լեզուն»։

Հեղինակը գրաքննութենէն վախնալով, չէ համարձակած արեւմտեան եւ արեւելեան Թուրքերէնները յիշել։ Իսմայիլ պէյի համաթրքական գաղափարները առաջին վայրկեանէն իսկ որոշակի կ'երեւան։

Իր երկրորդ գործին Շաֆաքի (Արշալոյս) մէջ — անունին խորհրդաւոր հանգամանքը յայտնի է — առաջ երթալով, Թուրքերէն ծանօթ երգի մը (Թիւրքի) Թուրանի(?) եւ Խրիմի մէջ ի՞նչ տեսակ երգուիլը գրած է եւ անոնց մօտիկութիւնը փաստացի օրինակներով ցոյց տուած։ Միեւնոյն ժամանակ կը քննադատէ Կազանի Թուրքերը, որոնք բառեր փոխ կ'առնեն օտար լեզուներէ։ Իր գլխաւոր նպատակն է դատապարտել ռուսերէնէն եկած փոխառութիւնները, սակայն գրաքննութենէն վախնալով, տարիներ բացէ ի բաց չէր կրնար ըսել։ «Ղազանցիները իրենց լեզուին չուզած, մտածուած բառեր խառնելու վարժուած են. ... (Ալլահ պուլաճա), լեզու չըլլար. գործ չըլլար… եթէ օղի պիտի խմես, բացէ ի բաց պէտք է խմես. երբ բարեւ, սառնէ բարեւը կայ, ի՞նչ պէտք կայ «Զտրաւ ստուիզիւյ»ի (1), երբ զբաղմանց գրած ունիս, ուրիշին ի՞նչ բերան կը ծռեն։ Երբ Թուրքերէն բառ ունիս, ի՞նչ պէտք ուրիշ բառի»։

Այս զաւեշտական գրութիւնը ցոյց կուտայ թէ Իսմայիլ պէյ կ'ուզէ իր առաջին Թուրքերէն գրութիւններէն սկսեալ Թուրք լեզուն ազատել խառնաբղէտութենէ։ Այս հիմնական միտքը, Գասպրինսկի կը պաշտպանէ մինչեւ իր մահը։ Թերճէմանի մէջ շարունակ կը քննադատէ օսմանեան Թուրքերէնը, որ օտարամուտ շատ բառեր ունի։ Կասկած չկայ որ Գասպրինսկի լեզուի ապարէզին մէջ բիւրեղացման ջանքի առաջնորդներէն է:

Գասպրինսկիի պաշտպանած միտքերէն մէկն ալ Թուրք կնոջ ազատութիւնը եւ այրերու հետ հաւասարութիւնը ապահովելն է։ Իր այս միտքն ալ հաստատակամ յարատեւութեամբ իրականացնելու կ'աշխատի։ Իր կարծիքով, ազգին մայրերը, ազգին առաջին դաստիարակները կիներն են։ Եթէ կիները չկրնան հասկնալ կեանքը, չեն կրնար ապրելու ընդունակ զաւակներ հասցնել։ Ազգին կէսը կիները կը կազմեն, եթէ անոնք կեանքէ եւ գործունէութենէ հեռու մնան, ազգին կեանքն ու գործունէութիւնն ալ կէս կը մնայ…։

Կնոջական խնդրի մասին Իսմայիլ պէյ ազուոր գիրք մը ունի. «Քատընլար էօլքէսի» (Կիներու աշխարհը)։

Իսմայիլ պէյ, երբ մէկ կողմէն կ'ուզէ ամբողջ ազգը եւրոպական դրութեամբ կրթել ու զարգացնել, օտար բառերէ կարելի եղածին չափ մաքրուած Թուրքերէն գրական եւ գիտական լեզու մը ձեռք բերել, կիները հանրային կեանքին մասնակից ընելով, ամբողջ Թրքութեան զարգացման եւ յառաջդիմութեան հոգ տանիլ, միւս կողմէ իր մտքին եւ գրչին վրայ մեծ ազդեցութիւն կ'ունենան նաեւ կարգ մը ուրիշ խնդիրներ — դուրսէն եկած տպաւորութիւններու շնորհիւ։ Այդ խնդիրներուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ կրօնական խնդիրը: Իսմայիլ պէյ իսլամութեան կը նայի ազգային կեանքին վրայ անոր ունենալիք օգտակարութեան տեսակէտէն: Իր նպատակին համար օգտակար կը գտնէ դասերը կարգ մը բարենորոգիչներու, որոնք ԺԹ. դարու վերջերը արեւելեան իսլամութեան այս կամ այն կողմերը երեւան կուգային։ Իսլամութիւնը արեւմտեան քաղաքակրթութեան ծնողներէն մէկն է։ Իսլամութիւնը արգելք չըլլար արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը ընդունելու, կարգ մը պայմաններով։ Իսլամութիւնը կ'ընդունի կիներու ազատութիւնն ու հաւասարութիւնը, կեանքի մէջ այրերու հետ ձեռք ձեռքի աշխատիլը։ Իսլամութիւնը՝ իսլամ ժողովուրդներու կրօնական տարակարծութիւնները կը մերժէ եւայլն։ Իսմայիլ պէյ այս կարգի նշանախօսքերը կ'իւրացնէ։ Ու կ'աշխատի իր ազգակիցներուն մէջ տարածել այս «Նոր Իսլամութիւն»ը (Neo Islamisme), որ մէջտեղ եկած էր դէպի «Երջանիկ օրեր» վերադառնալու յաւակնութեամբ։ Այս ուղղութեամբ իր գլխաւոր աշխատանքին ամէնէն կատարեալ օրինակ կրնայ ծառայել Ֆար-ի-Րաքի(?) Միւսլիւմանլարը անուն գեղեցիկ պատմուածքը։

Իսմայիլ պէյ հետզհետէ զարգացող եւ կատարելագործուող իր միտքը տարածելու համար այլեւս չէր բաւականանար միայն գրիչին դիմելով. Ու գրեթէ ամէն տարի ճամբորդութիւններ կը կատարէր դէպի Թրքական աշխարհին մէկ կողմը։ Այս ձեւով գաղափարի փոխանակութիւններ կ'ունենար օսմ. կայսրութեան, Կովկասի, Թուրքեստանի, Կազանի, Բաքուի եւ Լիթվայի Թուրք-Թաթար մեծամեծներուն, մտաւորականներուն, գիտնականներուն, հարուստներուն եւ աղքատներուն հետ՝ իր համաթրքական խնդիրներուն մասին։ Ու նոյն հարցերուն շուրջ թղթակցութիւններ կ'ունենար Չինաստանէն մինչեւ Գերմանիա, Սառուցեալ ովկիանոսէն մինչեւ Ափրիկէ եւ Հնդկական ովկիանոս՝ Թուրք եւ իսլամ աշխարհի բոլոր մտաւորականներուն հետ։

Ռուսիոյ 1905ի յեղափոխութեան ատեն, երբ հանրային կարծիքն ու մամուլը մեծ ազատութիւն գտան, Իսմայիլ պէյ Գասպրինսկի Թերճէմանի ճակատը աւելցուց հետեւեալ նշանախօսքը՝

«Լեզուի, մտքի եւ գործի մէջ միութիւն»:

Ըստ իրեն, այս ձեւով միայն պիտի կրնար չքացուիլ(?) Թուրք ազգը մեծ ազգերու գոյութեան պայքարին մէջ, ինչպէս կ'ըսէր Չէրտապին(?)։

1905ին, երբ այդ նշանախօսքը ձեւակերպեց, Իսմայիլ պէյ այդ երեք մեծ սկզբունքներու իրականացման համար 20 25 տարիէ ի վեր կ'աշխատէր արդէն։ Բոլոր Թուրքերուն լեզուի, մտքի եւ գործի մէջ միութիւնը ապահովելու համար, բացի իր յօդուածներէն, Թուրք մանուկներու համար նախնական եւ երկրորդական դպրոցները այդ ձեւով բարեկարգելու ջանացած էր։

Համաձայն իր ջատագոված «Նոր դրութեան», եւրոպական ձեւով կազմակերպուած նախակրթարաններուն մէջ առաջին տարիները դասերը պիտի տրուին տեղական բարբառներով. սակայն շուրջ երեք տարի նախակրթարաններու մէջ ուսանողները, անպայման պիտի սորվին «ընդհ. Թուրք լեզուն», զոր գրական լեզու կը կոչէ, իսկ չորրորդ տարիէն սկսեալ դասերը այլեւս այդ ընդհանուր Թուրքերէն լեզուով պիտի կատարուին։

Իսմայիլ պէյի «գրական լեզու» կամ «ընդհանուր Թուրք լեզու» կոչածը բոլորովին պարզացուած պոլսական Թուրքերէնն է։ Դպրոցներուն մէջ լեզուական միութեան հետ միաժամանակ «մտքի եւ գործի միութիւն»ն ալ պիտի ուսուցուէր։ Գասպրինսկի կը յուսար որ «լեզուի, մտքի եւ գործի մէջ միութիւն»ը պիտի իրականանայ Հիւսիսի եւ Արեւելքի Թրքութեան մէջ, շնորհիւ՝ 1. դպրոցներու, 2. մամուլի, 3. բարեգործական, գիտական ու գրական միութեանց եւ ազգային իրարօգնութեան հիմնարկութեանց։

Իսմայիլ պէյ, ազգին ծառայելու սկսած ատեն, նախ հրապարակ նետած էր «արեւմտականացում»ի նշանախօսքը. յետոյ «իսլամութեան արդիականացումը». իսկ կեանքի վերջին օրերուն իր ամբողջ ձառածումները ամփոփեց «լեզուի, մտքի եւ գործի միութիւն» նշանախօսքին մէջ։ Իմ կարծիքով, այս նշանախօսքը իր մէջ կը պարունակէ ամբողջ համաթրքական շարժման լեզուի, գրականութեան, ընկերաբանութեան, նոյնիսկ քաղաքականութեան ապարէզներուն մէջ ցարդ գտած սկզբունքներուն գրեթէ բոլորը։ Ետքէն եկող Թիւրքճիները աշխատած են այս սկզբունքները վերլուծել, պարզաբանել եւ զօրացնել։ Այնպէս որ հոս նոյնութեամբ պիտի կրկնեմ ինչ որ ըսած էի 15 տարի առաջ, համաթրքութեան մասին գրած մէկ յօդուածիս մէջ.

«Ըստ իս, ամբողջ համաթրքականութեան վարդապետութիւնը ամէնէն առաջ մէջտեղ դնողն եղած է փոքրիկ շաբաթաթերթ մը, որ կը հրատարակուէր հին Խրիմի խաններուն պատիկ(?) մայրաքաղաքին մէջ, որ այսօր լքուած է ու մոռցուած, եւ կ'ապրի գրեթէ աշխարհէն հեռու ու մեկուսի։ Երեսուն տարի առաջ Պաղչէ Սէրայի մէջ հրատարակուիլ սկսած այս փոքրիկ թերթը «Թերճէման»ն է։ «Իսկ Թերճէման»ի խմբագիրն ու հրատարակիչն է Խրիմի միրզաներէն Գասպրացի Իսմայիլ պէյ։ Իսմայիլ պէյ ամբողջ Թրքական աշխարհը աչքի առջեւ ունենալով, ըստ այնմ աշխատեցաւ։ Ըստ Թերճէմանի, չկան Կազանի թաթարներ, Միջին Ասիոյ Սարթեր, Թարանճըներ եւայլն. կան միայն «Թուրքեր», որոնք մէկ կրօնք կը դաւանին եւ մէկ լեզու կը խօսին…»։

15 տարի հնութիւն ունեցող այս վճիռին վրայ, հիմա մէկ վերապահում կ'ուզեմ ընել. կրկնելով հանդերձ թէ Իսմայիլ պէյէն առաջ չէ եղած ոեւէ մէկը, որ ամբողջ Թրքութեան նպատակը իբրեւ սիստեմ գործնապէս իրականացնելու եւ իբրեւ վարդապետութիւն ձեւակերպելու աշխատած ըլլայ, սակայն համոզուած եմ թէ եղած են մարդիկ, որ այդ նպատակը ատեն ատեն հեռուէն ընդնշմարած են. ատոնք են՝ վերեւ յիշուած Վէֆիք փաշա, Շէյխ Սիւլէյման էֆէնտի, Մուսթաֆա Ճէլալէտտին փաշա, որոնք Արեւմուտքի Թուրքերուն մէջ աշխատած են։ Սակայն ատոնցմէ ո՛չ մէկը Խրիմցի Իսմայիլ պէյի պէս յստակօրէն եւ հաստատամտութեամբ կրցած է այս միտքը տեսականօրէն հետապնդելու եւ գործնապէս իրականացնելու աշխատիլ։

Մէկ խօսքով, համոզուած եմ որ ճիշդ է Իսմայիլ պէյ Գասպրինսկին համարել համաթրքական շարժման կեդրոնական դէմքը:

(13) ԵՈՒՍՈՒՖ ԱՔՉՈՒՐԱ

(1) Թաթ ... վայ ռուսերէն կը նշանակէ «Ի՞նչպէս էք, աղէ՞կ էք»։

ԱՆԱՐԺԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Հայ մամուլը շատ քիչ անգամ առիթ կ'ունենայ զբաղելու Պարսկաստանի Նոր-Ջուղա քաղաքի հայկական-ազգային կեանքով ու գործերով։ Այսօրեց անշուշտ մեղքը մեր թերթերուն չէ, այլ այն մտաւորականներուն կամ ուսուցիչներուն, որոնք տարիներ շարունակ ապրելով Նոր Ջուղայի պէս հայաշատ կեդրոնի մը մէջ, քար անտարբերութեամբ կը դիտեն այնտեղ կատարուած հակազգային եւ ժողովրդական շահերուն վնասակար գործերը եւ կը լռեն. (ԽՄԲ.— վերջերս Յառաջ շարք մը թղթակցութիւններ հրատարակեց այդ նիւթերու մասին):

Վերջերս Նոր Ջուղայէն հասած նամակներն ու եկող բանբերները շատ տխուր իրողութիւններ եւ փաստեր կը պարզեն այդ թեմի ազգային գործերու եւ առաջնորդի ապիկարութեան մասին։

Թող փաստերը խօսին.

Երրորդ տարին է, որ (1926-1929) Մեսրոպ արքեպս. կը վարէ Պարսկա Հնդկաստանի առաջնորդութեան պաշտօնը։ Իր գալուստէն ի վեր, փոխանակ Պարսից բարեկամական պետութեան եւ հիւրընկալ ժողովուրդի հետ բարեկամական յարաբերութիւն պահելու, ընդհակառակն սրտագին կապեր կը պահէ Թէհրանի բոլշեւիկեան դեսպանատան եւ Նոր-Ջուղայի (Սպահանի) բոլշեւիկեան հիւպատոսարանին հետ։

Այս իսկ պատճառով Մեսրոպ արքեպս. Պարսից պետական շրջանակներուն հետ յարաբերութիւն չունի ... արժանացած չէ։

Շատ վստահելի անձնաւորութիւն մը կը յայտնէ, որ Թէհրանի բոլշեւիկ դեսպանն ու Սպահանի հիւպատոսը Մեսրոպ արքեպս.էն «պահանջներ ունին եւ նրան նեղ են դնում»: Թէ ի՞նչ են այս «պահանջներ»ն առայժմ ծանօթ չենք. միայն պարզ է, որ Մեսրոպ արքեպս.ը աջու ձախ յայտարարած է, — «Գիտեմ եմ Էջմիածին կաթողիկոսին եւ Գէորգ Խ-րհրդին, որ տարպատականի առաջնորդ Ներսէս արքեպ. Մելիք-Թանգեանի կարգալուծութեան հրամանը բերել տամ»։

Այս յայտարարութենէն զատ, միշտ կը հարցնէ թէ «ինչո՞ւ Մելիք-Թանգեանը Թաւրիզից չի հեռանում, շատ մնաց» եւայլն։

Ամենայն հաւանականութեամբ բոլշեւիկ դեսպանի եւ հիւպատոսի «պահանջներու մէջ Մելիք-Թանգեանի կարգալուծութեան» հարցն ալ կայ եւ տարաբախտաբար Մեսրոպ արքեպս. իր վերոյիշեալ յայտարարութեամբ՝ իր անուան, դիրքին եւ տարիքին անվայել եւ ծանր պատասխանատուութեան մը տակ կը մտնէ։

Նամակագիր մը կը գրէ, որ Մեսրոպ արքեպս. «գերագոյն միջոցներ է դիմում իրեն անձնազոհութիւնն ու նուիրուածութիւնը բոլշեւիկներին ապացուցանելու, որպէսզի հայրապետական գահը բարձրանայ»։ Հոս տեղը չէ՞ ըսել թէ «Հաւը երազում կորեկ է ուտում»։ Նամակագիրը կ'աւելցնէ, որ «Թեմական եւ թեմի գործերի խնդրով նամակներ են թափւում. այդ մարդը (Մեսրոպ արքեպս.) սոսկալի լռութիւն է ստեղծել թէ իր եւ թէ թեմի համար. ամբողջ ջուղան դէմ է դուրս եկել եւ ամէն օր սպասւում է որ կը լցեն առաջնորդարան եւ դուրս կը վռնտեն: Վերջերս իր անկարութեան եւ մասամբ սարոտաժի պատճառով ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ընդհ. ժողովը ցրեց»:

Թեմակալի համար այս ծանր կացութիւնը ստեղծուած է իր հակազգային քաղաքականութեան եւ հակաժողովրդական ընթացքի պատճառով, մանաւանդ որ Դաշնակցականներն ալ գաղութին մէջ մեծամասնութիւն կազմելով, խստիւ բողոքած են թեմակալի հակազգային եւ եթէ կ'ուզէք դաւաճանական ընթացքի դէմ եւ յառաջիկայ ընտրութեանց ժամանակ հաւանաբար թեմական մարմիններու մէջ գրաւեն մեծագոյն ձայները։

Վերջերս շատ տգեղ դէպք մը պատահեր է Նոր Ջուղայի մէջ. Հայ քահանայ մը կը դառնայ կաթոլիկ։ Առաջնորդը «սոորագրած(?) խօսքով կաթոլիկներին վիրաւորում է», կը գրէ նամակագիրը. Եւ ահա ոստիկանը առաջնորդարան գալով կը փորձէ առաջնորդը տանիլ ոստիկանատուն. «Միջամտում են եւ հանում այդ յիմար դրութիւնից»։

Եթէ Մեսրոպ արքեպս. պարսից կառավարութեան մօտ յարգանք եւ պատիւ վայելէր, միթէ պետութիւնն այդ քայլին կը դիմէր. այսպիսի բան լսուած ու տեսնուած չէ երբեք, Պարսկաստանի առաջնորդներու հանդէպ։

Էջմիածնի տօնին օրը (2 յունիս), առաջնորդը ատխպուած(?) կը քարոզէ եւ գովքեր կ'ընէ Էջմիածնի մասին եւ կը պարզէ ներկայ վիճակին պատճառները. Այս քարոզը ժողովուրդին մէջ ահագին աղմուկ յառաջ կը բերէ։

Ուրիշ նամակագիր մը, որ մօտէն տեղեակ է Նոր Ջուղայի ազգային գործերուն եւ առաջնորդի ընթացքին, յունիս 4 թուակիր նամակով կը յայտնէ, թէ առաջնորդը «թելադրել է Թէհրանի բոլշեւիկեան դեսպանին, թէ Ներսէս արքեպ. Թաւրիզի մէջ իր գլխին հաւաքած հակախորհրդային տարրեր, պայքար է մղում խորհրդային իշխանութեան դէմ, գաղտնի յարաբերութեան մէջ լինելով Հայաստանի հակաբոլշեւիկ տարրերին հետ»

երգուեցան մեներգներ եւ խմբերգներ։ Զ. Սիսիսեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Կարմիր Հողը», իսկ Ս. Թէրխանեան՝ Ե. Դուրեանի «Ընտրակը»։ Արտասանուեցան նոյնպէս ֆրանսերէն կտորներ։

Մանկապարտէզի փոքրիկներու կողմէ տեղի ունեցան խաղեր, արտասանութիւններ եւ պարեր։ Ցեստոյ աշակերտներուն կողմէ ներկայացուեցաւ «Դգումի վաճառականը», մէկ արար։ Վարժարանի ուսուցչութիւնը լուսանկարել տուած էր աշակերտութիւնը։ Եւդ խմբանկարները վիճակահանութեան դրուեցան։ Այս առթիւ եւ հանդէսէն վերջ դասը գրուած պնակէն գոյացաւ 30 մէճիտի հասոյթ մը։

Աւագ ուսուցիչ Պ. Մ. Ս կարգաց վարժարանին 1928-1929 շրջանի կրթական տեղեկագիրը եւ հաշուեցոյցը, որմէ կը հասկցուէր թէ հոգաբարձութիւնը 9ուկես թրք. ոսկի բացով մը կը վերջացնէր այս շրջանը, ինչ որ բան մը չէ, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք թէ այս տարի, մանկապարտէզի համար ուսուցչուհիի մը եւ արաբերէնի դասին համար այցելու դասախօս մը աւելցած էին։

Ուսուցիչ Պ. Մ. Միսիսեանի թէեւ կ'ուզէր հեռանալ, բայց հոգաբարձութիւնը կրկին պաշտօնի հրաւիրեց զայն, յունիսէն իսկ։

Թող քիչ մը խրատ առնեն մեծ ոստաններու ազգային մարմինները եւ հոգաբարձութիւնները այս փոքրիկ գաղութին կրթական հասկացողութենէն։ Մեծ կեդրոններու ուսուցիչները յաճախ կը պատեն մինչեւ սեպտ. տեսակ մը հեգհետանումով, որպէս զի հոգաբարձութիւններ բարեհաճին պայմանաւորուիլ…

Ուսուցիչին պաշտօնական գիմումին վրայ, Պէյրութի Ֆրանսամարզպանութենէն եւ Դամասկոսի կրթական նախարարութենէն ճանչցուեցաւ վարժարանը, յատուկ պաշտօնագրերով։

Մ ՈՒԼՆԵՑԻ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱԶԱՐԵՒՄԷԿ ՀԱՅԵՐՈՎ ՏՈՒՆԸ

Paris-Midi թերթին մէջ կը կարդանք — Փարիզի այն թաղին մէջ է, որ իրաւամբ ամէնէն նկարագեղ անունը կը կրէ — կութ տ'Օռ (ոսկիէ կաթիլ) թաղին մէջ.

Ցան տէրը հա՞յ է եւ կամ տան բոլոր յարկաբաժինները պարա՞պ էին ճիշդ այն օրը՝ երբ գաղթականներու ամբողջ խումբ մը կը հասնէր Փարիզ։

Իրողութիւնն այն է որ առաջին յարկէն մինչեւ վեցերորդը՝ տունը բռնուած է Հայերու կողմէ։

* * *

Թաղին մէջ, առասպելական դարձած է։ Ու տհս անոնց բարբերէն քանի մը գծեր, զորս քաղեցի անկիւնի նպարավաճառէն, անկիւնին դէմի ծխավաճառէն եւ ծխավաճառին դրացի կօշկակարէն։

— Հայ բանուորները ճիշմարիտ աշխարհիկ մարդեր են ժամը վեցին, աշխատանքէ դարձին, գիրար կը հրաւիրեն թէյ առնելու։

Վեցերորդ յարկաբաժնի բնակիչը կ'իյնայ երրորդ յարկաբաժնին մօտ։ Առաջին յարկինը կ'երթայ հինգերորդին։ Եւ հազար ու մէկ ձայնագիրներ կը սկսին նուագել։

«Հազար ու մէկ ձայնագիրները կը նուագեն հայկական եղանակներ։ Ցաւակ է։ Բայց այս հազար եւ մէկ Հայերը ի՞նչ կրնան ընել իրենց այնքան տաքարինակ լեզուով։ Գաղտնիք մըն է որ կութ տ'Օռի բոլոր տղաքը կ'արգիլէ գիշերը քնանալէ։

* * *

«Հայերը կը պաշտեն գործերը։ Գործախտաբար, չեն կրցած իրենց հետ գործ բերել իրենց երկրէն, իսկ Փարիզի գործերը սուղ են։

«Բայց հնավաճառները որոնք իրենց. ծախած են անկողիններ, տուած են միանգամայն, ծածկոցներ եւ բազմոցներ։ Ցան վեց յարկերու 24 բնակարաններուն մէջ, տախտակամածները ծածկուած են կակուղ ծածկոցներով։

«Ձմեռը, անկողնին վրայ կը գնեն վերարկուները, այս Արեւելքցիներուն համար, պերճանքը հանգստաւէտութենէն նախընտրելի է։

* * *

Վերջապէս, Հայերը եւրոպական ընկերային մարդեր են։ Նախնական ցեղախումբերու անգամներուն պէս, կը սիրեն իրար փակիլ։ Նրեք սենեակով յարկաբաժնի մը մէջ կը բնակին 12 հոգի։

Եւ գեռ, կ'ըսեն թէ… եւ թէ…

53 ԱՍՏԻՃԱՆ ՋԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐ…

Բայց Հարաւային Բեւեռի մէջ, ուր Պըրտի արշաւախումբը կ'աշխատի լուրկ մնալ, անշուշտ կարօտը քաշելով մեր տաքերուն։ Արշաւախումբէն հասած հեռագրով մը կը հաղորդէ թէ գեռ անցնող կիրակի օրը, հովը այնքան ցուրտ ու սաստիկ էր որ, պաստպարաններէն դուրս գլանուողներուն շունչը կը սառէր։ Պաստպարանին մէջ օդը բարեխառնուած էր զերոյէն վեր 17 աստիճան ջերմութեամբ։ Դուրսը 53 զերոյէն վար։ 70 աստիճանի շնչին տարբերութիւն մը։

ԻՍԿ ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ՞

Ջերմաչափը Փարիզի մէջ կը վարանի 31 32ի շուրջ։

Քլէրմօն - Ֆէրրանի մէջ բարձրացած է մինչեւ 36ի։ Ցեղ տեղ, ինչպէս Հավր եւ Պրըթանեը չափաւոր։

Փարիզի համար, օգաբաններու գուշակութիւնները շատ ալ մխիթարական չեն.— Ցաք. տկար եւ փոփոխական հով, երկինքը յաճախ ամպամած, տեղական փոթորիկ»։

Այս փոթորիկները սակայն, շատոնց է որ կը գուշակուին եւ եւ հեազհետէ կը յիշեցնեն Աշգ. հիւանդանոցի օրացոյցներուն «փոթորկաբեր հողմունքը», այն օրերուն համար, երբ ամէնէն հանդարտ ու հաճելի օրը կը վայելէինք։

Իսկ Նիւ Եորքի մէջ, տաքութիւնը բարձրացած է 60ի։

Այս տաքերուն առթիւ, առնական զգեստներու թեթեւացման ի նպաստ պայքարը կը շարունակուի խստօրէն։

Առջի օր, բազմաթիւ Նիւ-Եորքցիներ փողոց ելեր էին գիշերնոցով եւ հողաթափով, ու ոստիկանութիւնը յարմար նկատեց չմիջամտել։

Այրերը կ'առարկեն թէ երբ ամէնէն շատ հագուած կինը հազիւ կը կրէ 2 քիլօ ծանրութիւն կօշիկի եւ զգեստի, իրենք՝ բռնադատուած չեն ձնշուելու նուազագոյն 6 քիլօ ծանրութեան տակ։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած Խորհրդ. Թերթերէն)

ՑԻՐԱԼԻՐ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ գրողներու Ադրբեջան այցելութեան առթիւ, ի պատիւ անոնց, Բագուի մէջ կազմակերպուած է Թուրք արուեստի երեկոյ մը։

Ցաւերգարար խօսք առնողները «շեշտած են այն, ազգային հակամարտութեան մասին, որ թշնամացուցեր էր երկու հարեւան եղբայրական ժողովուրդները եւ անպատմելի արիւնահեղութիւններու պատճառ դարձեր»։

«Այսպէս չէ այժմ, երբ կ'իշխէ աշխատանքն ու աշխատաւորը, երբ իշխանութիւնն անցեր է աշխատաւորութեան, որուն միանգամայն խորթ է քաղքենի դասակարգերու ազգայնական նեղմտութիւնը»

«Անդրկովկասը անբաժան տնտեսական միաւոր մը կը ներկայացնէ։ Այստեղ ապրող ազգութիւններն ալ թէ կենցաղի, թէ հոգեբանութեան տեսակէտէն գրեթէ չեն տարբերիր իրարմէ։ Ու մէկ տարբերութիւն կայ հայ եւ թուրք գիւղացիին միջեւ, նոյնպէս ո՛չ մէկ տարբերութիւն հայ եւ թուրք բանուորին միջեւ»։

Այսպէս փչեց Անդր. կոմ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղարը՝ «ընկեր» Ալի Հայտար Կարայեւը։

Հայ գրողներու կողմէ պատասխանած են «ընկերներ» Շիրվանզադէն որ մինչեւ իր 60ը եր եւ ապրած է իբր կատարեալ պարոն, Ալազանն ու Գեմիրճեանը։

Հանելուկ.— Երկու կողմերէն ո՞րը կտրեց կեղծաւորութեան չափանիշը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՑՈՓԵԱՄՈՒ ՀԱՐՈՒՍՏ ՄԸ.— Անցի իրիկուն, Քլիշի ոստիկանութեան գիմելով կին մը կը յայտնէր անհետացումը իր 4 տարու աղջկան։

Ցաջորդ օրը, նոյնպէս իրիկուան դէմ, երիտասարդ անգլի գի մը գիմելով նոյն ոստիկանութեան, կը պատմէր յուզուած շեշտերով.

— Երէկ հետանիւով ազջնակ մը տապալեցի զայն անմիջապէս սենեակս տարի դարմանելու. բայց հեռ սարսափով նշմարեցի որ արդէն մեռած էր։ Վախէս՝ չփոթեցայ եւ անգիտակցաբար տարի գայն ջրանցքը նետեցի։

Պատմութիւնը կասկածելի թուեցաւ ոստիկանին, որ ջրանցքին մէջ մարմնի հետքն անգամ չգտաւ. Խուզարկեց անգլիացիին սենեակը, ուր տեղ տեղ արեան հետքեր կային։ Աղջկան մարմինը հոն ալ չկար սակայն. իսկ Անգլիացին կը պնդէր իր պատմութեան վրայ, երբ գիպուածաւ, անգորգ մը, Անիէռի լճակին եզերքն ի վեր կը գանէր պայուսակ մը, որուն մէջ դրուած էր աղջնակին գիակը։

Անգլիացին այս անգամ ստիպուած խոստովանեցաւ։

Ջանազան խոստումներով, իր սենեակը տարեր էր աղջնակը որ պահ մը սկսեր էր պոռալ ասոր վրայ՝ Անգլիացին զայն խեղդելէ յետոյ, բռնաբարեր էր ու պայուսակի մը մէջ գնելով անոր մարմինը, տարեր, ձգեր էր ճլակին եզերքը։

Հրէշը ամուսնացած է եւ զաւակի տէր։ Իր ընտանիքը ուրախութեան համար ղրկեր էր Ամիէն։ Առհասարակ, պարկեշտ մէկը կը նկատուէր։ Բայց մարդուն սիրտը հով. Չես գիտեր, ինչ կը փչէ։

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՅ ՄԸ.— Այրիուհին մը, անցեալ շաբթու մէջ, կը հանդիպէր երիտասարդի մը որ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբր Թուրք բանակի գնդապետ Ցինօ

Պէյ։ Երիտասարդը համակրելի էր. լեզուանի եւ սիրունցիկինը՝ այրի եւ հարուստ ու զայն կը հրաւիրէր իր տունը։ Սպան հազիւ տուն մտած, Ցիկինը անոր առջեւ կը գնէր շիշ մը ըմպելի՝ իսկ սպան, առանց նշմարուելու, ցիկնոջ գաւաթին մէջ կը լեցնէր թմրեցուցիչ մը, որմէ յետոյ, կը կողոպտէր անոր 400 հազար Ֆր.ի գոհարեղէնը ու կը չուէր։

Ոստիկանութիւնը դեղձիքայի մէջ ձերբակալեց այս Թուրք սպան որ յոյն մըն է, Ալեքսանդր Սքուրլօգիս անունով

ՓԱՐԻԶԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

Նկատի ունենալով Փարիզի մէջ, կառքերու յարաճուն թիւը եւ երթեւեկի դժուարութիւնները, Փարիզի մէջ նոր բացուող փողոցներն ու ճամբաները ասկից յետոյ պիտի ունենան 25 մեգր լայնք, քաղաքապետական ժողովի որոշումով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՇԻՒԸ

Լոնտոնի բանակումի հաշիւը.— Մուտք՝ 1928 Ապրիլ 1ին «Յառաջդիմութեան» ֆոնտին գումարը (սկաուտներ) 905.50 Ֆրանք։ Հ. Բ. Ը. Միութենէն 1500, 4ին՝ Ցառաջի հանգանակութենէն 4620, Սկաուտներու վճարում 3000, Հ. Մ. Ը. Միութիւն (Ժուանվիլ) 100։ Գումար՝ 10,125.50 Ֆրանք։

Ելք՝ Ապրիլ 1ին անցագիր եւ վիզա 1502.90 ֆրանք, 4ին ճանապարհածախս (Փարիզ Լոնտոն երթուդարձ) 3528 20։ Քսան սկաուտի վերարկու 1700, հագուստեղէն եւ սկաուտական գնում 1208.65, Նախապատրաստական աշխատանքներու ճանապարհածախս 76.40, Մնացեալ դրամը անգլիականի վերածուած 16 ոսկելին 19 շիլին 6 բէննի (տես հաշիւ F) 2109.35 Ֆր.։ Գումար 10,125.50 Ֆրանք։

Լոնտոնի բանակումի ծախսերը.— Մուտք՝ Ապրիլ 2-3-4ին 2109 Ֆր. 30 ս. գնուած անգլ. ոսկի 16 ոսկելին, 19 շիլ. 6 բ., 4ին նուէր տօքթ. Տինճեանէ 1 ոսկելին, 14ին Պ. Շահինեանէ 30 ոսկելին։

				Ելք
Ապրիլ	5	£ 0	16	6½
	6	»	7	1
	7	2	2	2
	8	»	13	4
	9	1	6	6
	10	»	14	2½
	11	1	19	4
	12	»	7	11
	13	»	9	11
	14	2	11	7
	15	»	13	4
	16	1	18	10
	17	2	7	9½
	18	»	8	6½
	19	4	12	2½
	20	2	10	2½
ոսկելին		23	19	6

Լոնտոնէն վերադարձէն սկսեալ մինչեւ Հ. Մ. Ը. Մ.էն ցրուժարիլը.— Մուտք՝ Անգլիայէն «Յառաջ» (Զաքարեան, Ճրճրեան եւ Քէշիշեան) 25 ոսկելին, «Յառաջ»էն ուղղակի 24։ Գումար 49։ Ֆրանքի վերածուած 29 ոսկելին 3571.15 Ֆրանք։

Ելք՝ սկաուտական հագուստեղէն 664.70, սկաուտական գօտ 600.05, տպագրական ծախք եւ թղթեղէն 1430.80, սկաուտական բանակում եւ հաւաքոյթ 700.60, եղբ. օգնութիւն Աթէնքի «Նոր Սերունդ» թերթին 200 ֆրանք։ Գումար՝ 3596.15 Ֆրանք։

Սնտուկը պարտքատ 20 ոսկել.։

Ի դիմաց վարչութեան
Գ. Մեծատուրեան, Ա. Զամալեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 43

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 173 —

Կը նահանջեն ծնողք, որդի, քեռի, փեսայ, կը նահանջեն բարք, ըմբռնում, բարոյական, սէր։ Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն։ Եւ մենք դեռ կը նահանջենք բանիւ և գործով, կամայ և ակամայ, գիտութեամբ և անգիտութեամբ, մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին։

«Եղան Հայեր որոնք իրենց մորթը փրկելու համար վճարեցին ոսկի. եղան ուրիշներ որոնք տուին հաւատք, կուսութիւն. եղան անանք ալ որոնք լքեցին տուն, տեղ, երկինք. եղան դեռ վատեր՝ որ ուրացան ազգ ու լեզու, և հերոսներ՝ որ տուին արիւն, կեանք, օր ու արեւ։ Իսկ մե՛նք, կը վճարենք իբրեւ վերջին փրկագին այն որ պիտի գայ։ Իբրեւ վերջին փրկագին՝ մանուկներ որոնք կրնային մեծնալ, ապագայի սերունդներ որոնք մեզմէ վերջ պիտի գային։ Որովհետեւ այն որ պիտի գայ, պիտի ըլլայ օտար։ բանիւ և գործով, կամայ և ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին։»

Ահա այսպիսի նահանջող ազգակիցներու մէջ ինկաւ Փիէր։ Ոչ սակայն անմիջապէս։ Այն առաջին խուճապէն ի վեր տարիներ անցեր էին և հիմա այս աշխարհ-գործարանը պարպուեր էր հայ պատահական բանուորներէն։ Անոնք մեծ մասամբ տեղին, միջավայրին ու լեզուին մտերմանալով, կամաց կամաց կրցեր էին փախչիլ մեքենաներու կենսակոյլ երախէն և նուիրուիլ աւելի նպաստակայարմար արհեստներու։ պաշտօններու։ Կը մնային բացառութիւններ, Փիէրին աշխատած անկիւնը ոչ մէկ Հայ կար. ձախ կողմինը քառասունոց ճաղատ մարդուկ մըն էր, որ ամառ կիրակիները գետեզերք կ'երթար ձուկ որսալու, իսկ ամբողջ ձմեռը այդ ձկնորսութեան պատմութիւնները ընելով կ'անցնէր։ Մեքենաները իր լրացուցիչն էին. ինք անոնց մէկ մասն էր և երկաթի այդ առեղծուածէն հեռանալուն պէս կը դադրէր արժէք մը ունենալէ։ Ասոր համար է որ ձուկ չէր կրնար բռնել և այնքան շատ բան կ'ունենար պատմելիք։ Իսկ աջ կողմինը առաջին օրն իսկ մտերմացաւ Փիէրին ու անոր սիկառէթներուն։ Այս շիկահեր և յաղթանդամ երիտասարդը որ անխոնջ ընթերցող մըն էր մարզական օրաթերթերու, Փիէրին արտաքինէն դատելով կարծեց գաղափարակից մը գտած ըլլալ, և ամէն օր սկսաւ գրաւի գալ սա կամ նա մարզիկին յաղթութեանը ի նպաստ։ Բայց երբոր տեսաւ թէ ամէն օր ալ կորսնցնողը ինք է, հասկցաւ որ Փիէր բնաւ մարզական թերթ չէր կարդար և չէր հետաքրքրուեր այդպիսի բաներով։ Անմիջապէս իր բարեկամութիւնը կիսով խզեց։ Կիսով միայն՝ քանի որ շարունակեց դեռ բարեկամ մնալ սիկառէթներուն։

Ծաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւնը հոգիի։ Փիէր այն հաստատ համոզումն ունէր թէ պիտի կարենայ զայն գտնել հոս, պիտի կարենայ տիրանալ անոր այս կեանքին մէջ, որ հակառակ յոգնեցուցիչ ըլլալուն, միօրինակ էր, անփոփոխ ու անվերջանալի։ Այդ փափաքին հասնելէ առաջ սակայն, նախ երեք փուլերէ անցաւ։ Առաջին այն քանի մը օրերը սահեցան կատարելապէս անդիտակից, անբան և անզգայ տպաւորութեան մը տակ։ Փարիզէն իր փախուստը, կրկին մութ ու նեխոտ պանդոկ մը իյնալը, գործ փնտռելը և անոր անգամ մը եւս վարժուելու ճիգը։ անդրադարձումի ամէն կարողութիւն ջնջեցին իրմէ։ Անմիջապէս յետոյ ինկաւ անսահման, անզուսպ կատաղութեան մը մէջ. օրերը, գիշերները, իր բոլոր պահերը անէծքով, ատելութեամբ ու թոյնով լեցուեցան։ Կ'ատէր, սարսափելիօրէն կ'ատէր իր Նէնէթը, ակռաներուն մէջէն անէծքը անվերջ կը սուլէր, այլեւս առանց ինքզինքը զսպելու։ Դեռ սաստիկ. սաստիկ կը տառապէր։ Գիշերները ճաշէն վերջ անկարող կ'ըլլար սենեակ վերադառնալ և այն մութ ու անծայր փողոցներու երկայնքին ցուրտին հետ կը տանէր իր տենդը, գրեթէ բարձրաձայն կրկնելով. «Անիծուի՛ս, անիծուի՛ս դուն, Նէնէթ, տառապի՛ս դուն. կ'ուզեմ որ տառապիս և փտտիս գիս. ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս տարուեցայ ես, խաբուեցայ անկէ։ Ի՞նչ էր որ. միւսներուն պէս «հաւ» մըն ալ ինք. բացառիկ ի՞նչ ունէր որ. ոչինչ։ Նախ որ ինձմէ շատ տարեց էր. քանի մը տարիէն ալ պիտի ծերանայ. արդէն խարտեաշները շուտով կը խամրին։ Որքա՛ն տղայ եմ եղեր. չկրցայ բաց աչքերով իրականութիւնը տեսնել. հմայուեցայ իր շպարէն, վայելչութենէն, գեղեցիկ զգեստներէն, նուրբ ճերմակեղէններէն։ Իբաւունք ունին եղեր Ֆրանսայիները զանոնք կոչելու. «Անօթ ծանր հրետանին»։ Այո՛, հով ունէր. արտաքին տեսք մը ունէր, բայց արդէն կերպը ի՞նչ է որ. անճկելի հպարտութիւն մը բռնաբարել է. զօրաւոր անհատականութեան մը տիրանալ ու տիրապետել է. կերպը կարող և ուժիմ դատապարտեր անշարժեցնել, կապել է, խելացի գլուխ մը թմրեցնել, ցաւի եւ հեշտութեան արտայայտութիւնը անոր վրայ վայելելն է. այո՛, կերպը կեցուածք մը բռնաբարել է։ Խեղճ Լիզ, խեղճ Լիզ, ինչպէ՛ս քեզի չճանչցայ… անիծուի՛ս դուն, այո՛ քեզի եմ Նէնէթ, քեզի՛…

Եւ օրերը դարձան, դարձան։ Մեքենաները անկապ բառեր և թերի նախադասութիւններ կրկնեցին իրեն անվերջ, որոնց բացատրութիւն մը կամ երբեմն ալ պատասխան մը գտնելու իր ճիգին մէջ երիտասարդը մոլորեցաւ, ինկաւ հակասութիւններու գիրկը, մինչեւ որ լսեց։ Հեռաւոր խարտոց մը կը ֆշշար իր ականջին — «Խօլ շուայտ, խօլ շուայտ, խօլ շուայտ, խօլ շըւայտ…» Կամ ասդին, ազմկարար մեքենայ մը իր բոժոժները կը հնչեցնէր կրկնելով.— «Ինչո՞ւ չըրինք չարիք. ինչու չըրինք չարիք. ինչու չըրինք չարիք…»։ Փիէր լսեց, որովհետեւ նախ աւելորդ ու անօգուտ գտաւ ատելութիւնը որ միայն իր հոգին մրոտելու պիտի ծառայէր, իսկ ուրիշ պահու մը վախցաւ անկէ, որպէս թէ անէծքին ազդեցութիւնը անխուսափելի ըլլար։ Ինք իր անէծքէն վախցաւ ու հեռանալով գոհացաւ արտասանել մեղմաձայն, աղօթքի մը պէս.

Grands yeux dans ce visage
Qui vous a placés là ?
De quel vaisseau sans mâts
Et-es-vous l'équipage ?
Depuis quel abordage
Attendez vous ainsi
Ouverts toute la nuit ?

Եւ երբոր Նէնէթին անուան անմիջապէս յաջորդող այն երկու բառերը, «Chérie» եւ «անիծուիս» դադրեցան արտասանուելէ, երիտասարդը էապէս փոխուեցաւ։

հողի. որոնց դէմ փաստեր կային թէ գաղտնի ընկերութիւն մը կազմած եւ ներկայ կառավարութեան դէմ խռովարարական պրոպագանդ մղած էին, 18 ամիսէն չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։

Ամբաստանեալներէն մէկուն անունն էր Տրոցկի-Մէնմէտ։

Մահապատիժ երկու վարիչներուն

Երկու խռուած ազգայնական վարիչներ՝ Տօքթ. Անթէ Փավէլիչ եւ Փէրիչէց, որոնք անցեալ ապրիլին Սոֆիա եւ Վիտին այցելած էին՝ իբրեւ հիւրեր Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան, Պելկրատի մէջ դատուեցան ի բացակայութեան, Մասնաւոր Ատեանին կողմէ, ու մահուան դատապարտուեցան։

Դատարանը մեղադրեց զանոնք՝ որ 1.— Դաւադրական գործունէութեան լծուած էին, Եուկոսլաւիոյ մէջ տիրող կարգերը փոխելու համար. 2.— Ամբաստանած էին Եուկոսլաւիոյ դիկտատորական վարչութիւնը թէ ծրագրած է մաքրագործել Խըրուաթիոյ և Մակեդոնիոյ ոժգոհ բնակչութիւնը. 3.— Դաշինք կնքած էին Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան հետ՝ քայքայելու համար Եուկոսլաւ պետութիւնը եւ այսպէսով քաջալերած էին Մակեդոնացիները։

Ուստի, դատարանը, ազգային պաշտպանութեան օրէնքի առաջին յօդուածին համաձայն, երկու ամբաստանեալներն ալ դատապարտեց մահուան ու 500ական տինար (230 ֆրանք) դատական ծախքի հատուցման։

Մակեդոնացիները կը գործեն

ՍԹրուկա.Էն կը հեռագրեն.— Ալպանական հողէն եկող 17 քոմիթաճիներու հրոսախումբ մը չորեքշաբթի օր սահմանագլուխը անցաւ Բէսսանի շրջանին մէջ։ Ասոնք անմիջապէս նշմարուեցան եւ ոստիկան-զինուորներու պահակախումբեր սկսան հետապնդել հրոսակները։ Գիւղացի կամաւորներ միացան ոստիկան-զօրքին։ Քոմիթաճիները աշխատեցան կրկին ալպանական հող անցնիլ, սակայն հետապնդողները հասան անոնց ետեւէն եւ երկուստեք սկսաւ ընդհարում մը, որուն արդիւնքը յայտնի չէ։ Կը կարծուի թէ այս հրոսախումբը ութ օր առաջ Սելանիկէն ճամբայ ելած էր նաւով։

⁂ Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Իտալական գործակատարը դիմում կատարեց վարչապետ Լիափչէֆի եւ անոր հետ խօսեցաւ նոյն ոճով ինչպէս խօսած էին անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները։

Սոֆիայի անգլիական դեսպանը կրկին այցելեց վարչապետին։

Ինչո՞ւ Անգլիա չընդունեց Տրոցկի

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ Ներքին Նախարար Քլայնս, հարցումի մը պատասխանելով, հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ Տրոցկիի Անգլիա չընդունուելու պատճառներուն մասին.

— Տրոցկի իր խնդրագրին մէջ յայտնելով որ Անգլիոյ մէջ կը փափաքի բժշկական դարմանումի մը հետեւիլ, գիտական ուսումնասիրութիւններ կատարել եւ հսկել իր ինքնակենսագրութեան հրատարակութեան, հաւաստիքներ կուտար թէ այս երկրի ներքին գործերուն չպիտի խառնուի, չպիտի մասնակցի ոեւէ հրապարակային ժողովի եւ ո՛չ մէկ առիթով պիտի աշխատի հրապարակի վրայ տեսնուիլ։

Կառավարութիւնը տեղեկութիւն ստացաւ որ եթէ Տրոցկի հոս գայ, չարամիտ մարդիկ պիտի աշխատին անկասկած շահագործել անոր ներկայութիւնը՝ իրենց հաշիւներուն համար եւ որ եթէ իր անձը ծանր տաղտուկներու պատճառ դառնայ, կառավարութիւնը ոեւէ ապահովութիւն չունի թէ պիտի կրնայ սահմանէն դուրս հանել զայն։

Գալով ապաստանարանի իրաւունքին, Անգլիա միշտ ապաստան տուած է այն բոլոր մարդոց որոնք արժանի կը նկատուին ընդունուելու՝ իբրեւ քաղաքական տարագիր։ Միւս կողմէ ո՛չ մէկ օտարական իրաւունք ունի երկրի մը մէջ ընդունուելու պահանջ ներկայացնել, եթէ անոր ներկայութիւնը հակառակ է այդ երկրի շահերուն։»

Ցնդապետ Վէճվուտ հարցուց թէ այս մերժումը ոեւէ կապ ունի՞ Մոսկուայի հետ ներկայիս կատարուած բանակցութեանց հետ, եւ եթէ այս դժուարին բանակցութիւնները փակուին, Տրոցկին Անգլիա ընդունելու խնդիր պիտի ծագի՞ դարձեալ։

Նախարարը երկդիմի պատասխան մը տուաւ։

Ձերբակալուած համայնավարներու խմիզը

Դատական իշխանութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները համայնավարներուն դէմ։ Հարցաքննիչ դատաւոր Փէյր երկարօրէն հարցաքննեց Լուի - Կասիոն, կոշկակար եւ աշխատակից «Իւմանիթէ»ի, որուն վրայէն զինուորական գաղտնի վաւերաթուղթեր գտնուած էին։ Գրաւուած թուղթերէն մէկը զօրաշարժի կատարեալ յատակագիծ մըն է՝ եւ գողցուած է «պատերազմական Նախարարութեան Ա. գրասենեակ»էն։ Կասիօ կ'ամբաստանուի իբրեւ լրտես։

Հարցաքննիչ դատաւորը պիտի խնդրէ պատերազմական Նախարարէն որ սպայակոյտի անդամներէն քանի մը մասնագէտներու քննել տայ բռնուած թուղթերը ազգային պաշտպանութեան տեսակէտէն անոնց կարեւորութիւնը ճշդելու համար։

Համայնավար թերթի խմբագրատան մէջ մասնաւոր գրասենեակ մը կար «Զինուորական գրասենեակ» անունով, զոր երեք ամիսէ ի վեր միայն կը վարէր Կասիօ։ Դատաւորը այժմ կը փնտռէ այն բոլորը որոնք նախապէս վարիչն եղած են այդ գրասենեակին։

Միւս կողմէ համայնավար կուսակցութիւնը Լաֆայէթ փողոց 120 թիւի իր կեդրոնին մէջ ստեղծած էր «Գաղթային ճիւղ» մը, նպատակ ունենալով խռովութիւններ յարուցանել ֆրանսական գաղթավայրերու մէջ՝ ընդդէմ մայր հայրենիքին։ Վերջերս այս «Գաղթային ճիւղ»ին բոլոր վաւերաթուղթերը ինկան ոստիկանութեան ձեռքը։

Հարցաքննիչ դատաւորը բանտարկել տուաւ նաեւ համայնավար Քալզանը, նախկին ուսուցիչ եւ այժմ պատասխանատու տնօրէն «Ժուռնէ Ռուժ» (Կարմիր Օր) պարբերաթերթին։ Քալզան կ'ամբաստանուի թէ զինուորականները անհնազանդութեան հրաւիրող յօդուածներ հրատարակած է։

Հ. Յ. Դ.

Ռոստոմ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Fbg du Temple։ Մէթրօ՝ Պէլվիլ։ Կը խօսի՝ ընկ. Սամուէլ Մեսրոպեան։ Նիւթ՝ Վասպուրականի հերոսամարտը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ, ժամը 5.7 Հաճի Մկրի սրճարանը։

Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Տիկին Լ. Շանթ։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Եօթնեղբայրեանններու բնակարանը 41 Rue de Fontenay, Clamart. Ներկաները պիտի նկարուին։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳՕՄՕՆ-ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ (Մարսէյլ) մանկապարտէզին ամավերջի հանդէսը՝ վաղը կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին, Պուլվառ Վիքթոռ Հիւկօ, Պառտը լա Շոմիէռի մէջ։ Ձրի յատագիր։ Մուտքը ազատ է։

ՔԱՆԻ մը օրուայ ազգայիններ Փարիզի հարուար շրջանի Պանեէօ, Պաշան, Մօնրուժ եւ Գուրկլարէնի ցրուած հայութիւնը ի մի հաւաքելու, անոր մշակութական մակարդակի բարձրացման եւ մատղաշ սերունդի ազգային դաստիարակութեան սատարելու համար նախաձեռնած են կազմելու եւ է եռ «Յառաջդիմասիրաց Միութիւն» մը։ Կը հրաւիրուին յիշեալ արուարձաններու հայերը ընդհ. ժողովի վաղը Կիրակի ժամը 3ին 56 Route d'Orléans (Bagneux) միութեան հաւաքատեղին։ Առնել թրամուէյ թիւ 88ը եւ իջնել Arrêt Bagneux։

Առժամեայ յանձնախումբ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒԼԻՍ 1929

21 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1013 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

Այսօր, «Փարիզի Մարզարան»ին մէջ, տեղի կ'ունենան Նաւասարդեան խաղեր, ինչպէս յայտարարուած է թերթերու մէջ։

Անշուշտ խաղերու յայտագիրը չէ որ պիտի քննենք այստեղ։ Կ'ուզէինք օգտուիլ առիթէն, քանի մը խորհրդածութիւններ հրապարակ գնելու համար, առանց վերապահութեան։

Նոր չէ որ, այս բեմէն, գնահատելով հանդերձ զանազան ճիգեր, մենք ի հարկին մեղադրած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի ենթագացող վարիչները, շարք մը պատճառներով։

Առաջին.— Անոնք չկրցան, գոնէ Փարիզի մէջ, ստեղծել առողջ, ներդաշնակ եւ տիրական կազմակերպութիւն։ Կազմակերպութիւն մը, որ ոչ միայն ամուր ցանցով մը կապէր Ֆրանսայի եւ առհասարակ արեւմտեան Եւրոպայի մարզական խումբերը, այլեւ արժէք եւ հեղինակութիւն ունենար միւս գաղութներուն համար։ Որդ մը ինկած է, կարծես, Պոլսէն փոխադրուած այս միացորդներուն մէջ, եւ մայրը մանուկը չի ճանչնար։ Բարեփոխումներ ալ, եթէ փորձուեր են, անմտած են շատ կարճ։

Եւ իբրեւ հետեւանք, ոչ միայն գլուխը առնողը անջատ խումբ մը կազմած է, այլեւ Փարիզի վարչութեան ձայնը մէկ թաղէն միւսը կամ արուարձաններն անգամ չի հասնիր։

Երկրորդ.— Եկող-գացող վարչութիւնները իրենց եռանդը վատնած են գնդախաղի մրցումներու վրայ, որոնք շատ բան կորսնցուցած են իրենց սկզբնական արժէքէն։

Արդարեւ, ֆութպոլը դարձեր է տեսակ մը վճարովի արհեստ, եւ ճիշդ ատոր համար ալ կռուախնձոր։ Որքան գիտենք, այսօր այդ միակ ասպարէզն ալ կորսուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի կեդրոնին համար, եւ մասնակի կամ անջատ խումբեր են որ կը շարունակեն գնդախաղեր սարքել։

Երրորդ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները — եւ այս՝ քիչ մը ամէն տեղ — կարծես նոր կը հասկնան թէ մարզական ամէնէն առողջ եւ նպատակայարմար շարժումը արիներու կազմն է, մանաւանդ մեր ներկայ պայմաններուն մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը Պոլսոյ մէջ ունէր 1200 կազմակերպուած արիներ, որոնք արդար հպարտութիւն կը պատճառէին ե՛ւ մասնակցողներուն ե՛ւ դիտողներուն։ Եւ եթէ Պոլիսը մնար այնպէս ինչպէս 1919-1922, պիտի ունենայինք շատ աւելի կազդուրիչ պատկեր մը։ Պոլիսը պարպուեցաւ,և անհաւասիկ եօթը տարի է որ կը գտնուինք միջազգային պողոտաներու վրայ։

Զենք ուրանար.գնահատելի ճիգեր թափուած են,ազրուստի հոգէն անմիջապէս յետոյ, ձեռք ձեռքի տալու եւ կորուստը դարմանելու, չեղածէն բան մը ստեղծելու։ Ուր որ Հ. Մ. Ը.Մ.ի անգամ մը, մարզիչ մը ինկաւ, իրեն պարտք սեպեց կորիզ մը կազմել։ Այդպէս է որ, այսօր մասնաճիւղեր կը տեսնենք մինչեւ իսկ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, չյիշելով Պարսկաստանը։

Բայց, եթէ ներելի էր առաջին օրերու թարթափումը, եօթը տարի յետոյ, մարդիկ իրաւունք ունին աւելի խստապահանջ ըլլալու։ Մանաւանդ Փարիզի եւ առ հասարակ Ֆրանսայի մէջ, ուր բաղդատաբար կայուն վիճակ է ստեղծուած։ Մինչդեռ, իրականութիւնը ցոյց կուտայ որ աւելի մխիթարական է պատկերը խոնարհ գաղութներու մէջ, Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան եւն.։

Չորրորդ.— Փարիզը, որ ուռուցիկ յաւակնութիւններ կը ձեւացնէ ամէն բանի մէջ, մարզական գետնի վրայ եւս աւելի օրինակ առնելու պէտք ունի, քան տուն տալու կարողութիւն։

Մինչեւ հիմա, մենք չտեսանք որոշ ծրագիր եւ հետեւողական աշխատանք։ Իսկ ներքին վէճերու, փոխադարձ վարկաբեկումներու եւ խաչաձեւումներու պատմութիւնը ոչ սկիզբ ունի, ոչ ալ վախճան։ Շատ կ'ուզէինք որ չարաչար սխալած ըլլայինք այս կէտին մէջ, եւ այսօր, Նաւասարդեան խաղերուն առթիւ, մեզի աւետէին թէ այլեւս փարատած են բոլոր ամպերը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի կրնայ շնչել ու գործել պայծառ, եղբայրական, իսկապէս մարզական մթնոլորտի մը մէջ։

Հինգերորդ.— բայց երկարեցաւ շարքը։ Ամփոփենք ի վեր բերնէ բերան կը պատի Հայ Արիներու անջատման պատմութիւնը։ Տխուր իրողութիւն մը, որ սակայն կը բխի ուղղակի այն պայմաններէն որոնց մէկ մասը պարզեցինք։

Կիրքերը մեղմացնելու համար, մենք դադրեցուցինք ո՛ր եւ է բանավէճ այս մասին, եւ նոյն բարեացակամութեամբ տեղ կուտանք երկու կողմերուն ալ ճիգերուն։ Եւ այս՝ միշտ այն վստահութեամբ թէ ելք մը պիտի գտնուի, այս չարաբաստիկ խնդիրը լուծելու փոխադարձ բարեացակամութեամբ, առանց լրագրական հակաճառութեանց։

Այդ անջատումը մասնակի երեւոյթ մըն է, որ արժէք չունի աւրիչ գաղութներու համար։ Իսկ նման վէճերու դուռը ամուր փակելու համար, միջոցներ չեն պակսիր, կը բաւէ որ լաւ հասկնանք իրար, բաց խօսինք բոլոր մութ եւ վիճելի կէտերու մասին, եւ ըմբռնենք, վերջապէս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի իսկական կոչումը։

Խօսինք այդ մասին ալ։

Առ այժմ, ողջո՛յն Նաւասարդեան խաղերուն, այն վստահութեամբ թէ անոնք պիտի նպաստեն արթնցնելու մեր հեթանոսական տօներու ոգին, որ ոչ Հրէէ եւ հեթանոսի խտրութիւն կը ճանչնար, ոչ ալ, մանաւանդ, քէն՝ եղբայր եղբօր դէմ հանելու ատիճան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԵՒՉԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՍԿՍԱ՞Ւ

ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Խարպինէն, Շանկայէն եւ Թոքիոյէն հասած զանազան հեռագիրներ կը հաղորդեն թէ կարմիր զինուորները չինական սահմանագլուխը մտած եւ թշնամութեանց սկսած են, առանց պաշտօնապէս պատերազմ յայտարարուած ըլլալու։ Թոքիոյի «Ազգի» թերթին Խարպինի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ռուսերը յարձակողական ձեռնարկեցին Մանչուրիոյ սահմանագլուխի երկու կողմերէն, մէկը Մանչուլիէն՝ հիւսիս-արեւմտեան կողմը, միւսը Բոգրանիչնայայէն՝ Վլատիվոսթոքի մօտ։ Բոլշեւիկները գրաւած են այս երկու քաղաքներն ալ, որոնց առաջինին մէջ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղին կը միանայ անդրսիպերիական գիծին հետ, իսկ Բոգրանիչնայայէն գիծը կ'ուղղուի դէպի Վլատիվոսթոք։

Ուրիշ հեռագիրներու համաձայն, Չինացիները քանդած են երկաթուղիի փապուղիները։ Բոգրանիչնայայի մօտ, չինական կրակներու տակ ստիպուած են նահանջել ռուսական ուժեր, որոնք կը փորձէին Ամուր գետը անցնիլ՝ Բլագովէչչենսկի մօտ։ Ամուր գետի ռուսական տորմիղը կեդրոնացած է Բլագովէչչենսկի մէջ, ուսկից զինուորական ուժ.ը պիտի կրնան ղրկուիլ դէպի Մանչուրիա Սունկարի գետի երկայնքը։

Չինացիները ական դրած են այդ կողմերը, ինչպէս նաեւ Սան Ֆէն-Հօ ջրանցքին մէջ,դէպի ուր կ'ուղղուին ռուսական մարտանաւերը։

Թոքիոյէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ռուսական երկու զօրագունդեր յարձակած են սահմանագլուխի կարգ մը չինական գիւղերու վրայ, սակայն չինական գնդացիրներու կրակով ետ մղուած են ամէն կողմէ։

∴ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիան առջի օր ընդունեց Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկին եւ չինական դեսպան Գաօ-Լուն, որոնց խորհուրդ տուաւ բարեկամաբար կարգադրել իրենց վէճը։ Չինաստան իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, Խորհրդային Միութիւնն ալ իբրեւ ստորագրող կողմ Քէլլոկի ծանօթ դաշինքին, պարտաւոր են իրաւարարութեամբ կարգադրել իրենց աւկախ խնդիրները։

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար Սթիմսըն եւս դիւանագիտական միջամտութեան կողմնակից է։ Առջի օր Ուաշինկթընի մէջ ընդունեց անգլիական, ֆրանսական եւ ճափոնական դեսպանները, որոնց հետ տեսակցեցաւ միացեալ դիմում մը կատարելու մասին։ Սթիմսըն յայտարարեց որ թէեւ իր կառավարութիւնը ստոյգ տեղեկութիւն մը չունի չինական երկաթուղիի վէճին մասին, սակայն նախագահ Հուվըրի կարծիքով այդ վէճը դատական հանգամանք ունի եւ կրնայ կարգադրուիլ իրաւարարութեամբ։ Թէեւ Քէլլոկի դաշինքը ոեւէ զսպողական միջոց չի նախատեսեր, սակայն 1921ին կնքուած Խաղաղականի դաշինքը կը տրամադրէ որ Մ. Նահանգները, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ճափոն խորհրդակցին եւ կարծիքներ փոխանակեն՝ երբ Խաղաղականի խաղաղութիւնը վտանգուի։

Հեռագրի մը համաձայն, Սթիմսըն խնդրած է Պրիանէ՛ որ յանուն չորս պետութեանց ինք միջնորդէ երկու հակառակորդ պետութեանց մօտ։

∴ Նիւ Եորքի համալսարանները ուրբաթ օր խաղաղ ցոյց մը կատարեցին չինական հիւպատոսարանին առջեւ։ Ցուցարարները կը կրէին նշանաբանութեամբ ցուցատախտակներ, որոնց վրայ բողոքի խօսքեր արձանագրուած էին Չինաստանի դէմ, որ պատերազմ ընելու կը գրգռէ խորհրդային Միութիւնը։

Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿՈՉԸ

Մոսկուա, 20 յուլիս.— Գ. Միջազգայինը ամբողջ աշխարհի բնչազուրկներուն ուղղուած կոչի մը մէջ կ'ըսէ.

— Միացէ՛ք բոլորդ՝ արգիլելու համար համաշխարհային պատերազմը՝ զոր աշխարհակալները կը պատրաստեն խորհրդային միութեան դէմ։ Չինաստան պէտք է վերածուի ռազմադաշտի։ Առաջին հարուածը տրուած է արդէն, քանի որ Չինաստանի մէջ պատերազմ կերտողները գրաւած են երկաթուղի մը»։

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուա, 20.— Պաշտօնական շրջանները բացարձակապէս կը հերքեն կարմիր բանակի զօրաշարժ յայտարարուած ըլլալու զրոյցները։ Երէկ Մոսկուայի մէջ ...տեղի ունեցաւ կարեւոր Զինուորական Խորհուրդ մը, որուն մասնակցեցան գործավարները, զամաքային եւ նաւային սպայակոյտները, ինչպէս նաեւ Խորհրդային Միութեան մեծ քաղաքներու զինուորական կառավարիչները։ Խորհրդակցութեանց գլխաւոր նիւթն էր Մանչուրիոյ սահմանագլուխի երկայնքին ռուս հակայեղափոխական զինուորներու ներկայութիւնը. կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուեցան թէ ինչպէս կարելի է արգիլել անոնց խորհրդային հողէն ներս մուտքը։

Զինուորական Խորհուրդը փակուեցաւ քուէարկելէ յետոյ բանաձեւ մը, որով պատերազմական նախարարը կը հրաւիրուի ամէն միջոց ձեռք առնել՝ ազգային հողի պաշտպանութեան համար։

Կէսօրէն վերջ արտաքին փոխ գործավար Կարախան ընդունեց ճափոնական դեսպանը, որուն հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ։

Մոսկուայի մէջ երկու հոսանք կայ, պատերազմի հակառակ եւ կողմնակից։ Առաջինին գլուխը կը գտնուի Կարախան, որ կ'աշխատի ամէն կերպով արգիլել պատերազմի պայթումը եւ այս առթիւ տրամադիր է իրաւախոհութեան մը գալ Նանքինի կառավարութեան հետ։ Պատերազմի կողմնակիցներու գլուխը կը գտնուի պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ, որ բացարձակապէս կը հակառակի Մոսկուայի — եւ է կերպով ընկրկումին։ Վորոշիլոֆ յայտարարած է թէ «Կարմիր բանակը թէնիսի գնդակ մը չէ որ կարելի ըլլայ նետել ամէն ուղղութեամբ։ Կարմիր բանակը շարժման մէջ դրուած է ու հիմա պէտք է որ զարնէ։»

ԷՆԿԻՒՐԻՆ Կ'ԱՅՐԻ

Էնկիւրի 19 յուլիս.— Այս առաւօտ ժամը մէկին առեւտուրները սաստիկ հրդեհ մը ծագեցաւ քաղաքին կեդրոնը։ Երեք ուղղութեամբ կը շարունակէ իր աւերները։ Կորուստները խիստ մեծ են։

Լոնտոն, 20 յուլիս.— Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Էնկիւրի քաղաքի մեծ մասը այրած է հրդեհէ մը, որ ծագեցաւ ուրբաթ առաւօտ դէմ։

Ութ ժամուան կատաղի աշխատանքէ յետոյ, հրշէջները կրցան առաջքն առնել հրդեհին, սակայն գրեթէ ամբողջ հին քաղաքը եւ շուկան մոխիրի վերածուեցան։

Զոհերու թիւը յայտնի չէ դեռ։ Մինչեւ հիմա փլատակներուն տակէն գտնուած են միայն վեց ածխացած դիակներ։

Հակապատերազմական շարժումը

«Իւմանիթէ» կը բողոքէ իր խմբագրատան եւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին խուզարկութեան դէմ։ Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն պաշտօնական երկար յայտարարութիւնով մը կ'ըսէ թէ «Իւմանիթէ»ի խմբագրատան մէջ գտնուած «զինուորական գաղտնի վաւերաթուղթերը» սովորական բաներ են, որոնց նմանները, թերեւս աւելին կը գտնուին Էքօ տը Փարի եւ Աքսիոն Ֆրանսէզի պէս թերթերու, ինչպէս նաեւ ուրիշ զինուորական լրագիրներու մօտ։ Այդ վաւերաթուղթերը հրատարակուած են Ֆրանս Միլիթէրի կամ պատերազմական նախարարութեան պաշտօնաթերթին մէջ։ Բացարձակապէս կը մերժէ թերթերու այն վերագրումը թէ ոստիկանութիւնը լրտեսական ընդարձակ կազմակերպութիւն մը երեւան հանած է Իւմանիթէի մէջ։ Կ'աւելցնէ թէ այս բոլորին նպատակն է Իւմանիթէն խափանել եւ համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակել տալ։

Ֆրանսական կառավարութիւնը, կ'ըսէ, կը գործէ այն միջոցին, երբ աշխարհակալական պատերազմի մը համար նիւթական ու բարոյական պատրաստութիւններուն ուժ կուտայ, երբ բանակն ու նաւատորմը կը համախմբուին եւ մասնակի զօրաշարժի փորձեր կը կատարուին, երբ ռազմափորձի պատրուակին տակ, 40.000 գործօն եւ պահեստի զինուորներ կեդրոնացուած են Մայեի բանակատեղին մէջ, ահռելիօրէն սպառազինուած եւ պատերազմելու կազմ ու պատրաստ, Պըզանսոնի շրջանի զինուորները պիտի մասնակցին Միջերկրականի շրջանի ռազմափորձերուն, «Աւիֆրէնի 200ամեակը տօնելու» պատրուակին տակ, Միջերկրականի եւ Ատլանտեանի նաւատորմիղները բոլորովին կը կեդրոնացուին, երբ անդին ռուսեւչին պատերազմի վախեր կան։ «Մանչուրիոյ մէջ սկսած պատերազմը կրնայ բռնկած վառօդի պէս տարածուիլ Եւրոպայի մէջ։ Արդ, միայն համայնավար կուսակցութիւնն է որ կը հրաւիրէ զանգուածները ցցուիլ այս պատերազմին դէմ»։

Ու կոչ կ'ուղղէ բանուորներուն ցոյցեր կատարել գործարաններու մէջ, համախմբուիլ Իւմանիթէի շուրջ եւ զայն տարածել։ Թող այդ ցոյցերէն իւրաքանչիւրը նախաքայլ մը ըլլայ «Օգոստոս մէկ»ի մեծ ցոյցին։

∴ Այսօր՝ կիրակի Փարիզեան շրջանի բանուորա-գիւղացիական համաժողովը պիտի գումարուի։

Ֆուադ թագաւորի զբօսանաւը ընկղմած

Եգիպտոսի թագաւորին զբօսանաւը «Նազ Փէրվէր», որ սկանդինաւեան ջուրերուն մէջ կը լածէր, մէջն ունենալով թագաւորին եղբայրը իշխան Իպրահիմ եւ շուրջ 40 բարեկամներ եւ հայրենակիցներ, Թրոնտհէմի բացերը խութի մը զարնուելով ընկղմեցաւ առջի օր։ Ճամբորդները, որոնք բոլորն ալ ծով նետուեցան աղէտին առեն, ազատուեցան, բացի նաւի ատաղձագործէն։

Թմրեցուցիչներու խնդրին քննութիւնը

Դատական իշխանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները՝ Փարիզի աֆղանական դեսպանին անուան հասած թմրեցուցիչներու մասին։ Միւլհաուզ ղրկուեցաւ գաղտնի ոստիկան Մարթէն՝ ստուգելու համար թէ թմրեցուցիչները գործարանէն ղրկողը ո՛վ էր։ Մարթէն Մորշվիլլէր-լը-Պա երթալով, Ռէօզլէր գործարանի տնօրէնին հետ տեսնուեցաւ, քննեց հաշիւները եւ արտածման թուղթերը։ Հաստատուեցաւ թէ գնումները կատարողն է Ռուս մը՝ Ժօզէֆ Բաաքին։ Այս մարդը հանրածանօթ դէմք մըն է նման առեւտուրի համար։ 1925ին երբ առաջին անգամ ֆրանսական դատարանին հետ գործ ունեցաւ, 21 միլիոն ֆրանք շահած էր. կ'ըսուի թէ անկէ ի վեր հարստութիւնը կրկնապատկած է։

Բաաքին շարունակ կը ճամբորդէ եւ մեծ պանդոկները կ'իջնէ. երբեմն կը տեսնուի Ցուրիխ, երբեմն Պալ, Միւլհաուզ, Եգիպտոս, Չինաստան՝ թմրեցուցիչներու միջազգային բոլոր ճամբաներուն վրայ։ Իր մասնագիտութեան շնորհիւ, գացած տեղերէն շուտով կը հեռանայ՝ առանց ամենադոյզն կասկած հրաւիրելու իր վրայ։ Երբեմն՝ հետապնդումներէ խուսափելու համար ապահովի հագուստով կը ծպտուի։ Իր գլխաւոր մեղսակիցն է Կոնցալէս անուն սպանիացի «պարոնուհի» մը, իր բարեկամուհին։ Բաաքին 1925ին Ֆրանսայէն վտարուած էր, սակայն 1928ին յաջողեցաւ կրկին ներս մտնել՝ 200 քիլօ թմրեցուցիչ ղրկելու համար Թամպէյ, ուր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

ՄՈՍՈՒՆ - ՋՕՌԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան մէջ եզակի տեղ կը գրաւէ «Մոսուն» եւ «Ջօռ»ի արշաւախումբը, որու 25րդ տարեդարձը կը լրանայ այս տարի Յուլիս 22ին։

Մեր պատուական «Յառաջ»ի էջերը թոյլ չեն տար մանրամասնօրէն գրի առնել ամբողջ անցքը. ուստի պիտի ջանամ ամփոփել —

1904ի գարնան սկիզբները, Մրգաստանի կեդր. կոմիտէն շատ մը հայրենական խումբեր կ'ուղարկէր Ցամքահայաստան։ Ասոնց մէջ էին Մոսուն եւ Ջօռ գացող «Մասիս» եւ «Արտաւազդ» խումբերը։

Խումբերու զինուորները, իրենց նախնական զինավարժութիւններն ու փորձերը կատարեցին Բաշգաանիի լեռներու եւ ձորերուն մէջ։

Երկու խումբերը իմի հաւաքուելով, իրենց ընդհանուր եւ վերջին փորձերը կատարեցին Նադիս կոչուած լեռան լանջերուն վրայ, (կոտայքի շրջան)։ Յետոյ խումբերը վերադարձան Նորք գիւղը (Երեւանի մօտ), ուր անզգուշութեամբ գիւղի այգիներուն մէջ։ Հոս ճաշ տրուեցաւ քանի մը հայրենասէր քաղաքացիներու կողմէ եւ ամբողջ խումբը նկարուեցաւ։

Յաջորդ օրը, 12 Յուլիս, առաջնորդներու բաժնուելով ճամբայ ելանք դէպի Էջմիածնի շրջանը, ուր հաւաքատեղի էին նշանակուած Ջանֆարապատ եւ Քալագարխ գիւղերը, որոնք իրարու մօտիկ ըլլալով, մէկ գիւղ կարելի էր համարել։ Հոս կը գտնուէին ռազմամթերք եւ զանազան պահեստներ։

Խումբերուն բաժնուեցան զէնք եւ ռազմամթերք, փոխեցինք մեր քաղաքացիական հագուստները ու հագանք զինուորական զգեստ։ Անհրաժեշտ առարկաները բաշխուեցան եւ խումբերը պատրաստ էին մեկնելու։ Հոս ալ կրկին նկարուեցանք խմբովին եւ թէ առանձին, առանձնակներով։

Նախ քան խումբերու մեկնումը կազմուեցաւ զինուորական խորհուրդ, երկու խմբապետ, երկու օգնական, Ղարաբաղցի Յարութիւն, Զէյթունցի Սուրէն, Սիլիկեցի Սիմոն եւ այս տողերը գրողը։

Նորընտիր զինուորական խորհուրդը ունեցաւ իր անդրանիկ ժողովը, ուր կատարուեցան կարգ մը նախապատրաստական աշխատանքներ։ Այս հաւաքոյթին մէջ ոռոշուեցան նաեւ երկու խումբերու միացումը եւ կայանները՝ մինչեւ սահմանագլուխ։ «Մասիս» եւ «Արտաւազդ» խումբերու պարտականութիւնն էր մէկը դէպի Խուշքիլիսէի (Սուրբ Յովհաննու) վանքը, միւսը «Ջօռ» արշաւելու Հնչակեաններու խումբ մը՝ 12 հոգիէ բաղկացած, հակառակ իմ եւ գայլ Վահանի թախանձանքներուն, չմիացան մեզի, նոյն իսկ իրենց դրօշին տակ, եւ ճամբայ ելան, Գուլուչայի մեր գծով դէպի Ալաշկերտ։

Հասնելով Խուշքիլիսէի վանքին լեռը, Հնչակեանները կուռիւը բռնուեցան։ Ամբողջ օր մը մաքառելէ յետոյ բոլորը մէկ կը նահատակուին, բազմաթիւ թշնամիներ սպաննելով։

Այս պատճառով մեր մէկ խումբը ետ կեցաւ իր նախկին ծրագրէն ու երկու խումբերը միանալով ճամբայ ելանք դէպի Մոսուն եւ Ջօռ։

* *
*

Միացեալ խումբը Ջանֆարապատ գիւղէն մեկնեցաւ ժամը գիշերուան 8ին, 11 յուլիս։

Գիւղացիները առանց սեռի խտրութեան, ճամբուն երկայնքը շարուած էին, մեզ ողջերթ մաղթելու։ Վայրկեանը յուզիչ էր. լացն ու ոգեւորութիւնը իրար խառնուած էին։ Բոլորին սիրտերը կը տրոփէին վրէժէն։

Սկսանք քալել դէպի Արաքս որ գիւղէն այնքան ալ հեռու չէր։

Ժամը 11ին հասանք եւ կանգ առինք խիտ անտառի մը մէջ քիչ մը հանգչելու։ Նոյն ժամուն հասաւ սուրհանդակ մը. Հ. Յ. Դ. Իգդիրի կոմիտէէն, եւ խմբապետին յանձնեց նամակ մը որ կ'ըսէր.

— «Խումբը Արաքսը չանցնի։ Սպասեցէք երկրորդ նամակին»։

Ի՞նչ էր պատճառը։

«Ցեղուոյն գաւառապետ Բավոլաւսկին (թուրքին), լսելով խումբին սահմանն անցնիլը, դուրս է ելած խումբ մը ոստիկաններով, նոյն ուղղութեամբ ճանապարհները հետախուզելու»։

Միւս առաւօտուն ստացանք երկրորդ նամակը, որ կ'ըսէր.«Գաւառապետը վերադարձած է, խումբը կրնայ ճամբայ ելլել»։

Յաջորդ գիշերը ճիշդ ժամը 9ին Արաքսը կ'անցնէինք, լուսնկայ գիշերով։

Արեւածագին հասանք մեր առաջին կայանը. մեծ քարայր մը, որ կը գտնուէր Խոշխարար գիւղի սահմաններուն մէջ։

Հոս կեցանք ամբողջ ցերեկը։ Երրորդ գիշերն է, պիտի անցնէինք սահմանապահ զօրանոցի քովէն։ Զգուշութիւն պէտք էր։ Ապահով անցանք։ Գիշերը սարն էր, Ջառա Գետուն։ Բարձրացանք սարն ի վեր, որ տեւեց չորս ժամ մինչեւ գագաթը լուսցաւ բոլորը. բոլորս բաժնեցինք հայրը «Սահմանն ենք, տղա՛ք. մայր երկրի եւ մեր ուխտի օրուան»։

Գլխարկները վար առինք, խաչակնքեցինք, ու «Մեր հայրենիք»ը երգելով կոխեցինք մայրենի հողի վրայ։

Լուսաբացը մօտ էր։ Մօտ էր նաեւ մեր վերջին կայանը։ Մեր աղջեւ բացուեցաւ բլուրի մը գագաթը (վերեն վար կ'իջնէինք)։ Ցափարակ եւ բաւականին ընդարձակ տարածութիւն մը, որ մօտ էր սեպաձեւ քարին եւ Մոսուն առնող ճանապարհի սիրտը։ Արգէն լոյս է, ու մենք մեր ցանկալի հողին վրայ կը հանգստանանք։

Արեւելեան կողմը, Ջօռի մեծ կիրճն է, ուր կը գտնուէին թուրք սահմանապահ զինուորներու զօրանոցը եւ 60-70ի չափ աշիրէթներու լարուած վրանները։

Քէտայինները ծածկուած էին կանաչ խոտերու տակ, առանց որ եւ է շարժում կատարելու։ Մինչեւ իսկ բնական պէտքը պիտի գոհացնէին պառկած տեղը, թշնամիէն նկատուելու համար։ 2 րդ կողմէն շրջապատուած էինք եւ փոքր անզգուշութիւն մը կրնար մեր բոլորին կեանքը վտանգել։

Այսպէս կը սպասէինք։

ՂՕՏԸՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

.·. Գերմանիոյ մէջ քիչ ծխախոտ կը ծխուի, եւ ամբողջ Գերմանիոյ ցանքին կէսը Բադէնի մէջ կը կատարուի:

.·. Գերմանիոյ Մէքլէնպուրկ գաւառին մէջ գիւղ մը կայ որ կը կոչուի... Հռոմ:

ՏԵՆԴԻ ԿԱՆՉԵՐ

ԱՉՔԵՐՍ

Աչքե՛ր, աչքե՛ր յոգնաբեկ, պաշտուած ջահ, մշտավառ՝
Երազներու սուրբին առջեւ անմշուշտ.
Ա՛լ վերջի պէս կը բացուիք, որմէ կաթկածն անըսպառ
Թանձր շարաւ մը կը ծորէ շիթ առ շիթ։

Քանի՛ անգամ հեկուծի կանթեղները մարեցան
Ցաւերուն մէջ յըղութեան մը որ չէր տար.
Եւ առտըւան արեւը նորէն գըտաւ ձեզ նըման
Ուղեցոյցի՝ դէպ' հարիգան մշտավառ։

Աչքե՛ր, աչքե՛ր զոհաբեր, ղարերու կեանքն ապրեցաք
Ու լեցուեցաք ուրուներովն անցեալին,
Ու չափեցիք ամէն մութ՝ թիզ առ թիզ ու ծագէ ծագ,
Բայց չըտեսաք դեռ ցաթելը ձեր աստղին։

Տրտմութիւնն արդ դիմահար մինչեւ սիրտ ձեզ կը բանէ,
Գիշերուան մէջ՝ իբրեւ պարապն անդունդին.
Մինչ կրնայիք ա՛վ աչքեր, դիտել ամէն վերջ գծնէ
Եւ ըսկիզբի դողով լեցուիլ ժպտազին։

Արեւէն վերջ, կրնայիք դուք ալ բացուիլ աստղին դէմ,
Ու լուսնին տակ ձեւել էգ մը թարմագեղ.
Նայիլ վաղուան ու ժպտիլ՝ հեռի մահուան ժանտաղէմ
Եւ արձակել կայծն արիւնին սիրագեղ։

Աչքե՛ր, աչքե՛ր յոգնաբեկ, ա՛լ ակնարկ էք նըկարի
Ու կը նայիք ներկի բերով' աշխարհին.
Սրտէս փըթած չիթ մ'արցունք ձեր թարթիչին կը փարի,
Ուր կը մընայ մինչեւ դառնամ ես հողին։

ՍԻՐՏՍ

Սի՛րտ, մարտիրոս բազմութիւն,
Ալ քեզ կ'առնեմ խաչէն վար
Ու կը պարպեմ քեզմէ ամէն տպագայ։

Մեռաւ հաւատքն։ Արձագանգը վայրինին
Օրերէ օր մինչեւ մահըս կ'երկարի.
Սի՛րտ, մարտիրոս բազմութիւն,
Ու խորքիդ մէջ, ուրուականն իմ մէկ պապիս
Ցօրի զիրքը կը հեգէ։

Փըլաւ տաճարն։ Աւերին մէջ կանգուն եմ
Խարոյկի պէս մըխացող' որ կը սպառէ
Շունչ մը հովի, որ բոցերու մէջ հատնի.
Սի՛րտ, մարտիրոս բազմութիւն,
Ո՛վ սիրտ, ո՛վ սիրտ, աստուածային կոյուղի,
Ուր քովէ քով մասունքներու նեխ դիեր.
Մեռած ձեւեր ու հեթանոս կչռոյթներ,
Ո՛վ սիրտ, ո՛վ սիրտ, աստուածային կոյուղի,
Ուր դեռ մութի պատառներ
Հին քաոսին թանձրութեամբ,
Ջեր ո՛չ մէկ լոյս, ո՛չ մէկ բիբ
Դեռ զօրեցին փարատել.
Մտածողի հետ, քէնի ժահ որ կը վանեն
Ինձմէ հեռու՝ ամէն սիրտ որ կը բաղձամ.

Ու դառնութեան տրցունքներ որ կը քամուին
Շիթ շիթ, դանդաղ, ցաւագին,
Իբր երկունքէ վերջ դաժան,
Ու նորէն քեզ կը դառնան,
Ո՛վ սիրտ, ո՛վ սիրտ, աստուածային կոյուղի,
Անհունօրէն բեռնաւոր
Մանրութեամբը հոգիներուն հիասթափ։

Ու կարօտին հետ անզօրի
Եւ ուշացող խաղաղութեան յոյսին քով,
Նաեւ երա՛զը հեռաւոր ծագումին,
Որուն, աւա՛ղ, դիակս անգամ չի հասնիր,
Սի՛րտ, մարտիրոս բազմութիւն,
Մինչ խորքիդ մէջ, դաշնութիւն մը մեղմաւոչ,
(Ձայնն անո՞ր որ վաղը ինձմէ պիտի գայ)
Ցօրի զիրքը կը հեգնէ....

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԸ

Ամերիկեան՝ թերթերը կը գրեն թէ Նեւ Յորք համալսարանի բժշկական դպրոցին լուսանկարչական բաժնին տնօրէնը. Լեւթեր Ս. Սիմճեան, հնարած է լուսանկարչական նոր գործիք մը. որու միջոցաւ ոեւէ մէկը կրնայ ինքզինքը լուսանկարել։

Նոր գործիքը կը կոչուի լուսանդրադարձ (Photoreflex) եւ հինգ տարի պէտք եղած է զայն կատարելագործելու համար։ Սիմճեանի գործիքը կը բաղկանայ անդրադարձ սպնապակիներէ, օրանք մասնաւոր գաւառօրում մը ունին եւ ստուերատունէ մը(քամէրա), որոնց շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ տեսնել լուսանկարուղին պատկերը ճիշդ այնպէս, ինչպէս ան պիտի երեւի։

Նոր գործիքին շնորհիւ մէկը կրնայ ինքզինքը լուսանկարել առանց ինքնագիտակցութեան, որ յաճախ պատճառ կ'ըլլայ, լուսանկարներու խաթարման, որովհետեւ երբ մէկը գիտակից է որ պիտի լուսանկարուի, կը կորսնցնէ իր բնական կեցուածքը։

ՈՍԿԻԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

Անգլիական դրամատան տեղեկագիրը աշխի օր կը ծանուցանէ 667,000 անգլիական ոսկիի արտածումը։ Այս գումարին 400,000 յատկացուած է Ֆրանսայի։

Ցաժառ զրոյցներ կը շրջին թէ աւելի կարեւոր գումարներ պիտի արտածուին դեռ, մօտ մէկ միլիոն ոսկի։

Ֆինէնշըլ Թայմզ դիտել կուտայ թէ հակառակ դէպի Ֆրանսա եւ Գերմանիա ոսկիի կարեւոր շարժումներուն, այս երկիրներուն դրամները կը շարունակեն իրենց շարժումը անգլ. ոսկիին դէմ: Ոսկիի առաքման դէմ Ֆր. եւ գեր. դրամներու գինադրութիւնը տեղի կուտայ զանազան մեկնութիւններու։

«Դալով Ֆրանքին, գլխաւոր պատճառն այն է որ կարելի կ'ըլլայ Անգլիոյ ձգուած աւանդները ապահովաբար ետ քաշել, շնորհիւ Ֆրանսայի մէջ քաղաքական դէպքերու նպաստաւոր դարձուածքին։ Գ. Փուանքարէ կ'երեւի, ապահոված է զօրեղ մեծամասնութիւն մը վաւերացման հարցին շուրջ եւ ծայրայեղ կառավարութեան մը գործի գլուխ գալու վախերը փարատած են»։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԴՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻԻ «ՈՃԻՐԸ ԵՒ ՊԱՏԻԺԸ»

28 դեկտ. 1928։

Այսօր վերջացուցի Դոստոյեւսկիի «Ոճիրը եւ պատիժը» վէպին ընթերցումը։

Սովորական վէպ մը չէ անիկա, եւ իրաւամբ անոր հեղինակը քննադատութեան կողմէ ճանչցուած է միջազգային վէպին հայրը։

Այդ վէպը հոգեբանական վէպն է։ Հոն գոյութիւն չունին բնութիւնն ու իր նկարագրութիւնը, հոն տիրապետողը մարդկային հոգին է. իր անյատակ ու խորհրդաւոր, առեղծուածային ու անծանօթ խորշերով։

Այն պահուն, որ կը կարծէք ճանչցած ըլլալ ու թափանցած հերոսի մը հոգիին, անիկա իր կերպարանքը կը փոխէ անմիջապէս։

Երբ կը կարծէք համոզուած ըլլալ, որ ձեր դէմը խօսողը արդարութեան ու առաքինութեան պաշտպանն է, յանկարծ ձեր դէմը կանգնած կը տեսնէք վարպետ մարդասպանն ու անարդար սատահակը։ Մարդկային բիւրածալ հոգին առեղծուածը ոչ ոք իրմէ աւելի ճարտարօրէն լուծել կրցաւ։

Այս վէպին հերոսը Ռասկոլնիկով, ուսանող մըն է, հմուտ ու ճարպիկ, որ գիտէ գործածել նաեւ իր գրիչը, հոգեբանական հարցերու քննութեան համար։ Բայց անիկա անստուգութեան, չքաւորութեան ու երազներու աղջիկ, մեծ տարակոյսներու անձնատուր, կը կարծէ գտած ըլլալ նոր միջոց մը, մարդիկը ազատագրելու համար անարդարութիւններէ ու անիրաւութիւններէ։ Կը հաւատայ, ինչպէս ժամանակին Նիցշէն, որ մարդկային ընկերութիւնը երկու դասակարգի բաժնուած է։ Առաջինը՝ հասարակ ամբոխը, պարտաւոր է հնազանդիլ, եւ իրաւունք չունի օրէնքը բռնաբարելու։ Երկրորդը ամէն տեսակ ոճիր գործելու, օրէնքները փոխելու իրաւունք ունի, որովհետեւ այդպիսիները արտաքոյ կարգի մարդիկ են...։ Աւելի պարզ խօսելով, Ռասկոլնիկով այն տիպարն է, որուն խիղճը կ'արտօնէ ամէն արգելքի յաղթահարել, իրականացնելու համար գաղափար մը, որ կրնայ օգտակար դառնալ մարդկային սեռին։ Ան հաւատացեր է, որ հինէն ի վեր մեզի եկող բոլոր օրէնսդիրները մէկ մէկ ոճրագործներ են այն իմաստով. որ անոնք բռնաբարեր են իրենցմէ առաջ գոյութիւն ունեցող օրէնքները։ Անիկա կը հաւատայ, որ բոլոր բարեգործները եւ մարդկութեան առաջնորդներն իսկ մէկ մէկ արիւնարբու նենգներ են...։

Հոգեբանական այս տեսակէտներով է, որ առանց գերմարդ մը ըլլալու Ռասկոլնիկով կը գործէ ոճիր մը, սպաննելով երկու քոյրեր։ Ան կը գործէ այդ ոճիրը, եւ սակայն վայրկեան մը իսկ չի գացրիր զգալէ.որ ինքը միջակութիւն մըն է այդպէս գործելով իսկ։Նոր համար հարցը կարենալ համարձակելու մէջն է։ Այն օրը, որ այդ Հիմարութեան գիտակցութիւնը կ'ունենայ, այդ օրը կարցինը կ'առնէ, կը սաղօսկի երկու քոյրերու սենեակէն ներս ու վերջ կուտայ անոնց կեանքին, ըսելով «Ես ուզեցի յանդգնութեան գործ մը ընել»։ Ապացոյց ոճիրէն յետոյ իր ըրած հետեւեալ խօսքերը.

— «Եթէ երկրորդ անգամ պէտք ըլլար, թերեւս չպիտ... սկսէի»։

Ռասկոլնիկով յարա... խառնուածք մը ... Դոստոյեւսկիի շատ մը հեր...

Բովանդակ վէպը անոր ... ու խղճմտանքի պա... նուիրուած է։ Կուզայ ... երբ կը զգայ, կամ կը հա... որ ոճրագործը իր յանդ... գործած ոճիրը քաւելու ... իշխանութիւններուն պիտի ... կ'անցնի վայրկեան մը, եւ ... հոգեբանական ճարպիկ ... կ'արդարացնէ իր արարքը ... լով միայն որ իր նպատա... սած չէ, հակառակ ... մարդիկ զինքը իբրեւ ... տի պաշտէին...։

Հիւանդագին բան ... Դոստոյեւսկիի այս տիպա... պէս միւս վէպերուն գրեթ... հերոսները որովհետեւ ան... վորական վիպագիր մը չէ, ... րական ճամբաներէ քալող ... կային հոգիի մութ անկ... է, որ կը բանայ անիկա մ... ջեւ, հանճարեղ խաղարկ... ներով։

Դուք չէք կրնար ... մը, կամ գլուխ մը, որու ... կրկնուած ըլլայ խորհրդա... հոգեբանական ոեւէ վեր... կարելի ըլլար գտնել քանի... ռաջնաս ընթերցումին մէ... քան կը զգաս կոյս գետ... եւ աշխարհի մը պատկեր...

Ոճրագործի մը, անհա... րակչիռ մտաւորական ... վէպը. Սիպերիոյ մէկ բանտ... կը վերջանայ, ու մենք ... գոցելէ վերջ, կը վերապր... բագործին տառապանք... մարդկային տառապանք... էջը կը ներկայացնէ, եւ ... մխիթարականն հոն է, ... տոյեւսկի օգնութեան կը ... նոր գործօն մը։ Այդ գործ... «ինկած» աղջիկը, Սոնիա ... մայր մը եւ իր քոյրերը ... զատ, հրեշտակի մը ... բանքով, կը հետեւի ... կովի կրունկին։ Ընոր սա... հալածէ ոճրագործը։

Սոնիա կը հետեւի անո... լերուն դէպի Սիպերիա, ... բանտին դուռը, եւ իր նե... թեամբ ու անխօս սիրով, ... լու գերագոյն հաճոյք ... ջանկութիւնը կը պարգեւէ ... կոլնիկովի։ «Սէրը զանոնք ... րածնի, մէկուն սիրտը ... անսպառ աղբիւր մը կը ... նակէ միւսին սրտին հա... Մէկը միւսին համար ... միայն։ Երբեմնի դաժան ու ... պագին յիշատակները ... կը սկսին անսահման սիրոյ... «Դէպի կեանք վեր ադար... առաջին ուրախ ւթեան մէջ ... ինչ, նոյնիսկ իր ոճիրը, ... գատապարտութիւնը, եւ ... բիա զըկումը, ամէնն ալ ... բաներ կը թուին իրեն, ... թէ գրեթէ կը կասկածէր ... բաները կրնային պատահ... լալ»։

Դոստոյեւսկի կուզ... ըսելու, որ ամէնէն անարգ... րագործն իսկ հոգի մը ... յուն ջերմ սիրով բարո... կրնայ յամրօրէն վերած... հետզհետէ վերածնիլ, մ... խարհէն ուրիշ աշխարհ ... խադրուիլ, աւելի լաւ ... տառապալից ու նուաղ ... Անիկա կուգայ մեզի բաց... որ մարդ էակը Աստուծ... փարին ու Աւետարանին ... նայ մեծ տագնապներէ ... Ռասկոլնիկով անոնցմէ է, ... չեն գիտեր թէ «Ո՞ւր կ'եր... նախապէս, եւ թէ յետոյ ... կը գտնեն իրենց կեանքի...

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 13 Յուլիս 1929 (սեփ. թղթ.) — Պարսից խորհրդարանի Ատրպատականի պատգամաւոր Ջորա խան Սագինեանը կը հաղորդէ, որ Հայոց ազգային դպրոցներուն յատկացուած օգնութեան ... (Նպաստ) ...

[illegible]

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆԱՊԱՏԻ ՔԱՐՈԶ

Յ. Օշական կը շարունակէ խորհրդածել «Արեւ»ի մէջ.

[illegible]

Postulatները ...

[illegible]

(*) Աւելի քան խանդավառող բան կար այդ սերունդին մօտ որ վերջին տասնամեակին բացուեցաւ արուեստին: Գուցէ կանխահաս է զայն վրիպած տեսնելու այս փորձը: Բայց արդէն իսկ կարելի է շարժումին մեծ գիծերը սեւեռուած նկատել: Այսպէս՝ եթէ մեր քնարերգութիւնը աւաղելու անուններ չունի այս մասնութեան մէջ, մեր վէպը խորապէս պիտի ազդուի այս ընկրկումէն: վասնզի բացի իրենց պակասէն, մենք ծարկին տակն ենք ողբալու սոնքալը ուրիշներու, մեծ մասով խառնածին, որոնք արեւելահայ վէպին ամէնէն տափակ թերթօնները կը ծրամցնեն մեզի, անքաւ պատրանքով մը ու Շիրվանզատէի դպրոցին թերութիւնները միայն կ'արժեւորին:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՀՆԱՐԻՑ ԲԱՆՈՒՈՐԸ

[illegible]

ԵՐԵՒԱՆԻ ՋՐՄՈՒՂԸ

[illegible]

... 46 ... 50 ... 15 ... 5 ...

... 1,400,000ր. ... 1,100,000ը ... 360,000ր. ... 150,000ր.

ՁՈՒԱՐՃԱԼԻ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

... խնդացած ըլլալու եմ»

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր ծայրենակիցները Clinique de l'Ecole Dentaire Françaiseի (29 Boulevard Saint-Martin) մէջ ամէն խնամք պիտի գտնեն: Յիշեալ Ատամնաբուժարանը կը վարեն յայտնի փրոֆէսէօրներ, գիտական վերջին կատարելագործութիւններով: Ակռայ քաշելը ձրի. ակռաներու եւ ատամնաշարի շինութիւն՝ չափաւոր գիներով: Ծամելը ապահովուած: Թարգման՝ ամէն լեզուներու համար: Ամէն օր ժամը 9 — 12: Հեռաձայն Archives 55-09. Ծ.

ՄԿՐՏԻՉ ՊԵՐՍԵՄԵԱՆ

[illegible]

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆԱՒԱՅԻՆ ՄՐՑԱԶԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

[illegible]

... պիտի կատարէ:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

... եւ Մարգար Տէր Ներսէսեան:

Այս ընտրութիւնները հաստատուեցան թեմական խորհուրդի կողմէ եւ հոգաբարձական մարմիններն արդէն գործի անցած են:

ՄԱՍԻՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 177 —

[illegible]

— 178 —

[illegible]

— 179 —

[illegible]

— 180 —

[illegible]

բոլշեւիկները կանոնաւոր պայքար կազմակերպած են անգլ. ազդեցութեան դէմ։ Սնտուկները գործարանին կողմէ Մարսիլիա ղրկուեցան. Մաքսի վարչութիւնը հոն զրկեց զանոնք։ Ասոր վրայ Բասքին գնաց գտաւ Աֆղանիստանի դեսպանատան թարգման հրեայ Խայիմ Նաթանը եւ Պոլսեցի Քոհէն անուն ուրիշ հրեայ մը, որոնք Բասքինը ներկայացուցին դեսպան Ղուլամ Նապիլ խանի։ Այս վերջինը՝ շլացած իրեն առաջարկուած կաշառքէն, ընդունեց որ սնտուկները իր անունով ղրկուին։

Բասքին չէ վճարած թարգմանիչներուն հաշիւը եւ աներեւութացած է։

∴ Առջի օր խուզարկութիւն կատարուեցաւ Բասքինի Փարիզի բնակարանին մէջ, Քոնվանսիոն փողոց թիւ 19։ Տան մէջ կար միայն Բասքինի 16 տարեկան աղջիկը՝ Նատիա, որ յայտնեց թէ հայրը մէկ ամիսէ ի վեր ճամբորդութեան մէջ է եւ հասցէն չի գիտեր։ Տունէն գրաւուեցան մեծ քանակութեամբ թուղթեր։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Փէշավարէն կը հեռագրեն թէ Ամանուլլահ թագաւորի խորթ եղբայր Ինայէթուլլահ եւ ուրիշ երեք կուսակիցները խեղդամահ եղած են։ Աֆմրտիներու խմբակ մը միացած է Նատիր խանի եղբայր Սէրտար Հաշըմ խանի եւ կը քալէ Կարտէզի վրայ։

Տաքը եւ ջուրի պակասը

Օրերէ ի վեր սպասուած փոթորիկը պայթեցաւ առջի օր ժամը 16·45ին եւ տեւեց մինչեւ ժամը 18։ Աւելի քան մէկ ժամ անընդհատ կայծակն ու որոտումը եւ ջրհեղեղը յիշեցնող անձրեւը սարսափի տակ պահեցին Փարիզի եւ արուարձանի բնակչութիւնը։ Հակառակ յորդառատ անձրեւին, ջերմութեան աստիճանը երբեք չիջաւ ու երէկ նոյն սաստկութեամբ շարունակուեցաւ տաքը։ Եթէ այսպէս շարունակուի, ջուրի պակասէն կը վախցուի։ Առջի օր 735,000 խորանարդ մեթր ջուր գործածուեցաւ Փարիզի մէջ՝ կոտրելով բոլոր մրցանիշները։ Ջուրի պակասը զգալի դարձած է հարաւային արուարձաններու մէջ՝ Ժանթիյիի, Արքէօյլ եւ Մոնրուժ։

∴ Անգլիոյ մէջ աւելի զգալի է ջուրի պակասը։ Վեց շաբաթէ ի վեր երաշտութիւն կը տիրէ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ, Սէն Քլուի անտառը, այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը։

Առաջնորդները պիտի սպասեն Pont de Sèvres եւ Pont de St. Cloud.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբին կողմէ

Այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն

Hotel Beauséjourի պարտէզը

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական ախոյեանութեան տարեկան մրցումները (7րդ տարի), կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ. Stade de Parisի մէջ (Porte St. Ouen), այսօր կիրակի ժամը 2ին, մասնակցութեամբ Փարիզի, Գիյեանքուրի, Իթալիի, Պուա Քոլոմպի, Սարսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու մարզիկներուն եւ սկաուտներուն և Դպրոցասէրի սանուհիներուն։

Տոմսեր՝ 5, 10 եւ 25 ֆրանք։

ԱՅՑ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ Père Lachaise

Շ. Գարահիսարի հերոսամարտի 14րդ տարեդարձին առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի «Քազմիկ» Հայր. Միութեան, այսօր կիրակի ժամը 3ին։ Բանախօսութիւններ եւ ուղերձներ։ Հրաւիրուած են Ազգ. բոլոր կազմակերպութիւններն ու կուսակցութիւնները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

METRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒԼԻՍ 1929

23 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1014 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԷՃԵՐԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՁԵՒ ՄԸ

Ձի բաւեր մատնանշել ո՛ր եւ է թերութիւն։ Հարկ է նաեւ ցուցնել դարմանները։

Այդպէս եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին։ Կիրակի օր պարզեցինք չարք մը ցաւեր։ Կարելի՞ է դարմանել զանոնք, եւ քիչ-շատ ներդաշնակ ու աւելի արդիւնաւոր ճամբու վրայ դնել այդ կազմակերպութիւնը։

Մեր կարծիքով, լուրջ դժուարութիւններ չկան, պայմանաւ որ վերահաստատուին փոխադարձ վստահութիւնն ու բարեհացակամութիւնը։ Եթէ չենք սխալիր, սկզբունքի խնդիրներէն աւելի, մանր-մունր վէճերն ու քէներն են որ միտք ու սիրտ կը պղտորեն։

Ամէնէն առաջ, անհրաժեշտ է ունենալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութիւն մը։ Գործօն ու հեղինակաւոր Մարմին մը, որ կարենայ վարել ամբողջ շարժումը, Փարիզէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։

Գիտենք որ զանազան միջոցներ փորձուած են այդ վարչութիւնը կազմելու համար, բայց գործը մնացած է կէս ճամբան։ Ցիր ու ցան՝ երկիրէ երկիր, աշխարհէ աշխարհ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը նիւթական հնարաւորութիւններ չունին ընդհ. պատգ. ժողով գումարելու։ Տեղէ տեղ ճամբորդելու դժուարութիւններն ալ առանձին։

Այս կացութեան մէջ, կը կարծենք թէ գործնական միջոց մըն է սկզբունքով համաձայնիլ Փարիզը կեդրոն հռչակելու, եւ այնտեղ նշանակելու Կեդր. Վարչութեան մը անդամները։ Իւրաքանչիւր կազմակերպուած մասնաճիւղ իր պատգ. ժողովին կամ Շրջ. վարչութեան քուէով կ'ընտրէ թեկնածու մը այդ վարչութեան համար։

Մանրամասնութիւնները մէկդի դնելով, այդպիսի շրջաններ կը համարենք հետեւեալ գաղութները.— 1. Արեւմտեան Եւրոպա, 2. Ռումանիա, 3. Պուլկարիա, 4. Յունաստան, 5. Կիպրոս, 6. Եգիպտոս, 7. Սուրիա, 8. Միջագետք, 9. Մ. Նահանգներ, 10. Հարաւ. Ամերիկա, 11. Պարսկաստան (Թաւրիզ)։ Համաձայն իր թուական եւ բարոյական սակին, իւրաքանչիւր մասնաճիւղ կ'ընտրէ մէկ կամ երկու թեկնածու։

Այս ձեւով նշանակուած 12—15 թ.կնածուները իրենց մէջէն կ'ընտրեն հինգ կամ եօթը հոգինոց Կեդր. Վարչութիւն մը, իբրեւ գործադիր իշխանութիւն. Մնացեալները համարելով խորհրդականներ։

Ի՞նչ հիմնաւոր առարկութիւն կարելի է ընել այսպիսի լուծումի մը դէմ։

Վէճերը կարճ կապելու համար, կարելի է թեկնածուներու երկպատիկ ցանկ մը պատրաստել փոխադարձ համաձայնութեամբ, խոյս տալով բոլոր վիճելի անուններէն։ Պայման չէ որ անպատճառ մարզական մասնագէտ ըլլայ Կեդր. Վարչութեան անդամը։ Աշխատելու ընդունակութիւնը, ուղղամտութիւնը եւ գործին սէրը լաւագոյն վկայականները պիտի ըլլան ոեւէ թեկնածուի համար։

Որպէսզի կարենանք մեքենան շարժման մէջ դնել եւրոպական հասկացողութեամբ, ոչ թէ պատահական եւ տնավարի ձեւերով, անհրաժեշտ է որ Կեդր. Վարչութիւնը ունենայ գրասենեակ մը։ Մէկ ընդհ. քարտուղար կամ գործավար կրնայ վարել այդ գրասենեակը։

Իսկ ամէնէն հիմնականը,— որպէսզի այս վերակազմութիւնը նպատակին ծառայէ, հարկ է որ Կեդր. Վարչութիւնը, առաջին օրէն իսկ ունենայ որոշ ծրագիր մը, համապատասխան մեր ներկայ պահանջներուն։ Շատ գեղեցիկ առաջադրութիւններ կան Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծրագրին մէջ, բայց թուղթի վրայ կը մնան, եւ իւրաքանչիւր շրջան իր հասկացողութեամբ կը գործէ։ Չկայ կեդրոնական ուղեգիծ մը, ոչ ալ վարիչ միտք։

Առանց մասնագիտական խնդիրներ յուզելու, բսենք, մէկ անգամէն, որ այսօր աւելի քան երբեք ուժ պիտի տանք արիներու կազմակերպութեան։

Գնդախաղը եւ ուրիշ մարզանքներ իրենց կարգին. բայց ո՛րեւէ Կեդր. վարչութիւն իր եռանդին եւ նիւթական աղբիւրներուն հարիւրին 75ը պիտի յատկացնէ «սկաուտ»ներու։ Ամէնէն առաջ՝ 10 20 տարեկան պատանիներն են վտանգի ենթակայ, օտարացման յորձանքին մէջ. ուրեմն անոնք պիտի գրաւեն մեր ուշադրութիւնը։ Անոնց ֆիզիքական եւ հոգեկան առողջութիւնը՝ ամէն բանէ վեր։ Եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը այնքան արժէք ունի, որքան կրնայ ուժ տալ իր ծրագրի այս ճիւղին, բոլորովին ինքնավար եւ ինքնաբաւ դարձնելով զայն, եւ պահելով միայն իր վերին հսկողութիւնը։ Առանձին կանոնագիր, առանձին եկեմուտք, եւ եղբայրական հոգածութիւն։

Կ'ըսեն թէ արիներու միջազգային կեդրոնը չի կրնար ճանչնալ արիներու խումբ՝ մարզական Միութեան մը կողքին։

Եթէ հիմնաւոր իսկ ըլլայ այս առարկութիւնը, կարելի է հարթել, պարզելով մեր ինքնուրոյն կացութիւնը։ Ինչպէս ամէն բանի մէջ, այստեղ ալ «օրէնքէ դուրս» կը համարուինք եւ հասկցողը կը հասկնայ։ Մնաց որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը «մարզական» չէ, բուն մասնագիտական առումով, այլ «Հայ Մարմնակրթական Միութիւն» Culture Physique։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ կամ ոչ, հին կամ նոր, տարէց կամ երիտասարդ, Փարիզի մէջ թէ այլուր, - պատրա՛ստ են հասկացողութեան գալու եւ ձեռք ձեռքի տալու այս տեսակ ծրագրի մը շուրջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԺԳՈՅՆ ՊԱՏԿԵՐ

Ցուսաբեր *կ'ողբայ խմբագրականի մը մէջ (12 յուլիս)։*

—«Ի՞նչ ըրինք իբրեւ հաւաքականութիւն, մեր հանրային վէրքերը դարմանելու համար, մեր աղէտները մեղմացնելու եւ մեր ներքին ու արտաքին ճակատագիրը թեթեւցնելու համար։

Գերմանիա, ատեն մը, իր պատմութեան մթին մէկ թուականին, իրաւունք ունէր հաւանաբար ըլլալու, եւ առա՛նց մեծ վտանգի, տրուած ըլլալով իր ցեղային ուժը։ Ոչ միայն չեղաւ, այլ եւ փշրեց այդ շարժումը եւ մնաց ՚սուրբ ու անխոցելի։ Մենք. չկրցանք դեռ.— չխօսինք խոշոր բաներէ— *գոնէ բարոյապէս* մէկ ճակատ կազմել մեր անկախութիւնը խորտակող, մեր ժողովուրդը այլասերող այդ անբարոյական շարժման դէմ, անոր հայանուն եւ հայրենաքանդ ծառաներուն դէմ։ Ընդհակառակն, ազգայնական հոսանքներ ու քաղքենի՝ կազմակերպութիւններ ունինք դեռ, որոնք ստրկօրէն խունկ կը ծըխեն եւ փա՛ռք կը սեպեն ծառաներուն ալ ծառայել…։

Ինչու՞չ արտասահմանի մէջ, չենք կրնար մեզի պարտադրուած քաղաքական ճակատագիրը փոխել. չենք կրնար վերցնել *այսօր* մեր ժողովուրդին եւ մեր հայրենիքին վրայ դրուած լուծը եւ մեր դարաւոր ոսոխը հեռացնել մեր հողերէն։ Բայց. կրնայինք *վաղուան* համար պատրաստուիլ, կրնայինք՝ բարոյական մէկ ճակատ ունենալ գոնէ Թուրքին դէմ. եւ նպաստե՛լ մեր բոլոր միջոցներովը եւ օժանդակութիւններով, մեր թշնամիին տկարացման։ Ի՞նչ ըրինք սակայն։ Մինչեւ իսկ այս կէտին շուրջ, կոչում ունեցող կազմակերպութիւններ ունինք, որոնք Թուրքին թերած աղէտն իսկ կ'ուրանան եւ կը ջանան հայ յեղափոխութիւնը մեղադրել, գծտնաքարշ համակերպութիւնը պանծացնելով։

Նոյն պատկերը մեր ներքին կեանքին մէջ։

Աշխարհի բոլոր ծովերուն եւ բոլոր հովերուն ցրուած բազմահազար զանգուածներ ունինք եւ կարեւոր գաղութներ։

Ոչ միայն գաղութէ գաղութ կապ չկրցանք ձգել, ոչ միայն համագաղթային մարմին չկրցանք ստեղծել, այլ եւ եղան ու կան կազմակերպութիւններ՝ որո՛ք իրենց վերջին ճիգը կը թափին եղած փորձերն իսկ ձախողեցնելու։ Աւելին. անջատ գաղութներն ալ բաժնուած ու պառակտուած են իրենք իրենց մէջ եւ չկայ ձեռնարկ մը, որուն շուրջ համազգային շարժում մը իրականացած ըլլայ։ Շարունակե՞նք այս մութ պատկերացումը»։

ՌՈՒՍՆԵՒՉԻՆ ՎԷՃԸ

Մոսկուայի ֆրանս. դեսպանատան Հէրպէթ կարախանի մօտ երթալով յայտնեց թէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը կը փափաքի միջնորդել լուծելու համար ռուսեւչին վէճը։

․․․Չինաստանի ազգայնական հանրապետութեան նախագահ Չանկ Քայ Շէք հրամայեց որ 10 զօրաբաժիններ ղրկուին Մանչուրիոյ սահմանը՝ ռուսական յարձակման մը դէմ պատրաստ գտնուելու համար։

Հակառակ զանազան աhազդեցիկ լուրերու, Չինաստանի պաշտօնական շրջանակները վստահ ենթէխնդիրը խաղաղօրէն պիտի լուծուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ

ՎՃՌԱԲԵԿ ԱՏԵԱՆԸ ԲԵԿԱՆԵՑ ՆԱԽԿԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ Ատեանը զբաղեցաւ Սանասարեան խանի դատով։ Ներկայ էին կուսակալութեան չորս փաստաբանները, ինչպէս նաեւ Նարոյեան պատրիարքի երկու փաստաբանները, Նէճաթի պէյ եւ Գ. Մ. Նարլեան։

Ամէնէն առաջ խօսք առաւ Նէճաթի պէյ եւ երկարօրէն փաստեց թէ իր փոխանորդեալը օրինական ամէն հանգամանք կը ներկայացնէ տէր կանգնելու Սանասարեան խանին եւ անոր համար դատ բանալու։ Հետեւաբար, խնդրեց բեկանել Քաղաքային Բ. ատեանին որոշումը, որով կը մերժուէր Նարոյեան պատրիարքին դատ բանալու իրաւասութիւնը։ Անկէ յետոյ ըսաւ թէ իրենք կատարեալ իրաւունք ունին դատ բանալու իրենց մէկ ստացուածքին գրաւման դէմ։ Անկախ ամէն բանէ, ըսաւ, կայ տէրացօղ»ի («զիլլը եէտ») հանգամանքը, որ ինքնին բաւական է, որպէսզի մէկը կարենայ դատ բանալ։

Խօսեցան նաեւ կուսակալութեան փաստաբանները եւ յայտնելով թէ օրինական է Քաղաքային Բ. ատեանին տուած որոշումը, անոր վաւերացումը պահանջեցին։

Վճռաբեկ ատեանը բեկանեց Պոլսոյ Քաղաքային Բ. դատարանին տուած վճիռը, Սանասարեան խանի մասին։ Վճիռը յուլիս 16ին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Պոլսոյ դատական իշխանութեան։ Քաղաքային Բ. դատարանի Նախագահ Մէմտուհ պէյ, որ իբրեւ փոխանորդը Նախագահ Ա. դատարանի նախագահին, ստացած է վճիռը, այս մասին հետեւեալը յայտարարեց լրագրողներու.

— «Սանասարեան խանի մասին տրուած վճիռը բեկանուեցաւ։ Պատճառը՝ նախնական քննութեանց մէջ տեսնուած թերին է։ Նոր դատավարութիւն պիտի կատարուի»։

Բեկման պատճառներէն մէկն ալ «թէվճիհը ճիհաթ»ի կանոնագրին սխալ կիրառումն է։ Վճռաբեկ ատեանը ըսած է որ այդ կանոնագիրը միայն անհատներու համար գործադրելի է, իսկ չի կրնար կիրարկուիլ այս տեսակ բարոյական մարմիններու նկատմամբ։ Երկրորդ պարագան է պատրիարքի հանգամանքին խնդիրը, որուն ուսումնասիրութեան եղանակը թերի նկատուած է։ Ուրեմն բեկանումը հիմնական տրամադրութիւններ կը շօշափէ։

Հելլէնաթուրք բանակցութիւնները խզուած

Էնկիւրի, 21 Յուլիս.— Փոխանակութեան խնդրին առթիւ համաձայնութեան մը գալու համար ամիսներէ ի վեր տեղի ունեցող բանակցութիւնները ձախողեցան։ Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները խզուեցան։

Թանի Թղթակիցը կը հեռագրէ Աթէնքէն.

—Հելլէնեւթուրք բանակցութիւնները կարծես թէ անել մը մէջ կը մտնեն, քանի որ Թուրքիա կը շարունակէ գրաւել յունական գոյքերը եւ Թուրք կառավարութիւնը հեռու է ընդունելէ Պոլսոյ խառն յանձնաժողովին թելադրած լուծումները։

Այս կացութեան հանդէպ, Թուրք մամուլը իբրեւ անհաշտ կ'ամբաստանէ Յունաստանը եւ կը փորձէ ապառնալիքի քաղաքականութեան մը հետեւիլ։ Երկու կողմերէն որո՛ն անհաշտ ըլլալը կարելի է հասկնալ՝ երբ իմացուի թէ վէճի առարկայ խնդիրներէն մէկն այն է որ Թուրքիա պէ՞տք է ընդունի կամ ոչ սուլթանին օրով տրուած անցագիրները, որոնցմով Թուրքիայ Յոյները մեկնեցան Պոլսէն, կայսերական վարչաձեւի անկումէն առաջ։

Անտրամաբանական է Թուրքերուն մերժումը այս անցագիրները ճանչնալու մասին, որպէսզի արգիլեն Յոյներու Թուրքիա վերադարձը, քանի որ Յոյները այդ թուականին Պոլսոյ մէջ նիւթապէս եւ բարոյապէս անկարելիութեան մէջ կը գտնուէին զինուորական ճակատը ճեղքելով, դիմել քէմալական յեղափոխական պետութեան՝ անցագիր ստանալու համար։ Յունական տեսակէտին այս եւ ուրիշ կէտերու մասին հիմնաւորեալ ըլլալը այնքան ակներեւ է որ, ո՛չ մէկ սպառնալիք կրնայ գլուխ ծռել տալ Աթէնքի կառավարութեան։

Քաղաքական շրջանակները նոյնիսկ այն կարծիքէն են թէ Յունաստան պէտք է լքէ ներկայ բանակցութիւնները, որոնք դատապարտուած են վիժելու եւ խնդիրը յանձնել Ազգերու Դաշնակցութեան, միակ հեղինակաւոր պաշտպանը փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն եւ որ արդէն միջամտած է Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ նման գործերու համար։

Պարտքերու համաձայնագիրը վաւերացուած

Երեսփոխանական ժողովը երկար վիճաբանութիւններէ, գիշեր-ցերեկ շարունակուող նիստերէ յետոյ, վերջապէս վաւերացուց ամերիկեան եւ անգլիական պարտքերու համաձայնագրերը։

Վերջին ժողովին մէջ խօսք առին զանազան երեսփոխաններ, որոնց մեծամասնութիւնը հակառակ էր վաւերացման։ Ի բացակայութեան վարչապետ Փուանքարէի, որ քանի մը օրէ օրէ ի վեր հիւանդ պառկած է, արտաքին Նախարար Պրիան ճարպիկ խօսքերով եւ վստահութեան խնդիր յարուցանելով,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պերլինի գաղթային Միութեան վարչութենէն ստացանք երկու չէքեր, The Equitable Trust Co. of New York No. 267,393,—59 տոլար 35 սէնդ, Անատոլուի բեկորներուն համար, միւսը՝ No. 267,394, նոյնպէս 59 տոլար 35 սէնդ, Տէր Զօրի բեկորներուն համար։

Առաջին չէքը նոյնութեամբ փոխադրեցինք համապատասխան հասցէին, ինչպէս նախորդ գումարները։ Իսկ երկրորդը կը մնայ մեր քով, մինչեւ որ Տէր Զօրէն տեղեկութիւն ստանանք անմիջական պէտքի մը համար։

Այս առթիւ վարչութիւ՞ը կը գրէ իր Յուլիս 16 թուակիր նամակով.

— «Կը փափաքէինք ՚որ ՚յա՞տուկ մարմին մը կազմուէր այս գործին համար։ Հանգանակութիւնը չէ վերջացած դեռ եւ կը յուսանք այս գումարը աւելցնել։»

Պերլինի Գաղթ. Միութենէն տոլար 59.35 (հաշուելով 20.50էն)	1513.40
Նախորդ գումար	10,828.80
Ընդհ. գումար	Ֆր. 12,342.20

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ԱՂԵՏԱԼԻ ՀԵՂԵՂԸ

Տրապիզոնի աննախընթա՛ց հեղեղին մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.

Հեղեղմանման անձրեւները սկսած են յուլիս 7ի կիրակի օրը եւ երբեմն կարկուտի փոխուելով տեւած են ամբողջ 40 ժամ։ Բարձունքներէն թափուող ջուրերը իրենց ճամբուն վրայ գտնուած բոլոր իրերը, մարդ, անասուն, հունձք, տուն, կամուրջ, ծառ, քար եւն. տապալած եւ դէպի ծով սկսած են քշել։

Հեղեղներուն հետեւանքով, Օֆ գաւառակին Քատահոր գիւղախմբին մեծ ու բարձրադիր մէկ գիւղը տեղահան եղած է։ Ջուրերը ահաւոր ուժգնութեամբ խոյացած են վար եւ բազմաթիւ գիւղեր թաղած։ Օֆ գաւառակէն մէկ ժամ դէպի վեր գտնուած 5-6 գիւղեր ամբողջութեամբ ոչնչացած են։ Ճամբաները փակ ըլլալուն, կորուստներու մասին հաստատուն տեղեկութիւններ կը հասնին։

Միայն Օֆի կրած վնասը շատ կարեւոր է եւ հեղեղը կը շարունակուի դեռ։ Այս շրջանակի տեսարանը բոլորովին կերպարանափոխ եղած է կազմուած նոր բլուրներուն եւ գետակներուն պատճառով։ Ջուրերը բարձր բլուր մը շրջապատած են, կղզիի երեւոյթը տալով անոր։ Այս բլուրին վրայ ապաստանած բնակչութիւնը, օրերէ ի վեր անօթի եւ անճար, օգնութեան կը սպասէ։

Սիւրմէնէ գաւառակին 25 գիւղերու տնփական հունձքը ամբողջութեամբ փճացած է։ Այս շրջանակին մէջ կործանած են 20 քարաշէն մեծ կամուրջ, Ագոսլուի գիւղերօթիկ դպրոցին մէկ մասը, 20 ջաղացք, 20 տուն, 25 վաճառատուն եւ շուկան պահպանող քարափը։

Մարդային կորուստները աւելի Օֆի մէջ են։ Սիւրմէնէի մէջ վնասը մէկ միլիոն ոսկի կը գնահատուի։ Հեռաձայնի եւ հեռագրի հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Ծովը այնքան լեցուն է քշուած ծառերով եւ զանազան առարկաներով որ նաւերու երթեւեկը խիստ դժուար տեղի կ'ունենայ։ Սիւրմէնէի ծովեզերքը լեցուած տունի աւերակները 300 քառ. մեթր շրջանակ մը ձեւացուցած են։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԽՈՇՈՐ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՎԻԺԱԾ

Ղաջարներու մէկուկէս դար տեւող տիրապետութիւնը ստեղծած եւ զարգացուցած է այնպիսի բարքեր, ժառանգաբար ազնուական ու պետական բարձր դասերու մէջ, որ հին Պարսիկներուն յատուկ բոլոր դրական գիծերը տեղի էին տուեր ամէնէն այլանդակ մոլութիւններու առջեւ։ Մեքենայութիւնը, «շանթաժ»ը, կաշառքը եւ հայրենադաւութիւնը սովորական երեւոյթներու շարքն էին անցեր քաղաքական բոլոր ասպարէզներու մէջ։ Մէկ դար շարունակ գոյութիւն ունեցող «կապիտուլասիոններու» շնորհիւ, իւրաքանչիւր քաղաքական բախտախնդիր պետական կարեւոր պաշտօնի գլուխ անցած եւ հայրենիքի շահերը օտարներուն վաճառող ամէն դաւաճան հայրենասէրի շալկին հագած, օր ու գիշեր կ'ոտնակոխէին երկրին անմիջական շահերը, յօգուտ իրենց ունեւմինեցու անձնական գրպանին եւ դիրքին։

Ղաջար թագաւորները, ինչպէս եւ անոնց հովանաւորած կառավարութիւնները ոչ միայն չէին պատժեր հայրենիքի դաւաճանները, այլեւ կը խրախուսէին։ Միւս կողմէ երկրին մէջ քիչ էր թիւը այն իսկական հայրենասէրներուն, որոնք կը տեսնէին այս բոլորը, բայց չէին կրնար ձայն անգամ հանել։ Մանաւանդ անկարելի էր որոշ տարրեր իրենց շուրջ ժողվել, հաւաքական ուժ ստեղծել պայքարելու վերէն վար կազմակերպուած քաղաքական դաւադիրներու զօրաւոր խմբակին դէմ։ Մանաւանդ կարեւ ամբողջ թոքերով կը շնչէր այդ բարքերուն ձեւ ու գոյն տուող յենարանը, կազմուած հոգեւոր ու յետադէմ տարրերէ։ Չկար վարձատրութիւն — բարոյական թէ դրամական — մաքուր, անշահախնդիր գործիչներու, որոնք իբրեւ անըմբռնելի բացառութիւններ պարբերաբար կ'երեւէին քաղաքական հորիզոնին վրայ եւ յաճախ իբրեւ զոհեր ատոր դաւադրութիւններու, իրենց «մեղքեր»ը կը քաւէին մութ բանտերու մէջ կամ կախաղաններու վրայ, նոյնիսկ թնդանօթի բերանը։ Չկար այնպէս պատիժ — ծանր թէ թեթեւ — բոլոր այն բախտախնդիրներու համար որոնք իբրեւ օրուան «աւլրանք» նախարարական աթոռներու վրայ, կամ դեսպանական ծիրանի հագած ամէն օր նոր պատասխանատու պաշտօնով մը մերթ ռուսական, մերթ անգլիական ոսկիներ կը ժողվէին Թէհրանի կամ արտասահմանի մէջ արքայական կեանք անցընելու համար։

Ինկաւ Ղաջար տունը, բայց իր ստեղծած բարքերը կ'երեւի տակաւին կ'ապրին, հակառակ նոր իշխանութեան ձեռք առած վճռական միջոցներուն, կ'երեւի տակաւին նախարարական աթոռներու վրայ կը շնչեն մարդիկ, որոնք հին օրերը կ'երազեն, առանց անդրադառնալու թէ երիտասարդացող այս երկիրը երես է դարձուցած ամէն տեսակի դաւադիրներուն։

Յունիս 18ին Շահ Փէհլեւիի հրամանով պաշտօնանկ եղաւ ելմտական նախարար Ֆիրուզ Միրզան՝ տիրահռչակ միապետական Ֆարման Ֆարմանի տղան եւ անմիջապէս բանտարկուեցաւ խիստ հսկողութեան տակ։ Ի դէպ ըսեմ, որ դաւաճանութեան մէջ բռնուած այս հերոսին խնամիներուն շնորհիւ հրաժարեցաւ ելմտական խորհրդական ամերիկացի Միլիսփօն, ինչպէս եւ վերջին ընտրութիւններու ժամանակ խորհրդարան մտան իրեն հաւատարիմ քանի մը պնակալէզներ, որոնց շարքին նաեւ հարաւային պարականայութեան ծանօթ քամէլէոնը (նախ ապառնալով եւ ապա պաշտօնանկ ընելով պարականայութեան հարազատ թեկնածուն, որ ելեւմտական նախարարութեան մէջ կարեւոր պաշտօն ունէր)։ Իր գաղտնի թէ բացարձակ հակօրինական միջամտութիւնները, առանց հայ քուէարկուներու գիտութեան ու ներկայութեան քուէներ տեղաւորել տալը, մասնաւորաբար գիւղացիական շրջաններու մէջ, տեղական իշխանութիւններուն ուղղած իր նամակ-հրահանգները ի նպաստ իր թեկնածուին, ժամանակին ընդհանուրի արգահատանքին արժանացան, որու հետեւանքով հարաւային պարականայութիւնը ընտրութիւնները լուռ բոյկոտի ենթարկելու հարկադրանքին տակ գտաւ ինքզինքը։ Նոյն վերաբերմունքը ցոյց տուին նաեւ պարսիկ քուէարկողները այն շրջաններուն մէջ ուր կը տարածուէր Ֆիրուզ Միրզայի ազդեցութիւնը։

Թագաւորը յայտարարեց վարչապետին.

— «Ելմտական նախարարը կը հրաժարեցնեմ իր պաշտօնէն, վստահութիւն չունիմ անոր վրայ»։

Միաժամանակ պաշտօնանկ ու բանտարկուած նախարարին պարտականութիւնները առժամապէս փոխանցելով վարչապետին, Րիզա Շահ կ'երթայ ելմտական պաշտօնատուն եւ անձամբ կը խօսի բոլոր պաշտօնեաներուն, կը բացատրէ թէ իրենք պարսիկ պետութեան պաշտօնեաներն են եւ ոչ թէ այս կամ այն նախարարին, հետեւաբար արժանաւորները գնահատանք եւ դաւաճանները պատիժ միայն կարող են ակնկալել։

Նոյն եւ յաջորդ օրը Թէհրանի մէջ ձերբակալուեցան նաեւ երկու ուրիշ կարեւոր անձնաւորութիւններ՝ Աքպէր Միրզա Մասուդ (նախկին Սարըմը Դօվլէ) Ֆարսի ընդհանուր նահանգապետը, որ սղանուած Շիրազէն նոր էր հասած կառավարութեան հրահանգով եւ Սարթիպ Ջահըղի, Պարսկաստանի «Անիլէջ»ի ընդհանուր կառավարիչը։ Այս վերջին երկուքը Ֆիրուզ Միրզայի հետ միասին կը համարուին Շիրազի վերջին դէպքերուն գլխաւոր հեղինակները, ապստամբներուն գաղտնի հովանաւորողները, իբրեւ ծրագիր ունենալով հակապետական հաստատուած ստեղծել Թէհրանի մէջ և երկիրը անիշխանութեան մատնելու ուրիշ խօսքով երկրորդ Աֆղանիստան ստեղծել յօգուտ օտար շահագործող պետութիւններուն։ Բարեբախտաբար ինչպէս միշտ, նոյնպէս եւ այս անգամ կառավարութեան արթուն աչքը կրցաւ դիտել վարպետօրէն սարքուած դաւադրութիւնը եւ գլխաւոր դաւաճանները ձերբակալելով կանխել անակնկալները, որոնք վերածնող այս երկրի եւ զարթօնքի օրեր ապրող այս ժողովուրդին առջեւ չտեսնուած դժբախտութիւններու դուռ պիտի բանային։

Մայրաքաղաքի կարեւոր թերթերը արձանագրելով դաւաճաններու ձերբակալման լուրը, երեւան կը հանեն Ֆիրուզ Միրզայի տարիներ առաջ կատարած մէկ դատապարտելի յանցանքը։ Արտաքին նախարար եղած միջոցին, Անգլիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ կատարուած բանակցութիւններու առիթով, Ֆիրուզ Միրզան, անգլիական կառավարութենէն ճալիլը ճազը սըհըլին կաշառք է առած։ Ճիշդ է թէ ձու գողցողը ձի ալ կը գողնայ։ Այդ խոշոր կաշառքէն յետոյ, այս անգամ փորձեց ամբողջ երկիրը վրայ տալ, հաւանաբար հանրապետական կարգեր երազելով եւ հանրապետութեան նախագահի աթոռին վրայ նստելու մարմաջով, ինչպէս կը պնդեն շատերը։

Ըստ վերջին լուրերու, դաւաճանները պիտի դատուին եւ իրենց արարքին արժանի պատիժը պիտի ստանան։ Նոյն լուրերու համաձայն, արտաքին նախարարը պիտի անուանուի ելմտական նախարար, իսկ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ Թաղիզադէն պիտի յանձնուի արտաքին նախարարութիւնը։ Վերջինս Խորասանի ընդհ. նահանգապետի պաշտօնով Մէշէդ կը գտնուէր, եւ հրաւիրուած էր Թէհրան ձերբակալութիւններէն առաջ Լոնտոն մեկնելու, իբրեւ պարսկական դեսպան։ Կը հետեւի թէ ոչ միայն դաւաճանները կը պատժուին, այլեւ կը գնահատուին իսկական հայրենասէրները։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

ՄՈՍՈՒՆ - ՋՕՌԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յուլիս 21ի լուսաբացին, Ութ-ի գաժերի բլուրին վրայ կը ծածանէին երկու Դաշնակցական դրօշակներ։ Ինչպէս ըսի, այս մեր վերջին կայանն էր, ուր տեղի պիտի ունենար զինուորական խորհուրդ։

Բլուրէն դէպի հարաւ, գեղեցիկ եւ տափարակ դաշտին վրայ կ'երեւային հայկական գիւղերը, Մոսուն եւ Քոռուն։ Մոսունի մէկ ծայրը կը գտնուէր զօրանոցը, իսկ դէպի արեւելք, բլուրին ստորոտը՝ Ջօռի պահականոցը։

Քիչ մը հեռուն դրօշակներէն մէկուն տակ կը կատարուէր մեր զինուորական խորհուրդը, որուն կը մասնակցէին երկու խմբապետներ, երկու օգնականներ, եւ տասնապետներ։

Իրիկուան ժամը 7ին շարժեցանք դէպի յառաջ։ Քիչ յետոյ բլուրի ստորոտն էինք, ուր խումբը բաժնուեցաւ երկուքի, «Արտաւազդ» խումբը բռնեց Մոսուն տանող ճամբան, իսկ «Մասիս»ը Ջօռի ճանապարհը։

Երբ հասանք Մոսուն, գիւղէն քիչ հեռու գերեզմանատան մէջ հանգիստ առինք։

Միեւնոյն ատեն քանի մը տղաներ ուղարկեցինք որոնք հեռագրի թելերը կտրեցին, Գաւազիտ — Մոսուն գծին վրայ։

Երբ զինուորները վերադարձան, խումբը յառաջ խաղաց եւ նշանակուած երկու ֆէտայիները գաղտնելով գացին ռումբ նետելու զօրանոցին մէջ։

Խմբապետը բաժնեց տասնեակները, իրենց բռնելիք դիրքերը ցոյց տալով իւրաքանչիւրին։ Աղօթարանը նոր էր բացուած, բոլորս մեր դիրքերուն վրայ, շրջապատած էինք զօրանոցը, ու կը սպասէինք ռումբերու պայթելու ձայնին, բայց ռմբաձիգ զինուորները նշմարուած էին պահականոցին կապուած շունի մը կողմէ որ սկսաւ հաչել։ Շան ձայնէն պահակը իրար անցած, դանդաղ քայլերով դէպի մեզ կը մօտենար։ Երբ մեզ տեսաւ հարցուց՝ «Քի՞մ օ»։ Վալաղը ինծի մօտ էր։ Առանց պատասխանելու ուղղեց հրացանը. եւ իմ տասնեակովս նոյնպէս լարեցինք հրացանները եւ համազարկ տուինք դէպի զօրանոցի դուռը (օդի տաքութեան պատճառով դուռը բաց էր ձգուած)։ Կռիւը սկսաւ, միաժամանակ որոտացին ռումբերը։ Մէկ ժամ տեւող կռիւէն յետոյ զօրանոցը մաքրուած էր Թուրք զինուորներէն եւ մեր ձեռքը անցած։

Լոյսը բացուեցաւ։ Կռիւը դադրած էր։ Ձգեցինք գիւղը՝ եւ դիրք բռնեցինք գերեզմանատան քարերուն ետեւ։ Գիւղացիները ձգելով գիւղը, սկսան գաղթել։ Քիչ վերջը հասաւ Քոռուն գիւղի գաղթականութիւնը։

Կռիւը երթալով կը սաստկանար։ Արեւածագին ձգեցինք գերեզմանոցի դիրքերը, ու կռուելով նահանջեցինք դէպի սարը, ուր «Մասիս» խումբը դիրքեր գրաւած կը կռուէր։

Մինչեւ սարի ստորոտը հասնիլը ունեցանք մէկ սպաննուած եւ մէկ վիրաւոր։

Երբ հասանք լերան լանջը, նոր դիրքեր գրաւելով վերսկսանք կռիւը։ Թշնամին նոր եւ թարմ ուժեր ստանալով կ'աշխատէր շրջապատել մեզ, Քոռուն, Մոսուն եւ Արծափի ուղղութեամբ։

Շէյխ մը առաջ ընկած «սալավաթ» քաշելով, փրփուրը բերնին, Արծափի կողմէն կը յառաջանար դէպի Դալլ Վահանի եւ իր օգնական Կոլեայի դիրքերը (իմ եւ ասոնց միջեւ տարածութիւնը հազիւ 100 քայլ էր)։

Մենք ուժեղ կրակ թափեցինք թշնամիին գլխուն, օգնելու համար խմբապետին եւ միւսներուն, որպէսզի կարենային դուրս ելլել իրենց դիրքերէն, բայց չյաջողեցանք։ Նոյն վայրկեանին ինկան Վահան, իր օգնական Կոլեան, Համօն, Գարեգինը եւ ուրիշներ։

Երբ հասանք Ջնկլի դիրքերը, նորէն սկսաւ ուժեղ կռիւ, Արծափ հայ գիւղի կողմէն եկած Քիւրտերու եւ կառավարական զօրքերու հետ։ Ասոնք գաղտնի կերպով ապրղած էին մեր ետեւի կողմէն եղէգնապատ ձորակի մը մէջ, որպէսզի մեր նահանջի ուղին փակեն, բայց այս փորձը սուղի նստաւ։

Ջնկլի դիրքերը հասնելէ յետոյ, երկու խումբերու զինուորները միացած էինք։ Կռուի տաք վայրկեաններին յանկարծ մեր թիկունքէն սահմանի ուղղութեամբ եւս սկսաւ գնդակներու տարափը մեր վրայ։ Պահ մը շփոթեցանք թէ թշնամին ո՞ր կողմէն եկած է. քանի մը վայրկեան յետոյ խնդիրը պարզուեցաւ։

Ռուս սահմանապահ զօրքերը սահմանը անցնելով տասը քիլոմեթրի չափ ներս մտած էին Թրքական հողը եւ այնտեղէն սկսան կրակել մեր վրայ, խլելով բազմաթիւ զոհեր։ Միւս կողմէ Համիտ բէգը Արարատի մեր նահանջի լեռնաշղթան՝ բռնած՝ փակեր էր մեր ուղին։

Մեզի արգիլուած էր Ռուսներու վրայ կրակ բանալ, ստանք սպիտակ դրօշ պարզեցինք։ Բոլորը ապարդիւն անցաւ, բաւական զոհեր տալէ յետոյ, ստիպուեցանք կրակել դէպի Ռուսերը, բայց օդի մէջ:

Իրիկուան դէմ, կռիւը տակաւին կը շարունակուէր ուժեղ թափով։

Մօտ էինք սահմանին, ունէինք ծանր վիրաւորներ։ Քանի մը ժամ վերջը, հրացանաձգութիւնը դադրեցաւ։

Վիրաւորներու վէրքերը կապելէ յետոյ, սկսանք սահմանը անցնիլ, երբ մութը պատեր գետինը։ Թշնամին կը շարունակէր հատ հատ հրացաններ արձակել։

Մեր կողմէ միայն սուլոցի ձայներ, որով իրար կը կանչէինք եւ ուղղութիւն կուտայինք, առողջ թէ վիրաւոր հաւաքելով։ Յաջողեցայ գտնել երեք առողջ եւ երկու վիրաւոր իմ տասնեակէս։

Երբ սահմանը անցանք, սահմանապահ զօրքերը, դէպի մեզ կուգային։ Մենք ջանացինք խոյս տալ, բայց չյաջողեցանք։ Տասը բուլլիով ռուս զինուորներն մեզ ազատ ձգեցին: Այդ խառնաշփոթին մէջ, վիրաւորներէն մէկը (Մարտիրոսը) անյայտացաւ։

Մենք լուռ ու անխօս կը յառաջանայինք, առանց գիտնալու թէ ուր կ'երթանք։ Նշան էինք առած ալեւոր Մասիսը ու անոր ուղղութեամբ կը քալէինք։

Հանգիստ պէտք զգացինք ճամբուն վրայ. տեսանք ցորենի արտ մը, թաղուեցանք եւ բաւական քնանալէ յետոյ երբ արթնցանք, լոյս էր։

Մեր դիմացը սար մը կար, որ ինծի ծանօթ էր։ Համոզուեցայ որ ռուսական հողի վրայ ենք։ Ճնշող տպաւորութեան տակ շարունակեցինք մեր ճամբան։ Արդէն կ'երեւային Իգդիրը, Խօշխաբարը եւ շրջանի բոլոր գիւղերն ու այգիները։

Դուրս եկանք շիտակ ճամբան, որ կ'երթար դէպի Իգդիր։ Յանկարծ տեսանք ձիաւոր մը զոր ճանչցայ։ Իգդիրցի էր եւ դաշնակցական, Սուքանեան Աբրամ։ Յանկարծ գոչեց.

— «Է՛յ տղերք, սպասեցէք, ձեզմէն եմ, աչքալոյս, բարեւն սատկեցաւ այս գիշեր», (խօսքը Բաղդալաւկու համար էր, Իգդիրի գաւառապետը)։ Մեզ ուղղութիւն ցոյց տալէ ու բաժնուեցանք։

Երբոր հասանք Խօշխաբար գիւղի այգիներուն մօտ, Իգդիրի Կոմիտէի կարգադրութեամբ, պահակներ էին նշանակուած, ֆէտայիները մէկտեղ հաւաքելու։ Ուրախութեամբ տեղեկացանք որ, մեր քանի մը ընկերները ազատուած էին Թուրքերէն եւ Ռուսներէն։

Իսկ Քոռուն եւ Մոսունի հայ գաղթականութիւնը, սահմանապահ զօրքերուն կողմէ քշուած էր Ջօռ, ռուսական պահականոցը։

Յաջորդ օրը Գայա
Թուրք փաշա մը գալով,
ները իրենց հրաշ
թեամբ կրկին արեւն
քշեցին անտէր ու ան
պան ժողովուրդը։ Եւ
Թուրք ասկէրներու հ
թեան տակ վերադարձան
գիւղերը։

Երկու խումբերը բաղկ
էին 112 հոգիէ։ Նախ քան
մանը անցնիլը անակնկա
ւանդութեան պատճառով
հոգի ետ դարձան։

Սահմանը անցնող եւ
իր մասնակցութիւնը բերո
տայիններու թիւը 106
Ասոնցմէ պատերազմի
զոհ գացին եւ անհետ կոր
հոգի, 30 ձերբակալուեցան
ցածները վանդան
թեամբ խոյս տալով կրցա
գատիլ։

Դ. ԱՇ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ Մ

Վերջերս տեղի ունեցաւ Վրաստանի ճամայնավար կուսակ
Թեան 6րդ համագումարը եւ այդ առթիւ ունկնդրուեցան
ծուլածոյ ճառերն ու զեկուցումները։

Թիֆլիսի Պրոլետարէն կ'ամփոփենք ազգային քաղաքակ
Թեան վերաբերեալ զեկուցումը (4 յուլիս).—

Ընկերներ, ազգային քաղաքականութեան գործին մէջ մենք կը ղեկավարուինք Լէնինի առաջադրութիւններով, որոնք կ'ըսեն, թէ նախ եւ առաջ մարքսիզմը երբեք չի հաշտուիր ազգայնականութեան հետ, որքան ալ այդ ըլլայ մաքուր, քաղաքակիրթ եւ կոկուած։ Մարքսիզմը ազգայնականութեան փոխարէն կ'առաջարկէ միջազգայնականութիւն, բոլոր ազգութիւններու ձուլումը։ Այդ բանը Լէնինը գրած է դեռ 1913-ին եւ այդ բանը բացարձակ ճշմարտութիւն է նաեւ այժմ, երբ մեր կուսակցութիւնը մեծ չափանիշով կը վարէ մեր ազգային քաղաքականութիւնն առհասարակ, իսկ մասնաւորապէս՝ Վրաստանի, Ադրբէջանի եւ Հայաստանի մէջ։

Սխալներ եղած են, բայց ընդհանուր առմամբ մեր քաղաքականութիւնը տուած է իր արդիւնքները եւ մենք կրնանք ըսել, թէ ունինք միջազգայնական ճիշդ քաղաքականութիւն, ազգութիւններու համերաշխութիւն՝ անոնց մշակոյթի եւ քաղաքական վերելքի հիման վրայ։

Բայց պէտք է կանգ առնել առանձին հարցերու վրայ, որոնք կ'որոշեն այդ աշխատանքը։ Աջարիստանի Խուլոյի գաւառին մէջ դէպք տեղի ունեցաւ, բայց շուտով հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ խաղաղ կերպով։ Ցետոյ մենք քննեցինք այդ հարցը, ես կը կարծեմ թէ ճիշդ վերլուծեցինք կատարուած իրողութիւնը եւ ըրինք ճիշդ առաջարկութիւններ։

Այդտեղ ելոյթի գլխաւոր պատճառը կրօնական մոլեռանդութիւնն էր, վարչական շեղումները այդ հարցին մէջ, հոգեւոր դպրոցներու փակումը հաւատացեալներու զգացումներու վիրաւորումը, եւ այլն։ Իր հարկէ, մենք իբրեւ մարքսիստներ, երբ նման հարցի մը մօտենանք, պէտք է երեւան հանենք տնտեսական բոյթ ունեցող պատճառներ, բայց որեւէ կերպով կարելի չէ հաստատել որ տնտեսական նկատումները չէին պատմութեան պատճառները եթէ չըլլային կրօնական-կենցաղային բնոյթ ունեցող պատճառները, այդ ելոյթները տեղի չէին ունենար։

Մէկ քանիներ այնպէս կը գտնեն թէ մարքսիզմը կը սորվեցնէ որ նախ եւ առաջ պէտք է փնտռել տնտեսական պատճառներ

ըը եւ այլն։ Բայց, Մարքս
գիտեր որ 1929ին կ
տեղի կ'ունենան խուլոյի
ուն մէջ։ Այստեղ կարելի է
ւականանալ միայն տնտես
կացութիւնը վերլուծելով
հարցը տեղին վրայ մանր
ուսումնասիրելէ յետոյ, մեր
կանք այն եզրակացութեան
այնտեղ եղած են վարչ
սխալ գործունէութեան երեւ
ներ, կառավարական սխալներ
յանգեցան այդ ելքին։
կան գիւղին մէջ որ յետամն
լի կրօնական մոլեռանդութ
մենք ուզեցինք մէկ ան
ւատապետութենէն
ընկերվարութեան։ Մէկ
ընթացքին, հոն տեղի
են հետեւեալ պայքարներ
զօրակոչ, ընդհանուր պար
ուսում, փակում մէտրեսէ
Թրքական նոր այբուբեն
վերացում։ Այս պայմ
կարգով չեն կատար
որպէսզի հնարաւոր
բացատրել անոնց նպատակ
մարդիկ գանկացեր են մէկ
գամէն արդիւնքի հաս
տպաւորութիւն գործել՝
կան եղանակով։ Միայն
մանակ, երբ ինքնաքննադատ
թիւնը ճիշդ հիմերու
դրուեցաւ Աջարիստանի
կերպութեան մէջ, այս
թերութիւնները սկսան երե
դեռ հիմա ալ, կան այնպիսի
կերներ, որոնք հեղինակաւոր
պով կը յայտարարեն թէ
բոլորը կարելի է յաջողցնել
առ 100։

Բայց, ընկերներ, մեր
րուն. շատ դժուար է ամէն
յաջողցնել 100 առ 100։

Ամէնէն առաջ, պէտք
խատել որ Աջարիոյ իշխանու
մօտենայ, մանէ խորհրդա
արհեստակցականներու,
գործակցականներու մէջ,

Ազգային հարցի
մէջ, մենք յաճախ ընդգծե
որ Աջարիստանի մէջ, մենք
է ազատինք ռուսական
կալական հակումէն եւ
գիւն հանդէպ չունենանք
մարդական վերաբերում,
դեռ նկատելի է մէկ քանի
մօտ։

Երբ Լէնինի հարցում
կեդրոնի ներկայացուցիչ
պէտք է վարուի գաւառի
տն պէտք է մանկավարժ
գայեա՞կ թէ ուրիշ բան,
տասխանեց թէ կեդրոնի

«ՅԱ

…յացուցիչը գաւառի մէջ, օգնող …կէտք է ըլլայ։ Մենք Աջարիստա…ի մէջ չունեցանք այս փորձառու…թը։ Այս կէտին վրայ պէտք է …դարձնենք մեր գլխաւոր եւ հիմ…ական ուշադրութիւնը։ փոխանակ …տանեակ հազարներ ծախսելու …ագատական ձեռնարկներու վրայ, …կարելի էր այդ միջոցները գոր…ծածել մարդիկ հասցնելու, յա…ւուկ դասընթացքներով։ Այս …անը չէ եղած, տասնեակ հազար…ներ ծախսուած են անօգուտ կեր…պով։

Երբ օրինակ, հարց կուտաս …քաւորին, թէ պատճառը ինչ է, …ինչո՞ւ տեղի ունեցաւ եղելութը, …կուսօրը կը պատասխանէ, թէ …յատեղ պատճառները անտեսա…կան բնոյթ չունին, այլ՝ կրօնա…կենցաղային։ Ու կը բերեմ երկու …օրինակ։ Աջարացի մը — գիւ…ղացիուհի — կ'ըսէ, թէ կառա…վարութիւնն ինքն է մեղաւոր։ Ան …ճաշուի չառաւ, թէ այնքան ալ …ինչ չէ։ տարիներով մը ժող…հայ իր հաւաքը, քանի որ, երբ …ըսեն, թէ Աջարիստանի մէջ …րացիներ կան, ան ճիշդ չէ։ Ըստ …ազգութեան Աջարացիներ են, հա…ւատքով մահմետականներ։ …ելով թէ Աջարիստանի մէջ միա…կ վրացական ազգաբնակու…չէ, այդ կ'ըլլար կոպիտ սխալ։ Ահա …ինչու գիւղացիները այժմ …յս կ'ըսեն, երբ անոնցմէ կը …ուրի տաճկական լեզու։

Չվանս գիւղի մէջ գիւղացիի …ը երբ հարցնեն, թէ ինչո՞ւ կըմաս…կցի խորհրդային իշխանութեան …եղած թիւրիմացութեանը, …կը պատասխանէ. «Ես նոր ա…ւսնացած եմ, ան ինծի նստաւ …00 ռուպլի։ Այնս գաւառէն կը …ենչեն, յետոյ դաթուամ։ Վերջի …րջոյ ես որո՞ւ համար ամուս…նացայ, ինծի՞ համար, թէ՞ ձեր …իհեաղ)։ Այս բանի համար ես …պատրաստ եմ ջուրը նետուելու»։

…գիւղացիի յուսահատ վիճակն …իսկ այս բանը մեզ մօտ հաշ…չառնուիր։ Ահա թէ ինչու ես …կարծեմ թէ այս բանին պէտք …ուշադրութիւն դարձնել։ Ցետոյ …կուցարերը անգնելով յետոյ …քիազիայի եւ զանազան վայ-

րերու մէջ երեւան եկած դըժ-գոհութիւններուն, կը վերջացնէ՝ պայքար յայտարարելով ազ-գայնականութեան դէմ.—

«Ազգայնականութիւնը զա-նազան տեսակ է. կայ վրացական մեծապետական ազգայնականութիւն՝ Վրաստան բնակող մանր ժողովուրդներու հանդէպ։ Բայց կայ նաեւ ազգայնականութիւն՝ առանձին հանրապետութիւններու մէջը։ Մենք պէտք է յիշենք Լէ-նինը, պէտք է յիշենք որ մարք-սիզմը անհաշտ է ազգայնակա-նութեան հետ։ Պէտք չէ հան-դուրժենք ոչ մէկ ազգայնակա-նութեան։

Ի հարկէ, վրացական մեծա-պետական ազգայնականութիւնը գոյութիւն ունի. մենք յաճախ գիտել տուած ենք որ վրացական մտաւորականութեան մէջ, մեր կեդրոնական կազմի աշխատաւոր-ներուն մէջ կան եւ իրենց մար-դիկը, որոնք ակնի մեծ ուշա-դրութիւն կը դարձնեն բուն Վրաս-տանին, եւ կը մոռնան վրացի ազգաբնակութիւնը։ Այս կէտը կը նկատուի միջոցներու բաշխման, նիւթապաշտութեան կազմութեան, գիւ-ղատնտեսական յատկացումներու մշակման ժամանակ, եւայլն։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

«Խորհրդ. Հայաստանի» աշ-խատակից մը կը գրէ.—

Մենք զուրկ ենք թատրոնի տեսականին եւ մանաւանդ գե-ղասանի արուեստին վերաբերող թէ ինքնուրոյն եւ թէ թարգ-մանական գրականութենէ եւ այս պարագան խոշոր չափով ար-գելք կը հանդիսանայ մեր լայն խաւերու թատերական դաստիա-րակման։

Չունինք նաեւ գեղարուեստա-կան պարբերականներ, որոնք կա-րողանային որոշ ուղղութիւն մշա-կել մեր հանդիսականներուն մէջ։

Մեր հասարակութեան զգալի տոկոսին համար, թատրոնը գեռ անհրաժեշտութիւն չէ դարձած։

Ատոնց համար թատերական արուեստի նոր ձեւերը խորթ եւ անհասկնալի են։ Միւսները գեռ թատրոնին կը նային, իբրեւ թե-թեւ ժամանցի վայր մը՝ իսկ գաւառի մէջ՝ թատրոնի «քարէ գործը» կ'ապրին։

Հպատակելով հսկողմբերի կանչին, թատրոնը կը սկսի նոր հունի մէջ մտնել, սակայն անոր ուղիները, անոր ընթացքը շատե-րուն համար կը մնան մութ։

Իւրաքանչիւր ժամանակ իր որոշ կնիքը կը դնէ արուեստին, առաջացնելով բազմազան ուղղու-թիւններ այդ ասպարէզին մէջ։

Անոնց անդրադարձումը կ'ե-րեւի նաեւ մեր թատերական ար-տադրութեան մէջ. բայց թէ ո՞րն է անոնցմէ ճիշդն եւ ընդունելին, — ո՛չ հասարակութիւնը եւ ո՛չ իսկ թատրոնի աշխատաւոր-ները որոշակի չեն գիտեր, չեն համոզուած իրենց տեսածին ու կատարածին ճշդութեան ու կա-րեւորութեան»։

«Խ. Հ.»ի աշխատակիցը ան-դրադառնալէ յետոյ կարգ մը աննպաստ պարագաներու կը գը-տնէ որ,

«Այս պայմաններուն մէջ, աւելի քան զգալի կը դառնայ գեղարուեստական պարբերականի մը անհրաժեշտութիւնը»։

Հ. ՄԻՆԱՍ Վ. ՆՈՒՐԻԽԱՆ

Յունիս 7ին Փատուայի Մխի-թարեան վանատան մէջ վախճա-նած է Հ. Մինաս Վ. Նուրիխան։ Ծնած էր Տրապիզոն՝ 1854ին։ Ցաճ տարեկանին որբ մնալով, կը մտնէ Վենետիկ՝ Ս. Ղազարի վան-քը։ Վարդապետ կը ձեռնադրուի 1871ին եւ այդ թուականէն կը սկսի իր գործունէութիւնը՝ ուսուց-չական եւ գրական ասպարէզնե-րու մէջ։ Սիւրմէլեան աբբահօր տեսչութեան օրով, Մուրատ-Ռա-փայէլեան վարժարանի ուսումնա-պետ կը կարգուի. 1882ին կը ղրկուի Տրապիզոն, ուր երկու տա-րի յետոյ, կը յ ջողի բանալ վարժարան մը, որ հետզհետէ զարգանալով կը հասնի երկրորդա-կան դպրոցի աստիճանին։

Հ. Նուրիխան այդ վարժարա-նին տեսչութիւնը կը վարէ մին-չեւ 1894։ Նոյն տարին Միաբա-նութեան ընդհ. ժողովին մէջ կ'ընտրուի ընդհ. Առաջնորդ, միա-ժամանակ իրեն կը յանձնուի Մուրատ-Ռափայէլեանի տեսչու-թեան պաշտօնը, զոր կը վարէ մինչեւ 1902։ Հ. Ալիշանի մահէն վերջ կ'ընտրուի Աթոռակալ՝ մին-չեւ 1907։ 1920ին դարձեալ կ'ընտրուի ընդհ. Առաջնորդ։

Խոր հմտութիւն ունէր պատ-մութեան, աշխատակցած է Բազ-մավէպին։ Հրատարակած է ժա-մանակակից Պատմութիւնը՝ 3 հատոր (1881-1908), որոնց մէջ կը պատկերացնէ 1814-1875ի մի-ջազգային կեանքը։ Գրած է Մխի-թար Աբբայի կենսագրութիւնը՝ իտալերէն (1914). այս հատորը յետոյ թարգմանուած է անգլիերէ-նի եւ ֆրանսերէնի։ Ունի նաեւ փոքր աշխատութիւններ.— Թէո-դոր Ցալերինի՝ տաղաչափեալ թատերգութիւն, գրաբար (1882) եւ աշխարհաբար(1902)՝ Գուրգէն եւ Գերենիկ, նոյնպէս տաղաչափեալ և գրաբար, տըպ-ւած 1879ին, ժամանակագրու-թիւն քաղաքական դիպաց 1898 ամին։ Թարգմանած է Մաքսիմ Տիւքանի Փարիզի ցնցմունքները։ Անենավերջին գործն է Napoléon Ier et les PP. Mékhitaristes (Arméniens) de Venise. 1922.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Ֆրանսական կառավարութիւ-նը աւելի քան 30 տարի սպա-սեցին լոյս ընծայելու համար 1870ի պատերազմի մասին զա-նազան փաստաթուղթեր։

Գալով մեծ պատերազմին, Գերմանիա, Ռուսիա եւ Անգլիա արդէն հրատարակած են իրենց դիւանաթուղթերը, Ֆրանսա եւս հետեւելով անոնց օրինակին, կազ-մած էր յատուկ յանձնախումբ մը, բաղկացած նշանաւոր պատ-մագէտներէ, դիւանագէտներէ, եւայլն, դասաւորելու եւ հրա-տարակութեան տալու մեծ պա-տերազմին վերաբերեալ ֆրանսա-կան բոլոր վաւերաթուղթերը։

Առաջին հատորը արդէն լոյս տեսաւ։

Պատմութիւնը կը մեկնի Ակատիրի դէպքէն։ Դիտամամբ է որ այդ ժամանակաշրջանը ընտր-ւած է, որովհետեւ Ակատիրի համաձայնութիւնը վերջը կը նկատուի մեծ ճիգին որ կատար-ւեցաւ փրկելու համար վտանգ-ւած խաղաղութիւնը։

Այդ թուականին, Անգլիա կը պատրաստուէր Գերմանիա ղրկել իր պատգամաւորը, վերջին փորձ մը կատարելու համար։ Ֆրանսա կը ձգտի մոռնալու Աւստրիոյ, մինչդեռ Իտալիա վերջ կուտայ Թուրքիոյ հետ իր պատերազմին։ Միջերկրականեան համաձայնու-թիւնը Ֆրանսայի հետ կը ներ-կայացնէր անկիւնադարձ մը։ Գերմանիոյ ձեռքն էր խաղաղու-թեան կամ պատերազմի բանալին, մանաւանդ որ Անգլիա կ'ուզէր իրեն հետ համաձայնութեան մը գալ։

Առաջին հատորը այս զանա-զան դէպքերուն մասին կը բո-վանդակէ կարեւոր վաւերաթուղ-թեր։

ՀԱՅ ՓՐՈՖԷՍՈՐ ՄԸ

Հարաւային Քալիֆորնիոյ Համալսարանէն շրջանաւարտ եղան են 1800 հոգի։ Չորս հոգի միայն ստացած են «փիլիսոփայութեան վարդապետի» տիտղոս. ատոնց երկուքը Հայեր էին, Անթապցի Գէորգ Ա. Սարաֆեան, եւ ուրիշ մը՝ Ցոքթ. Գէորգ Սարաֆեանի աւարտական ճառին նիւթն էր «Պատմութիւն Հայաստանի կըր-թութեան», 300 էջէ բաղկա-ցած, որ կ'ուսումնասիրէ 2500 տարուան պատմութիւնը։

Օգտուած է 200է աւելի հին եւ նոր գիրքերէ, զանազան լե-զուներով։ Ցոքթ. Սարաֆեան մէկ տարիէ ի վեր կը դասախօսէ նոյն համալսարանի լեռ շրջաւարտ-ներու դասարանին, որ կը բաղկա-նայ ուսուցիչներէ եւ դպրոցներու տնօրէններէ։ Սարաֆեան միայն ուսուցչապետն է Լա Վէռն Քոլէճի «Կրթութեան» բաժնին եւ Քլէր-մոնթ Քոլէճին ալ՝ այցելու փրո-ֆէսոր։ Այս ամառ եւս մանաւոր դասարան մը յանձնուած է իրեն Հարաւային Քալիֆորնիոյ Հա-մալսարանին մէջ։ Ցոքթորը յու-նիս 8ին բանախօսած է Համալ-սարանի Մագիստրոս Արուեստից եւ Պատկուոր Արուեստից ընծա-ցաւորներու առջեւ, նիւթ ունե-նալով «Հայաստանի ներկայ կր-թական նուաճումները»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, — Սերաստիոյ Զարա քաղաքի Հայր. Միութեան կազմակերպած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբթու։ Հանդէսը սկսաւ «Բամ փորո-տան»ով, յետոյ Պ. Արգար Պէյ-լէրեան (կամ Թէրզեան) խօսեցաւ հայ մանուկներուն եւ հայու-թիւնը ուրացող Հայերուն մասին։ Այնուհետեւ տեղի ունեցան ար-տասանութիւններ, երգեր, պարեր։ Միութեան կազմակերպած վի-ճակահանութենէն շահեցան հե-տեւեալթիւերը՝ 364,64,290,493։ Սեղանի ծածկոց մը ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ, առաջին ան-գամ Սերաստիոյ Քէչէարք գիւղի Հայր. Միութիւնը 50 ֆրանք նուիրեց։

Մասնաւոր շնորհակալութիւն-ներ բոլոր այն միութիւններուն որոնք իրենց ներկայացուցիչներով քաջալերեցին այս բարենպատակ գործը։ Նոյնպէս ներկայ բոլոր դերակատարներուն եւ ժողովուր-դին։

Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵՐ ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Արարատ մար-զանքի կազմակերպած ոլիմ-պիականը տեղի ունեցաւ մեծ յաջողութեամբ։ Կը մասնակցէին 137 մարզիկներ, իսկ ներկայ էին 500է աւելի բազմութիւն մը։ Դեռ առաջին տարեշրջանն էր եւ մարզիկները ապացուցին թէ յաջորդ տարիներու մէջ աւելի կէտեր կրնան շահիլ։

Օրուան թագուհի Տիկ. Մութաֆ-եանց, որ տրամադրած էր բա-ժակը, իր համակրական խօս-քերով քաջալերեց մարզիկները։ Մարզական սովորութեան համաձայն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արա-րատ» մասնաճիւղը հրաւէր ուղ-ղած էր տեղական թերթերու, որոնց ներկայացուցիչները կե-ցան մինչեւ վերջը եւ գնահատա-կաններ հրատարակեցին, բացի «Փըթի Մարսէյլէ»էն, որ մեզ կ'անուանէր «կրօնամոլներ»…

Ճատերուն զարմանք պատ-ճառեց այս արտայայտութիւնը եւ նոյն իսկ մարզական թերթերը պա-տասխանը տուին։ «Կրօնամոլ» բառը գործածուած է հետեւեալ պարագաներուն մէջ.— Մարզա-դաշտին մուտքի դրան վրայ ֆրանսական եւ հայկական դը-րօշակներ կը ծածանէին, իսկ դաշտին մէջտեղը Հ. Մ. Ը. Մ.ի-նը։ Օտար թղթակիցի մը հար-ցումին պատասխանելով, քանի մը հայանուն մարզիկներ ա-ռանց ամչնալու հայկական ե-ռագոյնը կը ներկայացնեն իբ-րեւ… կղերականութեան դրօ-շակ։ Պզտիկ եւ անխելք տղաք…

Ա. Որբունի

ՀԱՅ ՏԱՂԱՆԴԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Վենետիկէն կը գրեն մեզի.— Մառի Գոտուրեան՝ Պարտիզակ-ցի տաղանդաւոր օրիորդը՝ փայ-լուն քննութեամբ մը յաջողեր է խըլել դաշնակի մէջ ոչ միայն մաէսթրոյի վկայական, այլ եւ բոլոր քննիչ փրոֆէսորներուն բացառիկ խնդակցութեանց եւ շնորհաւորութեանց արժանա-ցած է։ Կոնդոռինոյ թերթը կը խօսի այդ մասին, ինչպէս նաեւ անցեալ տարուան փառաւոր յաղ-թանակին շուրջ, որուն արձա-գանգ եղած էր ժամանակին Յա-ռաջն ալ։

*, Schola Cantorumի երա-ժշտական ուսմանց (contrepoint) բարձրագոյն մրցումներուն մէջ առաջինը հանդիսացած է Պ. Ա. Պարթեւեան, իսկ երկրորդ՝ Mlle. Mussard դաշնակահար եւ հեղի-նակ, երկուքն ալ աշակերտ հռ-չակաւոր վարպետ Vincent d'Indyի։ Երկսեռ մասնակցող-ներու թիւն էր 23։

Ըստ դպրոցի վճակագրու-թեան, Պարթեւեանի կը վիճա-կի ամենաբարձր նիշը, որ 1926էն ի վեր կը պատկանէր Ֆրանսացիի մը, այսինքն 60ի դէմ 59։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 181 —

…տապանքին որ խարտեաշ տղան կը ցնցէր …րողջ էութեանը մէջ, անոր ամբողջ մանկա-…ն պարզութեանը, միամտութեանը մէջ։ Փա-…կած առեն ձեռքերը կը դողային և իր ակ-…կը կարծես կուգար երկու խոշորացոյցերու …եւէ։ Երկրորդ Սուրէն մըն էր այս, բայց …ազ գիտուն, նուազ դերասան, նուազ ար-…ստապէտ։

Այս օրուընէն շաբաթներ յետոյ, Պետրոս …ցեց հազ մը ճանչնալ գիշերուան մը մու-…ն մէջ։ Սեկտանէթներու երկու կարմիր կէտե-…մօտեցան իրարու։ Լօխումն էր։ Հազիւ թէ …ի մը քայլ յառաջացած էին յոգնած ու …, երբոր նորէն լօխումը փռփռեցաւ և սկսաւ …ալ.

— «Ծօ այս ի՞նչ անաստուածային, հակա-…րդկային, հրէշական, բարբարոս օրէնք է. …անիծուած ձեռքը արձանագրեր է զայն, ո՞ր …ալիք ուղեղը պատրաստեր է մեր գլխին։ …մայր մը ունիմ. ես հայր մը ունիմ. ինչո՞ւ …նցմէ հեռու մնամ, ինչո՞ւ անոնք իմ կարօ-…ն հիւծին, ես չկարենամ վայելել անոնց …րեկութիւնը։ Մենք ասոնց պէս չենք. մե-…համար ծնողքէ աւելի մեծ ու նուիրական …կայ. ո՞ր ակըն է որ մայրական արգանդ …ը կրնայ բռնել. մա՛յր, մայր… ամէն բան է …ինծի համար։ Ես ինչո՞ւ չկարենամ Պոլիս …ալ. ո՞վ եմ ես, ի՞նչ եմ, ո՞ր պետութիւնը …ի զբաղի ինձմով, մեզմով։ Բոլոր իմաստա-…ները, բոլոր բարոյագէտները, բոլոր մարդա-…ները և նոյնիսկ կենդանապաշտպանները …ք է թողուն ամէն ինչ ու զբաղին միայն …ով, միայն սաով…»։

— 182 —

Այդ գիշերն իսկ Պետրոս որոշեց այլեւս բնաւ այս տղուն չմօտենալ։ Խօսքեր կան զորս չենք ուզեր լսել. ցաւեր կան որոնց չենք ուզեր անդրադառնալ. կը փախչինք անոնցմէ, որովհետեւ իրապէս մեծ են։ Կարօտի անսահման կսկիծով սեննակ ինկաւ Պետրոս և հայհոյեց նոյնիսկ այն տղուն դէմ, որ այնքան մանկու-թեամբ իր սիրտն էր պատռեր, երկու սիրտ էր պատռեր։ Նախկին լուսանկարիչը պէտք չունե-ցաւ սակայն մտերկութենէ մը խուսափելու, ո-րովհետեւ Լօխումն է որ անհետացաւ մէկէն, Ռընոյի իր պաշտօնը ձգելով։ Ան Խնտամեանին պանդոկը բնակելուն, կրցաւ օրեր յետոյ պա-տահաններըլսել։Ռուսական դեսպանատունէ գա-ցեր Լօխումը, պահանջելով որ Հայաստան եր-թալու համար իրեն անցագիր տան։ Մերժեր են։ Ըսեր է թէ կ'ուզէ իր հայրենիքը ապրիլ. մերժեր են։ Ըսեր է թէ կ'ուզէ ճահիճներու չո-րացումին և ջրանցքներու բացումին համար իր բազուկները տանիլ. մերժեր են։ Ըսեր է նոյն-իսկ թէ կ'ուզէ Արարատը տեսնել ու շնչել զայն. նորէն մերժեր են։ Այս անգամ վազեր էր Թըր-քական հիւպատոսարան։ Մահիկաւոր դրօշը, անոնց գիրերը և Թուրք գլուխները տեսնելով բոլորովին կատղեր է. պահանջեր է որ անմի-ջապէս, անմիջապէս անցագիր տան իրեն… Թէ մայրը մահամերձ է, պիտի մեռնի, թէ ինք ալ հիւանդ է, ջղային նոպաներ ունի, թէ պէտք չէ որ իր ապագան խորտակեն. իր տեղը հոս «ֆապրիքա»ներուն մէջը չէ, թէ պէտք չէ որ… Սկսեր է հայհոյել, հայհոյել, հայհոյել։ Ստիպ-ուեր են քանի մը հոգի մէկէն վրան իյնալ, զինքը դուրս կարենալ նետելու համար։

— 183 —

Խաղաղութի՜ւն, խաղաղութի՛ւնը հոգիի։ Քանի օրերու շարքը երկարեցաւ, Փիէռ այն-քան աւելի վազեց այդ խաղաղութեան ետեւէն։ Ջհասաւ բնաւ։ Զգաց և ըմբռնեց թէ անգամ մը եւս սխալած էր։ Գործարանը իրեն կրցաւ տալ հպարտութիւն, մաքրութիւն և մասամբ ալ կար-ծեցեալ ազատութիւն, սակայն ոչ այն զոր ինք կը ցանկար։ Որովհետեւ հակառակ իր կազմուած և ուժեղ էութեան, այս կեանքին միօրինակու-թիւնն իսկ պատճառ կ'ըլլար որ բոլորովին ա-ռանձին մնայ ինքն իրեն հետ և ներքին տրա-մախօսութիւնը վերսկսի։ Կ'ըսեն թէ որքան որ յաճախակի ըլլայ յիշատակներու վերակոչումը, այնքան շուտ անցեալը կը ձեւափոխուի, որով-հետեւ ամէն անգամուն յիշատակներուն վրայ կ'աւելցնենք սուտ ու կեղծ տարր մը որ կը մնայ։ Այդպէս ալ Փիէռին համար ճշմարիտ տա-ռապանք մըն էր այժմ իր սիրոյ վերջին օրերը վերապրիլը։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ երկար ատեն Նէնէթին հետ շնչեր էր հեղձուցիչ, գրեթէ ոճրային մթնոլորտ մը։ Իրաւ է թէ կը յաջողէր այս մթին մտածումներէն հեռանալ, բայց կ'ըմ-բռնէր որ հոգիի խաղաղութիւնը պիտի գտնէ միայն այն ատեն երբոր սա միօրինակութիւնը աւարտի, կեանքը վերսկսի և նոր ապրումներ զան անցեալը քողարկեն։ Փիէռ կ'ուզէր անգամ մը եւս փախչիլ։ Կ'ուզէր և վճռեց։ Եւ սակայն նախորդ անգամուանին պէս պարզ փախուստ մը չպիտի ըլլար այս, այլ արշաւ մը, խոյանք մը, արդէն իսկ գծուած ճամբու մը մէջ։ Պիտի ըլլային նպատակի մը, իտէալի մը, պատճառի մը։ Բայց անո՞ւնը սաօր։

Իր ճանչցած հայ բանուորները բոլորն ալ,

— 184 —

բացի Լօխումէն, նահանջողներ էին։ Եւ սակայն եթէ կայ տարր մը որ ազգին հանդէպ ընկրկե-լուն համար է՛ն քիչը արժանի է մեղադրանքի, ան ալ սա գործաւոր դասակարգն է։ Ով որ կը ճանչնայ անոնց տաժանքը, բնաւ չպիտի հա-մարձակի այպանել։ Եւ այդ լուռ ու ներողամիտ ակնարկով է որ Փիէռ կը նայէր անոնց եւ ինք-զինքին, քանի որ ինք ալ նահանջող մըն էր։ Բայց հիմնական բանով մը կը տարբերէր իր բոլոր ընկերներէն։ Ոչ միայն որովհետեւ բա-ցարձակապէս անշահախնդիր էր և բարձրագոյն լինելութեան մը գիտակցութիւնը ունենալուն կրցաւ իր դիւրակեցութիւնը արհամարհել, այլ որովհետեւ ոյժ մը կար իր մէջ։ Ոյժ մը որ կը խառնար, կը սաստկանար, կ'ուզէր ինքզինքին գիտակցիլ, եւ որ պատրաստ էր նուիրումի, զո-հաբերումի։ Ան գետին մը, գործունէութեան դաշտ մը փնտռեց. ուղի մը որ վեր ըլլար ա-ռօրեայ պզտիկութիւններէն, որուն վրայ ամէն օր չզօրէր վազել, և ուր կարենար ըսել ինք-զինքին — «Ա՛հ, իմ անցեալէս բարձր»։

Բնականաբար Պետրոսին առաջին մտա-ծումը գնաց իր ազգին։ Պիտի նուիրուէ՞ր ազ-գային գործունէութեան։ Խորհեցաւ, խորհեցաւ։ Պատասխանը եղաւ ժխտական։ Պետրոս կ'ըսէր, հեռաւոր խօսք մը վերյիշելով.— «Մարդկու-թիւնը կազմուած է ողջերէ եւ մեռելներէ։ Մե-ռելները անհամեմատօրէն աւելի բազմաթիւ են քան մենք։ Եւ անոնք աւելի զօրաւոր են իրենց կատարած աշխատութիւններուն զանգուածով։ Ա-նոնք մեր տէրն են ու կը կառավարեն մեզի։

յաջողեցաւ փրկել կացութիւնը եւ Երեսփ. ժողովը 292ի դէմ 300 քուէով վաւերացուց Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը: Նախապէս քուէարկուեցաւ վերապահումներու բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

«Երեսփ. ժողովը այն պահուն ուր իր առջեւ դրուած է Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի համաձայնագրերուն վաւերացման խնդիրը, ու վաղորդայնին այն օրուան երբ կառավարութիւնը մասնակցի միջազգային խորհրդաժողովի աշխատանքներուն կը կրկնէ իր եղբայրական զգացումները հանդէպ այն ազգերուն որոնք Ֆրանսայի կողքին կռուեցան համաշխարհային պատերազմին մէջ.

Նկատելով որ Ֆրանսա, տասնց ծանրօրէն խանգարելու իր ազգային տնտեսութիւնը, 1926 ապրիլ 29ի եւ յուլիս 12ի համաձայնագրերու գործադրութեան համար անհրաժեշտ միջոցները պիտի կրնայ գտնել միայն Գերմանիոյ պարտաւորութեանց՝ կանոնաւոր գործադրութեան մէջ:

կը յայտարարէ թէ՝ յիշեալ համաձայնագրերու երեսէն պարտադրուած պարտքերը պէտք է փակուին միմիայն այն գումարներով, զորս Գերմանիա պիտի վճարէ Ֆրանսայի, բացի անոնցմէ՝ որոնք սահմանուած են դարմանումներու։

Ցետոյ ուրիշ բանաձեւով մը՝ Հանրապետութեան Նախագահին բացէ ի բաց արտօնութիւն կը տրուի վաւերացնել 1926 ապրիլ 29ի համաձայնագիրը՝ կնքուած Ուաշինկթընի մէջ Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ եւ որ ֆրանսական պարտքի վճարման համար 62 տարի պայմանաժամ կ'որոշէ:

Ջեռնբարձ քուէարկութեամբ վաւերացուեցաւ նաեւ անգլեֆրանսական համաձայնագիրը:

Հայ տղայ մը խեղդուած

Մեզի կը հաղորդեն թէ՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Փարիզի արուարձան Շաթու-Քրուազի բնակող քանի մը հայ տղաներ կը լողային Սէն գետին մէջ: Պատանի լողորդներէն մէկը՝ Միրիճան Չըրըկեան, Մեծ Նոր գիւղցի, 14 տարեկան որբ մը, որ կը բնակէր Շըմէն տէ Մալոն, հոսանքէ մը տարուելով կը խեղդուի: Ընկերները ի զուր կ'աշխատին ազատել խեղճ տղան:

Տեղական իշխանութեան կը հաղորդուի խնդիրը եւ քանի մը ժամուան փնտռտուքներէ վերջ, կարելի կ'ըլլայ գտնել խեղճ որբին դիակը, որ կը տարուի տունը՝ մօրը քով:

Հազար տուն վառած Էնկիւրիի մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ հազար տուն եւ խանութ վառած է Էնկիւրիի վերջին հրդեհէն, որ ծագած էր կիրի գործարանէ մը: Միայն այս գործարանին վնասը մէկ միլիոն ոսկին կ'անցնի: Երկու թաղեր ամբողջովին մոխիր դարձած են: Աղէտին վայրը փութացած է նաեւ Մ. Քէմալ:

96 համայնավարներ ձերբակալուած

Օգոստոս 1ի «Կարմիր Օր»ուան առթիւ համայնավար կուսակցութեան եւ Փարիզի ոստիկանութեան միջեւ բուռն պայքարը սկսած է: «Իւմանիթէ» մայիս 7էն ի վեր, Մոսկուայի հրամանին վրայ, քաղաքացիական պատերազմի հրաւէր կը կարդայ Օգոստոս 1ի համար:

Վերջերս ոստիկանական խստութիւնները սաստկացած ըլլալով, համայնավարները ճարպիկ միջոցներու դիմած են՝ ոստիկանութեան ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ շեղեցնելու համար: Այսպէս՝ կիրակի օրուան համար յայտարարած էին թէ բանուորա գիւղացիական համաժողով մը պիտի գումարուի Քլիշիի մէջ, մինչ անդին գաղտնի ժողով մը հրաւիրած էին Վիլնէօվ-Սէն-Ժորժի ժողովրդային Տան մէջ:

Ոստիկանութիւնը իմացած ըլլալով, Պ. Քիափի գլխաւորութեամբ կարեւոր ույժ մը պաշարեց ժողովրդային Տունը, ուր 95 հոգի հաւաքուած էին, մէջն ըլլալով քանի մը համայնավար-երեսփոխաններ եւ ականաւոր վարիչներ:

Բոլորն ալ մեծ ինքնաշարժներու մէջ դրուելով բերուեցան Փարիզ՝ ոստիկանական տեսչութեան շէնքը, ուր գիշերը հարցաքննուեցան եւ երէկ առաւօտ դատական իշխանութեանց յանձնուեցան: Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ մասնակցած են գաղտնի հաւաքոյթի մը, որուն նպատակն էր խռովութիւն յարուցանել երկրին մէջ, ստեղծել «ինքնապաշտպանութեան» խմբակներ, որոնց նպատակն էր «Օգոստոս մէկ»ին ապատամբիլ վարչական զինեալ ուժին դէմ ինչ ալ ըլլան հետեւանքները:

Ներքին Նախարարութիւնը արգիլած էր Քլիշիի գումարումը: Ոստիկաններ թաղապետական շէնքին առջեւ դիրք բռնեցին, ու ժողովին մասնակցելու համար ներկայացող շուրջ 150 հոգիին անունները առնելէ վերջ անոնց յայտնեցին թէ ժողովը տեղի չպիտի ունենայ: Ո՛չ մէկ միջադէպ պատահեցաւ:

Շուրջ 500 համայնավարներ հաւաքուեցան Սէնթ Ուէնի՝ գումարելու համար բանուորագիւղացիական համագումարը: Ճառ խօսեցաւ միայն Տօրիօ:

Կացութիւնը Պալքաններու մէջ

Զաղրէպի «Նովոսթի» թերթը կը գրէ թէ պուլկար կառավարութիւնը ստիպողաբար Սոֆիա կանչած է Հռոմի դեսպան զօրավար Վոլքոֆը, նախկին պատերազմական նախարար, որ վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մուսոլինիի հետ:

Դիւանագիտական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն վարչապետ Լիափչէֆի եւ Վոլքոֆի տեսակցութեան արդիւնքին: Կը կարծուի թէ այս տեսակցութիւնը վճռական ազդեցութիւն պիտի ունենայ երկու երկիրներու յարաբերութեանց վրայ:

∴ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆի Փարիզի մէջ Պրիանի հետ տեսակցութիւնը յաջող արդիւնք չտուաւ, կը գրեն սերպ թերթերը: Եուկոսլաւիա կը շարունակէ անհաշտ մնալ կալուածները հաշուեյարդարի ենթարկելու եւ սահմանագլուխի երկայնքը արգելիչ գօտի մը ստեղծելու խնդրին մասին: Պուրոֆ Փարիզ պիտի մնայ մինչեւ որ յաջողի վէճի կարգադրութեան համար եղանակ մը գտնել:

∴ Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Մակեդոնիոյ մէջ ցոյցերը կը շարունակուին Պուլկարիոյ դէմ: Քոչանայի մէջ գումարուած միտինգի մը մասնակցեցան հազարաւոր մարդիկ. ճառեր խօսուեցան Պուլկարիոյ, մակեդոնական կոմիտէին եւ պուլկար վարչապետ Լիափչէֆի դէմ: Քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ մակեդոնական նահանգները պէտք է ինքնապաշտպանութեան դիմեն՝ որեւէ յարձակումի դէմ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՔԼԱՄԱՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8էն մինչեւ իրիկուն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց միութեան կողմէ

Այս կիրակի ժամը 14էն 20՝ վարժարանին պարտէզը, 3 bis Avenue Thiers, Le Raincy-Pavillons.

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ:

Ճազպանտ, Պար. ձոխ պիւֆէ — *Մուտք 5 ֆրանք*

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Առնել Օփէրայէն եւ Ժան Ժօրէսէն 21 A թրամուէյը եւ Կար տը լ'Էսթէն Կարկանի գիծը:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ախալաթի Կարմունջ (Պիթլիսի նահանգ) գիւղէն Մանաս Կրկոեան, հօր անուն՝ Արեւշատ: Տարագրութեան միջոցին ողջ մնացած է: Կը կարծուի թէ Պաղտատի կողմերը կը գտնուի: Իմացնել իր եղբօր Համբարձում Կրկոեանի, 6 Rue Blanqui, K.—Bicètre (Seine), France. *Լուր տուողին 300 Ֆր. եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:*

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

ԿՈՉ

Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ձեռնարկած է Անդրէասի եւ իր շրջանի 22 գիւղերու վերապրող հայրենակից երու մարդահամարին, որուն ցանկը պիտի կցուի իր պատրաստած 1930ի օրացոյցին: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն թուղթով տեղեկացնել անուն, մականուն, հօր եւ մօր անուն, տարիք, ծննդավայր եւ իրենց ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը: Որեւէ վճարում չկայ: Մէկ օրինակ օրացոյց պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակիցի: Հասցէ՝ H. Kéfélian, 368 Rue de Vaugirard, Paris 15e.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կուգայ յայտարարելու թէ բացուած է սկաուտական շարքերու արձանագրութիւնը:

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ բնակող բոլոր հին ու նոր սկաուտներուն եւ փափաքող պատանիներուն գալ մասնակցիլ այս գերազանցապէս օգտակար շարժման: Կրնան սկաուտ ըլլալ 12-20 տարեկան երկսեռ հայորդիները:

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմել՝ Գրիգոր Քեստիկեանի, Hôtel Verdun, 12 Rue des Dominicaines. 4 թիւ սենեակը, ամէն օր ժամը 12-2 եւ 7-8:

Ֆրանսահայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տ.	10 տ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

METRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ 1929 — 24 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1015 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

Գ. Միջազգայինը հրամանագիր մը ուղղած է իր բոլոր հետեւորդներուն, դղրդագին ցոյցեր կատարելու համար Օգոստ. 1ին, որ տարեդարձն է Մեծ Պատերազմին հռչակման։

Համաձայն տրուած ազդանշանին, պատրաստութիւններ կը տեսնուին ամէն կողմ, մասնաւորապէս այն երկիրներուն մէջ ուր զօրաւոր կազմակերպութիւններ ունին համայնավարները։ Երկրին տարիկանութիւնը արտօնած է ցոյցերը, պայմանաւ որ համայնավարները առանձին տեղ մը հաւաքուին, իսկ ընկերվարականները՝ տարբեր տեղ։ Անցեալ մայիսի խռովութիւններէն յետոյ, այս կարգադրութիւնը անհրաժեշտ համարուած է, որպէս զի ընդհարումներ չծագին, քանի որ համայնավարները նոյնքան կ'ատեն ընկերվարականները որքան քաղքենի դասը։ Բոլոր կարմիրներու աչքին, ընկերվարականները պարզապէս դաւաճաններ են, քաղքենի-աշխարհակալ դասերուն ծառաներ։ Այս որակումը Մոսկուան մէջտեղ նետեց, եւ թութակաբար կը կրկնուի ամէն տեղ ու ամէն լեզուով, մինչեւ անգամ հայերէն։

Արտասահմանի բոլշեւիկներուն երկրորդ խարիսխը, Փարիզ, խլրտումի մէջ է արդէն։ Շաբաթներէ ի վեր կրակէ բառեր կը գործածէ Ֆրանսայի կարմիրներուն կեդրոնական օրկանը, «Իւմանիթէ»ն։ Կառավարութիւնն ալ, իր կարգին, օրէ օր կը կրկնէ օգակները, եւ լրտեսական ցանցի մը տակ առած է բոլշեւիկներու բոլոր շարժումները։ Այն ժողովները որ սովորական կը համարուէին ուրիշ ատեն, կը խափանուին իբրեւ ապօրէնի։ Քանի կը մօտենայ օգոստոս 1ը, այնքան կ'աւելնան ձերբակալութիւններն ու խուզարկութիւնները։ Միայն կիրակի օր, ամսի մը ուղղութեամբ հետապնդումներ կատարեց ոստիկանութիւնը, եւ ձերբակալեց գաղտնի ժողովի մը անդամները, 80 հոգի, ինչ որ բացառիկ դէպք է Փարիզի համար։

Վարչական այս տնօրինութիւնները անշուշտ հաճոյք չեն պատճառեր ոչ ընկերվարականներուն, ոչ ալ ուրիշ ձախակողմեան տարրերու, որոնք խօսքի եւ գումարման ազատութեան բանաբարում կը նկատեն զանոնք։ Բայց կառավարութիւնը, որ կոնակը տուած է Ազգային Միութեան, ամէն բանէ առաջ կը մտատանջուի երկրին ապահովութեամբ։ 1927 օգոստոսի խռովութիւնները՝ Սաքքօ-Վանձէթթիի մահապատժին առթիւ, եւ ուրիշ դէպքեր ու անակնկալներ լրջօրէն գրաւած են Ներքին գործերու Նախարարութեան ուշադրութիւնը։ Միւս կողմէ, զօրանոցներու եւ մարտանաւերու մէջ կատարուած քարոզութիւնները, գինուորական բջիջներու կազմակերպումը ուրիշ համեմատութիւններ առած են, ինչ որ ջղագրգռութիւն կը պատճառէ բարձր դասուն, մասնաւորապէս աւագ պաշտօնէութեան։

Մէկ խօսքով, ճակատ ճակատի կռիւ մը բացուած է կառավարութեան եւ կարմիրներուն միջեւ։ Մէկ շաբաթ մնացած է Օգոստոս 1ի համար, ու թէեւ «Իւմանիթէ»ն ամէն օր ատաղձ կը կարդայ, բայց կը թուի թէ օրուան իշխանութիւնը արդէն խափանած է խլրտումի ամէն հնարաւորութիւն։

Երեւութապէս, խոտելի բան մը չկայ ծրագրուած ցոյցերուն մէջ,— աշխատաւոր բազմութիւններու բողոքը՝ պատերազմի, պատերազմ սարքողներու, շահագործողներու եւ աշխարհակալներու դէմ. Չիներու ազատակը՝ միջազգային դրամատիրութեան դաւերուն եւ նախճիրներուն դէմ։ Եւ ընկերվարութիւնն ալ տարբեր չի խորհիր այս ճամբուն վրայ։

Բայց, ինչպէս ամէն բանի մէջ, ինչպէս ամէնէն տարրական իրաւունքներու պաշտպանութեան ատեն, այստեղ ալ, նմեղ նշանախօսքի մը շուքին տակ, աւելի շատ քաղաքականութիւն կը խաղան բոլշեւիկները։

Նախ որ, իւրաքանչիւր երկրի համայնավար կազմակերպութիւն պարտաւոր է սարկօրէն հպատակիլ Մոսկուայէն արձակուած «ուքազ»ներուն, առանց նկատի առնելու տեղական պայմանները։ Վարդապետն ասաց.— եւ գլուխները կը խոնարհին, աչքերը գոց։

Միայն այս պարագան ինքնին կը համարուի միջամտութիւն ներքին գործերու՝ օտար ձեռքերով։ Եւ որովհետեւ իւրաքանչիւր քաղքենի պետութիւն չափազանց կը դողայ իր երկրին ապահովութեան եւ բարեկարգութեան վրայ, մանաւանդ Մեծ Պատերազմէն ի վեր, հակազդեցութիւնը չուշանար. հսկողութիւնը ոտքի տակ առնելու ատրիճան։

Երկրորդ, բոլշեւիկները այսպիսի ցոյցեր կատարած ատեն, շատ կը մոռնան բուն առիթը եւ կը ձգտին իրենց գլխաւոր նպատակին,— տապալել տիրող կարգ ու սարքը եւ հաստատել խորհրդա-գիւղացիական իշխանութիւն։

Այսպէս է որ, Թշուա՛ռ Հայաստանի մէջ ալ, 1920 Մայիստօնը յանգեցաւ իշխանութիւնը տապալելու ձեռնարկին։ Ազգին եղբայրասպան ընդհարումը։

Ու վերջապէս, դասակարգային շահերու գիտակցութիւնը մէջ կառավարութիւնը խափանել ինչ որ կը սպառնայ այդ շահերուն, նախ թափօրի, ժողովի եւ ճառի ձեւով, յետոյ զէնքի զօրութեամբ։ Միեւնոյն ատեն դիտուած է որ օտարները քի կը զարնեն այս տեսակ ցոյցերու մէջ։

Այս բոլորէն կը հետեւի որ, մեր ամէնէն տաքարիւն աշխատաւորն ալ ո՛ր եւ է մասնակցութիւն չպիտի ունենայ ոչ օգոստոս 1ի, ոչ ալ նման ցոյցերու մէջ։

Դաշնակցութիւնը այս մասին ալ ունի շատ յստակ ուղեգիծ մը, — Չխառնուիլ օտար երկիրներու քաղաքական պայքարներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Պոլսոյ «Ազգաբար» գրել կուտայ (17 յուլիս).

— «Յունիս 23ին, Պէյրութի մէջ յարգանքի հանդէս մը կը սարքուի կոմիտաս քհն. Քէօմիւրճեանի համար, որ ինչպէս յայտնի է, վերջերս սուրբերու կարգը դասուեցաւ Հռոմի մէջ, մասնաւոր արարողութիւններով:

Մինչեւ հոս, ամէն ինչ բնական է: Մեռելներ յարգելը՝ մարդկային տարրական պարտականութիւն մըն է, որուն կը մօտենան անխտիր բոլորը՝ անկախ իրենց սկզբունքէն եւ դաւանանքէն.

Անբնականը՝ յետագայ մասն է, այն որ կը վերաբերի ճառերուն: Առանց նկատի առնելու պարագաները եւ բուն իսկ անձը զոր կ'ուզէին պանծացնել, Նազլեան Գերապայծառ սուր քարեր կը նետէ Հայերու հայցէին, այն ժողովուրդին որուն ծնունդն է ինք, հակառակ իր հռոմէական դաւանանքին եւ ուրացման բոլոր փորձերուն:

Աւելի անվայելը կայ, սակայն: Մասնաւոր կերպով հրաւիրուածներուն կը բաժնեն գրքոյկ մը որ կարծես մելանով չէ գրուած, այլ խտացած թոյնով: Ընքան սանձարձակ թափուած են հին կոյր կիրքը եւ հասարակ գռեհկութիւնը եւ որո՞ւ դէմ. — Հայոց եկեղեցիին, անոր պատրիարքներուն եւ վարդապետներուն: Ցկարինալով մարսել այն անարգանքը, որով կոմիտաս քհնյ. կը թողու մայր եկեղեցին եւ կաթոլիկութեան կը յարի, օրուան պատրիարքը երեք քահանաներով գիշերանց կ'երթայ եղեր անոր տունը եւ «ահռելի ապտակ մը կ'իջեցնէ ցէր կոմիտասի երեսին ու երկու ականջները կը փչրէ...»:

Հատուած մըն է այս այդ երանելի գրքոյկէն, որ պատրաստուած է հայ հռոմէական կղերականի մը. Հայր Մըսըրլեանի կողմէ: Ուրիշ ակնարկութիւններ ալ կան, աւելի տգեղ եւ քսու, բայց միայն այս մէկը մէջ բերինք, ցոյց տալու համար թէ միջնադարեան մոլեռանդութիւնը ի՜նչ այլանդակ սուտեր թխել կուտայ մարդուս:

Կը հարցնենք Պոլսոյ հայ կաթոլիկ նախկին պատրիարքին, ինչպէս նաեւ իր մեծաւորներուն ու փոքրաւորներուն. — ցանուն ինչի՞ կը քրքրէք — այն ալ այնքան այլանդա՛կ խեղաթիւրումով. — դէպք մը որ տեղի ունեցած է աւելի քան երկու դար առաջ, 1707ին: Քրիստոնէութեա՞ն: Բայց մոռցմէ՞ պիտի սորվիք որ քրիստոնէութեան գլխաւոր հիմնաքարերէն մէկը՝ անյիշաչարութիւնն է, ներողամտութիւնը: Ո՞ւր պատուէրն է թէ «երբ ձախ երեսիդ ապտակ մը իջեցնեն, ա՛ջը դարձուր»: Պետրոս առաքեալը, զոր կ'ընդունիք իբր ձեր եկեղեցիին հիմնադիրը, ձեզ չէ՞ հաղորդած նաեւ վարդապետին այն խօսքը թէ «սիրեցէ՛ք ձեր թշնամիները»:

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ՄԸ ՍՆԱՆԿԱՑԱԾ

Վառնայէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն հայ վաճառատուններէն Լեւոն Միքայէլեան եւ Մեքենեան տունը սնանկացած է 7 միլիոն լէվա բացով:

Այս վաճառատան տէրերը նախապէս գլխաւոր պաշտօնեայ էին Իքբալոսեան եղբայրներու մեծ հաստատութեանց մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԸ "ԼՔԵԱԼ" ԳՈՅՔ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ Լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը յուլիս 17ին պաշտօնագիր մը ղրկելով Պոլսոյ կուսակալութեան, պահանջած է որ Սանասարեան խանը իրեն յանձնուի, քանի որ «լքեալ» կալուած է եւ հետեւաբար իրեն կը վերաբերի եւ ոչ թէ Նահանգային վարչութեան։

Կուսակալութիւնը դեռ չէ պատասխանած այս պաշտօնագրին։

Լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը այս պահանջը ըրած է այն հիման վրայ, թէ ինք արդէն նախապէս քննութիւն կատարած եւ հաստատած էր թէ Սանասարեան խանը «լքեալ» գոյք է։ Բայց մինչեւ որ ինք գրաւման ձեռնարկեց, կուսակալութիւնը արդէն տիրացաւ անոր։

∴ Միւս կողմէ, Թրքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ կուսակալութեան փաստաբանները այս անգամ ալ իրաւասութեան խնդիր պիտի յարուցանեն, պնդելով թէ Քաղաքային Բ. Ատեանը իրաւասու չէ Սանասարեանի դատով զբաղելու։ Պատճառաբանութիւնն ալ այն է որ, Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ տրուած վերջին մեկնութեան վրայ, դատարանները չեն կրնար լքեալ գոյքերու վերաբերեալ ոեւէ դատով զբաղիլ, եւ միայն Պետական Խորհուրդն է որ ունի այդ իրաւունքը։

Այնպէս որ, կուսակալութեան փաստաբանները պիտի առաջարկեն Պետական Խորհուրդին յանձնել Սանասարեանի դատը։

Լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնն ալ կը յայտնէ որ, եթէ նոյնիսկ կուսակալութիւնը կորսնցնէ դատը, խանը Պատրիարքարանին չպիտի յանձնուի, այլ իրեն, քանի որ Պատրիարքարանը չի լրացներ «միւթէվէլլի»ութեան պայմանները։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ գրած էինք թէ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպան Ժան Հէրպէրթղիմաճէ արտաքին փոխ գործավար Կարախանի՝ յայտնելով որ ամերիկեան կառավարութիւնը կ'ուզէ միջնորդել խաղաղօրէն կարգադրելու համար ռուսեւչին վէճը։

Կարախան յուլիս 22 Թուակիր ծանուցագրով մը պատասխանեց դեսպանին թէ՝ մեծապէս կը գնահատէ ֆրանսական առաջարկը, սակայն խորհրդային կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ այդ առաջարկը գոյութեան իրաւունք չունի, քանի որ չինական իշխանութիւնները կը մերժեն վերահաստատել բռնաբարուած իրաւական խարիսխը, որ համաձայնութեան անհրաժեշտ պայմանն է, ըստ խորհրդային կառավարութեան յուլիս 13ի ծանուցագրին։

«Գալով յառաջիկայ բարդութեանց խնդրին, խորհրդային կառավարութիւնը հարկ կը դատէ դիտել տալ թէ իրեն չափ ո՛չ մէկ կառավարութիւն, կը մտահոգուի խաղաղութեան պահպանումով, եթէ տռիկա իրմէ կախուած ունի»։

Թուրքիա եւ Յունաստան ինչո՞ւ խզեցին

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը հաստատէ թէ Թուրքեւյունական բանակցութիւնները խզուած են անոր համար որ Թուրքերը կը մերժեն վերադարձը այն Յոյներուն, որոնք Ջինադադարի շրջանին Թուրքիայէն մեկնեցան, Գալր Ալիի տուած օսմանեան անցագիրներով։

∴ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել Վճռական հրահանգ տրուած է շահագրգռուող մարմիններուն հիմնական միջոցներու ձեռնարկել, փոխադարձելու համար Յունաստանի ձգձգումի քաղաքականութեան։ Այսպէս, պիտի գրաւուին փոխանակելի Հելլէններու կալուածները, որոնք 300.000 անգլիական ոսկիի արժէք ունին։ Եթէ 150.000 ոսկիի կալուած ալ գրաւուի, Յունաստանի 450.000 անգլիականի հատուցումը ապահովուած պիտի ըլլայ։ Ասոր փոխարէն, հաւանական է որ Յունաստան ճնշէ Թրակիոյ Թուրքերը, զորս կը նեղէ երկար ատենէ ի վեր։

Այս պարագան ալ նկատի առնուած է կառավարութեան կողմէ, որ ազդու միջոցներու պիտի դիմէ, եթէ հարկ ըլլայ։

Հիմա որ բանակցութիւնները խզուած են եւ կարելի չէ եղած լուծման եղանակ մը գտնել, հաւանական է որ շահագրգռուող կողմերէն մէկը իրաւարար ատեանի դիմէ։ Բանակցութեանց խզումով կարելի չէ որ պատերազմ հռչակուի, քանի որ խնդիրը կապ ունի փոքրամասնութեանց եւ նիւթական հաշիւներու հետ, կ'ըսէ Թուրք թերթ մը։

Անգլեւռուս յարաբերութիւնները

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտէրսըն Մոսկուայէն խնդրած էր պատուիրակ մը ղրկել Լոնտոն՝ անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսումին մասին բանակցելու համար։ Կարախան պատասխանած է թէ ներկայ պայմանները թոյլատրու չեն պատուիրակ մը ղրկելու, ուստի եւ խնդրած է որ այդ մասին բանակցութիւնները յետաձգուին մինչեւ ռուսեւչին վէճին կարգադրութիւնը։

Նոր ձերբակալութիւններ

Պերլինի ռուսերէն «Ռուլ» թերթին համաձայն, գինուորական նէփէլուն վերջին ատեններս բազմաթիւ կարմիր գինուոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՀԵՂԵՂԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Տրապիզոնէն կը հաղորդեն. — Հեղեղը կը շարունակուի Օֆի մէջ: Տասը հազարէ աւելի անձեր անօթի են, անտուն եւ օգնութեան կարօտ: Քանդուած տուներուն թիւը երկու հազարէ աւելի է: Այս շրջանին մէջ 500 հոգի մեռած են. ծովերը լեցուն են մարդկային մարմնի բեկորներով եւ հագուստներով: Ժողովուրդը գաղթելու մտադրութիւն ունի այս մեծ դժբախտութեան առջեւ:

Բաբերդէն օգնութեան յանձնախումբ մը եւ ուտելիք ղրկուած է: Տրապիզոնի մէջ ալ օգնութեան կազմակերպութիւններ կ'ըլլան: Բազմաթիւ գիւղեր ամբողջութեամբ ոչնչացած են, կամուրջներ փլած եւ անասուններ քշուած են դէպի ծով: Դաշտերու հունձքը փճացած է: Ծովը լեցուն է արմատախիլ ծառերով որոնք ժողովուրդին կողմէ կը հաւաքուին: Բոլոր գետակները յորդած են եւ կամուրջները քշուած:

Հեղեղը մեծ վնասներ պատճառած է նաեւ Րիզէի նեւկէլլի գիւղին մէջ: Եօթը հոգի ջուրին մէջ մնալով խեղդուած են:

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Պոլսեցիքէն կը հեռագրեն թէ ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ եւ Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ, որոնք Մուշի շրջանը այցելելէ յետոյ յուլիս 15ի առտուն Հարապքէօյէն ճամբայ ելած էին, Փէթինիչ եւ Մանազկերտ հանդիպելէ վերջ, նոյն իրիկունը Պոլսեցիք հասած են:

Յաջորդ իրիկունը Ներքին գործավարն ու մարզպանը Վան հասան:

ՄԵԾ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Սոն Սաաթ»ի տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսոյ հրապարակին վրայ յայտնի մանիֆաթուրայի վաճառական մը 1 միլիոն 250 հազար ոսկի բացով սնանկութեան դուռը հասած է:

Յիշեալը իր պահանջատէրերուն հետ կը խորհրդակցի քոնքորտաթօ կնքելու համար: Համաձայնութիւն չգոյանալու պարագային, այս սնանկութիւնը կարեւոր հետեւանքներ պիտի ունենայ հրապարակին վրայ:

ԼԵՓՍԻՒՍԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Հալէպ ժամանած են Ղազիրի (Լիբանան) Բլիֆի գորգարանի վարիչ Պ. եւ տիկին Նաքօպ Քիւնցլէր, որոնք Անտիոք, Քէսապ եւ Լաթաքիա գացած են՝ Ղազիրի Լէփսիուսեան որբանոցին 106 որբերուն համար գտնելու այնպիսի վայր մը, ուր անոնք պզտիկուց կարենան վարժուիլ հողային աշխատութեանց:

Առաջ, Ղազիրի մէջ գորգի 118 հոր կար, բայց անցեալ ձմեռուէն ի վեր անոնց մէկ մասը Պէյրութ փոխադրուեցաւ, այնպէս որ այժմ Ղազիրի մէջ կան 44 հորեր եւ Պէյրութի մէջ՝ 74, որոնց 40ը Հիւղաւանին եւ 34ը քաղաքի տուներուն մէջ:

ԳԵՐՄԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ վարչապետը Հէրման Միւլլէր որ քանի մը օրէ ի վեր ծանր հիւանդութենէ մը կը տառապի, սկսած է բարուքիլ։ Այսուհանդերձ, բժիշկները կը մերժեն, մինչեւ երեք օր կատարել ապաքինում խոստանալ։ Վարչապետը չպիտի կրնայ մասնակցիլ պետութիւններու խորհրդաժողովին։

ՎՐԻՊԱԿ. — Երէկուան գումարին մէջ (Պերլինի հանգանակութիւն), տալարի սակը պիտի ըլլայ 25.50 եւ ոչ թէ 20.50, ինչպէս գումարէն ալ կը հասկցուի։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ՅԻՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻՆՈՑ ՓԱՌԱՒՈՐ ՑՈՅՑ ՄԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՎԻԷՆՆԱ, 18 Յուլիս,— Բոլոր երկիրներու ընկերվարական երիտասարդներու բազմութիւն մը հաւաքուած էր Վիէննա, միջազգային մեծ ցոյցի մը համար, որու նմանը մինչեւ այսօր տեղի չէ ունեցած։

Աւելի քան 50.000 խանդավառ երիտասարդներ եւ աղջիկներ ամէն ազգէ՝ հանդիսաւորապէս երդում ըրին հաւատարմութեամբ ծառայել ընկերվարութեան եւ սարքեցին ցոյցեր ընկերվարական գաղափարներու իրականացման համար։ Անոնց բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ կ'երեւար այն գիտակցութիւնը թէ իրենց մատղաշ ուժերը բաւական չեն դեռ եւս իրականացնելու ընկերվարութեան մեծ գաղափարները, եւ միայն մեծերու, ծանր պայքարներէ անցած փորձառու ընկերներու կողքին կանգնելով կարելի է յառաջանալ դէպի յաղթանակ։ Անոնք նախ կ'ըմբռնէին թէ մօտիկ ապագային պիտի անցնին կռուին առաջին շարքերը, եւ այն ժամանակ իրենց ուսերուն վրայ կ'իյնայ ընկերվարական գաղափարներու գործնական իրականացումը։ Դիտակից ընկերվարական երիտասարդութիւնը համոզուած է որ իրեն կը պատկանի յուսալից ապագան և ինք պիտի ըլլայ բարձր գաղափարներու մշակը։

Տասնեակ շոգեկառքերէ առատօրէն կանուխ Վիէննայի բոլոր կայարանները կը թափէին սրտաբաց, արի երիտասարդներ, որոնք մեծ զոհողութիւններ են կրած, իրենց կարողութեան չափով, մասնակցելու այս հոյակապ, անմոռանալի տօներուն։ Եւ իջնելով կառախումբերէն, կ'ըմբռնէին թէ կը մտնեն ընկերվարական Վիէննան, որու մասին շատ բաներ լսած են։ Վիէննան իր 2.000,000 բնակչութեամբ միակ ընկերվարական քաղաքն է, ուր աշխատաւորութեան ներկայացուցիչները անցած են խնդիրներու գործնական լուծումին։ Եւ ճիշդ այս պատճառով, ընկերվ. երիտասարդութիւնը կը դիմէր այս նոր եւ մեծ Վիէննան, ուր ան պիտի ծանօթանար աշխատաւոր բազմութեան հսկայական յառաջդիմութիւններուն։ Հիւրերը դիմաւորուեցան Վիէննայի երիտասարդութեան եւ աշխատաւորութեան կողմէ, նուագախումբերով առաջնորդուեցան դէպի հաւաքավայրերը։

Յուլիս 12ը տօներու բացման օրն էր։ 26 ազգերու երիտասարդներ իրենց դրօշներով կուգային դէպի Հէյլգէնպլացը, Վիէննայի մեծ հրապարակը, ըսելու իրենց ողջոյնը ընկերվ. Վիէննային։ Հազիւ թէ լեցուած էր հրապարակը բազմագոյն տարազներով եւ դրօշներով՝ հանդէսը բացուեցաւ հսկայ երգչախումբի մը համերգով։ Յետոյ բոլոր ազգերու ներկայացուցիչները մէկը միւսի ետեւէն, իւրաքանչիւրը իր լեզուով, յայտնեց բացակայ ընկերներու ողջոյնները։ Հիւրերը ողջունեց քաղաքապետ դկտ. Սայց՝ Վիէննայի կողմէ։

Նոյն եւ յաջորդ երկու օրերը նուիրուեցան Վիէննայի հին եւ նոր քաղաքամասերու ծանօթութեան։ Քաղաքի բոլոր մասերուն մէջ, ի պատիւ հիւրերուն տեղի ունեցան ժողովներ եւ դասախօսութիւններ, ինչպէս եւ արշաւներ՝ ծանօթանալու քաղաքին հաստատութիւններուն եւ նորակառոյց շէնքերուն։ Իսկ իրիկունները տեղի կ'ունենային երեկոյթներ եւ նուագահանդէսներ։

Այս առթիւ տեղի ունեցան նաեւ համագումարներ Ընկերվ. Երիտ. Միջազգայինի եւ Ուս. Ընկվ. Միջ., Երիտ. Ուսուցիչներու Միջ. Երիտ. Առեւտրական ծառայողներու, Սկաուտներու եւայլն։

Երկրորդ օրուան իրիկունը, ընդարձակ մարզադաշտի մը մէջ կատարուեցան մարզանքներ եւ մրցումներ, որոնց վերջաւորութեան Ընկ. Երիտ. Միջ. դրօշը յանձնուեցաւ ամենայառաջադէմ անդամին՝ աւստրիական Ընկ. Երիտ. կազմակերպութեան։ Հանդէսէն յետոյ երիտասարդներու թափօրը ուղղուեցաւ դէպի քաղաքի կեդրոնը ջահազնացութեամբ։ Փողոցները լուսաւորուած էին ցերեկուան պէս։ Մայթերը լիքն էին ժողովուրդի բազմութեամբ, որ կ'ողջունէր երիտասարդները, զանազան ձեւերով։ Յաջորդ օրը առտուան թերթերը, թէ՛ ընկերվարական եւ թէ ոչ ընկերվարական, միաբերան իրենց հիացումը կը յայտնէին աննախընթաց ջահազնացութեան առթիւ։

Տօնակատարութեան հանդիսական երթը կատարուեցաւ կիրակի առտու։ Բոլոր ազգերը խումբ խումբ հաւաքուեցան քաղաքապետարանի հրապարակին վրայ, ուր խօսուեցան ճառեր չորս մեծ կազմակերպութիւններու կողմէ։ Առաջին խօսքը առաւ ընկ. Ֆրիդրիխ Ադլէր՝ Բանուորական Ընկերվ. Միջազգայինի անունով։ Յետոյ խօսեցան ընկ. Վ. Սիտրին՝ Արհեստակցական Միջազգայինի կողմէ, ընկ. Օթթօ Բաուէր Աւստրիական Սոցիալ. Դեմոկրատ կուսակցութեան կողմէ։ Ամենէն վերջը խօսեցաւ ընկ. Հայնց, այս տօնախմբութիւնները կազմակերպող Ընկ. Երիտ. Միջազգայինի անունով։

Այնուհետեւ ճամբայ ելան խումբերը։ Թափօրը, կ'երթար Վիէննայի ամէնէն գեղեցիկ պողոտային՝ ծառազարդ Ռինգի վրայէն դէպի Պրատէր։ Առաջամասը կը կազմէին գերմանական հանրապետութեան բոլոր մասերէն եկած 15,000 երիտ. խումբերը, բաժնուած ըստ քաղաքներու եւ շրջաններու։ Անոնց կը հետեւէին Չեխօսլովաք հանրապետութեան երեք ժողովուրդներու՝ չեխ, գերման և լեհ խումբերը, որոնք օտար հիւրերու թիւին մէջ կը գրաւէին երկրորդ տեղը։ Յետոյ կուգային Շուէտ, Հոլանտա, Ֆինլանտիա, Ֆրանսա, Զուիցերիա, Անգլիա եւլն.։ Հիւրերէն վերջը Աւստրիական Հանրապետութեան խումբերը, որոնց կարգապահութիւնը եւ քալուածքը մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէին։ Դրեթէ բովանդակ Վիէննա հաւաքուած էր լայնատարած պողոտաներու հսկայ երկարութեան վրայ և կ'ողջունէր այս կենսունակ եւ առողջ երիտասարդութիւնը։ Մօտ չորս ժամ տեւողութեամբ քալեց 50 հազար երիտասարդներու այս բանակը, ծածկելով լայն փողոցները ծիրան դրօշակներով եւ ցուցանակներով, որոնց վրայ կը կարդացուէին զանազան նշանախօսքեր.

Գունդագասէն կ'անցնէին ազատ ժողովուրդներու զաւակները, խառնուելով եւ եղբայրակցելով իրարու հետ։ Ցուցանակներէն մէկուն վրայ կը կարդայի. «Հանրապետութիւն դեռ բաւական չէ, մեր նպատակն է ընկերվարութիւնը»։ Ու կը խորհէի. որքա՜ն հեռու են մնացեր հայ ժողովուրդը եւ անոր ընկերվարական երիտասարդութիւնը, որու հեռաւոր նպատակն է դեռ ստեղծել ազատ Հանրապետութիւն, սեփական հայրենիք։ Միայն ազատ Հանրապետութիւնը պիտի տայ հնարաւորութիւն համախմբելու աշխարհի ցիր եւ ցան հայութիւնը եւ անոր երիտասարդութիւնը հայրենի հողին վրայ, այնուհետեւ կազմակերպելու համար բուն աշխատաւորական ոգիով երիտասարդութիւն...

Մինչ այդ, հայ երիտասարդութեան կը մնայ սերտ կապ հաստատել Եւրոպայի երիտասարդ ընկերվարականներուն հետ, ծանօթանալ անոնց գործունէութեանց եւ կազմակերպչական փորձառութեան եւ օգտագործել զանոնք սեփական նպատակներու, սեփական ասպարէզի վրայ։

Յ. ԱԿԻՆԵԱՆ

ԱՀՌԵԼԻ ՀԵՂԵՂ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԶՈՀԵՐ ԵՒ ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՎՆԱՍ

ԹԱՒՐԻԶ, 10 յուլիս (Սեփ. թղթ — Յուլիս 4ին կէսօրէն յետոյ, ժամը 4ի մօտերը մը՝ թագնեցաւ Թաւրիզի հարաւ-արեւելեան մասին մէջ, Սահանդ լերան ուղղութեամբ կը տեսնէինք անձրեւ եւ փոթորիկ։ Կէս ժամ չանցած, քաղաքին մէջ անձրեւ ու կարկուտ սկսաւ, որ տեւեց մօտ մէկ ժամ։ Կարկտախառն անձրեւը այնքան ուժեղ էր, որ ծառերու բարակ ճիւղերը կը կոտրէին, իսկ փողոցները մարդ-մարդասանք չկար։ Սահանդի եւ շրջակայ լեռներուն մէջ տեղացող կարկուտն ու անձրեւը մեծ հեղեղ յառաջ բերին։ Ժամը 5ին հեղեղի ծայրը հասաւ նոր բացուած խիաբանի (պողոտայ) ծայրը ու ապա հեղեղն սաստկանալով լեցուց ամբողջ խիաբանի լայնքը (մօտ 30 մեդր) եւ մօտ կէս մեդր խորութեամբ յառաջացաւ դէպի կայարան։

Հեղեղը դեռ քաղաքի կեդրոնը չհասած, Խիաբանի ծայրէն խուճապը սկսաւ։ Բոլոր խանութները փակուեցան։ Շատ մարդիկ հազիւ կրցան իրենց զգեստները առնել, վասնզի ենթակայ տուներու բնակիչները լողալով դուրս թափեցան։

Իր գլուխն ազատող ամբոխը, կառատուններէն դուրս թափած ձիերը եւ այս ու այն ուղղութեամբ սուրացող կառքերը պահ մը իրար խառնուեցան, որոնք հեղեղի աղմուկին հետ կազմելով աննկարագրելի տեսարան մը։ Կառքերը կը մնային ջուրերու տակ, իսկ մարդիկ կը կախուէին երկուքէն ալ։ Շատ չանցած, հեղեղը աւլեց իր ճամբուն ամբողջ տարածութիւնը եւ հասաւ մինչեւ խիաբանի ծայրը գնաց լեցուելու նախկին պարսկական գերեզմանատունը, ուր երկուքի բաժնուելով, աջ կողմէն թափեցաւ օդի գործարանն ու մօտակայ քարվանսարայներն ու գեղ տարածութիւնները, իսկ ձախ կողմէն՝ նոր շինուող շէնքերու ներքնայարկերը լեցնելով։ Անցաւ գերեզմանատան կցած փոքր եւ կազմեց հսկայական լիճ մը։

Հեղեղը բացի Խիաբանի կողմերը պատճառած աւերումներէն, ճամբու կէսին կը բաժնուի երկու ուղղութեամբ. մէկը դէպի Մաքսատան փողոցը, իսկ միւսը՝ դէպի փակ շուկան։ Մաքսատան ու գլխաւոր նամակատան ներքնայարկերը, ինչպէս նաեւ այդ փողոցի վրայ եղած բաղնիքներն ու քարվանսարաները ամբողջովին լեցուեցան ջուրով եւ ցեխով։

Այդ շրջանին, բացի նիւթական խոշոր վնասներէ, եղած են նաեւ մարդկային զոհեր, մեծ մասով փոքրիկ երախաներ։ Հեղեղի մէկ ճիւղն ալ կ'անցնի Գեօյ Մէջիտի (Կապոյտ Մզկիթ) շրջակաները, ուր կը քանդէ քանի մը տասնեակ տուներ ու տակն ու վրայ կ'ընէ ամէն ինչ։

Սկզբնական շրջանին օգնութիւն հասցնելու գործը կը կաղար բայց վերջին պահուն ձիաւոր եւ հետեւակ զինուորներ հասան իրենց սպաներու առաջնորդութեամբ եւ ջրասոյզ տուներէն մարդիկ ազատեցին, միեւնոյն ժամանակ ոստիկանութեան հետ պահպանելով փողոցները։ Բարեբախտութիւն էր, որ քաղաքի միւս նեղ փողոցներէն հեղեղ չկար եւ յետոյ գիշեր չէր, այլապէս ամբողջ թաղեր եւ բազմաթիւ մարդիկ պիտի փճանային։

Այս մեծ հեղեղին զոհ պիտի երթար Լիլաւա հայկական թաղը, եթէ 1922-23 թուականներուն Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կողմէ քաղաքի ծայրը շինուած խոշոր ամբարտակ պատնէշը չըլլար։

1918 թուականին, ճիշդ այս ամսուն, նման այդպիսի հեղեղի մը ենթարկուեցաւ Լիլաւա թաղի մէկ մասը, երբ դեռ այդ պատնէշները չէին շինուած։ Այս թաղը փրկուեցաւ նաեւ 1925ի հեղեղէն, մինչ միւս թաղամասերուն մէջ 300է աւելի տուներ կործանած էին։

Լուրերու համաձայն, հեղեղը մեծ աւերներ գործած է նաեւ շրջակայ գիւղերու մէջ։ Թաւրիզ քաղաքին վնասը քանի մը միլիոն թումանի կը հասնի։

ՔԻՐՍ

ՅՈՒՇԵՐ ՈՒ ՓՈՒՇԵՐ

Մեռելոց պաշտամունքը հասարակաց է բոլոր արիական ցեղերու մէջ։ Հին Յոյները, Հռոմայեցիները, ինչպէս Վեդական շրջանի արիները իբրեւ աստուածներ կը յարգէին իրենց նախահայրերը։ Նոյնը կ'ընէին նաեւ Հայերը։

Շապուհի զինուորները դէպի Պարսկաստան գերի տարին նաեւ Հայ թագաւորներու ոսկորները, որպէսզի հնազանդեցնեն Հայերը, եւ երբ Սանատրուկի գերեզմանն ուզեցին բանալ, չյաջողեցան, անոր հաստատուն շինուածքին պատճառով։ Պէտք է գիտնանք թէ կրօնները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ պաշտամունք մեծ մեռելներու։

Մեռելներու յարգանք եւ պաշտամունք չունեցող ժողովուրդները բարբարոս են եւ անարժան՝ ազատ եւ անկախ հայրենիքի։

Զոհողութեանց ժամանակ պէ՞տք է թաղենք ամէն սրբութիւն եւ դատապարտենք մեր փառաւոր անցեալը։

Պատմութեան մէջ մեր դժբախտութեանց եւ տառապանքներու շարժառիթները բազմակողմանի են։ Յիշենք գլխաւորներէն մէկ քանին միայն։ Մեր երկրի աշխարհագրական դիրքը, մեզի աննպաստ եղեր է. մինչեւ այսօր ծառացած ըլլալով ուժեղ ազգերու մրցակցութիւններու թատերավայր։ Պատմական ճշմարտութիւն մըն է դարձեալ թէ ազգերը արտաքին ազդակներէ այնքան չեն փճանար որքան ներքին պառակտումներով, անիշխանութեամբ եւ անկազմակերպ վիճակով։ Չքաշուինք խոստովանելու թէ՝ ոչ մէկ ազգի անհատներուն մէջ անհատականութիւնը, եսը այնքան չէ զօրացած, այնչափ չէ շեշտուած որքան մեր մէջ։ Այս եւ նման կարգ մը արմատական թերութիւններ մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած սրբագրել եւ կամ արմատախիլ ընել։

Մինչեւ այսօր ալ կեղծ տրամաբանողներ եւ կարճամիտներ չըմբռնեցին ու չեն ալ ուզեր ըմբռնել թէ պատմութեան մէջ, տառապանքն է որ առաջ երեւցած է եւ ոչ թէ յեղափոխութիւնը։

Ուշադրութեամբ քննենք Հայոց պատմութիւնը, պիտի տեսնենք եւ համոզուինք թէ հայրենիքը գերեզմանել եւ ամէնէն նուիրական ու կենսական հանրային շահերը անարգել եւ ազգային կեանքի կազմալուծում յառաջ բերել ճգնող «լաքէ»ներ վխտացած են։ Ցեղին գոյութեան թշնամի այդ ներքին որդերը սերունդ հասցուցած, մինչեւ այս օր խոլ, աջէն, ձախէն կը կրկռան, եւ մելան ու թուղթ կը սպառեն խեղդելու համար ցեղին ազատատենչ ոգին։

Այո՛, կը վխտան ազգութիւնը հեգնող եւ ապազգայնացումը քարոզող ճպուռներ։

Մարդ երբ կը հանդիպի այնպիսի տիպարներու եւ կամ կը կարդայ ցեղը անարգող այնպիսի մգլոտած յօդուածներ, որ կը տարուի յաճախ խորհելու թէ, կեանքի իմաստն ու ըմբռնումը կորսնցուցած ենք չարչարանքներու դժոխքին մէջ եւ վերածնութեան անհրաժեշտ պէտք ունեցող ցեղին երակներէն քամուած է արիւնը։

Մենք կը հասկնանք դարձեալ հոգեկան վիճակը անոնց, որոնք տարակոյսի նոպաներէ բռնուած, ցեղին անանկութիւնը կը հռչակեն եւ ունայնութիւնը ամէն նոր ճիգի եւ աշխատութեան. Հոգիով տկար մարդիկ դժուարութեամբ կը տոկան ձախողանքի եւ հարուածներու, եւ ձախողանքի պահուն պատրաստ են հրաժարիլ հին աստուածներէն։

Ինչո՞ւ չենք ուզեր հասկնալ թէ այսօրուան պատմական ամէնէն զօրաւոր ցեղերն անոնք են, որոնք դարերու սաստիկ դժուարութեանց ենթարկուելով կրցած են իրենց գոյութիւնը պահել։

Հայ տառապանքը դարերու արհաւիրք ունի եւ մարտիրոսներ։ Խուլ ենք եւ չենք ուզեր հասկնալ թէ թուրքը իր համբաւաւոր «Ազգային Ուխտ»ը գլխաւորապէս Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի գլխուն վրայ երդուեցաւ։ Լոզանաշուրթն չաղոսկինք եւ հայ ժողովուրդը սին յոյսերով չօրօրենք։ Լաւ գիտնանք թէ բոլոր թուրք մտաւորականներու համար Հայկական Հարցը փակուած է՝ անգամ մը եւս «չբացուելու համար»։

Ցեղին խաչուած իրաւունքը փնտռել, անխտիր բոլորին գործն է։

Թուրքերու կողմէ կազմակերպուած ջարդերը աւելի կամ նուազ 500 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունին, իսկ յեղափոխական կոմիտէներ 1887ի ատենները սկսած են։ Ի՞նչ են ուրեմն կարգ մը թերթերու առօրեայ հայհոյութիւններն ու պոռչտուքները՝ ուղղուած մեր նահատակ յեղափոխականներու եւ նահատակ ժողովուրդի հասցէին։

Ցեղային վերածնութեան փափագող ժողովուրդ մը պէտք է յարգէ իր յեղափոխական զաւակները եւ գնահատէ անոնց կեցուածքը։

Ուզեցինք եւ տակաւին կը յամառինք ուզել որ մեր ժողովուրդը մնայ յաւէտ ոչխար, պատրաստ ընդմիշտ մորթուելու թուրք սպանդանոցներու մէջ։

Եթէ կան մարդիկ, որ տակաւին կը յամառին յեղափոխութիւնը յանցանք մը նկատել, այդ յանցանքին պատասխանատուութիւնը թող երթան փնտռեն թուրքերուն եւ Եւրոպացիներուն մօտ, որովհետեւ անոնց ցոյց տուած տմարդի վերաբերումէն ծնաւ այդ շարժումը։

Հակառակը պնդողներէն պէտք չէ խաբուիլ, նոյնիսկ եթէ բարբանջողները հանճարեղ կարծուած մարդիկ ըլլան։

Հայ չեն ամէն անոնք որ գրչի մէկ հարուածով թքնել կ'ուզեն
անհամար նահատակներու
արեան վրայ եւ ցեղին
խմող արիւնկզակ դարաւոր
թշնամիին մահացու մէ
փաթթել հայ յեղափոխակ
սակցութեանց ճիտը։

Հայկական գուլէ
ջարդերու մասնակցած
ամէն անոնք որոնք այս կ
կերպով չքմեղացնելու
կ'ընեն հայ արիւնով ան
դարար ցեղ մը, հայ
սած զարհուրելի աղէտ
մութիւն չտեսած տեղ
թիւնը, վանգուածային կ
ու ջարդը, հարուստ ու
գաքներուն եւ գիւղերուն
նումը՝ դժուար թէ կարենան
նալ հայ սերունդը։

Հայ ժողովուրդի ներք
տխուր վիճակին մէջն անի
ճակատներ ստեղծել եւ
թեան գուլը ներսել մեր
Մեծ դատը, կը նշանակէ
րել բնաջնջումի ծրագիր

Մեր մէկ միլիոն զոհեր
եւ խղճախ կեցուածք կը
չեն մեզմէ։ Լաւին ու
տիկ նստիլը առնուազն
յականութիւն է։

Գ. Ն

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹ
ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Գոհացում տալու բազ
մաթիւ ընթերցողներու
մին, ստորեւ կ'ամփոփ
ծակալութեան նոր օրէնք
խաւոր տրամադրութ

1929 յունիս 29ի
կարգ մը տրամադրութ
սահմանէ վարձակալութե
ւունքի երկարաձգման
համաձայն նախապատեր
վարձքերու գիններուն
քը զանազանութիւն կը
կութեան, առեւտրակ
մի եւ խառն գործածութ
տուն շէնքերուն միջեւ։

Բացի այն պարագայ
դատական վերջնական
ձեւը ձգուած է վարձ
գայն հանել տալու հա
գրուած շէնքէն, երկար
իրաւունքէն կ'օգտուին
ձակալները, երկարատեւ
պայմանագրութիւն
նեցողները, նոյնիսկ եթէ
երկարաձգում մը կամ
պայմանաժամ մը լրացա
10 յունիս 1929ին։

Երբ վարձակալ մը
երկարաձգման իրաւունք
խանգուի իր ընտանիքին
գամներուն, որոնք սովոր
բնակէին իրեն հետ։

Որո՞նք զուրկ են այս իրա

Կարգ մը վարձակալ
են երկարաձգման իրա

1.— Օտարականները
պատերազմած կամ
չեն, կամ որոնց տղաքն
փեսաները չեն պատերազմ
ծառայած Ֆրանս. կամ գ
բանակներու զանազան
մէջ։ Բացառութիւն կը
Ֆրանս. հոգատարութեան
վանուորութեան տակ
երկիրներու հպատակներ
որոնց զաւակները ընդ
Ֆրանս. հպատակութիւնը։

2.— Հաճոյքի վայրեր
ձակալները, ենթավարձ
ու արտօնատէրները։

3.—Բազմաթիւ բնակ
ունեցող վարձակալները։
վարձակալներն ու
ները։ Երկարաձգման իրա
այս կարգի վարձակալ
տուին, նախ իրենց գլխ
քին, երկրորդ այն շէնք
մար, որոնց մէջ կը
իրենց կամ իրենց կնոջ
ներն ու ազգականները։

4— Այն վարձակալ

րենք առանց կալուածատիրոջ հաւանութեան, շէնքին մէկ մասը վարձու կուտան։

5.— Այն վարձակալները, որոնք բնակութեան նոյն շրջանակին մէջ, իրենց տրամադրութեան ներքեւ ունին, կամ պայմանագրութեամբ մը շնորհիւ կրնան ունենալ ուրիշ շէնք մը որ իրենց եւ իրենց ընտանիքին պէտքը կրնայ գոհացնել։

6.— Այն վարձակալները՝ որոնք հանրային օգտակարութիւն ունեցող միութեան մը շէնքին մէջ կը բնակին։

7.— Անոնք որ առանց օրինական պատճառի, վեց ամիս չեն բնակած իրենց վարձած տան կամ շէնքին մէջ երկու տարուան վարձակալութեան մը ընթացքին։

8.— Այն վաճառականները որոնց առեւտուրի յատկացուած շէնքերը ենթակայ են 1926 յունիս 30ի օրէնքին։

9.— Այն վարձակալները, որոնց վարձքերը 1914 օգոստոս 1էն ի վեր՝ գներէն վարը նոյն տրուած գիները։

ՈՐՈ՞ՆՔ ԿՐՆԱՆ ԶՐԿՈՒԻԼ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒՄԷՆ

Կարգ մը վարձակալներ, երկարաձգման իրաւունք ունենալով մէկտեղ, կրնան անկէ զրկուիլ, երբ կալուածատէրը կ'ուզէ իր վարձու տուած շէնքը ետ առնել, ինքն իսկ հոն բնակելու, կամ զայն քանդելով՝ նորը կառուցանելու համար։

ՎԱՐՁՔԵՐ

Վարձքերը սահմանուած են 1914ի գիներուն համաձայն։ Նոր օրէնքով արտօնուած յաւելումները հետեւեալներն են.—

Բնակութեան շէնքերուն համար, 100ին 150 յաւելում նախապատերազմեան գինին վրայ։

Արհեստի կամ խառն գործածութեան յատուկ շէնքերուն վրայ՝ 175 առ 100։

Առանց կալուածատիրոջ գրաւոր հաւանութեան, գլխաւոր վարձակալին կողմէ մասամբ կամ ամբողջովին ուրիշներու վարձու տրուած շէնքերու վրայ 180 առ 100։ Առնուազն 9 տարուան երկարատեւ վարձակալութեան (պայ) տրուած շէնքերուն վրայ՝ հարիւրին 250։

Նոյն պայմաններով արհեստի յատուկ շէնքերուն վրայ՝ 275 առ հարիւր։

1929 յուլիս 1էն սկսեալ ամէն կալուածատէր իրաւունք ունի նախապատերազմեան գինին վրայ աւելցնելու հարիւրին 150։ Հետեւաբար յառաջիկայ հոկտ. 1ին ինկող վարձքերը, այս տրամադրութեամբ պիտի կրեն հարիւրին 150 յաւելում մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ 1 յուլիս 1931։ Այս թուականէն սկսեալ մինչեւ 939 ամէն տարի, վարձքերը պիտի կրեն 15 առ 100ի յաւելում մը։

Օրէնքի այս տրամադրութիւնները կը կիրարկուին այն շէնքերուն համար, որոնք շինուած ու լրացած էին 1914 օգոստոս 1էն առաջ, միւս բոլոր շէնքերը կրնան վարձու տրուիլ ազատ գինով, բացի այն շէնքերը որոնք 1919 հոկտ. 24էն յետոյ յատկացուած են բնակութեան. այս շէնքերուն համար, հաշտարար դատաւորը կրնայ վարձքի գին որոշել, երկարաձգման պայմանաժամի ընթացքին։

ՅՈՒՐՔԵՐԸ

Կալուածատէր եւ վարձակալ կրնան իրարու հետ համաձայնիլ տուրքերու վճարման համար, որոշելով սակ մը, որ պէտք չէ անցնի վարձային արժէքին 30 առ հարիւրը։ Եթէ համաձայնութիւն չէ գոյացած, վարձակալը պարտաւոր է վճարել տուրքերը։

ԱՅՑ ՄԸ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

Սիրակի կ'եսօրէ վերջ այց մը տեղի ունեցաւ Անդրանիկին գերեզմանին, Փեր-Լաշէզի մէջ, Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին 14րդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ռազմիկ Հայրենակցական Միութեան։ Դժբախտաբար շատ քիչ թիւով հայրենակիցներ եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ պատասխանած էին Շապին Գարահիսարցիներու հրաւէրին։

Անդրանիկի հայրենակից Գարեգին քհն. Ցէվլէթեան իր բացման խօսքով բացատրեց օրուան ուխտագնացութեան նպատակը։

Ցետոյ խօսեցաւ Գ. Ա. Հահախաթունի, իբրեւ մէկը որ պատերազմի ճակատին վրայ կռուած է Անդրանիկի հրամանին տակ. ցաւ յայտնեց որ հերոսին յիշատակը յարգելու համար շատ քիչ հայրենակիցներ եկած են. վերջացնելով, մաղթեց որ նոր սերունդը ներշնչուի Անդրանիկի յիշատակէն՝ շայլասերելու եւ հայրենիքի ծառայութեան պատրաստուելու համար։

«Յառաջ»ի կողմէ Հրանտ Սամուէլ յարգանքի խօսքեր ըրաւ «Քու կեանքիդ պատմութիւնը, ըսաւ, պատմութիւնն է մեր ազգի դարաւոր մարտնչումներուն եւ օտար ափերու վրայ քու մահդ՝ մեր չիրականացած իտէալին խորհրդանշանը... Քու անխոցելի մարմինդ, ալ ծուէնման սաւաններդ, սար ու ձոր ազատագրուեցիր. ծագած թօնդ կը հանէին մեր հոգիները, եւ սերունդը որ մեծցաւ քու շունչիդ տակ քու հերոսական թոյլերը մայքիդ տակ, որ հէքեաթներ կազմեց քու հերոսական խոյանքներուդ շուրջ, այդ սերունդը արժանի զինակից եղաւ քեզի, ու տեսաւ Շապին Գարահիսարի հերոսամարտն ու այլ դիւցազնական ուխտերներ։ Կայծը՝ զոր վառեցիր անոնց հոգիներուն մէջ, անթեղուած է այսօր, բայց ո՛չ երբեք մարած։ Ու պիտի շարունակէ այն ճամբան, որ կեանքիդ գերագոյն նպատակն եղաւ»։

Շապին Գարահիսարի Ռազմիկ Հայր. Միութեան կողմէ Գ. Լեւոն Եարալեան ուղերձի մը մէջ ըսաւ.

— «Շ. Գարահիսարը փառաւորուեցաւ իր հերոս զաւակով եւ հերոս զաւակը փառաւորուեցաւ հերոսաբնակ իր ծննդավայրով։ Մոխիրներ մնացին մէկէն՝ այնտեղ, իսկ անհուն մը միւսէն՝ այստեղ. բայց փառապսակը միշտ մեր սիրտերուն մէջ անթառամ»։ Ու վերջացուց հայրենաշունչ խօսքերով։

Քահանան աղօթքներ կարդաց եւ ուխտաւորները ցրուեցան։

ՆԵՐԿԱՅ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՆ

Պոլսոյ Թուրք համալսարանի ուսանողները յուլիս 15ին նոր ժողով մը գումարեցին Թիւրք Օճաղըի կեդրոնին մէջ։ Նպատակն էր ցրուել նախորդ ժողովին շուրջ գոյացած թիւրիմացութիւնները եւ ըսի բառերը։

Վիճաբանութիւնները տեւեցին երեք ժամ եւ եղան շատ բուռն։ Այնպէս որ քանի մը անգամ ընդհարում տեղի ունեցաւ։

Ուսանողական Միութեան նախագահ Ֆէրրուհ պէյ (իրաւաբանականէն), ճառ մը խօսելով շեշտեց միութեան անհրաժեշտութիւնը։ Դարձեալ նոյն վարժարանէն Աթալայ պէյ, որ նախորդ ժողովէն դուրս հանուած էր, ճառով մը փորձեց փարատել իր հին խօսքերուն գործած յոռի տպաւորութիւնը։

Բժշկական վարժարանէն Թալաթ պէյ պատասխանեց, դիտել տալով թէ նախորդ ժողովին մէջ անոր ըսածները բոլորովին տարբեր բաներ էին եւ անհաշտ Թուրք երիտասարդութեան զգացումներուն հետ։

Ուրիշներ ալ խօսք առնելով յարձակեցան Ֆէրրուհ պէյի վրայ, ամբաստանելով զայն որ գնկալցով մը թեթեւութիւն նկատած էր նախորդ ժողովին գումարումը։ Ֆէրրուհ պէյ փորձեց պատասխանել, բայց հնարաւորութիւն չունեցաւ։ Ամէն կողմէ բողոքի ձայներ կը բարձրանային։ Ուրանք ալ կը պահանջէին որ քաշուի Ուսանողական Միութեան նախագահութենէն։

— Ես համայնավար չեմ, եւ ոչ ձեզի պէս դէմ եմ այդ շարժման ու ամբողջ հոգիով ազգայնական, պոռաց Ֆէրրուհ պէյ։ Սակայն ժողովը մտիկ չըրաւ եւ որոշեց որ հրաժարի։

Միւլքիէէն ուսանող մը եւս յայտնեց թէ դպրոցին ընկերները այնքան տգէտ չեն որ համայնավար դառնան։

Ի վերջոյ ժողովը այն եզրակացութեան եկաւ թէ տեսակէտի ոեւէ տարբերութիւն չկայ Թուրք երիտասարդութեան միջեւ, եւ թէ ան բացարձակապէս ոեւէ կապ չունի համայնավարութեան հետ։

∴ Ընդհ. դատախազութիւնը դատ բացած է Հալքեքէթ թերթին դէմ, անոր գրգռիչ հրատարակութիւններուն համար։

«ԽՐՈՆԻՔԱ»ՅԻ ՏՆՕՐԷՆԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Պոլսոյ Եղեռնադատ ատեանը վերջացուց յունարէն Խրոնիքա թերթին պատ. տնօրէն Տիկ. Էլէնայի դէմ բացուած դատը։ Դատարանը իր որոշումին մէջ կ'ըսէ թէ Տիկինը Խրոնիքան միջոց դարձուցած էր Թրքութիւնը անարգելու, ինչպէս որոշակի կը տեսնուի վերջին թերթօնէն։ Մասնաւորաբար յատկանշական է աղըիօթէրա բառը, որ վայրենի կը նշանակէ եւ գործածուած է Թուրքերու համար։ Այս պատճառաւ Տիկինը կը դատապարտուի երեք տարուան ծանր բանտարկութեան։

Դատարանին որոշումով, տիկնոջ մինչեւ հիմա անցուցած բանտարկութիւնը, մօտաւորապէս երեք ամիս, նկատի պիտի առնուի 3 տարուան բանտարկութեան շրջանը բոլորելու մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՎԻՐԻԷՕ ՍԻԻՐ ՊՈՒՐՊԸ, 19 յուլիս.— Աւելի երկու տարի առաջ, «Յառաջ»ի Հարցարանին առթիւ տեղեկութիւններ տրուած էին Վիրիէօի մասին։ Այս փոքր գիւղաքաղաքին մէջ, որ կը գտնուի Լիոն-Կրընոպլը երկաթուղիին վրայ, 1925ի վերջերը հաստատուած էին 100ի մօտ Հայեր, Մետաքսեայ կտաւի գործարանը եւ Մետաքսի մանարանը աշխատելու համար։ Հաստատուած Հայերու մեծամասնութիւնը Ատանացիներ էին (գաղթական), բացի մէկ երկու ընտանիքէ։

Դժբախտաբար մինչեւ հիմա օրավարձքերու վրայ որեւէ յաւելում եղած չըլլալով, մեր հայրենակիցները հետզհետէ հեռացան փոխ-ար Շէրիւի եւ Փարիզ, իրենց ազգականներուն քով։ Մնացածները հազիւ կը հաշուուին 40-50 հոգի։

Ինչպէս շատ մը ուրիշ տեղեր, հոս ալ հետզհետէ կը ծաւալի այլասերման վտանգը։ 8-10 տարեկան մանուկներ, տեղական դպրոց կը յաճախեն, գրեթէ բոլորովին մոռնալով մայրենի լեզուն։ Իրենց տան մէջ ալ ֆրանսերէնով խօսիլ կը խօսին։ Ցաւալին այն է որ, մեր հայրենակիցներու թիւը նուազ ըլլալով, այս վտանգին դէմ պայքարելու յոյս չկայ, թէեւ քանի մը ծնողներ շատ կը հետաքրքրուին այս խնդրով։ Մինչեւ հիմա տեղի ունեցան բազմաթիւ նշանախօսութիւններ, հարսնիք եւ 4 ծնունդ։ Հօլանիքի եւ կնունքի պարագային նախ քահանայ կը բերուէր Վալանսէն, իսկ այժմ քանի մը ամիսէ ի վեր կը հրաւիրուի փոխ-ար Շէրիւէն, Ազգ. Միութեան հրամանով։

Այս հազիւ 10-12 ընտանիք Հայերուն 5ը իրենց տան մէջ ձայնագիրներ ունենալով, միշտ կը թնդացնեն հայկական երգերը, («Հայաստան», «Բամ փորոտան» «Մեր Հայրենիք» եւայլն), ինչ որ մեծ հաճոյք մըն է մեզի համար։ Կը ստանանք «Յառաջ»ը։

*** Վերջերս հեծելանիւի ընկերութեան մը կողմէ կազմակերպուած էր մրցում մը, որուն կը մասնակցէր Պուրկուանէն Պօղոսեան անուն հայ երիտասարդ մը։ Բոլորս իմանալով հայ երիտասարդին մասնակցութիւնը, փութացինք ներկայ ըլլալ։ Առաջինէն հազիւ 1-2 երկվայրկեան տարբերութեամբ, հայ երիտասարդը երկրորդ մրցանակը շահեցաւ, մեծ ոգեւորութիւն պատճառելով։

ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԷՕՍԷԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՁԵԿՈՅՑ ՄԱՐԳՈՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Մարգոսեան ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ յունիս 27ին, ուր վարչութիւնը կարդաց իր տեղեկագիրը 1928 տարեշրջանին վերաբերեալ։

Դրամագլուխ.— Ընկերակցութեան դրամագլուխը կը ներկայացնէ, ըստ 1928 դեկտ. 31ի գնահատման, 7,618,410 ֆրանքի ընդհանուր գումար մը, որ շուրջ 300,000 ֆրանքի յաւելում մը ցոյց կուտայ նախորդ տարուան վրայ։ 1928ին ընկերակցութիւնը մուտք ունեցած է 336,484 ֆր. և ելք 493,987 ֆր. (Արհեստից դպրոցի շինութեան 425 հազար, անձերու 35 հազար, որբերու 2,500, աղքատախնամի 1500, դրամատանց 8000 դրասենեակի եւ պաշտօնէից 9000, զանազան ծախքեր 11,000 կլոր հաշուով)։

Արհեստից դպրոց.— Մարգոսեան դպրոցին շինութիւնը աւարտելու վրայ է Երեւանի մէջ։ 1928 տարուան ընթացքին այդ շինութեան համար ղրկուած է Հայաստանի կառավարութեան 3712 անգլ. ոսկի, եւ ներկայ տարուան սկիզբը այդ գումարը ամբողջացուած է 4500 ոսկիի, ըստ նախապէս կնքուած պայմանագրութեան։ Դեռ կայ վճարելիք կահաւորման եւ մեքենաներու ծախքերը 1500 ոսկի, կեդրոնական ջեռուցում հաստատելու ծախքը՝ 300 ոսկի։ Իսկ դպրոցի բացման օրէն սկսեալ ընկերակցութիւնը Հայաստանի կառավարութեան պիտի վճարէ տարեկան 600 անգլ. ոսկի, իբրեւ մասնակցութիւն վարչական ընդհանուր ծախքերուն։ Կը յուսացուի որ բացումը կատարուի յառաջիկայ աշնան։

Սաներ.— Մարգոսեան ընկերակցութիւնը ունեցած է 1923էն սկսեալ 19 սաներ, որոնց հինգը շրջանաւարտ եղած են արդէն։ 1928ի շրջանաւարտներն են Վարդգէս Կաքաւեան Վանեցի, որ ստացած է հանրային շինութեանց վկայական Շարլըրուայի Աշխատութեան համալսարանէն, Վաչէ Եկարեան, նոյնպէս Վանեցի, ժեստագործական վկայական՝ Վէրսայլի արհեստից դպրոցէն։ Եղած են քանի մը թերաւարտներ զանազան պատճառներով։ Իսկ 8 սաներ շարունակած են իրենց ուսումը 1928-29 տարեշրջանին։

Որբերու գրամագլխին հաշուոյն ընկերակցութիւն պահած է նաեւ երեք որբեր, որոնց երկուքը ղրկուած են անցեալ տարեշրջանին Վէրսայլի արհեստից դպրոցը։

∴ Մարգոսեան ընկերակցութիւնը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին պիտի ընդունի երկու աշակերտ Սէվրի Նորաբաց Մխիթարեան վարժարանին համար, իբրեւ գիշերօթիկ։ Այդ աշակերտները պիտի ընտրուին հայ որբերէն կամ չքաւոր ընտանիքի զաւակներէն։ Պէտք է ըլլան քաջառողջ, 12-14 տարեկան, ուսման մէջ բաւականաչափ յառաջացած, կարենալ ընդունուելու համար դպրոցի առաջին կարգը յետ քննութեան։ Խնդրագիրները, ստորագրուած իրենց պարագաներու կողմէ եւ պարունակելով հարկ եղած բոլոր ծանօթութիւնները (ծննդավայր, տարիք, ուսում, առողջութիւն եւլն)՝ պէտք է ղրկուին մինչեւ հոկտ. 31 Մարգոսեան ընկերակցութեան, ուր պիտի ներկայանան նաեւ թեկնածուները։

Հասցէ՝ Association Raphaël Margossian. 10 rue Chauchat, Paris (9e).

ԿՆԻՔ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

1915ի (1331) Լքեալ գոյքերու օրէնքը շատ կարեւոր մեկնաբանութեան մը ենթարկուեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովի 2 Յունիս 1929ի նիստին։ Մեկնաբանութիւնը որ կը վերաբերի այդ օրէնքի 7րդ յօդուածին, — հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթի 8 Յունիս 1929ի թիւին մէջ։

Ինչպէս ըսինք մեկնաբանութիւնը շատ կարեւոր է։ Գաղափար մը տալու համար. ըսենք որ նախագաս աւեաններու վերջերս անխտիր մերժած են լքեալ գոյքերու մասին իրենց ներկայացուած դատերը, իրենց իրաւասութենէն դուրս նկատելով զանոնք, եւ պետական խորհուրդի նկատառման յանձնած։ Իսկ արդէն վերջացած դատերու վճռագիրներն ալ մնացած են անգործադրելի։

Ինչպէս կը յիշուի անցեալ տարի Մայիս 29ին օրէնք մը հրատարակուեցաւ, որ կը ճշդէր թէ փոխանակուած եւ ոչ փոխանակուած գաղթականներուն յանձնուած լքեալ գոյքերը ինչ պայմաններու տակ կրնան սեփականացուիլ անոնց կողմէ։

Այդ օրէնքի 7րդ յօդուածին համաձայն, իրենց տէրերուն չեն կրնար վերադարձուիլ այն գրաւուած կամ գրաւուելիք լքեալ գոյքերը, որոնք փոխանակուած գաղթականներուն տրամադրուած կամ սեփականացուած են եւ կամ պետական գանձին փոխանցուած։ Իսկ եթէ որոշուի թէ բուն տէրերը իրաւունք ունին, այն ատեն կալուածին փոխարժէքը պետական գանձէն կը վճարուի անոնց։

Ինչպէս կը տեսնուի, յիշեալ յօդուածին մէջ կը գտնուին այնպիսի տրամադրութիւններ, որոնք իսկապէս մեկնաբանութեան կը կարօտին։

Նախ, «որոշում»ի մասին կը խօսուի։ Բայց որո՞ն կողմէն պիտի տրուի որոշումը։ Յետոյ, վճարման ձեւն ու եղանակը ինչ պիտի ըլլայ։

Ահա այս եւ նման հարցերը բաւական լուսաբանուած են Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ տրուած վերջին մեկնութեամբ։

Այս մեկնութեան համաձայն, պետական գանձին փոխանցուած կը նկատուին այն բոլոր լքեալ գոյքերը, որոնք գրաւուած են կամ պիտի գրաւուին, համաձայն 13 Սեպտ. 1925ի եւ 15 Ապրիլ 1923ի օրէնքներուն։

Այսպէս գրաւուած կալուած մը եթէ մէկուն յատկացուած (թախսիս) կամ տրուած ըլլայ, ծախուի եւ կամ պետական գանձին պատկանի, երբեք չի կրնար նոյնութեամբ վերադարձուիլ բուն տիրոջը։ Անոր համար օրինական կարելիութիւն չկայ։ Միայն, երբ Պետական խորհուրդը հաստատէ որ յիշեալ օրէնքները սխալ կիրարկուած են, այն ատեն կալուածները կրնան ետ տրուիլ։

Նոյնպէս, 28 Մայիս 1928 թուակիր օրէնքին հրատարակութենէն առաջ կամ վերջը, գատական վճիռ առնող կամ առնելիք սեփականատէրերն ալ չեն կրնար նոյնութեամբ վերստանալ իրենց կալուածը. այլ 15 Ապրիլ 1925 թուակիր օրէնքով ցոյց տրուած փոխարժէքը, որ Ելմտական գործակալութեան կողմէ պիտի յանձնուի երկրագործական դրամատան, եւ որ իր կարգին իրաւատիրոջ պիտի տայ զայն։

Համառօտակի վերլուծենք այս հարցին շուրջ կատարուած վարչական տնօրինութիւնները։

Գոյք մը այն ատեն լքեալ կը նկատուի, երբ պատկանեալ մարմնոյն կողմէ ընդարձակ քննութեամբ հաստատուի թէ տէրը փախստական է, գոյքին սեփականութեան արձանագրութիւնն ալ թափուէն ստացուելէ վերջը գրաւման որոշումը վերջնականօրէն տրուի, եւ իսկոյն գործադրուի։

Վերջին մեկնաբանութեամբ, Ազգ. Մեծ Ժողովը լուծած է խնդիրը, որով երբ Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութեան կողմէ գրաւելու (վազը ԷԷտ) որոշում տրուի, այլ եւս կարելի չէ դատական հետապնդում կատարել։ Նոյնիսկ վերստացման վճռագիրները (իլամ) անգործադրելի կը մնան։

Աւելի պարզ խօսելով, ասկէ առաջ մէկը կրնար իր գրաւուած կալուածին համար դատ բանալ եւ դատարանը ընթացք կուտար դատին։ Եւ եթէ իրաւունք շահէր դատախազը, կրնար իր կալուածին փոխարժէքը ստանալ։

Հիմա դատարանները այլ եւս չեն ընդունիր այս տեսակ դատեր։ Անոնց համար, պէտք է ուղղակի դիմել Պետական Խորհուրդին, որ լքեալ գոյքերու խնդիրը քննող միակ իրաւասու մարմինը նկատուած է։

Նոր կազմակերպութեան համաձայն, Պետական խորհուրդը ունի դատական յանձնաժողով մը, որ դատավարութիւն կ'ընէ եւ երբ հաստատէ թէ ենթական իրաւունք ունի, կ'որոշէ որ անոր վճարուի իր կալուածին փոխարժէքը։

«Ա.»

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Շէյքսպիրի Համլէթը 1569 տող ունի խօսելիք, մինչ Լէյդի Մաքբէթ 261 տող։

∴ Բալթիմորի մէջ արձան մը կայ որ... Ադամինն է։

∴ Ռուսիոյ տարածութեան 2/5ը անտառ է։

∴ Պրազիլիոյ տարածութիւնը Եւրոպայի չափ է։

∴ Չինական Եանկ-Ցէ-Քիանկ գետը յաճախ մէկ գիշերուան մէջ տասը մեդր աւելի կը լայննայ։

նէր ձերբակալած է՝ Ուկրայինայի պահակազօրքին մէջէն, մանաւանդ Քիեւի, Բիլացերքվայի, Եիթոմիրի եւ Կամենեց-Պոտոլսկի մէջ։ Բոլոր ձերբակալուածները բանտարկուած են Խարքովի մէջ։

Կ՚ըսուի թէ այս ձերբակալութիւնները կատարուած են անոր համար, որ երեւան հանուած է զինուորական ու գիւղացիական կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր անարեկումներ գործել տեղական խորհրդային գործակալներուն դէմ եւ հակակառավարական խռովութիւններ յարուցանել բանակին մէջ։

Ձերբակալուած զինուորները ամբաստանուած են թէ՝ զէնք, փամփուշտ եւ ձեռնառումբ հայթայթած են գիւղացիներուն։

Խուզարկութեանց պահուն ձեռք անցուած թուղթերը կը հաստատեն թէ յիշեալ կազմակերպութիւնը ծրագրած էր խորհրդային գործակալներու մուտքը անկարելի դարձնել գիւղերու մէջ, գիւղացիական հաւաքական ստացուածքները պիտի այրուէին, տեղական համայնավար անդամները պիտի ջարդուէին, անհատական ժահափորձեր պիտի կատարուէին քաղաքներէն գիւղերը ղրկուած խորհրդային ներկայացուցիչներուն դէմ։

Գիտելի է, որ այս ձերբակալութիւնները կը զուգադիպին Ուկրայինայի՝ մանաւանդ Կոնոտոպի, Գլուխոֆի, Նիժինի շրջաններուն մէջ հրդեհներու շատնալուն։

Ցորենի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգներ ուղղեց ցորեն հաւաքող բոլոր կազմակերպութեանց, որ ժամանակաւորապէս՝ մինչեւ օգոստոսի վերջը՝ 69 րուբլի բարձրացնեն ցորենի թոնոյին գինը եւ գիւղացիներուն յայտնեն թէ յառաջիկայ սեպտեմբեր 1էն սկսեալ գինը պիտի իջեցուի ներկայ սակին։

Այս բարձրացումին պատճառն է ուտեստեղէնի շահադիտութիւնը որ ընդհանուր դարձած է, նոր պատերազմի մը վախին պատճառաւ։ Մաս մը գիւղացիներ, մանաւանդ Ուկրայինայի մէջ, դադրեցուցած են ցորենի իրենց բոլոր յանձնումները։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդային Միութեան նախագահ Կալինին ճառ մը խօսելով պարզած է կառավարութեան տեսակէտը պարենաւորման խնդրին մասին։

Ըստ իրեն, թէեւ ամէնէն տաժանելի ժամանակը անցած է եւ յառաջիկայ տարին կը ներկայանայ աւելի նպաստաւոր հեռանկարներով, սակայն խորհրդային կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներուն պատճառաւ առաջ եկած տագնապը խիստ մեծ է եւ գիւղացիները մեծապէս դժգոհ։

Կալինին ըսաւ թէ անցեալ տարի ցորեն գնուեցաւ արտասահմանէն, իսկ այս տարի խորհրդային միութիւնը գտնուեցաւ երկընտրանքի մը առջեւ. կամ շարժման մէջ դնել գոյութիւն ունեցող ամբողջ ցորենը եւ կամ 50-60 միլիոն րուբլի արժէքով օտար դրամ գտնել՝ նոր գնումներու համար։

Երկար ու բուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, ընդունուեցաւ առաջին լուծումը, յետոյ ցորենի սպառումին մէջ խնայողութիւն մտցուեցաւ, այնպէս որ, ներկայիս հացի քարտերու սկզբունքը կիրարկուելէն ի վեր, Մոսկուայի մէջ օրական առնուազն 20,000 փութ ցորեն նուազ կը սպառի։

Աւսպէս ուրեմն, Կալինին կը խոստովանի թէ՝ խորհրդային կառավարութիւնը օտար դրամ գտած չըլլալով, որոշած է շարունակել քաղաքներու բնակչութեան պարենաւորումը եւ խստացնել հունձքերու գրաւումը, ինչ որ անշուշտ չպիտի մեղմացնէ գիւղացիներու դժգոհութիւնը։ Հետաքրքիր է դիտել տալ նաեւ թէ Կալինին ներկայ տագնապը մասամբ կը վերագրէ հողի արտադրութեան պակասին, արդիւնք հողերու բաժանման եւ հողագործական մեծ շահագործումներու անհետացման։

Սելանիկի գործադուլը

Սելանիկի ծխախոտի բանուորները գործադուլ հռչակեցին։ Բանթողները խռովութիւններ յարուցին ծխախոտի իտալական գործարանին առջեւ։

Բանթողներու յարձակումին հետեւանքով, ոստիկանները ստիպուեցան կրակ բանալ։ 15 բանուորներ վիրաւորուեցան։ Կարգը վերահաստատուեցաւ։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Հնդկական սահմանէն ստացուած լուրերու համաձայն զօր. Նատիր խան, որ ներկայիս կը հրամայէ Ամանուլլահի հաւատարիմ ցեղախումբերուն, կը պատրաստուի ընդհանուր յարձակողականի ձեռնարկել Էմիր Հապիպուլլահի դէմ։

Երեք կարեւոր զօրասիւներ կը պատրաստուին ուղղուիլ Քապուլի վրայ՝ առաջին պատեհ առիթին։

Ասկէ զատ, իր կուսակիցներուն ուղղուած նամակի մը մէջ, զօր. Նատիր խան կը հաստատէ թէ Էմիրին զինուորները պարտուած են բուռն կռուէ մը վերջ, որ 16 ժամ տեւեց եւ որու միջոցին անոնք կորսնցուցին 600 հոգի եւ ռազմադաշտին վրայ ձգեցին մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ եւ զէնք։

Ատլանտեանի մրցանիշը կոտրուած

Գերմանական Լոյտ ընկերութեան նոր անդրատլանտեան շոգենաւը՝ «Պրէմէն» Շէրպուրկ-Նիւ Եորք ճամբան կտրեց 4 օր, 17 ժամ, 42 վայրկեանէն եւ այսպէս 8 ժամ 52 վայրկեանով կոտրեց անգլիական «Մաւրիտանիա» անդրատլանտեանին մրցանիշը՝ հաստատուած անցեալ սեպտեմբերին (5 օր, 2 ժամ եւ 34 վայրկեան)։ Վերջին 24 ժամուան ընթացքին «Պրէմէն» 713 ծովային մղոն ճամբայ կտրեց, ժամական միջին հաշուով 29-ու կէս հանգոյց, ինչ որ կը համապատասխանէ 54 քիլ. 634 ի։

«Պրէմէն» 49,984 թոնօ տարողութիւն ունի։ Արտաքին եւ ներքին երեւոյթը բոլորովին տարբեր է միւս շոգենաւերէն։ Երկայնութիւնն է 280 մեդր. ունի կարճ երկու ծխնելոյզ, 20 կաթսայ՝ իւրաքանչիւրը 1100 քառակուսի մեդր ջեռուցիչ մակերեսով, շարժիչ մեքենաները 100,000 ձիու ուժ ունին եւ կրնան շոգենաւը հասցնել անհելի արագութեան։

«Պրէմէն» կրնայ փոխադրել 2450 ճամբորդ եւ 1000 նաւաստի։ Հրամանատարը 36 տարեկան է միայն։ Այս մրցանիշը կարելի պիտի ըլլայ բարւոքել եւ չորս օրէն կտրել Շէրպուրկ-Նիւ Եորք ճամբան։

ՔԼԱՄԱՐԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Կազմակերպուած Զ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8էն մինչեւ իրիկուն։

Նախագահութեամբ Պ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ

Երգ, արտասանութիւն, նուագ, հայկ. եւ եւրոպ. պարեր եւն., Պիւֆէ ժողովրդական գիներով.

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց միութեան կողմէ

Այս կիրակի ժամը 14էն 20՝ վարժարանին պարտէզը, 3 bis Avenue Thiers, Le Raincy-Pavillons.

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ։

Ճագպանտ, Պար. ջոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել Օփէրայէն եւ ժան ժօրէսէն 21 A թրամուէյը եւ կար տը լ՚էսթէն Կարկանի գիծը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. Փարիզի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը օգոստոս 4 կիրակի օր St. Cloudի անտառին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Մանրամասնութիւնները շուտով։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 32րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէն կողմէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8էն երեկոյեան 9ը, Էսթրապլէնի անտառին մէջ (անցեալ տարուան վայրը)։ Կը խօսի՝ ընկ. Պ. Թիւլպէնտճեան։

Կը ներկայացուի «Գիւղական ժեռախօսը» զաւեշտ։ Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մեկնում առաւօտուն ժամը 7.30ին։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի «Բրիստափոր» խումբի հերթական ժողովը կարեւոր օրակարգով այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café La Petite Sourceի վրան Métro Odéonի հիւրց դէմը։ Օրակարգ 1. Հերթական կարեւոր խնդիրներ, 2. Շրջանակութիւն զասախօսութեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ժողովի կը հրաւիրուին ընկերներ Բժ. Լեւոն Գրիգորեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Կարօ Սասունի, Օհան Կարօ, Շ. Նարդունի եւ Լեւոն Մօզեան այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café La Petite Sourceի վրան։

ԿՈՉ

Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ձեռնարկած է Անդրէասի եւ իր շրջանի 22 գիւղերու վերապրող հայրենակիցներու մարդահամարին, որուն ցանկը պիտի կցուի իր պատրաստած 1930ի օրացոյցին։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն փութով տեղեկացնել անուն, մականուն, հօր եւ մօր անունը, տարիք, ծննդավայր եւ իրենց ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը։ Որեւէ է վճարում չկայ։ Մէկ օրինակ օրացոյց պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակիցի։ Հասցէ՝ H. Kéfélian, 368 Rue de Vaugirard, Paris 15e.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - [illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒԼԻՍ 1929

25 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1016 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՐԾԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Յուլիս 19ին, կը ներկայացնէինք երեք պատկերներ, պատահաբար առնուած.—

1.— Անատոլուի խորերէն 50 քրտախօս ընտանիքներ հասած են Հալէպի շրջանը եւ ուրիշներ ալ կ'ուզեն հեռանալ թրքերը երեսի վրայ ձգելով, կը խորհին հողմէկական փախը ապաստանիլ։

2.— Սելանիկի Քալամարիա կայանէն երեսուն հայ ընտանիքներ փողոց նետուած են։ Սեւ թշուառութեան զոհեր, որոնք հերան մը տնկելու իսկ ի վիճակի չեն»։

3. Աթէնքի մօտ, Սինկրուի գաղթակայանին մէջ, կը իւծին հինգ հարիւր ընտանիքներ։ «Հազար ոսկիլինով կարելի հող գնել եւ տեղաւորել այս ընտանիքները, որոնք հիւղեր նան շինել եւ յառաջիկային վերադարձնել հողին փոխարէքը»։

Կլոր հաշուով, 200,000 ֆր.ի գումար մը պէտք է, այս որիքները զարմանելու համար։ Միջակ հարուստի մը ամէնէն ավորական չէքը։

Եւ սակայն, ոչ կը շարժին, ոչ կը լսեն, ոչ ալ կը կարդան։ Թէ ունենայինք ազգային կեդրոնական վարչութիւն մը, կարելի միջոց գտնել աչնպիսի ցաւերու համար։ Եթէ իսկապէս հայկան իշխանութիւն ըլլար այն ինչ որ Երեւանի կառավարութիւն կը կոչուի, կարելի էր Հայաստան փոխադրել, կամ վարկ բանալ։

Երկուքէն ալ զրկուած ըլլալով, ստիպուած ենք պատահան միջոցներ փնտռել։ Գոնէ չարիքը սահմանափակել։

Այդ կարգի միջոց մըն է, ներկայ պարագաներուն մէջ, որոշ ջեր յանձնել որոշ գաղութի մը կամ հաստատութեան մը։

Ուրիշ առթեն ալ մէջտեղ դրած ենք այս թելադրութիւնը, ւ անապատի քարոզ։ Փորձենք նորէն ուշադրութիւն հրաւիրել։ Թերեւս մէկ-երկու հունտեր իյնան յուսատու հողի վրայ։

Աւելի առաջ, կը թելադրէինք որ Բարեգործականը ստանձնէ կարգ մը գաղութներու նոր սերունդին հոգատարութիւնը, ամ գոնէ որբերու հոգը (այս վերջինները հետզհետէ Հայաստան փոխադրելու պայմանով)։ Մանաւանդ որ, [illegible] կը [illegible] կրթական խնդիրը։ Եթէ Թրքահայաստանը նգուն ձգուած ըլլար, Բարեգործականը դպրոցներ պիտի նար զանազան վայրերու մէջ, ինչպէս, ժամանակին, Միացեալ-Ազգայնուէրը։ Նոյն Թրքահայաստանի բեկորներն են որ ւնկապարտէզի մը կարօտը կը քաշեն այսօր, օտար երկնքի ակ, նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ։

Սրտի եւ մտքի տէր հինգ մարդ չկա՞ն Բարեգործականի ւրոնին կամ Փարիզի մասնաճիւղին մէջ, որ բան գործ ընեն ընթացք տալ այսպիսի ծրագրի մը։ Մանրամասնութիւնները ենք թող որոշեն։ Էականը սկզբունքն է։

Ահա ուրիշ թելադրութիւն մը.— Այն գաղութները որ գաղականի հոգ չունին, բայց պարբերաբար կ'աջակցին հանրօգուտ գործերու, չե՞ն կրնար ստանձնել օրուան անմիջական գերէն մէկն ու մէկը։ Իբրեւ հոգատար, եթէ կ'ուզէք, իբրեւ կքահայր։

Աւելի պարզ խօսինք.— Գեյժիրոյ գաղութը չի՞ կրնար յանձառութեան տակ մտնել, Քալամարիայի (Սելանիկ) երեսուն ընտանիքներուն համար հող մը վարձելու եւ հիւղակներ շինելու համար։ Անհրաժեշտ գումարը այնքան ողորմելի բան է որ, եթէ իւսէլի եւ Անվէրսի զանազան միութիւնները ձեռք ձեռքի ան, կրնան պակսեցնել այս հոգը։

Նոյն ձեւով, Լոնտոնի գաղութը կրնար հարել Սինկրուի ին արժէքը, հազար ոսկիլին, հինգ հարիւր ընտանիքներ կելու համար։

Այսպէս եւ Պերլինը, որ միշտ կը հետաքրքրուի հանրային երով, եւ դեռ անցեալ օր 59ական տոլար ղրկած էր Անտոլուի եւ Տէր Զօրի բեկորներուն համար։ (Հանգանակութիւնը Չարունակուի տակաւին)։ Այս գաղութը կրնայ, օրինակի համար, հոգալ քրտախօս Հայերու պահանջները (Տես «Յառաջ», Յուլիս)։ Կամ նկատի առնել Տէր Զօրի անմիջական պէտքը.

— «Ինսուն ընտանիքնոց զուտ լուսաւորչական հայութիւն մը բնակի այժմ Տէր Զօրի մէջ։ Այս ափ մը հայութիւնը չունի իսկ իր սեփական եկեղեցին եւ դպրոցի շէնքը. Թուրքի մը տուվարձած է եւ հոն կ'ընէ ժամն ու պատարագը։ Բարեկեցիկ գաձներէն մէկն ու մէկը չէ՞ր կրնար, իբրեւ յիշատակ Տէր Զօրի կորսուած սիրելիներու, կանգնել տալ փոքր եկեղեցի մը եւ իստ կրթարան մը։ Յառաջ, 7 Մայիս)։

Եւ սրտառուչ աղաղակ մը.

— «Այս դժբախտ բեկորները հաց չէ որ կ'ուզեն, ոչ ալ րուսա, այլ ափ մը հող, շինելու համար եկեղեցի, դպրոց եւ եզմանատուն։ Այս փոքրիկ գաղութը, նստած մահուան անապատին մէջ, իրաւունք ունի այսքան մխիթարութեան»։

Մեր կարծիքով, ակնարկուած բախտաւոր գաղութները րք է մրցումի էլլեն իրարու հետ, այսպիսի գործերու կրնաւորութիւնն ստանձնելու համար։

Մենք մասնանշումներ կատարեցինք, նկատի առնելով իւրանչիւր գաղութի թիւն ու կարողութիւնը։ Նոյնիսկ, այս այն գաղութէն անհատ մը կրնայ ստանձնել որոշ հոգ ինչպէս ըրած է, Գուէնոս Այրէսի մէջ, սրտցաւ հայրենամը, հայկական դպրոց կառուցանելով։

Հաճոյքով պիտի լսէինք ուրիշ թելադրութիւններ, այս ութեամբ։ Բայց մանաւանդ արձանագրել գործնական ւներ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ԵՐԱԶԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (12 Յուլիս).

— «Հայաստանի անկախութիւնը 1920ին չկորանցուցինք։ 1920ը թուական փաստ մըն է, ուրիշ ոչինչ. Այլ կորանցուցինք այն օրը՝ երբ Ահարոնեան եւ Գօդոս փաշա ծովէ ծով Հայաստանի պահանջը ներկայացուցին դաշնակից պետութեանց։ Փոխանակ մեր ամբողջ ուշադրութիւնը մանուկ Հայաստանի վրայ կեդրոնացնելու, մեր ուժերը, տնտեսական եւ քաղաքական, երկու տարի անշարժութեան մատնեցինք, սպասելով որ մեծ Հայաստանը նուէր տրուէր մեզի մեծ պետութեանց կողմէ։

Մեր նոր սգոյն պատմութիւնը ասկէ աւելի մեծ ողբերգութիւն արձանագրած չէ։

Տարիներ անցան։

Գոնէ այսօր կը գնահատե՞նք մեր ունեցածը, գոնէ կ'ըմբռնե՞նք թէ միակ շօշափելի իրականութիւնը ներկայի ծագրանկար Հայաստանն է, տնտեսապէս խեղճ, քաղաքականապէս անապահով եւ ենթակայ՝ անդարմանելի հետեւանքները կրելու վարչաձեւի մը, որ չի հաշտուիր մեր տոհմային դաստիարակութեան, աւանդութիւններուն եւ ըմբռնումներուն հետ։

Շնորհիւ խորհրդայիններու, Հայաստանի կեանքը [illegible] դարձած է։ Ասիկա գիտեն բոլորը. բայց այդ իրողութիւնը երբեք պատճառ չէ որ մեր ամբողջ ուշադրութիւնը չդարձնենք այդ հողամասին վրայ, ուր կ'ապրի հոծ հայութիւն։ Գիտնանք զանազանել քաղաքականութիւնը իրականութենէն։

Քաղաքականութիւնը կողմնակի ծամբաներու կը տանի մեզ ու եթէ խորունկ հասկացողութիւնը չունինք մեր հետապնդած նպատակներուն, կը մոլորինք եւ կը հեռանանք խարիսխէն։

Քաղաքականութիւնը մեզ ըսել կուտայ թէ Հայաստան տնտեսապէս խեղճ է, ժողովուրդը դժգոհ է իր վիճակէն, թէ վարչաձեւը անտանելի դարձուցած է օդը, թէ շատեր կը խորհին լքել իրենց տուն տեղը եւ հաստատուիլ Ռուսաստանի արդիւնաբեր շրջաններուն մէջ։ Եւ այսպէս ալ է։ Բայց նոյն քաղաքականութիւնը երբեք չըսեր որ պէտք է ձեռք քաշել այդ Հայաստանէն, կամ զայն ձգել իր բախտին, իր ճակատագրին, կամ ներգաղթով չզօրացնել անոր քաղաքական դիրքը, մինչեւ որ պայմանները փոխուին.

Իրապաշտ քաղաքականութիւնը ցոյց կուտայ չարիքը, կը խարանէ յանցաւորները, կը մերկացնէ դաւերը, վէրքին բերանը լայնօրէն կը բանայ, որպէս զի նպաստաւոր առթիւ նշդրակը խաղցնէ։

Ահա մեր ըսելիքը, Հայաստանին հետ եւ Հայաստանին շուրջ։ Այսօրուան Հայաստանը չշփոթել վաղուան ցնորքներուն հետ։ Ու գիտնալ որ վաղուան ամէն կարելիութիւն պիտի հասուննայ ներկայ Հայաստանի ծոցին կէջ։

Ամենէն խեղճ կեանքը հրաշալի երազէն աւելի կ'արժէ »

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի յուլիս 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահած են հետեւեալ երկու թիւերը.— 101,749 (1886ի պարտաթուղթերէն) եւ 791,377 (1903էն)։ 100,000 ֆրանք շահած է թիւ 278,876ը եւ 5000 ֆր. թիւ 129,648ը, երկուքն ալ 1911ի պարտաթուղթերէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Քանի մօտենայ Օգոստոս 1ը, ֆրանսական իշխանութիւնները ա՛յնքան կը պրկեն օղակը համայնավարներուն շուրջ։ Ինչպէս որ Մայիս 1ի նախօրեակին հազարաւոր համայնավարներ ձերբակալելով յաջողեցան կարգը պահպանել,— մինչ անդին Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ օրերով արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցան,— այս անգամ եւս նոյն մեթոտին հետեւելով, նախօրոք կը ձերբակալեն համայնավար բոլոր կասկածելի տարրերը։

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ կարեւոր խորհրդաժողով մը գումարուեցաւ դատական նախարարութեան շէնքին մէջ։ Ներկայ էին դատական նախարար Պարթու, ներքին նախարար Թարտիէօ, ընդհանուր դատախազներ Տոնա-Կիկ եւ Փրէսար, Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն Բաքէր, ոստիկանական տեսուչ Քիափ, Թաղապետական ոստիկանութեան տնօրէն Կիշար եւ դատական նախարարութեան ոճրային գործերու տնօրէն Մութոն։ Ժողովը տեւեց շուրջ երկու ժամ։ Խօսակցութիւնները դարձան Օգոստոս 1ի համայնավար շարժումները զսպելու մասին։ Որոշուեցաւ լայն հարցաքննութիւն մը բանալ՝ պետութեան ներքին ապահովութեան դէմ դաւադրութեան մը մասին։ Այս առթիւ հարցաքննիչ դատաւոր Սթէֆանինիի պաշտօն յանձնուեցաւ խմբագրել ամբաստանագիր մը եւ Պատժական Օրինագիրքի 87րդ եւ յաջորդ յօդուածներուն հիման վրայ ամբաստանել կիրակի օր Վիլնէօվ Սէն Ժորժի մէջ ձերբակալուած 96 համայնավարներն ու «բոլոր միւսները»։

87րդ յօդուածը (խմբագրուած 1853 յունիս 10ին) կ'ըսէ թէ «Ամէն եղեռնափորձ, որուն նպատակն է՝ ըլլայ կործանել կամ փոխել կառավարութիւնը, ըլլայ կառավարութեան դէմ զինուելու գրգռել քաղաքացիները կամ բնակիչները, կը պատժուի ամրոցի մը մէջ արգիլափակման պատիժով»։

Եօթը հարցաքննիչ դատաւորներ երեքշաբթի ժամը 8ին սկսան հարցաքննել 96 ձերբակալուածները, որոնք աւելի երկար չէին կրնար մնալ բանտին մէջ՝ առանց դատական իշխանութեան կողմէ որոշ ամբաստանութեան եւ հետապնդումի ենթարկուելու։ Հարցաքննութենէն յետոյ, այրերը Սանթէի, կիներն ալ Սէն Լազարի բանտը ղրկուեցան։

Հարցաքննիչ դատաւոր Փէյր ոստիկանական տեսչութեան յանձնեց ձերբակալման հրամանագրեր կարգ մը համայնավարներու դէմ, որոնք գլխաւոր կազմակերպիչները պիտի ըլլային յեղափոխական շարժման, ինչպէս հաստատած էր քննութիւնը։ Դատաւորը պահանջեց նաեւ խուզարկութիւններ կատարել կարգ մը համայնավար կազմակերպութեանց մօտ, գրաւելու համար Օգոստոս 1ի պատրաստութեան վերաբերեալ բոլոր վաւերաթուղթերը։

Հակառակ ժամանակը ուշ ըլլալուն, ոստիկանութիւնը գործադրեց ձերբակալման եւ խուզարկութեան հրամանագիրներէն մէկ մասը։ Ձերբակալուեցան չորս յայտնի գործիչներ. Լիւսիէն Միտոլ՝ անդամ Քաղաքական Բիւրոյի եւ ընդհ. քարտուղար երկաթուղիի բանուորներու դաշնակցութեան, Կուրտօ՝ անդամ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին եւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան (համայնավար) գործադիր մարմնին, Մէգիէր՝ քարտուղար կուսակցութեան փարիզեան շրջանին, եւ Մաթիէօ՝ անդամ կեդր. կոմիտէի եւ քարտուղար մազգործ բանուորներու սէնդիկային։ Զորոն ալ դատական ոստիկանութեան առջեւ տարուելով հարցաքննուեցան։

Մինչ այս ձերբակալութիւնները կը կատարուէին, ուրիշ ոստիկաններ խուզարկեցին Կրանժ-օ-Պէլ՝ փողոց թիւ 33 շէնքին մէջ Համայնավար Սէնդիկաներու Դաշնակցութեան եւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան գրասենեակները։ Գրաւուեցան մեծ քանակութեամբ թուղթեր, որոնք երկու բեռնատար կառքերու մէջ դրուելով տարուեցան։

Երէկ խուզարկուեցաւ նաեւ Միջազգային կարմիր Օգնութեան կեդրոնը, Մաթիւրէն Մորօ փողոց։

Ոստիկանութիւնը երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը շարունակեց իր տենդոտ գործունէութիւնը։ Երէկ կրկին խուզարկուեցաւ Լաֆայէթ փողոց 106 թիւ երիտասարդ համայնավարներու կեդրոնը, ուր երեք սարճանակ եւ մեծ քանակութեամբ թուղթ գրաւուեցաւ։ Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութիւն (համայնավար) ընդհ. քարտուղար Տիւտիլլէօի, «Իւմանիթէ»ի ընդհ. քարտուղար Հէրմանի, մետաղագործներու Սէնդիկային քարտուղար Մօվէի, «Իւմանիթէ»ի աշխատակից Պերլիօզի, Իվրիի թաղապետական խորհրդական Հավէզի, Իվրիի քաղաքապետ եւ գիւղացի-բանուորական դրամատան տնօրէն Մարնի տուներուն մէջ։ Զանազան թուղթեր գրաւուեցան։ Ձերբակալուեցաւ Տիւտիլլէօ բայց միւսները կը բացակայէին իրենց տուներէն։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ» ՑՈՅՑԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Ոստիկանական այս խստութեանց առթիւ կատղած է համայնավար պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ», որ կը հրաւիրէ իր կուսակիցները վայրկեան չկորսնցնել, այսօրուընէ սկսեալ ցոյցեր կատարել գործարանի, աշխատանոցներու մէջ եւ ամէն տեղ, պահանջելով բանտարկեալներու ազատութիւնը եւ ցցուելով Ազգային Միութեան ֆաշիստական զսպումին եւ պատերազմին դէմ։»

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ՊՈՒԼԿԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

Ժամանակէ մը ի վեր պուլկար մամուլը լայն տեղ կուտայ Աւետիս Ահարոնեանի պատմուածքներուն։

Այսպէս, մակեդոնական իլինտէն պատկերազարդ ամսաթերթը ապրիլի թիւին մէջ հրատարակած է «Նիվաթա»՝ Արտը, յունիսի թիւին մէջ «Մայքաթա»՝ Մայրը, յուլիսի թիւին մէջ «Ջէսթա»՝ Պատիւը։ Այս վերջին թիւին մէջ կան նաեւ Պետօ Սէրէմճեանի եւ Թաթուլի նկարները, անոնց համառօտ կենսագրականով։

Սոֆիա հրատարակուող փլատինէ օրաթերթը յունիս 23ին հրատարակեց Ահարոնեանի վըֆ Ջաիրվօրա՝ «Բանտումը» Թերթին խմբագրութիւնը՝ խիստ գոհ մնալով այս պատմուածքէն, խնդրած է թարգմանիչէն՝ շարունակել իր աշխատակցութիւնը։ Փլատինէի յառաջիկայ թիւերէն մէկուն մէջ պիտի հրատարակուի Ահարոնեանի «Հա՛ց, պատառ մը հա՛ց» պատմուածքը։

Մակեդոնիա օրաթերթը մօտերս թերթօնի ձեւով պիտի սկսի հրատարակել Րաֆֆիի «Ջալալէտտին»ը։

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ արտաքին փոխ-գործավար Գարախան Մոսկուայի Նորվեկեան գործակատար ցանիէլսէնի միջոցաւ ծանուցագիր մը ղրկած է անգլիական կառավարութեան, յայտնելով թէ փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկիի հրահանգ տրուած է անմիջապէս Լոնտոն երթալ եւ արտաքին նախարարութեան հետ բանակցութեան մտնել դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսումին համար, համաձայն նախարար Հէնտէրսընի թելադրութեան։

ՍԼԻՎԷՆԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Սոֆիայի Արաքսը կը գրէ թէ երեք շաբաթէ ի վեր Սլիվէնի գործադուլը կը շարունակուի։ Երկու կողմերն ալ առ այժմ անհաշտ ընթացք ու վերաբերում ունին։ Ժողովի մը մէջ, բանուորները որոշած են շարունակել գործադուլը, եւ ամէն գնով արժեցնել իրենց պահանջները, մանաւանդ օրավարձի յաւելումը։

Գործարանատէրերը կոչեր հրատարակած են, յայտնելով որ կը խզեն ամէն յարաբերութիւն բանուորներու վարիչ մարմնին հետ, եւ գործի կը հրաւիրեն բանուորները։ Այս վերջինները մերժած ըլլալով հրաւէրը, գործադուլը տակաւ աւելի լուրջ հանգամանք կը ստանայ։

Բանուորները, 8800 լէվա Սելանիկէն ու 16.430 լէվա ալ Պերլինէն ստացած են իբր օգնութիւն։

ԳԱՂՏՆԻ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ՄԸ ՊԱՅԹԱԾ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ռազմանիւթի գաղտնի մթերանոց մը օդը ելած է։ Մեծ թիւով զոհեր կան եւ նիւթական կորուստը մեծ է։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

ԳԻՒՂ ՄԸ ՀԻՒԱՆԴ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ Ֆոչա գաւառակին 200 հոգինոց Կէօլէն գիւղի բնակիչները բոլորն ալ անկողին ինկած են, ջերմի բռնուած ըլլալով։ Գիւղին երկրագործական աշխատութիւնները երեսի վրայ մնացած են եւ գիւղացիները կարմիր Մահիկին եւ ջերմի դէմ պայքարող միութեան օգնութեան կը սպասեն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ԳՈՅՆԶԳՈՅՆ ԱՂԱՆԴՆԵՐ ԵՒ ՄԱՐԴՈՐՍՈՒԹԻՒՆ

Տարի մը ապրած ըլլալով Հալէպի գաղթակայանին մօտիկ, լայնօրէն ծանօթացած՝ տարագիրներու կենցաղի դպրոցական, ընտանեկան, եկեղեցական-կրօնական պայմաններուն, կ'ուզեմ ներկայացնել ամփոփ պատկեր մը, որ երբեք մխիթարական չէ։

Ա. Սկսելով կենցաղի պայմանէն, գաղթակայանի ստուարաթիւ ժողովուրդը, ինչպէս գիտէ «Յառաջ»ի ընթերցողը, կ'ապրի թիթեղով ծածկուած խրճիթ բնակարաններու մէջ, որոնք մէկ մէկ խշտեակներ են։ Մարդ սարսափ կը զգայ երբ մտնէ այդ խրճիթներէն ներս։ Ամէն ինչ անկանոն, 8—10, մինչեւ իսկ 12 հոգի մէկ յարկի տակ։ Նորապսակ ամոլին քով չափահաս եւ անչափահասներու խումբ մը կ'ապրին ու կը գիշերեն, ինչ որ յառաջ կը բերէ բարքերու անկում։

Մէկ խօսքով, գաղթակայանի ստուար մեծամասնութիւնը կ'ապրի անբնական վիճակի մը մէջ։ Կարծես թէ այս ժողովուրդը սկիզբէն ի վեր ապրած ըլլար խրճիթ— բնակարաններու մէջ։ Լիովին ըմբռնելու համար այդ կեանքը, պէտք է ապրիլ հոն, այդ միջավայրին մէջ։

Բ. Դպրոցական.— Գաղթակայանին մէջ կը գտնուին վեց դպրոցներ.— Մեսրոպեան ազգ. վարժարան, Բողոքականներու մէկ հաստատութը, աւելի ազգայնական, Ուսումնասիրաց։ Թէեւ բոլորովին չեն թօթուած տափակութիւնը, սակայն մխիթարական երեւոյթ մըն է։ Մոլի բողոքականներու վարժարան մը որուն տնօրէնը փոքր հասակէն սնած ու ապրած է այդ միջավայրին մէջ։ Ո՛չ մէկ ազգային սրբութեան մասին գաղափար ունի, քիչ մըն ալ «բուհենդիստական»։ Հայ կաթոլիկ վարժարան,— յանձնուած Միսուսեան կրօնաւորներու խնամքին։ Աւելորդ է խօսիլ ասոնց մասին, անունէն ալ յայտնի թէ անոնք ի՛նչ տեսակ կրթութիւն կրնան տալ մատաղ հայ սերունդին։ Ներսէսեան վարժարան—280 աշակերտով, որոնց 150ը նախակրթարանի բաժին եւ 130ը մանկապարտէզի, երկյարկանի աղիւսաշէն դպրոց մը։ Առաջին յարկին մէջ կը գտնուի մանկապարտէզի բաժինը։ Այս դպրոցին շէնութիւնը եւ մատակարարութիւնը կը պարտինք բժ. Թորոս Պասմաճեանի անխոնջ ջանքերուն։ Ընկ. բժիշկը կը հասնի ամէն տեղ ուր որ պահանջ կայ։ Մայիսի կիսուն այցելութեան եկաւ Անտիոքի շրջանը, շուրջ 15 օր պտտեցաւ գիւղէ գիւղ, աւանէ աւան, քարոզելու եւ պանծացնելու համար Հայաստանի անկախութիւնը, խանդավառ, անխոնջ եւ անձնուէր երիտասարդ մը, ամէնուն կողմէ սիրուած եւ յարգուած։ Կայ նաեւ Ուրֆացիներու երկու վարժարանները, որոնք չեն արդարացներ «դպրոց» բառին իմաստը ո՛չ շէնքով եւ ո՛չ ալ ծրագրով։

Մնաց որ բոլոր վարժարաններն ալ չեն լրացներ շէնքի յարմարութիւնները։ Այսպէս, Մեսրոպեան ազգ. վարժարանը եկեղեցի մըն է տախտակներով շինուած, ծակերով լեցուն, վրան ծածկուած թիթեղով կամ զինկով, առանց գրասեղանի եւ դպրոցական ամենատարրական առարկայի։ Կանգուն կը մնայ ուսուցիչներուն զոհողութեամբ, ոչինչ ամսականով աշխատող պաշտօնէութեան եւ հոգաբարձութեան աշխատութեամբ։ Ընդունուած սովորութիւն է որ թաղական մարմինները, պարտաւոր են եկեղեցւոյ հասոյթին մեծագոյն բաժինը հանել վարժարանին, իսկ այս եկեղեցիին թաղականները ամբողջ մէկ տարուան ընթացքին հազիւ բարեհաճեցան երկու անգամով վճարումներ ընել, առաջին անգամ 50 մէճիտ, որ կը համապատասխանէ 440 Փր.ի եւ երկրորդ անգամ 100 մէճիտ՝ 880 Փր.։ Ըսել է ամբողջ տարուան ընթացքին վճարած են դպրոցին 1320 Փր.ի գումար մը եւ գաղթակայանի ազգային գործերը խաղալիք դարձած են քանի մը տգէտ եւ ինքնահաւան աղաներու ձեռքը։ Այս մարդիկը իրենց ուզած ատենը դպրոցը կը փակեն, աշակերտներուն բեռ կրել կուտան, «էնթարի»ով եւ «ճէմէնի»ով դպրոց կը մտնեն եւ հրամաններ կ'արձակեն եւն։ Իրական Աբիսողոմ աղաներ որոնք Երանոս աղբարներ կը հովանաւորեն իրենց թեւերուն տակ։ Որո՞ւ հոգը թէ ամբողջ սերունդ մը կը տուժէ իրենց ապիկարութեան հետեւանքով։

Դեռ ուրիշ ցաւ մը կը կազմեն պաշտօնական երեք յարանուանութիւններէն դուրս գործող զոյնզգոյն աղանդները։ Յիշենք այդ աղանդներուն անունները, կատարելու գաղափար մը տալու համար տիրող հեղձուցիչ մթնոլորտի մասին։

Բուն Հալէպի մէջ գործող բուհեքիական եւ այլ կազմակերպութիւններ.— 1.— Աբրահամ «պիրատէր»ի աղանդը, որ կը ճանչցուի Մարանաթա անունով։

2.— «Րուհեճի Գէորգ պիրատէր» լուսաւորչական. հայ եկեղեցին այս համբակին տրամադրութեան տակն է։ Սեւ էնթարի մը հագած, գլուխը սեւ ֆէսով, քանի մը անմեղ կիներուն օճախը մարած, դրամները խլրացուցած...։ Իր հետեւորդները կիսով չափ տգէտ կիներ են, որոնց հետ լուսանկարուած է, ճիշդ մէջտեղը նստած։

3.— Երկրորդ Աբրահամ «պաստէր» քուր) մը, կատարեալ փախուստ մը։

4.— «Մանկոններու աղանդը, չեմ գիտեր թէ ասոնց կազմակերպութիւնը ի՛նչ է։

5.— Մորմոններ, որոնք ծանօթ են իբրեւ բազմակնութիւնը քաջալերողներ, անշուշտ Քրիստոսով։

6.— Նաբաթապաշներու աղանդ, երկու դասակարգ, Գալստական եւ Մկրտչական։

7. «Մուհապպէթճի»ներու աղանդ, յարեւնման Պրըղըպաշներու աղանդին։ Երկու սեռէ մարդիկ գիշերները կ'առանձնանան ամայի տեղեր, Տիրոջ փառաբանութիւն մատուցանելու համար։ Օրերով կը մնան հոն գիշեր ցերեկ։ Կը փակուին մութ սենեակներու մէջ, որպէս թէ փորձութեան դիմագրաւելու համար, եւ հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ, յաճախ խաղքութեամբ կը վերջանայ իրենց պաշտամունքը։

8.— Միջազգային Ուսանող. Միութիւնը որուն հետեւորդները ծանօթ են «Դիտարանճի» անունով։ Այս աղանդին պրոպագանդը կը կայանայ դժոխքի գոյութեան ժխտումին մէջ։

Նախորդ թղթակցութիւններով պարզած էինք միսիոնարներու կաթոլիկ կղերին թափած ջանքերը, հայ ժողովուրդը առաջնորդելու համար իրենց փարախէն ներս։ Ներկայիս բուռն թափով գործի լծուած է հայ կաթոլիկ կղերը, առաքելութիւններ կ'ուղարկէ Թրքահայաստանի մօտիկ շրջանները, որպէս զի հոն ապաստանած քրդախօս կամ հայախօս Հայերը դարձի բերէ։ Անոնց կարկառուն դէմքերէն Սեբաստացի Հ. Գրիգոր վրդ. Փէհլիվանեան մասնաւոր պաշտօնով ղրկուած է Գամըշլը, Րէսիւլայն, Թէլ Ապեատ, Տէր Զօր եւն. շրջանները, տարագիրները ոչինչ նպաստով մը կաթոլիկացնելու համար։

Ի՛նչ կ'ընենք մենք դէմ դնելու համար այս խանձիճաղաններին։ — Ո՛չինչ եւ ո՛չինչ։ Ղրկուեցաւ հայ քահանայ մը որ առանց կրօնական արարողութիւն մը կատարելու առաջ օրէն ետ դարձաւ հանգստանալու համար։

Ա՛յսքան պրոպագանդները գիտէ՞ք ի՛նչ լեզուով կը կատարուին.— զտենիկ թուրքերէնով։ Կարծես մրցումի են ելած իրարու հետ թուրք լեզուն տարածելու եւ աւելի ամրապնդելու համար։ Պէտք հարցնէք թէ ի՛նչ կ'ընէ առաջնորդը կամ կրօնական իշխանութիւնը։

Գաղթակայանի մասին խօսած ատեն, անտես չենք կրնար առնել տգէտ մայրերու մանկատածութեան սխալ մեթոտը։ Մեր մայրերը առհասարակ անգիտակ իրենց մայրական պարտականութեան, կը ձգեն տղան իր վիճակին, ոտքը բոպիկ, գլուխը բաց թող կուտան տղաոց փողոցներու եւ ճամբաներու վրայ, ուր կը վխտան հիւանդութեան սերմեր։ Հետեւանքը աչքի ցաւ, զանազան ախտեր, եւ մահացումներ մատաղ տարիքի մէջ։

Այս բոլորը կը ներկայացնեմ «Յառաջ»ի միջոցաւ հայ հասարակութեան, որպէս զի աչք դարձնէ Սուրիոյ հայութեան վրայ։ Ուծացումը հոն աւելի դիւրաւ գլուխ պիտի ելլէ, եթէ չշարժինք այժմէն։ Այսօր ամբողջ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հողին վրայ ունինք 100.000է աւելի հայութիւն մը որուն մեծագոյն մասը անգիտակից է մէկ խօսքով կենդանական կեանք մը կ'ապրի։ Եթէ չըլլային կուսակցութիւնները, վստահ եմ թէ արդէն իսկ բոլորովին զուանափոխ պիտի դառնային առհասարակ թողլով հայութիւնը եւ հայկական գաղափարը պապականութեան եւ բողոքականութեան գիրկերուն մէջ։

ԱՐՇԱԿ

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

ՀՈՒԿՕ ՖՈՆ ՀՈՖՄԱՆՇՏԱԼ

Գերմանական գրականութիւնը շատ բան կը պարտի Վիեննայի։ Փաուլ Ցիֆըրըր, Արթուր Շնիցլէր, Հուկօ ֆոն Հոֆմանշթալ, Ռէնէր Մարիա Ռիլքէ եւն. եւն. եղած են ժամանակակից ուշագրաւ դէմքերը աւստրիական գրականութեան։

Այս փաղանգին ամէնէն գայտունը, Հոֆմանշթալ, մեռաւ վաղժամ, 55 տարեկանին, ձգելով խոր հետքեր, նոյնիսկ միջազգային գրականութեան մէջ։

Հուկօ ֆոն Հոֆմանշթալ ծնած է 1874ին Վիեննայի մէջ եւ քսան տարեկանին արդէն նշանաւոր դարձած իր երկու հատորներով —Der Tod des Tizian— *եւ* Der Tor und der Tod: *Կը պատկանի գերմանական վիպային դպրոցին, բայց ոչ այն ռոմանտիզմին որ Շլէկէլի հիւսիսային-բողոքական ցուրտ տարտուներն ունի եւ ուր կարօտախտը կը յածի ամբողջական մելամաղձոտութեամբ եւ գորշ երազներով, այլ ծագումով իտալացի եւ հրեայ՝ հարաւի տաք արեւուն գեղաթօյր թրթռացումները եւ ծաղկած գունաւորումը կ'արտացոլայ Հոֆմանշթալի գործերէն։*

Հոֆմանշթալ ունեցած է հրաշալիին ճաշակը եւ զայն փնտռած յիշողութիւններու մէջ, հին յունական, միջին դարու եւ 18րդ դարու եւրոպական փառաբանողը եղած է, նոր դարաշրջանը իր բոլոր հրաշալիքներով չի յուզեր Հոֆմանշթալը, որուն համար ապրիլը կը նշանակէ վերապրիլ։

Միստիկ հոգի մը եւ հզօր կարողութիւն սքանչանալու, մոգական հաղորդականութիւն մը դէպի հինը եւ դէպի խորհրդաւոր անցեալը, որուն աւերակներն անգամ իր փառայեղ գրչին տակ եղած են հրաշագեղ պատկերներ։ Քննել կամ վերլուծել, կազմաւորել կամ համադրել երկրորդական մնացած են Հոֆմանշթալի մօտ։ Գաղափարներու նուրբ շարայարումը զինք քիչ հետաքրքրած է, իր միակ ցանկութիւնը եղած է պատկերաւորումներու թելադրական եւ յուզիչ խմբաւորումը։

Հոֆմանշթալ եղած է Մէթերլինկի պէս խորհրդապաշտութեան սարքաւորներէն մէկը, իր ոճը անպատում երանութեան մը, անհատական հմայքի մը խռովքն ունի։ Թէեւ չէ ունեցած Վէռլէնի գինովութիւնը, ոչ ալ Հայնէի կրքոտ քաղցրութիւնը, սակայն եղած է զգայուն եւ հաղորդական։ Հոֆմանշթալի թէ արձակին եւ թէ ոտանաւորներուն մէջ երաժշտական քնարականութիւն մը կը թրթռայ։ Իր սարսուռները Շէքսփիրեան յուզում մը կը կաթեցնեն։ Իր քով զգացումները կը տիրապետեն մտքին վրայ եւ կ'առաջնորդեն զայն հեշտանքներու աշխարհը եւ մարդ կը զգայ իր խանդոտ սրտիւքներուն ետին հունգարական ջութակներու ողբագին երանութիւնը։

Հոֆմանշթալի եռանդը չէ սպառեր, չանհետացներ այլ կը պահպանէ իր խանդավառութիւնը։ Վախ մը, մտահոգութիւն մը ունի եւ իր զաւեթը կը հեծեծէ դառնօրէն։ Հոֆմանշթալ իր ձգտումներով բարձրօրէն մարդկային գիծ մը ունէր, թէեւ տեւեանք ազգերու խաղաղ եղբայրակցութեան։ Իր ուշագրաւ կողմը՝ կամքի պակասն է։ Հակառակ իր տրաբապետող կեցուածքին, իր ընտրած նիւթերուն կատարեալ տէր ըլլալուն, որոշ ուղղութիւն չէ ունեցած։ Իր ազնուական ծագումը թերեւս պատճառ եղած է որ զգայական վրիպումներ ողողեն իր արուեստին այնքան խոր հմայքը։

Հոֆմանշթալ եղած է նաեւ յաջողթատերագիր։ Իր թատրերգութիւններէն Jedermann *եւ* Das Salzburger Grosse Welttheater*ի մէջ՝ բեմահանուած են հռչակաւոր բեմադրիչ Մաքս Ռայնհարդի կողմէ եւ մեծ յաջողութիւններ ունեցած։*

«Յառաջ»ի ընթերցողները նոյն կուգան զայն մանրամասնօրէն վերլուծելու համար թէ իբրեւ բանաստեղծ եւ թէ իբրեւ թատերագիր, սակայն կարելի է ըսել որ ոչ միայն գերմանական ժամանակակից գրականութիւնը, այլ եւ միջազգային գրականութիւնը Հոֆմանշթալի եղերական մահով կը կորսնցնէ ազնուական եւ ինքնատիպ դէմք մը։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՔԻՐՄԱՆՇԱՀԻ ՄԷՋ

ՔԻՐՄԱՆՇԱՀ (Սեփ. Թղթ.). — Քիրմանշահի հայութիւնը մեծ թիւ մը չի կազմեր։ Հազիւ 30-40 տուն, զանազան տեղերէ գաղթած։ Կան արհեստաւորներ եւ զանազան հիմնարկութիւններու մէջ ծառայողներ։ Ունին իրենց դպրոցը մինչեւ Զ. դասարան, մանկապարտէզով։ Տարեկան ծախքը, 1500 թումէն, կը հոգայ համայնքը։ Աղքատներ անգործներ չեն վճարեր իրենց նուէրները։ Այսպէս, Պ. Խէչօ Աղամեանը, զինուորական դերձակ, թէհրանէն յաճախ հանդիպելով այստեղ, միշտ կ'օգնէ դպրոցին։

Քիրմանշահի փոքրաթիւ գաղութը չէ հանդուրժած առանց դպրոցի մնալ եւ զայն կը հոգայ նուէրներով, թոշակներով եւ ներկայացումներով։ Ուսուցիչները եւ ուսուցչուհիներն ալ իրենց կարելին ի գործ կը դնեն ժամանակի պահանջներուն համաձայն կրթելու նոր սերունդը։ Դպրոցի հոգաբարձութիւնը նոյնպէս գիտակից է իր պարտականութեան։ Քանիցս դիմեց կառավարութեան, որպէսզի ամսական որոշ գումար յատկացնէ, ինչպէս կ'ընեն ուրիշ դպրոցներու, դժբախտաբար մինչեւ հիմա գոհացում չէ ստացած։ Հոգաբարձութիւնը դիմած էր նաեւ Նոր-Ջուղայ, Մեսրոպ սրբին, խնդրելով հանգանակութիւն մը կատարել Հնդկաստանի մէջ. բայց անօգուտ։

Դեռ կան Քիրմանշահի նման վայրեր ուր նոր սերունդը կարօտ է դաստիարակութեան։ Այս բոլոր յուսախաբութիւններէն յետոյ մեր խոնարհ գաղութը յոյսը դնելով իր ուժերուն վրայ, ամէն գնով վառ կը պահէ իր դպրոցը։

Վերջերս հոգաբարձութեան եւ սիրողուհիներու մասնակցութեամբ ներկայացուեցաւ «Արշին Մալ Ալանը», պարսկերէն լեզուով արդիւնքին կէսը Մէշէդի պարսիկ աղէտեալներուն, իսկ միւս կէսը Քիրմանշահի դպրոցին յատկացնելու պայմանաւ։ Նահանգապետ Շահապ Ցեօվլէն մեծ ուրախութեամբ հովանաւորեց եւ օգնեց տոմսակներու վաճառման։ Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող։ Սրահը լիքն էր հոծ բազմութեամբ, եւ մեծամասնութիւն կը կազմէին պարսկուհիները, օգտուելով ներկայ կառավարութեան ընծայած ազատութենէն։

Ցանկալի է նման ձեռնարկներ ունենալ նաեւ պարսկահայ ուրիշ գաղութներու մէջ, որպէս զի հայ եւ պարսիկ գործաւոր համերաշխութիւնն աւելի ամրապնդուի։

Անցորդ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 1 յուլիս (Սեփ. Թղթ.).— Քանի մը շաբաթ՝ առաջ, հանդիսաւորապէս բացուեցաւ այստեղի արուարձաններէն՝ Փուէնթէ-Ալսինայի մէջ հայկական առաջին դպրոցը։

Թէեւ կան ուրիշ երկու դպրոցներ ալ, բայց անոնք զուտ տնային հանգամանք ունին եւ չեն կրցած ընդհանուրի սեփականութիւնը դառնալ։ Փուէնթէ Ալսինայի դպրոցի առաւելութիւնն այն է, որ նախ ամբողջ հողը հայկական սեփականութիւն է, եւ երկրորդ կը գտնուի հայաշատ շրջանի մը մէջ, ուր շուրջ 130 տուն Հաճընցիներ, Կիւրինցիներ, Գոնիացիներ եւ Մարաշցիներ կ'ապրին, գրեթէ բոլորն ալ աշխատաւորներ։

Ոչինչ այնքան գովելի կրնար ըլլալ քան այս գեղեցիկ ձեռնարկը, —դպրոց՝ ուր հայ մանուկը կը սորվի իր մայրենի լեզուն, ազգային պատմութիւնը, եւայլն։ Ձեռնարկը իրականացուց սրտցաւ հայրենակից մը, Պ. Երուանդ (Լեւոնարտօ) Խաչիկեան, որ միշտ յօժարութեամբ կը մասնակցի հանրօգուտ գործերու։ Հողը գնելով, շինութեան ծախքերու խոշոր մէկ մասն ստանձնեց։ Եւ Փուէնթէ-Ալսինայի հայ հասարակութիւնը միաձայնութեամբ որոշեց դպրոցը կոչել Խաչիկեան Ազգ. Վարժարան, ուր 60-70ի մօտ, 5-12 տարեկան հայ մանուկներ իրենց ուսուցիչ Պ. Ն. Դարբինի աշալուրջ հսկողութեան տակ միջոց կ'ունենան սորվելու մայրենի լեզուն, մեր պատմութիւնը եւն. եւն.։

Մեր բոլոր կրթական գործերը այսպէս համեստ ու անշուք են սկսած։ Հազիւ գտնէին բարձրացող շէնք մը, ուսուցիչ մը, եւ կամաց կամաց զարգացած են։ Այդպէս չէ՞ր շուրջ 45 տարի առաջ, Վանի Երամեան դպրոցը, որ այնքան փառաւոր սերունդ մը արտադրեց։ Այսպէս չէ՞ր Շուշիի Հայոց Թեմական … որու հետ կապուած են … ականաւոր դէմքերու … Թիֆլիսի Ներսէսեանը, … շէնքով, եւն.։

Վանի մէջ թուրքը … ամէն ինչ, Թիֆլիսի մէջ … բոլշեւիկները գրաւեցին … հաստատութիւնները։ Իսկ … ովկիանոսի այս հեռաւոր … րուն վրայ ոչ ոք կայ … կանօրէն մեզ հարուածող… կը մնայ ձեռք ձեռքի … Ն. Խաչիկեանի հետ, եւ … տանիլ գործը։

Ի՛նչ աւելի մեծ գոհու… թիւն մեր հայրենակիցն… քան սա փոքրիկները որոնք … մայրենի լեզուով կը … այս օտար ափերուն վրայ։

Կը գանկանք յաջողութիւ… յարատեւութիւն, այսքան … ցիկ սկսուած գործ մը … վերջ տանելու համար։

Սմբատ Թորգոմ…

ԹՌՉՈՒՆՆԵՐՈՒ ԳԱՂԹԸ

Ցուրտ կամ բարեխառն … մայի տաք ապրող եւ … սակարգի պատկանող թռ… աշնան եղանակին խմբով … գաղթեն դէպի հարաւ՝ աւելի … երկիրներ, հոն կ'անցնեն … եւ գարնան կրկին իրենց … վայրը կը վերադառնան։

Անոնցմէ ոմանք … բար կը գաղթեն, ինչպէս … նակները՝ որոնք աշնան կը … ուրիշներ՝ ինչպէս կռունկը, … գիլը, տատրակը, … սագը, բադը որոնք տարին … անգամ՝ աշնան եւ գարն… գաղթեն, վերջապէս ուրիշ… անկանոն ժամանակներու … գաղթեն, ինչպէս՝ խաչկառ… կուզկերը, շաղակրատ թռչ… եւն.։

Թռչուններու գաղթի … ւոր պատճառը կը վերագր… ղհաս ցուրտին եւ ձմեռ… ղանակին մէջ անոնց … նուազման կամ չգոյութ…

Անոնք ընդհանրապէս … լորտի բարձր խաւերէն … կը ճամբորդեն, օրերով … լայնատարած ծովերու եւ … ձեւածաւալ ցամաքներու … Հաստատուած է թէ … թռչունները միշտ միեւնոյն … կիրը եւ միեւնոյն տեղը … իբր ձմերանոց, սակայն … ինչպէս չեն կորսնցներ իր… ղութիւնը եւ ՝միշտ … ճամբան կը հետեւին … բոզութիւն մըն է, որ … զարմանք կը պատճառէ … գէտներուն։

Բնապատումներէ ոմն … երեւոյթը թռչուններ… գին կը վերագրեն, իսկ … անոնց աչքերուն սրատես… եւ ուրիշ պատճառներու։

Արդարեւ, թռչուններ… տուած են չափազանց սր… քերով։ երբ մենք մեկ … տակ հազիւ կը նշմարենք … վրայ սողացող փոքր … ջատակներ թռչունները … բարձր խաւերուն մէջ … ատեն զանոնք ամենամե… րութեամբ կը նշմարեն … վրայ խոյանալով կ'ո… Հետեւաբար բնաւ … չէ երբ անոնք գաղթի … բարձրերէն կ'որոշեն … կիրները եւ կը հետեւ… միեւնոյն ուղղութեան … անոնք ի՛նչպէս կրնա… վրայէն անցած ատեն … րենց ուղղութիւնը։

Այս մասին բնագէ…

...մանք կ'առարկեն թէ գաղթող թռչունները սովորաբար ծովերու նեղ մասերը իրենց ուղեցոյց կ'ընտրեն, ինչպէս օրինակի համար Ճիպրալթարի նեղուցը՝ Միջերկրականի ծովը անցնելու համար։ Ուրիշներ գիտել կուտան թէ անոնք եր նեղուցներու ուղղութեամբ չեն ընթանար, ծովեզերեայ երկիրները կամ կղզիներու շարքերը կ'ուզեն իբր ճամբայ։

Գերմանացի գիտուն մըն ալ կը կարծէ կ'ըսէ թէ թռչունները օդին բարձրերը թռչելով՝ կ'առնեն այնպիսի ուղղութիւն մը որ զիրենք ուղղակի իրենց ձմեռանոցը կ'առաջնորդէ, առանց ատոնք ինչպէ՛ս կրնան մեքենաբար պահել իրենց ուղղութիւնը, փոթորոտ սաստկաշունչ հովերու հակառակ հոսանքներու դէմ, հովեր՝ որոնք գրեթէ միշտ անպակաս են մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ։

Այս առթիւ ըսենք թէ թռչուններէ զատ, ծովային կենդանիներու եւ խեցեմորթներու մասնաւոր տեսակներ, ձուկեր եւ միջատներ եւս կը գաղթեն։

Ձուկերէն ոմանք գետերէն ծով կ'անցնին, ինչպէս օձաձուկը, կամ ծովէն գետերու մէջ, ինչպէս սաղմոն ձուկը, թառափը, ուրիշներ՝ ծովերու մէջ զանազան կողմեր կը գաղթեն, ինչպէս տառեխը, թինինքը, թինոսը, անձրուկը (խամսի), ազկերը եւն.

Ձուկերու գաղթին պատճառները կը վերագրուին մասնաւորապէս այն պէտքին՝ զոր անոնք կը զգան գտնելու նպաստաւոր ծովափներ՝ զետեղելու համար իրենց հաւկիթները եւ բաւականաչափ սնունդ հայթայթելու ի մօտոյ ձագուկներուն։

Ուղղաթեւ եւ կիսաթեւ միջատներն ալ գրեթէ մեծ մասամբ գաղթող են։ Ամէնուն ծանօթ է մարախներուն հոծ բազմութեամբ համախումբ գաղթը եւ անկէ առաջ եկած վնասները հունձքերու կամ ընդհանուր առմամբ բուսականութեան, առաջ բերելով երբեմն իրական աղէտներ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՑԷՐՈՍԻ

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վարձակալութեան նոր օրէնքին տրամադրութիւնները կը կիրարկուին ա.— Փարիզի, Սէնի նահանգին եւ Փարիզի ամբութիւններէն սկսեալ 50 քիլոմեթր շրջանի մը մէջ։ բ.- 4000է վեր ամբողջական բնակիչ ունեցող համայնքներուն, ինչպէս նաեւ այն համայնքներուն (commune) մէջ, որոնք 10.000նոց քաղաքներէ առնուազն 5 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունին։ գ.— Այն բոլոր համայնքներուն մէջ, որուն բնակչութիւնը ըստ վերջին մարդահամարի, կը ներկայացնէ հարիւրին 5 յաւելում մը նախորդ մարդահամարին վրայ։

Այս պայմաններով, Նոր օրէնքին տրամադրութեան կ'ենթարկուին ա.—Բնակարաններու, բ.— առանց առեւտրական կամ ճարտարարուեստական բնոյթ կրելու, արհեստի յատկացուած շէնքերու, գ.— հանրային սպասարկութեան մը յատկացուած շէնքերու վարձքերը։

Երէկ գրեր էինք թէ՝ բացի այն պարագայէն, երբ դատական վճիռ մը ձեռք ձգուած է վարձակալին դէմ, զայն հանել տալու համար իր գրաւած շէնքէն, երկարաձգման օրէնքին կ'օգտուին բոլոր վարձակալները, երկարատեւ վարձքի պայմանագրութիւն (պայ) ունեցողները, նոյնիսկ եթէ նախորդ երկարաձգում մը կամ բացառիկ պայմանաժամ մը լրացած ըլլայ 30 յունիս 1929ին։

Բնակութեան շէնքերու երկարաձգումը վերջ կը գտնէ հետեւեալ թուականներուն։

ԾԱՆՕԹ.— Փակագծի մէջ «1914ին 6000»ը կարդալ՝ «եթէ վարձուած շէնքին վարձքը՝ 1914 օգոստոս 1ին չէր անցներ 6000 ֆրանքը»։ Ըստ այնմ կարդալ՝ յաջորդ ծիտուածները։

ՓԱՐԻԶԻ, ՍԷՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ, ԵՒ ԱՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ 50 ՔԻԼՈՄ. ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ.—

1 Յուլիս 1932ին, (1914ին 6000):
» » 1935ին, (1914ին 3000):
» » 1936ին, (1914ին 2000 :
» » 1937ին, (1914ին 1000):
» » 1938ին, (1914ին 500):
» » 1938ին, եթէ 1914 օգոստոս 1ին վարձքը 500էն վար էր։ 1 Յուլիս 1939ին, բոլոր այն երկարաձգման իրաւունքները որոնք վերը չեն յիշուած եւ չեն անցնիր 500ը։

100000Է ԱՒԵԼԻ ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆԱԿԻՑ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.

1 Յուլիս 1932ին (1914ին 4000):
» » 1935ին (1914ին 2000):
» » (1936ին (1914ին 1000 :
» » 1937ին (1914ին 500):
» » 1938ին (1914ին 250):
» » 1938ին, եթէ 1914 օգոստոս 1ին, վարձքը 500էն վար էր։ 1 Յուլիս 1939ին, բոլոր այն երկարաձգման իրաւունքները, որոնք վերը չեն յիշուած եւ չեն անցնիր 250ը։

100.000Է ՎԱՐ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.

Նոյն թուականներուն, վարձքի հետեւեալ գիներով՝ յաջորդաբար.— 2000,— 1000,— 500,— 250,— 250էն վար։

Բոլոր այն շէնքերուն համար որ կը գործածուին իբր արհեստանոց, կամ յատկացուած են պաշտօնի մը կիրարկման, կամ խառն գործածութեան, առանց առեւտրական եւ ճարտարարուեստական բնոյթի, վարձակալութեան, երկարաձգման իրաւունքը վերջ կը գտնէ:

Փարիզ եւ շրջակայքը,— Վերը յիշուած թուականներուն, եթէ 1914 օգոստոս 1ին վարձագինը չէր անցներ 9000,— 6000,— 3000,— 2000,— 1000,— 1 յուլիս 1938ին, եթէ 1914 օգոստ. 1ին, վարձքը վար էր 1000 ֆրանքէն։

100.000նոց քաղաքներուն մէջ.— Միշտ նոյն թուականներուն, յաջորդաբար նկատի ունենալով հետեւեալ գումարները 3000,— 2500,— 1000,— 500,— 500էն վար։

∴ Նոր օրէնքին կիրարկման հետեւանքով ծագած վէճերը հարթելու համար, դատարանի դիւանին ներկայացուցած խնդրագրով մը կամ յայտարարութեամբ մը, կարելի է դիմել հաշտարար դատարանին, երբ տարեկան վարձքը չանցնիր 3000 ֆրանքը (առանց հաշուելու տուրքերը) կամ եթէ խնդիրը կը դառնայ կահաւոր շէնքի մը շուրջ, երբ ամսական վարձքը չանցնիր 500ը։ Մնացեալ բոլոր պարագաներուն մէջ, պէտք է դիմել քաղաքային դատարանին։

∴ Բնակարանի մը պարպումին յետոյ, մինչեւ 15 օր, կալուածատէրը պարտաւոր է իմաց տալ թաղապետութեան կամ քաղաքին թաղապետական բնակարանային սպասարկութեան։ Այս տրամադրութեան դէմ ամէն անսաստում կը պատժուի 100—3000 ֆրանք տուգանքով։

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

∴ Ծովի ալիքներու ամէնէն մեծ արագութիւնը ժամը 72 քիլոմեթր է:

∴ Նոր Զելանտա ամէնէն առողջ երկիրը ըլլալու է. հոն ապրողներու միջին տարիքը 64 է:

∴ Պարզ գրպանի ժամացոյց մը 165 մասէ կը բաղկանայ:

∴ Ամէնէն շատ ոսկին Թրանսվալէն կ'ելլէ: Անկէ վերջ կուգան Միացեալ Նահանգները եւ Քանատա:

∴ Մեր ձիերը շատ շատ 25 տարի կեանք կ'ունենան. մինչ վայրի ձիերը 40 տարի կ'ապրին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

Կարգ մը նիւթական դժուարութիւններու սահմանին տակ, Դպրոցասէրի խնամակալութիւնը որոշած էր այս տարի իր առաջին մրցանակաբաշխութեան հանդէսը կատարել սեղմ շրջանակի մը մէջ՝ առանց հանդիսաւոր հանգամանքի։

Ամսոյս 19ին Ուրբաթ առաւօտ, Խոյեան քահանան հրաւիրուած էր շէնքին մեծ սրահին մէջ պատարագելու։ Հաւաքուած էին բոլոր աշակերտուհիները եւ ուսուցչական, խնամակալական կազմը, ինչուք խորանի մը շուրջը։

Պատարագի արարողութեան մասնակցեցան աշակերտուհիներու քառաձայն խումբը, Պ. Պասմաճեանի ղեկավարութեամբ։

Պատարագէն անմիջապէս յետոյ սկսաւ այս տարուան շրջանաւարտներուն մրցանակներու բաշխումը։

Երգիչ խումբին կողմէն երգուած «Արիք Հայկազունքէն» յետոյ, Ցնօրէնը փարձեւ բարոյալից հրաժեշտի խօսքեր ըսաւ քսան շրջանաւարտներու, որոնց ուխտը կը պատկանէին արհեստանոցին։

Դպրոցի կրթական շրջանը աւարտած են՝ Օր.ներ Շաքէ Խաչեան, Նպրաքսէ Վարդանեան, Գեղանոյշ Ցեմիրճեան, Մելինէ Աստուրեան, Արաքսի Սիրոսեան, Աշխուհի Այնթճեան, Լիւսի Քարանեաքեան, Վեհանոյշ Ալթունեան, Արաքսի Գալէնտերեան, Արմինէ Թահմազեան, Լիւսի Պալեան, Սիրարփի Երանեան։

Արհեստանոցէն՝ Օրիորդներ Սաթենիկ Գալստեան, Սրբուհի Թօլաճեան, Եղիսաբէթ Քէրէճեան, Վեհանոյշ Գրիգորեան, Ալիս Գրիգորեան, Արմենուհի Աստուրեան, Վարդանուշ Գույեան։

Մեկնողներուն կողմէ Օր. Գեղանուշ Ցեմիրճեան կարդաց հրաժեշտի ճառ մը։

Վկայականներու եւ մրցանակներու բաշխումէն յետոյ, մէկ քանի հիւրեր եւ ուսուցչական կազմը հրաւիրուեցան մաքրիմ ճաշասրահին մը շուրջը. մինչդեռ պարտէզը, մեծ ծառերու հովանիին տակ աշակերտուհիները կը տօնախմբէին նոյնպէս, բազմաթիւ սեղաններու շուրջ։

ՀՐ ԱԼԵԱՆԱՔ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՀՐԴԵՀԸ
1000 ԽԱՆՈՒԹ ԵՒ 600 ՏՈՒՆ ԱՅՐԱԾ

Էնկիւրիի հրդեհի մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդուի.—

Յուլիս 19ի գիշեր ժամը 1,30ին հրդեհը սկսած է Թահթագալէ կոչուած թաղէն, որ քաղաքին ամէնէն բանուկ առեւտրական կեդրոնն է, Առաջին անգամ այրեցաւ «Իշխիֆէթ» ատաղձի ընկերութեան վաճառատունը։ Քիչ վերջ կրակը տարածուեցաւ քովի փայտաշէն տանը եւ հովին սաստկութենէն անմիջապէս բորբոքելով բաժնուեցաւ երեք թեւերու եւ սկսաւ այրել իր հանդիպած տուներն ու խանութները։ Հրդեհին մէկ թեւը կարելի եղաւ մարել նախակաեալ կողմերը։ Երկրորդ թեւն ալ հրշէջ գունդին աջէն զսպուեցաւ։ Երրորդը սակայն, որ ամէնէն կատաղին էր, շարունակեց իր ընթացքը Պալըգբազարի ուղղութեամբ։ Հրշէջ գունդը սկսաւ ռումբերով քանդել շատ մը խանութներ հրդեհին ծաւալումը արգիլելու համար։

Էնկիւրիի ամբողջ ժողովուրդը կրակին վայրը թափեր էր եւ կ'աշխատէր կրակը մարել. Մինչեւ հիմա 600 տուն այրած է. իսկ 1000է մօտ խանութներ մոխիր դարձած են։ Այրած շէնքերուն մէջ կան երկու մզկիթ, փուռ մը եւ բաղնիք մը։

Զինուորական հրշէջ գունդը շատ մը շէնքեր ռումբով օդը հանեց։ Երկու հազարէ աւելի ոստիկան զինուորներ ու հրշէջներ կ'աշխատին։ Ցաւալին յայտնի չէ թէ քանի հոգի մեռած են փլատակներուն տակ։ Աստուած է սակայն որ 1 հոգի այրած է Թոհթագալէի մէջ։ Կ'ենթադրուի թէ կրակը ծագած է ելեկտրական սխալ կարգէ մը, եւ կամ լամբարէ մը։

Այրած են Էնկիւրիի մսավաճառներու բոլոր խանութները, 50է աւելի կլայեկագործի եւ ատաղձագործի խանութներ, բազմաթիւ նպարավաճառատուններ, ու հազարաւոր ոսկիի ապրանքներ կար, բանջարեղէնի հալը, բաղնիք մը, փուռ, 3 մեծ խան եւ «Մէտէրբէթ» պանդոկը։ Բոլոր հրապարակները լեցուած են կրակէն ազատուած ապրանքներով։ Հեռաձայնի եւ ելեկտրականութեան բոլոր գետնուղիները քանդուած են։

Հրդեհը նիւթական շատ մեծ վնասներ պատճառեց։ «Իշխիֆէթ» ընկերութեան մթերանոցներուն մէջ գտնուող քանի մը հարիւր հազար ոսկիի ապրանքները մոխիր դարձան։ Այս ապրանքները ապահովագրուած չէին։ Կատարուած քննութեամբ հաստատուած է որ կրակը ծագած է այս մթերանոցներէն։ Էնկիւրիի մսավաճառի եւ բանջարավաճառի բոլոր խանութները այրած ըլլալով, կառավարութիւնը շրջուն վաճառորդներ հրապարակ հանեց, որպէսզի ժողովուրդը առանց մսի եւ բանջարեղէնի չմնայ։

Նիւթական վնասը թէեւ վերջնականապէս չէ որոշուած, բայց կը կարծուի թէ 15 միլիոն ոսկիի կը հասնի։ Կրակին ծաւալումը երկու գլխաւոր պատճառ ունի. Ա. սաստիկ հովը, որ անդադար փչեց եւ միայն ժամը 8ին մօտերը մեղմացաւ. Բ. տուներուն փայտաշէն ըլլալը, ինչպէս նաեւ այն պարագան որ կրակի ճամբուն վրայ առաջի շատ մը խանութներ կը գտնուէին։ Հրշէջ գունդը ընդամէնը 30 տուն եւ խանութ քանդեց, կրակին ծաւալումը արգիլելու համար։ Ասոր շնորհիւ կարելի եղաւ փրկել քաղաքապետութեան շէնքը։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՀԵՂԵՂԸ

Հեղեղին հետեւանքներու մասին Օֆէն պաշտօնական տեղեկութիւններ սկսած են տրուիլ։ Ցամաքային հաղորդակցութիւնները անկարելի ըլլալով, նաւակներով եւ շարժանաւերով միայն հաղորդակցութիւն կը պահուի։ Աղէտի վայրէն եկողները սարսափելի նկարագրութիւններ կ'ընեն։ Ցեղ առ հողային փլուզումները կը շարունակուին։ Օֆի բարձրագիր վայրերէն լուր առնել կարելի չէ եղած դեռ։ Հեղեղէն եւ փլուզումներէն ազատուածները աննկարագրելի թշուառութեան մէջ կը գտնուին։ Կորուստներու թիւը որոշել շատ դժուար եւ երկարատեւ պիտի ըլլայ։

Ներկայիս հազարաւոր մարդ հազարներով կենդանի եւ միլիոններով վնաս արձանագրուած է։ Այս հաշուով, Տրապիզոնի ամէնէն բազմամարդ ու հարուստ շրջանը, Օֆ, բոլորովին աւերակ եղած է։

Աղէտին հանդէպ ձեռք առնուելիք միջոցներուն գործադրութիւնը ուշացած է, որովհետեւ կուսակալութիւնը ճիշդ հինգ օր վերջ իմացած է աղէտը։

Օգնութեան համար յանձնախումբեր կազմուեցան. առաջին օգնութիւնը ըրած է Իչ գործոց նախ. 800 ոսկիի եգիպտացորեն ղրկելով։ Թշուառութիւնը այնքան մեծ է որ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելու է, մինչդեռ ոչ միայն բոլոր հայրենակիցներ, այլ նոյնիսկ այստեղ աղէտի մասին լուր չունեցողներ կան։

ԱՒԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՁՆՁՈՒԱԾ

Մալաթիայէն կը հաղորդեն թէ նշանաւոր աւազակապետ Սիւլէյմանի հրոսախումբը ջարդուած է, ոստիկան զինուորներու կողմէ։ Աւազակները որոնք երկար ատենէ ի վեր կը հետապնդուէին, վերջապէս գարանի մէջ ինկած են զօրքի մը կողմէ. որուն անձամբ կը հրամայէր Մալաթիոյ կուսակալը։

Այս աւազակախումբը երկար ատենէ ի վեր սարսափ տակ կը պահէր Մալաթիան ու շրջակայքը։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐԷԱՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Գահիրէի հրէական «Լ'Օռօռ» թերթի յուլիս 4 թիւին մէջ բողոքի յօդուած մը կայ իտալական «Մէսաճէրօ տի Ռօտի» թերթին մէկ հրատարակութեան առթիւ։

«Արեւելքի մէջ իտալիոյ լծափոխանցումին ուղին» վերնագրով յօդուածի մը մէջ վերոյիշեալ ֆաշիստական թերթը իր յուլիս 15ի թիւին մէջ կը գուշացնէ ուզելով իտալացի առեւտրականները եւ գործի մարդերը կը գրէ թէ Արեւելքի մէջ գործի միջնորդներ փնտռած պահուն ուշադիր միայն չինելու համար Հայերու եւ Հրեաներու ձեռքը, նենգ եւ անխիղճ անձեր, որոնք այնքան գէշ աչքով կը դիտուին արդէն:

Թեթեւամտութիւնը, կ'ըսէ «Օռօռ» որով «Մէսաճէրօ տի Ռօտի» ամէնէն հրէշային անճշգութիւններ մէջտեղ կը նետէ, յառաջ կուգայ իր հակասեմական զգացումներէն։ Այդ պարագային մէջ անօգուտ բան մը պիտի ըլլար այդ թերթին գրողներուն հասկցնել թէ Հայերու եւ Հրեաներու նման աշխատասէր, խաղաղ եւ արդիւնաւէտ տարրերը անարգելը՝ «Արեւելքի մէջ Իտալիոյ լծափոխանցումի ուղին» հարթել պիտի չըլլայ։ Ընդհակառակն իտալացիները առով ոչինչ պիտի շահին բայց եթէ այդ ճամբուն վրայ խոչընդոտներ սփռել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՏԵՄՅԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ 20 յուլիս.— Դատեմի Լուս. Ուսումն. Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղի հանդէսը տեղի ունեցաւ այսօր, Պ. Թաղապետական սրահին մէջ։ Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր՝ մանաւանդ երիտասարդութիւնը։ Նախագահ Պ. Ղ. Պաղտասարեան՝ հանդէսը բացուած յայտարարեց, «Մեր Հայրենիք» երգով, զոր յոտնկայս երգեց Դատեմի երիտասարդներու խումբ մը։ Այս նախագահը պատմեց պատմութիւնը Դատեմի Ուսումնասիրացին, որ 1890-ական թուականէն մինչեւ 1915-ի ողբերգական օրերը, ապահովեց մօտ 300 երեսնա երիտասարդներու կրթութիւնը՝ բացատրեց թէ, հակառակ թրքական վայրագութեան, Դատեմի մնացորդ տարագիրները, հեռու իրենց հայրենիքէն, նորէն կանգնած են վերածնելեան ճամբուն վրայ։ Մեր բոլորիս, աչքերը յառած են վաղուան մեծ պայքարին, որուն համար սերունդներ զոհուեցան։ Մենք յարգանք ունինք բոլոր այն կազմակերպութեանց հանդէպ, որոնք կը ձգտին այս ժողովուրդին մշակոյթին, հայրենիքին եւ, ազատութեան համար»։ Ցեառոյ Պ. Լ. Գալայճեան արտասանեց Խ. Աբովեանի «Ա՜խ վ.թան»ը, նաեւ իր ինքնագիր գրութիւնը՝ «Դատեմի»։ Ցայտագրի համաձայն, Պ. Մ. Մարգարեան, Ջութակի վրայ նուագեց «Աշուղ»ը, Հայաստանէն եկած գինուոր» եւայլն։ Փոքրիկ Մանուկ արտասանեց Թումանեանի «Կարօտը»։ Ե. Գալաճամեան՝ Ա. Ծատուրեանի գրութիւններէն։ Ա. Մարկոյեան՝ Սիամանթոյի «Աւ մը մոխիր»։ Պ. Կ. Քլունկեան երգեց «Գարահիսար լերան կռնքին», մեներգէն վերջ, Ա. Ահարոնեանի «Հայրենիքդ իմ, ներիր ինձ»ը արտասանեց Պ. Կոստանեան. Սիամանթոյ «Պար»ը։ Աճուրդի դրուեցաւ արաբական գեղեցիկ կապերտ մը՝ ի նպաստ Դատեմի կարօտեալներուն, որուն յաջողութեան օգնեց Պ. Ց. Նիկողոսեան իր զուարճախօսութեամբ։ Բեմադրուեցաւ «Երկու անվարտիներ»ը։

Թ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Կ. Խ. ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

(ԱՄՓՈՓՈՒՄ)

Ներկայ տարուան երկրորդ եռամսեային (ապրիլ, մայիս, յունիս) ընթացքին, Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի Բուժարանին մէջ քննութեան ենթարկուած են 1000ի մօտ հիւանդները, որոնց տրուած է ձրիաբար ամէն անհրաժեշտ խնամք եւ դեղօրայք: Նկատելի է որ այս եռամսեային՝ նուազ հիւանդներ ներկայացած են Բուժարան, հաւանաբար եղանակի յարմարութեան պատճառով: Միւս կողմէ, Հիդերու եւ մարմինի յոգնութեան, հոգեսպառութեան, նոյնպէս հիւծախտի ենթակաները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն հետզհետէ։

Բուժարանը կանոնաւորաբար շարունակեց կեղծմաշկի եւ ծաղիկի դէմ պատուաստը, զոր սկսած էր փետրուար ամսուան մէջ: Վերջին եռամսեայի ընթացքին Բուժարանին մէջ պատսպարուած են կեղծմաշկի դէմ 73, ծաղիկի դէմ՝ 51 մանուկներ: Սարսէլի մէջ՝ կեղծմաշկի դէմ 70, ծաղիկի դէմ 30: Արժանթէօյի մէջ՝ ծաղիկի դէմ 23, Ալֆորվիլի մէջ՝ ծաղիկի դէմ 127 մանուկներ:

Կեղծմաշկի պատուաստները ձրիաբար ղրկուած են Institut Pasteurի աշխատակից տոքթ. Մանուէլեանի կողմէ: Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնենք այս առթիւ տոքթ. Երուանդ Մանուէլեանի, որ միշտ օգնած է մեզի, ամէն անգամ որ իրեն դիմած ենք:

Բուժարանը շարունակեց նաեւ իր խնամքները Փարիզի եւ արուարձաններու հայ կարօտ հիւանդներուն, անոնց մօտ ղրկելով իր բժիշկները:

Կ. Խաչի Օգն. Մասնաճիւղը 12 պզտիկ տղաքներ Colonie des Vacances ղրկելու գործին մէջ կ'օգնէ յառաջիկայ ամիսէն սկսեալ: Ծախքերուն մէկ մասը կը վճարեն ծնողքները, իսկ միւս մասը Կարմիր Խաչի ատենապետուհի Տիկին Մ. Կիւլպէնկեան ու յաւելեալ ծախքերը Կ. Խաչը: Նոյնպէս Կ. Խաչը պիտի օգնէ 10-12 պատանիներու գիւղ երթալու ծախքերուն: Ծնողքները պիտի հոգան միւս ծախքերը:

Այս երկու օգտակար գործերուն մէջ մեծ դեր կատարեց «Բուժանք» ամսագիրը:

(Կնիք)

ՕՏԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ

Միջազգային կարմիր Օգնութիւնը հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր 15րդ. Թաղամասին մէջ։ Հինգ ուկրայնացի բոլշեւիկներ, որոնք հոն գացած էին՝ հրահանգներ ստանալու օգոստոս 1ի օրուան համար, ձերբակալուեցան։ Այս հինգ օտար համայնավարները աոջի իրիկուն սահմանէն դուրս հանուեցան, Ներքին Նախարարի հրամանով։

Օգոստոս 1ի ցոյցերը եւ Գերմանիա

«Պերլինէր Թակէպլաթ»ի Մոսկուայի Թղթակիցը խօսելով Գ. Միջազգայինի Կեդր. Կոմիտէին կողմէ հրատարակուած կոչին վրայ՝ ի մասին օգոստոս 1ի «Համաշխարհային Խաղաղութեան օրուան, կ՚ըսէ թէ՝ ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ բուռն պրոպագանդա կատարուած է՝ պատրաստութիւններ տեսնելու այդ օրուան համար։ Այս առթիւ խօսուած ճառերուն մէջ բոլշեւիկ հռետորները մանաւորապէս կը շեշտեն Մայիս 1ի առթիւ Պերլինի մէջ կատարուած արիւնալի կռիւները, որոնք կը ներկայացուին իբրեւ նախերգանք գերմանական յեղափոխութեան։ Կեդր. Կոմիտէն կը հրաւիրէ արտասահմանի համայնավարները այդ օրը դիմադրել ոստիկանութեան եւ հրապարակային հաւաքոյթները արգիլուելու պարագային «Թռուցիկ ցոյցեր» կատարել։ «Եթէ օգոստոս 1ին միջադէպեր պատահին, կասկած չկայ թէ որոնք են անոր բարոյական պատասխանատուները»։

«Պերլինէր Թակէպլաթ» այս կոչին առթիւ կ՚ըսէ թէ բոլշեւիկներու միջամտութիւնը գերման ներքին գործերուն, մեծ ցաւ կը պատճառէ Գերմանիոյ մէջ։

Ափսոս ցաւալի է մանաւորապէս այս պահուն, երբ խորհրդային կառավարութիւնը խնդրած է Գերմանիայէն ստանձնել իր շահերու պաշտպանութիւնը Չինաստանի մէջ եւ պատրաստակամ պատասխան ստացած է։ Դարձեալ պիտի առարկեն թէ այլ բան է Գ. Միջազգայինը, այլ բան խորհրդային կառավարութիւնը, սակայն այս տարբերութիւնը ձեւական է միայն եւ ամէն մարդ գիտէ թէ Մոսկուայի մէջ ո՛չ մէկ բան կը պատահի առանց կառավարութեան հաւանութեան։

Պարսկաստանի կռիւները

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ հանրօգուտ շինութեանց Նախարար զօրավար Շայպանի անցած շաբթու վերջերը Շիրազէն բազմաթիւ զինուորներով ճամբայ ելած է դէպի Սպահան, ուր կարեւոր ուժ մը կը կեդրոնացուի, յարձակելու համար Պախթիարիներուն դէմ, որոնք պաշարած են Շահին պահակազօրքը Սաֆիտ-Տաշթի մէջ։

Հելլէն եւ թուրք վէճը

«Քայմզ»ի Թղթակիցը Աթէնքէն կը հեռագրէ 22 յուլիս թուականով.—

Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները խզուած ըլլալով, անոր համար որ Թուրքերը չէին ուզեր արտօնել Պոլիս վերադարձր այն Յոյներուն որոնք Չինադադարի շրջանին մեկնեցան օսմանեան անցագիրներով եւ գրաւած էին անոնց ստացուածքները՝ որոնց արժէքը 400,000 անգլիական ոսկի կը գնահատեն հոս, ի զօրու կը մնան բնակիչներու փոխանակութեան մասին Լօզանի դաշինքը եւ 1926ի Աթէնքի համաձայնագիրը։

Հելլէն կառավարութիւնը պիտի շարունակէ գործադրել զանոնք ու եթէ ոեւէ դժուարութիւն ծագի՝ պիտի դիմէ Լահէյի Միջազգային դատարանին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան, ինչպէս տրամադրուած է այդ դաշնագիրներուն մէջ։

Թուրքիա եւ Ռումանիա

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ Թուրք պաշտօնական շրջանակներու մէջ դժգոհութիւն առաջ բերած է ռումանական կառավարութեան այն որոշումը որով կը ջնջուի Թուրքիոյ դեսպանատունը, տնտեսական պատճառներով։

Թէեւ դրացի չեն, Ռումանիա եւ Թուրքիա բազմաթիւ հասարակաց շահեր ունին եւ ցարդ Նեղուցներու Յանձնաժողովին մէջ Ռումանիան կը ներկայացնէր Պոլսոյ դեսպանը։

Կը սպասուի որ շուտով հոս կանչուի Պուքրէշի Թուրք դեսպան Սապրի պէյ եւ երկու երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները պահպանուին երրորդ քարտուղարի մը միջոցաւ։ Թուրքիոյ Նախկին ռումանական դեսպան Ֆիլալիթի առաջինն էր որ առեւտրական դաշնագիր մը կնքեց Թուրքիոյ հետ։

Պուլկարիա եւ Հունգարիա

Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ Հունգարիոյ արտաքին Նախարար Տոքթ. Վալքօ եւ Փէշթայի պուլկար գործակատար Փէթրոֆ-Զոմակոֆ ստորագրեցին համերաշխութեան եւ իրաւարարութեան դաշինք մը Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ։

Դաշնագրին գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են.— բոլոր քաղաքական վէճերը, որոնք չեն վերաբերիր դաշնագիր կողմերու վեհապետութեան կամ երրորդ պետութեան մը շահերուն, պիտի կարգադրուին համերաշխութեամբ՝ Յատուկ մարմնի մը կողմէ։ Երկու երկիրներու միջեւ իրաւական բոլոր խնդիրները պիտի ենթարկուին իրաւարարութեան, եւ կամ ատեանի պարագային, Լահէյի Միջազգային արդարութեան ատեանին։ Դաշնագրին տեւողութիւնն է հինգ տարի։

Ռուսեւ չին վէճը

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, մինչ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ սիպերիա-մանչուրիական սահմանագլուխին վրայ. կացութիւնը լրջօրէն ծանրացած է Մանչուրիի քաղաքին շրջակաները։ Այստեղ ռուս տարագիրները կազմած են հազակներու վաշտ մը, որ վերջերս կրակ բացաւ խորհրդային հետազօտիչ օդանաւերու վրայ, երբ անոնք ցածէն կը թռէին։ Գնդակները չհանդիպեցան. սակայն 2500 խորհրդային զինուորներ պատասխանեցին այս հրացանաձգութեան՝ ամբողջովին պաշարելով Մանչուրին։

Քաղաքին չինական պահակազօրքը զօրացուեցաւ, վախնալով որ կռիւ ծագի այդ շրջանին մէջ։

.՚. Նանքինի կառավարութիւնը հանդիսաւոր ժողով մը գումարեց այն դամբարանին մէջ ուր կը հանգչի Չինաստանի ազգային հերոս Սուն Եաթ Սէն։ Կը Նախագահէր զօրավար Չանկ Քայ Շէք։ Որոշուեցաւ շարունակել խաղաղասէր քաղաքականութիւնը, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմել, Ռուսիոյ կողմէ առաջին գնդակը արձակուելուն պէս։

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց միութեան կողմէ

Այս կիրակի ժամը 14էն 20՝ վարժարանին պարտէզը, 3 bis Avenue Thiers, Le Raincy-Pavillons.

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ։

Ճագպանտ, Պար. ճոխ պիւֆէ — *Մուտք 5 ֆրանք*

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել Օփէրայէն եւ ժան ժօրէսէն 21 A Թրամուէյը եւ Կար տը լ՚Էսթէն Կարկանի գիծը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. Փարիզի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը օգոստոս 4 կիրակի օր St. Cloudի անտառին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Մանրամասնութիւնները շուտով։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 32րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին կողմէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8էն երեկոյեան 9ը, Էսթրապլինի անտառին մէջ (անցեալ տարուան վայրը)։ Կը խօսի՝ ընկ. Պ. Թիւլպէնտճեան։

Կը ներկայացուի «Գիւղական ֆիռախօս»ը զաւեշտ։ Երգ. արտասանութիւն, հայկական պարեր, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մեկնում առաւօտուն ժամը 7.30ին։

ԱՅՑ ԻՇԽԱՆ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Շավիլի գերեզմանատունը, Մոնփառնասի կայարանին մօտ (Խանասորի տարեդարձին առթիւ) այս Կիրակի ժամը 4ին

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— շոգեկառք՝ Փարիզէն Monparnasse *կայարանէն եւ իջնել Շավիլ. Թիւ 1 Թրամուէյ՝ Լուվրէն կամ Փորթ Սէն Քլուէն եւ իջնել* «Puits sans vin» *կայարանը։*

ՕՐ. ԷԼԻԶ ԱՂԱՊԷԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՏԱՐԽԱՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լէ Վալէ — Նօժան լը-Փէրկօ

1929 Յուլիս 21

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի հերթական ժողովը կարեւոր օրակարգով այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café La Petite Source*ի սրահը* Métro Odéon*ի հիւղ դէմը։ Օրակարգ 1. Հերթական կարեւոր խնդիրներ, 2. Շարունակութիւն դասախօսութեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Ժողովի կը հրաւիրուին ընկերներ Բժ. Լեւոն Գրիգորեան, Մկրտիչ Պարամեան, Կարօ Սասունի, Օհան Կարօ, Շ. Նարդունի եւ Լեւոն Մօզեան վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café La Petite Source*ի սրահը։*

Պելվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple*։ Կը խօսի՝ Ս. Մեսրոպեան։ Նիւթ՝ «Վասպուրականի հերոսամարտը»*

Գուրկուանի Վարդգէս խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Café Pouver Rue Blanche Fleure*, ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Խուագոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Rue des Bourguignons *ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։*

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր արձանագրուած եւ արձանագրուիլ փափաքող ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին Հաճի Մկրեի սրճարանը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան եւ ներկայացուցիչներու։

Լիոնի կոմիտէն ընդհ. դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին երրորդ թաղապետարանը։ Կը խօսի՝ ընկ. Սարօեան։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ կը շնորհաւորէ Գ. Գ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ Արմիկ Ջամալեան։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, 131 Fbg. du Temple*. Մէթրօ՝ Պելվիլ։ Կը խնդրուի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած ինչպէս նաեւ Փարիզ նոր եկած հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։*

ՀԱ. ՍԻՈՒԱՍԻ Եոզկատի Իւտէլի գիւղի Հայր. Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 220՝ *հեռադիտակ,* 228՝ *մահճակալի ծածկոց,* 617՝ *կնոջ ձեռքի պայուսակ,* 318՝ *սեղանի ժամացոյց,* 184՝ *ինքնահոս գրիչ։ Դիմել՝ շահած թիւերով Պ. Ղեւոնդ Թորոսեանի,* 46 Rue de Poilus. La Ciotat. (B. D. R.).

ՎԱԼԱՆՍԻ Հայ Սկաուտներու վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 27, 155, 164, 167, 169, 180, 258, 259, 272, 359, 488, 537, 540, 587, 588, 608, 636, 641, 683, 685։ *Առարկաները ստանալու համար շահող թիւերով դիմել* B. Bayan*ի,* 6 Rue Dauphine, Valence (Drôme).

ՓԱՐԻԶԻ Յ. Հայ Սկաուտներու կազմակերպած վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 3, 86, 219, 253, 354, 630, 675, 824, 1097, 1286, 1340, 1412, 1714, 1910 2524, 2645, 2792, 2809, *առարկաները ստանալու համար գրել կամ դիմել՝* Hrand Terzakin*ը,* 7 Rue de Tournon, Paris (6e):

EMPIRE Միւզիք-Հոլ. 37 Av. Wagram

Վալանսի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է Գ. Աւետիս Փէրգիկեան, 26 Bld. Vauban.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուշագցի Յովսէփ Հալթայեան որ ընդհանուր պատերազմին զինուորագրուած էր Թրքական բանակին մէջ։ Կը կարծուի թէ Տիգրանակերտի կամ Սուրիոյ կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել՝ Agop Hissayan*ի* 22 Ave. Rouveyrol, Asnières (Seine).

— Կը փնտռուին Իզմիրցի Տիգրան Գազանճեանի որդիները, իրենց մօր անունը Թագուհի, մօրաքրոջ անուն՝ Փայլածու։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստ։ Իմացնել իրենց կնքամօր Ռոզինա Մարգարեանի 22 Ave. Rouveyrol, Asnières, (Seine).

Կը փնտռուին Մարզուանցի Երուանդ եւ Յովհաննէս Ալխաթլեան եղբայրները։ Իմացնել իրենց եղբօր Dikran Alkatlian*ի,* 29 Allée de la Seine. Issy-les-Moulineaux, (Seine).

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Սէվլի կամ Սիրանուշ Քէշիշեան հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրը Արտաշէս։ 1926ին Պէյրութէն մեկնած է Փարիզ իր հօրեղբօր. որդւոյն քով։ Իմացնել՝ Mlle. Seset Kechichian*ի,* Intérnat de Ferrière sous Aubenas, Ardèche, France.

— Կը փնտռուի Տիկին Փառանձեմ Պարոնեան, Պրուսա

Մեծ Նոր Գիւղցի, որ Նախապէս Նիս կը գտնուէր եւ այժմ Մարսիլիոյ շրջակաները ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել «Յառաջ»ի Վարչութեան։

—Կը փնտռուի Վանեցի Հիւրի Յակոբեան կամ Մարտիրոսեան 27 տարեկան, մօր անուն՝ Մարինա, հօր անուն՝ Յակոբ, եղբայրը Մովսէս։

1921ին Պոլսէն մեկնած է ծննդավայր ուր աշխատած է հայ վաճառականի մը մօտ։ Ծննդավայրէն գրած է թէ մտադրութիւն ունի մեկնելու Փարիզ եւ անկից ալ Ամերիկա։ Մինչեւ այժմ լուր առնուած չէ իրմէն։ Իմացնել Mayranouch Kaléyan*ի,* Av. des Chartreux. 11 Rue Labry, 2e étage. Marseille.

Հայ *ուսանողուհի մը որ լաւ գիտէ անգլիերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ դաշնակ կը փափաքի ստանձնել դաստիարակչուհիի կամ* Dame de compagnie*ի պաշտօն մը ընտանիքի մը մէջ։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել՝ Յառաջի վարչութեան։*

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Salon des Clochettes*ի Տնօրէնութիւնը* 149 bis Av. d'Argenteuil (Asnières).

Կը ծանուցանէ թէ իր սրահները կը տրամադրէ իր յաճախորդներուն, նշանտուքի, հարսանիքի, ժողովի եւայլնի համար շաբաթ եւ կիրակի օրերը եւ ամէն երեկոյ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration | Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒԼԻՍ 1929

26 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1017 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆԽԻՂՃ ԵՒ ԱՊԻԿԱՐ ՓԱՐԻԶԸ

Տարեշրջան մըն ալ գոցուեցաւ, եւ Փարիզը տակաւին չու-նի ոչ իսկ մէկ մանկապարտէզ։

Ինչպէս աղքատ ընտանիքներ դպրոց կը պահեն մանա-ւանդ անապատին, Տէր Զօրի մէջ։ Կրթական վարժարաններ կը պահեն Հալէպի եւ Սուրիոյ գաղթակայաններուն մէջ, ցնցոտի-ներու, թիթեղի կտորներու եւ վրաններու տակ։ Զօրս տախ-տակ իրար գամելով դպրոց բացեր են Աթէնքի եւ Պիրէոսի աւաններուն մէջ։

Այստեղ, Մարսէյլի արուարձաններուն մէջ, մարդիկ փայտ ու քար կրելով, գիշերը ցերեկին խառնելով, մատուռ-մանկա-պարտէզներ շիներ են։ Տակաւին անցեալ օր, Սէնթ-Անթուանէն ընկեր մը կը նկարագրէր թէ միացեալ ճակատով, յաջողեր են շինել շէնք մը ուր կրնայ հինգ հարիւր հոգի տեղաւորուիլ։ Ընկերն, աշխատաւոր գաղութ մը, ձեռք ձեռքի տուած, տրա-մադրեր է ինչ որ կրնար — նիւթական աջակցութիւն եւ ֆիզի-քական աշխատանք։ Եւ այսօր պզտիկ աջակցութեան մը կը սպասէ, մանկապարտէզը բանալու համար։ Նոյն ափերուն վրայ, Սիոթան ունեցաւ իր մատուռ մանկապարտէզը։ Ինչպէս եւ Իսի լը Մուլինօ, քիչ մը աւելի հեռուն։

Մեծամիտ եւ շքեղաշուք Փարիզը չունի ոչ իսկ մէկ ծաղ-կոց…

Երեք-չորս տարիէ ի վեր, ոչ մնամէջ խոստումները պակ-սեցան, ոչ ալ սուտի տեսակները։ Ափ մը գլխարկաւոր ամբ-ոխներ, որոնց վրայ կ'իշխեն վերջէն հարստացած քանի մը անուններ, կը յամառին, տակաւին, խնդալ այս ժողովուրդի թշուառ անխիղճ եւ անխելք, այդ մարդիկը իրենց ափին մէջ կը պահեն հանրային հարստութիւն մը, որ կը բաւէ քանի մանկապարտէզի ծախքերուն։

Եւ ամբողջ այդ շրջապատին մէջ, հին ու նոր ազաներու, ազ-գասէրներու, «ա՛խ Հայաստան» հառաչողներու այդ շքախումբին մէջ, տակաւին չերեւցաւ մէկ մարդ, որ գոնէ այնքան քա-ջութիւն ցուցնէր որքան կը ցուցնէր, երբեմն, գաւառացի տէր-տէր մը կամ բարեխիղճ հոգաբարձու մը։ Կը սպասեն, ան-շուշտ, որ հանգրուանի … … … … մարուին, որպէս զի սեթեւեթին եւ հաշիւ տան, գործ արտադրեն։

Ընդհակառակն, այդ մարդիկը իրենց տրամադրութեան տակ ունին վարձու փաստաբաններ, զոյնզգոյն կուսակցական-ներ եւ գրոց-բրոց պատուելիներ, որոնք հաւատարիմ շուներու պէս ասպարէզ կը նետուին, տեղի-անտեղի ոռնալու, տէրերուն ապրուստը պաշտպանելու…

Այսպէ՛ս է մեր պատուական Փարիզը։ Տեսակ մը Արհես-տակցական Միութիւն' վերէն վար։ «Գլուխ» մը որ ոչ մէկ արժա-նիքով կը ճանչնայ, որուն ամէն մէկ անդամը կը վախնայ ընկերէն։ Կը կը կասկածի, կը չարախօսէ, բայց չի կրնար բաժ-նուիլ, չուզեր ճակատ յարդարել։ «Հրաշիւք իմն» երեսուն-քառասուն միլիոնի բարձրացած Պօղոս մը (Նուպարեան), ինքզինք անպարտելի կը զգայ էֆէնտիին դէմ (Նորատունկեան). որով-հետեւ տեղեակ է անոր շատ մը գաղտնիքներուն։ Եւ էֆէն-տին ալ միշտ ծանր կը նստի տեղը, անշուշտ ծանրութիւն մը դնելով խղճին վրայ, այնքան աւանդներու եւ կտակներու բե-ռին տակ։ Գէլէկեան խան մեծ գումարներ նուիրած ըլլալով բարեգործականին, ինքզինք յաջորդ կը համարէ Պօղոս Նու-պար փաշային։ Եւ ահա նորէն իրեն դէմ Պօղոս Խամէրեանը։ Իսկ Ազաթօն պէյը՝ երկուքին ալ դէմ։ Իսկ փափկասո՛ւն բա-րոյախօս Վահան Մալէզեանը՝ բոլորին մէջտեղ, մէկը միւսին դէմ լարելու համար։

Կատարեալ «կամարիլլա» որ, ուր կարելի չէ ընել։ Ուր իրենց պաշտած աստուածն անգամ պիտի փախչէր սարսա-փահար։

Թշուառ, թշուառ ժողովուրդ, որ կը հաւատաս, տակաւին, թէ «փառքեր» ունիս, «ազգասէր երեւելիներ», որոնք անքուն գիշերներ կ'անցընեն քու բարիքիդ համար։ Զրկուած՝ օրէնքէ ու իշխանութենէ, խաղալիք՝ աշխարհի չորս հովերուն, կը յուսաս, տակաւին, թէ այս մարդիկը խղճի պիտի գան ինք-նաբերաբար, եւ հրաշքներ պիտի պարգեւեն քեզի։

Սպասէ եւ յուսա, մինչեւ որ հալիս ժամի մը պէս։ Մին-չեւ որ զաւակներդ այլեւս չհասկնան քու լեզուդ եւ պատմու-թիւնդ, եւ ընդհակառակն, սկսին ծաղրել քեզ, հեռզհետէ։ Օրի-նակներ ունիս արդէն, աչքիդ առջեւ։ Կը տեսնես ամէն օր, ար-իւնքը աչքերուդ մէջ։

Մանկապարտէզով սկսանք եւ ամբողջ արշակաւան մը պարզուեցաւ։ Այդպէս է, իրականութիւնն ալ։ Մանկապար-տէզը մանրամասնութիւն մըն է միայն, ամբողջ ողբերգութեան մէջ։ Մէկը միւսէն կը բխի։ Երբ Տէր Զօրը դպրոց կ'ունենայ, և Փարիզը ոչ իսկ մէկ ծաղկոց, կը նշանակէ թէ հիմնական չա-րիք մը բոյն դրած է այս ոստանին մէջ։ Բազմագլխանի հրէշ մը, որ կը խափանէ ամէն հանրօգուտ ձեռնարկ։ Ուրիշ առթին ալ ըսած ենք.— Փարիզը հարուստներ ունի որոնք պիտի կրնա-յին հոգալ այսօրուան Հայաստանի ամբողջ ելեւմուտքը։ Մինչ-դեռ, ճիշդ այդ մարդիկն են որ, ոչ միայն միլիոն միլիոնի վրայ դիզելու մասին միայն կը մտածեն, այլ եւ թուխսի նստած են հանրային հարստութեանց վրայ։

Ուրիշ պայմաններու մէջ, այս մարդիկը պիտի դառնէին պարեւ քրէական յանցաւորներ։ Այսօր՝ «ազգին փառք ու պար-ծանքն» են, շնորհիւ մեծապատիւ մուրացկաններու։

Թշուա՛ռ ժողովուրդ…

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Գալիֆօռնիոյ «Մշակ»ը (Ֆրէզնօ) հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (5 Յուլիս).

— «Վայրագ Թուրք վարիչները մեծ Թուրքիա մը հիմնելու մոլուցքէն տարուած՝ Հայերը, Յոյները, Ասորիացիք, Արաբներ եւ կարգ մը ուրիշ ցեղեր մասամբ կամ ամբողջովին ջնջելէ ետք, իրենց սուրը դարձուցին ըմբոստ եւ լեռնական Քիւրտին դէմ իրենց արիւնոտ մահիկը անոնց արեամբն ալ ներկելու:

Իրաւ է որ Թուրքիոյ սահմանակից կարգ մը դաշտային շրջաններու Քիւրտերը ստիպուած են գլուխ ծռել եւ հպատակութիւն յայտնել Քէմալին, իրաւ է որ կարգ մը երկրորդական շրջաններէ դիմադրելու անկարող տարրերը Քէմալ տեղահանեց եւ գաղթեց փոխադրեց խորքերը, Ատանա եւ Պրուսա, բայց տակաւին ան կրցած չէ հնազանդեցնել քրտութեան ամէնէն ըմբոստ, ամէնէն քաջարի եւ հերոսական հատուածը, որու բնակավայրը մեզ ամենուս ծանօթ է «Տէրսիմ» անունով:

Տէրսիմ իսկապէս քիւրտ ազատագրութեան Զէյթունը կամ Սասունը կարելի է համարել: Տէրսիմն է որ այսօր իր քիւրտ … … … … շարժման մարտական քրտութեան հետ, պիտի աշխատի կերտել ազատ ու անկախ Քիւրտիստան մը:

Աշխարհագրականօրէն Հայաստանի նման Քիւրտիստանը կը գրաւէ շատ կարեւոր դիրք մը խորհրդ. Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ: Ուստի բնական է որ անոնցմէ իւրաքանչիւրն ալ իրենց դիւանագիտութեան եւ շահերուն համար կարելի ամէն միջոց պիտի փորձեն, սիրաշահելու քիւրտը իրենց կողմը:

Շատ մը տեսակէտներով խիստ կարեւոր է ոչ միայն Քիւրտերուն, այլ նաեւ՝ մեզ Հայերուս համար, թէ կազմակերպուած քրտութիւնը ի՞նչ ուղղութեան պիտի հետեւի: Արդեօք Խորհրդ. Ռուսիան տարիներէ ի վեր իր ցոյց տուած ծայր աստիճան Թրքամոլ քաղաքականութիւնը պիտի Թողու՞: Զինուորական, տնտեսական, դիւանագիտական ամէն միջոցներով ոչնչանալու դատապարտուած Թուրքիան եւ «ընկեր Քէմալը» ոտքի կանգնեցնելէ ետք՝ Խորհրդ. Ռուսաստանի վարիչները պիտի լքե՞ն Թուրքիան, Քիւրտը իրենց կողմը շահելու: Արդեօք Քիւրտերը ներկայիս Խորհրդ. Ռուսիոյ համար կը ներկայացնե՞ն այնքան կարեւորութիւն, կամ քրտական հարցը հասա՞ծ է այնպիսի վիճակի մը, որ ստիպէ Խորհրդային վարիչները այդպիսի ընտրութիւն մը ընելու: Չլուծուած հարցեր են ասոնք:

Չենք ուզեր գուշակութիւններ ընել: Սակայն կարելի է ըսել միայն թէ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական հորիզոնը անակնկալներով լեցուն է այժմ:»

ՊԱՅՐՈՆ (Աթէնքի մօտ) հասան անգլիական «Վէնճընս» զրահաւորը, 8 թորփիլահալածներ և 6 սուզանաւեր։

ՀԱՑԻՆ քիլօն այսօրուընէ սկսեալ պիտի ծախուի 2 ֆր. 20ի. փոխանակ 2 ֆր. 15ի։

ՊԱՊԸ երէկ 59 տարիէ ի վեր առաջին անգամ դուրս ելաւ Վատիկանէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԵԼԼԷՆՆԵՒԹՈՒՐՔ ՎԷՃԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ՕՍՄԱՆՑԻ ՅՈՅՆԵՐԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԴԻՄԵՆ

Թանի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Հեղինակաւոր շրջանակները կատարեալ պաղարիւնով կը դիտեն հելլէնեւթուրք բանակցութեանց ընդհատումով ստեղծուած կացութիւնը եւ վճռած են Թուրքիոյ ընթացքին համաձայն դիրք բռնել։ Թուրք մամուլը ընդհատումի պատասխանատուութիւնը Յունաստանի վրայ նետել կ'ուզէ և կը յայտնէ թէ փոխ-վրէժի պիտի դիմուի, Պոլսոյ Յոյներու կալուածներէն նոր գրաւումներ կատարելով։ Այդ պարագային, Յունաստան պիտի կրնայ մէջտեղ դնել 1926ի Աթէնքի հելլէնեւթուրք համաձայնագրին 44րդ. յօդուածը, որ կը տրամադրէ Լահէյի Ատեանին դիմել՝ գրաւումները վերցնելու համար։

Եթէ Թուրքիա ուրիշ բռնութեանց դիմէ, Յունաստան պիտի ստիպուի միջոցներ ձեռք առնել՝ հատուցում ձեռք բերելու համար ի նպաստ նիւթական կորուստներու ենթարկուած յոյն անհատներու։

Ամէն պարագայի, առ այժմ Էնկիւրիի հելլէն դեսպանը ետ կանչելու խնդիր չկայ։ Քաղաքական շրջանակները վեր կը հանեն ներկայ կացութեան ծիծաղելիութիւնը Եւրոպայի մէջ, ուր մինչ եւրոպական քաղաքագէտները կը ծրագրեն կազմել Եւրոպայի Միացեալ-Նահանգներ՝ պատերազմը խմտական հաշուեյարդարի ենթարկելու եւ սպառազինումները զեղչելու համար, Ռուսիա եւ Թուրքիա բռնաւոր եւ կամայական քաղաքականութեան մը կը հետեւին, խոչընդոտելով միջազգային ներդաշնակութիւնը։

Այս կացութեան առջեւ Յունաստան բրած է իր ընտրութիւնը եւ ատոր ապացոյցը պիտի տայ շուտով հանդիսաւորապէս յառաջիկայ հոկտեմբերին, երբ Աթէնքի մէջ պիտի գումարուի խաղաղութեան միջազգային խորհրդաժողովը։

Թայմզի թղթակիցն ալ Աթէնքէն կը հեռագրէ.—

Թուրքիոյ հետ բանակցութեանց խզումին հետեւանքով, կառավարութեան ծրագիրներուն մասին, սակայն մամուլը կը տեղեկանայ թէ նախկին օսմանեան հպատակ Յոյները — որոնց Պոլիս վերադարձը արգիլուած է Թուրքերուն կողմէ — անկախ դիմում մը կատարած են Ազգերու Դաշնակցութեան։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԶԻՆՈՒՈՐ ՉԷ ՀԱՄԱԽՄԲԱԾ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Զեննաս իշխանութիւնները բացարձակապէս կը հերքեն այն զրոյցը թէ հելլէնեւթուրք բանակցութեանց խզումին հետեւանքով Թրքական երեք զօրաբաժիններ կեդրոնացուած են Թրակիոյ սահմանագլուխին վրայ։

Կառավարութիւնը կը քննէ Թուրքիոյ հետ առկախ խնդիրները Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ հանելու կարելիութիւնները։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ «Միլլիէթ»ի մէջ կը գրէ.

«Աթէնքի մէջ, Թուրքեւհելլէն բանակցութեանց խնդիրը շահեկան նիւթ դարձաւ ներքին պոլիտիկոսներու համար։ Թերթերու մէկ մասը դէմ է համաձայնութեան։ Թերթերը այս առթիւ կը շնորհաւորեն նաեւ արտաքին նախարար Միխալաքօփուլոսը, որ ժամանակին Յունաստանը չմիացուց Թուրքեւիտալական համաձայնութեան։

Աթէնքի թերթերը միայն փոխանակութեան վերաբերեալ դժուարութիւններու մասին չեն խօսիր։ «Մէսաժէ տ'Աթէն», օրինակ, ուշագրաւ կը գտնէ որ Թուրքիա վերջերս կարեւորութիւն կուտայ իր ծովային սպառազինութեան։ «Թուրքիա անշուշտ ծովային մրցման չպիտի ելլէ մեծ պետութիւններու հետ. ուրեմն ի՞նչ նպատակ ունին աս սպառազինումները», կը հարցնէ հելլէնական թերթը։

Թուրքիա ոչ ծովային տիրապետութեան կը ձգտի, ոչ ալ աչք ունի ուրիշներու հողին։ Մեր ծովային, ցամաքային եւ օդային պաշտպանութիւնը կը զօրացնենք, պարզապէս մեր հողին վրայ ինքնիշխան ապրելու համար։ Եւ երբ ուրիշներ այսքանն իսկ շատ կը տեսնեն, իրաւունք ունինք կասկածելու իրենց բարեացակամութենէն։»

Կ. Կոմիտէի անդամները պիտի ձերբակալուին

Դատական իշխանութիւնը որոշեց ձերբակալել եւ բանտարկել համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի բոլոր անդամները, իբրեւ պետութեան ապահովութեան դէմ դաւադրող։

Կեդր. կոմիտէի անդամներէն երկուքը՝ Սէմար եւ Մոնմուսօ ներկայիս Մոսկուա կը գտնուին՝ ուրիշ երկու հոգի՝ Թորէզ և Պուլթոնիէ արդէն բանտն են։ Փախած են չորս համայնավարներ, որոնց դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած է՝ երեսփոխան Ժագ Տիւքլօ, նախկին երեսփոխան Քորնավէն, կեդր. կոմիտէի անդամ Գարպէ և Բիւրոյի քարտուղար Ֆէրրա։ Ասոնք նախապէս ալ փախած էին։ Փարիզի եւ գաւառի ոստիկանութիւնը կը փնտռէ զանոնք։

Օգոստոս 1ի համար ծրագրուած բոլոր թափօրները արգիլուեցան ոստիկանութեան կողմէ։ Նոյնպէս արգիլուեցաւ Աշխատանքի Սակարանին մէջ գումարուելիք հաւաքոյթ մը՝ հազուատեղէնի եւ մետաղագործութեան բանուորներուն կողմէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ե. ՉԱՆՐԷՃԵԱՆ

Խորին կսկիծով կը հաղորդենք մահը մեր երիտասարդ աշխատակցին, Եդուարդ Չանրէճեանի՝ որ ամիսներէ ի վեր անկողին գամուած էր, անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով։

Հազիւ 23 տարեկան, ողբացեալ երիտասարդը, որ Պոլսէն գաղթած էր, ունէր գրական պաշար, մասնաւորապէս եւրոպական։ Աւելի շատ ֆրանսերէն եւ անգլիերէն գիտէր քան հայերէն, որուն առաջին փորձերը կատարեց «Յառաջ»ի մէջ։ Կը մշակէր նաեւ երգիծանքի ճիւղը, «Եղ. Բէնվտացի» ստորագրութեամբ։ Իր ֆիզիքական տկարութիւնը սաստկացաւ ապրուստի տաղտուկէն… Կը թողու մայր մը, որ ահա իր երկրորդ և վերջին զաւկին սուգը կուլայ։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՀՐԴԵՀԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Էնկիւրիի հրդեհին մասին եկած վերջին լուրերը կը յայտնեն թէ այրած են 500 խանութ, 100 տուն, 5 խան, երկու փուռ, երկու մզկիթ եւ բաղնիք մը։ Բոցերուն մէջ այրած է մարդ մը որուն ինքնութիւնը չէ ճշդուած։ Այս կերպով կը հերքուի այն լուրը թէ հազար խանութ եւ 600 տուն այրած են, ինչպէս գրած էին կարգ մը թերթեր։

Հրդեհին պատճառած նիւթական վնասը կարեւոր գումարի մը կը հասնի, բայց դեռ վերջ. նապէս կարելի չէ եղած ճշդել։ Կարմիր Մահիկը 2000 ոսկի յատկացուցած է հրկիզեալներուն։ Հրդեհէն ամէնէն աւելի պզդուած են երկրագործները, վառարանագործները, ատաղձավաճառները, ոսկերիչները, բանջարավաճառները, հագուստի վաճառականներն ու ձկնավաճառները։ Շատ տեղերու մէջ ալ հեռաձայնի, ելեկտրականութեան և ջուրի գետեղումները աւրուած են։

Հրդեհին պատճառով բացը մնացած են 130 ընտանիքներ։ Ասոնցմէ 120 ընտանիք շրջակայ այգիներ եւ ազգականներու տուները տեղաւորուած են, իսկ մնացածները Ջէնճիրլի մզկիթին մէջ Կարմիր մահիկին պաշտպանութեան տակ դրուած են։

Այրած շէնքերուն փլատակները վերցնելու համար քաղաքապետութիւնը երկու օր պայմանաժամ տուած է։ Պայմանաժամէն վերջ, չվերցուած բեկորները քաղաքապետութեան կողմէ պիտի վերցուին։ Շէնքերու վերաշինութեան արտօնութիւն պիտի տրուի Էնկիւրիի նոր յատակագիծին համաձայն։

ՄԱՆՇԸ ԿՏՐԵԼՈՒ 20ԱՄԵԱԿԸ

Ֆրանսացի օդանաւորդ Լուի Պլէրիօ ճիշդ քսան տարի առաջ՝ 1909 յուլիս 25ին, կտրեց Մանշը, փառք Գալէէն Տուվրը երթալով 23 վայրկեանէն: Այդ շրջանին այս յաղթանակը գրեթէ կը հաւասարէր Լինտպէրկի Ատլանտեանը կտրելուն:

Երէկ իրիկուն Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ հանդէս մը սարքուեցաւ այս առթիւ, նախագահութեամբ օդանաւային նախարար Լօրան-Էյնաքի:

ՆԻՒԹԸՆ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵՋԻ.— Երկար ատենէ ի վեր ծանր հիւանդութենէ մը կը տառապի Պ. Գասպար Տէր Մարգարեան, կովկասահայ բարերարը, որ իր հարստութիւնը յանօրէն կը բաժնէր հանրօգուտ ձեռնարկներու։ Տասնէ աւելի գիւղական դպրոցներ շինել տուած է միայն Զանգեզուրի մէջ: Իր հարստութիւնը ամբողջովին կորսնցուցած ըլլալով, այժմ կ'ապրի ծայրայեղ խնայողութեամբ:

ԿԱՐՄԻՐ ԴԱՒԵՐ ԱՐԱԲ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Թայմզի մէջ աշխատակից մը կը գրէ.

Երբ պոլշեւիկները ձախողեցան Չինաստանի մէջ, զարկ տուին Հարաւային Ասիոյ և արաբական աշխարհի իրենց գործունէութեան: Հնդաւոր Արեւելքի փորձառութենէն օգտուեցան հոն եւ տեղական պայմաններու նպաստաւոր էին իրենց խռովարարական ծրագիրներուն։ Գ. Միջազգայինը շատ լաւ կազմակերպուած Տեղեկատու Սպասարկութիւն մը ունի, ու կուսակցութեան անդամները, Մոսկուայի և զանազան այլայլա կոչուած առեւտրական կազմակերպութեանց մէջ՝ լաւատեղեակ կը պահեն զայն անցուդարձերու մասին ամէն շրջանի,— որքան ալ հեռու ըլլայ այն— ուր անոնք կը ծրագրեն գործել։ Սակայն իսլամական ժողովրդականութիւնը եւ օտարականներու դէմ առելութիւնը ցարդ դժուարին եւ վտանգաւոր գետին մը դարձուցած էր Արաբիոյ անմշակ հողը՝ պոլշեւիկներուն համար։

Երբ չյաջողեցան պաշտօնական դիւանագիտական պատուիրակութիւններ հաստատել, պոլշեւիկները առեւտրական յարաբերութեանց խայծով փորձեցին ներթափանցել ատաւել կամ նուազ անկախ արաբական պետութիւններ։

Այսպէս՝ 1924ին մահմետական աշխարհին մէջ սկսան երեւնալ Մոսկուա հիմնուած կարգ մը «ընկերութիւններ», որոնք իրարմէ կը տարբերէին իրենց անուններով միայն։ Նշանաւոր «Արգոս»էն զատ կային «Ռուսօթուրք», «Պարս Տէնիզ» (Սեւ ծով), «Վոստոտորգ» (Արեւելեան Առեւտուր), «Շարգ» (Արեւելք) եւայլն ընկերութիւնները։ Ասոնք ընդհանրապէս ապաստանած էին օտար դրօշի մը տակ ու անոնց վարիչներն էին սրատես ու կոբովի երեխասարդ համայնավարներ։ Ասոնք իրարու ետեւէ՝ կանոնաւոր յաջորդականութեամբ մը երեւցան արաբական բոլոր երկիրներու մէջ։ Իրենց միակ նպատակն էր խռովութիւններ յարուցանել։

Եգիպտոս, իր քաղաքական ժամանաւոր կացութեան բերումով եւ իբրեւմօտաւորարաբական երկիր, ամէնէն խոստմնալից գետինն էր՝ աշխատանքի սկսելու համար։ Այստեղ 1924ին բացուեցաւ «Արգոս»ը, երբ դեռ համբաւ չէր շինած. վարիչն էր Լազար Կլէզէր անուն մարդ մը։ Անգլեւեգիպտական ոստիկանութիւնը շուտով հասկցաւ այս նուրբ ծպտումը եւ Լազար հրաւիրուեցաւ ձգել երկիրը։

Յետոյ Արգոսի մասնաճիւղեր բացուեցան Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ, սակայն շատ կարճ ապրեցան. յունեցի վարիչը Էտուարտ Կոլըման՝ վեց ամիս վերջ վտարուեցաւ ու իր ապրանքները անճարրով ծախուեցան։

Առանց վախնալու իրենց ձախողանքէն, պոլշեւիկները նոր ընկերութիւն մը կազմեցին Եգիպտոսի մէջ, նոյն բանը՝ տարբեր անունի տակ, «Ռուսօ Թիւրք Լիմիթըտ», Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ մասնաճիւղով մը։ Ընդհանուր վարիչն էր Իգնատ Սէմնիուկ, հպարտ՝ ամերիկեան անցագիր մը ունենալուն, որուն շնորհիւ ալ կ'օգտուէր Կապիտուլասիոններէն։ Շուրջ երեք տարի այս մարդը պոլշեւիկեան աւետարանը քարոզեց... պանիր ծախելով անքան ծիծաղելիօրէն կոտրած գինով մը, որ իր վերջոյ «ընկերութիւնը» 45,000 անգլիական ոսկիի կորուստ ունեցաւ։ Այն ատեն Սէմնիուկ մնացած դրամներով ճամբայ ելաւ դէպի Ամերիկա։

Վերջերս Թայմզ գրեց Textil importի գործունէութեան մասին Եգիպտոսի մէջ։ 1928ի օգոստոսին եգիպտական ճիւղի տնօրէն Վասիլիեւի երեւնալուն հետ միաժամանակ, Սովտորգֆլոթի շոգենաւերու կանոնաւոր սպասարկութիւն մը սկսաւ Օտեսայի եւ Աղեքսանդրիոյ միջեւ։ Եգիպտական ոստիկանութիւնը աչքերը բացաւ, ու երբ «այդ շոգենաւները խարսխեցին Փորթ Սայիտի եւ Աղեքսանդրիոյ առջեւ, միայն նաւապետը արտօնուեցաւ ցամաք ելլել։

Հիճազի մէջ առաջին անգամ 1924ին երեւցաւ Մոսկուայի մէկ գործակալը, Հիւսէյին Թագաւորի արքունիքին մօտ դիւանագիտական լիակատար մարմինով մը։

Այս մարմինը պահուեցաւ մինչեւ 1928ի վերջ, հակառակ երկրին մէջ պատահած բոլոր պատերազմներուն եւ վերիվայրումներուն, շնորհիւ խորհրդային ընդհ. հիւպատոս Քէրիմ Հաքիմոֆի յանդգնութեան։ Այս մարդը, որ հետաքրքիր տիպար մըն է, ինքզինքը կը կոչէ Հաքիմ խան։ Մնունդով Թիւրքմէն, կարող է իսլամ կրօնական արարողութեանց մասնակցիլ, եւ ամէն տարի ուխտի կ'երթար Մէքքէ, մինչ եւրոպական ներկայացուցիչները չէին կրնար Թողուլ Ճէտտէն։

Հաքիմոֆ աստիճանաբար շփման մէջ մտաւ բազմաթիւ իսլամ երկիրներու գծգոհ տարրերուն հետ։ Իր պաշտօնին՝ շըռնորհիւ, ազդեցութիւնը կը տարածուէր մինչեւ հոլանտական արեւելեան Հնդկաստանի եւ Կարմիր ծովու աւազանին վրայ։ Իր թելադրութիւնով, Մոսկուա 1927ին խորհրդային նաւերու կանոնաւոր սպասարկութիւն մը կազմակերպեց, ուխտաւորները աժան գիներով Ճէտտէ փոխադրելու համար Միջերկրականէն, Սուէզի ճամբով։ Ամէն տարի Կարմիր ծովու եւ Պարսից ծոցին մէջ կազմակերպուած «խորհրդային ծփուն ցուցահանդէսները» ցոյց կուտային խորհրդային կառավարութեան կատարած նուաճումները ճարտարարուեստի մէջ։ Ապրանքները կը ծախուէին գրեթէ կէս գինով, մոռնալ սկզբունքէն թէ՝ առեւտուրը ինքնին նպատակ մը չէ, այլ քաղաքական զէնք մը։

Ռուսօթիւրք ընկերութեան մասնաճիւղ մը բացուեցաւ 1927ին Ճէտտէի խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ, Բիէլկինի վարչութեան տակ, սակայն իր անհեթեթ մեթոտները շուտով ուշադրութիւն գրաւեցին Վէհապիներու Թագաւոր Իպնը Սաուտի կառավարութեան, ու Բիէլկին վտարուեցաւ՝ իր ամբողջ պաշտօնէութեամբ։ Գ. Միջազգայինը այս պակասը գոցելու համար անմիջապէս դրկեց վոստոտորգի ներկայացուցիչ մը։

1928ի ամառը պոլշեւիկները ուշագրաւ գործունէութիւն ունեցան Արաբիոյ մէջ։ Սանաայի նոր Թագաւորութիւնը եւ խորհրդային կառավարութիւնը փոխադարձաբար զիրար ճանչցան. Հաքիմոֆ եւ Իմամ Եահիայի միջեւ կատարուած գաղտնի բանակցութեանց հետեւանքով։ Խորհրդային դիւանագիտական մարմին մը երեւցաւ անմիջապէս Սանաայի մէջ, գլխաւորութեամբ Աստախոֆի— Հաքիմոֆի նախկին քարտուղարը — եւ Բիէլկինի, որ Հիճազէն վտարուած էր։ Այս եղիւանագէտները ռուս ժողովուրդին ներկայացուցիչները չէին, այլ Գ. Միջազգայինի։ Երջանիկն Արաբիա եւս, դարերու մեկուսացումէն յետոյ, այժմ կը վայելէ ներկայութիւնը ոչ միայն խորհրդային դիւանագիտական մարմնի մը, այլ վոստոտորգի մէկ մասնաճիւղին՝ Հոտէյտայի մէջ։

Որովհետեւ Արաբները ամենանահնաւոր դաղափարն իսկ չունին Ռուսերու իսկական նպատակներուն, անոնց գործածած մեթոտները կը յաջողին։ Արդէն իսկ Արեւելեան Արաբիան պոլշեւիկներուն վրայ կը նայի իբրեւ բնական բարեկամներու եւ զինակիցներու, մեկնելով այն սկզբունքէն թէ Մոսկուան թշնամին է Անգլիոյ եւ «թշնամիիս թշնամին բարեկամս է»։

Վէհապիներուն եւ Իրաքի ու Անդրյորդանանի միջեւ երեւութապէս անբացատրելի բախումները եւ սահմանագլխի երկայնքին պատահած յանձախակի թշնամութիւնները բոլորն ալ, որոնք ամէն վայրկեան կրնան անգլիական միջամտութիւն առաջ բերել, բացէ ի բաց արդիւնք են պոլշեւիկեան մեքենայութեանց։ Ասէնի շուրջ պատահած խռովութիւնները կասկածելիօրէն զուգադիպեցան Մոսկուայի եւ Սանաայի Իմամին միջեւ կնքուած համաձայնագրին հետ:

Պոլշեւիկեան ծրագիրներու զարգացումին նշանն այն է որ իրենց գործունէութեան կեդրոնը Կարմիր ծովէն փոխադրած են Պարսից ծոց։ Այս փոփոխութիւնը կապ ունի Ճէտտէի խորհրդային հիւպատոսարանին գործելու աւելի լայն ծրագրին հետ։ Անցեալ Նոյեմբերին Ճէտտէի հիւպատոսարանի գործերը ձեռք առաւ Հաքիմոֆէն աւելի մեծ մարդ մը՝ հանրածանօթ արեւելագէտ մը Թիւրքակուլով անուն, վարիչ հոգիներէն մէկը Մոսկուայի Արեւելեան Ուսումնասիրութեանց Դիտական Ընկերակցութեան։ Իր Հիճազ ժամանումին հետ միաժամանակ Պարսից ծոցին մէջ երեւցաւ «Տամպ» շոգենաւը Օտէսայէն, «խորհրդային արտադրութեանց նոր ցուցահանդէսով մը, Մոզէս Աքսէլրոտի հրամանին տակ։ Աքսէլրոտ շատ քիչ դժուարութիւն կրեց խորհրդային գործակալութիւն մը հաստատելու Հարաւային Պարսկաստանի նաւահանգիստներէն մէկուն մէջ, «Ռուսեւպարսիկ Արտածումի եւ Ներածումի Ընկերութիւն» համեստ անունին տակ։ Աքսէլրոտի գործունէութիւնները արդէն սկսած են ցոյց տալ իրենց արդիւնքները։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Դրօշակ»ի Յունիս - Յուլիսի թիւէն կը քաղենք այս հատուածը, որ եզրակացութիւնն է ուսումնասիրութեան մը.

Ազգային խնդիրներում — երկրում թէ գաղութներում — մենք, առհասարակ, գնում ենք ժողովրդական ընտրութեան սկըզբունքը։ Օրինական ընտրութիւն, թէ՛ց քւէն որոշէ իշխանութեան բնոյթը— ամկավարութեան տարրական պահանջն է այս։ Մենք կամենում ենք որ գաղութահայ ազգային կազմակերպութիւնը դրւի ռամկավարական հիմքերի վրայ։ Մենավորութիւն է այս։ Այն ժամանակ ամենատիրական երկրները Անգլիան ու Ամերիկան են եւ ամենառամկավարը՝ Խորհրդային Ռուսաստանն ու քեմալական Թիւրքիան.

Մենատիրութեան մասին խօսողները լաւ է, որ լեզւի տակի քարը հանեն եւ պարզ ասեն, թէ՝ ընտրական սկզբունքը, ռամկավարութիւնը հաճելի չէ իրենց համար,որովհետեւ այդ դէպքում ժողովուրդը իր քւէն կը տայ Դաշնակցութեան, իսկ իրենք դէմ են Դաշնակցութեան «մենատիրութեան»։ Մարդիկ գերադասում են հրաժարւել իրենց հաւատոյ հանգանակը կազմող սկզբունքներից, թողնել, որ գաղութները փճանան անիշխանութեան երեսից, միայն թէ... Դաշնակցութեան «մենատիրութիւնը» չլինի։ Ի՞նչ տարբերութիւն այս եւ պոլշեւիկեան մտայնութեան միջեւ։

Մեզ գրաղեցնողը կուսակցական հաշիւը չէ։ Ընդլայն. եթէ ընդհանուրի շահը պահանջում է ստորադասել մեր կուսակցական շահը, մենք դրան միշտ պատրաստ ենք։ Գաղութահայութեան ազգային կազմակերպութիւնը եւ ազգային հաւաքների համերաշխութիւնը ներկայ պայմաններում մենք համարում ենք այնպիսի օգտակար գործ, որ պատրաստ ենք «մենատիրութիւնից» էլ հրաժարւել։ Այս մասին մեր վերջին Ընդհ. Ժողովը ասում է.

«Գալով ազգային-կրթական խնդիրներուն՝ Ընդհանուր Ժողովը կը հրահանգէ իր բոլոր մարմիններուն պահպանել եղած ազգային կազմակերպութիւնը, ստեղծել նոր ազգային կազմակերպութիւն այն վայրերու մէջ, ուր չկան։ Միաժամանակ կը հրահանգէ բոլոր ընկերներուն մասնակցիլ եւ աջակցիլ այն բոլոր մշակութային ձեռնարկներուն, որոնց նպատակն է Հայը Հայ պահել գաղութներու մէջ։ Այս ասպարէզին վրայ մեր հիմնական ձգտումը պէտք է ըլլի ոչ այնքան անձամբ վարել գործերը, որքան արթնցնելով զանգուածներու ազգային գիտակցութիւնը եւ հանրային պարտականութեան զգացումը՝ ապահովելով յաւագոյն տարրերու մասնակցութիւնը ազգավարութեան գործին մէջ»։

Ուշադրութիւն դարձրէք, յատկապէս, ընդգծւած տողերի վրայ։

Պարզ, որոշ ու վճռական խօսք է այս, որին կը յաջորդէ եւ նոյնքան պարզ ու վճռական գործը, եթէ գաղութահայութեան գիտակից ու կենդանի ուժերը, իրօք, անհրաժեշտ կը համարեն գաղութների կազմակերպութիւնն ու համերաշխութիւնը։

Առողջ կան, թէ ներկայ կուսակցութիւնները անկարող են գաղութների կազմակերպութիւնը գլուխ բերելու, դրա համար պէտք է ստեղծել նոր ուժեր։ Պէտք է առաջ գան չէզոք տարրերը եւ իրենց ձեռքն առնեն գործը։ Ցրեւմար սոփեստութիւն։ Լաւ է թէ՝ վատ, հայ ժողովուրդի ազգային կազմակերպւած կամքը ներկայացնում են կուսակցութիւնները եւ, քանի նորերը չկան, այս կուսակցութիւնները նստեն ու պառաւեն, թէ նոր կուսակցութիւններ կը ստեղծւեն, առնուազն թեթեւամտութիւն է։ Մտածել, թէ չէզոք, անկամ եւ անձեւ զանգւածը ի վիճակի կը լինի գաղութների կազմակերպութեան խոշոր ու կամքի լարում պահանջող գործը իր վրայ առնել, նշանակում է բոլորովին սխալ հասկացողութիւն ունենալ թէ գաղութների եւ թէ չէզոք տարրերի մասին։ Չէզոք տարրը, ի հարկէ, մեծ ուժ է, բայց միայն կազմակերպւած կուսակցութիւնների ղեկավարութեան տակ. առանձին — փոշի է։

Ասւում են ուրիշ առարկութիւններ, բայց երբ լրջօրէն մօտենում ես նրանց, ո՛չ մի քննադատութեան չեն դիմանում։ Գաղութների կազմակերպութեան եւ համերաշխութեան իրական արգելքներ չկան։ Արգելքները՝ ոմանց համար հոգեբանական են. երեկւայ քէները ու սրդողութիւնները դժւարացնում են մարդկանց մերձեցումն ու իրերհասկացողութիւնը։ Ոմանց համար էլ անիշխանութիւնն ու քաոսը աւելի շահաւէտ է՝ պղտոր ջրում ձուկ որսալու համար։ Չեն ուզում, որ գաղութները կազմակերպւեն՝ իրենց ազդէն գիրքերից եւ շահերից զրկւելու համար։

Այնուամենայնիւ, կամենան նրանք թէ ոչ, գաղութների ներքին կազմակերպութեան պահանջը հասունացած խնդիր է։ Դանդաղել, ինչ որ այն առարկութիւններով խոչընդոտներ յարուցանել նրա առաջեւ՝ նշանակում է վատ գործ կատարել հայ ժողովրդի համար։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՆՈՐԷՆ ՈՒՆԵՒՈՐ ԱՅԼ ԱՆԲԱԽՏ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ ԿԸ ՄՍԽՈՒԻՆ ԿԱՄ ԿԸ ԿՈՐՍՈՒԻՆ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ (մեր. թղթ.).— Նոյն անհոգութիւնը երեւան կուգայ նաեւ եկեղեցական խնդիրներու մէջ։ Ջուղայի 12 եկեղեցիները, որոնք տարեկան աւագին եկամուտներ ունին ու հազարներ կը ծախսեն տեղի թէ անտեղի, տարիներու ընթացքին եւ ցարդ իրենց հաշիւները կանոնաւոր չեն ներկայացուցած ծխականներուն։ Մէկ խօսքով իւրաքանչիւր եկեղեցին գարձած է որոշ խմբակի մը մենաշնորհը։ Ընկասած բոլոր հիմնարկութիւններուն մէջ կը գտնուին բարեխիղճ մարդիկ դժբախտաբար, այդպիսիները շատ քիչ են եւ երկրորդ՝ մտավախութեամբ կը լռեն։ Առաջնորդ Մեսրոպ արքեպիսկ. չուզեր մաքր մեղքի փնթռակին դպչիլ, որպէսզի իրարանցում առաջ չգայ, հոգ չէ թէ կը կորսուին եւ կամ կը ծախսուին անկպատաի։ Այդ վիճակին շնորհիւ է, որ Քօչէր Թաղի Ս. Ներսէս եկ'ղեցիի արծաթեղէնները քահանան գողնալով կը փախցնէ։ Բարեբախտաբար շրջապատը կառավարութեան, որ գողը բռնելով արծաթեղէնները ետ կ'առնէ։

Սպահանի ռուսական հիւպատոսը բաւականին գիրքեր բերել տուած է խորհրդային Հայաստանէն եւ յանձնած՝ առաջնորդ Մեսրոպ սրբ.ին, որպէսզի ծախէ եւ տարածէ կարմիր գրականութիւնը։ Առաջնորդը կ'առաջարկէ Ր. Ֆիթիի գրադարանի վարչութեան՝ աժան գնով առնել, բայց կը մերժեն, վախնալով պատասխանատուութենէն եւ մանաւանդ՝ կառավարութենէն։

Յետոյ կ'առաջարկէ դպրոցին, հոգաբարձութիւնը նոյնպէս կը մերժէ։ Այն ատեն կ'ուղարկէ գիւղերը, աւուցիչներու միջոցաւ ձրի բաժնելու ա. բ. գը դեռ չստրված խեղճ աշակերտներուն։ Այսպէս, մեր «բարեխնամ» առաջնորդը Լենինի աւետարանը կը տարածէ յետամնաց գիւղացի ժամուղ սերունդին մէջ։

Առաջնորդին «ամէնէն փայլուն» գործերէն մէկը եղաւ քահանայ ձեռնադրել Ներսէս Դաւիթեանը, հակառակ ժողովուրդի կամքին։ Այս մարդը Նախապէս գիւղական աւուցիչ, ապա շնորհիւ իր քսու բնաւորութեան մէկ երկու պաշտօններու ջանքերով նշանակուեցաւ հոգաբարձութեան քարտուղար հաշուապահ-գանձապահ, վարելով միեւնոյն ատեն առաջնորդարանի քարտուղարութեան պաշտօնը։

Աւհասարակ Ջուղայի ու գրեթէ բոլոր հիմնարկութիւններու հաշիւները կարգ կանոնի ենթակայ չեն։ Ըստ զանկութեան ու հայեցողութեան անտարակներ կը պահուին, որոնցմէ դժուար է օրուան որեւէ հաշիւ պարզել, ո՛ւր մնաց հիները, որոնք ընդմիշտ թաղուած են։

Վերջերս հրապարակուեցան քանի մը գողութիւններ ու զեղծումներ—

1926ին, երբ Ն. Դաւիթեանը հոգաբարձութեան գանձապահն էր, ուսուցչուհի Օր. Գեղանոյշ Եղիաեանի երեք ամսուան ռոճիկները՝ 30 թուման կ'իւրացնէ, եւ տետրակին մէջ յիշեալ ուսուցչուհւոյ ստորագրութիւնը կեղծելով կ'արձանագրէ ստացած. խնդիրը պարզուելով, օրիորդը կը բողոքէ. Նոյնիսկ գործը կը հասնի դատարան։ Բայց փափկանկատութեամբ գործը կը վերադարձնեն Նորդարան։ Հակառակ բողոքներուն, այդ գումարը կ... անվճար։ Օր. Եղիաաբեթ... եանի ռոճիկը՝ 200 թուման... նելով կը ծախսէ եւ փոխ... տայ ստացական մը. ... մանակէն վճարելու պա... Օրիորդը երկար ժաման... Ն. Դաւիթեանի ստացակա... քը ցոյց չկրցաւ ստանալ... բոլորը Առաջնորդի ձեռք...

Նոր հոգաբարձութիւ... շիւները կը ստանար ... անվարի՝ առանց քննելու... հետագային 1-2 տար... գամներ, գրավաճառներ... նուած հաշիւներու եւ ... մարի մէջ կը գտնեն 50... մանի տարբերութիւն մը... քննութեան ենթարկե... պարզուի որ զեղծում կա... էւ ցոմարները կը հասնի... զեղծարարը գանձապահ... Դաւիթեան։ Երկար ձգե... րէ յետոյ հոգաբարձութ... յաջողի ստանալ միջնոր... հարիւրին 12 տոկոսով... ռանոցի կառավարիչ-ուս... Ա. Հախվէրտեանէն։ Ինչպ... վաճառանոցի կառավարիչ... թէ գանձապահ Ն. Դաւ... որ բուն պատասխանատու... տոմարներու։ Եթէ զեղծ... Դաւիթեանն էր, ինչո՞ւ... խանատուութեան ենթ... ընդհակառակն քահանա... նագրուեցաւ. իսկ եթէ ... ճառանոցի կառավարիչն է... է որ նորէն ուսուցչական ... նի՝ կը հրաւիրուի հոգա... թեան կողմէ։

Հոգաբարձութիւնը ... րիէ ի վեր կը պաշտօնա... փոփոխութիւններ մտցնե... դպրոցի պարտքը 20.000 ... մանէն բէջեցուցած է մօտ ... թումանի։ Այդ նիւթակ... կէտէն, իսկ բարոյական... է նոյնը ինչ որ էր ... առաջ։

Ցեխեալ Ներսէս ... վանապատկան կալուածն... րեններ կ'ընդունի տարր... քով եւ կը յանձնէ տարր... քով, եւ մինչ կը մնայ ... տասխանատու։

Ըստ վաղեմի սովո... ծխականներ փոքրիկ գ... կը բերեն կը յանձնեն ... իբրեւ աւանդ, որուն հա... տուկ տոմար կայ։ Գիրք... թուման կը յանձնէ Ն... եանին. վերջինը գրամը ... լով չարձանագրեր։ Գիրք... մ եանի, համագիւղացիները... մը կը պահանջեն. Ն. ... կ'ուրանայ։ Բայց ... կը գտնեն ստացականը...

Այժմ այս մարդը ... հանայ կը գտնուի ... Դավկեա քաղաքը —հայ... — որ իբրեւ փորձառու ... այսուհետեւ աւելի մեծ ... գութեամբ պիտի գործէ ... ասպարէզին մէջ։

Եզնիկ վարդապետ ... թուման խնայած դրամ... կտակ թողած էր, Հա... վարչութիւնը փոխանց... լու նպատակի յատկացնե... բաշէն պարտէզին անշարժ... ճաշ-բնակարան շինած ... խօսքով, անվերջ գա... նուէր կամ կտակ, անպ... նատու, քմահաճ, ան... մսխուին համայնական... ներուն կողմէ։

Յ. ՍԱՐԳԻ...

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏ գերման ... Հարթման, որ ատենէ մը ... Թուրքիա կը գտնուէր ... կիրը վերադարձաւ։ Գերմ... տոնը, որ ամէնէն աւելի ... նայի շրջանին մէջ ուսում... բութիւններ կատարած ... մը պիտի հրատարակէ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՉԷՉԱՔԱՐԸ

Հայաստան չէչաքարի անսպառ հանքեր ունի Լենինականի, Էջմիածնի, Երեւանի եւ Զանգեզուրի գաւառներուն մէջ։ Միայն Աքարակի մէջ կ'ենթադրուի մօտ 1625 հազար թոնո չէչաքար, իսկ ամբողջ Հայաստանի մէջ կայ քանի մը տասնեակ միլիոն թոնո քար։

Ընթացիկ հնգամեակին համար Հայաստանի մէջ, չէչաքարի արտադրութիւնը աւելցնելու նպատակով, յատկացուած է 1871000 ր. Այս գումարը բաւական չէ պահանջը գոհացնելու։ Միայն 1929-30ին պիտի ծախսուի մօտ 1.5 միլիոն ր. Կառուցումը կը նախատեսուի չէչաքարի հանքագործները մեքենագործելու եւ աղիւս պատրաստելու գործարանի մը։

Անի կայարանէն մինչեւ հանքերը երկաթուղագիծ պիտի անցնի եւ հանքերու շահագործումը կ'ենթարկուի մեքենայացման։

Բաղդատմամբ 1927-28 տարեշրջանին, չէչաքարի արտադրութիւնը այս տարի շատ աւելի բարձրացած է.—6264 թոնայի փոխարէն, 15200 թոն։ Ծրագրի մեծ մասը արդէն իրականացած է։ Բանուորներու արտադրական ընդունակութիւնը բարձրացած է 45 համեմատութեամբ։ Ասոր շնորհիւ է որ արտադրութեան գինը իջած է 25 համեմատութեամբ եւ յոյս կայ որ մօտ ատենէն իջնայ մինչեւ 50ի։ Արտադրութեան գինի անկումը կարելի կը դարձնէ չէչաքարի արտածումը մեծ քանակութեամբ եւ թոյլ կուտայ մրցիլ իտալական չէչաքարի հետ։ Բանուորներու վիճակն ալ, բաղդատած հաւասարքներուն, հետզհետէ կը լաւնայ։ Հնգամեակի վերջը, բանուորի ամսական աշխատավարձը 57 րուպլիէն բարձրացած կ'ըլլայ 70 րուպլիի։

ՀԻՒՍԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ժող. Տնտ. Գործ. Խորհուրդը Մոսկուայէն ստացած է հեռագիր մը, որ կը հաղորդէ թէ հաստատուած է Լենինականի մէջ հիւսկի գործարանի մը կառուցման նախագիծը։

Գործարանին կառուցումը կը սկսի այս հոկտեմբերին։ Ներկայիս կը պատրաստուին եւ կը մթերուին շինուածանիւթերը. իսկ քի. ատենէն կը սկսուի փորել գործարանին հիմերը։ Շէնքը պիտի նստի 1,250,000 րուպլիի։

ԳՐՈՂԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԴՐԲԵՋԱՆԷՆ

Հայաստանի գրողները որոնք Շիրվանզադէի գլխաւորութեամբ մեկներ էին Ադրբէջան, խանդավառ տպաւորութիւններով վերադարձած են Հայաստան, յիշեցնելով Ֆրանսացի գրողներ՝ սկսեալ Լոթիէն մինչեւ այսօրուան փիէռ Պընուան, որոնք լորձնաշուրթներով կը յիշէին Պոլիսը, Թրքական հիւրամեծարութիւնը եւ Տաղ. հալը…։

Շիրվանզատէ հետեւեալ կերպով կը յայտնէ իր տպաւորութիւնները «Պրոլետար»ի

— «Խորհր. Հայաստանի պատուիրակութեան փառաւոր ընդունելութիւնն սկսաւ Գանձակէն։ Գանձակի մօտակայ Հաջիքինար մէջ ուր տեղաւորուած էին Ադրբէջանի կարմիր բանակի զօրամասերը՝ մեզ դիմաւորեցին թնդանօթներով։ Այստեղ հայ գրողներուն ցոյց տրուեցաւ չտեսնուած ընդունելութիւն»։

Մտաբերեցէք երէկուան «Մեծ Ծաղաշիւ Մուրացկանը», փարիզի հայ ազգային աւերներու գռնապանը, որ ի վերջոյ զարնելիք դուռ չէր գտներ եւ որուն չտեսի աչքերուն առջեւ, այսօր, «Չարենչար» կը կանգնին «եղբայրական» զօրքերը, ի յարգանս դիւրին դաւանափոխութեան եւ սակարկուած ուրացման

Եւ երբ Ադրբէջանի թուրք կարմիր բանակայինը կը խօսի Միջազգային համերաշխութեան մասին, թեւ կ'առնէ Շիրվանզադէ

— «Վերջապէս խօսում եմ ես, կ'ըսէ Շիրվանզատէ։ Վաղուց ի վեր այսպէս աշխոյժ ու երիտասարդ չեմ զգացած ինքզինքս, կը նայիմ չորս կողմս եւ նոր եռանդով կը ոգորուիմ, նոյնիսկ ձայնս կը սկսի աճիլ ուժեղանալ…»։

Ապրի՛ Շիրվանզադէն, շատ ապրի. բայց, գլուխը, պարապ չապրի.. Անկեղծօրէն. ։

Վերջին պատկեր, յուզիչ, զգայացունց եւ «արտասուշ»— Հայ գրող ու կարմիր ասկեր կը համբուրուին զինուորական նուագախումբի եղանակներուն մէջ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԽԱՆԱՍՈՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 22 Յուլիս — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին՝ այս տարի եւս մեծ շուքով տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքին 32րդ տարեդարձը։ Սրահները զարդարուած հայ ու ֆրանսական դրօշակներով, իրարու ետեւէ կը դառնէին փլաս Պիւշարի հրապարակը։ Ժողովուրդի խանդավառութենէն ամբոխ, քանի մը իմաստակներ գաւուկի մորթով կը մտնէին տարհամոզելու, թոյն սրսկելու, բայց չարաչար յուսախաբ եղան։

Ժամը 10ին պրոնի գեղատեսիլ վայրն էինք։ Իւրաքանչիւր ընտանիք իր ծանօթ ու ազգականներով հաւաքուած սեղաններու շուրջ կէսօրուան ճաշին կը պատրաստուէին։ Ամէն անկիւնէ նուագի, ամէն սեղանէ երգերու ձայն կը լսուէր ղեւորէ վերջ բազմութիւնը աւելի շատնալով, ստեղծուեցաւ խանդավառ մթնոլորտ մը, մէկ կողմը հայկական պար, միւս կողմը եւրոպական, մասնակցութեամբ ճոխ պանծր, քիչ անդին ցէսինի ու Լիոնի մարզական խումբերը երգելով կ'անցնէին իրարու հետ մրցելու համար։ Կ'արժէ շնորհաւորել Լիոնի Նորակազմ Զ. Ռ. Միութեան խումբը որ առաջին մրցումին իսկ յաղթեց ցէսինին ու պրոնին։

Գոմէտի տրամաթիկի անդամները իրենց զուարճախօսութիւններով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին։ Եղան նաեւ արտասանութիւններ։

Իրիկուան դէմ, ամէն ոք ուրախ ու գոհ օրուան ժամանցէն, լեցուեցան օթօները ու մինչեւ վերջը ազգային երգեր երգելով, հասան դարձեալ փլաս Պիւշարի հրապարակը։

Մ. Տէր Պետրոսեան

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը՝ Մ.Ի ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գուլկարիոյ շրջանի վարչութիւնը ծանուցանել տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Միութեան «Յամամեակի կոթողին» հրատարակութեան մասին, որ կ'ուշանայ կամքէ անկախ պատճառներով.—

Հասած են հետեւեալ նիւթերը, վերջին մէկ երկու ամիսներու ընթացքին։

Ֆիլատելֆիա, Տ. Խոյեանէ «Հաւատարիմ Պահակ» Վահան Չերազի մասին 35 էջնոց գրութիւն մը, ամենավերջին լուսանկարներով։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ամերիկայի Շրջանի տեղեկատուութիւնը։ Կը սպասուի նկարներու Կիպրոսի շրջանէն ընկ. Սամուէլ Թուժաեանի գրկած տեղեկագիրը, բազմաթիւ նկարներով, ինչպէս նաեւ նոյն կղզիի Մելքոնեան կրթ. հաստատութեան մարզիչ Գ. Լեւոն Արզարեանի տեղեկութիւնները ու նկարներու հաւաքածոն։ Գրոնէն (Ֆրանսա) ընկ. Ա. Վարդազարեանի տեղեկագիրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնական Ֆրանսայի (Կրընոպլ, Տէսին, Լիոն) մասնաճիւղերու մասին։ Թաւրիզէն Ե. Քաջունի իր յօդուածներուն վրայ աւելցուց «Հայաստանի Որբանոցներու Մարզական Կեանքը 1918-1921» նիւթը, չմոռնալով յարակից նկարներ, խոստանալով մասնաւոր յօդուած մը ձեռք ձգել Հ. Հանրապետութեան ծառայութեան մէջ գտնուող օր. Սաւիչէ (այժմ Թաւրիզ)։ Ս. Սամուէլեան մեզ տրամադրեց հայ Ողիմպիականներու հին յայտագիրներ։

Հալէպէն հասած է «Հայ Ուսումնասիրաց Մարմնամարզական Ակումբ»ի (հիմնուած 1909) տեղեկագիրն ու նկարները։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէյրութի մասնաճիւղը նկարներու հետ գրկած է ոչ միայն իր այլ և Զահլէի, Լաթաքիոյ ու Տրիպոլսոյ տեղեկագիրները։ Առանձին գրութիւն ու նկար եկած է Դամասկոսի մասնաճիւղէն։ Կալկաթայէն Գ. Վիքթոր Վարդան, որ միայն հայ արիներու մասին գրած էր նախապէս, այժմ ամբողջացուցած է մարզական մասն ալ, նկարներով։ Եգիպտոսէն ընկեր Հայկ Ճիզմէճեան, իր նամակներու կարգին գրկած է նաեւ աշխատակցութեան իր բաժինը «Պատ մը քրտինք ալ հիներէն» վերնագրով։ Նոյն Եգիպտոսի Շրջանէն, ինչպէս նաեւ Փարիզէն ստացուած են «Տասնամեակի Խօսք»երը։ Յունաստանէն եղած են՝ կարգ մը ճշդումներ, յապաւումներ ու յաւելումներ, նիւթի ու նկարի։ Տէտէաղաճէն Գ. Կառվարենց հասցուցած է իր բացման հնչակը՝ նուիրուած «Հայ Ուժին»։ Պրիւքսէլէն Կ. Գոյունճեան զրկած է նոյն մասնաճիւղի տեղեկագիրն ու նկարները։ Նոյն քաղաքէն Լ. Սարուխան խոստացած է աշխատակցիլ։ Եգիպտացին Ալ. Սարուխան գրկած է կարգ մը ծաղրանկարներ։ Փրակայէն Հրանտ Ռազմիկէ հասած է իր աշխատակցութիւնը։ Ֆիլիպէէն ընկեր մը մամուլի մէջ կորսուելէ փրկած է 1914ի Հայ Ողիմպիականի աթիւ Ա. Վռամեանի բաղախուն տողերը «Հայ մարզիկը ողջունելու կերթամ այսօր»։ Վիեննա գտնուող մեր շրջանի ընկերներէն Ն. Աստուածատուրեան ապահոված է Հ. Արփո Վարդանեանի աշխատակցութիւնը։ Դարձեալ Ֆիլիպէէն «Մեր Շանթ» գրի առած է «Ֆիլիպէի հայ մարզական կեանքը 1903 — 1924»։ Քրայովայէն (Ռումանիա) Գ. Յր. Քէլէշեան գրկած է Պոլսոյ նախա-Հ. Մ. Ը. Մ. եան շրջանի մարզական կեանքի մասին տեղեկութիւններ։ Տրամա (Յունաստան) ուսուցիչ Գ. Գալատանիէ խնդրուած է գրել Պանտրմայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին։

Յունաստան գտնուող Զաւէն Յաբեթեանէ ալ Իզմիրի մարզական կեանքի մասին։ Գազարճըքէն տօքթ. Սալբի հասցուցած է իր յօդուածը։ Մեր հիմնական աշխատակիցներէն ընկեր Մ. Մալումեան ամբողջացուցած է իր բաժինը.—«Առաջնելութիւն դէպի Թրակիա» (17 էջ), «Որբանոցներ» (12 էջ), «Հայ կանացի սպօրը» (10 էջ), «Հայ սպօրը» (27 էջ), զրկելով նաեւ իր վաւերաթուղթերը, որոնք պիտի օգտագործուին Միջազգային Յարաբերութիւններու բաժնին մէջ։ Նմանապէս Ց. Թիւթիւնճեան, Գ. Ճօլօլեան շարունակած են իրենց առաքումները։ Ժ. Եաղմուրեան նիւթեր գրկած է մարզական մամուլը եւ միջազգային հարցեր շօշափող։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՁԵՐ ՈՒԶԵՐ — Երկու տարի ամուսնաբար կենակցելէ յետոյ, զոյգը վեց ամիս առաջ բաժնուեր էր իրարմէ, առօրեայ կռիւներու հետեւանքով, որոնց տեղի կուտար էրիկ մարդուն կոպտութիւնը, ըստ կնոջ հաւաստիքներուն։

Բայց մարդը, որ կը սիրէր կինը, վերջնական չէր նկատեր այս բաժանումը եւ ամէն անգամ որ առիթը գտնէր իր կնոջ հանդիպելու, կը ջանար զայն համոզել որ շարունակեն կենակցիլ։ Բայց միշտ ալ կինը կը մերժէր, բերանը այրած էր եւ անձնական փորձով գիտէր թէ փորձեալը կրկին փորձել յիմարութիւն է։ Անցի օր այրը նորէն հանդիպեցաւ կնոջ ու զայն տարաւ սրճարան մը, ուր գաւաթ մը գարեջուրի առջեւ կրկնեց իր խնդրանքը։ Կինը իր կարգին կրկնեց իր մերժումը, որուն վրայ, այրը յուսահատ՝ քաշեց ատրճանակը եւ ինքզինքը վիրաւորեց ստամոքսէն։

Վիրաւորը փոխադրուած է հիւանդանոց։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ. — Քլէրմօնֆէրրանի մէջ, մարդուն մէկը, նպարտատան մը դրամարկղը խորտակելէ եւ բովանդակութիւնը կը գրպանը փոխադրելէ յետոյ, կը պատրաստուէր մեկնիլ, երբ վաճառատան տէրը վրայ հասաւ։ Գողը տեսնելով որ յանցանքի վրայ բռնուած է, սեղմեց կուփը նետուեցաւ մարդուն վրայ, ու կառաջի հարուածներու տարափի մը տակ, զայն զգայազուրկ փռեց գետին։ Մարդը ինկած պահուն, ձեռքէն ձգեց պայուսակ մը, որուն մէջ կար 20 հազար ֆր. գողը զանոնք ալ գրպանեց ու մեկնեցաւ. բայց քիչ յետոյ ձերբակալուեցաւ։ Համբաւաւոր կոփամարտիկ Ժորժ Քարփանթիէի ծառան է որ իր տիրոջ տան մէջ կատարած գողութեան մը համար, դատապարտուած էր 2 տարի բանտարկութեան, ու դեռ նոր ելեր էր բանտէն։

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Մեղու մը 14 օրուան պէտք ունի մէկ կրամ մեղր շինելու համար։

.·. Լահորի Մահարաջան Ալեքսանդր Մեծի շառաւիղէն կը նկատուի։

.·. Չինական լեզուն 4000 տարուան մէջ որեւէ փոփոխութիւն չէ կրած։

.·. Սեւամորթերու մօտ երկուորեակներու ծնունդը աւելի յաճախադէպ է քան ճերմակ ցեղերու մօտ։

.·. Հըտսընի (Նիւ Եորք) վրայէն շինուելիք կամուրջի մը ծախքը 180 միլիոն տոլար կը հաշուուի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՆԿԱՐ

Կապոյտ ճերմակ բլուրներուն տարօրը՝ խոնաւ ձորին մէջ՝ մարդ մը առուայ կը հնձէ։ Գլուխը սրածայր ճերմակ թաղիք մը, մէջքը կարմիր գօտի մը փաթթած, մինչեւ արմունկները մերկ՝ ան կիսաբոլորաձեւ կը շարժէ գերանդին, թէ կը հնձէ եւ թէ քայլ քայլ կ'առաջանայ։ Ու իր քայլերուն հետքերը զուգահեռական գծերով կը շարուին իր ետեւէն։

Ամէն թումբ հասնելուն կը կայնի ան։ Գօտիէն կը հանէ փոքր յեսանաքարը, կը յեսանէ գերանդին, մատին ծայրովը կը փորձէ շեղբը, ու կրկին կը շարունակէ հնձել, ու իր գերանդիին երգը կը կրկնուի ու կը ծաւալի տաք ու խոնաւ ձորին մէջ։

Հնձուած առուայաններուն մէջէն սեւ ու աչառը օձ մը կ'անցնի։ Արեւին սաստիկ տաքէն գրգռուած է, ամփոփուելով կը նետուի առաջ ու կը մտնէ թուփի մը ներքեւ կ'ոլորուի, կը դառնայ ինքն իր շուրջը, ու տափակ գլուխը բարձրացուցած, սեւ ու սուր լեզուն դուրս ձգած, կը ֆշայ ու անքթիթ կը հետեւի մարդուն որ՝ անձնատուր աշխատանքին՝ հնձելով իրեն կուգայ ու կ'անգիտանայ իր ներկայութիւնը։

Զորէն վեր, առուին միւս կողմը, ուր մարգագետիններ կան, բոլորն ալ հնձուած, երկու այրեր նստեր են ուռիներու շուքին։ Գերանդիին երգը քուն բերող եղանակի մը պէս կը հասնի իրենց, երկուքն ալ մանկացած են տարիներու երկար հոլովոյթէն, ու միանման բարակ կտաւէ կապոյտ շալվարներ հագած են։ Իրենց առջեւը ծխախոտի սեւէ քսակներ ունին, ու երկու ծերերը թէ կը ծխեն եւ թէ շուքերուն ամոքող զովութեանը մէջ, հանդարտ հանդարտ կը խօսին։

Մշակ մը չորցած արեխներով ոտքերը պառկեր կը քնանայ առուին անմիջապէս մօտը, ու շուքերէն անդին դաշտը կը սկսի, լա՛յն ու արձա՛կ։ Ջերմութեան մշուշին մէջ արեւին վրաններ, գրաստներ, մարդկային բազմութիւններ կ'երեւին։ Հեռուէն անոնց ո՞վ ըլլալը չորոշուիր, շարժումները անիմանալի են, ու կը թուի թէ սեւէ անանուն ժողովուրդի, աննանօթ բոշաներու ցեղախումբ մըն է որ եկած ցրուած է այս վայրերուն մէջ։ Բայց տակաւ մօտենալով երգերու եղանակներ կը լսուին, արտերգերու, սիրերգերու եղանակներ, դաշտին ամէն կողմերէն, ու միանգամայն մանգաղներու չխկչխկոցներ։ Գիւղացիներ են, որոնք խոտ կը հնձեն, ու վրաններու ներքեւ իրենց երախաները կը քնացնեն։

Երգերով դաշտին մէջ, առուիին մօտ, որ միակ ծառն է, երեք լուծք եզներ արտ մը կը հերկեն։ Երեքն ալ իրարու ետեւէ կ'առաջանան։ Հերկուորները՝ երեք երիտասարդներ՝ ձախ ձեռքով մաճէն բռնած են, կը սեղմեն որ խոփը չշեղի ակօսէն. ու աջով մտրակներ ձեռքերնին՝ եզներուն գնացքը կ'ուղղեն։ Արտին ծայրը կը հասնին, խոփերը կը հանեն հողէն, վզիկն ու առասանը կը մաքրեն խաղնակիչով մատներուն, ու ձեռքերնին փոխելով. այս անգամ աջով մաճը բռնելով, վերստին կը շարուին իրարու ետեւ ու կը հերկեն։ Արտը անդադար կը ծածկուի շրջուած ներքնահողին գուղձերով. գոյնը կը փոխէ, կը մթնի, թարմ անուշ գոյնով մը որ սուրճի բաց գոյնին շատ կը նմանի. եւ երեք երիտասարդները շարունակ «Հօ՜…հօ՜.» կը պոռան եզներուն, ու իրենց ձայները կը միանան, կը լսուին մանգաղներուն ձայներուն, սիրերգներու վանկերուն։

Հեռաւոր լեռներուն վրայ՝ որոնք հրաբուխներ եղած են առտնօք՝ սեւ բիծեր կը նշմարուին։ Զարմանալի շարժումներ կը յօրինեն անոնք. անդադար կը տողցնեն, երկու, երեք, չորս, երբեմն իրարու կը միանան, յետոյ յանկարծ կը բաժնուին, ու արեւավառ հորիզոններու մէջ սուզուելով կ'անյայտանան։ Դրագիկ հնձողներն են, լեռներու կարմիր դեղին հողագիկները, յակնթագոյն աղուէսի պոչիկները, ոսկեթել հարսնուկները, լուսնկայի գոյն մեղրիկները հաւաքողները, որոնց շալակներով գիւղը, մօրաքները պիտի փոխադրեն ձմեռը իր կենդանիներուն յատկապէս տրուելու համար։

Եզներու կարաւաններ կուգան ու կ'անցնին արտերուն մէջէն խոտի բեռներով — «Հօ՜…» կը պոռայ վարիչներէն անգամ մը պատանի մը որ խումբի մը ետեւէն կը քալէ ու ինքն ալ հնձուորներուն նման ձայնը ձգեր կ'երգէ, Զօ՜…»։ Եզները որ երգերուն անտարբեր են, վերջին «Հօ»ին չեշտը շատ լաւ կ'ըմբռնեն, ու կրկնել չտալով արագ-ալ-ագ. արագ-արագ կը քալեն։ «Զօ՜.. » կը պոռայ նոյնպէս կարճահասակ ծեր մը որ երկրորդ խումբի մը ետեւէն կուգայ, ու կը յարէ, քալեցէք, դուք ալ քալեցէք.. նայեցէք ձեր առաջքէն անոնք ինչպէս կ'երթան, դուք ալ անոնց պէս… աշխատելու ամիս է, ամէն մարդ կ'աշխատի, պապերս, դուք աշխատեցէք, ձեր գործն ալ բեռ կրել է, դուք մեզի մենք ալ ձեզի համար պիտի աշխատինք»։ Իր գրաստներուն մտնակ խրատելու պէս յորդոր կը կարդայ, ձայներուն ամէնէն քնքուշովը, բայց վերջին խօսքերը բերանը կը մնայ։ Մէջտեղինը՝ գորշը, բա՛ն մը կ'ըլլայ յանկարծ, քիթը ճամբուն հողերուն, փոշիներուն կը քսէ, ուժով ուժով կը փնտռայ, ու խենթ խենթ կը վազէ։ — «Պաէ չո՛ւշ… պաէ կամա՜ց… ինչ եղար մէկէն ի մէկ…» կը սաստէ տէրը։ Ո՞րն կ'ըսէ։ Եզը միշտ կը վազէ, քիթը քսելով գետիններուն, ու այդպէս ալ կը՝ փարատէ քամակին բեռը որ պարանները կը թուլնան, խոտերը կը սկսին թափթփիլ, ու փոխանակ չիտակ երթալու կը զարնուի միւսներու բեռներուն։ Տէրը կը զայրանայ՝ վազելով իր չորքոտանիներուն ետեւէն որոնք բոլորը միաբանած կը փախին առաջքէն. Ու կը հարցնէ. — Ծո՛, այս ճանճերը ամէն անգամ քու քիթդ պիտի մտնեն… ճանճոտեցա՞ր նորէն… ինչ խելք ըրի ու քեզնով չանցուցի… թի՛ւ… հէ՜յ քու վասակողիդ… հէ՜յ քու տատիդ ու մօրդ գանկը… հէ՜յ քու պապուդ կողը… հէ՜յ քու ծախողիդ…» Պարանները կ'արձակուին այս անգամ, բեռը կը փլի ու եզը կը նստի ճամբուն մէջտեղը։ Տէրը կը հասնի. ձեռքի հաստ ճիւղը անխնայ կ'իջեցնէ աչքին՝ քամակին, ուր որ հանդիպի, կը կոտրէ վրան, ու չորքոտանին շղիմանալով կը ցատկէ յանկարծ ոտքի, ու պարանները քակուած, ետեւէն քաշելով, կը փախչի առաջքէն, ծեծերէն ազատելու, խումբին երթալու միանալու համար։

Արտի մը մէջ երկու կիներ խոտ կ'ոլորեն։ Իրարու ներ են երկուքն ալ, մէկ առն հարսներ։ Մեծը որ կարճ ու կլոր է, լեզուանի, ու յղի է, արտին մէջ խլուրդը հողը ինչպէս վեր կուտայ այնպէս գոգացեր է փորը, ափովը խոտ կուտայ մանգաղին։

(1) ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

Համայնավար դաւ մը Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ համայնավար դաւ մը երեւան հանուեցաւ մայրաքաղաքին մէջ։ Դաւադիրները ծրագրած էին պետական հարուած մը փորձել Օգոստոս 1ին։

Բռնուած թուղթերը կը հաստատեն թէ Գ. Միջազգայինը նիւթապէս կ՚աջակցէր այս ծրագրին։

Ներքին նախարար Անկէլոփուլոս յայտարարեց թէ կառավարութիւնը բաւարար միջոցներ ունի՝ հաւկիթին մէջ խեղդելու համար ամէն խռովարարական շարժում։

ՍԵԼԱՆԻԿ 25 յուլիս.— Համայնավարները թռուցիկներ ցրուեցին՝ հրաւիրելով բանուորները 24 ժամուան գործադուլ յայտարարել։

Պաշտօնաթերթը այսօր պիտի հրատարակէ համայնավարութեան դէմ նոր օրէնքը։

Կառավարութիւնը արգիլեց ամէն ցոյց Օգոստոս 1ի համար։ Ոստիկանութիւնը սկսաւ ձերբակալել համայնավար գործիչները։

Սանասարեանի դատին շուրջ

Լսկիւտէթիի վ.Ճռաբեկ Ատեանին Սանասարեան խանի մասին տուած որոշումը պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ երկու կողմերուն։ Ազգարար որոշման բնագիրը ձեռք բերած ըլլալով, բառ առ բառ կը ներկայացնէ եզրակացութիւնը։

Որոշմնագիրը, ամփոփելէ յետոյ այն պատճառաբանութիւնները որով Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանը կը մերժէ պատրիարք Մեսրոպ արքեպսկ. Նարոյեանի դատ բանալու իրաւասութիւնը, դիտել կուտայ իբր վերջաբան.

«Թէեւ պնդումին եղանակը եւ ներկայացուած թուղթերը կը ցուցնեն (տէլալէթ իթմէք) թէ Հայոց Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի եւ դատախազ Նարոյեան էֆ. ալ Հայոց Պատրիարքն է, բայց եթէ դատարանը անբաւական կը գտնէր այս փաստաթուղթերը, պէտք է պատկանեալ իշխանութեան հարցնէր թէ Հայոց Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ, եւ եթէ գոյութիւն ունի, դատախազ Մեսրոպ էֆ. Հայոց Պատրիա՞րք է թէ ոչ։ Եւ եթէ եկած պատասխանին մէջ հաստատուէր թէ Հայոց Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի եւ Մեսրոպ էֆէնտին ալ Պատրիարք է, դատարանը պէտք է ընդունէր Մեսրոպ էֆէնտիի դատախազութիւնը եւ դատը տեսնելով տար իր վճիռը։Որովհետեւ,քանի որ ներկայացուած «վագֆիէ»ին (կտակագիր) մէջ գրուած է թէ «օրուան Պատրիարքը Սանասարեան խանին միւթէվէլլին է», գոյութիւն ունեցող սկզբունքներու համաձայն այս տեսակ միւթէվէլլիութիւնը ինքնին կը տրուի։ Մինչդեռ փոխանակ այսպէս շարժելու, դատարանը սխալմամբ որոշած է դատը մերժել, ինչ որ ապօրինի նկատուած է։ Հետեւաբար վճռուեցաւ բեկել յիշեալ որոշումը»։

Եգիպտոսի անգլ. մարզպանը հրաժարած

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ արտաքին նախարար Արթըր Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ Եգիպտոսի մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտ իր հրաժարականը ներկայացուցած է կառավարութեան, որ ընդունեց զայն։

Այս լուրը բուռն տպաւորութիւն առաջ բերաւ ժողովին մէջ եւ չորս կողմէն հարցումներ տեղացին Հէնտըրսընի վրայ։

Պահպանողական երեսփոխան գնդապետ Կրէթթըն հարցուց.

— Այս հրաժարումին պատճառը այն քաղաքականութի՞ւնն է որուն ներկայ կառավարութիւնը մտադիր է հետեւիլ Եգիպտոսի մէջ։

— Այո՛, պատասխանեց Հէնտըրսըն։

— Պէ՞տք է եզրակացնենք ասկէ թէ, հարցուց Չըրչիլ, այս հրաժարումը պարտադրուած է Լորտ Լոյտի։

— Գիրը զոր իրեն ուղղեցի, յայտարարեց Հէնտէրսըն, այն հանգամանքն ունէր որ կը կարծեմ թէ շատեր զայն պիտի մեկնէին իբրեւ հրաւէր մը քաշուելու։

Չըրչիլ պահանջեց որ նախարարը ուրբաթ օր կացութեան մասին զեկոյց մը տայ։ Լորտ Լոյտ, ՚որ Լոնտոն կը գտնուի, Լորտերու ժողովին մէջ յայտարարութիւններ պիտի ընէ այս առթիւ։

∴ Անգլիական թերթերը կը հրատարակեն Հէնտըրսընի եւ Լորտ Լոյտի միջեւ փոխանակուած գրութիւնները, որոնցմէ կը տեսնուի թէ մարզպանին եւ աշխատաւորական կառավարութեան տեսակէտները իրար չէին համապատասխաներ։

Պարսկաստանի խլրտումները

Փարիզի պարսկական դեսպանատունը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.

Կացութիւնը Պարսկաստանի հարաւակողմը ուր կարգ մը ցեղախումբեր ապստամբեցան պարսիկ կառավարութեան դէմ՝ կը շարունակէ բարւոքիլ։ Ապստամբութեան սկիզբէն իսկ, կառավարական բաւարար ուժեր կեդրոնացուած ըլլալով տեղւոյն վրայ, կարելի եղաւ զէնքով զսպել ապստամբութիւնը։

Մարդկային զգացումով եւ բնակչութեան խնայելու համար արիւնահեղութիւնն ու անօգին վնասները, զօրավար Շայպանի հրաւիրեց Քաշկայի ցեղախումբերը անձնատուր ըլլալ։ Այս խաղաղասիրական կոչը լսուեցաւ ցեղախումբերու գլխաւոր պետերուն կողմէ, որոնք հպատակութիւն յայտնեցին։

Քաշկայիներու ապստամբութիւնը սակայն հակազդեցութիւն մը ունեցաւ Պարսկաստանի միւս մասերուն մէջ, բայց ընդհանուր առմամբ կացութիւնը կը բարւոքի, ու յոյս կայ որ հանդարտութիւնը վերահաստատուի՝ առանց զինուորական գործողութեանց դիմելու պէտք ունենալու։

ՊԱՐՍԻԿ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Թէհրանէն կը հեռագրէ.— Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ Միրզա Մուհամմէտ Ալի խան Ֆարրուղի, Զոքա-իւլ-Միւլք, նախկին վարչապետ, որ այժմ Թուրքիոյ դեսպան է։

Գերման խորհրդական տոքթ. Շնիվինտ ելմտական ընդհանուր վարիչ նշանակուեցաւ, սակայն իր անուանումը դեռ վաւերացուած չըլլալով Մէջլիսէն, յայտնի չէ թէ ի՛նչ պիտի ըլլան իր գործադիր իրաւասութիւնները։

Արտաքին փոխ-նախարար Ֆարզին ելմտական փոխ-նախարար անուանուեցաւ։

Կ՚ըսուի թէ Գանձի կացութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան. այս վերջերս կարգ մը պաշտօնեաներ կ՚արձակուեցան կամ պաշտօնանկ եղան։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի հերթական ժողովը կարեւոր օրակարգով վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café La Petite Sourceի սրահը, Métro Odéonի հէնց դէմը։ Օրակարգ 1. Հերթական կարեւոր խնդիրներ, 2. Շարունակութիւն դասախօսութեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ժողովի կը հրաւիրուին ընկերներ Բժ. Լեւոն Դրիգորեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Կարօ Սասունի, Օհան Կարօ, Շ. Նարդունի եւ Լեւոն Մօզեան այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café La Petite Sourceի սրահը։

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple։ Կը խօսի՝ Ս. Մեսրոպեան։ Նիւթ՝ «Վասպուրականի հերոսամարտը»։

Գուրկուանի Վարդգէս խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Café Pouver Rue Blanche Fleure. Ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Իռագոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Rue des Bourguignons ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր արձանագրուած եւ արձանագրուիլ փափաքող ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին Հաճի Մկրի սրճարանը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան եւ ներկայացուցիչներու։

Լիոնի կոմիտէն ընդհ. դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին երրորդ թաղապետարանը։ Կը խօսի՝ ընկ. Սարոեան։

Մարսէյլ-Սէն Թ՛Անթուանի Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուան ժամը 7ին, Քանփանեը Ֆրէզ, ընկեր Յովհ. Վարդիեանի բնակարանը։

Կը հրաւիրուին չարձանագրուած ընկերները։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Պատանեկան միութեան բոլոր անդամները այս երկուշաբթի իրիկուն։ Կը խօսի՝ ընկ. Բաբգէն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՈՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։ Կը խնդրուի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած ինչպէս նաեւ Փարիզ նոր եկած հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալտոն, Մ. Խ.— 10,
Գոլէն, Գ. Զ.— 35,
Ալֆորվիլ, Մ. Վ.— 15,
Փարիզ, Յ. Կ.— 10,
Պէնտէրկեազ, Բժ. Տ.— 129.40,
Մարսէյլ, Դարծ.— 633.80,
Վալանս, Ն. Թ.— 35,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուշագցի Յովսէփ Հայթայեան որ ընդհանուր պատերազմէն առաջ արձանագրուած էր Թրքական բանակին մէջ։ Կը կարծուի թէ Տիգրանակերտի կամ Սուրիոյ կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել՝ Agop Hissayanի 22 Ave. Rouveyrol, Asnières (Seine).

— Կը փնտռուին Իզմիրցի Տիգրան Պազանճեանի որդիները, իրենց մօր անունը Թագուհի, մօրաքրոջ անուն՝ Փայլածու։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել իրենց կնքամօր Ռոզինա Մարգարեանի 22 Ave. Rouveyrol, Asnières, (Seine).

—Կը փնտռուին Մարզուանցի Երուանդ եւ Յովհաննէս Ալխաթլեան եղբայրները։ Իմացնել իրենց եղբօր Dikran Alkatlianի, 29 Allée de la Seine. Issy-les-Moulineaux. (Seine).

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Սէվլի կամ Սիրանուշ Քէչիճեան, հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրը Արտաշէս։ 1926ին Պէյրութէն մեկնած է Փարիզ իր հօրեղբօրորդւոյն քով։ Իմացնել՝ Mlle. Seset Kechichianի, Internat de Ferrière sous Aubenas, Ardèche, France.

— Կը փնտռուի Տիկին Փառանձեմ Պարոնեան, Պրուսա Մեծ Նոր Գիւղցի, որ նախապէս Նիս կը գտնուէր եւ այժմ Մարսիլիոյ շրջականները ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել «Յառաջ»ի Վարչութեան։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Պարգեւ Նաճարեան, որ 9 ամիս առաջ կը գտնուէր Փարիզ։ Իմացնել իր եղբօր Խորէն Նաճարեանի 12 Rue des Dominicaines Marseille.

— Կը փնտռուի Ոսքաստիոյ շրջանէն Օր. Էլմաս Ոճախեան, հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրները՝ Յարութիւն, Արամ, Համբարձում, Ղուկաս, քոյրերը՝ Ովսաննա, Գոհար, Աբեգնազ եւ Հայկանուշ։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

«Երկունք» Այս Կիրակի լոյս կը տեսնէ Զ. Ե. Ո. Միութեան օրգանին 4րդ թիւը, ճոխ եւ պատկերազարդ։ Կոչ մը ուղղուած Յունաստանի որբերուն, Քննադատութիւն Զօպանեանի քաղաքական կեանքէն, Որբերուն խօսքը Մայիս 28ի մասին, Գրական էջ մը Օհան Կարոյէ, եւայլն։ Տարեկան բաժնեգին 22 ֆրանք։

Դիմել՝ Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

Հայ ուսանողուհի մը որ լաւ գիտէ անգլիերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ դաշնակ, կը փափաքի ստանձնել դաստիարակչուհիի կամ Dame de compagnieի պաշտօն մը ընտանիքի մը մէջ։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել՝ Յառաջի վարչութեան։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ. 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDI[...]
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: E. SOUVIG[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 27 ՅՈՒԼԻՍ 1929

27 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1018 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄԸ

Յուլիս 25ին, Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճը առաջին լուրջ ընդհարումը ունեցաւ պահպանողականներուն հետ, փշոտ հարցի մը առթիւ։

Աւելի ճիշդ, պահպանողականներն են որ, արդէն շոգիի վրայ, քուէն յարձակողականի մը ձեռնարկեցին նոր դահլիճին դէմ, Եգիպտոսի մարզպանին հրաժարման առթիւ։

Ինչպէս կը հաստատեն օրը օրին հրատարակուած լուրերը, այս հրաժարումը ինքնաբեր չէ, այլ պարտադրուած։ Արտաքին նախարարը ինք խոստովանեցաւ որ իր գրած նամակը հրաժարումի յառաջ բերելու կը ձգտէր։ Առջի օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, աւելի պարզուեցաւ խնդիրը։

Կը թուի թէ Աշխատաւորական դահլիճը մասնաւոր բանակցութիւններու ձեռնարկած է, մարզպանին գլխուն վերեւ, որոշ գոհացում տալու համար Եգիպտոսի ազգայնականներուն, որոնք բացարձակ անկախութիւն կը պահանջեն։ 1924ին, նոյն Մաքտոնըլտը չուզեց շեղիլ գծուած ճամբէն, եւ նոյն իսկ ազդարարութիւններ ուղղեց Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի ազգայնականներուն։ Այս անգամ, երեւի աւելի զօրաւոր զգալով ինքզինքը, փորձած է լեզու գտնել ազգայնականներուն հետ։ Բայց այնպիսի ձեւով մը որ, բողոքի պատրուակներ կուտայ հասատվիրց պահպանողականներուն ձեռքը։

Այս առթիւ, չափազանց ուշագրաւ է Լորտ Պիրքընհէտի ելոյթը։ Կատաղի հակաշխատաւորական եւ ազնուապետական, եւ միեւնոյն ատեն ճարպիկ մասնագէտ սահմանադրական կարգ ու սարքի, այս նախկին նախարարը պարզապէս ապաբէց կը կարդայ օրուան կառավարութեան։ Իր կիրքը թափելէ յետոյ, Լորտը յարմար դատած է շեշտել. «Այս դահլիճը, ամէն բանէ առաջ, փոքրամասնութեան կառավարութիւն մըն է եւ իրաւունք չունի վտանգաւոր մարզանքներ կատարելու, երբ խնդիրը կայսրութեան կը վերաբերի»։

Այս մայծր թափել տալէ յետոյ, պահպանողականները անշուշտ պիտի շարունակեն պաշարողական շարժումը, հարցապնդումներն ու խաչաձեւումները, որպէսզի աւելի ամուր կապեն աշխատաւորականներուն թեւերն ու ոտքերը։

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ՝ ամբողջ վէճը կը կայանայ 1922 փետր. 28ի Յայտարարութեան շուրջ, որով Անգլիա կը ճանչնար Եգիպտոսի անկախութիւնը։ Այդ Յայտարարութիւնը կը պարունակէ, սակայն, այնպիսի պայմաններ, որոնք չեն համապատասխաներ բացարձակ անկախութեան։ Անկէ ի վեր կատարուած բանակցութիւններն ալ չկրցան քակել հանգոյցը, եւ անգլիական մարզպանը հրաման ստացաւ բռունցքով խօսիլ։ Հեռագիրները կ'ըսեն թէ աշխատաւորական դահլիճը, պահելով հանդերձ նախկին վերապահումները Սուէզ, Սուտան, փոքրամասնութիւններ եւլն.), կ'ուզէ ներքին անկախութիւն տալ Եգիպտոսի։

Այսպէս կամ այնպէս, խնդիրը ամբողջութեամբ դրուած է խորհրդարանի սեղանին վրայ, եւ մանրամասնութիւնները կը պարզուին քանի մը օրէն։

Հարցը այն է որ, ընդդիմադիրները շունչ քաշել չպիտի տան Մաքտոնըլտի։ Պահպանողականները բարակի, հոտառութեամբ եւ յամառութեամբ կը հետապնդեն օրուան դահլիճը, որ բազմաթիւ զորդեան հանգոյցներ ունի սեղանի վրայ, եւ հազիւ կը համարձակի իր սկզբունքները յիշել կամ յիշեցնել։ Ամէնէն մանր խնդիրներուն մէջ անգամ, Մաքտոնըլտ հարկադրուած է նկատի առնել հակառակորդի կամ հանրային կարծիքը։ Այդպէս է որ, չհամարձակեցաւ արտօնել Տրոցկիի մուտքը, մինչդեռ, տարիներէ ի վեր, եւ ամէնէն յետադիմական կառավարութիւններուն օրով, Անգլիան ապաստան ընծայած է քաղաքական յանցաւորներու եւ հզօր անիշխանականներու։ Իսկապէս, ողբերգական է դիտել որ թրքական բռնակալութիւնը կը հիւրընկալէ աքսորական բոլշեւիկը, իսկ աշխատաւորական եւ ազատական Անգլիան կը մերժէ զայն...

Նոյն վեհերոտ ընթացքը, նաեւ անգլօ-ռուս յարաբերութիւնները վերահաստատելու հարցին մէջ։ Ճիշդ է, գործի ձեռնարկած են, բայց ի՛նչ զգուշութեամբ եւ մանր-մանր հաշուելով։

Պարզ է որ խութերով եւ գահավէժներով շրջապատուած է Մաքտոնըլտ։ Լորտերն ու ազնուականները չեն հանդուրժեր նոյնիսկ այս չափաւոր, քրիստոնեայ ընկերվարականին։ Արտաքին քաղաքականութեան, բրիտանական կայսրութեան ամբողջութեանց պահպանման տեսակէտէն, մեծ տարբերութիւններ չկան այս դահլիճին եւ նախորդներուն միջեւ։ Խաղաղասիրական ձեռնարկները եւ նաւային սպառազինութեանց կրճատման բանաձեւը բացառիկ արժէք մը չեն ընծայեր Մաքտոնըլտի գործունէութեան։ Էականը ներքին քաղաքականութեան ծրագիրն է։

Եւ սակայն, երբ օրը օրին ժանիքները կը սրէ պահպանողական խմբակցութիւնը, ամէն հարցի առթիւ, դիւրին է նախատեսել թէ ինչ անակնկալներ պիտի սարքէ ո՛ր եւ է հիմնական բարեկարգութեան հանդէպ, մանաւանդ եթէ ան ուղղուած ըլլայ իր դասակարգային շահերուն դէմ։

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան չէ Եգիպտոսի մասին ծագած վէճը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇՈՇՈՐԹԱՊԱՏՈՒՄ

Երէկ բանուոր մը մեզի յանձնեց հայատառ թերթ մը, «Բանւոր», «նուիրուած ֆրանսահայ աշխատաւորութեան շահերուն»։ Թուականը՝ 1929 օգոստոս 1։ Էջերու վրայ ցիրուցան՝ ռազմաշունչ վերտառութիւններ.

— «Փոխեցէք իմպերիալիստական պատերազմը քաղաքացիական կռուի»։

— «Անկցի իմպերիալիստական պատերազմը»։

— «Պաշտպանենք խորհրդային միութիւնը»։

— «Մասնակցեցէք օգոստոս մէկի ցոյցերուն»։ Եւայլն։

Խմբագրականին տեղ, հոյնպէս մարտակոչ մը, որ առանձին ալ տպագրուած է, իբրեւ թռուցիկ, ուղղուած «Ֆրանսահայ աշխատաւորութեան»։

Քանի մը հատուածներ, եթէ կը հաճիք.

— «ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՆԵ՛Ր, կոմունիստական կուսակցութիւնը, որ բանուորներու միակ միջազգային յեղափոխական կուսակցութիւնը կը հանդիսանայ, կապիտալիզմի եւ անոր անխուսափելի հետեւանքը եղող իմպերիալիստական պատերազմի դէմ պայքարի դրօշը պարզած է։ Բոլոր տեսակի եւ գոյնի ազգայնական կուսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները ուրիշ բան չեն՝ եթէ ոչ պուրժուազիի շահերու ծառայող եւ անոր սպասաւորող գործիք, որոնք նպատակ ունին դասակարգային պայքարի խտակ ուղին մթագնել։

Ռամկավար, հնչակ, դաշնակ խայտաբղէտ կուսակցութիւնները յաջէի իրենց դերով կը նպաստեն պատերազմի պատրաստութեան եւ մտայնութեան ստեղծումին։

Անոնց ղեկավարները, իրենց բանաւոր եւ գրաւորպրոպականտով իմպերիալիստական պատերազմէն ծորոպած ժողովուրդին բեկորները կ'առաջնորդեն նոր արկածախնդրութիւններու, նորանոր սպանդներու»։

— «ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ, Օգոստոս մէկի օրը միացէք ձեր դասակարգի յեղափոխական բանւորութեան։ Ձեր աշխատած տեղի, գործարաններու, հանքերու եւ դաշտերու մէջ մասնակցեցէք գործադուլի, կռուի կազմակերպուած շարքերով ցոյցի ելէք պատերազմի վտանգին դէմ որ ուղղուած է նաեւ ձեր ազատ, խորհրդային Հայաստանի դէմ, մէկ սնդամը խորհրդային մեծ Միութեան։

Պայքարեցէ՛ք ձեր դասակարգի թշնամի բոլոր ազգայնական կուսակցութեանց դէմ։

Մտէ՛ք խիտ շարքերով բանւորական պաշտպանութեան կոմիտէներու մէջ, կռուելու համար ֆաշիզմի եւ ոստիկանական հալածանքներու դէմ։

Մտէ՛ք Օգոստոս Մէկի կոմիտէներու մէջ»։

Հատուած մըն ալ՝ ուրիշ կոչէ մը.

— «Մասնաւորապէս Սիթրուէնի, Ռընոյի, Բանար Լըվասորի օթոմօպիլի գործարաններուն մէջ աշխատող հարիւրաւոր բանուորներուն հետ շփում ունենալով զանոնք պէտք է մղել գործունէութեան եւ Օգոստոս Մէկի կոմիտէներուն անդամագրել։ Նոյնպէս Պէլվիլի շրջանի հայ կօշկակարները ասպարէզ քաշելու լաւագոյն առիթն է՝ օգտագործելով Օգոստոս Մէկի պատրաստութեան աշխատանքները»։

Կարդացէք եւ... տարածեցէք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ԿԱԼՈՒԱԾ ՈՒՆԵՑՈՂ ՍՈՒՐԻԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրեցինք, յառաջիկայ սեպտեմբերին բանակցութիւններ պիտի սկսին սուրիահպատակներու Թուրքիոյ մէջ եւ թրքահպատակներու Սուրիոյ մէջ ունեցած կալուածներու մասին կարգադրութիւններ ընելու համար, համաձայն յունիս 22ի Էնկիւրիի ֆրանքօ-թուրք համաձայնագրին։

Ուստի այժմէն պէտք է պատրաստել սուրիահպատակներու Թուրքիա գտնուած կալուածներուն ցանկը։

Հալէպի Մամուլի Դիւանը այս մասին պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակելով կը հրաւիրէ բոլոր սուրիահպատակները որոնք կալուած ունին Թուրքիոյ մէջ, մինչեւ յառաջիկայ օգոստոս 15 Հալէպի կուսակալութեան Ֆրանսական Պատուիրակութեան քարտուղարութեան ղրկել Թուրքիա գտնուած իրենց կալուածներուն ցանկը։

Այս ցուցակը հետեւեալ կերպով պէտք է պատրաստուի.

1.— Կալուածներուն գտնուած վայրը (գիւղ, նահիյէ, գազա եւայլն,)։

2.— Կալուածներուն տեսակն ու տարածութիւնը։

3.— Կալուածներուն արժէքին գնահատումը թրքական հնչուն ոսկիով։

4.— Տարեկան վճարուած տուրքերու բնոյթն ու գումարը։

5.— Կալուածներու ցուցակը։

6.— Անուն, մականուն, գրաղում եւ կալուածատիրոջ հասցէն։

.˙. Ահա Էնկիւրիի պրոտոկոլին մասնաւոր յօդուածը այս մասին.

«Ֆրանսական եւ թուրք կառավարութիւնները յանձն կ'առնեն բանակցիլ շատ բարեկամական ոգիով՝ Սուրիա եւ Թուրքիա գտնուած կալուածներու արդարացի եւ գործնական կարգադրութեանը համար։

Ինչո՞ւ ձգեցին Եգիպտոսի մարզպանը

Երէկ գրեցինք թէ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց Եգիպտոսի անգլ. մարզպանին հրաժարիլը։ Այս առթիւ անգլիերէն թերթերը զանազան մեկնութիւններ կուտան։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ.

— Ցաւալի է որ Լորտ Լոյտի հրաժարման լուրը յայտարարուեցաւ Ֆուատ թագաւորի Լոնտոն այցելութեան ընթացքին, սակայն կ'ենթադրուի թէ առիկա անխուսափելի էր։ Թերեւս կարելի ըլլայ կապ մը տեսնել այս երկու դէպքերուն միջեւ, սակայն Եգիպտոսը երկիր մըն է, ուրկէ շրջին դիտումնաւոր զրոյցներ։ «Վաֆտ»ի ծայրայեղ ազգայնականները պիտի ուզեն յարաշուք մեկնութիւն մը տալ այս զուգադիպութեան, որ թերեւս պատահական է։

«Թայմզ» կը գրէր թէ Եգիպտոսի և թէ Պոմպէյի մէջ Լորտ Լոյտ ի յայտ եկաւ իբրեւ բարձր կորովի եւ քաջութեան տէր, բայց ներկայիս Եգիպտոսի մէջ այս յատկութիւնները նուազ արժէք ունին քան համակրութիւնը, համբերութիւնը եւ հաշտարար ոգին։

ՆԵՐՔԻՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻ

Լորտերու ժողովին մէջ պահպանողականները մեծ աղմուկ հանեցին Լորտ Լոյտի հրաժարեցման շուրջ։ Լորտ Սալզպրի բացատրութիւն պահանջեց կառավարութենէն այս յանկարծակի պարտադրուած հրաժարման մասին, աւելցուց թէ ներքին քաղաքականութեան մէջ նման յանկարծականութիւն կարելի է ընդունիլ, բայց կայսերական կամ արտաքին խնդիրներու մէջ առիկա տարօրինակ ազդեցութիւն կ'ունենայ։

Լորտ Փարմուր պատասխանելով յանուն կառավարութեան, ըսաւ թէ Աշխատաւորական կուսակցութեան քաղաքականութեան մէջ ո եւ է փոփոխութիւն չկայ 1924էն ի վեր։ Ցետոյ աւելցուց.

— «Միջազգային տեսակէտէ ո եւ է փոփոխութիւն չկայ Եգիպտոսի քաղաքականութեան մէջ, սակայն խնդիրը կը տարբերի՝ երբ Եգիպտոսի ներքին քաղաքականութեան մասին է խօսքը։

Աշխատաւորական կառավարութեան քաղաքականութիւնն է՝ Եգիպտոսը բացարձակապէս անկախ դարձնել իր ներքին գործերուն մէջ։»

Ուրիշ պահպանողական մը՝ Լորտ Պիրքընհէտ ըսաւ թէ ինք 12 տարի նախարար եղած է եւ երբեք այսպիսի բան չէ տեսած։ Արտաքին նախարար Հէնտըրսընի կողմէ Լորտ Ճորճ Լոյտի ուղղուած հեռագրին պատճէնը ժողովին չհաղորդելով, կառավարութիւնը ամէնէն մեծ անարգանքը կ'ընէ խորհրդարանին։

Ցետոյ մեղադրեց կառավարութիւնը թէ՝ մարզպանի գլխուն վրայէն բանակցութիւններ կատարած է եգիպտացի բարձրաստիճան անձնաւորութեանց հետ եւ չէ ուզած բացատրութիւններ տալ Լորտ Լոյտի՝ Եգիպտոսի հանդէպ ընդգրկուած նոր քաղաքականութեան մասին։ Հարցուց նաեւ թէ ճի՞շդ է որ համաձայնութիւն գոյացած է Եգիպտացիներու հետ եւ նոյնիսկ թուղթ մըն ալ ստորագրուած, եւ թէ ինչո՞ւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Դատական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները կը շարունակեն համայնավարներու մաքրագործումը։ Առջի գիշեր ձերբակալուեցաւ *Իւմանիթէի* նոր պատասխանատու տնօրէն Ցոքէն տը Սէն-Ֆլէօ՝ երբ խմբագրատունէն դուրս կ'ելլէր։ Ամբաստանուած է զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրելու յանցանքով։

Լիլի հարցաքննիչ դատաւորին հրահանգով խուզարկութիւններ կատարուեցան Սէն-Ցըռնի, Օպէրվիլիէ, Գոնտ'ն ու փարիզ բնակող չորս համայնավարներու տան մէջ։ Գրաւուեցան բազմաթիւ թուղթեր։ Աթիս-Մոնի մէջ ձերբակալուեցաւ 21 տարեկան ոըմնադիր մը փուփոն, ընդհ. քարտուղար այդ շրջանի երիտասարդ համայնավարներուն։ Անոր տունէն ալ թուղթեր գտնուեցան օգոստոս 1ի մասին։

Ձերբակալման հրամանագիր հանուած է նաեւ նախկին երեսփոխան եւ *Իւմանիթէի* խմբագրապետ Վայեան-Քութիւրիէի դէմ. ոստիկանները անոր տունը գացին, բայց չգտան, կը կարծուի թէ փախած կամ պահուըտած է։

Հինգշաբթի առաւօտ ոստիկանութիւնը գրաւեց համայնավար «Աւան-կարտ» թերթը, որ ապստամբութեան կոչ մը հրատարակած էր։

Համայնավար կազմակերպութիւններէն գրաւուած թուղթերուն քննութիւնը կը շարունակուի։ Ցարդ կարելի եղած է հաստատել թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը դրամ կը ստանար Մոսկուայէն, ինչ որ գաղտնիք չէ ոեւէ մէկուն համար։ Հասկցուած է նաեւ թէ այդ դրամները ի՛նչ ձեւով կը հասնէին փարիզ։ Ուրիշ թուղթեր կը փաստեն թէ հակառակ իրենց հրապարակային յայտարարութեանց, համայնավարները երբեք հակառակ չեն պատերազմին, ընդհակառակն ամէն գնով կ'աշխատին համաշխարհային պատերազմ մը պայթեցնել՝ քաղաքացիական կռիւի վերածելու համար զայն։ Վարիչներուն հրահանգ տրուած էր ընդհ. գործադուլ յայտարարել այն պարագային միայն, երբ վստահ ըլլան թէ ամէն միջոցներ ունին զայն զինեալ ապստամբութեան վերածելու եւ իշխանութիւնը ձեռք առնելու համար։

Գիւղացի-բանուորական դրամատան հաշիւներու քննութիւնը ցոյց տուաւ թէ կապ կար այս հաստատութեան, համայնավար կուսակցութեան եւ *Իւմանիթէի* միջեւ։ Ասոր վերջինին տուած է 2 միլիոն ֆրանք, որ չէ վերադարձուած։ Իսկ դրամատունը 2.600.000 ֆրանք բաց ունի։

.˙. Ընկերվարական կուսակցութիւնը որոշեց բողոքել համայնավար ձերբակալութեանց առթիւ եւ հարցապնդել կառավարութիւնը։

ՕՏԱՐ ՏՊԱՐԱՆ ՄԸ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց նաեւ Փասքալ փողոց թիւ 13 տպարանին մէջ, որ Ռուսի մը կը պատկանի եւ ուր կը տպուին զանազան օտար թերթեր, խուզարկութեանց կը հսկէր դատական ոստիկանապետ Փրիոլէ։ Գրաւուեցան օտար լեզուով հրատարակուած թերթեր եւ այլ թուղթեր։

ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՇԷՀԱՊԷՏՏԻՆ ՄԷՐՃԱՆԻ

Իւրիմցի Իսմայիլ պէյ Գասպրինսկին ամբողջ Թրքական աշխարհին մէջ ազդեցիկ ըլլալուն համար, Իտիլի Թուրքերուն պէս Հիւսիսի եւ Արեւելքի Թուրքերն ալ զայն իրենցմէ կը նկատեն։ Իսմայիլ պէյ Ազրբէյճանի Թրքութեան հետ ալ մեծ յարաբերութիւն ունէր։ Պոլսոյ Թուրքերը 1894 թուականին Թէրճիւման թերթը իրարու ձեռքէ խլելով կը կարդային։ Ապտիւլ Համիտի կառավարութիւնը յաճախ չէր արտօներ Թէրճիւմանի օսմանեան կայսրութեան մէջ ազատ մուտքը։ Այսուհանդերձ կը յիշեմ թէ Մոլլա Ապպաս Թրանըճվիի «Թրէնկիստան Սէյահեթնամէսի»ն — որ ետքէն «Ցար Իւր-Բահամ Միւսլիւմանլարը» անունով հրատարակուեցաւ — կարդացած եմ՝ երբ Խօճա Մուսթաֆա փաշայի նախակրթարանին մէջ կ'ուսանէի (1888)։ Վերջապէս՝ Թէրճիւման թերթը, ու եթէ ներելի է ըսել Թէրճիւմանի գրականութիւնը վերջին ժամանակները Թըրքական աշխարհին մէջ ամէնէն շատ տարածուած հրատարակութիւնն էր, միայն թէ Թէրճիւմանի գաղափարներուն ամէնէն աւելի ժողովրդականութիւն ցոյց տուողները Հիւսիսի եւ Արեւելքի Թուրքերը եղած են։

1885ական թուականներուն Կազանի Թուրքերուն կեդրոն Կազան քաղաքին մէջ պատմութեան եւ ազգագրութեան մարզերուն մէջ ակնառու կ'ըլլան ազգայնականութեան գաղափարին ծաղումին։ Ասիկա թերեւս արդիւնքն էր ժամանակէ մը ի վեր շարունակուող կրօնական բարեկարգութեան հոսանքին, ռուսական մշակոյթին, թերեւս նաեւ Թէրճիւմանի տարածած գաղափարներուն։

Կազանցիները մինչեւ այդ ժամանակ իրենք զիրենք առանց խալամ կը համարէին եւ անգիտակցաբար «Թիւրքի տիլի» անունը կուտային իրենց լեզուին։ Կազանցի յառաջդիմասէր կրօնաւոր մը՝ Շէհապէտտին Մէրճանի, Կազանի պատմութեան մասին իր պատմական մէկ երկը՝ «Միւսթէֆատ էլ ախպար, ֆի ահվալը Քազան» կը գրէր Կազանի Թուրքերէնով։ Ու այս գիրքը առաջին անգամ ըլլալով, Կազանի խալաններուն դառն լեզուով, կծու եւ յստակ բացատրութիւններով կը հասկցնէր թէ կրօնքէն զատ կայ նաեւ ազգութիւն։

«Միւսթէֆատ էլ Ախպար»ի այս մասին գրած ուշագրաւ պարբերութիւնները հետեւեալներն են. — «Ոմանք Թաթար ըլլալը պակասութիւն համարելով, այդ անունէն կը խորշին, մենք Թաթար չենք այլ Միւսլիւման ենք ըսելով կռիւ ու վիճաբանութիւն կ'ընեն.. Ո՛վ թշուառակա՛ն, եթէ կրօնքի ու ազգի թշնամին քու միւսլիւմանէ զատ ուրիշ անուն ունենալդ չգիտնար, անշուշտ թէ քեզ իբրեւ միւսլիւման պիտի ճանչնար։ Եթէ Թաթար չես, Արաբ, Տաճիկ կամ Նուկայ չես, Ռուս, Ֆրանսացի, Փրուսիացի եւ Աւստրիացի ալ չես, հապա՞ ո՛վ ես»։(*)

Շէհապէտտին այսպէս ուժգնօրէն կը պաշտպանէ իր ազգակիցները Կազանցիները, որոնք արժէք եւ կարեւորութիւն չեն տար իրենց պատմութեան, ցեղին ու ակրունդին։

Դանուբի Պուլկարներուն առաջին ազգասէր պատմաբանը Փայիսի 1762ին հրատարակած իր «Սլաւներու եւ Պուլկարներու պատմութիւնը» անուն գրքին մէջ շատ դառն խօսքերով կը խարանէ Պուլկարները, որոնք կը քաշուին իրենց ազգութեան անունը արտասանելէ։ Խօսքը անոնց ուղղելով կ'ըսէ. «Ո՛վ անմիտներ, ինչո՞ւ ձեր ազգութենէն կը քաշուիք, ինչո՞ւ կ'ամչնաք ձեր Պուլկար կոչուելէն ու Յոյներու դաւադրական քաղաքականութեան կը նպաստէք»։

«Ահվալը Քազան ու Պուլկար» պատմութեան հեղինակին ու «Սլաւներու եւ Պուլկարներու պատմութեան» հեղինակին մօտաւորապէս 100 տարուան տարբերութեամբ, բայց գրեթէ նոյն խօսքերով իրենց ազգակիցներուն ազգային գաղափար և զգացում թելադրելու աշխատիլը լոկ զուգադիպութի՞ւն մըն է, եւ կամ արդեօ՞ք Շէհապէտտին ռուսերէնի օգնութեամբ կարդացած է Փայսիի գործը։ Այս խնդիրը թող լուսաբանեն Կազանցի երիտասարդ գիտնականները, որոնք Շէհապի կեանքին ու գործին մասին խորունկ ուսումնասիրութիւններ կատարած են...

Շահապէտտին պատմական եւ — ատրճանով մը — քաղաքական ազգայնականութիւնը չէ կրցած բարձրանալ մինչեւ «ամբողջ Թրքութեան» գաղափարին։ Ասոր յայտնի մէկ ապացոյցը կարելի է համարել ա՛յն թէ՝ անիկա Հիւսիսի Թուրքերէն Կազանցիները շատ որոշ եւ բացարձակ կերպով «Թաթար» կը կոչէ։ (1)

Կարելի չէ նոյնպէս, պնդել թէ Շէհապ ազգասիրական տեսակէտէ լրջօրէն զբաղած ըլլայ Թուրք լեզուով եւ գրականութեամբ։ Թէեւ Շէրէֆ էֆ. կը պատմէ թէ անիկա իր խօսակցութեանց ընթացքին միշտ կը թելադրէր «խօսքերու մէջ ռուսերէն խառնելէ զգուշանալ, կարելի եղածին չափ մայր լեզուն պահպանելու աշխատիլ»։ Արդէն Հիւսիսի գիտնականներն ու մտաւորականները միշտ պաշտպանած են այս տեսակէտը, որպէսզի ժողովուրդը պահպանեն Ռուսերու հետ ձուլուելէ։ Մէրճանի երբ մէկ կողմէ կ'աշխատի Հիւսիսի Թուրքերէնին ռուսերէնէ անկախութիւնը ապահովել, միւս կողմէ ոեւէ ճիգ չըներ արեւելեան լեզուներու՝ արաբերէնի եւ պարսկերէնի հանդէպ անոր անկախութիւնը պաշտպանելու համար։ Իրբեւ Թուրքերէն գրած երկերը, օրինակ Միւսթէֆատ էլ ախպարը որ այս պահուս աչքիս առջեւն է, խճողուած է արաբերէն եւ պարսկերէն բառերով։ Մէրճանիի ոճը կը յիշեցնէ չաղթայերէն բարբառը։ Թերեւս պատճառն այն է որ երկար ապրած է Պուխարայի մէջ։ Իր Թուրքերէնին խնամք չտանիլը ժամանակին իրաւացիօրէն քննադատուած է կարգ մը գրագէտներու, մանաւանդ Քայիւմ Նասըրիի կողմէ, որ շատ աշխատած է Հիւսիսի Թուրքերէնը գիտական եւ գրական լեզու դարձնել։

Սակայն եւ այնպէս Մէրճանի թօթափած է գիտական եւ լուրջ երկերը արաբերէն գրելու սովորութիւնը, որ մինչեւ այն ատեն զօրաւոր աւանդութիւնմը կը կազմէր ամբողջ իսլամական աշխարհին մէջ եւ Թուրքերէնով գրած է իր Միւսթէֆատ էլ Ախպարը. աւելցնել իր բարեկամներէն Հիւսէյին օղլու Հիւսէյինէֆ.ի Թաթարերէն քերականութեան ու շարադասութեան վերաբերեալ հեղինակութեանց մեծ կարեւորութիւն տուած է. ասոնք ցոյց կուտան թէ Մէրճանի կը զգար ազգային լեզուի արժէքը։

Շէհապ բարեկամն էր նշանաւոր արեւելագէտ Ռատլոֆի որ այդ ատենները Կազան կը նստէր, իբրեւ տեսուչ «Ռուս Թաթար վարժապետանոցի»ն — եւ Աստուածաբանութեան ուսուցիչ էր վարժապետանոցին մէջ։ Ռատլոֆի միջոցաւ ծանօթացաւ ռուս պատմագէտներու, հնագէտներու եւ ցեղագէտներու հետ։ Անկարելի է որ տեղեակ եղած չըլլայ Թուրք-Թաթար լեզուներու եւ բարբառներու մասին Ռատլոֆի ուսումնասիրութեանց։ Սխալ չըլլար ըսել թէ Շէհապ եւրոպական աշխարհին հետ շփուելով, իր տեսողութեան հորիզոնը ընդլայնած եւ աշխատութեան եղանակը կատարելագործած է։

Այսօր բոլորն ալ կ'ընդունին թէ Թէրճիւման թերթէն վերջ, Հիւսիսի Թուրքերուն մէջ ազգայնականութեան գաղափարին ծառայողը եղած է «Միւսթէֆատ էլ Ախպար» եւ անոր հեղինակը Շէհապէտտին Մէրճանի։ Հայրենակիցներուն ուղղած իր դառն խօսքերը մնացին «Ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Իր աշակերտները շարունակեցին և մշակեցին վարպետին ոչ միայն կրօնական ասպարէզին մէջ բարենորոգչական գաղափարները, այլ պատմութեան վրայ հիմնուած ազգասիրութիւնը։

Այս ձեւով Հիւսիսի Թուրքերուն մէջ ԺԹ. դարու վերջին քառորդին սկսաւ ազգայնականութիւնը եւ համաթրքութեան միտքն ու շարժումը։

(14) ԵՈՒՍՈՒՖ ԱՔՉՈՒՐԱ

(*) Շէհապէտտին իպնը Պէհաէտտին էլ Մէրճանի.— «Միւսթէֆատ էլ Ախպար ֆի Ահվալը Քազան ու Պուլկար», ա. մաս, էջ 6։ Կազան, Պետական տպարան 1885։

(1) Շէհապէտտինի գործերը անձամբ չեմ ուսումնասիրած։ կարծիքներս կը յայտնեմ ի լոյս տեղեկութեանց վրայ եւ հիմնուած «Մէրճանի» անուն 639 էջնոց ընդարձակ եւ լուրջ գրքի մը վրայ, որ 1915ին հրատարակուեցաւ Քազանի մէջ՝ Շէհապէտտինի ծննդեան 100ամեակին առթիւ, խմբագրական մարմնի մը կողմէ, Ռայիզ Ուպէյտուլլինի հսկողութեան տակ.

Ի ՄԻՋԻ ԱՅԼՈՑ...

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ.— ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ, ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՅԱՌԱՋԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— ՏՆՏԵՍԱ-ԾՆՆԴԱԲԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— ԱՐՏԱՄՈ՞ՒՄ ԹԷ ՆԵՐԱՄՈՒՄ

Լսա՞ծ էք անշուշտ, որ Փարիզի մէջ կը հրատարակուի «Երեւան» անունով թերթ մը, որ անցեալ շաբթու, իր չգիտցած հայերէնով հրաւէր կը կարդար այցելելու Հայաստան։ Մի զարմանաք, կ'ըսեմ՝ այցելելու...։ Եւ համելի ճամբորդութեան մը ձախող գովեստներէն յետոյ, այնքան բերնի ջուր կը թափէր Հայաստանի գեղեցկութիւններուն վրայ, որ քիչ մնաց համոզուէի թէ՝ դրախտը իրօք փոխադրուած է մեր երկիրը։

Բարեբախտաբար, այնտեղէն փախչողներ կային քովս...

Ի՞նչ հով փչեց սակայն, որ Հայաստան իր դռները կը բանայ այցելուներու.., երբ գիտենք թէ Հայու մը համար Հայաստան մուտքը շատ աւելի դժուար է, քան քրիստոնեայի մը համար Պըրախա մուտքը։ Քրիստոնեան կը բաւէ որ անգամ մը ձեռք ձգէ գաղէն, ճամբայ բանալու համար դէպի Աղամայ տաճարին բնակավայրը։ Իսկ Հայը՝ եթէ ուզէ իր երկիրը տեսնել՝ պէտք է իր ծննդեան օրն իսկ խնդրագիր մը ներկայացնէ ու Չեկային պատասխանին սպասէ մինչեւ մահ։

Ի՞նչ անգաւ գործաւ ուրեմն։ Նախ ըսենք որ արգելքը կայ ու կը մնայ, փոխուած բան չկայ։ Նման պարզ ձեւակերպութիւն մըն է որուն յատուկը գտնելու համար, գլուխ քերելու պէտք չկայ։ Հօկի զաւեշտը գաղութներու մէջ, վերջ գտած է կեղծ խաղի մը պէս ու ներգաղթի կատակերգութիւնը որ տարին անգամ մը կը խաղան պարապ աթոռներու առջեւ, այլեւս հասոյթ չի ձգեր։ Միւս կողմէ, Բարեգործականը խելքի չգար ու թըլթըլը երկիր չի փոխադրեր, հատակները կը նախընտրեն չշարժիլ իրենց տեղերէն. ու Հայաստան ճիշդ բուրժուական երկրի պէս, կը շարունակէ դրամի կարօտը քաշել, անշուշտ չի բաւեր «խորհրդային» տիտղոսը կրել եթէ երկիրը բառով դառնար, Հայաստան՝ իսկապէս դրախտի կը վերածուէր։ Դրամ պէտք է, միշտ դրամ, որ ամէն մարդու չէ տրուած ու մեր երկիրը «ամէն մարդու» պէտք չունի. այլ անոնց որ խօսքի առատութեամբ դրամ կը թափեն օրն ի բուն։

Եւ հաճելի է թէ կանոնք է որ կը հրաւիրէ այցելութեան

Ո՛ն, ուրեմն, աշխատաւորներ բոլոր հայ գաղութներու, օգտուեցէք առիթէն...

Գալով անոնց, որոնք Հայաստանէ դարձին անշուշտ պիտի ուզեն տեւական յիշատակ մը կրել իրենց վրայ, կը թելադրեմ հետեւեալ առաջարկը.— Առնօք, Երուսաղէմ ուխտի գացողները իրենց բազուկներուն դրոշմել կուտային քրիստոնէական նշաններ. մեր լեզուին մէջ տոնք կը կոչուէին մահտեսի, այն իմաստով որ այն ատենները, դէպի Երուսաղէմ ճամբորդութիւնը ծովով ու ցամաքով, երկար էր, տաժանելի ու վտանգաւոր. գացողներէն շատեր (առ հասարակ ծեր) չէին վերադառնար. իսկ վերադարձողները այնքան տանջուած կ'ըլլային ճամբու ընթացքին, որ կ'ըսէին — Մահ տեսայ»։

Հայաստանի մեր ուխտաւորներն ալ կրնան իրենց բազուկներուն վրայ դրոշմել տալ աշխատաւորական զինանշանը, մուրճ եւ մանգաղ, կարմիրի վրայ ու նորէն, իմաստի արդիականացմամբ մը կոչուիլ «մահտեսի»

Վերջապէս, եթէ Հայաստանի մէջ Մահը չտեսնեն, գոնէ տեսած պիտի ըլլան Չեկան։

* * *

Հապա՞ անոնք որ այցելութեան այս շնորհէն պիտի զրկուին ինչոյ է նիւթական… տրամադրութեան։

Պարզապէս, միշտ յոյսով եւ համբերով, ծանր պիտի նստին հոն ուր կան։

Բացատրենք, եւ լրջօրէն։

Հայկական գանձերու բազմամն գլխաւոր արգելքը ցոյց կը տրուի, նոյնիսկ բոլշեւիկ ղեկավարներու կողմէ, Հայաստանի աղքատութիւնը։ Ուրեմն պէտք է հարստանալ։ Ահա, Էտիսոնի արժանի գիւտ մը։

Բայց եթէ հարստանայ, միթէ՞ գաղութներուն թոյլ պիտի տրուի տեղաւորուիլ [illegible] երկրին մէջ։

Քննենք, եւ միշտ լրջօրէն։

Ենթադրենք պահ մը թէ Հայաստան կրնայ տնտեսապէս այնքան բարգաւաճիլ, դառնալ ճարտարարուեստի այնքան ուժեղ երկիր մը, որ ապահովէ ապրուստը քանի մը միլիոն հայութեան ու զայն ամփոփէ իր 29964 քառ. քիլ. տարածութեան վրայ.

Պելճիքա 30443 ք. քի վրայ կը պահէ 7,5 միլիոն բնակչութիւն, որուն մեծագոյն մասը իր ապրուստը կ'ապահովէ ընդերկրեայ նշանակելի հարստութեամբ, հանքերու շահագործումով ու ճարտարարուեստական խոշոր արդիւնաբերութեամբ, ինչպէս նաեւ գաղթային կալուածներու բերքովը։

Բայց այսօրուան Պելճիքան, որ դեռ 1815ին կցուած էր Հոլանտայի, եւ ունի 1830ի յեղափոխութենէն, ըսել է թէ ունի մէկ դարու անկախութիւն, քաղաքակրթական աշխատանքի աւանդութիւնով, ու տնտեսական, ճարտարարուեստական բարգաւաճման դիւրութիւնով։

Իսկ Հայաստանը դեռ երէկուան աղան է աւերակներու վրայ ծնած՝ իր հողը չի բաւեր իր իսկ բնակիչը ապրեցնելու, զուրկ է ճարտարարուեստական արտադրութեան արդիական միջոցներէ. միշտ պիտի ներգրէ դանազան ու անհրաժեշտ նախանիւթերու պակասէն իր ընդերկրեայ հարստութիւնները, (այն ալ աղքատ), մանաւանդ քաղաքական տրուած պայմաններու մէջ, չեն հրապուրեր դրամագլուխը. իր յոյսը պիտի դնէ ուրեմն լոկ իր քարերուն վրայ։ Իրաւ է թէ ունինք քարի առատ հանքեր դեռ երէկ «Ցառաջ»ի մէջ կը կարդայինք թէ, Լենինականի, Էջմիածնի, Զանգեզուրի գաւառներուն մէջ կայ 10 միլիոն թոնայի չափ քար. բայց քարը որքան ալ առատ ըլլայ քար է ու չի կշտացներ հացի վարժ մերաններն ամբողջ Հայաստան նոյնիսկ քար կարի, չարժեր իր ծանրութիւնը…

Հետեւաբար, քանի՜ տարիներ պէտք են ու որքան բարգաւաճում, որ գաղթահայութեան թոյլ տրուի ամփոփուիլ իր երկրին մէջ։

Ահա, երկու անծանօթով խնդիր մը, զոր լուծելու համար չի բաւեր թուագէտ ըլլալ։

Հայաստան իր ներկայ տարածութեան վրայ կը ջանայ պահել մօտ 900 հազար հոգի վերջապէս, այդչափ մըն ալ պէտք է պետութիւն ըսուելու համար. բայց այդ թիւէն զատ, դեռ կայ մօտ 2 միլիոն հայութիւն որ պիտի նախընտրէր կեանքի պայքարը մղել... հայրենական իր հողերուն վրայ։ Ու լաւագոյն տրամադրութիւններով իսկ, կարելի չէ 2,5-3 միլիոն մարդկութիւն, (այն ալ հայ) ապրեցնել ի՞նչ որ անցած է հրաշքի դարը ու 7 ձուկով բազմութիւններ կշտացնելու գաղտնիքը Քրիստոս հետը տարաւ. հանքեր պէտք են ուրեմն. բայց հողը որքա՜ն ալ բարի ըլլայ, չի կրնար չունեցածը տալ ու մի՛նչ որ գանելով հանք չի բուսնիր։ Գործարաններ պէտք են, մեծը մեքենաներով անշուշտ, շատ ու շատ, անհրաժեշտ նախանիւթի հսկայական ապրիլներով սապէս, 40-50 գործարաններ առնուազն, որոնցմէ զգոնէ 5-10000ական հայորդիներու քրտինքը բեղմնաւորուէր առաւելագոյն հասոյթով։ Ու բնակարաններ պէտք են, բարձրաբերձ, վիթխարի, որոնց ամէն մէկը գիւղի մը բնակչութիւնը բովանդակէր։ Ու թէեւ Հայաստան 10 միլիոն թոնօ քար ունի բայց մի՞նչ որ միայն քարով խրճիթ անգամ չի շինուիր, ու դեռ ինչե՜ր եւ ինչե՜ր…

Քանի՜ տարիներ պէտք են ուրեմն, որ Հայաստան տիրանայ այս հարստութեան, որպէսզի թէ կշտացնէ իր 900,000 բնակչութիւնը եւ թէ իր սեղանին շուրջ հրաւիրէ արտահայաստանեան երկու միլիոն հայութիւնը։

Յիսո՞ւն տարի։ Լաւ։ Բայց յիսուն տարի յետոյ, 1989ին հայութեան թիւը առնուազն կրկնապատկուած պիտի ըլլայ. փառք Քէմալի եւ Լենինի. Ջարդի եւ աքսորի վախ չկայ այլեւս հայութիւնը կրնայ ազատօրէն եւ ապահով խաղաղութեամբ, զարգացնել իր ծննդաբերական կարողութիւնը։

Կը նշանակէ սակայն թէ 50 տարի յետոյ, մեր այսօրուան կացութեան մէջ, բաղդատաբար որեւէ փոփոխութիւն մնած չպիտի ըլլայ։ 50 տարի յետոյ նորէն նոյն մտահոգութիւնները մեզ պիտի տանջեն եւ 1989ին, ես նորէն պիտի կրնամ նոյն այս յօդուածը, միայն մէկ քանի թիւերու փոփոխութեամբ, հրատարակել «Ցառաջ»ի նոյն սիւնակներուն մէջ, նոյն գիրերով ու նոյն լեզուով։

Եւ սակայն չհամարինք,
կերներ եւ քաղաքացիներ,
նաւանդ բանուորներ եւ
գիւներ։

Որովհետեւ կայ դեռ
մեծ խոչընդոտ մը։

Քննենք զայն ալ եւ
լրջօրէն.

Քանի մը տարիներէ ի
պաշտօնական վիճակագրու
ները Հայաստանը կը
րն աշխարհի մէջ առաջին
գաբերութեան տեսակէտով.

Այս մասին, մեր հայ
բախութիւնը սակայն, չի
մեզ արգիլել տեսակ մը
տանջութեան մէջ իյնալէ.

Ծննդաբերական այս
գտառուցումը ի՛նչ
տուեևամբ պէտք է
տնտեսական բարգաւա
ցիւնը որ չարգիլէ գաղթ
ներու Հայաստան մուտքը

Պարզ է, չէ՞, համաձայ
բագոյն եւ սուրճ վիճակ
թիւններու, ամէն տարի հ
տանի բնակչութեան վրայ
նան աւելի քան 30 000
ու կայտառ մանկիկներ,
քանի՛ մեծնան, այնքան
քանի՛ ունենան այնքան
րենց զանազան պէտքերուն
զում տալ։ Իսկ Հայաստան
րածութիւնն ու հողը հ
բաւեն տեղ, աշխատանք
տեսս հայթայթելու
նի Հայերուն։ Ու քանի
շատնայ), այնքա՛ն
կուգայ, (ականջը խօսք
սիւ։ Ու Հայաստանի
կառավարութիւնը ի՛նչ
տալու համար այս
նորեկ հայորդիներուն
հիներուն ճամբայ կու
համար չէ՞ որ եթէ ամէն
քանի մը հարիւր հոգի
ներէն կը ներածէ անոնց
րէն, քանի մը հազար իր
ցիներէն կ'արտածէ դէպի
րիա, Քուպան եւ այլուր
ճար չկայ, մարդ իր
կարէ իր վերմակին եւ
համեմատ, երբ անզօր
նոնք աւելի մեծցնելու։

Ուրե՞մն, եթէ Հա
մուտքի արգելքներուն
է երկրին անհոյլատու
հետեւանք հողագրական
տեսական պայմաններու
նի որ մէկ կողմէն Հայ
թիւը կը շատնայ ծննդ
թեամբ, մինչ հողը կը
նոյնը. իսկ տնտեսութիւն
գանայ նուազագոյն հա
տութեամբ, կը նշանա

Հայաստանի իւրա
նորածին՝ նախ կը սա
տալոց քաղաքացին որ
երկրէն, տեղը տալու
բին, երկրորդ՝ տեղը կը
ծնաւոր, գաղթական
այն հայուն որ Հայաստան
տի մտնէր, եթէ տեղ գ

Միւս կողմէ, գաղթ
թեան թիւը չի պակսիր
կառակն, կը բազմանայ
ծննդաբերութեամբ։
բար, ներգաղթը որքան
գաղթահայութեան
յաւելումը ծննդաբեր
կը յանգի նոյն արդիւնք
մոլջական ներգաղթի անկ
թեան...

Ու այժմ, ուրեմն
հայ ծանր նստիլ մեր
գոհանալ վերջին ումբակ
այցելութեա՞մբ ի Հայ

Իսկ մինչ այդ՝ եզր
Հայաստան մեզ
որովհետեւ աղքատ է երկ

Ցեանք թէ եթէ հա
իսկ, նորէն գոնեը
պահէ, կծծի հարուստներ
ցեղ չունի։

Պէտք է ուրեմն ընդ
Ահա ինչ որ պէտք էր
ցուցանել։

ԴՐԱՄԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

Ամբրուստի ազուեթիւնը, կը ...էր անտեսագէտ մը, ընդհա... ...ուր բարգաւաճման նշան է։

Դրամին արժէքը կը փոփոխ...ի, համաձայն ոսկիի առատու...թեան կամ սակաւութեան, կը ...ւականէր ուրիշ մը։

Իսկ երրորդ մը.— դրամա...թի առատ շրջաբերութիւնը ...կատագրօրէն կը սուղցնէ ապ...րուստը։

Այս վերջին երկու խօսքերը ...արծեա լա Փալիսէն կը բխին. ...րտի տեսնենք սակայն թէ ա...նք ալ վիճելի են։

Գալով առաջինին, պարզապէս ...ախուռն է։ Ամբրուստի ազուեթիւնը ...նաւ նոյնքան նշանակել ապ...անքի կամ կարգ մը արտա...դրութեանց սակաւութիւն, որ...քան երկրի մը բարգաւաճումը։ ...նշանակել նաեւ թէ եր...կիրը ճնշուած է տուրքերով եւ ...ողբանական կամ նիւթական ...երու բեռներով։

Առնենք երկու օրինակներ.— Անգլիոյ մէջ ապրուստի գինը ...ւժ եւ 19րդ. դարու վերջերը։

Ներկայիս, ապրուստը շատ ...ուղ է Անգլիոյ մէջ։ Եւ ծիծա...ղելի պիտի ըլլար կարծել թէ ...աւասար երկրին բարգաւա...ճումը կամ ոսկիի առատութիւնն է։ Ընդհակառակն, Անգլիոյ ա...ւքի արկղագրամը բաւական տը...կար է, իսկ երկիրը կ'անցընէ ...արհուրելի տագնապ մը։ Հետ...զհետէ աւելի զարհուրելի,— ան...գործութիւնը։ Այս անգործու...թիւնը վիթխարի է,— կատար...եալ՝ մէկուկէս միլիոն աշխա...տաւորներու, ժամանակի՝ մէկու...կէս միլիոն ուրիշներու համար։

Հաշուեցէք թէ որքան մար...դեր ենթարկուած են տագնապի, ...ինքներով, ծերերով եւ մանուկ...ներով։

Անգլիան, որ երբեմն ճարտար...արուեստական երկիրներու մէջ ամէնէն բարգաւաճն էր, այսօր, ...ւլեւս չի ծախեր իր ածուխը և ...ւեւս կը ծախէ իր կտաւները կամ ...իր մետաղեղէնը։

* * *

1890ին. Լոնտոն կը բնակէի ...կրցայ յստակ գաղափար մը ...ազմել իրերու գիներուն վրայ։ ...այն ատենները. Անգլիան իրօք ...արգաւաճ էր։ Անոր հարստու...թիւնը կ'անցնէր Ամերիկայինը, ...Ֆրանսայինը կամ Գերմանիա...յինը։

Արդ, ապրուստը հոն զարմա...նալի կերպով աժան էր։ Հասա...րակ հացը կը ծախուէր 5 փէն...նի (50 սանթիմ) 2 քիլոկրամը։ ...ուքարին քիլօն՝ 7 փէնս՝ (70 սանթիմ)։ 12 հաւկիթ կարելի էր գնել 55 սանթիմի։ Կը յի...շեմ թէ ամառ իրիկուն մը, 12 ...արինչ գնեցի 30 սանթիմի։

Բանուոր եւ բանուորուհի կրնա...յին հագուիլ այնքան աժան որ, ...ինչ կը նկատէինք։ Այսպէս ամէն ինչ կամ գրեթէ։

* * *

Ինչ որ կ'ըսեմ Անգլիոյ համար, քիչ մը կը պատշաճի Ֆրանսայի։ Մինչեւ 1905, ապրուստը շատ աժան էր։ Աւելի քան երեսուն տարի, գինները կայուն մնացին զարմանալի կերպով, եւ նոյն իսկ, յաճախակի անկումներ ալ եղան, ըլլայ ուտեստի, ըլլայ ապրանքներու վրայ։

Ներկայիս, հանդիսատես կ'ըլլանք գիներու շարունակական և արագ բարձրացման մը։ Անշուշտ տուրքերը մասամբ մը կը բացատրեն այս երեւոյթը։ Բայց, մօտ երկու տարիէ ի վեր, նոր տուրքեր չդրուեցան, իսկ այդ չարգիլեց որ գինները միշտ բարձրանան։

Տարիէ մը ի վեր, բարձրացումը գայթակղեցուցիչ է եւ կը հասնի հարիւրին 20ի։ Եթէ այսպէս շարունակէ, 5 տարի յետոյ ապրուստի գինը կրկնապատկուած պիտի ըլլայ։

Կարելի չէ պատճառ նկատել դրամաթուղթի շրջաբերութիւնը, որ նուազեցաւ, ո՛չ ալ դրամի տարբերութիւնը, դրամը հիմա կայուն է, ոչ ալ բարգաւաճումը. Ֆրանսայի արտածումներու բացը, որ մէկ տարի առաջ ոչինչ էր, այսօր, ամէն ամիս կը հասնի մէկ միլիառի...։

* * *

Իրողութիւն է որ արտադրութիւններու ոսկի — գինը բարձրացած է դարէ դար։ Ուրիշ իրողութիւն մըն ալ այն է որ անհատներու եւ պետութիւններու տրամադրութեան տակ դրուած ոսկիի քանակութիւնը մեծապէս աւելցած է. Ամերիկայի, Ափրիկէի, Աւստրալիոյ հանքերը շատ արտադրեցին։

Հասկնալի է ուրեմն որ ոսկիի արժէքը կ'իյնայ բաղդատմամբ ապրանքներու։ Եւ սակայն, տեսանք որ այն շրջանին երբ ոսկին կը տեղար ամէն կողմէ, գիները յարաբերաբար կայուն էին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։

Նոյնպէս զանազան երկիրներու մէջ, ինչպէս Պելճիքա, Զուիցերիա, Սպանիա, Իտալիա։

Ներկայիս, այնպէս է որ, կարծես, ոսկին ծանք վերադարձած է։ Իրօք, Միացեալ Նահանգները զայն խլեցին։ Զենք ան... ցուցին աշխարհի ոսկիի քանակութեան մեծագոյն մասը եւ զեռ մնացեալն ալ կը պահանջեն,— արդիւնքը, ի վերջոյ, ինչ որ Եւրոպա կը պարտի Ամերիկայի, գոնէ մասամբ, պիտի հատուցուի ոսկիով։ Ոսկին ուրեմն, Եւրոպայի մէջ ունենալու էր գնման մեծ կարողութիւն. արդ, Ֆրանսական չորս սունոց ֆրանքը եռաշխատուրուած է լաւ արկղագրամով մը, եւ սակայն, ապրուստը կը սղէ։

* * *

Կրնայինք աւելի երկարել այս յօդուածը և ցուցնել թէ գիներու ելեւէջը ենթակայ չէ անփոփոխ օրէնքներու։ Նիւթական ազդակներուն վրայ կ'աւելնան բարոյական ազդակներ։ Այդ բարձրացման երեւոյթը, մեծ մասամբ առաջ կուգայ այս վերջիններէն։ Տեսակ մը համաճարակ դարձած է։ Ով որ աւշադրութեամբ կը հետեւի գիներու ելեւէջին, պիտի կրնայ համոզուիլ։ Կը բարձրացնեն բարձրացնելու համար, որովհետեւ, կ'ուզեն աւելի շահիլ։ Գնացոյց թեղ... թեկի փոփոխութիւն մը եւ խաղը կատարուած է։

Եթէ այս յաւելումը գանդաղ եւ դոյգն ըլլար, բան մը չէր։ Բայց կը սաստկանայ եւ տեսանք թէ անցեալ տարուընէ ի վեր հարիւրին 20ի հասած է։

Եթէ այսպէս շարունակուի, կարելի պիտի ըլլա՞յ հինգ տարի յետոյ դիմագրաւել հետեւեալ կացութիւնը։

Վարձքերու եւ թոշակներու կրկնապատկում. մէջն ըլլալով պետական եւ երկաթուղային պաշտօնեաներունը։ Կրկնապատկում բանակի ելեւմտացին. կրկնապատկում նպաստներու, ընկերային ապահովագրութիւններու. եւ վերջապէս, հարիւր միլիառի տուրք մը։

Եւ այէ՞նք է.ո վ տնտեսագէտներ, այս թոլորը նկատել իբրեւ ընդհանուր բարգաւաճման նշան։

Ժ. Հ. Ռ.

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 22 յուլիս (Սեփ. թղթ.)— Կիրակի օր, քաղաքիս Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին սաներու Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը։

Հակառակ սաստիկ տաքին (36 աստիճան), ժողովին ներկայ էր Իտալիա բնակող անդամներու մեծամասնութիւնը

Նախկին ժողովին ատենապրութեան ընթերցումէն յետոյ, վարչութիւնը ներկայացուց իր գործունէութեան տեղեկագիրը եւ հաշիւները զորս էր ներկայացնեմ համառօտակի.—

1. Ցայտնելով տպագրական գժուարութեանց, տարի մը եւ քը կարելի եղած է Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը տպագրել տալ Փարիզի մէջ։ 2. Դրամական օժանդակութիւն եղած է կարօտ ուսանողի մը։ 3. Միութիւնը գործօն կերպով մասնակցած քաղաքիս մէջ տրուած բոլոր մշակութային հանդէսներուն։ 4. Շարունակուած են կազմակերպչական աշխատանքները։

Ինչպէս կը տեսնուի Միութեան գործունէութիւնը եղած է օգտակար, բայց շատ համեստ. պատճառնե՞րը։ Ժողովին մէջ երկար խօսուեցաւ այս մասին։ Ընդհանուր կարծիքը այն է, որ Միութեան դէմ կը գործեն ուժեր որ պահուած են մութին մէջ։ Այս ուժերուն գործունէութիւնը ի դերեւ պիտի ելլէ, եթէ Միութեան անդամները գիտնան մնալ միացած, եւ անհոգ ըլլան բոլոր անոնց հետ, որ չեն գիտեր յարգել բարոյական ուժը, ու հնազանդիլ անոր։

Միութեան ապագայ գործունէութիւնը պիտի ըլլայ.— 1. Զանալ լոյս ընծայել ցեղեկատու մը։ 2. Մասնակցիլ այս տարուան յոբելեաններուն (Աճառեան Դուրեան եւն)։ 3. Զեռնարկներ կատարել որպէսզի նախկին սաները որոնք գիրք մը չինած են, Մխիթարեան Միաբանութեան վերադարձնեն իրենց ստացած գումարները։ Այս կերպով պիտի օգտուին աւելի մեծ թիւով հայ երիտասարդներ։ Գաղափար մը որ արժանի է ամէն գնահատութեան։

Միութեան ընդհանուր ժողովը իր փակումէն առաջ գրաղեցաւ նաեւ, Փարիզի մէջ Նորերս հիմնուած եւ միեւնոյն անունով գործող Միութեան մը գործունէութեամբ։ Միաձայնութեամբ ընդունեցաւ բանաձեւ մը, զոր վարչութիւնը պիտի հաղորդէ մամուլին։ Նոր վարչութեան անդամներն են.— Յոքթ Ցէր Սահփանեան, Յոքթ. Զրաքեան, Յոքթ. Արզումանեան, Յոքթ. Հինկէօզեան եւ Ճարտարագէտ Մարիմեան։

Ա. Ս

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ ՊԱՏՌՈՒԱԾ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ.— Հինգ-վեց ամիս առաջ քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներ իրարու քով գալով կազմած էին «Հօկ»ի մասնաճիւղ մը Պուա-Քոլոնպի մէջ։ Դիխաւոր նպատակն էր, կ'ըսէին, մանկապարտէզ մը բանալ այս շրջանին մէջ։ Մասնաճիւղը ունեցաւ բաւական անդամներ, բարեմիտ հայրենակիցներ, որոնք անկեղծօրէն փարած էին գործի։

Եւ ահա, Հօկի տղնացան աշխատանքը դժբախտաբար յաջողութեամբ չպսակուեցաւ։ Որովհետեւ Հօկի կեդրոնի վարչութիւնը կ'ուզէր շահագործել մեր հայրենակիցներուն միամտութիւնը, եղբայր եղբօր դէմ հանելով եւ չին ու մաչին իրար խառնելով։ Կիրակի օրուան համդէսը բացաւ միամիտներուն աչքը եւ երեւան եկաւ որ մարդիկը ոչ թէ մանկապարտէզ պիտի բանան, այլ... «ճիամաշխարհիք ին յեղափոխութիւն» պիտի խաղան։

Բայց ի զուր կը ճգնին։ Մեր հայրենակիցները գործիք չեն կրնար դարձնել զանազան կասկածելի խաղերու։

Կեղծիքը երկար չի տեւեր։ Մեր նոր սերունդին փրկութիւնը ամէն բանէ վեր է։

Յ. Հիսայեան

ՓԱՐԻԶԻ ՕՏԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Փարիզի համալսարանին զանազան ճիւղերուն մէջ, Ներկայիս կ'ուսանին 6039 զանազան ազգէ ուսանողներ. կը կարծուի թէ այս թիւը աւելի պիտի մեծնայ յառաջիկայ տարի։

Իրաւագիտական վարժարանն է որ ամէնէն աւելի կ'ընդունի օտար ուսանողներ, որոնց թիւն է 1929։ Այս թիւին մէջ կը մտնեն 111 կիներ։ Ցեւոյ կուգայ Դպրութեանց ճեմարանը ուր կը յաճախեն 1888 օտարներ, մեծ մասամբ Անգլիացիներ եւ Հիւս. Ամերիկացիներ։ Անոնց մեծ մասը կը պատրաստուին ուսուցչութեան ասպարէզին։ Այս թիւին մէջ են 801 կիներ։

Իսկ բժշկական վարժարանը կը յաճախեն ամէնէն աւելի Հարաւ Ամերիկայէն, Արեւել. Եւրոպայէն եւ Միացեալ Նահանգներէն եկած 1253 ուսանողներ եւ 110 ուսանողուհիներ։

Գիտութեանց վարժարանը կը յաճախեն 802 օտարներ։

Այս թիւերէն դուրս կը մնան Ֆրանսայի գաւառական համալսարաններու օտար ուսանողները որոնք նոյնպէս մեծկակ թիւ մը կը կազմեն։

ՓԼՈՒԶՈՒՄ ԵՒ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Տրապիզոնէն կը հեռագրուի թէ Օֆի չորս գիւղերուն մէջ հողային նոր փլուզում պատահած եւ 12 տուն փլած են։ Փլատակներուն տակ մարդիկ կորած են. բնակչութիւնը ահուսարսափի մէջ է։

Տրապիզոնէն եկողները կ'ըսեն թէ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ տեղի կ'ունենան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԼԸ ՎԱՆ, (Արտէշ) 22 յուլիս.— Յառաջի յուլիս 11 Թուակիր թերթին մէջ, Ճաճէն ստորագրութեամբ Թղթակցութիւնը կարդալով, պարտք կը սեպեմ իմ ստորագրութեանս տակ երեւան հանել ճշմարտութիւնը։

Երբեք նպատակ չունիմ Գ. Գէյլէրեանը պաշտպանելու։ Իրականութիւնը սա է որ, մեր գործաւորուհի որբուհիները Գ. Գէյլէրեանի քաշուելէն ամիսներ առաջ, ծպրնա իրենց ընկերուհիներու քով այցելութեան երթալով, անոնց «մուլինաժ»ի աշխատութիւնը աւելի թեթեւ գտած էին ու կը փափաքէին հոն մեկնիլ։

Երբ Գ. Գէյլէրեան քաշուեցաւ իր իսկ ծեռքով հաստատած գործէն, որբուհիները խորապէս ազդուած, դիմեցին Գ. Գէյլէրեանի, որ զանոնք իր իսկ ձեռքով տեղաւորեց հոն տ'Օպըրնա Գ. Գ. Թուլէթի եւ Արշամպոի քով։ Արդէն վերոյիշեալ գործարանատէրերու քով 5 6 տարիներէ ի վեր կ'աշխատին թէ որբուհիներ եւ թէ հայ ընտանիքներ։

Ես անծամբ սխալ մըր որբուհիներէն ոմանք, որոնք խոստովանեցան թէ իրենց նոր գործէն շատգոհ են ու ճուլայեէօզէն աւելի դրամ կը վաստկին։ Բացառութիւն կը կազմեն 2-3 որբուհիներ, որոնք ճզգարումէկ խոստումներէ խաբուելով, ուզած են վերադառնալ ճուլայեէօզ կամ այլուր։

Ճուլայեէօզ մնացած քանի մը հայ պաշտօնեաները ուզեցին ամէն գնով արգելք ըլլալ անոնց մեկնումին, որպէսզի չխախտի իրենց դիրքը։ Ասոնք են որ սխալ տեղեկութիւններ հաղորդած են մամուլին։ Ասոնք ոչ միայն վիրաւորական խօսքեր ուղղած են որբուհիներուն, այլեւ սպառնալիքներ։ Ասոր վրայ որբուհիները կը դիմեն քաղաքապետին, որ կանչելով Օր. Դաւիթեանը իբր թարգման որբուհիներուն, նաեւ մեր հայ պաշտօնեաներուն նոր վարպետը, զարմանքով եւ զզուանքով կը տեղեկանայ իրականութեան եւ կը միջամտէ գործատիրոջ մօտ, որպէսզի որբուհիներուն հաշիւները փակեն, տան հարկ եղած թուղթերը եւ ազատ ձգեն։ Այդպէս ալ կ'ըլլայ։ Այս առթիւ բանից որ շատ մը հայ ընտանիքներ եւս մեկնած են եւ մնացած մէկ երկու ընտանիքները մեկնելու պատրաստութիւն կը տեսնեն։

Եթէ իմ նախկին գործի ընկերներս փորձուին ինծի պատասխանելու, այլեւս իրենց հետ գործ չունիմ։ Սակայն պատրաստ եմ իմ գրածներուս ամբողջ ճշդութիւնը հաստատելու, զանց առնելով կարգ մը գռեհիկ մանրամասնութիւններ։

Մ. Տէյիրմէնճեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՆԿԱՐ

Իսկ պզտիկը որ բարակ է, նոր ...արս մը գետ, վիզէն ոսկիներով, ...անգալուը միշտ կը գարձնէ ...րուած խոտը ու պարանի մը պէս ...րկարելով ու հիւսելով եռ եռ ...երթայ, յետոյ կրկին առաջ ...ալով ոլորուած քին երկու ծայ...երը կը միացնէ, կը փաթթէ ...էկցմէկու, կ'ագուցէ, ու մէկ ...նգամէն, ու արագ կը նետէ միւս ...լորուածքներուն մօտ, արեւին ...էջ չորնալու համար։ Երկուքն ...ալ կը խօսին միաժամանակ, ու ...րեւէն, աշխատանքէն թմրած, ...յնպէս ձայնով, եղանակով մը, ...ր հէքեաթ կը պատմեն կարծես ...րարու։

Խոտի նոր բեռներ կ'անցնին ...արձեալ։ Գրաստները վարոցը՝ ...րկայնահասակ մարդ մը՝ սալ...թան ուսին նետած՝ քրտինքները ...ակատէն հոսելով կ'երթայ եւ տե...էն,— «Բարի՜ երթաս, մ'արգա... ...ը կանչէ տարեկից այր մը ա...իորը բերանին ջուր խմելով, բարի ...րթաս... խոտերդ ամբողջ վայրի վիկ, խոլորձ, կորճնայ է, ի՞նչ աղուոր բեռներ են, ո՞րբէ կուգաս այդպէս, ո՞ւր կը քաղէք»— Զկապաննները կը քաղենք» կը պատասխանէ.— «Մեր Օձուն Արտերուն խոտերն ալ տեղն են. քեռայր, կը հարցնեն մինչեւ յոնքերնին լաջակներով գոցուած երկու հարսներ, ճամբուն եզերքը գալով։ «Մեր խաչին ո՞րը .. քաղող եղա՞ծ է, մօրքուրայր, կը հարցնէ աղջիկ մը որ սեւ աչքեր ունի, սլացող հասակ մը, ու թաղիքէ սեւ գլխարկ մը դրած է գլուխը։— «Ցեղն են տեղը, ձեռք դպած չէ, մարդ քաղած չէ», կը պատասխանէ։— «Բարի երթաս աղա աղբար, բարին արեւուդ, բարին որդոցդ ու թոռներուդ արեւուն, մեր երեզ Աղբիւրին արտերուն ծաղիկները տե՞ղն են», տեղեկանալ կ'ուզեն երկու չափահաս կիներ, կապոյտ լաջակներով —«Շուաղիկին նշա՞նը չկայ. կը պատասխանէ, կամ խուզինները քաղեր, տարեր են, բան չեն թողեր» աւներ կը գանգատին, կը մեղադրեն իրենց գիրենք որ նախօրօք չեն խորհեր երթալու հնձելու Ու մօրքուրայրը, քեռայրը, քեռին, քենեկալը, եղբայրը այս խոտ հնձողներուն բեռները առջեւը կ'անցնի, կ'երթայ դաշտին ճամբովը։

* * *

Միջօրէ ըլլալով հիմա հացին կապոցները կը բացուին։ Արտերուն կրակի պէս տաք հողերուն վրայ հնձուորները, այր թէ կին ու մանուկ, կը նստին բոլորակներ կազմելով։ Չորեքշաբթի պահք ըլլալով թանապուր, եղգա փիլաւ չկայ. սալորի, ծիրանի նման չոր պտուղներու ապուրներ կան։ Խոշոր քաղլիկներով ալ ճերմակ հաւուն թուխ, ծիրան ուներն այգիներէն բերած։ Հնձուորները կը բրդեն հացը ապուրին մէջը, խոտերէն կանչըցած, լեղուըցած ձեռքերով, ու գգալները կը սկսին երթեւեկել բերանները։ Երբեմն պլոճ մը.թթըթուր մը, մրջիւն մը կուգայ կ'իյնայ ամանին մէջը. կամ միջատ մը՝ որ ճաշողներուն վրայէն կը թռի, մարախ մը որ յանկարծ կ'ոստնու։ Անանիկը կը լողայ ջուրը ելլելու կը ճգնի ու գգալները կը փոխադրեն զանոնք բերանները, յաճախ առանց նկատելու։ Ցետոյ ալ ափ ափ կը սկսին մեղրի պես անուշ թութերը ուտել, վրայէն ալ ծիրաններ. կուտերը ՚նետելով իրենց շուրջը։

* * *

Ընդհատուած աշխատանքը վերստին կը սկսի հիմա։ Հեռաւորութիւններէն ու շրջականերէն մանգաղներու ձայները չլչխալով կը հասնին։

Սեւ ու բոպիկ ոտքերով մանուկ մը թռչունի բոյն մը ձեռքը արտէ արտ կը վազէ. ու մանուկներու քաղմութիւն մը, նոյնպէս սեւ ոտքերով ու գլխաբաց կը հետապնդէ զայն։ Բոյնն ու խառնուտիկ լորիկի ձագուկները իրենք ալ տեսնել կ'ուզեն, ու աղեկը կը ձայն, թող չտար իրեն համար կը պահէ։

Հանգած հրաբուխներով լեռներու գագաթին սեւ բիծերը Նորէն կը յայտնուին, կը ադանդեն, կը միանան ու կը բաժնուին իրարմէ։ Մանկահասակ հարս մը մանգաղը ձգելով մտակայ աղբիւրը կը դիմէ. երախային կաթ պիտի տայ՝ լաւ չէ, կուրծքին կաթը տաք է հիմա։ Ջուրը նայելով ծիծերուն ափ ափ ջուր կը թափէ զովացնելու համար, ու շիտակ կախօրանը կ'երթայ։

Ծաղիկի շալակներով երկու կիներ կ'անցնին։ Խոտ ոլորող երկու ներերը կը կայնեցնեն զանոնք, ու դէմ դիմաց չորս կիները՝ մանգաղը ձեռքերնին, շալակներուն ներքեւ կը յանձնուին խօսակցութեան մը։

«Հօ՜... հօ՜...» ձայնելով կը հետեւին իրենց լուծքերուն երեք երիտասարդները։ Բովանդակ արօր հերկեր են, հիմա երկրորդ հերկ մը կ'ընեն, այս անգամ լայնքին։

Բզէզներու սեւ երամ մը պարս ելեր է օդին մէջ, անդադար բարձրանալով ու իջնալով, դառնալով ճամբուն եզերքը ինկած թրիքի մը վրայ։

Երկու ծերերը կը քնանան մանկօրէն ուռիներու շուքին, ոտքերը արեւով մշակին պէս որ չ'արթննար առուին եզերքը։ Ու տաք խռնաւ, գոլորշիացող ձորին մէջ առուոյս հնձող բարակ մարդը հանելով թուփին առաջքը, յանկարծ գիմացը կը գտնէ աւաւոր աղուէսը, կը թօթուըւի հեղ մը, ու շուտով ինքզինքին տիրելով ակրնթարթի մը մէջ իր գերանդիին ուր ու լայն շեղբը կ'իջեցնէ օձին մէջքին, երկու քի բաժնելով։ Մահու կենաց կռիւը կը սկսի գարեւոր՝ յաւիտենական երկու ոսոխներու միջեւ։ Բաժնուած վիշապը այնքան երկար է որ Նորէն կը փորձէ փշալով յարձակիլ, փաթթուիլ գերանդիին ու մարդուն, ու օգնել զանոնք, ծայրագոյն կատաղութեան մը մէջ ու զարհուրելի լեզուն դուրս երկարած։ Ու տասմը կը տեւէ՜ երկուքին միջեւ գլխուն ճզմումովն ու հուսկ յաղթանակովը մարդուն։

Ու հիմա, գորենի համատարած կանաչ արտերէն վար՝ հարաւի մանիշակ լեռներու կիլ ճնուուն դրացի, հարթօրէն բարեբանած բարտիներու շրջանակներուն մէջ, կարմրորակ հողէ տուներով զոյգ գիւղերը կ'երեւին։ Արեւէն սաստկութենէն ու հրձուած ծաղիկներու բոյրերէն, համեմներէն արբշիռ, փողոցները, կալերը, երդիքները, բուխերիկները, բակերը, կտուրները, ցուիքները համակ ծածկուած արտերէն գրկուած խոտերով, որոնք կը չորնան ձմեռուան համար։

(2) ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

այս բաները կը կատարուին առանց խորհրդարանի գիտութեան, քանի որ անիկա արձակուրդով կը փակուի շուտով։

Կառավարութիւնը ոեւէ պատասխան չտուաւ այս հարցումներուն։ Մարզպանը եւ տիկին Լոյտ, որոնք ներկայ էին ժողովին, անձայն մեկնեցան՝ երբ վիճաբանութիւնները վերջացան։

∴ Երէկ ալ Երեսփ. ժողովին մէջ վիճաբանութիւն կատարուեցաւ այս մասին։ Հարցապնդողն էր նախկին վարչապետ Սէմնըլի Պօլտուին։ Կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ ըսաւ թէ ո եւ է բան չէ փոխուած Եգիպտոսի վարչաձեւին մէջ։ Անգլիա դարձեալ . իր հակակշռին տակ պիտի պահէ Սուէզի ջրանցքը. պիտի պաշտպանէ փոքրամասնութիւնները, օտարականներու շահերը եւ Սուտանի վերաբերեալ բոլոր խնդիրները։ Միայն ներքին անկախութիւն պիտի տրուի Եգիպտոսի։

∴ Կը կարծուի թէ Եգիպտոսի անգլիական մարզպանութիւնը պիտի ջնջուի եւ տեղը պիտի հաստատուի դեսպանութիւն մը։

∴ «Թայմզ» կը գրէ թէ Լորտ Ճորճ Լոյտի հետ կառավարական անհամաձայնութիւնը նոր բան չէ եւ կրսկսի Պօլտուինի դահլիճին օրէն։

Սանասարեան խանի դատին շուրջ

Գրած էինք թէ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը Պոլսոյ կուսակալութենէն պահանջած է իրեն յանձնել Սանասարեան խանը իբրեւ «լքեալ» գոյք. միւս կողմէ կուսակալութեան փաստաբանները մտադրած են իրաւասութեան խնդիր յարուցանել դատարանի առջեւ Նոր տեղեկութեանց համաձայն՝

Ա. «Լքեալ» գոյքերու տնօրէնութեան պահանջը նոր չէ, այլ ասկէ առաջ քանի մը անգամ եղած, բայց միշտ մերժուած է։

Բ. Քաղաքային դատարանը իրաւասու է դատը շարունակելու, որովհետեւ նախ խնդիրը «լքեալ գոյք»ի մը չի վերաբերիր, այլ Նարոյեան պատրիարքի միւթէվէլլիութեան։ Արդէն դատարանը միայն այս կէտը քննեց եւ անոր մասին որոշում տուաւ։ Ցետոյ, եթէ այդ տեսակ արգելք մը ըլլար, ինքը՝ Վրճռաբեկ ատեանը կը յայտնէր, գործը յանձնելով Պետական Խորհուրդին։ Մանաւանդ որ բեկանումը տեղի ունեցաւ քանի մը օր առաջ, երբ Ազգ. ժողովին մեկնաբանութիւնը հրատարակուած էր պաշտօնաթերթին մէջ։ Արդ, այդ մեկնութեան ծանօթ ըլլալով հանդերձ, Վճռաբեկ ատեանը երբ գործը Քաղաքային Բ. դատարանին կը ղրկէ, կը նշանակէ թէ զայն իրաւասու կը նկատէ անով զբաղելու։

Այնպէս որ, դատը կրկին պիտի սկսի եւ պիտի շարունակուի սովորական եղանակով։

Խստութիւններ արտասահմանի մէջ

Փեշթայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Միշէլ Հէյ անուն պոլշեւիկեան գործակալ մը, որ հրահանգ ստացած էր խռովութիւններ յարուցանել օգոստոս 1ին։ Միշէլ ձերբակալուեցաւ այն պահուն, երբ Մոսկուայի հրահանգները կը հաղորդէր երկու բանուորներու։ Երեւան հանուեցաւ գաղտնի պարան մը բնակարանին մէջ թէրէզ Քրաուց անուն կնոջ մը, որ ձերբակալուեցաւ երեք մեղսակիցներու հետ միասին։ Գրաւուեցան մեծ քանակութեամբ համայնավար թռուցիկներ։

Հունգար ընկերվարական կուսակցութիւնը ամսոյս 28ին համար տողանցք մը ծրագրած էր հերոսներու կոթողին առջեւ։ Ոստիկանութիւնը վախնալով որ այդ ցոյցը քաղաքական հանգամանք կը ստանայ, արգիլեց զայն։ Համայնավարները սակայն կը պատրաստուին ցոյցեր կատարել յուլիս 28ին եւ օգոստոս 1ին։

∴ Եւրոպայի միւս երկիրներուն մէջ ալ խստութիւններ ձեռք առնուած են։

Համայնավարի մը ոճիրը Սերպիոյ մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.—

Տուպրովնիքի ոստիկանութիւնը լուր առած էր թէ՝ ծանօթ համայնավար գործիչ Ցէվէթքա Չէլան երկաթուղիով պիտի հասնի Սարայէվօ։ Ոստիկաններ ձերբակալեցին զայն երբ կառախումբէն իջաւ ու ոստիկանատուն տարին։

Երբ ոստիկանապետը անոր ինքնութեան թուղթերը կը պահանջէր, Չէլան գրպանէն ատրճանակ մը հանելով կրակ ըրաւ, տեղն ու տեղը սպաննեց ոստիկան-զինուոր մը եւ վիրաւորեց ուրիշ մը, որ կ՚ուզէր ձերբակալել զայն, յետոյ պատուհանէ մը վար ցատքելով փախաւ։ Չէլան յաջողեցաւ օձիքը ձեռք չտալ, կայարանի վաճառաբարձ վակոններուն ետեւ պահուըտելով։

Պարսկաստանի շարժին աւերները

Քուչանի (Խորասան) կառավարիչը կը հաղորդէ որ անցած շաբթուան երկրաշարժէն կործանեցան 12 գիւղեր։ Փլատակներուն տակ մնալով մեռան 20 եւ վիրաւորուեցան 45 հոգի։ Ասկէ զատ ծանր հեղեղներ ողողած են այդ շրջանը։

Հեռագիրը վերսկսած է բանիլ Շիրազի, Քազըրունի եւ Պուշիրի միջեւ։

Աֆղանիստանի կռիւները

Փէշավարէն կը հեռագրեն թէ զօր. Նատիր խան պարտութեան ենթարկուած է Խուշիի մէջ, զոր ստիպուեր է պարպել։ Ալիխէլի ցեղախումբերը իրենց աջակցութիւնը խոստացած են խանին։

Կարծէսը տպկաւին կը գտնուի Մուհամմէտ Սատըքի ձեռքը. կուսակից էմիր Հապիպուլլահի։

Յոյն դահլիճին փոփոխութիւնը

ԱԹԷՆՔ 26 յուլիս.— Քարափանտրէոս ստանձնեց պատերազմական փոխ-նախարարի պաշտօնը։ Կառավարութիւնը ծրագրած է ստեղծել ազգային պաշտպանութեան նախարարութիւն մը՝ երեք փոխ-նախարարութիւններով. պատերազմական, նաւային եւ օդանաւային։ Պատերազմական եւ ծովային նախարարութիւնները պիտի ջնջուին։

Առողջապահական Նախարար Խրիսթոմանոյի պիտի յաջորդէ բժշկապետ Ցանուքաս։

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ՄԻԱԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ե. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8էն մինչեւ իրիկուն

Քլամառի անտառին մուտքին վրայ զով եւ գեղեցիկ դաշտ մը

Նախագահութեամբ Պ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ

Կը խօսի՝ Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար։ Կը մասնակցի Քառիստ Ըզգար։ Անակնկալներ եւ խաղեր։ Ճոխ պիւֆէ։

Առաջնորդներ պիտի սպասեն կայարանին առջեւ։ Հաղորդակցութեան համար՝ առնել փորթ տը վէրսայլէն 89 թիւ թրամուէյը եւ իջնել թէրմինիւս (Քլամառ)։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 32րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէն կողմէ, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8էն երեկոյեան 9ը, Էօթրապլինի անտառին մէջ (անցեալ տարուան վայրը,։ Կը խօսի՝ ընկ. Պ. Թիւլպէնտճեան։

Կը ներկայացուի «Գիւղական հեռախօս»ը զաւեշտ։ Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մեկնում առաւօտուն ժամը 7.30ին։

ԱՑՑ ԻՇԽԱՆ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Շավիլի գերեզմանատունը, Մոնփառնասի կայարանին մօտ (Խանասորի տարեդարձին առթիւ)վաղը Կիրակի ժամը 4ին

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—շոգեկառք՝ Փարիզէն Montparnasse կայարանէն եւ իջնել Շավիլ, թիւ 1 թրամուէյ՝ Լուվրէն կամ Փորթ Սէն Քլուէն եւ իջնել «Puits sans vin» կայարանը։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի շրջ. կոմիտէի, ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի։ Վաղը Կիրակի ժամը 2ին Տէսինի նորակառոյց Վասպ. Հայր. Միութեան «Ազատութեան Լոյս» թատերասրահին մէջ, կը ներկայացուի՝

ՍԱՄՍՈՆ ԵՒ ԴԱԼԻԼԱ

Կը մասնակցին լաւագոյն ուժեր · Գիները սովորական

ԱԶԴ.— Օգոստոս 3ին Մ. Մարութեան Մարսէյլի Սալոն Մասիլիայի մէջ կը ներկայացնէ ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԱՐԴԸ և ՍԱՏԱՆԱՆ։

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց միութեան կողմէ

վաղը կիրակի ժամը 14էն 20՝ վարժարանին պարտէզը, 3 bis Avenue Thiers, Le Raincy-Pavillons.

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ։

Ճաշարան, պար. ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել Օփէրայէն եւ Ժան Ժորէսէն 21 A թրամուէյը եւ Կար տը լ՚Էսթէն Կարկանի գիծը։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի հերթական ժողովը կարեւոր օրակարգով այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café La Petite Sourceի սրահը, Métro Odéonի ճիշդ դէմը։ Օրակարգ 1. Հերթական կարեւոր խնդիրներ, 2. Շարունակութիւն դասախօսութեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այսօր շաբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple։ Կը խօսի՝ Ս. Մեսրոպեան։ Նիւթ՝ «Վասպուրականի հերոսամարտը»։

Լաւագոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Rue des Bourguignons ծանօթ հասցէին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր արձանագրուած եւ արձանագրուիլ փափաքող ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2ին Հաճի Մկրի սրճարանը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան եւ ներկայացուցիչներու։

Լիոնի կոմիտէն ընդհ. դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին երրորդ թաղապետարանը։ Կը խօսի՝ ընկ. Սարօեան։

Մարսէյլ-Սէն Թ՚Անթուանի Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի իրիկուան ժամը 7ին, Քանփանեը Շրէզ, ընկեր Յօվհ. Վարոյեանի բնակարանը։

Կը հրաւիրուին չարձանագրուած ընկերներ։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Պատանեկան միութեան բոլոր անդամները այս երկուշաբթի իրիկուն։ Կը խօսի՝ ընկ. Բաբգէն։

Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին, 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։ Կը խնդրուի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած ինչպէս նաեւ Փարիզ նոր եկած հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէթիֆ, Հ. Ի.— 140։
Սէն Սէրնէն, Հ. Ա.— 35։
Փարիզ, Տ. Բ.— 140։
Օլնէյ Սու Պուա, Քիւրք.— 70։
Լը Ման, Տ. Զ — 70։
Կաննի, Գ. Գ.— 70։
Իսի լէ Մուլինօ, Պ. Տ.— 35։ Վճարած էք մինչեւ 3 Սեպտ. 1929.
Նիս, Տիկ. Մ.— 107։ վճարած էք մինչեւ 5 մարտ 1930։
Նիս, Ե. Շ.— 95։
Լա Վիլ օ Քլէռ, Ե. եւ Գ.— 35։
Տէսին, Յ. Ա.— 110։
Վիլէօրպան, Սահ.— 85։
Անվիէն, Հ. Մ.— 100։
Լիոն, Գ. Պ.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուշագցի Յովսէփ Հալթայեան որ ընդհանուր պատերազմին գերի ինկած էր Թրքական բանակին մէջ։ Կը կարծուի թէ Տիգրանակերտի կամ Սուրիոյ կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել՝ Agop Hissayanի 22 Ave. Rouveyrol, Asnières (Seine).

— Կը փնտռուին Իզմիրցի Տիգրան Գազանճեանի որդիները, իրենց մօր անունը Թագուհի, մորաքրոջ անուն՝ Փայլածու։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել իրենց կնքամօր Ռոզինա Մարգարեանի 22 Ave. Rouveyrol, Asnières, (Seine).

—Կը փնտռուին Մարզուանցի Երուանդ եւ Յովհաննէս Ալխաթլեան եղբայրները։ Իմացնել իրենց եղբօր Dikran Alkatlianի, 29 Allée de la Seine. Issy-les-Moulineaux, (Seine).

— Կը փնտռուի Եօզկատցի Սէվլի կամ Սիրանուշ Քէշիշեան հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրը Արտաշէս։ 1926ին Պէյրութէն մեկնած է Փարիզ իր հօրեղբօրորդւոյն քով։ Իմացնել՝ Mlle. Seset Kechichianի, Internat de Ferrière sous Aubenas, Ardèche. France.

— Կը փնտռուի Տիկին Փառանձեմ Պարոնեան, Պրուսա Մեծ Նոր Գիւղցի, որ նախապէս Նիս կը գտնուէր եւ այժմ Մարսիլիոյ շրջակաները ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Պարգեւ Նաճարեան, որ 9 ամիս առաջ կը գտնուէր Փարիզ։ Իմացնել իր եղբօր Խորէն Նաճարեանի 12 Rue des Dominicaines Marseille.

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ շրջանէն Օր. Եմմա Օձախեան հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրները՝ Յարութիւն, Արամ, Համբարձում, Ղուկաս, քոյրերը՝ Ովսաննա, Գոհար, Արփենազ եւ Հայկանուշ։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուի Գամէջմունցի Յարութիւն Ուզունեան որ երկու տարի առաջ կը բնակէր Փարիզ, Սէն Միշէլի թաղամասը։ Իմացնել՝ իր հայրենակից Հաճի Յարութիւն Թէքահեանի կամ Յակոբ Կէօմիւշեանի, 42 Rue Descartes, Paris (5e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՈՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հ.

«Նորլուր» Այս Կիրակի, յուլ կը տեսնէ Զ. Ե. Ը. Միութեան օրկանին 4րդ թիւը, ճոխ եւ պատկերազարդ։ Կոչ մը ուղղուած Յունաստանի որբերուն, Քննադատութիւն Զօպանեանի քաղաքական կեանքէն, Որբերուն խօսքը Մայիս 28ի մասին, Գրական էջ մը Օհան Կարոյէ, եւայլն։ Տարեկան բաժնեգին 22 ֆրանք։

Դիմել՝ Kurkdjian. 247 Bld. Voltaire, Paris (11e):

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Salon des Clochettesի Տնօրէնութիւնը 149 bis Av. d'Argenteuil (Asnières).

Կը ծանուցանէ թէ իր սրահները կը տրամադրէ իր յաճախորդներուն, նշանտուքի, հարսանիքի, ժողովի եւայլնի համար շաբաթ եւ կիրակի օրերը եւ ամէն երեկոյ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒԼԻՍ 1929

28 JUILLET 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1019 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՈ ԿԱՄ ՈՉ

Գաղթային կեդրոնական իշխանութեան մը հարցին արծարծումը ահ ու դողի մատնած է մեր հակառակորդները: Մասնաւորապէս դեղին եւ կարմրուկ դպիրներն ու մաքսաւորները:

Երեւանի փարիզեան պահակը՝ միշտ արթուն ձեւանալու համար՝ առեն - առեն կը հնչեցնէ ահազանգը.

— «Ամէն պարագայի գաղութահայ աշխատաւորական կազմակերպութիւնները պիտի պայքարին գաղութահայ կեդրոնի գաղափարին դէմ, որովհետեւ անիկա դաշնակցութեան յղացումն է, ուղղուած՝ բանուորներու եւ աշխատաւոր գիւղացիներու իշխանութեան դէմ» (24 յուլիս):

Ուրիշ խօսքով, իսկապէս աշխատաւոր բազմութիւնները պարտաւոր են ուրանալ իրենք զիրենք, իրենց իրաւունքները եւ զիճիլ բարոյական անձնասպանութեան, որպէսզի հանգիստ քուն քաշեն Երեւանցիները:

Իրարանցումը այնքան ակներեւ է որ, այս մարդիկը պարտականութիւն կը սեպեն միեւնոյն առեն ազդարարութիւն մը ուղղել իրենց խնամիներուն.

— «Ռամկավարներու համագումարը տակաւին վերջացած չէ, մենք չգիտենք թէ ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ անիկա դաշնակցութեան նոր խաղերու նկատմամբ: Բայց եթէ համագումարը փորձ ընէ ընդառաջելու այդ խաղերուն, այն առեն ռամկավար ազատական կուսակցութիւնը Դաշնակցութեան հետ մէկտեղ պիտի կանգնի հակախորհրդային արտիւ պայքարի ճակատին վրայ»:

Այնպէս որ, պարոնայք ռամկավարներ, զգո՛յշ: Այլապէս, կը կորսնցնէք օրուան իշխանաւորներուն համակրանքը: Հոգ չէ թէ, Հայաստանէն դուրս, եօթը հարիւր հազար հայութիւն այլասերի եւ ծիւրի, անտէր եւ անկերպարան:

Ի՞նչ կ'արժէ հարիւր հազարաւոր գիւղացիներու և բանուորներու տագնապը օտար պողոտաներու վրայ, ծուխի եւ մուրի տակ, երբ այնքան բարեխնամ կառավարութիւն մը ունինք Երեւանի մէջ, որ սաւառնաթեւ կը ճախրէ համաշխարհային յեղափոխութեան ալիքներուն վրայ, Չինաստանէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա...

Այս ազդարարութիւնը մասնաւորապէս նկատի կ'առնէ, անշուշտ, ռամկավարներու պատգամ. ժողովը, որ այս միջոցին կը գումարուի Փարիզի մէջ, յառաջիկայ շրջանի ուղեգիծը մշակելու համար:

Միեւնոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ՝ «սուլթանական աղուէս Նորատունկեանի թելադրութեամբ Դաշնակցութեան հետ սեթեւեթող «կոկէտ» Բաշալեանը» աշխատանքներ կը կատարէ, «Բարեգործականին յանձնելու գաղութահայ կեդրոնի կազմակերպման նախաձեռնութիւնը»: Ու դեռ աւելին.— «Եւ քանի որ ռամկավարներու ղեկավարները տնտեսական կախումն ունին Բարեգործականէն, Դաշնակցութիւնը գառան մորթ հագած, ինքզինքը այնպէս կը ձեւացնէ, թէ համաձայն է, որ գաղութահայ կեդրոնը կազմուի «չէզոք»ներէ՝ Բարեգործականի գլխաւորութեամբ»:

Խոստովանինք թէ՝ դաշնակցական ըլլալով հանդերձ, բոլորովին «պիխապէր» ենք այս բոլոր անցուդարձերէն: Երեւանցիները վարժուած ըլլալով քոյրը եղբօր, զաւակը հօրը դէմ լրտես կարգելու զարշելի արհեստին, երեւի դեռ այնպիսի գաղտնիքնե՞ր կորզած են, որ ափ ի բերան պիտի ձգեն մեզ...

Ուրիշ կերպ կարելի չէ բացատրել այս պառաւական քսութիւնը, երբ այնքան բացորոշ է Դաշնակցութեան բռնած դիրքը՝ գաղութներու կազմակերպութեան հարցին մէջ: Ոչ միայն բացորոշ, այլ եւ հրատարակութեան տրուած, ազատ մեկնութեան առարկայ՝ բովանդակ հայ մամուլին համար: Կը հաւանի՞ն թէ ոչ, մեզ չի հետաքրքրեր. հարցը այն է որ յետին Դաշնակցականն ալ գիտէ, կ'ըմբռնէ թէ ի՛նչպէս կը հասկնանք մենք, գաղութներու կազմակերպութիւնը եւ ինչ'ու անվհատ կը հետապնդենք այդ գործին իրականացումը:

Եւ ինչ որ կ'արծարծուի մեր կողմէ, այնքան տարրական եւ ընդհանրացած պահանջ մըն է որ, այսօր մեզմէ աւելի բարձր կը պոռան բոլորովին անկուսակցական մարդիկ, հոգին վառած, բարոյական եւ ֆիզիքական աւերին առջեւ ըմբոստացած հայրենակիցներ: Անոնք մինչեւ անգամ կը մեղադրեն մեզ, թէ գաղափարը կ'արծարծենք, ճամբաները կը ցուցնենք, բայց գործնական միջոցներու չենք դիմեր, սպասելով որ վերջին հակառակորդն ալ համոզուի: Իսկ մինչեւ այդ, աւերը կ'ընթանայ արագարշաւ:

Միւս կողմէ, գաղտնիք չէ որ կազմակերպութեան պահանջի մասին տարբեր չեն խորհիր ռամկավարները: Գոնէ անոնց մէկ մասը: Չենք ուզեր նիւթը խճողել հին ու նոր մէջբերումներով, որոնք մատնանշուած են օրը օրին:

Արդ, քանի որ պատգ. ժողով ունին ռամկավարները, իսկ Երեւանցիները արդէն ճշդած են իրենց դիրքը, կարելի՞ էր հարցնել, հրապարակաւ.

— *Դեռ երկա՞ր պիտի տեւէ այս թրքավարի քաշքշուքը 700.000 տարագիրներու գլխուն: Երբե՞ւ հոգեշահ քարո՞զ մէջտեղ դրուեցան գաղութներու համար մասնաւոր Օրէնք մը ծրագրելու, մարմին կազմելու, «մարդ մը» գտնելու, կամ Դաշնակցութենէն դուրս — առ այժմ — ներքին համաձայնութիւն կնքելու բանաձեւերը:*

Յետոյ— այս փախստական, աւերուած բազմութիւննե[րու] [հայ]ո՞ւն եւ հայրենիքի՞ն հետ էք— մէկը միւսին լրացուցիչն է— թէ ափ մը չինովնիկներու հետ:

Պատասխանեցէք— այո՛ կամ ոչ, պարոնայք պատգամաւորներ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՊՐԻԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

Երեսփ. ժողովէն յետոյ Ծերակոյտը եւս վաւերացուց պարտքերու համաձայնագիրը: Ծերակոյտին մէջ վաւերացումը տեղի ունեցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, 29ի դէմ 234 ձայնով:

Ուրբաթ իրիկուն, այս վաւերացումէն յետոյ, Երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ կարդացուեցաւ արձակուրդի առթիւ խորհրդարանի փակման հրամանագիրը:

Արդէն իսկ խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ կարգ մը զրոյցներ կը շրջէին վարչապետ Փուանքարէի հրաժարման մասին:

Գիշերը ժամը 10ին արտաքին նախարարութեան մէջ գումարուեցաւ նախարարական խորհուրդը, նախագահութեամբ Լուի Պարթուի: Ժողովէն վերջ հրատարակուեցաւ պաշտօնական զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

«Վարչապետ Պ. Փուանքարէ երէկ իր պաշտօնակիցներուն ծանուցեց թէ ստիպուած է ենթարկուիլ վիրաբուժական գործողութեան մը, որ երկու-երեք ամիս անշարժութեան պիտի մատնէ զինք եւ որոշած է Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացնել իր հրաժարականը:

Ժողովը՝ խորապէս յուզուած այս լուրէն, որոշեց պաշտօն յանձնել Պ. Պ. Լուի Պարթուի եւ Արիսթիտ Պրիանի, որպէսզի վարչապետին ծանուցեն դահլիճին յարգալիր ու սիրալիր համակրանքը եւ խնդրեն որ՝ իր ապաքինման համար անհրաժեշտ հանգիստն առնելով հանդերձ, մնայ կառավարութեան գլուխը»:

Այս որոշումին համաձայն, դատական նախարար Պ. Պարթու եւ արտաքին նախարար Պրիան երէկ առաւօտ ժամը 9.30ին գացին վարչապետ Փուանքարէի բնակարանը, Մարսօ փողոց եւ երկարօրէն տեսակցեցան անոր հետ:

Ինչպէս նախապէս ալ ըսած էին, երկու նախարարները խնդրեցին վարչապետէն որ չհրաժարի, ինչպէս չհրաժարեցաւ Գերմանիոյ վարչապետ Հէրման Միւլլէր, որ վիրաբուժական ծանր գործողութեան մը ենթարկուեցաւ եւ ամիսներով չպիտի կրնայ պետական գործերով զբաղիլ:

Փուանքարէ պատասխանեց թէ իր խառնուածքին բերումով չի կրնար հանգիստ ընել եթէ վարչապետ մնայ, այլ օրը օրին պիտի ուզէ հետեւիլ քաղաքական անցուդարձերուն, մանաւանդ որ մօտ օրէն պիտի գումարուի միջդաշնակցային խորհրդաժողովը Եընկի ծրագրին եւ Հռենոսիոյ պարպումին պայմանները ճշդելու համար: Ու անդրդուելի մնաց իր որոշումին մէջ: Ասոր վրայ երկու նախարարները ուղղակի գացին Էլիզէի պալատը, ուր Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկի նախագահութեան տակ նիստ գումարեց դահլիճը ժամը 10.30ին:

Թերթս մամուլի դրուած պահուն տակաւին արդիւնքը յայտնի չէր. սակայն ամենայն հաւանականութեամբ դահլիճը Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուց իր հրաժարականը:

Վարչապետութեան թեկնածուն է Պրիան: Նոր դահլիճին մէջ մեծ փոփոխութիւն չպիտի մտցուի:

Ի՛նչպէս պիտի պաշտպանուի Փարիզ

Փարիզի ոստիկանական տեսուչը Փարիզը եւ արուարձանները համայնավար-յեղափոխական տարրերու դէմ պաշտպանելու համար ծրագիր մը կազմած է: Մասնաւոր հսկողութեան տակ պիտի առնուին՝

1.— Փարիզի եւ արուարձանի գործարանները՝ աշխատանքի պաշտպանութիւնը ապահովելու եւ յարձակումի կամ գործադուլի փորձերը ձախողեցնելու համար:

2.— Կարգ մը նոր շինուող շէնքերը որոնք Փարիզի փողոցները կը խճողեն:

3.— Կոթողներն ու հանրային պաշտօնատունները, ինչպէս նաեւ բոլոր ռազմագիտական կէտերը, Մէթրոյի կայարաններն.:

Մայրաքաղաքին զանազան մասերուն մէջ կարեւոր օգնական ուժեր պահեստի պիտի դրուին՝ մեծ ինքնաշարժներով փութալու համար վտանգուած տեղերը:

Այս ինքնաշարժները մեծ օգտակարութիւն պիտի ունենան: Անոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ամենակարճ ժամանակի մէջ ոստիկան հասցնել խռովութեանց կեդրոնները:

Փարիզի պաշտպանութեան համար ոստիկանական տեսուչը իր հրամանին տակ պիտի ունենայ բոլոր ոստիկանները: Անոնք որ արձակուրդով մեկնած են, պիտի վերադառնան յուլիս 29ին: 16.000 ոստիկաններէն 11.000ը պիտի հսկեն փողոցներուն մէջ, անոնց պիտի օգնեն 2000 գաղտնի ոստիկաններ, 2000 թաղապետական ոստիկաններ, 2000 թռուցիկ ոստիկաններ, գաւառէն եկած ոստիկան-զինուորներ՝ որոնք իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան միասնեերուած ինքնաշարժ կառքեր: Այս բոլորին վրայ պիտի աւելնան նաեւ զանազան զօրաբանակներէ առնուած հետեւակազօրքեր եւ հեծելազօրքեր:

Այս ձեւով ոստիկանական տեսուչը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ 20.000 հոգի, առանց հաշուելու Փարիզի պահակազօրքը, որ այդ օրը հանրապետական պահակներուն պիտի փոխանորդէ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Օգոստոս 1ի առթիւ համայնավարները կարգ մը պատրաստութիւններ տեսած էին: Ասոնցմէ մէկն էր հեռաձայնի թելերը կտրել զինուորական եւ ոստիկանական պաշտօնատուններու միջեւ:

Հանրապետական պահակներու հրամանատարը առջի օր իմաց տուաւ ոստիկանական տեսուչին թէ՝ յուլիս 23էն 24 լուսնալիք գիշերը զինքը հինգ զօրանոցներու կապող հեռաձայնական գիծերը կտրուած են եւ թէ իր պաշտօնատունը վեցերորդ զօրանոցին կապող գիծն ալ նոյն բախտին արժանացած է հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալիք գիշերը:

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս քննութիւն կատարելով, նոյն գիշերն իսկ ձերբակալեց Ատոլֆ Լըվէլ անուն բանուոր մը եւ հօրեղբօր որդին Շառլը, որոնք երկուքն ալ Մէթրոյի մէջ կ'աշխատին, Սելեստինեանց զօրանոցին մօտ: Ատոլֆ խոստովանեցաւ թէ ինք կտրած էր թելերը՝ պարզապէս պղինձը գողնալու համար, առանց ունէ քաղաքական նպատակի: Շառլի դերը կասկածելի նկատուելով, հսկողութեան տակ առնուեցաւ: Երկուքն ալ կը պնդեն թէ չեն պատկանիր համայնավար կուսակցութեան, բայց այդ մասին քննութիւն պիտի կատարուի:

Միւս կողմէ խուզարկութիւնները կը շարունակուին: Վերջին անգամ խուզարկուեցան՝ «Կարմիր ճակատ»ի կեդրոնը՝ Ցուտովիլ փողոց, Նախկին Պատերազմիկներու Հանրապետական ընկերակցութեան շէնքը, Նաւազներու եւ Նախկին Նաւազներու Միութեան կեդրոնը, Լաֆայէթ փողոց, եւ *Էմանսիփասիոն* թերթին խմբագրատունը՝ Սէն Տընի: Այս թերթէն 50.000 օրինակ գրաւուեցաւ:

«Կարմիր ճակատ»ի խուզարկութենէն վերջ, իր տան մէջ ձերբակալուեցաւ այդ կազմակերպութեան քարտուղարը Բամփի: Ձերբակալուելիք ինը հոգիի հետքը կարելի չեղաւ գտնել դեռ:

Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութեան կարգադրութեամբ, թռուցիկ խումբերու կողմէ խուզարկութիւններ սկսան նաեւ գաւառի կարգ մը քաղաքներուն մէջ՝ ինչպէս Լիոն, Պորտօ, Րէնս, Լիլ, Րուպէ եւ այլ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ:

Խուզարկութիւնները կը շարունակուին:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ Կ'ԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ

Կառավարութիւնը վճռած է անողոք վարուիլ բոլոր այն օտարականներուն դէմ, որոնք այս կամ այն ձեւով կը մասնակցին օգոստոս 1ի համայնավար շարժումներուն: Արդէն վեց հոգի սահմանէն դուրս հանուեցան:

Հակառակ համայնավար պաշտօնաթերթի ամենօրեայ հրաւէրներուն, ո՛չ մէկ գործարանի մէջ կամ հրապարակի վրայ ցոյց կը կատարուի բանուորներուն կողմէ: «Իւմանիթէ» չէ յուսահատած դեռ, ու դարձեալ կոչ կ'ուղղէ «երկու սեռէ բոլոր աշխատաւորներուն, ինչ արհեստէ կամ ազգէ որ ըլլան», որպէսզի մէկ սիրտ մէկ հոգի եղած Օգոստոս 1ը դարձնեն «աշխարհակալութեան դէմ պայքարի հոյակապ օր մը»:

Հայ արիները դէպի Անգլիա

Երէկ առաւօտ Ֆրանսայի Հայ Արիներու Միութեան 40 սկաուտները մեկնեցան Անգլիա, մասնակցելու միջազգային բանակումին (Jamboree): Ինչպէս յայտնի է, Հայ Արիներու Միութիւնը ճանչցուած ըլլալով սկաուտական միջազգային կեդրոնէն, Զօր. Պէյտըն-Փաուէլ հրաւիրած էր զանոնք ներկայացնելու Հայերը: Բանակումը տեղի կ'ունենայ Լիվըրփուլի մօտ, Պըրքընհէտ եւ պիտի տեւէ երկու շաբաթ: Պիտի մասնակցին 50.000 սկաուտներ, որոնք կը ներկայացնեն 44 ազգեր աշխարհի հինգ մասերէն: Աննախընթաց հաւաքում մը պիտի ըլլայ այս, որ կազմակերպուեցաւ երկու տարուան մէջ: Առաջին անգամն է որ Հայեր հրաւիրուած են սոյն ճէմպորիին որ տեղի կ'ունենայ հինգ տարին անգամ մը:

Հայ Արիները շատ լաւ պատրաստուած են եւ կը յուսան լաւ արդիւնքներ ձեռք բերել: Իրենք պաշտօնապէս պիտի ներկայացնեն հայ սկաուտները հայկական եռագոյնով միասին, որ պիտի ծածանի պատուոյ կայմին վրայ, քառասուներեք միւս ազգութեանց կողքին:

Միեւնոյն գնացքով մեկնեցան նաեւ Ֆրանսացիները, Յոյները եւ Պրազիլիացիները:

Նոր երկրաշարժ Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիա, 26 յուլիս.— Պուլկարական Չըրփան փոքրիկ քաղաքը եւ շրջակայ ուրիշ գիւղեր, որոնք անցած տարի երկրաշարժի ուժգին ցնցումներէ վնասուածէին, նոր երկրաշարժի մը թատր դարձան:

Բազմաթիւ տուներ, որոնք շինուելու վրայ էին, քանդուեցան ու ժողովուրդը սարսափահար դաշտերը փախաւ:

Չինացիները Ռուսիայէն կը մեկնին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Մոսկուայի չինական դեսպանատան պաշտօնեաները, գլխաւորութեամբ գործակատար Սիա Վէ Սունկի, Լէնինգրադի ճամբով Ֆինլանտա մեկնեցան, գործերը գերմանական դեսպանատան խնամքներուն յանձնելէ վերջ:

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մոսկուայի պաշտօնական «Թաս» գործակալութիւնը Խաբարովսկէն կը ստանայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Մանչուրիոյ մէջ կը շարունակուի զանգուածային ձերբակալութիւնը խորհրդային քաղաքացիներու, որոնք միշտ կը կեղեքուին. ոստիկանութիւնը կը հալածէ արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիներուն այն աշխատաւորները որոնք աշխատելու չեն երթար: Գիծին վրայ ծառայող խորհրդային քաղաքացիները խորհրդային հող կ'անցնին: Առջի օր խիստ հսկողութեամբ Պոգրանիչնայա բերուեցան ձերբակալուած 40 գոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

Արեւմտահայ եւ արեւելահայ բարբառներու միացման հարցը հինէն կուգայ։

Ամէն անգամ որ հայ ժողովուրդը քաղաքականապէս ու մշակութապէս համեմատական խաղաղութիւն մը կ'ունենայ, մտաւորականութիւնը հրապարակ կը դնէ այս խնդիրը, իբրեւ թէ ուրիշ խնդիրներ, աւելի հրատապ ու այժմէական, գոյութիւն չունենային...

Մօտաւոր անցեալի պատմութիւնը այս կ'ապացուցանէ։

Այս հարցին էութեան մասին շա՛տ բան կարելի է գրել խնդիրը աւելի կը պժուարանայ, երբ մանաւանդ գործնական հողի վրայ քալեր առնելու աշխատանքին լծուին մարդիկ։

Ինծի համար բարբառներու միութեան հարցը ամէն բանէ առաջ քաղաքական խնդիր մըն է։ Եթէ անցեալին մէջ այդ երկու բարբառներու ծնունդն ու գոյութիւնը արդիւնքն է եղեր հայ ժողովուրդին եւ իր հայրենիքին քաղաքականապէս երկուքի, նոյն իսկ երեքի բաժնուելուն, այսօր այդ վիճակը փոխուած չէ։ Ու ոչ միայն փոխուած չէ, այլեւ աւելի աննպաստ վիճակի մը մատնուած է հայ ժողովուրդը, ճակատագրական անխուսափելի դէպքերու հետեւանքով իր հայրենիքէն հեռու է, եւ հարիւր հազարներով ցրուած՝ աշխարհի մաշեցնող ու հիւծող քաղաքներուն վրայ, անորոշութեան մը մէջ, որուն նմանը ո՛չ մէկ ազգի տարեգրութեան մէջ արձանագրուած է։

Հայ լեզուի միութեան հարցը երկին չպիտի լուծուի, եթէ բարեբախտ հաւանականութեամբ մը, հայ ժողովուրդին մէկ ստուար մեծամասնութիւնը Արարատի շուրջն իսկ ամփոփուի։

Սակայն, պայմաններու մէջ մենք նորէն պիտի ունենանք բազմութիւններ, որոնք պիտի պահեն արեւմտահայ բարբառը, իրենց թերթերուն ու գիրքերուն մէջ, եթէ ընդունինք որ հայ պետական ու գրական լեզուն կը դառնայ արեւելահայը, բարեփոխուած ու ճոխացած արեւմտահայ բարբառին լեզուական գանձերովն ու տարրերովը։

Հետեւաբար, անժամանակ փութկոտութիւն մըն է, երբ այս խնդիրը նորէն կ'արծարծուի, ու ծանրօրէն ակադեմական յօդուածներ ու գիր կ'առնուին այս առթիւ։

Լեզուն ծնողն ու զարգացնողը ժողովուրդն է, դարերու անիմանալի խորհուրդին մէջ ծածկուած երկունքով ու աշխատանքով։ Դպրատուր այս աշխատանքին համար, դուրսէն պարտադրուած չէ երբեք որ եւ է օրէնք ու կանոն։

Հեշտ բան է անշուշտ ցանկութիւններ պարտադրել, դարերու ծխըերու արդիւնք ստեղծագործութիւնը հարմել, սրբագրել, չարափոխել, երբ անդին կեանքը կայ բազմածնի ու բազմակնճիռ, որ կը վրիպի ամէն օրէնքէ ու թելադրութենէ. երբ հարցը մանաւանդ կապ ունի լեզուի պէս բարդ ու յարափոփոխ գործօնի մը հետ, որ կ'ապրի ու կը շնչէ հոգեբանական ու բնախօսական թելադրանքներով, որ կը բղխի մեր հոգիներէն իսկ, մեր իմացական ու հոգեկան բարեշրջումին հետ զոյգ կը քալէ։ Եւ այս բարդը անդի կ'ունենան անգիտակցաբար ու թաքուն օրէնքներէ թելադրուած ու անոնց հպատակ...

* * *

Այս առթիւ, սիրելի ընթերցող, միասին արձանագրենք թիւրիմացութիւն մը։ Անիկա կայ ունի թէ՛ բարբառներու եւ թէ՛ մտաւորապաշտ արեւմտահայ գրագէտներու արժէքին ու անոնց գործին հետ։ Այս թիւրիմացութիւնը անհրաժեշտ է արձանագրել, որովհետեւ անիկա շրջան կ'ընէ պատասխանատու եւ անուանի գէմքերու հրապարակային արտայայտութիւններուն մէջ, որոնց համաձայն իբր թէ արեւմտահայ բարբառը աղքատ դարձ է լեզուական այն տարրերէն, որոնք գինքը կը մօտեցնեն բուն ժողովուրդին, եւ այս վիրջինը՝ հայ գրականութեան թէ արեւմտահայ գրական լեզուն եւ գրականութիւնը խորախորհուրդ բան մը ունին իրենց մէջ, որ կը դժուարացնէ գրական գործերու հասկացողութիւնը. թէ այդ լեզուն նոյն թերութիւններովը կը ներկայանայ նաեւ արեւմտահայ հրապարակագրութեան մէջ։

Թիւրիմացութեան երկրորդ ակնարկութիւնը կը վերաբերի արեւմտահայ գրականութեան եւ գրական դէմքերուն։ Ըստոնիր կան թէ արեւմտահայ գրականութեան մէջ առաջ գիւղը գեղարուեստական գրականութեան նիւթ չէ դարձեր...

Չեմ գիտեր թէ պէ՞տք է բացատրութիւններ համրել. եւ սակայն տխուր է գիտել տալ, որ արեւելահայ մտաւորականը, առհասարակ, այս բառն առնելով իր ընդարձակ իմաստով. չի ճանչնար թէ՛ մեր բարբառն ու իր ճկունութիւնը, գեղեցկութիւնն ու ճոխութիւնը եւ թէ՛ արեւմտահայ գրականութիւնն ու իր վաստակաւորները։ Այդ մտաւորականութիւնը թերեւս անուններ միայն գիտէ, առանց ամէն մէկուն գործը խորապէս ճանչնալու։

Չի ճանչնար մեր վերջին յիսնամեակի գրականութիւնն ու հրապարակագրութիւնը, այնպէս, ինչպէս արեւմտահայ մտաւորականը կը ճանչնայ արեւելահայ գրականութիւնը, սկսած Խ. Աբովեանէն մինչեւ նոր ժամանակներու երիտասարդ գործերը։

Հայաստանի արդի գրական սերունդը նոյն ագիտութիւնը ունի արեւմտահայ ժամանակակից գրական շարժումներուն մասին մինչեւ՝ հակառակ յարաբերութիւններու դժուարութեան ու արգելքներուն, գաղթահայ մտաւորական սերունդը խօսքս գրականութիւնը սիրող ու գրականութիւն ընողներուն մասին է)գիտէ թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ հայրենիքի գրական հորիզոնին վրայ։

Սփիւռքէն, մանաւանդ Օսմ. Սահմանադրութենէն ասդին, հետաքրքրութիւնը մեր մէջ, ազգային արժէքներու մասին, միշտ վառ մնացեր է։ Մեր աչքերը միշտ դէպի Արարատ ուղղուած են եղեր, եւ ինչ որ այն կողմերէն եկեր է, մեր միտքերուն, հոգիներուն ու սիրտերուն խօսեր է, եւ առանց քննադատութեան բովէն անցնելու, առանց կշռելու արժէքները ճանչցեր ենք ու սիրեր, որովհետեւ զգացեր ենք, որ հայկական ու ազգային շունչը աւելի ջերմօրէն բաբախեր են այդ էջերուն մէջ, գրիչներու կրակը աւելի բաբախուն խօսեր է մեզի համար։ Այս անվերապահ խանդավառութիւնը հիմնական պատճառներէն գլխաւորն է եղեր, որ մենք ճանչնանք ըոլորը, բոլորը, կարդանք ինչ որ Մասիսի հովերը բերեր ու ցրուեր են մեր գրասեղաններուն վրայ։

Չեմ կարծեր որ կովկասահայ պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը, նոյն ոգեւորութիւնն զգացած եւ արտայայտած ըլլան արեւմտահայ հոգեկան ու մտաւորական արժէքներուն մասին։ Մեզը թերեւս գաղութներուն մէջ արուած գաստիարակութիւնն է։ Եւ չեմ մտներ պատճառներու քննութեան մէջ։ Փաստն այս էր, եւ այս է այսօր ալ աւելի ծայրայեղ չափերու հասած։

Ամէն բանէ առաջ, կարենալ խօսելու, գրելու եւ համոզելու, կարենալ բարբառներու միացման նման չափազանց բարդ հարցի մը մասին կարծիք յայտնելու համար, անհրաժեշտ է ճանչնալ երկու բարբառներու ինքնուրոյն արժէքները, առաւելութիւնները եւ անոնցմով արտայայտուած ստեղծագործութիւնը, իբրեւ գաղային հոգիի հայելի։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԱՍԻՍ

Ա.

Մասիսը՝
Սիրտն հորիզոնի,
Ժամանակի արգանդ...

Կը նայիմ ուրկէ որ նայիմ,
Եկուր տես միշտ հոն կը նայիմ
Ուրկէ Մասիսը կը նայի...
Կ'երթամ կ'երթամ, ուր եմ հոն եմ.
Քանզի ուր որ ալ նայիմ
Հո՛ն է Մասիս...

Ամենայն տեղ է Մասիս.
Մասիսն՝ ամէն բանէ վեր.
Մասիսն՝ ամէն ժամանակ...

Իմ մտքիս մէջը Մասիս
Երբ կը նայիմ շուրջանակի,
Մէկէն կ'ըլլայ հորիզոն՝
Նայուածքն իմ շուրջանակի.
Մինչ կ'ըլլայ
Հոգիս արգանդ ժամանակի...

Ու կը կայնին մէկզի՛,
Կուտան ինծի ճամբա՛,
Ինծ բարեւ՝ կը կայնին
Անցած դարերն ու միջոց...

Եւ իրիկուն, Օ՛, իրիկուն է հիմա...
«Զորս ճամբու մէջ երբ կը կայնիմ,
Գիրկըս Մասիս,—
Կ'առնեն բոլոր արշալոյսնե՛րը
ծընունդ
Ուղեղիս մէջէն...

Բ.

Անցեալին կը նայիմ,
Կը նայիմ վաղուան,
Հոն է Մասիս...

Ու Մասիսին երբ՛ կը նայիմ,
Նայուածքն իմ՝ փոխն ի փոխ՝
Հողերուն պէս կ'ըլլայ
Շատոնց մեռած իրիկուններուն,
Եւ դեռ չը ծնած առաւօտներուն...

Ու երբ վաղուան նայիմ,
Աչքերէս հոն շողն արեւո՛ւն կը
կաթի
Ոս քանի՛ հազար տարուան...
Եւ խանո՛ւն ա՛ս քանի հազար
տարուան...

Ու երբ նայիմ անցեալին,
Աչքերէս հոն կը կաթի
Շողը տաքուկ, շողը խանու
Դեռ նոր ծընող առաւօտներուն...

Գ.

Մասիսը՝
Անծանօթին
Հրաբխած օրերէն ասդին.—

Կ'երթամ կ'երթամ, ուր եմ հոն
եմ.
Քանզի ուր որ ալ նայիմ
Հո՛ն է... Անցեալին ալ, վաղին ալ
Գագաթ-եղող է Մասիս...

Ամէն տեղի հանգրուա՛ն՝
Ամէն ճամբու ճանապարհո՛րդ՝
Մասի՛սն ամէն ժամանակ՝
Ինքզինքը,
Եսը,—
Անսահման ժամանակով յղի՛
Իմ աղուոր Մայրիկը...

Եւ ամէն ուր որ նայիմ,
Եւ ամէն ուր որ երթամ,
Յանկարծ լիշելս կուգայ...
Եւ լեզուիս ծա՛յրը կուգայ
«Միտքըս..»

(Որ բան է.— «Կը յիշեմ...
. . . .
«Քընացած չեմ, արթո՛ւն եմ...
Կը հըսկեմ,
«Եւ առիթի կը սպասեմ...»)

ԶԱՐՄԱՅՐ ԶՐԵՂԱՆՑ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՆ ԵՒ ԹՈՅՆ

Իմաստունները չեն սիրեր կիները, որովհետեւ ասոնք կը խաղան իրենց սիրականին սիրտին հետ, այնպէս ինչպէս ագռաւներու հետ, որոնց փետուրները կը փետտեն: կիներուն խօսքերուն մէջ մեղր կայ, բայց անոնց սիրտին մէջ հալա-հալա կոչուած ամենազօրաւոր Թոյնէն զատ ուրիշ բան չկայ: Անոնց նկարագիրը այնքան յարափոփոխ է, որքան ծովերուն ջրապտոյտը: Անոնց սէրը չի տեւեր այնքան, որքան ոսկեզօր բոցավառութիւնը հորիզոնին վրայ, ուր արեւը կը մարմրի: Ներսը թոյն, դուրսը գեղեցկութիւն, կիները նման են կուճճայի պտուղներուն:

Աիա թէ ինչո՛ւ իմաստուններ չեն սիրեր կիները եւ կը փախչին անոնցմէ, ինչպէս մարդիկ չեն մօտենար գերեզմաններու մէջ դրուած ջրալից անօթներուն:

Փանչօպաքիանա (Հինգ պատմուածքներ) եւ *Քաթասարիցագարա* (Հէքեաթի գետերու ովկիանոս) գիրքերուն մէջ գրուած է պատմութիւնը պրահմանի մը եւ պրահմանուհիի մը, որ ահաւասիկ.—

. . . Հոյսը, որ կը շողայ սիրահարներու աչքին մէջ, երբեք չվառեցաւ այնքան քաղցր, որքան պրահմանին աչքերուն մէջ։ Անիկա իր կեանքը տուաւ պրահմանուհիի մը, որուն ոտքերուն տակ դրուած էր իր սիրտը։ Բայց ո՞ր մարդն է, որ, կեանքին մէջ գոնէ մէկ անգամ, գերի չէ դարձած այս խենթութեան, զոր կը ներշնչեն կիները միայն։

Միայն պրահմանն էր, որ կը սիրէր զայն։ Իր ծնողքը չէր իսկ հանդուրժեր անոր ներկայութեան,— որովհետեւ բերանին մէջ կար ամենազօրաւոր Թոյնը, որ եղբայրը քրոջ, բարեկամը ընկերոջ դէմ կը հանէ։ Սակայն պրահմանը զայն կը սիրէր այնքան գինով, որ հեռացաւ հօրմէն ու մօրմէն, քրոջմէն ու մօրմէն, քրոջմէն ու եղբօրմէն։ Հեռացաւ իր սիրականին հետ եւ գնաց օտար աշխարհ։

Բարեբախտաբար Դեւա (աստուած) ընկերացաւ պրահմանին, որովհետեւ անիկա սուրբ մարդ մըն էր. մէկ մեղք ունէր. շա՛տ կը սիրէր իր կինը:

Երբ անոնք կ'անցնէին փիղերու մէկ բնակավայրէն, մանկամարդ կինը ըսաւ.

— Բարի մարդու զաւակ, սիրականդ կը մեռնի ծարաւէն, ուստի քեզմէ կը խնդրէ հեզաբար, որ իրեն բերես քիչ մը ջուր ամենամօտիկ աղբիւրէն։

Եւ պրահման, տիկ մը ձեռքին, վազեց ջինջ աղբիւրի մը մօտ։ Երբ վերադարձաւ, պրահմանուհին մեռած փռուած էր տերեւներու դէզի մը վրայ։ Արդ, անիկա մեռած էր բարի աստուծուն, Դեւայի հրամանով։

Այն ատեն, տիկը հեռուն նետելով, պրահման սկսաւ լալ հեծկլտալով։ Ողբ ու կոծ ըրաւ, կարծես թէ իր հոգին էր որ կը թռչէր։ Համբուրեց պրահմանուհիին գեղատեսիլ դէմքը, շառագունած վիզը, սիրունիկ ոտքերը։ Յուսահատ՝ լացաւ երկար, նոյնիսկ համարձակեցաւ աստուածներուն հարցնել թէ ինչո՛ւ այսպէս պատուհասած էին զինք։

Այդ պահուն լսեց ձայն մը այնքան յստակ վանկերով, որքան կ'ըլլայ երգեցիկ թռչունին բերնին մէջ,

— Անմիտ մարդ, յօժա՞ր ես տալու կեանքիդ կէսը, առանձնելու պրահմանուհիիդ վերակենդանացումը։

Եւ ան, որուն հոգիին մէջ սէրը ամէն վախ սրբած էր, պատասխանեց Անտեսանելիին քաջ ձայնով մը.

— Անշուշտ, ո՛վ Նարայանա. եթէ ողջննայ յօժարութեամբ կուտամ կեանքիս կէսը։

Այն ատեն Անտեսանելին ըսաւ.

— Անմիտ մարդ, արտասանէ մոգական երեք վանկերը։

Եւ ան արտասանեց։ Կարծես թէ երազէ մը արթննար, պրահմանուհին բացաւ աչքերը, որոնք նման էին ողջ գոհարներու, եւ կլոր բազուկները անցուց ամուսինին վիզին շուրջ, մատղաշ շրթներովը ծծեց անոր աչքին ցօղերը, ինչպէս ծաղիկներուն շրթները կ'ըմպեն գիշերուան արցունքները։

Քիչ մը պտուղ ուտելէ և հանգչելէ յետոյ, երկուքը միասին ճամբայ ելան եւ հասան ընդարձակ պարտէզ մը, որ կը գտնուէր սպիտակ քաղաքի մը շուրջ։ Այս պարտէզը զունաւորուած էր ծիածանի ժապաւէններով շնորհիւ ծաղիկներու, որոնք դրախտային բոյրեր ունէին։ Պարտէզը կը զովացնէին աղբիւրներ, որոնց ջուրը կը ցայտէր աստուած-արձաններու շրթներէն կամ մեռաքանդակ փիղերու կնճիթներէն։

Ամուսինը ըսաւ իր սիրականին.

— Սպասէ՛ այստեղ, ղո՛ւն գերապանծ արարած, երթամ պտուղ ու զովարար ըմպելիներ բերեմ քեզի։

Արդ, այս պարտէզին մէջ կ'ապրէր պատանի մը, որուն գործն էր հսկայ անիւ մը դարձնելով, ջուր քաշել հորէն եւ լեցնել աղբիւրներուն շրթները։

Թէեւ շատ ժառանգաւոր էր դեռ, սակայն երկար ատենէ ի վեր վարակուած էր այն ցաւով, որ ցրտահարի պէս կը սարսռացնէ այրերը նոյնիսկ արեւին տակ։ Այնպէս որ իր երիտասարդութենէն հետք չէր մնացած, միայն ձայնն էր, որ կը մնար։ Եւ այդ ձայնով, ան կը դիւթէր կիներուն սիրտը, ինչպէս օրնգահարը կը հմայէ բոժոժաւոր օձերը։ Երբ տեսաւ պարմանուհին, սկսաւ երգել։

Երգեց ինչպէս կ'երգեն թռչունները պարտէզներուն մէջ սիրոյ եղանակին, ինչպէս կ'երգեն ջուրերը համբուրելով բլուրներուն ծաղկաւէտ լանջքը, ինչպէս կ'երգեն երկնաուղեները։ Երգեց սիրերգութիւնը Ամարուին, որ երգիչներուն ամէնէն քաղցրախօսն է, եւ որուն հոգին, ամբողջ մէկ դար, թափառած է հարիւր ամենագեղեցիկ կիներու մարմիններուն մէջ, մինչեւ որ դարձաւ սիրոյ խորհուրդներուն տեսերական վարպետը։

Որովհետեւ պրահմանուհին մտիկ կ'ընէր, Բամա (*) նետով մը ծակեց անոր սիրտը, այնպէս որ, կինը մօտեցաւ պատանիին, շրթներովը սեղմեց անոր շրթները եւ ըսաւ.

— Եթէ չսիրես զիս, պիտի մեռնիմ։

* * *

Ու երբ Պրահման վերադարձաւ պտուղներով եւ ըմպելիներով բեռնաւոր, կինը խնդրեց որ բաժին հանեն նաեւ պատանիին։ Նոյնիսկ աղաչեց, որ պատանին միասին տանին։

— Այս պատանին շատ տկար է եւ չի կրնար ճամբու յոգնութեանց դիմանալ։ Եթէ կ'թողի, ես ալ ուժ չպիտի ունենամ շալկելու, ըսաւ պրահմանը։

Բայց կինը ըսաւ.

— Եթէ կ'թողի, ես կը վերցնեմ եւ կը տանիմ գլուխիս վրայ։

Այն ատեն պրահմանը տեղի տուաւ կնոջ խնդրանքին և ճամբորդեցին միասին։

Երբ օր մը խորունկ հորի մը եզերքը կը հանգչէին, պրահմանուհին հրեց ու հորին մէջ ձգեց ամուսինը, որ կը քնանար։ Եւ փախաւ իր սիրական պատանիին հետ։

Հասան մեծ քաղաք մը, ուր կը թագաւորէր բարի թագաւոր մը, որ շատ կը սիրէր պրահմանները։ Թագաւորը պրահմաններուն համար շինել տուած էր մեհեան մը, որ հարուստ հողեր ունէր իր շուրջը։ Այդ մեհեանին գինն էր մեհեանը շրջապատելու չափ բազմաթիւ փիղերու ոսկիէ ոտքերը։

(*) Բամա կը կոչուի Հնդիկներու սիրոյ աստուածը, որ զինուած է աղեղով մը (որուն լարը մեղուներէ կազմուած է) եւ հինգ նետերով. (որոնց ծայրերը ծաղկածեւ են), բնդհանրապէս հեծած է թութակի մը վրայ։

Խորամանկ պրահմանուհին մաքսաւորներուն կողմէ [...]ով, եկաւ թագաւորին [...] Իր սիրական պատանին [...] էր սակառի մը մէջ, զոր [...] կրէր գլուխին վրայ։ Համար[...] խօսեցաւ միապետին.

— Դո՛ւն բոլոր վեհապետներու մէջ ամէնէն սուրբը, [...] դաւո՛ր, այս կողովին մէջ [...] հած եմ իմ սիրեցեալ ամուսինը, առաքինի պրահման մը [...] դժբախտութիւններու ենթարկուեցաւ՝ երբ իր պաշտօնը [...] կատարէր։ Երբ իր ժառանգ[...] ները ուզեցին սպաննել [...] պահեցի այս սակառին մէջ [...] հոս բերի զայն։

Թագաւորը, գթութեամբ [...]ուած, շնորհ ըրաւ պրահման[...]հիին երկու գիւղ, իրենց [...] մուտներովը միասին.

— Դուն այսուհետեւ քու [...] դո՛ւն կիներուն ամէնէն [...] տարիմը եւ ամէնէն գեղեցիկ[...]

* * *

Սակայն դժբախտ պրահմ[...] մեռած չէր։ Բարի Դեւան [...] պանած էր անոր կեանքը [...] ճամբորդները յաջողեցան [...] հանել զայն։ Այսպէս, ան [...] սաւ այն գիւղը, ուր կ'ապրէր [...] չար կինը։ Պրահմանուհին [...] սափահար, վազեց գտնել [...] գաւորը եւ ըսաւ.

— Տէ՛ր, թագաւոր, անա [...] նամին եկաւ մինչեւ հոս [...] նելու համար ամուսինս. [...]

Թագաւորը յայտարարեց [...]

— Կը հրամայեմ, որ [...] րուն ոտքերուն տակ սպան[...] այդ մարդը։

Պրահմանը, թագաւորին [...] ուորներուն ձեռքին մէջ [...] զինք պաշտպանելով, խոր[...] նութեամբ կ'աղաղակէր.

— Թագաւո՛ր, դո՛ւն [...] արդար ես կոչուած, դուն [...] հանիր լսել ամբաստան[...] ձայնը։ Այդ գեղեցիկ բայց [...] սիրտ կինը իմ կինս է, կը [...] բեմ որ ստիպես զայն [...] ինծի ինչ որ տուած եմ [...]

Թագաւորը հրամայեց [...] արձակել զայն։ Եւ յետոյ [...] պրահմանուհիին, [...] ձայնով մը.

— Վերադարձուր անոր, որ անորն է։

Պրահմանուհին բողոքեց [...] ոչինչ ունի անոր տալիք։

Թագաւորը պնդեց հակ[...]

— Վերադարձուր ինծի [...] որ տուի քեզի, կեանքիս [...] կը կանչէր պրահմանը։

Այն ատեն, խոր [...] մը մատնուած, պրահման[...] բաւ.

— Հա՛ւ, քեզի՛ ըլլայ [...] տուիր ինծի։

Եւ դիտապաստ ինկաւ [...]

Այսպէս կատարուեցաւ [...] դարութիւնը, եւ ահա թէ [...] պէս կազմուեցաւ խօսք[...] կ'ըսէ.

— Այն կինը, որուն [...] լքեցի տունս ու ընտանի[...] նոյնիսկ կեանքիս կէսը, իր[...] գին լքեց զիս,— ո՛վ անգութ[...] բարած: Ո՞վ է որ դեռ [...] ունի կնոջ վրայ։

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

Լաթաքիայէն կը գրեն [...]

— Քաղաքէն կէս ժամ [...] հիւսիս, Մինէթ իւլ Պէյտ[...] ուած վայրին մէջ Ֆրանս[...] գիտական խումբի մը կողմ[...] ղումներ կատարուելով, [...] հանուած են կարգ մը հն[...] կաներ,— խեցեղէն [...] 72 կտոր պղնձէ գործիք[...] ցին, սուր, նիզակի գլ[...] չափ եաւլու». Գտնուած է [...] արձանիկ մը, գլուխը [...] ոսկիէ, իրանը մինչեւ [...] իսկ կէս մէջքէն վար [...] Գտնուած են ուրիշ [...] ձանիկներ եւ դրամներ։ [...] ներէն շատերուն վրայ [...] արձանագրութիւններ։ [...] կանօրէն ամէնէն հետաքր[...] կանը կը համարուին ա[...] որոնց վրայ արձանագր[...] ներ կան։ Կ'ըսուի թէ [...] բաներ են, նոյնիսկ Փի[...] ներէն ալ առաջուան։ [...] շուրջ քաշուած է փշ[...] դրուած է պահակ։ Յառաջ[...] տարի ա՛լ աւելի ը[...] գետնի վրայ պիտի շա[...] ուին պեղումները։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՋՐՀԵՂԵՂԸ

ՍՈՒՐՄԷՆԷԻ ՀԵՏՔԸ ՉԿԱՅ

1500 ՄԵՌԵԱԼ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յուլիս 20 թուականով.—

Տրապիզոնի ջրհեղեղը կը շարունակէ նոյն թափով, մասնաւորապէս Սիւրմէնէի մէջ, որ հիմնայատակ եղած է։

Ջրհեղեղը քշած տարած է վիթխարի կամուրջներ եւ բազմաթիւ գիւղերու ամբողջ շէնքերը։

1500է աւելի մեռեալներ կան. Կ. տասնոր գիւղէն եւ գոմշիւքայէն հետք մնացած չէ։ Սիւլէնէ գիւղը իր 300 բնակիչներով թաղուած է հողերուն տակ։

... մնացորդներ ծառերուն վրայ մնացած ... երեք իր օրօրոցին ... մեռեալ իրենց անկողիններուն հետ գտնուած են։

... մէջ մի միայն 1 ... 70 հազար ոսկի նիւթական վնաս ... հետ կապուած կամուրջ, բաներ ... հաղորդակցութիւնը խզուած է։ Տրապիզոնի կուսակալն ու բարձրաստիճան պաշտօնեաները կը փութան աղէտին վայրը։ Սեւ ծովի շուկաներ եւ փլատակներ փոխադրեն իրենց հետ։ Սիւրմէնէի հետքը սրբուած է։

Յուլիս 17ին երեկոյեան գետի գանգուածներ գահավիժեցան Օֆի շրջակայքը, շորս գիւղերու մէջ, որոնց հետեւանքով 12 բնակարաններ փլան։ Ժողովուրդը ահուդողի մատնուած է։ Տուն տեղ, ի վեր պաշտօնական տեղեկութիւն հասած չէ, աղէտին ... փախչողները կը հաւաստեն թէ թեթեւ ցնցումներ կը զգացուին։ Մշուշն ու անձրեւը անտանելի սարսափի մը մատնած են ժողովուրդը։

Վերջին տեղատարափը աւերած է հունձքը Տրապիզոնի գաւառներուն մէջ։

** Պոլսոյ թերթերուն պատմուած ... հանդերձ ... կը շարունակուի Սուրմէնէ եւ Ըւրի Ցէրէի ... մեծ գետեր իրենց ընթացքը փոխելով իրենց առջեւ եկած տուները, բերքերն ու անասունները տարած են։

Գետերուն քշած տարած տուներուն բեկորները օրերէ ի վեր ... կը հաւաքուին նաւակներու միջոցաւ։

Ծովերու մէջտեղը կոճղերու ... բազմաթիւ հովիւի շուներ, ... միջոցաւ ազատուած ... Ծովին մէջտեղը բազմաթիւ կենդանիներու դիակներ կը տեսնուին։

Հեղեղներու յառաջ բերած ... անհաշուելի ... Հռովմայեցիներէ ... մնացած բերդի մասը քանդուած եւ այս կողմերը անճանաչ վիճակ առած են։

** Տրապիզոնէն կը հեռագրեն Յուլիս 17 թուականով. — Օֆի ... մէջ բոլոր գիւղերը հեղեղներէն վնասուած են։ Հունձքերը ... Պալթաճի ցէրէին մէջ հարիւր 50, Սուլաքլը ձորին մէջ հարիւր 80 եւ 90 տարիքներով ամբողջովին փճացած են։

Չիսինօ գիւղին մէջ Զէտուքեան հողերը քշուելով, իրենց ... գտնուած 55 տուները ամբողջովին քշած տարած են։ 80 ... հողերուն տակ մնացած են եւ ... կին մը, եւ տղայ մը օր վերջ ազատած են։ 80 հոգին ... կը բաղկանայ ... կիներ տանց մէջ չեն գտնուիր։

Զանօ գիւղի մեծ մզկիթը եւ ... Թօլլուզ թաղը 40 տունով 00է աւելի անձերով գետին խառնած եւ հետք չէ գտնուած։ Այս գիւղին մէջ տեղ տեղ հողը կը շարժի տեղէն։

Լեռներուն դէպի գետը յառաջանալուն հետեւանքով, այդ կողմերը մշակելի ոչ մէկ դաշտ մնացած է. նոյն իսկ բոլոր տուները հիմնայատակ եղած եւ ամէն կողմ ցեխերու կոյտերու վերածուած է։

Այդ կողմերու ամբողջ մզկիթները, դպրոցները քանդուած են։ Ցեղացի ժողովուրդը այլ եւս այդ կողմերը չպիտի կրնայ մնալ։ Հիմնականէն հարիւրաւոր բնակիչներ գաղթելու որոշում առած են։ Անօթութիւնը ընդհանուր է։ Հարուստ բնակիչներն իսկ գոյք եւ արմտիք չեն կրցած ազատել։

Մինչեւ Ցօղանլը լեռները ձորի մէջ ոչ մէկ կամուրջ մնացած է։

** Տրապիզոնի երեսփոխաններէն Սիւլէյման Նուրի պէյ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

— Ջրհեղեղը մասնաւորապէս կեդրոնացած է Օֆ գաւառակին մէջ որուն աշխարհագրական դիրքը բոլորովին փոխուած է։

Կարելի չէ այլեւս ոչ բնակիլ ոչ վարուցան ընել այնտեղ։

Ներկայիս աղէտէն փախչող թշուառներ անօթի մեռնելու վտանգին տակ կը գտնուին։ Հաղորդակցութիւնները խզուած են, այնպէս որ կառավարութեան փութացուցած օժանդակութիւնը հազիւ չկրցաւ տեղին հասցնել։

Աղէտին սահմանը բնաւ անկարելի է նկարագրել։ Ցանուցիր, կոտորակուած ժողովուրդը, ահուդողի մատնուած, լեռներ սպառնացած է, կորսնցնելէ ետք իր բնակարանը, գոյքերն ու արտերը։ Անհնար է առայժմ կանոնաւորապէս կերակրել եւ տեղաւորել զիրենք։ Ամէնէն բանաւոր միջոցն է ծովեզերքէն հեռու գտնուող բնակչութիւնը փոխադրել Բաբերդի Հայոց կալուածներուն մէջ, եւ սպասել որ այդ ժրաջան ժողովուրդը մշակէ լքեալ հողամասերը եւ արդիւնաբեր վիճակի մը հասցնէ զանոնք։ Ծովեզերքի բնակչութիւնն ալ պէտք է տեղաւորել գաւառի մէջ, ուր բարեբեր արտեր կան։»

** Տրապիզոնի եւ շրջակայքի աղէտեալներուն օգնելու համար, կազմակերպութիւն մը ստեղծուած է նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի երեսփոխաններուն։ Կազմակերպութիւնը ամէն կողմ մասնաճիւղեր պիտի ունենայ օգնութիւնը ընդարձակ սահմանի մը մէջ ընելու համար։ Անատոլու Աժանսի միջոցաւ դիմումներ կը կատարուի վաճառականներուն մօտ դրամ հաւաքելու համար։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԵՒ ՀՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Կրթական գործավարութեան հրահանգով, հրէական նախակրթարաններու մէջ բոլոր ճիւղերը թուրքերէնով պիտի աւանդուին յառաջիկայ տարեշրջանէն սկսեալ։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ԹԷ ՏՈՔԹՈՐ

Առողջապահական գործավարութիւնը Պոլսոյ առողջապահական տնօրէնութեան հրամանագիր ղրկած է, որով կ'արգիլէ ատամնաբոյժներուն «տոքթոր» տիտղոսը գործածել։ Այս տիտղոսին իրաւունք պիտի ունենան միայն անոնք որ տոքթորայի քննութիւն տուած են։

Պոլսոյ ատամնաբոյժներէն շատ քիչեր այդ քննութիւնը տուած են, մինչդեռ բոլորն ալ իրենց ցուցատախտակներուն վրայ «տոքթ տոքթոր» գրած են։ Այս ցուցատախտակները վար պիտի առնուին եւ ատամնաբոյժները տակէ վերջ միայն «տիշճի» պիտի գրեն իրենց անուններուն քով։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՀՈԳԻՆԵՐ

Հետեւեալ բանաստեղծութիւնը զոր կ'արտատպենք բոլշեւիկեան Մուրճ Մանդաղէն, նախանշաններէն մէկն է հոգիին որ նոր սերունդին մէջ կը կազմուի ու կ'ամրանայ, հակամարդկային զգացումներու թելադրութեան տակ։

ՀԱՅՐ ԻՄ

Կարծես թէ չես եղել դու, չես
ծնել երբեք,
Իմ աչքերին ծանօթ չես եղել
դու իմ հայր։
Մայրս դեռ այսօր էլ ադերսում
է միշտ ինձ,
Որ ես գերեզմանիդ գնամ մի
շիրիմաքար։

Մայրս պատմում է ինձ երկար՝
քո վշտերից,
Տանջերից քո մաշուած, երազներից լեգենդ—
Մեր աչքերով արտասուում է
նա միշտ անդադար
Որ ես գերեզմանիդ գնամ մի շիրիմաքար։

Բայց չեմ զգում իմ մէջ վիշտ,
կամ կարօտ քեզնից,
Ու իմ միտքը երբեք քեզնով չի
դեգերում.
Հոգիդ, գիտեմ, իմ հայր, որքան
խուլ է եղել
Ու փակուել է այդպէս մռայլ գերեզմանում։

Գուցէ քեզ հարազատ է ադերսանքը իմ մօր,
Բայց ինձ թւում է խորթ, տարօրինակ, ծիծաղ—
Շատ է փոխուել կեանքը, փոխուել եմ ես, հայրիկ,
Ո՛հ, նման չեմ երբեք իմ հայրերին, աւա՜ղ...

Մայրս խոհակերպի, հեծկլտանքից մաշւում,
Օրօրում է յոգնած ծեր գլուխը
կրծքին,
Եւ խնդրում է ինձ, եւ հայհոյում ջղային,
Որ ես չեմ խոնարհւում իր հագուստին

Ես քանդել եմ պապիս շինած
հին խրճիթը
Ու մի նոր տուն ցցել նրա տեղը
փայլուն.
Ու մենք թռչում ենք միշտ,
միշտ առաջ ենք գնում
Մեր այս կեանքով յստակ, մեր
այս կեանքով եռուն։

Ու քեզ համար խնդրած շիրմաքարի տեղակ,
Մեր նոր շէնքի համար ես հիմնաքար կ'առնեմ
Եւ ի զուր է մայրս ինձ ադերսում երկար,
Որ ես գերեզմանիդ գնամ մի
շիրմաքար...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԱԳԱԾԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի Գիտութեանց Ակադեմիայի գիտական աշխատախումբը որուն նպատակն է Արագածի ուսումնասիրութիւնը, բաժանուելով մէկ քանի խմբակներու, արդէն ձեռնարկած է իր աշխատանքին։ Բացի ջրաչափական խմբակէն, որ իր աշխատանքը սկսած է գարունէն, վերջերս գործի սկսած է նաեւ սարերու եւ ժայռերու ուսումնասիրութեամբ զբաղող խմբակը։ Շուտով երեւանէն Արագածի արեւմտեան լանջերը պիտի մեկնին ջրագիտական-քիմիական եւ ջրագիտական-երկրաբանական խմբակները՝ ղեկավարութեամբ բրոֆ. Վ. Գ. Խոլմինէ եւ Բ. Լ. Լիչկովի։

Արշաւախումբը նախապէս այցելած է Այղր լիճը պիտի ծանօթանայ Արաքսի հովիտի երկրաբանական կազմին եւ զայն պիտի կապէ իր յետագայ աշխատանքներուն։ Խմբակները ուսումնասիրութեան վայրերը պիտի մնան 2-3 ամիս եւ պիտի հաւաքեն ջուրերու եւ կազերու բազմաթիւ նմոյշները։

Մօտ ատենէն Արագածի շրջանը պիտի մեկնի նաեւ բնագիտական խմբակը՝ Սիլինկովի ղեկավարութեամբ, որ պիտի ուսումնասիրէ «գրգօ» կոչուած աղմուկները։ Լենինկրատի մէջ յատկապէս պատրաստուած ռատիոյի միջոցով այդ երեւոյթներն ուսումնասիրող նորահնար գործիքը յարմար գտնուած է ակադեմական Պիտկեւիչի եւ բրոֆ. Պետրովսքիի կողմէ։

Արագածի զօնտը, որ Գիտութեանց Ակադեմիայի գիտական արշաւախումբին մէկ մասը կը կազմէ, որոշած է ուսումնասիրել Արագածի խնդիրը եւ գլխաւորապէս լուսաբանել այն հարցը թէ կա՞յ արդեօք Արագածի վերին մասի եւ ստորոտներու ու անոնց մերձաւոր շրջաններու աղբիւրներու միջեւ։

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԼՈՅՍԸ

Փրինսթըն Ամերիկա համալսարանէն Յոքթ. Է. Նիւթըն Հարվէյ գատախօսութեան մը մէջ կը յայտարարէ թէ գիտական միջոցներ ձեռք առնուած են զարգացնելու լոյս մը, որ անվերջ կերպով վառ պիտի մնայ առանց տաքութեան, եւ ինք իր մոխիրով անմահ։ Այս լոյսը պիտի կոչուի «Անպարտ լոյս», ինչպէս կայծոռիկին լոյսը, որ հիմ կը ծառայէ գիտական հետազօտութեանց։

Թէպէտ այս ուղղութեամբ առնուած հետազօտական քայլերը թիւով քիչ են, սակայն քննութիւնները առաջ կը տարուին եռանդով։ Քառասուն խումբ կենդանիներ եւ երկու խումբ բոյսեր կան, որոնք լոյս կ'արձակեն կամ կը պսպղան։ Յոքթ. Հարվէյ կ'ըսէ թէ անոնց լոյսը երբեք փոփոխական չէ, ինչպէս ժողովուրդը կը կարծէ, եւ երբեմն զգուշաբար է ճշդել թէ ինչէ՛ն առաջ կու գայ անանց արձակած լոյսը։

Այս կարգի կենդանիներուն եւ բոյսերուն «պաղ լոյսը» միացումն է ջուրի, թթուածինի, լուսաբերի եւ «էնզիմ»ի մը։ Ասիկա մէկն է այն «ֆերմենթ»ներէն, որոնք բովանդակ բոյսերի տարրեր են եւ կը գտնուին զանազան ձեւերով բոլոր ապրող արարածներու մէջ։

«Էնզիմները» գործունէութեան ազդակներ են, ուժեր, փոքր համեմատութեամբ՝ բայց զօրեղ ազդեցութեամբ։

Յոքթ Հարվէյ այնուհետեւ կը բացատրէ լիշեալ տարրերու փոխազդեցութիւնը, որմէ առաջ կու գայ «պաղ լոյսը», եւ յոյս կը յայտնէ թէ պիտի գայ ատենը երբ կարելի պիտի ըլլայ լուսաւորութեան նոր միջոց մը արտադրել մարդկութեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՏԵՐԵՒԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼ.— Պուա-Քոլոմպի, Քոլոմպի եւ Արժանթէօյլի մէջ կարգ մը հայ կիներ բան գործ ըրած են որթատունկի տերեւի գողութիւնը։ Ամէն գարնան կը թափին որթատունկերու վրայ, անխնայ կտրելով եւ մերկացնելով զանոնք, չորցնելու ասոր համար, Մասնաւորապէս Արժանթէօյլի մէջ որ հարուստ է իր պարտէզներով եւ այգիներով։ Քանի քանի անգամներ յանցաւորները բռնուած են, նախատուած ու պայուսակները պառռուած։ Ցեղազիները նախ խնդրանքով եւ յետոյ սպառնալիքով հասկցուցած են որ ենթէ այդպէս շարունակուի, հետեւանքը գէշ կ'ըլլայ։ Սակայն աւարառուները «պալմա»յի տերեւի ամէն վտանգ աչք առնելով, կը շարունակեն գողնալ։ — «Ջա՜ն հուներ, այս տարի ալ եթէ յոյգ գինք, կարաս բերէ բերան պիտի լեցուի. — «Այս ալ ութերորդ անգամն է, դեռ մեր կարասը կէս չէ եղած»։ — «Ցանցանքը քուկդ է, տասը անոր բաժնեցիր, հիմա ալ կը տրտնջա՞ս»։

Այդպէս խօսելով արդէն հասած էին պարտէզները եւ պայուսակները կ'ուռէին որթատունկի տերեւով։

— Հանըմ, չանթաս լեցուեցաւ, շուտ ըրէ երթանք։

— Իմս ալ լեփ լեցուն է, բայց կարաս կէս է, օգնէ ինձ գոնէ եփելու մը համար ալ ծոցս լեցնեմ։

Ցախուին վերջին բառը բերանը, երկուքը մէկէն կը բռնուին, պայուսակները կ'առնէ, քիթ ու բերաննին բռունցքի հարուածներէն արիւնլուայ կ'առաջնորդուին Արժանթէօյլի ոստիկանատուն։

Պարտիզպանը դատ բացած է եւ 200 ֆրանք հատուցում կը պահանջէ։ Հայ կիները գայթակղութեան տեղի չտալու համար կը համաձայնին պահանջուած գումարը տալ։ Սակայն ոստիկանապետը խնդիրը դատով վերջացնելու համար պատրաստուած տեղեկագրին հետ միասին կը ղրկէ Քոլոմպի ոստիկանատունը որ պարտ ու պատշաճը տնօրինէ։ Սեւեռցնենք որ կիները Քոլոմպի շրջանին կը պատկանին։

Այս բոլորէն յետոյ, այս բարոյական եւ նիւթական ապատակէն յետոյ պիտի խրատուի՞ն արդեօք...

Գ. Վարդանեան

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վիրոֆլէէն (Փարիզ) Բաղէշցի Տիկին Մարգարիտ Մ. Մանուշակեան յիսուն ֆրանք ղրկած է մեզի, յատկացուելու համար Վասպուրականցիներու տեղաւորման գործին (Մուսուլ)։

Կը խնդրուի Փարիզի կամ Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութեանց, ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ „ՅԱՌԱՋ"Ի ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

1.— Շատ մը բաժանորդներ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ։

ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԱՅՍ ԹՈՒԱԿԱՆԸ, ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ։

2.— Ուրիշներ ալ կան, որոնք սանթիմ չեն վճարած մինչեւ այսօր, հակառակ ղրկուած ազդերուն եւ նամակներուն։

Կ'ՈՒԶԵ՞Ն ՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՆՔ ԻՐԵՆՑ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ կամ դիմենք ուրիշ անհաճոյ միջոցներու։

3.— Իսկ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մեր բաժանորդներուն, որ բարեխղճօրէն կատարած է իր պարտքը, անշուշտ պիտի ուզէ մղում տալ «Յառաջ»ին, չորս տարի անընդհատ կարդալէ յետոյ այս թերթը։

ՀՐԱՇՔ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ, ԵԹԷ ԱՄԷՆ ՀԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԷԿ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՏՆԷՐ։

ԲԱՅՑ ԴԺՈՒԱ՞Ր ԲԱՆ Է ՈՐ ՏԱՍԸ ՀԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ՊԱՐՏՔ ՍԵՊԵՆ ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՏՆԵԼ։

«Յառաջ»ը չունի ոչ մեկենաս, ոչ նպաստ, ոչ ալ գաղտնի վարկեր։ Ան ինքնապահ դարձած է շնորհիւ իր ընթերցողներուն։ Եւ կը հոգայ իր ծախքերը, ներկայ վիճակին մէջ։

Բայց, ՄԵՆՔ ԱՒԵԼԻՆ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԸՆԵԼ։ Կ'ուզենք լրացնել կարգ մը բաժինները։ Կատարելագործել ուրիշները։ Վճարել աշխատակիցներուն եւն.։

«Յառաջ»ի բարեկամներուն ձեռքն է դիւրացնել այս առաջադրութիւնները, ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵԼՈՎ։

Տեղական (ֆրանսական) թերթերը, որոնք հարիւր հազարներով կը սպառին, եւ մեծ մասով բաժնետիրական ընկերութեանց դիմած են, տարին քանի մը անգամ հանգանակութիւններ կը կատարեն, թախանձագին կոչեր կ'ուղղեն իրենց բարեկամներուն, հակառակ հասոյթի այնքան լայն աղբիւրներու, նպաստներու եւ մեծագումար ծանուցումներու։

Մենք սրտաբաց կ'ըսենք.—

«Յառաջ»ի բարեկամները ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ գտնելով, օգնած պիտի ըլլան աւելի կատարելագործելու ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԻԱԿ ՕՐԱԹԵՐԹԸ։

Ա՞ՅՍ ԱԼ ՊԻՏԻ ԼՍԵԻՆՔ...

Փարիզի լրագրական կրպակներէն մեզի լուր կուտան թէ կարգ մը Հայեր կուգան կ'առնեն ծախելու համար շարուած «Յառաջ»ները եւ կ'անհետանան, առանց դրամը վճարելու։ Այնպէս որ, մէկ-երկու կրպակներ ստիպուած են ներսը պահել թերթերը։

Ա՞յս ալ պիտի տեսնէինք, Փարիզի մէջ...

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր, յուլիսի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Եղիա Դասպարեան.— Սափֆօ, Հայման.— Քառեակներ, Պերճուհի.— Գողգոթան, Կ. Մկրտիչեան.— Ձկայ ինձ գարուն, Լեւոն Նաիրցի.— Ցխուր մի երգ, Վ. Շուշանեան.— Սրերը գեղեցիկ չեն, Զարմայր Զրաղաշտ.— Վերածին, Մաննիկ Պէրպէրեան.— Նիսի առաւօտները, Օհան Կարօ — Երբեմն..., Յ. Օշական.— Տակ գտուկ, Արմէն Անոյշ.— Մեր երգը, Կ. Խօզուրեան.— Մեղքը, Կ. Մկրտիչեան.— Թող վիշեն հոգմեր, Հ. Տէօվլէթեան.— Դագաղը, Լեւոն Շանթ.— Թատրոնն ու իր պաշտօնները, Վալերիյ Բրիւսով.— Հայաստանի բանաստեղծութիւնը, Յովհ. Մանտաշեան.— Հայրենի կարօտ, Յ. Գ. Գույումճեան.— Սուէտիոյ ճերմակ սամարար, Հ. Ամիրեան.— Եգիպտական գաղութը, Ռուբէն.— Իրանի եւ Թուրանի բարենորոգումների զուգակշիռը, Յ. Ճ. Սիրունի.— Հայերը Թումանեանց մէջ, Յ. Զաւրեան.— Լեհահայոց գաղթը, Մ. Վարանդեան.— Րաֆֆի, Մատթէոս.— Իմ կեանքի յուշերից, Ա. Աթան.— Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն):

Հասցէ. Hairenik Monthly, 13 15 Shawmut Street, Boston Mass. U. S. A.

ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ, Հ. Համբարձումեանի (բանաստեղծութիւններ եւ պատկերներ) հատոր Գ., Տպ. Մխիթարեան Վիեննա, գին 1.50 տոլար։

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայրենակիցները Clinique de l'Ecole Dentaire Française (29 Boulevard Saint Martin) մէջ ամէն խնամք պիտի գտնեն: Յիշեալ Ատամնաբուժարանը կը վարեն յայտնի փրոֆէսէօրներ, գիտական վերջին կատարելագործութիւններով: Ակռայ քաշելը ձրի, ակռաներու եւ ատամնաշարի շինութիւն՝ չափաւոր գիներով: Ծամելը ապահովուած: Թարգման՝ ամէն լեզուներու համար: Ամէն օր. ժամը 9 — 12: Հեռաձայն Archives 55-09. Մ.

ծաւորներ եւ պաշտօնեաներ, որոնց շատերը ձեռնակալ ունէին եւ չէին կրնար մնունդ առնել։

Վերջին օրերս ձերբակալուածները հարիւրներու կը հասնին։ Երկաթուղագծի ամբողջ երկայնքին սպիտակ պահակեան հրոսախումբեր կը կազմակերպուին՝ խորհրդային հող անցնելու համար։ Լուրեր կան թէ բազմաթիւ խումբեր կը յառաջանան դէպի խորհրդային սահմանագլուխը։

Անգլիացւոց մարզպան Լորտ Լօյտ ձեռնէյ

Եգիպտոսի մարզպան Լորտ Ճորճ Լօյտի հրաժարականին առթիւ ծագած տագնապը փակուեցաւ աշխատաւորական դահլիճին յաղթանակով։ Պատասխանելով Պոլտուինի հարցապնդումին, արտաքին նախարար Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ պահպանողական կառավարութեան օրով հինգ անգամ անհամաձայնութիւն ծագած էր մարզպանին եւ արտաքին նախարարին միջեւ։ 1926ին Լորտ Լօյտ չէր ուզեր որ Զաղլուլ փաշա վարչապետ ըլլայ. Չէմպըրլէյն կը յորդորէր չմիջամտել, սակայն մարզպանին տեսակէտը յաղթանակեց. 1927ին Լորտ Լօյտ կ՚ուզէր աւելցնել եգիպտ. երկաթուղիներու անգլիացի պաշտօեաները. Չէմպըրլէյն մերժեց եւ յաղթանակը տարաւ։ Նոյն անհամաձայնութիւնը՝ Այլ քանդրիա անցք. ժառտանուեր դրկելու, Եգիպտոսի մէջ հրապարակային հաւաքոյթները արգիլելու եւլն.ի առթիւ։

Այս պայմաններուն տակ Հէնտըրսըն հեռագրեց մարզպանին որ Լոնտոն գայ եւ կացութեան մասին զեկոյց տայ իրեն։ Լորտ Լօյտ Լոնտոն հասաւ յուլիս 19 ուրբաթ օր, սակայն նախարարը տեսնելու գնաց երեքշաբթի օր միայն ու գրաւոր հրաժարական տուաւ, որ ընդունուեցաւ։

Հէնտըրսըն աւելցուց թէ նախարարական յանձնաժողով մը կազմուած է՝ զբաղելու համար եգիպտական խնդրով եւ իր առաջին նիստը պիտի գումարէ երկուշաբթի։ Չըրչիլ ուժգին յարձակում գործեց կառավարութեան վրայ։ Ի վերջոյ Մաքտոնըլտ յուզիչ կոչ մը ուղղեց՝ խորհրդարանին՝ փութ վէճերով չծանրացնել կացութիւնը Եգիպտոսի, որ արդէն շատ կնճռոտ է։ Իր ճառը բոլորի ջերմ ծափերուն արժանացաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպան նշանակուեցաւ Նիւ Ճըրզիի հանրապետական ծերակուտական Ուոլթըր Իվընս Էճ, հանգուցեալ Մարյըն Հէյրիքի տեղ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ երկու օդանաւորդներ՝ Ճէքսըն եւ Օ՚Պրայըն տեւողութեան մրցանիշը կոտրեցին առջի օր Սէյնթ Լուիզի շըրջանին մէջ, օդին մէջ մնալով 300 ժամ։ Վերջին մրցանիշն էր 246 ժամ 43 վայրկեան։ Ճէքսըն եւ Օ՚Պրայըն դեռ ցամաք չեն իջած։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ 16 օրէ ի վեր սաստիկ տաք կ՚ընէ երկրին մէջ։ Սթարա-Զակօրայի մէջ հրետանիի ռազմանիւթի մթերանոց մը կրակ առաւ։ Զինուոր մը վիրաւորուեցաւ։ Ուրիշ կորուստ չկայ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒԼԻՍ 1929

30 JUILLET 1929

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1020 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՆԳՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱԼԻՔԸ

Խռովայոյզ, ջղագրգիռ վիճակ մը կ'ապրի աշխարհը, մանաւանդ ամբողջ Եւրոպան։

Վերջին ապացոյցը՝ Օգոստոս 1ի ցոյցերուն առթիւ կատարուած խստութիւնները, որոնք թէեւ կը տարբերին երկրէ երկիր, բայց կը մատնեն միեւնոյն հոգեբանութիւնը։

Ֆրանսայի մէջ ապրելով, որը օրին կը լսենք ու կը տեսնենք այստեղ կատարուած հետապնդումները,— բացառիկ շատ տեսակէտներով։ Օրուան լուրերը միեւնոյն պատկերը կը ներկայացնեն ուրիշ երկիրներու մէջ ալ,— Գերմանիա, Աւստրիա, Չեխօ-Սլովաքիա, Լեհաստան եւայլն։ Բալկանեան երկիրները արդէն շատոնց կտրած են մրցանիշը։ Իսկ երկու երկիրներ, Իտալիա եւ Սպանիա, տարիներէ ի վեր ենթարկուած են պիրկ բռնապետութեան մը, աւելի բրտօրէն կը շարունակեն մորակը, օգոստոսեան ցոյցերուն առթիւ։ Աւելորդ է խօսիլ միւս բռնապետութեան, այսպէս կոչուած բանուորա-գիւղացիական արքայութեան մասին, ուր տերեւ չի շարժիր առանց կոյր հրամանին։

Մնաց որ, Մոսկուան է փոթորկաբեր Թռչունը։ Անոր խըրախանչին վրայ, ամէն երկրի մէջ պատրաստուած են ծրագիրներ, քաղքենի-դրամատիրական աշխարհը սարսելու։ Զարթնելի վայնասուն մը շարժման մէջ դրած է Գ. Միջազգայինի հպատակները, որոնք հրաշքներ կը խոստանան ամէն երկրի մէջ, բացի Խորհրդային Միութենէն։ Անշուշտ անոր համար որ, ազատութիւնը, հաւասարութիւնը, ընչազուրկներու եղբայրութիւնը եւ միւս բոլոր հրաշալիքները արդէն իրագործուած են աշխարհի վեցերորդ մասին մէջ, եւ կը մնայ փըրկելու մնացեալը...

Տարբեր պարագաներու մէջ, իսկապէս յեղափոխական եւ ազդակային ցոյց մը պիտի համարուէր օգոստոս 1ի ընդդումը պատերազմին եւ ներկայ ընկերային ու տնտեսական չարիքներուն դէմ, որոնց զարհուրելի ծանրութեան տակ միլիոններ կը տքան, կը հեւան, ու կը հիւծին։ Երբեք այսքան տեսանելի, շօշափելի չէր եղած դրամապետութեան եւ աշխարհակալութեան լուծը՝ աշխատաւոր բազմութիւններուն, նոյնիսկ ամբողջ ժողովուրդներու մէջքին վրայ։ Եւ երբեք, օրուան հզօրները այսքան աչ ու դողի մատնուած չէին, միլիոններու զինուորութեան եւ զայրոյթին առջեւ։

«Այդ մե՛նք ենք գալիս»...

Եւ սակայն — այս բոլորին մէջ, ողբերգականը այն է որ, այս յեղափոխական շարժումներու եւ մանաւանդ օգոստոս 1ի ցոյցերուն կազմակերպիչները իրենք՝ ամէնէն մութ, նենգամիտ եւ բթամիտ մարդիկն են։ Աւելի շատ արկածախնդիրներ, բախտախնդիրներ, քան յեղափոխականներ։ Անշուշտ, անկեղծօրէն գաղափարական տարրեր չեն պակսիր նոյն Մոսկուայի մէջ։ Բայց, ինչ որ կը տեսնենք այսօր, ռուսական յեղափոխութենէն տասը տարի յետոյ, տխուր եւ տրտում ծաղրանկար մըն է։ Պատկեր մը որ ոչ միայն կը սառեցնէ յեղափոխական ոգին, այլեւ օրէ օր աւելի կը մթագնէ զայն եւ միեւնոյն ատեն, կ'ուրախացնէ բոլոր մութ, հակայեղափոխական, յետադիմական տարրերը։

Բոլորովին պարապ տեղը չէ որ բոլշեւիկները կը համարուին բնական գինակիցները ամէնէն պահպանողական եւ բռնակալական ուժերուն։

Անոնք ճնշելով ընկերվարական-աշխատաւորական ճակատը, անխնայ կռիւ յայտարարելով բարեշրջական բոլոր տարրերուն դէմ, մնացին մինակ եւ կողք-կողքի՝ փատիշահներու, սուլթաններու, Մ. Քէմալներու, փաշաներու եւ սոֆթաներու։ Միջազգային աշխարհակալութիւնը խորտակելու պատրուակով, անոնք սրբեցին Ասիոյ և Ափրիկէի տիրապետող, վերին դասերուն ամէնէն վայրագ ախորժակները։ Անոնք հայհոյեցին ու ծաղր դարձուցին ընկերվարութեան հիմնադիրներուն և առաջնորդներուն, եւ առանց կարմրելու մէկ սեղանի շուրջը նստան թագաւորներու, մոլլաներու և խաներու հետ։ Անոնք «յեղափոխական» գործ համարեցին արեան մէջ խեղդել այս կամ այն ժողովուրդին ազատագրութեան թռիչքը, ողջունեցին Թրքական յաղթանակները— այսինքն ջարդերը— և մինչև այսօր ալ, պատրուակեցին լայն բանալ գալլերու և գոյնզգոյն գիշատիչներու երախը մանր ժողովուրդներու գլխուն։ Իսկ պատերազմ սարքելու— թէ խափանելու — տեսակէտէն, Գ. Միջազգայինը նոյնքան աւելի վարպետ փրթաւ, որքան այն արիւնոտ ձեռքերը որ կառավարեն այսօրուան աշխարհը։

Երբ աչքի առջեւ են այս փաստերը — մանուկի, պատանիի յիշուած — այդ ո՞ր միամիտն է որ պիտի հաւատայ մարդկութեան բարիքին, աշխատաւորութեան շահերուն ... է որ կը կռուին օգոստոս 1ի ցոյցերուն կազմակերպիչները։

Բայց, հարկ է բացատրել, սակայն, թէ ինչո՛ւ համար անգիտակ է աշխարհը։ Եւ ինչո՛ւ, տարուէ տարի, կը սաստկան պետական եւ ոստիկանական խստութիւնները, նոյն իսկ ամէնէն սահմանադրական եւ լայնախոհ երկիրներուն մէջ։

Հիւանդագին վիճակը կը տիրէ վերէն վար, մանաւանդ Մեծ պատերազմէն ի վեր։ Անոնք որ ճարպ կապած են ժողովուրդներու եւ աշխատաւորներու քրտինքով, այլեւս հանդարտ չեն իրենց փետուրէ անկողիններուն մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ ԴԷՄ

Այս խորագրով խմբագրականներու շարքի մը մէջ, Պէյրութի «Ազդակ»ը գրել կուտայ (10 յուլիս).

—«Դժբախտաբար մեր մէջ անհամերաշխութեան պատասխանատուները լոկ քաղաքական կուսակցութիւններն ու հոսանքները չեն. հայրենակցական միութիւններէն սկսած մինչեւ հոգեւոր իշխանութիւններն ու կրթական հիմնարկութիւնները իրենք իրենց մէջ անմիաբան եւ անհամերաշխ են։ Հայ վաճառականները, որոնք քիչ շատ փայլուն դիրքի մը տիրացած են, իրար չեն սիրեր եւ աղտոտ պայքար մը կը մղեն իրար դէմ. հայ բժիշկներ, արուեստագէտներ եւ արհեստաւորներ երբեք իրար չեն սիրեր։ Վերջապէս ընդհանուր հիւանդութիւն մը դարձած է այս, որ բոլորիս մէջ արմատացած է։

Բայց որոշ ուղղութիւն եւ սկզբունք չունեցող միութիւններու կամ անհատներու այդ վիճակը վճռական ազդեցութիւն չի կրնար թողուլ ժողովուրդի ճակատագրին վրայ, եթէ համերաշխ ըլլան մեր քաղաքական կուսակցութիւնները։ Դառն իրականութիւնը այն է սակայն որ, անոնք ամենուրեք իրար դէմ բուռն պայքարի մէջ են ... ղութի օրինակը շատ պերճախօս է։

Մենք չենք գտներ լուրջ պատճառներ սարիներէ ի վեր գաղութներու մէջ տիրող կուսակցական անհամերաշխութեան համար։ Բոլորովին անարդարանալի են այս պայքարները եւ աննպատակ։ Քաղաքական կուսակցութեանց միջեւ մղուած պայքարներու անհրաժեշտութիւնը պահանջող ոչ անհաշտելի սկզբունքներ կան եւ ոչ ալ քաղաքական պատճառներ մեր գաղութներուն մէջ։

Մեր կուսակցութեանց քաղաքական ուղղութիւնները երբեք պատճառ չեն ըլլար որ անոնք գաղութային համերաշխութիւն չունենան։ Հայաստանի ներկայ կարգերն ու իշխանութիւնը քննադատելով Դաշնակցութիւնը երբեք իրաւունք չունենար անոնց հանդէպ բազմածայն պատարագներ կատարող Հնչակեաններուն հետ համերաշխելու՝ գաղութային գործերու շուրջ։ Նոյնը նաեւ Հնչակեաններու եւ Ռամկավարներու համար, որոնք իրաւունք չունին պահանջելու Դաշնակցութենէն որ իրենց հետ միասին երկրպագութիւն ընեն Խորհրդային Հայաստանի ներկայ իշխանաւորներուն»։

ՀԵՂԵՂԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Օֆէն կը հաղորդեն թէ փլուզումները կը շարունակուին այնտեղ եւ Սիւրմէնէի մէջ։ Ժողովուրդին մեծ մասը Բաբերդի մօտ Ճէնճիլ արօտավայրը քաշուած է։ Սօլուքլու Ցերէի 38 գիւղերուն մէջ 185 հոգի մեռած եւ 85 տուներ փլած են։ Վտանգաւոր վիճակի մէջ կը գտնուին 1280 տուներ։

ՊՈԼՍՈՅ Սպիտակ Ռուսերէն 50 հոգի Մարսիլիոյ ճամբով Հար. Ամերիկա ղրկուած են Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչին կողմէ։ Սեպտեմբերէն վերջ ալ ուրիշ 50 հոգիներ պիտի ղրկուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պրիան կը կազմէ նոր դահլիճը

Ինչպէս հաղորդած էինք մեր կիրակիի թիւով, նախարարական խորհուրդը Էլիզէի պալատին մէջ նիստ գումարելէ յետոյ հաւաքական հրաժարական ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին։ Պ. Տումէրկ, ըստ սովորութեան, Խորհրդարանի նախագահներն ու կուսակցութեանց վարիչները լսելէ յետոյ, բոլորին միաձայն հաւանութեամբ, արտաքին նախարար Արիսթիտ Պրիանի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։

Պրիան քանի մը օրէ ի վեր բանակցութիւններ կը վարէ զանազան խմբակցութեանց հետ եւ կը յուսար երէկ իրիկուն վերջնապէս կազմել դահլիճը եւ ցանկը ներկայացնել Հանրապետութեան նախագահին։ Պրիան պարզապէս նախկին դահլիճը պիտի վերահաստատէ իր դիրքին մէջ։ Սակայն որպէսզի աւելի մեծ հեղինակութեամբ ներկայանայ Լահէյի խորհրդաժողովին, որ մօտ օրէն պիտի գումարուի՝ գրաւելու համար Եռնկի ծրագրով եւ Հռենոսի պարպումով, Պրիան կը փափաքի իրեն հետ ունենալ նաեւ Խորհրդարանի կարեւոր խմբակցութիւններէն արմատական-ընկերվարականներու աջակցութիւնը։

Ինչպէս կը յիշուի, այս կուսակցութեան պատկանող չորս նախարարներ հրաժարած եւ մերժած էին մտնել Փուանքարէի «Զինադադարի Դահլիճ»ին մէջ, համաձայն իրենց տարեկան համաժողովի որոշման։ Այս անգամ բացառիկ կարգադրութիւնով մը — ինչպէս Մեծ Պատերազմին — Պրիան արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան երկու գլխաւոր վարիչները՝ Էրիօն եւ Տալատիէն պիտի ուզէ առնել դահլիճին մէջ՝ իբրեւ պետական նախարար, առանց սակէ մասնաւոր պաշտօնատան վարչութիւնը յանձնելու անոնց, պարզ խորհրդականի հանգամանքով։ Այսպէսով կը յուսայ աւելի ուժով կառավարութիւն մը կազմել։

Պրիան առով 12 անգամ վարչապետ եղած կ'ըլլայ։

... նները, ընդունելով Էրիօն եւ ընկերվարական Փօլ Պոնքուրը։ Արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակը երէկ առաւօտ ժամը 10.30ին նիստ գումարեց Երեսփոխանաժողովին մէջ, լսելու համար Էրիոյի տեսակցութեան արդիւնքը Պրիանի հետ։ Ցետոյ վիճաբանութիւններ կատարուեցան Պրիանի առաջարկը ընդունելու կամ մերժելու խնդրին մասին։

Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորումը

Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման յանձնախումբի վարիչ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Լիբանանի եւ Սուրիոյ ներկայացուցիչ Ժորժ Պիւռնիէ, որ Հիւսիսային Սուրիա մեկնած էր՝ քննելու համար հայ գիւղերու վիճակը եւ տեղաւորման աշխատանքները, Պէյրութ վերադարձաւ։

Պիւռնիէ Հիւսիսային Սուրիոյ հայ գ՚իւղերու ներկայ վիճակին եւ բերքերուն մասին ընդարձակ տեղեկագիր մը ղրկելէ վերջ Ազգերու Դաշնակցութեան, մեկնեցաւ Լաթաքիա, հոն հաստատուելիք հայ գիւղերու յարմար հողեր գնելու համար։ Շուտով հայ գաղթականներ Պէյրութէն պիտի փոխադրուին դէպի այդ գիւղերը, ուր անոնք պիտի զբաղին բամպակի եւ թթենիի մշակութեամբ։

Եգիպտոսի նոր վարչապետը

Գահիրէի «Էլ-Մոքաթթամ» թերթի Լոնտոնեան թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ներկայիս Եգիպտոսի վարչապետ Մուհամմէտ փաշա Մահմուտի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին կնքելու համար նոր դաշնագիր մը, հետեւեալ հիմերուն վրայ.

1. Եգիպտոսի անգլիական զինուորները պիտի փոխադրուին Սուէզի ջրանցքի գօտին։

2. Եգիպտոսի մէջ անգլիական մարզպանի փոխարէն անգլիական դեսպան մը պիտի գտնուի, ու Լոնտոնի եգիպտական դիւանագիտական պաշտօնատունը դեսպանութեան աստիճանին պիտի բարձրացուի։

3. Անգլիական կառավարութիւնը գործադրութեան պիտի դնէ 1899ի Սուտանի համաձայնագիրը։

4. Անգլիա պիտի ճանչնայ Սուտանի պարտքը Եգիպտոսի (անշուշտ այն դրամական օժանդակութեանց առթիւ որոնք կատարուեցան օգնելու համար Սուտանի վարչութեան՝ Խալիֆայի ձեռքէն Սուտանի վերագրաւումին յաջորդող տարիներու ընթացքին։

5. Անգլիա պիտի հաւանի եգիպտական բանակէն փոքր մաս մը վերադարձնել Սուտան։

6. Անգլիա պիտի հաւանի ջնջել կապիտուլասիոնները, ու Եգիպտոսի անգլիական հիւպատոսական դատարաններու պաշտօնը փոխանցել Խառն դատարաններուն։

7. Եգիպտական Հանրային Պարտքին հսկելու համար անգլիացի ելմտական Խորհրդականը պաշտօնը պիտի շարունակէ։

8. Անգլիացի Դատական Խորհրդականն ալ պիտի շարունակէ իր պաշտօնը՝ օտարականներու շահերը պաշտպանելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻ ՀԱՇՈՒԵՑՈՒՑԱԿԸ

Նիւ Եօրքէն կը հաղորդեն 7 յուլիս թուականով.— Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց ընկերութեան խնամակալ ժողովին ատենապետ Ջորջ. Ճէյմս Լ. Պարթըն այսօր ծանոյց թէ Նիըր Իսթ Րըլիֆի Ամերիկեան համազգային հանգանակութիւնները այլեւս չպիտի շարունակուին։

Ջորջ. Պարթըն յայտնեց թէ այս որոշումը տրուած է այն հաւատքով որ այլեւս վերջ պէտք է տալ պատերազմի աւերները դարմանելու եւ յետ պատերազմեան վերաշինական աշխատանքներու համար եղած հանգանակութեանց։ Ցուցուար ամառուն Նպաստամատոյցը իրեն նպատակ դրաւ իր խնամքին ենթակայ 20.000 հոգիին համար 2.000.000 տոլար հանգանակել, բայց այս գումարը տակաւին մօտ 500.000 տոլարի պակաս մը ունի։ Այսուհանդերձ հրահանգ ղրկուած է դադրեցնել հանգանակութիւնները։

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը կազմուեցաւ 1915ին, ուրկէ ի վեր, մինչեւ 1929 յունիս 30, հանգանակած է 108 միլիոն 654.633 տոլար 93 սէնթ։ Կազմակերպութիւնը գործած է Ռուսիոյ, Հայաստանի, Պարսկաստանի, Թուրքիոյ, Սուրիոյ եւ Յունաստանի մէջ, ուր հաստատած եւ կազմաւորած է 30 հիւանդանոց, եւ իր որբանոցներն ...

... տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ սովի շրջաններուն Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը սնուցած է 12.500.000 հոգի եւ 6.000,000 հոգի ալ ստացած են բժշկական օգնութիւն։

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը Ամերիկեան կառավարութեան պիտի վերադարձնէ իր Առանձնաշնորհներու հրովարտակը, երբ վերջին քէմփէյնի ատեն իր հաւաքած դրամներն ու իրերը բաժնէ։

⁂ Պոսթընի Սթէթլըր պանդոկին մէջ տեղի ունեցած հրաժեշտի ճաշկերոյթով մը Նիըր Իսթ Րըլիֆը կազմալուծուած յայտարարած է իր կազմակերպութիւնը, որուն պիտի փոխարինէ *Պահպանումի Կոմիտէ* անուն մարմին մը, խնամելու համար 132 հազար որբերը, մինչեւ որ ինքնապահ դառնան անոնք։

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ» ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Գերմանական «Կոմս Ցէփլին» ղեկավար օդապարիկը, որ իր վերջին ձախող թռիչքէն յետոյ կը նորոգուէր եւ փորձեր կը կատարէր, կը պատրաստուի դէպի Ամերիկա ճամբայ ելլել յուլիս 31էն օգոստոս 1 լուսնալիք գիշերը, միասին առնելով 21 ճամբորդներ որոնց 17ը վճարովի։

Վերջին փորձը կատարեց կիրակի առաւօտ ժամը 7.34էն մինչեւ իրիկուան 7.50. Թռաւ 1200—1400 մեդր բարձրէն։ Շարժիչ մեքենաները շատ լաւ կը գործէին։

ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ ԵՐԿՈՒՔԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

Կօյաս շոգենաւը, որ կ'երթեւեկէ Պիրէօս-Նօֆիա գիծին վրայ, Օփէցէ կղզիին մօտ ընդհարեցաւ «Նիքի» բեռնաբարձ նաւուն։ *Կօյաս* ճիշդ մէջտեղէն երկուքի բաժնուեցաւ եւ 5 վայրկեանի մէջ ընկղմեցաւ։ Նաւարեկեալներէն մեծ մասը ազատեցան *Նիքի*ի կողմէ։ 15 հոգի խեղդուեցան։

ՄԵՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Որուն հրատարակութիւնը յետաձգուած էր տպարանական բացառիկ աշխատութեանց պատճառով, կը վերսկսինք վաղը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԵՏ

Պարսկաստանի պետական ելեւմուտքը ոչ միայն հաւասարակշռուած է, այլեւ տարուէ տարի մուտքը գերակշռելով ելքը, որոշ գումարի խնայողութիւն կ'ըլլայ, որ կը յատկացուի պետական դրամատան, երկաթուղիներու կառուցման և նման նպատակներու։ Դաշնագիրներու օրով հիւանդութիւններու շարքն անցած արտաքին փոխառութիւնները այլեւս գոյութիւն չունին, պարագայ մը որ մեծապէս կը նպաստէ պարսիկ կառավարական վարկի բարձրացման ոչ միայն երկրի ներսը, այլ եւ արտաքին աշխարհի մէջ։

Անցեալ տարի, այս էջերուն մէջ ներկայացուցի պետական ելեւմուտքի պատկերը, ուստի աւելորդ կը համարեմ կրկնել այս տարուանը։ Դժբախտաբար ներքին արտադրութիւնը բարձրացնելու համար եղած ջանքերը գոհացուցիչ արդիւնք չտուին եւ Պարսկաստանը տակաւին կը մնայ իբրեւ սպառող շուկայ օտար երկիրներէ ներածուած ապրանքներու։ Ճիշդ ատոր համար ալ պետական թէ առեւտրական շրջանակներու գլխաւոր հոգն է միջոցներ գտնել, որքան կարելի է քիչ ներածելու եւ շատ արտահանելու։

Վերջերս լոյս տեսաւ մաքսային վարչութեան մանրամասն վիճակագրութիւնը՝ 1927 մարտ — 1928 մարտ տարեշրջանի ընթացքին արտաքին աշխարհի հետ փոխանակուած բոլոր տեսակի ապրանքներու մասին։ Այս տեղեկագրին համաձայն, տարուան մէջ Պարսկաստանի և օտար երկիրներու միջեւ 186 միլիոն 784,442 թումանի (տօլար) առեւտուր է եղեր, մինչդեռ նախորդ տարին 189,151,201 թուման էր, այսինքն 2,366,758 թուման աւելի։

1927—1928 շրջանին արտածուած է 106 041,105 թումանի պարսկական ապրանք եւ ներածուած 80,743,337 թումանի ապրանք օտար երկիրներէ։ Ըստ երեւոյթին արտածումը կը գերակշռէ, մինչդեռ իրականութեան մէջ այդպէս չէ։ Ներածուած ապրանքներու գումարը շատ աւելի է, քանի որ արտածուած 106 միլիոնէն միայն 59 միլիոնը անգլօ-պարսկական նաւթային ընկերութեան արտածած քարիւղին արժէքն է։ Խոշոր գումար մը որ երկիր չի մտներ, այլ կ'երթայ այդ օտար ընկերութեան, ինչպէս եւ այդ շրջանառութենէն գոյացած արդիւնքը մեծ չափերով կը մտնէ օտարներու գրպանը։ Հետեւաբար 106 միլիոնէն պէտք է ընդունիլ իբրեւ իրական արտածում միայն 46 միլիոնի գանազան ապրանքները, որու դիմաց կայ աւելի քան 80 միլիոնի օտար ապրանքներու ներածումը։ Աւելի պարզ խօսելով՝ հարիւրին 37՝ հարիւրին 63ի դիմաց։

(ԽՄԲ. — Մեր աշխատակիցը այստեղ կը ներկայացնէ վերջին երկու տարուան արտածումներու եւ ներածումներու ցուցակները, բոլոր մանրամասնութիւններով եւ թուանշաններով. բայց յետաձգեցինք, նիւթը չծանրաբեռնելու համար։)

Որոշ միեւնոյն տեսակի ապրանքներ կ'երեւան թէ արտածման եւ թէ ներածման ցուցակներուն մէջ։ Օրինակ գորգը, նաւթը, մորթը, բուրդը եւայլն։ Պէտք է ըսել, որ անցեալները Պարսկաստանի մէջ գրեթէ բացառաբար կը սպառէր ռուսական նաւթը, իսկ պարսկական նաւթը ամբողջութեամբ կ'արտածուէր։ Վերջերս միայն, անգլօ-պարսկական նաւթային ընկերութիւնը, աւելի քաղաքական նպատակներով, իր հարաւի նաւթային նիւթերու մէկ մասը կը սպառէ երկրի ներսը։ Բնական է, Պարսկաստանը եթէ չահագործէր իր հանքերը իր իսկ միջոցներով և հաղորդակցութեան ճանապարհները անցնէին երկրի մէկ ծայրէն միւսը, երբեք ռուսական նաւթին պէտք չպիտի ունենար։ Մինչդեռ, շահագործման խնդիրը մէկ կողմ, ճանապարհներու յարմարութեան տեսակէտէն Ատրպատականի, Գիլանի, Խորասանի, Մազանդարանի եւ Թեհրանի մէջ ռուսական նաւթը անհամեմատ աժան կը նստի, քան պարսկականը։

Տարբեր է գորգերու, մորթերու եւ բուրդի պարագան։ Պարսկաստանը արտածելով մէկտեղ յիշեալ ապրանքները, մանաւանդ գորգի եւ մորթի կարիք չունի։ Կան երկիրներ սակայն, որ ստիպուած են այդ ապրանքները արտածել Պարսկաստան, որ իր կարգին գնելով կ'արտածէ օտար երկիրներ։ Օրինակ ռուսական Թուրքեստանի գորգերը եւ մորթեղէնը մեծ մասամբ կը մտնեն Խորասան, ինչպէս Աֆղանական բուրդը։ Ուրեմն այս և նման ապրանքներու մասին Պարսկաստանը պարզ միջնորդի դեր կը կատարէ, երբեմն խոշոր շահ ապահովելով իր վաճառականներուն։

Զոյգ ցուցակները մանրամասնօրէն ցոյց կուտան, թէ ի՛նչ ապրանքներու պէտք ունի այս երկիրը եւ ի՛նչ ապրանքներ տեղական սպառում չունենալով կ'արտածուին։ Կը թուի հայ վաճառականները պէտք եղած չափով ուշադիր չեն, եթէ չըսեմ բոլորովին անուշադրութեան մատնած են այս կարեւոր պարագան։

Պարսկահայ վաճառականութիւն նախապատերազմեան իմաստով գոյութիւն չունի։ Պատճառներէն կարեւորագոյնը այն հանգամանքն է, որ մեր վաճառականները անցեալին մեծ մասով կը զբաղէին արտածման գործով. այս երկրի բոլոր հում նիւթերը եւ չոր մրգեղէնը, շատ չնչին բացառութեամբ, պարսկահայ վաճառականութիւնը կ'արտածէր։ Ներածուած ապրանքներու որոշ մասն ալ պայմաններու բերումով հայ վաճառականին մենաշնորհն էր։

Պատերազմէն յետոյ, սակայն, շնորհիւ խոշոր սնանկութիւններու, մանաւանդ բուն Պարսիկներու մէջ առեւտրական գործի զարգացման, հայ վաճառականը իր տեղը տուաւ Պարսիկներուն եւ օտարներուն։ Մինչդեռ, եթէ մեր առեւտրականները կարենային մոռնալ հին ձեւերը, եւ ըմբռնէին նոր դասաւորումներու բուն իմաստը, եւ ըստ այնմ յարմարցնէին իրենց ձեռնարկները, կրնային պահել եթէ ոչ առաջնութիւնը, գոնէ հաւասար տեղ Պարսիկներու համեմատութեամբ։ Այսօր մանաւանդ, երբ աւելի քան կը խրախուսուին արտածման գործին ծառայող բոլոր ձեռնարկները, հայ վաճառականութիւնը — մեծ թէ փոքր — պէտք է որ իր ուշադրութիւնը դէպի այդ կողմ ուղղէ, փոխանակ իր դրամագլուխը պերճանքի կամ նման ապրանքներու շրջանառութեան յատկացնելու։ Մանաւանդ առաջին պարագային թէ աւելի շահ կ'ունենայ եւ թէ աւելի շատ դիւրութիւններէ կրնայ օգտուիլ։ Ներքին առեւտուրի ասպարէզին մէջ, հայ վաճառականը անցեալին չէ յաջողած, ոչ իսկ այսուհետեւ կրնայ մրցիլ բոլորին ծանօթ պատճառներով։ Բաւական է նկատի առնել միայն պարսիկ, թուրք կամ հրեայ առեւտրականի խնայողութիւնը եւ Հայերու շռայլութիւնը, հետեւանք այդ ժողովուրդներու կենցաղի տարբերութեան։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

∴ Խակ գետնախնձորը թունաւոր է։

∴ Ընձուղտները 300 մեթրէն աւելի խոր չեն կրնար մխրճուիլ։

ՍՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ, «Արտամոնովները», ՇԷՆԿ ՁԷՆԿ «Մայրս», «Մայրս եւ ես», ԷՖ. ԼՐՄՐ «Պէթովէն»

Միջազգային գրականութեան մէջ լաւագոյն պատմողներէն է Մաքսիմ Կորքի։ Թէեւ հին հրմայքը չէ մնացած, սակայն միշտ մեծ հետաքրքրութեամբ եւ հաճոյքով կը կարդացուին իր վէպերը։ «Արտամոնովները» վերջերս թարգմանուեցաւ ֆրանսերէնի։ Սրտագրաւ եւ խռովիչ վէպ մը որուն նիւթը թէեւ պարզ, այլ մտերիմ դէպքերու շարայարումն է, կեանքի առօրեայ եղելութեանց միապաղաղ գնացքը, կրքոտ էջերով եւ վերլուծելու տիրական ոգեւորութեամբ մը։

Արտամոնով ընտանիքին երեք սերունդը կը կազմեն վէպին նիւթը։ Իրենց մեծ հայրը՝ Իլիան՝ ազատագրուած ճորտ մը, աշխատասէր եւ հզօր նկարագրի տէր մարդ մը, հաստատուած գիւղաքաղաքին այն մասին մէջ որուն մօտ կը գտնուին իր նախկին տիրոջ հողերը։ Անոնց կապուած էր հողի մարդու անիմանալի, կրքոտ հաւատարմութեամբ. եւ սակայն անոնց քովիկը հիմնած է իր գործարանը որուն գործունէութիւնը կ'աճի տարուէ տարի մեծ համեմատութեամբ։ Երբ Իլիա կը մեռնի քանի մը տարի վերջ, իր անդրանիկ որդին՝ Պետրոսը կ'ամուսնանայ քաղաքին մեծամեծներէն մէկուն աղջկան հետ։ Իրենց քով կ'ապրի նաեւ իր եղբայրը, կուզիկ Նիքիթան եւ իր հօրեղբօրորդին Ալէքսին, գեղեցիկ բայց անուղղայ հաճոյասէր մը։ Նիքիթան յանկարծ կը կորսուի, եւ կ'ըլլայ կրօնաւոր մօտակայ վանքի մը մէջ։ Իսկ Պետրոսի եւ Ալէքսիի ջանքերով գործարանը բարգաւաճ կը դառնայ եւ կը մեծնայ, սակայն Պետրոս երջանիկ չէ եւ գտած ողբերգութիւն մը ծայր կուտայ այս հարուստ ընտանիքէն ներս։ Ոչ իր կինը եւ ոչ ալ իր զաւակները կուտան այն երջանկութիւնը որուն կը բաղձայ կը մտածէ գաւազին ստացուածքներու։ Անըմբռնելի վէշտ մը գինք կը կրծէ ու կը գգեստէ իր դիւրաբեկ սիրտը։ Մանաւանդ իր անդրանիկ զաւակը, Իլիան զինք կը վրդովէ եւ հօր ու զաւկին միջեւ բախում մը առաջ կուգայ. անդառնալի եւ խոր անջրպետ մը կը բացուի։ Իլիա կ'ուզէ ուսանիլ, բոլորովին գաղափարական մարդու մը երազային գիրքը կը բանէ եւ չուզեր գործարանին գլուխը անցնիլ, շարունակելու համար Արտամոնովներու հարստութիւնը։ Ցեղի կ'ունենայ ճակատագրային բաժանումը հօրը եւ զաւկին միջեւ։

Մաքսիմ Կորքիի այս վէպին մէջ կը գտնենք վերլուծական մեծ տաղանդ, գիտելու հզօր յատկանիշներ իր գործերուն լաւագոյններէն է եւ ամէնէն հարազատը ռուս ժողովուրդին հոգեկան պարունակութեան։ Ոճը գունագեղ է եւ զգայուն։ Ցարական յուզում մը կը ծաւալի բոլոր էջերէն։

* * *

Հին ազնուական ընտանիքի մը զաւակն է Շէնկ Ձէնկ եւ չինական յեղափոխութեան գոյառուն դէմքերէն մէկը։ Հաճելի եւ ընտիր ֆրանսերէնով գրած է «Մայրս» վէպը եւ ճանչցուցած իր մօր պատկերին ընդմէջէն իր հայրենիքն ու բարքերը։ Իր գեղեցիկ մօր զգայական յուսանգքէն շարժանկարի նման թաւալած են Չինաստանի կեանքն ու աւանդականքները։ «Մայրս եւ ես» վէպին մէջ Չէնկ մեզ կը տանի չինական հին աշխարհը. նախկին կենդաղը ու մեզ համար անծանօթ բարքերը։ Ցետոյ դէմ դիմաց կը դնէ նոր Չինաստանը երկունքի ցաւատանջ արհաւիրքներով, յեղափոխական փրկարար տառապանքներով։ Չէնկ կը նկարագրէ հին չինական մարդը՝ վայրենի բայց քմահաճ բարքերով, նախապաշարեալ եւ յետամնաց։ Իր դէմ կը հանէ նորը կենսունակ եւ արդարանդ մտածումներով Չէնկի գործը վերահաստատելու, կենդանացնելու ձգտումն ունի իր հայրենակիցները եթէ ոչ ծայրայեղ բայց հզօր եւ գիտակից են։ Կոնուսէն նետուած է յեղափոխական ասպարէզը, գիտէ փոթորիկներուն անդունդ քմայքը, ապրած է ամբողջին հոգեբանութիւնը, տեղեակ է Արեւմուտքի քաղաքակրթութեան։ Ահաւոր ֆրանսերէն գիտէ եւ կ'օգտուի այդ հանգամանքէն, վէպի միջոցաւ ծանօթացնելու իր երկիրը բոլոր մարդկութեան։ Ապրած է մանաւանդ մտերմութիւնը չինական մեծ յեղափոխականներու՝ Սուն-Եաթ-Սէնի եւ Հոնկ Հէնկի եւ տակաւին պատանի՝ մասնակցած չինական վերջին մեծ շարժումներուն։ Չէնկ պահ մը ներքին ասպարէզ մտած է եւ քաշուած հնդկական վանք մը, պատարագական մոգ դառնալու համար։ Իր նահանջը երկար չէ տեւած։ Ցետոյ անցած է Եւրոպա։

Չէնկի այս երկու վէպերը ունին նաեւ քաղաքական եւ ընկերային դիմագիծեր։ Մանաւանդ «Մայրս եւ ես» գործին մէջ, Չէնկ խիզախ պայքար կը մղէ օտար ոսկիի դէմ, կը մատնանշէ մեծ պետութիւններու միջամտութեան վտանգները եւ կը բացատրէ եղբայրասպան կռիւին պատճառները եւ միջազգային դրամատիրութեան համար կը նկատէ պարզ առեւտուր մը, ամբողջ հսկայ աշխարհի մը սարսափելի տառապանքները։ Ամէնէն յուզիչը Չէնկի միամիտ խոստովանանքն է թէ մեծ հաւատք ունէր քաղաքակիրթ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի վրայ, իբրեւ ազատական պետութիւններ եւ ահա չարաչար յուսախաբ եղած է՝ վերջին ողբերգական դէպքերու առթիւ մեծ պետութիւններու բռնած երկդիմի եւ վարկաբեկ դիրքը։ Անոնց ստորին հաշիւները եւ շահախնդրական դաւադրութիւնները իր աչքերովը տեսնելով։

Շահեկան է նաեւ Չէնկի խանդավառութիւնը իր երկրի ապագայի մասին։ Որքան քիչ ժամանակուան մէջ այնքան յեղափոխական փոփոխութիւն, անկարելի վերիվայրումներ, անսպասելի յեղաշրջումներ։ Չէնկ դէմ է նաեւ Մարքսիզմի։ Իր ազատական ըմբռնումը հայրենասիրական խմորում ունի։ Երկու հատորներն ալ արժանի են լուրջ ուսումնասիրութեան։ Կարելի չէ՞ր Չէնկի օրինակին հետեւիլ, վէպի ձեւով պատմելու համար կեանքն ու իր իսկական դիմագծութիւնը։

* * *

Ֆրանսայի նախկին վարչապետը, Էտուար Էրիօ ունի նաեւ գիտնական փրոֆեսորի մեծ համբաւ եւ խոր հմտութիւն նուագի մասին։ Թէեւ Ռոմէն Ռոլանի «Պէթովէն» գործէն տարբեր, այլ սակայն Էրիօյի գիրքը աւելի ճոխացած է անոթիք եւ հետաքրքրական յուշագրութիւններով։ Կարելի է ըսել թէ գրուած է հզօր ներշնչման առթիւ։ Ձեւ գիտեր ինչո՞ւ համար Ռոլանի «Պէթովէն»ը գիտ աւելի գրուած էր Ռոլանի զգայական յուզումներու յորձանքի մը մէջ բիւրեղացուցած է Պէթովէնի հոգին, մինչ Էրիօ պատմագրի մը գիտակից շեշտն ունի։ Պէթովէն՝ վիպային երաժշտութեան եւ զգայուն նուագի այդ չքնաղ վարպետը, ապրելու եւ ապրեցնելու համար, Էրիօ թերեւս չէ ունեցած Ռոլանի յեղակարծ խանդավառութիւնը եւ ջերմիկ խանդաղատանքը։ Էրիօ երաժիշտը արձանացուցած է գեղեցիկ մանրամասնութիւններու յատուկ վարժ վրձինով, առանց թերեւս կարենալ իջնելու խորը Պէթովէնի ալեկոծ հոգիին ու անցնելու անոր խելայեղ հանճարին փոթորկալից սահմանները։ Մեծ հաճոյքով կը կարդացուի, սակայն, Էրիօյի «Պէթովէն»ը եւ գարձեալ մեծ արժէք կը ներկայացնէ քաղաքական մարդու մը այսքան խորունկ հասկացողութիւնն ու մեծ սէրը նուագի մասին, երբ ուրիշներ ճառեր միայն կը թողուն իրենց ետին։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ահ մը «Տէրէօղեցի»ներու Սարքած Խաղերը Ազգ. Շահերուն Դէմ

ՆՈՅՆԻՍԿ ԻՐԱՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՊԱՂՏԱՏ, 1 Յուլիս.— Ազգային Սահմանադրութեան անաղարտ պահպանման ու ժողովրդական ընտրական ամենաարդար իրաւունքներու պաշտպան «Ժողովրդային Ցանձնախումբ»ը շուրջ երկու տարիէ ի վեր ամէն ազնիւ եւ օրինաւոր միջոցներով պայքարելով, Առաժմեայ Քաղ. Ժողով կոչուած ապօրինաւոր խմբակին դէմ, վերջապէս յաջողեցաւ շահիլ իր վարած դատը։ Ցեղական կառավարութիւնն ալ իր վերջնական եւ անդառնալի վճռով միանգամ ընդմիշտ կուգար վերջ տալու «Առեղծուածի» եւ «Եկուոր»ի ցաւոտ խնդրին, եւ Ազգ. Սահմանադրութեան կէտ առ կէտ գործադրութեան համար անհրաժեշտ հրահանգներն ու հրամանագրերը կը ղրկէր Առաջն. փոխանորդ Թաճիրեան քահանային։

Ժողովրդային Ցանձնախումբի Գործադիր Մարմինը, թէեւ Ազգ. Սահմանադրութիւնը փրկած ու յաղթանակը տարած էր, սակայն վերջին պահուն գործնալ չմերժեց խնդիրը փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ համերաշխութեամբ կարգադրելու առաջարկները։ Այսպէս Պ. Պ. Լ. Շաղոյեանի եւ Մեսրոպ Թադէոսեանի կարգադրութեամբ, խառն ժողով մը տեղի ունեցաւ այս վերջին բնակարանին մէջ, ի ներկայութեան Առժ. Քաղ. Ժողովոյ երեք անդամներուն իբրեւ պատգամաւորներու լիազօր ներկայացուցիչներ —, Ժողովրդ. Ցանձնախումբի հինգ ներկայացուցիչներու եւ Թաճիրեան քահանայի։

Խնդրին գլխաւոր առանցքը կը դառնար Ազգ. վաքֆ կալուածներու մատակարարման շուրջ ցեղացիներու ինքնակոչ պաշտպանները՝ Առժամեան ու Թաճիրեանը՝ իբր թէ չվստահելով յառաջիկային ամբողջ հայ համայնքին կողմէ օրինաւոր կերպով ընտրուած Գաւ.-Ժողովի վրայ, կ'ուզէին նախ քան անոր կազմութիւնը ապահովել վաքֆ կալուածներու «քարուք» մատակարարութիւնը եւ ատոր համար կը պահանջէին որ Ցնեբական խորհուրդին անդամները դուրս Պաղտատ ցնկեր ըլլան։

Ժողովրդ. Ցանձնախումբի ներկայացուցիչները այդ առաջարկին, պատճենեց. Խորհուրդը, Սահմանադրութեան, Քաղ. Ժողովէն եւ անոր ... ըլլայ։ Այսպէսով ... ուածներու մատակար... եւ Ազգ. մնացուկի ... ներու ունեցած ան... համար գաղթականութ... անհրաժեշտ գրաւակ... կ'ըլլար։

Ժողովի ընթացքի... դեռ վերջնական ... մը չյանգած, Առժամ... դամները առաջարկեցին ... հրդակցութեանց ... քանի մը օրուան ընթ... ուր ծրագիր մը ... ներկայացնել ժողովր... կայացուցիչներուն։

Շուրջ ամսուան ... ներէ յետոյ, Ժողովր... նախումբը ստացաւ ... գրութիւն մը որ ... պէս պատուելու Առժամ... սեւագծեալ ու ... եան քահանայի գիրք... հանեց այս բացմաշ... վուրցին արդար իրա... հանդէպ հետապնդած... նպատակները։

Ցիշեալ գրութիւն... իրենց բառով «համա... որուն վրայ երկար... թափած են ու շատ ... մասնութիւններ նախ... Ա. գլուխով կը սկսի ... «Եկուոր» բառերու ... տալ քանի մը նախ... ներով տեւական պայ... մը կ'ուզէ ստեղծել ... եւ գաղթականներու ... միայն մեր սեբ... րունակուի, այլեւ ... րանց պիտի մնայ ... ու պիտի վրդովէ ... ղաղ կեանքը։

Առժամեայ ... վէն սպառուածը միա... կանի շուրջ քանի մը ... էին, բայց անոնք ... կրած էին 32 յօդուա... կացեալ երկարապատ... գիր մը մշակելու ... այն Ազգ. Սահման... կարգ մը հիմնական ... ջնջին, այլեւ կ'ուզեն ... կած ծրագրով կառավա... յին գործերը։

Հոս դժուար է ... դրագատնալ իւրաքանչ... բայց կ'արժէ ընդհանո... յայտնել անոնց միտք...

Հակառակ Ազգ. ... դրութեան եւ կառավ... րարներու վերջին կամ... միւթէվէլլիութիւնը ... զատելով կ'ուզեն ... յանձնել քահանայի ... մենայն Հայոց կաթո... ըմբռնառազածէ եւ ... հայ գաղութին այս... կացութեան միակ ... տուն է եւ իր ազ... բով ու վարած կեանք... կրօնական, այլ եւ ... լու արժանի չէ։ ... Թաճիրեանին է որ ... նել Ազգ. վաքֆ ... միւթէվէլլիութիւնը, ... կայն յիշեալ համա... խմբագրողները մտ... թէվէլլիութիւնը ... ընել, իրենց հազկառա... լաւագոյն կերպով ... ըլլալու համար։

Թաճիրեան ինք ... համոզուած ըլլալով ... կանուխ իր արարքին... անպատիժ չպիտի ... գրութեան մէջ ... ուածով մը այժմէն ... պահովել իր անձնական...

Ժողովրդ. Ցանձնախումբի

ՀՐԱՇՔ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ, ԵԹԷ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՄԷՆ ՀԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԷԿ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՏՆԷՐ ։

ԲԱՅՑ ԴԺՈՒԱ՞Ր ԲԱՆ Է ՈՐ ՏԱՍԸ ՀԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ՔԱՐՏԻ ՍԵՂԲԷՆ ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՏՆԵԼ։

եւ միւթէվէլլիութեան պաշտօնն ալ ստանձնել։

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ ալ միւթէվէլլիին համար ձմեռնային ու ամառնային երկու կահաւորուած սենեակներ պահանջելով, ան կ'ուզէ ներկայ Ազգ. Առողջարանի միակ երկու սրահները իր տրամադրութեան տակ պահել եւ հաճոյքին համար ազքատացնել ազգային սնտուկը։

Այս մարդիկը, բացի կողմնակ նկատումներէն, կ'ուզեն թէ՛ եկեղեցիի բակին մէջ եւ թէ Ազգ. գերեզմանատան մէջ թաղուելիք ննջեցեալներու տեղագիններն ալ իրենց ձեռքը կեդրոնացնելով ցամքեցնել նիւթական բոլոր աղբիւրները եւ անգործութեան դատապարտել գալիք ազգային իշխանութիւնները։ Անոնք նոյնիսկ կը յանդգնին ոչ միայն ազգային իշխանութեանց հաշիւ չտալ, այլեւ գպրոցի եւ եկեղեցւոյ համար իրենց տուած փըշրանքներուն ալ մանրամասն հաշիւը պահանջել, իբրեւ «վերին իշխանութիւն»։

Իրենք որ գաղթականութիւնը իբրեւ իրենց հաւասար Հայ չեն ուզեր ճանչնալ, կ'ուզեն իրենց աթոռներն ու նիւթական շահերը մեր միջոցաւ ապահովել։

Ցեղային գրութեան դէմ ոչ միայն ամբողջ գաղթականութիւնը պէտք է ընդվզի ու ծառանայ, այլ Պոլսոյ բնիկ հայութիւնը պէտք է ոտքի կանգնի, որպէս զի թէ իր արատաւորուած պատիւը փրկէ եւ թէ իր յարգելի նախահայրերու նուիրական յիշատակները ազատէ այս անպատասխանատու մարդոց դաւերէն ու չարաշահութիւններէն։

Ժողովրդային Ցանձնախումբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ

Հայաստանի պետական հրատարակչականը իր 1000րդ գրքին հրատարակութեան առթիւ, յունիս 13ին կազմակերպած է հրապարակային ժողովներ, դասախօսութիւններ, ուր զեկուցում տուած է իր գործունէութեան մասին։

Պետական հրատարակչականը Հայաստանի սահմաններէն դուրս գլխաւոր ներկայացուցչութիւններ ունի Թիֆլիսի, Բագուի, Մոսկուայի եւ Ռոստովի մէջ։

Հիւս. Կովկասի ներկայացուցչութիւնը այս տարի պիտի ընդլայնէ իր աշխատանքները։ Օգոստոս 1էն սկսեալ Հ. Կովկասի բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ (Արմաւիր, Նոր Նախիջեւան, Նովոռոսիսկ, Արմաւիր, Մայկոփ, Պյատիգորսկ, Կիսլովոդսկ, Մոզդոկ Վլատիկավկազ, Սոչի) Ռուս. պետ. հրատարակչութեան կից պիտի կազմակերպուին հայկական բաժիններ։

«Մուրճ-Մանգաղ» աշխատակցերը կը թուէ Հայ պետ. հրատարակչականի հետեւեալ գըլխաւոր պակասները։

1.— Ըսել, որ յառաջացած է Երեւանի շրջանի բնակչութեան, դժուարամատչելի է ուրիշ շրջաններու բնակչութեան։

2.— Գինըը աւելի մատչելի դարձնել։

3.— Ռուսահայ բառարանի մը պակասը։

4.— Հանրամատչելի առողջապահական գրականութիւն ըմպելիներու, ծխախոտի, վեներական եւ այլ հիւանդութիւններու մասին։

5.— Ժողովրդական եւ յեղափոխական երգերու ժողովածուներ, եւն.։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ 700 քիլոմեդրի վրայ կը կատարուի ինքնաշարժներով փոխադրութիւն կանոնաւոր երթեւեկ։ Վերջին 3 տարիներու ընթացքին, ինքնաշարժները փոխադրած են 1925ին՝ 51,000, 1926ին՝ 83,000, — 1927ին՝ 191000,— 1928ին՝ 270,000 ճամբորդներ։

Այս թիւերը ցոյց կուտան որ ինքնաշարժով փոխադրութիւնը հետզհետէ կը զարգանայ։ Այս տարի աւելի զարգացած է։ Նոր բացուած է Երեւանը Դարալագեազի ու Զանգեզուրի կապող գիծը, որուն երկարութիւնն է 300 քիլոմեդր։ Այս տարի կ'ենթադրուի թէ կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել 350,000 ճամբորդ։ Համապատասխան չափով աճած է բեռներու փոխադրութիւնն ալ։

Կարգ մը ճամբաներու կառուցման հետ, միջոցներ ձեռք կ'առնուին զարգացնելու ինքնաշարժով փոխադրութիւնը։ Ծրագրուած է ընթացիկ հնգամեակին այդ նպատակով յատկացնել 1,600,000 ր. Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն պիտի հաստատուի 32 գիծերու վրայ, որոնց ընդհանուր երկարութիւնը պիտի ըլլայ 2412 քիլոմեդր։ Նոր կառատուններ պիտի հաստատուին Երեւանի, Դիլիջանի եւ Ղարաքիլիսէի մէջ։ Ինքնաշարժներու թիւը պիտի հասնի 136ի, որոնք 1933ին պէտք է որ կարենան փոխադրել 550,000 ճամբորդ եւ 8,200000 փութ ապրանք։

ԿԱԹՆԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչեւ 1924 թուականը կազմակերպուած են 6 նոր ու ճաշոյին կեդրոններ։ 1925ին, կեդրոններու թիւը բարձրացած է 41ի 2597 տնտեսութեամբ, որոնք դրամական աջակցութիւն եւ անհրաժեշտ մեքենաներ ստանալով, հնարաւորութիւն ձեռք կը ձգեն աւելի բանաւոր կերպով օգտագործելու կաթի արտադրութիւնը։ 1926էն սկսեալ՝ կաթնատնտեսական հաստատութիւններու ծաւալումը կը զարգանայ հետեւեալ համեմատութեամբ.— 1926ին՝ 62 կեդրոն, 4885 տնտեսութիւն, 14317 կով 1927ին՝ 02 կեդրոն, 7047 տնտեսութիւն, 20.068 կով 1928ին՝ 93 կեդրոն, 9170 տնտեսութիւն, 25.662 կով 1927ին վարկ տրուած են 1,236.015 ր.։

Կաթնատնտեսական համագործակցականը ներկայիս ունի խոշոր կաթնակայաններ, որոնք մեծ քանակութեամբ կաթ կը ստանան գիւղացիներէն եւ բաշխուած կաթը թթուելու վտանգէն ապահովելով, կ'ուղարկեն Երեւան, Լենինական, Թիֆլիս։ Համագործակցականը ունի նաեւ պանիրի եւ իւղի իր սեփական գործարանները, ուր տրուած կաթը վերամշակման ենթարկուած է։ 1927ին, համագործակցականը արտադրած ու վաճառած է13472 փութ շուիցերիական պանիր, 36.989 փ. թուշի պանիր.6089 փ. կարագ եւ 565,457փ. կաթ.

ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ԹՐՔԵՐԷՆԸ

Հայաստանի կառավարութեան կեդրոնական գործադիր կոմիտէն եւ գործավարներու խորհուրդը որոշում մը հրատարակեցին, որ կ'ըսէ.

— «Նկատի ունենալով նոր թրքական այբուբենի կենսունակութիւնը եւ գործնականութիւնը, նաեւ այն հանգամանքը որ նոր այբուբենը կը դիւրացնէ թուրք ժողովուրդին զարգացման գործը եւ անոնց մտաւորական մակարդակի բարձրացումը, որոշած է նոր թրքական այբուբենը համարել Հայաստանի սահմաններուն մէջ պաշտօնապէս պետականացած այբուբեն։

Բոլոր պետական եւ հանրային հիմնարկութիւնները պարտաւոր են թուրք բնակչութեան վերաբերեալ գործերը կատարել բացառապէս նոր թրքական այբուբէնով։

Բոլոր թրքական դպրոցական հիմնարկութիւններու մէջ ուսուցումը պէտք է կատարուի բացառապէս նոր թրքական այբուբենով։

Պետական եւ հանրային հիմնարկութիւնները պարտաւոր են Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ տպագրուած բոլոր թրքերէն պարբերաթերթերը, ինչպէս նաեւ գիտութեան բոլոր ճիւղերու վերաբերեալ առանձին հրատարակութիւնները հրապարակ հանել նոր թրքական այբուբենով։

Թուրքերէն բոլոր աղդերը ու «աէքլամ»ները պէտք է տըպագրուին նոր թրքական այբուբենով, իսկ մինչեւ հիմա արաբական տառերով գործածուած նշանատախտակներու եւ վերտառութիւններու փոխարէն պէտք է պատրաստուին, նորերը նոր թրքական տառերով։

Լուսաւորութեան եւ դատական գործավարութեան հրահանգ տրուած է, որպէս զի դատական մարմիններու հրահանգ տրուի ի գլուխ հանել այս կարգադրութիւնները։

Այս որոշումը պիտի գործադրուի հրատարակումէն երեք ամսուան ընթացքին մէջ եւ այդ թուականին պարտաւորիչ պիտի դառնայ Հայաստանի Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ։

*** Դիլիջանի մէջ բացուած են թրքական եւ քրտական ուսուցիչներու պատրաստութեան համար երկամսեայ դասընթացքներ 60 ուսուցիչներու համար։ Այս դասախօսութիւնները փակուելէ յետոյ, պիտի բացուին նաեւ ռուս եւ յոյն ուսուցիչներու յատուկ դասընթացքներ։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՐԱՒ. ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Քաշան.— Փարիզի հարաւային շրջանը ժամանակէ մը ի վեր սկսած էր կարեւորութիւն ստանալ համախմբուած հայերու քանակի եւ որակի տեսակէտէն։ Այնպէս որ քանի մը տարուան ընթացքին, կարգ մը մասերու մէջ, իրարու կից հայ տուներու շարքերը բազմացան, նոյնիսկ առանձին հայ թաղամասեր կազմուեցան։ Հաճելի է գիտել այս երեւոյթը կարծես բնազդօրէն ամէն հայ, որ կը փնտռէ հողամաս մը պզտիկ հիւղակ մը բարձրացնելու համար, առանց գիներու տարբերութիւնը նկատի առնելու կ'ընտրէ այնտեղ, ուր հայ շունչ մը կայ, մանուկ մը կայ իր հոգեկան աշխարհէն, իր երգէն, իր երէկուան կեանքէն և առաւօտեան «բարի լոյսին» պատահմանց պատուհանի կիսաբաց ճեղք մը զուարթութիւն ունի իր անցքին վրայ։

Դիտակից եւ արթուն մարդիկ անտարբեր չէին կրնար մնալ այս երեւոյթին առջեւ։ Հայրենիքէն հեռու այդ տեղերու մէջ ապրող ամէն անհատ ունէր իր պահանջները, իր ցաւերը։ Հաւաքական աշխատանք պէտք էր սահմանելու համար կեդրոնաձիգ ուժ մը, որ գոհացում պիտի տար ամէն հատուածի, դաւանանքի եւ համոզումներու։ Կազմուեցաւ առժամեայ Յանձնախումբ մը որ մշակեց ծրագիր մը, ամփոփելով ունենալով մեր շրջանի— Պանեօ, Քաշան, Մոնրուժ, Պուրկ-լա-Րէն եւ սահմանակից մասերու հափահաններու մտաւորական զարգացման եւ ընտանեաց ներսինջ ազգային դաստիարակութեան հարցը։

Անցեալ կիրակի ժամը 4ին հաւաքման սրահը ամբողջ լեցուած էր հեռաւոր թաղերէ եկած հայրենակիցներով. պատանին յաւ փաստը, հայ կինը բոլորը հոն էին երբ ժողովը կը բացուէր։ Ընդհանուրի հաւանութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Ե. Արսլանեան, որ առաջին խօսքը տուաւ Պ. Թ. Մեծատուրեանին։ Այս վերջինը պատշաճ նախաբանով մը կարդաց «Յառաջիկամասերաց Միութեան» նախօրօք պատրաստուած ծրագիրը։ Ընդհանուր ժողովը թեթեւ փոփոխութիւններով վաւերացուց զայն։ Ընտրուեցաւ վարչութիւնը ներկայացուցչական դրութեամբ, հետեւեալ անձերէ.— Պ. Պ. Դ. Թաֆալեան, Ե. Արսլանեան, Ե. Թեվանեան, Ս. Գարակէօզեան, Ս. Աղապապեան, Կ. Մկրտիչեան, Հ. Գալուստեան. իսկ ընդհանուր ժողովի մշտական նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Թ. Մեծատուրեան, ատենադպիր Պ. Մ. Ալթունեան։

Վարչութիւնը իր առաջին նիստին մէջ որոշեց շրջանիս մէջ ապրող հայերու մանրամասն վիճակագրութիւնը պատրաստել 15 օրուան ընթացքին։ Այս կերպով պիտի ճշդուի ընդհանուր բնակչութեան եւ մասնաւորապէս մանկապարտէզի մանուկներու թիւը։ Անմիջապէս յետոյ պիտի ձեռնարկուի շաբաթը երկու օր —հինգշաբթի եւ կիրակի— հայերէն լեզուի ուսուցման. թէ վարչութեան անդամները եւ թէ դուրսէն անհատներ յանձն առած են ձրիաբար այդ գործը կատարել։ Եթէ գալիքը այս ձեւով ընթանայ մեր շրջանին մէջ, հայ մանուկը պիտի ունենայ մէկէ աւելի իր մանկապարտէզը Միութեան հաւաքատեղին ամէն շաբաթ գիշեր բաց պիտի ըլլայ՝ մտերմական հանդիպումներու առջեւ։

Տեղին չէ՞ արդեօք թելադրանք մը ընել միւս շրջաններու բոլոր հայերուն, որ առանց ժամանակ կորսնցնելու քով քովի գան, իրենց միջոցներով, քրտինքով եւ զոհողութիւններով՝ կազմեն այս կարգի միութիւններ։ Եթէ սպասենք որ ազգային մարմինները շարժին եւ անոնց ներկայացուցիչները գան տեղին վրայ ձեռնարկներ ընեն, միշտ յուսախաբ պիտի ըլլանք։ Ամէն շրջան կրնայ ունենալ ինքնարու թէ բարոյական եւ թէ նիւթական ուժ։ Մեր հաճոյքի մասերու մէկ մասովը կրնանք կարեւոր արդիւնքներ ձեռք բերել։

Հեռաւոր Մասիսի եւ Արագածի գովքը՝ ոչ մէկ առեն կրնան մեզ ճշմարիտ հայրենասէր դարձնել։ Վայրկեանը հասած է խօսքէն գործի անցնելու. ամէն շրջանի հայ հիւղակներու դրան ետեւ հայ մայրը սրտատրոփ կը սպասէ, որ գան բախեն իր դուռը, առնեն իր պզտիկը եւ սորվեցնեն անոր հայ «Այբ ու Բէն»ը. մեր մեծերը չհետաքրքրուեցան անոնցմով, մենք մեր համեստ ուժերով եւ յարատեւ կամքով, փրկենք մեր ազգային արժէքները, այն խլեակները որ կը քշուին մեզմէ հեռու օրէ օր։

Անա հայրենասիրութիւն մը որ համեստ է եւ անաղմուկ, բայց ճշմարիտ է։

Սեդրակ Գարակէօզեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ)։—Փարիզի մէջ գեռ կը վիճին թէ սեղի մը սուր ծայրին վրայ քանի՞ հրեշտակներ կրնան թառիլ։ Իսկ խոնարհ գաղութները մըջնային աշխատանք կը կատարեն։ Մարսէյլ չի կրնար բաղդատուիլ Փարիզի հետ։ Արուարձաններէն Սէն Լու, Սէն Ժիւլեէն, պուլվար Օտտօ եւ Սէն Թ'Անթուան չունին մտաւորական ույժ, բայց եւ այնպէս կը փայլին կրթական ձեռնարկներով։ Ընցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Սէնթ Անթուան քանի մը թէլ թաղային դպրոցի ամավերջի հանդէսը։ Գիրկաները բմբանեցին սոյն ձեռնարկի կարեւորութիւնը ու ինքնաբերաբար գոյացուցին կլորիկ գումար մը, գուա հասոյթ 1100 ֆրանք։

Հանդէսը սկսաւ «Բամ փորոտան»ով։ փոքրիկներու յաջորդական ասմունքները եւ 3-4 տարեկաններու հայկի ձկլիքը կատարեալ փայլ տուին հանդէսին։ Մարգական խաղերը իրենց յաջողութեամբ զարմանք ազդեցին ներկաներուն։ Վերջապէս հանդէսը բարոյական յաղթանակ մը եղաւ յոյս ներշնչելով բոլորին, անգամ թերահաւատներուն։ Խօսեցաւ Պ. Գեղամ Վրէժեան «Յառաջի գործակալը», որուն խօսքերը լաւ տպաւորութիւն թողուցին հանդիսականներուն վրայ։

Գնահատելի էր հոգեւ բարձութեան կատարած աշխատանքը ու ամբողջ թաղի բնակչութեան ներկայութիւնը։ «Գնացէ՛ք պատմեցէ՛ք բոլորին» յայտարարուեցաւ բեմէն։

Այո՛, կարդացէք ու իմացէք այս փոքրիկ գաղութի ձեռք բերած յաջողութիւնները։

Այս բոլորէն դուրս, աչքի կը զարնէին աթոռներու պակասը եւ մանաւանդ եռագոյնի պակասը։ Կը թելադրենք որ հոգաբարձութիւնը հետամուտ ըլլայ գալիք շրջանին կիրարկնօրեայ դասախօսութեանց շարք մը կազմակերպել, լրացնելով պակաս մը։

Այս գործը կը յաջողի առանց դրամական զոհողութեան։ Այս առթիւ կարելի է հարցնել թէ ի՞նչ կ'ընեն շրջանները։ 40,000 ֆրանքի փոխար հրապարակ դրուեցաւ եւ գիտենք որ Անկախութեան տօնակատարութեան առթիւ տեղ տեղ շօշափելի գումարներ գոյացան։ Յանձնուեցաւ խոսքսէլիոնցիներու, կ'ուզենք գիտնալ թէ ի՞նչ կը բաժին գալիք շըրջանին համար։ Լուր ունինք որ Զարօանձագի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հետաքրքրուի կրթական խնդրով հաւանաբար լոյն իրաւասութիւն տրուի Լիոնի մասնաճիւղին, գործնապէս մասնակցելու շարժման։

Սարգիս Փօլաճեան

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկահայ կարմիր խաչին պատգմ. ժողովը, որ վերջերս գումարուեցաւ Պոսթընի մէջ, հետեւեալ որոշումները տուած է յառաջիկայ տարեշրջանի գործունէութեան համար.—

Ա) Հայաստան.— Օժանդակել՝ բանտարկեալներու, աքսորեալներու եւ անոնց կարօտ ընտանիքներուն։

2.— Հիւանդ եւ նիւթապէս կարօտ ուսանողներուն։

Բ) Ատրպատական. — Օգնել տեղական Հ. Կարմիր Խաչի վարժարաններուն։

Գ) Յունաստան. — 1. Շարունակել Զաւարեան, Հոփիսիմեանց վարժարաններուն եւ միւս 3 մանկապարտէզներու մատակարարութիւնը։ — 2. Որդեգրուած որբերու նպաստը.—3. Որբանոցներու մէջ Հ. Կ. Խաչի անունով նոր որբերու որդեգրումը։ — 4. Սելանիկի մասին ուսումնասիրութիւններ եւ համապատասխան կարգադրութիւններ ընել Կեդր. Վարչութեան միջոցաւ։

Դ) Սուրիա. — 1. Հիւանդանոցներու մէջ մասնաւոր անկողիններ պահել։ — 2. Որբանոցներու մէջ Հ. Կ. Խաչի կողմէ որբեր որդեգրել։ — 3. Նորահաստատ գիւղերու մէջ առողջապահական կայաններ հաստատել։ — 4. Օժանդակել լրացման չափահաս որբերու շէնքին, որ պիտի ծառայէ գերութենէ ազատուածներուն իբր պատսպարան ու աշխատանքի վայր։—5.Պէյրութի մէջ երկրորդական վարժարանիմը հաստատման համար եղած դիմումը նկատի առնուեցաւ եւ որոշուեցաւ ընդառաջ երթալ, տրամադրելով հնարաւոր նիւթական օժանդակութիւնը։ — 6. Մասնակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման գործին։

Ե) Միջագետք — Օժանդակել Պաքուպայի գաղթականութիւնը Մուսուլ փոխադրելու գործին։

Զ) Ֆրանսա. — 1. Սատարել թոքախտի դէմ մաքառելու բոլոր միջոցներուն։ — 2. Կեդր. Վարչութեան յանձնարարել երկու Աշխատանքի Տուներու համար պահանջուած փոխատուութեան կարգադրութիւնը։

Զանազան. — Գործակցիլ ուրիշ մարմիններու հետ՝ ազատագրելու համար Թուրքիոյ մէջ մոռցուած մեր քոյրերը, փոխադրելով զանոնք ապահով ապաստան վայրեր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՀՐԴԵՀ — Լիմոժի մէջ, անցեալ կէսօրին հրդեհ ծագեցաւ չորսյարկանի շէնքէ մը, խլելով բազմաթիւ զոհեր։ Հրդեհը ծագեցաւ գետնայարկի վրայ գտնուող ներկի խանութէ մըեւ անմիջապէս ծաւալեցաւ, շէնքը խեղդելով թանձր մուխի ամպերով, եւ փախելէ արգիլելով վերնայարկի բնակիչները։ Չորրորդ յարկը կը բնակէր ընտանիք մը 3 փոքրիկներով։ Երբ բոցերը շրջապատեցին բնակարանը, տղոց մայրը նետուեցաւ քովի շէնքի մը տանիքին վրայ, բայց անկումի սաստկութենէն կոտրեց իր երկու սրունքները։ Հրշէջները մեծ դժուարութեամբ կրցան մագլցիլ չորրորդ յարկը։ պզտիկներէն մէկը շնչահեղձ եղած էր, երկուքը սոսկալի էին ծանր այրուածքներ։ Կը յուսացուի փրկել մայրն ու երկու պզտիկները որոնք փոխադրուած են հիւանդանոց։

ԼՐԱՑԱՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի 4ՐԴ ՏԱՐԻՆ

1.— Շատ մը բաժանորդներ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ ։

ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԱՅՍ ԹՈՒԱԿԱՆԸ. ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ։

2.— Ուրիշներ ալ կան, որոնք սանթիմ չեն վճարած մինչեւ այսօր, հակառակ ղրկուած ազդերուն եւ նամակներուն։

Կ'ՈՒԶԵ՞Ն ՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՆՔ ԻՐԵՆՑ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ, կամ դիմենք ուրիշ անհաճոյ միջոցներու։

3.— Իսկ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մեր բաժանորդներուն, որ բարեխղճօրէն կատարած է իր պարտքը, անշուշտ պիտի ուզէ մղում տալ «Յառաջ»ին, չորս տարի անընդհատ կարդալէ յետոյ այս թերթը։

«Յառաջ»ը չունի ոչ մեկենաս, ոչ նպաստ, ոչ ալ գաղտնի վարկեր։ Ան ինքնապահ դարձած է շնորհիւ իր ընթերցողներուն։

Բայց. ՄԵՆՔ ԱՒԵԼԻՆ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԸՆԵԼ։ Կ'ուզենք լրացնել կարգ մը բաժիններ։ Կատարելագործել ուրիշներ։ Վճարել աշխատակիցներուն եւն.։

«Յառաջ»ի բարեկամներուն ձեռքն է դիւրացնել այս առաջադրութիւնները,

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵԼՈՎ

Տեղական (ֆրանսական) թերթերը, որոնք հարիւր հազարներով կը սպառին, եւ մեծ մասով բաժնետիրական ընկերութեանց կռթնած են, տարին քանի մը անգամ հանգանակութիւններ կը կատարեն, թախանձագին կոչեր կ'ուղղեն իրենց բարեկամներուն, հակառակ հասոյթի այնքան լայն աղբիւրներու, նպաստներու եւ մեծագումար ծանուցումներու։

Մենք սրտաբաց կ'ըսենք.—

«Յառաջ»ի բարեկամներ

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ գտնելով, օգնած պիտի ըլլան աւելի կատարելագործելու

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԻԱԿ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

9. Անգլիա պիտի հրաժարի փոքրամասնութիւնները պաշտպանելու իր իրաւունքէն։

10. Պատերազմի մը պարագային, որուն կը մասնակցի դաշնագիր կողմերէն մէկը, միւսը անմիջապէս անոր պատերազմիկ դաշնակիցը պիտի դառնայ։

«Էլ-Մոքաթթամ»ի թղթակցին համաձայն, անգլիական կառավարութիւնը կը պահանջէ որ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ նոր կնքուելիք ռեւէ դաշնագիր գործադրութեան դրուելէ առաջ, պէտք է վաւերացուի ազատօրէն ընտրուած եգիպտական խորհրդարանի մը կողմէ։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի աշխատակիցը արտաքին նախարար Հէնտըրսընի հարցուցած է թէ՝ ճի՞շդ են «Էլ-Մոքաթթամ»ի թղթակցին տեղեկութիւնները. Նախարարը պատասխանած է.

— Երեսփ. ժողովին առջեւ արդէն յայտարարեցի թէ կարգ մը առաջարկներ նկատի առնուած են, սակայն առոնցմէ եւ ոչ մէկը բերուած է դահլիճին առջեւ։ Խորհրդարանին մէջ խօսուածներուն վրայ աւելցնելիք չունիմ։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կ'ըսէ թէ «Էլ-Մոքաթթամ»ի տեղեկութիւնները ճշմարտանման են, միայն պէտք է նկատի ունենալ թէ՝ առիկա Եգիպտոսի դահլիճին կողմէ Անգլիոյ ընկերվարական կառավարութեան ներկայացուած ծրագիր մըն է։ «Կարելի չէ հաւատալ որ Մաքտոնըլտ եւ պաշտօնակիցները տրամադիր ըլլան այս պայմանները ընդունելու ամբողջութեամբ, կամ նոյնիսկ մեծ մասով։ Որովհետեւ 1924ին, Մաքտոնըլտ Զաղլուլ փաշայի հետ բանակցած ատեն, բացէ ի բաց մերժեց նշանախեց մը իսկ գիջում ընել՝ անգլիական գրաւման բանակը Սուէզ քաշելու եւ Սուտանը եգիպտական կառավարութեան յանձնելու մասին, ինչպէս կը պահանջէին եգիպտացիները։

«Նոյնպէս ցաւալի պիտի ըլլայ եթէ Անգլիա լքէ իր սեփական հպատակներուն վայելած կապիտիւլասիոնի իրաւունքները, մինչ ուրիշ օտար պետութիւններ պիտի պահեն զանոնք։ Պօլտուինի կառավարութիւնը տրամադիր էր ջնջել կապիտիւլասիոնները մեծ մասը, պայմանաւ որ նախապէս միջազգային խորհրդաժողովի մը մէջ համաձայնութիւն գոյանար այդ մասին։ Մինչ վարչապետ Մահմուտ փաշա, որ ներկայիս Լոնտոն կը գտնուի, վերջերս յայտարարեց թէ հակառակ է նման միջազգային խորհրդաժողովի մը եւ կը նախընտրէ առանձին բանակցիլ շահակից պետութեանց հետ։

Թուրք-Յոյն խզումին վրայ

«Միլլիյէթ»ի մէջ Մահմուտ պէյ խօսելով Թուրքեւյոյն բանակցութիւններու կրկին խզուելուն վրայ, կը գրէ.—

—Այս արդիւնքը բնաւ անսպասելի չէր։ Հելլէն դահլիճին մէջ կատարուած փոփոխութենէն յետոյ, յայտնի էր որ գործը անելի մէջ մտած էր։

Մե՛ր կողմը պիտի ազդուի բանակցութեանց խզումէն։ Երջութիւնը կը պահանջէ պատասխանը թողուլ դէպքերուն։ Միայն չէզոք անդամները, ինչպէս նաեւ գործին մօտէն տեղեակներ գիտեն թէ, Յունաստանն է խզման պատասխանատուն։

Ինչպէս կ'երեւի, Յունաստան պնդած է անցագրի խնդրին վրայ։ Իսկ առիկա ցոյց կուտայ թէ մեր հարեւանը դեռ ինչ երեւակայութիւններու ետեւէն կը վազէ։ Անոնց նպատակն է ոչ թէ քանի մը կալուած ապահովել իրենց հպատակներուն, այլ ապահովել վերադարձը փախստական Յոյներուն, որոնք մեր թշնամիներուն գնդակ եւ մահ տեղացնել տուին մեր վրայ։ Նոր ողբերգութեան մը գետի՞ն պատրաստել կ'ուզեն Պոլսոյ մէջ։ Հէլլէններու զգացման այս պաշտօնական արտայայտութիւնը նոր նշան մըն է կրկին մեզ արթնցնելու։ Եւ ստիպուած ենք արժանի կարեւորութիւնը տալ այս երեւոյթին։

Գալով Թրքահպատակներու իրաւունքներուն, շահագրգռուողները թող կատարելապէս ապահով ըլլան, կառավարութիւնը նիւթական եւ օրինական ամէն միջոց ունի իր եւ իր քաղաքացիներուն շահերը պաշտպանելու համար։ Ասոր համար խզման հետեւանքով երբեք մտահոգ չենք շահագրգռուողներու հաշուին, այլ միայն գործի կը սպասենք։»

∴ «Աքշամ» կը գրէ թէ Պոլսոյ հէլլէնական կալուածները գրաւելու սկսած են։ Հէլլէնապատկան կալուածներուն ցուցակը պատրաստուած է եւ շուտով հրամանի կը սպասուի։

Նոր գործավարին պտոյտները

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ Պիթլիսէն Տիարպէքիր հասած է։ Գործավարը ասկէ պիտի անցնի Մալաթիա, Խարբերդ, Մարտին եւ Ուրֆա եւ հարաւային նահանգներէն Էնկիւրի պիտի վերադառնայ։ Գործավարին ճամբորդութիւնը դեռ քանի օր պիտի տեւէ։

15 Հայեր ձերբակալուած Պէյրութի մէջ

«Ազդակ»ի յուլիս 20ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Քանի մը օր առաջ, Էշրէֆիէի մէջ, հայ եւ արաբ երկու տղաքներ կը կռուին խաղի մը միջոցին։ Անոնց մօտը գտնուող տեղացի ժանտարմա մը ուզելով զանոնք բաժնել, կը սկսի ապտակել հայ տղան, որ արցունքներու մէջ՝ տուն կ'երթայ եւ եղելութիւնը կը պատմէ իր ծնողքին։

Տղուն ծնողքը եւ քանի մը ուրիշ Հայեր դէպքին վայրը կ'երթան եւ ժանտարմաներուն դիտողութիւն կ'ընեն իրենց միջամտութեան համար, բայց շուտով կը սկսի կռիւ մը Հայերու եւ ժանտարմաներու միջեւ։ Քարեր եւ փայտեր իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն եւ դժուարաւ կարելի կ'ըլլայ բաժնուիլ։

Այս տխուր եւ անպատուաբեր դէպքին առթիւ նոյն երեկոյ 15 Հայեր ձերբակալուած են ժանտարմաներու ցուցմունքին վրայ եւ կը մնան բանտ։

Անգլօ-ռուս բանակցութիւնները

Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկի Լոնտոն հասաւ՝ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի հետ բանակցութեանց սկսելու համար։

Առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ առաւօտ։ Դովգալեւսկի համաձայնութեան գլխաւոր պայմանները ներկայացնելէ եւ գետին պատրաստելէ յետոյ, ուղղակի Մոսկուայէն պատուիրակներ պիտի գան՝ վերջնական կարգադրութեան յանգելու համար։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Լիոնի Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 202 Rue Garibaldi։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Իսի լէ Մուլինոյի Միջայի ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին 267 Rue Jean Jacquus Rousseau, Իսի լէ Մուլինօ։

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ սրճարանի վերնայարկը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Բալուի եւ յարակից գիւղերու օգն. միութեան ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պոտօ, Զ. Զ.	15
Լիոն, Ն. Յ.	500
Մարսէյլ, Ա. Ս.	70
Լիոն, Մ. Յ.	35
Լը Թուքէ, Արտ.	35
Տէսին, Յ. Գ.	35
Գերլին, Տոքթ. Ք.	200
Վալանս, Ն. Թ.	35
Մարսէյլ, գործ.	633 80
Պէնտէրկեապ Բժ. Տ.	129.40
Ռուան, Կ. Գ.	35
Ալֆորվիլ, Մ. Վ.	15
Փարիզ, Յ. Կ.	10
Գոլէն, Գ. Զ.	35

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Իգտիրցի Տիգրան Գազանճեանի որդիները, իրենց մօր անունը Թագուհի, մօրաքրոջ անունը՝ Փայլածու։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել իրենց կնքամօր Ռոզինա Մարգարեանի 22 Ave. Rouveyrol, Asnières (Seine).

— Կը փնտռուի Տիկին Փառանձեմ Գարոնեան, Պրուսա Մեծ Նոր Գիւղցի, որ նախապէս նիս կը գտնուէր եւ այժմ Մարսիլիոյ շրջակաները ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ շրջանէն Օր. Էլմաս Օձախեան հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը Մարիամ, եղբայրները՝ Յարութիւն, Արամ, Համբարձում, Ղուկաս, քոյրերը՝ Ովսաննա, Գոհար, Աբեգնազ եւ Հայկանուշ։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուի Գասթէմունցի Յարութիւն Ուզունեան որ երկու տարի առաջ կը բնակէր Փարիզ, Սէն Միշէլի Թաղամասը։ Իմացնել՝ իր հայրենակից Հաճի Յարութիւն Ֆէրահեանի կամ Յակոբ Կէօյիւշեանի, 42 Rue Descartes, Paris (5e).

— Կը փնտռուի Ջաքարիա Տարաքճեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ որդւոյն Կարապետ Մելքոնեանի, Chez Mr. Courvalin Alexandre à Beuil, (Indre et Loire) France.

— Շապին Գարահիսարցի Սուրէն Վեցիկեան կը փնտռէ իր մայրը Լուսանուշ, եղբայրները Քաջազուն, Հայկազն, Յակոբ, Վարդգէս, քոյրերը՝ Արտենուհի, Արամանուշ, Աստղիկ Վեցիկեան, 1923ին Պոլսէն գաղթած են Քորֆու (Յունաստան) ուսկից ստացած է իրենցմէ նամակ մը։ Անկէ ի վեր լուր չունի։ Իմացնել՝ Գ. Մանուկ Փաշաեանի, 136 Rue Etienne Dolet, Alforville, Seine, France.

— Կը փնտռուի Նալլուխանցի Գէորգ Հաճի Դաւիթեան որ կը գտնուէր Աղէքսանդրիա Rue Abou Dardar հասցէին։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօր Յարութիւն Հաճի Դաւիթեանի 152 Rue Oberkampf Paris (11e).

— Կը փնտռուին Կարնեցի Տիկ. Մարիցա Թիւֆէնկճեան եւ իր աղջիկը Տիկ. Եդուարդուհի եւ իր փոքրիկը Վարսենիկ. 1924ին կը գտնուէին Պուլկարիա։ Կը կարծուի թէ այժմ կը բնակին Խասգովօ գիւղը։ Առաջին լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Sahakian, 7 Rue Tony Villeurbanne, Lyon, (Rhône).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Զարեհ Զարիֆեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անուն Նազելի Մանոեան կը փնտռէ մօրաքոյրը Էլմաս կամ Սուլթան Մանոյեան եւ հօրաքոյրը Մարիցա Քէրէսթէճեան։ Տարագրութենէն ի վեր լուր չունի իրենց մասին։ Այժմ իմացած է թէ Մարիցա կը գտնուի Նիս (Ֆրանսա) իսկ մօրաքոյրը՝ Յունաստան։ Իմացնել՝ Զ. Զարիֆեանի, Restaurant Davros, 27 Rue Armand Miqueu, Bordeaux (Gironde), France.

ԿՈՉ

Անդրէասի եւ իր շրջանի հայրենակցական միութիւնը ձեռնարկած է Անդրէասի եւ իր շրջանի 22 գիւղերու վերապրող հայրենակիցներու մարդահամարին, որուն ցանկը պիտի կցուի իր պատրաստած 1930ի օրացոյցին։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն փութով տեղեկացնել անուն, մականուն, հօր եւ մօր անուն, տարիք, ծննդավայր եւ իրենց ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը։ Որեւէ վճարում չկայ։ Մէկ օրինակ օրացոյց պիտի ղրկուի իւրաքանչիւր հայրենակիցի։ Հասցէ՝ H. Kéfélian, 368 Rue de Vaugirard, Paris 15e.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ 1929
31 JUILLET 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1021 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԻՇԴ ԱՅԴՊԷՍ, ՁԵՐ ՁԵՌՔՈՎ

Աչք մը հայրենակիցներ քով քովի գալով, Միութիւն մը կազմեր են Փարիզի հարաւային շրջանին մէջ (Գանեօ, Բաշան, Մոնրուժ, Պուրկ-լա-Րէն)։

Մեր տեղեկատուն երէկ պարզած էր Միութեան ծրագիրը — շրջանին մարդահամարը պատրաստել անմիջապէս, եւ հրցնելով մանուկներու թիւը, հայերէնի դասեր հաստատել շաբաթը երկու անգամ։ Այս առթիւ, թելադրութիւն մը՝ միւս շրջաններուն, «որ քով քովի գան եւ իրենց միջոցներով կազմեն այս կարգի Միութիւններ։ Եթէ սպասենք որ ազգային Մարմինները շարժին եւ անոնց ներկայացուցիչները գան տեղին վրայ ձեռնարկներ ընեն, միշտ յուսախաբ պիտի ըլլանք»։

Արդարեւ, ինքնագործունէութեան այս ոգին է որ պիտի կրնայ, վերջի վերջոյ, լրացնել շատ մը պահանջներ։ Եւ այդ ոգին է որ կ'ուզենք արթնցնել մենք, անդադար յիշեցնելով.— Ցոյս մի՛ դնէք հեռաւոր սուրբերու վրայ։ Ըրէք ինչ որ կրնաք ձեր միջոցներով։ Ձեռք ձեռքի տուէք եւ արդիւնքը աւելի տեւական եւ իրական պիտի ըլլայ, քան եթէ տիտղոսաւոր անցորդ մը երեւայ եւ հրաշքներ խոստանայ, կամ պաշտօնական, վսեմաշուք հովանի մը տարածուի ձեր վրայ, իր ժողովներով եւ որոշումներով։

Եւ իրողութիւն է որ, շատ մը ցաւեր կը դարմանուին տեղին վրայ, առանց մեծ դժուարութեան։ Մինչդեռ երբ գործին ճակատագիրը կը կապուի կեդրոնի մը հետ, տարիները կը սահին, եւ խնդրարկու թէ կեդրոն օրը իրիկուն կ'ընեն հառաչելով եւ յօրանջելով։

Ամէնէն փայլուն ապացոյցը՝ նորէն Փարիզը, որ իր ժամուն բանկալէն անդին ոչինչ կը հասկնայ, ոչինչ կը տեսնէ եւ ոչինչ կը զգայ։ Երկնութիւն պիտի ըլլար նորէն յիշել հարաւ. Ֆրանսայի շարք մը խոնարհ գաղութներուն կատարած ճիգերը, մատուռ-մանկապարտէզներու շինութիւնը՝ քար եւ փայտ կրելով, պատ հիւսելով, լայն բանալով իրենց բանուորի քսակները։ Հարիւրներու մէջէն ուրիշ օրինակ մը յիշած ըլլալու համար, ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք թղթակցութիւն մը՝ Լաթաքիայէն (Լիբանան), այսօրուան «Յառաջ»ի մէջ։ Տարեվերջի հանդէսներու նկարագրութիւն մը. բայց ի՜նչ կենդանութիւն եւ ճիգ ու գուրգուրանք։ Անոնք որ կ'օգնեն այսպիսի գործերու, անշուշտ աւելի կը տաքնան. իսկ անոնք որ օգնելու միտք ունին, աւելի դիւրաւ կը շարժին, երբ կենդանի գործ տեսնեն։

Տարօրինակ է որ, շատ մը տեղերու մէջ տակաւին չեն հասկնար այս տարրական ճշմարտութիւնը։

Չորս տարիէ ի վեր մանկապարտէզի կարօտը կը քաշեն Անիէռ-Պուա-Քոլոմպ, Գէվիլ-Ալֆորվիլ, Առնուվիլ-լէ-Կոնէս,— յիշելով միայն երեք հայաշատ արուարձաններ։ Եւ դեռ չորս քար դրուած չէ (բացի Ալֆորվիլէն, որ վերջապէս ունեցաւ իր մեկենասը)։ Մինչդեռ եթէ մէկն ու մէկը սրահ մը վարձած ըլլար առանց խոշոր ծրագիրներու, եւ քանի մը հոգի առանձնէին հայերէնի դասեր տալ շաբաթը երկու անգամ, գործին կէսը կատարուած կ'ըլլար։ Եւ այն ատեն կարելի էր միշտ ուշադրութիւն հրաւիրել եւ մղում տալ։

Այս տեսակէտէն, անհերքելի ապրկարութիւն մը կը ցուցնեն կարգ մը գաւառական քաղաքներ ալ,— Վիէն, Սէն Շամօն, Վալանս եւ մանաւանդ Լիոն, որ մօտաւորապէս տասը հազար ֆրանքի գումար մը ունի տրամադրելի։ Այն ատրճան որ, Մարսէյլի նորահաստատ մէկ թաղէն, Սէնթ Անթուանէն թղթակից մը լեզու ելեր է եւ հարցումներ կ'ուղղէ Լիոնի, արդար հպարտութեամբ յիշելով իրենց կատարած գործը, մատուռ-մանկապարտէզի մը շինութիւնը (Քամփանեը Ֆրէզ)։

Ինքնագործունէութեան ուրիշ կազդուրիչ օրինակ մըն ալ՝ Աթէնքէն։

Գրեցինք թէ աննկարագրելի թշուառութեան մէջ կը ծիւրին Սինկրուի գաղթակայանին բնակիչները, հիւանդ-առողջ իրար խառնուած, եւ թէ հազար աղեբլինով կարելի է հող գնել, ուր հիւղակներ պիտի շինեն հինգ հարիւր ընտանիքներ։ Այս պզտիկ օգնութիւնն ալ կը սպասէին Բարեգործականէն կամ ուրիշ հաստատութիւններէ, յառաջիկային վերադարձնելու պայմանով։

«Նոր Օր»ի վերջին թիւէն կ'իմանանք թէ հողը գտնուեր է արդէն (Փէլէսթէրի) եւ հայկական աւան մը պիտի շինուի. դպրոցով եւ եկեղեցիով։ «Հողին կանգունը 17 դրախմի է. 2500 դրախմիով ընտանիք մը 200 կանգուն հողի տէր կը դառնայ» (երեք դրախմին = մէկ ֆրանք)։ Վաթսուն ընտանիք արձանագրուած են արդէն եւ եթէ համագումար 3.400 ընտանիքներ հող գնեն, ծրի պիտի տրամադրուի դպրոցին եւ եկեղեցիին գետինը։

Կը թուի թէ այսպէս ալ քանի մը արտգաւ հայրենակիցներ եռանդով փարած են այս գործին եւ կ'ուզեն յաջողցնել զայն, մանաւանդ որ շատ մատչելի են պայմանները։ Կարելի չէ՞ր նոյն ձեւով գործի ձեռնարկել նաեւ Սելանիկի մէջ, քանի որ կայանները ոչ միայն անտանելի են, այլ եւ մէկ օրէն միւսը փլցուելու դատապարտուած, ինչպէս եղաւ Քալամարիա եւ ուրիշ տեղեր։ Եւ այդպիսի ձեռնարկները միշտ ալ շարժում կը ստեղծեն, հոգ չէ թէ տասն անգամ, քսան անգամ դուռ զարնելով։ Այդպէս է որ, յամրաբար. կ'իրականանայ գաղթականներու տեղաւորումը Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ։ Հազար դժուարութեամբ, եւ մեծ մասով օտարներու նախաձեռնութեամբ, արդէն տեղաւորուած են 8000 փախստականներ եւ աշխատանքները կը շարունակուին մնացեալ 32,000ին համար։

Ահա այսպէս, ձեռք ձեռքի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՏՈԼԱՐՆԵՐ ԱՏՈՐ-ԱՆՈՐ ՁԵՌՔԸ

«Հայաստանի Կոչնակ», Ամերիկայի պատուելիներու շաբաթաթերթը, կը պատմէ խմբագրականի մը մէջ, (20 յուլիս).

— «Մեր հայրենակցական համեստ կազմակերպութիւններէն մին, Զնգուշի վերաշինաց Միութիւնը տագնապալի շրջան մը կ'անցնէ։ Վարչական անդամներէն երկուքը, Ելքակոյի բնակիչներէն, մեծամասնութեան որոշման հակառակ՝ կը յամառին իրենց մօտ պահել 3000 տոլարի գումար մը, ամբողջ դրամագլխին կէսէն աւելին։ Խնդիրը դատավարութեան ինկած ըլլալով՝ արդէն իսկ ծախսուած է 1000 տոլար, եթէ ստոյգ են մեզի հասած լուրերը։

Իր տեսակին մէջ ասիկա ո՛չ առաջինն է ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ։ Մտքերու մէջ թարմ է Բազմաշէնի Լուսաւորչական ընկերութեան դատը (Պոսթոն), որ մի քանի հազար ոսկի արժեց։

Կարծենք օրինական լուծում կը պահանջէ ուրիշ վէճ մըն ալ, Խնարիոյ գիւղերէն մէկուն ընկերութեան շուրջը։ Անոր վարիչներէն երկու հոգի՝ ընկերութեան ամբողջ հարստութիւնը յատկացուցած են բնակարանի մը շինութեան... իրենց անձնական սեփականութիւն։ Գիտենք Տիգրանակերտցիներու բազմաթիւ ընկերութեանց գէթ երկուքը, որ կազմալուծուած են տասը տարիէ ի վեր եւ որոնց դրամները կը գտնուին նախկին գանձապետներուն մօտ։ Գիտենք դէպքեր՝ որոնց մէջ գանձապետը մեռած է, եւ ընկերութեան դրամը յանձնուած է անոր ժառանգորդներուն։ Խարբերդի դաշտին գիւղերէն շատերն ալ ունին Միութիւններ որոնց հարստութեան համագումարը պատկառելի թուանշան մը կը կազմէ։

Հայրենակցական ընկերութիւններէն ոմանք տակաւին գործօն վիճակի մէջ են, իսկ մեծ մասը՝ կազմալուծեալ։ Այս վերջիններուն դրամները վտանգի ներքեւ կը գտնուին բնականաբար։ Շատ անգամ անոնց գանձապահները — որպէս թէ ապագայ պատասխանատուութեան վախով՝ չեն ուզեր ձեռքէ հանել ինչ որ իրենց յանձնուած է իբրեւ աւանդ, թէեւ քաջ գիտեն թէ հիմնադիր կամ վարիչ ընկերներէն շատերը մեռած կամ հեռացած են, եւ իրենցմէ հաշիւ պահանջող չպիտի ըլլայ։ Անոնք կրնային իրենց խիղճը հանդարտեցնել, եւ օրինական պահանջումն ալ գոհացնել՝ ազգային հեղինակաւոր մարմինի մը յանձնելով այդ հանրային գումարները։

Ազգին համար բացարձակօրէն ապահովուած չեն նոյնիսկ այդ գումարները որ աւանդ կը մնան դրամատուններու մէջ, երկու կամ երեք անձերու անուններով։ Այդ անձերէն նոյնիսկ մէկին կամ երկուքին տեւական բացակայութիւնը՝ պատճառ կը դառնայ որ աւանդը մշտապէս եւ վերջականապէս մնայ ուր որ է, եւ անոր գոյութիւնն ալ մոռցուի...։»

ՊՕԼՍՈՅ ամերիկեան դեսպան Գ. Կրիու 1000 ոսկի նուիրած է Օֆի եւ Ծիւրմէնէի աղէտեալներուն համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վաղուան ցոյցերուն դէմ

Փարիզի ոստիկանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է՝ վաղը ոեւէ անկարգութիւն տեղի չտալու համար։ Մասնաւոր հսկողութեան տակ պիտի առնուին գործարաններն ու պուլվարներու մէթրոյի աշխատանոցները։ Կը կարծուի թէ ցոյցի փորձեր պիտի ընեն մասնաւորաբար ինքնաշարժի մեծ գործարաններու բանուորները։ Յարձակման ժամ նշանակուած է առաւօտեան 11ը, կ'ըսէ «Փարի-Միտի»։

Ոստիկանութիւնը գրաւեց Միջազգային Կարմիր Օգնութեան պաշտօնաթերթ «Լա Տէֆանս» թերթին առջի օրուան թիւը, որ գրգռիչ յօդուածներ կը պարունակէր։

Սանթէի մէջ բանտարկուած համայնավարները որոշած են հացադուլ յայտարարել՝ իբրեւ բողոքի նշան։

∴ Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, Գ. Միջազգայինը Զինովիեւի յանձնած է Եւրոպայի մայրաքաղաքներուն մէջ, օգոստոս 1ի ցոյցեր կազմակերպելու պաշտօնը։

∴ Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ ալ տեղական իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առած են։

Րիկայի մէջ Լեթոն կառավարութիւնը խուզարկեց համայնավար կեդրոնները եւ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր գրաւեց։ 27 հոգի ձերբակալուեցան։

Լեհաստանի ոստիկանութիւնը բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալեց, մանաւանդ վերին Սիլեզիոյ բանուորական շրջաններուն մէջ։

Վիէննայի մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց չեխոսլովաք երեսփոխան Սմէրալը, որ բանուորական հաւաքոյթի մը մէջ Օգոստոս 1ի ինպաստ ճառ խօսած էր։

Վիեննայի ոստիկանութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը ամէն ցոյց կ'արգիլէ օգոստոս 1ի համար, որոնք ալ ըլլան կազմակերպիչները։ Պատերազմի անդամատեալներու եւ զոհերու ընկերակցութեան կողմէ նոյն օրը կատարուելիք ցոյցը արգիլուեցաւ։

Համայնավար պաշտօնաթերթ «Ռոթէ-Ֆանէ» գրաւուեցաւ։

Լոնտոնի մէջ Օգոստոս 1ը խաղաղ պիտի անցնի։

Թուրքիոյ մէջ ամէն ցոյց արգիլուած է։

ՍԱՀՄԱՆՆ ԱՆՑՆՈՂ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ

Գերմանեւպելժ սահմանագլուխին վրայ, Քալամինի մէջ մօտ 600 գերման համայնավարներ կիրակի կէսօրէ վերջ կը փորձէին Պելճիքայի հողը մտնել՝ ցոյց կատարելու համար։ Անմիջապէս տեղւոյն վրայ փութացին ոստիկան-զինուորներ, որոնք ցուցարարները սահմանէն անդին քշեցին։ Ասոնք Էքս-լա-Շափէլէն փոխադրուած էին տեղական իշխանութեանց կողմէ։

∴ Պատէնցի 250 համայնավարներ ալ փորձեցին Զուիցերիոյ սահմանն անցնելով ցոյցեր կատարել Րայնֆէլտէնի մէջ, բայց ետ մղուեցան ոստիկանութեան կողմէ։ Ընդհարումի պահուն բազմաթիւ համայնավարներ վիրաւորուեցան։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.—

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 33 համայնավարներ՝ Աշխատաւորական կուսակցութեան ակումբներուն եւ կարգ մը թերթերու խմբագրատուններուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով։ Գրաւուեցան կոչեր, որոնք կը հրաւիրէին համայնավարները մասնակցիլ օգոստոս 1ի յեղափոխական շարժումին։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԶԱՂՐԷՊԻ ՄԷՋ

Պելկրատէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.—

Զագրէպի մօտ Սոմապար գիւղին մէջ ոստիկանութիւնը տեսաւ կասկածելի մարդոց խմբակ մը, կին մը եւ երեք մարդիկ։ Երբ ոստիկանները փորձեցին անոնց տունէն ներս խուժել, մարդիկը կրակ բացին։ Ոստիկանները փոխադարձեցին՝ 57 գնդակ արձակելով։ Յետոյ կինը դուրս հանելով, երբ տունէն ներս խուժեցին, տեսան որ երեքն ալ անձնասպան եղած էին՝ իրենց վերջին գնդակներով։ Կը կարծուի թէ անոնք վտանգաւոր համայնավարներ էին։

Ոստիկանութիւնը գիշերը աւելի քան 200 հոգի ձերբակալեց Զագրէպի մէջ անոնց մեղսակիցները գտնելու համար։

Պրիան կը վերակազմէ իր դահլիճը

Երկուշաբթի իրիկուն Պրիան կազմեց իր 12րդ դահլիճը։ Ուզելով աւելի ուժեղ դիրքով ներկայանալ Հաակի խորհրդաժողովին՝ առաջարկած էր արմատական ընկերվարական-կուսակցութեան օժանդակել իր կազմելիք նոր դահլիճին՝ քանի մը անպաշտօն նախարարներ տալով անոր։ Արմատական-ընկերվարականներու խորհրդարանային խմբակցութիւնը երկուշաբթի առաւօտ բացառիկ նիստ գումարեց՝ լսելու համար Պրիանի առաջարկները։ Թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, նախագահ Տալատիէի պաշտօն յանձնուեցաւ Պրիանի հաղորդել ժողովին որոշումը, որ հետեւեալն է.

1.— Խմբակցութիւնը կը մերժէ իր անդամներուն համար առաջարկուած նախարարական պաշտօնները, նկատելով որ այդ պաշտօններու ստեղծումը անօգուտ է, նոյնիսկ վտանգաւոր, որովհետեւ ներկայ պարագաները չեն պարտադրեր զայն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

(Մասնաւոր հեռագիր Յառաջի)

Էլրօ փարք, Պըրքընհէտ, 29 Յուլիս, ժամ 17.29.—

Հայ Սկաուտները հասան եւ ընդունուեցան զօրավար Սըր Պէյտըն Փաուըլի եւ խանդավառ ժողովուրդին կողմէ։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ

Կեսարիայէն կը գրեն Յուլիս 22 թուականով.—

Պէյրութ երթալիք որբերուն պատրաստութիւնը փութով առաջ կը տարուի, եւ կը յուսացուի որ փափաքուած արտօնութիւնը ձեռք պիտի բերուի։ Միայն կուսակալին մնացած է գործը։ Անմիջապէս որ հաւանութիւն տրուի, տղաքը ճամբայ պիտի հանուին, բոլոր պատրաստութիւնները տեսնուած ըլլալով արդէն։

Վաթսուներմէկին մեկնելէն ետք մնացորդ 40ին համար ալ փոխանորդը եւ Սմբատ վարդապետ գրեցին բարերար Գ. Կարապետ Մելգոնեանին, խնդրելով որ անոնք ալ իր հաստատութեան մէջ պատսպարէ։ Այս ձեւով փակուած պիտի ըլլայ կեսարիոյ որբերուն հարցը։

Սակայն, մինչեւ այդ որբերուն իրենց տեղը վերջնական յանձնումը, հաւանաբար ամիսներ անցնին։ Հետեւաբար, Առաջնորդարանը կը խնդրէ բարերարներէ չզլանալ իրենց նիւթական աջակցութիւնը։

Շաբաթ մը կայ որ դիմող որբերը ետ կը դարձուին, միայն յուսալից քանի մը մանչուկներ վար դրուած են։

ԱՇԽԱՐՀԱՇՐՋԻԿ ՊԱՐՍԻԿ ՄԸ

Էպիւլքասըմ խան անուն պարսիկ երիտասարդ մը՝ 1928 Մարտ 24ին հետիոտն ճամբայ ելած է Պարսկաստանի Րաշտ քաղաքէն եւ Ռուսիոյ հարաւային մասը շրջելէ վերջ Անատոլու անցած եւ շաբաթ մը առաջ ալ Պոլիս հասած է։ Այս երիտասարդը Պոլսէն պիտի անցնի Պուլկարիա, յետոյ պիտի շրջի ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Աթէնքէն կը հաղորդեն.—

Պոնտոսցի երեսփոխանները Ռուսիոյ Յոյները Յունաստան փոխադրելու մասին առաջարկ ներկայացուցած ըլլալով, կառավարութիւնը կը խորհի կազմել մասնաւոր մարմին մը, որ պիտի քննէ շահագրգռուողներու դիմումները եւ պիտի թոյլատրէ ներգաղթը անոնց որոնք Յունաստանի մէջ տեղաւորուելու համար անհրաժեշտ նիւթական միջոցներն ունին եւ կառավարութեան վրայ բեռ չպիտի ըլլան։

ԼԱԶԻՍՏԱՆԻ ԿԱՂԻՆԻ ԲԵՐՔԸ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Տրապիզոնէն վաճառականներու եկած տեղեկութեանց համաձայն, կաղինի բերքը շատ մեծ վնաս կրած է հեղեղէն։ Ծիւրմէնէի բերքը գրեթէ ամբողջութեամբ եւ Խոփայինն ալ մասամբ փճացած է։ Ամէնէն աւելի վնասի ենթարկուած են կաղինի վաճառականները, որոնք բերքին լաւութիւնը նախատեսելով կանխավճարներ ըրած էին պարտիզպաններուն։

Բերքին նուազումը պատճառ եղած է որ կաղինի գինը բարձրանայ։ Տրապիզոնի սակարանին մէջ, կենդինարը 130 դրուշի բարձրացած է։ Հեղեղէն վնասուած է նաեւ յուրիայի բերքը, որուն հետեւանքով առուծախ չի կատարուիր։

ՄԵՐ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԳԱՆՁԸ

Ժամանակին— նախապատերազմեան դէպք մըն է որ կը յիշեմ— ռուսեւգերման սահմանագլուխին վրայ, հրէական սրբատիկ գիւղ մը կար: Հոն կը բնակէին հարազատ զաւակներ Իսրայէլի, իրենց վաղնջական հաւատքին, իրենց կեղտին, իրենց իրենց մէջ պարուրուած, աւելի տոկուն քան ժամանակը, ծովախարակներու պէս կը մնային անոնք անփոփոխ եւ անզգայ դէպքերու յորձանքին դիմաց:

Մինչեւ որ, օր մը, ռուս ռազմավարութիւնը որոշեց քանդել այդ հնամենի, կեղտաթաթախ քաղաքը, որպէսզի հոն կանգնէն արդիական պողպատակուռ ամրութիւններ:

Պէտք եղաւ ուրեմն որ քաղաքի՛ մը ամբողջ բնակչութիւնը հաւաքէ իր քուրջն ու ցնցոտին, իր կուժն ու կարասը, ու բնաւեր թողունի մը պէս խելակորոյս քշուի դէպի պատահական անկիւն մը:

Իրենց մեկնումի նախընթաց իրիկունը, տեսնուեցաւ որ անոնք ամբողջ, մեծով պզտիկով հաւաքուեցան իրենց գերեզմանատունը: Գիշերն ի բուն հոն անցուցին. ու աստղերու եւ մահերու լոյսին տակ, քարերը վերցուեցան, հողը փորուեցաւ, քըրքրուեցաւ ու աճիւն առ աճիւն, ամէն ընտանիք դուրս հանեց իր մեռած նախորդներուն ոսկորները...

Ոչինչ թողուցին. ու յաջորդ օրը ժողովուրդը իր շալակը առած, ինչ որ կը մնայ անցեալ սերունդներու կեանքէն,— փրտած ոսկո՞ր թէ անոքակելի նուիրականութիւն— ճամբայ ելաւ, առանց աչքը կամ սիրտը ետ դարձնելու:

Մեր մեկնող բազմութիւնները, երբ տասնեակ մը տարիներ առաջ արմատախիլ եղան, Իսրայէլի զաւակներու յետին մխիթարութիւնն ալ չունեցան:

Մինակ մեռած-գացած սերունդներու գամբանները չէ որ լքուեցան, այլ անոնց հետ նաեւ անոնց գործը, այն հնամենի ժառանգութիւնը որ դարէ դար կուտակուելով նոյնացած էր մեր հոգին, մեր ընտանի հորիզոններուն հետ:

Սարերու թիկունքին, հինաւուրց վանքեր մնացին անուխտաւոր, անմշակ, անհովիւ, ու ենթակայ ապերասան վանդալիզմի մը. գիւղերու, քաղաքներու մէջ մատուռներ, տաճարներ, ժամեր ու եկեղեցիներ, դուռներնին փակ, խորաններնին սգաւոր, զանգակատուններնին լուռ, մնացին ճամբաներու, սարերու ետին, օրերուն ու տարիներուն ետին, դրուժան քմայքներու իբրեւ խաղալիք...

Ուխտատեղիններ, ակեր, աղբիւրներ, լուսաղբիւրներ, կաթնաղբիւրներ, որոնց շուրջը ժամանակը մոմուռի ժանեակներ, հաւատքի հէքեաթներ հիւսած էր, մնացին անտէրունչ... Անոնց անունն անգամ շրթներուն վրայէն թռած է: Եւ ով գիտէ, թերեւս անոնք իրենց լքուածութեան մէջ տարուէ տարի կը փշրուին, կը փոշիանան...

Այդ դարակերտ, քարակերտ յիշատակներուն հետ միասին, անգիր, աննիւթական հարստութիւն մը եւս կար, որ մեր բնաշխարհի մարդոց կուտար բարոյական մասնաւոր դիմագիծ մը: Անիկա ցեղին բանն էր, բառը, անոր իմաստութիւնը եւ փորձառութիւնը, յուզմունքը եւ եռանդը, պարուրուած երգերու եւ տաղերու, հէքիաթներու եւ առասպելներու, առակներու եւ առածներու, աւօթքներու եւ բարբաններու պաճուճանքով...

Ամբողջ աքսորի ճամբաներու երկայնքին, ամէն մէկ մեռնողի հետ, այդ անգիր ժառանգութեան մէկ մասն էր որ կը կորսուէր առ յաւէտ:

Այսպէս ուրեմն, պարզ նիւթական, ֆիզիքական աղէտ մը չեղաւ 15—16—17ի տարագրութիւնը. անիկա մեր ցեղի ամէնէն հարազատ, ամէնէն հայեցի մէկ մասին բարոյական-հոգեկան քայքայումը եղաւ, իր ամէնէն առասպելեցիկ իմաստին մէջ:

Տեսանք թէ ի՛նչպէս կրնայ մեռնիլ հայրենիքի մը մէկ խարանը, ու կը տեսնենք թէ որքան երերուն, անհաւասարակշիռ կրնայ ըլլալ կեանքը բազմութիւններու, որոնք իրենք իրենց տարրին, միջավայրին մէջ չեն:

Այդ անկշռելի կորուստներուն հետ, կարելի չէ մոռնալ նաեւ ամբողջ նիւթեղէն այն մշակոյթը, որ գաւառահայութեան սեփականութիւնը, կեանքին գործն ու իմաստն էր: Ո՞ւր պիտի գտնենք այլեւս հայ տունը իր շինուածքի ճարտարապետութեամբ, իր գորգերով, գմբեթաւոր առիքներով, երկնահայեաց խաղքերով, եղջիւրները իրենց լողքարերով, սննակները իրենց զեղաքանդակ առաստաղներով ու անկողնակալ ծալքերով, ու թոնրատուններն ու թոնիրները...

Հայ տունը՝ իր կահուկազմածի, աման-չամանի, իր արդուզարդի ինքնուրոյն ճոխութեան մէջ. փէշդուր սփռոցներ ու բոլորաձեւ սինիներ, որու շուրջ ընտանիքն ամբողջ ծալապատիկ, նոյն կուժին մէջէն թանապուրը կ'ուտէին. խոհանոցը իր պտուկներու, կարասներու, փարչերու եւ բղուղներու շարքերով...

Ու յետոյ գաւառահայութեան արհեստները կամ տնտեսոյթ զբաղումները. Վանը՝ իր ոսկերչութեամբ, իր ապայի, շալերու, «մաշլաղ»ներու նրբարուեստով. Մուշը իր բրուտներուն ձեռակերտներով. Արաբկիրն իր մանիսայով, ամէն քաղաք իր ոստայնանկներով և ջուլհակներով:

Այդ ամէնը մեզի շատ մօտ, բայց մեզմէ շատ հեռացած այլեւս անցեալին կը պատկանին, և այսօրուան զաւակները ոչինչ պիտի գիտնան այդ հայեցի գործերուն, աշխատանքներուն մասին, որոնք իրենց հայրերուն փառքն ու գոհունակութիւնը կը կազմէին:

Կարելի չէ՞ արդեօք վերակազմել, այդ անհետացած պատկերը: Կարելի չէ՞ հաւաքել ու ամփոփել այն ամէն նշխարները, յիշատակները եւ յիշատակութիւնները, որոնք այդ անհետացած սերունդին եւ իր բնակավայրին կը պատկանին:

Նախատակուած գաւառին թանգարանը, ահա բառը որ կ'ամփոփէ իմ մտածումիս ամբողջ յայտնի եւ անյայտ կարելիութիւնները:

Պզտիկ տուն մը, եթէ կ'ուզէք անկիւն մը,— հայ հոծ գաղութի մը գրկին մէջ— ուր կարելի պիտի ըլլայ հաւաքել ու դասաւորել հայ գաւառին եւ տնաւեր հայ ազգաբնակչութեան անվերադարձ օրերուն համայնապատկերը. նկարներ և պատկերներ, ամէնուն ձեռնտուութեամբ հաւաքուած լուսանկարներ, տեղագրական, ազգաբանական, լեզուական, բանասիրական այն ամէն գիրքերն երկասիրութիւնները— անտիպ թէ տպուած, հայ թէ օտար— որոնք կարելի է գտնել այդ նիւթին շուրջ:

Ու թերեւս կարելի ըլլայ նաեւ, ժամանակի եւ պարագաներու թոյլտուութեամբ, փնտռել եւ վերագտնել բազմաթիւ գաւառական թողօններ, արդուզարդի, հագուստ-կապուստի, առտնին իրեղէններու, արհեստներու վերաբերեալ խելքէ մտքէ չանցած իրեր, մասունքներ, յիշատակներ:

Ո՞ր մէկ գաւառի վերապրող հայը չպիտի ուզէր հոս ձգել ինչ որ պիտի կարենար գտնել պատահմամբ իր երբեմնի բնակավայրէն մնացած իբրեւ նշխար:

Հայրենակցական ո՞ր միութիւնները— ծովերէն աւելին ըլլան թէ անդին— չպիտի ուզէին ժամին եւ ձեռք տալ այդ գաղափարին:

Անշուշտ որ մեր կեանքի թըշուառութեան այս րոպէին, ուր ընդունինք թէ կը պակսի ծանրութեան եւ ձգողութեան միակ տիրական կեդրոն մը, ուր մեր երթալիք ճամբան աքսորուած է մշուշներու ետին, կանխահաս է սպասել որ ներկայի վրայ անվստահ մարդիկ անցեալով զբաղին:

Անշուշտ որ լաւագոյն պիտի ըլլար Հայաստանի հողին վրայ իսկ ունենալ այդ ոգեկոչումի յուշարձան տունը:

Բայց իրերուն վիճակը այնքան յայտնի է որ, կարելի չէ աւելի յուսալ եւ աւելի սպասել, ինչպէս կարելի չէ ճամբայ գտնել անելի մը մէջէն:

Բայց վերադառնալու է կրկին գաղափարի մը, որ իբրեւ ցանկութիւն մինչ ցարդ վարանոտ քայլերով կ'երեւի ու կ'անհետի:

Գաղթահայութեան ամէնէն հոծ մէկ շրջանակին մէջ ինչո՞ւ չունենալ Հայ Տուն մը, Մշակոյթի Օճախ մը, ուր կարելի ըլլայ ամփոփել մեր իմացական, գեղարուեստական, գրական ճիգերն ու ձեռնարկները:

Իբրեւ առաջարկ, գիտեմ թէ այս գաղափարը աւելին որքան տարտամ է, որքան սաղմնային, որքան կենսատու պայմաններու կարօտ: Բաղձանք մըն է սակայն որ կը լլէ թերեւս շատ շատերու միտքը եւ որ կրնայ վերածուիլ խանդավառութեան, որոշումի եւ կամեցողութեան:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ԼԱԹԱՔԻԱ (Սեփ. թղթ.).— Լաթաքիոյ համար եռուզեռի շրջան մըն էր տարեվերջի հանդէսներու ժամանակը: Մանկապարտէզի հանդէս, Նախակրթարանի հանդէս, սաներու հաւաքոյթ եւ Պատանեկան Միութեան երեկոյթ: Լրացող դպրոցական տարին կարելի է համարել լաւագոյն տարիներէն մէկը:

Յունիս 30ին տեղի ունեցաւ մանկապարտէզի հանդէսը եկեղեցւոյ բակին մէջ: Ժամանակէն շատ առաջ, խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր բակը: Կը նախագահէր կաթողիկոսական փոխանորդ Եփրեմ Ծ.վարդապետ Տօհմունի: Շատ հաճելի էր լսել պզտիկներուն թոթովանքները, բոլորն ալ «քաղցրիկ եւ անուշ բարբառով» կը ճըլուըլային: Պզտիկներուն հայկական և եւրոպական պարերը շատ յաջող անցան:

Լոթաքիայ գաղութին պատիւ կը բերէ իր մանկապարտէզը, զոր կարելի է նկատել ամբողջ քաղաքին մէջ Ա. մանկապարտէզը իր թիւով եւ մակարդակով, ուր հայ գաղութին բաղկացուցիչ տարրին 1/8ը կը վարժուին հայերէն թոթովել: Այս տլաաբոտ մթնոլորտին մէջ ի՞նչ աւելի գեղեցիկ քան հայախօսութիւնը առ փոքրիկներուն, որոնք իրենց թոթովանքները կը փոխադրեն իրենց տուները եւ հոն կը ստիպեն իրենց ծնողքը որ հայերէն խօսին իրենց հետ:

Մանկապարտէզը կուտայ 20 շրջանաւարտներ, որոնք կը փոխադրուին նախակրթարան: Եփրեմ Ծ. վարդապետ բացատրելով կրթութեան արժէքը, օրինակ բերաւ Յունաստանի գաղթական քաղաքներու, գանազան վայրերու մէջն արձանագրուած «էօնա տրախմա» խօսքը: Յորդորեց ժողովուրդը որ իրենք ալ այդպէս ընեն իրենց «էօնա տրախմա»ներով եւ այժ տան գաղութի միակ պարծանքին՝ դպրոցին:

⁂ Նախակրթարանի հանդէսը տեղի ունեցաւ յուլիս 7ին: Հանդէսի կարգապահութեան հսկիչ եւ հիւրամեծարներ էին վարժարանի նախկին սաներն ու սանուհիները: Ժամը 9ին արդէն դպրոցին բակը լեցուած էր խուռներամ բազմութիւն մը: Դպրոցի երգիչ խումբի «Մեր հայրենիք»ով բացուեցաւ հանդէսը: Բեմը զարդարուած էր մրտենիով, ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներով: Շատ յաջող արտասանութիւններ՝ տրամախօսութիւններ եղան հայերէն, ֆրանսերէն եւ արաբերէն լեզուներով:

Դպրոցը կուտայ 10 շրջանաւարտներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կարդաց մէյմէկ շարադրութիւն: Բոլորն ալ հայկական ոգին կը ցոլացնէին: Ահա՛ անոնց թէզերը. «Դաստիարակութիւն», «Երախտագիտութեան ախտը», «Պահպանենք հայ լեզուն», «Սիրենք հայրենիքը», «Ուսումն ու արդիւնքները»: Այդ ուղղութեամբ շատ գնահատելի էին թափուած ջանքերը:

Վարժարանի տեղեկագիրը կարդաց տնօրէն Պ. Սուրէն Բաբախեան, որմէ կը հասկցուէր որ դպրոցը ունեցած է 272 աշակերտութիւն, 185ը մանկապարտէզի, 87ը՝ նախակրթարանի մէջ. պաշտօնավարած են 7 մնայուն եւ 4 այցելու ուսուցիչներ: Նախակրթարանը բաժնուած է 5, իսկ մանկապարտէզը 4 կարգերու:

Վարժարանին մէջ, ամբողջ տարուան ընթացքին ո՛չ մէկ դէպք պատահած է: Դպրոցին մէջ ուսուցիչներու եւ աշակերտներու միջեւ շատ հաճելի մթնոլորտ ստեղծուած է: Դասաւանդութիւնները անցած են շատ կանոնաւոր եւ աշակերտութիւնը պէտք եղած չափով օգտուած է: Ո՛չ մէկ տարափոխիկ հիւանդութիւն պատահած է դպրոցին մէջ, մինչդեռ կառավարութիւնը քաղաքի բոլոր դըպրոցները 20 օր գոցած է: Տնօրէնը շնորհակալութիւններ յայտնեց այցելու ուսուցիչներուն որոնք ձրիաբար տրամադրած էին իրենց ժամերը, եւ թաղապետական բժիշկին եւ ալ. Մագուստ Փոթուրլեանին որ այցելած եւ դպրոցի առողջական վիճակը քննած են: Տնտեսական տեղեկագիրը կարդաց թաղական խորհուրդի ատենադպիր Պ. Պետրոս Չալըքճեան: Այս տարի վարժարանին համար ծախսուած է 60.000 դրշ. արծաթ (մէճիտը 20ս.), որմէ 54791ը պաշտօնէութեան, 3253 նորոգութեանց, 1956ը գոյքերու: Ունեցած է 47985 դրշ. արծաթի հասոյթ, աշակերտնեկէ 25017, հանդէս-ներկայացումներէ 10000, Հ. Բ. Ը. Միութենէն 7070, մարզանքութենէն 4450, նուէրներէ 1353, թաղային սնտուկէն 8782 դրշ., որով բաց կուտայ 3233 դրշ. արծաթ:

Վարժարանը ունեցած է 70 ձրի աշակերտներ, ինչ որ կը նշանակէ աշակերտութեան 1/5ը: Այս ամառ տղաքը փողոցներէն ազատելու համար որոշած են ամառնային վարժարան մը բանալ մինչեւ կէսօր:

Երգուած «Ով յարկ վսեմ» երգը եւ կարդացուած «Մնաք բարով»ը շատ յուզիչ տպաւորութիւն ձգեցին ժողովուրդին վրայ: «Մնաք բարով»ով շըրջանաւարտ կարգի աշակերտները կ'ուխտէին հետեւիլ այն ուղիին որուն առաջին նախաքայլը դպրոցէն առած էին եւ կը յայտնէին իրենց նշանաբանը՝ «Նպատակը տկարութիւն չէ՛ ճանչնար»:

Տնօրէնը իր «հաւաքուած բանքե»ին մէջ յորդորեց քալել ամէն խոչընդոտներ զգետնելու եւ կեանքի պայքարին յաղթանակը տանելու կամքով եւ բաժնեց վկայականները:

⁂ Հանդէսին յաջորդ օրն իսկ յուլիս 8ին, ի պատիւ այս տարուան շրջանաւարտներուն, նախկին շրջանաւարտ սաները համակրալից մթնոլորտ մը ստեղծած էին կազմակերպելով հաւաքոյթ մը դպրոցի սրահին մէջ: Հրաւիրուած էին թաղական խորհուրդը կաթող. փոխանորդը եւ ուսուցչական կազմը: Բոլոր ներկաները հիւրասիրուեցան լիմոնատով եւ պաղպաղակով. արտասանութիւններ եւ անակնկալներ եղան շրջանաւարտներու կողմէ:

⁂ Նորակազմ Պատանեկան Միութիւնը եւս կազմակերպած էր երեկոյթ մը յուլիս 13ին շաբաթ երեկոյեան, Լաթաքիոյ «Թեռիթ»ին բնակարանը: Հրաւիրուած էին Լաթաքիոյ հայ հասարակութեանէն ընտանիքներ: Պատանիներ իրենց առաջին երեկոյթով շատ լաւ կազմակերպուած էին: Երգեր, զուարճալիքներ, անակնկալներ եւ պարեր տեւեցին մինչեւ ժամը 2ը:

ՆՊԱՏ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

1929 յուլիսէն սկսեալ, ի զօրու է ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքը, որուն ամբողջական թարգմանութիւնը կուտանք ստորեւ:

Յօդուած 1.— 15 տարեկանէ վեր ամէն օտարական որ 2 ամիսէն աւելի Ֆրանսա պիտի մնայ, իր ժամանումէն յետոյ մինչեւ 8 օր (եթէ օտար երկրէ կուգայ), եւ կամ իր 15րդ տարին լրանալուն (եթէ Ֆրանսա ծնած է), պարտաւոր է իր բնակավայրին ոստիկանութեան կամ քաղաքապետութեան ներկայանալու, ստորագրելու համար ինքնութեան թուղթի խնդրագիր մը:

Ամէն բանէ առաջ, պարտաւոր է փաստել թէ Ֆրանսա մտած է կանոնաւոր կերպով, այսինքն՝ համաձայն միջազգային պայմանագրութիւններու:

Այս ձեւակերպութիւնը լրացնելէն յետոյ, ինքնութեան թուղթի իր խնդրագրին պիտի կցէ 4 լուսանկար «ամբողջ դէմք եւ առանց գլխարկի», եւ պիտի տայ հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք պիտի արձանագրուին անհատական երկու նշանաթուղթերու վրայ,— անուն, մականուն, ծննդավայր (ծննդավայրով եւ ծննդեան թուականով) արհեստ, ազգութիւն, ընտանեկան վիճակ, կողակցի ազգութիւնը, տարիքը, իր հետ բնակող զաւակներու անուն եւ տարիքը, արտասահմանի մէջ վերջին բնակավայր: Ընաւն եւ հասցէ երկու Ֆրանսացիներու, որոնք կը հաւանին երաշխաւոր ըլլալ իրեն:

Ասկից զատ, ըստ դասակարգութեան ուրուն կը պատկանի, պարտաւոր է ինքնութեան տուրքը վճարել, եւ իր եւ իրեն հետ բնակողներու քաղաքային վիճակին մասին, ցոյց տալ վաւերական գրութիւններ:

Օտարականին յայտարարութիւններուն համաձայն լեցուած անհատական երկու նշանաթուղթերը, յանձնուած են կեդրոնական ոստիկանութեան, որ անոնցմէ մէկը կը պահէ իր դիւանաթուղթերուն մէջ. իսկ միւսը կը ղրկէ Ներքին Նախարարութեան ինքնութեան թուղթերու կեդրոնական դիւանին:

Ինքնութեան թուղթ ստանալու ընդունուած օտարականին կը յանձնուի ստացագիր մը: Այս ստացագիրը այն ատեն միայն արժէք ունի, եթէ անոր մէջ նշանակած բոլոր հարցերը լեցուած են, (7րդ յօդուածին համաձայն վաւերացուած աշխատանքի պայմանագրութիւն, տուրք, տեւողութիւն) եւ եթէ կը կրէ զայն տուող իշխանութեան ստորագրութեան հետ, նաեւ ոստիկանութեան կնիքը:

Յօդ. 2.— Ինքնութեան թուղթը կը յիշատակէ նախորդ յօդուածով պահանջուած այս տեղեկութիւնները, որոնք արձանագրուած են անհատական նշանաթուղթերու վրայ:

Միայն նահանգապետն է որ ինքնութեան թուղթ կուտայ:

Յօդ. 3.— Ինքնութեան թուղթը կրնայ մերժուիլ այն օտարականին որ անփոյթ կը գտնուի ենթարկուելու ներկայ կանոններուն, կամ տրուելէ յետոյ, կրնայ առնուիլ անկից որ չի կըրնար ուզուած երաշխաւորութիւնները ցոյց տալ:

Այս երկու պարագաներուն, օտարականը պարտաւոր է հեռանալ Ֆրանսայէն, իրեն տրուած պայմանաժամին ընթացքին:

Յօդ. 4— Ամէն անգամ որ
օտարականներու հեկողութ...
պաշտօն ունեցող իշխանութ...
ները հարցնեն, պէտք է ներ...
յացնել ինքնութեան թուղթ...

Յօդ. 5— Ինքնութ...
թուղթերը երկու տարուան պ...
մանաժամ ունին, սկսեալ ...
սա մուտքի թուականէն:

Ժամանակը լրացած ...
ինքնութեան թուղթ անարժ...

Ինքնութեան թուղթերու ...
ստացման խնդրանքներ կը ...
յագուին ոստիկանապետութ...
կամ հոն ուր չկայ, քաղաք...
տութեան, վերջին տարուան ...
չին վեցամսեայի ընթացքին...
ժամանակաշրջանը լրանալու...
նոնք որ չեն վերանորոգած ...
թուղթերը, պիտի նկատուին ...
կանոն կացութեան մէջ գ...
եւ պիտի կրնան արտաք...
ենթարկուիլ:

Յօդ. 6.— Ինքնութեան թ...
չի պահանջուիր Ֆրանսայի ...
օտար պետութեանց գիւ...
տական եւ հիւպատոսային ...
յացուցիչներէն եւ անոնց ...
նիքներէն:

Յօդ. 7.— Ուեւէ օտարակ...
Ֆրանսա կուգայ ուեւէ ա...
վարձուած աշխատանք մը կ...
րելու, ինքնութեան թուղթ...
նալու համար պարտաւոր է, ...
մաձայն կիրարկուող հրահ...
ներու, ներկայացնել առող...
հական վկայագիր մը, ...
նաեւ աշխատանքի պայմ...
գրութիւն մը, որ նպաստաւոր...
պով վաւերացուած ըլլայ ...
գային համեմատ աշխատ...
կամ երկրագործութեան նախ...
րութիւններու իրաւասու պ...
կութիւններէն:

Օտարականը որ Ֆրանսա...
քի պահուն, կը ներկայացնէ ...
առողջապահական վկայագիր...
աշխատանքի պայմանագրու...
նը, սահմանագլուխի կայանի...
նաւոր ոստիկանութենէն կը ...
նայ ազատ մուտքի արտօն...
մը, որուն վրայ պէտք է գ...
ենթակային լուսանկարը, ...
ջապահական վկայագրին թ...
կանը եւ վայրը ուր տրու...
արտագրուած ըլլան աշխատ...
պայմանագրութեան գլխաւ...
տերը, նոյնպէս վաւերա...
թուականը եւ թիւը այն վ...
ուր ենթական պիտի աշխատ...
տարականը այս ազատ մ...
արտօրագիրը պիտի յանձնէ ...
կանապետին կամ քաղաքապ...
ստորագրելէ առաջ ինքնութ...
թուղթի խնդրագիրը, համա...
առաջին յօդուածի տրամա...
թիւններուն: Ազատ մուտքի ...
տօնագրին յանձնումը՝ զայ...
կը կազուցանէ Ա. Յօդուածի...
հաստուածին մէջ պահանջուա...
րաշխաւորութենէն, եւ իրա...
կուտայ իր վրան պահելու ...
խատանքի պայմանագրու...

Այն օտարականը որ ...
կերպով վաւերացուած աշխա...
քի պայմանագրութիւն մը ...
բայց չէ առած ազատ մ...
արտօնագիր իր բնակ...
հանելուն, պարտաւոր է ...
համաձայն Ա. Յօդուածի ...
մագրութիւններուն եւ ...
նապետութեան կամ քաղ...
պետութեան յանձնել իր ...
ջապահական վկայագիրը եւ ...
խատութեան պայմանագիր...

Օտարականը որ վար...
աշխատանք մը պիտի կ...
բայց չունի աշխատանքի ...
մանագրութիւն, պարտա...
ձեռք ձգել զայն, ինչպէս ...
առողջապահական վկայագի...
Որքան ատեն որ այս ...
չլրացնէ, ինքնութեան թ...
ստացագիր չի տրուիր իրեն...
(Շարունակ...

ԱՆԳԼԻՈՅ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

41 ԱԶԳԵՐ ՔՈՎ ՔՈՎԻ

Երբ Ռոպըրթ Պէյտըն-Փաուէլ հիմնեց արիներու շարժումը, իրաւամբ կը մտածէր թէ ազգերու միջեւ համաձայնութիւնը աւելի ձեռքով պիտի գոյանար մանուկներու եղբայրակցութեամբ, քան թէ քաղաքագէտներու աշխատանքներով: Ահա թէ ինչո՛ւ երկու սկաուտներ, ուր որ ալ գտնուին, զիրար կը կանչեն «եղբայր»:

Սկաուտներու այս եղբայրակցութեան մասին՝ սիրուն մանրավէպ մը կը պատմուի: 1920ին, հազիւ պատերազմը լրացած, համաշխարհային սկաուտութեան ղեկավարութիւնը որոշեց Անգլիոյ մէջ, հսկայ բանակավայրի մը վրայ հաւաքել չէզոք կամ դաշնակից երկիրներու ներկայացուցիչները, բայց կը վախնային որ զանազան երկիրներու միջեւ գտնուած անհամաձայնութիւններու հետեւանքով, միջադէպեր կը պատահին: Այն ատեն մտածուեցաւ բանակավայրը այնպէս մը կարգադրել որ հակառակորդ պատուիրակութիւնները իրարու չհանդիպին: Այնպէս ալ եղաւ: Սակայն հետեւեալը պատահեցաւ. Երկու բանակավայրի պատրաստութիւնները չվերջացած, որոշուած թուականէն առաջ, զանազան պատուիրակութիւններ կը հասնէին: Մութ գիշեր էր: Իւրաքանչիւր խումբ տեղաւորուեցաւ ուր որ բաց գտաւ եւ հոն հաստատուեցաւ: Միջադէպերուն առաջքն առնելու նպատակով, ձեռք առնուած միջոցը այս կերպով կը խախտէր ինքնին: Երբ պատուիրակութիւնները ամբողջացան ու բանակատեղին լեցուեցաւ, կազմակերպիչները վախով նշմարեցին թէ հակառակորդ ազգեր իրենց էին քով քովի: Հանդէսները սակայն սկսան եւ վերջացան ընդհանուր ուրախութեան մէջ, առանց որեւէ միջադէպի: Անգամ մը եւս, սկաուտիզմը ցոյց տուեր էր փաստելու թէ իր սկզբունքները խախտուած չէին:

Այս առողջ ու մարդասիրական շարժումը, այսօր իր չափահասութիւնն է որ կը տօնէ, կազմակերպելով վիթխարի բանակում մը Լիվըրփուլի մօտերը, ուր 50 հազար պատանիներ 14-18 տարեկան, միջազգային եղբայրակցութեան մեծ ցոյցը պիտի կատարեն: Եկած են 41 տարբեր երկիրներէ եւ բրիտանական 35 շրջաններէ:

Դժուար չէր եղած որ այսքան տարբեր լեզուներ իրարու քով գային, պոռալու համար նոյն բառը, «եղբա՛յր»: Բանակատեղիին բացումը պիտի կատարուի այսօր, Քոնոթի դուքսին կողմէ, որմէ յետոյ պիտի սկսին խաղերն ու խրախճանքները:

Անգլիայէն յետոյ, ամէնէն մեծ ազգային խմբաւորումը կը կազմէ Ֆրանսա, ուր սկաուտիզմը կը համրէ 35000 հետեւորդներ եւ որոնց կողմէ Անգլիա կը մեկնին 2400 պատանիներ: Ֆրանսական կառավարութիւնը անոնց ծախքերուն համար յատկացուցած է 300,000 ֆրանք: Իտալիա եւ Չեխոսլովաքիա կը մասնակցին հազարական հոգիով: Ֆիճի կղզիները (Միլանէզիա) ղրկած են 2 հոգի: Իսկ հայ սկաուտները կը մասնակցին 40 հոգիով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐՈՒ ԱՒԵՐԸ

Հայրենիքի Թղթակից մը կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Գաղտնիք չէ, որ Թուրքիոյ մէջ վեներական ախտերը տարածուած են սարսափելի չափերով: Եւ ի զուր չէ, որ Թուրք մամուլը անդադար ահազանգը կը հնչեցնէ, իսկ Թուրք կառավարութիւնը բժշկական մարմիններ ղրկեց Անատոլուի ամէն կողմը, տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարելու եւ չարիքը սահմանափակելու նպատակով:

Գոնիա, Սեբաստիա, Խարբերդ՝ այս երեք գլխաւոր նահանգներու մէջ դարմանատուններ հաստատուեցան եւ քննական մարմիններ ղրկուեցան զանազան շրջաններ:

Կառավարութիւնը բացարձակ օրէնքով, առանց սեռի ու դասակարգի խտրութեան, բոլոր Թրքահպատակներու բժշկական քննութիւնը պարտաւորիչ յայտարարեց, լայն իրաւասութիւններ տալով Անատոլու ղրկուած բժշկական մարմիններու նախագահներուն:

Քննութիւնները սկսան 1926ին եւ մէկ տարուան ընթացքին Խարբերդի բժշկական մարմինը գտաւ որ 143,—426 քննուածներէն 98,934 վարակուած էին զանազան վեներական ախտերով: Իսկ Սեբաստիան 283,210ի դէմ արձանագրեց 123,865 ֆրանկախտաւորներ, վարակուած հին թէ նոր տարեշրջաններու մէջ:

1927-1928ին բժշկական մարմինները իրենք զիրենք անզօր զգացին այդքան սարսափելի վարակումներու դէմ: Թէեւ դարմանումները շարունակուեցան, բայց շատ տարտամ ու անզգալի թափով. գիտութիւնը կը պարտուէր դեղերու չգոյութեան եւ միջոցներու անբաւարարութեան պատճառով:

Անցեալ տարի Էնկիւրիի մէջ գումարուած բժշկական համաժողովը — խիստ գաղտնապահութեամբ — կառավարութեան տեղեկագրեց քանի մը նահանգներու քննութեանց արդիւնքը եւ խոստովանեցաւ, թէ Թուրք ժողովուրդին 100ին 68 վարակուած է զանազան հիւանդութիւններով եւ դատապարտուած է մեռնելու, եթէ անմիջական դարմանումներու չձեռնարկուի:

Կառավարութիւնը, տեղեկանալէ վերջ ահաւոր իրականութեան, ինքզինք անզօր գտաւ սեփական միջոցներով պայքարը շարունակելու եւ վտանգը կանխելու համար: Պիւտճէի գլխաւոր մէկ մասը զինուորականութեան յատկացուած ըլլալով [illegible] կարելի չէ չարիքը սահմանափակել առանց բազմաթիւ միլիոններու զոհողութեան: Եւ այդպէս Թուրք ժողովուրդի բախտը յանձնուեցաւ վարակիչ միքրոպներու «գթութեան» եւ յանձնարարուեցաւ Թուրք մամուլի վերատեսչութեան լռեցնել թերթերը:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՀՐԴԵՀԸ

Էնկիւրիի հրդեհին վայրը մաքրելու աշխատութիւնները փութով առաջ կը տարուին: Քաղաքապետութիւնը 500 հազար տրամադրած է այս գործին: Շուտով պիտի սկսի քաղաքին վերաշինութիւնը նոր յատակագծին համաձայն:

Հրկիզեալ վայրերուն սեփականատէրերը իրենց մէջ պատուիրակներ ընտրած են, որոնց գնահատած գումարով գետինները պիտի գնուին քաղաքապետութեան կողմէ: Այրուած գետիններուն վրայ պողոտաներ եւ Թաշթալէի մէջ ալ 100 խանութնոց հալ մը պիտի շինուի: Մնացեալ գետինները պիտի ծախուին աճուրդով:

Այրուած կալուածները կ'արժեն 200 հազար, ապրանքներն ալ 810 հազար ոսկի: Էվգաֆին վնասը մօտաւորապէս 200 հազար ոսկի է, այրած ըլլալով 49 խանութ, երկու փուռ, եւ մզկիթ մը: Խանութները ամսական 4 հազար ոսկի հասոյթ կը բերէին: Շէնքերը չէին ապահովագրուած:

* * Հրկիզեալներուն օժանդակութեան գործը առաջ կը տարուի: Իւնքէրս ընկերութիւնը հազար եւ լեհական դեսպանատունը հարիւր ոսկիի օժանդակութիւն ըրած է:

* * «Օֆի բնակիչները Թաթավլացիներէն աւելի՞ տեսակ մարդիկ են» խորագրին տակ «Սոն Սաաթ» կը գրէ թէ Օֆի, Սիւրմէնէի եւ Րիզէի աղէտին հետեւանքը օրէ օր աւելի կը լայննայ, բայց անցնող ժամանակին հետ նոյնքան ալ կ'աւելնայ շատերու անհամբերութիւնը:

«Հին Թաթավլայի, Գուրթուլուշի հրդեհին հանդէպ մարդասիրական զգացումներով նուիրող անձերէն դեռ ամէնափոքր օգնութեան շարժում մը անգամ չզգացուիր: Ի՞նչ զիժում եղած է Միջազգային Կարմիր Խաչին, որուն անդամ ենք: Գոնէ այսքան մը ակնարկութի՞ւն ալ ընելու իրաւունք չունինք»:

«Սոն Սաաթ» աղէտեալներուն համար հանգանակութիւն մը բացած է:

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ԼՐԱՑԱՒ „ՅԱՌԱՋ"Ի 4ՐԴ ՏԱՐԻՆ

1.— Շատ մը բաժանորդներ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ:

ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԱՅՍ ԹՈՒԱԿԱՆԸ, ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ:

2.— Ուրիշներ ալ կան, որոնք սանթիմ չեն վճարած մինչեւ այսօր, հակառակ ղրկուած ազդերուն եւ նամակներուն:

Կ'ՈՒԶԵ՞Ն ՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՆՔ ԻՐԵՆՑ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ, կամ դիմենք ուրիշ անհաճոյ միջոցներու:

3.— Իսկ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մեր բաժանորդներուն, որ բարեխղճօրէն կատարած է իր պարտքը, անշուշտ պիտի ուզէ մղում տալ «Յառաջ»ին, չորս տարի անընդհատ կարդալէ յետոյ այս թերթը:

«Յառաջ»ը չունի ոչ մեկենաս, ոչ նպաստ, ոչ ալ գաղտնի վարկեր: Ան ինքնապահ դարձած է շնորհիւ իր ընթերցողներուն:

Բայց, ՄԵՆՔ ԱՒԵԼԻՆ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԸՆԵԼ: Կ'ուզենք լրացնել կարգ մը բաժիններ: կատարելագործել ուրիշներ: Վճարել աշխատակիցներուն եւն.:

«Յառաջ»ի բարեկամներուն ձեռքն է դիւրացնել այս առաջադրութիւնները,

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵԼՈՎ

Տեղական (ֆրանսական) թերթերը, որոնք հարիւր հազարներով կը սպառին, եւ մեծ մասով բաժնետիրական ընկերութեանց կռթնած են, տարին քանի մը անգամ հանգանակութիւններ կը կատարեն, Թախանձագին կոչեր կ'ուղղեն իրենց բարեկամներուն, հակառակ հասոյթի այնքան լայն աղբիւրներու, նպաստներու եւ մեծագումար ծանուցումներու:

Մենք սրտաբաց կ'ըսենք.—

«Յառաջ»ի բարեկամները

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ

գտնելով, օգնած պիտի ըլլան աւելի կատարելագործելու

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԻԱԿ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի անդրանիկ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Քլամարի անտառին մէջ: Մինչեւ իրիկուն չորս կողմերէն բազմութիւն կը հասնէր, կուգային մասնակցելու օրուան ուրախութեան եւ հաւաքաբար, պահ մը մոռնալու քաղաքի ժխորի եւ գործարանի խլացուցիչ մեքենաներու ձայնը, գոնէ մէկ օր տեսնելու իրենց մեծ եղբայրներու դէմքը:

Օրուան Նախագահ ընկ. Ն. Աղբալեան անակնկալ պատճառով մը ուշացած ըլլալով, Օհան Կարօ բացաւ հանդէսը: «Դուք էք որ պիտի լեցնէք խնճոյքի խենթերու պէտքը, հայ որբեր եւ երիտասարդներ. հայ ժողովուրդը իր յոյսը կը դնէ ձեր վրայ»: Օրուան բանախօս Թ. Մեծատուրեան պարզեց որբերու պարտականութիւնը «Դուք տառապանքի ճամբաներէն քալելով կատարեցիք պարտականութիւնը, վստահեցաք ձեր իսկ բազուկներուն ու կը գործէք ոչ աջի եւ ոչ ձախի նայելով: Մի խաբուիք փայլուն խօսքերէ, ձեռք ձեռքի տուէք ամէն քաղաքի մէջ, Պուէնոս Այրէսէն մինչեւ Պարսկաստան, գործեցէք անվհատ. ձերն է վերջին խօսքը եւ վերջին գործը»: Երուանդ Ցարոնեան, որ Ժընեւէն եկած էր, պարզեց Ջուիցերիոյ պատկերը: «Մեր որբերը պէտք չունին բարերարներու, այլ հայրական եւ եղբայրական գուրգուրանքի»:

Հանդէսը ունէր իր գեղարուեստական մասը ջութակի, քլարինէթի եւ պանժոյի ընկերակցութեամբ: Եղան երգեր, խմբերգներ եւայլն: Արտաւանեցին Աբրահամ եւ Սուրէն Չայնագիրը մը աճուրդի դրուելով, 751 ֆրանքի բարձրացաւ, որուն 400 ֆրանքը միանուագ տուաւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան անդամ Վարդ. Կէօվշէնեան:

Հանդիսականները մեկնեցան ժամը 6ին, անձրեւի վախէն, մինչ երիտասարդները խումբ-խումբ կ'արձագանգէին անտառին խորը:

Մ. Կիւրեղեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ԴԷՄ...

— Կ'աղաչեմ բժիշկ, ճշմարտութիւնը ըսէք.. պէտք է որ գիտնամ...

— Տիկին, խնդիրը շատ փափուկ է եւ...

— Խուսափողական պատասխաններ մի տաք..

— Շատ լաւ... ձեր նախատեսութիւնը իրականանալու վրայ է:

— Ա՜...

— Այո, ձեր տղան առանց յոյս գալ մը ունենալու, գերի դարձած է մտասեւեռումի մը, որ զինքը օրէ օր կը կրծէ... խենթեցած հօր մահը արտակարգ սերպով կը ճնշէ իրեն վրայ... իր ընտրական խորհուրդները, յարափոփոխ տրամադրութիւնը, ջղային տագնապները աւելի առաջ կուգան... կը հաւատայ թէ ծանր բան մը ժառանգած է եւ կ'երեւակայէ թէ քայլ մը միայն մնացած է խենթենալու...

— Այնպէս որ...

— Այնպէս որ այս երիտասարդը, բնականոն ու հանգարտ կեանք մը անցնելու տեղ անձամբ կը մեծցնէ իրեն սպառնացող կարծեցեալ հիւանդութիւնը... յառի կացութիւն մը, որուն դէմ բժշկութիւնը դարման չունի...

— Ուրեմն բան մը չե՞նք կրնար ընել:

— Չեմ ըսեր թէ բան մը չենք կրնար ընել. առողջապահիկ պայմաններ, մարզանք, զբօսանք, զուարթութիւն... լաւ սնունդ...

— Սակայն փորձեր արդէն որ այդ բոլորը փորձեցինք:

Պէտք է շարունակել...

— Առանց արդիւնքի մը յանգելու... ո՛չ, տոքթէօր... ուրիշ միջոցներ ըլլալու են, դարման մը... ի՞նչ գիտնամ... ալ չեմ կրնար հանդուրժել որ զաւակս այս զարհուրելի վիճակին մէջ մնայ... ազատեցէք զայն, տոքթէօր... ինչ գնով ալ որ ըլլայ...

Անձկալից լռութիւն մը կ'ընկճէր երկուքն ալ. երկուքն ալ կը մտածէին:

Վերջապէս բժիշկը հատիկ հատիկ ըսաւ.

— Ձեր զաւակը ազատելու միակ միջոց մը կայ, միակ միջոց մը... սակայն ձեզ պիտի սարսափեցնէ...

— Ի՞նչ փոյթ, ըսէք..

— Պէտք է զինքը համոզել որ... այն մարդը, որուն անունը կը կրէ, իր հայրը չէ... այդ ատեն կ'ըմբռնէք անշուշտ, ժառանգականութեան ծանր բեռը անհետացած կ'ըլլայ եւ կը բժշկուի...

— Շատ լաւ տոքթէօր, շնորհակալ եմ, ըսաւ կինը հեւ ի հեւ, խռովուած ու դժգունած:

Եւ գրեթէ վազելով դուրս խոյացաւ, առանց լսելու ձայնը որ ետեւէն կը գոչէր.

— Կը ներէք ինծի, այնպէս չէ՞... հնարք մըն է, միմիայն հնարք մը...

* *

Մայրը տուն դարձած է, ու ամէն բան պատմած իր տղուն, որ մռայլած ու ընկճած է զինքը հալածող ճակատագրին տակ: Գաղտնօրէն ինքզինքը ամբաստանած է մայրը, եղունգները միսը խոթած եւ կոկորդը բռնող արցունքներով ու խռպոտ ձայնով:

Երիտասարդը անխօս մտիկ կ'ընէ, նախ անսահման ապշութեամբ մը լեցուած յետոյ մեղմօրէն կը մրմնջէ.

— Մայրիկ, խեղճ մայրիկս... ինչպէ՞ս կ'ուզես որ ըսածներուդ հաւատամ... ինքզինքս չեմ կրնար խաբել... խոստովանութիւնդ ուրիշ բան չէ բայց եթէ բարեպաշտ սուտ մը, զիս յուսադրելու ու խաբելու համար:

— Զաւակս...

— Ո՛չ մայրիկ, ես դատապարտուած մըն եմ հօրս պէս... գիտեմ թէ...

— Սակայն կը վստահեցնեմ քեզ...

— Ո՛չ... քեզ այնքա՜ն կը սիրեմ, այնքա՜ն կը յարգեմ, քեզի հանդէպ այնպիսի անսահման վստահութեամբ մը լեցուած եմ որ չեմ կրնայ... չեմ կրնար...

Բայց չի կրնար խօսքը աւարտել: Ջղաձիգ ժպիտը կը մարի ու հեծկլտուքները կը խեղդեն զայն, ձեռքերը կը դողդղան եւ Ասոր ի տես մայրը կը զարհուրի: Եւ յանկարծ, դարակի մը խորշէն դուրս հանելով քսանեւհինգ տարիէ ի վեր խնամով պահուած նամակներու դէզ մը, իր զաւկին առջեւ կը պարզէ ճշմարտութիւնը զարհուրելի ճշմարտութիւնը, որ զինքը շնացող կին մը կը դարձնէ ու զինքը կը մխրճէ խայտառակութեան մէջ:

Հերոսական անձնազոհութենէն խորտակուած կ'իյնայ աթոռի մը վրայ, աչքերը չորցած, շրթունքները կապտագոյն եւ խելակորոյս:

Տղան ծանրօրէն կը կարդայ, առ ոչ մէկ տարակոյս: Աչքին առջեւ է այն հին սիրավէպը, որ իրեն կեանք տուած է: Խաբուած ամուսնին խոստովանութիւնը, մօրը յանցանքը, հարազատ հօր խոստովանանքը, ամէն ինչ հոն է... անծանօթ բոյր մը յանկարծ կը վառի իր նայուածքին մէջ...կը շփոթի եւ առանց վանկ մը իսկ արտասանելու, սենեակէն դուրս կ'ելլէ, մինակ թողելով իր ընկճուած մայրը որ կը հեծծէ ու զինքը կը դիտէ:

* *

Վայրկեանները կը սահին. քիչ քիչ դժբախտ կինը իր մտքի յստակութիւնը կը վերագտնէ, ու յանկարծ անսահման ուրախութեամբ մը կը լեցուի. յառաջ կը նետուի ու կը գոչէ.

— Աստուա՜ծ իմ, Աստուա՜ծ իմ... փրկուեցաւ... այդ նորածիլ նայուածքը... այդ ապահովութիւնը. Ի՜նչ փոյթ պատիւս, համբաւս, նոյնիսկ կեանքս, անհրաժեշտ էր, զաւա՜կս, զաւակս. Աստուած իմ, ներեցէք ինծի.

Բոցեբոր արցունքներ կը հոսին այտերուն վրայ. լացն ու ծիծաղը իրարու են խառնուած: Ու կը խորհի թէ հոն վերը, իր սենեակին մէջ, ազատուած, փրկուած տղան ալ կեանքէն համ պիտի առնէ եւ հաւատքով պիտի նայի ապագային: Եթէ ուզէ թող արհամարհէ իր մայրը, վանէ զայն. սակայն, թող ապրի, թող ապրի.

Օրը կը տարաժամի. մայրը ոտքի կ'ելլէ. պէտք է գիտնայ թէ զաւակը ինչ կ'ընէ, դուռը կը բանայ ու կը յառաջանայ:

Եւ յանկարծ տան մէջ կարճատեւ ու չոր պայթիւն մը կը սարսէ տունը...

* *

Մայրը սոսկում մը կ'ընէ, սենեակին մէջտեղը զաւակը տարածուած է ու գլուխը արատաւորուած է արիւնով: Մատները ատրճանակի մը կոթը կը սեղմեն... մեռած է...

Սեղանին վրայ ճերմակ թերթ մը թուղթ: Մայրը կ'առնէ եւ մայրամուտի աղօտ լոյսի տակ կը կարդայ.

«Այսպէս աւելի քան տարիէ ի վեր ես ինքնակոչ հիւր մըն էի այս տան մէջ: Ես գողցայ անունը, փառահեղութիւնն ու սէրը այն մարդուն, որ զիս իր զաւակը կը կարծէր: Աւելի լաւ է որ մեկնիմ... Մնաս բարով մայր... Մնաս բարով հայր»:

* *

Այժմ այն գերեզմանին, ուր հիմա իրարու միացած են անարգուած հայրը եւ տղան, զոր ոչ մէկ զոհողութիւն կրցաւ փրկել, մայրը ծնրադրած է: Եւ տառապանքէն առանձնացած իր սրտով, ան կը խորհի թէ ոչինչ կարելի է ընել ճակատագրին դէմ: Թէ ժառանգականութիւնը կ'անցնի մարմնի սահմաններէն եւ թէ արեան կապը շատ չնչին բան մըն է հոգեկան վէրքերուն քով:

Ա. Ա. Թ.

2·— Խմբակցութիւնը պիտի չկրնայ իր աջակցութիւնն ընծայել դահլիճի մը, որ պիտի ներկայանայ նախորդ դահլիճի ծրագրով եւ նոյն մարդերով։

Այս մերժումին վրայ, Պրիան վճռեց նախորդ դահլիճը իր գիրքին մէջ վերահաստատել, առանց ո եւ է փոփոխութիւն մտցնելու։ Այս առթիւ լրագրողներուն յայտարարեց թէ՝ «Խորհրդարանին պիտի ներկայանայ այն դահլիճով, որ երբեք չէ պարտուած»։

Այսօր Չորեքշաբթի Խորհրդարանը բացառիկ նիստի պիտի հրաւիրուի՝ լսելու համար Նախարարական յայտարարութիւնը։

Սիոնական համաժողովը

Կիրակի կէսօրէ վերջ Ցուրիխի մէջ բացուեցաւ Սիոնականներու 16րդ. համագումարը. Տոքթ. Վայցմանի կողմէ, Նախագահ Սիոնական կազմակերպութեան, ներկայութեամբ 26 երկիրներ ներկայացնող 300 պատգամաւորներու եւ մեծ թիւով հանդիսականներու։

Տոքթ. Վայցմանի բացման ճառէն վերջ, Սիոնական Գործադիր Մարմնի Նախագահ Նաում Սոքոլով յուզիչ ճառ մը խօսեցաւ Թէատոր Մէցլի մահուան 25 ամեակին առթիւ։ Համաժողովին Զուիցերիոյ կառավարութեան ողջոյնը բերաւ Ռուտոլֆ Շթրէօլի։ Խօսեցան նաեւ Ցուրիխի Թաղապետական ժողովի Նախագահ Տոքթ. Քլէօթի, Պէնի անգլ. դեսպան Ուիլերմ Ռուսէլ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարի ներկայացուցիչ Տիւֆուր Ֆէրրոնս։ Օրակարգի գլխաւոր հարցն է Սիոնական կազմակերպութեան եւ Հրէական Գործակալութեան փոխյարաբերութիւնը։ Հրէական Գործակալութիւնը վերջերս ստեղծուեցաւ, գործակցութեամբ ամբողջ աշխարհի ոչ-սիոնականներուն, Պաղեստինի իբրեւ «հրէական ազգային օջախ» վերաշինութիւնը փութացնելու եւ անոր վրայ հսկելու համար։

Պարսկաստանի խլրտումները

Թէհրանէն կը հեռագրեն.— Սամսամ-էս-Սալթանէ, վեթերան Պախթիյարին, որ 1911-1918 հինգ անգամ վարչապետ եղած է, Թէհրանէն մեկնեցաւ դէպի իր ծննդավայրը՝ էմիր Մօֆաք Խանի հետ։ Ասոնց մասնաւոր պաշտօն տրուած է կարգադրութեան մը գալ Պախթիյարիներուն հետ, որոնք ապստամբած են։

Պախթիյարի վարիչներէն Պահատուր-էս-Սալթանէ մեռաւ՝ կռիւներու ընթացքին ստացած վէրքերէն։ Ոչ մէկ տեղեկութիւն առնուած է Շահի զինուորներէն, որոնք պաշարուած էին Սաֆ-իտ-Տաշթի մէջ Պախթիյարիներու կողմէ, ու կը վախցուի թէ անոնք անձնատուր եղած կամ գերի բռնուած են։

Պուլկարական վճռը

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ նախկին վարչապետ Ռատոսլավոֆի ներումին առթիւ Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցած ծանուցագիրը մեծ զարմանք, բայց քիչ մտահոգութիւն առաջ բերած է պուլկար շրջանակներու մէջ։

Կէս պաշտօնական «Սկովոր» թերթը կ'ըսէ թէ Պուլկարիա երբեք չպիտի հաւանի Եուկոսլաւիոյ պահանջած «արգիլուած գօտի»ին, որովհետեւ ատոր պատճառաւ այդ շրջանի բնակիչները պիտի զրկուէին ապրուստի բոլոր միջոցներէ։ Ու կ'առաջարկէ «չէզոք գօտի» մը՝ նման անոր որ վերջերս հաստատուեցաւ հելլէնէ-եուկոսլաւ սահմանագլխին վրայ։

∴ Պելկրատէն կը հաղորդեն թէ Եուկոսլաւիոյ կողմէ Պուլկարիոյ տրուած ծանուցագիրը ղրկուած է ֆրանսական կառավարութեան։

16 օր օդին մէջ

Ինչպէս գրած էինք, ամերիկացի երկու օդանաւորդներ՝ «Րէտ» Ճէքսըն եւ Ֆորէսթ Օ'Պրայն՝ Սէյնթ Լուիզ-Րոպին օդանաւով տեւողութեան մրցանիշը կոտրեցին անցեալ շաբաթ՝ 300 ժամ օդին մէջ մնալով անընդհատ։ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, երկու օդանաւորդները յուլիս 13էն ի վեր օդին մէջ են եւ մտադրած են ցամաք չիջնել՝ որքան ատեն որ շարժիչ մեքենան կը գործէ։

Ժամական 130 քիլոմեդր միջինով, կը հաշուուի թէ երկու քաջ օդանաւորդները արդէն 50.000 քիլոմեդր ճամբայ կտրած են։

Կ'ըսուի թէ օդանաւը շինող տունը խոստացած է 100 տոլար նուէր տալ յաւելուածական իւրաքանչիւր ժամի համար, սկսեալ անցեալ երեքշաբթի օրուընէ, երբ կոտրեցին նախորդ մրցանիշը։ Այս հաշուով երկու օդանաւորդները աղջի օր շահած էին արդէն մօտ 450.000 ֆրանք։

∴ Անցած տարի անգլիացի Պրիւս եւ կինը 10 օր անդադար ինքնաշարժով դարձած էին Մօնլէրիի կայանին շուրջ։ Շատ չանցած երկու մոթոսիքլէթաներ նոյն տեղը դարձան այնքան երկար, որ իրենց կտրած ճամբան կը հասնէր աշխարհի շրջանին։

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ ՄԸ ՄՐՑԱՆԻՇԸ ԿՈՏՐԵՑ

Ֆրանսացի օդանաւորդուհի Մարիզ Պասթիէ յաջողեցաւ կոտրել տեւողութեան իգական մրցանիշը՝ օդին մէջ մնալով 26 ժամ 46 վայրկեան։ Նախորդ մրցանիշը կը պատկանէր ամերիկուհի Սմիթի՝ 26 ժամ 24 վայրկեանով։

Հեղձուցիչ կազի մթերանոց մը

Պերլինի հարաւ-արեւելեան թաղամաս Վիլմէրստորֆի մէջ հողի աշխատաւորները երեւան հանեցին հեղձուցիչ կազի շիշերու մթերանոց մը։ Քանի մը շիշեր պայթեցան եւ շրջակայ փողոցները ծածկեցին թեթեւ մշուշով մը՝ աչքի զօրաւոր ցաւ եւ տարտամ անհանգստութիւն պատճառելով անհատներուն։ Կ'ըսուի թէ պատերազմի վերջերը 100.000է աւելի շիշեր թաղուած են այդ հողին մէջ։

Քննութեանց համաձայն, այս տրտասուաբեր կազերը պատրաստուած են պատերազմի ընթացքին։ 1915ին անոնք գործածուեցան արեւմտեան ճակատին վրայ, ակայնյետոյ տեսնելով որ լաւ արդիւնք չի տար, տեղը դրին կազով ձեռնառումբեր։

Ֆրանսական նաւ մը խրած

Ֆրանսական «Թասոյա» շոգենաւը, որ կ'երթեւեկէ Մարսէյլ—Պիրէոս—Պոլիս—Սեւ ծով գիծին վրայ եւ որ Պիրէոսէն մեկնած էր յուլիս 26ին ժամը 14ին, խրեցաւ Մոնօ հրուանդանին առջեւ, Փաթրասի մօտ։ Օգնութեան համար նաւերու շնորհիւ կարելի եղաւ իրիկուան դէմ ազատել զայն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի 32րդ. տարեդարձին առթիւ, կազմակերպուած Անիէռ-Գուա քոլոնպի եռագոյն ենթակոմիտէին կողմէ։ Օգոստոս 18ին կիրակի օր։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ խումբի կողմէ։ Այս կիրակի։ Երգ., արտասանութիւն, նուագ եւ բանախօսութիւն։

Մանրամասնութիւնները յայտագրով։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի կողմէ։

Այս կիրակի առաւօտ 10էն մինչեւ երեկոյ։ Երգ, պար, նուագներ, եւայլն։ Ճոխ պիւֆէ, պաղ ըմպելիներ եւ արեւելեան կերակուրներ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Սարսէլի «Արարատ» Միութեան կողմէ ի նպաստ Մանկապարտէզի ֆոնտին։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Salle des Fêtes, Rue de Paris.

Կը ներկայացուի ՈՒՇ-ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ-ԼԻՆԻ

Կը խօսի՝ Փարիզահայ Տիկ. Միութեան Կարմիր Խաչի կողմէ՝ Տոքթ. Շ. Այվազեան (Շ. Նարդունի)։ Արտասանութիւն, երգ եւ նուագ։ Գին՝ 7.50, 5 ֆրանք։ 5էն մինչեւ 12 տարեկան պզտիկներու համար 3 ֆրանք։

Երթեւեկութիւն.— Gare de Nordէն թրէն առնել հետեւեալ ժամերուն 10.15, 10.22, 11.51, 1.43 եւ 1.53, իջնել Սարսէլի կայարանը։

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՎԵՐՋԵՐԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(ԻՐ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գին՝ Ֆրանսայի համար 20 Ֆր. Ամերիկա եւ միւս երկիրներ 1 տոլար։ Կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն։ Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e)։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին Արմէն-Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբի ընկերները։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Լիոնի Քրիստափոր խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 202 Rue Garibaldi։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Իսի լէ Մուլինոյի Միջոյի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին 267 Rue Jean Jacques Rousseau, Իսի լէ Մուլինօ։

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ սրճարանի վերնայարկը։

Այրի Տիկ. Էպրուհի Գ. Փափազեան եւ զաւակունք, Օր. Միննի Փափազեան, Օր. Ցօհիս Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ֆրնտըգլեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկ. Մ. Ա. Գարաեան (Նիւ Եորք), Այրի Տիկ. Տ. Ցատեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Ճ. Ադդարեան, Գ. Ըննիկ Փափազեան, Գ. Գ. Հայածեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Արապեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ Փափազեան, Յովհաննէսեան, Լաթիֆեան, Աբրահամեան, Քիւրքճիւխանլեան, Ֆրնտրգլեան, Մնգպուրեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(Նախկին գանձապետ Պոլսոյ Երկրագործական Պանքային)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ երկուշաբթի 29 յուլիս։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին Փանթէնի գերեզմանատունը։ Մուտքը գլխաւոր դուռնէն։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ գրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոնի Բալուի եւ յարակից գիւղերու օգն. միութեան ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ֆրանսահայ Աբիներու միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ակտուտները ներկայանալ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին «Փըթի Փաւէ» սրահը, 21 Պուլվառ տիւ Կօմիէ։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քյամառ, Գ. Գ.— 100,
Սէն Միր Անվալ, Պէր.— 25,
Ֆոն տը Ճէրիւ, Գարծ.— 385,
Լա Թուր տիւ Փէն, Ս. Փ.— 37,
Լիոն, Ա. Մ.— 150 Ֆր.։ Ծկսանք գրկել։
Պէյրութ, Գարծ. Սահ.— 300,
Ժընեւ.— Ստացած ենք 70Ֆրք. տեսնել Թիւ 1004։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Կը փնտռուի Հասանպէյլիեցի Զաքարիա Տարաքճեանը։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ որդւոյն Կարապետ Մելքոնեանի, Chez Mr. Courvalin Alexandre à Beuil, (Indre et Loire) France.

— Շապին Գարահիսարցի Սուրէն Վեցիկեան կը փնտռէ իր մայրը Լուսանուշ, եղբայրները Բաբգէն, Հայկազն, Յակոբ, Վարդգէս, քոյրերը՝ Արուսեակ, Արաքսնուշ, Աստղիկ Վեցիկեան, 1923ին Պոլսէն գաղթած են Քորֆու (Յունաստան) ուսկից ստացած է իրենցմէ նամակ մը։ Անկէ ի վեր լուր չունի։ Իմացնել՝ Գ. Մանուկ Փաշաեանի, 136 Rue Etienne Dolet, Alfortville, Seine, France.

— Կը փնտռուի Նալլուխանցի Գէորգ Հաճի Դաւիթեան որ կը գտնուէր Աղեքսանդրիա Rue Abou Dardar թաղէն։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօր Ցարութիւն Հաճի Դաւիթեանի 152 Rue Oberkampf Paris (11e)։

— Կը փնտռուին Զարնեցի Տիկ. Մարիցա Թիւֆէնկճեան եւ իր աղջիկը Տիկ. Եդուարդուհի եւ իր փոքրիկը Վարսենիկ։ 1924ին կը գտնուէին Պուլկարիա։ Կը կարծուի թէ այժմ կը բնակին Խասքովօ գիւղը։ Առաջին լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Sahakianի, 7 Rue Tony Villeurbanne, Lyon, (Rhône).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ամերիկայէն նոր եկած Խարբերդցի Գ. Կարապետ Ահարոնեանէ կը խնդրուի իր հասցէն շտապողաբար յայտնել, Գեւոնեանի «Յառաջ»ի խմբագրատունը։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ Նիս։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY